

M. KÖZGAZD.

Sanktelt. 36.585/28

1586/28

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KER. JOGI

LELTÁRI SZÁM 359

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1931

HATVANHATODIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

HELYSZÁM

H3102

19C

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1931.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1931. évfolyamához.

I. Általános tárgyú cikkek.

Cikkek.	Lap
A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya. — Dr. Szladits Károly	105
A bírói gyakorlat változásainak visszaható hatálya. — Dr. Hevesi Illés	114
A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya. — Dr. Sichermann Frigyes ..	127

Szemle.

Boldog újévi kívánságaink	10
Juhász Andor évnvítő beszéde	19
«At est gratior multis oratio brevis»	19
Justitia és Melpomene	59
Az igazságszolgáltatás és a napisajtó ...	75
A forgópisztoly	83
Az igazságügyi költségvetés	94
Szilágyi Dezső igazságügyi programja ..	102
Öt budapesti ügyvéd	110
Az ítélet és bírálata	111
A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya. — Dr. Hevesi Illés	140
A moratórium	147
Caligula	195
Jog és terror	207
A példaadásról	240
Fogházaspírásoknak	243
A Megváltó	258
Az igazságügyminiszter becsületszava ...	259

II. Magánjog.

Cikkek.

Az öröklési jogon alapuló követelések ártértekelése külföldi örökösök javára. — Dr. Blau György	5
Hozzászólásaim a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatához a Magyar Jogászegyletben. — Dr. Sándorfalvi Pap István	21
A holtánnyilváníthatóság kihatása a házassági kötelékre és a gyermek törvényességére. — Dr. Malonyai Béla	22, 37
Jogbizonytalanság az automobilokozta kár kérdéseiben (Törvénykezési Szemle). — Dr. Huszár Andor	30
A magyar jog sorsa a Lengyelországhoz csatolt területeken. — Dr. Ujlaki Miklós ..	45
Az öröklési szerződés szerint várományos kérhet-e biztosítást az örökhagyó életében (Törvénykezési Szemle). — Dr. Munkácsi Ernő	47
Az öröklési jogon alapuló pénztartozások ártértekelése külföldi örökösök javára. — Dr. Bornemisza Károly	65
A záloglevél mint értékpapír. — Dr. Liebmann Ernő	65, 80
Törvényjavaslat a földteherrendezés előmozdítására szükséges intézkedésekről. — Dr. Gutman Lajos	72
A bírói jogalkotás határai (Örökjogi tanulmány). — Olchváry Zoltán	77
Beszámítás a vállalkozónak az építkezési szerződésből származó követelésébe engedményezés esetén (Törvénykezési Szemle). — Dr. Munkácsi Ernő	122
Tárgyi felelősség és kármegosztás. — Dr. Zoltán Emil	129
A Magánjogi Törvénykönyv javaslata ..	133
Az egyesületi alapszabályok változtatása miként hat az egyesületi tagoknak a korábbi alapszabályok alapján szerzett jogaira (Törvénykezési Szemle). — Dr. Munkácsi Ernő	146
Szükségrendelet és magánjog. — Dr. Munkácsi Ernő	149
Az aranypengő és a pengőérték valuta helyzete. — Dr. Bátor Viktor	172
Az aranypengő. — Dr. Görög Frigyes ...	185
A holtanak nyilvánítás és ezt követően született gyermek státusza. — Dr. Tóth György	189, 210, 231
A határidők lejárat napja Magánjogi Törvénykönyvünk javaslatában. — Dr. Tihanyi Lajos	191
Az új kamatmaximum-rendelet. — Dr. Besnyő Bernát	198
Az aranypengő. — Dr. Bruck Sándor ...	206
Mennyi 1931. évi október hó 17. napjától kezdődően az 5610/1931. M. E. számú	

hitelügyi rendelet folytán a törvényes késedelmi kamat? — Dr. Török János ..	216
Az adósok helyzete effektív külföldi valutában elvállalt kötelezettség esetében. — Dr. Török János	238
Az új kamatrendelet. — Dr. Bogdán Géza ..	242
Az ági öröklés. — Dr. Sándorfalvi Pap István	254

Szemle.

Ügylet komolysága	9
Vegyes szerződés	9
Felelősség üzlethelyiség alaptalan felmondása miatt	9
Végrendeleti végrehajtót illető jutalom ..	9
Sírkő állításának költsége	9
A büntető- és a polgári per viszonyához ..	9
Ingatlan használatának átengedése	10
Bántalmazás mint bontóok	10
Felelősség a fővadak okozta károkért ...	10
Tehermentesítésre való jog érvényesítése ..	10
A Pandekták ünnepét	51
A rangsor fenntartásának érdekes esete ..	51
Cselekvőképességre következtetés az ügylet tartalmából	58
Telekkönyv rendezésének kötelezettsége ..	58
Tűrhetetlen magatartás tulajdonközösség megszüntetésénél	59
Óvadék igénybevétele	59
Fizetés bizonyítása	59
Takarékbetétkönyv tulajdona	82
Jus offerendi	82
Erkölcstelen cél és motívum különbsége ..	82
Életjáradék valorizálása	82
«Hallgatóság» kirendelt eseti gondnok ...	83
Jelzőlogó bejegyzése egyenlő rangsorban. — K. A.	111
Késlekedés a kártérítési járadékkövetelés érvényesítésével	139
Távollévő gondnoka által kötött elidegenítési ügylet	139
Tartásdíj mértékének megváltoztatása ..	139
Kinek képviselője a végrehajtási zárgondnok?	139
Adósság fejében vett ingatlan közszerzeményi jellege	139
Tulajdonközösség megszüntetése	139
Házgondnok hatáskörének korlátozása ..	139
Perfeljegyzés és valorizáció	139
Tönkrejuttatás az ártértekelésnél	139
Az ártértekelési határidő számítása	139
A hagyományos jogi helyzete	140
Van-e moratórium? — Dr. Links Jenő ..	166
Ügyvédi díj ártértekelése	167
A Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélye ..	195
A Magyar Nemzeti Bank körlevele	196
Az adósvédelem	200
Rádió útján	200
Az adósvédelemről szóló rendelet	200
Veszélyes üzem	219
Az 1874. XVIII. tc.	219
A gazdasági gép tulajdonosának kártérítési felelőssége	219
Utólagos érdemtelenség a nőtartásra ..	251
Halál esetére szóló rendelkezés elhatárolása ..	251
Tulajdonközösség megszüntetése peren kívül	251
Kötelezettségvállalás konkludens tény? ..	251
Kamatfizetés kezdő időpontja özvegyi érdemtelenség esetén	251
A házastárs halátlanságának megbocsátása ..	251

III. Kereskedelmi jog, váltó- és csődjog.

Cikkek.

Az értékelés kérdése a részvénytársaság mérlegében. — Zsengery Manó	15
Szemelvények a tisztességtelen versenyről szóló törvény alapján hozott bírói határozatok köréből. — Dr. Schuster Rudolf ..	87
Ellentmondás a 40. sz. polgári döntvény és egy elvi jelentőségű ítélet között. — Dr. Berczel Aladár	136
A «szükségrendeletek»-nek a váltóóvásokra vonatkozó rendelkezései. — Dr. Fekete László	144, 150
Fenntartott tulajdonjog a nagykereskedelemben. — Dr. Löw Antal	152
Jogosítva van-e pénzkölcsönök közvetíteni az, akinek bank- és pénzváltó ipar	

gyakorlására van engedélye? — Dr. Zerkovitz Zsigmond	181
Részvénytársaság átalakulása korlátozott felelősségű társasággá. — Dr. Löw Tibor	256

Szemle.

A cégjog köréből 11, 40, 51, 83, 95, 103, 111, 123, 183, 207, 220, 243, 259	
Az árak letörése és a márkacikkek. — Dr. Kelemen Sándor	11
A kir. Kúria 44. sz. jogegységi döntvénye ..	83
Kereskedelmi vétség	187
Ártértekelés	187, 218
Vállalkozási szerződés	187
Szolgálati szerződés	187
Megrendelések gyűjtése	187
Kölcsön kamatja	187
Részvénytársaság	187
Alkalmi társaság	187
Jogegységi döntvény	212
Vétel	218
Kezesség	218
Nyugdíj	219
Idegen jog	219
Baleseti kártérítés	219
Biztosítás	219
Váltó kibocsátója	219

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

Perrendi egyszerűsítések. — Sorix	1
A fél eskü alatti kihallgatása az előleges bizonyításban. — Dr. Tóth Miklós	18
Aggályos bír. — Sagittarius	21
Előkészítő iratok a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény szerint. — Dr. Ribáry Ernő	25
Anomáliák a Te. fellebbviteli intézkedései körül. — Dr. Fáti Sándor	26, 44
Felülvizsgálati fórumok csatlakozás esetén a Te. szerint. — Dr. Strasser Dezső ...	26
«Egyszerűsített» eljárás házassági perekben. — Dr. Szőke Sándor	27
A telekkönyvi bejegyzésért fizetendő költségek eljárás költség. — Dr. Waldmann Lajos	27
Az egyszerűsítés és a perköltség. — Dr. Mezey Sándor	29
Mikor kell végrehajtható kiadmányt kiállítani? — Dr. Loschitz Ferenc	30
A Te. hiányossága a Vhn. 3. §-ával kapcsolatban. — Dr. Vas Imre	35
A végrehajtható kiadmányok alapvető hibáiról. — Dr. Kóla György	35
Telekkönyvi betétek összesítése. — Dr. Horvitz Alfréd	36
Komolytalan kritika?	41
A polgári eljárás egyszerűsítése. — Dr. Boda Ernő	43
A végrehajtási eljárás egyszerűsítése. — Dr. Vilcz Péter Aladár	43
Telekkönyv és egyszerűsítés. — Dr. Gutman Lajos	44
Az igazságügyminiszter levele az egyszerűsítésről	53
A Budapesti Ügyvédi Kamara évi jelentése az egyszerűsítésről	54
Időszerű volt-e a Budapesti Ügyvédi Kamara tagértekezletének az igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló törvény elleni állásfoglalása? — Dr. Bornemisza Károly	54
A telekkönyvi bejegyzésekért fizetendő külön eljárási költség. — Dr. Waldmann Lajos	56
Széljegyzetek a Te. 97. §-ához. — Dr. Stein Alfréd	57
Törvénykezési kritika (A Pp. 674. §-nak helyes értelme). — Dr. Tóth György ...	62
A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlésének határozata az egyszerűsítési törvény kérdésében	69
Indítványok a Te. végrehajtási szakaszainak a módosítására. — Dr. Ribáry Géza ..	69
«Egyszerűsített» eljárás házassági perekben. — Dr. Szemerjay-Petrán Tibor	70
Fontos, kialakulóban levő gyakorlat az igényper költségei tárgyában. — Dr. Kóla György	72

	Lap
Új eljárás hitbizományi ügyekben. — <i>Dr. Keszthelyi Nándor</i>	76
A Te. és a végrehajtás. — <i>Dr. Zoltán Emil</i>	91
A felülvizsgálati hatáskör kérdéséhez. — <i>Dr. Szilágyi László</i>	91
A felfolyamodás halasztó hatálya a lakásügyi végrehajtási eljárásban. — <i>Dr. Zsoltán Kornél</i>	92
Audiatur et altera pars! (Válasz dr. Tóth György törvénykezési kritikájára). — <i>Dr. Kartal Ignác</i>	98
Az előzetes végrehajthatóság helyes értelmezése a Pp. 674. §-ánál. — <i>Dr. Horváth Ödön</i>	108
Mi a jelentése a «fellebbezési érték»-nek a Te. 35. §-ában? — <i>Nagy Antal</i>	115
Mi a lényeg? (Hozzászólás a Pp. 674. §-a körül folyó vitához). — <i>Dr. Barsy Károly</i>	130
Mily előfeltételek mellett van fellebbezésnek helye elsőfokú ítélet ellen kizárólag a perköltség kérdésében? — <i>Dr. Kubinyi Ödön</i>	135
Mely hatóság elé tartoznak a nagyszülők tartási kötelezettségéből eredő intézkedések. — <i>Dr. Kaufmann Andor</i>	145
A fellebbezés és választartalmának ismertetése a Te. 32. §-a értelmében. — <i>Nagy Antal</i>	151
A végrehajtató joga a zárgondnok ajánlására. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	165
Varrógép nem foglalható le. — <i>Dr. Grün Bertalan</i>	173
Adóvédelem a végrehajtási eljárásban. — <i>Dr. György Ernő</i>	190
Törvénykezési reformjavaslatok. — <i>Dr. Moldoványi István és dr. Ribáry Géza</i> ..	229
A Pp. 647. §-ban foglalt végrehajthatóság vitájához. — <i>Dr. Sztehló Dezső</i>	248

Szemle.

Nyugdíjas tanító könyveinek mentessége a foglalat alól	9
A kereset helytelen megjelölése	10
Aggályossági ok	10
Az ügyvédi vétivekről. — <i>ry.</i>	10
A Pp. 674. §-ban szabályozott ideiglenes nőtartásdíj kérdéséhez. — <i>Dr. Sztehló Dezső</i>	11
Egyszerűsítési csodabogar	20
Pályadíjkitűzés a bíróságok tehermentesítésére	51
A Pp. 18. §-ához	84
Az előzetes végrehajthatóság helyes értelmezésének kérdése (Pp. 674. §.)	123
A Te. 91. §-a folytán végrehajthatatlan ítélet. — <i>Dr. Geszner Márton</i>	167
Alkotmányjogi és ügyvédi sérelem az ingatlan hasznélvezetére vezetett végrehajtásról szóló 34.000/1931. I. M. R. ben. — <i>Dr. Waldmann Lajos</i>	174
Végrehajtás az OTI és MABI alkalmazottainak fizetésére. — <i>Dr. Nagy Elek</i>	175
A végrehajtás fogantatásának költségei körüli bizonytalanság. — <i>Dr. Geszner Márton</i>	176
A Te. 112. §-a folytán végrehajthatatlan ítélet. — <i>Dr. Lengyel Ernő</i>	183
A kikiáltási ár kétharmadrésznél alacsonyabb áron	200
Jogegységi döntvény	228
Jogegységi döntvény	232
Mikor függesztik fel a külföldiek pereit? ..	232
Mely esetben kell külföldi perét felfüggeszteni?	244
Perújítás kellékei	250
Ideiglenes nőtartási kereset fóruma	251

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

Az arzénmérgezés misztikuma. — <i>Dr. Zöldy Miklós</i>	2
A magyar btkvi revízióról. — <i>Dr. Reisinger Ferenc</i>	71
Magzatelhajtás és büntethetőség. — <i>Dr. Hajdu Miklós</i>	99, 106
Az elkobzásról. — <i>Dr. Balogh István</i>	134
A rágalmazás és a szabadbelátási (discretionarius) jog. — <i>Dr. Putnoki Béla</i>	152
Állítás és híresztelés (Jegyzetek a St. 20. és 21. §-aihoz). — <i>Dr. Berend Béla</i>	180
A Bn. 50. §-a és a Btk. 384. §-a alá eső bűncselekmények elhatárolásának kérdéséhez. — <i>Zsoldos Benő</i>	194

Szemle.

A Bv. 17. §-ához	83
Rádióműsor nem időszaki lap	220
A büntetőtörvények inflációja	251

A St. 40. §-ában említettek egymásközötti viszonyához. — <i>Dr. Tóth László</i>	259
---	-----

VI. Büntvádi eljárás.

Cikkek.

A büntetőigazságszolgáltatás egyszerűsítése a gyakorlatban. — <i>Dr. Török Géza</i> ..	13
Kritikai megjegyzések a Te. 105. §-ához. — <i>Dr. Varga Károly</i>	33
Ügyészi korrekcionálizáció a Te. 110. §-ában. — <i>Dr. Nekich Richárd</i>	34
Egyszerűsítés a büntetőigazságszolgáltatás terén. — <i>Dr. Wenczel Árpád</i>	42
Az «egyszerűsítések» büntető része is ügyvédelles. — <i>Dr. Szőke Sándor</i>	55
Vizsgálat iránti indítványt elutasító bírói határozat joghatálya. — <i>Penyigey Man-csur Lajos</i>	67
«Félszeg humanisták». — <i>Dr. Rupert Rezső</i> ..	203
Laikus elemek bevonása a büntetőbíráskodásba. — <i>Dr. Mendelényi László</i> ..	213
A statárium. — <i>Dr. Berend Béla</i>	261
Igazságügyi reformkérdések. — <i>Dr. Balogh Ernő</i>	233
A kiadási jog. — <i>Dr. Mendelényi László</i> ..	255

Szemle.

Jogosult-e az elmebeteg terhelt gondnoka az előzetes letartóztatás ellen felfolyamodni? — <i>Dr. Vidacs Hugó</i>	123
Az esküdtbírásról	219

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

Külföldiek kezelése. — <i>Dr. Balogh Ernő</i> ..	14
A bírói kinevezések törvénye. — <i>Sagittarius</i> ..	85
A bíró-kinevezés fogalmában a kézbesítés a jogviszony teljességének nem belső megalapítója, hanem csak a jogviszony foganatbátételének külső módja. — <i>Dr. Boross Domokos</i>	118
Jog a békerevízióra. — <i>Dr. Ullein Antal</i> ..	125
A felbomlott házasságból származott gyermekek helyzete és védelme. — <i>Dr. Csorna Kálmán</i>	241, 246
A politikai államtitkár felelőssége. — <i>Dr. Polner Ödön</i>	253

Szemle.

Magyar nemzetközi jogászírók. — <i>X.</i> ...	50
Pályázati hirdetmény	111
A közigazgatási bíróság jogegységi megállapodásai	167
A nemzetközi jog	187
Az összehasonlító jog nemzetközi akadémiaja	188
Az igénykeresetekhez csatolt végrehajtási jegyzőkönyvek leletezése	188

VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

Az ügyvédjelöltek ellenőrzése. — <i>Dr. Mezey Sándor</i>	7
A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése ..	53
A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlésének határozata	69
Az Ötvenéves Ügyvédi Kör	97
A forrongó ügyvédség. — <i>Dr. Teller Miksa</i> ..	113
Az ügyvéd felelőssége. — <i>Dr. Szőke Sándor</i> ..	117
Vészjel a revizori kérdésben. — <i>Dr. Molnár Márton</i>	137
Etre—Karchai Georch Illés és társai, és a Prókátorok numerus clausus 1818-ban. — <i>Dr. Dombóváry Géza</i>	154
Az ügyvédkérdés. — <i>Vargha Ferenc</i>	157
Az ügyvédi kar túlszűfolttsága (A Jogtudományi Közlöny ankétje). — I. <i>Dr. Pap József</i> . — II. <i>Dr. Almási Antal</i> . — III. <i>Dr. Kövess Béla</i> . — IV. <i>Dr. Fittler Dezső</i> . — V. <i>Dr. Graber Károly</i> . — VI. <i>Dr. Wenczel Árpád</i> . — VII. <i>Dr. Gerlóczy Endre</i> . — VIII. <i>Dr. Ribáry Géza</i> ..	160
Az ügyvédi kar bifurkációja. — <i>Dr. Mendelényi László</i>	169
Az ügyvédi succrescentia. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	177
Az ügyvédi kar bifurkációja. — <i>Dr. Schaffer Adorján</i>	186
Bifurkáció? — <i>Dr. Teller Miksa</i>	245

Szemle.

Ingyen ügyvédi tanácsot nem adunk	11
Mit szabad az ügyvédi kamara beléletéről közölni?	31
A Budapesti Ügyvédi Kamara levele ...	31
Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége ..	32
Az ügyvédirodai kisasszonyok egyesületbe tömörültek	51
Nyugalmazott járásbíró ügyvédi bejegyzése	94
A Jogtudományi Közlöny panaszkönyve. ...	96
A lillafüredi Vándorgyűlés.	103
Mit kíván a magyar ügyvédi kar? (Az Országos Ügyvédszövetség kérdőíve) ..	111
Az országos ügyvédi értekezlet	123
A Budapesti Ügyvédi Kamara felterjesztése a moratóriummal kapcsolatban ..	147
Tömegesen folyamatban levő fegyelmi ügyek bünteteskiszabásánál figyelembe nem vehetők	165
Fegyelmi ügyben fellebbezést magánfél csak ügyvéd útján jelenthet be	165
Fellebbezés ügyvédjelöltek elleni fegyelmi ügyben	165
Az ügyvéd által képviselt ellenfél elmakcsolása	166
A lillafüredi Vándorgyűlés	166
Ügyvédi Közlöny	166, 174
Huszonkét egyesület	182
A bírák és ügyészek Balatonfüreden	182
Rendelet az ügyvédeknek csódtömeggondnoki, vagyonfelügyelői, ügygondnoki és zárgondnoki kirendeléséről ...	183
A bíró	187
Bíróági gépirószolgálat	188
A kötelező ügyvédi előleg	211
«Tagadhatatlan»	232
A Munkásbiztosító Felsőbírószág teljes-ülése	251
Címek	252

IX. Jogirodalom.

Cikkek.

Lord Hewart: The new Despotism (Az új kényuralom). — <i>Dr. Mendelényi László</i> ..	61, 78, 85
Dr. Kende Ernő: Határidőügyletek. — <i>Dr. Gold Simon</i>	100
Dr. Sárffy Andor: A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárás fejlesztése útján. — <i>Dr. Móra Zoltán</i>	101
I. Jastrow: Der Angeklagte Staatsanwalt (Az ügyész, mint vádlott). — <i>Dr. Auer György</i>	109
II. Lucas: Anleitung zur strafrechtlichen Praxis (Bevezető a büntetőbíráskodásba. Eljárási jogi rész). — <i>Dr. Auer György</i> ..	110
Dr. Túry Sándor Kornél: A biztosítási érdek szubjektív jellege. — <i>Dr. Gold Simon</i>	120
Dr. Meszlény Artúr: Csődönkívüli kényszersegység és kényszerfelszámolás. — <i>Dr. Reitzer Béla</i>	131
Sauer: Grundlagen des Prozessrechts. — <i>Dr. Auer György</i>	138
Dr. Ujlaki Miklós: A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	250
Dr. Moór Gyula: Reine Rechtslehre, Vaterrecht und Rechtspositivismus. — <i>Dr. Lederer Aladár</i>	258

Könyvek.

Dr. Kovács Marcel: A polgári perrendtartás magyarázata (X. füzet)	8
Leske—Loewenfeld: Der Zivilprozess in den europäischen Staaten und ihren Kolonien	8
Hermann Isay: Rechtsnorm und Entscheidung	9
Dr. Szende Péter Pál—Dr. László Jenő: Magyar hiteljog (II. és III. kötet)	9
Dr. Boda Gyula—Dr. Nagy Dezső Bálint—Dr. Huppert Leó: A Jogi Hírlap Döntvénytára	9
Dr. Varannai István—Dr. Nyulási Alajos: Hiteljogi és kényszersegységi bírói gyakorlat 1926 óta	9
Dr. Kolozs Gyula: Aforizmák	20
A Jogállam jubileuma	40
Dr. Kovács György—Dr. Paulay István: A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény. — <i>A.</i>	40
A büntetőjog mai helyzete és saját álláspontom. — <i>Dr. Irk Albert</i>	48
Dr. Zsoltán Kornél: A régi magyar zálogbirtok és mai jogunk. — <i>V.</i>	49
Dr. Glücksthal Andor: A részvénytársaságok nyilvános számadása. — <i>Dr. Huppert Leó</i>	49

Dr. Werner Hawlitzky: Die Rechtssprechung zum Polnischen Aufwertungsrecht	52
Dr. Nászay Károly—Dr. Horvát Sándor—Dr. Straub Sándor: Munkajogi tanácsadó	52
Dr. Mandel Károly: Életkor-táblázat L.E.	52
Dr. Sándorfalvi Pap István, dr. Alföldy Dezső, dr. Szladits Károly, Nagy Antal, dr. Teller Miksa: Adalékok a magánjogi kódexjavaslat öröklési és házassági jogának bírálatához (A Jogtudományi Közlöny könyvtárának 17. füzet)	74
Dr. György Ernő: A kényszerezességi likvidáció jogszabályai. — Dr. Zalán Kornél	74
Új karteljogi folyóirat (Karteljog Társ. Szerkesztik: dr. Geöcze Bertalan és dr. Király Ferenc)	94
Dr. Nagy Benő dr. — Wámoscher Endre: A Magyar Szabadalmi Jog Zsebkönyve	94
Dr. Vincenti Gusztáv, dr. Markos Olivér: Polgári eljárás jog (A Jogi Hírlap Döntvénytára)	94
Dr. Schulteis Emil: Az új Katonai Büntetőtörvénykönyv Magyarázata	94
Ügyvédek Reformszövetsége: A Magánjogi Törvénykönyv javaslatának ügyvédi vonatkozásai (Vitaülések, III. füzet)	124
Dr. Irk Albert: A magyar büntető per jog vezérfonala	148
Dr. Auer György: Előkészítő eljárás, vádirat és kifogás	184
Dr. Wittman Ernő: Mérsékelhető-e a haszonbér, melyet pengőben állapít meg az 1928-ban kelt haszonbérleti szerződés?	188
Dr. Dombóváry Géza: Fenyítőeljárás és Börtönügyi Adalékok Vármegyéinknek XIX. századeleji gyakorlatából	188
Dr. Szilágyi Artúr Károly: A haszonbér valorizációs rendelet törvényessége és hatályossága	228
Büntető jogszabályaink a gyakorlatban	244
Dr. Dörning Henrik és dr. Hajnal Henrik: A magyar büntetőjog nemzetközi vonatkozásai	244
A Fővárosi Könyvtár értesítője (X. kötet, 1—4. szám)	260

Előadások.

Ankét a végrehajtási eljárásról	75, 83
Az ügyvédkérdés szociálpolitikája (Dr. Tihanyi Lajos előadása)	75

A részvénytársasági jog reformja (Dr. Varrani István előadása)	95
Gyakorlati kérdések az egyetemleges jelzálog jog köréből (Dr. Kohner Artúr előadása)	95
A keretbiztosítéki jelzálog átruházása (Dr. Rapoch Géza előadása)	103
Valutáris kérdések (Dr. Görög Frigyes előadása)	174
A bíróság lefoglalt ingók értékesítése (Dr. Pataky Ernő előadása)	212
Arányosító végrehajtás, igényper (Dr. Balla Ignác előadása)	212
A politikai bűntettek menekőjoga (Dr. Rácz György előadása)	219

Testületek, Egyesületek.

A Magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézetének pécsi osztálya	75
A Bűnügyi Védők Egyesületének tanulmányi kirándulása	84, 102
A Magyar Jogászegylet pályázata	140
A Nemzetközi Jogi Egyesület 1932. évi konferenciáját Budapesten tartja	147

X. Külföldi jogélet.

Cikkek.

Az osztrák bírósági szervezet. — Dr. Deutsch Maurus	89
Angol bíraskodás és német jogi konstrukció. — Dr. Admeto Géza	89
A keresztkérdés angol jogtana. — Dr. Admeto Géza	141
Az új egységes Csehszlovák kényszerezési eljárás. — Dr. Róna Bertalan	153
Franciaország igazságszolgáltatása és igazságügyi költségvetése. — Dr. Móra Zoltán	177
Az ügyvédi numerus clausus angol vonatkozásai. — Dr. Admeto Géza	197
Az igazságszolgáltatás Angliában. — Dr. Auer György	201
Mit kell a magyar ügyvédnek az osztrák jogból tudnia? — Dr. Deutsch Maurus	209, 235
Németország igazságszolgáltatása és igazságügyi költségvetése. — Dr. Móra Zoltán	234, 247

Szemle.

A szegényvédelem díjazása Németországban	11
A német birodalmi törvényszék határozataiból. — ő.	12
A törvénykezés egyszerűsítése Németországban	19
A «Deutscher Aktionärverein» hiteljogi pályadíja	20
Az olasz esküdtbíráskodás	75
Német ügyvédproblémák. — Dr. Kelemen Sándor	104
Numerus clausus és a német ügyvédség. — Dr. Kelemen Sándor	112
Poincaré, a párizsi ügyvédi kamara elnöke	139
Raymond Poincaré. — Dr. Büchner Sándor	148
Az új Olasz Btk.	156
Szakügyvédi intézmény Németországban. — Dr. Kelemen Sándor	167
Edward Clarke (The father of the English Bar) † — Dr. Admeto Géza	168

XI. Személyi közlemények.

Cikkek.

Grosschmid jelentősége magánjogunk fejlődésében. — Dr. Szladits Károly	221
Mit köszönhetnek a bírák Grosschmidnek? — Dr. Almási Antal	224
Grosschmid és a régi magyar magánjog. — Dr. Zalán Kornél	224
Grosschmid az ügyvédi hivatásról	226
Szemelvények Grosschmid Jogszabálytanából	226

Szemle.

Bubla Ferenc †	39
Doleschall Alfréd †	50
Szobonya Béla, Suloky István, Böszörményi Nagy István és Folkmann Jenő kúriai bírói kinevezése	60
Hetényi József táblabíró	60
Szászy Béla †	131
Grosschmid Béni	131
Sebestyén Samu †	155
Dr. Lőw Tibor, a Hiteljogi Döntvénytár új szerkesztője	174
Grosschmid Béni ünneplése	227

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1931. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelölik, melyen az illető szerző cikke található.

Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd	89, 141, 168, 197.
Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró, egyetemi c. ny. rk. tanár	161, 224.
Dr. Auer György budapesti kir. ügyész, egyetemi m. tanár	109, 110, 138, 201.
Dr. Balogh István budapesti kir. főügyész-helyettes	134.
Dr. Balogh Ernő budapesti ügyvéd	14, 233.
Dr. Bursy Károly budapesti központi kir. járásbíró	130.
Dr. Bátor Viktor budapesti ügyvéd	172.
Dr. Berczel Aladár budapesti ügyvéd	136.
Dr. Berend Béla budapesti ügyvéd	180, 216.
Dr. Besnyő Bernát budapesti ügyvéd	198.
Dr. Blau György budapesti ügyvéd	5.
Dr. Boda Ernő budapesti ügyvéd	43.
Dr. Bogdán Géza budapesti kir. törvényszéki bíró	242.
Dr. Bornemisza Károly debreceni kir. ítélőtáblai bíró	54, 65.
Dr. Boross Domokos budapesti ügyvéd	118.
Dr. Bruck Sándor budapesti ügyvéd	206.
Dr. Büchner Sándor budapesti ügyvéd	148.
Dr. Csorna Kálmán székesfevárosi árvaszéki elnökhelyettes, egy. m. tanár	241, 246.
Dr. Deutsch Maurus bécsi ügyvéd	89, 209, 235.
Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd	154.
Dr. Fái Sándor budapesti ügyvéd	26, 44.
Dr. Fekete László budapesti kir. közjegyző	144, 150.
Dr. Fittler Dezső, az Országos Ügyvédszövetség másodelnöke	162.
Dr. Gerlóczy Endre budapesti ügyvéd	163.
Dr. Geszner Márton szombathelyi ügyvéd	167, 176.
Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd	100, 120.
Dr. Görög Frigyes budapesti ügyvéd	185.
Dr. Graber Károly budapesti ügyvéd	163.
Dr. Grün Bertalan budapesti ügyvéd	173.
Dr. Gutman Lajos budapesti ügyvéd	44, 72.
Dr. György Ernő, az OHE igazgatója	190.
Dr. Hajdu Miklós budapesti ügyvéd	99, 106.
Dr. Hevesi Illés budapesti ügyvéd	114, 140.
Dr. Hojtás Ödön budapesti ügyvéd	108.
Dr. Horovitz Alfréd gyöngyösi ügyvéd	46.

Dr. Huppert Leó budapesti ügyvéd	49.
Dr. Huszár Andor budapesti ügyvéd	30.
Dr. Irk Albert pécsi egyetemi tanár	48.
Dr. Kartal Ignác budapesti kir. járásbíró	98.
Dr. Kaufmann Andor	145.
Dr. Kelemen Sándor budapesti ügyvéd	11, 104, 112, 167.
Dr. Keszthelyi Nándor	76.
Dr. Kóla György budapesti ügyvéd	35, 72.
Dr. Kövess Béla, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökhelyettese	161.
Dr. Kubinyi Ödön miskolci kir. törvényszéki bíró	135.
Dr. Léderer Aladár budapesti ügyvéd	258.
Dr. Lengyel Ernő	183.
Dr. Liebmán Ernő budapesti ügyvéd	65, 80.
Dr. Linksz Jenő budapesti ügyvéd	166.
Dr. Loschitz Ferenc budapesti ügyvéd	30.
Dr. Lőw Antal budapesti ügyvéd	152.
Dr. Lőw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök	256.
Dr. Malonyai Béla budapesti kir. törvényszéki bíró	22, 37.
Dr. Mendelényi László kir. kúriai bíró	61, 78, 85, 169, 213, 255.
Dr. Mezey Sándor budapesti ügyvéd	7, 29.
Dr. Moldoványi István, a budapesti központi kir. járásbíró elnökhelyettese	229.
Dr. Molnár Márton budapesti ügyvéd	137.
Dr. Móra Zoltán tőzsdebirósági jogügyi titkár	101, 177, 234, 247.
Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd	47, 122, 146, 149, 165.
Nagy Antal szegedi kir. ítélőtáblai bíró	115, 151.
Dr. Nagy Elek budapesti ügyvéd	175.
Dr. Nekich Richárd szegedi ügyvéd	34.
Olchváry Zoltán, a debreceni kir. ítélőtábla elnöke	77.
Dr. Sándorfalvi Pap István kir. kúriai tanácselnök	21, 254.
Dr. Pap József, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke	160.
Penyigey Manczur Lajos budapesti kir. ügyészségi alelnök	67.
Dr. vitéz Péter Aladár budapesti ügyvéd	43.
Dr. Polner Ödön egyetemi ny. r. tanár	253.

Dr. Putnoki Béla miskolci ügyvéd, jogakadémiai m. tanár	152.
Dr. Reisinger Ferenc aradi ügyvéd	71.
Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd	131.
Dr. Ribáry Ernő budapesti ügyvéd	25.
Dr. Ribáry Géza budapesti ügyvéd	69, 164, 229.
Dr. Róna Bertalan kassai ügyvéd	153.
Dr. Rupert Rezső budapesti ügyvéd	203.
Dr. Schaffer Adorján budapesti ügyvéd	186.
Dr. Schuster Rudolf, a kir. szabadalmi felsőbíró ny. elnöke	87.
Dr. Siehmann Frigyes budapesti ügyvéd	127.
Dr. Stein Alfréd pécsi ügyvéd	57.
Dr. Strasser Dezső budapesti ügyvéd	26.
Dr. Szemerjay-Petrán Tibor budapesti kir. közjegyző	70.
Dr. Szilágyi László budapesti ügyvéd	91.
Dr. Szladits Károly egyetemi ny. r. tanár	105, 177, 221, 250.
Dr. Szőke Sándor budapesti ügyvéd	27, 55, 117.
Dr. Sztéhló Dezső budapesti ügyvéd	11, 248.
Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd	113, 245.
Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd	191.
Dr. Tóth György kir. kúriai bíró	62, 189, 210, 231.
Dr. Tóth László budapesti kir. járásbíró	259.
Dr. Tóth Miklós budapesti ügyvéd	18.
Dr. Töreky Géza, a budapesti kir. büntetőtörvényszék elnöke	13.
Dr. Török János kir. bírósági jegyző	216, 238.
Dr. Ujlaki Miklós	45.
Dr. Ullein Antal konstantinápolyi követségi titkár	125.
Vargha Ferenc ny. koronaügyész	157.
Dr. Varga Károly pécsi kir. ügyész	33.
Dr. Vas Imre budapesti ügyvéd	35.
Dr. Vidacs Hugó budapesti ügyvéd	123.
Dr. Waldmann Lajos kaposvári ügyvéd	27, 56, 174.
Dr. Wenczel Árpád budapesti ügyvéd	42, 163.
Dr. Zalán Kornél	74, 92, 224.
Dr. Zerkovitz Zsigmond budapesti ügyvéd	181.
Dr. Zoltán Emil budapesti kir. járásbíró	91, 129.
Dr. Zöldy Miklós kir. ügyész	2.
Zsengery Manó hites könyvszakértő	15.
Zsoldos Benő budapesti kir. ítélőtáblai bíró	194.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Sorix:* Perrendi egyszerűsítések. — *Dr. Zöldy Miklós* kir. ügyész: Az arzénmérgezés misztikuma. — *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: Az öröklési jogon alapuló követelések átértékelése külföldi örökösök javára. — *Dr. Mezey Sándor* budapesti ügyvéd: Az ügyvédjelöltek ellenőrzése. — Jogirodalom. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatától. — Szemle.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1930. évfolyamához. — Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár XXIII. kötetéhez.

Perrendi egyszerűsítések.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény javaslatának tárgyalását a kormányzat az életbeléptetés halaszthatatlanságával siettetette s a törvény tárgyalásának befejezése után fél évvel a törvény még nem lépett volt életbe. Azt hihette volna valaki, hogy a miniszter maga is megijedt a nagy sikertől, amellyel ezt a törvényjavaslatot elfogadtatta s megérezte azt a nagy szívbeli ellenérzést, ellenszenvet, amellyel a magyar jogászközönség e törvény életbeléptetését várta.

Az ellenérzés érthető. A törvénynek leglényegesebb kihatása: a jogorvoslatok megszorítása; az az eredmény, hogy sokkal több peres ügy marad felsőbbírói felülbírlás nélkül. A jogkeresőkben a jogorvoslatoknak megszorítása mindenkor aggodást keltett, mert hiába minden vigasztalás, a jogorvoslat kizárása a helyes döntés biztosítékainak csökkentése. Fokozottabb mértékben áll ez olyan időkben, amelyekben a bírói szabad belátásnak sokkal tágabb a tere, mint azelőtt, részben mert a bíró és a törvény viszonya meglazult, részben mert a törvények maguk is gyakorta tágabb tért engednek ennek a szabad belátásnak.

Az ellenérzés valósága kétségbe nem vonható. A törvény pártolói is csak a szükség hatalmára utaltak, amely kikényszeríti ezt a takarékosra célzó reformot. És ha ellenzőinek harca ellanyhult, ennek az ellanyhulásnak az a magyarázata, hogy a takarékoságnak átérzett szüksége nyomasztóan nehezedett rájuk is.

Hasonló irányú német reformtörekvésekkel szemben sokkal határozottabb és hevesebb az ellenállás. Az 1930. májusában a birodalmi gyűlés plénuma elé került javaslatot a különben nem éppen egységes testület egyhangúlag elvetette. Az újabb tervezetnek pedig már rövid idővel közzététele után ellenszegült a német ügyvédegyesület és a porosz bírák egyesülete (l. Deutsche Juristen-Zeitung, 1930. 1504.), különösen a járásbírói hatáskörnek kiterjesztése s a jogorvoslatoknak korlátozása ellen tiltakozva.

A magyar törvény és a törvényt az értékhatárok megállapításával kiegészítő 46.000/1930. I. M. sz. rendelet a járásbírói értékhatárt 2000 pengőről 3000 pengőre emelte fel. Oly nagy érték ez, amelyhez mérhetőről a német tervezés szerint nincs szó. Csak 1000 márkáról beszélnek s a birodalmi elnöknek 1930. dec. 1-én kelt rendelete 500 márka helyett csupán 800 márkát állapított meg értékhatárul.

A járásbírói értékhatárnak ez a nagymértékű felemelése aggodalmat keltő. De ennél még sokkal súlyosabb kifogás alá esik az a rendelkezés, amely szerint 200 pengő fellebbezési értékig pénz fizetése, munka teljesítése vagy ingó dolog iránt indított perekben hozott járásbírói ítélet ellen, amennyiben a per a Pp. 758. §-ában felsoroltakhoz nem tartozik, nincs jogorvoslat. 200 pengő nagy érték és vajjon a járásbírói ítéletkezés annyira megbízható-e? A 400 pengőig terjedő kötelező fizetési meghagyás (49. §) az ítéletkezést nem érinti, de nagyon kérdéses, vajjon alkalmas-e munka-

megtakarításra, különösen olyanra, amelyért érdemes volt az ügyvédi karral e miatt szembeszállni. A törvényszéki fellebbezési ítéletek ellen irányuló felülvizsgálat értékhatárának 2000 pengőre felemelése sem aggodalom nélkül való, különösen figyelemmel arra, hogy ezentúl a jogorvoslati értékhatár nem szükségkép az egész perértéket jelenti, hanem esetleg csak annak a követelésrésznek az értékét, amely miatt a fél fellebbezéssel vagy felülvizsgálattal élhet (24., 37. §§-ok).

A leginkább elfogadható még a kúriai felülvizsgálat kérdésének a rendezése. A korlátozás itt a leginkább indokolt, mert kétségtelen a Kúriának túlterheltsége, amely irányító feladatának teljesítését is nehezíti és az is, hogy e testület az ország mai viszonyaiban túlméretezett. Helyes ezért az az intézkedés, hogy a kir. ítéltáblák fellebbezési hatáskörükben is végső fokban döntsenek, ha az értéke szerint a törvényszék hatáskörébe tartozó perben a felülvizsgálati érték nem halad meg 5000 pengőt. A kir. ítéltáblák felülvizsgálati hatáskörükben is legfelsőbb fokban döntenek 5000 pengős értékhatárig. A kir. ítéltábláknak, mint felsőbb bíróságoknak a végső döntésében meg is lehet nyugodni s e megnyugvás a jogkeresőknél megszokottabb is, mintha a járásbíróiságot vagy törvényszéket kell végső fokban döntőnek elfogadni.

A törvény nemcsak ezeket az újításokat tartalmazza azonban, hanem eljárásiakat is, amelyeknek egyikével, másikával nem érdektelen foglalkozni.

Alig helyeselhető, hogy a törvény ugyanakkor, amidőn a járásbírói hatáskört az értékhatár felemelésével oly nagy mértékben kiterjeszti, a járásbírói eljárásban az előkészítő iratok közzétételét az örökösödési, közszerzeményi és az özvegyi jogot tárgyzó, továbbá számadási, vagyonekülönítési és más hasonló viszonyokat tárgyzó perekre szorítja, «amennyiben ez a vitás követelések vagy ellenkövetelések nagy száma miatt szükségesnek mutatkozik» (15. §). Az előkészítő iratoknak a járásbírói eljárásban kizárása indokolt lehetett addig, amíg a járásbírók túlnyomóan csekélyebb jelentőségű ügyekben jártak el, különben pedig az elsőfokú bíraskodás a törvényszékekhez tartozott. Indokolatlan ez most a járásbírói hatáskörnek nagymértékű kiterjesztése után. És vajjon mi a célja ez intézkedésnek? Az előkészítés csak az ítéletkezés alaposságát mozdíthatja elő s a tárgyalás lefolyását gyorsabbá teheti. Az előkészítésnek kellő alkalmazásával a tárgyalás szóbelisége sem szűnik meg; a módosított perrend a nyilvános előadásnak nagy kiterjesztésével különben sem ragaszkodott a szóbeliség dogmájához.

Az egyszerűsítő törvény (= Te.) az előkészítő iratokra vonatkozóan még azt az általános szabályt tartalmazza (14. §), hogy: «az előkészítő iratoknak csak a tényállításokat, a bizonyítékokat, az alkalmazandó jogszabályra való utalást és a kérelmeket szabad, mégpedig legrövidebben, tartalmazniok». Ez a törvényszakas nem rendel újat, mert az előkészítő iratoknak ez a tartalma és rövidsége a Pp.-nek vonatkozó szabályaiból is következett. A szakasz éppen ezért megszorítást sem tartalmaz, sőt ellenkezően, kifejezetten megengedi azt, amit addig csak a gyakorlat tűrt meg, hogy az előkészítő irat a jogszabályokkal is foglalkozzék. A szakasznak a jelentősége ezért csak az, hogy az ügyvédek és a bírákat arra az abususra figyelmeztesse, amely az előkészítő iratok helyébe periratokat helyezett és felhívja őket a törvényhez való visszatérésre. E felhívás eredménye nagyobb részben függ az ügyvédek-től, mint a bíráktól és az ügyvédek bizonyára megfogadják a törvény szavát, ha valaki meggyőzhetné őket arról, hogy mennyire

rossz a taktika a bíróságnak terjengős előkészítő iratokkal kifárasztása s mennyivel célravezetőbb az az irat, amely tény és jogot «legrövidebben» tartalmaz.

A fellebbezési novumokra vonatkozó törvényi intézkedéseknek (32. §) nincs különösebb jelentősége. Az a rendelkezés, hogy felek a fellebbezési bíróság előtt csak abban az esetben hozhatnak fel vagy érvényesíthetnek az elsőbíróság előtt fel nem hozott vagy nem érvényesített tényeket, ha a fellebbezésben vagy a válasziratban felhozták, a fellebbezési eljárás koncentrációjára és megrovidítésére alkalmas lehetne s a felekre elég súlyosan nehezednék. De hathatóságát erősen csökkenti már az a kapcsolatos intézkedés, amely szerint az ilyen előadások a szóbeli tárgyaláson mégis pótolhatók, ha figyelembevételük a tárgyalás elhalasztását nem teszi szükségessé vagy a peresfél késedelmének hibátlanságát valószínűsíti. Ehhez járul, hogy a bíróságnak pervezetési joga és kötelessége (Pp. 224—226. §§) ez új intézkedéssel korlátozottan nem tekinthető s hogy éppen ezért az ebben a keretben tett új előterjesztésekre a korlátozás nem vonatkoztatható. A bíróság ily módon mindig figyelembe veheti és figyelembe fogja venni az új előterjesztéseket, amikor az új rendelkezésnek merev alkalmazása az igazság érvényesülésének állná útját. A magyar bíró formális szabályok kedvéért sohasem mellőzte az igazság kutatását ott, ahol az igazság nyomait látta. Ezért az új rendelkezés a gyakorlatban elviselhető lesz. A korlátozás különben egyáltalában nem felel meg a szóbeli per szellemének, amelyben a bírói pervezetés oly nagy mértékben befolyásolja peresfelek előterjesztését, hogy valamely előterjesztés elmaradásának gyakran a pervezetésben megnyilvánult bírói felfogás az oka.

A csatlakozásra vonatkozó jogszabályoknak módosítása a csatlakozás lehetőségének idejét megrovidíti ugyan, de ez alig kifogásolható, mert mi sem indokolta a Pp. 493. §-ának azt a túlzott liberalitását, amellyel a csatlakozást a fellebbezési szóbeli tárgyalás befejezéséig megengedte s így módot adott a fellebbező ellenfélnek arra, hogy az immár letárgyalt per befejezését esetleg szándékosan késedelmes elhatározásával megakassza. A Pp. 493. §-a érvényét veszítvén, most már a Pp. 485. §-a és a Te. 28. és 30. §§-ai szerint a csatlakozás csak a fellebbezési határidőben az elsőbíróságnál, avagy az idézés kézbesítése és a tárgyalási határnap közt folyó idő első felében történhetik. A később benyújtott vagy a fellebbezési tárgyaláson pótoló válasziratban foglalt csatlakozási kérelmet «csak abban az esetben lehet figyelembe venni, ha a fél a tárgyaláson valószínűvé teszi, hogy válasziratával hibáján kívül késett». A csatlakozást a fellebbezésről történt lemondás ezután sem gátolja. A csatlakozásnak helye van akkor is, ha a csatlakozó az ítélet ellen önálló fellebbezéssel nem élhetne. De ha a csatlakozó önálló fellebbezéssel élhetett volna, akkor a fellebbezési határidőben bejelentett csatlakozást ezentúl is önálló fellebbezésnek kell tekinteni, míg különben a csatlakozás ezentúl is elveszti hatályát, ha a bíróság a fellebbezést visszautasítja vagy a fellebbező visszavonja.

A fellebbezési tárgyalás elmulasztásának esetét újból szabályozza a törvénynek a Pp. 510. §-a helyébe lépett 34. §-a. Mindkét peresfélnek elmaradása esetében sem szünetel többé a per. Szünetelés kérelemre is csak akkor áll be, ha a bíróság «feleknek kellő időben beadott indokolt közös kérelmére fontos okból megengedi» s ilyen engedélyt is csak egyszer adhat. A fellebbezést a mulasztó fél vagy a mulasztó felek távollétében is el kell intézni s a mulasztó igazolással nem élhet. A fellebbezésnek ennél az elintézésénél csak az a nehéz, hogy míg a Pp. 510. §-a részletesen szabályozta az egyik fél távollétében folyó eljárást, az új eljárás, legalább részben, szabályozatlan maradt. A Te. 29. §-a gondoskodik ugyan a kérelmeknek előterjesztéséről, amidőn úgy rendelkezik, hogy: «a tárgyaláson meg nem jelent fél helyett a fellebbezési kérelmet és ellenkérelmet az elnök vagy az előadó olvassa fel», de nem gondoskodhatott az ellenkérelem pótlásáról, ha a fellebbező fél ellenfele netalán nem válaszolt a fellebbezésre s a válasziratban nem terjesztett elő ellenkérelmet. A fellebbező fél ellenfelét ilyenkor mégis csak mulasztónak kell tekinteni. A törvény nem szabályozza azonban a mulasztások következtetéseit. A hiányzó szabályozást a gyakorlatnak kell majd pótolni a Pp. tizenhetedik fejezetének segítségével, bár a Te. 34. §-a az 510. §-nak hatályon kívül helyezésével a szakasz utolsó bekezdésében lévő utalást a Pp. 438., 442—447. §§-aira megszüntette. A Pp. 445. §-a alkalmazásával az ellenféllel kellően közölt új tényállításokra vagy bizonyítékokra vonatkozó nyilatkozatok ezután is elmulasztottaknak tekintendők ekkép, az

ily új tényállítások ezért bizonyításra ezután sem szorulnak és az ily bizonyítékok (okiratok) valóknak tartandók. A Pp. 510. §-ának a fellebbező fél ellenfele mulasztásának esetére szóló az a szabálya, hogy a felajánlott és kellően közölt bizonyításról «feltételeztetik, ha annak egyáltalában helye van, hogy a célzott eredményre vezetett» alkalmazható többé nem lévén, a bizonyítás felvétele elrendelendő lesz. A fellebbező fél mulasztása esetén sem utasítható többé vissza a fellebbezés, hanem a mulasztási szabályok segítségével érdemben bírálendő el. Ez az érdemi elbírálás azonban csak a fellebbezési kérelmet veheti figyelembe, amely a Te. 29. §-ának megfelelően felolvasatott, a fellebbezésben különben foglaltakat (Pp. 484. §, Te. 25. §) ellenben nem, mert a fellebbezési tárgyaláson elő nem adattak. Ugyanez áll a fellebbező fél ellenfelének válaszárol a fél mulasztásának esetében. És ugyan-ebből az okból mindkét fél elmaradásának esetében is csak a felolvasott kérelmek vagy fellebbezési kérelem jöhet figyelembe. Alig hihető, hogy ez az új szabályozás bármi tekintetben is javított volna a régi helyzeten és mulasztás esetére gyorsabb és helyesebb megoldást biztosítana.

Az életbelépett törvénynek leghivatottabb bírálói különben eredményei lesznek: az, hogy eljárási szabályai a helyes döntés feltalálását biztosabbá és könnyebbé tették-e, egyszerűsítési szabályai pedig elérték-e a kívánt megtakarítást a nélkül, hogy a jogszolgáltatás megromlott volna. Az irodalmi bírálatnak ezután az lesz a feladata, hogy az eredményeket megfigyelje s rendszeresen feljegyezze. Az ellenzők és kételkedők is szívesen látnák, ha az eredmények a törvényhozónak adnának igazat. *Sorix.*

Az arzénmérgezés misztikuma.

I. Az emberi tudomány korlátok közé van szorítva, — s nyomban a kételkedések, feltevések misztikus birodalmába jutunk — mihelyt a kutató elme exakt, pozitív válaszai a felvetett kérdésre ki nem elégítők. A misztikum fogalmát is ebben a vonatkozásban akként tudnám meghatározni, hogy a tudás biztos fogalmi képzeteinek határvonalain túl, a találgatások közepette kialakult, sokszor téves képzetsoportosítások azok, melyek a tudományosan meg nem oldott vagy az emberi közismeretekbe még át nem vitt problémák nyomában merülnek fel, hogy a tömegek nyugtalan fantáziáját állandóan foglalkoztassák.

Az arzénmérgezések rejtélyét is szomorúan aktualissá tették az utóbbi időkben tömegesen kiderített ily bűntények, — melyek miként izgalomban tartották a hazai közvéleményt — de azokat a külföldi sajtó sem éppen jóindulatú megvilágításban tárgyalta. Minden igyekezet tehát tiszteltreméltó abban az irányban, hogy az arzénmérgezési bűntények szenzáció jellegéről — a maguk tudományos mivoltukban mutatván be — lerántsuk a rejtély fátyolát. Hiszen nincsen e bűnesetekben semmi rendkívüliség, *legkevésbé magyar specialitás*, hanem igenis különös érdeklődésre tarthatnak számot az arzénmérgezési bűntények:

1. orvosi-kémiai, 2. lélektani, 3. történelmi, 4. főleg pedig jogászai vonatkozásukban.

Oly értelemben azonban, mint például a vallási misztikumokról — e helyütt szó sem lehet. Hiszen egyrészt a hit és tudás két külön fogalmat határolnak el. De másrészt a modern tudománynak oly értelemben vett *tapogatózásáról*, mely még homályban hagyná általában az arzénmérgezési tények kiderítetlen esélyeit, tulajdonképpen manapság beszélni sem kell. Mégis ha «az arzénmérgezés misztikumáról» szólok, a fogalomnak egy *szűkebb alakulatával* foglalkozom, mely relatív jellegű s abban határozható meg, hogy bizonyos vonatkozásban a mai kutató tudomány eszközeivel felderíthető tények még mindig nem fedik az abszolút perrendi bizonyosság megkívánt kellékeit. Vagyis, hogy a gyakorlatban sokszor emberileg biztosnak tűnik fel az, ami bűnösséget is megállapítható módon nem bizonyítható; éppen mert az idevágó empirikus vizsgálódások s deduktív tapasztalatok fogyatékos voltát teoretikus alapokon pótolni alig lehet.

Ez a helyzet adja azután a kezünkbe a kulcsát ama tömeglélektani jelenségnek, hogy általában mérgezési bűntényeket sejtene ott is, hol azokról szó sem eshetik. (V. ö. a százsámra érkező névtelen feljelentéseket.) Továbbá ez a magyarázata annak, hogy bizonyos ily bűntényeknek a gyakorlatban való kideríthetése sokszor a véletlen körülményeken múlik.

A praesumptio hominis, a közvélemény összeütközése az ítéleti deklarációval sokszor ott lappang a tömegpszichológiai tudat alatt, mely érzelmeiben amily brutálisan kegyetlen tud lenni, de megsejtéseiben mindig a legfinomabb szeizmográfhoz hasonlítható.

S e kontrasztot csak a lehető tökéletes nyomozás hidalhatja át, mert az arzénmérgezési bűnpereknél a döntő súly ezen a per szakon nyugszik. Remédiuma pedig: a büntetőhatóságok, egyben a szakértők elméleti tudományos felkészültségének lehető tökéletesítése, főképp az újabb gyakorlati tapasztalások pontos regisztrálása volna. Mert — miként alább vázlatosan bemutatom — az úgyszólván mindig individualiter elbírálandó egyes esetek eldöntésénél, így a tényállás szakszerű kombinatív és rekonstruktív felépítésénél a ma még *teoretikus* orvosszakértői felfogásnak lehet és van is perdöntő jelentősége. Ha pedig mindehhez hozzáveszem, hogy a bűnperbeli bizonyítási teher éppen az arzénmérgezési ügyeknél a legproblematisabb, de egyben a legnyomasztóbb tehertétellel nehezedik a hatóságokra, érthető ama óhaj, hogy az utóbbi időkben felvetődött arzénmérgezési eseteknek megoldása legalább azzal a kutató tudományos eredménnyel járjon, hogy e nem mindennapi bűntények vizsgálatai egyúttal a kriminális gyakorlat számára hasznos *tapasztalásokat* jelentsenek.

II. Ebben a vonatkozásban ismételtelen előre kell bocsájtanom, hogy az empirikus vizsgálódásokat nagyban megnehezíti ama körülmény, miszerint az arzénmérgezési bűntények egyáltalán nem sablonosak. Mondhatni: csupa különös esetekkel állunk szemben.

Tanulságos volna azokat mind leírni, megbeszélni, azoknál a kutatások elmaradt eredményeinek eshetőségeit letárgyalni. Azonban helyszűke miatt erre most nincs alkalmam. Az ú. n. misztikum eloszlására tehát nem tehetek egyebet, minthogy egyes eseteknek kimagasló tapasztalásait összevonva, kivonatosan adom: mégpedig az arzénmérgezés általános orvosi, kémiai, lélektani, történelmi és kriminalisztikai (helyszűke miatt) vázlatos megvilágításával.

III. Orvosi megállapítás az, hogy az arzén kis mértékben (5—20 mgr) gyógyító szer (idegerősítő, hizláló kúránál, malária ellen, bőrbetegségeknél; a rákbetegség különféle fajánál, vérbaj ellen alkalmazva¹), azon túl adagolva azonban súlyos kórállapotokat (hányást, diarhoeát, kötőhártyahurutot, lesóványodást, sorvadást, légzési-, szív- és veseelváltozásokat, bőrelszínesedést, elszarusodást, ideggyulladást, bénulást, különféle szaggató végtagfájdalmakat, súlyos kedélyizgalmakat, kisebb lázt stb.) okozhat. A túlzott arzénmennyiség bekebelezése mérgezéssel jár, mely *lefolyásában* lehet heveny vagy idült jellegű. Míg az arzénmérgezés *megjelenése* pregnáns külső szimptomák szerint (akut), vagy ily kísérő jelenségek nélkül, illetve azok elmosódott, a kutató előtt is *alig felismerhető* (szubakut) tünetek mellett megy végbe.

Ez utóbbi körülmény adja elsősorban annak okát, hogy az arzénmérgezést sokszor a *ködös rejtély* homálya fedi.

Ma már kétségtelenül hatalmasan fejlődött orvosi-kémiai tudomány a hullaboncolások és azoknak vegyelemzése folytán: ez ásványi, *maradandó* jellegű vegyi folyamatnak jelenségeit évtizedek múlva is ki tudja mutatni. Ámde a bűnperbeli bizonyítás ily fejlett segédtudományos eszközei szintén gyakran csődöt mondanak, midőn annak konstatálása marad hátra: vajjon *kinek* az okozati ténykedésével van összefüggésben az arzénmérgezés megtörténte? Vagyis hogyan, mily módon *adagolhatták* be a mérget?

A perrendi adatgyűjtés ritka kedvező helyzetben van akkor, midőn e kritikus ténykörülményre *beismerés* áll a rendelkezésére. Továbbá abban az esetben is gyors és *biztos reményű* sikerrel kecsegtet a bűnperbeli eljárás, ha a mérgezés kórtünetei orvosilag oly nyilvánvalók, *felismerhetők voltak*, hogy a halál bekövetkezte után *azonnal* megejthető a friss hullának boncolása. Mikor az adott belső, jellegzetes szervi (gyomor és bélfal, vese és máj) elváltozások mellett² a képzett orvosszakértő meglegebben meg tudja állapítani teljes bizonyossággal az arzénmérgezés fennforgását, még abban az esetben is, ha a vegyvizsgálat — a hányás és diarhoea folytán történt kiürítés következtében — a hullában arzént úgyszólván ki sem tudna mutatni.

Azonban a gyakorlatban ily esetek vajmi kivételesen fordulnak elő.

Ugyanis egyrészt maga az arzénmérgezés is szórványosan elő-

forduló bűncselekmény s a *kezelő* vagy *halottkémlő* orvosnak³ legtöbbször eszeágában sincs, hogy ily bűntényre gondoljon. Másrészt azonban, ha netalán a kórmegállapítás eldöntésénél arra irányuló diagnosztikai feltevését beállítaná: tudnunk kell azt is, hogy az arzénmérgezés kísérő, külső kórtünetei még az ú. n. akut esetekben is *kombinatív* jellegűek.³ Előfordulhat, hogy a szubakut, illetve akut mérgezettség egyes tünetei egymással váltakozva hiányosan mutatkoznak, sőt teljesen el is maradhatnak. Továbbá e kísérő jelenségek között vannak olyanok, melyek a bélsavarodás, vese- és szívgyulladás, influenza stb. megtevesztő mindennapi kórképeit mutatják, így hát a bűnügyi nyomozásra semmiképpen sem hivatott orvos megállapításait, a mérgezéstől eltérően, könnyen (felkészültség és tudás hiányára válló minden különösebb diagnosztikai félreértés nélkül) tévútra vezethetik. Éppen ezért az arzénmérgezések többnyire csak *évek múltán* kerülnek a kutató büntetőhatóság vizsgálata alá, midőn pedig már azoknak kiderítése *kivételesen nehéz* tudományos feladat elé állít.

IV. Hogy az arzénmérgezéseknek *kémiai* vonatkozású bizonyítása elé sokszor mily súlyos akadályok tornyosulnak, még a művelt laikus előtt is szinte érthetetlen. Hiszen köztudomású az arzén konzerváló ereje (állati töméseket, szőrme, szövet, festékpreparátumokat készítenek azzal) s éppen eme *titkos* szernek a bűnös ember kezében való szörnyű hatású eszközével szemben adódik ezáltal az isteni jog bölcselmére alapított vigasztalódásunk, hogy immár odáig jutottunk, miszerint az arzénmérgezés jelensége vegyi úton évtizedek múlva is kimutatható. Ilyképp a bűnös megtorlására legalább a lehetőség útja megnyílik.

Ámde éppen a kémiai vizsgálódások ama második pont, melyre az arzénmérgezés misztikumának fátyla szövődik. Hogy e kijelentésemet alátámasszam, csupán arra utalok, hogy a vegyvizsgálat, az úgynevezett arzéntükröknek *pozitív* esetekben való kimutatásával (mely ú. n. Mars-féle eljárást helyszűke miatt részletesebben szintén nem ismertethetem) megelégszik azzal, hogy a hullarészek és koporsóbennék, esetleg környező föld súly- és arányszerinti *minimális* arzéntartalmát meghatározza.

Gyakran ily pusztá adatra szorul azután az orvosszakértő, illetve a büntetőhatóság *minden irányú* vizsgálódásának, következtetéseinek további folyamata. Úgy de e helyütt megint tudnunk kell, hogy a legkörültekintőbb ama eljárás esetén, midőn a hullarészeket (csontok, foszlányok, kaparék), továbbá a koporsó (réz és fa) alkatrészeit, a papír, szövet, forgács anyagot, a koporsó melletti és a sírtól bizonyos (3—10 m) távolságról vett földeket *külön-külön* tartályokba kezelik; a vegyvizsgálat sokszor a legmeglepőbb eredményeket produkálja.⁴ Nevezetesen például azt, hogy a csontokban és koponyában több arzén anyag foglaltatik, mint magában a belső hullakaparákban s a legtöbb esetleg a koporsóban talált faforgácsokban stb. És minden egyes ily képleteknek magyarázata, mely ismét a fentebb érintett kombinatív-rekonstruktív megoldási lehetőséget szolgálja, az, hogy a talajvíz kioldotta volt a hullalé útján az emberi testből az arzént, honnan a mérgező a lágyabb (belső) részekből könnyebben távozott el s magába szívta azt az aránylag legnagyobb felületű, higroszkópikus koporsóforgács stb.

(Érdekes ismét itt megjegyezni, hogy a vízszintes helyzetű hullánál is magasabban fekvő koponya az ú. n. forum occipitale magnum útján közeledik egyedül a test és koporsó részeivel. Így a csontos tokban levő agy nehezebben szívja magába a mérgezett hullanedvet, de jobban megtartja azt. Továbbá, hogy az alföldi talaj (humusz) arzénvegyülettől mentes; így maga az anyaföld nálunk csak a hullanedv által fertőződhetik.)

Pedig a további s talán *legfontosabb* következtetési művelet annak megállapítása, vajjon a hullában talált részarányos arzénmennyiség a halál előidézőjeként *legendőnek* tekinthető-e vagy sem? Ennek az eldöntése is részben orvosi elméleti szakkérdés, részben a bűnper anyagából vett, sokszor a perrendi bizonyítás terhe alatt roskadozó, mégis legnehezebben elhatárolható ténykérdés. (Az áldozat fokozatosan csökkenő egykori testsúlya, ellentállóképessége, az adagolási dózisok és időközök stb. megállapíthatása tekintetében.)

Ugyanis az orvosilag adagolható (5—20 mgr) arzénen *felül* már rendes körülmények mellett a normális szervezet mérgezési tünetek szerint reagál. Azonban ha az arzénadagolás apránként

¹ Vámosy: Gyógyszertan. 186. o., Poór: Dermatológia. 131. o., Mering: Belgyógyászat. 285. o.

² V. ö. Kenyeres: Törvényszéki Orvostan. II. 419. o. 2. bek.

³ U. ott 1. bek.

⁴ V. ö. Dr. Feldmann: Észrevételek az arzénnek a hullarészekben és koporsóban való elosztódásáról. 1930. Gyógyászat. 35. szám

fokoztatik és rendszeressé válik, az emberi szervezet esetleg elbirja egyszeri adagolásra a halálos dózisnak a felét is. (Példát nyújtanak erre Tirolban, Stájerországban táplálékpótléskul magukat arzén-nel erősítő ú. n. arzenofágok. Megfigyelések történtek, hogy ezek az arzénvők 40—50 mgr arzént vesznek be egyszerre s e mérgezethez a szervezetük már annyira hozzászokott, hogy mint narkotikum, javarészt bennük az arzén fel sem szívódik.⁵

Márpedig a *rejtett, titkos* arzénmérgezésnek módja az, hogy a tettes észrevétlenül, akarva nem akarva arzénvővé teszi áldozatát, s ha türelme, kitartása az egész kicsi, de mindig fokozott adagolásra megvan, akkor elpusztíthatja őt a nélkül, hogy bárki — akár kezelőorvos előtt is esetleg — szörnyű tettével gyanút keltene. Ez a folyamat azonban rendkívüli intelligenciát, fegyelmezettséget tételez fel és sok időt igényel, mely esetben azonban a végső, jelentékenyebb mennyiségű mérgeadagolás folytán, a hullában nagyobb mennyiségű arzén lesz kimutatható.

Az ily tipikus szubakut folyamattal szemben éppen a heveny fertőzésnél általában *kisebb* mérge mennyiség mutatható ki az áldozatban. Ennek oka pedig, hogy az arzén az idegrendszeri (paralitikus) bénító hatáson kívül a felszívó csatornarendszert támadja meg (gastrointestinalis hatás) s ekként az egyszerre *nagyobb* mennyiségben bevett, halálos mennyiségű mérge (a dózis letális: 100—150 mgr között mozog), a veséken és beleken keresztül, még az életben levő emberi testből nyomban ki is ürül. Egy közel tipikus akut mérgezési esetben tehát az arzén a váladékokban keresendő.

V. Ámde miként egy *egészen tipikus* szubakut arzénmérgezési folyamat pontos, kiszámított, zavartalan «debonyolítására» e szörnyű bűnözés *lélektana* szempontjából úgyszólván képtelennek kell tartani egyszerű, csekélyebb műveltségű, a mellett a bűntudatában folyton rettegő, kapkodó, sokszor szenvedélyektől is elvakult embert; úgy hasonlóan feltételezni is igen nehéz, hogy valaki egyszerre, a letális dózist megközelítő, sőt meghaladó, aránylag nagymennyiségű arzénnek egyszerre való, feltűnő beadagolásával kockáztatná sötét tervét, mely ilyképp nyomban felfedezhetővé válnék. Ezért el kell fogadni, hogy a legutóbb felszínre vetődött arzénmérgezések e két szélsőséges (akut és szubakut) eshetőség közötti, *átmeneti* lefolyásúak voltak, miként a már érintett kombinatív kísérő tünetekből, de meg a mérgezésnél felhasznált eszközök (fémarszénlégzők, fehér kristályos arzénsav) és azok módoszatai alapján csakis ily irányú következtetésre lehet jutni.

De éppen ezek a kombinatív esetek, melyek még hozzá többnyire *régen* történtek: nemcsak az avult hisztóriumnak természetesen nehéz rekonstrukciója folytán, hanem orvosi szakértői szempontból is a legkomplikáltabbak. Vannak idevágó fontos orvosi kérdések, melyekre sem a magyar- vagy németnyelvű irodalomban kielégítő feleletet nem találtam.⁶

Legjelentősebb ezek között, hogy a régi (*esetleg évtizedes*) hullákból kitűkrözött arzénmennyiségéből, a koponyában, különböző csontokban, hullakaparakban, koporsóbennékekben, koporsó fa- és rézalkatrészekben, forgácsokban, földben, ruhaneműekben stb. részarányos súly szerint kimutatott mérgekquantum egybevetéséből visszakövetkeztetve exakt tudományos alapon miként lehetne megállapítani, hogy a néhai áldozat életében tényleg mily össz mennyiségű mérget fogyaszthatott el? Elegendő volt ez a halála előidézésére? A kísérő tünetekből az akut vagy szubakut mérgezethez esetének mely fokára lehet következtetni? Mennyi viszonylagosan a természetes mérgekiürítés százaléka? stb.

VI. Miként már érintettem, ama kényelmes adatra, hogy a vegyvizsgálat a halálos mérge mennyiséget egy régi hullában kimutassa, számítani sem lehet. A kimutatott arzén jóval a 100 mgr-on alul marad, sőt esetleg az orvosilag adagolható 5—20 mgr között mozog. Tehát a problémák problémája, hogy a már idült hullákban mégis felfedett, kisebb mennyiségű arzénből a halálos eredményre szakszerűleg hogyan lehet következtetni? Sajnos, erre megint csak teoretikus válaszokat kaphatunk; s ha az arzénmérgezéseket ma misztikum fedi, úgy annak a főoka: az idevágó tapasztalatok hiányos volta.

⁵ Bárány Korányi S.: Kézikönyv II. 644. o.

⁶ A magyar kézikönyveken kívül: Dr. A. Schmidtman: Handbuch der Gerichtlichen Medizin. Vergiftung durch arsenige. 918. Berlin, 1915., Dr. Eduard R. v. Hoffmann: Lehrbuch der Gerichtlichen Medizin. Die Vergiftung mit Arsen, 695—708. Berlin, 1903., Schumburg, Nothhaft—Weisenstein, v. Prölss Weissen: Über die akute Arsenwirkung. Berlin, 1917. Arsenik in Wollengarn, v. Sehardt u. Blomginst. Med. Jurisprud. 2. Aufl. 2. S. 250. Handb. d. gerichtl. Chemie. S. 118. etc.

Ugyanis a hulla súlya sokszor már a csontok súlyával majdnem azonos, s ekként az élő test súlyának negyed-, illetve ötödrészből kimutatható mérge mennyiség is, miután az arzén a *régi hullarészekben* (elméletileg) *egyenlő* arányban oszlik el, az csupán az élőtestben volt mérge mennyiségnek egy csekélyebb töredéke. Az élőtestből történt természetes kiürítésen felül a már eltemetett holttestből, az ú. n. hullalé révén azonfelül jelentékeny mennyiségű arzén távozik el. Éppen ezért mindezek figyelembevételével, az évekkal ezelőtti földbekerült hullában talált mérge mennyiség mellett csupán esetszerűtí számítás. alapon lehet visszakövetkeztetni arra, hogy az élőtestben mennyi mérge lehetett, illetve ebből pedig arra, hogy a kísérő tünetek figyelembevételével életében az áldozatnak mily mennyiségű arzént adagoltak volt be?

Ezidőszert tehát az a helyzet, hogy az arzénmérgezési bűnesetek felderítését feladatának tekintő perrendi (orvosi) kutatás, a tudomány és logika vezérfonala mellett is, sokszor adott esetben a bizonytalanság útvesztőjébe tévedhet vagy vesztegelhet. Mert e rejtélyes mérgezéseknek akár orvosi-kémiai vagy lélektani, akár jogászai megoldásánál csakis a mindenre kiterjedő elme éles judiciumának sugárfényével lehet és kell megvilágítani az eseményeknek a tényekből következtethető, de még hiányzó mozzanatait; legtöbbször magának a mérgezési bűnténynek plauzibilis-szuppozitív misztikumát.

E misztikum szűkebb fogalma azonban a történelem folyamán is megvolt; kimagasló releválói Borgia Lukrécia, Shakespeare Cymbeline-je, kiknek *földöntúli hatalma* szintén ilyképp volt megérthető. (Miként manapság a nagyrévi és tiszazugi tudós asszonyoké, kik «szemveréssel» halálba küldték azt, akit akartak.)

Rokonfogalom ezzel a babona misztikuma, melynek történelmi adataira és tömeglélektani jelenségére Zehery Lajos kitűnő értekezésében oly alaposan reámutatott.⁷ Erich Wulfen, újabban Weininger német tudósok hatalmas tanulmányai az arzénmérgezés pszichopatológiájának kulcsát igyekeznek kezünkbe adni. Szerintük, nagyon helyesen, az arzénmérgezési bűntények *nemzetközi* jelenségek és időhöz sincsenek kötve.

Miként már előfordultak azok az ókorban is, felvetik a fejüket minden már középkultúrájú országokban hasonlóképpen. Rúgója e szörnyű cselekedeteknek hatalmi érdekek eléérése, vagyonszerzés vagy szexuális vonatkozású lehet. Immár ismertté vált Steckel ú. n. bipolaritás elmélete is,⁸ mely ama feltűnő jelenség megoldásával foglalkozik, hogy az arzénmérgezési bűntények elkövetői, legalább is *tettesei*, kivétel nélkül a *női* nemhez tartoznak. Ennek magyarázatát a női lélekalkotás különös berendezésében találja; nevezetesen abban, hogy az erkölcsi szempontból ily súlyosan aláhanyatlott nő tulajdonképpen *kettős* életet él. Mig egyrészt felmagasztosulhat az anyaságnak gyermekeiért aggódó érzületében; addig másrészt a fájdalom, kímélet, könyörület, szájalom helyett a gyűlölt férfivel szemben táplált nemi antagonizmus, az emberi lélekbe oltott törvénytörés exstirpálásával a legkegyetlenebb, úgyszólván naponként ismételt végrehajtott bűncselekmény elkövetésére teszi képessé. Ennek halvány képét, tudatalatti megjelenését és lehetőségét látja abban is az említett őstermészeti eredetű megállapítás, hogy a nők a fájdalmat és szenvedést a férfiaknál nemcsak hogy jobban tűrik, hanem sokkal kisebb lelki emócióval, sokszor közönyösen *nézik* végig. (A nőknek betegápolásra való rátermettsége stb.)

VII. E kutatások summázata, eredményeinek pozitív vagy negatív irányú eldöntése: a büntetőhatóságok jogászai közreműködését kívánja meg. Az arzénmérgezés jogi minősítése nem lehet vitás. A *jogi feladat* csúcspontja nem is ebben van, hanem hogy a bírónak, ha az arzénmérgezési bűnperekben emberileg megnyugtatóan igazságos ítéletet akar hozni, sokszor a felsorolt segédtudományoknak egész arzenálját kell skrupulózus döntésénél igénybe vennie. Főképp az orvosit meg a kémiait, melyek exakt, tapasztalati ismeretek tekintetében, miként csak nagy vonalakban, hézagosan érintettem, ma még sokszor nem elégíthetik ki az igazságszolgáltatás emberét.

Bizvást elmondhatjuk tehát, hogy az arzénbűnpörök teszik próbára a bölcs judiciumot, melyeknél valóban *élet-halálról* van szó.

Mégpedig nem is egyről, hanem legalább kettőről: az elmúltérről és az emberi, erkölcsi, jogrendi, de *nemzeti* érdekek szerint egyaránt imminens módon kutató, ha kell megtorlandó élőéről.

Dr. Zöldy Miklós.

⁷ Bünt. Jog Tára: LXXXI. kötet. 7. szám.

⁸ Theorie der weiblichen Bipolarität. Berlin, 1920.

Az öröklési jogon alapuló követelések átértékelése külföldi örökösök javára.

(Polémia az 1928: XII. tc. 32. §-a körül.)

1. «Az öröklési jogon alapuló követelések átértékelése külföldi örökösök javára» címmel dr. Bornemissza Károly debreceni kir. ítélőtáblai bíró úr tollából legújabbán érdekes tanulmány jelent meg,¹ melynek konklúziója és tézise az, hogy *örökjogi téren*² «*tekintet nélkül az örökösök³ állampolgárságára az átértékelési törvény 32. §-ának rendelkezéseit nem szabad alkalmazni*», hanem kizárólag a törvény 15. §-a⁴ szerint kell (külföldi örökösök javára is) jogot szolgáltatni.⁵

Bornemissza tetszetős gondolatmenete a szóbanforgó *tételes*, természetére nézve pedig kétségtelenül *nemzetközi-magánjogi kérdést* nem az átértékelési törvény kifejezett rendelkezései alapján tárgyalja.⁶ Nem is nemzetközi-magánjogi fókuszpontról.⁷ Nem előző jogirodalomra, avagy judikatúrára támaszkodva.⁸ Hanem az örökjognak erkölcsi és emberi átérzésére, idevágó saját szemléletének kifejtésére, az igazságossági érzetre, valamint családi és nemzeti szempontokra bázisozza tételét. Ezenfelül jogpolitikai és némi-képpen általános politikai érveket hoz fel pro, illetve részben érint contra is. Nem óhajtom tanulmányát e helyütt szisztematikusan kivonatolni, hiszen akít jelen soraim érdekelnek, már olvasta vagy elolvassa az ő írását eredetiben; csak főbb passzusait érintem. Így utal arra, hogy a valorizációs törvényt csak az időleges szükség kényszere alatt alkották,⁹ s e törvénynek azért szóhangzata¹⁰ ellenére sem tulajdonítható (szerinte) az a célzat, hogy valójában az örökjog alapelveit akarja érinteni.¹¹ Utal arra, hogy a trianoni határ sok családot megosztott,¹² miért is az övével ellentétes fel fogás sokszor saját véreinket keserít el, ami impolitikus is lenne.¹³ Csak egyes kapzsi örökösöknek (értsd: a konkrét ügyekben érdekelt belföldi feleknek) érdekében állna, de erkölcstelen lenne a külföldi örökösök hátrányosítása¹⁴ — hiszen örökjogi téren lényegében nem is átértékelésről van szó (!),¹⁵ hanem az örökhatyó

igazi akaratának érvényesítéséről.¹⁶ A kötelesrész is sérelmet szenvedhetne materialiter.¹⁷ A 32. §-t politikai okokból vették fel;¹⁸ politikai dolog a viszonyosság is;¹⁹ nem helyesli ennek eleve megkövetelését, ellenkezőleg csak akkor éljünk retorzióval, ha már a külállam sérelmesen bánt a magyar állampolgárokkal (más szóval: ne a külföldi örökösöt terhelje a viszonyosság fennforgásának bizonyítása, hanem a belföldi legyen köteles bizonyítani azon állítását, hogy a viszonyosság nem forog fenn?). De még viszonyosság hiányában se felejtjük el, hogy a magyar mindegyik a mi vérünk; a külföldi magyar nem felelős azért, amit... idegen hatalom cselekszik.²⁰ Utal arra is, hogy több örökség várható elszakított területről ide mihozzánk, mint innen oda, és hogy téves (értsd: a külföldi örökösöket sujtó) itteni ítéletek retorziót idézhetnének elő a mi terhünkre külföldön.²¹ Jelzi azt a nem-kíváncsi eshetőséget is, hogy azok, akiket örökjogi ügyben a 32. § fenyegetne, «ideiglenes visszahonosításukat» eszközöltetnék Magyarországon.²² Stb.

Részletes, szövegezett szabályozást a szerző nem állít fel, hanem ezt írja: «A részletekben nem lehet általános érvényűnek gondolt szabályokat felállítani, fenn kell hagyni a szabad kéz politikáját. Majd ha jön az eset, bíráljuk azt el egyénileg...».²³ Hogy vajjon az eseti döntést csupán az *átértékelés kulcsa*, esetleg más kisebb vitapontok tekintetében óhajtja-e ez az indítvány, — vagy ellenkezőleg arra a főkérdésre nézve is, hogy *melyik külföldi állam* polgáira — esetleg: külföldi állampolgárságú *mely egyénekre* mellőztessék a 32. §, azt nem látom határozottan kitűnni. A szerző végkonklúziója és cikkének több helye arra látszanak mutatni, hogy örökjogi téren a 32. §-t *teljesen* ki akarja zárni, más szóval: hogy a külföldi örökösök közt *nem* kíván személyes körülményeik, lakhelyük, állampolgárságuk vagy egyéb mozzanatok szerint semmi különbséget tenni, hanem válogatás nélkül mindnek megadná a magyar örökösökkel egyenlősítésnek bene-jét. Ellenben imént idézett mondatai és a cikk egyes más helyei megtűrnének olyan értelmezést is, hogy némelykor²⁴ alájaessék a külföldi állampolgárságú örökös a 32. § élének, más esetekben pedig nem.

2. Előrebocsátva ekkép, legalább telegrammstílusban, Bornemissza állásfoglalását és hangsúlyozva, hogy ha a probléma de lege ferenda lenne felvetve, úgy sokban egyetértene vele,²⁵ — rátérek a címben már jeleztem polémiára. Meggyőződéseim szerint ugyanis: *de lege lata*, ahogyan t. i. felállítja, Bornemissza tézise egyáltalán *nem állhat meg*.

Kétségtelennek tartom már az 1928: XII. tc. rendszeréből és szóhangzatából, hogy a törvény 32. §-a igenis ki akar terjeszkedni az örökjogra is. A szóhangzat annyira kétségtelen, hogy erőszkon főlösleges bizonyításba bocsátkoznom.²⁶ Ami pedig a rendszert²⁷ illeti: a 32. § a törvény I. része («Anyagi-jogi rendelkezések», 1—28. §§) és II. része («Eljárási rendelkezések», 29—31. §§) után következő III. résznek («Vegyes, átmeneti és életbeléptető rendelkezések», 32—38. §§) az *élére*: tehát meggondoltan nyomatékos

¹⁶ Én inkább úgy képzelném, hogy ez a kettő nem ellentétes valami, hanem épp azért értékelünk át, hogy — egyéb igazságossági posztulátumok közt — az örökhatyó valódi akaratát érvényesíthessük.

¹⁷ 375. lap 3. bek.

¹⁸ 373. lap 4. bek.

¹⁹ 376. lap fent.

²⁰ 376. lap 1. bek.

²¹ Előző jegyzetben id. h.

²² Előző két jegyzetben id. h. — Erre az érvre alább nem térek ki külön, csak itt jelzem röviden, hogy az ilyen esetleges in fraudem legis (a 32. § megkerülését célzó) eljárás — ha sikerül a visszahonosítás és ha megállapítható a célzat! — megakadályozható lenne már magánjogilag is, annál inkább, mert hiszen a 32. § erőszkon hallgatása mellett a bíróság döntésétől függ, hogy *mely időpontbeli* magyar állampolgárság tekintessék elegendőnek a 32. § alól mentesüléshez. Továbbá: tényleg súlyos hátrányokkal járna-e néhány ideiglenes visszahonosítás, amely csak arra vezetne, hogy az illető örökösök megkapják ugyanazt a valorizált pénzösszeget, amelyet szerző felfogása mellett — szintén megkapnának, mégpedig minden visszahonosítás nélkül?

²³ 375. lap 3. bek.

²⁴ Retorzió esetén *kivül* is...

²⁵ Azonban nem csupán kivételként az örökjogi körben, hanem az *egész magánjog* terén *lex non ferenda*-nak tartom a 32. §-t. Az ebbe felvett elveket már első feltűnésükkor, jóval a törvény meghozatala előtt elleneztem. Lásd: «Valorizáció és nemzetközi viszonyosság», Ügyvédek Lapja, 1927. 4. sz. és: «Újabbak a valorizációnak a nemzetközi viszonyosságtól függéséről», Ügyvédek Lapja, 1927. 8. sz. — De lege lata ellenben nem tartom a 32. § érvényét kétségbevonhatónak, mint már az alábbi 34. jegyzetben id. h. sub 6. megírtam.

²⁶ V. ö. fenti 10. j.

²⁷ V. ö. fenti 6. jegyzet is.

¹ Magyar Jogi Szemle, 1930. november.

² Szerző fogalmazásában: «az örökrészek kiszámításánál és kiadásánál» (id. h. 377. lap 2. bek.), amin nyilván általában az egész örökjogot érti, mint pozitíve fejtegetéseinek egész tenorjából (pl. a kötelesrész megemlítéséből vagy a 374. lap ut. bek. — 375. lap 1. bek. alatt kifejtett esetből, amely pénzbeli hagyománynak látszik), — negatíve pedig abból is kitűnik, hogy semmi megszorítást nem fejez ki.

³ Előző jegyzetemhez képest nyilván értendő a kötelesrészre jogosultak, hagyományosok stb. is. Rövidség kedvéért ezeket az alábbiak során én sem nevezem meg külön.

⁴ S tehát (miután ez a § már a törvény különös részében áll) kétségtelenül: általában a törvénynek azon szakaszai (gondolnám: leginkább 1—5., 11—16., esetleg 29—31. §§), amelyek örökjogi viták kapcsán felmerülhetnek.

⁵ 377. lap 2. bek.

⁶ Hanem azok *ellen*... — Érvvel ugyan a 15. § bevezető soraival. De szerinte a 15. § töri át a 32. §-t, más szóval: e két § egymásközi viszonyában a 32. § lenne a szabály, a 15. § a kivétel s tehát az erősebb — míg a törvény rendszerében és szóhangzata szerint, ezenfelül tudommal egész idevágó jogirodalmunk szerint is, mely e részben egyhangú, a 32. § az erősebb (a kivétel, vagy ha úgy tetszik: a korlátozás), úgy speciálisan a 15. §-szal, mint általában a törvény egész intern magánjogi főrészével (vagyis: az 1—28. §§-kal) szemben. Ezekről még alább, különösen a 27. jegyzetnél is.

⁷ «Nemzetközi magánjog»-ról kifejezetten nem is beszél, — bár érinti (376. lap 1. bek.) a viszonyosság és a retorzió szempontjait, amelyek ebbe a tudomány-ágba tartoznak.

⁸ Sem honi, sem külföldi írók nem idéz; sem magyar, sem más bírói állásfoglalásra nem hivatkozik. Pedig létezik jogirodalom is, joggyakorlat is a tárgyalt kérdésekben. A magyar judikatúrát feldolgoztam az alábbi 34. jegyzetben id. helyen. A nemzetközi örökjogba vágnak az ott érintett kúriai döntések közül: I. 867/1928., M. T. 1929. 68.; I. 7804/1927., JH. 1929. 673.; I. 5807/1928.; I. 7938/1927. A kúriai gyakorlat úgy az alább (cf. 32. j.) még érintendő nemzetközi konvenciók alá eső, mint az ilyenektől mentes esetekben egyértelműen *ellentétes* Bornemissza tézisével.

⁹ 373. lap 1. bek. inf.

¹⁰ Melyet saját tézisével ellentétesnek koncedál (374. lap fent) vagy legalább is féltreértésre alkalmat adó-nak (373. lap 3. bek.) — Állásfoglalását, azt hiszem, lehetne úgy is stilizálni, hogy a törvénynek (szerinte fennálló) *hézagát* akarja kitölteni, — vagy talán a törvénynek (szerinte valódi akaratát óhajtja annak szóhangzatával szemben érvényesíteni (374. lap 2. bek.): azaz *restrictiva interpretációt* óhajt a 32. §-on végezni.

¹¹ 374. lap 1. bek.; 373. lap 3. bek.; 376. lap 3. bek.

¹² 372. lap 2. bek.

¹³ 374. lap 1. bek.

¹⁴ 374. lap 2. bek.

¹⁵ 374. lap 4. bek.

és olyan helyre van bekodifikálva, amely jelzi, hogy az egész előtte levő anyagra²⁸ óhajt rendelkezni.

De belső okokból, t. i. az örökjogi igényeknek fokozottabban erkölcsi jellegéből sem indokolt disztinkválunk, ubi lex non distinguit. Hiszen ha indokolt lenne ilyen kivételt tenni az örökjogra, akkor ugyanazzal az okkal ki kellene venni az összes házassági- és egyéb családi-vagyoni igényeket is.²⁹ Hasonlóképp ki kellene venni, meggyőződésem szerint, fontos szociális s tehát erkölcsi szempontból pl. a nyugdíjértékelési igényeket, holott ezeknél pozitív törvényi hely teszi kétségtelenné, hogy a 32. §-beliekkel tartalmilag azonos³⁰ elvek alól nincsenek kivéve.³¹ Sőt úgy hiszem, hogy a jogcím különbözőségétől függetlenül akármilyen fajta követeléseknél adódhatnak esetek, amelyekben a hitelező egzisztenciájának egyébkénti megsemmisülése, vagy akár in concreto fennforgó különös erkölcsi okok is indokolnák a 32. § mellőzését: holott az, ilyen tágkörű eshetőséggel, nyilván mégsem mellőzhető. És egyáltalán kérdés: tényleg erkölcsibb vagy erkölcsösebb-e az örökjognak az alapja, mint a magánjog összes többi (vagyonosi vonatkozású) részéé?

Venio ad fortissimum. *Mi a 32. §?* Az átértékelési törvénynek *nemzetközi-magánjogi szabálya!* Mint ilyen pedig *általános*, — már úgy érteve az «általános» szót, hogy a 32. §, mint elvben minden nemzetközi-magánjogi szabályozás, a magánjog (inkluzíve hiteljog stb.) *egész területét* akarja dominálni, — természetesen csak nemzetközi-magánjogi vonatkozású esetekre szólólag, és csak amennyiben azokra speciálisabb nemzetközi-magánjogi szabályok³² nincsenek.

Ennélfogva természetesen nem lehet aláírni azt, hogy az 1928: XII. tc. mint pusztán átmeneti jelentőségű törvény nem akarhatta érinteni az örökjog alapelveit, éspedig a maga 32. §-a által sem. A *valorizáció* orvosszere ugyan lehet *átmeneti* jelenség, ha a pénzügyi romlás betegsége is az, — de a *nemzetközi magánjog nem átmeneti*. Márpedig a nemzetközi magánjog, mely hiszen a 32. §-ban megjelenik, általában igenis érinti viszonyosság, illetve retorzió szempontjából az örökjognak legalapvetőbb elveit is, — hiszen kétségtelen, hogy *retorzióképp* nemcsak az örökös igényének *összeszerű* korlátozása vagy akár megközelítőleg nullifikálása fordulhat elő, amire t. i. a 32. § esetleg vezet, hanem igenis beáll az *öröklési képességnek megtagadása is*, más szóval: az illető személy öröklési jogának *alapjára* nézve teljes negálása.^{32a)}

Továbbá szabad talán a communis opinióra is támaszkodni. Persze csak tekintélyi, de az egyhangúság folytán³³ súlyos érv az, hogy sem honi íróink, sem a magyar judikatúra eddigelé nem tett az indítványozottnak megfelelő, vagy ahhoz akár csak hasonló, semmiféle kivételt a 32. § alól.³⁴ Pedig a felvetett kérdés nem olyan

²⁸ Pontosabban: csak az egész I. részre — mert t. i. a 32. § tisztára anyagi-jogi tartalmú, és így az eljárási szabályokkal (II. rész) alig lehet vonatkozása vagy összeütközése.

²⁹ Melyekre Bornemissza nem terjeszkedik ki, bár ugyancsak szerepelnek a részéről alapulvett 15. §-ban — az örökjogiakkal együtt, — sőt a törvény szövegében azok előtt.

³⁰ Az 1926: XVI. tc. 18. §-ában olvasható...

³¹ Sőt még élesebb szabályozás alatt állanak, amennyiben az 1926: XVI. tc. 18. §-a kifejezetten sújtja a külföldön lakó magyar állampolgárokat is, akikről a valorizációs törvény 32. §-a hallgat, s akikre (szerintem) a 32. § helyesen nem is értendő. Ehhez cf. az alábbi 34. jegyzetben id. h. sub 6. inf.

³² Ilyenek vannak *nemzetközi egyezményekben*, melyek az 1928: XII. tc.-et, a 32. §-t is, megelőzik: 34. §. 1. p. Ezek épp az átszatolt területek régi korona-ügyeiben fontosak. Lásd alább a szövegben, és cf. az alábbi 34. jegyzetben id. tanulmányomban sub 3. és 4. — Egyébként a 32. §-nak a «vegyes» intézkedések közé (a III. részbe) helyezése megfelel annak a német BGB kodifikálásánál követett és a magyar magánjogi törvénykönyv megalkotásánál is követni szándékolt szerkesztési módszernek, hogy a nemzetközi-magánjogi szabályozást nem az általánosságban kifejezett, de valójában — cf. Niemeyer, Zur Kodifikation des Internationalen Privatrechts, Leipzig, 1895, § 1. sub I. — elsősorban intern magánjogként értett anyagi-jogi szabályok között célszerű nyújtani, hanem külön: nagyobb kódexeknél az önálló «Einführungsgesetz»-ben, életbeléptető törvényben; kisebbeknél pedig (amilyen az 1928: XII. tc. is) legalább külön fejezetben: egyéb a főszabályozást körülvevő, azt térben és időben beillesztő szabályok közt.

^{32a)} Tudtommal ez a nemzetközi magánjogban nem kétes. Minálunk különösen nem. Lásd Grosschmid: Jogszabálytan, 956. lap fent: «... minden bizonnyal a viszonyosság előfeltételétől függ az idegen alattvaló... öröklési képességének... az előismerése a belföldi javak tekintetében». — Balla: Tételes magyar nemzetközi magánjog, 71. lap: «... a Kúria 2224/1888. sz. ítélete (Dt. új folym XXII. k. 39. sz. ...) kimondja, hogy külföldiek öröklési képességgel bírnak hazánknak, de csak a viszonyosság feltétele alatt». És: ugyanott, 190. lap lent — 191. lap fent.

³³ Legalább is nem ismerek ellenkező nézetet. Szerző sem közül ilyent.

³⁴ Nem találom ilyent sem a Kúria gyakorlatában, melyből pedig több

távoleső vagy jelentéktelen, hogy joggal fel lehetne tételezni, miszerint a kommentálók figyelmét egyszerűen elkerülte volna.

A szerző erkölcsi érvelését már érintettem. De igazságossági és jogpolitikai aggályainak praktikus súlyát is legalább némileg csökkenthetik egyes szempontok. Egyfelől ugyanis a 32. § a külföldieknek *természetben* örökösödését (ami mégis a főeset) egyáltalán nem korlátozza, hanem csak az örökjogi *pénzköveteléseket*³⁵ érinti. — Másfelől pedig a 32. § alkalmazása ugyan tényleg retorziók kiváltására vezethetne esetleg amiatt, mert ez a § a «materiális viszonyosság» szigorúbb követelményét támasztja és nem elégszik meg a nemzetközi magánjogban túlnyomóan elégségesnek tekintett «formális viszonyosság»-gal:³⁶ mindamellett a 32. § csak azon államok polgárait sújtja effektíve, amelyek a mi polgárainkat mint örökösöket máris kedvezőtlenebbül kezelik, mint a magyar jog az örökösöket általában: úgyhogy találhatni olyan szemszöveget, amelyből könnyű a 32. §-t magát is már indokolt retorzióul felfogni, nem pedig a retorziók láncolatát maga után vonó első láncszemként.

Bizonyos praktikus súly van továbbá azon, hogy az átszatolt területi polgároknak mint örökösöknek pénzkövetelése, ha 1919 elejéig keletkeztek,³⁷ úgy sem a 32. § és nem is a 15. § alatt állanak, hanem a vonatkozó nemzetközi konvenciók (34. § 1. p.) folytán mindenképpen ki vannak vonva a szabad bírói mérlegelés, az eseti döntés alól — és elkerülhetetlenül a nemzetközileg kikötött igen alacsony kulcsok³⁸ alá esnek. Hiába adnánk e körben mi önként többet a külföldi örökösöknek: a külállam nem adna a konvencióbeli kulcsnál többet az itteni örökösnek.

Azt hiszem, ezek a felsorakoztatott érvek elegendő bizonyítékát adják saját, Bornemisszáéval ellentétes tézisemnek — annak, hogy:

Az 1928: XII. tc.-nek 32. §-a éppúgy alkalmazandó az örökjog (15—16. §§) körében, mint a magánjog egyéb területein.

3. Jeleztem már, hogy Bornemissza állásfoglalását nem találom határozottnak abban a vonatkozásban, vajjon *minden külföldi állampolgárt* mentesíteni kellene-e örökjogilag a 32. § alól — vagy csak *némelyeket?* s utóbbi esetben: *kiket?*³⁹ Nem is óhajtom tehát neki ezt a különböztető (kiválasztó) felfogást tulajdonítani, hanem ezzel csak mint esetleg (mások részéről) felmerülhető nézetrel foglalkozom a továbbiak során.

Ha teszem valaki azt a tézist állítaná fel, hogy általánosságban ugyan a 32. § alá esőknek kell tekinteni a külállamok polgárait, de — örökjogi téren — kivételt kell tenni az összes volt magyar állampolgárok⁴⁰ javára olyként, hogy utóbbiak a mai magyar állampolgárokkal egyenlő jogúaknak s így a 32. § alól menteseknek tekintendők: ez ellen szólna az, hogy a nemzetközi magánjogban (tudtommal legalább) ezzel analóg felfogás eddigelé nem létezik és általános elfogadásra nyilván nem is tarthatna számot; hogy az érdekelt külállamok a példát (teszem magyarrá visszahonosítás esetében) nyilván nem követnék; és hogy az uralkodó jog-

idevágó döntés ismeretes (a 32. § judikatúráját feldolgoztam «Nemzetközi-magánjogi problémák valorizációs törvényünkben és judikatúráinkban» cím alatt, Ügyvédek Lapja, 1930. 4—5. sz.; örökjogiak az ottaniak közül: felsorolva a fenti 8. jegyzetben), sem pedig Almási, Nizsalovszky, Schwartz Tibor kommentárjaiban, éspedig sem a 15—16., sem a 32. §§ magyarázatánál. (Lásd quoad 32. §: Almási 207. skk., Nizsalovszky 175. skk., Schwartz T. 64. skk.; quoad 15. § pedig: Almási 145 skk., Nizsalovszky 136. skk., Schwartz T. 36. skk.)

³⁵ Éspedig természetesen csakis az 1924. július 1-je előtt összeszerűvé vált pénzköveteléseket (1928: XII. tc. 2. §), tehát csak ha addig már vagy a) beállt a haláleset vagy b) megtörtént a végintézkedés. — De az 1924. július 1-je előtről származó örökjogi pénzkövetelések közül megint kiesnek — mivel a 32. §-tól függetlenek — azok, amelyek nemzetközi egyezmény (34. § 1. p.) alatt állanak, vagyis: a trianoni szerződés és különösen az annak alapján az utódállamokkal kötött régi-korona-egyezmények alá eső ügyek. Így tehát kiesik épp a szerző részéről hangsúlyozott átszatolt területi ügyeknek jelentős része is. (Cf. fenti 34. jegyzetben id. tanulmányomat.)

³⁶ Erről többször írtam, régebben a fenti 25. jegyzetben id. két helyen, utoljára a fenti 34. jegyzetben id. helyen sub 6.

³⁷ Pontosabban: román relációban 1919. március 20., — jugoszlávban 1919. január 15., — csehszlovákban 1919. február 26. a fordulónap. Cf. a fenti 34. jegyzetben id. h. sub 3.

³⁸ 2 korona, esetleg 4 korona: 1 leu; 4 korona: 1 dinár; csehszlovák relációban: 1930: XVII. tc. szerinti clearing, melynek végeredményében 1 korona helyett a hitelezőre kevesebb jut 1 cseh koronával.

³⁹ A distinguálás aztán, ha egyáltalán tétetnék, különböző szempontokból történhetnék. E lehetőségek közül alább csak egyes, inkább feltululókkl foglalkozom — minden felmerülhető különböztetési lehetőséget természetesen nem tudok előre látni.

⁴⁰ és ezeknek leszármazói...

elvekkel ellentétes lenne ott, ahol valamilyen vonatkozásban a «lex patriae» az irányadó: a jelenlegi honosság mellőzésével a régebbit venni figyelembe.⁴¹ — Mindenesetre kiemelem azonban, hogy a *külföldön* (esetleg: átszatolt területen) pusztán lakó, de magyar állampolgárokat a 32. §-t a magam részéről sem vonatkoztatom.⁴²

Ha pedig valaki azt a tézist állítaná fel, hogy a mai magyar állampolgárokkal aequiparálni s így a 32. § alól mentesíteni a volt magyar, de jelenleg külföldi állampolgárok⁴³ közül csupán a magyar nemzetiségű (származású, nyelvű, fajú) polgárokat, avagy az ilyen örökhagyók családját kell: ez ellen szólna az, hogy a nemzetközi magánjog ismer ugyan *lex patriae*-t (állampolgársági kapcsolat értelmében), ismer *lex domicilii*-t is, ismeri kiegészítőleg az utóljára volt állampolgárságot mint kapcsolópontot — de nem ismer «*lex nationalitatis*»-t (faji, nemzetiségi értelemben), sem «*lex familiae*»-t (oly értelemben, hogy az örökösnek az örökhagyóval való közeli rokonsága miatt kellene bizonyos nemzetnek a jogát alkalmazni). Ilyen elveknek a felállítása a mai, lényegileg területiális, nem pedig faji alapon szervezett államok világában általános elismerésre aligha tarthatna számot, ellenkezőleg igen könnyen nemzetközi konfliktusokra vezethetne.⁴⁴ — Adott esetekben szokatlan nehézségekkel járhatna az elvnek applikálása is: számosan vannak, akik fajilag vegyes házasságból (pl. magyar apától, német anyától, vagy fordítva) származnak; vagy akiknek anyanyelve bizonytalan (kisgyermekkoruktól több nyelven beszéltek); a családi név hangzása egymagában nyilván nem lehetne döntő stb. Vagyis az in idea elképzelt elvet, ha pozitív jogszabállyá sűrűsödne, nem lehetne megnyugtató biztonsággal keresztülvinni: szilárd és kidolgozott (a törvényhozási technika nyelvén szólva: praktikábilis) tényállás hiányában.

Ha végül valaki úgy óhajtana a tézist felállítani, hogy (esetleg épp az imént jelzett nehézségek folytán) csakis esetenként, bírói mérlegelés szerint kelljen egyes külföldi állampolgárságú örökösöket a magyar állampolgárokkal egyenlő elbánásban részesíteni és a 32. § alól menteseknek tekinteni: ez ellen szól — több, már az előbbi eshetőségeknél is jelentkező ellenvetésen felül — az, hogy ilyen nagyfontosságú és kényes kérdésnek *esetenkénti*, bár a legjobb akaratú kezelése szükségképp általános nyugtalanságot keltene; és a 32. § alól nem mentesített érdekeltnek, sőt alighanem másoknak körében is arra a panaszra vezetne, hogy *lex in codice* helyett kiszámíthatatlan *favor in iudice* az irányadó. Az ilyen panasz pedig akkor sem kívánatos, ha teljesen alap-talan. — Természetesen jól tudom, hogy éppen az ártértekezés terén volt már éveken át igen nagy jogbizonytalanság; az tehát magában véve nem lenne újság. Ám ez a bizonytalanság elkerülhetetlen volt egy felborult pénzügyi helyzetben praeter legem küzdel-mesen kivívott új elrendezés kialakulásának idejében és érdekében. Míg ma, mikor már a törvényhozás többek közt épp a jogbizonyosság helyreállításának céljából is kodifikálta a materiát: nem képzelhető, hogy a törvényhozó szándékával megferne a szóbanforgó, tételes §-szal elrendezett, fontos területen az ilyenmértvű és természetű bizonytalanságnak a kiújulása.

A törvény meghozatala óta eltelt néhány év alatt nem is álltak be olyan változások sem a pénzérték, sem az állampolgár-

ságok tekintetében, hogy azt lehetne állítani, miszerint a törvényi szabályozás időközben elavult s ezzel egy immár nem is praeter, hanem contra legem kialakulandó újabb szokásnak tere megnyílt volna. Még kevésbé vitatható az, mintha törvényi szabályozás a jelen kérdésben voltaképpen nem is állana fenn, hanem kitöltést igénylő «hézag»-gal («Lücke im Recht»-tel) állanánk szemben — amennyiben t. i. a 32. §-ról nem lenne feltételélezhető, hogy a külföldi polgárok öröklését egyáltalán szabályozni akarta volna. Elvégre az, hogy magyarországi hagyatékban külföldi örökös van érdekelve, meglehetősen gyakori eset, amelyről éppoly kevésbé valószínű, hogy előbb a törvényhozónak — mint az (amit már érintettem), hogy utóbb az összes kommentátoroknak elkerülhet-e volna a figyelmét.

Ismétlem, hogy a jelen pontbeli⁴⁵ polémiám már nem Bornemissza táblabíró úr gondolatmenetével vitatkozik, hanem csupán azon lehetségesként szupponált, de eddig tudtommal senki részéről pozitíve fel nem állított felfogás ellen irányul, miszerint valorizációs téren⁴⁶ a külföldi állampolgárok közt bizonyos kategóriák szerint vagy pláne egyénileg különbséget lehetne tenni a tekintetben, hogy egyesek alájaesnek az 1928: XII. tc. 32. §-ának, mások pedig nem.

Az egyetlen különbség, amely de lege lata tehető és meg is teendő, abban áll, hogy az illető külföldi érdekeltnek honi joga reciprok esetben miképpen bánik el a magyar hitelezővel.⁴⁷ Az e körül mutatkozó különbségek szerint kell aztán nekünk is bánnunk az illető külföldivel. Egyéb különböztetést nem tehetünk. Ezt a megkülönböztetést pedig nem az 1928: XII. tc. 32. §-a ellenére, hanem éppen a 32. § alapján, éppen annak keresztülvitelével tesszük.

Dr. Blau György.

Az ügyvédjelöltek ellenőrzése.

Senki sem emelhet kifogást az Ügyvédi Kamarának ama törekvése ellen, mellyel az áljelöltek szaporodását akarja megakadályozni. Az ügyvédi hivatás komolyságát mindnyájunknak tisztelnünk kell és őriznünk a hanyatlástól. Valóban gátat kell vetni annak a régi könnyelműségnek, mely az ellenőrzés hiányosságai-val lehetővé tette, hogy az ügyvédi pályára zúduljanak a törvényekben gyakorlatlan, az ügyvédi etika magas iskolájában nem járt, sokszor nem is előkelő, csak tanulatlan idegenek, akik köztünk és tőlünk idegenek is maradtak azért, mert a kötelező gyakorlat elmulasztása miatt az ügyvédi gestiókat éppúgy nem tudták elsajátítani, mint azt a tudást és szellemet sem, melyet tőlünk magán- és közérdekek, munkák becsülete s a kar hagyományos köteleesség-tudása egyaránt megkövetelnek.

Mégis kérdeznünk kell: a jelöltellenőrzés mai gyakorlata nem lépi-e át azokat a határokat, melyeket nem lehet szemünk elől téveszteni, s kellően figyelembe veszi-e azokat a szempontokat, melyeket a mai viszonyok s a szociális igazság tesznek kötelezőkké?

A mai ellenőrzés a jelöltek munkateljesítményének kimutatásán alapszik. Elvben ez a mód talán helyes is lenne, ha a gyakorlati alkalmazása nem mutatkoznék hibásnak. A gyakorlatban ez az ellenőrzés főként azt keresi, hogy a bejegyzett jelölt mennyi munkát végzett a bíróság előtt. Azt kutatja, hogy a jelölt mennyi bírósági tárgyalást látott el. Arra kíváncsi, hogy a jelölt hány bírósági beadványt szerkesztett? Látnivaló, hogy az ellenőrzésnek ez a módja mindenekelőtt abban a hibában szenved, hogy a jelölt működését teljesen egyoldalúan: a bíróság előtti eljárásban kutatja, s a hangsúlyt nem a minőségre, hanem a mennyiségre veti.

Az ilyen ellenőrzés nem lehet célravezető. Akárhány apró ügyben lát el tárgyalást a jelölt, akármennyi mulasztási ítéletet hozat s bármennyi igényperben tagadja is vagy bizonyíttatja a kereseti állításokat: azt a gyakorlatot, azt az ügyvédi tudást és szellemet, amelynek elsajátítására való a gyakorlati idő intenzív kihasználásának kamaránk által hangsúlyozott kötelessége, magának meg nem szerezheti. A mérték tehát, mellyel az ellenőrzés a képzettség elsajátítását méri, a célnak meg nem felelően alacsony. A mellett a mértékvevésre alkalmatlan is, mert egyoldalúságával lehetetlenné teszi az olyan működés számontartását, amelyet a jelölt a

⁴⁵ Sub 3.

⁴⁶ Éspedig akár az örökjogban, akár más fejezetekben...

⁴⁷ Esetleg: örökösrel...

⁴¹ Nem ellenvetés, hogy lehetnek oly esetek, melyekben az átszatolt területi lakos megtartotta magyar állampolgárságát: mert erre a 32. § (verbum: «*külföldi*...») ügysem vonatkozik. (L. a szövegben.) — Az sem ellenvetés, hogy az ily lakos esetleg elvesztette ugyan magyar állampolgárságát, de nem szerezte meg az utódállambeli állampolgárságot s hogy reá ilyenkor statutum personale-jaként (a *lex domicilii* helyett) az ő utolsó állampolgárságának joga vitatható: mert amennyiben ilyen eset felmerülne, az illető megint csak nem esik a 32. § alá, nem lévén külföldi állampolgár.

⁴² Eltérőleg tehát az 1926: XVI. tc. 18. §-ától — és eltérőleg az irodalmilag felmerült ellenkező nézettől (Balla, id. mű). V. ö. fenti 31. jegyzetet.

⁴³ és ezeknek leszármazói...

⁴⁴ Egyébként ennek a gondolatnak (*lex nationalitatis*) további nem-kívánatos folytatása lehetne még az is, hogy ugyanabból a szempontból, amelyből különbség tétellett a külföldi állampolgárok közt: megtöressék a hazai állampolgárok közti jogegyenlőség is. Vagyis hogy belföldön aztán megtagadtassék (az állampolgárság, illetve esetleg) a magánjogi jogosítványoknak egyenlő és csorbitatlan élvezete azoktól, akik ugyan belföldön laknak s az államnak eddig polgárai is voltak, de más nemzetiségűek (nyelvűek stb.). Más szóval ez a gondolat-sor esetleg oda vezethetne, hogy a mai, az állampolgári kötelék alapján szervezett államnép helyébe a pusztán nemzetiségi, faji alapon («*völkisch*») meghatározott államnép lépne. («*Nicht Staat, sondern Volk*») Létezik külföldön ilyen politikai elgondolás, — de ez a mai, nálunk és Európaszerte uralkodó «jogállam»-rendszerrel nyilván szögeesen ellentétes.

bíróági tárgyalásokkal egyenrangúan fontos perenkívüli ügyekben, szerződések készítésében, értekezésekben, irodavezetésben fejt ki. A jelölttartó ügyvédek irodájának jellege sokféle lehet. Vannak ügyvédek, akik széleskörű, de szorosan ügyvédi természetű munkásságot fejtenek ki a nélkül, hogy a bíróságok előtt folyó ügyekben számottevően működnenek. Az ilyen ügyvédek jelöltjeit, bármennyit tanulnak és dolgoznak is gyakorlati idejükben, az ellenőrzés mai rendszere nem tudja a neki megfelelő jelöltek közé illeszteni. Márpedig éppúgy nem volna helyes az ilyen jelölteket hátránnyal sújtani a bírósági gyakorlatot teljesítőkkal szemben, amint nem volna sem helyes, sem lehetséges a főként perenkívüli gyakorlatot folytató ügyvédek megfosztani attól a joguktól, hogy jelölteket tarthassanak. Sem a kamara célja, sem a logikus elgondolás nem engedi tehát, hogy az ellenőrzés mai egyoldalúsága továbbra is iránymutató maradjon.

A jelölt bizonyíthatóan végzett munkájának mennyisége tevékenységének megítélésére teljesen alkalmatlan. Nem akarok hosszas fejtegetésekbe bocsátkozni, de egyet megállapíthatunk: egyetlen hagyatéki per, amelyben a jelölt bíróság előtt és azonkívül dolgozik s amelyben eljárási és anyagi jogot ismer meg, az étellel is, a törvénnyel is, az ügyvédi munka technikájával is szorosabb közelségbe hozza, mint ötven tárgyalás, amit meg és átvett áruk vételárával konokul adós alperesek ellen folytat. Ám a mennyiség után való megítélés a viszonyokkal nem is számol. Vannak beteg és öreg kartársak, akik kevés ügyük ellátása végett is jelöltet kénytelenek tartani. És van egy szomorú, reménytelen gazdasági helyzet is, mely a bírósági ügyeket egyre apasztja. Vajjon akkor, mikor a munkaadó ügyvéd vagy az általános gazdasági helyzet viszonyai az ügyvédi munka apadásának következményeit a jelöltek munkájának természetes csökkentésében is kifejezésre juttatják: lehet-e mindebből az ellenőrzött jelöltre olyan hátrányokat hárítani, amelyek csak minden jó érzés ellenére gátolhatják őt abban, hogy azon a pályán működhessen, melyet rossz sorsa és a maga elhamarkodott szándéka elébe írt és a törvények előtte megnyitottak?

Azt hiszem, nekünk, akik egyebek között a kartársi szeretetet és megbecsülést is a jelöltek lelkébe akarjuk írni, a végzett munka ellenőrzésén kívül, sőt annál talán több okkal, megértéssel és igyekezettel kellene gondot fordítanunk arra, hogy azok a jelöltek, akik a magunk elmúlt ifjúságának hitével és ambícióival kamaránk kapuja előtt állanak, meg is segítsenek abban, hogy a kapunyitás obulusát: a gyakorlatot meg is szerezhessék. Megint a mai sivár viszonyokra kell utalnom. Ezek a viszonyok egyre kevesebb ügyvédnek adják meg a lehetőséget jelölt tartására. A jóhiszemű, szorgalomra, munkára, tanulásra vágyó jelölt hiába szorongatja zsebében a doktori levelét: nem kap alkalmazást — s hogy az a bizonyos circulus vitiosus bezáródjék előtte: gyakorlat híján nem tehet ügyvédi vizsgát. Ez a kettős lehetetlenség egy antiszociális igazságtalanságot jelent; jelenti a tanulásba hiába fojtott, a várakozásba reménytelenül ölt éveket, jelenti a képzettséggel járó gyakorlati jog hatálytalanítását, jelent egy olyan numerus clausust, amelyhez az egyetemi numerus clausus után, minden törvényes alap nélkül, élete olyan korszakában jut a jelölt, melyben már jogosan nyújtja ki kezét a pálya és a pályabér felé — s amikor mindettől saját hibáján kívül, törvényellenesen, kétségbeesítő módon, a várakozás határának teljes bizonytalanságával esik el.

A helyett tehát, hogy a mai ellenőrzés a gyakorlatban végzett munka mennyiségét kutatja, kutassa és istápolja a jelöltek képzettségét, szellemi irányát, tételes jogi ismereteit, etikai nevelését és a mai viszonyok közt főképpen azt, hogy akit a törvény jelölti gyakorlatra jogosít és kötelez: ezt a gyakorlatot folytathassa is. Arra törekedjék az ellenőrzés, hogy a jelölt ne zárassék el a mai gyilkos, lélekölő és etikai felmorzsolódással fenyegető viszonyok közt sem attól, hogy az ügyvédi pályát az előre megszabott időben elérhesse, sem attól, hogy jövődó kartársainak felé áradó gondoskodását és szeretetét kartársai érzéssel és ragaszkodásával viszonzhassa. Bármennyire túlsúlyolt is ez a pálya, szerzett és emberi jogok előtt nekünk, ügyvédeknek, csak leborulnunk lehet, s előbbrevaló kötelességünk nevelnünk a jogtiszteletet, mint irtanunk a versenyt, mely sorainkon belül amúgy is veszélytelenebb, mint kívül a kamarák falain.

Az ellenőrzés tehát térjen célravezetőbb utakra és terjessze ki kutató szemeit a jelöltek jogaira is: arra, hogy minden jelölt ügyvédi irodában és jogászai munkában tölthesse el gyakorlatra

kötelező idejét. Mert ez nemcsak kötelesség, hanem jog is. Vállalja ezt a munkát a kamara magára s ha jelölttartó ügyvéd nem akad elég, utaljon be jelölteket ingyenes gyakorlatra egy-egy ügyvédi irodába, valamint gondoskodjék arról, hogy a jelöltek bíróságon is tölthessék — díjazás nélkül — gyakorlati idejüket. Az ügyvédi irodában ingyenes munkát szívesen fog vállalni minden állástalan jelölt, mert így megszabott időben érhet el vizsgájáig és olyan, különben elérhetetlen mesterekhez is bejuthat, kiknél tudását a legmagasabb nívóra fejlesztheti.

Ha ez indítványt bárki is esetleges visszaélésektől és antiszociális viselkedéstől féltené, van mód arra, hogy a jelöltekkel kufarkodás ne történhessen. A bírósági ingyenes gyakorlat pedig nemcsak a jelölt képzettségét emelné, de a bíróság munkáján könnyítené és módot nyújtana legalább a jövőben arra, hogy a bírák és ügyvédek megértő viszonya kialakuljon és elmélyüljön.

Dr. Mezey Sándor.

Jogirodalom.

— Dr. Kovács Marcell «Polgári Perrendtartás Magyarázata» című munkája II-ik kiadásának X-ik füzetje megjelent. Tartalma: a) a Pp. 748—792. §-ai (okiratok megsemmisítése, községi bíróság, választottbíró, záró határozatok); b) a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930: XXXIV. tc. polgári peres eljárási része (1—57. §); c) az új hatásköri bírósági törvény (1928: XLIII. tc.) magyarázata dr. Vörös Ernő kir. ítélőtáblai bírótól, a hatásköri bíróság jegyzőjétől; d) ugyanezen szerzőtől: a büntetőbírók magánjogi hatásköre, továbbá a közigazgatási hatóságok magánjogi hatásköre, a házi és gazdasági cselédek, mezőgazdasági munkások és napszámosok, gazdasági munkavállalkozók és segédmunkások, vízi-, út- és vasútépítési munkások, dohánykertészek, ipari alkalmazottak, államvasúti s egyéb állami üzemi alkalmazottak, közszolgálati alkalmazottak ügyeiben, mezőgazdasági, hegyközségi, mezőrendőri, halászati, vadászati, erdészeti, mezőgazdasági munkásbiztosítási, vízjogi, út-, vám- és révügyekben, vásárlási, kisajátítási, vasúti, kéményseprési, alapítványi, nyilvános betegápolási, építkezési, szomszédjogi és lakásügyekben. A XI. és XII. füzetnek a következő tartalma lesz: a) letéti, temetkezési, anyakönyvi, gyámsági, törvényesítési, örökbe fogadási, tartási ügyek, köztisztviselők elleni kártérítési ügyek, katonai, egyházi, bányahatósági, főudvarnagyi, szabadalmi, munkásbiztosítási, földbirtokrendezési, tisztességtelen verseny, nyugdíjértékelési, áramáremelési ügyekre vonatkozó hatáskör; b) a Pp. életbeléptetési törvénye és ennek magyarázata; c) a «Függetlenség», vagyis mindazoknak a változásoknak kimerítő feldolgozása, amelyek egyrészt a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény folytán, másrészt a munka megjelenése óta keletkezett új bírói határozatok folytán úgy a törvényben (Pp.), mint annak magyarázataiban előállottak; d) végül a kimerítő betűsoros tárgymutató.

Új rendelők a munkát (füzetenként 8 P árban) a szerzőtől (I., Csaba-utca 7/c.) utánvét mellett kaphatják. A XII-ik füzet megjelenésekor bekötési táblák is készülnek.

— Der Zivilprozess in den europäischen Staaten und ihren Kolonien. Ely címen jelent meg Leske—Loewenfeld «Die Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr» című ismert kitűnő gyűjteményes munkájának újabb kiadása, illetve a munka első füzetje. Ez az első füzet Németország, Ausztria, Svájc, Csehszlovákia, Magyarország, Hollandia és Danzig polgári peres eljárását ismerteti. A munka célja, amiatt az előző is hangoztatja, elsősorban gyakorlati. Nem tudományos értekezéseket nyújt, hanem tájékoztatni akarja azokat, akiket gyakorlati célból érdekel az egyes országok igazságügyi szervezete és a peres eljárás alapvető szabályai. A munkatársak gondos összeállítása biztosítja, hogy az új Leske—Loewenfeld többet fog nyújtani, mint amennyit az előző ígér. A gyakorlat emberei elég alapos és megbízható tájékoztatást kapnak, de a teoretikusok, különösen az összehasonlító jogtudománnyal foglalkozók is sokat tanulhatnak belőle. Hisz az utolsó tíz év mindenütt lényegesen megváltoztatta a peres eljárást. A magyar részt Dr. Fabinyi Tihamér dolgozta fel. Hasznos oldalon hű képét adja igazságügyi szervezetünknek és peres eljárásunk szabályainak. Az osztrák részt Dr. Pollak Rudolf bécsi egyetemi tanár, a svájci Dr. Fritsche Hans zürichi egyetemi tanár, a csehszlovák részt Dr. Weiss Egon prágai egyetemi tanár, a holland részt Van Slooten

hága bíró, a magyar-jugoszláv vegyes döntőbírósnak elnöke, a német részt (mely azonban csak a nemzetközi polgári per jog kérdéseit tárgyalja) *Lehman Berthold* Kammergesicht (táblabíró) és *Dr. Krauss György* berlini járásbíró dolgozták fel.

— **Hermann Isay**, «Rechtsnorm und Entscheidung». Berlin, Vahlen, 1929. Erudícióval megírt könyv, amely az olvasónak élvezetet okoz, de alapgondolatáról, hogy a bírói döntés helyesen csak irracionálisan, intuitíve jöhet létre, meg nem győz. Isay maga közli a jogérzet érvényesülésének szűk határait (120. o.) és maga mutat rá arra, hogy a modern gazdasági élet bonyolult jogkérdéseit intuitíve megoldani nem lehet (122. o.). Ha pedig a jogérzeten alapuló intuitív megoldás csak azt jelenti, hogy könnyen áttekinthető életviszonyokban nem előzi meg racionális megfontolás a döntést, ez csak annak a közismert pszichológiai fenoménnek a megnyilvánulása, amely szerint gyakran megismétlődő pszichikai folyamatok utóbb automatikusan folynak le. Isay tanulmánya különben érdekes és komolyságban is, tartalmában is összehasonlíthatatlanul felette van azoknak az ismert modern kísérleteknek, amelyek ugyancsak az ítélkezés irracionális elemeivel foglalkoztak. (V. ö. Löw Tibor: Ítéletek és indokaik. Polgári Jog. IV. 1928. ápr. 4. sz.)

— **Magyar Hiteljog**. II. és III. kötet. A *Dr. Szende Peter Pál* által *Dr. László Jenő* közreműködésével szerkesztett Magyar Hiteljog I. kötete a kereskedelmi törvényt és a reá közvetlenül vonatkozó joganyagot tartalmazta. A most megjelent II. kötet az ú. n. kereskedelmi melléktörvényeket, a korlátolt felelősségű társaságról szóló törvényt, a váltótörvényt, csekk törvényt foglalja magában, a III. kötet pedig a fizetéseképtelenségi jogot és iparjogot. Ez a két kötet is (éppúgy mint az első) a törvényeken és rendeleteken kívül az anyagra vonatkozó joggyakorlatot is részletesen feldolgozza. Az iparjogi rész az ipartörvényen és az ipartörvény novellán, valamint ezekre vonatkozó rendeleteken kívül felöleli a találmányi szabaddalmakra, védjegyekre és a tisztességtelen versenyre vonatkozó egész anyagot. A két kötet Grill Károly kiadásában jelent meg.

— **A Jogi Hírlap Döntvénytára**. A Jogi Hírlap szerkesztői a lapjukban 1927. januárjában megjelent magánjogi és hiteljogi eseteknek egy-két mondatba sűrített kivonatait összeállították és két kötetben közzétették. Ezeknek a döntvénytáraknak előnye, hogy az eseteknek igen nagy számát dolgozzák fel, hátránya a magánjogi döntvénytárnak, hogy csak arra utal, hogy a Jogi Hírlap melyik számában található meg a döntések, de nem közli az ítélet számát. A hiteljogi döntvénytár külön számmutatót is közöl, mely a szövegben nem található számokat tartalmazza. A magánjogi kötetet *Dr. Boda Gyula* szerkesztette, a hiteljogot *Dr. Nagy Dezső Bálint* és *Dr. Huppert Leó*. Lényegesen megkönnyíti a nagy anyag áttekintését és kezelését egy igen részletes betűrendes tartalomjegyzék.

— **Hiteljogi és kényszeregyességi bírói gyakorlat 1926. óta**. Írták: *Dr. Varannai István* és *Dr. Nyulászi Alajos*. A 96 oldalra terjedő füzet célja *Nyulászi János* előszava szerint az utolsó négy-öt év joggyakorlatában kialakult nézetek és felfogások közismertté tétele. Kiselejtezése annak, ami aggályos és közkinccsététele annak, aminek követése kívánatos. Főleg a hiteljogi gyakorlatnak a pénzügyintézeteket érdeklő legutolsó alakulását és a kényszeregyességi intézmény körül kifejlődött bírói felfogást kívánja ismertetni. Ennek a programnak megfelelően a füzet nagyobbik fele (41—92.) a valorizációra, a szolgálati jogviszonyra és a kényszeregyességre vonatkozó joggyakorlatot dolgozza fel. A füzet a Tébe könyvtárának kiadványaként jelent meg.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Ügylet komolysága**. A 4420/1918. M. E. sz. rendelet szerint az ingatlant elidegenítő jogügylet érvényességéhez annak okiratba foglalása szükséges. Ez a megkorlátozó rendelkezés nyilván azt a célt szolgálja, hogy az ingatlanok meggondolatlan eladása vagy egyébként való elidegenítése megakadályoztassék, mert kétségtelen, hogy az okirat kiállítása komolyságra, meggondolásra inti az eladót és rendszerint elejét is veszi annak a veszélynek, hogy a tulajdonos könnyedén odavetett, kelően meg nem fontolt szóbeli nyilatkozat alapján essék el földbirtokától. De egymagában az, hogy az A./. alatti okirat a hivatkozott rendeletnek és a kir. Kúria jogegységi tanácsa 27. sz. polgári döntvényében foglaltaknak meg-

felel, az adott esetben még nem jelenti azt, hogy az okirat kiállításával már az ügylet komolysága is feltétlenül biztosítva van; mert az ellenkező bizonyítása nincs kizárva. (Kúria P. VI. 326/1930. sz.)

— **Vegyes szerződés**. A peresfelek között létesült szerződés tárgya nemcsak a bérlet épület közönséges használatának átengedése volt, hanem a teljesen felszerelt szanatóriumnak (mint egészségügyi intézménynek) berendezése és minden tartozéka, vagyis egy hasznóhajtó vállalat haszonvételének időleges átengedéséből is állott, amely vállalat üzemét fenntartani és folytatni az alperesnek nemcsak joga, de kötelessége is volt. — A kir. Kúria megállapítása szerint ez a szerződés vegyes ügyletet tartalmaz, amely egyes részleteiben a bérlet, más részében pedig a haszonbérlet fogalma alá vonható. (Kúria P. VI. 3967/1929. sz.)

— **Nyugdíjas tanító könyveinek mentessége a foglalás alól**. Felperes a nem vitás tényállás szerint nyugdíjas állományú tanító, következésképpen nincs a tanítói hivatás gyakorlatában, a foglalás alól mentesség címén nem igényelheti sikerrel a bérbeadó alperestől azt, hogy neki a visszaradott két láda könyvet a hátralékos lakbérkövetelés rendezése vagy megfelelő más biztosíték felajánlása nélkül akár kiszolgáltassa, akár pedig azok értékét megtérítse. (Kúria P. VI. 3260/1929. sz.)

— **Felelősség üzlethelyiség alaptalan felmondása miatt**. A 2840/1926. M. E. sz. rend. 10. §-ának 4. bek.-e nem a lakásrendeletek egyes címekre való utalással, de az illető szabályok vonatkozó rendelkezéseinek kiemelésével szabja meg azt, hogy a 2840/1926. M. E. R.-ben nem szabályozott kérdések tekintetében a lakásokra nézve érvényben lévő jogtételek az üzleti célokra szolgáló helyiségek bérletére is megfelelően alkalmazandók. E szabályokat a 2840/1926. M. E. R. nem sorolja fel, hanem belőlük csak egyes példákra utal. És a kiemelt példák között hangsúlyozza a szabad rendelkezési jogot is, amely pedig a felmondás korlátozásával és az alaptalan felmondással okozott kárért való felelősséggel szorosan összefügg. Ezek szerint helytelenül indult ki a fellebbezési bíróság abból, hogy az 5200/1926. M. E. R. 22. §-ának 2. bekezdése az üzleti célokra szolgáló helyiségek bérletére nem volt alkalmazandó. (Kúria P. VI. 3514/1929. sz.)

— **Végrendeleti végrehajtótól való jutalom**. A végrendeleti végrehajtónak minden olyan tevékenysége, amely azt a célt szolgálja, hogy a hagyaték az örökösök között az örökhagyónak a végrendeletben kifejezett akarata értelmében osztassék meg, kizáróan a végrendeleti végrehajtói tisztéből kifolyóan teljesítettnek tekintendő. Sem a tevékenység minősítésénél, sem pedig az ezért igényelhető jutalomdíj kérdésénél az adott esetben nincs különös jelentősége annak, hogy az örökhagyó a végrendeleti végrehajtói teendőket ellátására a felperes személyében történetesen ügyvédet nevezett meg. (Kúria P. VI. 41/1929. sz.)

— **Sírkő állításának költsége**. Aki tiltott cselekménnyel másnak halálát okozza, az teljes kártérítéssel tartozik, tehát megtéríteni köteles a temetés költségeit is annak, aki ezt a költséget viselte. Az állandó bírói gyakorlat szerint azonban a temetés költségének megtérítése csak oly mértékben igényelhető, amily összegbe az az elhalthoz hasonló vagyoni viszonyú és társadalmi állású egyéneknek rendszerint kerülni szokott. Amiből következik, hogy az ezt meghaladó — fényűzési jellegű — kiadások a kártérítésre kötelezett terhére nem róhatók. A síremlék felállítására fordított kiadás ugyan szorosan véve nem temetési költség, hanem kegyeleti költségek, de amennyiben az az elhalt társadalmi helyzetének, vagyoni viszonyainak, nemkülönben a helyi szokásnak megfelelő összeget meg nem haladja, — amennyiben tehát nem fényűzési jellegű: annyiban a halál előidézésében szándékos cselekménnyel vétkező peresfél részéről szintén megtérítendő, mert kapcsolatos a temetéssel és mert a sírkő felállítása — a helyi szokás szerint a legtöbb esetben nem is mellőzhető. (Kúria P. VI. 3473/1929. sz.)

— **A büntető- és a polgári per viszonyához**. Az a körülmény, hogy az előzetesen folytatott büntető eljárások nem végződnek az azokban szereplő terheltek elítélésével, nem zárja el a polgári perben utóbb eljáró bíróságot attól, hogy a megszüntetett büntető eljárásban már felvett bizonyító adatokat a saját eljárásában figyelembe vegye és attól sem, hogy — ha meggyőződése szerint a büntető eljárásban felvett tanuhalgatásnak előtte való megismétlésétől eltérő eredményre nincs kilátás — az ismételt kihallgatás iránti kérelem teljesítését jogszabálysértés nélkül megtagadhasa. (Kúria P. VI. 4490/1929. sz.)

— **Ingatlan használatának átengedése.** Amikor a haszonélvezettel bíró szülő a haszonélvezetével terhelt ingatlan birtokát gyermekeinek átengedi, akkor az állandó bírói gyakorlat szerint, ellenkező kikötés hiányában, a családjogi viszonyból következik, hogy az átadás ideiglenesen visszavonásig történt. (Kúria P. V. 8432/1928. sz.)

— **Bántalmazás, mint bontóok.** Habár a férjnek feleségével szemben fegyelmi joga nincs, a tetteges bántalmazás tehát semmi körülmények között jogosnak el nem ismerhető, szándékos és súlyos háztartási kötelességsértésnek nem minősül a bántalmazás abban az esetben, ha azt nem a durva lelkület, hanem a másik házaspár vétke magatartása folytán keletkezett indulat váltja ki. (Kúria P. III. 5629/1929. sz.)

— **Felelősség a fővadak-okozta károkért.** Az 1883 : XX. tc. 7. §-a szerint a fővadak által okozott minden kárért azon birtokos vagy haszonbérlo, kinek vadászterületén az említett fővad tenyésztetik, teljes kárpótlással tartozik. A törvény eme rendelkezéséből nyilvánvaló, hogy a birtokos és a haszonbérlo nem pusztán azért a véletlenért tartozik kárpótlással, hogy a fővad az ő vadászterületén tenyészik, de ezért a tervszerű, szándékos és huzamos magatartásért, amelynek eredménye a fővad ott-tartózkodása és szaporodása. Az ingatlanbirtokos vagy haszonbérlo e felelőssége törvényen sarkall és annak tudatos, szándékos magatartásán: a tenyésztetésen alapul. (Kúria P. VI. 6545/1928. sz.)

— **Tehermentesítésre való jog érvényesítése.** A vevőnek a tulajdonjog telekkönyvi bekebelezésére alkalmas okirat kiadása iránti joga anyagi tartalmánál fogva olyan, hogy az a vevőt külön kérelem nélkül is megilleti; az ingatlant tehermentesen megszerző vevő azonban ellenkező kifejezett megállapodás nemlétében azt a jogot, hogy az ingatlant az eladó a jelzálogos terhektől különbeni jogfosztás terhével záros határidő alatt mentesítse — csak az elsőbíróság előtt indított kereset vagy viszontkereset útján érvényesítheti. (Kúria P. V. 7340/1928. sz.)

— **A kereset helytelen megjelölése.** Az ártértelelés iránt indított keresetre is áll a Pp. 184. §-ának az a szabálya, hogy a keresetlevél hivatalból visszautasításának esetében a perindítás magánjogi hatásai fennmaradnak, ha a felperes azt a visszautasító határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 napon belül szabályszerűen ismét benyújtja. Az ártértelelési igény érvényesíthetése pedig e kereset indításának magánjogi hatása. Ez a magánjogi hatás beáll akkor is, ha a felperes az ártértelelés iránti kérelmét oly keresetben érvényesíti, amelyet helytelenül perújításnak nevez. (Kúria P. VI. 7582/1929. sz.)

Szemle.

— **Boldog újévi kívánságaink,** amelyeket olvasóinknak küldünk, csöppet sem kevésbé őszinték, mint aminőkkel az évforduló alkalmából minden lap megajándékozta előfizetőit. Képmutatás nélkül azonban nincs okunk föltenni, hogy e kívánságok teljesedni is fognak. Mit kívánjunk a bírói kar-nak, amelynek nagy része a megélhetés anyagi eszközeinek minimumát is nélkülözi s amelynek a rosszul értelmezett takarékosági akció még előlépési reményeit is megnyirbálta? Történhetik-e oly csoda, amely a bírót máról holnapra az igazságszolgáltatásnak kemény munkáját végző napszámósából annak gondtalan, elmélyedő művészevé varázsolhatja? Minden tiszteletünk és rokonszenvünk azé a bírói karé, amely az évtizedes válságot nemcsak keményen állja, hanem amelynek az ítélkezés színvonalában éppen az utóbbi évek során a közelmúlthoz képest kétségtelen emelkedést sikerült elérnie, de hecsületes hittel hiába reméljük, hogy a most következő év mostoha sorsának enyhülését hozhatná. És mit kívánjunk annak az ügyvédségnek, amelynek minden képzeletet meghaladó válságát a végzet vasbilincsei kapcsolják, mint szükségszerű függvényt, az adott gazdasági helyzethez. Tudásban és tisztességben megöregedett ügyvédek, harctértjárt fiatalok százai nélkülözik a mindennapi kenyeret és ezrei nélkülözik a megélhetésnek minimális biztonságát. Csupán a naiv optimizmus szokatlan mértékével megáldottak remélhetik, hogy akár a kormány segíthet rajtuk, akár

az országnak kritikus gazdasági viszonyai éppen ebben az évben érik el azt az imaginarius mélypontot, amelyen túl már csak emelkedésnek lehet helye. Nem szoktuk olvasóinkat üres szölamokkal, hiú ábrándokkal és rózsaszínű légvárakkal tartani, de azt talán mégis szabad remélnünk, hogy az igazságszolgáltatás szervezete ellen intézett egyszerűsítési támadások véget érnek és ha már az embereken nem lehet segíteni, legalább megőrizzük a jövő számára a jogi intézményeket, amelyek az ország újjáéledésének legszilárdabb biztosítékai.

— **Aggályossági ok,** ha az eljáró bíró a tárgyalás folyamán jelenti, hogy a keresetnek minden bizonyítás mellőzésével helyt kell adni. Ezt mondotta ki a budapesti kir. ítélőtábla P. II. 10.934/930. számú végzésében, amelynek indokolása a következő: *«Alperes kizárási kérelmét arra a kizárni kért bíró nyilatkozata alapján a kir. ítélőtábla által ezenel valónak elfogadott tényre alapítja, hogy az eljáró bíró a tárgyalás folyamán kijelentette, hogy a felperes keresetének alperessel szemben minden bizonyítás mellőzésével helyt kell adni. Alperes kizárási kérelme alapos. Bár való, hogy a bíró tárgyalás vezetéséből és különösen a bizonyítási kérelmek teljesítéséből, illetve nem teljesítéséből esetleg következtetés vonható a bírónak éppen akkor elfoglalt jogi álláspontjára, de nem ennek elfogult voltára és a bírónak ezen törvényes eljárása magában a bíró aggályosságának a megállapítására ezért annál kevésbé alkalmas, mert a Pp. 276. §-a szerint a bíróság a bizonyítás felvételét elrendelő végzéséhez nem lévén kötve, a bírónak az esetleg már megnyilvánult, egyébként elfogulatlan jogi véleményéhez való ragaszkodása különben sem szükségszerű. Ekként ebben az esetben sem azért aggályos az eljáró bíró, hogy elfogult jogi véleményt nyilvánított volna, hanem azért, mert az egyébként elfogulatlan véleményét — tekintet nélkül annak helyes vagy helytelen voltára — a törvény által nem indokolt oly határozott és így önmagát megkötő módon nyilvánította, hogy méltán feltehető, hogy a tárgyalásnak a Pp. 237. §-a szerinti bezárásáig ettől a véleményétől a magával szemben való következtetesség okából teljes feszélyezetlenséggel már eltérni nem is volna képes. Nincs szó tehát arról, hogy az eljáró bíró elfogult jogi véleményt nyilvánított, hanem csak arról, hogy adott esetben véleménynyilvánításával oly okot szolgáltatott, mely az ügyre való tekintettel további elfogulatlansága iránt alapos kétséget támaszt. Ezért tehát a felfolyamodásban felhozott és ekként tárgyalanná vált további kizárási ok méltatásának mellőzésével a kellő időben előterjesztett kizárási kérelem folytán a Pp. 61. §-a alapján az eljáró bíró aggályosságát meg kellett állapítani és a kizárási kérelmet elvető megtámadott elsőbírósági végzés megváltoztatásával nevezett bírót a per további elintézéséből ki kellett zárni.»*

— **Az ügyvédi vétivekről.** A m. kir. igazságügyminiszter 47.063/1930. I. M. VIII. sz. rendelete nemcsak meghonosította az eddig kísérletképpen forgalomban volt ügyvédi vétiveket az ország összes bíróságainál, az azokkal a kísérleti idő alatt szerzett kiténő tapasztalatok alapján, hanem az ügyvédi vétiveket a portómentességgel is felruházta, sőt az összes bírósági elnököknek kötelességévé tette, hogy az ügyvédi kar figyelmének felhívásával a kézbesítő közegek és a bírósági hivatali segédzemélyzet kioktatásával és ellenőrzésével gondoskodjanak arról, hogy az ügyvédi vétivek használata minél szélesebb körben nyerjen elterjedést és hatékony ellenőrzéssel biztosítsák azt, hogy a kézbesítő közegektől visszajáró vevények szelvényei a vevény beérkezését követő napon postára adassanak.

Miután a kezdetben mutatkozó netáni zökkenések csak úgy küszöbölhetők ki, ha az esetleges panaszok az illetékes tényezők tudomására hozatnak, kíváncsian volna, ha az egyes bíróságoknál netán mutatkozó hibák vagy késedelmek az illető bírósági elnökökkel közöltetnének, akik a fentidézett miniszteri rendelet szellemének megfelelően bizonyára haladéktalanul gondoskodni fognak a vonatkozó észleleteiket, illetve panaszait az ügyvédi vétív ügyét az OÜSz. megbízásából intéző dr. Ribáry Géza ügyvéddel (VI., Andrassy-út 2.) a konkrét adatok megjelölése mellett közlik, úgy nevezett készséggel vállalkozik arra, hogy az orvoslás iránt gondoskodjék.

Remélhető, hogy az összes erők összefogása révén sikerülni fog ezen új kézbesítési rendszerrel a kézbesítés terén mutatkozó bajokat gyökeresen orvosolni, mert a postai kézbesítésnek a postai tarifa emelése folytán rendkívül magas díját (helyi viszonylatban 80 fillér, távolsági viszonylatban 1-20 P) az ügyek nem bírják el,

még kevésbé bírják el ezen magas költségeket az ügyvédek, akiknek zsebet a posta kézbesítési magas költsége többnyire terheli. Ezzel szemben az ügyvédi vétív útján 8 fillérért nyerhetnek ügyvédek minden kézbesítésről azonnal értesítést úgy helyi, mint távolsági viszonylatban és így remélhető, hogy az ügyvédek saját érdekükben felkarolják ezen új kézbesítési rendszert, annál is inkább, mert annak minden jövedelme az ügyvédi szempontból is rendkívül hasznos bírósági gépirószolgálat fenntartására és további fejlesztésére szolgál.

rg.

— **A Pp. 674. §-ban szabályozott ideiglenes nőtartásdíj kérdéséhez.** A kérdés: Bontópert megelőző ideiglenes nőtartásdíj leszállítása tárgyában a bontóper bírása által hozott végzés azonnal végrehajtható-e vagy sem?

A Pp. 674. § utolsó bekezdése szerint nem kétséges, hogy a bontóper bírása az ideiglenes nőtartás kérdésében dönthet akkor is, ha e tárgyban megelőzőleg a rendes bíróság már jogerősen döntött.

Ugyanez a § 5. bekezdése értelmében a bontóper bírásának végzése azonnal végrehajtható.

Mégis felmerült a bírói gyakorlatban annak a lehetősége, hogy a hivatkozott § 5. bekezdése vonatkozhatik-e az utolsó bekezdésre, ahol már egy jogerős ítélettel állunk szemben és vajjon a törvényt hozó intenciója nem-e az volt csupán, hogy a tartást nélkülöző és arra szoruló nő jusson mielőbb tartáshoz?

A törvény szövege világos, mikor a 674. § 5. bekezdésében azt mondja: «a bíróság végzéssel határoz, mely azonnal végrehajtható». A 6. bekezdésben azt mondja: «a hozott határozat a körülményekhez képest módosítható». Viszont az utolsó bekezdésében az áll: «Ez a § akkor is alkalmazható, ha a nőtartás felől a kereset megindítása előtt a bíróság már határozott.» Mindez együttvéve kétségtelenné teszi, hogy a bontóper bírása már a rendes bíróság jogerős ítéletével megállapított tartásdíjat felemelheti, de egyúttal le is szállíthatja, esetleg meg is szüntetheti. De az sem szenvedhet kétséget a szövegből, hogy a törvény mindezen esetekre a bontóper bírásának végzését azonnal végrehajthatónak mondja ki. Tehát azt a végzést is, amely a bontóper előtt jogerős ítélettel megállapított ideiglenes tartásdíjat leszállítja, illetve megszünteti.

Ha ez ilyen világos, akkor mi lehet az oka mégis annak, hogy akadnak bírói döntések, mégpedig megfellebbezhetetlenek, amelyek a bontóper bírásának végzését, dacára annak, hogy az a végzést a Pp. 674. § 5. bekezdése értelmében fellebbezhetlenné való tekintet nélkül végrehajthatónak mondta ki, ezt nem respektálják?

Kezembem van egy tartásdíjfizetési kötelezettséggel kapcsolatos végrehajtás megszüntetése tárgyában legutóbb hozott bírói ítélet, ebben úgy a királyi járásbíróság, mint a királyi törvényszék mint fellebbezési bíróság azt mondta ki, hogy a bontóper bírásának a leszállítás tárgyában hozott nem jogerős végzése a korábbi jogerős ítélet végrehajthatóságát meg nem szünteti.

Ezek az ítéletek abból indulnak ki, hogy az 5. bekezdésben foglalt azonnali végrehajthatóság különösen arra az esetre vonatkozik, midőn a tartásdíj összege még nem nyert megállapítást.

Ezzel szemben utalok a 674. § utolsó bekezdésére, amely szerint a 674. § rendelkezései akkor is alkalmazhatók, ha a tartásdíj kérdésében a bontópert megelőzőleg a bíróság már jogerősen döntött.

Igaz, hogy a törvényszövegben erre vonatkozólag imperativus nincsen, ami feljogosíthatja a bontóper bírását, hogy a § rendelkezéseitől eltérjen és ne mondja ki azonnal végrehajthatónak az ő végzését, de ha egyszer kimondotta a végrehajthatóságot, akkor azt a törvény alapján mondotta ki, amit pedig mindenkinek respektálnia kell.

Érdekes, hogy a fentebb említett ítélet meghozatala után a tárgyalást vezető elnök maga is kételyét fejezte ki, vajjon ítéletének indoka helytálló-e vagy nem? És sajnálkozását fejezte ki, hogy a per nem mehet fel a kir. Kúriához, amelynek III. tanácsa tudna erre autentikus választ adni.

En úgy vélem, hogy a jogbizonytalanság megszüntetése érdekében indokolt volna ennek a kérdésnek tisztázása.

Dr. Sztéhló Dezső.

— **A cégjog** újabb gyakorlatában a legelősebben bírált határozatok azok, amelyek az igazgatóság díjazását a K. T. 179. és 182. §-ai alapján a közgyűlés hatáskörébe utalják. A kir. Kúria legutóbb (1930. nov. 26-án P. II. 3993/1930. sz. a.) perben hozott határozatában is kimondotta, hogy «állandó gyakorlata szerint a részvény-

társaság igazgatósága igazgatói illetményt, tehát az igazgatósági tagok részére működésükért díjazást (fizetést) meg nem állapíthat, hanem az illetmény és díjazás kérdése a részvénytársaság közgyűlésének a hatáskörébe tartozik». Ugyane határozat szerint az igazgatósági tag díjazásának a kérdése az igazgatósági tag közölt szolgálati viszony áll fenn. A budapesti kir. ítélőtáblának több újabb határozata pedig az igazgatóság tagjává választott részvénytársasági tisztviselő javadalmazásának, vagyis a fennálló szolgálati szerződések érvényben fenntartásának kérdését érinti. Az 1930. okt. 10-én kelt P. VI. 10,413/1930. sz. határozatban a kir. ítélőtábla kimondja, hogy az igazgatóság tagjai bárminő javadalmazásának a megállapítása a közgyűlés hatáskörébe tartozik, az igazgatóság tagjává választott társulati tisztviselő javadalmazásáé is, de «a megkötött szerződések érvényének érintése nélkül». És ugyanígy döntött ez a kir. ítélőtábla 1930. nov. 14-én kelt P. VI. 10,632/1930. és P. VI. 11,166/1930. sz. határozataiban.

— **A szegényvédelem díjazása Németországban.** A Jogtudományi Közlöny legutóbbi számának (dec. 15.) első szemléjében szó volt a Németországban tervbe vett egyszerűsítési és takarékosági tervekről. Többek között a pártfogó ügyvédek díjazását tíz százalékkal le akarják szállítani. Ezen részletkérdésre vonatkozólag kiemeljük a német jogi folyóiratok cikkeiből a következő rendkívül érdekes adatokat. A német Anwaltverein tiltkozó feliratában olvassuk a következőket: «Kiszámították, hogy Poroszországban minden egyes ügyvéd átlag 2000—2100 márkát kap a kincstártól szegényvédelem címen. Ha ez a tényeknek megfelel, akkor e számok csak azt mutatnák, hogy az ügyvédek óriási munkát végeznek a köz javára, a nélkül, hogy munkájuk teljes ellenértékét megkapnák.» Ugyanezen feliratban olvassuk, hogy Poroszország 21 millió márkát fizet a szegényvédelmet ellátó ügyvédeknek. Az ügyvédek felirata panasolja, hogy a tervezet reform szerint egy szegényjogos válóper első foka letárgyalásáért csak 75 márkát fog kapni a pártfogó ügyvéd (az eddigi 150—180 márka helyett). A porosz bírág egyesülete viszont helyesli feliratában a szegényvédelem díjainak mérséklését. Feliratukban rámutatnak arra, hogy igen sok bíróságnál az igazságügyi kormány többet költ a szegényvédelem díjazására, mint az illető bíróság bírának fizetésére.

— **Ingyen ügyvédi tanácsot nem adunk.** Ilyen tartalmú nyomtatott figyelmeztető lapokat küldött szét az agilis miskolci kamara tagjainak. A kísérő-leveélben kéri, hogy «a súlyos gazdasági viszonyokra és az ügyvédi munka értékelésére nézve a jogkereső közönség részéről tapasztalt elkapatottságra tekintettel, a kari érdekek egyöntetű megóvása végett» függessze ki minden ügyvéd ezt a figyelmeztetést irodájában. A miskolci kamara akciója nagyon is indokolt és követésreméltó. Az ügyvédi kar munkájának tekintélyes részét ingyen végzi, de nemcsak szegények számára. A miskolci figyelmeztetés teljes szövege ugyanis így szól: «Ingyen ügyvédi tanácsot nem adunk, csak szegényeknek». Míg Poroszországban minden ügyvéd átlag 2000 márkát kap a kincstártól a szegények pereiben kifejtett munkáért, addig nálunk a jómódúak is természetesnek tartják, hogy jogi tanácsért fizetni nem kell. Ha már a szegény magyar kincstár nem fizethet a szegények pereieért, legalább fizessen a jómódú kliens az ügyvédi tanácsért.

— **Az árak letörése és a márkacikkek.** Németország felismerte a jelenlegi krízis egyik legfőbb okát az árucikkek túlmagas árában, amely sehogyan sem áll arányban a fogyasztóközönség nagymérvű elszegényedésével. Ezen magas árak mellett az áru és a fogyasztó nem találhatnak egymásra, ez a helyzet pedig egyik oldalról súlyos nélkülözéseket, a másik oldalról fullasztó árubőség és üzleti pangást jelent. A «nagy haszon»-kulcs következménye a «kis forgalom», a munkanélküliség és az egzisztenciák tönkrementése. A német karakter keménységével és az ijesztő helyzet által indokolt eréllyel hozzalátott tehát a német kormány az árak letöréséhez. Ennek a hatalmas akciónak számos érdekes etappjáról adnak hírt a lapok, így legújabbban azt olvassuk, hogy a márkacikk árrontását (*Preis-schleuderung*) illetőleg a bíróság módosítja álláspontját, éppen az árleszállítási folyamat érdekében. Eddig ugyanis a Reichsgericht gyakorlata alapján megtámadhatatlan jogelv volt az, hogy aki márkacikket az előírt árnál olcsóbban ad el — *tisztességtelen versenyt* követ el. Ezt a tételt alkalmazták azonban abban az esetben is, ha az eladó, aki az állítólagos «árrontást» elkövette, saját személyében nem is vállalt kötelezettséget a gyárossal szemben a továbbeladási ár tekintetében, hanem harmadik semleges kézről

kapta az árut, akivel szemben *semmi kötelezettség* sem terheli a továbbeladási ár tekintetében. Ilyen esetben a Reichsgericht azzal indokolta meg abbéli álláspontját, hogy itt is betartandó a márkacikkeknek a gyár részéről előírt ára, hogy az árunak semleges kézből való megszerzésekor rosszhiszeműség terheli, mert szakmaismere-ténél fogva tudnia kell, hogy az illető cikk tekintetében a tovább-eladási ár elő van írva és tudnia kellett, hogy itt a gyárossal szem-ben történt *szereződésszegésből* származó áruról lehet csak szó. A bíróságnak ezen dogmatikailag kétségkívül elfogadható állás-pontja, melyet a tisztességtelen verseny kérdéseiben eljáró *zsűri nálunk is magáévá tett*, csak erősítette a sáncokat a magas árak körül és jelenleg az a helyzet, hogy a márkacikkek merev árszabása az árletörés legnagyobb akadálya lett. A francia kamara elé idén nyáron törvényjavaslatot nyújtottak be, amely egyenesen eltiltja a továbbeladási ár előírását és a kereskedői haszon mértékének megszabását a kereskedők közötti *szabad versenyre* öhajtja bízni. Ezzel egyidejűleg a német parlamentben hangzottak el elkeseredett felszólalások a márkacikkek árdragítása ellen. A *Kartellgericht* most szakított a német rendes bíróságok eddigi gyakorlatával és többé *nem tekinti tisztességtelen versenynek*, ha valaki olcsóbban árusítja a márkacikkeket, feltéve, ha a továbbeladási ár betartá-sára szerződéses kötelezettséget nem vállalt. Érdekes ennek a határozatnak az indokolása is. A *Kartellgericht* szerint a kereskedő árrontást nem követ el, ha még ezen a lerontott ár mellett is meg-találja a számítását, ezen eljárás legfeljebb a többi versenytársat is arra fogja kényszeríteni, hogy ezzel a szerényebb haszonnal érje be. A fogyasztó nem azért van a világon, hogy a termelésnek *piaca* legyen, hanem a termelés arra való, hogy a *fogyasztót kiszol-gálja*. A bíróságnak tehát nem lehet az a feladata, hogy a «tisztesség-telen verseny» barrikádjával megakadályozza a szabad versenyt abban, hogy a fogyasztó által elérhető nivóra *csökkentse az árakat*. Nagyon bölcs és megszívlelendő szavak ezek számunkra a magyar *kartell-törvény javaslatának parlamenti tárgyalása küszöbén*. A javaslat elvi ellenzői ne szorítkozzanak a bírálathoz könnyű feladatára, hanem jelöljék meg az árletörésnek általuk kívánatosnak talált módjait. Mert abban aztán aligha térhetnek el a felfogások, hogy az *ipar-cikkek és nyersanyagok árának megfelelő leszállítása nélkül a viszonyok javulása egyáltalában nem képzelhető*. Dr. Kelemen Sándor.

— A német birodalmi törvényszék határozataiból: 1. A tanács-kozás fitkosságának szabálya, felek ellenkező megállapodásának híján, a választottbírákra is vonatkozik (1930. máj. 16. VII. 478/29.). 2. Az átértékelésnél a pénz vásárlóerejének a csökkenése nem jöhet figyelembe (1930. jún. 16. VI. 559/29.). 3. A korlátolt felelősségű társaság ellen irányuló követelés átértékelésénél nem-csak a társaságnak, hanem az egy kézben egyesült törzsbetétek tulajdonosának a vagyoni viszonyai is figyelembe jönnek, ha a társaságnak a gazdasági helyzete rossz, a törzsbetétek tulajdonosa ellenben vagyonos. Való ugyan, hogy a korlátolt felelősségű társaság jogi személyiségét és ezzel önállóságát a harmadik személyekkel való érintkezésben, a birodalmi törvényszék gyakorlata s a jogiro-dalom szerint, megtartja általában akkor is, ha a törzsbetétek egy kézben egyesültek. De az eset különös körülményei e jogi állás-ponttól való eltérésre vezethetnek olyankor, amidőn a való élet, a gazdasági szükségletek és a tények hatalma megkívánják, hogy a bíró a jogelvek szigorú alkalmazásához ne ragaszkodjék (1930. máj. 19. VI. 534/29.). 6.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Dr. Kovaliczky Elek sátoraljaújhegyi kir. közjegyző március elsejére állandó helyettest keres. Kézírást ajánlatok, eddigi működés, referenciák és fizetési igény megjelölésével, közvetle-nül nevezett kir. közjegyzőhöz intézendők. 402

Keresünk: Magyarországi Rendeletok Tára komplet évfolya-mait. Jogtudományi Közlöny 1919—1923-ig teljes évfolyamokat. Grill-féle könyvkereskedés r.-t. Budapest, V., Dorottya-u. 2. 403

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Megjelent!

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György **Dr. Paulay Gyula**
a pestvidéki járásbíró elnöke. büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930:XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,
az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Ára 7 pengő.

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930:V. TCÍKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával
s a teljes miniszteri indoklással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,
egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti
kir. ítélőtáblai bíró. — **Ára 7 pengő.**

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKESSEGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,
egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium
törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Tőrek Gyéza, a budapesti kir. büntetőtörvényszék elnöke: A büntetőigazságszolgáltatás egyszerűsítése a gyakorlatban. — Dr. Balogh Balogh Ernő ny. miniszter, ügyvéd: Külföldiek kezelése. — Zsengery Manó ny. bankigazgató, hites könyvszakértő: Az értékelés kérdése a részvénytársaság mérlegében. — Dr. Tóth Miklós budapesti ügyvéd: A fél eskü alatti kihallgatása az előleges bizonyításban. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIV. 1. — Perjogi Döntvénytár. XVI. 1.

A büntetőigazságszolgáltatás egyszerűsítése a gyakorlatban.

(Dr. Tőrek Gyéza, a budapesti kir. büntetőtörvényszék elnökének évnnyitó beszéde.)

Régi szokás szerint először is a törvényszék tavalyi ügyforgalmának néhány főbb adatát fogom a t. tanácsülés elé tárni.

A kir. törvényszék ügyforgalma az utóbbi évek közül az 1927. évben érte el a tetőfokát, kerekén 11 ezer elsőfokú ügygel. Ez a szám 1928-ban 8600-ra esett, 1929-ben 9000-re emelkedett és egészen lényegtelen különbséggel 1930-ban is ennyi maradt (9007—9023), a többlet csupán 16 ügy. Az elsőfokú bűnügyekben tehát a helyzet a két utolsó évben változatlan volt.

Ugyanezt lehet mondani a föllebbvitt ügyekre is, ahol viszont lényegtelen apadás állott be (3226—3207), tehát 19 az apadás.

A pénzügyi kihágási ügyeknél aránylag elég nagy emelkedés mutatkozik (183—235).

Számszerűen elég tekintélyes a fiatalok ügyek szaporodása (4139—4541), ami kerekén 400 ügyszaporulatot jelent. Ennek magyarázatát a nehéz gazdasági helyzetben lehet megtalálni.

Valamennyi ügyet összeadva, a tavalyi 18,885 ügyhöz képest 514 a plusz, amiből azonban 402 a fiatalok ügyeire esvén, ettől eltekintve az ügyforgalom nagyjából az 1929. évvel megegyezőnek mondható.

Az ügymenet gyorsasága általában megfelelő volt. Elismerte ezt az utolsó táblai elnöki vizsgálat is.

Két irányban mégis észlelhető olyan jelenség, illetve olyan elmaradás, amelyet nem hagyhatok szó nélkül.

Egyik a vizsgálatoknál a 182 ügyhátralék, ami körülbelül kéthavi érkezésnek felel meg. Ez aránylag kétségkívül sok, de (amint a vádtanácsi skontrális üléseken magam is ismételtelen konstátáltam) megfelelő magyarázatot és igazolást talál a sok, igen nagyterjedelmű ügyben, a sok külföldi — szinte kivárthatatlan elintézésű — megkeresésben és a mindig több és több, szintén sok időt igénylő szakértői meghallgatás szükségességében. Mindenesetre kérem a vizsgálóbíró urakat, hogy ezeket a bántó és bosszantó akadályokat és ezeknek rájuknézve is kellemetlen hatását tőlük telhetően ellensúlyozni iparkodjanak.

Komolyabb a dolog és komoly aggodalomra ad okot a tanácsai főtárgyalási ügyeknek az összesített statisztikai adatok szerint mutatózó lassú menete. Ennek illusztrálására a következő adatok szolgálnak: az előző (1929) évről áthozott nagy (1154 ügyre rúgó) hátralékkal együtt elintézésre várt tavaly összesen 5362. Tényleg elintézés, illetve befejezés nyert 3823; befejezetlen maradt tehát 1539 ügy, vagyis az elintézendőknek jóval több, mint egynegyed része.

Ha figyelembe vesszük, hogy tíz rendes főtárgyalási tanács működött, — hogy egyik monstruózus nagy ügyre külön tanács: a Láber-tanács alakított, amely a maga nehéz dolgát kitűnően meg is oldotta — akkor — a tagadhatatlanul sok nagy ügy és a sok hiányosan előkészített ügy mellett is — arra kell következtetni,

hogy itt olyan elmaradásról van szó, amelyen segíteni lehet és segíteni kell is. Nyomatékosan kérem tehát azokat a tanácsokat, illetve azoknak a tanácsoknak a vezetőit, akiknél a munkateljesítmény feltűnően alacsony, hogy minden eszközzel és különösen a rendelkezésre álló munkaidőnek teljes, illetve teljesebb kihasználásával igyekezzenek ezen a bajon mentül hamarabb és mentül gyökeresebben segíteni.

Előnyösebben alakult a helyzet az egyesbírói ügyeknél. Itt 5855 volt az elintézendő ügy, tényleg elintézték 4596 ügyet, a hátralék: 1259.

Rendkívül nagy — az előző kétévénél jóval nagyobb — volt a vádtanács forgalma. Nem tudom ebben a pillanatban mennyi volt ebből a vádirat ellen benyújtott kifogás alapján tárgyalt ügy, annyit azonban tudok, hogy a vádtanács ebben a munkakörében nagyon is számottevő munkát végzett. Elismerte ezt a képviselőház igazságügyi bizottsága is az egyszerűsítési törvényjavaslat ama szakaszának tárgyalásánál, amely a kifogásoknak teljes eltörlését vette tervbe. Az igazságügyi bizottság jelentésében szószerint azt mondta: «a budapesti büntetőtörvényszéknél a vádtanács a kifogási eljárás során igen érdemleges munkát végez». Erre vonatkozó statisztikai adatok felsorolása után így folytatja a bizottság jelentését: «A bizottság főleg a budapesti büntetőtörvényszék vádtanácsánál szerzett tapasztalatok alapján figyelembeveendőnek találta azt a sok oldalról elhangzott óhaj, hogy a kifogási eljárás ne töröltessék el teljesen, hanem maradjon fenn mindazokra az esetekre, melyekben indokoltnak látszik a vádtanács által való megrostálásra bízni azt a kérdést, hogy a terhelt a vádlottak padjára kerüljön-e vagy sem».

Amikor a vádtanács az új törvény rendelkezéséből a bűnügyek túlnyomó nagyrészeiben elveszti eddig gyakorolt érdemleges funkcióját, akkor a budapesti büntetőtörvényszék vádtanácsa a derekasan végzett munka önértékével tekinthet vissza arra a tevékenységre, amelyet mint a kifogások fölött döntő bíróság harminc év óta végzett, állandóan sikeresen haladva azokon a nyomokon, melyeket első elnökei: Czárán István és Langer Jenő jelöltek ki számára.

Eljutottam ezzel a Törvénykezés egyszerűsítéséről szóló új törvényhez, amely, nevének megfelelően, biztosítani van hivatva a bűnvádi eljárás megrövidítését, megkönnyítését is.

Vajjon sikerül-e ez, és ha igen, milyen mérvben sikerül majd az új törvénynek, ezt bajos, szinte lehetetlenség most előre megmondani. Ez a törvényen kívül nagyon sok körülménytől függ.

Azonban egy dologban nincs kétségem; abban tudniillik, hogy a bűnvádi perben eljáró hatóságok közül a bíróság munkáját fogja legkevésbé megkönnyíteni.

Mert amely eljárásban a nyomozó hatóság munkája lehetőleg mentül több esetben csak rövid összefoglaló tájékoztatás képében fog a bíróság elé kerülni, amely eljárásban a kir. ügyész is, törvényadta alapon, mentül gyakrabban fog az ügyészégi megbízottak nyilatkozataihoz közelálló vádiratokat bemutatni, — ahol elmarad a vádtanács jól bevált főtárgyalást megelőző rostája, ahol a bíró ölbetett, helyesebben szólva lekötött kézzel kénytelen nézni a kereszkérdezésnek eddig harminc éven át hiába kínált produkcióit, ahol tehát minden lehetőleg szimpla és primitív formában kerül a bíró — az egyesbíró — elé, ott nem lehet vagy legalább is nagyon soká nem lehet a bíróság dolgának egyszerűbbé, könnyebbé és gyorsabbá válásában reménykedni.

Én a magam részéről ismételtelen kértém és hangoztattam, hogy valóban egyszerű ügyeket hozzanak ilyen megkurtított megelőző

eljárással a tárgyaló bíró elé. És bár a legelső napok tapasztalata e részben nem egészen megnyugtató, mégis bízom úgy a nyomozó, mint a közvádlo hatóságban, hogy csak a megfelelően kiválogatott esetekben fog a szóbanforgó egyszerű eljárással ügyeket hozni a bíróság elé, mert különben a kívánt célnak éppen az ellenkezőj: az eljárás meghosszabbítását fogják elérni és magyarul mondva, dupla munkát fognak okozni a bíróságnak is, maguknak is.

Az új egyszerűsítési törvény többé-kevésbé érinti az eljárást minden szakát, következésképp a törvényszék minden bíróját.

A törvény rendelkezéseinek az értelmezése, alkalmazásuknak a nehézségei természetesen a gyakorlat során fognak a szükséghez képest kialakulni.

Hogy egyrészt az így felmerülő kérdések és kétségek megoldása megkönnyíthessék, másrészt pedig, hogy a törvényszék gyakorlatának egyöntetűsége is lehetőleg biztosítható, arra kérem a bíró urakat, hogy az eljárás egyes szakának megfelelő csoportokban — mint például a vizsgálóbíró, az egyesbíró urak csoportjában működő bíró urak — jegyezzék föl és gyűjtsék össze az ekként fölmerülő vitás eseteket, hozzák azokat nekem tudomásomra, hogy én azután intézkedhessem azoknak együttes megbeszélése és eldöntése érdekében.

Külföldiek kezelése.

A belügyminiszternek a napokban megjelent rendelete, amelyet röviden *százszázresznek* (ez a száma) fognak hívni és amely a régi, nevezetesen kettőszázszázreszt hatályon kívül helyezi, kétségkívül haladást jelent, mert szabadabb levegőbe juttatja ezt a kérdést és mert egyszerűsít, gyorsít.

Ez a rendelet, úgy a szervezeti, mint az anyagi részt illetően, még csak általános alapelveket, rendelkezéseket tartalmaz és a végrehajtási utasításban lesznek meg a részletes intézkedések.

A *szervezetben* a lényeges változás az, hogy szűkebb körre szorult, részben teljesen eltűnik az autonóm hatóságok (főszolgabíró, alispán, polgármester) rendelkezési joga és megszűnik az a jelenlegi állapot, hogy amíg a *kiutasítások* ügye az államrendőrségre tartozott, a *lakhatási engedélyek* ügyében az autonóm hatóságok intézkedtek. Az új rendelet szerint minden, a külföldiekre vonatkozó kérdés összpontosítva lesz a felállítandó: *Külföldieket Ellenőrző Központi Hatóság* kezében.* Meg kell állapítani, hogy ez a rendelkezés, az eddigi szétforgásolás után, érdemi, célszerűségi és egyszerűsítési okoknál fogva előnyt fog jelenteni.

Természetesen igen sok fog függni attól, hogy ez a centrális *Hatóság* kikből fog állni és *hogyan* lesz kidolgozva az adminisztrációja. Erre a helyre ugyanis — nem találok alkalmasabb kifejezést — *polgári gondolkodású rendőrt és rendőri gondolkodású polgárt kell tenni*. Lehet valaki a legélesebb szemű rendőr, viszont a legjobb adminisztrátor, egyoldalú marad, ha mindkét gondolkodást, tudást nem egyesíti itt magában. A külföldiek kényes kérdésének nagy komplexumában különös rátermettséggel kell bírni, szinte bele kell nevelődni és a szigor mellett meg kell érezni a szubtilitásokat azoknak, akik itt hatáskörrel és rendelkezési joggal bírnak. A beletanultságnak és érzéknek elismerésreméltó példáit láttuk különben a mostani *Külföldieket Ellenőrző Hivatal*nál is. Lelket tudtak önteni itt-ott a sokhelyen drákói szigorú régi rendeletbe is.

Itt említem meg, hogy igen kíváncsok, miszerint elsősorban a *kiutasítási* ügyeknél sokkal nagyobb mértékben biztosítható az érdekelt felek részére a védekezés szabadsága, helyesebben ennek a lehetővé tétele. Itt húsba és vérbe vágó, egzisztenciális kérdésekről van szó, ahol nincs helye a titokzatosságnak. Bármilyen tiszteletreméltóak, alaposak és lelkiismeretesek is a detektív nyomozások és jelentések, ez a döntésnél egyedüli alapul nem szolgálhat és a félnek mód nyújtandó arra, hogy azzal szemben amit előélete, magatartása stb. tekintetében a terhére rónak, kellőleg védekezhessen és szükség esetén cáfoljon, bizonyítson. A fél eddig rendszerint csak már magáról a kiutasítási határozatról és annak rövid indoklásáról szerezhetett tudomást, a legtöbbször nem ismerte az előzményeket. Ha nem is lehet ezeket az ügyeket kontradiktóriusan tárgyalni,

mégis erősen ki kell szélesíteni a védekezési lehetőség körét még a határozathozatal előtt, mert ez később már a legnagyobb nehézségbe ütközik.

Az újonnan létesítendő *Hatóság* személyi és szervezeti része azért is döntő fontosságú, mert ez a *Hatóság* a *végso* fórum. 1927. dec. 1-ig a kiutasítási határozatok még akkor is, ha a felek nem éltek jogorvoslattal, mind *hivatalból* felkerültek a belügyminiszterhez és azokat csak az ő jóváhagyása után lehetett végrehajtani. Az új rendelet szerint a vidéken elsőfokon dönt a főbíró (az alispán, mint másodfok, kiesik); városokban a m. kir. állami kirendeltség (kima-rad mint II. fok a polgármester), másodfokon és véglegesen a K. E. O. H.; Budapesten elsőfokon és véglegesen a K. E. O. H., amely központi szerv határozata ellen további fellebbezés ki van zárva, mert ez a *Hatóság* — miként a rendelet mondja — «a belügyminiszter nevében végérvényesen határoz». A végrehajtási utasítás fog valószínűleg felvilágosítást nyújtani, hogy ez az idézett passzus, miként értelmezendő. Átruházná a belügyminiszter felügyeleti jogkörét? Ez semmi esetre sem lenne helyes. Valamelyik közege részt venne és képviselné a minisztert a K. E. O. H. határozatainak hozatalánál? Nem tartanám kielégítőnek. A belügyminiszter és a minisztérium tehermentesítése, az egyszerűsítés, az ügyek gyors lebonyolítása feltétlenül kívánatos ugyan, de nem a főfelügyeleti jog árán, melyre szükség van és amelyet a belügyminiszter nem adhat ki a kezéből. Nem változtat ezen az, hogy megmarad a rendelet által meg nem szüntethető *felülvizsgálati* jog, mert ha szigorúan ragaszkodunk a felülvizsgálat jogi köréhez, — ami annyit jelent, hogy a belügyminiszter csak közigazgatási jogszabálysértés esetén nyúlhat a *Hatóság* határozatához — akkor a miniszter ingerenciája teljesen összezsugorodik, vagy arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a miniszter az ő diszkrécionális jogánál fogva minden elsőfokú határozathoz hozzányúlhat, akár fellebbezés, akár pedig felülvizsgálat formájában kerül eléje, — és ez a *gyakorlatban így is van* — akkor pedig a Budapestre vonatkozó *Hatóság*-i határozatok ellen egyenesen és világosan *fellebbezési* jogot kell biztosítani a felek részére. Azt a részt megfelelőnek tartom, hogy *hivatalból* ne kerüljenek fel az összes kiutasítási ügyek a miniszter elé.

Ennyit a szervezeti részről, a következőket az új rendelet *érdemi* részéről.

Az új rendelet világos beosztással szól külföldieknek *ideiglenes itt tartózkodásáról* (idegen-forgalom), *a külföldieknek állandó itt tartózkodásáról*, *ittlakásáról* (bevándorlás), *az idegenek kiutasításáról*, végül a külföldieknek Magyarországon való *munkavállalásáról*.

Az állandó itt tartózkodást illetően azonban nem rendelkezik azokról a külföldiekről, illetve *nem választja külön* azokat a külföldieket, akik nem bevándorlók, hanem *évtizedek óta már Magyarországon laknak* és bizonyos fokig szerzett jogaik vannak, nem sorozza továbbá külön kategóriába az egészen különleges elbánást érdemlő *trianoni magyarokat*. Az új rendelet az *idegen-forgalom*nak oly életbevágó fontosságú előmozdításához, élénkítéséhez a maga részéről is hozzájárul azzal, hogy Magyarországot meglátogatni, tanulmányozni, megismerni szándékozó idegennek, a bejelentés megtörténte után, minden további formalitástól mentesen, három, illetve kérelemre hathavi szabad mozgást biztosít Magyarország egész területén. És ha az amerikai, angol, francia, olasz, német stb. barátainknak kedvük kerekedik még tovább közöttünk maradni és vendégszeretetünket élvezni, ez elé semmiféle akadály sem fog gördülni. Még a vízumkényszert kellene megszüntetni, aminek nagy élénkítő hatása lenne. Persze ez nemcsak tőlünk függ. A magyaroszlák vízummegszüntetés egészségesebb légkört teremtet.

Az idegenek itt tartózkodására vonatkozólag van ugyan az új rendeletben egy szigorú passzus, — t. i. ha a bejelentést a hatóság nem vette tudomásul vagy azt később visszavonta, az idegen köteles az országból 15 nap alatt eltávozni és ez ellen jogorvoslatnak helye nincs — ez azonban egy legvégső óvóeszköz, mely csak a notóriusan veszedelmes elemekkel szemben nyerhet alkalmazást.

A külföldieknek *állandó* ittlakásához, mint eddig is, hatósági lakhatási engedély szükséges, melynek feltételeit a rendelet elég szabatosan, elfogadhatólag és teljesíthetőleg taxatív felsorolja. Természetes, hogy az a külföldi, akitől a hatóság a lakhatási engedélyt megtagadta vagy visszavonta, köteles az ország területét elhagyni.

Itt azonban meg kell egy pillanatra állni. A nagy európai kultúr-államokból vagy Amerikából való bevándorlásra természetesen nem számíthatunk, úgyhogy a kérdés ebben a vonatkozásban szinte

* A belügyminiszter a Külföldiek Ellenőrző Orsz. Közp. Hatóság vezetőjévé Folyovich József min. o. tanácsost, helyettes vezetőivé pedig Peregriny Géza rendőrfőtanácsost, dr. Jakobi Roland Károly min. titkárt és Polczér Ámon min. titkárt jelölte ki.

akadémikus jelentőségű. Nem nagyjelentőségű a szomszédos Ausztriát, Csehszlovákiát, Jugoszláviát, Romániát illetőleg sem, egészen minimális számú bejöveteleiről lehet itt normálisan szó. Mindkét esetben főleg gyári, nagyvállalati, üzleti szakemberek jönnek majd itt számításba. Ellenben *életbevágóan fontos a galíciai* beözönlés, aminek gátat kell vetni és a lakhatási engedélyek megadásánál indokolt a legnagyobb szigor. Egy egészen külön kategóriába tartoznak, különösen Budapesten, azok a külföldiek (galíciaiak, orosz állampolgárok), akik családjukkal együtt már évtizedek óta nemcsak itt laknak, de itt úzik foglalkozásukat, itt keresték eddig is a kenyerüket, tehát bizonyos fokig szerzett jogaik vannak. Nagy ezeknek a külföldieknek a száma. Állandó továbbittlakásuk ügyét tehát a legsürgősebben, végleg és gyökeresen tisztázni kell, hogy ezek a függő, rendezetlen kérdések eltűnjenek, tovább ne lógjanak a levegőben és ne adjanak újra és újra elbukkanó munkát a hatóságoknak. Minden ilyen ügy egyénileg bírálendő el. Aki megbízhatóságával, erkölcsi és hazafias makulátlanságával, becsületes munkájával rászolgált, az maradjon itt és adassék számára mód, hogy magyar állampolgárrá váljék, aki pedig nem ilyen, annak Isten hírével. Egy pár ügyes tisztviselő, kataszter elkészítésével, hamar el tudná végezni a munkát, így ezek a lappangó régi ügyek eltűnnének, a hatósági közegek pedig erősen tehermentesítődnének. Érdeemes volna az új rendelet végrehajtási utasításában vagy egyéb más módon intézkedni.

A *kiutasításokat* illetőleg a rendelet nem tartalmaz újat, átveszi a régi rendelkezéseket. Kiutasítható az a külföldi, aki személyazonosságát, állampolgárságát, előéletét kellően nem igazolja, élete fenntartására szolgáló eszközöket ki nem mutatja és akinek az állam területén tartózkodása az állam érdekeire, a közbiztonságra vagy a közrendre aggályos. Hogy mi tartandó aggályosnak, azt a végrehajtási utasítás fogja megmondani.

Itt kapcsolódnak azután be a *trianoni magyarok*, a csak jogilag külföldiek, szemben a valóságos külföldiekkel. Nincs helyem e cikk keretén belül erről részletesen beszélni; röviden csak annyit, hogy a trianoni magyarok különleges elbánást érdemelnek, ittmaradásuk megkönnyítendő, a kiutasítás csak olyanokra vonatkozzék, akiknek Csonkamagyarországba jövele nem volt indokolt, ittmaradásuk pedig egyenesen veszélyes. A trianoni magyarok különösen nehéz helyzetben vannak a tekintetben, hogy idegen állampolgárságukat igazolhassák.

Az «aggályosság» kritériumait a trianoni magyaroknál különös méltányossággal, sőt szeretettel kell kezelni, de általánosságban sem lehet többé helye a régi rendelet híressé vált 7. §-a *magyarázata*ának. Ezen szakasz szerint kiutasítható az a külföldi, aki 1914. jan. 1. után költözött az ország jelenlegi területére oly nagyobbarányú *tömegmozgalommal* kapcsolatban, amely az állam érdekei szempontjából nem kívánatos. Aki a kiutasítások *gyakorlatát* ismeri, az tudja, hogy ha valakit ki akartak utasítani, de egyébként ügye teljesen rendben volt, belegyömöszölték ebbe a tömegmozgalmi fixióba, még ha *solo* maga is jött be Csonkamagyarországba; ekként egyes kiutasítási határozatok jogilag komolytalanokká váltak.

A trianoni magyarokat illetőleg különben a törvényalkalmazásban egészen megfeleltek az 1879 : L. tc. (a magyar állampolgárság alapvető törvénye) 19. §-áról, annak figyelembevételéről. Ez a kardinális szakasz azt mondja, hogy «mindaddig, míg idegen honosságuk be nem bizonyosodik, magyar állampolgároknak tekintendők, akik a magyar korona országai területén *születtek*». Ezt a szakaszt ugyan össze kell vetni a trianoni szerződés 61. cikkével, amely szerint «mindazon magyar állampolgárok, akiknek *illetőségi községe* (pertinenza) olyan területen volt, mely Magyarországtól a békeszerződés alapján valamely más államhoz csatoltatott, előzetes elbocsátásuk nélkül a békeszerződés életbelépése napján (1921. júl. 26-án) eddigi magyar állampolgárságukat elvesztették és minden további nélkül annak az államnak állampolgárságát szereztek meg, amely államnak főhatalma alá *illetőségi községük* került.

Ebből az összevetésből pedig az *állapítandó* meg, hogy a Magyarország területén született ú. n. trianon magyarok mindaddig jogilag is magyaroknak tekintendők (de legalább is tekinthetők), amíg idegen honosságuk be nem *bizonyíttatik*, továbbá az, hogy csak az a magyar állampolgár veszti el eo ipso a trianoni szerződés 61. cikke alapján ezen állampolgárságát, akinek *illetőségi községe* csatoltatott át. Vizsgálandó tehát az, hogy az illető melyik községben volt *illetékes* és ez a község átcsatoltatott-e? Ennek megállapítása, mégpedig szerintem *hivatalos* megállapítása *után* lenne

szabad csak az illetőt, külföldinek tekintvén, kiutasítási eljárás alá vonni. Ez a szerintem elfogadható magyarázat lényegesen enyhítené a trianoni magyaroknak sokszor nem irigylendő helyzetét.

És most a *beköltözési engedélyek* kapcsán ismét a trianoni magyarokról. Az, hogy a trianoni magyarok 1921. év március hava után csak beköltözési engedély mellett jöhettek be Csonkamagyarországba és ha e nélkül jöttek, akkor csak úgy maradhattak itt és kaphattak lakhatási engedélyt, ha a beköltözési engedélyt *utólag* megszerezték, egyenes teherfölletet jelent, sújtja őket az igazi külföldiekkel szemben, akiknek nincs szükségük ily engedélyre.

Szépen van mondva, hogy az utódállamok területén lakó magyar véreink nehéz helyzetére való tekintettel megérthető, hogy Csonkamagyarországba kívánnak áttelepedni, mégis nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az ily tömeges betelepülés nálunk gyakran a lakáshiányt növeli és legtöbbször szaporítja a munkanélkülieknek, elhelyezkedni nem tudóknak nagy számát. Mégis főleg ballaszt a beköltözési engedély, vagy azzá vált, mert hiszen az új rendelet szerint a Hatóság az ittlakhatási engedélyt a *trianoni magyartól éppen úgy megtagadhatja*, mint a valóságos külfölditől. A kérdés tehát el van intézve annál is inkább, mert hiszen a K. E. O. H., amikor a trianoni magyarok lakhatási ügyét intézi, figyelemmel lehet arra, hogy nincs-e oly tömeges betelepülésről szó, amely az itteniek szempontjából káros lehet. Ha igen, megtagadja a lakhatási engedélyt. Nincs tehát se célja, se szüksége annak, hogy a népjóléti minisztérium — amely különben feladatát elismerésreméltó buzgalommal teljesíti — *külön beköltözési* engedélyeket adjon ki vagy tagadjon meg, annál kevésbbé, mert az ilyen engedélyek megadását eddig is csak a belügyminisztériumon keresztül tette és tehette meg. Valóságos *luxusszámba* is menne egy másik minisztériumot beköltözési ügyek kérdésével tovább *külön* foglalkoztatni. A lakhatási engedélyt kapott trianoni magyarok visszahonosítását pedig könnyítsék meg nemcsak a beköltözési engedély eltörlésével, hanem egyébként is.

Nem szabad azt sem elfelejteni, hogy a beköltözési engedélyekkel a kormány *1920. évben*, tehát *tíz évvel ezelőtt*, az utódállamokból való akkori valóságos beözönlésnek kívánt bizonyos fokig gátat vetni, azért állította fel a Beköltözőket Ellenőrző határmenti kirendeltségeket és az Országos Menekültügyi Hivatalt, hogy azok ezt a bevándorlási mozgalmat kellőleg leadminisztrálják (ekkor keletkeztek a szomorú emlékü vagonlakók). Ez volt a beköltözési engedély-intézménynek a tulajdonképpeni és úgyszólván egyedüli célja. A rendeltetések szükségesek voltak *akkor*, feladatuknak meg is feleltek *akkor*. A tömeges átköltözés lebonyolódott, befejeződött; már ez oknál és a teljesen megváltozott és normálisan vált helyzetenél fogva is valóságos anakronizmus a beköltözési engedélyek külön rendszerének további fenntartása és ezzel a trianoni magyaroknak egyénenként való sújtása. Már említettem, hogy az ezutáni megrostálásra teljesen elegendő a K. E. O. H. hatásköre.

Végezetül a *külföldiek munkavállalásáról* ezúttal csak annyit, hogy ez a rendkívül fontos kérdés az új rendeletben lényegileg helyesen van szabályozva, mert megvalósítja azt a főtételt, hogy a hazai munkás rovására külföldi ne vállalhasson munkát.

Mindössze azt az észrevételt lehet tenni, hogy a rendelet nem tesz különbséget a között a külföldi között, aki itt munkát *adna* és a között, aki munkát keres és kapni *akar*, továbbá, hogy nincs kellőleg kidomborítva, hogy a munkavállalási tilalom nem vonatkozik azokra a külföldi szakmunkásokra, akikre a magyar gazdasági életnek szüksége van, mert hasonló képzettségű magyar munkás nincs. Nincs a rendeletben szabatosan körülírva, hogy a munkavállalási engedélyek kiadása miként lesz adminisztrálva.

Dr. balogi Balogh Ernő.

Az értékelés kérdése a részvénytársaság mérlegében.

Évek hosszú sora óta hangoztatják már nálunk a szakkörök a részvényjog reformjának, illetve a részvénytársaságokról szóló törvény létesítésének szükségességét. Dr. Kuncz Ödön törvénytervezete nagy lépéssel vitte előre a létesülést, mert az érdekelt körök tárgyalás alá vették a tervezetet és hozzászólásaikból igen sok értékes anyag gyűlt egybe a törvényelőkészítés céljaira. Közben megjelent a német részvénytársasági törvénytervezet is, mely sok tekintetben kíván új intézkedéseket létesíteni és máris meg-

indult a vita és bírálat e tervezetről is s ilymódon tisztázhatók lesznek az egyes kérdések és megállapítható, hogy mely intézkedések helyesek és melyek nem. A mondott tárgyalások során sokat foglalkoztak ugyan a *mérleg* kérdésével is, de inkább az alaki és egyéb másodrangú kérdésekkel foglalkoztak és csak igen kevésbé tárgyalták a mérleg jog legfontosabb részét, az értékelés kérdését.

A részvénytársaságokra vonatkozó hazai törvényes intézkedések ezidőszert csak nagyon hiányosan és általánosan foglalkoznak az értékeléssel. A Kt. 199. §-a szerint a társaság vagyona azon értékben veendő fel, mely az év utolsó napján az egyes tárgyak értékének megfelel. Ez a törvényszakasz tág teret hagy a szubjektív elbírálásnak és megengedi az egyéni vélemény érvényesülését, holott ez részvénytársaságoknál — melyeknél a törvény a részvényesek és hitelezők érdekeit egyaránt kell, hogy megvédje — meg nem engedhető. Ezért a részvénytársasági mérleg készítésénél nem szolgálhat alapul az egyéni, hanem pusztán a tárgyi érték, vagyis az, amellyel az illető tárgy hasonló körülmények között bárkinek birtokában bír. Az értékmeghatározásnál szerepet játszik, hogy a tulajdonos a javakat használni vagy értékesíteni akarja-e. Ugyanazon tárgynak ugyanazon tulajdonosnál más lehet a használati értéke és más az eladási értéke. A kereskedőnek tehát különbséget kell tennie az üzlete folytatásához használt üzemtárgyak és az értékesítésre szánt eladási tárgyak közt; azoknak használati értékük, ezeknek eladási értékük van. A mérlegkészítésnél figyelembe veendő az a cél is, melyre a mérleg készül és másképp kell az értékeket megállapítani valamely működő üzletnél, másképp az üzlet együttes eladásánál és ismét más módon a felszámolásnál. Az első esetben az az érték állapítandó meg, mellyel a vagyontárgyak mint egy működő üzlet alkatrészei bírnak; a a másik két esetben az eladási érték veendő figyelembe, amely azonban a két értékesítési módnál szintén különböző, mert az elsőnél a régi tulajdonos akarata, a másodiknál a kényszereladásnál jelentkező vevő maximális fizetési szándéka a túlnyomóan mérvadó.

A törvényes értékelési szabályok a Kt.-nek úgy a kereskedőkre általában vonatkozó 28. §-ában, mint a részvénytársaságokra vonatkozó 199. § 1. pontjában megállapítják azt az időpontot, melynek értékviszonyai a mérleg felállításánál számításba veendő. A különbség a kettő között csak az, hogy a 199. § szabatosan fejezi ki azt, ami a 28. §-ban helytelenül van megmondva. A 199. § szerint a részvénytársaság vagyona abban az értékben veendő fel a mérlegbe, mely az üzleti év utolsó napján az egyes tárgyak értékének megfelel. Az ebben mondottakhoz kétség nem fér. A 28. § ellenben a felvétel idejekor fennállott értéket kívánja alkalmazni, ez az idő azonban gyakran nem időpont, hanem időtartam. Ahol a készletek nagy tömege miatt a leltári felvétel napokig, sőt hetekig eltart, ott a törvényszakasz szövegének szó szerinti alkalmazásánál minden tárgyat azon nap értékviszonyai szerint kellene megbecsülni, melyen a leltározás folyamán az illető tárgy sorra került. Ez nem volt a törvény intenciója, mert az időpont tekintetében mindkét szakasz ugyanazt akarja kifejezni. A Kt. 199. §-a fix napról beszél. A svájci Obligationsrecht 656. §-a az árfolyammal bíró értékpapírokra azt mondja, hogy azok a mérlegnapot megelőző hónap átlagos árfolyama szerint értékelendők. Ezt vehették mintául nálunk is akkor, mikor a korlátozott felelősségű társaságokról szóló törvény 57. §-ába azt az intézkedést vették be, hogy a tőzsdei árral bíró értékpapírt és árut legfeljebb az üzleti év utolsó negyedében volt tőzsdei árfolyamok átlagával lehet számítani. Ez a szabály helyesnek egyáltalában el nem fogadható. Olyankor ugyanis, midőn az utolsó negyedben az árfolyam állandóan esik és az év végén a legalacsonyabb az ár, megtörténhetnék, hogy e vagyonrészek a mérlegben a valóságosnál jóval magasabb értékben szerepelnek. Sokkal helyesebb az a széles körökben elterjedt irányzat, mely az üzleti év utolsó napján fennállott érték mellett az ezen időpont után, a mérleg tényleges egybeállításakor létező kisebb árak figyelembevételét is kívánja. Hisz nem egyszer történt már meg, hogy mire az évvárlat napjára értékelt aktívákat magában foglaló mérleget publikálták, ezek az aktívák már annyira elértéktelenedtek, hogy a társaság összeomlását idézték elő.

A Kuncz-féle tervezetben teljesen hiányzik a mérlegszabályok közt annak megjelölése, hogy a mérlegben mely időpont értékét kell alkalmazni és elegendőnek tartja azt, hogy kimondja, hogy az elmúlt év mérlegét fel kell állítani. Ugyanezt látjuk egyébként

a korlátozott felelősségű társaságokról szóló törvényben. A német tervezet az áruk, értékpapírok és egyéb vagyontárgyakról úgy intézkedik, hogy amennyiben ezek beszerzési vagy előállítási költsége nagyobb, mint a tőzsdei vagy piaci ár az évvárlat napján, akkor ez utóbbi alkalmazandó; ha pedig ily tőzsdei vagy piaci ár meg nem állapítható, oly értékben veendő fel, mely az évvárlat napján azoknak megfelel. Itt tehát bizonyos esetekre meg van állapítva az az időpont, melynek értékviszonyai a mérleg felállítására mérvadók. Helyes volna a Kuncz-féle tervezet 92. §-át is a Kt. 199. § 1. pontjával kiegészíteni, olyképp azonban, hogy a törvény a vagyon aktív és passzív alkatrészeinek értékmegállapításáról beszélne.

A lejáratlalt bíró értékpapírok, követelések és tartozások névleges értéke rendszerint ki szokott tűnni az üzleti könyvekből. Megállapíthatjuk azonban, hogy ezek a zárlat napján nem ugyanolyan értékűek, mint esedékességükkor, s ezért ki kell számítani, hogy ezen vagyontárgyaknak a zárlat napján mily érték felel meg, hisz néha a két érték egymástól jelentékenyen tér el. Ezért szükséges volna az új törvényben nemcsak azt hangsúlyozni, hogy a vagyontárgyak az üzletév utolsó napjának értékében veendő fel, hanem a lejáratlalt bíró aktívákra és passzívákra külön is kellene intézkedni, mert sokszor tapasztalhatjuk, hogy a mai jogszabályok nem elegendők e téren.

A Kt. 199. § 2. pontja szerint az árfolyammal bíró papírok legfeljebb oly árban vehetők fel, amellyel azok az üzleti év utolsó napján bírtak. A törvény itt meg akarta vonni a maximális értékelési határt, de a szakasz több okból kifogásolható. Hiba; hogy a a törvény nem beszél árukról, külföldi értékekről és külföldi értékű követelésekről stb. is, mert hisz ezek is napi árfolyamon veendő számításba. A passzívákra már nem lehet ezt általánosan alkalmazni. A külföldi értékű tartozások és váltótartozások napi árfolyamon számítandók át; a passzív értékpapírokra azonban az a szabály, hogy oly értékben állítandók a mérlegbe, amennyi kötelezettség belőle a társaságra származik és az árfolyam csak annyiban jön számba, hogy külföldi értékű ily passzívák belföldi értéke a napi árfolyamon állapítandó meg. Disztingválni kell tehát aktív és passzív értékpapírok közt. A Kuncz-féle tervezet a régi hibát csak részben helyesíti és ezért a 92. § 1. pontja még a mondott értelemben kiegészítendő.

A német kereskedelmi törvény és ennek nyomán több újabb törvény alkalmazza azt az üdvös intézkedést, melyet a Kuncz-féle tervezet és az új német tervezet is átvett, hogy semmiféle aktívát nem szabad a beszerzési vagy előállítási áránál drágábban a mérlegbe beállítani. Evvel, az értékvalódiság elve mellett azt a fontos elvet is érvényre juttatta, hogy még meg nem keresett és le nem bonyolított nyereséget nem szabad kimutatni és a részvényesek közt osztalékkul felosztani. A Kuncz-féle tervezetnek e helyen az a hibája, hogy a beszerzésinél kisebb forgalmi értékről nem beszél. A 92. § 1. pontjának utolsó mondatához és a 2. ponthoz hozzá kellene fűzni, hogy akkor, ha a forgalmi érték a beszerzési áránál kisebb, legfeljebb a forgalmi érték alkalmazható.

Az előállítási ár meghatározása a legvitásabb könyvviteli kérdések egyike, mert a vélemények eltérők arra nézve, hogy mi számítható hozzá és mi nem. A kereskedelmi szokások szerint, melyek törvényes intézkedés hiányában a mérleg készítésére irányadók, a költségek azon év terhére számolandók el, melyben felmerültek és bizonyos kivételektől eltekintve nem szabad azokat a jövő év terhére átvinni. A költséget tehát veszteségként kell elszámolni és nem szabad aktívá gyanánt a mérlegbe állítani. Ugyanez áll a berendezések leírásáról is. Ha azonban ezekkel a költségekkel és leírásokkal növeljük a gyártmányok előállítási költségeit és azokat az ilyképp megnövelt értékben állítjuk az aktívák közé, akkor reaktíváljuk a leírást és nem számoljuk el veszteségnek az ügyviteli költségeket. A *mérleg* céljaira szolgáló értékmegállapításnál tehát csupán a gyártással közvetlenül összefüggő kiadások vehetők számításba.

Másként áll a dolog az eladási érték megállapításánál, mert e célra mindennemű költség és leírás számba jön. Azt látjuk tehát, az értékmegállapításnál itt is a cél irányadó, melyre az szükséges. A mondottakkal szemben a német tervezet azon újítást tartalmazza, hogy intézkedik az előállítási költségek mikénti számításáról és azt mondja, hogy ezeknél a leírások megfelelően figyelembe vehetők és az üzemi és ügyvezetési költségeknek az előállítás idejére eső része szintén beszámítható. Ez a fentki-

fejtettekkel ellentétben áll. Érezte ezt a Reichsjustizministerium is, mert a tervezethez csatolt magyarázó megjegyzésekben az irodalomban nagyon vitatott kérdésnek mondja az általános költségeknek az előállítási költségekbe való beszámítását, de azért — így mondják — a tervezetben a beszámítás mellett döntöttek, mert állítólag ez felel meg a kereskedelmi gyakorlatnak. Megfeleltek azonban arról, hogy a gyakorlat disztingvál a mérleg részére szolgáló és az eladás céljaira eszközölt önköltségi árkalkuláció közt.

A Kt. 199. §-ának hiánya, hogy nem tesz különbséget eladásra szánt és a vállalat üzemében állandó használatra szolgáló vagyontárgyak közt. Márpedig az üzlet céljait tartósan szolgáló vagyontárgyakat nem szabad ugyanolyan elvek szerint mérlegelni, mint az eladási tárgyakat. Ha különbséget nem téve a kétféle vagyontárgy között, mindkettőt eladási értékben vagy pláne oly értékben állítanak a mérlegbe, amint azok minden körülmények között eladhatók, a legabszurdabb eredményre jutnánk, mert ez esetben a legjobban menő és legfizetőképesebb vállalatok mérlege azt a látszatot keltené, mintha passzívái túlhaladnák az aktíváit és ezért fizetéseképtelenséget kellene jelenteniök. Ha azonban a Kt. 199. §-a nem is disztingvál a két vagyonrész között, ez a törvényes intézkedés nemcsak hogy nem zárja ki az ú. n. használati érték alkalmazását, hanem abba bele is magyarázható.

A használati érték megállapítása nem lehet önkényes, sem pedig azonos az egyéni értékkel. Egyéni és használati érték között az a különbség, hogy előbbi valamely tárgynak kizárólag a jelenlegi tulajdonos szempontjából való becslését jelenti, míg a használati érték e tárgynak az az értéke, mellyel az bármely más tulajdonos kezében is hasonló körülmények között bír. A német Kt. felismerte azokat a nehézségeket, melyek a használati érték megállapítása körül támadhatnak és maximális határnak a beszerzési vagy előállítási árat jelölte meg. A használati érték e tárgyaknál hosszabb-rövidebb idő alatt megsemmisül vagy mélyen az eredeti érték alá csökken s ez az érték megállapításánál figyelembe veendő. Minthogy ez az érték megsemmisülés csak fokozatosan következik be, a német Kt. előírja, hogy az elhasználás évről-évre leírandó. Az elhasználás szóval azonban helytelen kifejezést használ a törvény, mert intenciója nemcsak a kopás, anyagrosszabbodás vagy megsemmisülés folytán keletkező értékcsökkenés leírása, hanem az elavulás, időmulás vagy más okból bekövetkező értékcsökkenés is. Az osztrák Aktienregulativ az elhasználás és értékcsökkenés szavakat egymás mellett használja és az új német tervezet is most már külön indokolással helyesbíti e szót értékvesztésre, de a Kuncz-féle tervezet a félreértésre alkalmas kifejezést használja, mely helyesbítendő volna. A német tervezet e pontnál egy másik félreértésre alkalmas kifejezést is helyesbít és a «megújítási alap» kifejezést módosítja «érték helyesbítő számla»-ra. Az eddig használt kifejezést sokan tartalékalapnak értelmezték, ami az új megnevezésnél ki van zárva. A megújítási alap csak akkor képez valószínűs tartalékot, ha abba a nyereségből a szükséges leírást túlhaladó összegeket utalnak át, tehát valóban a nyereségből félretett összegek. A leírásra a német tervezet azt az új intézkedést tartalmazza, hogy az értékvesztésnek az a része írandó le, mely a használat idejére *egyenlően* elosztva az egyes időszakokra esik. Ez tehát gátat vet annak, hogy egyes években kevesebbet vagy semmit se írjanak le.

Újítása a német tervezetnek az, hogy az állandó használatra szánt vagyontárgyak mellett az értékpapírokat is felsorolja olyanoknak, melyeknél nem mindig kell a beszerzési értéknél kisebb tőzsdei vagy piaci árakat alkalmazni, hanem akkor, ha állandó befektetésül szolgálnak, meghagyható a beszerzési érték a szükséges fokozatos leírással. Ezáltal lehetségessé válik, hogy a leányvállalatok, részesedések vagy egyéb állandó érdekeltségek részvényei, valamint az alapok állandó jellegű értékpapírai ne folyton fel-le változó értékben állítsanak a mérlegbe.

Az ideális vagy immateriális javak — mint jogok, szabadalmak, védjegyek, cég — értékének megállapításánál azok a kiadások mérvadók, amelyekkel azok megszerzése jár. A másoktól szerzett ily javak legfeljebb abban az értékben szerepelhetnek, amennyit értük valami formában adtunk. Az eredeti jogok és egyéb ideális javak csak annyival értékelhetők, amennyibe létrejövetelük került, míg a költség nélkül keletkezett ideális javak mérlegérték gyanánt nem szerepelhetnek. A német tervezet az értékelésnél az ideális javak közül csak az üzlet- és cégértéket említi. Ezekre azt

mondja, hogy csak akkor állíthatók be az aktívák közé, ha az üzletnek mástól való átvételekor az átvett vagyontárgyakért többet fizetnek, mint azok tényleges ellenértékét. Ez a többlet az aktívák közé beállítható, de évenként oly részösszeg írandó le belőle, mely az illető zárlati időszak alatt bekövetkezett értékcsökkenésnek megfelel. Ez az intézkedés helytelen, mert keresztülvihetetlen. Az üzleti vagy cégérték csökkenésének mérvét megállapítani nem lehet. Valószínű, hogy jó üzletvezetésnél ez az érték inkább növekszik, mint csökken és a rendes kereskedő előrelátása mégis megkívánja, hogy ez az aktívákra mielőbb kiküszöböltessék a mérlegből. Hisz jó üzletvezetés mellett is váratlanul óriási pangás állhat be a szakmában vagy az egész gazdasági életben, pl. háború által és rossz években nehezebb esnek a vállalatnak egyszerre jelentékeny összeg leírása. A Kuncz-féle tervezet 92. § 3. pontja exemplikatív módon felsorolja az ideális javakat és ezekre ugyanazon intézkedéseket tartalmazza, mint a materiális javakra. A fentmondottakból is következik, hogy ez nem lehet megfelelő, hanem az ideális javakra külön törvényes intézkedésre és különösen a törvényes felhatalmazás alapján kiadandó végrehajtási utasításban részletes magyarázatra van szükség.

Nagyon helyes újításnak tartom a Kuncz-féle tervezet 92. § 6. pontját, mely a passzív értékpapírokról intézkedik. Hiány e pontnál az, hogy csak kötvényekről beszél és nem egyéb értékpapírokról is. A német tervezet is hasonlóképp intézkedik a kölcsönkötvényekről, mint a Kuncz-féle, csak részletesebben fejti ki az aktívákba könyvelendő különbözet leírását.

A Kuncz-féle tervezet a tartozások és követelések értékeléséről nem beszél elég kimerítően és csupán a 92. § 7. és 8. pontjaiban tesz egyes esetekről említést, a német tervezet pedig egyáltalában nem is említi ezeket. A mondott 7. pont szerint a szállítási és átvételi kötelezettségek a mérleg felállításánál figyelembe veendőek. Ez különösen akkor szükséges, ha valamely tartozás vagy követelés ellenében nem azonos értékű követelés vagy tartozás áll fenn. Ha pl. későbbi átvételre vettünk árut, akkor tartozunk az áru vételárával, ellenben az eladó tartozik nekünk az árut szállítani. Ha az áru időközben értékében csökkent vagy növekedett, ez befolyásolja vagyonunk nagyságát, minek a mérlegből ki kell tűnnie olyképp, hogy árukövetelésünk értéke a zárlat napjának megfelelő összegben állítandó be. A kezességből és jótállásból eredő és egyéb kötelezettségekre nézve nem elég, ha azt mondjuk, hogy a mérleg felállításánál figyelembe veendőek, avagy a mérleg mellékletét alkotó okiratban egy összegben feltüntetendők, hanem határozottabban kell kifejezésre juttatni, hogy az ezekből várható kötelezettségek felbecsülendők és a mérlegbe beállítandók. Ily esetleges kötelezettségek közül külön kell megemlíteni a továbbadott váltókból eredő obligóról. Igen gyakori eset, hogy sem a váltóelfogadónak velünk szemben fennálló kötelezettsége, sem a váltó jelenlegi tulajdonosának velünk szemben létező jogai a mérlegből nem tűnnek ki, holott ha előzőnk fizetéseképtelen, az aktív és passzív érték különböző. Kimondandó volna, hogy a váltójogi és egyéb kezességből vagy jótállásból eredő kötelezettségek magában a mérlegben pro és contra kimutatandók és megfelelően értékelendők. A német tervezet az ily módon való mérlegelést akkor is megköveteli, ha a két érték teljesen egyenlő.

A tartozásokat és követeléseket mindenkor külön-külön kell a mérlegbe beállítani és nem szabad csupán azok különbözetét felvenni, mert ez a tartozások és követelések valódi értékéről hamis képet nyújt. A német tervezet a különbözetben való beállítást kifejezetten meg is tiltja, valamint azt is, hogy az ingatlanok értékéből a jelzálogkölcsön levonassék és az ilyképpen csökkentett érték állítsassék be az aktívák közé.

A kétes és behajthatatlan követelésekről a Kuncz-féle tervezet 92. §-ának 8. pontja beszél, a német tervezet azonban egyáltalában nem emlékezik meg róla. Itt megemlítené volna, hogy — úgy, miként a berendezéseknél — a leírás kétféleképp eszközölhető: vagy a mérleg aktívái közt szereplő követelési összeg lecsökkentése vagy a passzívák közé beállítandó érték helyesbítő számla által.

Már az eddigiekben is többször említettem, ha nem is ily néven, oly mérlegtételeket, amelyek átmeneti tételeket képeznek. Fontos szerepe van a mérleg felállításánál az átmeneti számlának és ha helyesen akarunk mérlegelni, akkor megfelelően kell szerepelnük, mint átmeneti tételeknek, a Kuncz-féle tervezet 92. § 7. pontjában említett függő ügyleteken, kötelezettségeken és jogokon kívül a német tervezet 113. §-ban szótartott azok a tételek,

melyek az évi számadások elhatárolására szolgálnak. Azáltal, hogy a jövő év számláját — az átmeneti számla igénybevételével — megterheljük és elismerjük az elmúlt évben felmerült, de a jövő évet megillető kiadásokkal és bevételekkel és viszont az elmúlt év eredménykimutatásába áthozzuk az átmeneti számla segítségével a jövő évben bekövetkezendő, de már az elmúlt évet megillető kiadásokat és bevételeket, helyesbítjük az eredményelszámolást, mert ily módon minden nyereséget és veszteséget arra az évre tolnak át, amelyet az megillet. Az átmeneti tételekkel kapcsolatosan még egy dologról kell megemlékezni, ami a mérlegben a tiszta képet megzavarja. Ha a nyilvánosságra kerülő mérlegeket nézegetjük, azt látjuk, hogy az átmeneti tételek legnagyobb részét csak a mérleg egyik oldalán vannak beállítva. Ennek oka az, hogy helytelen gyakorlat folytán csak egy átmeneti számlát nyitnak a mérlegkészítés alkalmával és e számlára rákönyelve az összes aktív és passzív átmeneti tételeket, csupán a számla egyenlegét viszik át a mérlegre. Ezáltal a mérleg nem a valóságos kötelezettségeket és jogokat, hanem ezen részében csak a terhek és jogok különbözetét tünteti fel, ami éppoly helytelen, mint a tartozások és követelések különbözetének a mérlegbeállítása. A német tervezet fenthivatkozott intézkedésével ezt az átmeneti tételekre is tiltja, illetőleg az aktívákba és passzívákba külön-külön való beállítást kívánja.

Ezekben kívántam szűk keretek közé szorítva ismertetni ezt a fontos témát, mely a jogi és gazdasági köröket egyaránt közelről érinti, de amely tárgy különös fontossággal bír de lege ferenda is és remélem, hogy ezen a téren mihamarabb bekövetkezik a minél tökéletesebb jogbiztonság.

Zsengery Manó.

A fél eskü alatti kihallgatása az előleges bizonyításban.

A Pp. (381. §) az előleges bizonyítást tudvalevőleg a tanukihallgatásra és a szemlére korlátozza. A törvényhez fűzött miniszteri indokolás pedig külön kiemeli, hogy sem az okirat, sem pedig a félnek eskü alatti kihallgatása nem lehet az előleges bizonyításfelvétel tárgya.

A törvény intézkedése annyira világos, hogy a bírói gyakorlat is egységes abban a tekintetben, hogy az előleges bizonyítás során a felet kihallgatni nem lehet. Annál meglepőbb, hogy a pestvidéki kir. Törvényszék, mint Felfolyamodási Bíróság Pkf. I. 15.233/1930/8. szám alatt hozott végzésében eltérőleg döntött.

Egy nagyobb örökösödési pernek egyik alperese, amikor a per már a bizonyítás stádiumában volt, több tanunak előleges bizonyítás útján való kihallgatását kérte a tanuk lakóhelye szerint illetékes kir. járásbírósnál. A bíróság a kérelemnek helyt adott. Amikor a bizonyításfelvétel foganatosítására került a sor, a felperesek felhívták a bíróság figyelmét arra, hogy a tanuként kihallgatandók közül többen a folyamatban levő örökösödési perben alperesek, következésképpen a Pp. 381. §-a alapján előleges bizonyítás során tanuként ki nem hallgathatók.

A kir. járásbírósnak ennek folytán a tanuként bejelentett alperesek kihallgatására vonatkozó végzését hatályon kívül helyezte és csupán a tanuk kihallgatását foganatosította.

A kérelmező ezt a végzést felfolyamodta. A pestvidéki kir. Törvényszék, mint Felfolyamodási Bíróság, már hivatkozott számú végzésével «az elsőbíróság végzését megváltoztatja, a felfolyamodásban felsorolt tanuk kihallgatását elrendeli s annak foganatosítását az elsőbíróságnak meghagyja».

Azt várná az ember, hogy ez a végzés, amelyik törvényellenes és amelyik az állandó bírói gyakorlattal is szakít, alapos és meggyőző indokolást tartalmaz. Ellenkezőleg. A végzés indokolása mindössze ennyi:

«Az előleges bizonyítás célja az, hogy mielőbb foganatosítva legyen az a bizonyítás, amely a per során már felvehető nem volna.

Az előleges bizonyítás perenkívüli eljárás és mint ilyenben nem bírálható el az a körülmény, hogy valamely tanu kihallgatható-e vagy sem, ajánlott bizonyítást a bíróság tartozik foganatosítani, annál is inkább, mert sokszor az előleges bizonyítás foganatosításakor még a per megindítása sincs, s így azt sem lehet tudni, hogy valamely tanu peresfél fog-e lenni, másrésztől a bizonyítás eredménye nem tartozik az előleges bizonyítást foganatosító bíróra, mivel a tanu vallomásának értékét a per bírójára hivatott megállapítani.

Szabályellenes azért az elsőbíróság végzése, amely a felfolyamodásban felsorolt tanuk kihallgatását mellőzte, amiért is az elsőbíróság végzése megváltoztatandó volt.»

Előre kell bocsátanom, hogy a felfolyamodási bíróság a folyamatban levő örökösödési per iratait (a per ugyancsak a pestvidéki Törvényszék előtt folyik) beszerezte. Ekként magukból a periratokból, de a perbeli felperesek előterjesztéséből, valamint a felek egyező előadásából is tudomása volt arról, hogy a kihallgatandók az örökösödési perben alperesek. A végzés indokolása mégsem mondja meg, hogy a konkrét esetben miért kellett egyes alpereseket a lakóhelyük szerint illetékes járásbírósnak útján előleges bizonyítás során tanuként kihallgatni, holott a perbírósnál időközben is volt tárgyalás és ott a kérelmező egyáltalán nem szorgalmazta ezeknek az alpereseknek eskü alatti kihallgatását. A végzés indokolása mindössze arra szorítkozik, hogy az előleges bizonyítás foganatosításakor sokszor még a per sincs megindítva és így azt sem lehet tudni, «hogy valamely tanu peresfél fog-e lenni».

Ezzel szemben a legtöbb esetben már perindítás előtt is ismeretes, hogy ki lesz a megindítandó perben fél. Mivel pedig a Pp. 381. §-a szerint a fél az előleges bizonyítás során tanuként nem hallgatható ki, azért írja elő a Pp. 383. §-a, hogy az előleges bizonyítás iránt előterjesztett kérelemnek magában kell foglalnia: «az ellenfél megjelölését vagy meg nem jelölhetésének okát, amely ok szükség esetében valószínűvé teendő».

Dr. Kovács Marcell a «Polgári Perrendtartás Magyarázata» című könyvében (II. kiadás) a Pp. 383. §-ához fűzött magyarázatában ekként ír: «Az ellenfél megjelölése azért szükséges, hogy a tanuk a megtagadás jogától el ne essenek és hogy az ellenfél tanuként ki ne hallgattassék.» Hozzáteszi még azt is, hogy «a 381. § 1. bek. esetében a felfolyamodó a kérvényben nyilatkozni tartozik, hogy minő pert és minő bíróságnál kíván megindítani».

A törvénynek mindezek a rendelkezései érthetetlenek és értelmetlenek volnának abban az esetben, ha a fél eskü alatti kihallgatása az előleges bizonyítás tárgya lehetne vagy ha a felfolyamodási bíróság szerint a fél az előleges bizonyítás során tanuként kihallgatható lenne.

Helytelenül állapítja meg a felfolyamodási bíróság azt is, hogy «ajánlott bizonyítást a bíróság tartozik foganatosítani».

A Pp. 381. §-a szabályozza, hogy előleges bizonyításnak minő esetben van helye, tehát a bíróságnak szükségképpen vizsgálnia kell, hogy a kérelem előterjesztése esetén a Pp. 381. §-ában megszabott előfeltételek fennforognak-e.

A felfolyamodási bíróság álláspontjának ellene szól a Pp. 382. §-a is, amelyik az előleges bizonyítás elrendelésére illetékes bíróságot a szerint szabályozza, hogy a per folyamatban van-e vagy nincs. Előbbi esetben ugyanis a kérelmet a perbírósnál, utóbbi esetben pedig annál a járásbírósnál kell előadni, amelynek területén a tanuk tartózkodnak. Ennél a bíróságnál a per folyamán csak sürgős esetben adható elő a kérelem.

Dr. Kovács Marcell már hivatkozott munkájában a 384. §-hoz fűzött magyarázatként azt mondja: «Ha a per folyamatban van, az előleges bizonyításnak csak addig van helye, míg a rendes bizonyítás még el nem rendeltetett: mert a netán szükséges soronkívüli eljárás a rendes bizonyítás keretében is megvalósítható.»

Ugyanezt az álláspontot foglalja el néhai dr. Magyary Géza egyetemi tanár is «Magyar Polgári Perjog» című munkájában:

«Előleges bizonyítás, bizonyításfelvétel a per megindítása előtt vagy megindítása után, de annak oly szakában, amelyben a bizonyításfelvételnek helye még nincs.»

Adott esetben tehát a felfolyamodási bíróság olyan bizonyításfelvételt rendelt el, amely iránt a kérelmet a perbírósnak előtt kellett volna előterjeszteni és amely nem is lett volna elrendelhető, egyrészt, mert a perbírósnál a bizonyítási eljárás folyamatban volt, másrészt, mert a fél eskü alatti kihallgatása előleges bizonyítás tárgya nem lehet.

Ha megállna a felfolyamodási bíróság döntése, a Pp.-nek a felek eskü alatti kihallgatására vonatkozó rendelkezései teljesen illuzóriussá válnának.

Azzal adós marad a felfolyamodási bíróság, hogy a «szabályellenes elsőbírósági végzés» a Pp. melyik szakaszába vagy a felfolyamodási bíróság terminológiáját használva, melyik «szabályba» ütközik.

Minthogy az előleges bizonyítást elrendelő végzés ellen felfolyamodásnak helye nincs, megtörténik az a furcsa eset, hogy az

elsőbíróság kénytelen a bizonyítás felvételét fogatosítani és így egyes alperesek eskü alatt vallanak az előleges bizonyítás rendjén, holott még a perbíróságnak sincs meg az a jogköre, hogy az egyik felet megeskesse a nélkül, hogy a másik peresfelet meghallgatta volna.

Kétségtelen, hogy a perbíróság ennek a törvény ellenére fogatosított bizonyításnak az eredményét figyelembe nem veheti, valamint ennek a felesleges és a törvény által kizárt eljárásnak a költségeit a per költségeihez hozzá nem számíthatja.

Dr. Tóth Miklós.

Szemle.

— Juhász Andor évnyitó beszédei jogéletünk legnagyobb és legfigyelemreméltóbb eseményei közé tartoznak. Nemcsak állásának tekintélye, hanem személyiségének kiválósága minden megnyilatkozásának súlyt ad, különös figyelmet követel és érdemel. Bármennyire küzdöttünk a törvénykezés egyszerűsítése ellen, készséggel fogadjuk el helyesnek azt az alap gondolatot, amelyet ebben a kérdésben a Kúria elnökének évnyitó beszéde kifejt. Meg lehet, sőt meg kell elégedni a kétfokú bíraskodással — ha leszállítjuk ugyan a fellebbezési fórumok számát, de a legszigorúbb mértéket alkalmazzuk a bírák kinevezésénél és előléptetésénél. Azt kifogásoljuk azonban elsősorban, hogy a január 1-én életbelépett rendszer a jogorvoslatokat erősen megnyirbálta, a nélkül, hogy az igazságügyi kormány előzőleg legalább megkísérelte volna megerősíteni azokat az alsóbb fórumokat, melyek ezentúl fellebbvitel kizárásával fognak ítélezni. Ellenkezőleg. Az utolsó bírói kinevezések ezirányban a rendesnél is több panaszra szolgáltatott okot. Jogos tehát aggodalmunk, hogy, a mi kinevezési rendszerünk és bíróképzésünk hiányai mellett a jogorvoslatok kizárása igazságszolgáltatásunk szintjét erősen le fogja szállítani. A Kúria kiváló elnökének minden szavát aláírjuk, ha oly bírakra bizzuk a fellebbezhetetlen ítéletek meghozatalát, akikre ezt a feladatot nyugodtan reá lehet bízni. De ma bíraskodásunk szervezete ezt önmagában kizárja. A fiatal bírák a járásbírósnál kezdik pályájukat. Ezek közül csak a kivételesen tehetségesekre lehet rábízni, hogy fellebbezhetetlen ítéleteket hozhatnak. A törvényszékek fellebbviteli tanácsai sem bírják el a reform új terheit. A mi bölcs Grosschmidünk mondja, hogy a «jog és különösen a magánjog nehéz dolog. S főleg az alsó bíróságoktól tulajdonképpen nem is lehet azt követelni, hogy ők a magánjogban egészen járatosak legyenek, mert hiszen az teljes lehetetlenség». Már háromszor kaptunk ígéretet, hogy az alsófokú bíróságokat megerősítik: először a Pp. életbeléptetése előtt, midőn 1000 koronáról 2500-ra emelték fel a járásbíró-sági értékhatárt, másodszor, mikor egész vonalon *ideiglenesen* felfüggesztették a tanácsrendszert, harmadszor most, mikor újból felemelték az értékhatárokat és megnyirbálták a jogorvoslatokat. Csoda, ha a harmadik ígéretben már nem bízunk? Felejthetetlen munkatársunk, néhai *König Vilmos* négy évvel ezelőtti évnyitó cikkében ugyancsak az egyfokú fellebbvitel mellett tört lándzsát. «A rossz ítélezés ellen — ezt írta cikkében — csak egy garancia létezik és ez az, ha már az elsőfokon olyan embert ültetünk a bírói székbe, aki leggondosabb szelekció után jó bírónak minősül». Előbb kellett volna a szelekciót megcsinálni és azután az egyszerűsítést. Szép volna, ha legalább a fordított sorrendet tartanók be: az egyszerűsítés után ezentúl kivétel nélkül fogatosítsák a szigorú szelekciót.

— A törvénykezés egyszerűsítése Németországban nem megy oly simán, mint nálunk. A december 1-én megjelent rendelet csak két lényeges igazságügyi intézkedést tartalmaz: a járásbíró-sági értékhatár felemelését 500 márkáról 800 márkára és az ügyvédi díjaknak százalékos leszállítását a szegényjogos perekben. Már ezt a két intézkedést is egyhangúlag élesen bírálja és kifogásolja nemcsak az ügyvédi kar, hanem a bírák, egyetemi professzorok és poli-

tikusok. A Deutsche Juristen Zeitung január 1-i számában három elsőrangú jogász foglalkozik ezekkel és a még készülő reformokkal: *Schiffer*, volt miniszter, akit jogászegyleti előadása révén a mi jogászközönségünk jól ismer, *Levin*, ny. Oberlandesgerichtspräsident és *Rosenberg*, az ismert kiváló professzor. *Schiffer* «Die gegenwärtige Lage der Justizreform» című cikkében főleg azt kifogásolja, hogy egy átfogó rendszeres reform helyett megint apró toldozó-foltozó munkát végez a kormány. *Levin* «Probleme der Gerichtsverfassung» című cikkében erősen bírálja és támadja a rendeletet és a készülő egyszerűsítési reformokat. Cikkéből különösen kiemeljük a bennünket érdeklő részleteket. Teljesen elhibázott dolog, ha az igazságügyi reformoknál takarékosági szempontok dominálnak. Gyökeres változtatások csak hosszabb idő letelte után hozhatnak megtakarítást, hosszú átmeneti időn keresztül többletkiadással járnak. A járásbíró-sági értékhatár fellebbezése és a jogorvoslatok kizárása károsan hatnak (schädliche Massnahmen), ha a tanácsrendszer előnyeit nem pótoljuk a bírák szelekciójával. Ily intézkedés nélkül a reform a közgazdaságot hátrányosan befolyásoló módon rontja az igazságszolgáltatást. Kifogásolja a szegényvédelmi díjak leszállítását is, mert a takarékosági intézkedéseknek nem szabad oly mérveket ölteniök, hogy az ügyvédség további elproletárosodását vonja maga után. Általában a bírói szervezet gyökeres reformja csak gondosan kiválasztott bírák segítségével valósítható meg. A rendkívül érdekes cikk egyébként a reformkérdések egész sorával foglalkozik (ügyvédkérdés, numerus clausus, Rechtspfleger-intézmény, melyről azt írja, hogy nyolcéves működés alatt kitűnően bevált), melyekről más alkalommal fogunk megemlékezni. Ma a nálunk legaktuálisabb egyszerűsítési kérdés ismertetése keretében *Rosenberg* giesseni tanár «Die Zukunft der deutschen Zivilprozessgesetzgebung» című cikkében még erősebben ítéli el az «egyszerűsítés»-eket: «Gegen Änderungen des Zivilprozessualen Verfahrens aus *Ersparnisgründen* sollte ein für allemal ein Riegel vorgeschoben werden». Ezt olvassuk cikkében, melyben azt ajánlja, hogy a budget egyéb területein kellene már végre megkezdeni a takarékosagot, mert az igazságszolgáltatás terén már elég takarékosagot fejtettünk ki eddig is. *Levin*nel egyetértve, *Rosenberg* is elítéli, hogy a kormány nincs tekintettel az ügyvédi kar szorult helyzetére. *Rosenberg* rámutat arra, hogy nincs tisztázva az a kérdés, hogy az igazságügyi illetékekből folyó bevétel nem haladja-e túl az igazságügyi kiadásokat. De még ha az illetékek nem is fedeznék a kiadásokat, az sem szolgálhat okul, hogy az igazságszolgáltatás jóságát fiskális okokból veszélyeztessük.

Befejezésül még röviden elmondjuk, hogyan reagált a német ügyvédek hatalmas szervezete, az Anwaltverein, a szükségrendelethez.

December 1-én jelent meg a rendelet. December 5-én az Anwaltverein tiltakozó nyilatkozatot tett közzé, melyben csodálkozásának és megdöbbenésének ad kifejezést, hogy a pénzügyi szükségrendelet meglepetésszerűen igazságügyi kérdéseket is szabályoz. A nyilatkozat éles szavakkal bírálja a két reformot. A birodalmi igazságügyi miniszter december 11-én részletesen válaszol, amelyben az egyesület nyilatkozatával polemizálva, statisztikai adatokkal igazolja, hogy az értékhatár felemelése az elsőfokú bíróságok munkáját csak 2·3 %-kal fogja növelni, ellenben a törvényszékekét 15·8 %-kal, az Oberlandesgerichte-két 10·7 %-kal fogja csökkenteni. Ezekből az adatokból a miniszter azt a következtetést vonja le, hogy az egyesületnek az a kijelentése, mintha a reform a bírói szervezet alapjait érintené, túlzott. Az ügyvédek egyesülete december 14-ére sürgönyileg a birodalom minden részéből Lipcsébe rendkívüli ülésre hívta össze a választmányt. A választmány beható tanácskozást folytatott arról, mily lépések váltak szükségessé az ügyvédi kar érdekében a szükségrendelet folytán. December 16-án az egyesület válaszolt a miniszter leiratára, melyben kifejti, hogy a 15·8 %-os, illetve 10·7 %-os eltolódások mindenesetre lényegesek és teljesen indokolatlan volt, hogy ily fontos kérdéseket a gazdaság szanálását célzó szükségrendelet szabályozza. A szegényjogi díjak tizszázalékos megrövidítését az egyesület súlyos sérelemnek minősíti. Ez a levél nem zárja le az eddigi akciót, hanem csak bevezeti annak folytatását.

Egészen rövid kivonatban ismertettük minden kommentár nélkül a legkiválóbb vezérjogászok és a hatalmas ügyvédi egyesület tiltakozásait. Sok tanulságot vonhatunk le belőlük.

— «At est gratior multis oratio brevis» (Sok bíró jobban szereti a rövid beszédet). Ezt olvassuk ifj. Pliniusnak egyik levelében.

amely a 100. évben Kr. sz. után, tehát 1830 év előtt íródott. *Axhausen*, a Reichsgericht egyik bírja közli ezt a levelet a Deutsche Juristen Zeitungban, melyből csendes rezignációval látjuk, hogy a bírák nemcsak a mi ideges korunkban türelmetlenek, hanem 1830 év előtt is már azok voltak. Sőt. Rémülettel olvassuk, hogy a bíró asztalán vízóra állott (clepsydra), mely (a homokóra mintájára) mintegy 20 perc lefolyását jelezte. A bíró előre megmondta, hány «clepsydrát engedélyez», «binas vel singulos clepsydras, interdum etiam dimidias». Pedig — Plinius szerint — «a bírák véleménye éppoly kiszámíthatatlan, bizonytalan és csalóka, mint az időjárás vagy az aratás» (neque enim minus imperspicua, in certa fallacia sunt iudicium ingenia, quam tempestatum terrarumque) és azért Plinius a részletes, kimerítő beszédek mellett tör lándzsát («Omnia pertempto»). Rémülettel olvassuk mindezt, mert az előkészítő iratok betiltása után talán visszatérünk a clepsydra-rendszerre. Vagy talán ez jobb is volna. Mert ma már az ügyvéd felszólalását az első perctől kezdve idegesen fogadja sok bíró. A clepsydra-rendszer mellett tudni fogjuk legalább, hány percig szabad beszélünk.

— **Egyszerűsítési csodabogár.** Az egyszerűsítési törvény (Te.) a járásbírói értékhatárt felemelte 3000 pengőre. A 2000—3000 pengős perekben tehát két felebbviteli fórum van (törvényszék, tábla), míg a 3000—5000 pengős perekben felülvizsgálatnak helye nincs. A kisebb pereket tehát három fórumon hét bíró fogja intézni, a 3000—5000 pengő közötti pereket két fórumon négy. Ez az «egyszerűsítés» annál furcsább, mert a tehermentesítésre leginkább szoruló járásbíró és fellebbviteli tanács vállára rak újabb terhet. Ugyanez a furcsaság megvan a 3000—5000 pengő között ama perekben is, melyek törvény vagy kikötés folytán tartoznak a járásbíró hatáskörébe.

— **A «Deutscher Aktionärverein»** 1000 márka pályadíjat tűzött ki a következő kérdésnek legjobb megoldására: «Az egyes részvényes és a részvénykisebbségek jogait hogyan kell törvénnyel a legjobban szabályozni?»

— **Aforizmak** írta *dr. Kolozs Gyula* ügyvéd. Légrády Nyomda Rt. kiadása. Alaptónusa: skepticizmus. Ami az élet forgatagában mozgó ügyvéd-szerző gondolatainál nem is meglepő. Mint minden aforizma-gyűjtemény, még Pascal-ét vagy Laroche-foucauld-ét sem véve ki, vegyüléke az eredeti ötleteknek és közkézen forgó gondolatoknak. Bennünket nem csupán azért érdekel, mert szerzője jogász, hanem mert a közölt gondolatok egy része az igazságszolgáltatásra vonatkozik. Ezekből álljon itt néhány ízelítőül: Nem az van a Törvényben, amit mi abban olvasunk; az van benne, amit a bíró állít bennlevőnek. — A bíró elé került felek közül annak, akinek nincs igaza, fölénye van azzal szemben, akié az igazság. Lehet nyerni, lehet veszteni. Ha az veszít, akinek úgy sincs igaza, nem kockáztatott semmit. — Nehéz az igazságot bizonyítani, mert az igazság nem gondol arra, hogy bizonyításra szorul. — Ha az isteni igazságszolgáltatást igazságtalannak tartjuk — mit várjunk az emberektől? — «Megbüntettem az apák vétkeit a gyermeikben» — mondja az Írás. E szerint a Teremtő sem nagyon bízhatott a saját igazságszolgáltatásának gyorsaságában. Mit várjunk akkor a modern bíróságtól? — Aki nem követett el büntethető cselekményt, annak mindenesetre 50 százalékkal kevesebb félnivalója van Törvényalákerüléstől — mint ellenkezőleg. — *Dr. Kolozs* kis könyve érző, gondolkodó és tépelődő ember életvilágáról ad számot. Minthogy pedig *dubium sapientiae initium*, számot tarthat mindenkinek az érdeklődésére, aki a bölcsességben örömet talál.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Dr. Kovaliczky Elek sátoraljaújhelyi kir. közjegyző március elsejére állandó helyettest keres. Kézírásos ajánlatok, eddigi működés, referenciák és fizetési igény megjelölésével, közvetlenül nevezett kir. közjegyzőhöz intézendők.

402

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György **Dr. Paulay Gyula**
a pestvidéki járásbíró elnöke. büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

Legközelebb megjelenik

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY DÖNTVÉNYTÁRAI

Büntetőjogi XXIII.	— — — — —	P 3·20
Hiteljogi XXIII.	— — — — —	P 3·20
Magánjogi XXIII.	— — — — —	P 3·20
Perjogi XV.	— — — — —	P 2·40
Közigazgatási és Pénzügyijogi XXII.	P 2·—	

Az 1930. évi Döntvénytár kötetei egy kötetbe kötve P 18·80

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Sagittarius*: Aggályos bíró. — Dr. Sándorfalvi Pap István kir. kúriai tanácselnök: Hozzászólásaim a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatához a Magyar Jogászegyletben. — Dr. Malonyai Béla budapesti kir. törvényszéki bíró: A holtánnyilvánítás kihatása a házassági kötelékre és a gyermek törvényességére. — Az «egyszerűsítés» bonyodalmai: I. Dr. Ribáry Ernő; II. Dr. Fáti Sándor; III. Dr. Strasser Dezső; IV. Dr. Szőke Sándor; V. Dr. Waldmann Lajos; VI. Dr. Mezey Sándor; VII. Dr. Loschütz Ferenc. — Törvénykezési szemle. Dr. Huszár Andor budapesti ügyvéd: Jogbizonytalanság. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXIV. 1. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIV. 1.

Aggályos bíró.

Az 1925: VIII. tc. 1. §-ának az az intézkedése, hogy a kir. törvényszék polgári peres és nemperes ügyekben mint egyesbíró-ság jár el, bírókizárási ügyekben ellentétes gyakorlatra adott alkalmat; némely törvényszék mint egyesbíró-ság, mások tanácsban döntöttek a kizárási kérelemről. A budapesti kir. ítélőtáblának 1927. február 5-én kelt P. VI. 301. számú határozata (Pj. Dt. VI. 78.) szüntette meg az eltérő gyakorlatot annak a kimondásával, hogy a kizárásról a döntés a törvényszéknél nem egyesbíró, hanem tanács elé tartozik. Ez indokok ma már kevésbé érdekelnek, mert az 1931. január 1-én életbelépett, a törvényszéki társasbíráskodásnak némely ügyekben visszaállításáról szóló törvényes meghatalmazás (1928: XXII. tc. 2. §) alapján kiadott rendelet a törvényszéki társasbíráskodást kifejezetten visszaállította bírókizárási ügyekben.

Ezekről a kizárási ügyekről új szabályokat tartalmaz a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló ugyancsak 1931. január 1-én életbelépett 1930: XXXIV. tc. is, amelynek célja a nagyon elharapódzott és ritkán alapos kizárási kérelmekkel okozott per-elhúzódnak lehető elhárítása és maguknak az alaptalan kérelmeknek megakadályozása. Az első célt szolgálja a Te. 6. §-a és 7. §-ának első és második bekezdése. A 6. § szerint: a kizárási kérelemhez, visszautasításának terhe alatt, csatolni kell a per folytatásához szükséges azokat az iratokat, amelyekre a kérelemben hivatkozás történik. A 7. § szerint a kifogásolt bíró ezentúl nemcsak — mint a Pp. 66. §-a szerint eddig — a halaszthatatlan cselekményeket végezheti, hanem a peres eljárást folytathatja és csak a per érdemében nem hozhat ítéletet a kizárási kérelem elintézéséig. Ha pedig a fél ugyanabban a perben újabb kizárási kérelmet terjeszt elő, az már az ítélethezatalt sem akadályozza. A törvénynek az a mondata, hogy ez akkor is így van, ha az első kizárási kérelmet a bíróság «nem jogerős határozattal» utasította el, csak tévedésen alapulhat, mert amíg az első kérelem elintézése nem jogerős, a 7. § első bekezdése akadályozza az ítélethezatalt. A második célt, az alaptalan kérelmekről visszariasztást, szolgálja a 7. § 3. bekezdése, amely szerint a bíróság azt a felet, aki nyilvánvalóan alaptalan kizárási kérelmet terjeszt elő, a körülményekhez mérten 1000 P-ig terjedő pénzbírságban marasztalja.

Az alaptalan kizárási kérelmek ellen irányuló e törvényhozást megteremtő szellemmel alig egyeztetethető össze a budapesti kir. ítélőtáblának az a Jogtudományi Közlöny ezévi első számában (10. old.) közölt (P. II. 10,934/1930. sz.) határozata, amely ily kizárási kérelemnek helyt adott azért, mert a bíró «a tárgyalás folyamán kijelentette, hogy a felperes keresetének alperessel szemben minden bizonyítás mellőzésével helyt kell adni». Nem mondhatni, hogy a határozat indokolása egyáltalában nem tetszetős, amidőn nem a jogi vélemény nyilvánításában látja az aggályosságot

okát, hanem törvényben nem indokolt, határozott, a bírót megkötő módjában, amelynek alapján feltehető, hogy e nyilatkozat után a bíró «véleményétől a magával szemben való következetesség okából teljes feszélyezetlenséggel már eltérni nem volna képes». De ha ez az indoklás némiképp tetszetős is, mégis téves. Nem szabad a bíróról feltenni azt, hogy a per során történt véleménynyilvánításának, ha nem is a bizonyítást rendelő végzés rideg formáiban rejtőzik el, olyan súlya van, amely a véleményéhez feltétlen megkötöttségét jelenti. A bíró mindig hipotétikusan beszél és kimondott véleménye mindig csak úgy értendő, hogy arra az esetre szól, ha nem áll be változás az ügyállásban. A bírót ezért, ha tisztének betöltésére egyáltalában alkalmas, nem kell féltetni attól, hogy a következetesség ilyen véleményéhez köti és fel kell róla tenni, hogy elméjének van olyan rugalmassága, amely a változó tényálláshoz alkalmazkodásra képesíti. Eltérhetnek a nézetek abban, hogy a bíró pervezető tevékenysége milyen mértékben teszi kívánatossá a véleménynyilvánítást és nagyon indokolt az a nézet, hogy ez a véleménynyilvánítás elkerülhetetlen nyilatkozatokon túl ne terjeszkedjék. De bizonyos, hogy minden véleménynyilvánítás nélkül a pervezetés ritkán lehetséges, hogy — amint a tábla határozata is kiemeli — a bizonyítást rendelő végzés is rendszerint ilyet tartalmaz és hogy kellő pervezetési tevékenység feltételezésével a véleménynyilvánítás módja és mértéke csak a bíró belátására bízható és formális szabályokkal nem korlátozható. Semmi esetre sem szolgálhat az ilyen pervezetés keretébe tartozó nyilatkozatnak megtörténte magában okul arra, hogy a bíró «elfogulatlansága iránt alapos kétséget» keltsen. A táblai határozat meghozatala sajnálatos, mert ha nem is igen fog precedens erejével hatni, talán bátorítani fogja azokat, akik valamely okból a bírókizárási kérésének eszközéhez alaptalanul folyamodnak. *Sagittarius.*

Hozzászólásaim a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatához a Magyar Jogászegyletben.¹

A 2048. §-hoz kapcsolt jegyzetben megemlítettem, hogy vissza fogok még térni arra a kérdésre, hogy a kötelesrészt való felelősség hogyan alakul akkor, ha az örökhagyó által megajándékozottak közt családbeli és idegen is van.

A *főszabály* az, hogy elsősorban a hagyatéknak, vagyis a hagyatéknak részesülők felelnek; az ajándékozottak csak másodsorban, ha a hagyatékból nem telik ki a kötelesrész, és pedig az időrend fordított sorjában, vagyis a *régibb* ajándék csak akkor, ha a *későbbiből* nem telik.

Ez a szabály a szabad rendelkezés gondolatán alapszik. A rendelkezésnél ügyelni kell arra, hogy a kötelesrész sértetlenül maradjon. Ha tehát valakinek 40,000 P értékű vagyona van s így a kötelesrész 20,000 P, elajándékozhat A.-nak 10,000 P-t, mert ezzel nem sérti a kötelesrészt, s ha később még 5000 P-t ajándékoz B.-nek, ezzel sem sérti; de ha még később 10,000 P-t ajándékoz C.-nek, 10,000 + 5000 + 10,000 = 25,000 P, ezzel a harmadik ajándékkal már megsértette a kötelesrészt 5000 P erejéig, tehát C. ezt az 5000 P-t tartozik a kötelesrészes javára megtéríteni; mert a kötelesrészes a hagyatékból csak 15,000 P-t kap.

¹ Az előbbi közl. lásd az 1930. évi 19. és 20. számban.

Ez a szabály helyes; ettől eltérni — nézetem szerint — nincs ok; különösen sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem tartom indokoltnak az ajándékozottak felelősségénél az aránylagos felelősség elvét alkalmazni; amely esetben a fentebbi példában a hiányzó 5000 P-ből A. 2000 P, B. 1000 P, C. pedig 2000 P-t fizetne; holott A. talán 30 év előtt kapta az ajándékot, amikor az örökhagyónak — bár házas volt — még nem volt gyermeke; B. ajándéka is régi, C. ellenben csak utolsó évben kapta, amikor az örökhagyó talán megharagudott a fiára. Még feltűnőbb lenne, ha A. az alkalmi ajándékot ugyan meghaladó, de kisebb összegű ajándékot kapott, pl. 2000 P-t, C. pedig 18,000 P-t; A.-nak tehát elenyészőbb részese-désért kellene pert állania.

Ez nem felelne meg sem a szabad rendelkezés, sem a szabad forgalom gondolatának.

Azért a fentebbi szabályt, mint főszabályt, fenntartandónak vélem.

A Kúria ezt a szabályt mindig követte és követi; de igazságtalannak tartotta ennek a szabálynak merev alkalmazását a családhoz tartozó megajándékozottak egymásközt való viszonyában; azért ezeket úgy tekinti, mintha a hagyatékból kapnák az ajándékot. Felemlítettem korábbi cikkemben, hogy ennek az az oka, hogy különben a korábban megajándékozott egyik gyermek mentesülne a felelősség alól a később megajándékozott másik gyermek hátrányára.

Ha tehát a fentebb felhozott főszabályt és melléje azt a mellékszabályt, hogy a családbeli ajándékokat egymásközt való viszonyukban úgy kell tekinteni, mintha a családbeliek azokat a hagyatékból kapnák, törvénybe iktatjuk, a kérdést helyesen oldottuk meg.

Ha ugyanis a családbeliek és idegenek egymásközt való viszonyában a főszabályt alkalmazzuk s azután a családbeliekre eső felelősségre a családbeliekre egymásközt a mellékszabályt alkalmazzuk, minden képzelhető esetet egyöntetűen és helyesen dönt-hetünk el.

Példák: 1. a vagyon 12,000 P, egy gyermek van, a kötelesrész 6000 P.

I. idegen kapott 6000 P. II. idegen kapott 6000 P. Az egész kötelesrészt a II. idegen felel a főszabály szerint.

Ha pedig az első ajándékot nem idegen, hanem családbeli kapta, a javaslat szerint a korábban megajándékozott családbeli fizetné az egész 6000 P-t, az idegen pedig semmit se fizetne. Ez nem következetes megoldás, mert miért legyen az idegen helyzete más (kedvezőbb) annak folytán, hogy előtte nem másik idegen, hanem családbeli ajándéka áll.

A Kúria gyakorlatában kifejtett fentebbi két szabályra tekintettel a megoldás az, hogy ebben az esetben is a második helyen álló ajándékozott felel az egész kötelesrészt, amint azt a főszabály megszabja (sortartás), mert itt csak egy családbeli ajándékról van szó, nem lehet tehát helye a mellékszabály alkalmazásának.

2. A vagyon 36,000 P, két gyermek van, az örökrész 18,000 P, a kötelesrész 9000 P.

1. ajándék feleségnek	11,000 P
2. « idegennek	6000 «
Végrendelettel jut az egyik gyermeknek, A.-nak	19,000 «
	36,000 P

A másik gyermek B. kötelesrészére (9000 P) jut a végrendeleti örökös gyermektől 1000 P, mert ennyivel kapott többet örökrésznél (18,000 P); az idegen ajándékozott felelős 6000 P-vel (egész ajándék), mert későbbi; a hiányzó 2000 P-ért pedig felelős a feleség. E szerint a családbeliekre esik $1000 + 2000 = 3000$ P; ezért a feleség (1-ső ajándék) és a végrendeleti örökös gyermek (A.) egymásközt aránylagosan felelnek, tehát a feleség 11,000 P (egész ajándék), a gyermek pedig 1000 P (örökrésznél felül kapott összeg) arányában, vagyis $\frac{11}{12}$ és $\frac{1}{12}$ részt viselnek.²

² A gyermek azért csak az örökrészen felül eső összeggel, nem pedig a kötelesrészen felül eső összeggel felelős, mert ami a gyermeket törvény alapján illeti meg (végrendelet hiányában), az reánézve nem ajándék. Ezen alapszik a Kúria helyes gyakorlata, hogy a kötelesrészt követelével szemben a másik gyermek egész örökrészét mentesíti a felelősség alól. Ugyanis nem arról van szó, hogy a fizetésre kötelezett gyermek kötelesrészét védjük, hanem arról, hogy ezt a gyermeket védjük az idegenekkel és törvényes öröklésre nem hivatott családbeliekkel szemben. Ebben a példában, ha A. gyermek a kötelesrésznél felül eső összeggel lenne felelős, úgy az ő juttatásából kitelnék az egész 9000 P, mert 19,000 P-t kapott, tehát kötelesrésznél felül 10,000 P-t; a 9000 P-t tehát fizetné A. gyermek 10,000 P és a feleség 11,000 P arányában; az idegen pedig teljesen mentesülne.

3. 1. ajándék I. idegen	6000 P
2. « feleség	6000 «
3. « II. idegen	4000 «
4. « A. gyermek	20,000 «
	36,000 P

B.-nek 9000 P kötelesrészeért felelős A. gyermek 2000, a II. idegen 4000, a feleség 3000 P-vel; az I. idegen mentesül. 5000 P esik családbeliekre; ebből tehát a feleség 6000 P, a gyermek 2000 P arányában fizet $\frac{3}{4}$, illetve $\frac{1}{4}$ részt ($3750 + 1250$).

4. 1. ajándék I. idegen	6000 P
2. « feleség	3000 «
3. « II. idegen	7000 «
4. « A. gyermek	20,000 «
	36,000 P

B.-nek 9000 P kötelesrészeért felelős A. gyermek 2000 P, a II. idegen 7000 P-vel; de az A.-ra eső 2000 P-t A. és a feleség ketten fizetik 2000 P és 3000 P arányában $\frac{2}{5}$ és $\frac{3}{5}$ részben ($800 + 1200$ P).

5. (Szladits példája):

1. ajándék feleségnek	6000 P
2. « A. gyermeknek	24,000 «
3. « idegennek	6000 «

B. 9000 P kötelesrészéből fizet 6000 P-t az idegen, 3000 P-ért pedig felelős A. gyermek az örökrészét meghaladó 6000 P s a feleség szintén 6000 P arányában, tehát a 3000 P-t fele-fele részben fizetik.

Szladits ugyanerre az eredményre jut.

Alföldy úgy oldaná meg a kérdést, hogy a családbeliekre eső ajándék és az idegenekre eső ajándék arányában osztaná meg a felelősséget; így a most tárgyalt példában a feleségre és A. gyermekre esik $6000 + 6000 = 12,000$ P ajándék, az idegenre pedig 6000 P ajándék, tehát a kötelesrészből a családbeliekre $\frac{2}{3}$ részt $= 6000$ P-t, az idegen pedig $\frac{1}{3}$ részt $= 3000$ P-t fizetnének. Ez a megoldás eltérne az ajándékozottak felelősségére vonatkozó főszabálytól, amire nincs ok.

A fentebbi példákban kitűnik, hogy ha idegen is van a megajándékozottak közt, a felelősség kiszámítása a főszabály szerint történik, vagyis az ajándékok csak akkor felelősek, ha a hagyatékból nem telik és csak sortartás mellett felelősek; a régebbi ajándék mentesül, ha a későbbi fedezi a kötelesrészt. Ha a számítás eredménye az, hogy a felelősség nemcsak idegent terhel, hanem abból családbelire is marad valamely összeg, akkor erre az idegen által nem fedezett összegre úgy kell eljárni, mintha idegen megajándékozott nem is volna, hanem csak családbeliekkel állana szemben a kötelesrészt követelő, vagyis ezért a fennmaradó összegért a mellékszabály szerint minden családbeli felel juttatása arányában, tekintet nélkül arra, hogy melyik mikor kapta az ajándékot vagy hogy a hagyatékból kap juttatást. Az ítélet ez eredmény szerint marasztalja az idegent X, a feleséget Y., az előnyben részesülő gyermeket N. összegben, úgy miként a példákban a végső eredmények mutatják. Tehát nem áthárításról van szó, hanem eredeti felelősség alapján való marasztalásról. Így: a 3. példában a marasztalás nem úgy fog szólni, hogy a felperesnek (B.) A. gyermek 2000 P, a II. idegen 4000 P, a feleség pedig 3000 P-t köteles fizetni s az utóbbi köteles A. gyermeknek 750 P-t megtéríteni, hanem az ítélet ez lesz: A. gyermek 1250 P, a II. idegen 4000 P, a feleség pedig 3750 P-t köteles a felperesnek megfizetni, mert már eredetileg ilyen a felelősségük.

Dr. Sándorfalvi Pap István.

A holtánnyilváníthatás kihatása a házassági kötelékre és a gyermek törvényességére.¹

Dr. Szladits Károly egyetemi tanár úr e lapnak 1930. évi december hó 15. napján megjelent számában súlyos kritikával illeti a kir. Kúria egy ítéletét.

Habár herostratosi szerepnek látszik, hogy a magas kir. Kúria és a tudós professzor úr vitájához hozzászóllok, mindazonáltal úgy vélem, hogy — el is tekintve a kérdés gyakorlati jelentőségétől — az egymagában véve, hogy dr. Szladits Károly egy kúriai ítélet okfejtéséről azt állítja, hogy az «súlyos fogalomzavarban szenved

¹ Vonatkozással a kir. Kúria és dr. Szladits Károly ellentétes álláspontjára.

és a holtánnyilváníítás jelentőségét teljesen félreismeri», indokoltta teszi, hogy a kérdés megvitatás tárgya legyen.

Az eset a következő: az 1919. december hó 31-étől kezdődő hatállyal holtánnyilváníított férj felesége 1921. szeptember hó 3. napján egy gyermeknek adott életet, akit — miután az asszony újabb házasságot nem kötött — törvényes gyermekként anyakönyveztek. A holtánnyilváníított férj egyik törvényes örököse örökösödési jogainak érvényesítése céljából pert indít kizárólag a gyermek törvénytelen származásának kimondása iránt.

A kir. Kúria 7185/1929. számú ítéletével a keresetet elutasította a következő indoklással:

«A holtánnyilváníításnak a korábbi házasság megszűntét eredményező joghatálya egymagában még nincsen; a holtánnyilváníttal kötött házasság ugyanis a H. T. 74. §-a értelmében csak azáltal szűnik meg, ha az egyik házastárs a másiknak holtánnyilváníttása után házasságot köt. A házasság jogérvényes fennlétében pedig az ennek tartama alatt született gyermek törvényes származása mellett a törvényes vélelem harcol s e vélelemmel szemben magából a holtánnyilváníítás jogerős kimondásából egyáltalában nem vonható e vélelmet lerontó jogkövetkeztetés arra, hogy az elhalálozás vélelmezett napja után született gyermek az atyától nem származhat s már ebből az okból törvénytelen származásúnak lenne tekinthető. A kereset tartalma és a kereseti kérelem alapján megállapítható tényállás szerint pedig kizárólag az alperes törvénytelen származásának kimondása iránt indított s ekként kétségtelenül a gyermek személyi jogának mindenkivel szemben érvényes hatállyal való megváltoztatását célzó jelen perben a felperesnek még törvényes örökös minőségi fennforgása mellett sincs meg a keresetösségi joga, hanem a Pp. 701. §-a értelmében csak a gyermek törvényteleniségétől függő jogai érvényesítésével kapcsolatban és csak akkor támadhatja meg a gyermek törvényességét, ha annak feltételei egyebekben fennforognak».

Ugyanígy döntött a kir. Kúria 7385/1927., 3129/1928. és 1528/1929. számú ítéleteiben.

Két kérdés volt tehát eldöntendő:

1. jogerős holtánnyilváníítás esetében az elhalálozás vélelmezett napja után született gyermek szükségképpen törvénytelen származásúnak tekintendő-e, és

2. a holtánnyilváníított törvényes örököse kizárólag a gyermek törvénytelen származásának kimondása iránt — a törvényteleniségtől függő jogok egyidejű érvényesítése nélkül — indíthat-e pert?

1. Ami az első kérdést illeti, dr. Szladits Károly tanár úr véleménye szerint a Kúria okfejtése jogi tévedés. Álláspontja szerint ugyanis az ítélet két egészen különböző kérdést kever össze. Az egyik: «hogy holtnaknyilváníítás esetében mikor szűnik meg a házasság, ha kiderül, hogy a holtnaknyilváníttott életben van, a másik: mi a holtnaknyilváníttó ítélet bizonyító ereje az eltűnt halálára vonatkozólag. Nagyon jól tudjuk, — mondja — hogy a H. T. 74. §-a értelmében a házasság a holtnaknyilváníttás alapján csak azáltal szűnik meg, ha az egyik házastárs a másik holtnaknyilváníttása után házasságot köt, amide a házasság megszűnik a többi közt az egyik házastárs halálával is. Márpedig a H. T. 74. §-a mellett is fennáll a Pp. 734. §-a utolsó bekezdésének a rendelkezése, mely szerint a holtnaknyilváníttás esetében az a vélelem, hogy a holtnaknyilváníttott meghalt abban az időpontban, amely halálozásának idejéül a holtnaknyilváníttó ítéletben meg van állapítva... A holtnaknyilváníttás ezek szerint teljes és kötött bizonyító erővel bizonyítja azt, hogy a holtnaknyilváníttott meghalt... Be lévén tehát bizonyítva, hogy a holtnaknyilváníttott meghalt, ezzel egyúttal szükségszerűen be van bizonyítva, hogy a házasság megszűnt, a több mint egy évvel a férj halála után született gyermek tehát semmi esetre sem lehet törvényes gyermek».

Dr. Szladits Károly véleménye szerint tehát, ha kiderül, hogy a holtnaknyilváníttott életben van, a házasság csak újabb házasságkötés esetében szűnt meg, addig azonban, amíg az elhalálozás vélelme fennáll, a házasság a H. T. 73. §-a értelmében a házastársak a bírói ítéletben deklarált elhalálozása folytán megszűntnek tekintendő.

Szerény nézetem szerint a professzor úr felfogása nem felel a H. T. álláspontját.

A H. T. 12. §-a szerint ugyanis: «Nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szűnt vagy érvénytelenné

nyilvánítva nincs. Ha a korábbi házasság semmis, a 21. §, holtánnyilváníttás esetében pedig a 73. és 74. §-ok rendelkezése irányadó».

A H. T. 73. §-a pedig így szól: «A házasság megszűnik: a) az egyik házastárs halálával (74. §), b) bírói felbontással. Holtánnyilváníttás esetében az a vélelem irányadó, hogy a holtánnyilváníttott nem élt tovább annál az időpontnál, amely az ítéletben elhunyt napjául meg van állapítva».

A H. T. 74. §-a viszont azt mondja: «Megszűnik a házasság azáltal is, hogy az egyik házastárs a másiknak holtánnyilváníttása után házasságot köt, kivéve, ha az új házasságot megkötő felek egyike a házasságkötéskor tudta, hogy a holtánnyilváníttott él, vagy ha az új házasság egyéb okból semmis».

Nem vitatható el, hogy magának a törvénynek szövege abban a kérdésben, hogy a holtánnyilváníttás által a holtánnyilváníttott jelentkezéséig a házasságot megszüntnek kívánja-e tekinteni vagy sem, kétségtelen tájékoztatást nem nyújt.

A H. T. 12. §-a ugyanis a házassági akadályokról szóló fejezetben a fennálló házasságot mint bontó akadályt állapítja meg, abból pedig, hogy a szakasz 2. bekezdése a holtánnyilváníttás esetére a 73. §-ra utal, azt lehetne következtetni, — amint Grosschmid: «A házasságjogi törvény» c. munkájában (162. old.) találóan mutat rá — hogy a törvény holtánnyilváníttás esetén nem tartja alkalmazhatónak a 12. §-t, hanem a 73. §-ra utalással kivételt akar tenni a 12. § azon főtétele alól, mely szerint a fennálló házasság az új házasságkötésnek akadály, e szerint holtánnyilváníttás esetén, bár a házasságot megszüntnek nem tekinti, az újabb házasságkötést mégis megengedi.

Viszont a H. T. 73. §-ának a) pontja egyrészt azzal, hogy zárójelben a 74. §-ra utal, arra enged következtetést, hogy a törvényhozás különbséget kívánt tenni a házasságnak a fizikai halállal és a holtánnyilváníttó ítéletben deklarált vélelmezett elhalálozással történt megszűnése tekintetében, a házastárs halála esetében ugyanis már magához a halál tényéhez, a holtánnyilváníttás esetében ellenben csak az újabb jóhiszemű házasságkötéshez kívánja fűzni a házasság megszűnéséből eredő joghatásokat.

Másrészt azonban a 73. § azzal, hogy hozzáfűzi, hogy «holtánnyilváníttás esetében az a vélelem irányadó, hogy a holtánnyilváníttott nem élt tovább annál az időpontnál, amely az ítéletben elhunyt napjául meg van állapítva», azon az állásponton látszik lenni, hogy a holtánnyilváníttással deklarált elhalálozási vélelem fennállásáig a holtánnyilváníttásnak a házasság megszűnése tekintetében ugyanolyan joghatályt kíván tulajdonítani, mint a házastárs halálának.

A H. T. 74. §-ának az a rendelkezése pedig, mely szerint: «megszűnik a házasság azáltal is, hogy az egyik házastárs a másiknak holtánnyilváníttása után házasságot köt», kétségtelenül arra mutat, hogy a törvényhozás a korábbi házasságot az újabb házasságkötés tényével tekinti megszüntnek, viszont azonban nem nyújt felvilágosítást a tekintetben, hogy csak a holtánnyilváníttott jelentkezése esetében tekinti-e a korábbi házasságot az újabb házasságkötéssel megszüntnek, vagy a holtánnyilváníttott vissza nem térése esetében is. Azt tehát világosan kifejezi, hogy a holtánnyilváníttással deklarált elhalálozási vélelemnek a holtánnyilváníttott jelentkezése folytán megdőlte esetében a házasság nem szűnt meg, csak újabb házasságkötés esetén, de vajjon a holtánnyilváníttott vissza nem térte, tehát a vélelem fennállása mellett is csak újabb házasságkötés esetén tekinti-e a korábbi házasságot a holtánnyilváníttás által megszüntnek, arra nézve kétségtelen választ nem ad.

Míthogy ehhez képest a felvetett kérdésben a H. T. idevágó §-ainak szövege megnyugtató felvilágosítást nem nyújt, a törvény előmunkálataiban kell tájékozást keresni.

A törvénynek alaptervezete (Győry-féle tervezet) 13. §-ának 2. bekezdése így hangzott: «A házasság megszüntnek vélelmezettik, ha az egyik házastárs holtnak nyilvánítottatott».

Az előadói tervezet (Vavrik I.) 82. §-a szerint: «Ha eltűnt házastárs holtánnyilváníttatott, a házasság azon a napon, amely a bírói ítéletben az eltűnt halála idejéül megállapítottatott, megszüntnek tekintendő s a hátrahagyott házastárs új házasságra léphet», a 83. § első bekezdése szerint: «Ha a holtánnyilváníttott házastárs, mielőtt a másik új házasságot kötött volna, visszatér, a holtánnyilváníttási ítélet a házasság megszűnése tekintetében hatályát veszti». Ugyanígy hangzott a bizottsági első tervezet (Vavrik II.) 83. és 84. §-a.

A bizottsági második tervezet (Vavrik III.) 80. §-a, mely

szerint: «Ha eltűnt házastárs holtan nyilvánított, a hátrahagyott házastárs a holtánnyilvánítási ítélet jogerőre emelkedése után új házasságra léphet, már nem mondja azt, hogy a házasság megszűntnek tekintendő.

A Grosschmid-féle második résztervezet szűkebbkörű tárgyalása és revíziója alkalmával létrejött III. tervezet 79. §-a úgy hangzott: «a házasság megszűnik: a) az egyik házastárs halálával, b) bírói felbontással. Azon vélelem, hogy a holtánnyilvánított nem élt tovább annál az időpontnál, amely az ítéletben elhunyt napjául megállapítva van, a házasság megszűnésének a kérdésében is irányadó».

Hasonlóképpen a minisztertanács elé terjesztett szöveg 93. §-a szerint «a házasság megszűnik: a) az egyik házastárs halálával, b) bírói felbontással. Az a vélelem, hogy a holtánnyilvánított nem élt tovább annál az időpontnál, amely az ítéletben elhunyt napjául meg van állapítva, a házasság megszűnése kérdésében is irányadó».

Ezzel szemben a képviselőházhoz beterjesztett kormányjavaslat 94. §-a már így hangzott: «a házasság megszűnik: a) az egyik házastárs halálával, b) bírói felbontással. Holtánnyilvánítás esetében az a vélelem irányadó, hogy a holtánnyilvánított nem élt tovább annál az időpontnál, amely az ítéletben elhunyt napjául meg van állapítva», ebben tehát arról, hogy a holtánnyilvánító ítéletben kifejezésre jutott elhalálozási vélelem a házasság megszűnése kérdésében is irányadó lenne, már szó nincs. E kormányjavaslat szövegét pedig a törvény szóról-szóra átvette.

Grosschmid «A házasságjogi törvény» c. művéből világosan kitűnik az, hogy ő is — miként cikkében Szladits Károly — azon az állásponton volt, hogy «a 73. §-beli vélelem esete egyszerűen más bizonyítási módja annak, hogy a házasság megszűnt; s illetőleg a halálnak, ami által a házasság a törvény 73. § a) pontja szerint megszűnik» (162. old.) és már második résztervezete szűkebbkörű tárgyalása alkalmával a Vavrik-féle III. tervezetet éppen azért kifogásolta, mert az «azt a tételt nélkülözi, hogy az új házasság érvénye szempontjából a korábbi házasság a holtánnyilvánítási ítéletben kitett elhalálozási napon megszűntnek veendő mindaddig, míg a holtánnyilvánítás tévessége be nem bizonyul», és éppen ezért ajánlotta, hogy a Győry-féle alaptervezetre térjenek vissza, mert feltétlenül szükséges, hogy «azon tételnek, hogy a holtánnyilvánítás következtében a bírói kogníció szempontjából a házasság az ellenkezőnek bebizonyításáig megszűnt, függetlenül attól, lép-e a hátrahagyott házastárs új házasságra vagy sem, a törvényben világos kifejezés adassék» (id. m. 657. o.).

Hasonlóképpen dr. Schwarz Gusztáv: «A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata ellenjavaslattal» c. munkájából (54. o.) világosan kitűnik, hogy «a törvényjavaslat álláspontja az, hogy a holtánnyilvánított házassága az új házasságkötése által szűnik meg», és bár ő aggályosnak tartotta a javaslatnak ezt az álláspontját, mert — amint mondja — «a vélelmezett és a bizonyított halál hatása között valóságban jogi különbség nincs és ezért a legegyszerűbb és legkövetkezetesebb rendezésnek azt tartottam volna, hogy a házasság valamint halál, úgy holtánnyilvánítás által is megszűnik. Ezzel kikerültük volna a javaslat azon logikai furcsaságát, hogy a honmaradt házastárs a holtánnyilvánított, tehát ellenbizonyításig meghaltnak tekintendő híreveszettel tovább is érvényes házasságban marad», mégis, minthogy a javaslat anyagi gondolatain változtatni nem kívánt, ellenjavaslata 45. §-ában is a következő szöveget indítványozta: «A házasság megszűnik: a) az egyik házastárs halálával, b) azáltal, hogy az egyik házastárs a másikkal holtánnyilvánítása után házasságot köt, kivéve, ha az új házasságot megkötő felek egyike a házasságkötéskor tudja, hogy a holtánnyilvánított él, vagy ha az új házasság egyéb okból semmis, c) jogerős felbontó ítélet által», ez a javaslat tehát ugyancsak holtánnyilvánítás esetében csak az új házasság megkötése esetén tekinti a korábbi házasságot megszűntnek.

Ha már most figyelembe vesszük, hogy, bár nagytekintélyű kodifikátoraink a fentiekből kitűnőleg kifejezetten rámutattak arra, hogy a törvény szövegében kifejezést kellene adni annak, hogy a korábbi házasság a holtánnyilvánító ítéletben megállapított elhalálozási napon megszűntnek veendő mindaddig, amíg a vélelem fennáll és a törvény javaslata és illetve maga a törvény ezt mégis mellőzte, úgy arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a törvény tudatosan azt az álláspontot kívánta elfoglalni, mely szerint 73. §-ában, figyelemmel a 12. §-ra, megállapította, hogy milyen körülmények hárítják el a fennálló házasság akadályát,

nevezetesen a házasság felhalála, a bírói felbontás és a bontó akadály szempontjából a halállal egyenlő hatályúnak tekintett holtánnyilvánítás, míg azonban a házasság elhalálozása és a bírói felbontás esetében a házasságot megszűntnek is tekinti, addig a házasság holtánnyilvánítása esetében, bár a fennálló házasság akadályát a házasság felhalála a holtánnyilvánító ítéletben megállapított elhunyt napjától kezdődőleg vélelemszerűleg felfüggeszti, a házasságot nem a holtánnyilvánítással, hanem csak az újabb jóhiszemű házasságkötéssel (74. §) kívánja megszűntnek tekinteni.

Támogatja ezt az álláspontot a H. T. indokolása is: A javaslat 95. (H. T. 74.) §-ának indokolása ugyanis azt mondja: «... az előző szakasz (H. T. 73. §) holtánnyilvánítás esetében csak a házassági köteléknek, mint bontó akadálnak hatályosságát vélelemszerűleg abból a célból függeszti fel, hogy a jóhiszemű hátramaradt félnek új házasságkötését tegye lehetővé, ... magában az a körülmény, hogy a házassági kötelék a vélelem erejénél fogva akadályi jellegétől megfosztott, a jóhiszemű hátramaradt házastársat csupán a kettős házasság jogkövetkezményei ellen óvja meg, de magának a korábbi házasság fennállásának kérdését különös rendelkezés hiányában nem érinti. Ha a holtánnyilvánítási vélelem az eltűnt házastárs visszatérése folytán megdőlni, mielőtt a hátramaradt fél újabb házasságot kötött volna, nem lehet kétséges, hogy a valósággal megszűntnek hitt házasság továbbra is teljes érvényében fennáll, miután a holtánnyilvánításnak magában véve nincs a házasságot megszüntető hatálya, ... holtánnyilvánítás esetében a korábbi házasság csak az újabb házasság erejénél fogva szűnik meg».

De hogy a törvényhozás álláspontja — akár helyesen, akár nem — az volt, hogy a holtánnyilvánítás esetén a házasságot az újabb házasságkötésig megszűntnek nem kívánja tekinteni, az kitűnik a H. T. 24. §-ának történetéből is. E § javaslata ugyanis így hangzott: «Tilos a nőnek új házasságot kötni házasságának megszűnésétől vagy érvénytelenné nyilvánításától számított tíz hónap eltelte előtt. Elhárul ezen akadály, ha a nő időközben szült. Ezen tilalom a holtánnyilvánító ítélet alapján megengedett új házasságkötésre és a 74. § c) pontja esetére nem terjed ki».

Az igazságügyi bizottság pedig törölte e §-ból a holtánnyilvánító ítéletre vonatkozó rendelkezést, indokolván ezt azzal, hogy «a holtánnyilvánító ítélet alapján megengedett új házasság esetében a korábbi házasság megszűnéséről vagy érvénytelenné nyilvánításáról tulajdonképpen nem lehet szó; mert ha a korábbi házasság megszűnt vagy érvénytelenné nyilvánított, akkor az újabb házasságkötés nem a holtánnyilvánító ítéleten alapul. Ezenfelül nem tartható fenn a rendelkezés azért sem, mert a holtánnyilvánító ítélet alapján kötött házasság esetében a törvényjavaslat 95. §-a értelmében a korábbi házasság éppen azáltal szűnik meg, hogy az új házasság megkötetik». Ugyanígy Schwarz (id. m. 35. old.) szerint: «minthogy a javaslat szerint a nőnek korábbi házassága holtánnyilvánítás esetében az új házasság kötése által szűnik meg, fogalmi lehetetlenség, hogy az új házasság csak a korábbi házasság megszűnése után 10 hónap múlva legyen köthető».

Ugyancsak mutatja a törvényhozásnak ezt az álláspontját a H. T. 132. §-a is.

Az 1868: LIV. tc. 522. §-a ugyanis úgy rendelkezett, hogy: «Eltűnt egyén holtan nyilvánítását kérhetik: a) a házastárs a házassági kötelék feloldása és b) a törvényes örökös vagy örökösök hiányában a korona ügyésze az örökség birtokbavétel végett».

A H. T. a holtánnyilvánítási eljárás e két neme között fennállott eljárási különbséget megszüntette. Ezt célozta a kormányjavaslat 155. §-a, azt mondván: «az 1868: LIV. tc. 522., 524. §-ai és az 1881: LIX. tc. 89. §-a akként módosulnak, hogy a holtánnyilvánítás minden esetében azok az eljárási szabályok alkalmazandók, amelyek az örökség birtokbavétele végett kért holtánnyilvánítás esetére irányadók. Házasságvédő akkor sem rendelendő, ha a holtánnyilvánítást a házastárs kéri. Az 1868: LIV. tc. 522. § b) pontjának esetében hozott holtánnyilvánító ítélet egyenlőhatályú az a) pont esetében hozott ítélettel».

A törvényjavaslatnak ezt a rendelkezését a törvény 132. §-a, habár más szövegezéssel magáévá tette, mindazonáltal az igazságügyi bizottság azt kiegészítette a 132. § első bekezdésével, mely szerint «az 1868: LIV. tc. 522. §-ának az a rendelkezése, hogy a házastárs a holtánnyilvánítást a házassági kötelék feloldása végett kérheti, hatályon kívül helyeztetik». Kifejezetten indokolt ezt

azzal, hogy «a törvényjavaslat 94. és 95. §-ainak (H. T. 73., 74. §) a bizottság által is elfogadott rendelkezései szerint a holtánnyilváníttatás a házassági köteleket nem oldja fel».

A törvény szövegének helyes magyarázata szerint tehát holtánnyilváníttatás esetében még az elhalálozási vélelem fennállása alatt is a házasság csak újabb házasságkötés esetén tekinthető megszűntnek.

Nem oszthatjuk a professzor úrnak azt az álláspontját sem, mely szerint a holtánnyilváníttatás «éppen annyi, mintha valaki bemutatja az eltűntnek halotti anyakönyvi kivonatát». A házasság elhalálozásának halotti anyakönyvi kivonattal vagy tanúkkal történt igazolása (Pp. 748.) esetében ugyanis, ha utóbb kiderül, hogy a házastárs él, az újabb — bár jóhiszeműen — kötött házasság a H. T. 12. és 45. §-ai értelmében feltétlenül semmis és a korábbi házasság érvényében fennmarad, ha ellenben a holtánnyilváníttatott jelentkezik, jóhiszemű újabb házasságkötés esetében a korábbi házasság feltétlenül megszűnik, az újabb házasság pedig a H. T. 54. §-ának f) pontja értelmében csak megtámadható.

(Bef. köv.)

Dr. Malonyai Béla.

Az «egyszerűsítés» bonyodalmai:

I.

Előkészítő iratok a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény szerint.

A Te. az előkészítő iratok tekintetében az eddigi jogállapoton lényeges változtatásokat eszközölt — tagadhatatlanul in peius irányban —, amelyeket a korábbi jogszabályokkal való összehasonlítás kapcsán a következőkben ismertetünk:

1. Törvényszéki eljárás.

A Pp. szerint a törvényszéki eljárásban az elsőfokon négy esetben van előkészítő iratnak helye.

a) A Pp. 194. §-a szerint, ha a felperes a keresetének megalkotására szolgáló ténybeli állításokat és bizonyítékait írásban nem közölte volna, köteles ezeket az érdemleges tárgyalás kitűzésétől számított három nap alatt az ellenfélnek kézbesítendő előkészítő irattal közölni. Ez a rendelkezés a gyakorlatban a legritkább esetben nyert alkalmazást, részint azért, mert nálunk általánosságban a keresetlevelet részletes tényelődással ellátva szokás beadni, másrészt azért, mert a Pp. most idézett rendelkezése a gyakorlatban feledésbe ment.

b) A Pp. 195. §-a szerint a tárgyalási időköz első felében alperes előkészítő iratot ad, melyben a kereseti tényállításokra és bizonyítékokra nyilatkozik és egyszersmind saját tényállításait és bizonyítékait, valamint netáni kérelmeit közli.

c) A Pp. 196. §-a értelmében, ha valamely fél további oly tényállítást, bizonyítékot vagy kérelmet akar a szóbeli tárgyaláson előterjesztetni, melyre az ellenfél ügyvédje előzetes információ nélkül előreláthatólag nem nyilatkozhatik, azokat az ellenfél ügyvédjével oly időben köteles közölni, hogy a tudakozódás a szóbeli tárgyalás előtt megtörténhessék.

d) A 196. § 2. bekezdése értelmében az érdemleges tárgyalás elhalasztása esetén a szükséges előkészítő iratok közlését a bíróság rendeli el.

Az idézett rendelkezésekből megállapíthatólag a Pp. értelmében sem az előkészítő iratok száma, sem azok tartalma nem volt korlátozva. Ezen a jogállapoton azonban a Ppn. (1925: VIII. tc.) változást eszközölt, amennyiben annak 4. §-a kimondja, hogy a Pp. 196. §-ának 1. bekezdése alapján (fenti c) eset) mindegyik fél csak egy-egy előkészítő iratot adhat és ennél több előkészítő irat közlését csak a bíróság és csak kivételes esetben engedheti meg, ellenben a Pp. 196. § 2. bekezdése alapján, azaz az érdemleges tárgyalás megkezdése után adható előkészítő iratok számát azonban a Ppn. sem korlátozza (Indokolás a Ppn. 4. §-ához).

A Te. 14. §-a már mostan a Ppn. 4. §-át azon rendelkezéssel egészíti ki, hogy az előkészítő iratoknak csak «a tényállításokat, a bizonyítékokat, az alkalmazandó jogszabályra való utalást és a kérelmeket szabad, mégpedig legrövidebben tartalmazniok — a meg nem felelő előkészítő iratért perköltség nem jár». A Te. indokolása ezen rendelkezés szükségességét azzal magyarázza, hogy a gyakorlatban az előkészítő iratok túltengenek, a peranyagot áttekinthetlenné teszik és a bíróságra azoknak elolvasása nagy munkaterhet ró.

Ezen indokolása azonban merőben téves. Nem az dönti el valamely perbeli aktus szükségességét, vajjon az a bíróságra munkaterhet ró-e, hanem egyedül és kizárólag azon körülmény, vajjon arra az anyagi igazság minél hathatósabb érvényesülése és a jogfejlődés érdekében szükség van-e. Márpedig kétségtelen, hogy azok az előkészítő iratok, amelyeket a Te. szem előtt tart, vagyis amelyek csak tényállításokat, bizonyítékokat, jogszabályra való utalásokat és kérelmeket tartalmaznak, csontváz előkészítő iratok lesznek, amelyekről a hús és vér hiányzik, amelyek nem lesznek, alkalmasak arra, hogy a bíró a per anyagába valódi betekintést nyerhessen, hogy a per hátterét, a perbeli személyek cselekvéseinek rúgóit, azt a gazdasági miliőt, amelyből a per keletkezett, megismerhesse és azokba való bemélyedés útján a józan, igazságos és helyes döntést kereshesse.

Magánjogunk jelentékeny része a bírói gyakorlat alapján fejlődött ki, azonban azt a jogot, amelyet a bírói gyakorlat kifejlesztett, a bíróság nem önmagából, hanem a felek perirataiból merítette, a felek perirataiban foglalt környezettanulmányok, bölcselekedések, jogi fejtegetések, szociális, erkölcsi és gazdasági elmélekedések voltak azok, amelyek a jog fejlődésének útját egyengették, amelyek az elavult jogot modernné, életképpé, a szociális és gazdasági követelményeknek megfelelővé tették, és végtelenül szomorú volna a magyar ügyvédi karra, ha a Te. rendelkezései folytán volna kénytelen legfontosabb funkcióiról: az anyagi igazságkeresésben és a jog fejlesztésében való közreműködésről lemondani csak azért, hogy a bíróságnak ne kelljen az előkészítő iratok olvasásával időt töltenie.

A szóbeli tárgyalás legkevésbé sem alkalmas arra, hogy a felek képviselői ott adják elő mindazt, amit a Te. az előkészítő irat köréből kizár, mert a szóbeli tárgyaláson még sokkal kevésbé van a bíróságnak ideje arra, hogy az ügyvéd vonatkozó fejtegetéseit meghallgathassa és ezen fejtegetések jegyzőkönyvezés tárgyát nem képezvén, addig, amíg a per ítélethozatalra megérkezik, a bíróság azokat régen elfelejtette.

Mint hogy azonban a Te. a «meg nem felelő» előkészítő iratokat nem tilalmazza, hanem csak a költségmegállapításnál rendeli azokat mellőzni, végeredményben a Te. azt a célt, amelyet elérni kíván, hogy t. i. a bíróságokat az előkészítő iratok tanulmányozásával járó munkától mentesítse, nem fogja elérni, mert a magyar ügyvédség inkább le fog mondani arról, hogy hosszú napok nehéz munkája árán kidolgozott előkészítő iratért költséget kapjon, sem hogy arról mondjon le, hogy mindazt, amit az anyagi igazság érvényesülése és az ügyfél érdekében előadandónak tart, perirataiban szabadon előadhassa.

2. Járásbírói eljárás.

A Pp. 205. §-a értelmében a járásbírói eljárásban nem volt meg az előkészítő iratok útján való perelőkészítés. A gyakorlatban azonban ezen rendelkezés nem volt keresztülvihető és már néhány évvel a Pp. életbelépése után az előkészítő iratok váltása általánosan szokásossá vált. A Ppn. 5. §-a ezt a gyakorlatot részben szentesítette, amennyiben kimondotta azt, hogy ha a járásbírói eljárásban az érdemleges tárgyalást el kell halasztani, oly perekben, amelyekben az ügyvédi képviselő kötelező, vagyis a legutóbbi jogállapot szerint az 1000 P-t meghaladó szubsztrátumú perekben, a bíró az előkészítő iratok közlését elrendelheti. A gyakorlatban ezen intézkedés kitűnően bevált és az előkészítő iratok váltása nemcsak az 1000 P-n felüli, hanem a kisebb értékű perekben is nagymértékben alkalmazásba jött, a perek letárgyalásának alaposságát, a szóbeli tárgyalás koncentrációját elősegítette, hosszú jegyzőkönyvek felvételét mellőzhetővé tette.

A Te. 15. §-a ezzel a jogállapottal szakít, amennyiben kimondja, hogy a járásbírói eljárásban az előkészítő iratok közlését csak örökösödési, közszerzeményi és özvegyi jogot tárgyzó, továbbá számadási, vagyonekülönítési és hasonló perekben lehet elrendelni és utóbbiakban is csak azon feltétel alatt, ha ez a vitás követelések vagy ellenkövetelések nagy száma miatt szükségesnek mutatkozik. A törvény ezen rendelkezést azzal indokolja, hogy a Ppn. 5. §-ának azon rendelkezése, amely az előkészítő iratok közlésének elrendelését megengedte, a gyakorlatban odavezetett, hogy a járásbírói eljárás nagyrészt írásbelivé vált.

Ezen indokolás azonban téves, mert az előkészítő iratokkal előkészített szóbeli tárgyalás nem nevezhető írásbeli eljárásnak, sőt ellenkezőleg, az éppen az írásbelileg előkészített szóbeli tárgya-

lásra épített eljárás, mert az ideális, a szóbeli eljárás összes előnyeit, annak hátrányai nélkül foglalja magában. Mindaz, amit a törvényszéki eljárással kapcsolatban az előkészítő iratok szükségessége tekintetében felhoztunk, áll a járásbírói eljárásra is, és csak annyit kell kiemelnünk, hogy a Te. helyes értelmezés szerint nem tiltja az előkészítő iratok számát, hanem csak azon eseteknek szab korlátot, amidőn az előkészítő iratok váltását a bíróság rendelheti el, nincsen azonban akadálya annak, hogy ha a felek akár az első érdemleges tárgyalást, akár a folytatólagos tárgyalást előkészíteni óhajtják, ezt előkészítő iratok váltása útján megtehessek és nézetünk szerint a bíróság az előkészítő iratokat elfogadni, és amennyiben azok tartalma a szóbeli tárgyaláson előadatik, azokat az ítélethozatalnál akkor is tekintetbe venni köteles, ha az előkészítő iratok tartalma a jegyzőkönyvben nem ismételtetik meg. Annak sem lehet akadálya, hogy a bíróság az ítéletben az előkészítő iratok tartalmára hivatkozzék oly esetben is, amikor az előkészítő iratok váltását nem a bíróság rendelte el.

Értesülésünk szerint egyébként olymódon értelmezi a Te. 15. §-át a budapesti központi kir. járásbíró is, hogy mindazon esetekben, midőn a felek az első tárgyaláson kijelentik, hogy a pert írásbelileg óhajtják előkészíteni, a bíróság az érdemleges tárgyalásra új hatánapot fog kitűzni.

Dr. Ribáry Ernő.

II.

Anomáliák a Te. fellebbviteli intézkedései körül.

A Törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslatnak azon intézkedései, melyek a per elhúzását vagy a pervita eldöntésének «felesleges» periratokkal való megnehezítését célozták, valamint a törvényjavaslatnak az illetékességre és a fizetési megtagadás értékhatára vonatkozó rendelkezései a jogász körök részéről beható kritikában részesültek.

Annál csodálatosabb, hogy tudomásom szerint alig esett szó a javaslatnak a törvénybe is átment azon intézkedéseiről, amelyek a fellebbvitelre vonatkoznak s meghatározzák, hogy ugyanazon szubsztrátumú jogviták mily fórumig vihetők fel és melyik az eldöntésre hivatott fellebbviteli bíróság.

E tekintetben az Egyszerűsítésről szóló törvény a gyakorlatban valósággal kaleidoszkópszerű képet fog teremteni, amelyben azt látjuk, hogy ugyanoly összegű jogvitában egyszer élhet a fél fellebbvitellel, máskor nem, egyszer egyik fórum, másszor másik fórum hivatott dönteni.

Polgári ügyekben az eddig érvényben volt szabályok szerint a fellebbvitel kérdésében a perérték volt irányadó 1600 pengőn felüli perben, tekintet nélkül arra, hogy mennyiben marasztalt vagy utasított el a bíróság, már három fórum döntött.

A Törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény ezt az elvet olyképp «egyszerűsítette», hogy a fellebbvitel kérdésében sohasem a perbevitt értéket, hanem a felperes szempontjából az elutasítási, alperes szempontjából a marasztalási értéket veszi irányadónak. Mit jelent ez?

Azt jelenti, hogy 2000 pengős perben, ha alperest a járásbíró 200 pengőben marasztalja, felperes a részben való elutasítás miatt fellebbezéssel élhet, alperes azonban nem fellebbezhet.

A bíróság ez esetben alperesre nézve az ügyet lezárttnak kell, hogy tekintse és csak a felperes fellebbezését bírálja felül. Éppígy 4500 pengős perben alperes, ha őt a törvényszék 2000 pengőben marasztalja, a törvényszék ítélete ellen nem élhet felülvizsgálattal, ellenben felperes teljes igényét elbíráltathatja s megtörténhetik, hogy a marasztaló részt, amely esetleg helytelen volt, a tábla nem érintheti.

Ugyanez áll természetesen felperesre, ha csak 200, illetve 2000 pengő vagy azon aluli összeg erejéig utasítatik el.

A perbevitt igénynek ez a szétidarabolása, de különösen egyik fél sérelme felett az ítékezés lezárása ugyanakkor, amikor a másik fél sérelmének felülvizsgálata lehetővé tétetik, a dolog természetével és a józan logikával ellenkezik és kiáltó igazságtalanság.

Az egyszerűsítés legrosszabb esetben is csak az egész perbevitt igény egységes elbírálásának a fórumait rövidítheti meg, de nem mehet odáig, hogy az egyik félre nézve több, a másik félre nézve kevesebb fellebbviteli fórumot állapít meg.

Ki kell emelnünk, hogy a fenti esetekben a kisebb összeg erejéig marasztalt alperes, illetve a kisebb összeg erejéig elutasított felperes csatlakozással sem segíthetnek magukon.

Az Egyszerűsítésről szóló törvény ugyanis ugyanakkor, amikor a fellebbvitel tekintetében a marasztalási és elutasítási értéket veszi alapul, meghagyja a régi törvénynek a nyilvános előadásra¹ és a csatlakozás kizárására vonatkozó szabályait.

Mi ennek a következménye? Az, hogy míg azelőtt egy 2200 pengős perben, ha felperes bárminő csekély összeg erejéig lett is pervesztes vagy pernyertes, fellebbezés esetén feltétlenül mind a három fórum minden vonalon elbíráltathatta mindkét fél igényét, mert ha valamelyik fél a reánezve sérelmes ítélet ellen nem is fellebbezett, módja volt a másik fél fellebbezése esetén úgynevezett «csatlakozással» élni.

Most ha 10,000 vagy 100,000 pengős perben felperes a törvényszéknél, mint másodbírósnál 3500 pengő erejéig elutasítatik s alperes nem él felülvizsgálattal, alperes a felülvizsgálati eljárásban az őt marasztaló ítéletet el sem bírálthatja; ha ellenben felperes 4050 (!) pengő erejéig lett pervesztes és felülvizsgálattal él, alperes csatlakozása esetén a felülvizsgálati fórum a teljes perérték erejéig lesz köteles az ügyet elbírálni.

Még különösebben fest az «egyszerűsítés» a fórumok kérdésében.

100,000 pengős ügyben a törvényszék, mint fellebbezési bíróság alperest 4500 pengőben marasztalja. Ha alperes egyedül él felülvizsgálattal, a döntésre az ítélőtábla bír hatáskörrel; ha felperes is kér felülvizsgálatot: a Kúria.

Ha ilyen ügyben a törvényszék, mint fellebbezési bíróság felperest 3500 pengő erejéig elutasította és egyedül felperes él felülvizsgálattal: alperes, ha nem élt felülvizsgálati kérelemmel, marasztalási összeg tekintetében nem csatlakozhatik.

Ha ellenben a törvényszék felperest 4500 pengő erejéig utasította el, alperes a csatlakozás alapján már az az egész ügyet elbíráltathatja.

A törvény szerkesztője ezeket a zavarokat valószínűleg nem látta, mert nem is lehet föltenni, hogy ezeket az anomáliákat előre látva, akarta volna. A jogszolgáltatás érdeke azonban ezekkel a rendelkezésekkel olyan csorbát szenved, szubsztrátumoknak olyan óriási értéke vonatkozik el a felsőbb bíróságok elől, s főleg olyan komplikált annak megállapítása s annyira a véletlentől függ, hogy melyik fórum lesz a jövőben a döntésre hivatott felsőbb bíróság, hogy meggyőződéseim szerint az egyszerűsítési törvény egyszerűsítése nem lesz elkerülhető.

Ez az egyszerűsítés pedig csak abban állhat, hogy a fellebbvitel kérdésében a perrendtartásnak azon elvi intézkedése állítatik vissza, mely szerint a fellebbvitel megengedhetősége tekintetében a perbevitt egész érték irányadó; de legalább is abban, hogy annak részére, aki nem fellebbezett vagy a törvény szerint nem is fellebbezhetett, a csatlakozási lehetőség, úgymint azt a Te. 30. §-a szóbeli tárgyalás esetén megengedi, minden esetben, tehát nyilvános előadás esetén is, biztosítatik.

Dr. Fáti Sándor.

III.

Felülvizsgálati fórumok csatlakozás esetén a Te. szerint.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény azon rendelkezése folytán, hogy a jogorvoslatok megengedettsége szempontjából immár nem a pertárgy értéke az irányadó, hanem a fellebbezési, illetve felülvizsgálati érték, igen visszás helyzet adódik csatlakozás esetén a felülvizsgálatnál, amire a következőkben kívánok rámutatni.

A jogorvoslati lehetőségeknek a Te. szerint két szempontból való bifurkációja — egyszerűsítése — következtében a felperes számára az elutasított összeg, alperes számára pedig a marasztalási összeg nagyságától függ, hogy van-e felülvizsgálati joga vagy nincs. Előadódhatik tehát és a gyakorlatban bizonyára elég sűrűn elő is fog adódni az az eset, hogy az egyik perbeli fél számára a jogorvoslati értékhatár bifurkációja következtében a kir. ítélőtábla lesz a felülvizsgálati fórum, a másik peresfél számára pedig a kir. Kúria.

Példával illusztrálva: Egy 100,000 P-s perben a törvényszék mint másodfokú bíróság 96,000 P-ben marasztalja alperest, keresetének ezt meghaladó részével felperest elutasítja. A Te. szerint is mindkettőnek van felülvizsgálati joga, de felperes felülvizsgálati fóruma a tábla, alperesé pedig a Kúria. Kétségtelennek látszik, — bár a törvényben erre utalás nincs — hogy ez esetben a tör-

¹ A Te. 30. §-a a Pp. 493. §-a helyébe lép, tehát nem vonatkozik a nyilvános előadás alá tartozó ügyekre.

vényszék a felülvizsgálati kérelmeket a magasabb hatáskörű bírósághoz, tehát a kir. Kúriához fogja felterjeszteni, ha mindkét peresfél önálló felülvizsgálattal élt.

Mi történik azonban, ha az egyik fél felülvizsgálattal élt és a másik csak csatlakozik ahhoz?

Perrendtartásunknak a Te. életbeléptetése előtt hatályban volt rendelkezései alapján megszoktuk, hogy semmi joghátrány bennünket nem érhetett, ha önálló felülvizsgálati kérelem beadása helyett a tárgyalási időköz első felében beadott válasziratban csatlakoztunk a felülvizsgálati kérelemhez, sőt rémi helyzeti előnyt szereztünk azáltal, hogy a csatlakozás alkalmával már alaposan ismertük az ellenfél által felhozott megtámadási okokat. A Te. szerint azonban kellemetlen meglepetés érhet bennünket, ha bízunk a csatlakozásban.

Továbbhaladva a fentebb felhozott példán, ha a felperes él felülvizsgálattal, akinek javára alperes 96,000 P-ben marasztaltatott és aki csak 4000 P-vel utasítottatott el, felülvizsgálati kérelme a tábla elé kerül. A tábla tárgyalást tűz ki, a 96,000 P-ben marasztalt felet értesíti, ez csatlakozik. Bár a marasztalási összeg nagysága szerint a Te. értelmében is felülvizsgálati bírósága a kir. Kúria kellene hogy legyen, ügye a kir. Kúria elé többé nem juthat, mert a tábla a kitűzött tárgyalást beállítani kétségtelenül nem fogja és az ügyben a végső szót nem a kir. Kúria fogja kimondani, ahova pedig az ügy tartoznék.

Szándékosan vettem a példába ily magas pertárgy értéket, hogy annál kirívóbb legyen, miszerint adott esetben a legnagyobb perek elbírálásából is kimaradhat csatlakozás esetén a kir. Kúria, de természetesen 10,000 P-s vagy akár 6000 P-s pereknél — ily esetekben bizonyára gyakorlatibb a példa — ugyancsak előfordulhat ez az eset. Különös veszélyt nem rejt magában a Te. ezen rendelkezése, mert hiszen táblánk is az igazságszolgáltatás magaslatán állanak, viszont azonban mégis csak a kir. Kúria rendeltetése az, hogy ilyen érdekű ügyekben szavát hallassa.

Ha tehát súlyt helyezünk arra, hogy ügyünkben végsőfokon a kir. Kúria ítélkezzék, akkor analóg esetekben önálló felülvizsgálattal kell élnünk és nem szabad magunkat a csatlakozásra bízni.

Dr. Strasser Dezső.

IV.

«Egyszerűsített» eljárás házassági perekben.

Az új törvénynek 54–57. §-a, tehát összesen négy szakasza módosítja az eddigi eljárást a házassági perekben. Tulajdonképpen három szakaszból van szó, mert az 57. § ezekben az ügyekben a kötelező zárt tárgyalást írja elő. Az érdemileg intézkedő 54., 55. és 56. § még e törvényben is meglepő felületességgel szabályozzák az eljárást.

Az 54. § a közjegyzői meghatalmazást teszi kötelezővé. Nem beszél arról, hogy a szegénységben élőnek a közjegyző ezt a szegénységi bizonyítvány alapján köteles ingyen elkészíteni. Mivel az 56. §-ban szabályozott tanusítványnál a szegénység tekintetében a törvény a 21. §-ra hivatkozik, ennek szövegéből az következik, hogy a közjegyzőnek a fél csak akkor nem fizet, ha már szegénységben részesült. Mikor a meghatalmazást aláírja, természetesen, hogy akkor még nem részesülhetett szegénységben. Az ügyvéd tehát szegénységben részesülő ügyben továbbra is köteles lesz teljesen ingyen eljárni, de a «szegény» közjegyző a legkoldusabb embertől is meg fogja kapni a meghatalmazás kiállításának díját.

A közjegyzők már berendezkedtek arra, hogy az összes helyhatósági bizonyítványokat ők fogják csinálni. Az előjárások pedig vonakodnak a törvény életbeléptése óta helyhatósági bizonyítványokat kiállítani. Valóban átment a köztudatba és még jogászörökben is úgy tudják, hogy a törvény ezt így rendeli. Ez téves felfogás. A törvény indokolása egy helyen ezt az intenciót homályosan így sejteti, de az indokolással nem egyszer ellentétben álló törvényszöveg kétségtelenül úgy rendelkezik, hogy csupán a visszahívási eljárásban csatolandó úgynevezett «első» helyhatósági bizonyítványt kell a közjegyzőnek (minden közjegyző illetékes?) kiállítani. Az új törvény csak a Pp. 648. §-ának 3. bekezdése kapcsán teszi kötelezővé a közjegyzői tanusítványt. A házassági eljárásnak más szakában közjegyzői tanusítvánnyal nem beszél. Amiből az következik, hogy úgy a 77-es bontókeresetek mellé csatolandó helyhatósági bizonyítványt (hogy a házastárs a bírósággal megszabott idő alatt nem tért vissza), mint a 80-as és minden egyéb házassági perben szükséges helyhatósági bizonyítványt

továbbra is az előjárásoknak kell kiállítani. Erre azért kell felhívni a figyelmet, mert a közjegyzők javára már most kezdődik egy törvényellenes abúzus, amelyet meg kell akadályozni.

A törvény nem intézkedik arról, hogy a külföldön hogyan kell felvenni e tanusítványokat. Nehezen kötelezheti a törvény a külföldi közjegyzőt, hogy a különélelt igazoló tanukat megeskesse!

A törvény a közjegyzőre csak «az elhagyásra és az elhagyás tartamára vonatkozó adatokról és bizonyítékokról» szóló tanusítványt bizza. Elfelejt, hogy az utolsó együttlakás helyét is igazolni kell. Az előjárások eddig a helyhatósági bizonyítványban ezt és a gyermekek számát is tanusították, és pedig sokszor valóban «hatósági vizsgálat alapján». Hogyan igazoljuk ezentúl az utolsó együttlakást, amely a bíróság illetékességének alapja? Egyik bíró — a törvény értelmében helyesen — úgy döntött el a kérdést, hogy a közjegyzői tanusítvány mellé az előjárásról helyhatósági bizonyítványt is követelt, mert a közjegyző az utolsó együttlakást nem igazolta. Szóval egy helyett ezentúl majd két bizonyítvány kell. Ez az eljárás «egyszerűsítése».

Az 56. § a közjegyzőt arra utasítja, hogy a tanukat «az előleges bizonyításfelvétel szabályai szerint» hallgassa ki. Tehát a Pp. 384. §-a szerint, amelyet az új törvény 21. §-a nem helyezett hatályon kívül, csak «kiegészített». Így a bizonyításfelvétel elrendeléséről és határidőjéről az ismert ellenfelet a lehetőség szerint értesíteni kell és esetleg a folyamodó fél költségén ügygondnokot kell részére kinevezni? A törvény szigorú betartása mellett a közjegyzőnek így a másik házastársat (esetleg ügygondnok útján) meg kellene idéznie. Ez még jobban «egyszerűsítene» az eddigi eljárást.

Jellemző, hogy a törvény életbelépett, de gondos igazságügy-minisztériumunk se a házasságvédő díjának, se a közjegyzői tanusítványok szövegének és díjának megállapításáról mai napig se intézkedett. Így az egyik közjegyző a meghatalmazásért szerény 12 P-t, a tanusítvány fejében pedig csekély 66 P-t számított fel. Ha ezen változtatás nem történik, a házasságvédő díját 50 P-ben számítva, az illetékekkel együtt egy 77-es bontóperben a készlet kerek 250 P lesz. Ha pedig külön helyhatósági bizonyítvány is kell az utolsó együttlakás helyéről, akkor még ennek díját is hozzá kell számítanunk. Az «ellenfél» képviselőjével járó bélyeg-költségekkel és a szükséges okiratok beszerzésével együtt ez az összeg kb. 300 P-re fog felszökni. Jó háromszorosa a mai díjaknak.

Úgy látszik, a törvényhozás bölcsessége a válásokat azoknak megdrágításával akarja lehetetlenné tenni. Ugyanaz, mintha a tuberkulózis ellen úgy védekezünk, hogy a temetések díját felemeljük.

Dr. Szőke Sándor.

V.

A telekkönyvi bejegyzésekért fizetendő külön eljárási költség.

Az 1930:XXXIV. tc. (alább «Te.») 97. §-a és a törvényt életbeléptető 49,000/1930. I. M. R. 33. §-a (alább «R.») a bíróságokat tehermentesíteni akarják az alól a munkatöbblet alól, melyet az olyan bejegyzések okoznak, miket egy tulajdonosnak ugyanabban a községben levő, de több telekkönyvbe (tj. kb. 10-12 db-ig) foglalt ingatlanaira kell foganatosítani. Ezt a számottevő munkatöbbletet a Te. és R. úgy véli megszüntetni, hogy az ilyen többszörös bejegyzések után telekkönyvenként 2 P-t fizettessen külön eljárási költség fejében, szorítván a tulajdonosokat arra, hogy ingatlanukat egy telekkönyvbe egyesíttessék vagy összevonassák.

Ez az újabb teher Budapesten kisebb jelentőségű lesz, mint a vidéken, ahol még a törpebirtokoknak ingatlanai is szerte-szét vannak szórva több telekkönyvben.

Erős megterhelést jelentenek ezek a két pengő a kisexisztenciáknak, a végrehajtást szenvedetteknek és magának az ügyvédi karnak, melynek kiadásait ez a rendelkezés ismét megnöveli, sokszor kétes behajtási lehetőségek mellett.

A Te. és R. intézkedései több félreértésre adnak okot és tartunk tőle, hogy az ügyvédek sujtó bírságolásokra fognak vezetni. A végrehajtatók, pénzintézetek, vállalatok, cégek ügyvédei aggodalommal tekintenek a még ki nem alakult bírói gyakorlat elé. Célunk a kételyeknek egységes bírói állásfoglalással való kiküszöbölése, messzebbmenően pedig a hiányoknak és sérelmeknek rendeleti eloszlása.

A Te. 97. §-a a külön eljárási költség fizetését két tény jelenlétéhez köti: ha az egy községben fekvő ingatlanok a) akár a tulajdonos azonossága, b) akár a kért bejegyzés teljesítésével azonossá

válása miatt egy telekkönyvi jószágtestté *egyesíthetők*, vagy ha az ingatlanok jogi természete ezt nem engedi meg, úgy egy telekkönyvbe összesíthetők volnának, de a tulajdonos az egyesítést vagy összesítést nem kérte és ebből az okból a telekkönyvi hatóság ugyanazt a bejegyzést több telekkönyvben kénytelen fogatosítani. A R. 33. §-ának utolsó bekezdése mentességet biztosít, ha a tulajdonos az egyesítést, összevonást szabályszerűen kéri. A kérelmet helyhatósági azonossági bizonyítvánnyal *kell* felszerelni, s ha a tulajdonos nevében más kéri, kellő beleegyezést kell igazolni.

Aki a két pengőket a bírósági elnöknek le nem fizeti, azt a telekkönyvi hatóság végzésben kötelezi az esedékes összeg kétszeresének — meg nem hosszabbítható — három nap alatti befizetésére.

Alapos az aggodalmunk, hogy abban a kérdésben, vajjon mely ingatlanok összesíthetők egy telekkönyvbe, félreértések támadnak, egyénenként más-más döntések lehetségesek.

Az egyesítésről és összesítésről a betétszerkesztési törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló 1891: XVI. tc. 2. §-a így rendelkezik:

«Az egyes személy kizárólagos tulajdonát vagy több személy azonos arányú közös tulajdonát képező jószágtestek, ha ugyanazon község több telekjegyzőkönyvébe vannak felvéve és ha az egyes jószágtestek jogi természete vagy *C. lap*beli bejegyzések különbözősége azt nem akadályozza: a jogosultak kívánságára egy jószágtestté egyesítve vétetnek fel... Ha az egyesítést a jószágtestek jogi természete vagy a *C. lap*beli bejegyzések különbözősége akadályozza, úgyszintén ha ily akadály fenn nem forog ugyan, de a tulajdonos vagy tulajdonostársak az egyesítést nem kívánják: a több telekjegyzőkönyvbe foglalt jószágtestek szabályszerű megjelölésekkel (I., II.) külön jószágtestekként egy betétbe vehetők fel, ha az egyes jószágtestek különböző zálogjogokkal vagy éppen nincsenek, vagy csak oly kisebb számban vannak terhelve, hogy a különböző zálogjogok bejegyzésének dacára a *betét teherlapja nem válik nehezen áttekinthetővé.*»

Senki sem biztosítja a jogkereső feleket arról, vajjon egyöntetű lesz-e annak elbírálása, hogy az összesítés által mikor válik a *C. lap* — de a *B. lap* is — nehezen vagy könnyen áttekinthetővé? Ez felfogás, sokszor jóakarati dolga. Az egyik parcellát terhelheti a *B. lapon* zárlat, a másikat egyéb korlátozás, a harmadikat özvegyi jog, míg ezeknek csupán egyikét jelzálogjog. Van, akinek áttekinthetőség ez a példabeli három parcella nem fogja megnehezíteni, van sok olyan, aki nehézkesnek, áttekinthetetlennek fogja tartani. E szerint kellene tehát a különdíjakat és kétszeres bírságokat fizetni?

Szükségesnek tartjuk, hogy újabb rendeleti intézkedésig — ilyen lépések folyamatban vannak — a törvényszéki elnökök felügyeleti hatáskörükben a hatóságuk alá tartozó telekkönyvi hatóságoknak egyöntetű eljárás végett figyelmükbe ajánlják észrevételeinket, hogy felek és ügyvédek a felesleges külön eljárási díjak és bírságok alól mentesüljenek.

Célszerű lenne annak kimondása, hogy a külön eljárási díj mellőzendő, mert nem összesíthetők az olyan parcellák, jószágtestek, amelyek mindegyikének *B., C. lapján egynél több* olyan korlátozás vagy teher van bejegyezve, amik nem azonosak valamennyi jószágtestnek korlátozó vagy jelzálogos terheivel. Bíró és ügyfél egyforma érdeke, hogy az áttekinthetőség nehézségei a minimumra csökkentessenek. Ahol különböző terhek jelenléte miatt az áttekinthetőség ténye kétes lehet, mindig az egyszerű ember észlelési képességét kellene mértékül alkalmazni (hiszen a telekkönyveket nemcsak jogászok, de igen nagy számban vállalati tisztviselők, laikusok is szemlélnek) és a külön eljárási költség vagy bírság követelését ehhez a kíváncsihoz mérve a *legnagyobb méltányossággal kellene kezelni.*

A Te. és R. a *kérelmekre* fogatosítandó telekkönyvi bejegyzések után fizetendő eljárási díjról szólnak. Természetes, hogy a hivatalos megkeresésre vagy meghagyásra fogatosítandó bejegyzések díjmentesek. Itt is lehetnek eltérő nézetek. Kari értekezleten vita tárgya volt, vajjon a végrehajtás útján történő bejegyzések után is le kell-e róni az eljárási költséget. Elvi szempontból vitán felül áll, hogy akár végrehajtást rendelő *végzés*, akár a Te. 62., 63. §-ai szerinti *végrehajtható kiadmány* alapján történik a végrehajtási zálogjognak telekkönyvi bejegyzése: az ilyen bejegyzés bírói megkeresés vagy meghagyás teljesítése s így a külön eljárási költség alól mentesnek kellene lennie. Ám a Te. 63. §-a azt írja elő, hogy az ingatlanra kért végrehajtást végrehajtható kiadmányok alapján a végrehajtható telekkönyvi hatósághoz intézett *kérelmére*

és nem bírói megkeresésre lehet telekkönyvileg fogatosítani. Merő kezelési szempontoknak áldozza fel a Te. 97. és R. 33. §-a az imént kiemelt elvi szempontot — és a gyakorlatban majd fizetni kell.

Egységes állásfoglalás szükséges, — mert a Te. és R. erről nem intézkednek — hogy végrehajtás esetén miképpen térül meg a végrehajtható által előlegezett külön eljárási költség? A végrehajtásnak kiadmányok alapján való elrendelésekor a perbíró (vagy megbízott tisztviselő) ezt a költséget nem állapíthatja meg. Az ügyvédnek a telekkönyvi hatósághoz intézett kérelmében nyílik csak alkalma, hogy ezt a díjat felsámítsa. Nyilvánvaló, hogy a telekkönyvi bíró a Te. 63. §-ának 4. bekezdése szerint úgy a végrehajtási kérelemnek a költségeit, mint a külön eljárási díjat is a végrehajtást szenvedettel szemben megállapítja éppúgy, mint ahogyan meg kell állapítania a lerótt kincstári bejegyzési illetéket is. Mivel a Te. és R. erről hallgat, az itt hangoztatott kívánságot természetesnek tartjuk.

A külön eljárási költség súlyossága a végrehajtás során ütközik ki. A végrehajthatóknak nem áll módjában adósának több telekkönyvét összesíttetni. Valahány telekkönyvbe bejegyzik végrehajtási jogát, annyiszor 2 P-t kell fizetnie, bár azt esetleg sohasem kapja vissza (fizetése képtelenség, csődbeállás esetén stb.). Ez méltánytalan és a törvény célján túlmenő rideg intézkedés. *Végrehajtás esetén a bíróságtól a legmészebbmenő méltányosságot kell várunk.*

A kettős és méltánytalan megterhelés az árverés kérésekor (ingatlanra) élessé válik. A végrehajtás bejegyzésért egyszer már fizetett a hitelező. A R. szerint annyiszor kell a 2 P-t leróni, ahány telekkönyvben jegyzik fel az árverést. A R. betűje nem hagy kétséget arra nézve, hogy a *kért* bejegyzés minden faja után kell fizetni a külön eljárási költséget. A telekkönyvi rendtartás 59. §-a «bejegyzésnek» minősíti a bekebelezést, előjegyzést, feljegyzést. Így minden tollvonást, mely a telekkönyvbe kérelem alapján kerül, meg kell fizetni.

Sürgős rendeleti intézkedésre van szükség, mert a végrehajtásnak és árverésnek telekkönyvi feljegyzését ilyen módon megdrágítani még indokolt egyszerűsítési kívánalmak mellett sem szabad. Az egyszerűsítést a végrehajtásnál elérni nem lehet összevonás vagy egyszerűsítés által. Tudunk több olyan földművesről, ki ma végrehajtás alatt áll és ingatlanai 15-nél is több telekkönyvben vannak felvéve. Ilyen esetben a végrehajtásnak és árverésnek bejegyzése tekintélyes összegbe, 60 P-be kerülne: a nélkül, hogy az összevonás elérhető lenne.

A R. 33. §-ának utolsóelőtti bekezdése a külön eljárási költség alól mentesíti azt, aki a telekkönyveinek összesítését kéri. A kérelem mellett igazolni kell a tulajdonos személyazonosságát helyhatósági bizonyítvánnyal, s ha nem ő maga terjeszti be a kérelmet, igazolni kell a tulajdonos beleegyezését. A szöveg szerint az azonossági bizonyítvány elengedhetetlen. Ott, ahol a tulajdonosnak azonossága a létező bejegyzés alapján megállapítható (melléknév, feleségének neve stb.), a bíróságnak a helyhatósági bizonyítványtól el kellene tekinteni (ennek költsége 3—6 P-t jelent).

Méltánytalan és egyben kari sérelem a R. 33. §-ának 2. bekezdésének az a szigorú rendelkezése, hogy ha a kérelmező nem rója le a külön eljárási költséget, a bíróság őt végzésben marasztalja a kétszeres összeg megtérítésében. *Az 1930: XXXIV. tc. a miniszternek bírságolási jogot nem adott.* A rendeletnek ez a része *nélkülözi a törvényes felhatalmazást*, ezt végrehajthatatlannak kell tekintenünk.

A Te. és R. pongyolasága az ügyvédeknek még mulasztás nélkül is bírságolásnak teszi ki. Alig lesz lehetséges a bírságot a félre hárítani. Az ügyvéd etikai és szakmabeli felelőssége ezt kizárja. Kíváncsi, hogy a bíróságok a bírságot magára a félre vessék ki és ne az azt képviselő ügyvédre, ki erkölcsi és fegyelmi felelősségének súlya mellett fogja az ügyet a féllel elintézni.

A külön eljárási költségek fizetésének módja a budapesti központi járásbírószék telekkönyvi hatóságánál bevált. Kíváncsi, hogy a vidéki telekkönyvi hatóságoknál ez a mód egységes legyen. A 31.200/1925. I. M. R. (3445/1926. I. M. R.) ezeknek a pénzeknek kezelését a bírósági elnökre utalta. Helyes az a mód, hogy az elnök a pénz beszedését a telekkönyvi bíróra ruházza, ki viszont a telekkönyvi irodát (telekkönyvvezetőt) bízta meg. Személyesen beadott kérelmekre a telekkönyvi iroda vezesse rá a befizetés igazolását. Postán küldött beadványokhoz a kérelmező szerelje a postai feladó-vevényt, a bírósághoz küldendő pénz könnyebb kezelése

érdekében. A postai utalványt (nem csekket) címezzük a bíróság elnökének.

Végül azoknak, kiknek gyakoribb a telekkönyvi praxisuk, néhány gyakorlati javaslatot teszünk, miket a telekkönyvi hatóságoknak is figyelmükbe ajánlunk.

A külön eljárási költség terhe mellett a feleket lehetőleg mentesíteni kell a kiadásoktól. A R. 33. §-ában megkívánt meghatalmazást pótolni lehet a kötelező okirat szövegébe foglalható olyan kijelentéssel, mely szerint az okirat aláírója a birtokainak összevonását kívánja. Ez, mint az okirat szövegéhez tartozó, illetékmentes, a félnek megtakarítást jelent, szemben a külön meghatalmazással vagy engedéllyel. A törlési engedélyek szövegében gondoskodni kell, hogy az adós ne háríthassa utólag a hitelezőre a külön eljárási költséget azzal, hogy a hitelező nevében kéri a törlést. Erre a lehetőségre a bíróság figyelmét felhívjuk.

Tanácsos, hogy minden oly beadványban, mellyel egy tulajdonosnak bár több, de nem összesíthető telekkönyveibe való bejegyzést kérünk, az 1891: XVI. tc. 2. §-ára való utalással megindokoljuk az összevonás jogi akadályait és kívánatos, hogy a bíróság az ilyen indokolást — hacsak nem nyilvánvalóan alaptalan vagy célzatos — méltányos figyelembe részesítse.

Dr. Waldmann Lajos.

VI.

Az egyszerűsítés és a perköltség.

Az egyszerűsítési törvény ügyvédsérelmi szakaszairól szinte közhely már beszélni. A jelzálogtörvény ama sikerült kezdeményezését, mely az ingatlanárverés ügyvédi költségét tette illúzióriussá, folytatta a Te. az ingóárverésnél. Ezt az ügyvédek felsegítése okvetlenül így kívánta. Ugyancsak az ügyvédek támogatása végett vonja el a törvény 400 P-ig terjedő ügyekben, majdnem kivétel nélkül, a mulasztási ítélet meghozatalához szükséges, de feleslegessé tett tárgyalás költségét. A végrehajtási eljárásban majdnem teljesen megszűnt az elrendelő végzés. A végzést egy bírósági pecsétnyomó helyettesíti s az ügyvédek elestek a végzéskiadmányok szerkesztéseért és csatolásáért járó díjtól. Nem kell ezt a tételt lekicsinyelni. A járásbírósi eljárásban az előkészítő iratok eltiltása megvonta tőlünk az előkészítés költségét. Súlyos hatása lesz a fellebbezések korlátozásának is. Azzal, hogy 200 pengős ügyekben általában nincs helye, 200 P-ig terjedő marasztalás vagy elutasítás esetén pedig egyik vagy másik félnek lehetetlen a fellebbezés: az ügyek túlnyomó részében elestünk vagy a fellebbezés vagy az észrevétel, és minden ilyen esetben mindkét fél elesett a nyilvános előadás költségeitől.

Az ügyvédekért hullatott könnyek között azonban hullott egy olyan nyilatkozat is, hogy a peres eljárást olcsóbbá kellett tenni. Beismerem: az illetékes köröknek azt a törekvését, hogy a törvénykezést olcsóbbá tegyék, még az ügyvédség kárán is tiszteletreméltónak ítélniük. Hivatásunk kötelez bennünket arra, hogy a közérdeket a magunk egyéni érdeke elé helyezzük. Zokszó nélkül állanánk is a költségapasztási célzatot, ha annak nem csupán ügyvédi érdekellenes jellege volna, ha a kormányzat ott tenné olcsóbbá a bírói jogsegélyt, ahol a legnagyobb szükség volna rá: a végrehajtási eljárásban; ha a minisztérium a végrehajtók eljárási költségét, az árverési hirdetmények blankettáinak díját csökkentené; ha a teljesen céltalan, idejét mülta, túldrága hírlapi közzétételt s az ügyvédeknek a Budapesti Közlöny fenntartására hallgatagon szabott kötelességét is ezzel megszüntetné. Ezek a költségek valóban túlzottan és ok nélkül terhelik az adósokat. Ezek a költségek a súlyosak, nem az ügyvédi díjak. Majdnem minden 100 P-n aluli ügyben 20—25 pengőre rúg az árveréssel együtt a végrehajtó díja, míg az ügyvéd díjazása ugyanakkor alig 6—8 P. Ám a közfelfogás az ügyvéd és csak az ügyvéd ellen fordul a költségek miatt, az igazságügyminisztérium pedig a közhangulat szerint igazodik. Míg az ügyvédi költségek apasztására számos ötletet valósított meg az egyszerűsítésben, nem is gondolt a végrehajtási eljárásra: a végrehajtói díjak csökkentésére vagy éppen a végrehajtás államosításával e díjak kiküszöbölésére. Szinte kiáltó az ellentét az ügyvédek és végrehajtók érdekeinek mérlegelésében. Az a szegény ügyvéd, aki garasokért vállal helyettesítést a bíróságon, ha akad egy ügye, a költséget előlegezni kénytelen az autójáró végrehajtónak. Majdnem érthetetlen a végrehajtási eljárási költség apasztásával szemben a minisztérium állásfoglalása. A Te. 90. §-a szerint ugyanolyan díjat kell fizetni a bírósági tisztviselő-

nek is a végrehajtásért, mintha azt végrehajtó foganatosította volna, — ám a tisztviselőt csak napidíj és utazási költség illeti — *a többi díj az államkincstáré*. Hogy tehát az adós olcsóbban ne üssza meg a végrehajtást, azt a többletet, mely a végrehajtónak járt volna, elveszi tőle az államkincstár. Ehhez nem kell magyarázat, még szatíra sem. Az ügyvédi díj sok, a végrehajtási költség pedig akkor sem lehet kevesebb, amikor lehetne. Ha másképp nem, a kincstár szedi be a többletet, nehogy az adós jól járjon és jutányos áron jusson egy kis végrehajtáshoz. Rá kell azonban mutatnunk arra is, hogy a végrehajtási költségeket a Te. egyenesen meg is drágította. Arról nem kívánunk beszélni, mit jelent az, hogy most már a végrehajtók maguk állapítják meg a saját díjaikat. Ennyi bizalmat az ügyvéd sohasem fog élvezni, ám ezt a jogosítványt a végrehajtóktól nem irigyeljük. A tapasztalat azonban máris azt mutatja, hogy az eljárási díjon kívül az eddig soha fel nem számított, de most minden ügyben felszámított értesítési, jegyzőkönyvmásolati, nyomtatványi díjak, portók patikus módon részletezett összeállítás és összege az eljárási költséget jelentékenyen — 100 P-n aluli ügyekben közel 100 %-kal emelte. A költségapasztás bevallott elvével ez éppúgy ellentétben áll, mint az, hogy végrehajtási kérvények híján az ügyvéd neve a kiadmányokból ki nem tűnően, minden foganatosításnál vagy ingatlanvégrehajtási kérvény mellett újabb és újabb meghatalmazást kell csatolni, tehát újabb és újabb okmánybélyeget kell leróni. A bírósági kiadmányok és végrehajtói értesítések hivatalból portóköteles borítékokban érkeznek s ezek a portók évente százezrekkel drágítják az ország perlekedőinek eljárását. Ugyancsak az olcsóbbátétel elve ellen van a házassági ügyek meghatalmazásainak közjegyzői hitelesítése és az elhagyási bizonyítványok közjegyzői kiállításai. Az új törvény tehát csupán az ügyvédek felé hangoztatja az eljárási költségek csökkentésének követelményét, ugyanakkor azonban a végrehajtók, a közjegyzők, a posta, a kincstár javára az eljárás bizonyos fajait és szakaszait jelentékenyen drágítja meg. Ez a drágítás is elsősorban az ügyvédeknek sujtja, akik a felszaporított készkiadásokat az egész vonalon előlegezni kötelesek, noha bevételeiket a gazdasági helyzet és az egyszerűsítés egyidőben és egyaránt csökkentik.

Az ügyvédi költségeket érintő jogszabályoknak koronája a Te. 24. §-ának utolsóelőtti bekezdése, mely szerint «az elsőbírósnak olyan ítélete ellen, mely ellen a fellebbezés egyebekben mindkét félre ki van zárva, a perköltség kérdésében csak akkor van helye fellebbezésnek, ha a megítélt perköltség összege a fellebbezési értékhatárt (jb. 200 P) meghaladja. Ezt a szabályt példák-
kal kell értelmezni.

I. Nem fellebbezhető ügyben járna felperesnek skála szerint 500 P költség. A bíróság megítél 200 P-t. Az érdek 300 P. Felperes nem fellebbezhet. Ha a bíróság egyáltalán nem ítélt meg neki költséget: az érdek 500 P, de felperes nem fellebbezhet. Ha a bíróság 400 P-t ítélt meg, az érdek 100 P és felperes fellebbezhet. Ha a bíróság 201 P költséget állapít meg neki, ez 1 P miatt már módja van jogos költségkövetelését a felsőbírósnak előtt érvényesíteni.

II. Alperest marasztalják 200 P tőkében és 200 P költségben, noha a skála szerint csak 100 P költség járna. Nem fellebbezhet. Marasztalják 201 P költségben, fellebbezhet és leszállíthatja a költséget a kellő mértékére.

III. A járásbírósnak előtt valamely hatásköri címen folyik egy 100,000 P értékű per. — A bíróság alperest elismerés alapján 99,800 P-ben marasztalja. — Alperes a fellebbezésről lemond. — Tíz tárgyalásért megítélnek felperesnek 200 P költséget. — Felperes nem fellebbezhet a perköltség kérdésében. Mert: nincs fellebbezés, ha a bíróság 200 P-nél kevesebb költséget ítélt meg; csak 200 P-n felüli ítélet esetén van költségügyben fellebbezés, tehát nincs akkor, ha a bíróság *nem ítélt meg* költséget, ha megszüntette a költséget, ha skálán alul ítélt meg 200 P-nél kevesebb költséget.

Szinte érthetetlen, hogy ennek a jogszabálynak tervezete hogy tudott annyi ügyvédi értekezlet retortáján kritika nélkül keresztülszúszni. Ez a rendelkezés még következményekkel járhat. Nincs országosan kötelező ügyvédi díjszabásunk. Bekövetkezhettek, hogy bármely ügyben 200 P lesz a díjaink legmagasabban megállapított összege. Mi ugyan a legnagyobb bizalommal viseltetünk a jogszabályt alkalmazó bíróságainkkal szemben, s hisszük, hogy az ügyvédi munkát és megélhetésünket a jövőben is szeretettel és megértéssel fogják értékelni. Mégis aggodalommal kell e 24. §-ra gondolnunk. Mert: egyrészt lehetővé teszi a § 2. bekezdésének eseteiben a költségeknek igen alacsony színvonalon való maxi-

málását; másrészt nem nyújt védelmet a költségek túlalacsony megszabásával vagy helytelen indokú megszüntetésével szemben. A jogszabály az ügyvéd helyzetét saját felével szemben is sokszor teljesen lehetetlenné teheti, mert a pernyertes felet is a költségek részbeni viselésére kényszerítheti, amit egyetlen fél sem fog az ügyvédjének sohasem megbocsájtani. De ez a költségparagrafus a bíró kezébe, és csak az elsőbíró kezébe, olyan hatalmat is ad a jogvédő ügyvéddel szemben, amely — mindnyáján emberek vagyunk — valamely egyedülálló, véletlen esetben bár, de büntető jelleget is ölthet, tehát az ügyvédet így, némán és a nélkül, hogy ez alkotójának célja lett volna, abban a szólásszabadságban és függetlenségben korlátozhatja, amelyre az ügyvédnek hivatása gyakorlásában olyan szüksége van, mint a fának a maga gyökerére. *Dr. Mezey Sándor.*

VII.

Mikor kell végrehajtható kiadmányt kiállítani?

Az 1930:XXXIV. tc. 62. §-a alapján belföldi mulasztási ítélet, bírói egység vagy fizetési meghagyás alapján kielégítési végrehajtás céljából nem a végrehajtásnak végzés útján elrendelését, hanem végrehajtható kiadmányok kiállítását kell kérni. A törvénynek ez a rendelkezése határozott és világos.

Annál kevésbé szabatos a 62. § 4. bekezdésének 1. pontja, mely felsorolja a hivatkozott generális rendelkezés alól statuált kivételek első csoportját. Ez a törvényhely megtagadja a végrehajtható kiadmányok kiállítását oly esetekben, ha a »végrehajtás alapjául szolgáló« határozatot ellentmondással vagy bármilyen más jogorvoslattal támadták meg. A budapesti központi járásbírószék rövid eddigi gyakorlata szerint ebbe a kivételes csoportba tartozik az az eset is, amikor a kibocsájtott fizetési meghagyást az adós ellentmondással támadta meg, majd az ennek folytán kitűzött tárgyaláson nem jelenvén meg, ellene mulasztási ítélet hozatott. Pedig a 62. § 4. bekezdésének 1. pontjának helyes értelmezésével nem lehet kétséges, hogy ilyen esetben végrehajtható kiadmányt kell kiállítani és nem a végrehajtás végzéssel elrendelésének van helye, minthogy a végrehajtás (elrendelésének) alapjául szolgáló határozat nem a fizetési meghagyás, hanem a meghozott mulasztási ítélet. Ez ellen pedig az alperes semminemű jogorvoslatot nem használt. Hogy ennek a törvényhelynek ez a helyes értelmezése, arra utal az 1. pontnak befejező mondata, mely a végrehajtható kiadmányok megtagadása eseteinek körét kiterjeszti azokra az esetekre is, mikor a jogorvoslatot elutasították vagy visszautasították. Ugyanis fizetési meghagyás kibocsájtása esetében, ha az ez ellen használt ellentmondást a bíróság visszautasítja, úgy már maga a fizetési meghagyás lesz a »végrehajtás alapjául szolgáló« határozat; ily esetben tehát a végrehajtható kiadmányok kiállításának megtagadása indokolt. Azonban a fizetési meghagyás ellen használt jogorvoslat *elutasítása* semmi esetre helyt nem foghat, mert a törvényes határidőn belül ellentmondással megtámadott fizetési meghagyás a Pp. 594. §-ának 2. bekezdése értelmében csupán a keresetlevél kézbesítésének hatályaival bír.

Vagyis álláspontom szerint végrehajtható kiadmány kiállítása a végrehajtás elrendelésének módja akkor is, ha a kibocsájtott fizetési meghagyás a 15 napi határidőn belül ellentmondással megtámadtatott, de a kitűzött tárgyaláson mulasztási ítélet hozatott.

A törvény szövegének értelmezéséből csakis erre a következtetésre lehet jutni, jöllehet a 62. §-t, mint egységes egészet vizsgálva, kitérni a törvényhozó azon szándéka, hogy a végrehajtható kiadmányok kiállítását a fentebbi esetben is megtagadja. Ugyanis az első bekezdés generális szabálya mulasztási ítélet és fizetési meghagyás, valamint bírói egység esetében szabja elő a végrehajtás végzés útján elrendelésének mellőzését. Vagyis oly esetekben, amikor a meghozott végrehajtható határozat az alperes perbeocsájtkozása nélkül a felperesi kérelem értelmében hozatott meg vagy pedig a peresfelek akaratmegegyezésén alapul. Míg a 4. bekezdés 1. pontja minden oly esetben, amelyben az (adós) alperes védekező lépést tesz, a végrehajtásnak végzéssel elrendelését kívánja fenntartani. (Főként a 63. § 2. bekezdésére tekintettel.)

Pedig a kétféle értelmezés lehetőségének sürgős elhárítását indokoltá tenné az a körülmény is, hogy a járásbírószági peres érték alsó határának jelentékeny felemelése következtében a perek számottevő hányada fog a fentebbi rendelkezés alá esni.

Dr. Loschitz Ferenc.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.**Jogbizonytalanság.**

(Automobilokozta kár kérdéseiben.)

Az automobilbalesetek következtében támadt perekben rendkívül megnehezíti a bíróság munkáját az a körülmény, hogy a gépkocsitulajdonosok kártérítési felelősségének kérdését nem szabályozza törvény.

A háború befejezése óta rendkívüli mértékben fejlődött automobilforgalom egyenes arányban szaporította az ilytermészetű perek számát, állandóan változik a joggyakorlat és állandó meg-
lepetésekkel szolgál a kir. Kúria.

Itt van mindjárt a 24-es számú büntető jogegységi döntvény, amely oly nagy port vert fel az úrvezetők széles táborában, amely azonban csak egy egész jelentéktelen mellékkérdésben tette egységessé a bírói gyakorlatot.

A leglényegesebb kérdésben, t. i. hogy mikor felelős a gépkocsitulajdonos a sofőrje által okozott kárért, még ma is teljes a jogbizonytalanság, mint a kir. Kúriának alább ismertetendő II. 2980/1929. számú ítélete is mutatja.

Ismeretem az esetet:

Az 1924. január 24-én történt gépkocsibalesetből eredő kártérítési keresetét felperes csak a baleset alapján megindult kihágási eljárás befejezése után három év múltán, 1927. július 9-én indította meg úgy a gépkocsivezető, mint a tulajdonosok ellen.

Az alperesek az 1874: XVIII. tc. 9. §-a alapján azzal védekeztek, hogy a kártérítési követelés sérüléseknél a baleset bekövetkeztétől számított három év alatt elévül.

A kir. ítélőtábla a gépkocsivezetőt marasztalta, miután a kihágási eljárásban is jogerősen megállapított vétkességét beigazoltak láttá, azonban a gépkocsitulajdonosokkal szemben felperest keresetével elutasította, mert megállapította tényként, hogy a sofőr vizsgázott gépkocsivezető volt és így a tulajdonosokat az alkalmazott megválasztásánál gondatlanság nem terhelte.

Felperes azon felülvizsgálati érvelését, hogy a tulajdonosok tárgyi kártérítési felelőssége nem évül el, mivel a kereset beadását a kihágási eljárás elhúzódása késleltette, a kir. Kúria nem tette magáévá és annak megállapítása mellett, hogy nincs olyan törvényes rendelkezés, amely szerint a kártokozó magánjogi felelősségének megállapítása kérdésében indítandó peres eljárást a kihágási eljárásnak meg kell előznie, kimondotta, hogy helyes a fellebbezési bíróságnak az a jogi döntése, hogy a tulajdonosoknak az idézett törvényen alapuló tárgyi kártérítési felelősségének elévülése a kereset beadásakor már befejeződött.

Mindazonáltal feloldotta a kir. Kúria az ítéletnek az első- és harmadrendű alperes gépkocsitulajdonosokra vonatkozó részét a következő indokolással:

Az első- és harmadrendű alperesek felelőssége azonban nem a tárgyi felelősség, hanem az általános magánjogi szabályok alapján a törvényes feltételek esetén esetleg megállapítható lehet — az alkalmazottak, a másodrendű alperes vétkességének megállapítása folytán.

Másodrendű alperes ugyan vizsgázott gépkocsivezető s így első- és harmadrendű alperesek az alkalmazott megválasztásában nem vétkesek.

A kir. Kúria jogegységi tanácsa a 84. számú polgári döntvényének indokolása szerint azonban kimondotta, hogy a vétkesség elvén felépült azon általános szabály alól, hogy a megbízó a megbízottja által az ügykörébe eső teendők teljesítésében harmadik személynek jogellenesen okozott kárért csak saját vétkessége esetén felel, kiveendő egyebek között az az eset, amikor a fennforgó körülmények, a foglalkozás vagy az üzem természete vagy terjedelme, esetleg az érdekelt felek vagyoni viszonyai indokoltá teszik, hogy a megbízó saját vétkességének a fennforgása nélkül is feleljen a megbízottja által az ügykörébe eső teendők teljesítésében harmadik személynek okozott kárért. (II. 2980/1929., Totth, 1930. július 2.)

Szerény véleményem szerint ebben az ítéletben a kir. Kúriának olyan újabb álláspontja nyilvánul meg, amely, ha azt a kir. Kúria az egész vonalon keresztülviszi, a gépkocsitulajdonosok jogi helyzetét az eddiginél jelentékenyen súlyosbítani fogja.

Eddig ugyanis két alapelv volt kijegecsedettnak tekinthető:

Az egyik megállapítja, hogy a gépköcsi veszélyes üzem, ennél fogva a tulajdonost az 1874 : XVIII. tc. analóg alkalmazása mellett objektív kártérítési felelősség terheli.

A másik alapelv eddig az volt, hogy általános magánjogi szabályok csak ott nyernek alkalmazást, ahol a kár két veszélyes üzem egymáshatása folytán áll elő, ahol ugyanis az automobiltulajdonosok tárgyi kártérítési felelőssége megszűnik és természetesen ott, ahol a kártérítés a gépkocsitulajdonos egyéni vétkességén alapszik.

Ezen második jogtétel alkalmazása következtében alakul ki az a bírói gyakorlat, hogy ha a kár két gépköcsi összeütközése folytán áll elő és a tulajdonosokat a sofőrök kiválasztásánál gondatlanság nem terheli, úgy a gépkocsitulajdonos még akkor sem felelős a kárért, ha a balesetet kizárólag az ő sofőrje okozta, hanem csak a sofőr saját vétkessége alapján.

Ez a gyakorlat némi könnyebbséget jelentett az objektív felelősség által amúgyis állandó vagyoni romlás veszélyének kitett gépkocsitulajdonosok részére és ez a bírói gyakorlat ugyanazon a jogi megfontoláson alapult, mint amely megteremtette az objektív felelősség fogalmát.

Ugyanis az objektív felelősség elve azon a megfontoláson alapszik, hogy az a vállalkozó, aki a személy- vagy vagyonbiztonságot valamely vállalat létesítése és üzemeltetése által veszélynek teszi ki, a vállalat üzeméből eredő károkért vétkesség nélkül is felelős és a kárveszélyt, mint üzleti kockázatot, viselni tartozik.

A contrario: ha a kár két veszélyes üzem egymáshatása folytán áll elő, csak az általános magánjogi szabályok nyerhetnek alkalmazást, amely szerint csak a vétkes fél, illetőleg egyén tartozik kártérítéssel, egyébként a veszélyes üzemek tulajdonosai, ha őket culpa in eligendo nem terheli, a kárért felelőssé nem tehetők.

Ha azonban a kir. Kúria fenti ítéletének indokolása állandó bírói gyakorlatot fog képezni, akkor a két pillér között egy ív épült, amelyen tetszés szerint lehet ide-oda sétálni. Ha a gépkocsitulajdonos felelőssé tehető saját vétkessége nélkül is a kárért akkor is, amidőn objektív kártérítési felelőssége már megszűnt, csak azért, mert a 84. számú polgári jogegységi döntvény szövegezése ezt a magyarázatot lehetővé teszi, akkor alaposan tartani lehet a bírói gyakorlat olyirányú fejlődésétől, amely szerint két veszélyes üzem egymáshatásából előállott kár esetében annak a megállapításánál, hogy a megbízó a megbízottja által az ügy körébe eső teendők teljesítésében harmadik személynek jogellenesen okozott kárért felel-e vagy sem, figyelemmel kell lenni a fennforgó körülményekre, a foglalkozás vagy üzem természetére vagy terjedelmére, esetleg az érdekelt felek vagyoni viszonyaira is.

Ez pedig circulus vitiosus.

Nevezetesen vagy olyanok a fennforgó körülmények, olyan a foglalkozás vagy az üzem természete vagy terjedelme, hogy az illető üzem veszélyes üzemnek tekintendő, akkor fennáll az objektív felelősség elve, de fennáll a rövidebb elévülési idő is. Ha pedig a kir. Kúria bizonyos esetekben eljut arra a helyes megfontoláson alapuló álláspontra, hogy itt már csak a vétkességen alapuló általános magánjogi kártérítési felelősségről lehet szó, akkor nem szabad ismét kivételt statuálni az üzem veszélyessége vagy terjedelme szempontjából.

Ilyen áldatlan helyzetet teremtett az a körülmény, hogy a bíróság a változott viszonyok folytán nap-nap után felmerülő perekben közvetlen törvény nélkül, részben egy nem teljesen kvadráló analóg törvényre, részben pedig egy olyan jogegységi döntvényre kénytelen alapítani ítéleteit, amelyeknek megalkotásakor ezen kérdésekről a bírácoknak még fogalmuk sem lehetett. A legsürgősebb teendők közé tartozik, véleményem szerint, az automobiltörvény megalkotása, amelynek ezeket a kérdéseket az összes érdekelt felek érdekeinek szem előtt tartása mellett rendezni kell.

Dr. Huszár Andor.

Szemle.

— **Mit szabad az ügyvédi kamara beléletéről közölni?** Ez a kérdés merült fel és az a furcsa, hogy — engedély nélkül — még azt se írhatnók meg, hogy hol és mikor és miért merült fel. A budapesti ügyvédi kamara ügyrendjének 41. §-a szerint ugyanis a választmány teljes ülései nem nyilvánosak. A választmány december 22-i határozatában ezt a §-t akként értelmezi, hogy az ügyvédi kamara

választmányi üléseinek sem lefolyásáról, sem az ott elhangzott indítványokról és felszólalásokról, sem a hozott határozatokról az egyes választmányi tag a választmányon kívül álló személyeknek közléseket tenni egyáltalán nincs jogosítva. Ily közlések ugyanezen magyarázat szerint csak a kamara választmányának határozata vagy a kamara elnökének intézkedése folytán tehetők.

A választmány ezt a határozatát mihez tartás végett minden egyes tagjával írásban közölte és csak az e célra kért és megadott engedély teszi reánk nézve lehetővé, hogy hozzászóljunk a kérdéshez. Nem lehet kétséges, hogy a kamara határozata az ügyrendet tévesen értelmezi és ami ennél is nagyobb baj, beleütközik az autonómia szellemébe, ellentétben áll céljával, ez okból a legnagyobb csodálkozással és megütközéssel fogadta az ügyvédi kar. Az ügyrend szerint az ülések nem nyilvánosak. De ez csak azt jelenti, hogy ügyvéd, ha nem választmányi tag, nem vehet részt (engedély nélkül) a választmányi ülésén. Semmiféle törvény vagy más jogszabály nem intézkedik arról, hogy nem nyilvános ülésen történtek közlése eo ipso tilos volna. Az ügyvédi kamarák hatásköre kiterjed az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvására, az ügyvédek jogainak megvédésére, a jogszolgáltatás és ügyvédség terén mutatkozó hiányok mikénti orvoslása kérdésében véleményadásra stb., stb. Csupa oly kérdés, mely a legnagyobb fokú nyilvánosságot megköveteli. Minden egyes ügyvédnek joga van számonkérni az általa megválasztott választmánytól, mit és miért csinált vagy mit és miért nem csinált. Az ügyvédi kar a lét és nemlét határához érkezett el. A választmány minden egyes ülésén a kar egyetemét érintő elvi kérdések kerülnek szóba. Nézetünk szerint a választmányi tagnak nemcsak joga, hanem kötelessége a választmányon kívül állókat tájékoztatni, véleményüket kikérni, egyes tervezett intézkedések várható eredményei iránt tájékozódni. Az ügyvédi probléma oly súlyos, hogy azt meg kell oldani sem a választmány, sem a budapesti, sem az egész magyar ügyvédi kar nem tudja. Tehát csak palliatív eszközök létesítéséről és — sajnos — az ügyvédi kar ellen intézett szakadatlan támadások kivédéséről lehet szó. Mind ehhez a kis választmány ereje nem elég. Ehhez az egész kar állandó együttműködése és szolidaritása szükséges. Persze lehetnek és vannak — igen ritkán — kényes témák, melyeket csak bizalmas körben lehet tárgyalni. Majdnem kivétel nélkül személyi kérdések. Ily személyi kérdés kapcsán elkövetett indiszkrécio indította a kamarát a határozat meghozatalára is. De a határozat túllő a célon. A választmánynak módjában áll esetről-esetre felkérni tagjait, hogy valamely konkrét határozatot vagy tanácskozást tekintsenek bizalmasnak. Előfordult ez a múltban is. Sohasem történt ily esetekben visszaélés. De a szabály az legyen, hogy minden közölhető, amit választmányi határozat nem nyilvánított bizalmasnak. Nem lehet a választmányi tagnak kezét megkötni, hogy ügyvédi vagy nem ügyvédi társaságban, vagy a választást megelőző értekezleteken ne mondhaszon el mindent szabadon, amit a választmányi üléseken hallott, ne adhaszon szabadon felvilágosítást a hozzá intézett kérdésekre. Hatályon kívül kell helyezni a határozatot és inkább az ügyrendet kell kiegészíteni azzal, hogy a választmány egyes határozatait bizalmasaknak minősítheti. Mikor a diplomácia titkossága is szűnőben van, furcsa volna, ha az autonómia venné át a diplomácia titkosságát.

— **A Budapesti Ügyvédi Kamara** következő levelet intézte lapunkhoz: «Az «Ügyvéd» című közlöny múltévi karácsonyi számában 8-ik oldalon több irányú kérdésekkel fordul az Ügyvédi Kamara elnökéhez. Ezen kérdésekkel választmányunk folyó évi január hó 15-én tartott ülésében foglalkozott s elhatározta, hogy a kérdésekre adott válaszokról nagybecsű lapjuk révén is a jogász-nyilvánosságot tájékoztatja. Azt kérdezi az «Ügyvéd» megjelölt számában, hogy a kamarához akár a belföldről, akár a külföldről jövő esetleges megkeresések ügyvédek ajánlása iránt

vagy jogi vélemények adása tárgyában, milyen rendszer szerint intéztek el, ki intézi el ezen ügyeket, kik az ajánlásra hivatottak és kik mikor, milyen ügyekben ajánltattak. A kamara elnöke kijelentette, hogy azt az utasítást adta a titkároknak, hogy egyes ügyvédek ajánlani nem szabad, utalni kell a kamarai névjegyzékre és azt, ha külföldről jön a megkeresés, be is kell küldeni. Évek óta a kamara így jár el. A kamara főtitkára egybegyűjtötte az 1930. évre vonatkozó ily irányú megkereséseket, ezeket a választmányi ülésen bemutatta, ezek elintézése minden esetben az volt, hogy a kamara ügyvédet nem ajánlott, de hivatkozott a minden évben megjelenő kamarai névjegyzékre, melyben az összes budapesti ügyvédek fel vannak sorolva. Az «Ügyvéd» című lap azon további kérdésére, hogy a kamara elnöke milyen rendszer szerint jelöli ki a választott-bírákat, ha a szerződő felek e tekintetbe hozzáfordulnak, a választmány tudomásul veszi a kamarai elnök azon kijelentését, hogy ilyen kijelöléseket — amint ezt az egyes ügyek természetéből megkívánja — legjobb belátása és lelkiismerete szerint arra rátermett kartársaknak tartja fenn, hogy pedig ezen kijelölés szélesebb méretekből nem érvényesülhetett, annak az a magyarázata, hogy a legutóbbi hét évben ilyen kijelölésre összesen 19 esetben került sor, tehát évenként három ily kijelölésre sem nyílik alkalom. Végül, ami a tiszteletdíjat élvező kamarai tisztikari tagok fizetésének leszállítását illeti, a kamarai választmány felfogása szerint ezen kérdésben az évi rendes közgyűlés évről-évre dönt. A választmány ismeri azon fontos és széles munkakört, melyet a kamara választott tisztviselői betöltenek és az a felfogása, hogy az azokért megállapított tiszteletdíjak összege olyan szerény, hogy azok leszállítása semmi tekintetben méltányosnak nem jelentkezik. Igen természetes, hogy a költségvetési bizottság és a választmány is az 1931. évi költségvetés összeállításánál — tekintettel a nyomasztó gazdasági kérdésekre — a legnagyobb mértékben fog igyekezni a takarékosági szempontokat érvényesíteni a lehetőség határain belül.

Kérjük, hogy választmányi jegyzőkönyvünk ezen adatait nagybecsű lapjuk legközelebbi számában közzétenni méltóztassék. Budapest, 1931. évi január hó 15. Kartársi tisztelettel: Dr. Blanner s. k., a Budapesti Ügyvédi Kamara főtitkára.

— Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége 1930. december hó 28-án, majd folytatólag 1931. január 4-én tartotta évi rendes közgyűlését. Dr. Groh István elnök megnyitója; dr. Martos Pál főtitkár jelentése után a közgyűlés megadta a tisztikarnak a felmentvényt, majd kimondotta az alapszabályok értelmében felállított budapesti kerület megalakítását. A közgyűlés által az 1931. évre megválasztottak: Országos tisztikar: országos elnök: dr. Szentiványi János; társelnökök: dr. Buday Béla, dr. Martos Pál; alelnökök: dr. Balla Miklós, dr. Meer Andor; főtitkár: dr. Herskovits M. József. Kerületi tisztikar: elnök: dr. Neugröschel Endre; társelnökök: dr. Boinitzter Pál, dr. Zaitz Jenő; főtitkár: dr. Pályi Károly.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Dr. Kovaliczky Elek sátoraljaújhelyi kir. közjegyző március elsejére állandó helyettest keres. Kézírtas ajánlatok, eddigi működés, referenciák és fizetési igény megjelölésével, közvetlenül nevezett kir. közjegyzőhöz intézendők. ⁴⁰²

Dr. Scheiner Ernő törökszentmiklósi ügyvéd március 1-i belépésre gyakorlattal bíró jelöltet keres. Ajánlatokat igény megjelölésével. ⁴⁰⁴

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György **Dr. Paulay Gyula**
a pestvidéki járásbíró elnöke. büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára fűzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY DÖNTVÉNYTÁRAI

Büntetőjogi XXIII.	— — — — —	P 3·20
Hiteljogi XXIII.	— — — — —	P 3·20
Magánjogi XXIII.	— — — — —	P 3·20
Perjogi XV.	— — — — —	P 2·40
Közigazgatási és Pénzügyjogi XXII.	— — — — —	P 2·40

Az 1930. évi Döntvénytár kötetei egy kötetbe kötve P 18·80

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Az «egyszerűsítés» bonyodalmai: VIII. Dr. Varga Károly pécsi kir. ügyész; IX. Dr. Nekich Richárd szegedi ügyvéd; X. Dr. Vas Imre budapesti ügyvéd; XI. Dr. Kóla György budapesti ügyvéd; XII. Dr. Horovitz Alfréd gyöngyösi ügyvéd. — Dr. Malonyai Béla budapesti kir. törvényszéki bírósági elnök: A holtanyilvántartás kihatása a házassági kötelékre és a gyermek törvényességére. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIV. 2. — Közigazgatási és Pénzügyi jogi Döntvénytár. XXIII. 1.

Az «egyszerűsítés» bonyodalmai:*

VIII.

Kritikai megjegyzések az 1930. évi XXXIV. tc. (Te.) 105. §-ához.

A címben idézett új törvényünk III. fejezete a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítését egyebek közt azzal kívánja elérni, hogy 105. §-ának 1. bekezdésében a bűncselekmények anyagi halmazata esetére fakultatíve s illetőleg imperatívus a vádemelés mellőzését írja elő a halmazatban állók közül az «olyan bűncselekmények miatt, amelyek figyelmen kívül hagyása a megtorlás súlyát lényegesen nem befolyásolhatja». A vádhatóság diszkréciója bízott emez intézkedést még kötelezővé is teszi a törvény «olyankor, amikor az ily bűncselekmény felderítése és ítélettel eldöntése jelentékenyen késleltetné az ugyanazon terhelt ellen nagyobb jelentőségű bűncselekmény miatt folyó eljárás befejezését».

Ennek a rendelkezésnek az eljárás egyszerűsítését, gyorsítását s olcsóbbá tételét célzó intenciója teljesen átlátszó és annak mint legis ratióinak indokoltsága, korszerű szüksége minden vitán felül áll. Szó fér azonban először is ahhoz, hogy vajjon a vád emelésének a közérdek szempontjából (amely nyilván itt is praevaleál) egy vagy több csekélyebb súlyú bűncselekmény tárgyában való mellőzése nem jelent-e sérelmet az abban érdekelt másik félre, akinek esetleg nyomósabb s közvetlenebb anyagi vagy erkölcsi érdeke fűződhetik ennek a közre nézve jelentéktelenebb természetű bűncselekménynek megtorlásához, mint a vád kizárólagos tárgyaúl szánt súlyosabb deliktumához. Lélektanilag önként érthető ugyanis, hogy például az a hatósági tag vagy közeg, akit «akár erőszakkal, akár veszélyes fenyegetéssel hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályoznak vagy intézkedésre kényszerítenek», azaz ellene erőszak vétségét, avagy büntetést követik el, sokkal kevésbé fájlalja az ennek folytán hivatali tekintélyén esett csorbát, mint az ezzel kapcsolatban esetleg reávonatkozólag használt rágalmozó vagy becsületsértő kifejezéseket. Legkevesebb sem ütközhetünk meg tehát azon, ha inkább súlyt helyez arra, hogy utóbbiak, mint személye elleni támadás miatt elégtételhez jusson, mintsem a közérdeket érintő vagyis tárgyilag nagyobb horderejű bűncselekmény megtorlására. Méltán tiltakozik ennél fogva igazságérzetünk az ellen, hogy ily esetben a rágalmozás vagy becsületsértés vétségének a vádemelésből való kihagyása révén a sértett fél előtt elzárjuk a személyes megbántásáért őt megillető törvényes megtorlás, mint az állam igazságszolgáltatásától teljes joggal igényelt elégtétel útját.

A 105. § által praetendált egyszerűsítés ennek folytán csakis azokra a viszonylag gyéren előforduló bűnhalmazati esetekre szorítkozhatnék, ahol a csekélyebb súlyú bűncselekmény (rendszerint inkább csak kihágás) nem olvad ugyan bele a súlyosabb deliktum tényálladékába, de legalább is közvetlenül nem sért, avagy vesz-

lyeztet magánérdeket sem és így abban konkrét személy, mint sértett fél nem szerepel. Ha például a hatóság tagja vagy közge elleni erőszak büntetével, illetve vétségével, avagy felhatalmazás alapján hivatalból üldözendő rágalmozás, illetve becsületsértéssel a Ktk. I—IX. fejezeteiben foglalt valamely kihágás kerül halmazatba (kivéve a 46. §-ba ütköző kihágást, amelyet ugyanis az előbbi súlyosabb tényálladékok abszorbeálnak); ugyancsak anyagi halmazat létesülhet például a kormányzósértés vétsége s az imént jelzett kihágások között.

Ha már most a büntetett vagy vétséggel halmazatban álló fentebbi kihágások egyikére-másikára nézve a kir. ügyészség a Te. 105. §-a alapján mellőzi a vádemelést, erről a súlyosabb bűncselekmény felett ítélezésre hivatott bíróságon kívül nincs is, akit értesítenie kellene, mert sértett fél hiányában emez intézkedése nem érdekel senkit. Voltaképp tárgyaltalan tehát az a törvényes rendelkezés, amely a pótmagánvádat kizárja ugyan, de viszont folyamodási jogot biztosít a (valóságban nem is létező) sértett számára. Ha ellenben a súlyosabb természetű bűncselekménnyel halmazatot képező csekélyebb jelentőségű deliktum: kihágás, vétség, sőt pláne büntett (mert a 105. § alapján még az utóbbinak a vádemelésből való kiejtéséről is szó lehet) — például a Ktk. X. fejezetében felsorolt kihágások bármelyike, továbbá a rágalmozás, becsületsértés vagy hitelrontás, könnyű testi sértés, magánlaksértés, levéltitoksértés, valamint a személyes szabadság megsértése s a jogtalan elcsátítás, vagyonrongálás és uzsora vétségei s illetőleg ezeknek indítványi esetei, végül a szemérem elleni büntettek s a lopás és sikkasztás büntetteinek indítványi esetei — eminenter, avagy legalább is elsősorban valamely személy anyagi vagy erkölcsi érdekeit sérti, illetve veszélyezteti, akkor tisztán a bűnvádi eljárás egyszerűsítése (munka-, idő- és költségmegtakarítás) céljából nem lehet az illetőt megfosztani sem a pótmagánvád, sem a folyamodás jogától. Ezzel ugyanis arra kárhozzátjuk, hogy a vádemelésből kihagyhatónak vagy kihagyandónak talált csekélyebb súlyú bűncselekmény megtorlatlanul maradásába kényszerű tétlenséggel belenyugodjék s az abból reá hárított anyagi vagy erkölcsi hátrányt elégtétel nélkül elviselje és esetleges magánjogi igényével külön, hosszadalmas, költségesebb s többnyire kétes kimenetelű polgári perútra legyen kénytelen térni.

De a 105. § 2. bekezdése részben útját is szegi az 1. bekezdéssel célzott egyszerűsítés gyakorlati érvényesítésének és a vádemelés körüli eljárást egyenesen komplikálja s hátráltatja, mivel a pótmagánvádat kizáró deklarációjával szemben következetlenül kimondja viszont azt, hogy «a sértett azonban a kir. ügyészség határozata ellen a kir. főügyészhez folyamodhatik». A kir. ügyészség ennél fogva mindenképp kénytelen a Bp. 36. § (vádképviselet-megtakadás) analógiájára külön alakszerű — «indokolt, írásbeli» — határozatot hozni és ezt a Bp. 42. § 1. bek.-ben előírt (nyolcnapos határidőhöz kötött) folyamodási jogra való) figyelmeztetés mellett a sértett részére kézbesíttetni. A vádemelés tárgyaúl szánt egy vagy több súlyosabb bűncselekményre nézve pedig a vádirat benyújtásával — legyen bár ezek tekintetében még oly tiszta s vádemelésre teljesen érett a tényállás — várnia kell mindaddig, amíg határozatának a sértett részére történt kézbesítésétől számított nyolc nap a folyamodás beadása nélkül eltelik, avagy míg a kir. főügyész a folyamodással megtámadott határozatot II. és egyben végső fokon felülbírálja.

Ha ugyanis a kir. ügyészség a vádemelést (részben) mellőző határozatával egyidejűleg, azaz nyilván elhamarkodva nyújtaná

* Az előbbi közl. lásd a 3. számunkban.

be a súlyosabb bűncselekményre vagy bűncselekményekre korlátozott vádiratát s nem várná be határozatának (alaki) jogerőre emelkedését, utóbbinak a kir. főügyész részéről való megváltoztatását vádemelésre utasítás esetén kitenné magát annak, hogy ugyanazon ügyben pótvádiratot kellene beadnia. Ez pedig a határozatnak, folyamodás felterjesztésének s a netaláni pótvádiratnak szerkesztési és kezelési teendőiből álló többlettel, azaz abszolúte fölöslegesen fokozná a kir. ügyészség munkaterhét s tagadhatatlanul rovására esnék a vádhatóság tekintélyének is. De ha vádirata benyújtásával bejárja is a kir. ügyészség határozatának (alaki) jogerejét vagy az annak megváltoztatásáról és generális, együttes vádemelésről rendelkező kir. főügyészi döntést, akkor is fennmarad a dezavált elsőfokú határozat szerkesztésében, leírásában s kiadmányozásában, továbbá a folyamodás iktatásában, felterjesztésének szerkesztésében, leírásában és kiadmányozásában s a főügyészi határozat iktatásában, valamint a sértettnek erről való értesítésében és az ügy nyilvántartásában a kir. ügyészségre, sőt a folyamodással megtámadott határozat érdemi felülbírálása körül a kir. főügyészségre is ugyancsak merőben szükségtelenül háruló fogalmazási s kezelési munka és az ezekkel járó idővesztés, végül — ha a szigorú takarékosági elv tágításával a reájuk fecsérelt papíryanag ára, mint csekélységénél fogva negligálható kiadási tétel fölött szemet húnyunk is — a határozat megdőltével a vádhatóság tekintélyét kétségtelenül csorbitó erkölcsi hátrány.

A 105. § 2. bek.-ben foglalt kontroverz rendelkezésnek fentebb vázolt visszas következményei tehát csakis úgy lettek volna eliminálhatók, ha a törvény a pótmagánvádon kívül a folyamodást is kizárta volna a vádemelés (részbeni) mellőzésével szemben s ennek tárgyában külön alakoszerű határozatot nem is kívánt volna, hanem csupán annak a vádiratban való egyszerű bejelentését írta volna elő; de természetesen csak oly csekélyebb súlyú deliktumokra (főképp kihágásokra) nézve, melyekben magánszemély mint sértett fellépéséről szó se lehet. De ha már önálló határozat hozatalát rendelte a törvény a vádemelés mellőzése kérdésében, akkor privát érdeksérelmet is okozó bűncselekmények tekintetében a folyamodási jog mellett meg kellett volna engednie sértett részére a pótmagánvád átvételét is.

A csekélyebb súlyú és ennek folytán a vád tárgyai közül kihagyhatónak mutakozó bűncselekmény ugyanis vagy olyan természetű, amely magánérdeket közvetlenül abszolúte nem érint, hanem tisztán közérdekbe ütközik; vagy pedig olyan, amely elsősorban, sőt úgyszólván egyedül valamely személynek büntetőjogilag védett anyagi s illetőleg erkölcsi érdekkörét támadja meg, sérti vagy veszélyezteti és legfőlegbb közvetve hat vissza a társadalom (állam) érdekeire. Az első csoportba tartozó bűncselekményekre nézve tökéletesen elegendő kautélának merem állítani a Bp. 33. § 1. bekezdésében kifejezésre jutó legalitás elvét, amely szinte föltétlenül kizárja még a lehetőségét is annak, hogy az ügyészség vádja hiányában kikerülhessenek a törvényes megtorlás alól a «hivatalból üldözendő», azaz oly bűncselekmények, amelyek a közérdeket közelebből s mélyebben érintik. Ezekre vonatkozólag épp ezért nyugodtan és végleg rábízhatja a törvényhozás a vádemelés kérdésében való állásfoglalást a kir. ügyészség köteleesség-érzetére s lelkiismeretére és ezektől s a hivatali eskütől befolyásolt, egyébként azonban teljesen szabad, legjobb meggyőződésére, vagyis mint a bűnper első bíróját megillető független diszkréciójára úgy, hogy ezek tárgyában minden aggály nélkül kizárható nemcsak a pótmagánvád, hanem közvetlen személyi érdekelttség (sérelem, avagy veszély), következőleg sértett fél hiányában a folyamodás joga is.

A második csoportot képező deliktumok ellenben közvetlenül vagy legalább is elsősorban valamely személy anyagi és illetőleg erkölcsi érdeke ellen irányulnak s így az igazság elvébe ütközés nélkül nem konfiskálhatjuk az illetőnek sem a pótmagánvádra sem a folyamodásra, mint valódi vagy vélt sérelme orvoslásának vagylagos remediumaira való igényét. Ezek tekintetében tehát fenntartandók lennének továbbra is a Bp. általános érvényű rendelkezései, t. i. a 42. § és a 101. § ut. bek., melyeknél fogva sértett számára a vádképviselőlet megtagadásával (vádemelés mellőzésével), valamint a nyomozás megszüntetésével szemben akár a pótmagánvád, akár a folyamodás útja ezentúl is nyitva áll.

Mindezekből arra a végső konklúzióra jutunk, hogy a Te. 105. §-a, főleg 2. bek.-ének felemás, paradox rendelkezése folytán a gyakorlati jogéletben aligha fog beválni s gyökeret verni.

Dr. Varga Károly.

IX.

Ügyészi korrekcionálizáció a Te. 110. §-ában.

A Te. legfontosabb újítása a 110. §-ának az a rendelkezése, mely szerint azon esetben, ha a kir. ügyészség arról van meggyőződve, hogy a kir. törvényszék, mint egyesbíróság hatáskörébe utalt bűncselekmény miatt egy évnél hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetés előreláthatólag nem lesz kiszabható és az elkövetés helye a kir. törvényszék székhelyén levő kir. járásbíróság területén kívül esik, a kir. ügyészség az elkövetés helye szerint illetékes kir. járásbíróságnál indítványozhatja a tárgyalás kitűzését és megtartását. E rendelkezés folytán az eddig a kir. törvényszék, mint egyesbíróság hatáskörébe utalt bűncselekmények egyrésze a járásbíróság hatáskörébe kerül és így e rendelkezés elsősorban hatásköri szabályozást jelent. A járásbíróság hatáskörének előfeltétele azonban az, hogy a kir. ügyészség arra a meggyőződésre jusson, miként a konkrét bűncselekményre nem lesz egy évet meghaladó szabadságvesztésbüntetés kiszabható. Vagyis a kir. ügyészség előbb a cselekmény súlyát leszállítja és a vádindítvány sem terjed már tovább, mint legfeljebb egyévi szabadságvesztésbüntetés kiszabására, miáltal a rendelkezés anyagi büntetőjogi vonatkozást, is nyer.

A Bn. 315. §-a értelmében a vádló indítványa csak a vádlott bűnösségének kimondására irányulhat, de a büntetés mennyisége iránt nem nyilatkozhat. A Te. most felhívott rendelkezése a Bp.-nak ezt a szabályát némileg áttöri és jogot ad a kir. ügyészségnek, hogy vádindítványában a büntetés maximumát megjelölje.

A Te. 110. §-ának határozatlan szövegezése mellett kérdés tárgyat képezheti, vajjon a kir. ügyészségnek approximatív megállapítása, hogy a szabadságvesztésbüntetés előreláthatólag nem fogja az egy évet meghaladni, köti-e a bíróságot oly értelemben, hogy ennél fogva a bíróság egy évnél magasabb büntetést nem szabhatna ki. A Bpé. 18. §-ának 9. pontja szerint az ingatlan vagyron rongálásának vétsége is csak azon feltétellel tartozik a kir. járásbíróság hatáskörébe, ha egy évet meghaladó fogházbüntetés kiszabásának esete nem forog fenn, amit a járásbíróság esetenként fog megállapítani, és ha úgy találja, hogy egy évet meghaladó fogházbüntetést kellene kiszabnia, akkor a Bpé. felhívott szakaszának különös intézkedése folytán az ügyet a kir. törvényszékhez teszi át. A Te. azonban az áttétel iránt nem tartalmaz ilyen kivételes intézkedést és a Te. miniszteri indokolása inkább ellene szól az áttételnek, mert az indokolás szerint az ügynek a járásbíróság elé terjesztése a kir. törvényszék tehermentesítését szolgálja; ha pedig a járásbíróság az ügyet ismét visszaadhatná a törvényszéknek, ez az eljárás csak az ügyek elintézésének előadását jelentené, de nem tehermentesítést.

A felvetett kérdésre a feleletet a Bp. 325. §-ának 3. bekezdése adja meg, melynek értelmében a bíróság a vádtól csak akkor térhet el, ha úgy látja, hogy a vád tárgyaúl szolgáló tett súlyosabb bűncselekmény tényálladékát állapítja meg, mint amelyre a vád irányul, vagy arra a tetre más minősítés is alkalmazható, mely esetekben a kir. járásbíróság az ügynek a kir. törvényszékhez való áttételét fogja elrendelni, de abból az okból, mert a vádszerinti minősítés mellett egy évnél súlyosabb büntetés kiszabását látja indokoltnak, áttételnek nincsen helye és a kir. járásbíróság egy évnél súlyosabb büntetést nem szabhat ki. E törvényt magyarázat mellett szól a Te. miniszteri indokolásának az a meghatározása, hogy a járásbírósági hatáskörbe utalt bűncselekmények legmagasabb büntetési lehetőségét a 110. § alkalmazásával sem kell túllépni.

A Te. intenciója tehát az volt, hogy a járásbírósági hatáskörbe utalt bűncselekmények legmagasabb büntetési lehetősége a 110. § alkalmazásával se legyen túlléphető, ami nemcsak a kiszabható szabadságvesztésbüntetés időtartamát határozza meg, de egyúttal meghatározza a kiszabható szabadságvesztésbüntetés nemét is. Maga a törvény szövege gondosan kikerüli a járásbíróság által kiszabható büntetési nem megjelölését, hanem általában beszél szabadságvesztésbüntetésről. De nem lehet kétséges, hogy ha a járásbíróság a 110. § alkalmazásánál kötve van azon büntetési lehetőséghez, mely őt a hatáskörébe utalt bűncselekmények tekintetében eddig is megilleti, úgy a hatáskörébe utalt törvényszéki bűncselekményekre sem szabhat ki más büntetést, mint fogházat, és pedig egy évig terjedhető fogházat. Ebből pedig önként következik, hogy a 110. § alapján a kir. járásbírósághoz terjesztett ügyek

eo ipso vétséggé degradálódnak már magának a 110. §-nak alkalmazása folytán és ezért jogosan beszélünk a Te. 110. §-ával kapcsolatban *ügyészi korrekcionálizációról*.

További kérdés merülhet fel a Te. 110. §-ával kapcsolatban, vajjon az ekként áttett ügyekben a kir. járásbíróság alkalmazhatja-e a Btk. 92. §-át, tekintve, hogy az eredetileg börtönbüntetéssel sújtott bűntett az ügyészi korrekcionálizáció révén amúgy is vétséggé süllyedt, a 92. § alkalmazásával újabb bírói korrekcionálizáció is foglalna helyt és így az eredetileg börtönnel sújtott bűntett végeredményben pénzbüntetéssel nyerne elintéztést.

Komplikálódik a kérdés, ha megengedjük, hogy a kir. ügyészség a Te. 110. §-a alapján olyan egyesbírói hatáskörbe tartozó törvényszéki bűncselekmények áttételét indítványozhassa, melyeket a törvény fegyházzal büntet. Ezek a bűncselekmények: a csalás és lopás bűntettének némely minősített esete. E fegyház bűncselekmények tekintetében a kir. ügyészség csak úgy juthat arra a meggyőződésre, hogy a konkrét cselekményre egy évnél hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetés nem fog kiszabni, ha a maga részéről is indokoltnak látja a Btk. 92. §-ának alkalmazását. Nem valószínű ugyan, hogy a kir. ügyészség ilyen esetekben indítványozza az ügynek a kir. járásbíróshoz terjesztését, de elvileg a törvény nem zárja ki ennek lehetőségét és ezért foglalkozni kell azzal az esettel is, midőn a kir. ügyészség fegyház lopás és csalás bűntettét terjeszti a járásbíróság elé. Tekintve, hogy ily esetben maga a kir. ügyészség már egyszer alkalmazta a Btk. 92. §-át és a cselekmény az áttétel folytán eo ipso vétséggé vált, nem engedhető meg, hogy a kir. járásbíróság másodszor is alkalmazza a 92. §-t és a fegyház bűntettét is pénzbüntetéssel intézzék el.

Más az eset, ha a kir. ügyészség ily bűntettek kísérlete miatt rendeli az ügynek a kir. járásbíróság elé terjesztését, midőn a Btk. 92. §-a alkalmazásának megint nincsen semmi akadálya.

Végző konklúzióknak ennél fogva, hogy a Te. 110. §-a nem terjeszti ki a kir. járásbíróság hatáskörét bűntettek elbírálására, hanem ellenkezőleg a törvényszéki hatáskörbe tartozó némely bűntett előbb vétséggé degradál és azután már mint vétséget terjeszti a járásbíróság elé. Sajnáljuk azonban, hogy ez a rendszer csak a törvényszék székhelyén kívüli járásbíróság területén elkövetett bűncselekményeknél érvényesül, minél fogva ugyanaz a cselekmény a törvényszék székhelyén levő járásbíróság területén elkövetve, a törvényszék által mint bűntett fog elbíráltatni, míg a törvényszék székhelyén kívüli járásbíróság területén elkövetve a járásbíróság elbírálása alá eső vétséget fog képezni. Ez az egyenlőtlenség előbb-utóbb a Te. módosítását fogja szükségessé tenni és a 110. § általános, kivétel nélküli alkalmazását eredményezni!

Dr. Nekich Richárd.

X.

A Te. hiányossága a Vhn. 3. §-ával kapcsolatban.

A végrehajtási novella 3. §-a kimondja, hogy a végrehajtási novella 2. §-ában (foglalás alól való mentességek) említett minden dolgot végrehajtás útján le lehet foglalni, e dolog vételárának behajtása végett, ha a végrehajtást elrendelő bíróság kérelmére a végrehajtást elrendelő végzésben (vagy későbbi külön végzésben) az illető dolgot lefoglalhatónak kimondotta.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény 62. §-a alapján belföldi mulasztási ítélet, bírói egység vagy fizetési meghagyás alapján ez ügyekben is nem a végrehajtásnak végzés útján való elrendelését, hanem végrehajtható kiadmányok kiállítását kell kérni.

Mint hogy a végrehajtható kiadmányok — természetesen — a végrehajtási novella 3. §-ában feltüntetett dolgok lefoglalhatóságát nem tüntethetik fel, ennél fogva a végrehajtási novella 3. §-a alapján elrendelendő végrehajtások az ügyvédséget egy nagy kérdőjel elé állították.

Tudomásom szerint az ügyvédek úgy segítenek a dolgon, hogy először kérik a végrehajtható kiadmányok kiállítását és akkor, amikor ezt kézhez kapták, egy külön kérvényben kérik a szóbanforgó dolgot külön végzésben lefoglalhatónak kimondani.

Az eddigi egyszeri eljárás helyett tehát kénytelenek kétszer eljárni és kérvényezni, amely semmiképpen sem felel meg a törvény szellemének.

Ezen oknál fogva — álláspontom szerint — a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény 62. § kiegészítésre szorul és annak 4. bekezdése kiegészítendő lenne egy hetedik ponttal, mely szerint

akkor sem végrehajtható kiadmány, hanem a kielégítési végrehajtásnak végzéssel való elrendelését kell kérni, ha a végrehajtás a végrehajtási novella 3. §-ának első bekezdése alapján kéretek.

Mindaddig azonban, amíg ezen kérdés törvényhozásilag elintéztetik, a kollégáknak a következő kisegítő megoldást ajánlom:

Kérjük a kollégák az ilyen ügyekben már a keresetlevélben azt, hogy a bíróság a hozandó ítéletben, avagy bírói egységben vagy fizetési meghagyásban mondja ki, hogy a végrehajtási novella 3. §-a alapján a szóbanforgó dolog (s itt részletesen felsorolandó az ingóság) lefoglalhatása útján is végrehajtható. Például: így ezen ítélet alapján a felperestől vásárolt két darab mahagóni ággyra is végrehajtás kérhető.

Ezen utóbbi megoldást magam sem találom valami nagy-szerűnek, de kisegítő eszközként feltétlenül alkalmazható.

Dr. Vas Imre.

XI.

A végrehajtható kiadmányok alapvető hibáiról.

A Te. 62. és 85. §-ai intézményesítették a végrehajtható kiadmányt.

A végrehajtható kiadmány rendkívül ügyes instrumentumnak bizonyult és áldásos hatását különösen a telekkönyvi eljárásban élvezük, mert hiszen eddig heteket, ha nem hónapokat vett igénybe, míg a végrehajtást elrendelő perbíróság végrehajtási zálogjog bejegyzése tárgyában megkereste az illetékes telekkönyvi hatóságot.

Szinte önként merült fel a kérdés, hogy miért nem *mindig* végrehajtható kiadmány alakjában rendeli el a bíróság a végrehajtást?

Sajnos azonban a végrehajtható kiadmány egyébként ügyes intézménye a 49,000/1930. I. M. számú rendelet 17. §-ának hiányos szövegezése folytán *alapvető hibában* leledzik. A hiba oly mélyreható, hogy amennyiben sürgős intézkedés nem történik, alaposan meg fogja duzzasztani a bíróságok munkáját a jogosulatlanul kért és foganatosított végrehajtások következményei folytán. A végrehajtási utasítás 17. §-a értelmében ugyanis a végrehajtható kiadmány kiállítására irányuló kérelem előterjesztését *sem a főljástromban, sem az iratborítékon feltüntetni nem kell*. Lássuk már most miképpen alakul a gyakorlat. A végrehajtható, rendesen tehát az ügyvédje, elkészíti annak rendje és módja szerint a végrehajtható kiadmányt, amely szószerinti másolata a határozat rendelkező részének és azt benyújtja, mégpedig nem a főljástromirodában, hanem az erre a célra minden bíróságnál rendszeresített tisztviselőnél. A tisztviselő a végrehajtható kiadmányokat átveszi és azokról, ha a bíróság ügyforgalma megkívánja, számmal ellátott átvételi elismervényt ad. Ez a szelvény feltűnően hasonlít a színházakban szokásos ruhatári jegyekhez. Másnap a számmal el lehet menni és át lehet venni az aláírt végrehajtható kiadmányt. A végrehajtható kiadmánynak a kiadása a főljástromban nyilván tartva nincs.

Háromszoros alapvető hiányt tapasztalhatunk: 1. Hogy a végrehajtható kiadmány kiállítására irányuló kérelem a főljástromból nem tűnik ki, 2. hogy a végrehajtható kiadmányt a bírósági iroda nem *érkezteti* és végül 3. hogy a végrehajtható kiadmány ügyvédi ellenjegyzéssel ellátva nincs.

Ad 1. Teljesen célját tévesztett rendelkezése a végrehajtási utasításnak az, hogy a végrehajtható kiadmány kiállítása iránti kérelem előterjesztése a főljástromban nincs feltüntetve. Fontos érdek fűződik ahhoz, hogy a főljástromból az alperes megtudhassa, hogy vajjon elő lett-e terjesztve végrehajtási kérelem vagy sem? Utalok a következőkre: néhány «hitelvédelmi» szaklap többek között azzal is foglalkozik (természetesen addig, amíg ettől el nem tiltják őket), hogy előfizetőivel közli az előterjesztett végrehajtási kérelmeket.

Kérdem már most: miért van hátrányosabb helyzetben «hitelvédelmi» szempontból az az alperes, aki ellen kérvénnyel kérték meg a végrehajtást azon alaperessel szemben, aki ellen végrehajtható kiadmányt terjesztettek elő. A végrehajtási kérvényt regisztrálják a főljástromban, a végrehajtható kiadmányt nem. Szakemberek előtt nem kell bővebben firtatnom azt a kérdést, hogy milyen hatalmas magánérdek, sőt közérdek fűződik ahhoz, hogy a főljástrom az előterjesztett végrehajtási kérelmet és főképp az előterjesztés napját regisztrálja.

Ad 2. A bírósági irodák az előterjesztett végrehajtható kiadmányokat nem *érkeztetik*! Ez olyan óriási hiba, amely azonnali orvoslást kíván. Egyedüli támpont a végrehajtható kiadmány

záradékának a keltezése. Ez azonban nem elég. Egyetlen kartársammal szemben sem vagyok bizalmatlan. Ha azonban azt akarom, hogy a nagyközönség is abszolút bizalommal viseltessék az ügyvéddel szemben, akkor éppen az ügyvédi karnak kell követelnie még ilyen kérdésekben is a közhiteles igazolást.

Gyakran előfordul, hogy az adós fizet. Márpedig ebben az esetben nem szabad vele szemben a végrehajtható kiadmányt előterjeszteni, hanem csekélyebb összeg erejéig kell esetleg a végrehajtást kérni, ez azonban már csak kérvénnyel lehetséges.

Senki sem tudja megakadályozni, hogy bárki is (nem is kell ügyvédnek lennie!) előterjessze a végrehajtható kiadmányt, azt a bíróság nem érkezteti, hanem egész egyszerűen záradékolja és ebben az esetben a pernyertes fél mindig rendelkezik olyan okirattal, melynek alapján mérhetetlen kárt okozhat az adósnak.

Egyébként még hosszasan lehetne felsorolni azokat az eseteket, amidőn különös fontossággal bír a végrehajtható kiadmány beérkezési napjának hiteles megállapítása. Igen sürgősnek ítélem egy olyan pótrendelet kiadását, amely elrendeli a végrehajtható kiadmányok érkeztetését és főljajstrombeli regisztrálását.

Ad 3. Teljesen tarthatatlan helyzetet teremtett a végrehajtási utasításnak az az engedélye vagy helyesebben azon hiányossága, mely nem teszi kötelezővé a végrehajtható kiadmányok szignálását ügyvédi képviselő esetében.

Ismételten hangsúlyozom, hogy távol áll tőlem minden bizalmatlanság kartársaimmal szemben, de ismét a nagyközönség érdekeire hivatkozom akkor, amidőn kötelezővé kívánom tenni a végrehajtható kiadmányok szignálását.

Szinte előre látom, hogy végrehajtás felfüggesztése, megszüntetése vagy korlátozása iránti perekben a végrehajtható kiadmányok nem fog gazdája akadni. A legegyszerűbben az ilyen perek alperesei arra fognak hivatkozni, hogy ők végrehajtási kérelmet nem terjesztettek elő és a végrehajtható kiadmányból senki fia sem fogja az ellenkezőjét tényként megállapítani.

Ne vonjuk ki magunkat a felelősség alól még ilyen esetben sem és meg vagyok róla győződve, hogy minden kartársam csatlakozni fog azon óhajomhoz, hogy kiadandó rendelettel rendeltessék el a végrehajtható kiadmányok kötelező ügyvédi szignálása ügyvédi képviselő esetén, vagy pedig kötelező aláírása oly esetben, amidőn nem ügyvéd képviseli a pernyertes felet.

Kíváncsnak tartanám az idevonatkozó rendelet haladéktalan megjelenését, igen sok felesleges és kellemetlen munkától szabadítaná meg a bíróságot. A végrehajtható kiadmány szignálásának elmaradásából végül még a következő visszaélés is származhatik: A Te. 62. §-ának 4. pontja értelmében kérvénnyel kell kérni a végrehajtás elrendelését akkor, amikor végrehajtható kiadmány alakjában a végrehajtást már elrendelték.

Már most: egy minden hájjal megkent alperes megteheti, hogy saját maga veszi ki a teljesítési határidő elteltével nyomban a végrehajtható kiadmányt és ha 1—2 nap múlva a pernyertes fél jelentkezik a maga végrehajtható kiadmányával, a bíróság ennek kiadását meg fogja tagadni, hivatkozással a már kiadott végrehajtható kiadmányra.

A felperes azután törheti a fejét, hogy ez hogy történhetett és amíg a turpisságra reájön, alperes mindenestre 8—10 napi egérutat nyer.

Dr. Kóla György.

XII.

Telekkönyvi betétek összesítése.

A jelzálogjogról szóló törvény életbelépése nagy feladat elé állította úgy a telekkönyvi hatóságokat, mint a jogkereső közönséget. Ha voltak is az új törvény gyakorlati keresztülvitelénél zökkenők, ma már — több mint egyévi gyakorlat után — meg lehet állapítani, hogy nagyobb zavarokat a törvény életbeléptetése nem okozott.

A Törvénykezés Egyszerűsítéséről (Te.) szóló 1930: XXXIV. tc. III. része több olyan reformot tartalmaz, melyet csak örömmel lehet üdvözölni, így különösen azokat a rendelkezéseket, melyek a ranghellyel való rendelkezés jogát vannak hivatva szűkebb keretek közé szorítani. Ezen a téren talán egy merészebb lépés sem váltott volna ki ellenhatást, annál kevésbbé, mert a felek csak igen kivételes esetekben élnek a ranghellyel való rendelkezés jogával.

A Te. 97. §-a és az ennek életbeléptetése tárgyában kibocsátott 49,000/930. M. E. számú rendelet (Te. R.) 33. §-a a törvénykezés egyszerűsítésének célzatába burkolva olyan rendelkezéseket tar-

talmaz, melyek méltán keltenek aggodalmat és alkalmasak arra, hogy a telekkönyvi forgalomban a legnagyobb zavarokat okozzák. Maga a törvény lényegileg csak annyit tartalmaz, hogy ha valamely bejegyzést több olyan telekkönyvi betétben kell foganatosítani, melyek egy betétbe összesíthetők vagy egy telekkönyvi jószágtestté egyesíthetők volnának, úgy a kérelmező a bejegyzésnek több telekkönyvi betétben foganatosításáért az igazságügyminiszter által rendeletben megállapított külön eljárási díjat köteles fizetni. Csodálatos módon ez a rendelkezés a sokat vitatott törvényjavaslat előmunkálatainak tárgyalásainál semmiféle különösebb vitának tárgyát nem képezte, amit talán annak lehet tulajdonítani, hogy magából a törvényből ennek a §-nak gyakorlati jelentősége még nem volt világosan kivehető.

A 49,000/1930. számú rendelet 33. §-a tartalmazza a telekkönyvi összesítésre és egyszerűsítésre vonatkozó szabályokat. Ezek szerint a külön eljárási költség minden betét után 2 P, ha pedig ezt a kérelmező nem előlegezi, 4 P, amelytől a kérelmező csak az esetben mentesül, ha a telekkönyvi betétek egyesítését, illetve egy jószágtestbe való összesítését szabályszerűen kérelmezi. A kérelemhez, ha azt nem a telekkönyvi tulajdonos terjeszti elő, a tulajdonos beleegyezésének igazolása is szükséges.

Az első, ami szembeötlő, az, hogy miért teszi a rendelet a telekkönyvi betétek összesítését az erre vonatkozó kérelem előterjesztésétől függővé? A telekkönyvi betétek összesítése a telekkönyvi érdekeltnek jogait nem érinti és nem egyéb adminisztratív rendelkezésnél, mely lényegesen nem különbözik a Te. 94. és 96. §-aiban foglalt rendelkezésektől. Semmi sem tette indokoltá azt, hogy ha a telekkönyvi betétek összesítése valóban a törvénykezés egyszerűsítését teszi kívánatossá, ezt a telekkönyvi hatóság hivatalból ne eszközölhesse. Más magyarázatot erre nehéz találni, mint azt, hogy ezzel a rendelkezéssel egy új és minden eddiginél igazságtalabb illetékel kívánták a jogkereső közönséget sújtani és hogy a törvénykezés egyszerűsítése ennek csak nagyon is könnyen átlátszó ürügyét képezi.

Magát a bevallott célt sem tudom minden fenntartás nélkül helyeselni. Amennyire kívánatos ugyanis az, hogy ugyanannak a személynek tulajdonát képező ingatlanok lehetőleg egy telekkönyvi betétben legyenek vezetve, annyira aggodalmasnak tartom ennek oly módon való keresztülvitelét, hogy a betétek összesítése a terhek különbözőségére való tekintet nélkül történik, minek eredménye az lesz, hogy ugyanegy betétben külön jószágtestek gyanánt szerepelnek oly ingatlanok, melyeket más és más telekkönyvi terhek terhelnek. Ez a telekkönyvek áttekinthetőségét fogja megnehezíteni és kútforrása lesz számtalan tévedésnek és pernek.

A hivatkozott rendelkezések szerint a telekkönyvi betétek egyesítését azonban a külön eljárási költség fizetésének terhe mellett nemcsak a tulajdonos tartozik kérelmezni, hanem minden harmadik személy, aki a betétekre vonatkozólag bejegyzést (ideértve a törlést is) kér, és pedig tekintet nélkül arra, hogy a kérelmet a tulajdonossal kötött ügylet alapján terjeszti-e elő vagy sem. A betétek összesítését tehát az a hitelező is köteles kérni, aki végrehajtás útján jelzálogjog bekebelezését, végrehajtási jog vagy árverés feljegyzését stb. kéri.

Ez nyilvánvalóan ellentétben áll a törvény céljával, de nem áll ellentétben a törvényszakasz értelmével. Kétségtelen, hogy a törvényhozó nem gondolt arra, hogy a Te. 97. §-át a végrehajtási bejegyzésekre is alkalmazni fogják és talán a rendelet megalkotója előtt sem lehetett ez a célzat. A rendelet szövege azonban világos és azt aligha lehet úgy értelmezni, hogy csak az ügyleti alapon előterjesztett bejegyzési kérelemre vonatkozik.

Figyelembe kell itt venni azt is, hogy a külön eljárási költséget annyiszor kell fizetni, ahány betétben a telekkönyvi hatóság a kért bejegyzést foganatosítja. Ha pedig — ami a rendszerinti eset — kumulatív bejegyzéseket foganatosít (pl. törlést és jelzálogjog bekebelezését), akkor a külön eljárási költséget is többszörösen kell leróni. (Ha tehát pl. a jelzálogjog bekebelezésével együtt zálogjog törlését és haszonélvezeti jogra vonatkozólag elsőbbség följegyzését kéri és a bejegyzéseket négy betétben kell bejegyezni, a külön eljárási költséget 12-szeresen kell leróni.)

Ügylet alapján kért bejegyzések esetén még azzal lehet menteni a hivatkozott rendelkezéseket, hogy a feleknek módjukban áll a betétek összesítését kérni, és ha ezt elmulasztják, ám viseljék ennek következményeit. A törvénykezés egyszerűsítését ebben az esetben sem szolgálja a rendelet, mert az eddigi eljárást csak még

komplikáltabbá és költségesebbé teszi, hiszen minden esetben helyhatósági bizonyítvánnyal kell a telekkönyvi tulajdonos személyazonosságát igazolni, tehát oly esetben is, amikor az azonosság nem lehet kétséges. Nehezen tudom megérteni, hogy oly esetben, amikor a jogszerzéshez, pl. a tulajdonjog vagy jelzálogjog bekebelezéséhez a tulajdonos személyazonosságát igazolni nem kell, miért kell azt igazolni a telekkönyvi betéteknek jogszerzéssel nem járó összesítéséhez. Ez mindenestre utánjárással és költséggel jár és még nehezkesebbé teszi a jelzáloghitel forgalmát.

Merőben helytelen, igazságtalan és a legnagyobb mértékben antiszociális azonban a külön eljárási költség abban az esetben, amikor a kérelmezőnek nem is áll módjában a tulajdonos beleegyezését igazolni, t. i. a végrehajtási eljárás során előterjesztett kérelem esetén. Ezekben az esetekben a hitelezőre nézve egyszerűen lehetetlen a «szükséges adatokat» — nevezetesen tulajdonos beleegyezését — «igazolni». Ha tehát ezekben az esetekben is meg kell fizetni a külön eljárási költséget, az nem jelent egyebet, mint a végrehajtási eljárásnak külön illetékkal való megdrágítását.

Ez az illeték rendkívül súlyos, ha figyelembe vesszük, hogy ezt az eljárási folyamán többszörösen kell leróni, így a végrehajtási jelzálogjog vagy jog bejegyzésénél, zárlat, árverés feljegyzésénél stb. Igazságtalan ez az illeték, mert elsősorban a hitelezőt fogja terhelni, rendszerint a megtérítés minden reménye nélkül. Antiszociális pedig azért, mert nem áll arányban a bejegyezni vagy törölni kért jog értékével és egyformán sújtja a 100 P és 100,000 P értéket tárgyazó bejegyzést.

Ha ezek a rendelkezések érvényben maradnak, akkor a törvény címét kellene megváltoztatni, mert nem a törvénykezés egyszerűsítését, hanem megdrágítását fogja eredményezni. A külön eljárási költség kivetése mérhetetlenül szaporítani fogja a perorvoslatok számát, mert különösen a végrehajtási eljárás során a legtöbb végrehajtató a külön eljárási költség kivetése ellen perorvoslattal fog élni, a felfolyamodásoknak valóságos lavínja fogja tehát előzönleni a telekkönyvi hatóságokat olyan ügyekben, melyekben a jogperorvoslat eddig kivételes jelenség volt. Különösen érzékenyen érinti ez a rendelkezés az ügyvédi kart, melynek a külön eljárási költséget előlegeznie kell. De érzékenyen érinti azt a hitelezőt is, akinek követelése az ingatlanból kielégítést nem nyer és a legjobb esetben is érzékenyen sújtja az adóst, akinek ingatlanára végrehajtást vezetnek, aki pedig leginkább érdemelne kíméletet.

Nem lehet szem elől téveszteni azt sem, hogy ez a külön eljárási költség főképpen az anyagi romlás szélén álló kisbirtokos osztály helyzetét nehezíti meg, melynek megmentése pedig nemcsak egyetemes nemzeti érdek, de az aktuális igazságügyi problémák közé is tartozik. A nagybirtok ugyanis rendszerint kevés számú betétben van vezetve, de ennél tényleg nem számottevő a betétenkénti 2, illetve 4 P költség, hiszen rendszerint nagyobb értékű bejegyzésekről van itt szó. Éppen a kis- és törpebirtokosság ingatlanai vannak azonban több betétbe szétszórva és ezeknek ügyletei, úgyszintén az ezek ellen vezetett végrehajtások csekélyebb értéket tárgyaznak, éppen ezért a külön költséget nem is bírják el. Képzünk csak el végrehajtást 200 P behajtására egy törpebirtokos ellen, kinek néhány hold terjedelmű ingatlana öt betétben van vezetve!

A külön eljárási költségre vonatkozó rendelkezéseknek novelláris úton való hatályon kívül helyezését és amíg az meg nem történik, a rendeletnek módosítását nem is lehet elég erősen és elég sürgetően követelni. Bármilyen illetéknek bármilyen mértékben való felemelése nem lehetne olyan igazságtalan és következményeiben olyan végzetes, mint a telekkönyvi bejegyzéseknek a törvénykezés egyszerűsítésének örve alatt történt külön megadóztatása.

Dr. Horovitz Alfréd.

A holtánnyilváníítás kihatása a házassági kötelékre és a gyermek törvényességére.*

Az indokolás is hangsúlyozza, hogy: «nem vonhatók ide azok az esetek, midőn az elhalálozás ténye az 1881: LIX. tc. 91. §-ában meghatározott módon (tanuk által) igazoltatik, mert... amennyiben az elhalálozás ténye valótlannak bizonyul, az ítélet mindenben hatályát veszti, a későbbi házasság a törvény 45. §-a értelmében semmis és a korábbi érvényben fennmarad... nem alkal-

mazható e szakasz rendelkezése akkor sem, ha valakinek elhalálozása tévesen vagy hamisan lett az anyakönyvbe bevezetve és ezen az alapon a másik fél újabb házasságot kötött».

Szellemesen mutat ugyan rá Schwarz Gusztáv (id. m. 55. old.), hogy ez az álláspont következetlen, mert a halálnak halotti anyakönyvi kivonattal történt igazolása esetében a másik házastárs erősebb és alaposabb jóhiszemben köti meg a házasságot, «mert első házastársa bebizonyítottan meghalt (noha e bizonyítás később csalának is mutatkozik), holott a holtánnyilváníítás esetében a második házasságkötés csak az első házastárs halálának pusztá vélelmére van alapítva», utóbbi esetben tehát tulajdonképpen a későbbi házasság erősebb védelme indokolatlan. Mégis a törvény itt azt a szempontot tarthatta szem előtt, hogy a halálnak hamis halotti anyakönyvi kivonattal vagy tanuk által tévesen történt igazolása alapján kötött újabb házasságnál a meghaltnak tekintett házastársat rendszerint semmiféle vétkesség nem terheli, a holtánnyilváníításnál ellenben a jogos ok nélküli elhagyás, illetve éveken át ismeretlen helyen való tartózkodás a holtánnyilváníított részéről oly vétkes magatartás, amely amúgy is a házasság felbontásának okát képezhetvén, a holtánnyilváníított korábbi házastárs a házasság fenntartása szempontjából csekélyebb védelmet érdemel (német polgári törvénykönyv javaslata 1464. §-ának indokolása).

Egyébként az az álláspont, mely szerint a holtánnyilváníítás által egymagában véve a házasság még a vélelem fennállása alatt is megszűntnek nem tekinthető, némelyik külföldi törvény által is elfogadtatott.

Így a német polgári törvénykönyv, amely pedig a házasságnak halál által megszűnéséről külön nem is rendelkezik, 1348. §-ában világosan kifejezi, hogy a holtánnyilváníítás csak a fennálló házasság akadályát hárítja el, de a házasság csak az újabb házasságkötéssel szűnik meg: «Geht ein Ehegatte, nachdem der andere Ehegatte für tot erklärt worden ist, eine neue Ehe ein, so ist die neue Ehe nicht deshalb nichtig, weil der für tot erklärte Ehegatte noch lebt, es sei denn, das beide Ehegatten bei der Eheschliessung wissen, das er die Todeserklärung überlebt hat. Mit der Schliessung der neuen Ehe wird die frühere Ehe aufgelöst. Sie bleibt auch dann aufgelöst, wenn die Todeserklärung infolge einer Anfechtungsklage aufgehoben wird.»

A svájci polgári törvénykönyv 102. §-a szerint: «Ist ein Ehegatte für verschollen erklärt, so kann der andere Ehegatte eine neue Ehe nur eingehen, wenn die frühere Ehe gerichtlich aufgelöst worden ist. Er kann die Auflösung der Ehe zugleich mit der Verschollenerklärung oder in besonderem Verfahren verlangen.»

Kétségtelen, hogy az az álláspont, mely szerint az elhalálozási vélelem fennállása dacára a házasság megszűntnek nem tekinthető, a házasság megszűnésének tényéhez fűződő vagyoni jogi konzekvenciák, pl. hozomány, hitbér, közszeremény követelhetése szempontjából, méltánytalan (Grosschmid id. m. 657. old.), éppen ezért pl. a német polgári törvénykönyv kifejezetten intézkedik arról, hogy a házasságkötéshez fűződő vagyoni jogi következmények holtánnyilváníítás esetében megszűnnek (1420., 1494. és 1544. §-ok), ez a körülmény azonban a törvénynek álláspontján nem változtatható.

A felvetett esetben tehát a kir. Kúriának azt az okfejtését, amely szerint «a holtánnyilváníításnak a korábbi házasság megszűntét eredményező joghatálya egymagában még nincsen», a H. T. álláspontjával teljesen egyezőnek találom.

Ennek dacára azt az álláspontot, mely szerint a gyermek törvényes származására vonatkozó vélelem folytán az törvénytelen származásának nem tekinthető — nem oszthatom.

Helyesen mutat rá Szladits Károly, hogy az a felfogás is szóba jöhetne, — bár ez, szerinte, «teljesen téves szemlélet» — hogy itt két vélelem áll egymással szemben: a törvényes származás és a holtánnyilváníítás vélelme és az egyik erősebb. (Hoffmann—Erler: «Das bürgerliche Gesetzbuch» c. munkája — 232. old. — szerint a Reichsgericht egyik döntése is ezen alapszik: «Ist der Ehemann für tot erklärt, so wird die Vermutung der Beiwohnung durch die Vermutung beseitigt, dass der Verschollene zu dem im Aufgebotsurteil bestimmten Zeitpunkte verstorben ist, solange nicht [diese letztere Vermutung widerlegt ist].»)

Szerény nézetem szerint azonban a kérdés másként oldandó meg.

A kir. Kúria 1865/1914. és 1189/1918. számú ítéletei szerint ugyanis a születés törvényessége mellett fennálló vélelem az ágytól és asztaltól történt elválasztás jogi ténye által megdől és az

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 3. számban.

ágytól és asztaltól való elválás ideje alatt fogant gyermek törvényesnek csak úgy tekinthető, ha bebizonyítja, hogy a házastársak a házassági együttélést visszaállították vagy a fogamzás időszakában nemileg érintkeztek.

A magánjogi törvénykönyv javaslatának 189. §-a pedig az indokolásból kitűnőleg a házaselektől ágytól és asztaltól történt elválasztása esetében: «figyelemmel arra, hogy a házassági kötelék jogilag ilyenkor is fennáll és a törvényes vélelem ehhez kapcsolódik, a törvényes származás véelmét az ágytól és asztaltól elválasztás idején fogant gyermekre is kiterjeszti, de a férj ezt a vélelmet megdöntheti annak egyszerű állításával, hogy az elválasztás ideje alatt az anyával nemileg nem érintkezett, a nemi érintkezés bizonyításának terhét ilyenkor arra hárítja, aki a vélelmet fenntartani kívánja, vagyis a törvényességet vitatja, kivéve, ha a felek az elválasztás idején az életközösséget önként visszaállították, amely esetben a törvényes vélelem és a bizonyítási teher általános szabálya nyer alkalmazást». Sőt a polgári törvénykönyv szerint «ugyanaz áll a különélést rendelő bírói határozat hatályának ideje alatt fogant gyermekre». (Ellenkező a kir. Kúria 1189/1918. sz. ítéletének álláspontja.)

A kir. Kúria tehát ezen ítéleteiben és még inkább a polgári törvénykönyv javaslata a házassági kötelék fennállása alatt is a törvényes származás véelméből eredő bizonyítási teher szabálya alól kivételt tesz és a származás törvényességére hivatkozó felet kötelezi a bizonyításra olyan esetekben, amikor a házaselektől bírói határozattal engedélyezett hosszabb különélése folytán éppen a gyermek törvénytelen származása mintegy vélemezendő.

Márpedig az csak nem indokolható, hogy az ágytól és asztaltól elválasztott vagy csak a különélést rendelő bírói határozat alapján különélő nő, ha a gyermek származásának törvényességét vitatja, a nemi érintkezés bizonyítására köteleztessék, az a nő ellenben, akinek férje bírói határozattal holtánnyilvánított, akinek tehát az elhalálozása vélemezhető, a törvényes származás véelme folytán annak bizonyítása alól felmentessék.

Végeredményben tehát — igénytelen nézetem szerint — a felvetett esetben, bár az elhalálozási vélelem fennállása dacára a házasság megszűntnek nem tekinthető, a hátramaradt feleséget terheli annak bizonyítása, hogy férjével a kritikus időben nemileg érintkezett és így a különélés dacára a gyermek férjétől származik.

2. Ami már most azt a kérdést illeti, hogy a holtánnyilvánított törvényes örököse kizárólag a gyermek törvénytelen származásának kimondása iránt indíthat-e pert, a kir. Kúria fenthivatkozott ítéletei szerint az örökös «a Pp. 701. §-a értelmében csak a gyermek törvénytelenességétől függő jogai érvényesítésével kapcsolatban támadhatja meg a gyermek törvényességét».

Dr. Szladits Károly álláspontja szerint pedig a Pp. 701. §-a «egyáltalán nem zárja ki azt, hogy az örökös ne indíthatna pert pusztán a törvénytelen származás megállapítására, ha erre nézve a Pp. 130. §-ának kellékei egyébként fennforognak».

Az ítéletnek e része tekintetében a professzor úr álláspontjához kell csatlakoznom.

A Pp. 701. §-a ugyanis csak annyit mond, hogy «ha a férj halála után harmadik személy a gyermek törvénytelenességétől függő jogait érvényesíti, ebben a perben a gyermekek törvényességének megtámadása iránti perekre vonatkozó 12. cím nem nyer alkalmazást», arra vonatkozólag azonban, hogy a törvényhozás lehetővé kívánta-e tenni harmadik személynek pusztán a gyermek törvénytelen származására irányuló per megindítását, — függetlenül a gyermek törvénytelenességétől függő jogok érvényesítésétől — sem a törvény, sem annak indokolása felvilágosítást nem nyújt.

Analóg azonban ez az eset azzal, amikor harmadik személy a házasság megszűnése után a házasság érvénytelenségétől függő jogokat kíván érvényesíteni.

Idevonatkozólag a kir. Kúria 2803/1923. számú ítéletében is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a «H. T. 71. §-ának tartalmából és a H. T. 49. és 70. §-ából önként következik, hogy a H. T. 71. §-a alapján indítható külön pernek úgy a házasság érvénytelensége kimondására, mint az ettől függő jogok érvényesítésére kell irányulnia, ezeknek az igényeknek együttes elbírálása pedig kizárólag a külön per bíróságának hatáskörébe tartozik.

Szerény nézetem szerint a kir. Kúriának ehhez az álláspontjához is szó fér.

A H. T. 49. §-a szerint «a semmisségi pert csak addig lehet megindítani, míg a házasság meg nem szűnt». Az 50. §. értelmében

«a semmisségi perben keletkezett jogerős ítélet mindenkivel szemben hatályos».

A H. T. 71. §-a viszont akként rendelkezik, hogy «a házasság megszűnése után bárki érvényesítheti a házasság érvénytelenségétől függő jogait. A jogerős ítélet csak a perbenállókkal szemben hatályos».

A H. T. indokolásából kitűnőleg a házasság megszűnése után bárki indíthat keresetet a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapítása iránt, ha ez valamely jogviszonya biztosítására szükségesnek mutatkozik.

A H. T. 71. §-ának (javaslat 91. §-a) indokolása ugyanis azt mondja: «a házasságnak azon jogi következményei, melyekre az érvényesség vagy érvénytelenség kérdésének a házasság megszűnése után még befolyása lehet, nem teszik feltétlenül szükségessé, hogy ezt önállóan tárgyalják s mindenkivel szemben egységesen oldják meg, mint a házassági viszony tényleges fennállása alatt. A közérdek és a házaselek kíméletének szempontja ezentúl nem jöhet többé figyelembe s az érvényesség kérdése csakis az arra alapított igények szempontjából bírhat jelentőséggel. Ezen igények érvényesítését nemcsak szükség nélkül hátráltatná, hanem esetleg a jog gazdasági értékével arányban nem álló költségekkel is terhelné a feleket, ha jogi érdekeltységükhöz képest előbb a házasság érvényessége vagy érvénytelensége iránt kellene önálló pert indítaniok. A javaslat erre való tekintetből a házasság megszűnése után megengedi az érvényesség kérdésének mellékes eldöntését is abban a perben, amely az attól függő igények iránt indított, akár a kereset alapjaként, akár kifogás alakjában történt arra hivatkozás. Másrészt azonban a felek érdekét nem mindig elégítené ki, ha a házasság érvényességének kérdését csak az attól függő igényekkel kapcsolatban tehetnék bírói eljárás és döntés tárgyává. A házasság érvényességére nézve fennálló bizonytalanság attól függő jogaik keresésében tarthatná vissza a feleket, kik talán későbbek volnának jogaik érvényesítéséről lemondani, semmint bizonytalan kimenetelű és költséges perekbe bocsátkozni. Ehhez járul, hogy a jogok érvényesítésének jogi vagy tényleges lehetősége gyakran csak később áll be s a késedelem a házasság kérdésének bizonyítása tekintetében a félre nézve veszéllyel járhat. Ily körülmények közt a jogilag érdekeltnek kívánatos lehet, hogy a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapítása iránt önálló keresetet is indíthassanak. A jelen § rendelkezése erre is lehetőséget nyújt. Ily perekben hozott jogerős ítélet csak a perbenállókkal szemben hatályos».

A házassági törvény álláspontja tehát az, hogy a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapítása iránti per vagy mellékes (incidentális) vagy önálló.

Mellékes, ha egy más, de a fennállott házasság érvényességétől vagy érvénytelenségétől függő valamely jogigény iránt folytatott polgári perben csak a végből vetik fel az érvényesség kérdését, hogy a per tulajdonképpeni tárgyát képező igény elbírálható legyen, amikor is a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének a kérdése, mint a keresetbe vett jogigény előfeltétele, a jogigény iránt folyó perrel együttesen tárgyalandó és egy közös ítéletben döntendő el.

Önálló pedig a megállapítási per, ha önálló polgári keresettel és nem egyéb jogigények iránt folyó perben teszik az érvényesség kérdését elbírálás tárgyává, úgyhogy az ilyen megállapítási pernek pusztán a házasság érvényességének és illetve érvénytelenségének a kimondása képezi tárgyát. Az ilyen perekben hozott ítélet azonban, eltérően a házasság megszűnése előtt a házasság érvényessége vagy érvénytelensége tekintetében meghozott és a H. T. 50., illetve 70. §-ai szerint mindenkivel szemben hatályos ítélettől, csak a perbenállókkal szemben hatályos. A házassági ügyekben való (rég) eljárás szabályozása tárgyában összehívott igazságügyminiszteri szakértekezlet 74. §-a is kimondotta, hogy: «a házasság megszűnése után a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének, úgyszintén a házasság létezésének vagy nemlétezésének megállapítása iránt bárki keresetet indíthat, ha az jogviszonynak biztosítására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik. Az ilyen perekre a jelen törvény szabályai ki nem terjednek és a hozott ítélet csak a perbenállókkal szemben hatályos. A jelen törvény szabályai a H. T. 71. §-a értelmében indított perekre sem terjednek ki».

A házassági törvény előmunkálataiból azonban az is kitűnik, hogy a házasság érvénytelenségének bírói megállapítása iránt indított önálló per a megállapítási perekre előírt általános eljárási szabályok alá esik.

A H. T. 49. §-a ugyanis a javaslatban akként volt szövegezve (69. §), hogy «a semmisségi pert csak addig lehet megindítani, míg a házasság meg nem szűnt. Ha a házasság a per folyamata alatt szűnik meg, az eljárás csak annak kérelmére folytatható, akinek valamely jogi érdeke függ a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapításától».

Az igazságügyi bizottság pedig «a törvényjavaslat 69. §-ának második bekezdését törölte, mert célszerűbbnek találta, ha az eljárási törvényben szabályoztatik az a kérdés, hogy a házasság tartama alatt megindított semmisségi per a házasság megszűnése után mely esetekben és minő módozat mellett legyen folytatható».

Hasonlóképpen a H. T. 71. §-ának javaslata (91. §) eredetileg így hangzott: «a házasság megszűnése után bárki érvényesítheti a házasság érvényességétől vagy érvénytelenségétől függő jogait és amennyiben jogi érdekében fekszik, a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapítása iránt is indíthat keresetet. A keletkezett jogerős ítélet csak a perbenállókkal szemben hatályos».

Az igazságügyi bizottság pedig a törvényjavaslat 91. §-ából (bizottsági szöveg 71. §) kihagyta azt a rendelkezést, hogy a házasság megszűnése után a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapítása iránt bárki indíthat keresetet, amennyiben az jogi érdekében fekszik, indokolván ezt azzal, hogy «ez a rendelkezés kapcsolatban áll a törvényjavaslat 69. §-ában foglalt és a 90. §-ban a megtámadási perekre is kiterjesztett ama rendelkezéssel, mely szerint ha a házasság az érvénytelenítési per folyama alatt szűnik meg, az eljárás csak annak kérelmére folytatható, akinek valamely jogi érdeke függ a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapításától. E kapcsolatnál fogva s tekintettel arra, hogy a 69. § második bekezdését, mint az eljárás körében megoldandó rendelkezést a bizottság kihagyta, a 91. §-nak fent érintett rendelkezése is mellőzendőnek és az eljárás során megoldást igénylők sorába utalandónak mutatkozott».

A házassági törvény előmunkálataiból tehát kitűnik az, hogy bár a törvényhozás nem kívánta elzárni a házasság érvényessége vagy érvénytelensége iránt jogilag érdekelt felet attól, hogy a házasság érvényességétől vagy érvénytelenségétől függő igény érvényesítésétől függetlenül is önálló perben kérhesse a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének a megállapítását, mindazonáltal annak a kérdésnek az elbírálását, hogy ilyen megállapítási per mikor foghat helyt, az általános eljárási szabályoknak tartotta fenn.

De hogy a Pp. is az ilyen megállapítási pereket a megállapítási perekről általában intézkedő 130. § szabályai alá kívánta vonni, az kitűnik a Pp. 686. §-ának indokolásából is, amely kifejezetten hivatkozik arra, hogy a házasság megszűnése előtt a házasság létezése, nem létezése vagy érvényessége iránti «kereseteket már a megállapítási keresetekre vonatkozó 130. § általános szabálya szerint is meg lehet indítani» és csak az ítélet mindenkiel szembeni hatályosságának biztosítása tette szükségessé az ilyen pereknek a semmisségi perre vonatkozó szabályok alá vonását. Hangsúlyozza az indoklás azt is, hogy a házasság megszűnése után a H. T. 71. §-a értelmében a házasság érvényessége vagy létezése kérdésében indított keresetekre az általános szabályok irányadók.

Márpedig általános perjogi szabály az, hogy megállapítási kereset nem indítható, ha a felperesnek már a teljesítéshez joga van, aminthogy a Pp. 130. §-ának indokolása is hangsúlyozza, hogy «annak külön kifejezésére nincs szükség, hogy megállapítási keresetnek nincs helye akkor, ha a felperes a kérdéses jogviszonyból már szolgáltatás, teljesítés iránt is indíthat keresetet, mert ebben az esetben a külön megállapítás a felperes jogviszonyainak biztosítására rendszerint nem szükséges és így a megállapítási keresetnek előfeltétele ebben az esetben a javaslat szövege mellett is hiányzik».

A H. T. helyes magyarázata szerint tehát, bár a házasság megszűnése után mindenkiel szemben hatályos semmisségi pert indítani nem lehet, mégis akadályozza annak, hogy bármelyik jogilag érdekelt fél, a Pp. 130. §-ának feltételei fennforgása esetén, csak a perbenállókkal szemben hatályos önálló megállapítási pert indíthasson annak kimondása iránt, hogy a házasság semmis volt.

Ugyanez a helyzet a gyermek törvénytelen származásának megállapítása tekintetében is.

A Pp. életbeléptetési törvénye 94. §-a szerint: «a férj részéről

a gyermek törvényességének megtámadása iránt a polgári perrendtartás XII. címének rendelkezései szerint folyamatba tett perben keletkezett jogerős ítélet mindenkiel szemben hatályos». Habár tehát a Pp. 696. §-a értelmében a XII. címbe szabályozott eljárás szerint lefolytatandó státus-perben a gyermek törvénytelen származásának mindenkiel szemben hatályos ítéletben való kimondását csak a férj kérheti, a Pp. 701. §-a értelmében pedig, ha a férj halála után harmadik személy a gyermek törvényteleniségétől függő jogait érvényesíti, ebben a perben a XII. cím nem nyer alkalmazást, mindazonáltal nincs akadálya annak, hogy a gyermek törvénytelen származásában érdekelt bármely fél az általános perrendi szabályok szerint a Pp. 130. §-a értelmében a gyermek törvénytelen származásának bírói megállapítását kérhesse, de az e perben hozott ítélet csak a perbenálló felekkel szemben hatályos. (A kir. Kúria is egy perben, melyet az örökgyó második házasságának érvénytelenítése és ezzel kapcsolatban az ezen házasságból származott gyermek törvényességének megtámadása iránt az első házasságból származó és az érvénytelenségre öröklési jogokat alapító gyermek indított, — 869/1909. sz. ítéletében a kereseti jogosultságot megállapította, jöllehet a gyermek öröklési igényeit külön perben érvényesítette, — a 7385/1927. számú ítéletben pedig a kir. Kúria a keresetet azon indokolással utasította el, hogy felperes a fellebbezési tárgyaláson hozzá intézett kérdésre határozottan kijelentette, hogy a keresetet nem megállapítási, hanem a Pp. XII. címében szabályozott eljárás alá tartozó törvénytelenítési keresetnek kívánja tekinteni.)

Összefoglalva tehát a mondottakat: a konkrét esetben a holtánnyilváníítás dacára, miután a hátramaradt házasság újabb házasságot nem kötött, a házasság jogilag fennáll, a gyermek azonban törvényesnek csak akkor tekinthető, ha az anya arra vonatkozólag, hogy a gyermek férjétől származik, bizonyítékot szolgáltat, a gyermek törvénytelen származásának bírói megállapítását pedig a férj örökösei az általános szabályok szerint lefolytatandó perben a Pp. 130. §-ában meghatározott előfeltételek fennforgása esetén jogosan kérhetik.

Végül ezen álláspontból kifolyólag természetesen nem tehetem magamévá a professzor úrnak azt az álláspontját sem, mely szerint «a felperes teljesen feleslegesen indította meg a pert a törvénytelen megállapítására... nem kellett volna egyebet tennie, minthogy a holtannyilváníító ítélet bemutatásával az anyakönyv kiigazítását közigazgatási úton kérje».

A házasság a holtánnyilváníítás dacára nem szűnő meg, annak megállapítása, hogy az elhalálozás vélelmezett napja után született gyermek törvénytelen, kizárólag bírói ítélettel történhetik. (Egyébként arra vonatkozólag, hogy a 73. § 2. bek.-ben kifejezett vélelem csupán a bírónak szóló bizonyítási parancs és nem a peren kívül ténykedő polgári tisztviselőnek és anyakönyvvezetőnek, l. Grosschmid id. m. 260. old. és Fejezetek I. kötet 322. old.)

Dr. Malonyai Béla.

Szemle.

Bubla Ferenc

halálával ismét kialudt ama fényforrások egyike, amelyek a háború előtti Magyarország kultúráját fényárba borították. Régen — még az ideálok békés vetélkedésének korában jelezték az utat számunkra ezek, akiknek félreálltával a megüresedett hivatali szék késedelem nélkül való betöltése nem jelenthette az elveszett értéknek éppoly gyors pótlását. Mert az igazságot legjobban megközelítő megoldás megtelezése a könnyű feladatok közé sohasem tartozott és különösen súlyos volt akkor, ha a javak forgalmának árját a törvénytelen meder határai közé kellett terelni. «Nem csupán jogászai képzettség kell ide, — ismerte fel Bubla — hanem együtt és főleg erős kommersziális érzék s az élet ezerféle változatainak, amelyek különösen ezen a téren kaleidoszkópszerűen új meg új célokat öltenek, gondos áttekintése». Ő ismerője volt ezeknek az ezerféle változatoknak, felfogásoknak, de a nélkül, hogy bármely divatozó irány meghódította, utánzásra csábította volna. A klasszikusok munkáiból merített bölcseséggel, a műremekek élvezetéből nyert lelki egyensúllyal őrizte meg a maga egyéniségét:

gentleman és *bíró*. Ő volt a bíró «vedd akármilyen részben», akinek csalhatatlan megérzése a formát a lényeggel, az ürügyet az érveléssel össze nem tévesztette. Kereste és megadatott neki, hogy hivatása magaslatára emelkedhessen. Így láttuk mi őt, így él tovább emlékünkből.

— **A Jogállam** ez év január hó 1-én lépett *harmincadik* évfolyamába. Amikor a folyóirat megindult, sokan elavultnak találták a címét, amely a Gneist-féle Rechtsstaat-nak magyar fordításában látszólag elavult eszményképet fejezett ki. Nekünk, a jogtudomány akkori fiatal munkásainak, «a jogegyenlőséget megvalósító, mindenki jogát biztosító» állami szervezet már elért s végleg megalapozott valóságnak látszott, amelynek kereteit az *altiora petimur* jelszavával arra kell felhasználni, hogy a jogon túlemelkedve a szociális igazság tartalmával töltsük meg. Azóta, sajnos, az események ránk cáfoltak, a multnak patinás eszménye ismét a jövőnek célkitűzésévé fényesedett. E cél szolgáltatában a Jogállam s annak szerkesztő gárdája becsületes kitartással tölti be hivatását. Jubileuma alkalmából most jelent meg a januári—februári kettős száma oly gazdag tartalommal, amely sokban a békeévek jogászai gondolattermelésre emlékeztet. Örömmel regisztráljuk, hogy az ünnepi számnak értékes anyagához a Jogtudományi Közlöny számos belső munkatársa is hozzájárult, így többek közt Szladits Károly, Almási Antal, Schuster Rudolf, Löw Tibor, Mendelényi László, Auer György, Lengyel Aurél, Irk Albert. Külön érdekessége a bő tartalomnak Mendelényi cikke: A bíróság tekintélye Angliában, amely plasztikus képet ad az angol bírói külsőségek és az igazságszolgáltatás tartalmának kapcsolatairól. Azok a hagyományok, amelyek a Jogállam alapítóinak, különösen felejthetetlen emlékü első szerkesztőjének, *Edvi Illés Károlynak* nevéhez fűződnek, kegyeletes gondozásra találtak a folyóirat mai szerkesztőinek: *dr. Szalai Emil* felelős- és *dr. Vajda Petur* helyettes szerkesztőnek fáradhatatlan munkásságában. Kollégiais együttérzéssel köszöntjük a jogi szaksajtónak előkelő organumát a férfikorba lépésének fordulóján és reméljük, hogy a jövőben is hű marad fiatalságának célkitűzéséhez, amely ma gyakorlatibb, mint valaha.

— **A cégjog** körében a budapesti kir. ítélőtábla 1931. évi január hó 15-én VI. P. 13,298/1930. szám alatt hozott határozatában a felfolyamodó csatornaépítő kőművesmestert felmentette a cégbejegyzés kötelezettsége alól, mert a tényállás szerint üzemében ingatlanokba beépített csatornáknak készítésére vállalkozik, vagyis «az elhelyezésre kijelölt ingatlan alkatrészévé vált munkateredményt adja az építetett tulajdonába. Az építés céljára vásárolt árukat nem mint ingókat adja tehát tovább, amiből a K. T. 262. §-ának rendelkezésére figyelemmel következik, hogy a beszerzési ügyletek alapján kereskedőnek nem minősíthető. Cégbejegyzésre ezért akkor sem köteles, ha üzeme a kisipar körét meghaladja. Az építőiparosok kereskedői minőségének kérdését a magyar jogirodalomban legalaposabban dr. Lévy Béla taglalta «A kereskedelmi jog elhatárolásának kérdése» című ma is értékes munkájában (Magyar Jogászegyleti Értekezések, XX., 9.) s a határozatnak az alapjaival azonos eredményre jutott (234. old.). A bírói gyakorlatban nem állapítható meg határozott állásfoglalás.

— **A törvénykezés egyszerűsítéséről** szóló törvényt Kovács György járásbírói elnök és Paulay Gyula törv. bíró igen hasznavehető feldolgozásban tették közzé. Az egyes törvényszakaszok kapcsán áttekinthetjük a vonatkozó indokolást és a gyakorlati alkalmazásra is több hasznos útmutatást nyerünk. Ennél többet az életbelépéssel egyidejűleg jelentkező törvénytárgyalatból aligha várhatunk. A bonyodalmak, a nehéz kérdések csak az alkalmazás során tűnnek elő. A várható komplikációkat is helyes megállapítással jelzik a szerzők. Így reámutatnak arra a várható állapotra, amikor az egyszerűsítés tetőfokán vádirat nem kell, jegyzőkönyv

készítése mellőzhető, az ítéletnek pedig nem kell tartalmaznia azokat az adatokat, amelyek a jegyzőkönyvből (ami azonban nincs) kitűnnek. Nem fogadhatjuk el ellenben azt a relativitás elméletére alapított megállapítást, hogy a vádemelés súlyos bűncselekményekkel szemben is mellőzhető volna, ha a vád tárgyává tett cselekmény sokkal súlyosabb (165 old.). A súlyos bűncselekmény sohasem lehet közömbös a megtorlás súlyára. A határoknak ily kitolása a vádemelés ötletszerűségére vezethetne. A *Franklin-Társulat* kiadásában megjelent munkának alakja és kiállítása ezúttal is öröme szolgál az olvasónak.

A.

Közzgazdaság.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósága megállapította, hogy az 1930. üzletév a multévi nyereségáthozattal együtt 5.938,510.63 pengő tiszta nyereséggel zárult az 1929. évi 6.009,140.95 pengővel szemben. Az eddigi gyakorlatnak megfelelően több, már lebonyolított üzlet nyereségének elszámolása későbbi időpontra tartatott fenn.

405

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület igazgatósága megállapította az 1930. évi mérleget és üzleteredményt s elhatározta, hogy a közgyűlésnek javasolni fogja a 3.821,702.55 P-t tevő tiszta nyereségnek a következő módon leendő felosztását:

Osztalékra fordíttassék minden részvény után 14 P, adassék a rendes tartalékalapnak az alapszabályszerű 187,000 pengő helyett 300,000 P, az ingatlan-értékesítési tartalékalapnak 100,000 P, az Elismert Vállalati Nyugdíjpénztárnak 30,000 P, a nyugdíj-tartalékalapnak 150,000 P, köz- és jótékonycélokra az év folyamán folyósított 30,000 P-n felül 15,000 P.

406

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Dr. Scheiner Ernő törökszentmiklósi ügyvéd március 1-i belépésre gyakorlattal bíró jelöltet keres. Ajánlatokat igény megjelölésével.

404

Agilis, jól képzett fiatal ügyvéd német és angol tudással, jó referenciákkal forgalmas irodába társulna, esetleg irodavezetést vállalna, vagy állandó helyettesítést. Szíves megkeresések «Megbízható munkatárs» jelígre Blockner hirdetőirodába, Vilmos császár-út 33.

407

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYÜJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ara fűzve **26 pengő**. — Kötve fekete kötésben **30 pengő**.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) **30 pengő**.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
 Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
 Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
 negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Komolytalan kritika? — Az «egyszerűsítés» bonyodalmai: XIII. Az illetékes hely; XIV. Dr. Wenczel Árpád budapesti ügyvéd; XV. Dr. Bodu Ernő budapesti ügyvéd; XVI. Dr. vitéz Péter Aladár budapesti ügyvéd; XVII. Dr. Gutman Lajos budapesti ügyvéd; XVIII. Dr. Fái Sándor budapesti ügyvéd. — Dr. Ujlaki Miklós breslaui ügyvéd: A magyar jog sorsa a Lengyelországhoz csatolt területeken. — Törvénykezési Szemle. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Az öröklési szerződés szerint várományos kérhet-e biztosítást az örökös életében? — Jogirodalom. I. Dr. Irk Albert pécsi egyet. ny. r. tanár: A büntetőjog mai helyzete és saját álláspontja; II. F.: Dr. Zalan Kornél, A régi magyar zálogbirtok és mai jogunk; III. Dr. Huppert Leó: A részvénytársaságok nyilvános számadása. — Szemle. Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár XXIV. 2. — Büntetőjogi Döntvénytár XXIV. 2.

Komolytalan kritika?

A Budapesti Ügyvédi Kamara értekezletén a panaszok egész sora hangzott el az egyszerűsítési törvény ellen. E lap olvasói ismerik a panaszokat. Tizenkét cikkünk foglalkozott eddig törvénytárunk leggyöngébb alkotásának hibáival, hézagaival, homályosságával. A cikksorozatot folytatjuk. Nem azért, mintha örömrünk telne benne. Még soha törvény a panaszok hasonló áradatát nem indította meg.

Az eddig elhangzottak három csoportba oszthatók. Az egyik a nagy sérelmek csoportja. Ebbe tartoznak elsősorban a törvény büntetőjogi intézkedései, melyekről az értekezlet egyik vezérszónoka, Wenczel Árpád azt mondta, hogy «ez egyszerűsítési törvény szabadságjogi és védői jogi sérelmekkel van tele». Ugyanezen csoportba tartoznak a fellebbezési és felülvizsgálati értékhatárok helytelen konstrukciójából származó zavarok (melyeket Fái Sándor világított meg élesen az értekezleten és előzőleg lapunkban), az előkészítő iratok megszorításából származó bajok és a végrehajtási eljárás összekuszálása. A második csoportba a hibák, hézagok és homályosságok hosszú sora tartozik. Kár volna ezeket itt felsorolni. Külön-külön mindegyik csak egy-egy tűszúrás, de összeségükben tűrhetetlen és ok nélküli zavarcsinálás. Kisebb mértékben érzik ezt a bíróságok. Sokkal nagyobb mértékben az ügyvédi kar. A beteg ügyvédi kar. Szabad egy beteget tűszúrással izgatni? Szabad ezekről a tűszúrássokról azt mondani, hogy az igazságügy-minisztérium «ebben a törvényben arra törekedett, hogy az ügyvédi kar gazdasági pozícióját megerősítse, ami teljes mértékben sikerült?»

Ezt állítja ugyanis egy «illetékes hely»-ről származó közlemény, melyet egész terjedelmében közlünk.* Nem foglalkozunk részletesen a félhivatalos közleménnyel. Olvasóink nemcsak cikksorozatunkból, hanem saját tapasztalatukból tudják, hogy a félhivatalos közlemény csak a napilapok laikus olvasói számára készült.

Szomorú, hogy a laikus olvasók csak úgy értelmezhetik az illetékes közleményt, hogy az igazságügyi kormány mindent elkövet az igazságszolgáltatás egyszerűsítése, javítása, gyorsítása érdekében, az önző ügyvédi kar pedig ezt mindenáron megakarja akadályozni. Csak így érthető az utolsó mondat: «Az ország tisztában lesz ezután, hogy a támadások mögött nem az általános közérdek áll».

Az «illetékes hely» azt veti tehát az ügyvédi kar szemére egészen leplezetlenül, hogy nem közérdekből, hanem önző kaszt-érdekből támadja az egyszerűsítési törvény kitűnő újításait. Ámde a kommuniké itt önmagát fogja meg. Vagy igaz, amit eleje mond: «Ez a törvény köztudomás szerint megnövelte az ügyvédi kar

kenyerét», vagy az, amit az utolsó mondat mond. A kettő egymás mellett nem fér meg.

Az igazság azonban az, hogy az «egyszerűsítés» súlyos csapást jelent az ügyvédi kar kereseti viszonyára, de az ügyvédség nem ezért támadja szokatlan erővel, hanem közérdekből. Mert közérdek annak kimutatása, hogy a törvény nem egyszerűsít, hanem komplikál, súlyosan megnyirbálja a jogorvoslatokat tehermentesítési céljából, de másoldalon szaporítja a pereket (pl. 5. §) és a bíróság munkáját, tele van ellentmondással (pl. 25., 26., 27. §§) és felesleges intézkedésekkel (16., 17. §), több intézkedés felesleges módon megdrágítja az igazságszolgáltatást (21., 55–56., 72. §§).

Illetékes helyen az értekezlet kritikáját «komolytalan»-nak mordították. De az értekezlet óta a Budapesti Ügyvédi Kamara közzétette évi jelentését, melynek kritikája teljesen azonos az értekezletével. «Nem akarunk minden rendelkezést újból a kritika bonckése alá venni, — ezt olvassuk az évi jelentésben — csak azokra a legkirívóbb esetekre mutatunk rá, amelyek megmutatják azt, hogy a törvény alapján véve elhibázott, céljatevesztett, ismét egyike azoknak a reformoknak, amelyeknél azt kell megállapítanunk, hogy az ilyen segítség rosszabb annál, mintha nem történik semmi sem és a viszonyok javulását az időtől várjuk».

A komoly, objektív cikkek hosszú sorát, a legnagyobb Kamarának értekezletét és évi jelentését nem lehet fölényes, félhivatalos közleménnyel elintézni.

Az «egyszerűsítés» bonyodalmai:*

Az egyszerűsítési törvény elleni mozgalom arra indította a Kamarát, hogy értekezletet hívjon össze, alkalmat adva a Kamara tagjainak panaszaink előadására. Pap József elnök megnyitó beszéde után, Bodu Ernő, Wenczel Árpád, Szőke Sándor, vitéz Péter Aladár és Gutman Lajos mint előadók ismertették az eddigi tapasztalatokat. Alább közöljük az előadók indítványait rövid kivonatokban. Az indítványok előtt közöljük a napilapokban megjelent «illetékes hely»-ről származó közleményt, mellyel vezércikkünkben foglalkozunk. Az indítványok után folytatjuk «Az egyszerűsítés» bonyodalmait című cikksorozatunkat.

XIII.

Az illetékes hely.**

Jól informált helyről a következőket közlik:

Az ügyvédi kar egy része utólagos támadást intéz most a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. törvény-cikk ellen. Ez a törvény köztudomás szerint megnövelte az ügyvédi kar kenyerét, behozta a házasságvédő intézményt, magánvádas ügyekben a törvényszék előtt kötelezővé tette az ügyvédi képviselést stb. Mindez azonban úgy látszik nem elégítette ki a támadókat.

Bár éppen az igazságügyminiszter volt az, aki momentán elhárította az ügyvédi kar feje felől a numerus clausus veszedelmét és mint volt ügyvéd kartársi érzéseitől vezettetve, ebben a törvényben arra törekedett, hogy az ügyvédi kar gazdasági pozícióját megerősítse, ami teljes mértékben sikerült is neki. A friss pergőtűz oda tendál, hogy az új törvényt szinte nevetségessé tegye. Ezt

* Az előbbi közl. lásd a 3. és 4. számunkban.

** A közleményt a napilapokból vettük át.

* Lásd következő cikkünkben XIII. alatt.

a törvényt a Kúria elnöke a felsőházban, mint az igazságszolgáltatás szükségességét jelölte meg és azt mondotta, hogy «nem érheti gáncs és szemrehányás»; ezt a törvényt, amely a régi törvénynek a gyakorlati életben be nem vált rendelkezéseit akarja kiküszöbölni. Eddig az egyszerű bűnügyek is évekig húzódtak, most napok alatt főtárgyalásra kerülnek. Az évekig tartó polgári pereket hetek alatt elintézték polgári perek váltják fel. Megszűnik a házassági válóautomata működése és csak komoly válóperek lesznek. Megszűnik az a helyzet, hogy a Kúria a tényálláshoz alig nyúlhatott. Megszűnik az az anomália, hogy a tavaszi munka vagy télvíz idején a falusi nép úttalan utakon a bírósági székhelyre tódul; most a bíró fog kimenni hozzájuk a helyszínre.

Valóban, mint a fentiekből is látható, sok «bűne» van ennek az új törvénynek, amelyre most minden rosszat rá akarnak húzni. A közvélemény szavát azonban nem lehet bekötni. Az ország látja, hogy a harc nem objektív, látja, hogy a tárgyilagos igazság az, hogy az igazságszolgáltatás gyorsabb lesz és jobb. Egyébként maga az ügyvédi kar képviselője is kiemelte annakidején a felsőházi tárgyalás alkalmával a javaslatnak számos előnyét. Az ország tisztában lesz ezek után, hogy a támadások mögött nem az általános közérdek áll.

XIV.

Dr. Wenczel Árpád kamarai felszólalása.

A Te.-nek a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítésére vonatkozó intézkedései tárgyában a Bűnügyi Védők Egyesülete memorandumot dolgozott ki, melyet lényeges pontjaiban terjeszték elő.

Bűnvádi ügyekben az egyesbíróági hatáskör kiterjesztése sérelmes. A bíró társadalmi, gazdasági, politikai életével kapcsolatban előre kialakult nézetekkel foglal helyet a bírói székhelyen. Ezen preokkupáltságnak legjobb ellensúlyozója a társasbíróági rendszer, amelyben a bíró egyéni gyarlóságából származó egyoldalú felfogások, előítéletek legjobban ellensúlyozódnak.

Az egyszerű csalás büntette egyesbíróáshoz lett utalva, holott a csalás tárgyi és alanyi tényálladási elemeinek megállapítása igen gyakran nagy büntetőjogi felkészültséget, a jogi és a gazdasági élet számos körülményének alapos ismeretét és oly éleslátó gyakorlatot követel a bírótól, hogy ezt a bűncselekményt a legnehezebben kezelhető tényálladékkal bíró bűncselekmények közé kell soroznunk. Ezzel szemben a hitelezési csalás és a hitelező megkárosításával elkövetett csalás, melyek közül az elsőnél a családi célzat nem is tényálladási elem, az utóbbinál pedig a tényálláshoz tartozó vagyonelidegenítés a legprimitívebb formákban szokott jelentkezni, a hatósági végrehajtás bekövetkezése pedig rendszerint az ügyiratok érkezettől helyegzőjéből megállapítható, olyan bűncselekmények, amelyeknek tanácsai, illetve társasbíróági elbíraltatása minden különleges megokolást nélkülöz. Látnivaló tehát ebből, hogy az állami pénzügyi érdek és a bűnügyi statisztika prevaleáltak ezeknél a kérdéseknél és hogy a spiritus rector nem is az igazságügyminiszter, hanem a pénzügyminiszter lehetett.

Az egyesbíróági eljárás leegyszerűsítése, melyben a legfontosabb szerepet az úgynevezett nyomozó szerv tényvázlatszerű rövid tájékoztatása hivatott játszani, valamint az ügyészség indítványára lefolytatható keresztkérdezéses, különleges eljárás az ügyfél-egyenlőség rovására teljesen a vádhatóság jogkörét és hatáskörét bővíti ki. A jellegzetességet ennél az eljárásnál a törvénynek azon rendelkezése szolgáltatja, hogy a bíró nemcsak egyes kérdéseknek feltevését tilthatja meg, hanem egyszerűen mellőzheti a szerinte felesleges tanúk kihallgatását is. Alaptörvényeink szerint illetékes bírója elől nem szabad senkit sem elvonni, amely alapelvvel a Te. rendelkezései ellenkeznek, amikor az egyesbírói hatáskörbe utalt ügyeket a járásbíróág által is letárgyalhatóknak minősítik.

A törvényszéki székhelyen vállalt és ott jól előkészített védelmeknek járásbíróági székhelyén vagy esetleg nehezen megközelíthető helyeken való ellátása a védőügyvédektől aránytalan és elviselhetetlen áldozatokat követel. Ilyen védelmeknek behelyettesítés útján való ellátása a védelem szabadságának és jóságának rovására eshetik.

A vádtanácsot minden jogászember, sőt minden újságolvasó egyén is olyan jó és bevált büntetőeljárású intézménynek ismerte, amely, mint egy szűrőszervezet, feltartóztatta és megszüntette azokat az igazságtalanságokat, amelyeket a nyomozóhatóságok, a vizsgálóbírók vagy a vádhatóságok hibái és tévedései okoztak.

A törvényszékek vádtanácsainál a vádiratok 15–20, sőt még

ennél is nagyobb százaléka elutasított. A szűretlenül az ítélőbírósághoz irányított bűnügyek ártatlan egyének meghurcolását, anyagi és virtuális értékek és érdekek megsemmisítését fogják maguk után vonni.

A vádtanács eltörlése hasonlatos ahhoz, mintha valaki a káposztásmegyeri vízműveknél a szűrőberendezést szüntetné meg és a budapesti vízvezetési csőhálózatba szűretlen dunavizet bocsátana bele.

Az úgynevezett észrevételek előterjesztése távolról sem ér fel a kifogások előterjesztésének jogával, mert tudjuk, hogy az ítélőtanácsok a Bp. 168. §-ának 2. pontja szerinti hatáskörben csak a legkivételesebb esetekben utasították el a vádiratot.

A becsületsértés és rágalmazási bűnperekben illetékkötelezettség behozatala egyenesen vámsorompói jelleggel bírna. Különösebb figyelmet érdemel azon körülmény, hogy ezen illetékkötelezettség terhére vagy az illetékmentesség érdekében beszerzendő szegénységi bizonyítványoknak bonyodalmas beszerzési munkaterhét, leginkább éppen az egymásközött torzalkodó szegényebb néprétegek éreznék meg.

A rossz nyelvek azt mondják, hogy ezt az illetékkötelezettséget azért nem léptették meg életbe, mert a pénzügyminiszter és az igazságügyminiszter egymásközött nem tudtak megállapodni arra nézve, hogy melyikük tárcájára legyen ezen különleges jövedelem.

A közigazgatásnak szegénységben való pereskedéssel, illetve a vagyontalansági bizonyítványok kiállításával kapcsolatos munkája eleddig is óriási terhelést jelentett. Ha becsületsértési, rágalmazási és magánvádas egyéb bűnügyeknek tízezeiben a jogkereső közönség ostroma alá fogja venni a közigazgatás hivatalait, akkor ez nem munkamegtakarítást, nem költségmegtakarítást, hanem ennek éppen ellenkezőjét fogja jelenteni, eltekintve attól, hogy a gyors és olcsó elégtétel helyett szegénységi bizonyítványok beszerzésére utalt egyének, még ha illetékkötelezettség és tanulmányi költségek terheitől el is tekintünk, könnyen az ököljog és az önbíráskodás eszközeihez fordulhatnak és a méltatlankodásnak ezen nem kívánatos kitérőjei és eltévelyedései viszont a bűnügyek szaporodását fogják eredményezni.

A királyi táblák és a királyi Kúria előtti fellebbezési ügyeknek tanácsülésbe való utalása tekintetében két eshetőség következhetik be. Vagy az eddigi alapossággal fogják az ügyeket a jövőben is elbírálni, amely esetben a védelem megnehezítésén, részben annak kizárásán kívül nem lesz semmiféle munkamegtakarítás és nem lesz költségapasztás. A másik eshetőség pedig az lehet, hogy a tanácsülési elintézkedések a védelem kizárásával az eddigi alaposság rovására fognak megtörténni, amely esetben lehet szó munkamegtakarításról, esetleg költségek apasztásáról is, ámde ebben valóban nem lesz köszönet.

Látnivaló mindezekből, hogy amíg a Te. egyrészt a legnagyobb mértékben veszélyezteteti az egyéni szabadságjogokat, addig az ügyvédség nagy sérelmével a védelem jogait ugyanabban a mértékben korlátozza, amely mértékben az ügyészi hatáskört fejleszti és kiterjeszti.

Nagy és érzékeny sérelme a törvénynek a védelem visszaszorításával kapcsolatban az ügyvédi kereseti lehetőségek nagyban való korlátozása és mellőzése. Úgy a szabadságjogok védelme, mint az ügyvédség szempontjából kiáltó példa erre a Te. 108. §-ában írt keresztkérdezéses eljárás, amelyben az állig felvértezett ügyész a védelemre sem készülhetett vádlottal szemben áll és amelyben egyáltalában nem történik gondoskodás a kötelező védelem tekintetében, sőt a szabad védőválasztás és a védelem előkészítése csaknem intézményesen korlátozva mutatkoznak.

Alig van a törvénynek két egymásután következő szakasza, amely ne lenne a régi Bp.-vel szabályozott eljáráshoz mérten az ügyvédségre és a védelemre sérelmes és hátrányos.

A törvény az állami takarékoság jegyében született, de az erkölcsi kár és a szabadságjogok sérelme, amely ennek a takarékoságnak nyomán előreláthatólag bekövetkezni fog, oly erkölcsi károkat és hátrányokat jelentenek, amelyek sem a megtakarítandó összeggel, sem a behozandó illetékkötelezettség eredményével arányban nem fognak állani.

A vatikáni zsinat a pápai csalhatatlanság elvét dogmatizálta. A Te. az ügyészi csalhatatlanság dogmáját állította fel. A hívek üdvözölni akarnak és ezért hisznek a dogmákban, mi, ügyvédek, pedig éppen azért nem hiszünk sem az ügyészi csalhatatlanságban, sem az egyszerűsítési törvény örökkévalóságában, mert üdvözölni, mert létezni kívánunk.

XV.

Dr. Boda Ernő indítványai.

(Polgári eljárás egyszerűsítése.)

15. §. Javaslatunk : Visszaállítandó a Pp. nov. 5. §-a az előkészítés tekintetében.

24. §. A közérdek sérelme az értékhatároknak a fellebbezési érték szerinti elvi meghatározása. Javaslatunk : A csatlakozási jogot a nyilvános előadásos ügyekben is meg kell adni. Részítéletnél mindenesetre a perérték legyen irányadó még akkor is, ha fenn tartatnék az a rendelkezés, hogy a fellebbezés tekintetében a fellebbezési érték az irányadó. Szükséges, hogy a Pp. 476. § 2. pontja hatályába visszahelyeztessék, mert vannak ítéletek, amelyek nem tartalmaznak sem marasztalást, sem elutasítást (pl. tulajdoni igényper, végrehajtás megszüntetési per, megállapítási perek, közbenszóló ítéletek, pergátló kifogás tárgyában hozott ítéletek). Kérdéses, hogy ezekben az ügyekben mikor van helye fellebbezésnek! A szóbanforgó ügyek tekintetében fennálló jogbizonytalanságot meg akarjuk szüntetni és ezért javaslatunk, hogy a Te. 24. §-a úgy szóljon :

A Pp. 476. §-ának 2. bekezdése kiegészítetik a következő rendelkezésekkel stb. (és nem helyébe lépnek a rendelkezések).

8. §. Meggondolás tárgyát képezheti, helyes rendelkezés-e az, hogy a szakértő szegényjogos ügyekben csak akkor kapja meg a díját, ha a fél a pert megnyeri. Ugyanígy az ügygondnok és a házasságvédő, sőt a közjegyző is. Kapcsolatos a 19. §-al. Elvi szempontból kifogásolandó, hogy a perenkívül álló személyek érdekelve legyenek a per esélyei által.

16. §. Gyakorlatiatlan rendelkezés és súlyos sérelme a közvetlenség elvének. Ha már az elsőbíró sem hallgatja ki a tanukat személyesen, a fellebbezési bíróság pedig intézményesen a legtöbb esetben ex actis intézkedik, ítélet alá kerülnek ügyek a nélkül, hogy az ítéldbíró közvetlenül bármit tapasztalt volna. A gyakorlatban az fog kifejlődni, hogy az ügyvédek a tanukat elküldeni lesznek kénytelenek.

17. §. Bármilyen egyszerű ténynek megállapítására alkalmatlan a községi bíró. Eskü kivételét pedig nem lehet jogtudatlan emberekre bízni.

21. §. Az előleges bizonyításnak közjegyzőre bízása a pereket drágítja, mert a közjegyzői díj jóval magasabb a bíró napidíjánál, nem is szólva arról, hogy a bíróság székhelyén még napidíj sincsen. Minthogy pedig az előleges bizonyítás felvételének a közjegyzőre bízása diszkrécionárius joga a bírónak, nincsen biztosíték arra nézve, hogy ez nem fog általános szabállyá válni.

37. §. Ugyanaz az elvi kifogás, mint a 34. §-nál, perérték helyett felülvizsgálati érték.

38. §. Kapcsolatos a 24. és 37. §-kal. Igen nagy szubstratumú perekben a felülvizsgálati érték alapján esetleg nem a kir. Kúria, hanem a kir. ítélőtábla fogja a végső szót kimondani. Bármekkora ugyanis a sérelmezhető felülvizsgálati rész, ha az csak csatlakozás formájában terjesztetik elő, a fellebbezési bíróság ítéletével megítélt vagy elutasított követelésnek felülvizsgálati kérelemmel megtámadott része a felülvizsgálati érték, amely a felülvizsgálati bíróság meghatározására irányadó. Javaslatunk : Mondassék ki, ha akár felülvizsgálat, akár csatlakozás folytán a sérelmezett felülvizsgálati rész alapján különböző fórumok elé tartoznék az ügy elintézése, akkor a magasabb fokú bírósághoz terjesztessék fel elintézés végett.

54. §. Az ügyvédségnek erkölcsi sérelme, capitis deminutioja, a félre nézve pedig az eljárás megdrágítása, hogy a házassági per vitelére szóló különös meghatalmazás sem elegendő, hanem az aláírásnak bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítve kell lenni.

56. §. Az egyszerűsítés nem éri el célját, amikor az elhagyás alapján indított házassági bontóperben a községi bizonyítványon kívül közjegyzői tanusítványt is kíván. Ha már a közjegyzői tanusítvány mellett maradunk, javaslatunk az, hogy : Az elhagyást tartalmazó közjegyzői tanusítványban a közjegyző igazolja a gyermekekre vonatkozó adatokat is, hiszen úgy ezt, mint amást amúgyis csak tanukihallgatás útján állapíthatja meg. A közjegyző ne az előzetes bizonyítás szabályai szerint, hanem egyoldalú nyilatkozat, az eskü alatti nyilatkozat mintájára járjon el, vagyis az ellenfél megidézése nélkül intézze el a kérdést.

A 49,100/1930. I. M. sz. rendelet kiegészítendő azzal, hogy :

A munkaügyi perekben is az általános perrendi szabályok az irányadók a fellebbviteli eljárásban. Antiszociális rendelkezés, hogy minden ügyben, az értékre való tekintet nélkül, a fellebbezés nyilvános előadás útján intéztetik el.

XVI.

Dr. vitéz Pétery Aladár indítványai.

(A Te.-nek a végrehajtási eljárásra vonatkozó része.)

1. A Te. 61. és 63. §-ainak a végrehajtható kiadmányra vonatkozó része az egyszerűsítést oly módon viszi keresztül, hogy azzal sok felesleges komplikációt idéz elő és vitát provokál. A Kamara részéről merült fel az a gondolat, hogy a végrehajtást elrendelő végzés a régi formájában felesleges ismétlés és céltalan leírás munkatöbblet, tehát sokkal egyszerűbb volna, ha a mulasztási ítélet módjára egyszerűen a kérvényre rávezettetik a kérvény értelmében való elintézés. Hacsak ennyiben állana az egyszerűsítés, semmi panaszunk se lehetne ez ellen. De a Te. az egyszerűsítést azáltal, hogy a végrehajtási kérvényen kívül « végrehajtható kiadmány » intézményét is megteremtette, az egyszerűsítés helyét komplikációt okozott. A gyakorlatban az, hogy mikor kell az egyik és mikor kell a másik űrlapot elővenni, vitákra, kétségekre ad okot. Semmi gyakorlati értelme nincs ennek a megkülönböztetésnek, akár kérvénynek nevezzük, akár kiadmánynak — csak egységes legyen.

2. Teljesen téves intézkedés az is, hogy a telekkönyvi hivatal megkeresése más módon történik az egyik és más módon a másik esetben. Ez még azonkívül illetékügyi vitát is provokál, mert amíg a kérvény esetében a bíróság megkeresésére történik a jelzálogjog bekebelezése, — és nem kell a bejegyzési illetéket előre leróni — addig a kiadmányt magánfél által bemutatott okiratnak tekintik és az illeték előzetes lerovását követelik. Ez tehát megint csak az előlegezést teljesítő ügyvédre ró új terhet.

3. Az, ami a kiadmány intézményét megteremtette, hogy t. i. csökkenti a kezelési munkát azáltal, hogy nem kell lajstromozni, nem teszi indokolttá a megkülönböztetést, mert a) ezt a könnyítést a kérvényre is ki lehet terjesztetni, b) nem is célszerű a lajstromozás elengedése, mert a beadás időpontjának a megállapítása a felek jogai szempontjából nem közömbös. De nem közömbös azért sem, mert a gyakorlatban máris előfordult az, hogy az alperes vette ki a kiadmányt, hogy a felperest megakadályozza a végrehajtás kérelmében. Reméljük, hogy ez a visszaélés — ami büntetőjogi következménnyel is járhat — nem válik gyakorivá. Célszerű volna az is, ha a végrehajtható kiadmányra a bemutatás idejét kelti bélyegzővel a bíróság feltüntetné.

4. A kamarai értekezlet kívánatosnak tartja a végrehajtók államosítását. Ez esetben a vitás kérdések egész tömege önmagától megoldódna. A végrehajtási díjak, amelyek ez esetben az államot illetnék, bőven fedeznék a tisztviselői fizetéseket és lehetővé tenne olyan megoldást, amely megkímélné az ügyvédek a felesleges költségek előlegezésétől. Ilyen pl. : az árverések kitűzése több foglaltató érdekében, különböző időpontokban egy és ugyanazon árverésnek több árvereltető javára többször való közzétételnek a felesleges kiadásai az egy és ugyanazon községben ugyanazon időben több végrehajtó kiszállása, mert a beosztás a végrehajtást szenvedő kezdőbetűi szerint történik, a fuvardíjak stb. felszámítása több végrehajtató részére akkor is, ha a kiszállás több végrehajtató részére külön-külön történt stb.

5. Az árverés közzététele elegendő volna a főlapban, abban a rövid szövegben, ahogy azt a Budapesti Közlöny főlapja ma is közli, a hirdetési részben való hosszú szöveg teljesen felesleges.

6. Fontos volna még a közadók módjára való behajtásnak a bírósági végrehajtással egyöntetű szabályozása, valamint pénzügyi hatóság és a bíróság által folytatott eljárásnak összhangba hozása oly módon, hogy az egyiknek a zálogjoga a másikat illuzóriussá ne tegye.

7. Sérelmes intézkedés az ügyvédnek bérmentetlen levéllel való értesítése a végrehajtó által. Tudjuk, hogy a gyakorlatban rég megszűnt zálogjogok alapján is értesítik a végrehajtatókat a kitűzött árverésekről, ha minden ilyen esetben az ügyvéd, akit az ügy már nem érdekel, visszautasítja a levelet és erre a bíróság ügygondnokot rendel, az sem mozdítja elő az egyszerűsítést.

XVII.

Dr. Gutman Lajos indítványai.

(Telekkönyvi ügyek.)

91. §. Javasoljuk, hogy a szakasz.akként módosíttassék, hogy a 25 P-ös értékhatár ne magára a tőkére, hanem a tőkére és összes járulékaire együttesen vonatkozzék.

92. §. Javasoljuk, hogy nem jogügyleti jelzálogjog ranghelyével a tulajdonos egyáltalában ne rendelkezhessek.

97. §. Javasoljuk ezen szakasz teljes törlését.

98. §. Javasoljuk akként módosítani, hogy a hitelező beleegyezése nélkül a tulajdonközösség jogügyleti megszüntetésének oly módon való telekkönyvi bejegyzése, hogy az egyes tulajdonos-társak hányadának külön terhei, csupán a terhelt hányad helyébe lépő ingatlanra vitessék át, — ne legyen lehetséges. A szakasz intézkedése részben súlyosan méltánytalan, részben pedig a mezőgazdasági hitelt megnehezítő és megdrágító intézkedés. A jelzálogi biztonság egyoldalú megváltoztatását jelenti, ha a tulajdonközösség a jelzálogos hitelező akarata ellenére vitetik keresztül. Mikép lesz megakadályozható a jelzálogos hitelező esetleges megkárosítása, ha a közös ingatlan kevésbé értékes részét juttatják a jelzálogos adós kizárólagos tulajdonába. Különösen aktuális ez a kérdés tekintettel a rendelet 34. §-ára, mely a hitelező egyenes ellenzése dacára is jogot ad a telekkönyvi hatóságnak a tulajdonközösség megszüntetésére. Mi indokolja a hitelezőnek a szakértői becslés költségével való megterhelését, illetve mikép háríthatja át a hitelező ezt az adósra?

XVIII.

Anomáliák a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló rendelet fellebbviteli intézkedései körül.*

Az eddig felhozott példák maguk is, úgy gondolom, élénken illusztrálják azt a furcsaságot és ellenmondást, amely abból áll elő, hogy a Te. a fellebbvitel szempontjából felperes részéről az ítélet elutasító, alperes részéről marasztaló részét veszi alapul.

Ezeket az anomáliákat még bonyolítja az a feltűnő eltérés, amely a fellebbezési és felülvizsgálati értékhatár tekintetében a 24. és a 37. §§ között mutatkozik. A 24. § szerint fellebbezés esetén csak a pénzfizetés, munkateljesítés és ingók iránt indított perekben irányadó a marasztalási, illetve elutasítási érték, egyéb perekben nem. Tehát ingatlan tulajdona, birtokbabocsajítás, igényperekben, végrehajtás megszüntetési perekben stb. a fellebbvitel szempontjából továbbra is az egész perbevitt érték irányadó. Ezt a korlátozást azonban a felülvizsgálatról szóló 37. § nem tartalmazza, felülvizsgálat esetén tehát mindig a marasztalási, illetve elutasítási érték lesz az irányadó. Hogy példával éljek: ingatlan iránt indított perben, tekintet nélkül arra, hogy mily értékű birtoktestekre vonatkozólag adott helyt az elsőbírói ítélet a keresetnek, a perbevitt érték, igényperben, tekintet nélkül arra, hogy mely ingókat oldott fel az elsőbírói ítélet, a követelés vagy a kisebb foglalási érték veendő a fellebbezés alapjául, míg a felülvizsgálatnál kizárólag a marasztalási, illetve elutasítási érték. Ennek a kétféle szabályozásnak nézetem szerint semmiféle belső indoka nincs. Aminthogy folyton újabb és újabb bonyolultságokat fog okozni és előreláthatólag fellebbviteli nyilvános előadás alá tartozó ügyekben is szóbeli tárgyalás megtartását fogja szükségessé tenni magának a marasztalási vagy elutasítási értéknek megállapítása, amelyet ugyan a 24. § szerint a fellebbezési vagy felülvizsgálati kérelemben valószínűsíteni kell, ami azonban, pénzbeli marasztalástól eltekintve, tárgyalás nélkül előreláthatólag ritkán fog sikerülni.

Mindezekhez az anomáliákhoz csatlakozik a törvénynek az ügyvédi költségek szempontjából sérelmes az a rendelkezése, amely pusztán a költségek ellen fellebbezésnek csak akkor ad helyet, ha a megítélt költség a fellebbviteli értékhatárt meghaladja. Logikus és természetes az lenne, hogy legrosszabb esetben a fellebbvitelnél a sérelmezett (a megítélt és a fellebbező szerint vagy a díjszála alapján megítélendő összeg közti) különbözet legyen a fellebbvitel alapja. Hogy a törvény vonatkozó rendelkezése a gyakorlatban

mily különös helyzeteket fog teremteni, azzal itt, tekintettel arra, hogy ezt a kérdést éppen a Jogtudományi Közlöny február 1-i számában egyik kartársunk behatóan taglalja, nem foglalkozom.

Foglalkoznom kell azonban azokkal a már nem is furcsaságokkal, hanem valósággal problémákkal, amelyek elé a Te. fenti rendelkezései a bíróságot oly esetben, ha közbeszóló határozatok vagy részítéletek hozatnak, állítják, s amely problémák miként való megoldása elé, igazán, várakozással néz a jogászi közvélemény.

A Te. szerint a Pp. azon elvi rendelkezése, hogy a fellebbvitel szempontjából a perbevitt egész érték irányadó, csak akkor szenved a már körülírt értelemben változást, ha: az ítélet bizonyos összegig *marasztal vagy elutasít*. Nem vonatkozik tehát a Te. kivétele a közbeszóló *végzések* elleni felfolyamodásokra. Nem lehet vitás, hogy végzések elleni felfolyamodásoknál a jövőben is a perbevitt egész érték lesz irányadó s így állandósulni fog az a furcsa helyzet, hogy kisebb jelentőségű kérdésekben (bírság, keresetvisszautasítás, a per felfüggesztése, igazolás stb.), amennyiben a törvény a kérdéses végzés ellen felfolyamodást egyébként megenged, a sérelmet szenvedett fél fellebbvitellel élhet, ellenben az ítélet ellen, amely már határozottan körülírja a marasztalás vagy elutasítás összegét, esetleg nem.

Ami különösen a *pergátló kifogást* illeti, itt nézetem szerint úgy fog alakulni a helyzet, hogy ha a járásbíró a pergátló kifogásnak helyt ad s a *perbevitt* egész érték alapján fellebbezésnek lenne helye, a helytadó végzés ellen lehet felfolyamodással élni. Ha azonban a járásbíró a kifogást elutasítja és az ítélet marasztaló része 200 pengőn alul marad, alperes a jogorvoslattól elesik, mert a pergátló kifogás elutasítása miatt csak az ítélet elleni fellebbezésben kereshetne orvoslást, ez azonban a fennforgó esetben a törvény szerint ki van zárva. Ugyanígy a törvényszéknél emelt pergátló kifogás esetén a sérelmet szenvedett fél a kir. ítéletében az ítélet ellen a Pp. 522. §-a keretén belül esetleg az e tárgyban hozott ítélet ellen felülvizsgálattal élhet, holott a bíróság később érdemben meghozott ítélete ellen esetleg a felülvizsgálat ki van zárva.

A *közbeszóló ítéleteknél* fellebbezés szempontjából ezután is a perbevitt egész érték lesz irányadó; míg a végítélet tekintetében az ítélet elutasító, illetve marasztaló része dönt.

De a legkülönösebb helyzet a jövőben *részítélet*, avagy elkülönített végítélet (387. §) esetén állhat elő. Fellebbezhet-e alperes, ha a járásbíró az őt, mondjuk, 1000 pengős perben 200 pengő erejéig, élhet-e felülvizsgálattal, ha a törvényszék, mondjuk, 10,000 pengős perben 2000 pengő erejéig részítéletben marasztalja? Lehetne vitatni, hogy alperest ily esetekben a jogorvoslattól elűzni nem lehet, mert ő pusztán azért, mivel a bíró részletekben dönti el a vitát, nem juthat rosszabb helyzetbe, mintha a vita az egész vonalon végítéletben egyszerre döntetné el. Nem is lehet az alperes fellebbviteli joga tekintetében ellenfele tetszésének vagy kíméletének kiszolgáltatva. Ezen felfogás mellett alperes élhetne, sőt ha mulasztást követni nem akar, kell is hogy éljen, ha sérelmesnek tartja az ítéletet, fellebbvitellel. Igen, de megtörténhetik, hogy a végítélet alperest azon a 200, illetve 2000 pengőn felül nem is marasztalja, úgyhogy a végítélet ellen fellebbvitelnél helye nem lesz. Ezt azonban előre nem látván a fellebbviteli bíróság, a fellebbezés, illetve a felülvizsgálat elbírálásába egyelőre nem bocsájtkozhatnak, hanem meg kellene várnia az alsóbíró végítéletét és ahhoz képest vagy belemenni a tárgyalásba, vagy amennyiben a Te. a végítélet elleni fellebbvitelt kizárja, a fellebbezést, illetve felülvizsgálatot visszautasítani. Ez esetben elérnők azt, hogy a részítéletnek a jövőben — hacsak előzetes végrehajthatósága miatt nem — nem lesz gyakorlati jelentősége, másrészt, hogy óvatosságból ontanunk kellene a fellebbezéseket és felülvizsgálatokat, amiket utóbb vissza fognak utasítani.

Több alappal bír azonban és a 24-ik § szó szerinti szövegének is inkább megfelel az a felfogás, hogy a részítélet ellen sem lehet fellebbvitellel élni, ha a részítéletben megítélt összeg nem haladja meg a fellebbviteli értékhatárt. Ezen álláspont mellett is azonban tisztán a felperestől, avagy (az ő kérelme híján) a bíróságtól (C. 1902. G. 711.) fog függeni, hogy a perbevitt, a fellebbezési értékhatárt meghaladó követelés kerülhet-e egyáltalában a felső bírósághoz, ha igen, ahhoz alperes csatlakozhatik-e, sőt hogy melyik fellebbviteli bíróság döntsön. Ha 400 pengős perben a bíróság 200 pengő erejéig marasztaló ítéletet hoz, a végítélet ellen

* Előző közlemény febr. 1. számban. A befejező rész febr. 15-i számunkból tér szűke miatt kimaradt.

sem lesz fellebbezésnek helye. 2500 pengős perben, ha az első-bíró 600 pengő erejéig részítéletet hozott, az 1900 pengő esetleg elutasított követelés tárgyában az alperes a fellebbezéshez nem csatlakozhatik és a végítélet ellen felülvizsgálattal élni nem lehet stb., stb.

Ugyanígy, ha *elkülönített végítélet* hozható, amikor a fellebbvitel tekintetében nem a nagyobb érték, hanem tisztán az ítélettel eldöntött érték lesz irányadó.

Itt már azután igazán eljutottunk ahhoz a ponthoz, mikor a jogállapot a komikumba ful, sürgős megreformálása nem a holnap, hanem a ma és a törvény elkerülhetetlen feladatává válik.

Sürgős revíziót kérünk!

Dr. Fáti Sándor.

A magyar jog sorsa a Lengyelországhoz csatolt területeken.

I. A világháború okozta területváltozások következtében Árva- és Szepesvármegyék egy része a lengyel köztársaságba kebelezetett be.¹

Az összekapcsoláskor ezeken a területeken érvényben volt magyar törvényeket és rendeleteket az 1921. évi október hó 26-i lengyel törvény (L. K. T.² 1921. évi 89. szám, 657. tétel) 1. §-a továbbra is hatályban tartotta, attól feltételezeten, hogy a megváltozott államjogi viszonyok vagy későbbi törvények és rendeletek alapján hatályon kívül nem helyeztetnek. Ugyanezen törvény 2. §-ában a minisztertanács felhatalmazást nyert oly rendeletek kibocsátására, melyek a magyar jogszabályokat hatályon kívül helyezik vagy megváltoztatják vagy pedig a volt magyar területekre nézve a lengyel köztársaságban érvényes törvényeket vezetik be.

A minisztertanács ezzel a felhatalmazással élt is, mégpedig az árva- és szepesmegyei területek bírói szervezetéről, valamint egyes törvények és rendeletek hatályának ezekre a területekre való kiterjesztéséről szóló 1922. évi szeptember hó 14-i rendeletben (L. K. T. 1922. évi 90. szám, 833. tétel). Ez a rendelet, mely 1922. évi október 25-én hirdettetett ki s 30 nappal később már hatályba is lépett, *elvileg az osztrák jogrendszert léptette a magyar jog helyébe.*³

A különböző lengyel jogterületek közül Galíciában és Kelet-Sziléziában van osztrák jog érvényben. Galícia a krakói és leMBERGI, Kelet-Szilézia pedig a kattowitzi fellebbezési bíróság kerületéhez tartozik. Mindhárom felsőbíróóság kerületében az osztrák jog abban a formájában van alkalmazásban, amelyben az önálló lengyel állam alakulásakor, vagyis 1918 végén érvényben volt. Az osztrák jog mellett természetesen az egész köztársaság területén érvényes új lengyel törvényes rendelkezések is alkalmazást nyernek.

II. Az idézett rendelet⁴ a volt magyar területekre nézve a krakói fellebbezési bíróság kerületében érvényes jogszabályokat vezette be. E rendelkezés folytán a magánjog kivételével szinte valamennyi jogágazatban, így a bírói szervezet, a polgári törvénykezési eljárás, a polgári és katonai büntetőjog és büntető eljárás, a kereskedelmi-, váltó- és csekkjog előírásai, a szövetkezetekre és a csődre vonatkozó törvényhozás, az illetékjog terén a magyar jogrendszer helyét teljes egészében az osztrák szabályozás foglalta el.⁵⁻⁶

¹ Az árva- és szepesmegyei területeknek Lengyelországhoz csatolása kérdésében a szövetséges és társult főhatalmak megbízásából a nagykövetek párizsi konferenciája határozott 1920. évi július hó 28-án.

² L. K. T. = a lengyel köztársaság törvénytára = Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

³ Az a körülmény, hogy az amúgy is több jogterületre tagolt lengyel köztársaság a magyar jogot miért nem tartotta hatályban, azzal magyarázható, hogy a Lengyelországhoz csatolt, gazdaságilag kevésbé jelentős területeken csak igen kevés magyar jogász folytatja tevékenységét; a lengyel jogászok számára pedig a magyar nyelvű kézikönyvek és döntvénytárak hozzáférhetetlenek lévén, hiányzott a kellő szakavatottság a magyar jogrendszer továbbalkalmazására. V. ö. Dr. Karl Wahle: Die Regelung der zivilrechtlichen Verhältnisse in Polnisch-Árva und Zips. Ostrecht, 1926. évf., 4. sz., 396. l.

⁴ 2. § 2. pontja.

⁵ Idézett rendelet 2. § 2. pont a), b) és e) bekezdései.

⁶ Az osztrák jog rendelkezései számos jogágazatban csak átmenetileg nyertek alkalmazást. Helyükbe az új lengyel törvények és felhatalmazáson alapuló szükségrendeletek egész sora lépett. Ilyenek pl.: a bírói szervezetről szóló 1928. évi február hó 6-i (L. K. T. 1928. évi 12. sz. 93. tétel), a polgári perrendtartásról szóló (1933. évi január hó 1-én életbelépő) 1930. évi november hó 29-i (L. K. T. 1930. évi 83. sz. 651. tétel), a büntető perrendtartásról szóló 1928. évi március hó 19-i (L. K. T. 1928. évi 33. sz. 313. tétel), a katonai büntetőtörvénykönyvről szóló

III. Egyes házassági és öröklési jogi rendelkezésektől eltekintve, a magánjog terén is az osztrák jogrendszer lépett a magyar helyébe. A magyar magánjog hatályon kívül helyezése, illetőleg módosítása a következő szabályok kapcsán történt:

1. *Általában.* A rendelet (egyes örökjogi rendelkezések kivételével) kiterjesztette a volt magyar területekre a krakói fellebbezési bíróság kerületében érvényes 1811. évi általános polgári törvénykönyvnek, valamint azon magánjogi szabályoknak a hatályát, amelyek a polgári törvénykönyv fejezetei által felölelt tárgyakat érintenek ugyan, de mégis a törvénykönyvön kívül álló (azt kiegészítő) törvényekben és rendeletekben vannak lefektetve.⁷⁻⁸

A krakói fellebbezési bíróság kerületében érvényes egyéb magánjogi szabályok a volt magyar területeken azokban az esetekben nyerne alkalmazást, amelyeket az eddig érvényben levő írott és szokásjog nem szabályoz; valamint akkor is, ha az érdekelt személyek a jogviszonyt a krakói fellebbezési bíróság kerületében érvényes szabályoknak alávetették, illetőleg azok alkalmazásához hozzájárulnak.⁹ Ez a rendelkezés azonban a házastársak közötti személyes viszonyokra nem vonatkozik.¹⁰

2. *Házassági jog.* Az 1811. évi általános polgári törvénykönyvnek és kiegészítő rendelkezéseinek a volt magyar területekre való kiterjesztése egyben az osztrák házassági jogrendszer bevezetését is jelenti. Kivételt képeznek: a polgári házasságkötés feltételeken való megengedéséről szóló 1868. évi május hó 25-i törvény (R. G. B. 47. sz.), valamint a jogilag elismert egyházhoz vagy vallásfelekezethez nem tartozó személyek házasságáról szóló 1870. évi április hó 9-i törvény (R. G. B. 51. sz.) rendelkezései.¹¹ Ezen jogszabályok hatályát azért nem kellett a volt magyar területekre kiterjeszteni, mert a rendelet (4. §) az általános polgári törvénykönyvvel bevezetett (osztrák) házassági jog mellett, bár számos módosítással hatályban tartotta a magyar házassági törvényeket (az 1894. évi XXXI. és XXXIII. tc.-eket, valamint ezek végrehajtási utasításait) is. A polgári házasság intézményének ezen hatálybantartása tette feleslegessé a szükségbeli- és pót-polgári házasságra vonatkozó (osztrák) rendelkezések életbeléptetését.

A magyar házassági törvény hatályának az osztrák jogszabályok melletti fenntartása a volt magyar területeken a fakultatív polgári házasság intézményesítését jelenti; vagyis a feleknek választási joguk van a házasságkötés módja tekintetében. A házasság megköthető akár az osztrák törvényeknek megfelelően egyházi, akár a magyar törvényeknek megfelelően polgári úton.

A rendelet hatálybalépte után kötött házasságokra nézve, a szerint, hogy a házasság magyar vagy osztrák jog szerint kötött, kizárólag vagy a magyar házassági törvény módosított rendelkezései vagy az (osztrák) általános polgári törvénykönyv rendelkezései nyerne alkalmazást. A magyar jog szerint kötött házasságra abban az esetben is a magyar házassági törvény rendelkezései

1928. évi március hó 22-i (L. K. T. 1928. évi 36. sz. 328. tétel), a részvényjogról szóló 1928. évi március hó 22-i (L. K. T. 1928. évi 39. sz. 383. tétel), a közigazgatási hatóságok szervezetéről és hatásköréről szóló 1928. évi január hó 19-i (L. K. T. 1928. évi 11. sz. 86. tétel), a közigazgatási végrehajtásról szóló 1928. évi március hó 22-i (L. K. T. 1928. évi 36. sz. 342. tétel), valamint a közigazgatási eljárásról szóló 1928. évi március hó 22-i (L. K. T. 1928. évi 38. sz. 365. tétel) törvényi tekintéllyel bíró szükségrendeletek; a váltójogról szóló 1924. évi november hó 14-i (L. K. T. 1924. évi 100. sz. 926. tétel) és a csekkjogról szóló 1924. évi november hó 14-i (L. K. T. 1924. évi 100. sz. 927. tétel) felhatalmazáson alapuló rendeletek; továbbá a jövedéki büntetőjogról szóló 1926. évi augusztus hó 2-i törvény (L. K. T. 1926. évi 105. sz. 609. tétel). Minden törvény és rendelet, mely ellenkezőleg nem intézkedik, az egész köztársaság területén hatályos.

⁷ Idézett rendelet 2. § 2. pont c) és d) bekezdései.

⁸ Ez a szabály (mely alól mindössze két alább tárgyalt házassági jogi törvény képez kivételt) annyit jelent, hogy az általános polgári törvénykönyvnek csupán azon kiegészítő törvényei és rendeletei hatályosak a volt magyar területeken, amelyek az általános polgári törvénykönyvben érintett kérdésekre vonatkoznak. Így például az osztrák vadászati és halászati jog rendelkezései, melyek az általános polgári törvénykönyvön kívül a régi koronaországok törvényeiben vannak szabályozva, a magyar területeken nem hatályosak. Ez áll az 1854. évi május hó 23-i osztrák bányatörvényre (R. G. B. 146. sz.) is; mivel azonban ez a magyarral azonos, a különbség csupán annyi, hogy a volt magyar területeken a bányatörvény magyar novellái hatályosak. Ez a különbség is csak átmeneti jellegű, mert az 1932. évi január hó 1-én hatálybalépő lengyel szükségrendelet a bányajogot a köztársaság egész területére nézve egységesen szabályozza.

⁹ Az irodalom álláspontja szerint az a rendelkezés, hogy valamely szerződést a felek utólag más jognak rendelkezhetnek alá, mint amely szerint megkötötték, nem szerencsés, mert nincsen tekintettel a harmadik személyek jogára való visszahatásra. Wahle idézett cikke, 398. lap.

¹⁰ Idézett rendelet 3. §-a.

¹¹ Idézett rendelet 2. § 2. pont d) bekezdése szerint.

alkalmazandók, ha a polgári házasságkötéshez utóbb egyházi esketés is járult.¹² E rendelkezések értelmében tehát a házasságkötés formája határozza meg az irányadó jogszabály tartalmát. Aki egyházi házasságot köt, az osztrák házasságot köt, mely a házasság felek vallása szerint különböző jogszabályok alá esik, s ha a felek katolikusok, felbonthatatlan. Aki viszont polgári házasságot köt, annak házassága a magyar törvény szabályai alá esik s a felek vallására való tekintet nélkül felbontható.¹³

A magyar házassági törvény a következő módosításokkal maradt hatályban:

a) Az eljegyzés joghatásai, az eljegyzéstől való visszalépés,¹⁴ a házastársak jogai és kötelességei, valamint a házasságkötéshez szükséges beleegyezés tekintetében nem a magyar törvény, hanem az (osztrák) általános polgári törvénykönyv szabályai nyernek alkalmazást.¹⁵

b) A magyar házassági törvény értelmében (a magyar H. T. 6. §-a) cselekvőképteleneknek azok a személyek tekintendők, akik az általános polgári törvénykönyv 48. §-a¹⁶ szerint érvényes házasságot nem köthetnek, mivel ehhez nekik a beleegyezést megadni nem lehet. Korlátoltan cselekvőképességeknek pedig azok a személyek tekintendők, akik a krakói fellebbezési bíróság kerületében érvényes rendelkezések szerint törvényes képviselőjük beleegyezése nélkül házasságot nem köthetnek.¹⁷⁻¹⁸ Tehát a házasságkötési képesség és a törvényes képviselő beleegyezése tekintetében is az osztrák szabályok nyernek alkalmazást.

c) Azok a jogok, melyek a házasság kihirdetése, megkötése és a házassági anyakönyv vezetése tekintetében az anyakönyv-vezetőt illeték, a volt magyar területek mindenkor *starost*-jára, illetőleg ennek helyettesére ruháztattak át.¹⁹ Az anyakönyvi törvény 52. §-a szerinti kihirdetésnek mindegyik házassulandó lakóhelye szerint illetékes községi hivatalban meg kell történnie.²⁰ A kihirdetés meg nem engedése vagy a házasságkötés foganatosításának megtagadása elleni jogorvoslatok felett elsőfokon a *wojwoda*, másodfokon pedig a belügyminiszter dönt. Az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. tc. 60. §-ának 3. bekezdése és 61. §-a hatályon kívül helyezték. A kihirdetés alóli felmentés, a házassági törvény 24. §-a szerinti felmentés megadására, valamint az anyakönyvi törvény 59. §-ának 3. bekezdése szerinti bizonyítványok kiállítására a *starost* illetékes. Más házassági akadályok alóli

¹² Idézett rendelet 4. § 6. pont.

¹³ A szabályozás következtében más különös helyzetek is keletkezhetnek; ilyen lehet egyebek között a holtaknyilvántás alapján kötött új házasság kérdése. A holtaknyilvántási eljárásra nézve az osztrák jogszabályok irányadók. Ezek szerint az új házasság megkötésének alapfeltétele a holtaknyilvántó határozaton kívül annak bírói kijelentése is, hogy a korábbi házasság megszűnt. A házasságot megszüntetnek nyilvánító bírói határozat feljogosít ugyan újabb házasságkötésre; ez az új házasság azonban, melynek érvényessége a bírói határozat alapját képező vélelem jogi sorsától függ, a korábbit nem szünteti meg. (Osztrák polgári törvénykönyv 24., 112–114. §-ai, valamint az 1883. évi február hó 16-i osztrák törvény (RGL. 20. sz.) 9. §-a.) A magyar házassági törvény továbbra is hatályos 74. §-a szerint viszont a pusztá holtaknyilvántó határozat alapján köthető új házasság megkötésével a korábbi házasság automatice megszűnik. Ha mármint valaki az új rendelkezések szerint korábbi osztrák házassága után a holtaknyilvántás alapján magyar házasságot köt, a házassági törvény 74. §-ának kedvezményét nem élvez, mert az csak a magyar házassági törvény szabályai szerint kötött házasságot szüntethet meg, nem pedig egy osztrák házasságot, mely elvileg sohasem szűnik meg. Ezzel szemben, ha valaki korábbi magyar házassága után újabb magyar — tehát polgári — házasságot köt, ezt csak a pusztá holtaknyilvántó határozat alapján, korábbi házasságát megszüntető hatállyal teheti; ha azonban osztrák — tehát egyházi — házasságot kíván kötni, ez csak a korábbi házasságot megszüntetnek nyilvánító jogerős bírói határozat alapján lehetséges, s az új házasságkötéssel korábbi házassága nem szűnik meg, mert az egyházi házasság megkötése az osztrák jogszabályok érvényesülését vonja maga után, ezek szerint pedig a holtaknyilvántás alapján kötött új házasság a korábbit nem szünteti meg.

¹⁴ Az eljegyzésre vonatkozó jogszabályok egységesítésének az a magyarázata, hogy csak a házasságkötésnél válik el, vajjon a házasság a magyar vagy pedig az osztrák jogszabályok alá esik.

¹⁵ Idézett rendelet 4. § 2. pont.

¹⁶ Az (osztrák) általános polgári törvénykönyv 48. §-a a következőképp hangzik: «Dühögők, örültek, kábák és serdületlen korúak érvényes házassági szerződés kötése nem képesek.»

¹⁷ Idézett rendelet 4. § 3. pont.

¹⁸ A teljeskorúság korhatára szempontjából a volt magyar területekre nézve is a Lengyelország osztrák területeire vonatkozó 1919. évi október hó 21-i törvény (L. K. T. 1919. évi 87. sz. 472. tétel) 1. cikke irányadó, mely szerint a teljeskorúság korhatára a betöltött 21-ik életév.

¹⁹ A volt magyar területek jelenleg a *Nowy Targ*-i (Neumarkt-i) *starostiá*-hoz tartoznak.

²⁰ Idézett rendelet 4. § 4. pont.

felmentés, valamint a házassági törvény 113. §-ának 3. bekezdése szerinti mentesítések tárgyában elsőfokon a *wojwoda*, másodfokon pedig a belügyminiszter dönt.²¹

d) Részben a fennebb ismertetett módosítások folytán, részben pedig obsolet voltak miatt a házassági jogról szóló 1894: XXXI. tc.-nek a következő szakaszai helyezték hatályon kívül:

az 1–5. §§, a 7. §, a 8. § 2. és 3. bek., a 9., 10., 14–16., 34., 51. §§, az 52. § 2. bek., az 56. § 1. bek. a) pontja, 2. bekezdése és a 3. bekezdésben a «fejlett korának elérése után» szavak, az 57. § 2. bek. a) pontja, valamint b) pontjának befejező mondatában a «ha pedig ekkor még fejletlen korú volt, amely napon fejlett korát elérte» szavak; a 61. § b) pontjának «fejletlen korú» szavai, a 63. §, a 64. § 2., 3. és 4. bekezdései, a 69. § 3. bekezdésének «a 7. § ellenére kötött házasság esetében a kir. ügyésztől indított per folyamán fejlett korát eléri, vagy» szavai, valamint a 121–130., 132., 143., 146. és 147. szakaszok.²²

e) Az osztrák házassági jogrendszernek a volt magyar területekre való bevezetésével kapcsolatos átmeneti intézkedés az, hogy a rendelet hatálybalépte előtt megkötött valamely házasság érvényessége az eddigi szabályok, vagyis a magyar házassági törvény rendelkezései szerint bírálendő el. Mégis az eddigi szabályok szerint érvénytelen házasság eredettől fogva érvényesnek tekintendő akkor, ha a házastársak a rendelet hatálybaléptekor házassági közösségben élnek és a házasság úgy a forma, mint az anyagi jog feltételei tekintetében az általános polgári törvénykönyv rendelkezéseinek megfelel. Ebben az esetben ugyanezen rendelkezések szerint bírálendő el a házastársak közti személyes viszonyok is.²³ E szabályozás mellett tehát egy magyar jog szerint érvénytelen és tilos, csak egyháziilag megkötött házasság konvalidálódik, ha pedig a felek katolikusok, még felbonthatatlanná is válik.²⁴

3. *Telekkönyvi jog.* Annak ellenére, hogy a magyar telekkönyvi jog helyére a krakói fellebbezési bíróság kerületében érvényes telekkönyvi rendelkezések léptek,²⁵ a teljesség kedvéért ki kell térni erre a jogterületre is. A telekkönyvezés terén ugyanis még ma is átmeneti intézkedések vannak hatályban, mivel a magyar telekkönyvek nem vezették tovább.²⁶ Az ingatlanokon való dologi jogok szerzése okiratoknak a bíróságnál²⁷ való letétele által történik (az osztrák általános polgári törvénykönyv 434., 436., 437., 451. és 481. szakaszai, valamint) az 1916. évi március hó 26-i osztrák igazságügyi miniszteri rendelet (RGL. 87. sz.) szerint. Az új telekkönyvek használatbavételének időpontját a lengyel igazságügyi miniszter fogja megállapítani.²⁸ Ez időponttól kezdve a bíróságnál letett okiratok mint rendes telekkönyvi kérvények érvényesek és ezek alapján a bejegyzések az érdekeltek újabb kérelme nélkül foganatosítandók. A telekkönyvi rangsort az okiratok letételének időpontja állapítja meg.²⁹

4. *Kötelmi jog.* A magyar kötelmi jog hatályon kívül helyezése egyes jogviszonyok tekintetében átmeneti intézkedéseket igényelt, melyek részben még ma is aktuálisak. Révükön a magyar kötelmi jog vonatkozó szabályai egyes konkrét esetekben még ma is alkalmazást találhatnak. Ezek az átmeneti intézkedések a következők:

a) Azokra a bérleti, haszonbérleti és szolgálati szerződésekre, amelyek az eddigi szabályok által megengedett legközelebbi időpontban fel nem mondatnak, ez időponttól fogva az új jogszabályok nyernek alkalmazást.

b) Az elévülésre és elbirtoklásra nézve újonnan bevezetett szabályok a rendelet hatálybalépte előtt keletkezett jogviszonyokra is alkalmazást nyernek, amennyiben ezen időpontig az elévülés vagy elbirtoklás be nem fejeződött. Az elévülésnek a rendelet hatálybalépte előtt beállott kezdete, akadályozása és félbeszakadása azonban az eddigi szabályok szerint bírálendő el. Amennyiben az elévülési vagy elbirtoklási határidő, mely a rendelet hatálybalépte előtt vette kezdetét, az eddigi rendelkezések szerint előbb

²¹ Idézett rendelet 4. § 5. pont.

²² Idézett rendelet 4. § 1. pont.

²³ Idézett rendelet 5. § 1. pont.

²⁴ V. ö. Wahle idézett cikke, 401. l.

²⁵ Idézett rendelet 2. § 2. pont f) bekezdése.

²⁶ Ennek az lehet az oka, hogy a telekkönyvek a Csehszlovákiához csatolt területeken maradtak vagy pedig elkallódtak.

²⁷ A rendelet az árvamegyei községeket a *Czarny Dunajec*-i, a szepesmegyei községeket pedig a *Nowy Targ*-i járásbíróhoz csatolta. (Idézett rendelet 1. §-a.)

²⁸ Még nem történt meg.

²⁹ Idézett rendelet 7. §-a.

jár le, mint az újak szerint, az érdekeltek kérelmére az eddigi szabályok szerinti rövidebb határidőt kell alkalmazni.³⁰

5. *Öröklési jog.* Az öröklési jog terén az általános polgári törvénykönyvnek nem valamennyi rendelkezése lépett hatályba. Kivételt képeznek: a) a második résznek a törvényes örökösödésről szóló 13-ik fejezete (727—761. §-ok); b) a kötelesrészről és a kötelesvagy örökrészbeli beszámításról szóló 14-ik fejezete (762—796 §-ok); valamint c) a 28-ik fejezetnek az özvegyi tartásra vonatkozó 1243. §-a. Az általános polgári törvénykönyvnek ezen rendelkezései a volt magyar területekre ki nem terjednek.³¹ Ezen kérdések tekintetében tehát továbbra is a magyar magánjog szabályai hatályosak.

6. *Új lengyel magánjogi jogszabályok.* A köztársaság alakulása óta a lengyel törvényhozás számos magánjogi törvényt és rendeletet alkotott, melyek a köztársaság egész területén, tehát a volt magyar részekben is hatályosak s részben az átvett osztrák jogrendszer mellett, részben pedig a helyett nyernek alkalmazást. A fontosabb új lengyel magánjogi jogszabályok a következők: a szerzői jogról szóló 1926. évi március hó 29-i törvény (L. K. T. 1926. évi 48. szám, 286. tétel); a találmányok, minták és védjegyek oltalmáról szóló 1928. évi március hó 22-i szükségrendelet³² (L. K. T. 1928. évi 39. szám, 384. tétel); a halászatról szóló 1923. évi július hó 2-i törvény (L. K. T. 1923. évi 68. szám, 530. tétel), mely a volt magyar területekre is kiterjeszti a Galiciában hatályos 1887. évi október hó 31-i halászati törvényt; a vízjogról szóló 1922. évi szeptember hó 19-i törvény (L. K. T. 1922. évi 102. szám, 936. tétel, új szövegezésben kibocsátott 1928. évi április hó 13-án, L. K. T. 1928. évi 62. szám, 574. tétel); a bányajogról szóló 1930. évi november hó 29-i szükségrendelet (L. K. T. 1930. évi 85. szám, 654. tétel, hatályba lép 1932. évi január hó 1-én), mely a bányajog új szabályozása mellett az osztrák bányatörvénynek csupán 134—169., 200—209., 210—214., 241., 242., 247. és 248. szakaszait tartja hatályban; a felértékelésről szóló 1925. évi március hó 25-i szövegezésében (L. K. T. 1925. évi 30. szám, 213. tétel) hatályos 1924. évi május hó 14-i felhatalmazáson alapuló rendelet és az ezzel kapcsolatos mellékrendeletek egész sora; továbbá a szolgálati szerződésekről szóló 1928. évi március hó 16-i szükségrendeletek (L. K. T. 1928. évi 35. szám, 323. és 324. tétel).

7. *Magánjogi jogalkalmazás.* (Interlokális, interterritoriális magánjog.) Lengyelország különböző jogterületeire való tekintettel a magánjogi jogalkalmazás szempontjából a személyi-, családi- és örökjogi viszonyokat illetőleg főbb vonásokban a következő szabályok irányadók:³³

Lengyel állampolgárok cselekvőképességét a lakóhelyükön érvényes jog határozza meg. Aki lakóhelyét változtatja, az a cselekvőképesség, a családi viszonyok és az öröklési jog tekintetében csak egy év eltelte után esik új lakóhelyének joga alá. Lakóhely a törvény értelmében a lengyel köztársaságnak az a helysége, amelyben valamely lengyel állampolgár állandó ott tartózkodási szándékkal lakik. Amennyiben több lakóhelye van, úgy annak a helységnek a joga az irányadó, ahol foglalkozási körének túlnyomó része összpontosul. Külföldön lakó lengyel állampolgár a legutóbbi lengyelországi lakhelyén érvényes jog alá esik; amennyiben lengyelországi lakóhely egyáltalában nem állapítható meg, úgy az ország fővárosában érvényes jog alkalmazandó.

A lakóhely szempontjából a házasságban élő nő férjét, kiskorú törvényes gyermekek az atyát, házasságonkívüliek pedig az anyát követik. Ha a férj külföldön lakik, felesége és gyermekei viszont Lengyelország területén, úgy ezekre nézve állandó tartózkodási helyük joga az irányadó.³⁴ A házassági bontóperben a házastársak személye szerint irányadó jog alkalmazandó. Ha a bontási kérelem időpontjában mindegyik házastársra más jog irányadó, a legutóbbi közös jog rendelkezéseit kell alkalmazni.³⁵ Öröklési ügyekben az örökhagyó személye szerinti jog alkalmazandó.³⁶ Ezek a rendelkezések akkor is irányadók, amikor a nemzetközi magánjog³⁷ szabályai Lengyelországban érvényes jog alkalmazását írják elő.³⁸

Dr. Ujlaki Miklós.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az öröklési szerződés szerint várományos kérhet-e biztosítást az örökhagyó életében?

A Kúria által 1930. évi szeptember hó 17-én eldöntött P. III. 1907/1930. sz. alatti ügyben a tényállás lényegében a következő volt:

A házastársak közös és kölcsönös végrendeletet alkottak, amely a Kúria megállapítása szerint is a visszavonhatatlanság jogának kikötése folytán *öröklési szerződés jellegét vette fel*. A férj ennek az öröklési szerződésnek tekinthető közös és kölcsönös végrendelet ellenére, színleges adás-vételi, lényegében ajándékozási ügylettel átruházta ingatlanrészét az alperesre — amire a feleség, a színleges vevő, a tulajdonképpen megajándékozott ellen a szerződés semmissényilvántatása és végrendeletből származó jogainak biztosítása iránt keresetet indított.

A keresetet a Kúria elutasította és az Indokolásban azt mondta:

«Az örökösödési szerződés joghatályánál fogva a kedvezményezett az örökösödési szerződésnek ingyenes ügyletekkel való kijátszását nem köteles túrni, azonban ez a megtámadási jog csak az örökség megnyíltakor válik érvényesíthetővé. Eme jogszabálynál fogva a felperes az örökösödési joga szempontjából ma még nem jogosult azt az adás-vételi szerződést ... megtámadási keresettel érvényteleníttetni».

Az a jogszabály, hogy a szerződéses örökös megtámadhatja az örökhagyónak ingyenes jogügyleteit, akkor és annyiban, ha és amennyiben örökös lesz — a Kúria állandó gyakorlatának tekinthető (6173/1914. M. D. IX. 147.). Ugyancsak a kúriai ítéletekben ismételt kimondott jogszabály, hogy ez a megtámadási jog csak az örökhagyó halála, tehát az örökösödési jog megnyílt után érvényesíthető (l. a megbeszélés tárgyát képező és a fentidézett eseteket).

Mi képezi ennek a gyakorlatnak rációját? Minden örökösödési jogra egyformán áll a «viventis nulla hereditas» tétele, tehát ebben a vonatkozásban a szerződéses örökös az örökhagyó halála előtt örökösödési jogot nem érvényesíthet, és pedig annál kevésbé, mert az ő joga *incertus an et incertus quando*, vagyis öröklési jogának tényfejes beállta nemcsak időben bizonytalan, hanem egyáltalában kétséges, többek között és elsősorban attól függ, hogy túléli-e a vele szerződött örökhagyót.

A jogász gondolatmenet idáig kifogástalan, és kétségtelen, hogy a szerződéses örökös az örökhagyó életében öröklési jogának érvényesítése végett, vagyis egy *incertus an et incertus quando* jogosultság alapján eredményesen fel nem léphet.

A kérdés ezután csak az, hogy a szerződéses örökösnek az a keresete, amellyel az eredeti állapot helyreállítását és ezzel a később esetleg érvényesíthető jogának biztosítását kívánja — az örökösödési jog érvényesítésének tekinthető-e? Tisztában kell t. i. azzal lenni, hogy ha a szerződéses örökös idejekorán, tehát szükség esetén az örökhagyó életében nem biztosítja a később érvényesíthető jogát, bekövetkezhetik az, hogy örökösödési joga annak beálltakor tényleg érvényesíthető nem lesz, mert az örökség tárgya időközben harmadik jóhiszemű személy tulajdonába kerül.

Ennél a pontnál ismerem fel a megbeszélés tárgyát képező ítéleti indokolás tévedését, mert a biztosítást kérő szerződéses örökös nem a még be nem állott örökösödési joga, hanem a szerződés hatályánál fogva már létező várományosi joghelyzete alapján lép fel és kéri a majdan esetleg megszülető örökösödési joga biztosítását.

Erre az okfejtésre való tekintettel a kérdést helyesen úgy kell feltenni, vajjon megengedi-e jogrendszerünk (a törvény vagy a joggyakorlat) az örökösödési jog terén a várományosi joghelyzetnek, egy *incertus an et incertus quando* jognak biztosítását?

Feleletül mindenekelőtt hivatkozhatunk az *Ideiglenes Törvénykezelési Szabályok* 4. §-ára, amely tékozlás esetén feljogosítja a kötelesrészes jogának zárlat útján való biztosítására. Az analógia szembeötlő. A kötelesrészes joga is az örökhagyó életében csak *incertus an et incertus quando*, mert nemcsak örökösödési jogának időpontja bizonytalan, de a jog beállta is kétséges. (Hátha nem éli túl az örökhagyót vagy közben oly cselekményt követ el, ami az örökhagyót feljogosítja a kitagadásra.) Igaz, hogy az Id. Törv. Szab. 4. §-a szerint a kötelesrészes csak tékozlás esetén kérheti várományosi jogának biztosítását és ezt a joggyakorlat olyan szigorúan értelmezi, hogy egyéb kétségtelenül veszélyeztetett ese-

³⁰ Idézett rendelet 5. §-ának 2. és 3. pontja.

³¹ Idézett rendelet 2. § 2. pont c) bekezdése.

³² A szükségrendeletek törvényi tekintéllyel bírnak.

³³ 1926. évi augusztus hó 2-i törvény, L. K. T. 1926. évi 101. sz. 580. tétel.

³⁴ Idézett törvény 1—3. cikk.

³⁵ Idézett törvény 17. cikk.

³⁶ Idézett törvény 27. cikk.

³⁷ A nemzetközi magánjogi jogviszonyokról külön törvény intézkedik (1926. évi augusztus hó 2-i törvény, L. K. T. 1926. évi 101. sz. 581. tétel).

³⁸ Idézett törvény 31. cikk.

tekben a zárlatot nem rendeli el,* mégis a jogeszmé azonosnak mondható, mert a tékozlás is csak a kellő indok nélküli elidegenítő, többnyire ajándékozási ügyletnek minősített formája.

Az Id. Törv. Szab. 4. §-ánál nem a *viventi nulla hereditas* elve törlik meg, mert a hivatkozott 4. §-ban foglalt jogszabály nem az örökösödési jogot érvényesíti az örökösök életében, hanem a várományosi jogot biztosítja.

Megállapítható tehát, hogy a várományosi jog biztosítása nemcsak nem idegen szokásjogunkban, de mondhatni tételes intézményként él.

Megbeszélésünk tárgyát képező esettel kapcsolatban nem is kell ilyen messzire mennünk, hogy reámutathassunk arra, hogy a helyes gyakorlat a várományosi jognak biztosítását megengedi.

A Kúria által 1929. III. 12-én P. V. 5430/1928. sz. alatt eldöntött esetben (közölve J. H. III. 514.) a tényállás a következő volt: A azzal ajándékozta ingatlanát B-nek, hogy ha B leszármazók nélkül halna meg, akkor C örököljön. B átruházta az ajándékba kapott ingatlanokat D-re, mire C még A életében az eredeti telekkönyvi állapot helyreállítására és a tulajdoni korlátozás telekkönyvi feljegyzése végett keresetet indított B és D ellen. Alperesek időelőttiséggel védekeztek, hivatkozva arra, hogy *viventi non datur hereditas*.

Ez az eset teljesen azonos képletet mutat fel a megbeszélésünk tárgyát képező esettel. Itt is, ott is várományosi jog van, még örökösödési jog nincs, csak egy *incertus an et incertus quando* jogosultság. S ebben az esetben a Kúria V. tanácsa a következőképpen ítelt:

«A felperesek akkor, amikor az ő szerződésileg biztosított joguk kijátszását célzó alperesi tényekkel szemben védekeznek s ennek folyamán az elsőrendű alperesnek az alább kifejtendő szerinti rosszhiszeműen szerzett tulajdonjogának törlését vették keresetbe, tulajdonképpen nem az A) alatti szerződés 7. pontja szerint feltételes öröklési jogukat érvényesítik, hanem csupán annak a kijátszását meggátló biztosítási intézkedéseket kérnek. Ehhez pedig másodrendű alperes életbenléte alatt is ennek szerződésellenes magatartása miatt, joguk van. Ezért az erre irányuló s a másodrendű alperes életében folyamatba tett kereset időelőttinek nem tekinthető.»

A Kúriának ebben az ítéletében kifejtett álláspontja a helyes, mert felismeri az örökösödési jog és a várományosi joghelyzet közötti különbséget!

Más esetben is találkozunk a joggyakorlatban azzal, hogy a Kúria egy *incertus an et incertus quando* jog biztosítását elrendeli. S az az érdekes, hogy az alábbi esetben a Kúriának ugyanaz a tanácsa döntött, mint a megbeszélés tárgyát képező ügyben, és pedig P. III. 7571/1929. sz. a. 1930. április 24-én. Itt a tényállás szerint a felperes javára hagyomány volt rendelve azzal a feltétellel, hogy a hagyomány kifizetése csak akkor esedékes, ha a hagyományos férjhez megy és azt anyakönyvi kivonattal igazolja. Ebben az esetben a *viventi nulla hereditas* elve ugyan nem állja útját az öröklési jog érvényesítésének és ennyiben különbözik ez az eset az előbb tárgyalt esetektől, de azért a jogkérdés azonos, mert egyformán *incertus an et incertus quando* jog biztosításáról van szó. S a Kúria ebben az esetben is elrendelte a biztosítást, feljogosítván felperest a hagyományi tőkének jelzálogi bekebelezetésére.

Az előadottakból a következő eredményre jutunk:

A szerződéses örökösnek és az utóörökösnek joga nincs biztosítva azzal, hogy az örökösöknek, illetőleg az előörökösnek halála után megtámadhatja az örökösöknek, illetőleg előörökösnek azokat a jogügyleteket, amelyek jogait sértik. Ezért kell, hogy a jogsértő ügyletekkel szemben a várományosi jogosultság még az örökösök életében biztosítva legyen. A joggyakorlat az örökösödési várománynak ilyen biztosítására több esetben mutat példát. Mint-hogy a megbeszélésünk tárgyát képező esetben a Kúria III. tanácsa lényegében ugyanabban a jogkérdésben ellenkező álláspontot nyilvánított, mint amelyet az V. tanács elfoglalt, ennek folytán a kérdés fontossága megkívánja, hogy mielőbb a jogegységi tanács döntsön.

Dr. Munkácsi Ernő.

* Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 4. §-ában meghatározott biztosítási jog csakis akként magyarázható, hogy a szükségörökösök, ha kötelesrészüket veszélyeztetve látják, annak tékozlása következtében, aki után öröklésre hivatva lesznek, kötelesrészük biztosítására zárlatot kérhessenek az ilyen tékozló ellen, ennek meglevő vagyonára; de ez a jog nem terjedhet ki arra is, hogy a harmadik személy javára tett ajándékozást, kötelesrészük megsértése miatt, még az ajándékozó életében, tehát öröklési joguknak megnyitása előtt megtámadhassák... és biztosítást szerezhessenek az ajándékozott vagyonra a megajándékozott ellen. (P. II. 9122. 1916. M. D. X. 92.)

Jogirodalom.

I.

A büntetőjog mai helyzete és saját álláspontom.

Die heutige Lage des Strafrechts cím alatt jelent meg nem régen egy értekezésem az Aschaffenburg-féle Monatschrift hasábjain. E tanulmány lényegében nem célzott egyebet, mint a büntetőjog legújabb fejlődési irányvonalát kihúzni s ebben a magunk képviselte felfogásnak szerepét vázolni.

A cikk megjelenése több hozzászólásra adott alkalmat (így a Jogtudományi Közlöny 1930. évi nov. 1. számában is). Ha egy tudományos felfogás nem halad a régi csapásokon, sokszor találkozik megnevezéssel. De éppen ez adja meg az alkalmat az észrevételek megválaszolásával az alapvető felfogás tisztázására. Jelen soroknak ez lenne a feladata.

Idézett tanulmányomban abból indultam ki, hogy a büntetőjog fejlődésében a világháborút megelőző pár évtizedet a klasszikus büntetőjogi iskola és az új irányok küzdelme jellemzi, amelyben az előbbi hatalmasan kiépített dogmatikai rendszerének alapjai inognak meg s kerül az ily módon «válságos» állapotba. A klasszikus büntetőjog válságos állapotának az okát rendszerint a bűncselekménnyel, mint bioszociális jelenséggel foglalkozó kriminológiában keresik, holott ez a klasszikus büntetőjog törzsén már előbb megindult belső sorvadási folyamatnak nem az előidézője, hanem csak siettetője volt. Vagyis szerintünk a klasszikus büntetőjog dogmatikája már azelőtt nagy és súlyos kórságban szenvedett, amikor elmulasztotta lefektetni azt a szilárd módszertani alapot, amelyen a maga fogalmait tudományosan igazoltan kiépíthette volna. A bűncselekmény tanának azon absztrakt kiépítése ugyanis, mely nem volt tekintettel a bűncselekménynek, mint jogi jelenséggel bioszociális tartalmára, elméletileg helytelen elindulásra és gyakorlatilag téves következtetésekre vezetett. Így történt meg ezután, hogy a klasszikus büntetőjogi fogalmak dogmatikai konstrukciói és a való élet jelenségei egymást kezdettől fogva nem fedték, amely eltérés az idők folyamán szakadékká meredt.

Usak ezután jön a kriminológia a maga explikatív kutatási módszerével. Amíg ez az irány kriminálpolitikailag tagadhatatlan eredményeket ért el, addig az anyagi büntetőjog dogmatikájának továbbfejlesztésében ilyent nem mutathat fel. Vagyis az új irányok hívei mintha megelégedtek volna a büntetett társadalom elleni küzdelem taktikájának kiépítésével. Ámde a kriminálpolitika még nem maga a büntetőjog tudomány!

Ezen küzdelem elfogulatlan megfigyelése két fontos következtetéssel jár. Először azzal, hogy a klasszikus büntetőjog alapfogalmai új jogtani megalapozást, illetve igazolt módszertani alapon részben teljesen új kiépítést igényelnek. Másodszor azzal, hogy a kriminológiai kutatások egymagukban véve a büntetőjogi alapfogalmak megfelelő átalakítását nem végezhetik el. E kettős belátással indulhat útnak a büntetőjog új dogmatikája. Magunk részéről e célkitűzést: A büntetőjogi alapfogalmak módszertani kritikája (1926.) és Magyar anyagi büntetőjog (1928.) című könyvünkben választottuk.

Felfogásunk lényege az, hogy a kriminológia, amikor a bűncselekmények elkövetésének tényezőit explikatív módszertani kutatásaival megállapítja, amikor felfedi azokat a biológiai, szociális és fizikai tényezőket, melyek a kriminalitás forrásai, a bűncselekmény fogalmának csak a *tartalmát* nyújtja. De viszont a bűncselekménynek tisztán joglogikai formális szemlélete, amikor megállapítja a bűncselekménynek normatív elemeit, a bűncselekmény fogalmának pusztán a *vázát* szolgáltatja. A *bűncselekmény pedig formában jelentkező tartalom*. Aminek szükségképpen következménye, hogy a bűncselekmény jogászai megkonstruálása a tartalmi elemeknek joglogikai úton formábaöntésével történhetik meg.

Rendszerünkben tehát nemcsak arról van szó, hogy az «elvont jogszabályokat a társadalom védelmének szolgálatába» hatékonyabban állítsuk (Jogtudományi Közlöny 1930. 21. sz. 200 l.), mert ez csupán következmény, vagyis abból folyó kriminálpolitikai feladat, hanem éppen a jogszabályok mikénti létesítéséről és megfejtéséről van szó, ez pedig már kimondottan dogmatika. Továbbá ugyanott azt találjuk, hogy «áthidalhatatlan nehézség állja ennek útját», mert így folytatja: «Irk szerint a büntett, a büntetett és a büntetés primér életjelenségek», sajnos azonban csak a társadalomtudományban foghatók így fel. Ezzel szemben mi azt állítjuk,

hogy éppen a büntető dogmatikának kell ebből a *valóságból* kiindulnia. Amint más helyen bővebben kifejtettük: a jogtudománynak nem feladata az emberi cselekvésnek genetikai folyamatukban való kauzális vizsgálata. A jogtudomány s így a büntetőjogtudomány is az emberi magatartásoknak *értékelésével* foglalkozik. De kérdezzük: *mi-nek* az értékelésével? Feleletünk akként szól, hogy a cselekvés kauzális vizsgálatával megállapított emberi magatartásoknak az értékelésével. A bűncselekménynek mint életjelenségnek ezeket a tartalmi elemeit pedig éppen a kriminológia nyújtja. Felfogásunk tehát, abban igaza van Rácz Györgynek (Magyar Jogi Szemle 1930. évf. 9. sz. 383 l.): «Nem valami határozatlan, eklektikus »Vermittlungstheorie«, hiszen ezeknek gyengeségét éppen abban látjuk, hogy amint ezt már ismét más helyen kifejtettük, azok a klasszikus dogmatika és olasz kriminológia hibrid vegyületei, amit hüen tükröztetnek vissza az ezen irányhoz tartozó művek azzal, hogy azokban kényelmesen elférnek a tiszta klasszikus tanok és fogalmi kiépítések a szociológiai kísérletezésekkel. Ezért helyezkedtünk mi arra a módszertani alapra, amelyen számot tudunk adni minden fogalom eredetéről, honnan származásáról és belső struktúrájáról. Amikor tehát elérkezünk a büntettes, bűncselekmény, büntetés stb. büntetőjogi alapfogalmihoz, nem utalunk a természetes, jogi észjárás, a mindennapi élet nyelvhasználatára stb. kétes ellenőrizhetetlen kútforrásaira, ahonnan ezek merítendőek, mint ahogy ezt előkelő régi és új klasszikusok rendszereiben találjuk, hanem mindenütt következetesen normatív és explikatív elemekből építjük ki azokat. Ez alapon látjuk lehetővé téve a fogalmak azon szilárd alapzatú kiépítését, amikor immár az ugyanazon struktúrájú fogalmak tudományosan igazolt zárt logikai rendszerben helyezkedhetnek el.

Dr. Irk Albert.

II.

Dr. Zalán Kornél: A régi magyar zálogbirtok és mai jogunk.

Különböző korok azonos életviszonyokat rendező jogszabályainak és intézményeinek szembeállítására nemcsak jogtörténeti, hanem dogmatikai jelentőséggel is bírhat. Kiváltképpen akkor, ha az intézményeket nem csupán statikai jellegzetességükben, hanem az élő szervezet dinamikájában is vizsgálat tárgyává tesszük. Ez a módszer kiküszöböli ugyanis azokat — a más vonatkozásban nagyjelentőségű — tényezőket, amelyek a jogintézményeket ezer szállal a társadalmi és törvényhozói motívumok aktualitásához láncolják és a jogi szemlélet abba a légkörébe emelik, ahol az alaptételek kiindulásában, a jogi formaképzés mikéntjében, szinte azt mondhatni: a jogi gondolkodás stílusában sokszor szögesen eltérő jogrendszerek és intézmények is találkozhatnak. Csak ezzel a módszerrel lehetett a régi magyar zálogbirtok és mai jogunk közt érintkezési pontokat keresni és Zalán Kornél kitűnő tanulmányában ezt a módszert követte. Holott feladata első pillanatban meddőségre kárhoztatottnak tűnhetnék. Hogyan vonható párhuzam a mai jog és a zálogbirtok közt, amikor ma az antichresis — a zálogbirtok intézményének legjellegzetesebb megnyilvánulása — tilalmas, mint a kizsákmányoló megállapodások iskolapéldája? De Zalán az intézményt dinamikájában mutatja be és ily módon a részletek elemzése kapcsán sorra felbukkannak a meglepő analógiák és jogi gondolatfüzések, amelyekben a mai jog nem egy tételének mására ismerünk. De ezenkívül is: Zalán célkitűzése csak másodsorban irányul ezeknek az érintkezési pontoknak kivizsgálására, tanulmányának túlnyomó részében széles jogtörténeti és forrástanulmányi megalapozottsággal a zálogbirtok intézményének modern jogi értékelését adja azoknak a tételeknek felhasználásával, amelyek a régebbi doktrínának még rendelkezésére nem állottak. Könyvének ily módon egyik legérdekesebb fejezete a zálogbirtok jogi természetét taglaló, amelyben nagy alapossággal száll szembe azzal a főképp Kelemen által képviselt felfogással, amely a zálogbirtokban adás-vétel alapján keletkezett ideiglenes tulajdont lát (helyesebben adás-vételt visszavásárlási jog kikötésével). Zalán az intézmény szabályozásában az antichresis mellett a súlypontot az elévülhetetlen visszaváltási jogban látja, amely a tulajdonjog folyománya és amely kétségtelenné teszi, hogy az ingatlan zálogszerződés csupán birtokváltást eredményez, azonban változatlanul hagyja a tulajdoni státust. «A magyar jog — írja — a zálogtartó jogát úgy fogta fel, mint a tulajdonjog korlátozását, mint idegen vagy — hogy még modernebb kifejezést használjunk — mint korlátolt dologi jogot.»

A mai jog szempontjából is megkapó a zálogbirtok likvidálásával kapcsolatos perek leírása. Ha már egészen «maiak» azok a gyakorlati problémák, amelyek a relutio jogának kétszeri engedményezése (ingatlan kétszeri eladása) folytán adódtak, úgy egyenesen frappáns a párhuzam a zálogbirtokos ellenkövetelése tekintetében. Zalán itt a jogalap nélküli gazdagodás és a fogadatlan ügyvitel gondolatait is kimutatja az egyes szabályokban. (Tilalmas utókölsönök megtérítése in rem versio esetén, zálogbirtokos által tulajdonos helyett kifizetett hitbér, adósság stb.) A zálogbirtokos ellenköveteléseinek leglényegesebbike a beruházások megtérítésére irányuló. Ha itt a nomenklatura terén van is eltérés, lényegében a szabályozás nem sokban tér el mai jogunknak a jóhiszemű birtokos beruházásaira vonatkozó rendelkezéseitől. Érdekes kazuisztika kapcsán követi a tanulmány a visszaváltás gyakorlati lehetőségének megőrzésére irányuló tendenciát a beruházások tanában, ahol a tulajdonos még a saját előzetes hozzájárulásával eszközölt fenyűzési beruházásokkal szemben is védelemben részesül.

Ez a néhány kiragadott példa igazolja, hogy Zalánnak sikerült kitűzött kettős célját elérnie, «lefordította» a mai jog nyelvére a zálogbirtok intézményét és rámutatott arra, hogy egy olyan intézmény is kitermelhet a mai jog szempontjából is gyakorlati szabályokat és gondolatokat, amely a maga egészében már a jogtörténeté.

De mindezekon kívül is elismerést érdemel a munka azért, mert követni igyekszik Grosschmidot abban a törekvésben, hogy 1848 előtti magánjogunkat a tisztultabb felismerés világába állítsa. Ma már kétségtelenül befejezett tény, élő magánjogunk nemzeti jellegének hovatovább teljes elenyészése. Lehet, hogy abban a korban, ahol a gazdasági egységek a politikai egységekkel többé nem azonosak, ez egyenesen kívánatos fejlődési irány, azonban bizonyos az is, hogy az importált jog sokkal nehezebben szívódik fel az életbe, mint az, amely hazai talajból sarjadzott. Magánjogunk fejlődési irányát megváltoztatni természetesen többé nem lehet. Hogy azonban ennek ellenére sem terméketlen munka régi jogunk rendszerében elmélyedni, annak bizonyosságát szolgáltatja Zalán könyve. Zalán könyve a *Szládits Károly* vezetése alatt álló Magánjogi Szeminárium kiadásában jelent meg.

III.

Dr. Glückstahl Andor: A részvénytársaságok nyilvános számadása.

(A német 1930. évi részvényjogi reform nyomán.)

E három értekezés nyomán ismét feltolul a kérdés az olvasó előtt: miért hiányzanak az új magyar jogirodalomban a jogot teremtő, érlelő, a jogalkotót befolyásoló essay-k, monográfiák, azok a művek, amelyek, párhuzamosan az élet szükségszerűségeivel, desztillálják a törvényhozó számára az élet felvetette kérdéseket? Mert ne áltassuk magunkat. A magyar jogi irodalom utolsó másfél évtizede hanyatló irányt mutat. A termékenyítő gondolatot, az iránytszabó, nézetet és meggyőződést valló munkálkodást felváltotta a glossza, amelynek ha értéke s utilitárius jelentősége nem is vonható kétségbe, alkalmatlan arra, hogy egy generáció jogi termékenységről tegyen tanúságot.

E három cikk, melyet szerző fenti cím alatt összefoglalt, nemcsak felveti a kérdést azáltal, hogy ötleteket termel, hasznosítható gondolatokat ad s kutatásra ösztönöz, de feleletül is szolgál a felvetett kérdésre. Kettős felelettel: az egyik az, hogy nemcsak maguk az élet felvetette problémák, de megoldásaik és teoretikus alapozásai is gyors változáson mentek át a háború óta. Amit a helyes kereskedői mérlegről 1914-ben vallottunk, az 1920-ban már nem volt igaz s 1930 ismét meghazudtolja 1920-at. Ami az 1930-as korlátozott felelősségű társaságról szóló törvényben a mérlegjog kimerítő szabályozása, az a német tervezetben már hatszor akkora s több vonatkozásban más alapon elinduló joganyag.

Ez értekezések a részvénytársasági jog egyik gerincproblémáját tárgyalják s ha szerző ismételtelen kénytelen reámutatni arra, hogy a mérleg közelebbi tartalma, a mérlegvizsgálat mikéntje, az ellenőrzés és bírálat gyakorlása az ellentétes érdekek pergőtüzében áll, szenvedélyesen vitatott problémák, akkor reámutatott arra a második okra is, ami véleményünk szerint a jogi elmélkedés és alkotás igazi akadály: korunk átmenet az ú. n. Hochkapitalizmusból a későbbi kapitalizmusba; a század első decenniumával lezáródott egy társadalmi és gazdasági irányzat fejlődése. Az új még nem

született meg, irtózatok kínok között vajúdik. Öltözetét szabdaljuk, a régi lomtárból elővesszük a megmaradt holmikat s próbáljuk foltozni őket. De a testhezálló ruha még hiányzik.

Fokozottan állanak a mondottak minden olyan munkára, amelyek a legégetőbb aktualitású problémákat tárgyalják. A nyilvános számadás kötelessége s ennek keretében a részvényes kérdezési joga s a vezetőség számadási kötelessége, az üzleti jelentés közelebbi tartalma s a mérleg rendszere, az értékelés és a tartalékolás kérdése a mérleg keretén belül, a revízió kérdése: egy-egy döntő fontosságú részletkérdés abban a komplexumban, amely a mai tőkegazdálkodás legfontosabb szervét, a részvénytársaságot igyekszik a változott, csak hatóerőiben, de nem céljaiban ismert gazdasági rendhez alkalmazni.

Glücksthal Andor három értekezése ebből a szemszögből nézi a részvényjog most jelzett problémáit. Az anyag ismerete, a kritikai szellem s a hasznosítható gondolatok jellemzik munkáját. Különösen a felügyelőbizottságról s a vállalati revízióról írott harmadik értekezését ítéljük a további fejlődés és a gyakorlati számára hasznathajónak. Az itt mondottak, de különösen a revízió kötelező vagy fakultatív voltának kérdésében elfoglalt álláspontja messzebbmenő figyelmet érdemel. Sok kérdésben nem értünk egyet szerzővel (az értéksökkenés mérlegezése, 29–30. old., a vállalat felvilágosítási kötelezettségének határai, 12. s köv. old.), azonban ez következik a kérdések erősen vitatott, problematikus voltából. Az anyagnak egy helyes nézőpontból való beállítás, az érvek felsorakoztatása s egy helyes gondolat sorozat elindítása a munka kétségbevonhatatlan értéke.

Dr. Huppert Leó.

Szemle.

Doleschall Alfréd első cikke az ártatlanul elítéltek kártalanításáról negyven év előtt jelent meg e lap hasábjain. Ugyanakkor tartott ugyane tárgyról a magyar Jogászegyletben előadást, amelyet Kantnak szavaival fejezett be: «ha pedig nincs többé igazságszolgáltatás, akkor nem érdemes, hogy emberek éljenek ezen a földön». Ez a jogász hitvallás volt Doleschall Alfréd élettartalma, a jognak, mint a társadalom alakszerű életfunkciójának értékébe vetett bizalom jellemezte bírói működését s ez volt mottója irodalmi munkásságának. Mint a nagy germán juristának, Bindingnek tanítványa, Doleschall is a normában, az elsődleges jogi parancs alaki kategóriájában találta meg a jog eszményét. Ennek szolgálatában állt ritkaerejű logikai készsége és a becsületes ember keserősége ébredt fel benne, valahányszor az élet valósága szembekerült a jogbölcsészeti Begriffshimmellel apriorisztikus képzetével. Konzervatív jogász volt minden ízében, aki a jogban a konzervatív társadalomszemléletnek, de a konzervativizmusban a jog uralmának biztosítékát látta. Ez indította annak idején állásfoglalásra a feltételes elítélés, a fiatalok adminisztratív büntetőjoga ellen s ez állította az esküdthíráskodás védőinek sorába, amióta ez a magyar jogrendszer integráns alkatrésze lett, noha valamikor az intézmény elvi ellenzője volt. Éppen konzervativizmusa tette Doleschallt haladóvá az utolsó évtizedben, mert az ellenforradalmi jogalkotásokkal szemben ragaszkodott az igazságszolgáltatásnak a háború előtti liberális hagyományaihoz. Miként a politikusok egész soránál észlelhető, akik a háború előtt konzervatívoknak, sőt reakciósnak számítottak, éppúgy Doleschall is, mint gerinces jogpolitikus, azért változott meg, mert azonos maradt s nem volt hajlandó a politikai talaj tektonikus változásaihoz alkalmazkodni. Egyike volt ama keveseknek, akik az összeomláskor nem hódoltak be a forradalomnak s szembe mertek szállni az ellenforradalommal is, amikor ennek konzervatív jelszavai mögül a reakciós forradalmiság bontakozott ki. Konzervatív volt Doleschall irodalmi munkásságában is, amellyel a klasszikus büntetőjogi irányt művelte. Nem tartozott a szaporatollú tudósok közé. Egyetlen nagyobb könyve: A honosság a büntetőjogban, harminc év előtt jelent meg, de kisebb értekezései: A svájci, osztrák és német büntetőjavaslatok (1910), Baumgarten Izidor

emlékezete (1908), A gyermekvédelem ügyének törvényhozási szabályozása (1893), A Bp. XXXI. fejezetének kritikai ismertetése (1900), A külföldi hatóságoknál előterjesztett magánindítvány joghatálya (1909) s legutóbb a nemzetközi büntetőbíráskodásról szóló rektori tanulmánya egyaránt példái a gondos, megfontolt és irodalmilag megalapozott alkotásoknak. Stílusa gondolatainak súlya alatt szinte nehézkessé vált, de a szónoki emelvényen és az egyetemi katedrán formaérzéke, a szófűzés könnyedsége és logikus előadása elemi erővel bontakozott ki, mint tudományos egyéniségének meggyőző és lebilincselő megnyilatkozása. Bár e sorok írója Doleschallnak szinte a tudomány egész frontján elvi ellenfele volt, mégsem eshetik nehezére, hogy a *de mortuis non nisi bene* esztétikai szabályát megtartsa, mert a tisztelet tributumát a *non nisi verum* etikai parancsa követeli. Igazságosan megítélni azt, aki az igazság harcosa volt, elég könnyű feladat. Nemes ellenfelet elveszteni fájdalmasabb, mint nemtelen barátokat. Lapunk kegyeletesen fogja megőrizni Doleschall Alfrédnek, a becsületes harcosnak emlékét, amelyet ő maga egy élet munkájával jegyzett be a magyar büntetőjogtudomány aranykönyvébe.

— **Magyar nemzetközi jogászírók.** Nemrég egyik napilap hasábjain érdekes fejtegetések jelentek meg egy diplomata tollából, aki jelenleg a pesti egyetemen éppen a nemzetközi jog helyettes előadója.

A cikk veleje az, hogy üres vádaskodás, mintha a nemzetközi jog nem nyerne méltó megbecsülést a pesti univerzitáson, amikor *horribile dictu* (!) még ma sincs a nemzetközi jogi tanszék betöltve. S nagy csodálkozásunkra levonja azt a következtetést, hogy nincs is erre szükség, mert csak hasznára válik a tudománynak, ha a tudósok nem specializálódnak, mert «olyan szegény országban, mint a mienk, a specializálódás nem mehet messze (!), s az, hogy valaki csak nemzetközi jogra szorítkozik, még nem jelenti, hogy a nemzetközi jogot jobban tudja». (Pesti Hírlap, 1931. febr. 10., 6. lap.) És hivatkozik mindjárt klasszikus bizonyítékokra is, nevezetesen Magyary Gézára, aki mint polgári perjogász, vagy Doleschall Alfrédra, aki mint büntetőjogász, jeles nemzetközi jogi munkákat írtak.

A cikk tartalmával nem foglalkoznánk, ha azt egy diplomata írta volna; de történetesen annak írója egyúttal a pesti egyetem nemzetközi jogi előadója. Ajánljuk a cikkírónak figyelmébe, tessék elővenni a külföldi egyetemek tanrendjeit, almanachjait és ott fellapozni azt az oldalt, ahol a nemzetközi jogi előadásokról van beszámoló s akkor látni fogja, mi a különbség a hazai, elsősorban pesti és más egyetemek nemzetközi jogi előadásai között. Ezeken a legaktuálisabb és a legérdekesebb speciális kollégiumok tarka változata, intézetek, szemináriumok színes gyakorlati képe — s itt? És méltóztassék kissé érdeklődni a külföldi háború utáni nemzetközi jogi irodalom termelése után és akkor?

De különösen ne tessék Magyary Gézára hivatkozni, hiszen éppen ő volt az, aki állandóan szorgalmazta a pesti tanszék mielőbbi, arra hivatott tudós által való betöltését s éppen ismét ő volt az, aki állandóan panaszkodott, hogy mennyire nehéz neki nemzetközi joggal úgy foglalkozni, ahogyan szeretne egyéb teendői mellett, mert ez a szak egész embert kíván!

Ne szépiítsuk, azaz ne hamisítsuk meg a tényállást. Vagyis sajnosan, de őszintén ismerjük be, hogy a magyar nemzetközi jog a külföldi mellett nagyon is elmaradt. Ezért sürgetik régen e tárgy felkarolását olyan kiválóságok, mint Apponyi Albert vagy Wlassics Gyula.

Csarada könyve mellett a legutóbbi időig még tankönyve sem volt a magyar tudnivágyó ifjúságnak, amíg a büntetőjogász Irk nem segített a kritikus helyzeten, amikor végül megírta új utakon járó tankönyvét s csak pár hónappal ezelőtt jelent meg Teghze Gyula könyve. Hát ez olyan gazdag termés, amelyről kérdezni lehet: «melyik jogágban találkozunk nálunk ily termékenységgel?»

Hol vannak a külföldön jólismert kézikönyvek? Irk professzor ígérte pár évvel ezelőtt egyik könyvének előszavában; de amint Magyary is csak annyi időt áldozhatott a nemzetközi jognak, amennyit fel nem emésztett a polgári perjog, úgy bizonyára ő is csak annyit szentelhet az új nemzetközi jog kiépítésének, amennyit nem kíván áldozatul a büntetőjog.

És a nagyszabású, több kötetes kézikönyvek mellett hol

marad a nemzetközi jogi monográfia-irodalom? Amikor a külföldi könyvtermelés egyes speciális nemzetközi jogi kérdések felett alig áttekinthetővé kezd válni pár évtized óta, addig nálunk csak fehér hollóként jelentkezik itt-ott egy értekezés vagy monográfia.

Tehát a valóság az, hogy igenis itt is, mint a tudományok birodalmában mindenütt, a specializáció vezet a szakszerűséghez, egy szaknak egész embert kívánó műveléséhez, vagy helyi értelemben kifejezve magunkat, igen is égetően szükség van a nemzetközi jogi tanszék betöltésére, a nemzetközi közjog és nemzetközi magánjog önálló tanszéken való képviselésére és a nemzetközi közjognak és magánjognak minél változatosabb speciális kollégiumokban való előadására és szemináriumokban való feldolgozására — hacsak végkép nem akarunk elmaradni a művelt nyugattól, de sajnos, még a közeli kelettől is! —X.

— **Pályadíjkitűzés!** Az Internationales Anwaltsblatt f. évi januári számában egy igen időszerű kérdéshez való hozzászólásra hívja fel a jogászvilágot. A felhívás rámutat arra, hogy Közép-Európa minden államában igen válságos helyzetbe jutott az igazságszolgáltatás. Már a háborús esztendő alatt nagyon megnövekedett a bíróságok munkaterhe és ez a munkamennyiség szinte ijesztő mértékben nő egyre jobban. A feladatok óriás tömegei hárultak a bíróságokra: lakásügyek, valorizációs perek, a gazdasági krízis folytán egyre szaporodó házassági bontóperek és büntető ügyek.

Miután viszont az államok financiai teherbíró képessége nemhogy növekednék, hanem szinte fordított arányban fogy, mindenütt az a kérdés merült fel, miként lehetne az ebből szükségképp előálló bajokon segíteni. Magyarországon éppúgy, mint Németországban és Ausztriában az orvoslás ismert eszközei a társasbíráskodásnak polgári perekben úgyszólván teljes megszüntetése, büntető ügyekben nagymértékű redukciója, az értékhatárok felemelése, a perorvoslati jogok korlátozása, az illetékek felemelése, büntető ügyekbe való belenyomulása, jelentéktelenebb deliktumoknál a bíróságok kegyelmezési joga, bírósági tisztviselők intézkedési joggal való felruházása, hagyatéki és egyéb ügyeknek közjegyzői hatáskörbe való átvitele stb.

Amikor lap társunk a remediumnak ezen eszközei felett szemlét tart, aggódva veti fel a kérdést, vajjon ez az aggályos irányzat meghozza-e a kívánt orvoslást, avagy nem kellene-e más természetű reformok irányában puhatolózni, amint hogy a német bírói és ügyvédi szövetségek múlt év decemberében tartott együttes értekezleten arra a megállapodásra jutottak, hogy a segítség nem eljárási rendelkezésekkel, hanem *csakis a bíráskodás egész rendszerének gyökeres megváltoztatásával oldható meg*. Az Int. Anwaltsblatt szerkesztősége ezen égető probléma megoldását kívánja szolgálni akkor, amikor pályadíjat tűz ki olyan javaslatokra, amelyek célszerűen szolgálnák a bíróságok tehermentesítését, illetve megjelölnék a szükséges reformokat, mint kutat ebből a nehéz helyzetből.

A pályázaton ügyvédek, bírák, jogtanárok, közjegyzők, közigazgatási és pénzügyi jogászok, kereskedők vehetnek részt. A pályaműnek jelígesnek, géppel írottak és eddig még nem jelentnek kell lennie. Terjedelme 10 gépírt oldalnál többet nem tehet ki. Beadásának határideje: 1931. márc. 31. Az Int. Anwaltsblatt szerkesztőségébe (Wien, I., Seilergasse 4) küldendők. A pályadíjak 500, 300 és 200 svájci frank. A pályázat közelebbi feltételei a felhívásban olvashatók.

Lap társunk szerkesztőségének felkérésére közöljük a fentieket, felhíván magunk is olvasóink figyelmét a témára és az azzal való foglalkozásra.

A szerkesztőség.

— **Az ügyvédi irodai kisasszonyok egyesületbe tömörültek.** Január hó 25-én tartott alakuló közgyűlésen megalapították a Budapesti Ügyvédi Irodai Kisasszonyok Egyesületét. Elnökül Erdős Ferenc dr. ügyvédet választották meg. Az egyesület programja: «Az ügyvédi irodai kisasszonyok társadalmi és gazdasági helyzetének javítása, előmozdítása, működési körének az ügyvédi irodákban, valamint a hatóság előtti jogi tudást nem igénylő tevékenység kifejtésének elérhetése, az egyesület tagjai közötti társas összefüggések, felolvasások tartása, továbbképzésre tanfolyamok felállítása, díjmentes munkaalkalomkövetítés, az ügyvédek és az ügyvédi irodai kisasszonyok közötti jogviszony intézményes szabályozásának elérése, az ügyvédek és ügyvédi irodai kisasszonyok közötti surlódások, viták esetén az egyesület közbelépése és a surlódásoknak, vitáknak az egyesület által való kiküszöbölése. Az irodai kisasszonyok anyagi és erkölcsi érdekeit előmozdító intézmények létesítése, jóléti intézmények felállítása, melynek

célja, hogy az egyesület tagjai és azok családjai szükség esetén segélyben részesüljenek.»

— **A Pandekták ünnepét** ülték meg a romanisták 1930. december 15-én Firenzében, amikor 1400 éve múlt annak, hogy Justinianus a tizenhat tagú bizottságot kinevezte, amelynek munkája a kultúr világ legnagyobb hatású törvénykönyvét megteremtette. Firenze volt az emlékünnepe helye, mert a Bibliotheca Laurentiana őrzi a munkának ezer folió oldalra terjedő kéziratát horgany-szekrényekben elhelyezve. Ezt a kéziratot tették ki az ünnepély alkalmából közszemlére a Palazzo Vecchio-ban. Minden jogászból a kegyelet érzését váltja ki a jogtudomány logikájának ereje iránt, hogy a remekjogászok alkotása másfélszer év után — post tot discrimina rerum — is megőrizte a forma tökéletességében konzervált frissességét.

— **A cégjog körében** felmerülő azt a kérdést döntötte el a budapesti kir. ítélőtábla 1931. jan. 22-én kelt P. VI. 14,238/1930. sz. határozatában, vajjon szükséges-e a részvénytársasági alapszabályokban intézkedés arról, hogy mi történjék akkor, ha a közgyűlésen egyformán oszlanak meg a szavazatok és így valamely kérdésben nincs többség. A kir. ítélőtábla határozata szerint a részvénytársaság nem kötelezhető arra, hogy *szavazategyenlőség* esetére «a többség döntő jogának szabályától eltérő szabályt alkosson». Szavazategyenlőség esetében az indokok szerint «szavazattöbbség hiányában nem jön létre határozat» és «ha a határozathozatal tárgya oly kérdés, amelyről a közgyűlésnek okvetetlenül határoznia kell, a gyakorlati megoldás módjának az tekintendő, hogy a részvényesek a részvénytársaság törvényszerű működése érdekében maguk keresik és találják meg azt az utat, amelyen a szükséges határozathozatal tekintetében a szavazategyenlőség elkerülhető vagy megszüntethető».

A korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény megkívánja ugyan, hogy a társasági szerződésben intézkedés történjék arról, hogy «szavazategyenlőség esetében milyen legyen az eljárás» (3. §). De törvényi intézkedés híján a részvényesek nem kényszeríthetők arra, hogy akár valamelyik részvényesnek, akár valamely nem részvényesnek döntő szót biztosítsanak. A részvényeknek két csoport közt egyenlő megosztása gyakran éppen azt célozza, hogy az egyik csoport se tehessen semmit a másik nélkül. És az oly társasági megállapodás, amely szerint minden társasági elhatározáshoz megegyezés kell, nem ütközik törvénybe.

— **A rangsor fenntartásának érdekes esetét** döntötte el a budapesti kir. törvényszék 21. Pf. 21,021/1930. számú végzése. A végzés indokolása így szól:

«A Budapest székesfőváros pesti részének 6055. sz. tkvi betétben X javára 80 millió korona tőke és jár. erejéig bekebelezett jelzálogjogra az aljelzálogjog C) 60. sorsz. alatt a kir. kincstár javára 50 aranykorona és jár. erejéig bekebelezetett. Az elől említett jelzálogjog a bemutatott törlési engedély alapján a követelés megszüntetése okából az 1926. évi december hó 31. napján kelt 35,300/1926. tkvi számú végzéssel az aljelzálogjogra való tekintettel és a tkvi rdts. 70. §-a értelmében feltételeken az aljelzálogjog törlésétől függő joghatállyal töröltetett.

Ily ügyállás mellett nyújtotta be a jelzálog tulajdonosa 1930. évi augusztus 28-án kérvényét, melyben bejelenti és feljegyezni kéri, hogy az új 11,710. számú betétben C) 1. alatt bekebelezett s feltételeken törölt jelzálogjog rangsorát fenntartani kívánja.

Az elsőbíróság kérelmét azzal utasította el, hogy a kérdéses jelzálogjog már töröltetett s így a ranghely fenntartására vonatkozó bejelentés elkésett, az pedig, hogy a jelzálogjog törlése csak az aljelzálogjog törlésével válik teljes hatályúvá, a fenti megállapításon mitsem változtat.

Az elsőbíróság álláspontja és indokolása nem helytálló.

A tkvi rdts. 79. §-ában foglalt rendelkezés szerint a jelzálogjognak e § értelmében elrendelt és fogantatott törlésének hatálya az aljelzálogjog kitörlésétől, mint halasztó feltételtől függ, és e feltétel bekövetkeztéig a kitörlés nemlétezőnek tekinthető. Ha a tkvi rdts. külön ki nem emelné, az esetben is nyilvánvaló lenne, hogy a felfüggesztő (halasztó) feltétel bekövetkeztéig a jelzálogjog törlésének bekebelezéséhez semminemű joghatály nem fűződhetik, nem fűzhető tehát ehhez az a hatály sem, hogy a Jt. 19. §-ában biztosított rendelkezési jogának érvényesítésével a jelzálogtulajdonos a jelzálogjog bekövetkezett törlésére hivatkozással elkésettnek legyen tekinthető.

Minthogy a Jt. 19. §-ának a 18. § rendelkezésével való egybe-

vetéséből megállapíthatólag a jelzálogtulajdonos rendelkezési joga már a jelzálogos követelés megszűnésével megnyílik s a jelzálog-jog törlése csak mint e rendelkezési jog gyakorolhatásának végső időpontja jelentkezik, s e szempontból az előbb kifejtettek szerint csak a jelzálogjog feltétlen kitörlése jöhet tekintetbe, az előterjesztett kérelem teljesítésének akadálya nem volt.»

A döntés aggályos. A tkvi rdts. 79. §-a szerint a feltételes tör-lés célja kizárólag az, hogy az alzálogjog az alapzálogjog keretén belül érvényesíthető legyen.

— **Dr. Werner Hawlitzky: Die Rechtsprechung zum Pol-nischen Aufwertungsrecht.** Berlin, 1931. Franz Vahlen kiadása, 246 oldal. A lengyel valorizációs jogszabályok keletkezésük idején élénk visszhangot keltettek a magyar jogirodalomban is. Az egyes rendelkezések horderejét és igazi lényegét a maga teljességében az a gazdag bírói gyakorlat mutatja meg, amely a lefolyt hat esztendő alatt Lengyelországban kialakult. Ennek a gyakorlatnak szélesebb körben való teoretikus és praktikus felhasználását mind-eddig megakadályozta az, hogy a határozatok legnagyobb része kizárólag lengyel nyelven jelent meg. Ez a körülmény ad különös jelentőséget annak a németnyelvű gyűjteménynek, melyet a szá-mottevő lengyel határozattárak anyaga alapján *dr. Werner Haw-litzky*, a breslauer Osteuropa-Institut asszisztense állított össze. A gyűjtemény a felértékelési jogszabályok szakaszai szerinti sziszte-matikus rendben közli a lengyel bíróságok fontosabb határozatait és azok indokolását. A határozatgyűjteményt igen beható áttekintés előzi meg, melyben a szerző a lengyel jogirodalom gondos felhasz-nálásával a felértékelésnek a bírói gyakorlatban kialakult alap-tételeit foglalja össze és különös súlyt helyez azoknak a kérdése-knek a megvilágítására, amelyekre a joggyakorlat kevésbé terjedt ki. A munka az Osteuropa-Institut «Quellen und Studien» című sorozatában jelent meg.

— **Dr. Nászay Károly—dr. Horvát Sándor—dr. Straub Sándor: Munkajogi tanácsadó.** (36 oldal, ára 90 f.) A kitűnő összeállítású kis füzet rövid összefoglalásban tárgyalja a szolgálat megkezdésé-től annak megszűnéséig felmerülhetők munkajogi kérdéseket. A fel-mondást tárgyaló fejezetet, az egyes alkalmazottak felmondási ide-jét betűrendben összeállító igen használható felsorolás egészíti ki.

— **Életkor-Táblázat** jelent meg a Pécsi Irodalmi és Könyv-nyomdai r.-t. kiadásában, amely rendszeres és szemléltető egybe-állítást tartalmazza mindazon rendelkezéseknek, melyeket hatály-ban levő törvényeink az ember életkorának minden egyes szakához fűznek. A Táblázatot *dr. Mandel Károly* pécsi ügyvéd állította össze, kinek «Az ügyvédségről szóló magyar törvényecikkek», to-vábbá «A nőkről szóló magyar törvényecikkek» című figyelemre-méltó összefoglaló munkáit lapunkban már ismertettük. *L. E.*

Közgazdaság.

Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó-Bank a 2.507,659.50 P nyereségből a 61. számú részvénytársaságot — úgy mint az előző évben — részvényenként 7 P-vel (14 %) váltja be. ⁴⁰⁸

A Magyar Országos Központi Takarékpénztár igazgatósága február 18-án tartott ülésében állapította meg az 1930-as év mér-legét, mely 2.401,161 pengő tiszta nyereséggel zárul az előző, 1929. év 2.375,884 pengő tiszta nyereségével szemben.

Az igazgatóság a közgyűlésnek azt fogja javasolni, hogy a tavalyi 250,000 pengő helyett 650,000 pengőt helyezzen tartalékba és ennek lehetővé tétele végett határozzon úgy, hogy a *tavalyi hat pengő helyett öt pengő osztalékot fizet.* ⁴⁰⁹

Az Angol-Magyar Bank Rt. igazgatósága megállapította az 1930-i (negyvenedik) üzletév zárószámadatait, melyek szerint a tiszta nyereség 3.408,055.38 P. A nyereség felosztása tekintetében az igazgatóság azt javasolja, hogy abból osztalékkul 2.530,000 P, vagyis részvényenként 5.50 P (11 százalék) fizetessék ki, a tartalék-alap gyarapítására 250,000 P, a nyugdíj-tartalék növelésére 325,000 pengő fordíttassék, az igazgatóság alapszabályszerű tantiémjére 119,707.59 P használtassék föl, míg a fennmaradó 183,347.79 P az 1931. üzletév számlájára vitessék át. ⁴¹⁰

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tszék elnöke.

Megjelent!

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György Dr. Paulay Gyula
a pestvidéki járásbíróság elnöke. büntetőtörvényszéki bír.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bír

szerkesztésében.

Ara fűzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY DÖNTVÉNYTÁRAI

Büntetőjogi XXIII.	— — — — —	P 3:20
Hiteljogi XXIII.	— — — — —	P 3:20
Magánjogi XXIII.	— — — — —	P 3:20
Perjogi XV.	— — — — —	P 2:40
Közigazgatási és Pénzügyijogi XXII.	— — — — —	P 2:40

Az 1930. évi Döntvénytár kötetei egy kötetbe kötve P 18:80

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bére-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése. — Az «egyszerűsítés» bonyodalmai: XIX. Dr. Zsitvay Tibor igazságügyminiszter levele a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökéhez; XX. A Budapesti Ügyvédi Kamara jelentése; XXI. Dr. Bornemisza Károly debreceni kir. ítélőtáblai bíró; XXII. Dr. Szőke Sándor budapesti ügyvéd; XXIII. Dr. Waldmann Lajos kaposvári ügyvéd; XXIV. Dr. Stein Alfréd pécsi ügyvéd. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. XVI. 2. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIV. 3.

A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése.

A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése majdnem kizárólag az egyszerűsítési törvénnyel foglalkozott. Ezt mindenki előre tudta, aki az egyszerűsítési törvény súlyos hibáit ismerte. Nem volt tehát meglepetés a beavatottak számára, hogy a szónokok hosszú sora erélyesen, sőt szenvedélyesen foglalt állást a január 1-én életbe lépett reform ellen. Ebben a kérdésben az ügyvédi kar minden csoportja és minden árnyalata egyetértett a legszélsőbb jobbtól a legszélsőbb balig.

A szónokok azonban nemcsak az egyszerűsítési törvényt támadták, hanem kifogásolták a választmány által előterjesztett évi jelentés «nagyon lágy moll hangját» is. Ez a «moll hang» volt a közgyűlés második vezérmotívuma az egyszerűsítés kérdése mellett. A lágy hangot már az előző évek közgyűléseinek egyes szónokai is kifogásolták. De még sohasem robbant ki az elégedetlenség oly nagy mértékben, mint ezúttal. Évek óta két áramlat küzd egymással e kérdés körül. Az egyik álláspont szerint az ügyvédi karnak nem szabad gravaminális politikát folytatnia. Mindenáron fenn kell tartani a jó viszonyt a mindenkori igazságügyminiszterrel, mert az ügyvédi kar csak ezen az úton érhet el eredményeket. Ez az irány uralkodik évek hosszú sora óta és ennek az irányzatnak hangja nyilvánul meg a budapesti kamara évi jelentésében. Ezzel szemben a kamara tekintélyes részének álláspontja szerint a kamatának nemcsak joga, hanem kötelessége, hogy szükség esetén önérzetes hangon mondja meg véleményét és erélyesen foglaljon állást az igazságügyminiszterrel szemben. Ennek az utóbbi álláspontnak adott kifejezést a közgyűlés minden egyes szónoka ugyancsak pártállásra való tekintet nélkül a legszélsőbb jobbtól a legszélsőbb balig.

És ez természetes is.

Az utolsó évek tapasztalatai azt mutatják, hogy azoknak volt igazuk, akik a moll hang helyett a dūr hangot követelték. De a keményebb ellentállás, a leplezetlenül nyílt állásfoglalás az igazságügyminiszternek is érdekében állott volna. Ha az ügyvédi kar német kartársainak példáját követve, az egyszerűsítési törvény javaslata ellen kezdettől fogva erélyesebben foglalt volna állást, talán meg tudta volna akadályozni, hogy abból mai formájában törvény legyen.

A moll hang valahogy még érthető és menthető, ha az ügyvédi kar saját maga számára kér valamit. De megbocsáthatatlan, ha közérdekből kell valamit kifogásolni, bírálni, támadni. Márpedig az egyszerűsítési törvény hibáinak túlnyomó része nem az ügyvédi kar sérelme, hanem a közérdeké.

Ami pedig az ügyvédi kar helyzetét illeti, azon az igazságügyminiszter nem segíthet, bár meg vagyunk róla győződve, hogy boldogan megtenné, ha módjában volna.

A Kúria elnöke egy évvel ezelőtt főrendiházi beszédében azt indítványozta, hogy hívjon össze a miniszter értekezletet, mely megbeszelné, mit lehetne tenni az ügyvédi kar érdekében. A mi-

niszter mai napig sem hívta össze az értekezletet. És ha ez majd egyszer össze is ül, nem tud oly gyökeres reformot javaslatba hozni, melynek megvalósítása lényeges javulást jelentene az ügyvédi karra nézve. Az ügyvédi kar válsága világjelenség, mely hasonló módon nyilvánul meg egész Európában.

Zsitvay Tibor a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökéhez, dr. Pap Józsefhez intézett, a napilapokban egész terjedelmében közzétett levelében azt mondja, hogy az ügyvédség erkölcsi és anyagi helyzetének alakulását állandó figyelemmel kíséri és hangsúlyozza az ügyvédi hivatás megbecsüléséből származó készséget, hogy az ügyvédi rend érdekét a közérdek keretén belül intézményesen is biztosítsa.

Ez a levél felhívja az ügyvédi kart, «hogy maga jelölje meg és súlyuk szerint osztályozza azokat a bajokat, melyek mai szomorú helyzetét előidézték és jelölje meg azokat az utakat és módokat is, amelyekkel az ország állapotával számoló reális politika a bajokat orvosolhatja».

A Jogtudományi Közlöny két évvel ezelőtt rámutatott arra, mit lehet és mit kell tenni az ügyvédi kar érdekében! «Ha az igazságügyminiszter segíteni akar, akkor egy dologgal tisztában kell lennie. Nem fog találni egyetlen gyógyszert, amely a kar baját nem meggyógyítani, de csak enyhíteni is tudná. Nem szabad megfedkeznie arról, hogy százéves betegségről (túlzsúfoltság) van szó. Ennek a százéves betegségről állandó, gondos, megértő, szeretetteljes ápolásra, gondozásra és a gyógyszerek egész sorára van szüksége. Az utóbbi tíz évben az igazságügyminiszter-doktorok nemcsak elhanyagolták a beteget, hanem egyes törvényes intézkedésekkel (1921: XXVII. tc.) állapotának rohamos rosszabbodását idézték elő.»

Minden kétségen felül áll, — és erre a közgyűlés szónokai is reámutattak — hogy az egyszerűsítési törvény egyes intézkedései az ügyvédi kar helyzetének további romlását vonják maguk után, a nélkül, hogy ezek az intézkedések a közérdek szempontjából elkerülhetetlenül szükségesek lettek volna.

Két évvel ezelőtt megírtuk, hogy törvényes intézkedésekkel lényegesen segíteni az ügyvédi karon nem lehet — de továbbrombolni még mindig lehet. Ez sajnos, bekövetkezett. És megismételjük, hogy még mindig megvan a további rombolás lehetősége. A békebíráskodásnak a javaslat szerinti megvalósítása még súlyosabb csapás volna, mint az egyszerűsítési reform, úgy ügyvédi, mint a közérdek szempontjából. Az okirati kényszerről szóló javaslatnak változatlan megvalósítása az ügyvédi karnak többet ártana, mint használna.

Az összehívandó értekezlet tehát ma is csak azt ajánlhatja elsősorban az igazságügyminiszternek, amit két évvel ezelőtt ajánlottunk: Nil nocere.

Az «egyszerűsítés» bonyodalmai:*

XIX.

Az igazságügyminiszter levele a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökéhez:

Folyó hó 3-án kelt és a február hó 22-én tartott tagértekezleten elhangzott felszólalások kapcsán megjelent felhivatalos közlemény ügyében hozzám intézett soraira van szerencsém a következőkben válaszolni.

Méltóságod azt a kérelmet intézi hozzám, hogy nyugtassam meg a kamarát a tekintetben, hogy a szóban levő nyilatkozat nem

* Az előbbi közl. lásd a 3., 4., 5. számunkban.

az ügyvédi kar állásfoglalására vonatkozik és hogy az igazságügyi kormányzat nem indul ki abból a feltevésből, hogy az ügyvédi kar az Egyszerűsítési Törvényt nem közérdekű szempontok szerint bírálja. Eme nyilatkozattételre irányuló kérelmét Méltóságod annak előrebocsátása mellett intézi hozzám, hogy az említett felszólalások a kamarai tagértekezleten hangzottak el, amely határozathozatalra az ügyvédi kar képviselőjében nem hivatott. Méltóságod eme megállapítása magában hordja válaszom magvát, mely lényegében az, hogy amennyiben Méltóságod szavai szerint is a tagértekezletről megjelent töredékes és részben célzatos laptudósítások nem a kamara állásfoglalását tükrözik vissza, úgy a félhivatalos nyilatkozat sem vonatkozhatik egy nem létező kamarai határozatra.

Egyébként utalok arra a nyilatkozatomra, amit e tárgyban egy interju kapcsán én magam tettem s amelyben a laptudósítások helyességét eleve kétségbevettem. Megelégedéssel láttam Méltóságod leveléből, hogy e feltevésben nem csalódtam. Hasonló esetek kiküszöbölésére kíváncsún tartom azonban, hogy a helytelen és célzatos közlemények megelőzésére hivatalos tudósítás révén a jövőben idejében gondoskodás történjék. Midőn még szíves figyelmébe ajánlom 1—5 % alattiakat, különösen pedig ezek közül a képviselőház folyó hó 4-én tartott ülésén egy interpellációra adott válasznak a % alatti kivonatban közölt részét, fogadja Méltóságod őszinte tiszteletem nyilvánítását.

Dr. Zsitvay Tibor s. k.

XX.

A Budapesti Ügyvédi Kamara jelentése:

Amikor a törvényt tervezet és javaslat formájában megismertük, rámutattunk azokra a hiányokra, amelyet nézetünk szerint nemcsak a törvény által elérni szándékolt célt nem fogják elérni, de még a törvénykezés eddigi menetét is károsan fogják befolyásolni.

A törvény életbelépett. Fájdalommal kell megállapítanunk, hogy aggodalmaink nemcsak hogy bevaltak, de a törvény a gyakorlatban még sokkal több hátránnyal jár a törvénykezésre, az igazságszolgáltatásra és az ügyvédségre, mint ahogy azt a javaslat ismeretkor gondoltuk volna. A tervezetek és javaslatok oly rövid ideig, futólagosan állottak rendelkezésünkre, a törvénykezés munkája olyan gyorsított, mondhatnók hajsolt volt, hogy nem is igen maradt időnk annak minden következményét előre meggondolni. Csak a gyakorlat világánál látszott meg a valódi képe annak az egyszerűsítésnek, amelyik lerombolt perjogi garanciákat, megsemmisített perjogi alkotásokat, a nélkül, hogy egyszerűsített volna, sőt egyes részeiben az eddigi egyszerű eljárást felesleges módon komplikálta.

Nem akarunk minden rendelkezést újból a kritika bonckése alá venni, csak azokra a legkirívóbb esetekre mutatunk rá, amelyek megmutatják azt, hogy a törvény alapján véve elhibázott, céljátévesztett, ismét egyike azoknak a reformoknak, amelyeknél azt kell megállapítanunk, hogy az ilyen segítség rosszabb annál, mintha nem történik semmi sem és a viszonyok javulását az időtől várjuk. (Következik öt oldalon át a legkirívóbb esetek felsorolása.)

XXI.

Időszerű volt-e a Budapesti Ügyvédi Kamara tagértekezletének az igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló törvény elleni állásfoglalása?

A Budapesti Ügyvédi Kamara február 22-én tartott tagértekezletének a fenti tárgyban történt állásfoglalása, ha nem is hivatalos megnyilatkozás, mégis az abban résztvevő ügyvédek országos tekintélye és a budapesti (hivatalos) ügyvédi kamarának jogalkotásunkra mindig gyakorolt nagy és értékes befolyása késztetett arra, hogy az értekezleten elhangzottakkal szemben teljes erőmmel tárgylagosságra törekedve kifejtsem a magam, mint a bírói kar egyik tagjának álláspontját.

Valahányszor igazságügyi reformról volt szó, mindig nyomatékosan figyelmeztettem kartársaimat arra, hogy a bíró és ügyvéd szolgálja és nem ura az igazságszolgáltatásnak. Ezért már alapjában téves a kiindulási pont, ha az igazságügyi reformot a bíró vagy az ügyvéd érdekei szempontjából bíráljuk. Az ilyen tisztán személyes érdeknek mindenképpen figyelmen kívül kell maradnia a közérdek mögött. A közérdek pedig az, hogy az igazságszolgáltatás

pártatlan, jó, gyors és olcsó legyen. Ezekhez kapcsolódik a mai állapotok között egy szintén elsőrendű szempont, az t. i., hogy az igazságügyi szervezet kiadásai az állam teherbíróképességével arányban legyenek. Elsősorban ezeket az érdekeket kell kielégíteni, azután kell arra gondolni, hogy az ügyvéd és bíró személyes érdekei is kielégíthetők.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény a rossz állami és magángazdasági helyzet szülöttje. A rossz magángazdasági helyzet maga után vonta a perek hihetetlen elszaporodását, viszont az állam nehéz pénzügyi helyzete lehetetlenné tette a megfelelő bírói személyzet beállítását. Ebből következett be a perek elhúzódnása, amit sok rosszhiszemű adós arra használt ki, hogy az alaptalan védekezés és alaptalan jogorvoslatok útján évekre menő haladékot nyerjen.

Hogy az így született törvényben vannak hiányok és hibák és hogy az így született törvény a kritikára tág teret enged, az természetes. Ámde ne felejtsek el a bírálók azt, hogy a szükség kényszere által diktált szabályok nem is követelik maguknak a hibátlanúság pálmáját. Az ilyen alkotást mindig úgy kell elbírálni, hogy vajjon az adott viszonyok és lehetőségek figyelembevételével lehetne-e ennél célszerűbb megoldást találni? Nem elégséges ennél fogva a kritika, hanem egyszersmind a fenti szempontoknak megfelelő helyes megoldás módjait is ismertetni kell. Az ilyen bírálat és javaslat pedig csak két esetben időszerű; mielőtt a törvény törvénynyé vált és miután az a gyakorlatban kipróbáltatott. Hat héttel a törvény életbeléptetése után, amikor még alig vagyunk képesek annak gyakorlati hatásait megismerni, a kritika vagy időutáni vagy időelőtti, de semmi esetre sem időszzerű.

Nekem az a benyomásom az említett tagértekezletről, hogy azon bizonyos egyoldalú szempontok uralkodtak. Teljes tisztelettel és elismeréssel voltam mindig a nagyon értékes magyar ügyvédi karral szemben, és nem szeretném, ha ügyvédelles szándékot magyaráznának bele a következő soraimba. De én úgy látom, hogy az említett ügyvédi tagértekezleten az uralkodó szempont a különleges ügyvédi érdek volt.* Az a rossz gazdasági helyzet, amely más társadalmi osztályokkal együtt az ügyvédi kart is sújtja, érthetővé teszi azt az idegességet és elkeseredést, amellyel ez a kérdés tárgyalatott, de indokoltá talán mégsem teheti. Amennyire ügyvédelles szándékot magyarázunk bele ebbe a törvénybe, éppen annyi jogosultsággal bírőellenes tendenciát is hangoztathatnánk. A bírói eljárás egyszerűsítése ugyanis elsősorban a bírói létszámban való takarékoskosságot eredményezi és így végeredményben a bírói pályán levők előlépési reményeit töri le. Ámde, mint előbb említettem, a személyes szempontoknak a közérdek és főképpen az állam teherbíróképessége mögött háttérbe kell szorulniuk. Másfelől az igazságügyminiszterről, mint volt ügyvédéről, a Kúria elnökéről, mint ügyvéd fiáról ügyvédelles tendenciát feltételezni nem lehet. A törvény szövegében sem lehet ügyvédelles tendenciát találni. Az olyan intézkedéseket pedig, amelyek az igazságszolgáltatás gyorsítása érdekében egyszerűbb eljárást s így kevesebb ügyvédi munkát és ügyvédi kereseti lehetőséget állapítanak meg, ügyvédelleseknek mondani nem lehet.

Az ügyvédi kar idegességének főmozgatója a sivár és reménytelen gazdasági helyzet, amelyet az ügyvédi pálya túlszűfolttsága miatt az ügyvédek fokozottabb mértékben sýnylenek. Ezen a helyzeten a törvénykezés szabályai nem segíthetnek. Az orvoslás a létszám megfelelő arányra való csökkenésében lehet. Addig az ügyvédi karra hárul az a feladat, hogy saját autonómiája körében őrkdjék azon, hogy *nemes versenyben*, az igazán rátermettek és komoly jogászai képzettséggel rendelkezők érvényesüljenek, azok pedig, akik a kellő mértéket nem ütik meg, leszorulanak erről a pályáról. A bíróság pedig, amely eddig is mérlegelte a komoly, alapos és szükséges indokolt ügyvédi munkát, ezután sem fogja pusztán a beírt oldalak és a megjelenések számához viszonyítottan megállapítani az ügyvédi munka díját, hanem annak belső értékét fogja a díjmegállapításoknál figyelembe venni. Ilyen körülmények között elérhető lesz az, hogy az ügyvédek kevesebb fáradsággal, kevesebb izgalommal megkapják munkájuk megfelelő ellenértékét. Ezenfelül az ügyek gyors befejezése folytán előbb és biztosabban hozzájutnak jól meg-

* Március 1-i számunkban közzeltük az értekezlet előadóinak indítványait, amelyekből megállapítható, hogy a felszólalók közérdekből támadták az egyszerűsítési reformot. Az ügyvédi szempontok is szóba kerültek, de csak mellékesen. Az ügyvédi sérelmek eltörpülnek a többi sérelmekkel szemben. Szerk.

érdemelt keresményükhöz, mint a végtelenségig elnyújtott perekben, ahol a hosszú idő mind a két peresfél gazdasági helyzetét megváltoztathatja és a díjak behajtását meggyorsíthatja.

A fentiek alapján az volna a helyes, hogy ügyvéd és bíró figyelje a törvény gyakorlati hatását és akkor, amikor az idő és a körülmények alapos, komoly tapasztalatokat nyújtottak, tegyék meg közösen észrevételeinket és a hibák orvoslására vonatkozó javaslatainkat. Bírálatainknál és javaslatainknál azonban ne tévesszük szem elől azt, hogy az igazságszolgáltatás nem értünk, jogászokért, hanem az igazságkeresők érdekében működik és mi, jogászok, csak eszközei vagyunk annak. *Dr. Bornemisza Károly.*

XXII.

Az «egyszerűsítések» büntető része is ügyvédelles.

Az 1930 : XXXIV. tc. bírálói helyesen hangoztatják, hogy a polgári rész ügyvédelles. Joggal panaszozik különösen a végrehajtók túlzott támogatását és ezzel szemben az ügyvédi kereset és életlehetőség elvételét.

A büntető rész se akart ügyvédellességre a polgári szakaszok mögött maradni. Ezért szükséges ismertetni azokat a rendelkezéseket, amelyek a büntetőperekben is alkalmasak lesznek az ügyvédség teljes anyagi lerontására és az ügyvédnemre fokozására.

Már az egyesbíróknak a törvény 101. §-ában foglalt kiterjesztése se szolgálja az ügyvédség érdekét. Ezek a tárgyalások minden ünnepélyesség nélkül folynak le. Tapasztalat szerint mindennapi eset az ügyvéd leintése, védőbeszédének perrendellenes meg nem hallgatása (sokszor a védőbeszéd alatt írják az ítéletet). Az egyesbíróknak az igazságszolgáltatás méltóságát egyáltalán nem emelő szokásos külsőségei csak az ügyvédség tekintélyének csökkentésére és szerepének lekicsinylésére vezetnek. Így az egyesbíró határozat- (ítélet-) hozatal előtt ki szokta küldeni a tárgyalóteremből a jelenlevőket a védővel együtt, nyilván azért, hogy saját magával tanácskozzék. Mert nem tételezhető fel, hogy amidőn a bíró a védőt kiküldi és az ügyész bentmarad, akkor a vád egyoldalú képviselőjével tanácskozza meg az ítéletet! A forma is bántó, hogy az egyesbíró egyedül az ügyész jelenlétében hozza a döntéseit úgy, hogy zárt ajtók mögött csak ketten, esetleg a jegyzővel hárman vannak a teremben.

Társasbírósnál az ügyvéd már azért is nagyobb megbecsülésben részesül, mert az elnök nem tekinti magát olyan szuverénnek, mint egy egyesbíró.

A 102. §-ban szabályozott bíróküldés merénylet az ügyvédség ellen. Méltó párja a polgári bíróságra vonatkozó 7. §-nak, amely szerint a «nyilvánvalóan alaptalan» kizárási kérelemért az ügyvéd felelős. Az ügyvédnek visszakereseti joga mindkét esetben saját fele ellen csak akkor van, ha a félnek külön írásbeli utasításra élt bíróküldési indítvánnyal (kizárási kérelemmel).

Tudvalevően a büntető ügyek túlnyomó része — legalább az ügyvédség szempontjából — szegényjogos. Ha a kliens ragaszkodik egy szerinte — és esetleg az ügyvéd szerint is — alapos bíróküldési indítvány benyújtásához, a védőnek kötelessége beadni. Különben elvesztheti a bizalmát a fél. Sőt *fegyelmi eljárásnak teszi ki magát a védő*, mert nem követett el mindent a fél érdekében. A Te. szerint a Kúria, ha a bíróküldést «nyilván alaptalannak» tartja, megbüntetheti az ügyvédet. És rendszerint csak az ügyvédet. Az, hogy az ügyvédnek visszakereseti joga lehet, nem jelentsem mit. Nem tudja behajtani. Legfeljebb az életet, úgy látszik, kevésbé ismerő igazságügyminisztérium gondolhatja, hogy az ügyvédnek módjában lehet a bíróküldési kérelem beadása előtt a féltől az ő visszakereseti igényének biztosítására előre a maximálisan 1000 P, vagy bármily összegű esetleges bírságot kérni.

E mellett a bíróküldés szükségességére esetleg csak a tárgyaláson derül ki. A tárgyaláson a bíró olyan nyilatkozatot tehet, vagy a tárgyalás folyamán értesülhet a fél olyasmiről, hogy kötelessége az ügyvédnek a bíróküldési indítvány azonnali megtétele. Ilyenkor nemcsak a pénzbüntetést nem biztosíthatja, de még külön írásbeli utasításra sincsen esetleg módja, minek következtében még a visszakereseti egyébként problematikus joga is elenyészett.

El lehet képzelni, hogy az ügyvédet távollevő vádlott védelmére rendelik ki olyan ügyben, melynél ő szükségesnek tartja a bíróküldést. Nem is ismeri a felét, akitől ilyen módon írásbeli nyilatkozatot nem is vehet.

Helyesebb lett volna egyszerűen azt mondani, hogy bíróküldésnek pedig ezentúl nincsen helye.

Az utóbbi évek gyakorlata amúgy is a Bp. intencióival szemben túlságosan megszigorította a bíróküldés lehetőségét. Az új törvény 102. §-a pedig egészen illuzóriussá teszi. Hiszen a megtámadott bíró folytathatja a tárgyalást és hozhat ítéletet! És mire a Kúria esetleg helyt ad a bíróküldési kérelemnek, az elfogult bíró ítélete alapján már régen lecsukták a delikvenst.

A 104. §-t hivatalos körök úgy tüntetik fel, mint az ügyvédeknek szóló hatalmas adományt. A törvény szövege megengedi azt a magyarázatot is, hogy az ügyvéd nélkül megjelenő magánvádlót úgy lehet tekinteni, mintha meg se jelent volna. Ami azt jelentheti, hogy ha az ügyvéd esetleg órákhosszat való várakozás közben elmegy valahova, megszüntetik az eljárást. Ami honorárium helyett esetleg fegyelmi feljelentéssel jár.

Tekintettel arra, hogy a törvényszék elé elsőfokon kerülő ügyeknek túlnyomó része közvédas és a magánvédas ügyek nagy részét sajtóperek alkotják (ahol tudvalevően eddig is ügyvédi képviselő volt és eddig is alig kapott ezekben az ügyekben az ügyvéd valamit), valami nagy változás anyagilag az új törvény alapján se remélhető.

Hogy pedig a törvényszék, mint fellebbezési bíróság előtt kötelező az ügyvédi képviselő, egyrészt azért nem jelent sokat, mert ezeknek az ügyeknek túlnyomó része a nemfizető kliensgárdához tartozik (tehát ezentúl még többet kell ingyen dolgozni), másrészt pedig ki vagyunk téve annak, hogy a törvényszék, mint felebbviteli bíróság is élni fog a kamara által való kirendeltetés jogával, ami az ügyvédre csak újabb ellenszolgáltatás nélküli munkát jelent.

A legsúlyosabb ügyvédi sérelem a törvényben, hogy semmiféle munkát, amelynek elvégzésére az állam kötelez, *fillérrel se honorál*, sőt az ingyenmunkák körét még kiterjeszti. *A végrehajtóknál gondoskodik róla, hogy előre megkapják a pénzt*, a szegényjogos ügyekben pedig az állam adja meg utólag nekik. Az igazságügyminisztérium állandóan kilátásba helyezte a szegényvédelem újbóli díjazását. Az új törvény hozatalát megelőzően az a hír is járta, hogy a házasságvédőket a szegényjogos ügyekben a kincstár fogja fizetni. Egyikből se lett semmi. A házasságvédőknek 20 P-t állapít meg a bíróság, de eddig még senki se tudta behajtani.

A 107. § első bekezdése, amely valóságos kis statáriumot létesít, úgyszólván kizárja a megfelelő ügyvédi képviselőt. Nem jelent semmit e §-nak az a rendelkezése, hogy a törvényszék a vádlott részére a Bp. 56. §-ában foglalt eseteken kívül is rendelhet védőt. Mindenekelőtt a védelem nem abban áll, hogy a kirendelt védő az ügyész által három nap alatt feldolgozott és a nyomozóhatóság által egyoldalúan a vád részére összehalmozott, előtte ismeretlen anyagra a főtárgyaláson hirtelen «nyilatkozthassék». Előkészület nélkül nem komoly a védelem. *Itt a vádlott védőjét rendszerint nem is tudja értesíteni három nap alatt, amíg az egész eljárásnak le kell zajlania!* Amíg a rendőrségen van, perrendellenesen nem nagyon adnak módot, hogy ügyvédjének üzenjen. Némelyik fogházban a fogházrendtartással szemben csak minden két hétben engedik meg, hogy levelet írjon. Akár az ügyvédjének is. Ha pedig megengedik, hogy írjon, előbb cenzurálják, ami a gyakorlat szerint néhány nap. Mire tehát az ügyvéd a fogoly értesítését kezébe kaphatja, a három nap eltelt. Így ezekben a legsúlyosabb és statárialiter elintézendő ügyekben a vádlott rendszerint választott védő nélkül marad. Vagy ha védője lesz, azt esetleg a fogházban ajánlják neki. E rendszer legfeljebb szaporítani fogja csak a fogházkörökben állandóan kedvelt két-három ügyvéd tömegvédelmeit. Az azt is jelenti, hogy a védelem a legsúlyosabb ügyekben feltűnően gyenge lesz.

Hasonló a helyzet a 107. § második pontja esetén, amidőn «a nyomozó szerv tényvázlatszerű tájékoztatása» alapján (helyesebben: detektívjelentés) kér az ügyész tárgyalást. A terhelt ez esetben se tudja ügyvédjét értesíteni, még kevésbé tájékoztatni, hiszen rendes vádiratot se kap.

A 108. § átvesszi az angol rendszerből, hogy először a vád hallgatja ki a saját tanuit, akiket azután a védő kérdezhet. Ugyanez áll a védelemnek tanuira is. *Csak azt nehéz elképzelni, hogy ezek hogyan kerülnek a tárgyalásra, mikor a tárgyalás elején még a vádlott se tudja, hogy mi ellen kell védekeznie!*

A 108. § utolsóelőtti bekezdése a védelem eddigi jogait kifejezetten megnyirbálhatja. A vádbeszédéről azt mondja, hogy:

«a kir. ügyész mérlegeli a bizonyítás eredményét és ennek megfelelő határozatot kér, illetve indítványt terjeszt elő», ezzel szemben a védőbeszédet nemes egyszerűséggel egyetlen szóval magyarázza, hogy a védő «nyilatkozhatik». Ezt egy kevésbé jóindulatú bíró úgy értelmezheti, hogy a védőnek nincsen joga mérlegelni a bizonyítás eredményét és különösen nincsen joga mindent elmondani az ügy érdekében, ahogy ezt a Bp. előírja, hanem csak «nyilatkozhatik» és a bírótól függ, hogy mire és mennyit. A bíró ezt meg is teheti, mert a 108. § egyenesen kötelességévé teszi, hogy felügyeljen arra, hogy «az ügyre éppen nem tartozó körülmények bizonyításával vagy *fejtegetésével* a tárgyalás menetét ne késleltessék». A siető egyesbíró (tíz ügye van kitűzve egy napra) így azt a látszatot keltheti, mintha a védőnek a tárgyaláson csak harmadrendű szerepe jutna és a jelentősége a laikus szemében erősen csökkenhet. Mint ahogy az ügyészség hatalmának túlságos és szeszélyes emelésével a védelem kezét a tehetetlenségig megkötötték. Az új törvény még papiroson sem ismeri az ügyfélegyenlőséget.

A Te.-nek ilyen rendelkezései az igazságszolgáltatást elbalkanizálják. A védelem lassankint formalitássá süllyed. Alig lesz komoly szerepe egy-egy tárgyaláson. Súlyos következményekkel jár ez nemcsak az ügyvédség szempontjából. A nagyközönségben az a tévhit születik majd, hogy nem is itt dől el az ügy. Így nem képzett büntetőjogászok, hanem úgynevezett büntetőjogi kijáróknak tartott jogászok (főleg volt bírák és ügyészek) részére teremtet majd kétes értékű babérokat az új törvény.

A 109. § büntető tömegnapot alkot, ami nemcsak ügyvédileg, hanem igazságszolgáltatási érdekből is súlyos visszaesés. Ezt mondhatjuk a 110. §-ról is, amely az ügyészségre bízta bizonyos törvényszéki ügyeknek a járásbírók elé vitelét. Így a védelem és a magánvád meghallgatása nélkül az ügyész dönt súlyos hatásköri kérdésekben. *Jogorvoslat kizárásával.*

Még súlyosabban érinti az ügyvédi érdeket a vádirat elleni kifogás mellőzése a bűncselekmények túlnyomó részében. Nagyon problematikusak az e helyett beállított garanciák. Az «észrevételek» (meddig kell beadni?) az egyesbírókhoz nyert tapasztalat szerint egyáltalán nem pótolják a vádirat elleni kifogást. Külön kell foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a sokféleképp értelmezhető 111. § következtében az ártatlanul elszenvedett vizsgálati fogságok mint szaporodnak majd.

A 115. és 116. §§ is súlyosan sértik az ügyvédi érdeket, amidőn szabálynak állítják fel a fellebbezés és semmisségi panasz tanácsülési elintézését. A Te. a védelmet a fellebbezési ügyek elintézésében szeretné kizárni. Mégis főtárgyalást tart a tábla vagy a Kúria, ha a védő megfelelő időben kéri. A legcélszerűbb, ha a törvényszéki ítélet kihirdetése után a védő a fellebbezés bejelentésekor szóval kéri az ügynek a felsőbb bíróságnál való főtárgyalási elintézését.

A törvény ügyvédelles felfogását tán legleplezetlenebbül mutatja a 118. §, amely szerint az államkincstár nem előlegezi azokat a költségeket, amelyeket a terhelt képviselője, illetve védelme okozott. Annival igazságtalanabb ez a rendelkezés, mert a 120. § gondoskodik arról, hogy a bűnügyek egész sorában a kincstár illetéket szedjen. Semmi akadálya nem lenne annak, ha ebből a pénzből a szegényvédelmet díjaznák.

A 121. § ugyancsak erősen csökkenti a büntető ügyekkel foglalkozó ügyvédek munkaalkalmát. Ha ezt a járásbírók alkalmazni fogja, az esetek túlnyomó százalékban nem lesz a járásbírók előtt tárgyalás, hanem büntetőparancs. Ennél pedig ügyvéd működésére csak akkor kerülhet sor, ha a büntetőparancsot megtámadják.

A fellebbezések és a semmisségi panaszok korlátozásai mind az ügyvédség érdekében ellentétes rendelkezések. De éppúgy ellenkeznek az anyagi igazság kiderítésének céljával is. Lehetőséget ad olyan ügyész és bírói túlzásokra, amelyek a gyorsított eljárást szomorúan jellemezték.

Hogy a 123. § szerint ezentúl a helyreigazítási eljárásban kötelező lesz az ügyvédi képviselő, semmit nem ér. Éppen a helyreigazítási eljárásban eddig is úgyszólván mindig volt ügyvédi képviselő.

Az illetékek nagyobb mértékű behozása a büntetőbíráskodásba, még keservesebbé fogja tenni a büntető ügyekkel foglalkozó ügyvéd helyzetét. *Az ügyvéd megszokta*, hogy minden jogorvoslatot kimerítsen és a fél érdekében minden célszerűnek látszó lépést megtegyen. Megteszi ezt a tapasztalat szerint akkor is, ha ez

pénzébe kerül és a féltől erre előleget nem is kap. Minthogy a felek mind kevésbé fizetnek, az ügyvédnek a fél helyett mind több pénzt kell majd lefizetnie.

A Te. 131. §-a elkésett rendelkezés, hogy a köztisztviselő nyugalombamenéséről számított három éven át ne képviselhesen azelőtt a hatóság előtt, melynek tagja volt. Egyáltalában nem szabadna képviselnie annak a törvényszéknek vagy táblának területén, ahol működött! Ezenkívül a három év kevés. Az egész § már nem jelent az ügyvédségre előnyt, mert a nyugalombavonult köztisztviselők már előzőlötték az ügyvédi pályát, amelynek közülök sokan nagy anyagi és erkölcsi kárt okoztak. E §-t akkor kellett volna életbeléptetni, midőn az ügyvédi kamarák évekként ezelőtt és állandóan sürgették.

A törvénynek egyetlen rendelkezése szolgál ügyvédi érdeket. A 142. § az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet részére «ügyvédi jóléti hozzájárulás» lerovást tesz kötelezővé. Ennek módja az lesz, hogy a meghatalmazás 160 fillér helyett 2 P-be fog kerülni. Így az Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet javára minden meghatalmazás után 40 fillér esik. Ha már a jelenleg működő ügyvédek érdekében az igazságügyi kormányzat nem törődik, mégis meg kell állapítani, hogy e szakasszal kegyesen megengedte, hogy a rossz helyzetben levő ügyvédek pénzéből majd az ügyvédek özvegyeinek és árváinak előnyük legyen. A rendelkezés aktuális, mert az ügyvédi özvegyek és árvák tömegesen szaporodnak az ügyvédeknek nyomorukban elkövetett mind nagyszámú öngyilkosságai következtében.

Megállapíthatjuk, hogy az új törvény büntetőjogi részének két várható eredménye lesz: *a bírói tévedések számának és az ügyvédnyomornak emelkedése.*

Dr. Szőke Sándor.

XXIII.

A telekkönyvi bejegyzésekért fizetendő külön eljárási költség.

Ezen cím alatt e lapnak ezidei 3. számában közölt észrevételeim a *legilletékesebb helyre* jutottak el, ahol szívesek voltak a cikk minden részére kiterjedő magyarázatot adni. Ez az autentikus irat az Országos Ügyvédszövetség kaposvári osztályának őrizetében van.

A legégetőbb kérdésben, vajjon a végrehajtásnak végrehajtható kiadmányok alapján történő tkvi bejegyzésért is fizetendő-e a 2 P különdíj, megnyugtató magyarázat érkezett. Ezt — előzetes engedéllyel — szó szerint közlöm.

«Dr. Waldmann referátuma szerint kétség merült fel aziránt, hogy mit kell kérelemre fogatosítandó telekkönyvi bejegyzések alatt érteni s hogy ennél fogva a végrehajtási eljárás stb. során fogatosítandó bejegyzések után kell-e külön eljárási költséget fizetni s kit terheljenek és miképpen történjék az említett költségeknek a megállapítása és beszedése.

E részben nézetünk az, hogy a Te. és ennek megfelelően a R. külön eljárási költség fizetésére irányuló köteleességet csak a *tkvi rendtartás rendes szabályai* szerint előterjesztett kérelemre, az általános tkvi szabályok szerint történő bejegyzések után kívántak megállapítani. Ilyen bejegyzések alatt szabály szerint azokat a bejegyzéseket kell érteni, amelyek a tulajdonos vagy más tkvi jogosult *engedélyén* alapulnak, ellenben nem számíthatók ide a különleges eljárási szabályokon alapuló, *kényszerintézkedésekből* folyóan teljesítendő bejegyzések, amilyenek pl. a végrehajtási eljárás során, vagy a köztartozások biztosítására fogatosítandó bejegyzések, ideértve az ilyen bejegyzések *törlesztését* is. Az ilyen bejegyzések a tkvi jogosult előzetes megkérdezése és beleegyezése nélkül történvén, természetesen azt sem lehet megkívánni, hogy a hitelező a tulajdonossal előzetesen a szétszórta telekkönyvezett ingatlanok összesítése és esetleges egyesítése felől tárgyaljon s ennél fogva el van zárva annak lehetőségétől is, hogy a tulajdonos előzetes beleegyezésével a tkv. megfelelő rendezését kérhesse. *Ha a törvény ezekre az esetekre is ki akarta volna terjeszteni a 97. §-ban lefektetett rendelkezést, akkor e részben kifejezetten intézkednie kellett volna*, mert az esetre a végrehajtási, adókezelési szabályok is megfelelő kiegészítésre szorulnának. Ugyanez áll más külön eljárási szabályok (pl. kisajátítás, csőd) rendelkezései értelmében hozott bírósági vagy más hatósági határozatok alapján történő, valamint a hivatalból fogatosítandó tkvi bejegyzések tekintetében is. Mindezen esetek nagyrésztben célszerűségi szempontok sem tennék ajánlatossá az összesítést, esetleg egyesítést. Hiszen pl. végrehajtás esetében megtörténhetik, hogy az eljárás megindulásakor összesített ingatlanok

más-más árverési vevő tulajdonába kerülven, a nem sok idővel előbb összesített ingatlanokat ismét szét kellene jegyezni különféle tkvi betétekbe, s ennél fogva a tkvi hatóságok elárasztatnának a különben is tömeges végrehajtások során összesítési és szétjegyzési munkákkal.

Ezen álláspont mellett elesik a különleges eljárások körén belül a költségmegállapítás és egyéb kapcsolatos kérdések rendezésének szükségessége is.

Azt az aggályt illetően, hogy a R. 33. §-a törvényes felhatalmazás nélkül írja elő a 2 P-ös külön eljárási költségnek kétszeresét, ha annak egyszeres befizetését elmulasztották, a fenthivatkozott illetékes magyarázat így szól:

«A Te. a külön eljárási költség mértékének megállapítását az igazságügyminiszterre bízta. A R. a felhatalmazás alapján a külön eljárási költség összegét előlegezés esetén 2 pengőben, utólagos fizetés esetében pedig 4 pengőben állapította meg; az utóbbi megállapítás nem bírságjellegű, hanem a tkvi hatóságnak okozott munkatöbblet honorálása, tehát megfelel a Te. célzatának.»

Ehhez a hivatalos magyarázathoz csupán két megjegyzést fűzök.

Örvendetes, hogy a legilletékesebb hely az ügyvédi karral egy nézetben van abban, hogy a végrehajtásnak tkvi bejegyzése kérelem esetén is díjmentes. Ez az illetékes magyarázat a törvény pongyolasága miatt bírói részről nem nyer mindenütt elismerést. Somogy vármegye területén több bíróság beköveteli a külön díjat, mások meg a befizetett 2 pengőket visszautalják. Hálás köszönettel vette az ügyvédi kar, hogy a legilletékesebb hely annyi szívességgel és előzékenységgel adózott elaborátumomnak, de mert az én közléseim nem olyanok, melyek a bíróságot kötik, változatlanul fennáll annak szüksége, hogy a R. fenti magyarázattal hivatalos úton kiegészíttessék.

Közjogi okokból nem érthetek egyet a legilletékesebb hellyel abban, hogy a külön díj duplájának előírása nem bírság, hanem a bírói többletmunka honorálása. Egészen sajtószertű kezelése a polgári érdekeknek, hogy a bírói többletmunkát a jogkereső féllel az amúgyis túlságosan terhes illetékeken felül külön megfizettetik. Hiszen ilyképpen az állam által elvégzendő és sokszor érthetetlenül elodáztott telekkönyvi átalakításnak a munkáját a mulasztó tkvi érdekeltek pénzén fogják elvégezni, ami a Te.-nek egyébként be nem vallott célja.

Súlyos alkotmányjogi aggályom van, ha az illetékes törvény-magyarázat úgy szól, hogy mert a Te. a külön eljárási díj mértékének megállapítását a miniszterre bízta, a törvény szellemének megfelelő az az intézkedés, hogy a díj befizetésének elmulasztását, mint a bírói többletmunka ellenértékét, kétszeres fizetéssel kellett sujtani. Szigorúan alkalmazandó közjogi elv, hogy a végrehajtó hatalom rendeletalkotási joga mereven alkalmazkodjék a törvényes felhatalmazáshoz. A 49.000/1930. I. M. R. 33. §-a ezt az alkotmányos szabályt könnyedén figyelmen kívül hagyta. A Te. 97. §-a csak ennyit mond: «a kérelmező... az igazságügyminiszter által rendeletben megállapítandó külön eljárási költséget köteles fizetni». Ha a törvény a miniszter által megállapított díj befizetésének elmulasztása esetére a bírói többletmunka ellenértéke fejében a díj kétszeresét vagy többszörösét is előírandónak tartotta volna, úgy ilyen irányú törvényes felhatalmazást kifejezetten is tartalmaznia kellene. Kiterjesztő magyarázatot a törvényes felhatalmazás nem tűr, ez már önkényes álláspont lenne.

A magyar alkotmány telve van véres felkiáltó jelekkel, hitlevélbeli ismételt biztosítékokkal és ígérekkel az alkotmányellenesen gyakorolt rendeleti kormányzás miatt. Az ügyvédi kar, bíránk legkiválóbbjai évek óta intik a végrehajtó hatalmat a túltengő rendeleti kormányzástól. Ezúttal is fenntartom azt a vitathatatlan álláspontomat, hogy a Te. 97. §-a nem adott jogot a miniszternek a külön díj többszörösének előírására, ez az intézkedés végrehajthatatlan.

Dr. Waldmann Lajos.

XXIV.

Széljegyzetek a Te. 97. §-ához.

A Te. életbelépte óta már számos panaszra adott alkalmat, a különböző nehézményezett intézkedések közül azonban kétségkívül vezetőhelyet foglal el a 97. §, amely a telekkönyvi eljárásban ú. n. külön eljárási költséget rendszeresít. Az ezen törvényszakasz okozta bajok és vitás kérdések közül csupán példaképpen ragadok ki egynéhányat.

1. Jár-e külön eljárási költség akkor, ha a telekkönyvi hatóság a bejegyzést valamely bíróság vagy hatóság megkeresésére rendeli el? Ilyen esetek például: a) a végrehajtást elrendelő bírói végzésnek a Vht. 136. §-a értelmében a telekkönyvi hatósághoz való áttétele, b) a végrehajtás megszüntetése esetén a telekkönyvi hatósághoz intézett azon megkeresés, hogy a jelzálogjog töröltessék, c) a hagyatékátadó végzés (örökösödési bizonyítvány) áttétele a telekkönyvi hatósághoz, d) gondnokság, csőd, kényszeregyességi eljárás feljegyzése vagy ezek törlése iránti bírói megkeresések, e) a kir. adóhivatalok vagy egyéb pénzügyi vagy közigazgatási hatóságoknak a Tkr. 84. §-ának c) pontja vagy 93. §-a alapján telekkönyvi bejegyzés iránti megkeresései, ideértve a törléseket is.

De lege lata vitatható, hogy ily esetekben jár-e a külön eljárási költség, és pedig azon oknál fogva, mert a telekkönyvi hatóság nem áll szemben oly féllal, aki előtte kérelmet terjesztett elő, vagyis nincs «kérelmező», akit külön eljárási költséggel meg lehet róni. A gyakorlati visszásságok elkerülése céljából is helyes a törvény-magyarázatnak ezt a módját gyakorolni.

Az a) alatt tárgyalt esetben felette sérelmes volna a végrehajtást kérő félre hárítani a külön eljárási díjat, mert eltekintve attól, hogy az a fél — aki a telekkönyvhöz semmiféle kérelmet nem nyújtott be — a végrehajtás elrendelése iránti kérvényekben nem kérheti a betétek összesítését, a végrehajtató nincs is abban a jogi helyzetben, hogy a végrehajtást szenvedő ingatlantulajdonosnak az összesítéshez való hozzájárulását megszerezze és produkálja. Erre egyébként alább 2. alatt kitérek. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a végrehajtató nem tudja előre, mikor fog a bírósági megkeresés a telekkönyvi hatósághoz érkezni és e szerint az esetek túlnyomó többségében nem lesz abban a helyzetben, hogy a külön eljárási költséget előlegezze, minek szükségszerű folyamánya, hogy betétenkint 2 P helyett 4 P-t fizethet.

A b) pontban említett esetben még sokkal nagyobb volna a sérelem, ha a végrehajtató félre rovatnék ez az új közteher. A végrehajtónak egyenesen kötelessége a végrehajtás megszüntetése iránti kérelmet benyújtani, ha követelését kifizették. Ezen kötelesség teljesítéséért őt megbüntetni nem szabad.

Hagyatéki ügyekben — pláne ott, ahol a hagyatéki tárgyalás már megvolt, az összesítés kérelmezésére már mód sincs tehát — a sérelem ugyancsak felette nagy és itt úgyszólván teljesen lehetetlen, hogy az előlegezés által biztosított kedvezményt a felek igénybevehessék.

A gondnokolt, vagyonbukott, kényszeregyességi adós szívesen lemond arról a feljegyzésről, mely ingatlanaira foganatosíttatik. Most majd még fizethet is érte.

A legkomikusabb azonban az e) pontban idézett eset. A közigazgatási és pénzügyi hatóságok tudvalevőleg számtalan beadvánnyal árasztják el a telekkönyvi hatóságokat, különösen ma, az adóhátralékok korában. Hangsúlyoznom kell, hogy semmiféle intézkedése nincs a törvénynek vagy rendeletnek, mely szerint az ily megkeresések nem esnének a Te. 97. §-a alá. Nincs tehát semmi különbség ezen megkeresések és az egyéb — magánfelek érdekében álló — megkeresések között.

Ezzel kapcsolatos kérdés az Országos Központi Hitelszövetkezet és egyéb törvényes illetékmentességet élvező intézmények által kért bejegyzések kérdése is. Nézetem szerint ugyanis az új törvény nem biztosítván a külön eljárási költség alól kifejezett mentességet, az összesítés elmulasztásáért nekik is éppúgy fizetniük kell, mint másnak.

2. Jár-e külön eljárási költség, ha nem a tulajdonos vagy nem az összes tulajdonosok a kérelmező felek?

A kérdés annak ellenére, hogy nem hinném, hogy ezidőszent bármelyik telekkönyvi hatóság is a negáció álláspontját foglalta volna el, nem komolytalan. A Te. 97. §-a szerint ugyanis akkor fizetendő a díj, ha a betétek «összesíthetők». A rendelet 33. §-a szerint az összesítéshez a tulajdonosok beleegyezése kell. Ha ezt nem lehet megszerezni, van-e az összesítésnek jogi lehetősége? Nyilván nincs, tehát — nem kell fizetni.

Hogy az érdekelt tulajdonos vagy tulajdonosok beleegyezés nyilatkozatát beszerezni nem mindig tartozik a legkönnyebb feladatok közé, azt néhány példával illusztrálom.

Első eset: végrehajtató kiadmány alapján végrehajtási jelzálogjogot kérek bekebelezni adósom ingatlanára. Az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztálya nyilván azt hitte, hogy én ilyen esetben el fogok menni a végrehajtást szenvedőhöz, közölni

fogom vele, hogy az ingatlanára végrehajtást óhajtok vezetni és szépen meg fogom kérni, hogy ezt megkönnyítendő, írja alá az összesítéshez hozzájáruló nyilatkozatot. Hogy ez gyakorlatilag mikor vihető keresztül, azt nem kell bővebben fejtegetni. De hogy mi a ráció abban, hogy a végrehajtató büntetést fizessen valaminek az elmulasztásáért, amit keresztülvinni nem áll hatalmában, azt senki sem tudja.

Második eset: A kölcsönt igénybevevő fél egyenlő arányban közös tulajdonos a testvérével. Bekebelezendő a jelzálogjog a kölcsöntkérő ingatlanjuttalékára. Az illető kész örömmel aláír mindent, hogy pénzt kaphasson. Elkészítem a nyilatkozatot, melyben a tulajdonosok beleegyeznek az összesítésbe. Leendő adósom kiviszi a testvérnek, hogy írja alá (mert azt, ügyebár, nem lehet kívánni a falusi testvértől, hogy ebben az őt nem érdeklő ügyben jöjjön be a városba az ügyvédhez). A testvér azonban nem ír alá, lévén bizalmatlan és azt hiszi, hogy a testvére adósságát az ő ingatlanjuttalékára is be fogom kebelezni. Aki ismeri a parasztot, tudja, hogy nincs az a földi hatalom, amely ezt a bizalmatlanságot megszüntesse és adott esetben a testvért bárminek az aláírására, az odliózus «aláírásra» rávegye. Kérdem már most, hogy jövök én, mint hitelező, aki mindent elkövetek az összesítés érdekében ahhoz, hogy külön eljárási költséget fizessenek? De van-e valami erkölcsi létjogosultsága annak, hogy az adóssággal ezt a kiadást megfizettessem, holott ő, szegény, szívesen beleegyezett az összesítésbe?

Harmadik eset: A Tkr. 74. §-a alapján kérjük a jelzálogjog bejegyzését a várható örökrészre. A tulajdonos nem él, őtőle az összesítéshez hozzájáruló nyilatkozatot szerezni nem is lehet. De az összesítés az örökösödési eljárás eredményének bevárása nélkül nem is volna célszerű, mert nem tudjuk előre, melyik örökös melyik ingatlant fogja örökölni és az összesítés az öröklés által változott tulajdoni helyzet figyelembevételével miként vihető célszerűen keresztül. És így tovább, a példák kimeríthetetlen során.

3. Ha összesítésnek lett volna helye, de a kérelmező elmulasztotta, hányszor 2 P-t, illetve 4 P-t kell fizetni?

Nyájas olvasó, aki figyelmesen átolvastad a Te. 97. §-át, azt hiszed természetes logikáddal, hogy felelni tudsz e kérdésre. Hiszen a törvény azt a többletmunkát fizetteti meg, amelyet a telekkönyvi hatósággal végeztetünk. Ha tehát két telekkönyvi betét van, melyet összesíteni lehetett volna, de nem tettük, nyilván a többletmunka, tehát egy betét után jár a büntetés.

És mégis: risum teneatis, nem így van. Mert a rendelet 33. §-a szerint annyiszor 2 P-t, illetve 4 P-t kell fizetni, ahány betétben foganatosították a bejegyzést.

4. Ha egy kérvényben több bejegyzést kérünk, a betétek számán kívül a bejegyzések számát is figyelembe veszik a fizetési kötelezettség mérvének megállapításánál?

A kérdés teljesen nyílt. A Te. 97. §-a «valamely» bejegyzésről beszél, amiből azt lehetne következtetni, hogy ahány bejegyzés, annyiszor betétenként 2 P, illetve 4 P. Mégsem hinném, hogy ennyire túlzásba akart volna menni a törvényhozó, hiszen néha egy kérvény folytán hat-nyolc bejegyzés is kerül a telekkönyvbe.

5. Ha a kérelem elutasítatik és az elutasítást feljegyzik, ezért is jár külön eljárási költség, ha a feljegyzés több betétben történt?

A törvény szerint e kérdésre csak igennel lehet felelni. Ha azonban nem jár, vajjon vissza lehet-e kérni az előlegezett díjat? És vissza lehet-e kérni az előlegezett díjat akkor, ha a kérelmet a telekkönyvi hatóság a széljegy törlése mellett, elutasítás feljegyzése nélkül utasította el, vagyis valójában nincs bejegyzés, amelyet díjazni kellene? Vissza lehet-e továbbá kérni az előlegezett díjat, ha a kérelmet foganatosítás előtt a kérelmező fél visszavonja?

Csupa kérdés, amelyre a törvény és rendelet választ nem adnak. Csak az intenció világos: a pénzt beszédni a felektől.

6. Aki a telekkönyvvvel nemcsak foglalkozik, de szereti is a telekkönyvet, az eddig is azon volt, hogy a telekkönyvi állapotot minél világosabbá, tisztábbá tegye. Így a lelkiismeretes ügyvéd, amikor egy konkrét esetről kifolyóan valamely szolgalmi jogot kell halotti anyakönyvi kivonattal törölnie vagy kiskorúság feljegyzését a telekkönyvből eliminálnia, meg szokta nézni, hogy az illető törölendő bejegyzés nincs-e máshol is feltüntetve, mint az éppen munkában levő ingatlanon. Ennek a kikutatása — szolgalmi jognál nincs fő- és mellékjelzálog — sokszor tekintélyes időt és munkát vett igénybe, e mellett valóban önzetlen munka és egyedül azt a célt szolgálta, hogy az illető megszűnt hatályú bejegyzéssel utóbb már ne legyen senkinek baja.

A Te. alaposan leszoktatja majd a telekkönyv önzetlen barátait az ily rendbehozatali ténykedésekről. A magam részéről ezen túl az illető bejegyzést csak arról a betétről — esetleg arról a parcelláról — fogom törölni, amely szóban forog, pl. adás-vétel tárgyát képezi. Ez persze kétszeres, háromszoros munkát ad majd a telekkönyvi hatóságnak, mely egy bejegyzés törlésével ismételtelen lesz kénytelen foglalkozni. Ebből áll az «egyszerűsítés».

7. Szupponálva, hogy végrehajtási eljárás során eszközölt bejegyzések után (megkeresésnél és végrehajtható kiadmánynál) jár a külön eljárási költség, felmerült az a vita, hogy jogos és méltányos-e ennek a költségnek a végrehajtást szenvedőre való áthárítása, illetve annak terhére a bíróság által leendő megállapítása?

Nem lehet kétséges, hogy a végrehajtási eljárás minden költsége a végrehajtást szenvedőt terheli. Ennek ellenére is az a felfogásom, hogy a külön eljárási költség oly költségtöbblet, melynek felmerültéről a végrehajtást szenvedő talán még kevésbé tehet, mint a végrehajtató (utóbbinak, mondjuk, nem kellett volna az összes betétekben bejegyeztetni a jogát). Különlegesen ártatlan a végrehajtást szenvedő akkor, ha ő csak társtulajdonos abban a sereg telekkönyvben, amelyekből őt illető jutalékokra történt a bejegyzés. Épp ezért nézetem szerint jog és erkölcs ellen való dolog a végrehajtást szenvedőt ezen költséggel sújtani.

* *

Az elmondottakkal a felmerült panaszokat távolról sem merítettem ki. Egy bizonyos, a Te. 97. §-a messze túllőtt azon a célon, amelyet vele a törvényhozó elérni óhajtott. Épp ezért rövid pár nap alatt is megérlelődött már az az általános kívánság, hogy a Te. 97. §-a helyeztessék hatályon kívül. De ha már ezt elérni nem lehet, a következő kérdések novellárisan sürgős szabályozásra várnak:

Ne legyen fizetendő külön eljárási költség, ha: 1. a bejegyzés megkeresés alapján történik és általában a végrehajtás útján szerzett jogok bejegyzése esetén, 2. bármiféle jog vagy feljegyzés törlése esetén, 3. abban az esetben, ha az összesíthető betétekben felvett ingatlanoknak csak valamely tulajdoni hányadára történik a bejegyzés, 4. végül a Tkr. 74. §-a alapján kért bejegyzések esetében.

Módosítandó a rendelet 33. §-a akként, hogy csak az összesítéssel elkerülhető bejegyzések után fizetendő a 2 P, illetve 4 P.

Világosan szabályozandó, hogy az egy kérvény folytán eszközölt több bejegyzés minő befolyással bír a külön eljárási költség összegére.

Záradékol csak a nyit, hogy az egyszerűsítésnek igen helytelen módját választotta: a kormány, amikor a közterhekkel amúgyis agyonnyomott közönség útján akarja rendbehozatni a rendtelenségbe jutott telekkönyveket. Sokkal célszerűbb lett volna a telekkönyvi hatóságokat és különösen a bejegyzéseket foganatosító közegeket utasítással ellátni, hogy hivatalból összesítsenek, ha arra kézenfekvőleg mód van a tulajdoni állás azonossága folytán, és hogy az új betétek nyitásánál ügyeljenek arra, hogy az illető tulajdonosnak már meglevő telekkönyvébe nem lehet-e az illető ingatlant átvinni. A rendezetlen telekkönyv nem jelenthet üzletet a kincstár részére, már pedig a dolognak az a színeze, mintha a telekkönyvek elhanyagolt voltából jövedelemforrást kívánna létesíteni a kormányzat. A cél nem az, hogy a közönség fizessen, hanem hogy a telekkönyvek rendbe jöjjenek, mert hisz különben nyilván nem a törvénykezés «egyszerűsítése», hanem «a törvénykezésből folyó állami jövedelmek szaporítása» volna a törvény címe. Dr. Stein Alfréd.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— Cselekvőképeségre következtetés az ügylet tartalmából.

A fellebbezési bíróság megállapította, hogy felperes a szabadakarat elhatározási képességétől a szerződéskötés idején nem volt fosztva, hanem abban csupán korlátozva volt. A korlátozottságból nem vonható következtetés arra, hogy felperes e miatt az ügyei önálló ellátására nem volt képes, figyelemmel arra, hogy a szerződés, mely testvérek közt jött létre, tartalmánál fogva nem olyan, amely a felperesre az abban foglalt kikötmények folytán lényeges kárral járt volna s amely egy érdekeit megóvni nem tudó elmebeteg ügyletére vallana. (Kúria P. V. 324/1929. sz.)

— Telekkönyv rendezésének kötelezettsége. Az eladott ingatlan az eladáskor telekkönyvileg csupán felerészben állott az eladó

alperes nevén, míg a másik felének ugyanó csupán telekkönyvön kívüli tulajdonosa volt, mert ez a rész a hagyatéki eljárás folyamatbanléte miatt az alperesre még át nem iratott. A felperes tudott erről a telekkönyvi állapotról, az alperes pedig a felperes ama szándékáról, hogy a vásárolt telken kocsmá-íparúzás céljából építkezni és arra kölcsönt szerezni akar; az alperes azonban az ügylet megkötése alkalmával külön szóbeli megállapodással kötelezte magát arra, hogy a felperes által e végből átadott 500,000 koronán keresztülviszi a telekkönyvi állapot rendezését és az ingatlan terhermentesítését is. Ebből a tényállásból kiindulva az anyagi jog helyes alkalmazásával mondotta ki a fellebbezési bíróság azt, hogy az alperes — ha a telekkönyvi rendezésre és terhermentesítésre határidő nem is volt megszabva — egyrészt a jogviszony természeténél fogva, másrészt a felperes építkezési szándékának az ismerete következtében is késedelem nélkül tartozott azokat az eljárásokat teljesíteni, amelyek a telekkönyvi tulajdonjognak a vevő felperes részére leendő átírásához és a terhermentesítéshez szükségesek voltak. (Kúria P. VI. 5262/1930. sz.)

— **Tűrhetetlen magatartás tulajdonközösség megszüntetésénél.** Abból még, hogy alperes férje a gyermekük bántalmazása miatt felszólalt, nem lehet eljárása jogellenességére következtetni, ily jogellenesség nélkül pedig egy esetben való szóbeli összetűzésnek s ennek során civakodás közben tett indokolatlan tiltakozásnak nem lehet oly komoly jelentőséget tulajdonítani, amely megfelelő ténybeli alapot adna oly megállapításra, hogy az alperes állandóan elviselhetetlen magatartást tanúsít, s hogy ez a magatartás a kereseti ingatlan további békés birtoklását és közös használatát vagy hasznosítását kizárná. (Kúria P. V. 726/1929. sz.)

— **Óvadék igénybevétele.** Abban az esetben, amidőn az óvadékat adókat oly mulasztás terheli, amely az óvadék átvevőjét az óvadék csupán egy részének az igénybevételére jogosítja fel, az óvadék átvevője sikeresen nem hivatkozhatik arra, hogy az óvadék visszafizetése iránti igényét az óvadék által biztosítani célzott kötelezettségek pontos teljesítésének elmulasztása okából, azok teljesítése előtt, egyáltalán nem érvényesítheti. Hanem ily esetben a teljesítés hiányára alapított kifogás következtében s annak alapossága esetén az óvadék átvevője csak annyiban mentesül az óvadék visszafizetésének kötelezettsége alól, amily összeg szükséges az óvadékból arra, hogy az óvadékat nyújtó felet terhelő kötelezettség kiegyenlítettessék. (Kúria P. V. 1103/1929. sz.)

— **Fizetés bizonyítása.** A fellebbezési bíróság a küldött pénzt át nem vételének bizonyítása terhét a felperesre hárította s mint-hogy ez a pénz el nem fogadását nem igazolta, a fizetést bizonyított-nak elfogadta s az alperes javára elszámolta. Ez az álláspont azonban nyilván téves, mert a fizetés tényének bizonyítása az adóst terheli s minthogy a pénz postáraadása egymagában még nem alkalmas annak bizonyítására, hogy a hitelező a teljesítést meg is kapta, a felperes tagadása folytán tisztázandó lett volna a tényállás abban a tekintetben, hogy a feladott pénzzel mi történt, az melyik peresfélhez került. (Kúria P. V. 1061/1929. sz.)

Szemle.

— **Justitia és Melpomene** viszonya a háború előtt a legzavartalanabb harmóniát fejezte ki. Határháborítási kísérletek történtek ugyan, de gyakrabban jogászi oldalról. Így emlékezetes az a parázs vita, amely Ihering (Der Kampf ums Recht) és Kohler (Shakespeare vor dem Forum der Jurisprudenz) közt a Velencei kalmár-ról folyt, egy Georg Müller nevű német főtörvényszéki bíró Das Recht in Goethes Faust című vaskos kötetében tett »jogászi kirándulást a költészet birodalmába» és Erich Wulffen, a szaporatollú volt drezdai államügyész, kriminalista boncoló kés alá vette Gerhart Hauptmann Rose Bernd-jét. Shakespeare vagy Goethe szelleme, de még az élő Hauptmann se tiltakozott a jogászi kritika ellen, amely gyakran túllépte a *ne sutor ultra crepidam* határait. Amikor viszont Briex a Vörös talár-ban a francia bírói karnak kasztelőitéleteit és néha elfogultságba csapó egyoldalúságát bírálta, a jogászok nem annyira a kompetenciát, mint a kritika méltányosságát vonták kétségbe.

De az igazságszolgáltatásnak a háborút követő válsága, amelyet a laikus közvélemény jobban érez, mint amennyire

a jogászok elismeri, a drámairodalomban erős reflexet váltott ki. Alig néhány éve, hogy egy sereg német dráma: *Bruckner*: Die Verbrecher-je, *Hesse*: Wiederaufnahme beantragt, *Credé*: § 218, *Blume*: Im Namen des Volkes c. színműve rátapintott a büntető jogszolgáltatás egyes fájó pontjaira. Mult évben történt, hogy az egyik berlini színház külön előadást rendezett e színművek egyikéből a bíróságok e célból meghívott tagjainak. Ez, úgyszólván, történeti háttére ama furcsa etikett konfliktusnak, amely néhány hét előtt a bécsi egyetemnek ismert kriminalista professzora: *dr. W. Gleispach* és a bécsi Reinhardt színház között játszódott le. Itt adják ugyanis *dr. Max Alsberg*nek »Voruntersuchung» című nagysikerű színművét, amelynek szerzője, a büntetőjogi irodalomban különösen az árdragitótörvény kommentárjáról ismert kitűnő berlini kriminalista ügyvéd, egy gyilkossági eset kapcsán mutatja be az egyébként jóhiszemű vizsgálóbíró tragikumát, aki az indiciumok súlya alatt az ártatlanul vádolt diákot beismérésre szorítja. Hogy a vizsgálóbíró ne legyen »alcás ügyész, hanem az igazság keresője», hogy a vizsgálóbíró ne saját meggyőződését igyekezzék igazolni, hanem az igazságot bizonyítani és hogy legyen bátorsága kudarcát be is vallani, olyan közhelyek, amelyeket nem lehet elégszer ismételni. Önbizalomra van a bírónak szüksége, mondja a darabban a vizsgálóbíró, amire a védő válasza, hogy optimizmus a mentése azoknak, akik az igazságosság lutrijában a sötét kereket forgatják, de a bíró gondolatának szekerét semmi esetre se mozgathatja egyszerre két vágányon. Látnivaló, hogy Alsberg színműve, amely anyagát a Halsmann-perből merítette, nem embereket támad, hanem a vizsgálat intézményét bírálja. Hogy a vizsgálat módszerei tökéletlenek és reformra szorulnak, azt minden kriminalista tudja s aki tagadja, az nem őszinte szolgálja az igazságnak.

Ennek ellenére, amikor a Theater in der Josefstadt a bécsi egyetem jogi karának tanárait és hallgatóit meghívta, hogy a számukra rendezett előadásnak vendégei legyenek, noha Walker dékán helyeselte a meghívást, Gleispach professzor ellenzése miatt az egyetem elutasító választ küldött a színháznak. Gleispach szerint a darab tendenciája nem felel meg a bécsi egyetemnek, mert nem kívánatos, hogy a majdani bírások és ügyészekben megrendítsék az igazságszolgáltatás csalhatatlanságába és tárgyilagosságába vetett hitet. Lehetséges ugyan, hogy Gleispachban e hit él, de az a hit, amely nem bírja el a kétségeket, gyöngye lábon áll s talán nem paradoxon, hogy az igazságszolgáltatás tárgyilagosságának és megbízhatóságának hite oly mértékben növekszik, amily mértékben kétségek támasztásával sikerül annak intézményeit tökéletesíteni. Ha a fiatal jogászoknak nem támadtak volna kétségei, akkor még ma is elhinnők, hogy »durch zweier Zeugen Mund wird stets die Wahrheit kund» s ma is a beismerés volna a regina probationum. Gleispach e sorok írójával együtt húsz év előtt a washingtoni börtönügyi kongresszuson együtt hadakozott az igazságszolgáltatás tökéletlensége ellen s éles gúnnal bírálta az amerikai kriminalistákat, akik túlságosan hittek saját intézményeik tökéletességében. Azóta, úgy látszik, a háború meggyőzte a földi igazságszolgáltatás csalhatatlanságáról. E nélkül ugyanis nincs ok, amiért tudományos igazságok ne legyenek éppoly joggal hirdethetők a színpadról, mint a katedráról. Justitiának semmi kifogása nem lehet, ha Melpomene is szolgálatába szegődik. Ha pedig jogászprofesszorok igaztalannak tartják a jog intézményein gyakorolt bírálatot, módjukban áll, hogy hallgatóikat fölvilágosítsák és meggyőzzék az ellenkezőről. Tudósok, akik meg vannak győződve véleményük igazáról s azt nemcsak tekintéllyel, hanem érvekkel támasztják alá, nyugodtan fölvehetik a versenyt a színpadról hirdetett igazságok presztizsével. Mert a tudományos igazság ereje sohasem attól függ, hogy ki hirdeti, hanem attól, hogy a hirdetett igazság kiállja-e a bírálatot.

— **A kúriai bírói kinevezések** ezúttal nem bírálatunkat, hanem elismerésünket hívják ki. *Szobonya Béla*, *Suloky István*, *Böszörményi Nagy István* és *Folkman Jenő* oly bírák, akiket mindenki örömmel és megnyugvással üdvözl a kir. Kúria tanácsaiban. Szobonya Béla hosszabb ideig a budapesti kir. ítélőtábla VII. tanácsában működött és *Simay Gyula* oldalán emelkedett a legjelesebb hitelbírák sorába, Suloky István az ítélőtábla váltótanácsának volt erős oszlopa, Böszörményi Nagy István ugyane tábla cégtanácsának dísze. Óhajtuk, hogy ezután mindig ily szellem érvényesüljön a bírói kinevezéseknél.

— **Hetényi József** budapesti törvényszéki bíró elhagyta egyesbírói székét, hogy a budapesti ítélőtábla egyik tanácsában foglaljon helyet. Ez a tény, mint pályájának sikere, örömmel tölti el tisztelőit, akik bizonyosak abban, hogy tehetsége és tudása a felsőfokon is érvényesülni fog. De mégis sajnálattal látják azt az elárvult egyesbírói széket, amelyből távozott. Ha akad oly bíró, akinek működése megbarátkoztathat azzal a gondolattal, hogy az elsőfokú bíráskodás állandóbban egyesbírák kezén maradjon, Hetényi ezek közé tartozik. Ő az egyesbíráskodásnak nemcsak külső rendjét és méltóságát tartotta fenn példás erővel, de benső tartalmát is a legmagasabbra fejlesztette. Bámulatos munkabíráásával és szorgalmával rendkívüli tudás párosul, amelyeknél csak lelkiismeretessége nagyobb. E lap, amely munkatársul tiszteli, legjobb kívánságai-val kíséri emelkedését. Adassék neki még sok siker az igazság nemes szolgálatában.

— **Dr. Ujlaki Miklós**, a lapunk legutóbbi, 5-ik számában megjelent «A magyar jog sorsa a Lengyelországhoz csatolt területeken» című cikk szerzőjét, a tartalomjegyzék tévesen «breslaui ügyvéd»-nek tünteti fel. A cikk szerzője, akinek «Hetven év magánjogi irodalma» című kitűnő munkáját lapunk ismertette és méltatta, budapesti ügyvédjelölt, aki jelenleg állami ösztöndíjjal a breslaui Osteuropa Institutnál dolgozik.

Közgazdaság.

A **Magyar Általános Hitelbank** igazgatósága megállapította az 1930. üzletév mérlegét 6.557,647 P 62 f tiszta nyereséggel, melyből az 1930. évi osztalék fejében részvényenként 4 1/2, tavaly 5 1/2 pengő, tehát összesen 3.726,000 P kifizetése fog a közgyűlésnek javasoltni. Indítványozni fogja továbbá az igazgatóság, hogy a tartalékalapok növelésére (a tavalyi 1.000,000 pengővel szemben) 1.200,000 pengő fordíttassék.

412

A **Hazai Bank Részvénytársaság** igazgatósága megállapította az 1930. üzletévi mérleget, mely az előző évi 3.367,519-35 pengővel szemben 3.257,901-86 pengő bruttó nyereséget tüntet fel. Az igazgatóság indítványozni fogja a közgyűlésnek, hogy a tiszta nyereségből minden 40 pengő névértékű részvény után *osztalékra 4 pengő* = 10%, vagyis összesen 1.000,000 pengő fordíttassék.

413

A **Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság** igazgatósága megállapította az 1930. üzletév mérlegét, amely szerint a bruttó nyereség P 5.670,623 --, a tiszta nyereség pedig P 2.656,347-59, miután már előzőleg a mérlegen belül a nyugdíjalapot 150,000 pengővel dotálták és miután az értékpapírállomány árfolyamcsökkenését is az évi nyereség terhére leírták. Az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az 1930. évre *részvényenként P 6* = 12% *osztalék* állapíttassék meg.

414

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Kartársaimnak tárgyalásokon (végrehajtásoknál, árveréseknél, ügy perenkívüli ügyekben is) helyben és vidéken, lelkiismeretes és szakszerű, esetenkénti *helyettesítését* vállalom. Dr. Sachs Henrik ügyvéd Budapest, IX., Üllői-út 113. Tel. J. 402—99.

411

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György a pestvidéki járásbíróság elnöke. **Dr. Paulay Gyula** büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 éves kötet ára 7 pengő.

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró
szerkesztésében.

Ára fűzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY DÖNTVÉNYTÁRAI

Büntetőjogi XXIII. — — — — — P 3-20

Hiteljogi XXIII. — — — — — P 3-20

Magánjogi XXIII. — — — — — P 3-20

Perjogi XV. — — — — — P 2-40

Közigazgatási és Pénzügyijogi XXII. P 2-40

Az 1930. évi Döntvénytár kötetei egy kötetbe kötve P 18-80

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Mendelényi László kir. kúriai bíró: Az új kényuralom. (The new Despotism.) — Dr. Tóth György kir. kúriai bíró: Törvénykezési kritika. (A Pp. 674. §-nak helyes értelme.) — Dr. Bornemisza Károly debreceni kir. ítélőtáblai bíró: Az öröklési jogon alapuló pénztartozások átértékelése külföldi örökösök javára. — Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: A záloglevél mint értékpapír. — Penyigey Manczur Lajos budapesti kir. ügyészégi alelnök: Vizsgálat iránti indítványt elutasító bírói határozat joghatálya. — Az «egyszerűsítés» bonyodalmai: XXV. A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlésének határozatai; XXVI. Dr. Ribáry Géza budapesti ügyvéd; XXVII. Dr. Szemerjay-Petrán Tibor budapesti kir. közjegyző. — Dr. Reisinger Ferenc aradi ügyvéd: A magyar btkvi revízióról. — Dr. Gutman Lajos budapesti ügyvéd: Törvényjavaslat a földteherrendezés előmozdítására szükséges intézkedésekről. — Dr. Kóla György budapesti ügyvéd: Fontos kialakulóban levő gyakorlat az igényper költségei tárgyában. — Jegyrodalom. — Szemle. **Melléklet:** Hiteljogi Döntvénytár. XXIV. 3. — Közigazgatási és Pénzügyi jogi Döntvénytár. XXIII. 2.

Az új kényuralom. (The new Despotism.)

(Lord Hewartnak, Anglia főbírájának könyve.)

1. Az alkotmányosságnak két vezérelve: a parlament szuverenitása és a jog uralma, vagyis az, hogy a nép alkotja — a parlament útján — a törvényeket és — az eléjük terjesztett vitás jogesetekben hozott döntéseik útján — független bírák őröknek a törvények megtartása fölött.

A világháborúban, mely a hadviselő országokban váratlan helyzeteket, bonyolult viszonyokat teremtett és sürgős intézkedéseket igényelt, az alkotmányosságnak ez a két vezérelve, de különösen az első, háttérbe szorult.

A kivételes helyzetre tekintettel a jogszabályalkotás — a törvényhozás formái felhatalmazása alapján — a végrehajtó hatalom kezébe siklott, a törvények uralma helyébe a rendeleteké lépett («Gesetzesdämmerung») és a rendes bíróságok hatásköre is esorbulást szenvedett.

Ezek a bajok Angliában, az alkotmányosság hazájában is jelentkeztek s most a háborús szükséghelyzet elmúltával a legelőkelőbb politikusok és jogászok meghúzzák a vészharangot, mert látják, hogy az igazgatási hatalom, a bürokrácia ezen túltengése nem akar megszűnni, sőt terjeszkedési és állandósulási tendenciát mutat, ami pedig veszélyezteti az alkotmányosságot.

Egy ilyen vészkiáltás az a mű, amely Anglia főbírájának: Lord Hewart of Burynek (Lord Chief Justice of England) tollából «The new Despotism» (Az új kényuralom) címmel jelent meg 1929-ben.

Szívesen teszek eleget a Jogtudományi Közlöny szerkesztősége azon felkérésének, hogy ezt a művet ismertessem, de a mű átolvasása után rögtön láttam, hogy itt nem lehet szó egy szokásos könyvismertetésről, mert — eltekintve a kizárólag angol vonatkozásoktól — a műben olyan általános értékű megállapítások és fejtegetések vannak, amelyek méltán tarthatnak igényt minden jogász érdeklődésére s amelyeknek részletes ismertetése kívánatos.

A mű elolvasásának hatása alatt levélben fordultam az illusztris szerzőhöz, akivel tavalyi londoni tartózkodásom alatt szerencsém volt megismerkedni, s engedélyt kértem tőle arra, hogy művének egyes közérdekű részeit szó szerinti fordításban is adhassam vissza ez ismertetés keretében. A — természetesen — készséggel (with great pleasure) megadott engedély alapján tehát a művet az alábbiakban behatóan fogom ismertetni.

A mű 10 fejezetre oszlik, melyeknek címei a következők:

1. A kérdés mibenléte. 2. A törvény uralma. 3. és 4. Az igazgatási hatalom jogi uralma és ennek törvényenkívülisége. 5. E rendszer munkában. 6. A miniszteriális jogalkotás. 7. Az igazságszolgáltatás függetlensége. 8. Mi a teendő? 9. és 10. Egyes riktó esetek és jogszabályok.

Az 1—4. és 7. fejezetek azok, amelyek — általános érdekűségükön fogva — részletesebb, sőt helyenként szó szerinti fordításban való ismertetést igényelnek.

II. A mű megírására az impulzust úgy látszik egy a bíróság (Divisional Court of the King's Bench) elé került ügy adta, amelyben az volt az eldöntendő kérdés, hogy a közegészségügyi miniszternek (Minister of Health) egy rendelete törvényes volt-e.

A szóbanforgó — az 1925. évben hozott — törvény az adózatásról és becslésekről szólt és annak 67. szakasza felhatalmazza a minisztert arra, hogy a törvény végrehajtásánál felmerülő nehézségeket és akadályokat *rendeletileg elháríthassa*, nevezetesen becslobizottságokat alakíthat stb. s az ily irányú rendeletekkel a szükséghez képest magának a törvénynek rendelkezéseit is megváltoztathassa.

A miniszter élt is ezzel a jogával, de a helyi hatóságok sérelmesnek találták a becslobizottságnak a miniszter által történt megalkotása módját s a rendes bírósághoz (Angliában nincs külön közigazgatási vagy hatásköri bíróság) fordultak jogsegélyért.

A bíróság ugyan kimondotta, hogy a konkrét esetben a miniszter részéről nincs hatáskörtúllépés, de a bíró az ő döntéséhez — a bíróság egyhangú véleményét kifejező — következő megjegyzést fűzte:

«Bár némi habozással, de ki kell jelentenem, hogy a szóbanforgó szakasz remélhetőleg a végső határát jelenti a hasonló jellegű törvényhozási módoknak és törekvéseknek. Mert nyilvánvaló, hogy ha ez a bíróság a jelen ügyben más álláspontra helyezkedett volna és a miniszter rendeletét, mint a törvényes felhatalmazást túllépőt (ultra vires) megsemmisítette volna, a miniszter esetleg holnap már arra is képes és kész lesz, hogy — a 67. §-ra támaszkodva — egy rendelettel az ő akaratának ezt az akadályát is (t. i. a bíróság döntését) elhárítsa.»

A szerző ezen alkalmából kötelességének tartja polgártársainak figyelmét felhívni arra az állandó, tervszerű s gyakran alattomosan jelentkező törekvésre, melynek célja a közigazgatási hatalom önkényuralmával helyettesíteni a parlamentnek és a független bíróságoknak működését s az angol alkotmányosságot jellemző egész önkormányzati rendszert.

Bár sok számarányt irtak össze — mondja — az ú. n. demokráciáról, mégis, ha figyelembe vesszük, hogy csak a demokrácia az a kormányforma, amelyben az állam minden polgára osztozik a felelősségben azért, hogy az államot jól kormányozzák s ha kétségtelen, hogy Anglia az önkormányzat művészetének és működésének köszönheti az egész világ által csodált intézményeinek kifejlődését, szembeszökő az a veszély, amelyet a végrehajtó hatalom túltengése és előretörése magában rejt.

Ezen irányzat céljai és eszközei — a szerző szerint — átlátszóak. Hivei abból indulnak ki, hogy a végrehajtó hatalom feladata a kormányzás, a kormányzásra pedig legalkalmasabbak a szakértők, vagyis a minisztériumok állandó referensei. Ezeknek áldásos működését azonban két intézmény akadályozza: a parlament a maga szuverenitásával és a bíróságok az ő független működésükkel. Ezen akadályok úgy háríthatók el, ha parlamenti forma (látszat) mellett a végrehajtó hatalom előbb magát ruházza fel zsarnoki hatalommal (kerettörvények, törvényes felhatalmazások útján) s azután fittyet hány a bíróságokra is; vagyis lehetetlenné teszi, hogy intézkedései ellen a polgárok a bíróságoknál keressenek jogvédelmet. Ha azután a «szakértőnek» sikerül még megszabadulnia

a Lord Chancellortól,¹ ha sikerül a bírakat hivatalnoksorba degradálni s az ő kinevezésüket egy «gazságügyminiszternek» nevezett üzletemberre (business man) ruházni, akkor teljes diadalt fog aratni a bürokrácia.

A bürokraták ezen ideológiájának illusztrálására idéz egy beszédet, mely nem rég folyt le a pénzügyminiszter (Chancellor of the Exchequer) és egy miniszteri szakreferens között abból az alkalomból, hogy egy törvényjavaslatot sikerült a képviselőházban heves viták után megszavaztatni. A szakreferens olyanféle nyilatkozatot tett az ülés után, hogy mi szükség volt erre a parlamenti tárgyalásra («all this palaver»), s arra, hogy a szakszerűen elkészített javaslatot laikusok döntése alá bocsássák s azt a kérdést intézte a miniszterhez, hogy valóban nem lehetne-e ezt az országot parlament nélkül, csupán tisztviselőkkel jobban kormányozni. Mire a kancellár így válaszolt: «Kétségtelenül lehetne és meg vagyok arról győződve, hogy ön és kartársai igen jól kormányoznák ezt az országot. De jegyezze meg magának, fiatal barátom: hat hónap lefolyása után nem volna elég lámpavas a Whitehall körübe».²

Miután a szerző ily módon reámutatott a kérdés nagy fontosságára és mibenlétére, a következő fejezetekben részletesen fejti ki, hogy mit ért a törvény uralma alatt s ezzel szemben mit jelent a közigazgatási jog kontinentális értelemben s miként akar supremáciára törni a végrehajtó hatalom Angliában.

III. A jog uralmával, felsőbbségével szembeállítja az illusztris szerző az önkény uralmát és idézi Dicey klasszikus alkotmányjogi művét («Law of the Constitution»), mely szerint az angol alkotmányt a jog uralma jellemzi, ami pedig hármat jelent:

Először azt, hogy Angliában senki sem büntethető másképp, mint csak akkor, ha a rendes bíróságok rendes eljárás szerint megállapították ellene, hogy megszegte a törvényt.

Másodszor, hogy ebben az országban nemcsak senki sem áll a törvény fölött, hanem bármily rangú vagy állású egyén alája van vetve az ország rendes törvényeinek és a rendes bíróságok ítélkezésének.

Harmadszor pedig azt jelenti, hogy az angol alkotmány általános elvei lényegileg eredményei azon bírói döntéseknek, amelyeket a bíróságok az eléjük hozott konkrét ügyekben a magánosok jogai felett hoztak.

Ezen angol alkotmányjogi rendszerrel szemben áll az a rendszer, melyben az alkotmány bizonyos jogoknak pusztán kijelentéseiben és meghatározásaiban áll s az egyének jogai merőben ezen általános elvekből levezetett, származtatott eredmények.

Ezen szembeállítás eredménye szerint tehát az angol alkotmány elveire a bírói határozatokkal védett és elismert egyéni jogokból lehet következtetni (inductive), a más rendszerű államokban pedig az alkotmány elveiből deriválhatók az egyének jogai (deductive).

A szerző szerint nyilvánvaló, hogy az angol bíróságok elvi kijelentéseiben gyökeredző alkotmányos jogok sokkal nehezebben függeszthetők fel vagy szüntethetők meg, mintha e jogok csupán az alkotmány általános elveiből származtatnának le.

«A törvény vagy jog uralma» részletesebben a következő elveket foglalja magában:

1. Törvényesen senkit sem lehet letartóztatni, megbüntetni vagy kártérítésben marasztalni másképp, mintha a rendes bíróság (bíró, esküdtszék vagy sommásbíró) előtt szabályszerűen lefolytatott eljárás során bebizonyítják, hogy a törvényt megsértette. A személyes szabadság, a szólásszabadság, a sajtószabadság és a gyülekezési szabadság jogai mind a fenti alapelv alkalmazásának eredményei.

a) A személyes szabadság joga abban áll, hogy törvényes alap nélkül senkit sem lehet letartóztatni és senki ellen sem lehet bármilyen testi kényszert alkalmazni. A törvény értelmében a letartóztatás és bármilyen testi kényszer csak azon egyénnel szemben alkalmazható, akit bűncselekmény gyanúja miatt letartóztatnak azért, hogy tárgyalás végett a bíróság elé állítsák vagy akit a bíróság bűncselekmény miatt bűnösnek talált és fogságra ítélt. A személyes szabadság jogát három törvényes eszköz biztosítja: aa) a writ of habeas corpus (bírói parancs a letartóztatott egyénnek a bíróság elé állítására a végből, hogy a bíróság döntsön a letartóztatás törvényessége felett), bb) kártérítési kereset a jogtalan letartóztatás miatt, cc) bünvádi eljárás a törvényellenes kényszer alkalmazása miatt (prosecution for assault).

b) A szólásszabadság joga abban áll, hogy mindenkinek joga van elmondani és megírni azt, amit akar, hacsak az a törvénybe nem ütközik. Törvénybe ütközik a nyilatkozat, ha aa) célja igazítás vagy lázítás (seditious intention), bb) tartalma istenkáromlás (blasphemy), cc) szóbeli vagy írásbeli rágalmozás (slander, libel).

¹ A Lordok Háza bíróságának s egyúttal a Lordok Házának is elnöke, aki kinevezi az összes békebírákat s akinek közvetlen — tehát a minisztertanács kikerülésével tett — javaslatára nevezi ki a király a High Court összes bíráit, a Lord Chief Justice kivételével.

² A miniszterialás épületek negyede.

ad aa) igaztató és lázító pernél az a vélelem, hogy a vádlott akarta azt az eredményt, amely szavainak természetes következményeként előrelátható; de az ilyen perek csak esküdtszékkel tárgyalhatók; bár fogalmilag nincs kizárva, mégis csak egészen ritkán fordul elő, hogy a kormány vagy a parlament valamely háza elleni támadás miatt ily eljárás indíttassék s az alkotmány (constitution) megtámadása is gyakran büntetlen marad, mert — kivéve, ha felkelés vagy lázadás keltése a cél — politikai természetű kérdések megvitatása a legmesszebbmenőbb mértékben meg van engedve.

ad cc) írásban vagy sajtó útján elkövetett rágalmozás (libel) esetében az állítás valósága csak akkor mentesíti a büntetés alól, ha a közzététel közérdek szempontjából kívánatos volt; vétséget képez a bíróságoknak és eljárásuknak az ő tekintélyük és közbecsülésük csökkentése céljából való egyidejű közlése (published contemporaneously), valamint a közönség tájékoztatását szolgáló közlemények (riportok) meg vannak engedve; újságban elkövetett rágalmozás esetében mentesítő körülmény az, ha a közlés gonosz szándék és durva gondatlanság nélkül történt és az újság — amint lehetséges — bocsánatkérő közleményt tesz közé, de egyidejűleg elégtételként bizonyos összeget is fizet be a bíróságnál. Sajtó útján elkövetett rágalmozás miatt eljárás csak bírói határozat alapján s a vádlott meghallgatása után indítható.

c) A sajtószabadságra is áll az az általános elv, hogy büntetésnek vagy kártérítésnek csak a törvény megsértése esetén van helye. Nyilvános bírósági tárgyalások vagy gyűlések lefolyásának hív szellemben és valómódon való egyidejű közlése (published contemporaneously), valamint a közönség tájékoztatását szolgáló közlemények (riportok) meg vannak engedve; újságban elkövetett rágalmozás esetében mentesítő körülmény az, ha a közlés gonosz szándék és durva gondatlanság nélkül történt és az újság — amint lehetséges — bocsánatkérő közleményt tesz közé, de egyidejűleg elégtételként bizonyos összeget is fizet be a bíróságnál. Sajtó útján elkövetett rágalmozás miatt eljárás csak bírói határozat alapján s a vádlott meghallgatása után indítható.

d) A gyülekezési szabadság joga, mint ilyen nincs intézményesen elismervé, hanem az csupán eredménye a személyes szabadság és szólásszabadság egyéni jogainak; tehát gyülekezni és gyülekezeten beszélni azért szabad, mert a fenti törvényes korlátok között bárki mehet oda, ahova akar (tehát oda is, ahol már többen vannak) és ott mondhat amit akar. Törvényellenes lehet azonban a gyülekezés akkor, ha célja vagy eljárása törvénybe ütközik vagy magánjogot sért; pusztán azért azonban, mert a gyűlést a kormány vagy a rendőrség betiltotta, a nyilvános gyülekezet törvényellenesnek (unlawful) nem tekinthető.

2. Mindenki, bármilyen legyen is az állása, tehát a miniszter és miniszteri tisztviselő, éppúgy mint a katona és a rendőr, az ország rendes törvényeinek uralma alatt áll és személyesen felel minden a törvénybe ütköző cselekményéért és alá van vetve — úgy polgári, mint büntetőügyekben — a rendes bíróságok ítélkezésének.

3. Sem a polgári, sem a büntetőbíróságok előtt sikerrel senki sem védekezhetik azzal, hogy tettét felettesének parancsára, sőt még azzal sem, hogy magának a királynak parancsára követte el. Annak az elvnek, hogy a király nem cselekedhet rosszat («the King can do no wrong»), nemcsak az a jelentősége, hogy a király ellen nem lehet eljárást indítani, hanem az is, hogy ő nem hatalmazhat fel senkit sem bűncselekmény elkövetésére.

Abból, hogy az alkotmányos jogok az évszázadokon át hozott és összegyűjtött bírói döntésekben lelik gyökerüket s nem általános kijelentéseknek gyors eredményei, s hogy ezek a bíróságok a rendes bíróságok, következik az, hogy Angliában nincs külön bíróság alkotmányjogi kérdések és egy más külön bíróság az egyes polgárok között felmerült ellentétek eldöntésére, hanem csak egyféle és ugyanazon bíróság elé tartozik minden fél és mindenféle kereset.

A bíróság azonban csak akkor tud megfelelni e kettős és súlyos feladatának, ha a) a bíró személye ismert s ő személyesen felelős döntéseért, b) az ügyet — csupán ritka kivételtől eltekintve — nyilvánosan tárgyalja, c) a bírói döntés közismert és megállapított elvek pártatlan alkalmazásának eredménye és d) az érdekelt feleket szabályos módon és kimerítően meghallgatta.

A bíróság ilyen munkája éles ellentétben áll a rendeleti, közigazgatási elintézzéssel, melynek esetében a döntés gyakran a felek meghallgatása nélkül, iratok alapján történik oly egyén (tisztviselő) részéről, aki esetleg azonos érdekű az egyik féllel s akinek kiléte kifelé ismeretlen.

(Folyt. köv.)

Dr. Mendelényi László.

Törvénykezési kritika.

A Pp. 674. §-nak helyes értelme.¹

A magyar polgári perrendtartás a kiváló elméleti perjogász: Plósznak művészi formában kifejlesztett egységes hatású mestermunkája, amelynek rendszerbeli szépségén és harmóniáján a jogász szépségeket kereső lélek éppúgy gyönyörködhetik, mint egy gótikus építmény égbeszökkenő tornyának harmóniáján és finom csipkészetén az esztétikai kielégülést kereső építész-művész. A külső szépségek mellett azonban a gyakorlati célokat sem szabad, hogy

¹ Kovács M., Magyary Géza, Antalffy M. és Jancsó—Meszlény ismert perjogi munkáin kívül utalok a következő cikkekre: Antal József: J. K. LI. 366. l., Virágh Gy.: J. K. LIII. 86. l., Radványi D.: J. K. LI. 227. l. Az Ő. Lapjában: Sztéhló Kornél: XXXIV. 22. szám 2. l., Berényi Sándor u. o. 24. sz. 3. lap. Ilyen

elhanyagolja egyik alkotás sem, mert mindkettőnek nagy gyakorlati célok szolgálatában is kell állania.

A magyar Pp. elméleti rendszere az életbelépte óta eltelt rendkívül bonyodalmas életviszonyok között is eléggé kiállta a próbát, azonban ma már a mester feltétlen hívói sem tagadhatják, hogy a Pp. gyakorlatilag a mi viszonyaink szerint nem válthatta be a hozzáfűzött reményeket. A tárgyilagos bírálók azonban sohasem tévesztették szem elől, hogy a szóbeliség, közvetlenség és olcsóság jelszavai nem azért vesztették el a nagyobb jogászközönség előtt hitelüket, mert ezeket elvileg nem lehetett volna nagyobb mérvben valóra váltani, hanem azért, mert a mi bírói szervezetünk, bírói neveltetésünk és az igazságszolgáltatás támogatására hivatott ügyvédség megváltozott gazdasági helyzetében nem voltak alkalmasak gyakorlatilag megvalósítani.

A senki által előre nem látott közgazdasági állapotok által termelt perek tömege a megélhetésért küzdő ügyvédekkel és agyonterhelt bírákkal nem könnyíti, ellenkezőleg nehezíti a szóbeliséggel kapcsolatos előnyök kiváltását, az elméleti szempontok igazolását. Ha teljes őszinteséggel nevén merjük nevezni a gyermeket és nem igyekszünk a mai divatnak megfelelően érthetetlen becéző neveket helyettesíteni a valót: be kell hogy lássuk, hogy a bíróságokhoz érkező beadványok nem készülnek a Pp. rendszerét szem előtt tartó és ahhoz alkalmazkodni akaró mentalitással és a kazuisztika hiteles bizonyossága szerint bíróságaink se töreksenek a rendszerből folyó tökéletességre. Kétségtelen, hogy az elmúlt 15 év nem volt alkalmas a nyugodt bírói munkára és a *ma* se biztat a kíváncsok lehetőségekkel, azonban közviszonyaink mégis oda javultak, hogy most már szigorú szelekcióval meg lehet oldani a szükséges mérvű fejlesztést minden fokon. Ilymódon azután kikerülhetnek lesznek a munkatöbbletet eredményező céltalan intézkedések és a jogorvoslatokat szülő rendszertelenségek.

Az adott esetben is éppen a Pp. 674. § rendszerbeliségével és ennek helytelen, nyilvánvalóan hibás értelmezésével és alkalmazásával kívánok foglalkozni.

A Pp. néhol túlságosan elméleti szerkezete a végleges elintézészt késleltette, a Pp. 674. § ezzel szemben a gyakorlati kívánalmakat nagyszerű közvetlenséggel és művészi egyszerűséggel oldotta meg.

A házassági perekben a családjogi viszonyból folyó tartás kérdése annyira a mindennapi életre szabva nyert megoldást, hogy a túlságosan elméleti szerkezetben egyenesen meglep a természetes egyszerűség. A tartás kérdése, ha tárgyaláson kívül adják elő, *szóbeli* tárgyalás nélkül is elintézhető (III. bekezdés) és a sürgős intézkedéseket az *elnök* vagy az elnök által kirendelt bíró is megteheti.

És ez a nagy szabadság mégse járhat veszéllyel, mert: a hozott határozat a körülményekhez képest módosítható (VI. b).

Ez utóbbi világos, helyes és természetes rendelkezés dacára mondja ai kir. tszék:

«Az alperes részére *ideiglenes* nő- és gyermektartási díj azért nem állapított meg, mert ezekben a kérdésekben az 1894:XXXI. tc. 102. §-a értelmében csak *egyszer*, éspedig a különélés elrendelésével kapcsolatban lehet határozni.» (1925. II. 7.)²

Az a bíró, aki így indokol, az a törvények nemtudásáról és a törvényalkalmazásban való járatlanságáról tesz szomorú tanulságot. Az ily határozat ellen elmaradhatatlanul következik a kellemtelen ízű jogorvoslat, és méltán.

A Pp. 674. §-ban foglalt rendelkezéseknek megfelelő gyors intézkedéseket a bíróságok még ma is — 15 év után — valósággal kerülik. Nem akarnak az élet kívánalmaival számolni és nem akarják különösen azt észrevenni, hogy a perek tárgyalása hosszú időközökben *játszódik le* és az alatt a tartásraszorulóknak rettenetesen szenvednek. A bíróságok még ma is olyan tempóban foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel, mintha a pátriarkális boldog családi élet a rokonok megélhetését ma is úgy kezelné, mint 20—40 évvel ezelőtt. A társadalmi élet struktúrájában beállott változást nehezen észlelik és az ítélkezés és bírói rendelkezés tempóját — ott, ahol a törvénynek éppen ez a célja — nem akarják a kor viszonyaihoz szabni. Idevonatkozólag a Pp. 674. § rendelkezéseiből sarjadt

bő és kimerítő tanulmányok után esodálatos tájékoztatások észlelhetők az újabb határozatokban is. A szaklapok olvasásának elhanyagolása a szegény perlekedőben bosszulja meg magát. Kár, hogy ezek a határozatok az igazságügyminiszter jóindulatú figyelmét nem keltik fel.

² L. Polgári T. J. Tára 1927. (VIII. k.) 1. sz. 4. lap. De ilyen lehetetlen jogi álláspontot találunk egyik tábla határozatában is. L. M. Tára VII. k. 86. l.

ki: az *eltartásra jogosult* családtagok és a házasságon kívül született gyermekek fokozottabb magánjogi védelméről szóló 3882/1916. M. E. számú rendelet. Ez a nagyhorderejű szociális intézkedés egész szellemével még ma sem mindennapi eszköze az érdekelt jogi képviselőknek. A kor szociális szelleme a Pp. 674. §-nak gyakorlati alkalmazását még ma se hatja át.³

II. A bírói gyakorlat ma is küzd a Pp. 674. § utolsó bekezdésének valódi értelmével és mikénti alkalmazásával.

A szakirodalom ezzel a kérdéssel oly behatóan foglalkozott és a céltalan kettős perút kiküszöbölésére oly súlyos érvekkel támogatott állásfoglalást juttatott kifejezésre, hogy egymagában ennek a szakasznak a módosítása vagy kiegészítése is elodáztatatlannak látszott s ennek dacára a kodifikáló osztály sem az 1925: VIII. tc.-ben, sem az 1930: XXXIV. tc.-ben erről tudomást venni nem kívánt.

A felfújt, de igen vékony bordába szőtt egyszerűsítés nem akarta egyszerűvé tenni azt, hogy abban az esetben, ha a házassági per is foly, ezzel egyidejűleg ne engedje folyni a Pp. 1. § 2. h) pontja alapján folyamatba tett tartási pert.⁴

Nagy perjogásunk: Magyary hívta fel erre a közfigyelmet, de a közfigyelmet képviselők nem vettek tudomást erről.

A kir. Kúria e törvényhely értelmezésénél kitart ama jogi álláspontja mellett, hogy: a házassági per és a Pp. 1. § 2. h) pontja alapján indított per egymás mellett futhatnak, ha a járásbírósi per *megelőzte* a házassági pert.

Ez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy mind a két pert előkészíti az ügyvéd és az ideiglenes nőtartási pert néhány nappal vagy pár héttel hamarabb beadja a járásbíróshoz. E rendszer szerint azután vígan fut a két per a parallel-perpályán. Nagyon sokszor megtörtént, hogy a házassági per hamarabb nyert elintézészt a III. fokon, mint az ideiglenes nőtartási per! Ez a magyar egyszerűsítés és a szóbeliségen nyugvó gyorsaság. Az *egy per* helyett *két per* tanúsítja az *olcsóságot*.

A vonatkozó szakcikk után én e helyen is reáutalok arra, hogy a bontóper: a házassági jogviszony csödeljárása. Lehet, hogy teljes likvidációval végződik, de lehet, hogy az érdekeltek maguk rendezik az ügyet. Minél több per izgatja a házasseleket, annál kevesebb a lehetőség a megegyezésre.

A csödtörvény 9. és 10. §-ban foglalt rendelkezésekre gondolok. A Pp. 674. §-a szerint az ideiglenes tartás kérdésében a bontóperi bíróság akkor is határozhat, ha már a Pp. 1. § 2. h) pontja alapján indított perben ítélet hozott.

Ebből a rendelkezésből foly, hogy: egyszerűsítési, perökonomiai, gyorsasági, olcsósági, tehermentesítési célból észszerű volna a *házassági* per megindítása esetén a járásbírósi pert *felfüggeszteni* és az ideiglenes tartás kérdését a házassági per bírójához utalni. Ha a házassági per elutasítással nyer befejezést, a járásbírósi per — a felfüggesztés megszüntetésével — folytatható volna. Szólani sem kellene arról, hogy a bontóper érdemi elintézése esetén a felfüggesztett járásbírósi per tárgytalanná vált és a perköltségekre vonatkozó rendelkezés mellett megszüntetendő.⁵

III. A kérdések sorozatában elérkeztünk a harmadik dimenzióig. Egészen furcsa, hogy a legegyszerűbb kérdésnek oly sokszerű hibás megoldásával találkozunk a bírói gyakorlatban. Én csak azt szeretném, hogy az ügyvédek és a bírák, akik ezeket a lehetetlen döntéseket előkészítik és hozzák, a saját szomorú esetükben tanulnak meg a helyes megoldást. Sajnos, a háború után azt észlelhetjük, hogy a mások ügyének intézésénél hajlamosak az emberek a dolog könnyebb megoldását favorizálni — ha rossz is!

A Pp. 674. § utolsó bekezdése értelmében a házassági per bírója jogosítva van a törvény által célzott gyakorlati szempontból a járásbírósi perben keletkezett ítélet: *jogerős ítélet* tartási összegét *végzéssel felelni és leszállítani*, ha a házassági perben erre megfelelő tényállás adódik.⁶

³ A P. T. J. Tára VIII. 1. száma részletesen ismerteti egy esetet, amelyben a nő 1922. III. 21-én kérte az ideiglenes nőtartás megállapítását és az elsőbírósi bíróság csak az 1923. III. 5-én hozott elutasító *ítéletben* állapította meg az ideiglenes nőtartási díjat. A további jogorvoslatok eredményében az *ideiglenes* nőtartás kérdésében még 1926. VI. 10-én sem volt végrehajtható határozat. (5—7. oldal.)

⁴ L. Magyary Géza fejtegetéseit munkájának II. kiadásában.

⁵ Idevonatkozó részletes fejtegetésem olvasható a P. T. J. Tára VIII. k. 1. számában. Az eltérő megoldás újabb megfontolás eredménye.

⁶ Lásd a részletes kifejtést a P. T. J. Tára VIII. kötet 1—6. lapjain.

A res judicata, a bírói ítélet jogereje a magyar koponyákba úgy bevésődött, hogy törvénnyel se lehet onnan legyalulni. És ez jól is van így elvileg, de gyakorlatilag az élet, a szociális követelmények új formát esztergályoztak ki. Ez a Pp. 674. § utolsó bekezdése.

Az ...-i királyi törvényszék előtt folyt bontóperben a járásbíró előtt lejártatott és ítélettel befejezett perben nőtartásra kötelezett férj azt kérte, hogy: a bíróság mentse őt fel az ideiglenes nőtartás alól, vagy azt mérsékelje.

A törvényszék végzése így szól: ... «a kir. tszéknek nincs hatásköre arra, hogy a járásbíró perben jogerősen megítélt ideiglenes nőtartás összegén bármilyen változtatást is tegyen». (P. 204/1929/14. 1929. IX. 5.)

Megismételem: kelt ez az ítélet az Úrnak 1929. esztendejében szeptember 15-én.

A Pp. 674. § utolsó bekezdésében foglalt törvény alkalmazása szempontjából ez a döntés már több, mint amennyit a «Freie Rechtssprechung» elbír. Én teljes tisztelettel vagyok a művészi impressionizmus neo-primitív irányzatával szemben is, de a jogalkalmazás művészete a jogi hermeneutika szabályait mégse vághatja sutba. Feltételezve természetesen a törvényismeretet.

Ennek az irányzatnak pasztelszínű alkotásáról emlékezett meg a J. K. 1931. 1. számában (11. old.) dr. Sztehló Dezső ügyvéd. Sajnos, a döntvénytárak elzárkóznak az ily demonstratív esetek közlésétől.

Itt a helyzetkép kedvezőbb, mert a házassági per bírása a Pp. 674. § utolsó bekezdésében foglalt rendelkezésnél fogva a Pp. 1. § 2. h) pontja alapján lejártatott perben keletkezett jogerős ítéletben megszabott tartásdíjat *leszállította*! A Pp. 674. § utolsó bekezdésének alkalmazása gyakorlatilag helyesen történt!

A házassági per bírása, helyes törvényalkalmazás mellett, az ítéletben megszabott tartásdíj összegét *végzéssel* megváltoztatta. Előzőleg részletesen kifejtettem, hogy a járásbíró ítéletében megszabott jogalapot a bontóper bírósága nem érinti, a bontóper bírása csupán az *összezszerűséget* változtathatja a bontóperbeli tényálláshoz képest.⁷

A járásbíró perben esetleg a Kúria által harmadfokon megítélt ideiglenes tartásdíj a bontóperben egyszerű végzéssel *leszállítható*, felemelhető vagy időlegesen megszüntethető, mert ezt a törvény így rendeli. A törvény felette áll a Kúriának is, tehát az elsőfokban eljáró bíró ne önmagát állítsa a Kúriával szemben, hanem a törvényt. A törvény alkalmazásában minden bíró egyenlő, bármelyik bírói székben ül is. A sella curulis eszményi fogalom és nem ranglistához szabott iparművészi alkotás.

A J. K. által közölt eset szerint az ítélet alapján nagyobb tartásdíjért végrehajtást vezető feleséggel szemben a férj: végrehajtás megszüntetése, helyesen végrehajtás korlátozása iránt tett pert folyamatba.

A végrehajtás megszüntetésére, recte korlátozására hivatott bíróság most már a felett medített: vajjon egy jogerős ítélet alapján elrendelt végrehajtásban lehet-e korlátozni az eljárást a Pp. 674. § utolsó bekezdése alapján hozott, de *nem jogerős* végzés alapján?

Ez a vitás kérdés abban csúcsosodik ki, hogy a Pp. 674. § 5. bekezdése értelmében a hozott végzés *azonnal* végrehajtható, szöveg szerint: végrehajtható, bár egyfokú felfolyamodásnak van helye; kérdés azonban, hogy az utolsó bekezdése értelmében hozott végzés — a jogerős ítélettel szemben — *azonnal* végrehajtható-e?

Ubi lex non distinguit, nec nobis distinguere licet. De nincs is miért. A tartásdíj *felemelése* már a férjre volna hátrányos. A tartásdíj kérdése tehát elvi alapon nézendő. A törvény szociális szempontok által vezéreltetve ily irányú intézkedést megenged mindkét fél érdekében. quod uni justum, alteri aequum!

A Pp. 674. § utolsó bekezdése értelmében hozott végzés éppúgy végrehajtható, mint az 5. bekezdés szerint hozott végzés, jogerős bevétele nélkül. A végrehajtás korlátozása iránt az 1881: LX. tc. 30., illetve a Pp. 39. §-a értelmében beadott kereset elbírálására hivatott bíróság nem volt miért törje a fejét, mivel előtte a Pp. 674. § utolsó bekezdése szerint egy oly *végrehajtható* végzés állott,

amely az elrendelt végrehajtás összegénél *kisebb* összegre szorítja a tartás összegét.⁸ Az nem tartozik a végrehajtás korlátozása iránt indított per bírására, hogy az érdekelt fél a végzés ellen felfolyamodással él-e vagy nem. Ez a Pp. 674. § értelmében eljárásra hivatott bíróságokat érdekli.

A Pp. 674. § 5. bekezdése szabatosan mondja: «a bíróság végzéssel határoz, amely azonnal *végrehajtható*».

Az ut. bekezdés szerint: «ez a § akkor is *alkalmazható*, ha a nőtartás és a gyermekek elhelyezése és tartása felől a kereset megindítása előtt *bíróság* vagy gyámhatóság határozott». Ha tehát a házassági per bírása és a végrehajtás határozatát találta, ő már a *nőtartás* összezszerűsége tekintetében az *azonnali* változást szükségesnek ítélte. És ezen nyugszik az egész szociális jellege. Ez az *azonnali* változás nem tehető függővé a jogorvoslatok elintézésének bizonytalan időtartamától. A tartási viszonyban való felek helyzetét *azonnal* érvényesülő joghatással a házassági per bírása dönti el s ez a végzéssel való döntés a már jogerős ítélettel szemben is hatályosul *azonnal*, a végzés jogerejének bevétele nélkül. Az élet által produkált kaleidoszkópszerű változatok e törvény bölcsességét napról-napra igazolják. Kár a megismert életbölcséséget papírosbölcséssel turkálni.

A kifejtettek után — úgy véljük — a megbeszélésre alapot adó bírósági döntések nem helytállóak.

A budapesti központi járásbírószék abból indul ki, hogy: a nem jogerős, de végrehajtható ítélet alapján fizetett vagy végrehajtott tartásdíjat a jogosított fél nem köteles visszafizetni az esetben sem, ha felsőbb bíróság jogerős ítéletével az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja és a tartásdíjat kisebb összegben vagy egyáltalában meg nem állapítja. A Pp. 674. §-ban ez az eszmemenet nem jut ugyan kifejezésre, de nem olvasható ki belőle az ellenkező eszmemenet se. A legis ratio azonban a fentebb kifejtettekhez képest az, hogy a nem jogerős, de végrehajtható ily végzés csak annyiban hatályos jogerő előtt is, ha a bontóper bírósága a tartásdíjat *felemeli*, de nem hatályos, ha — amiként ez a jelen esetben történt — a tartásdíjat *leszállítja*. (P. IX. 145.496/1930.)

Ennek a nézőpontnak volna valamelyes alapja, ha analogia legis-szel a H. T. 91. §-ra lehetne utalni, de a bírói gyakorlat a Pp. 413. §-a által ezt a törvényhelyet egyenesen hatályon kívül helyeztettnek mondotta ki (M. Dár XIII. 3. eset; X. 227 eset). De a Pp. 674. § nem is a H. T. 90. §-szal kapcsolatban nézendő, hanem az *ideiglenes* tartásról rendelkező H. T. 102. §-szal kapcsolatban. Itt meg a felemelés és leszállítás kérdése a Pp. 674. § szerint alakul.

A budapesti királyi törvényszék, mint fellebbezési bíróság az előbbi téves jogi álláspontot teljesen magáévá tette és ezt még a további téves jogi okfejtéssel fejtette meg: ... az elsőbírói döntés helybenhagyandó volt azért is, mert a Pp. 674. § 5. bekezdése értelmében kimondott végrehajthatóság arra az esetre vonatkozik, midőn a nőtartás összege még nem nyert megállapítást; a válóperben hozott határozat még jogerőre nem emelkedvén, egy nem jogerős határozat a korábbi jogerős ítélet végrehajthatóságát meg nem szünteti. (24. Pf. 20.562/1930.)

A fent kifejtettek ennek az okfejtésnek is a leg részletesebb megcáfolását tartalmazzák. De egy példa: A bontóperben kiderül, hogy a jogerős járásbírói ítélettel megállapított ideiglenes nőtartás élvezője *femina publica* lett. A bontóperi bíró az ideiglenes nőtartást erkölcsstelen életmód okából végzéssel megszünteti. A jog erkölcsi tartalmával összeegyeztethető volna, hogy a késedelmesen, kezelési nehézségek, zavarok következtében hónapok mulva elintézendő felfolyamodásig a férj fizesse a nőtartási díjat? Bizonyára nem, mert az 559. sorszám elvi határozat szerint még vissza se követelhető!

A Pp. 674. § nem kívánja meg az utolsó bekezdés esetében sem a végzés jogerőre emelkedését és éppen a tartás természetéből foly, hogy a nő csak annyit igényelhet, amennyit a bontóperi bíró megállapít és ez az összeg csak attól a naptól jár, amely naptól a végzés megállapítja. A törvény rendszere folytán a jogerős bírói ítélet végzés folytán és azonnal módosul. Az ítélet jogerejébe vetett bizalmat ez nem csökkenti és nem csökkentheti, mert kivételesen a törvény rendeli. A törvény pedig: salus rei publicae!

Dr. Tóth György.

⁷ Erre mutat, hogy a bontóperbeli kereset jogerős elutasítása után megint a járásbírói ítéletben megszabott nőtartási összeghez van joga a feleségnek. L. P. T. J. Tára VII—VIII. kötetiben foglalt megbeszéléseimet.

⁸ L. a végrehajtási jog megszüntetésére vagy korlátozására vonatkozó munkákat, cikkeket és bírói határozatokat.

Az öröklési jogon alapuló pénztartozások átértékelése külföldi örökösök javára.

(Válasz a Jogtudományi Közlöny ezévi első számában dr. Blau György úr által közzétett «Polémia»-ra.)

Blau dr. úrnak az a kijelentése, hogy ha a kérdés «de lege ferenda» lenne felvetve, úgy sokban egyetértene velem, továbbá az a megjegyzése, hogy a valorizáció célja az örökhagyó valódi akarátának az érvényesítése, arra mutat, hogy általa tetszetősnek elnevezett gondolatmenetem az anyagi igazság elérését nem sikertelenül kísérelte meg. Szerintem a belső anyagi igazság megérzése a fő jogász feladat. A megérzésnek a joggal való összhangba hozása — jóllehet főképpen ebben nyilvánul meg a «megérzés» helyessége — szinte csak másodrangú «technikai munka». Más szóval, ha megérezttem az igazságot, kötelességem az általam igazságnak vélt megállapításomat az érvényben levő joggal összhangba hoznom. És ha egy mód van rá, vagyis ha a megállapításom nem jogellenes, ragaszkodnom kell eredeti elgondolásomhoz. Tehát ha pl. bíró vagyok: nem jogot, hanem igazságot kell szolgáltatnom, mert a jog nem egy az igazsággal, hanem csak eszköz az igazság eléréséhez. (A jogszolgáltatás mesterség; az igazságszolgáltatás művészet.)

Az ellentét közötttem és Blau dr. úr között abban áll, hogy én megállapításaimat nem tartom jogelleneseknek, ellenben dr. Blau szerint gondolatmenetem — mint a valorizációs törvénybe, tehát érvényes jogszabályba ütköző — nem helytálló. A két álláspont érvei elég bőségesen kifejtettek a két cikk keretében, azért a továbbiakban — elkerülendő a vita unalmassá válását — csupán a vitában szóbajöhető főszempontokra és azokra a részletekre fogok kiterjeszkedni, amelyek cikkem félreértésére adhatnának alkalmat.

Nem vonhatom kétségbe a törvényhozás szuverenitását és azt sem, hogy a nemzetközi vonatkozású magánjogi kérdések nem mindig (sajnos, mi magyarok érezzük ezt legközvetlenebbül) az anyagi igazság szellemében rendeztetnek. Ha tehát ez a rendezés kötelező jogszabály alakjában megtörtént, azt a jogásznak — ha vérző szívvel is — el kell fogadnia. Ha azonban egy lehetőség van a nemzetközi torzsalkodás elkerülésére, azt a jogásznak meg kell ragadnia.

Nem osztom Blau dr. úrnak azt a felfogását, hogy magánjogi téren a viszonyosságot a külföldinek kellene igazolnia. A törvény előtt mindenki (tehát a külföldi is) egyenlő. Aki ez alól az általános szabály alól kivételt akar tételni, maga köteles bizonyítani. Ennek a vitának különben sincs gyakorlati jelentősége, mert a bíróság a polgári perrendtartás 268. §-a alapján rendszerint hivatalból eljár. (Más lapra tartozik a polgári perrendtartásban foglalt egyes alaki szabályoknak a külföldiekre vonatkozó rendelkezése, amely az anyagi joggal összefüggésben nincs.)

Amennyiben pedig kivételképpen a külföldieket az anyagi magánjog szempontjából kivételes elbánásban kellene részesíteni, azok a külön szabályok természetesen csupán a külföldi állampolgársága, de nem annak nemzetisége alapulvételével volnának alkalmazandók. Ez is elvitathatlan nemzetközi jogszabály, amelynek az ellenkezőjét magam sem állítottam. Elszakadt véreinkre való célzásomnak eredeti elgondolásom szerinti értelme az volt, hogy érdekükben áldozatot hozhatunk akkor is, amikor előreláthatólag ritkán előforduló esetben másokat is hasonló kedvezésben kell részesítenünk.

Abból a tételemből kiindulva, hogy az idegen állampolgár a magyar állampolgárokkal ugyanazon elvek szerint kiszámított örökséget kapjon és mindenik örökös valódi értékben kapja meg azt, amit az örökhagyó neki szánt, a részletekre vonatkozó szabályok felállítását mellőzni kívántam, kifejtve azt, hogy a részleteket az adott eset körülményei szerint kell majd elbírálni. A tétel kiindulási pontja kizárja azt, hogy a részletek rendezése az alaptétel ellenére és így az előző bekezdésben kifejtettek, valamint az érvényes nemzetközi magánjog szabályai ellenére történhessen.

A viszonyosság tekintetében két eshetőség vethető fel. Az egyik az, amikor az idegen állam a magyar állampolgárokat kedvezőtlenebb elbánásban részesíti, mint saját állampolgárait. Az ilyen eljárás retorziókat von maga után. A másik eset az, hogy az idegen állam joga az adott jogesetet — a nélkül, hogy a jogalanyok állampolgársága szerint különböztetpe — másképpen szabályozza, mint a mi jogunk. Az utóbbi eset igen gyakori és (ebből született a locus

regit actum) nem gondolnám, hogy az ilyen eset retorzió alapja lehetne. Ha esetleg más téren meg is engednék azt, kizártnak tartom annak az örökjog terén való alkalmazását. A gyakorlat is igazolja ezt a feltevésemet. Hogy csak a legújabb eseteket említsem, a környező utódállamokban a magyar állampolgárok birtokait az ottani állampolgárok birtokaival egyazon elvek szerint (majdnem ellenérték nélkül) kisajátították, nálunk ugyanazon államok polgáraival szemben a kisajátítást teljes ellenérték nyújtása mellett, vagyis ugyanolyan elvek szerint vitték keresztül, mint a saját állampolgárainkkal szemben. Sőt — hangsúlyozom — nem hivatalos, hanem biztos magánértékesítés van arról, hogy az O. F. B. egyik ítéletét, amely egy volt magyar, jelenleg pedig cseh-szlovák állampolgár háború alatt szerzett birtokát az általános szabályok szerint földreform céljaira igénybevette, a cseh-szlovák követség közbe lépése miatt maig sem hajtották végre. Hogy éppen az örökjognál maradjunk, több külföldi államban idegen állampolgár nem szerezhethet ingatlant. Ezért a magyar állampolgárra szállandó ingatlant, amennyiben az örökös a hagyatéki eljárás alatt nem értékesítené, bírói árverésen eladják és a befolyt vételárat adják ki a magyar örökösnek. Itt már világosan arról van szó, hogy a magyar állampolgár kedvezőtlenebb elbánásban részesül, mint a belföldi állampolgár, itt már helye volna a retorzióknak, mégsem tudok arról, hogy ilyen államok polgárai nálunk hasonló elbánásban részesüljenek.

Amint már előbb is kifejtettem, nem akarok kitérni a két ellenkező álláspont érveire.

Csak röviden utalok a cikkemben kifejtett arra a tételre, hogy az öröklési igény kielégítése céljából meghatározott szolgáltatásokat, ha pénzben is vannak kifejezve, nem lehet más pénztartozásokkal egy tekintet alá venni. Ezért nem is vonatkozhat azokra a val. törv. 32. §-a. Hogy példát említek, az ideigl. törv. szab. I. R. 7. §-a szerint a törvényes osztályrész felét teszi annak, amit a lezármazó örökösök az örökhagyó után ennek végrendelet nélküli halála esetén örökölnének. Ez a főszabály. Ehhez kell simulniok a jogviszonyt rendező részletszabályoknak. A bíróságok által tisztán célszerűségi okokból követett az a gyakorlat, amely szerint a köteles részt pénzben kell megállapítani (és amely gyakorlat, mielőtt annak célszerűtlensége nyilvánvaló, megváltoztatható), nem ronthatja le az alapvető szabály érvényét és a bíróság kifejezett jogszabály hiányában, olyan devalváció miatt, amely a hagyatéki tárgyakra nem vonatkozik, nem ítélt meg a külföldi szükségörökösnek kevesebbet, mint amennyi a hagyatékából öt hányad szerint illető vagyonnak a tiszta értéke.

Mindenesetre fenntartom eredeti cikkemben írt érveimet. A jogászközönség belátásától függ az, hogy melyikünk álláspontja fog a gyakorlatban érvényesülni. A magam részéről teljes tisztelettel vagyok Blau dr. úr álláspontjával szemben és az általa felhozott érveket súlyosaknak tartom annak dacára, hogy meggyőződtem, nem érzem magamat. Az irodalomban és a bírói gyakorlatban nem ritka az egymással ellenkező jogi felfogás és törvénytárgyazás. És az ellentétes elgondolások kifejtése szerintem mindig hasznos és tanulságos munka annak a részéről is, aki véleményével kisebbségben marad.

Dr. Bornemisza Károly.

A záloglevél mint értékpapír.

I.

Általános megjegyzések.

Az értékpapírokra vonatkozó rendelkezések rendszeres egybefoglalását mindeddig sem polgári, sem hiteljogi törvényhozásunk nem tette feladatává.

A német polgári törvénykönyv szabályozza a bemutatóra szóló értékpapírt («Schuldverschreibung auf den Inhaber») (793—808); a svájci kötelmi jogi javaslat (1923.) «Die Wertpapiere» című fejezetében rendelkezik a névre szóló, forgatható és a bemutatóra szóló értékpapírokról (Art. 948—997) és megadja az értékpapír fogalmát.

Kereskedelmi törvényünk csupán a kereskedelmi utalványt szabályozza részletesebben és egyes értékpapírfajok átruházásának módjáról intézkedik.

Joggal mondotta tehát Nagy Ferenc ismert tankönyvében, hogy «az értékpapírok tana az általános magánjogban is még

nagyon hiányosan van kidolgozva» és utal arra, hogy a «törvényhozás ezen, a mai forgalmi életet annyira átható intézmény szabályozásához nem igen mer fogni».

Közel 30 év telt el azóta, s a fenti megjegyzés ma is aktuális. *Schuster Rudolf* «Az egyoldalú kötelező ígéret a M. T. J. javaslatában» című bírálata (Jogt. Közl. könyvtára, 1928. 15. 65. old.) nagy hézagot lát abban, hogy a M. T. J. a bemutatóra szóló papír intézményével nem foglalkozik, csupán utal a K. T.-re, amely viszont a papír kibocsátója és a hitelező közti jogviszonyt szintén nem szabályozza.

Tény az, hogy még az értékpapír fogalmának meghatározását is — amelyhez oly nagy gazdasági és jogi hatások fűződnek — a tudományból vagy a svájci javaslatból kell merítenünk.¹

E lap keretei kizárják, hogy az értékpapírok jogának ezt a tökéletes rendszerét ismertessem. A javaslat, az általános rendelkezéseken felül, a névre szóló, forgatható és bemutatóra szóló papírok jogszabálytanát tartalmazza, s ezzel nem csupán a magyar K. T.-vel, de a német polg. tvk.-vel, sőt az 1912. évi svájci kötelmi jogi törvénnyel szemben is maradandó újat alkotott. A felosztás tradicionális súlypontját az átruházás módjában látja és érthető, ha a jogász-törvényhozó ebből a szemszögből állítja fel kategóriáit.

Gondolnunk kell azonban arra, hogy miként a középkorban a filozófiát a teológia szolgálatának nevezték el, úgy ma, amidőn az emberiség sorsát merőben gazdasági erők intézik: a jog is mindinkább ezeknek szolgálatává lesz és legkedvesebb szerszáma, a kategóriákat a gazdasági élet parancsaihoz kell idomítani.

Ebből a szempontból nézve az értékpapírokat, csak a jogásznak lesz megkülönböztető alapja, hogy azokat mi módon ruházzák át: míg gazdasági szempontból nézve sokkal fontosabb lesz az a szerinti és a logikai sorrendben is előbbre való megkülönböztetés, hogy ezek a papírok minő gazdasági célt szolgálnak.

Más papírra van szüksége az esetleg néhány nap alatt lezajló pénzforgalomnak, más papírra a 3—6 hónap alatt lebonyolódó áruhitelnek és ismét más papírra a befektetési szükségletet kielégítő hitelszervezetnek. A csekk, a váltó, a záloglevél ezen háromféle gazdasági szükségletet reprezentatív papírja. Mikor tehát tulajdonképpen tárgyamra, a záloglevélre áttérek, a fenti szempontot is előtérbe kell helyeznem. Egyben kérem az olvasó elnézését, hogy a nagy és sokféle ágazó belföldi és külföldi anyagot a helyszűke miatt csak vázlatosan ismertetem.

II.

Fogalmi kellékek.

A záloglevél egyik alapismérve tehát, hogy a *hosszúlejáratú jelzálogos kölcsön* megvalósítható gazdasági célt szolgálja. Az ezen kölcsön adása, továbbá annak hitelezője, ki egyszersmind a záloglevél kibocsátója s végül a záloglevél megszerzője, mint értékpapírbirtokos: ez a hármasság a pozíció az intézmény alapzata. Egészen más valami, mint például a váltóügylet hármassága. Itt a három szereplő egy egységes jogügyletet alkot; ott egymástól fogalmilag független két jogügylet van: 1. egy törlesztési kölcsön-szerződés, 2. értékpapír vásárlással kapcsolatban nyújtott kölcsön. Maga a záloglevél mindkettőt keresztüljárja, mert hiszen általánossá vált, hogy a törlesztési kölcsönt záloglevelekben nyújtja a hitelező intézet.²

Ez a *speciális fedezet* a záloglevél második kardinális ismérve. A német záloglevél ősfarmájában (ú. n. «alte Pfandbriefe») egyenként és szám szerint — mintha maga volna a hitelező — nyert telekkönyvi biztosítást az adós ingatlanán.³ E részben tehát megközelítően az volt a helyzet, amelyről *dr. Sichermann Bernát* mint az amerikai záloglevél hitelezők egyik posztuluma lapunkban⁴ beszámolt. Az a jogi állapot, hogy valamely intézet által folyósított jelzálogos kölcsönök összeségükben szolgálnak az általa kibocsátott záloglevelek biztosítékaként (1876: XXXVI. tc. 17. §): későbbi

fejlemény és nyilvánvalóan német eredetű, az ú. n. «neue Hypothekenpfandbriefe» konstrukciója.

A *különös gazdasági cél* jut kifejezésre egyes törvényeinkben, amelyek e célt bizonyos arról el is nevezett kötvények kibocsátásával kívánták elérni. Így a vízszabályozási és talajjavítási kölcsönökről rendelkező 1889: XXX. tc., amely szerint a jogosult intézet ily zálogleveleket bocsáthat ki, a kölcsönt is ezekben adja, annak feltételeit a törvény szabályozza, s az adós által fizetendő járadékot kedvezményes kielégítésű dologi tehernek minősíti.

Így a szőlők felújításáról rendelkező 1896: V. tc., amellyel jogosított intézet ugyancsak kedvezményes jogú «kötvényeket» bocsáthat ki. (Nézetem szerint lényegileg ezek is záloglevelek.)⁵ Ily különös gazdasági célt szolgálnak az 1928: XXI. tc. értelmében kibocsátott ipari záloglevelek; továbbá az 1928: XLI. tc. 16. § 2. b) pont szerint kibocsátandó kötvények, melyek célja a megváltott földért járó kártalanítás egy részét ezekkel kielégíteni. Speciális fedezetük a juttatott föld, melyet szintén dologi teherként terhelnek. A földhözjutott adós tartozása az az összeg, amelyet a megváltást szenvedő kötvénybirtokos pénzben és kötvényben együttvéve kapott. Singuláris eset, melyben látszólag a kötvénybirtokos és a kölcsönadós közt a régi német záloglevélre emlékeztető viszonylatból áll fenn valami, de e kötvénybirtokos fedezete még sines egy bizonyos földre szorítva.

Nem vitás, hogy a záloglevél értékpapír, ennek minden fogalmi kellékét tartalmazza. *Nissalovszky* Kommentárjában (Jt. 101. §) mint ilyent állítja szembe a jelzálogadóslevéllel, midőn éles logikával vezeti le, hogy utóbbi nem értékpapír. Viszont a bemutatóra szóló telekadóslevél szintén értékpapír.

A záloglevél szükségképpen *fizetési ígéretet* kell hogy tartalmazzon.⁶ Az ígéret nem lehet feltételhez kötve.⁷ Rendszerint pénzre szól, de az elértéktelenedés meghozta az 1923: XLII. tc.-et, mely szerint a jelzálogjogot meghatározott mennyiségű búza mindenkor ellenértéke erejéig is be lehet jegyezni, s az ilyen kölcsön búzazáloglevelekben folyósítható.

A német «Gesetz über wertbeständige Hypotheken» (1923. június 23.) szerint jelzálogot olyképp is lehet alapítani, hogy az ingatlanból fizetendő pénzösszeget bizonyos mennyiségű búza, rozs vagy finom arany hatóságilag megszabott ára határozza meg. A birodalmi kormány felhatalmazást kapott, hogy e szabályt székre, kálira, más árukra, sőt szolgáltatásokra is (Leistungen) kiterjessze a Reichsrat hozzájárulásával. Ma nálunk legelterjedtebb a valóságos északamerikai aranydollárról szóló záloglevél, amely az arany súlymeghatározását is tartalmazza,⁸ míg annak finomsági fokáról esetleg a szerződésben történik közelebbi rendelkezés.

Az 1928: XLI. tc. alapján kibocsátásra kerülő megváltási kötvények aranypengőre szólnak.

Itt említem az 1928: XII. tc. 4. §-a 4. pontját, mely a záloglevélben kifejezett régi korona pénztartozást az átértékelésből kizárja.⁹ Ezzel kapcsolatban a Kúria kimondta, hogy a kibocsátó intézet, ill. jogutóda nem követelheti vételárkövetelésből átváltoztatott kölcsönkövetelése átértékelését sem, mert annak alapján záloglevelet bocsátott ki, s amikor a kölcsönt az adós csökkent értékű koronában fizeti vissza: az intézet ugyanily összegű záloglevelet tartozott a forgalomból visszavonni, tehát ugyanily adósságtól szabadult. (Hitj. Dtár, 1931. évf. 7. old., P. IV. 3596/1930.) A záloglevélnek természetesen tartalmaznia kell a tőke után fizetendő kamatláb meghatározását, s napot, amidőn a kamat fizetendő, rendszerint szelvényekben, de ez nem szükségszerű.¹⁰

Egyes, főként amerikai záloglevelek tartalmazzák a záloglevéltőke rendes törlesztési módját, a záloglevéladósságra teljesítendő rendkívüli törlesztés s az ezzel kapcsolatos visszaváltás szabályozását, végül a záloglevél fedezetéül szolgáló kölcsönök általános körülírását.

⁵ Ez a törvény az adós védelme szempontjából a kölcsönnek *kötvényekben való folyósítását kizárja* (8. §).

⁶ A Magyar Földhitelintézet alapszabályai 92. §-a: «A záloglevelek oly oklevelek (?), melyek erejével az intézet a záloglevél tulajdonosainak az abban megnevezett tőke kamatait és magának a tőkének visszafizetését a záloglevelekben körülírt feltételek szerint kötelezi.»

⁷ Így az ipari záloglevelekről szóló 1928: XXI. tc. és a svájci polg. tvk. 854. §-a Schuldbrief és a Gült tekintetében.

⁸ equal to one-tenth of 15.0463 grammes of fine gold per dollar.

⁹ L. erről *dr. Fonyó György*: Jelzálogvalorizációs kérdések; Polgári jog, 1930. 321. o.

¹⁰ Amerikában ismert a «registered bond without coupons».

¹ Art. 948. «Wertpapier ... ist jede Urkunde, in der ein Recht derart verbrieft ist, dass es ohne die Urkunde weder verwertet, noch geltend gemacht, noch auf andere übertragen werden kann.» A törvényi tömörség, szabotosság szép példája, amely a jellegzetes «verbrieft» szóval megmond mindent, ami a fogalom megértéséhez szükséges.

² A német Hypothekenbankgesetz (1899) ez esetre feltétlen jogot ad az adósnak, hogy a kölcsönt akár készpénzben, akár a megfelelő fajta záloglevelekben fizethesse vissza (§ 14.).

³ Friedländer: Einleitung zum Hypothekenbankgesetz. (1929.)

⁴ 1927. évi 2. szám; I. VI. alatt bővebben.

A svájci törvény szerint (Art. 8.) a záloglevél lejárata legkorábban 15 év, legkésőbb 40 év.

A bemutatóra szóló záloglevél mindenestre a legelterjedtebb típus. Vannak olyanok, amelyek kizárólag bemutatóra szólnak,¹¹ de nagy számban olyanok is, amelyek akár bemutatóra akár névre szólóan kiállíthatók, illetve a tulajdonos kívánságára változtathatók át.¹² A kétféle módon való kiállítást megengedi a svájci záloglevéltörvény (Bundesgesetz über die Ausgabe von Pfandbriefen v. 25. Jun. 1930. § 7.), a Crédit Foncier de France,¹³ a M. Földhitelintézet (106. §), a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank (52. §) alapszabályai.

Egyes amerikai bondokra nézve oly rendelkezések állnak fenn, hogy azok rendszerint «negotiable subject» tekintete alá esnek, tehát bemutatóra szólnak és egyszerű átadással ruházhatók ugyan át, de ha a bond birtokosa kívánja, úgy a bond a kibocsátó társulat könyveiben regisztrálható, mely esetben írásos átruházásra van szükség. A regisztrálás azonban törölhető s az átadással való átruházás helyreállítható, majd a regisztrálás visszaállítható. A szelvény csak átadással ruházható át. A fenti rendelkezések eléggé illusztrálják az elasticitást, melyre az amerikai forgalmi jog törekszik, de egyszersmind a bond-birtokos kívánságaihoz való igazodást s az egyes értékpapírkategóriák közti átmenet könnyedségét.

A bemutatóra szóló záloglevél megsemmisítése az 1881 : XXXIII. tc., a névre szóló a Prts rendelkezései alá esik.

Bírói gyakorlatunkban az értékpapír kibocsátásának joghatályával kapcsolatos egy elvi esetet találtam csupán, s nem lényeges, hogy ott elsőbbségi kötvényről volt szó. Alperes azzal védekezik, hogy a kötvényt a társaság nem bocsátotta ki, azt akarata ellenére és a nélkül, hogy a tervezett kölcsönügylet létrejött volna, jogellenesen vonták el birtokából. A Kúria a kifogást elveti, mert a bemutatóra szóló papír kiállítója a papír birtokosának feltevés vagy feltétel nélkül ígéri a kötelezettség teljesítését.¹⁴ Az ítélet a tiszta kreáció-elmélet alapján áll.¹⁵

Itt említem meg a záloglevelek óvadékképességét s egyéb biztosítéki alkalmasságukat az 1889 : XXX. tc. 11. §-a értelmében.

III.

A záloglevél kibocsátója.

Az 1876 : XXXVI. tc., mint a magyar záloglevéljog főforrása szerint a kibocsátás joga minden oly részvénytársaságot megillet, amely alapszabályszerű üzletkörénél fogva jelzálogintézet s a törvényben körülírt garanciákat létesíti (1. §). E szerint egyedül a céget bejegyző bíróság hatáskörébe tartozik annak megállapítása, hogy a r.-t. a törvénybeli követelményeknek eleget tett-e. A kibocsátás joga ezenfelül megilleti az ugyanott körülírt szövetkezeteket is.

Változást hozott e részben az 1925 : XV. tc., amely pénzügyintézetek ott körülírt szövetkezetének a pénzügyminiszter engedélyével adja meg a záloglevélkibocsátás jogát. A kormánybiztos útján gyakorolt felügyeletet ellenben nem csupán ez a törvény, hanem már a Magyar Földhitelintézetről szóló egyik törvény, az 1876 : XXI. tc. (6. §) tartalmazza. Ugyanígy az 1896 : V. tc. 6. §-a a szőlő felújítási kölcsönökről. Az ipari záloglevelek kibocsátása az 1928 : XXI. tc. 13. §-a szerint a Pénzügyminiszter engedélyéhez van kötve.

A német Hypothekenbankgesetz részvénytársaságoknak és betéti részvénytársaságoknak engedi meg a záloglevélkibocsátást a Birodalmi Tanács (Bundesrat) engedélyével (1. §). A Szövetkezetek tehát 1900. január 1. után jegyezték be, Németországban záloglevelet nem bocsáthat ki (2. §).

A német törvény a szerzett jogokat minden vonatkozásban tiszteletben tartja. A törvény részletesen szabályozza az állami felügyelet gyakorlásának módját (3., 4. §§). A Hypothekenbank gyanánt el nem ismert pénzügyintézetek «Pfandbrief» elnevezés alatt kötvényt forgalomba nem hozhatnak (5. a) §).

Az 1930. évi svájci záloglevéltörvény a záloglevelek kibocsátását a Bundesrat engedélyéhez köti. (Art. 2.) E kibocsátás jogával a törvény a kantonálbankok központját és a többi hitelintézetek központját ruházza fel, amelyek egyesülhetnek. A két központ időközben megalakult. A kormányfelügyeletet az «Eidgenössischer Pfandbriefinspektor» gyakorolja.

A német záloglevéltörvény porosz végrehajtási rendelete (Preussische Allgemeine Aufsichtsverfügung v. 17. Nov. 1901) rámutatva az állami felügyelet szükséges voltára, kiemeli, hogy a kormány sem a felügyelete alá eső intézetek ügykezeléséért, sem pedig a kibocsátott kötvények biztonságáért garanciát nem vállal és utal a törvény tárgyalásakor megnyilvánult kétségtelen ily álláspontra. Aligha fér meg a fenti felfogással az 1929 : XXXIV. tc. 1. §-a, mely szerint az állam részt vehet oly pénzügyintézet alapításában, amelyet záloglevélkibocsátó intézetek a kibocsátás egységesítése érdekében alapítanak.

A jelzálogintézetek egyéb üzletköre tekintetében törvényünk nem állít fel korlátokat. A német törvény 5. §-a taxatív sorolja fel azokat az üzletágakat, melyekkel jelzálogintézet foglalkozhatik. A svájci záloglevéltörvény 5. Art. a záloglevélközponatok üzletkörébe eső feladatok gyanánt csupán ingatlanokra nyújtott kölcsönökkel és a záloglevélkibocsátással kapcsolatos üzletágakat jelöli meg. A magyar Földhitelintézet alapszabályszerű üzletköre (132—136. §§) a banküzlet számos ágára, így betétek átvételére is kiterjed. A Crédit Foncier de France üzletkört szűkebben szabja meg, de betétüzlettel szintén foglalkozhatik (Titre I. Art. 2).

A záloglevelek biztonsága érdekében fennálló legfontosabb garanciális intézkedése az idevágó törvényeknek a kölcsönfedezet. Ezzel a tárggyal külön fejezetben kívánok foglalkozni.

Ily garanciális intézkedés még a záloglevelek külön biztosítására szolgáló alap, melyről az 1876 : XXXVI. tc. 4. § és az 1928 : VII. tc., az ipari záloglevelekre pedig az 1928 : XXI. tc. 15. §-a rendelkeznek (Crédit Foncier Fonds de réserve Art. 91.); továbbá a törvénynek az az intézkedése, hogy a forgalomban levő záloglevelek összege a fenti alap húszszorosát meg nem haladhatja. A német törvény az intézet alaptőkéjének húszszorosát veszi alapul, amelyhez hozzáadhatók a 7. §-ban megjelölt biztosítéki alapok. A záloglevélhitelezők külön biztosítására rendelt alapot ez a törvény nem írja kötelezőleg elő. A svájci törvény 10. Art.-ja a maximális záloglevélforgalmat szintén az intézet alaptőkéjéhez viszonyítja, ugyanígy a Crédit Foncier (Titre II. Art. 4.).

A német törvény előírja, hogy a záloglevél fedezetül szolgáló kölcsönök, Hypothekenregisterbe vezetessenek be, melyről az intézet tartozik gondoskodni (23. §). A záloglevélforgalom félénként közzéteendő (Magyar tv. 29. §).

A kibocsátó intézetek egyes szerveinek büntető jellegű felelősségét a törvénybe ütköző cselekmények és mulasztások esetére, valamint egyetemleges vagyoni felelősségüket a törvény 32—35. §§-ai tartalmazzák. (L. Német tv. 36—40. §§, Svájci tv. Art. 44—49.)

(Bef. köv.)

Dr. Liebmán Ernő.

Vizsgálat iránti indítványt elutasító bírói határozat joghatálya.

Hogy a bíróságnak a közvádó vizsgálat iránti indítványát formai kellékek hiánya miatt elutasító határozata nem ügydöntő, az ügy érdemét nem érinti, s hogy az eljárásnak újrafelvétel nélküli folytatását nem gátolja, szerintem alig vitatható s nem sorolható a nagyobb jogi elmélyedést igénylő kérdések közé.

De mert előkelő helyekről hangzott el oly vélemény, hogy ily bírói határozat után már csak újrafelvételnek van helye, s mert azt észleltem, hogy mégis csak akadnak többen, kik hajlanak e nézet felé, ezért, úgy vélem, nem egészen hiábavaló, ha a kérdést jogi fejtegetésem témájaként felhasználom.

Azok, akik a bíróságnak a Bp. 105. §-ának második bekezdése alapján a miatt hozott bírói «elutasító» határozatot, mert a közvádó a büncselekmények tényálladékat nem írta körül szabatosan vagy az okokat nem sorolta fel részletesen, ügydöntőnek, tehát olyannak tekintik, hogy az eljárás már csak újrafelvétel keretében hozható ismét bírói döntés elé, azzal érvelnek, hogy az indítványt elutasító határozat hatályában annyi, mint a «megszüntető» határozat, s nincs törvényes alap arra, hogy újabb vizsgálati indítvánnyal vagy vádirat beadásával vitessék bírói döntés elé.

¹¹ Így a Preussische Zentralstadtschaff aranyzáloglevelei, a Pesti Magyar Kereskedelmi bank svájci frankra szóló 1930. évi kibocsátás záloglevelei stb.

¹² Nagy Ferenc a záloglevelet egyedül a bemutatóra szóló papírok fejezetében — példakép — említi.

¹³ Titre V. Art. 74. Les obligations foncières créées par la Société sont nominatives ou au porteur.

¹⁴ C. 1885/296. Grill Döntvénytár, 1905. 661. old.

¹⁵ Friedländer Commentárja szerint (99. o.): «Ausgegeben kann der Pfandbrief nur sein, wenn er an Dritte gelangt ist.»

Ennek az álláspontnak törvényben lefektetett alapja nincs s még bírói gyakorlatra sem lehet hivatkozni, csupán helyi gyakorlatra, mely azonban országos tekintélyre nem tarthat igényt. Annál kevésbé, mert a bírói gyakorlatnak a törvény szellemében kell gyökereznie, márpedig a törvényhozó szándékával s a törvény szellemével ellentétes az az álláspont, mely a vizsgálat iránti indítványt formai kellékek hiánya miatt elutasító bírói határozatot ügyszűntetőnek, a megszüntető bírói határozattal egyenlő joghatályúnak szándékozik feltüntetni.

A vizsgálat iránti indítvány formai feltételeit a Bp. 104. §-a határozza meg, s ilyen egyik feltétel, hogy az indítvány tárgyává tett bűncselekmény szabatosan írással körülvéve, vagyis a tettazonosságának a jövőben különben is fontos keretei már most körvonaltassanak, s e célból nem elég a büntetőtörvény vonatkozó §-ainak felsorolása.

Amennyiben az indítvány e kelléket nélkülözi, a bíró jogosítva van az indítványt elutasítani.

Jelen fejtegetésem kiindulási pontja az az adott eset, hogy a letartóztatásnak a Bp. 147. §-a alapján meghosszabbított időtartama is letelt épp azon a napon, amikor az ügy a közbíróhoz került, s minthogy a kir. ügyészségnek ahhoz, hogy a különben egyesbíráshoz tartozó ügyben érdemleges határozatot hozzon, illetve vádiratot vagy kellően megokolt vizsgálat iránti indítványt adhasson be, többnapos tanulmányra lévén szükség, s ez idő alatt a letartóztatott egyének már bírói határozat nélkül lettek volna szabadságukban korlátozva, ezért a kir. ügyészség vizsgálat és vizsgálati fogság iránti indítványát csak rövid megjelöléssel, a vonatkozó törvény §-ainak felsorolásával, ellenben az 56 rendbeli csalás eseteinek szabatos körülírása nélkül, egyedül a vizsgálóbírónak a letartóztatás tárgyában hozott határozatában foglalt rövid tényállással vitte a vizsgálóbíró elé, mert ellenesetben a letartóztatottakat — kik esetleg a közbíróra s közbiztonságra veszélyesek is lehetnek — azonnal szabadon kellett volna bocsátani.

Ezt az indítványt a vizsgálóbíró a Bp. 105. § alapján elutasította, mert az 56 rendbeli bűncselekmény tényálladéka nem lett szabatosan felsorolva, a vádtanács e határozatot helybenhagyta, minek következményeként a letartóztatottakat szabadon kellett bocsátani.

A kérdés megvitathatása céljából tegyük fel tehát, hogy a bírói határozat már itt jogerős lett.

Álláspontom az, hogy — most már nem lévén sürgős az ügy elintézése — van idő kellően megokolt, az 56 rendbeli csalás tényálladéka szabatos felsorolását s körülírását magában foglaló újabb indítvánnyal kérni a vizsgálat elrendelését vagy — nem lévén kötelező vizsgálat esete — vádirattal az illetékes bíróság elé juttatni az ügyet.

Itt találkozom most már azzal a felfogással, hogy az ügy tovább nem folytatható, csak újrafelvétel útján, mert a vizsgálóbírónak a vizsgálat iránti indítványt elutasító határozata ügyszűntető, s annyi, mintha az eljárás bírói határozattal megszüntetett volna.

Ez az álláspont teljesen téves és ellenkezik a törvény rendelkezésével, annak szellemével és céljával.

A Bp. 105. §-a tartalmazza a vizsgálat elrendelésének vagy mellőzésének feltételeit, a Bp. 104. §-a pedig az indítvány alaki kellékeit. És amíg a Bp. 104. §-a az alaki feltételek közé sorolja az okok megjelölését, — más szóval a bizonyítékok felsorolását — addig a Bp. 105. §-a mintha erre már nem is helyezne súlyt, amennyiben a vizsgálat elrendelését csak ahhoz az előfeltételhez köti, hogy a vizsgálat elrendelését erre jogosított vádló indítványozza s hogy a vád tárgyává tett cselekmény miatt büntető eljárásnak helye legyen. Az okok felsorolását tehát e § nem írja elő kötelezően, tehát ennek mellőzése nem is lehet alap az indítvány elutasítására.

Minthogy azonban annak megállapítása, hogy a vád tárgyává tett cselekmény miatt van-e büntető eljárásnak helye, nemcsak azt jelenti, hogy vizsgálat csak oly cselekmény miatt indítványozható, melyet a Btk. annak nyilvánít, hanem jelenti a Bp. 1. §-ának fennforgását is, hogy büntető eljárás csak az ellen indítható, akit büntetett, vétség vagy kihágás nyomatékos gyanúja terhel, nem vitatható, hogy a vizsgálóbíró elutasítja az indítványt, ha a Btk. vagy a Bp. 1. §-ainak hiányát észleli. Ezt azonban nem az indítványból, hanem az ügyiratokból kell megállapítani, s ezért vagyok azon az állásponton, hogy az okok felsorolásának hiánya nem szolgálhat törvényes alapul az indítvány elutasítására.

Ha és amennyiben az indítvány nélkülözi a Bp. 105. §-ában meghatározott kellékeket, a vizsgálóbíró az indítványt elutasítja.

Az elutasítás oka nagyrészt formai kellék hiánya, a nélkül, hogy a bíró az ügyben felsorolt bizonyítékokat ilyenkor mérlegre tenné. Tehát nem lehet ügyszűntető. Érdemben csupán azt teszi vizsgálódás tárgyává, hogy az indítványban megjelölt tett olyan-e, mely miatt büntető eljárásnak helye van.

A vizsgálat megszüntetését a Bp. 128. §-a szabályozza s e bírói jogkört a vizsgálóbíró kezéből kiveszi és a vádtanácsra ruházza, míg a közbíró a vádat el nem ejti.

A vizsgálóbírónak a vizsgálat iránti indítványt elutasító határozata tehát nemcsak azért nem tekinthető a «megszüntetés»-sel egyenlő joghatályúnak, mert hiszen nem lévén a vizsgálat elrendelve, még nem is volt mit megszüntetni, de főleg azért nem, mert határozatának olyan joghatályt, amelyet a törvény a vizsgálóbírónak nem ad meg, tulajdonítani nem lehetséges.

De továbbmenve és vizsgálva a Bp.-nak a 444. § rendelkezéseit, melyek az ott megjelölt esetekben a már bíróilag «megszüntetett» vizsgálatnak — vagy eljárásnak — újrafelvétel nélkül való folytatását szabályozzák, nyilvánvalóvá lesz, hogy még a vizsgálatot «megszüntető» bírói határozat sem ügyszűntető minden esetben s nem teszi az ügyet res iudicata-vá.

Újrafelvétel nélkül az eljárás — vizsgálat — folytatható azokban az esetekben, amelyekben formai kellékek hiánya volt oka a megszüntetésnek. Így a magánindítvány vagy felhatalmazás hiánya; ha a mentelmi jog gátolta a további eljárást; mert a tettes vagy részes nem volt kitudható; mert a bizonyíték megszerzése rendkívüli nehézségbe ütközött.

Mind olyan esetek, amelyekben a bíró az ügy érdemével nem foglalkozott, a bizonyítékokat nem mérlegelte.

Ha már most a Bp. 444. §-a még megszüntető határozat esetén is megengedi az eljárásnak újrafelvétel nélkül való folytatását, akkor, ha a formai hiányok pótolva lettek, mennél inkább lehetséges az eljárás folytatása, hacsak indítványt elutasító határozatról van szó.

A Bp. 105. § értelmében elutasítja a vizsgálóbíró az indítványt akkor is, ha magát a vizsgálat elrendelésére nem tartja illetékesnek.

Ily elutasító s jogerőre emelkedett határozat után vitathatná-e valaki azt, hogy a közbíró fordulhat az illetékes másik vizsgálóbíróhoz? E tekintetben hallottam olyan érvelést, hogy a vizsgálóbíró — ha magát illetékesnek nem tartja — az iratokat az illetékes vizsgálóbíróhoz teszi át s így az illetékeség miatt elutasító határozat után az eljárás folyik az illetékes bíró előtt. Ám ez az érvelés nem helytálló, mert a törvény 105. §-a nem írja kötelezően elő az áttételt s így ettől a vizsgálóbíró eltekinthet, másrészt a törvény illetékeség hiánya esetén elutasítást és nem áttételt ír elő, s a vizsgálóbíró — amennyiben az iratoknak az illetékes vizsgálóbíróhoz való áttételét rendeli el — mellőzni fogja az indítvány elutasítását, míg ha az elutasítás álláspontjára helyezkedik, mellőzni fogja az áttételt.

Az a — szerintem tarthatatlan — jogi álláspont, hogy a jogerőre emelkedett s a vizsgálat iránti indítványt elutasító bírói határozat után már csak újrafelvételnek van helye, nyomban megdőlt az újrafelvételt szabályozó törvény rendelkezéseinek vizsgálatalánál.

Megszüntetett eljárás újrafelvételét ugyanis a Bp. 445. §-a szabályozván, kimondja, hogy amennyiben az eljárás a Bp. 444. §-ában nem említett okból lett megszüntetve, újrafelvételnek csak «új terhelő» bizonyíték alapján van helye. Tehát olyan új terhelő bizonyíték alapján, mely bírói mérlegelés tárgyát még nem képezte.

Amikor a vizsgálóbíró az indítványt formai kellékek hiánya miatt elutasította el s a bizonyítékokat mérlegelés tárgyává nem tette, ezért, amíg egyfelől az ügy érdemében döntés nem történt, «új terhelő» bizonyítékról beszélni akkor, amikor a rendelkezésre állott bizonyítékok még nem is mérlegeltettek, nem lehet.

De ettől eltekintve, a Bp. 445. §-a világosan kifejezi, hogy megszüntetett eljárás újrafelvételének «új terhelő bizonyíték» alapján csak az esetben van helye, ha az eljárás nem a Bp. 444. §-ában felsorolt okból lett megszüntetve. A Bp. 444. §-ában nem említett okból történt megszüntetés esetei a Bp. 264. §-ában vannak felsorolva. Márpedig ezek közé a Bp. 105. § értelmében hozott elutasító határozat nem sorolható.

Hova vezetne tehát az a szerintem meg nem állható álláspont, hogy a vizsgálóbírónak a Bp. 105. §-a alapján hozott elutasító

határozata — jogerőre emelkedvén — ügyszó? Oda, hogy az ügy végleg feltámaszthatatlanul el van temetve.

Mert újrafelvételre törvényes alap nincs. Ilyen indítványt a bíróság elutasítaná.

Ha pedig a kir. ügyészség az ügyből kikapcsolódna, a pótmagánvádló igyekezne fellépni, beleütközne a Bp. 445. § ama rendelkezésébe, mely szerint «új terhelő bizonyíték alapján egyedül a kir. ügyészség vagy a főmagánvádló indítványára van helye» újrafelvételnek, de a pótmagánvádlót ilyen jogkör meg nem illeti.

Vagyis az ügy véglegesen, helyrehozhatatlanul elveszett volna azért, mert a kényszerhelyzet előtt állott közvádló — hogy a Btk. 194. §-ával összeütközésbe ne jöjjön — a vizsgálat iránti indítványában elmulasztotta az 56 csalási esetet s az azokra vonatkozó bizonyítékokat szabatosan felsorolni.

Más kérdés aztán az, hogy mennyiben helyeselhető a vizsgálóbírónak a Bp. 104. §-ában előírt feltételekhez való merev ragaszkodása oly esetben, amikor előzően a letartóztatás kérdésében hozott határozata alkalmával már megállapította s kifejezésre is juttatta, hogy a gyanúsítottat a terhére rótt bűncselekmény nyomatékos gyanúja terheli. Mert ennek előzetes bírói megállapítása után a vizsgálat iránti indítvány elutasítása már nem jogi meggyőződésből fakad — aminek pedig bírói határozatnál hiányozni soha nem szabad.

Ismervén a vizsgálóbíró — korábbi határozatának meghozatalával végzett ügy tanulmányozása alapján — az eléje terjesztett bizonyítékokat, s abból már korábban megállapítván azt, hogy a vádló által megjelölt bűncselekmény elkövetésére megvan a nyomatékos gyanú; hogy az indítványban megjelölt bűncselekmény miatt büntető eljárásnak helye van; hogy az indítvány annak megtételére jogosult közvádlótól ered, a Bp. 105. §-a rendelkezése értelmében el kell rendelni a vizsgálatot s csak a törvény holt betűihez és nem szelleméhez ragaszkodik az a bírósági, aki az általa már jól ismert ügyben a közvádló indítványát — melynek megtételére amúgy is csak a kényszerhelyzet indította — formai hiány miatt elutasítja.

Visszatérve még egyszer arra az álláspontomra, hogy a vizsgálóbírónak vizsgálat iránti indítványt elutasító — jogerős — határozata dacára — nem lévén kötelező vizsgálat esetéről szó — az ügyet vádirattal vihetem az illetékes bírósághoz, utalok a Bp. 234. és 326. §-ainak 1. pontjaira, melyek szerint a vádtanács csak akkor utasíthatja el a vádiratot és illetve felmentő ítélet akkor hozandó, ha: «tárgyában korábban már jogerős ítélet volt hozva». Minthogy pedig ilyenek a vizsgálat iránti indítványt elutasító határozat nem tekinthető, a vádirattal bírói döntés elé vitt ügygel a vádtanács, illetve az ítélőbíróság érdemben kell hogy foglalkozzon.

Úgy vélem, hogy a fentiekben elég meggyőzően mutattam rá arra, hogy a bíróságnak a Bp. 105. § alapján hozott elutasító határozata nem ügyszó határozat. *Penyigey Manczur Lajos.*

Az «egyszerűsítés» bonyodalmai:*

XXV.

A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlésének határozatai.

A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése egyhangúlag elfogadta dr. Oppler Emil következő határozati javaslatát:

A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése határozottan visszautasítja azt az ügyvédséggel szemben bárhonnét és bárki részéről is hangoztatott vádat, mintha anyagi érdekeit a közérdek rovására jogosulatlanul előtérbe tolná és hogy tagjai közül sokan gyakran immorális módon** érvényesítenék saját és ügyfeleik jogait.

A magyar ügyvédség ma éppúgy, mint a multban, minden kérdésnél előtérbe állítja a magyar nemzeti államnak, a köznek és a jogkereső közönségnek érdekeit; erőlyesen szándékozik és fogja fokozott mértékben megvédeni bárhonnét származó támadásokkal szemben saját jogosult erkölcsi és anyagi érdekeit is, de a közérdekkel összhangban — amellyel ezek sohasem ellentétesek.

* Az előbbi közl. lásd a 3., 4., 5., 6. számunkban.

** Célzás Wekerle Sándor pénzügyminiszternek a kereszténygazdasági és szociális pártban tett arra a kijelentésére, hogy «az ügyvédek gyakran törvényszerű eszközkel, de igen sok esetben morálisan elítélendő módon árvereztetik a gazdákat».

Szerk.

Felszólítja a Kamara vezetőségét, hogy a jövőben minden, a kar erkölcsi tekintélye ellen intézett támadással szemben haladéktalanul és erőlyesen állást foglaljon az Ü. R. 19. §-a értelmében.

* *

A közgyűlés határozata az egyszerűsítési törvény kérdésében.

A Budapesti Ügyvédi Kamara elfogadta dr. Vekerdy Géza következő indítványát:

Indítványozom: mondja ki a közgyűlés, miszerint az Igazságügyminiszter Úrhoz felterjesztendő évi jelentésbe belefoglalja a Törvénykezelés egyszerűsítéséről szóló törvénnyel foglalkozó rész utolsó bekezdéseként a következőket:

«Megdöbbenéssel állapítja meg a Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése, hogy a Törvénykezelés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. tc. a törvénykezelés egyszerűsítésének céljait csak a legcsekélyebb mértékben szolgálja, ellenben egészében financiaális érdekeket szolgál, a jogkereső közönségre elviselhetetlen terheket ró, perjogi és alkotmányjogi biztosítékokat rombadönt és a személyes szabadság érdekeit veszélyezteteti, a törvényalkotásban sajnálatos visszaesés jelenségeit mutatja, s míg egyrészt a közjegyzőknek és végrehajtóknak indokolatlanul előnyöket biztosít, addig másrészt az ügyvédi kart felesleges munkákkal és kiadásokkal terheli s szerzett jogait megnyirbálja.

Felkéri a Kamara közgyűlése az Igazságügyminiszter Urat hogy a Törvénykezelés egyszerűsítéséről szóló törvény megfelelő törvényhozási módosítása iránt a megfelelő lépéseket haladéktalanul megtenni és a készítenő törvénytervezetet a Kamarának oly időben megküldeni szíveskedjék, hogy azzal a Kamara választmánya és közgyűlése az Ügyvédi Rendtartás 21. és 27. §-ai értelmében foglalkozhassék.»

XXVI.

Dr. Ribáry Géza indítványai a Te. végrehajtási §§-nak módosítása tárgyában.

1. *Végrehajtható kiadmányok.* A végrehajtható kiadmányok meghonosítása igen életrevaló gondolatot valósított meg, a megvalósítás módja azonban igen sok zökkenést idéz elő. Ennélfogva 1. kimondandó lenne, hogy a végrehajtható kiadmányok eggyel több példányban nyújtandók be, mint alány példány kézhezvételét a benyújtó fél szorgalmazza; a végrehajtható kiadmányok ezen első példányát külsővel látandó el, melyet a benyújtó fél szignálni köteles; ezen külsővel érkeztetési bélyegzővel látandó el a bíróságnál és arra feljegyzendő, hogy a szóbanforgó végrehajtható kiadmányból hány példány és kinek a kezéhez adatott ki. 2. Kimondandó lenne, hogy valamely ügyben a végrehajtható kiadmányoknak az egyik fél részéről történt igénybevétele nem akadályozza azt, hogy az ugyanezen ügyben szereplő másik fél is kaphasson tetszésszerűen példányban végrehajtható kiadmányokat, sőt azon fél is kaphasson további végrehajtható kiadmányokat, aki ilyeneket már igénybe vett. 3. Kimondandó lenne, hogy a végrehajtásnak végrehajtható kiadmányok útján való elrendelése csak egy lehetőség, azonban a fél soha sincs elzárva attól, hogy rendes végrehajtási kérvénnyel kérje a végrehajtás elrendelését még oly esetekben is, amidőn a törvény szerint végrehajtható kiadmányok is lenne helye, feltéve, hogy a fél bármely okból célszerűbbnek látja a végrehajtásnak végrehajtási kérvény útján való elrendelését. 4. Ha a végrehajtható a végrehajtható kiadmánytervezet külsőre reá írja azt a kérelmet, hogy a végrehajtást hivatalból kéri foganatosítani, úgy a végrehajtható kiadmányok első példányát a végrehajtást elrendelő bíróságnál marad, második példányát a végrehajthatóhoz kézbesítetik, harmadik, negyedik és esetleg további példányai pedig a végrehajtásnak hivatalból leendő foganatosítása végett kiadatnak az illetékes végrehajtható, illetve megküldetnek a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróságnak. E végből ezt a bíróságot a végrehajtható a végrehajtható kiadmány első példányának külsőjén ott, ahol a végrehajtásnak hivatalból való foganatosítását kéri, megjelölni tartozik.

II. *Végrehajtói díjak előlegezése.* 5. Vissza lenne állítandó a régi állapot, amely szerint a végrehajtó csakis az esetben követelheti a foganatosítási díjak előlegezését, ha a végrehajtás székhelyen kívül foganatosítandó, az árveréskitűzési díjak és árverésfoganatosítási díjak előlegezése pedig egyáltalában nem igényelhetők. Ha ezen egyedül helyes rendszer visszaállítható nem lenne, úgy

kimondandó volna, hogy a végrehajtó csak meghatározott minimális fixátalányok előlegezését igényelheti, pl. végrehajtás foganatosításánál a székhelyenkívüli foganatosításoknál igényelhető fuvar-költség előlegezésén felül minden megkezdett 100 P érték után 1 pengőt, de minimum 2 és maximum 20 pengőt; árverés kitűzésénél minden megkezdett 100 P érték után 50 fillért, de minimum 2 pengőt és maximum 10 pengőt.

III. *Végrehajtói díjak egységesítése.* 6. Kívánatos volna, ha a végrehajtói díjak a székhelyen és a székhelyen kívül foganatosítandó végrehajtásoknál egységesítenének, miután semmivel sincs indokolva az, hogy az a végrehajtást szenvedő, akinek lakóhelyén járásbíróság nincs, sokkalta magasabb végrehajtási díjakkal sújtassák, mint a járásbíróságok székhelyein lakó végrehajtást szenvedők.

IV. *Végrehajtói költségmegállapítás.* 7. A végrehajtó által kiszámított díjak a bírák, illetve ő. m. f. jegyzők által felülvizsgálandók, e végből a foglalási jegyzőkönyvek, amelyek a költségelszámítást tartalmazzák, a bíróságnak haladéktalanul bemutatandók és a bíróság részéről a foglalástól számított 15 nap alatt a jóváhagyási záradékkal ellátandók. A bíróság költségmegállapító határozatáról a felek csak az esetben kapnak értesítést, ha a bíróság a végrehajtó költségmegállapítását megváltoztatná.

V. *Foglalási jegyzőkönyvek kikészítése.* 8. Ezen újítás a gyakorlatban kitűnően bevált, úgyhogy kimondandó lenne, hogy a végrehajtó minden esetben köteles a foglalási jegyzőkönyv másolatát úgy a végrehajtatónak, mint a végrehajtást szenvedőnek kikészíttetni.

VI. *Árverés kitűzése.* 9. Kimondandó lenne, hogy a hivatalból foganatosított ingó végrehajtásoknál az első, de csakis az első árverést a végrehajtó hivatalból kitűzni köteles, ha csak a végrehajtató a kitűzés eszközléseig ellenkező óhaját nem nyilvánít, viszont ha az első ízben kitűzött árverés bármely okból jogerősíthető vagy eredményesen megtartható nem lenne, úgy a további árverés-kitűzések csakis a végrehajtató kérelmére eszközölendők, kivéve, ha a végrehajtató írásban oly kérelmet terjeszt elő, hogy a végrehajtó hivatalból tűzze ki az újabb árveréseket is mindaddig, amíg a lefoglalt ingóságok el nem árvereztettek. 10. Kimondandó lenne, hogy a végrehajtó ugyanazon végrehajtást szenvedő ellen az esetre is csak egy árverést tűzhet ki, ha az árverés kitűzése iránt több végrehajtató részéről érkeznek hozzá megkeresés. Akár hivatalból, akár valamelyik fél kérelmére tűz a végrehajtó árverést, ezen árverés mindazok javára kitűzendő, akiknek javára az árverési hirdetmény kibocsátásának napjáig a szóbanforgó ingóságok lefoglalva lettek, amint ez egyébként a törvény helyes értelmezéséből folyik.

VII. *Árverések bejelentése.* 11. Az árverési hirdetményeken feltüntetendő lenne, hogy az hivatalból tűzetett-e ki, avagy kérelemre, egyúttal meg volna jelölendő, hogy utóbbi esetben kinek vagy kiknek a kérelmére tűzetett ki az árverés. Külön bejelentés nélkül csak akkor tartandó meg az árverés, ha azon fél, akinek javára hivatalból tűzetett ki az árverés vagy azon végrehajtatók valamelyike, akiknek kérelmére az árverés kitűzetett és akik mint ilyenek, az árverési hirdetményben fel vannak tüntetve, az árverés napját megelőző hétköznapi déli 12 órájáig az árverést le nem mondják. Ily lemondás esetén is megtartandó az árverés akkor, ha az árveréshirdetményen szereplő azon végrehajtatók valamelyike, akinek javára az árverés szintén kitűzetett, az árverés napját megelőző hétköznapi déli 12 órájáig az árverést bejelentette. Az árverésfoganatosítási költség a követelések arányában csakis azon végrehajtatók között osztandó fel, — feltéve, hogy ez a költség az árverési vételárból ki nem telnek — akiknek a javára az árverés hivatalból vagy kérelemre kitűzetett és akik az árverést az azt megelőző hétköznapi déli 12 órájáig le nem mondták, továbbá azon végrehajtatók között, akik az árverést a most jelzett időpontig kifejezetten bejelentették.

VIII. *Végrehajtói iratok postai kézbesítése.* 12. Mindaddig, amíg a bíróság és a végrehajtók postai úton eszközözendő kézbesítései részére a portómentesség az egész vonalon biztosítható nem lesz, a végrehajtók kézbesítéseiket (foglalási jegyzőkönyvek, árverési hirdetmények) stb., portóköteles levélben csakis azon végrehajtókkal szemben eszközölhetik, akik a postai úton való kézbesítéseket saját maguk írják elő, míg ellenesetben a végrehajtói kézbesítések a bírósági kézbesítők útján eszközözendők, kivéve, ha valamelyik érdekelt végrehajtató a más végrehajtató részére eszközözendő postai

kézbesítés portóköltségét előlegezi; amennyiben ezen portóköltségek előlegezése az árverési hirdetmény kibocsátása előtt történt, úgy azok már az árverés-kitűzési díjjal kapcsolatban állapítandók meg az előlegező végrehajtató javára, ellenesetben pedig a legközelebbi költségmegállapítással kapcsolatban.

IX. *Zárfeloldások.* 13. Kimondandó lenne, hogy nemcsak a végrehajtást szenvedő jogosult a követelés kiegyenlítése alkalmából kívánni a végrehajtatótól a zárfeloldást, hanem a végrehajtató is kívánhatja, hogy a végkiegyenlítést igazoló nyugta kiállítása előtt, illetve azzal egyidejűleg a zárfeloldás iránt intézkedés történjék. Amennyiben a végrehajtást szenvedő e végből teljesen kész és beadásra alkalmas kérvényt a végrehajtató ügyvédjének szignálás végett át nem adna, úgy a végrehajtató ügyvédje jogosult a zárfeloldás eszközlése ellenében kívánni, hogy ezen kérvény költségét a végrehajtást szenvedő ugyancsak egyenlítse ki és a követelés végkiegyenlítését csakis ennek megtörténtével tartozik igazolni.

XXVII.

«Egyszerűsített» eljárás házassági perekben.

A fenti cím alatt a Jogtudományi Közlöny február hó 1-én megjelent 3-ik számában közzétett cikk — eltekintve annak a szakközleményekben szokásos tárgyilagosságot javarészen nélkülöző hangjától — félremagyarázásra alkalmas s ekként helyreigazításra szoruló téves megállapításokat tartalmaz.

Téves a cikknek az az állítása, mintha a közjegyzők már «berendezkedtek» volna arra, hogy «összes helyhatósági bizonyítványokat ők fogják csinálni». Ezzel szemben tény az, hogy a közjegyzők mindjárt a 49,000/1930. I. M. rendelet megjelenése után e rendelet és a Te. helyes értelmezése alapján arra a határozott álláspontra helyezkedtek, hogy új hatáskörüket tisztán és kizárólag a Pp. 648. § 3. bekezdése alapján a házassági életközösség helyreállítására kötelező bírói határozat kibocsátása iránt benyújtott kérelemhez szükséges nem «helyhatósági bizonyítvány», hanem az elhagyást és annak tartalmát igazoló tanusítvány kiállítására terjed ki. Tehát sem a Pp. 649. § alapján meginduló eljáráshoz, sem pedig a H. T. 77. § a) és b) pontjai s esetleg a 80. § alapján a házasság felbontása iránt benyújtott keresetekhez bármilyen vonatkozásokban szükséges tanusítványokra vonatkozólag megállapították, hogy azok kiállítása közjegyzői hatáskörbe nem tartozik. Ezirányú «törvénytelen abuzus» kifejlődését, sőt még a keletkezését is maguk a közjegyzők akadályozták meg, amint ezt egy közjegyzői értekezleten kialakult álláspontnak megfelelően a Kir. Közjegyzők Közlönye ezévi januáriusi számában dr. Barcs Ernő budapesti kir. közjegyző tollából megjelent cikkben foglaltak s az a körülmény is kétségtelenül bizonyítja, amely szerint a Kir. Közjegyzők Országos Egyesülete hivatalos átiratban megkereste Budapest székesfőváros polgármesterét a kerületi előjáróságok azirányú utasítása végett, amely szerint helyhatósági bizonyítványok kiadását csupán a Pp. 648. § 3. bekezdése alapján benyújtott kérelemhez szükséges bizonyítványra vonatkozólag tagadhatják meg, minden más esetben a helyhatósági bizonyítványt a felek kérelmére kötelesek kiállítani. A törvénytelen abuzus kialakulásának megakadályozására irányuló figyelmeztetés tehát éppen a közjegyzők ezirányú határozott fellépése következtében kissé elkészt s a fentiek szerint tárgytalanná is vált.

Az utolsó együttlákás és a gyermektelenség igazolására vonatkozó tanusítvány kiállítását a Te. közjegyzői hatáskörbe szintén nem utalta. (L. Kir. Közjegyzők Közlönye 1930. decemberi számában dr. Antalffy Zsirus Aladár cikke.) E körülményekről tehát a közjegyzők «külön» tanusítványt nem állíthatnak ki. Véleményünk szerint azonban éppen a felek érdekében semmi törvényes akadálya nincs annak, hogy a Te. 56. §-a alapján kiállított tanusítvány erre vonatkozólag is tartalmazzon adatokat, már amennyiben a kihallgatott tanúk ezeket a ténykörülményeket is igazolhatják. Hogy e körülményekre vonatkozólag a bíróság a tanusítványt megfelelő igazolásnak elfogadja-e, az természetesen más kérdés.

Abban igaza van a cikkírónak, hogy a Te. 56. §-ában felhívott, az előzetes bizonyítási eljárásra vonatkozó szabályok, illetve a Pp. 384. §-a alapján vitatni lehetne azt, hogy a közjegyző a tanúk kihallgatásáról s annak határnapjáról az ellenfelet is — esetleg kinevezendő ügygondok útján — értesíteni volna köteles. Mivel azonban ez az álláspont a Te. miniszteri indoklásában kifejezésre

juttatott elvekkel s így különösen az eljárás egyszerűsítésével összhangba sehogy sem volna hozható, ez a szigorú törvényanyagarázat gyakorlati alkalmazást nem nyerhet s a tanu kihallgatásáról, illetve a határnapról az ellenfelet értesíteni nem kell. (L. Dr. Barcs Ernő idézett cikke.)

A Te. életbeléptetésével kapcsolatos új közjegyzői teendők díjazásának törvényes szabályozását elsősorban is maga a közjegyzői kar sürgeti. (L. Dr. Antalffy-Zsiros Aladár idézett cikke.) A meghatalmazás aláírás hitelesítési költsége, illetve ennek mértéke az érvényben levő díjrendelet, a 606,000/1926. I. M. sz. rendelet vonatkozó rendelkezései alapján határozott és kétségen felül áll. E szerint oly okiraton való aláírás hitelesítése, ahol érték kitüntetve nincs, ilyen a dolog természete szerint a házassági perekben adott ügyvédi meghatalmazás, egy aláírást számítva, a 80 fillér bélyeggel együtt 3 pengő 35 fillér. A Te. 56. §-a alapján kiállított tanusítvány költségeit háromoldalas jegyzőkönyvet és tanusítványt véve alapul, a 3 P 20 fill. bélyegkiadással együtt a hivatkozott díjrendelet vonatkozó tételeinek analóg alkalmazása mellett az ezirányban kifejlődött gyakorlat 23 pengő 60 fillér összegben tartja felszámíthatónak. (L. Dr. Barcs Ernő idézett cikke.) Ez az összeg, tekintve, hogy egy ilyen tanusítvány kiállításával kapcsolatos munkálatok a leíró személyzet bevonásával legalább egy órai időt igényelnek, túlmagasnak nem minősíthető. Kétségtelen, hogy ha olyan felszámítás tényleg előfordult, amiről a cikkíró említést tesz, ezt a kezdő időkben a költségek kérdésében való tájékozatlanság talán enyhítheti, de véleményünk szerint sem mentheti, azonban egy ilyen szabálytalan felszámításért a komoly jogszolgáltatási tevékenységet végző egész kart felelőssé tenni és elítélni a tárgyilagos igazsággal összeférő eljárás mégsem lehet.

Ami végül általánosságban illeti a cikkíró részéről különös idegességgel kezelt közjegyzői költségek kérdését, illetve a Te. által megállapított új hatáskörjövdelem többletét, tekintettel arra, hogy a vonatkozó statisztikai adatok szerint a házassági pereknek mintegy 80 %-át szegényjogon folytatják le, amely esetekben is a közjegyző díjat nem számíthat fel, illetve nem hajthat be, ezúttal csupán munkatöbbletről, de jövedelemtöbbletről semmi esetre sem lehet szólni. Dr. Szemerjay-Petrán Tibor.

A magyar btkvi revízióról.

A Magyar Jogászegylet 1930. nov. 9. közgyűlésén dr. Szász Béla elnöki megnyitó beszédében azt mondta: «Élénkebb tevékenységre lenne szükségünk különösen a büntetőjog területén, ahol nagyon kívánatos lenne az újabb kodifikációk ezidőszertinti állásának s haladásának megismertetése» (I. Magy. Jog. Egly. Ért. új f. XXII. k. 117. l.).

Most, amikor Csemegi Károly művét nem az erőtlenség roszdájába, de vérbe-vasba fullasztotta az eliramlott 50 esztendő, túl-szűkre van szabva ez a működési program. A magyar büntetőjogtudomány hiába csillogtatja annyi igaz gyöngyét, ha mind csak a régi dicsőség visszfényében fürdik.

1.

Szeretném újra kifejtetni, hogy az 1843. javaslatnak főleg általános része az az alap, amelyre visszatérnünk kellene. Ne kicsinyelje senki az onnan átömleszthető nemes hormonokat, mert ezek igazi életelixirjeivé válhatnak az új magyar btkv egész szervezetének.

Szeretnék reámutatni arra, hogy a Vergl. Darst. d. deutschen u. aul. Strafrechts mindegyik 16 kötete elé odanyomtatott Liszt-féle bevezető sorokkal egybehangzóan, milyen fejezetekben lehetne a nemzetközi jogegyenlőség felé közelednünk.

Szeretnék kitérni arra is, hogy az életbeléptetésről meg a bűnv. perri módosításáról szölandó törvénytervezetekben a monakói, bécsi stb. rendőrkongresszusok határozatain túlmenőleg miként kellene a nemzetközi repülőrendőrbbrigádok eszménye felé közelednünk és hogy a petite criminalité elleni küzdelem a kihágási btkvből miként lenne áttérő az alapkódexbe a melléktörvények anyagával együtt.

De mindez időelőtti volna. Nem hallgathatom el azonban azt a meggyőződésemet, hogy csak csonka jog lehet az, amit az osztrák magánjog és a francia kódexek kiszögelléseitől érdes utódállambeli

joggyakorlatban megedzett, elszakított magyar jogászok közreműködése nélkül próbálnak kicsiszolni a budapesti jogászok.

2.

A svájci büntetőtörvénykönyveknek és tervezeteknek nem akadt még Meszlény-e, aki ezeket az ottani joggyakorlat élettéljes lefestése kapcsán élénk állíthatná. Az olasz és norvég büntető gyógyintézetek tanulmányozására sem osztott stipendiumot a kormány (egy-kori szerkesztői székemből eredmény nélkül csábítottam dr. Finkey Ferencet. akkor még professzort, erre a terrenumra). Igaz, hogy a közönséges elmeegógyintézetek reformja itt a prius. Nem egy orvostudósunk már megtette az ehhez kellő tanulmányutat, amelyre nem régiben Aschaffenburg kölni professzor invitált meg engem, aki nem mehetek, bár örömet mennék oda.

A succrescentiáról pedig egyetemi szemináriumaink és a collegium hungaricum-ok még nem eléggé gondoskodnak. Orvosi és jogi szaklapok «Prae Medicus» meg «Junger Jurist» néven rovatot bocsátanak rendelkezésére Németországban. Ezen a példán lehetne okulni, de persze nem szervezkedési meg pedagógiai, hanem tudományos irányba kell terelni a tollat ragadó jogászifjúságot. Figyelmüket reá kell irányítanunk arra, hogy a jogásznak is be kell pillantania a rokntudományokba, az emberlélek tudatalatti mélységeibe, az agyvelő, csont-, ideg-, véredényrendszer kusza szövédékebe, a kattogó gépmadarakat és a hullámzó étert is béklyóba verő, de a jogéletre is jelentős technikákba.

Meg kell velük éreztetnünk, hogy *meddő a dogmatika, ha ki nem egészül a büntetőjogi realitákba való beéléssel*. A képtávíró, a vegyész, fényképész, bakteorológus szerepét a nemzetközi nyomozólevélben, ujjnyomat- és helyszínrajz-közlésekben, a nemzetközileg is fontos harcban az okirathamisítók ellen meg kell érteniök, ha az új magyar büntetőjog megalkotásánál segédkezet akarnak nyújtani.

3.

A személy-, család- és örökjog nemzeti irányú és konzerválást igénylő. Kodifikálásuk legfeljebb csak pedagógiai szükséglet lehet. A kötelmi- és dologi jog a nemzetközi élet zajló áradatában speciális törvényekkel időnként kaphat újabb támaszpontokat. *A büntetőjogi kodifikáció ellenben a jelenkori alkotmányi fejlődésmentben fokozottan sürgős szükséglet már rövid időszakok alatt is, új monarchiákban, republikákban és diktatúrákban egyaránt.*

Még a hősi halált halt dr. Degré Lajos jelenlétében, illetékes helyen reámutattam arra, hogy a btkvi revíziónak 1913/4-i túlgyors iramát nem tudom méltányolni, az 1914 utáni korszakot ellenben már az előrehaladás díszjelzőjével csak rágalmazni tudnánk.

A világirodalomtörténet alapigazsága az, hogy legendák, mesék, eposzok, tragédiák anyaga Európa és Ázsia népei között ide-oda áramlik. A filozófiai rendszerek és a vallások története is hasonló tanulságokkal szolgál. A népeknek maguknak, eszmeáramlataiknak és az összes élőlényeknek körforgásába bevilágított már a tudomány, mely reá villantott arra is, hogy még a naprendszerek sorsa is összefüggésben áll a köztük örvénylő erőkkal.

Nem csodálkozhatunk tehát azon sem, hogy a német mult századokbeli partikuláris törvénykönyvekből és a francia kódexekből a svájci kantonokba szivárgó definíciók a cári legújabb orosz büntetőkönyvbe is eljutnak és hogy onnan egyre finomodva a legújabb középeurópai büntetőkönyvekbe és tervezetekbe visszakeringenek. A beszámíthatatlanság és a korlátolt beszámíthatóság körülírásánál ezt már régebben alkalmam volt felemlíteni.

A börtönrendszerek német és spanyol előzmények után észak-amerikai reformatorykon át hasonló módon térnek vissza a legújabb középeurópai kódexeken és tervezetekben keresztül, el egészen a legújabb szovjet-szabályzatokig. Nem kételkedem benne, hogy a revíziót előkészítő tudósaink figyelmét mindez nem fogja elkerülni. De az osztrák-magyar monarchia utódállamainak legújabb tervezeteit kellene, hogy ők a nemzetközi tudomány fórumain bemutassák, mert ezek már a mi érdekszféránkba tartoznak (a román pár év előtti btkvi tervezet németre fordítását a boroszlói Schmiedt tanár a «Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher» részére bár nekem szánta, de ebből semmi sem lett).

A magyar büntetőjogi kultúrközpont és a végek közötti kapcsolatoknak gondozása nélkül pedig üres malomba örölné a btkvi revízió is. Még kezdeményezésnek sem láttam nyomát ez irányban.

Dr. Reisinger Ferenc.

Törvényjavaslat a földteherrendezés előmozdítására szükséges intézkedésekről.

A jelenleg tárgyalás alatt álló javaslatról mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a javaslat tárgyalása jogászörökben alig keltett érdeklődést, annak dacára, hogy a javaslatban foglaltak megérdemlik, hogy azzal a legtöbbször foglalkozzanak. Az érdeklődés hiánya elsősorban abban keresendő, hogy a javaslatot a jogászörök alig ismeri, hiszen ahhoz jóformán hozzá sem juthatott és csupán a javaslatnak az országgyűlésen való keresztülhajszolása közben a hírlapokból értesült, jórészt laikus hozzászólásokból és hírlapi cikkekből, a javaslat lényegéről.

A javaslat 21 §-ban foglalja össze az eladósodott földbirtokosok teherrendezésének szabályait, és pedig az első §-ban megállapítja az államkincstár szavatosságát azokért a fizetési kötelezettségekért, amelyeket a Magyar Pénzügyi Szindikátusra ruháztak át, illetve amelyek ezen Szindikátusnál a hitelező javára írtak, továbbá az ezen Szindikátus által kibocsátott kötvényekért. A 2—6. §-ok a kötvények fedezetéről, azok óvadékképes adó- és végrehajtásmentes voltáról és a Pénzügyi Szindikátus alapszabály-módosításáról szólnak, valamint megadják ezen Szindikátusnak mindazokat az adó- és illetékkedvezményeket, melyek az ú. n. altruista pénzügyi intézeteket az 1928. XX. tc. alapján megilletik. A 8—10. §-ok a teherrendezésre irányuló tárgyalás elrendeléséről és ennek telekkönyvi feljegyzéséről intézkednek, felsorolva azokat az eseteket, amidőn ez a rendezés elrendelhető és kimondva, hogy a tárgyalás telekkönyvi feljegyzésének az a hatálya van, hogy a feljegyzéstől számított három hónapon belül árverést kitűzni nem lehet, és ha az már kitűzetett, úgy a határnap beállítandó. Ugyanez áll a mezőgazdaság felszerelését képező ingóságokra is, kivételt képeznek azonban a záloglevelek és az ú. n. populáris papírok kibocsátásának alapjául szolgáló, valamint a külföldi pénzügyi intézetek javára bekebelezett követelések és az Országos Központi Hiteleszövetkezet kötelekbe tartozó szövetkezetek követelése.

A 11—13. §-ok a tárgyalás mikéntjének irányelvét tartalmazzák, annak bizonyos magánegyeségi színezetet adva, viszont a javaslat 14. §-a kényszerítő intézkedéseket tartalmaz az egyességhez hozzá nem járuló hitelezőkkel szemben, kimondván azt, hogy az ily hitelező kérelmére csak akkor lehet az árverésen az ingatlant eladni, ha az árverési vételár az előző hitelezők követelését teljesen fedezi. Az esetleg sikertelen árverés minden költsége azt a végrehajtatót terheli, aki az egyességhez nem járult hozzá és az árverésnek a költségeit az illető előlegezni köteles. Persze az altruisták és az O. K. H. itt is kivételek; nekik szabad előlegezés nélkül és az adós költségére sikertelenül is árverezni. A mezőgazdasági felszerelés a teherrendezés feljegyzésétől számított két éven belül az egyességhez hozzá nem járuló hitelező kérelmére egyáltalában nem árverezhető el. Ezen korlátozások csak valamennyi hitelező beleegyezésével törölhetők. A 17. § rendkívüli adó- és illetékkedvezményeket nyújt, köztük a pénzügyi igazgatásunkban eddig pártatlanul álló kedvezményt, hogy amennyiben a Pénzügyi Központ vagy valamely tagintézet veszi meg árverésen az ingatlant és azt öt éven belül bármely idegennek vagy 10 éven belül a volt földtulajdonos rokonainak továbbadja, úgy nemcsak hogy az illető intézet nem tartozik vagyonátruházási illetéket fizetni, de az utóbbi esetben a tőle visszavásárló volt földtulajdonos sem tartozik vagyonátruházási illetéket fizetni.

Végül a 18—21. §-ok a vegyes- és zárórendelkezéseket tartalmazzák, melyekből bennünket leginkább a 20. § érdekel, mely az igazságügyminisztert felhatalmazza arra, «hogy amennyiben a jelen törvény végrehajtásához szükségesnek látja, a telekkönyvi rendtartásnak, a végrehajtási és csődeljárásnak szabályait rendeltel kiegészítheti és módosíthatja».

A törvényjavaslat az utóbbi idők törvényalkotási lázában annyira divatosá vált ú. n. kerettörvények közé tartozik. Úgy szólván egyetlen szakasza sincs, amelyik konkrét és szabatos, mindenesetre egyformán alkalmazandó szabályokat tartalmazna, hemzseg benne, hogy «a pénzügyminiszter felhatalmaztatik», ami mind külön rendeletet jelent. Bizonytalanságban hagy például olyan fontos kérdésekben, hogy mik lesznek a kötvények kamatozási, kibocsátási és törlesztési feltételei, bár az indokolásban a pénzügyminiszter megjegyzi, hogy ezeket a feltételeket hogyan képzei el, azonban egy később kibocsátandó rendeletben óhajtja a pontos adatokat közölni. Eltekintve attól, hogy súlyos alkotmányjogi

sérelemnek látszik, hogy az állam szavatossága mellett kibocsátandó kötvények, amelyek tulajdonképpen egy belső államkölcsön kötvényeinek természetével bírnak, kibocsátási, kamatozási és törlesztési feltételei nem a törvényhozás, hanem a pénzügyminiszter által állapíttatnak meg; a hitelezőknek, akik követeléseik fejében ilyen kötvényeket kényszerülnek elfogadni, sem nyújt elég garanciát a rendeleti úton való szabályozás, amely természetesen ugyanígy rendeleti úton módosítható, avagy megváltoztatható is és a hitelezők méltán lehetnek bizalmatlanok egy olyan rendezéssel szemben, ahol követeléseik már egyességileg leszállított összege a kötvények esetleg változó kamatozása és így változó árfolyama folytán a mindenkori pénzügyminiszter kénye-kedve szerint vagy a változó politikai irányzat szerint változásoknak van kitéve.

A javaslat 14. §-a az ú. n. fedezeti elvet valósítja meg, amely a magyar végrehajtási eljárásban eddig ismeretlen volt. A gyakorlatban el fogja ugyan érni a törvényhozó által kívánt célt, tudniillik az ingatlanárverések számának nagymértvű csökkenését, de egyúttal rendkívül káros hatással lesz a mezőgazdasági hitel és különösen a gazdák áruhitelére szempontjából, mert hiszen a hitelezők óvakodni fognak attól, hogy az elsőhelyen kívül további hiteleket nyújtsanak a mezőgazdáknak. Igaz ugyan, hogy a javaslat 8. §-a csak az 1931. évi március hó 1. napja előtt keletkezett követelésekre vonatkozólag tartja elrendelhetőnek a teherrendezési eljárást, de részben ez alól kivétel is van, amennyiben az imént megjelölt határnap előtt keletkezett követelések rendezése ezt szükségessé teszi, részben precedens lévén, sohasem lehet tudni, nem-e fogja valamely későbbi intézkedés ezen törvényben megállapított határnapot kitolni.

A javaslat az adós védelmében sokszor túlmegy a szükséges mértéken és különösen veszedelmes a 20. §-a, mely az igazságügyminisztert felhatalmazza a javaslat céljainak sikere érdekében a telekkönyvi rendtartás végrehajtási és csődeljárás rendeleti úton való módosítására, aminek következménye természetesen az lesz, hogy a sokszor rosszhiszemű adósok a nekik ily módon nyújtott alkalmossal élni fognak és minden esetben meg fogják hiúsítani azt, hogy a hitelező követeléséhez juthasson. Eme törekvésükben erkölcsi támogatást fognak találni a javaslat indokolásában, amely tulajdonképpen igazolása a nemfizető adósoknak, midőn a telekkönyvi ranghelyben hátul álló és így magukat csak félig-meddig biztonságban érző hitelezőkről szószerint a következőképpen ír: «Az ily hitelezőknél nem is beszélhetünk jóhiszemű eljárásról; inkább arra kell következtetni, hogy az illetők az árverés megkérésével esetleg csak azt célozzák, hogy a maguk részére jogosulatlanság előnyököt csikarhassanak ki». Ha maga a törvény indokolása rosszhiszeműnek nevezi a hitelezőt, aki bírósággal megítélt követelését szorgalmazza és csaknem a zsarolás bűncselekményének tényálladékát állapítja meg vele szemben, nyilvánvaló, hogy ezzel csak serkenteni fogja a fizetésre amúgy sem túlságosan hajlamos adósokat arra, hogy ne fizessenek, hogy pereltessék magukat, mert hiszen nemcsak hogy veszélytelenül tehetik, de ellenkezőleg, amennyiben a végrehajtással igazolják az árverési veszélyt, úgy adósságaik egy részének elengedéséhez és nagymértvű kamatcsökkentéshez tarthatnak igényt.

Arról, hogy mi történjék, hogy ha az adós rosszhiszemű és nem a hitelező, a javaslat nem intézkedik, úgy látszik, hogy a javaslatot benyújtó pénzügyminiszter úr ez utóbbi esetet elképzelhetőnek sem tartja.

Dr. Gutman Lajos.

Fontos, kialakulóban levő gyakorlat az igényper költségei tárgyában.

Régi fájó sebe az ügyvédségnek az igényper költsége.

Az igényper költsége tekintetében a bíróságok a végrehajtási törvény 98. és ritkábban a 99. §-ai értelmében járnak el.

Ez a két törvényhely két végletet tartalmaz.

A 98. § értelmében a bíróság a perköltségeket kölcsönösen megszünteti akkor, ha a foglaláskor fennforgó körülményekből azt lehetett a végrehajtónak jóhiszeműen vélelmezni, hogy a lefoglalt tárgyak a végrehajtást szenvedő tulajdonai.

A 99. § pedig arra az esetre intézkedik, ha az igényt a bíróság nyilván alaptalannak találja, amely esetben nemcsak perköltséget fizet a felperes, hanem még esetleg meg is bírságozhatják.

Hogy a bíróságok a végrehajtási törvény 99. §-át valaha is alkalmazták volna. — eltekintve egy-két szörványos esettől — nincsen tudomásom.

Kétségtelen, hogy az igényperekben vesztés kizárólag az ügyvéd volt eddig.

Az igényper költségeit nem nagyon lehetett a megbízó félnek felszámítani, mert hiszen egy sikeres igényper egyenlő volt a saját fél, vagyis a végrehajtató követelésének a megsemmisülésével. Ilyen esetben pedig a megbízó fél szinte kabinetkérdést szokott csinálni az igényper költségeiből.

1928. év óta azonban lassankint olyan bírói gyakorlat kezd kialakulni, amely némiképpen alkalmas és hivatott az ügyvéd ezen eddig ingyenes munkájának a kárpótlására.

Ez a kiforrásban levő bírói gyakorlat a végrehajtási törvény 27. §-án alapszik, amelynek első bekezdése szerint a végrehajtási költségeket a marasztalt fél viseli akkor is, ha a perköltségek megfizetésére nem köteleztették.

Fontos esemény volt, amidőn a budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság meghozta a 21. Pf. 12,129/1928/12. számú végzését, amellyel az elsőbíróság végzését részben és akként változtatta meg, hogy a folytatólagos kielégítési végrehajtást az igényperbeli költségek erejéig elrendelte a végrehajtást szenvedett szemben.

Bár azóta a bíróság már eltért ettől a gyakorlattól és más eljárással közelíti meg ugyanezt az eredményt, mégis szükségesnek tartom ezen elvi jelentőségű határozat indokolását, amely annak idején nem részesült kellő figyelemben, szószerint közöljem:

«Az alapfogalás alkalmával összeírt ingók igényper folytán feloldattak. Az igényperben hozott ítélet a perköltségeket kölcsönösen megszüntette, a perbíróság azonban az alperesként perbevonott végrehajtató képviselőjének perbeli díját a Ppé. 18. §-a alapján saját felével szemben 100 pengőben megállapította.

E tényállás mellett a végrehajtató a *folytatólagos kielégítési végrehajtás* iránti kérvényében a végrehajtást a 100 P igényperbeli költség erejéig is elrendelni kérte, ez irányú kérelmével azonban az elsőbíróság azzal utasította el, hogy az igényper költségére nézve a végrehajtást az illető ügyiratokban szereplő bírósághoz (az igényper bíróságához) beadandó kérelemmel kell szorgalmazni. Az elsőbíróság e rendelkezése, indokolása téves.

Téves az indokolás elsősorban azért, mert az elsőbíróság nyilván úgy fogta fel a helyzetet, mintha az említett perköltség az igényperben az ellenféllel szemben lett volna megítélve.

Kétségtelen ugyanis, hogy a perbíróságnál a végrehajtató alperes költségei erejéig csak az esetben kérhette az ellenfél ellen a végrehajtást, ha e költségek azzal szemben végrehajtható határozattal megítélve lettek volna, ez az esetben azonban fenn nem forog. A kérdés egyedül az, hogy az eredményes igényperben végrehajtató alperes részéről felmerült s bíróilag megállapított költségek a végrehajtást szenvedőt terhelik-e és a végrehajtató követelésének járulékkául minősíthetők-e.

A kir. Törvényszék a kérdést *igenlőleg* oldotta meg.

A végrehajtási törvény 27. §-ával kapcsolatban kifejlődött állandó bírói gyakorlat szerint a végrehajtást szenvedőt külön marasztalás nélkül terhelik minden költségek, melyek a kielégítési végrehajtási eljárás folyama alatt és ebből folyólag a *végrehajtató követelésének biztosítása és kielégítése céljából szükségképp felmerültek és bíróilag megállapítottak*.

Az igényper, bár önálló eljárás, mégis szoros kapcsolatban van a végrehajtási eljárással, mert egyrészt annak megindítására a fogatosított végrehajtás szolgál alapul, másrészt, mert az igényper kimenetele befolyásolja a végrehajtási eljárás további sorsát és végrehajtató kielégítési lehetőségét.

E perben végrehajtatonak védekezni kell, hacsak annak nem akarja kitenni magát, hogy alaptalan keresettel megfosztanók a kielégítési alaptól és kétségen felül áll, hogy a perben való részvételére, annak szükségességére, közvetve a végrehajtást szenvedő fizetési késedelme szolgáltatott okot és az így felmerülő és a perben meg nem térülő perköltségek, feltéve, hogy a foglalás jóhiszeműen és szabályszerűen fogatosított, a fentiekből folyólag a végrehajtató részére a végrehajtást szenvedő által megtérítendő. Adott esetben a végrehajtatók által szabályszerűen lefoglalt ingók az igényperben jogerősen feloldattak és a perköltségek kölcsönösen meg lettek szüntetve, ami a végrehajtató jóhiszemű eljárását tanúsítja, a fenti kifejtettek szerint tehát az alperesként perbevonott

érdekének megóvása céljából védekezni kénytelen végrehajtatók részéről felmerült és a Ppé. 18. §-a alapján megállapított költségek a végrehajtás költségek közé számítandók.»

Egyideig a vidéki járásbíróságok is elrendelték a folytatólagos kielégítési végrehajtást az igényperbeli költségek erejéig a végrehajtást szenvedett ellen, utóbb azonban, e helyütt most részletezni nem kívánt anomália származott ebből a bírói gyakorlatból, úgy, hogy a budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság 21. tanácsa ezt a gyakorlatot megváltoztatta és többféle kautélához kötötte annak kimondását, hogy az igényper költségeit is a végrehajtást szenvedett tartozik viselni.

Így ismertetem a budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság 21. Pf. 20,888/1930/7. számú végzését, amely az igényper költségeinek erejéig megkért kielégítési végrehajtási kérelmet a következő feltűnően érdekes indoklással utasította el:

«Az 1928. évi augusztus hó 4. napján 21. Pf. 12,129/1928. sz. alatt kelt végzésben foglalt álláspontjával szemben a kir. törvényszék újabban kivétel nélkül annak a jogelvnek szerez érvényt, hogy olyan esetben, amikor a bíróság a sikeres igényper költségét a perben érdekelt felek között kölcsönösen megszünteti, a végrehajtató az igényperben felmerült költségeit jogosult ugyan a végrehajtást szenvedő ellen felszámítani, a végrehajtást fogatosító bíróság azonban köteles az 1881 : LX. tc. 27. §-ában foglalt rendelkezések okszerű következményeképp a végrehajtást szenvedő *esetleges* meghallgatását és az igényper adatainak szorgos mérlegelése után abban a kérdésben dönteni, vajjon a végrehajtató felszámította költség vagy annak valamely részösszege áthárítható-e a végrehajtást szenvedőre.

A kir. törvényszék újabb állásfoglalása abban a jogszabályban találja indító okát, hogy a végrehajtató ellenfelével szemben csakis olyan költségeknek a behajtását szorgalmazhatja, *amely költségre vonatkozó igényének jogosultságát az illetékes bíróság a végrehajtást szenvedővel való vonatkozásban is elbírálta és amely költséget a bíróság kifejezetten a végrehajtást szenvedő részére jogerősen megállapított*.

Az ügy ismertetett állásában a járásbíróság elutasító döntése helytálló, amiért is a kir. törvényszék az elsőfokon eljáró bíróságnak felfolyamodással sikertelenül megtámadott végzését helybenhagyta.»

Meg kívánom jegyezni, hogy az elsőhelyen ismertetett végzés meghozatalakor a 21. fellebbezési tanács más összetételben ítélkezett, mint a második végzés meghozatala alkalmával.

Ezekután felmerül a következő praktikus kérdés:

Mit kell tenni, hogy az igényper költségei jogszerűleg és végrehajtás terhe mellett a végrehajtást szenvedett terhére legyenek megállapítva?

Hogy az ügyvédi kar részére ezen fontos határozat meghozásának, a következő előfeltételek szükségesek:

1. Szükséges, hogy az igényper bírósága a perköltségeket a felek között kölcsönösen megszüntesse. Ez két okból szükséges:

a) egyrészt azért, mert ez a határozat *automatice* igazolja a végrehajtató jóhiszemű magatartását,

b) mert ha az igényper bírósága az elutasított felperest kötelezi az igényperbeli költségek megfizetésére, még behajthatatlanság esetén sem lehet a létező jog szerint a végrehajtást szenvedettet terhelni az igényper költségeivel.

2. Szükséges, hogy a végrehajtást *fogatosító bíróság* a felek és esetleg a végrehajtást szenvedett meghallgatása és az igényper adatainak szorgos mérlegelése után eldöntse, hogy vajjon a végrehajtató által felszámított igényperbeli költségek erejéig elrendelhető-e a folytatólagos végrehajtás a végrehajtást szenvedővel szemben? A fellebbezési bíróságnak másodhelyen ismertetett végzése szerint a fogatosító bíróság előterjesztett kérelemre köteles a feleket e tekintetben meghallgatni.

3. Szükséges, igen természetesen, hogy a pervesztés igényperbeli alperes jogi képviselője a Ppé. 18. §-a alapján költségeinek megállapítását kérelmezze.

Igen érdekes megállapítása a fellebbezési bíróság másodhelyen ismertetett határozatának azon része, hogy a fogatosító bíróság a lefolytatott igényper természetét a végrehajtást szenvedővel való vonatkozásában is elbírálja.

Ez nézetem szerint annyit tesz, hogy a fogatosító bíróság a felek személyes meghallgatása során vizsgálni fogja, hogy vajjon az igényper nem-e a végrehajtást szenvedett intervenciójára indult-e meg.

Hogy a bírói gyakorlat hogy fog kialakulni, azt természetesen nem tudhatja előre senki. Nézetem szerint a legnagyobb harcok akkor fognak keletkezni, amidőn olyan igénylő felperes által megindított igénypernek a végrehajtást szenvedett való vonatkozását kell személyes meghallgatás után felülbírálni, amidőn az igénylő felperes például tulajdonjog fenntartásával adott el árut és a végrehajtást szenvedett kötelességszerűleg értesítette az eladót, hogy a tulajdonjog fenntartásával eladott árut lefoglalták.

Utalok a zongora-, bútor- és írógépkereskedőkre, akik valóban jóhiszeműen szokták az igénypereket megindítani.

A végrehajtási törvény 48. és a T. 66. §-ai különös jelentőséget nyertek ezen kialakulóban levő bírói gyakorlat folytán.

Az adósok meg fogják tanulni, hogy kéznél legyen az az okirat, amelyből a kiküldött és a végrehajtató képviselője meg tudja állapítani, hogy a lefoglalni kívánt dolog tulajdonjog fenntartásával került a végrehajtást szenvedett birtalatába. Ha a kiküldöttek az idevonatkozó okiratok felmutatását a végrehajtási jegyzőkönyvben tanusítani fogják, akkor nem lesz akadálya annak, hogy az igényper bírósága megállapítva a foglalás rosszhiszeműségét vagy gondatlan voltát, ne csak feloldja az ingóságokat, hanem a költségek viselésére is kötelezze a mohó végrehajtatót. Ha azonban az összeírás alkalmával a végrehajtást szenvedett tanúsít gondatlanságot vagy elmulasztja a köteles óvatosságot oly értelemben, hogy megóvjá a tulajdonjog fenntartásával eladott ingóságok lefoglalását, hogy megakadályozza a más személyek dolgának a lefoglalását, akkor nem lesz akadálya annak, hogy a foganatosító bíróság a felek meghallgatása után elrendelje a folytatólagos végrehajtást s a végrehajtást szenvedett ellen az igénypernek a Ppé. 18. §-a alapján megállapított költségei erejéig is.

A cél nem lehet kétséges: tarthatatlan helyzet, hogy az igényper költségeit senki se viselje, csak az ügyvéd. *Dr. Kóla György.*

Jogirodalom.

— **Adalékok a magánjogi kódexjavaslat öröklési és házassági jogának bírálatához.** (Kötelesrész, ági öröklés, özvegyi jog, szóbeli végrendelet, házastársak ügyletei, közszerzemény.) Ez a füzet a Jogtudományi Közlönyben újabban megjelent öröklési és házassági vagyoni cikkek sorozatát foglalja egybe. A közös kapcsolatot, amely a cikkeket egységgé fűzi, vonatkozásuk a Magánjogi Törvénykönyv javaslatához. Valamennyi a kódexjavaslat egy-egy fontos intézményét bírálja az élő jog alapján. Egy részük a Magyar Jogászegylet magánjogi szakosztályában került előadásra. Kiemelkednek ezek közül *dr. Sándorfalvi Pap István* kir. kúriai tanácselnöknek és *dr. Alföldy Dezső* kir. kúriai bírónak nagyszabású előadásai és *Szladits Károly* cikke. A kir. Kúria I. tanácsának oszlopos tagjai és Szladits Károly, magánjogunk legkiválóbb művelője, oly mélyen világítottak bele a kötelesrész és az ági öröklés aktuális és legnehezebb problémáiba, hogy voltaképpen csak az ő cikkeik alapján érthetjük meg valóban bírói gyakorlatunk elvi hátterét e két sarkalatos öröklési jogi intézményünknek alapvető kérdéseiben. Ezen tanulmányok a mellett, hogy mélyreható bírálatát nyújtják a kódexjavaslat rendelkezéseinek, egyúttal nélkülözhetetlen forrásokul szolgálhatnak a Kúria eddigi gyakorlatának kifejlődése, gondolati összefüggése és méltatása tekintetében. *Nagy Antal* szegedi táblabírónak és *dr. Teller Miksának* tanulmányai is a kódexjavaslat tükrében az élő jog képét nyújtják és a kettőnek kölcsönhatását vizsgálják. Ezek a tanulmányok nemcsak értékes bírálati anyagot nyújtanak a kódex további tárgyalásához, hanem a gyakorlati jogásznak is hasznos segédeszközzel szolgálnak a tárgyalt kérdések bonyodalmaiban való eligazodáshoz. A 88 oldalas füzet a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg. Ára 3 pengő.

— **A kényszerfelfizetés likvidáció jogszabályai.** Írta *dr. György Ernő*, az Országos Hitelvédő Egylet igazgatója. F. évi február hó 20. napján lépett életbe a m. kir. minisztériumnak 850/1931. M. E. számú rendelete a csődönkívüli kényszerfelfizetési eljárásban az egyességi ajánlatra és az értékesítésre vonatkozó szabályok kiegészítése tárgyában. Ez a rendelet az ú. n. kényszerfelfizetési intézményének alkalmazási területét bővíti ki a kényszerfelfizetési eljárás keretében.

A kényszerlikvidáció, lényegét tekintve, alig különbözik a csődtől, mert nem más, mint az adós vagyonának a hitelezők javára való értékesítése. Míg azonban a csőd rendszerint hosszadalmas,

költséges és éppen ezért a hitelezőkre és a közadósra nézve egyaránt csekély eredményű eljárás során bonyolódik le, addig a kényszerfelfizetés az adós vagyonának értékesítését gyorsan, olcsón, a kereskedelmi élet szükségleteinek megfelelően igyekszik foganatosítani. Alapeszméjét tekintve tehát a kényszerlikvidáció nem más, mint kommercializált csőd.

A kényszerfelfizetés intézménye hazai jogunkban sem teljesen új. Mint a csődöt helyettesítő eljárás először a pénzügyterekre vonatkozóan nyert szabályozást, majd a 6340/1927. M. E. sz. rendelet 4. §-a kényszerfelfizetésben az adós részéről vállalt fizetési kötelezettség biztosítása végett tette lehetővé annak kikötését, hogy az adós vagyonát az Országos Hitelvédő Egylet a hitelezők javára értékesítse. Ez az értékesítési jog azonban csak feltételes, t. i. csak abban az esetben gyakorolható, ha az adós az egyességben vállalt kötelezettségeinek nem tesz eleget. Ezzel szemben a 850/1931. M. E. sz. rendelet megengedi, hogy az adós — ha kereskedő vagy iparos — egyességi ajánlatában a kielégítési hányad szabályszerű felajánlása mellett a vagyonához tartozó dolgokat és jogokat a hitelezők kielégítéseként értékesítés végett rendelkezésükre bocsássa, sőt a rendelet 3. §-a arra is módot nyújt, hogy az értékesítési jog a hitelezők többségének elhatározásából kerüljön be az egyesség szövegébe. A hitelezők részéről az adóssal szemben érvényesülő kényszernek akkor van helye, ha morális vagy gazdasági körülményeknél fogva kétségesnek látszik, hogy az adós az egyességet pontosan teljesíti-e majd.

Bár struktúráját tekintve, a kényszerlikvidáció mintegy középhelyet foglal el a kényszerfelfizetés és a csőd között, hazai jogalkotásunk tételes rendelkezése folytán kizárólag a kényszerfelfizetési eljárás keretében nyerhet alkalmazást és ezzel a kényszerfelfizetés lebonyolításának kiegészítő eszközeként fog fizetéseképtelenségi jogunkban érvényesülni.

Ebben a keretben, a kényszerfelfizetési jogszabályokhoz való viszonyában tárgyalja a kényszerfelfizetés intézményét *dr. György Ernő* könyve is. Abból indul ki, hogy a fizetéseképtelenségi jog intézményei elsősorban abból a szempontból értékelendők, milyen gyakorlati, gazdasági előnyöket biztosítanak a hitelezők számára. Az O. H. E. által ezideig lebonyolított kényszerlikvidációk eredményeinek figyelembevételével kedvező hatást vár az új rendeletben mutatkozó tágabb alkalmazási területtől és mindennemű kritikától tartózkodva abban az alakjában tárgyalja az intézményt, ahogy az a rendeletben napvilágot látott. Ismerteti az intézmény külföldi szabályozását, behatóan fejtegeti annak általános problémáit, de könyvének zömét a rendelet egyes szakaszaihoz fűzött magyarázatok teszik. *György Ernő* könyve tehát kommentár, de dícséretesen kiemelkedik a manapság — sajnos — nagyon is elburjánzott kommentárok sorából, melyek beérik az illető jogforrás szövegének és a hozzá készült miniszteri indoklás vonatkozó passzusának nyers egymásmellé helyezésével s amelyekre rendszerint ráillik a közismert német mondás: Wo die Schwierigkeiten anfängt, hört der Kommentar auf. *György Ernő* könyve nem ilyen kommentár. Az egyes szakaszokhoz fűzött fejtegetései rendkívüli alapossággal, szinte monográfikus intenzitással magyarázzák a jogszabályt a szóbaeső egyéb jogintézményekhez való viszonyában és a gyakorlati életben előforduló lehetőségek gazdag kazuistikájának tükrében világítják meg az illető szakaszban rejlő értelmet. Rendkívül tanulságosak azok az irányelvek, melyeket az O. H. E., mint a kényszerfelfizetési eljárásnak a bíróság mellett döntő jelentőségű tényezője, az értékesítésnél való közreműködése tekintetében megállapított s melyeket a szerző szintén közöl. A praktikus jogász pedig bizonyára haszonnal fogja olvasni a kényszerfelfizetési eljárás kapcsolatos egyességi ajánlatnak az O. H. E. által készített tervezetét, mely az intézmény gyakorlati alkalmazására nyújt tájékoztatást.

Az ország hiteléletének megszilárdítása jövő boldogulásunknak egyik előfeltétele. Kedvező hitelélet pedig csak ott fejlődhetik, ahol a fizetéseképtelenségi jog megfelelő intézményekkel igyekszik biztosítani a hitelezők pozícióját a rosszhiszemű adós manővereivel és terrorjával szemben. Bizonyára ez az alapgondolat vezérelte igazságügyi kormányunkat, midőn a 850/1931. M. E. sz. rendelet megalkotásával lehetővé tette a morális alap híján szűkölködő kényszerfelfizetéseknél szigorúbb garanciákhoz való kötést. Ezt a szempontot valósítja meg a rendelet 3. §-a, erős fegyvert adva az érdekeltek kezébe, mely remélhetőleg alkalmas lesz arra, hogy hiteléletünk további elposványosodásának legalább egy ponton

gátat vessünk. Ezért minden becsületesen gondolkozó embernek örömmel kell üdvözölnie a 850/1931. sz. rendeletet, de örömmel kell üdvözölnie azt a művet is, mely a rendeletben lefektetett elveket magyarázza és népszerűsíti. Áll ez annál is inkább, mert a mű kitűnő tartalma, világos módszere és szabatos előadásmódja erre különösen alkalmas, másrészt azért, mert szerzője, mint az O. H. E. vezetője, a fizetésképtelenségi jognak és a vele kapcsolatos gazdasági kérdéseknek egyik legkiválóbb ismerője. Az O. H. E.-re nagy feladat vár a kényszerfelszámolás gyakorlati megvalósítása terén. Bizalommal tekintünk ez irányú működése elé, mert vezetőjének könyve olyan program, mely a megfelelő joggyakorlat gyors kialakulásának komoly alapja és biztosítója. Dr. Zsolt Kornél.

Szemle.

— Az olasz esküdtbíráskodás, amelyet eddig az 1913. február 27-iki Codice di Procedura Penale 438–470. §-ában szabályozott, lényegében hasonlított a magyar Bp.-nak idevágó boldogult rendelkezéseihez. Sőt, minthogy az esküdtek kiválasztása szélesebb alapon, kevesebb hatósági asszisztenciával történt és mert Olaszországban nem volt 1913: XII. tc., amely az esküdtbíráskodást *inane nomen*-é fokozta volna le, bátran állítható, hogy a közszabadságnak komolyabb biztosítója volt, mint a magyar esküdtszék. Mussolini radikális reformtörekvéseinek köszönhető, hogy a magyar papiros esküdtbíráskodás szédítő magasságba emelkedik — hacsak elméletben is — olasz kollégája fölé. Azoknak, akik az esküdtszék szó-fetisét tisztelik, okulásul szolgálhat az olasz «reform», amelyből kiderül, a «Name ist blos Schall und Rauch» ősi igazsága. Aminthogy a parlamentarizmus nem abban áll, hogy van egy testület, amelyet a törvény parlamentnek nevez, az esküdtbíráskodás sem abban merül ki, hogy esküdtek vesznek részt az igazságszolgáltatásban. Azt a Schöffengerichtot, amelyet az 1931. március 16-iki olasz dekrétum ez év július 1-étől kezdve az esküdtbíráskodás helyébe léphet, továbbra is *Corte di Assise*-nek nevezik, de összeállítása és funkciója éppoly távol esik az esküdtbíráskodástól, mint az olasz fascista kamara az angol vagy francia parlamenttől. Az új «esküdtbíráskodás» egységes kollégiumból áll, amelynek tagjai: a fellebbezési bíróság egy tanácselnöke, egy bírása és öt esküdt. Minden esküdtbíráskodásnál az esküdtek lajstromát vezetik, amelybe azokat veszik fel, akik végzett tanulmányaik vagy elnyert hivataluk alapján magasabb címet («titoli elevati») viselnek és akiket királyi dekrétum az igazságügyminiszter javaslatára kinevez. Ebből a «népbírói» lajstromból sorsolnak ki minden ülészsakra öt esküdtet, akiknek függetlenségében igazán nem illik kételkedni. Jutalmukat el is nyerik, mert minden ülésnapon 50 líra (=15 pengő) működési díjra tarthatnak igényt, de állami és egyéb közfunkcionáriusok, a vasúti költségen és a harmadik rangsorba tartozó bírákat megillető napidíjon felül csupán a működési díj felét igényelhetik. Amiből kitűnik, hogy Itáliában közfunkcionáriusnak lenni nem is oly rossz üzlet. Ez a bírákból és esküdtekből alkotott egységes tanács dönt úgy a tény-, mint a jogkérdésben és szabja ki a büntetést a társasbíráskodásra megállapított eljárási szabályok szerint. Ítéletét rendszerint a kollégium bírói tagja köteles kimerítően indokolni. Levelezőnk, akinek nevét az Olaszországban dúló kritikai szabadságra való tekintettel köteles diszkrécióval kénytelenek vagyunk elhallgatni, azt írja, hogy a reform oly intézményt teremtett «che era manimente criticata» (amelynek egyhangú elítélésben lesz része). Lehet, hogy Olaszországban a kies Lipari-szigetek intő közelsége ellenére is akadnak majd kritikusok, de mégis félve közöljük a reform ismertetését. Nem mintha a Lipari-szigetek internálótáborától tartanánk, hanem mert attól tartunk, hogy ez a kodifikációs anyag illy módon a tettekre kész magyar törvényelőkészítők tudomására talál jutni. Ily zamatot reformgondolatokkal szemben pedig, amelyek «a jogtudomány klasszikus hazájából» származnak, tapasztalás szerint fenyegető a veszély, hogy őket «meglátni s megszeretni pillanatnak műve» szokott lenni. És akkor igazán nehéz volna megakadályozni, hogy az igazságügyminiszter a «korszerűen megreformált» esküdtbíráskodást vissza ne állítsa.

— Az igazságszolgáltatás és a napisajtó viszonyáról lapunknak múlt évi folyamában (23. és 36. l.) közölt cikkek annakidején nem váltottak ki rokonszenves visszhangot a napisajtóban. Sokan igazságtalannak érezték a szemrehányást, amely a szakszerűség hiányát panaszolta. Annál nagyobb

megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy a véleményeknek ebben az ellentétében éppen az ellenvéleményt képviselő napisajtó szolgáltatta az elégtételt az e helyen képviselt álláspontnak. Azóta ugyanis három tekintélyes budapesti napilap: a Pester Lloyd, a Pesti Napló és a Nemzeti Újság nyitotta meg hasábjait a hetenként rendszeresen közölt jogi szakrovallnak, amelyben bírák és ügyvédek tájékoztatják a nagyközönséget az aktuális jogi problémákról. Ezek közül külön ki kell emelnünk a Pester Lloydot, amelynek jogászkrónikása művészi tökéletességgel oldja meg a nehéz feladatot, hogy a laikus olvasónak a legelvontabb jogi kérdéseket is érthetővé és élvezetessé tegye. Ezt nemcsak megelégedéssel, de örömmel regisztráljuk, mert felszólalásunkat nem a gáncsoskodás vágya, sőt nem is a «fékevesztett szakember» szűk látókörű önteltsége vezérelte. Aggályunk és kifogásunk indító oka az a kétségbe nem vonható jogbiológiai tény volt, hogy a közvélemény és a jog élete szükségszerű kölcsönhatás viszonyában állnak: a jog a jogérzésből, a közönség jogérzése a jogból táplálkozik s ilykép a téves jogi tudás terjesztése ezt a viszonyt circulus vitiosus-szá változtathatja. Eszünk ágában sincs az óhaj, hogy a napisajtó a közönséget jogtudósokká nevelje, kívánságunk csupán az volt, hogy jogtudatlanságot ne terjesszen a szakszerűség látszatának köntöseiben. Csak naiv és primitív emberek szoktak betegség esetében orvos helyett a napilapok szerkesztői üzeneteihez tanácsért fordulni, de az orvostudomány sikere nagyrészt azon fordul meg, hogy a közönség a napisajtóból is megszerezhesse az orvosi tudásnak azt a minimális mértékét, amely nélkül a higiéné el sem képzelhető. Hasonló szerepet játszik a jog ismerete az igazságszolgáltatás prevenciójának területén s így nem túlzás az a föltevés sem, hogy a jogismeretek szakszerű népszerűsítése megkönnyíti az igazságszolgáltatás gyakorlati munkáját is. Köszönettel tartozunk tehát az említett napilapoknak, hogy felhívásunkat megszívlelték. Aminthogy minden tárgyi kritikát kielégít, ha célját a Themistoklestől formulázott kérelem, az «üss meg, csak hallgass meg» alakjában éri el.

— A Magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézete február 28-án a pécsi tudományegyetem dísztermében tartotta meg pécsi osztályának, amely egyúttal a Magyar Jogászegylet első vidéki osztálya is, alakuló ülését. Dr. Faluhelyi Ferenc egyetemi ny. r. tanár megnyitója és dr. Király Ferencnek a Gazdaságjogi Intézet céljait, eddigi munkáját és munkatervét ismertető bevezető előadása után kimondották a Jogászegylet és Gazdaságjogi Intézete pécsi fiókjának megalakulását. Ezután dr. Szász Béla igazságügyi államtitkár nagyobb beszédben üdvözölte az új alakulást, majd dr. Kunz Ödön egyetemi ny. r. tanár *részvényjogunk reformja*, dr. Bozóky Géza egyetemi tanár pedig *a gazdasági élet és a jog* címmel tartották meg előadásait. A Magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézete szervező tevékenységét tovább folytatja és legközelebb kiépíti a szegedi, debreceni és győri osztályokat.

— Anket a végrehajtási eljárásról. A Budapesti Ügyvédi Kör 1931. március 12-én igen látogatott ankétot tartott a végrehajtási eljárás tárgyában, különös tekintettel a Te. által megvalósított reformokra. Az ankét előadói gyanánt dr. Vekerdy Géza és dr. Ribáry Géza működtek, míg a felvetett kérdésekhez bírói részről dr. Moldoványi István, a budapesti központi kir. járásbíráskodás elnökhelyettese, dr. Kovács György, a pestvidéki kir. járásbíráskodás elnöke és dr. Zoltán Emil, a budapesti I.—III. kerületi kir. járásbíráskodás bírása szóltak hozzá. Az előadók és a felszólalók nagy érdeklődés közepette tárgyalták tisztára gyakorlati szempontból a végrehajtható kiadmányok rendszerét és a végrehajtói díjak előlegezésének kérdését, és miután ezen kérdések taglalásával a rendelkezésre álló idő kimerült, az ankét folytatása 1931. március 26-ára halasztatott. Az ankét eredményeiről legközelebbi számunkban fogunk beszámolni. Ribáry Géza indítványát már ezen számunkban közöljük Az «egyszerűsítés» bonyodalmai c. rovatunkban. Azon általános érdeklődés, amely az ankét iránt megnyilvánult, útmutatásul szolgálhat a budapesti ügyvédi kör vezetőségének arra nézve, hogy az előadások tárgyául azon kérdéseket kell kitűznie, amelyek gyakorlati fontosságuknál fogva az ügyvédséget a mai nehéz munkakifejtésében legközvetlenebbül érintik.

— Az Országos Ügyvédszövetség és a Budapesti Ügyvédi Kör 1931. évi március havi közös ülésén Az ügyvédkérdés szociálpolitikája címmel dr. Tihanyi Lajos ügyvéd tartott előadást, melynek gondolatmenete a következő: Minden észszerű szociálpolitika hármass irányú tevékenységet feltételez premissza gyanánt: Először a

helyes *diagnózisnak*, másodsor egy helyes *kóroktannak*, harmadszor a *profilaxis* és *terápia* helyes tanának a felépítését. A magyar ügyvédi kar erkölcsi és szellemi állapota egészséges, anyagi helyzete azonban kétségbeesítően beteg. Betegségének legfőbb kórokozója a Karnak a megcsontított Magyarországon, de különösen a fővárosban s a vidék nagyobb városaiban való *túlzsúfoltsága*. Ez abszolút és relatív túlzsúfoltságnak orvossága nemzetünk mai helyzetében, mikor a magyar *ifjúság* más pályákon sem tud megfelelő elhelyezkedést találni, nem lehet egy ügyvédi *numerus clausus*, mert ez a magyar *ifjúság*, a magyar *jövő* érdekét sértené. De abból, hogy a magyar ügyvédség a magyar ifjúságot, a magyar jövőt nem akarta és nem akarja elzárni az ügyvédi pályától, még nem következik, hogy az ügyvédi kar száraz kenyereből mindenki letörhessen magának egy darabot még olyankor is, amikor ezt nem a még más pályán elhelyezkedni nem tudott *ifjak* parancsoló érdeke kívánja, hanem éppen ellenkezőleg, az ellen az egyetemes közérdek tiltakozik. Az *összeférhetetlenségnek* szigorú szabályozása, a *jegyzői magánmunkálatok* eltöltése, *okirati kényszer* és *alsófokú közígazgatósági bíróság*, a közigazgatási és jogszolgáltatási *állások betöltésénél* a legmagasabb jogi és közigazgatási gyakorlati kvalifikációnak legalább a legközelebbi 10—20 évre előnyben részesítése, a *zugírászat* valamennyi fajtájának valóban hatékony eszközökkel való kiirtása, ezek volnának azok az elvek, melyek az egyetemes közérdeknek egyéb irányokban való általános szolgálata mellett egyszersmind az ügyvédség, de különösen a budapesti ügyvédi kar túlzsúfoltságán a magyar ifjúság, a magyar jövő sérelme nélkül is enyhíthetnének. Minden más panacea az ügyvédség bajainak inkább csak a tüneti kezelése körébe tartozik. Ezekkel foglalkozva, kiemeli az előadó az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet funkcióját és hangsúlyozza, hogy a magyar ügyvédi kar multjánál, jelenénél és hivatásánál fogva egyaránt megérdemelné, hogy a magyar törvényhozás a magyar ügyvéd nemzeti érzületét, békében és háborúban való hazafiúi önfeláldozását, szellemi és erkölcsi tulajdonságait az állami *ösztöndíjak* ügyénél a magyar ügyvédek gyermekei javára ugyanúgy értékelje, mint a köztisztviselőket a köztisztviselők gyermekei javára. És az ügyvédkérdés szociálpolitikája körébe vágó eszméket sorra véve, arra a konklúzióra jut, hogy a magyar ügyvédi kar, tradícióinak megfelelőleg, csak azt ismeri el *jogos* ügyvédi érdeknek, ami az *egyetemes nemzeti közérdekkel* teljes harmóniában van.

— **Új eljárás hitbizományi ügyekben.** Az igazságügyminiszternek 10.130/1931. számú rendelete, amely kiegészíti a hitbizományi vagyontárgyak feloldása körül követendő eljárás szabályait, azok közé a jogalkotásaink közé tartozik, amelyek teljes mértékben számbavesszik a háború utáni időszak megváltozott gazdaság- és szociálpolitikai szükségleteit. A hitbizományok reformja, amely a helyesebb birtokelosztás elérésére törekvő áramlatnak régi kívánsága, szükségszerűséggé lett az egész európai mezőgazdaságot érintő végtelenül súlyos válság folytán, amelyből kivezető út csakis az ingatlanforgalom korlátozásainak ledöntésével képzelhető el. Az új eljárási szabályok ennek a célnak szolgálnak, amikor egyrészt magát az eljárást teszik áttekinthetőbbé, másrészt bizonyos irányelveket bocsátanak a konkrét esetekben döntésre hivatott fórumok rendelkezésére, amelyek eddig az 1862. okt. 9-i udvari rendelet 28. §-ában, illetőleg az 1869. apr. 7-i igazságügyminiszteri rendelet 24. §-ában foglalt törvénszabályozásnak csak kevés hasznát vehették. Az áttekinthetőséget célozza az a rendelkezés, amely az államfőtől a hitbizományi vagyontárgyak feloldását kérő kérvényeket az igazságügyminiszternél centralizálja, elrendelvé, hogy másutt benyújtott kérvényt is ahhoz kell eljuttatni.

Ugyancsak az igazságügyminisztert illeti az utasítás joga olyankor, amikor az államfő helyet adván a kérelemnek, a legfelsőbb elhatározás bírói fogantatására — a feloldott vagyontárgyaknak a hitbizományi leltárból való törlésére stb. — kerül sor; azáltal, hogy ez a miniszter által megállapított módozatok szerint fog történni, kilátás van arra, hogy az egyes esetekben az eljárás egységes gazdaságpolitikai elgondolás szerint fog végbemenni. Útmutatással szolgál az új rendelet a feloldást kérőknek is

annyiban, amennyiben megjelöli azokat az okokat, amelyek ilyen kérelmet indokoltá tehetnek: így a hitbizományi vagyon viszonyainak a hitbizományi cél és az okszerű gazdálkodás érdekében történő rendezése, különösen a hitbizományra nehezedő aránytalanul súlyos terhek megszüntetése vagy a változott viszonyok miatt indokolt célszerűbb gazdálkodási mód lehetővé tétele. A bíróság a benyújtott kérelemre meghallgatja a hitbizományi birtokost, a hitbizományi gondnokot és az első várományost; a többi várományosnak módot tartozik adni esetleges észrevételeiknek írásban vagy szóban a kitűzendő tárgyalási hatánapig történő előterjesztésére.

Nehogy az eljárás elhúzódjék és így a gazdasági viszonyoknak esetleg hirtelen bekövetkező változása folytán célját vesse, a tárgyalási hatánap elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye és a megidézett vagy értesített érdekeltnek valamelyikének elmulasztása vagy a kérelem teljesítésének ellenzése a tárgyalás megtartását, az ügy befejezését és elintézését nem gátolja.

A rendelet folytán most már mód kínálkozik annak a — Almási Antal által (A dologi jog kézikönyve 330. o. 13. pont) már felvetett — problémának megoldására, hogy a gazdasági lehetetlenülés, a pénzümlés mennyiben hat ki a hitbizományok jogi helyzetére. Anígy Almási szerint csupán készpénzhitbizományok tekintetében állhat az, hogy az elértéktelenség folytán elenyészik a hitbizományi kötelék, addig most már kétségtelen, hogy mindennemű hitbizománynál sor kerülhet a kötelék feloldására olyankor, amikor a teljesen megváltozott gazdasági viszonyok lehetetlenné tennék a hitbizományt birtokló család érdekeit és a közérdeket egyaránt károsító módon, az esetleg évszázadokkal ezelőtt élt alapító akaratának merev követését.

Dr. Keszthelyi Nándor.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Kartársaimnak tárgyalásokon (végrehajtásoknál, árveréseknél, ügy perenkívüli ügyekben is) helyben és vidéken, lelkiismeretes és szakszerű, esetenkénti *helyettesítését* vállalom. Dr. Sachs Henrik ügyvéd Budapest, IX., Üllői-út 113. Tel. J. 402—99.

411

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYÜJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró
szerkesztésében.

Ára fűzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

===== Megrendelhető a =====

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárdai Sándor.

Felölős szerkesztő: Dr. Vambéry Rusztem I., Bére-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Olchváry Zoltán*, a debreceni kir. ítélőtábla elnöke: A bírói jogalkotás határai. — *Dr. Mendelényi László* kir. kúriai bíró: Az új kényuralom. (The new Despotism.) — *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: A záloglevél mint értékpapír. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIV. 3. — Perjogi Döntvénytár. XVI. 3. Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXIII. 3.

A bírói jogalkotás határai.

(Örökjogi tanulmány.)

Csaknem két év előtt a Magyar Jogi Szemle 1929. évi 5. számában közzétett értekezésemben rámutattam arra a szerintem nem helyes irányú joggyakorlatra, amely ha állandósulhatna, a kötelesrész és ági vagyron sérelmével járna, ami pedig a nemzeti irányú jogfejlődéssel sem lenne összeegyeztethető.

Bírálatom cáfolatban nem részesült. Elhangzott, mint a puszta kiáltott szó. Mert egyedül dr. Pap István kir. kúriai tanácselnök úr utalt cikkemre a Jogtudományi Közlöny 1930. évi 20. számában, de a nélkül, hogy értekezésem lényegét érintette volna; csupán annak a megállapításomnak a helyességét vonja kétségbe, amely szerint a kötelesrésznek készpénzben való kielégítésére vonatkozó szabályt *célszerűségi* szabálynak nyilvánítottam, mivel szerinte az Országbírói értekezlet tanácskozási jegyzőkönyveiből az ellenkezőre lehet következtetni.

Gyakorlati szempontból meddő dolog volna e felől részletes vitát folytatni, mert ha törvényes szabály biztosítja a szükségörökösnek a minimumot, vagyis meghatározza azt a legkisebb mértéket, amely őt az örökhagyó (szülő) végakarata vagy ellenkező intézkedése ellenére is megilleti: akkor valóban csak *célszerűségi* kérdés az, hogy a szükségörökös mi módon elégíttessék ki. Egyébként ennek a szabálynak *célszerűségi* jellegét a legújabb gyakorlati tapasztalatok — úgyszólván — kétségtelenné teszik, mert a vagyontárgyak s főleg az ingatlanok értékének hirtelen bekövetkezett, de állandó jellegű alászállása s a hitel nehézsége, sőt csaknem általános hiánya következtében a kedvezményezett örökösök legújában valósággal tiltakoznak a készpénzben való marasztalás ellen s ragaszkodnak a természetbeni kielégítés módjához, mert képtelenek volnának a szükségörökös készpénzben kielégíteni s tönkrementnének akkor, ha erre őket a bíróság végrehajtás útján szorítaná.

Itt tehát alig lehet azzal érvelni, hogy az örökhagyó akaratának az érvényesülésére kell a készpénzbeli kielégítést visszavezetni, mert nyilvánvaló, hogy az erre vonatkozó szabály az egyik vagy másik ellenérdekű fél súlyos sérelme nélkül nem alkalmazható oly időben, amidőn akár a forgalomban levő pénz belső értéke, akár a vagyontárgyak forgalmi ára nagyobb mérvben csökken, vagy amikor a vagyontárgyak értékének mesterséges felhajtása következett be. Amennyire tehát nem volt helyes gyakorlat az, amely lehetővé tette, hogy a szükségörökösök előbb a korona fokozatos romlása, majd az ártértelek idején is sokszor pótolhatatlan veszteséget szenvedjenek, éppúgy helytelen lenne az, ha a jelen időben, vagyis a vagyontárgyak tartós értékesítése és a gazdasági válság idején is mereven alkalmaztatnák az érintett szabály s az általános örökösök gazdaságilag úgyszólván lehetetlen szolgáltatásra köteleztetnének.

Épp ezért elől említett cikkem idevonatkozó részét éppúgy, mint egész tartalmát, változatlanul fenn kell tartanom.

Ezek előrebocsátása után áttérek tulajdonképpeni tárgyamra, annak a kérdésnek a megvilágítására, hogy *öröklési jogunkban a*

bírói jogalkotás határa meddig terjed? továbbá, hogy e határnak a túllépése mily következményekkel jár? s végül, hogy ha orvoslás szükséges merül fel, mily módok állnak rendelkezésre?

E kérdések tárgyalására az indít, hogy szörványosan akadnak oly bírói határozatok, amelyek szerintem tévesek, mert tételes anyagi szabályokat vagy legalább is törvényerejű szokást sértenek. Ilyenek pl. azok a határozatok, amelyek kimondják, hogy a lemenő örökös kötelesrészébe be kell tudni azt az értéket, amelyet szülője az ő házastársának «nyilván a családi kapcsolatra tekintettel» ingyenesen juttatott. Ezt «állandó gyakorlatnak» nevezi a P. 4537/1913. sz. kúriai határozat, amely évek múlva 587. szám alatt az elvi határozatok III. kötetébe is felvételre s legutóbb a 829. sz. elvi határozat (VI. kötet) indoklásában is utalás történik ily állandó gyakorlatra.

Ezek a határozatok (melyek érdemleges indoklást nem tartalmaznak, hanem e helyett csupán a családi kapcsolatra utalnak) azt a felfogást látszanak tanúsítani, mintha a bíróság jogosult volna méltányossági vagy egyéb okokból a kötelesrészt megcsonkítani s az örökhagyó szabad rendelkezési jogát pedig kiterjeszteni.

Habár nem jogegységi döntvényről van szó, tehát ezeket a határozatokat az alsóbíróságok alkalmazni nem kötelesek, mégis, éppen mivel a kir. Kúria döntései az elsőbíróságok előtt a legnagyobb tekintélynek örvendenek s másfelől nem ismerjük részletesen azokat az okokat, amelyeken az «állandó gyakorlat»-ra való hivatkozás alapszik: megkísérlem a felvetett kérdéseket a hely szűkéhez mérten több oldalról megvilágítani.

Régi magyar törvényeink szelleme szerint éppúgy, mint az egész magyar nép, de különösen a túlnyomó többséget tevő földmives lakosság mélyen gyökerező meggyőződése szerint etikai parancs az, hogy az örökhagyónak vagyonát gyermekeire (a leszármazóira) kell hagynia. Ezért régi jogunkban ismeretlen volt a kötelesrész intézménye, s midőn az az 1849-ben megszakadt jogfolytonosság helyreállítása, illetve a szakadék áthidalása céljából az Országbírói értekezlet s illetve az Ideiglenes törvénykezési szabályok által behozatott, a cél nyilván az volt, hogy ha akadnak oly kivételes esetek, amidőn valamely szülő az etika követelményével szembehelyezkedik vagy éppen teljesen túleszi magát azon és vagyonát még életében elajándékozza: erre az esetre alkottassék egy anyagi jogszabály, amellyel meghatározassék és biztosíttassék a leszármazók (esetleg az életben levő szülők) öröklési igényének a legkisebb mértéke.

Ez az anyagi szabály az Ideiglenes törvénykezési szabályok 7. §-ába vétetett fel oly világos és határozott szövegezéssel, hogy annak tartalma semmiféle magyarázatra nem szorul, mivel abból nyilván kitűnik először az, hogy a szülő (örökhagyó) szabad rendelkezési joga mily mérvben (t. i. vagyonának s illetve a hagyaték tiszta értékének a felére) van korlátozva;

másodszor, hogy a szükségörökös a kötelesrész minden korlátozástól mentes tulajdonjoggal illeti meg;

harmadszor ez az anyagi szabály (egybevetve az Ideiglenes törvénykezési szabályok 11. §-ának rendelkezésével) biztosítja a kötelesrészként kiszolgáltató vagyron ági minőségét arra az esetre, ha ez a vagyon a leszármazók és végintézkedés nélkül elhalt szükségörökös hagyatékában meg van.

Az Ideiglenes törvénykezési szabályok 7. §-a értelmében tehát a halálesetre szóló intézkedés vagy az ajándékozási ügylet hatálytalannak tekintendő annyiban, amennyiben a szükségörökös megillető öröklési igény legkisebb mértékét sérti, mert ez az a minimum,

amely az örökhagyó által a szükségörökösztől el nem vonható s így azt, vagy azt az értéket, amely abból hiányzik, a szükségörökösnek hiánytalanul, az utolsó fillérig, joga van követelni. Ebből szükségképp következik, hogy az örökhagyó a szükségörökösnek a kötelesrész feletti rendelkezési jogát semmiképp meg nem szoríthatja, így pl. elidegenítési tilalommal sem terhelheti. De szükségképp következik az is, hogy a kötelesrészbe előre kapott érték gyanánt csak azt lehet betudni, amit az örökhagyótól életében maga a szükségörökös kapott, ellenben semmi esetre nem lehet betudni a kötelesrészbe harmadik személyeknek ingyenesen juttatott értéket, még akkor sem, ha ezek a szükségörökös családtagjai (pl. feleség), mert az ily betudással nemcsak a kötelesrész feletti szabad rendelkezési jog korlátozottnak, hanem a kötelesrész is csonkítottan, ehhez pedig a szülőnek, sem az általános örökösnek vagy megajándékozottnak nincs joga s az ilyirányú kérelmet a bíróság az érintett anyagi jogszabály megsértése nélkül nem teljesítheti, csak ha ebbe a szükségörökös beleegyezett; a beleegyezésnek azonban, mivel joglemondást foglalna magában, kifejezettnak vagy konkludens tényekből következtethetőnek kell lenni, s azt egyedül a családi kapcsolat alapján megállapítani, sőt vélelmezni sem lehet, mert nem állíthatunk fel oly jogvélelmet, amely szembehelyezkednék az anyagi joggal.

Hogy mily következményei lehetnek az ily betudásnak abban az esetben, ha pl. a kötelesrész rovására megajándékozott feleség a szükségörökösztől elválik, s hogy az ily helyzet a feleket mily pereskedésbe sodorná, azzal e helyütt nem foglalkozom, csak arra mutatok rá, hogy ha az ily betudás lehetséges, akkor az örökhagyó szabad rendelkezési joga még arra is kiterjedne, hogy a kötelesrészre szorított gyermekek egymásutáni ági öröklési jogát előre korlátozza vagy meghiusítsa. Pl. előfordulhatna, hogy az apa halála után rövid idő múlva (leszármazók és végintézkedés nélkül) elhalt gyermek testvérei az apa hatálytalan, de a bíróság által hatályosnak elfogadott rendelkezése folytán nem örökölhették egészben vagy részben azt a vagyont, amely kötelesrész címén az elhalt testvért korlátlanul illette volna meg.

Azt hiszem, vita tárgya sem lehet, hogy az Országbírói értekezlet által alkotott szabályoknak mindazok a rendelkezései, amelyek újabb törvényeink intézkedései által hatályukat nem veszítették (tehát a 7. és 8. §-ok rendelkezései is), törvényerejű olyan jogszabályoknak tekintendők, amelyek szerint a bíró eljárni és ítélni tartozik (az 1869. IV. tc. 19. §-a).

A bírósági határozatok ennél fogva nem ellenkezhetnek ezeknek a jogszabályoknak határozott rendelkezéseivel, sem azok nyilvánvaló célzatával s éppen ez az a határ, ameddig ezeknek a szabályoknak magyarázata útján a bíróság jogalkotása terjedhet. Csak e határon belül alkothat a bírói gyakorlat oly kiegészítő célszerűségi szabályokat, amelyek a részletes rendelkezések hiányát pótolni vannak hivatva; tehát a kötelesrészt illetően meghatározhatja a kiszámítás és kiszolgáltatás, valamint a vagyonértékelés módozatait, de nem csonkíthatja a kötelesrész mértékét, amint nem terjesztheti ki a törvényes mértéken túl a szülő szabad rendelkezési jogát, s nem szoríthatja meg a szükségörökösét.

De nem szűkítheti a bírói gyakorlat az ági öröklés szabályait sem, valamint nem terjesztheti ki a szerzeményes vagyon fogalmi körét és a hitvestársi öröklés eseteit, mert az Ideiglenes törvénykezési szabályok 10. és következő szakaszai erre nézve világosan rendelkeznek.

Ennél fogva az ági öröklést illető azok a bírói határozatok, amelyekről a Magyar Jogi Szemlében írt cikkemben említést tettem (t. i. az 567. sz. elvi és a P. I. 3257/926. határozat M. D. XX. 74.), — szerény nézetem szerint — nem egyeztethetők össze törvényerejű anyagi jogszabályainkkal, mert ellenkeznek azok célzatával; a kötelesrészbe való betudás kérdésében hozott s fentemlített bírói határozatok azonban ezenfelül a törvényerejű anyagi szabály világos rendelkezésétől is eltérnek.

Hogy mire vezet az ily gyakorlat kezdeményezése és több-kevesebb ideig tartó folytatása? arra csupán egy szóval felelhetek: *jogbizonytalanságra*. Mert hisz a téves bírói döntés, még ha ismétlenül előfordul is, az érvényben álló írott vagy akár nem írott jogszabályok hatályon kívül helyezését nem vonhatja maga után; ha pedig valamely téves bírói gyakorlat kezdeményezése — bár időlegesen is — meggátol bennünket abban, hogy törvényes jogunkkal éljünk s e végből a bíróság jogsegélyét sikerrel igénybe vehessük: akkor jogbizonytalanságba jutottunk.

Ezek után még csak azzal a kérdéssel kell foglalkoznom, hogy

ennek a helyzetnek az orvoslása céljából mily módok állanak rendelkezésre.

Legegyszerűbb mód volna, ha legfelső bíróságunk alkalomadtán revízió alá venné érintett 587. és 829. sz. elvi határozatait, úgyszintén az ági öröklés megszorítására vonatkozó 567. számú elvi határozatát is és jogegységi döntvényt hozna. Elvégre az Ideiglenes törvénykezési szabályokat a kir. Kúria teljes-ülésében fogadta el; már ez magábanvéve indokoltá tenné, hogy e szabályok lényegét illető elvi határozatait jogegységi döntvénybe foglalja. Ebben az esetben mód nyílnék arra is, hogy a kérdés megnyugtató eldöntése végett a Ppé. 76. §-a értelmében teljes-ülési döntvény hozatala is kieszközöltessék.

Ha pedig a revízió ily módon elérhető nem volna, akkor — sajnos — be kell várni, amíg valamelyik kir. tábla, mint felülvizsgálati bíróság vagy esetleg valamelyik utolsó fokon eljáró felebbezési bíróság ugyanezekben a kérdésekben eltérő határozatot hoz, aminek megtörténte után a jogegységi döntvények hozatala mellőzhetetlen lesz.

Abban a reményben vagyok, hogy szerény indokaim felkeltik a bíróságok érdeklődését s ennek eredményeképp rövidesen sikerülni fog a helyes megoldási módok valamelyikét igénybe venni.

Olchváry Zoltán.

Az új kényuralom. (The new Despotism.)*

(Lord Hewartnak, Anglia főbírájának könyve.)

IV. Amíg tehát Angliában az egyének minden — úgy egymásközi, mint a végrehajtó hatalommal szemben való — jogát és kötelezettségét érintő kérdésben egyedül a rendes bíróságok vannak hivatva eljárni és dönteni, addig a legtöbb kontinentális államban a rendes bíraskodás mellett van az ú. n. közigazgatási bíraskodás is, pontosan meghatározott és bírói jellegű eljárási szabályokkal, sőt egy legfelsőbb bírói fórummal (közigazgatási bíróság) és azon jogviták eldöntésére, hogy valamely ügy elintézése a rendes bíróság vagy a közigazgatási hatóság iurisdictiója alá tartozik-e, van egy külön hatásköri bíróság is.

Ezekben az országokban az államhatalmak megoszlásának elve nemcsak azt jelenti, hogy a rendes bíróságok függetlenek a végrehajtó hatalomtól, hanem azt is, hogy viszont a közigazgatási hatóságok működése ki van véve a rendes bíróságok iurisdictiója alól. Angliában azonban ez az elv csak egyet jelent, t. i. a bírák függetlenségét a végrehajtó hatalomtól, de nem azt is, hogy e hatalom ténykedései ki vannak véve a rendes bíróságok iurisdictiója alól.

Ezek szerint tehát a közigazgatási jog (droit administratif) mint önálló jogterület tulajdonképpen egy kontinentális jogi fogalom, aminek megfelelő jogi elnevezés nincs is az angol nyelvben s az ú. n. administrative law csak az ellentét feltüntetésére használt szó szerinti fordítás és ez a kifejezés Angliában — az eddig ismert abszolút joguralommal szemben — valójában a törvényenkívüliségnek állapotát jelenti.

Angliában ugyanis az utolsó 20 év alatt sok olyan törvényt hoztak, amelyek bizonyos jogterületekre vonatkozó jogszabályalkotást és az ezen jogszabályok alkalmazása során felmerülő jogkérdések fölötti döntést egyes miniszterekre (miniszteri tisztviselőkre) és más közigazgatási hatóságokra (department) bízzák. Az eljáró tisztviselők (public officials) aztán önkényesen és titokzatosan, gyakran az érdekelt fél meghallgatásának, bizonyítékfelvételének és indokolásnak kötelezettsége nélkül, pusztán az iratok alapján hozzák meg döntésüket, amellyel szemben nincs jogvédelem, vagyis perorvoslat a rendes bírósághoz. Ez az állapot pedig ellenkezik az igazságszolgáltatás eszméjével, aminek lényege a *független és pártatlan bíró*, aki a felvett *bizonyítékok* és az észszerűség szabályai alapján hozza meg a döntést.

A bírói függetlenség azon alapszik, hogy (az Act of Settlement értelmében) a bírák — nem úgy, mint régebben a korona tetszéséig, hanem — addig maradhatnak állásukban, míg magatartásuk megfelelő (during good behaviour) és csak a parlament mindkét házában a koronához intézett előterjesztése alapján mozdíthatók el, ami tehát gyakorlatilag annyit jelent, hogy elmozdíthatlanok. Ezt kiegészíti az a parlamenti gyakorlat, hogy egy bíró magatartása (eljárása) még észrevétel vagy bírálat tárgyává sem tehető másképp, mint csak egy ily előterjesztés keretében s hogy az ő fizetésük, mely az ú. n. Consolidated Fundból (vám, bélyeg és illetékjüvedéki alap) fedeződik, nem is szerepel az évi költségvetésben.

* Az előbbi közl. lásd a 7. számban.

A bíró döntése viszont csak akkor felelhet meg a helyes igazságszolgáltatás eszméjének, ha oly bizonyítékokon alapszik, amelyeket mindkét fél jelenlétében s akként vesznek föl, hogy mód nyujtassék nekik a keresztkérdésre (cross-examination), mert az a bizonyíték, mely nem állotta ki ennek keresztvizsgálatát, majdnem mindig megbízhatatlan és gyakorlatilag értéktelen.

Ezekkel az alapvető elvekkel áll homlokegyenest ellentétben az a most érvényesülni kívánó irányzat, amelynek rendszerében köztisztviselők a felek meghallgatása nélkül, iratok alapján, titkos eljárás mellett s gyakran az indokok közlése nélkül véglegesen döntenek állampolgárok és önkormányzati testületek bizonyos jogviszonyai tekintetében.

Ez új irányzat hívei ugyan azt mondják, hogy nincs ok tartani attól, hogy a köztisztviselők helytelenül (unfair) vagy korrupt módon járnak el. Ami az eljárás helyességét illeti, erre nézve mégis sok alapos panaszt hallunk azoktól, akiknek ily hivatalokban dolguk akad. Ami pedig a korrupciót illeti, igaz ugyan, hogy ettől eddig az angol köztisztviselők működése teljesen mentes; ámde alaposan lehet tartani attól, hogy ha még jobban fog kifejlődni az a rendszer, amely a köztisztviselőknek felelőtlen és ellenőrizhetlen hatalmat ad, akkor a korrupció is fel fogja ütni fejét s akkor a korrupt bürokratának átkát is meg fogja ismerni ez az ország. Ez a veszély pedig komolyan fenyeget, mert a bürokratikus önkény uralma máris jelentkezik.

Erre például hozza fel a szerző a Nemzeti Egészségbiztosító törvényt, mely feljogosítja az egészségügyi minisztert arra, hogy súlyos pénzbírsággal sújtsa, sőt esetleg az orvosi jegyzékből törölhesse azokat az orvosokat, akik túldrága gyógyszerket írnak elő a biztosított betegnek. Finom gúnnyal jegyzi meg erre a szerző, hogy pedig «azt hihetné az ember, hogy azon egyén, aki e törvényt fogva kötelezve van a biztosításra és a biztosítási díjak fizetésére, betegség esetén igényt tarthatna arra, hogy részére a legjobb gyógyszert írják elő, tekintet nélkül ennek árára».

V. A következő két fejezetben (The system at Work és Departmental Legislation) azt mutatja be a szerző, hogy miként működik a gyakorlatban a bürokratikus kényuralom.

A parlament különböző módon szokta a minisztériumokat jogszabályalkotásra felhatalmazni. Néha akaratát csak általánosságban fejezi ki s a minisztériumra bízta a részleteknek rendeleti megállapítását s egyúttal a törvény végrehajtásának módját. Máskor a miniszter törvényerejű rendeletek végrehajtására kap felhatalmazást. Végül néha arra is felhatalmazza a törvény a minisztert, hogy — bizonyos korlátok között — magának e felhatalmazó törvénynek rendelkezéseit hatályon kívül helyezhesse és módosíthatja is (pl. a munkanélküliek biztosításáról szóló 1920. évi törvény 45. §-a).

Ezeknek a módozatoknak megfelelően most már az illető törvényben erre vonatkozólag használt terminus technicus szövegétől függ, hogy mennyiben vizsgálhatják felül a bíróságok az ilyen felhatalmazásokra hivatkozással kiadott rendelkezések érvényességét. Némely rendelet érvényessége az alapon támadható meg, hogy annak kibocsátására a miniszternek egyáltalában nem volt joga (ultra vires); más megtámadási ok viszont az lehet, hogy a hatóság a rendeletet nem a felhatalmazás szellemében, hanem kívül álló szempontok figyelembevételével bocsátotta ki.

A bíróságoknak két eszköz áll rendelkezésére a minisztériumok ily túlkapásaival szemben: az egyik, a praeventiv, az ú. n. writ of prohibition, a másik eszköz pedig a writ of certiorari, mellyel a már kiadott rendeletet utólag megsemmisítheti. De ezekkel az eszközökkel természetesen a bíróság (a King's Bench Division) csak abban akadályozhatja meg a minisztériumot, hogy törvényellenesen járjon el, de nem kényszerítheti ki azt, hogy a minisztérium eljárása észszerű (reasonable) legyen.

Sok minden érvet szoktak felhozni ezen átruházott hatáskörben való törvényalkotás (departmental legislation) mellett, így pl., hogy a parlament túl van terhelve s nem ér rá, de nincs is szakértelme a részletes szabályozásra s hogy a végrehajtó hatalom feladata az ország kormányzása, s végül, hogy a közigazgatási intézkedések elleni rendes jogorvoslat kizárását olcsósági szempontok is kívánatosá teszik; de ezeket sorra véve kifejti szerző, hogy mind ezen szempontok sem teszik indokolttá a parlament és a bíróságok ellenőrző működésének ilyen módon való kijátszását.

*** Nálunk — a lapok közlése szerint — nemrégiben hasonló konfliktus támadt a népjóléti minisztérium és a közkegyintézmény orvosai között annak folytán, hogy a miniszter túlhosszúnak s a társadalombiztosító pénztárra túlterhesnek találván a közkegyintézmény orvosok által bizonyos betegségekre megállapított gyógtartamot, kijelentette, hogy csak az intézet orvosai által véleményezett gyógtartam idejére hajlandó a betegápolási díjakat fizetni.

Utal ezután azokra a bajokra, amelyek egyes törvények (statutes) szövegének homályosságából származnak és kijelenti, hogy egyaránt becsapása az adófizetőnek, ha érthetetlen törvényt hoznak, mintha — néha ennek segélyével — véglegessé teszik a miniszter döntését.

A törvénytörvény homályossága különböző okokra vezethető vissza, pl.: rosszul átgondolt javításokra, kétértelmű kifejezések használatára vagy egyszerűsítési törekvések szenvedélyére (to a passion for «simplifying»), főleg azonban arra, hogy a minisztériumok nem is akarják azt, hogy az általuk ily átruházott hatáskörben alkotott jogszabály világos és mindenre kiterjedő legyen. Ennek bizonyítására felemlíti, hogy mikor nemrég egy a jövedéki ügyekkel foglalkozó bíró a tárgyaláson megbotránkozásának adott kifejezést a fölött, hogy olyan bonyolult és érthetetlen az adókra és jövedékekre vonatkozó törvények szövege, a kincstár képviselőjében eljáró Law officer azzal mentegetődzött, hogy más alakban (szöveggel) nem tudták volna a képviselőházzal a törvényjavaslatot elfogadtatni. Ez a nyilatkozat fellebbtette a fátyolt a minisztériális kodifikáció praktikáiról, melyeknek célja tehát az, hogy tudatosan azért szövegezik meg oly homályosan a törvényjavaslatokat, hogy ezekből minél nehezebben legyen kivehető a kormánynak valódi akarata s így a parlamentben minél kisebb támadási felületet nyujtsanak. De végeredményben mindennek levét a szegény adófizető issza meg, aki még kevésbé ismerheti ki magát a jogszabályok e zavaros tömegében, mint az azokkal szakszerűleg foglalkozó bíró.

Ugyancsak az ő bőrére megy a rendeleti aprólékos jogszabályok óriási dzsungelje is, mert az adófizető polgárt nem annyira a törvényhozás vagy a jogtudomány örökéletű s néha teoretikus dogmái, hanem éppen azok az apró-cseprő rendeletek érintik, amelyek az ő mindennapos életének mozzanatait szabályozzák. Bár ily körülmények között a józan ésszel ellenkezik vele szemben azt a jogi vélelmet alkalmazni, hogy ő ismeri a jogot, t. i. ezeket az apró rendeleteket is (amelyeknek de facto még létezéséről sem tudhat), mégis tudvalevőleg azok nemtudásával a hatóságok előtt eredményesen nem védekezhettek. Ez a lehetetlen állapot azonban végeredményben veszélyezteti az egyéni szabadságot.

Ha a háborús kivételes helyzet bizonyos mértékben indokoltta is tette a rendeleti jogalkotást, ennek kifejlesztése és állandósítása alkotmányos szempontból nagy veszedelmet rejt magában. Pedig mit látunk? Azt, hogy amíg az 1920. évben összesen 2473 rendeletet adtak ki a miniszterek, addig az 1927. évben kiadott rendeletek és szabályrendeletek száma még mindig igen magas: 1349 volt; s az ugyanezen évben (1927) hozott 43 törvény közül 26 tartalmaz felhatalmazást arra, hogy az azokra vonatkozó részletes jogszabályokat — a törvény erejével — a koronatanács vagy az egyes miniszterek alkothassák meg.

A józan polgár méltán vetheti fel a kérdést: Kinek az érdekében és kinek a kívánságára hoznak évről-évre ily rengeteg törvényt és rendeletet? A válasz erre az lehetne, hogy ez a mostani rendszer egy circulus vitiosus: mennél nagyobb a tisztviselők (kodifikátorok) hadserege, annál több a törvény és rendelet s viszont minden újabb törvény és rendelet csak szaporítja a tisztviselők számát.

VI. A bírói függetlenség magna chartája van lefektetve a mű VII. fejezetében («The independence of the Judiciary»), amelynek részletes — helyenkint fordításban való — ismertetését kívánom az olvasónak nyujtani.

«Mindenki, — így kezdődik e fejezet — aki történelemmel foglalkozik, tudja, hogy a szabadságért és igazságért folytatott küzdelemben a legtöbb győzelmet az angol bíróságok előtt aratták s hogy az angol polgár szabadságjogai szoros összefüggésben vannak a bírák függetlenségével. S ha bármily okból előfordult, hogy hiányzott a bátorság a bírói székekben, akkor a törvény előtti egyenlőség ellenségei arattak sikert és csorbát szenvedett az igazságszolgáltatás.»

Ennek felismerése vezette a törvényhozást 1701-ben a bírói függetlenség körülbástyázására s annak kimondására, hogy a bírák csak a parlament mindkét házának a koronához intézett előterjesztésére mozdíthatók el. Ezen bástya ellen irányzott támadás rejlik abban a tervben, amely mostanában merült fel a Lord Chancellor jogállásának megsemmisítésére.

«Senki sem tagadhatja, hogy a Lord Chancellornak különleges állása benső összefüggésben van a bírák függetlenségével. Legfontosabb hivatása elnökölni a végső felelősségi bíróságon (a Lordok

Háza bíróságán). Ezért feltétlenül szükséges, — s a törvény rendeli is — hogy nagy tudása és tapasztalata legyen a jogban és a joggyakorlatban. Szabály szerint az attorney general állásából kerül e magas pozícióba. Ennek a jogban és a bírósági tradíciókban nevelkedett kiváló jogásznak jut osztályrészül továbbá az a kényes feladat, hogy a bíróságnál megüresedő állásokra az ügyvédek sorából kiválassza s a királynak kinevezésre javaslatba hozza a megfelelő egyéneket. Ezen feladat betöltéséhez meg is van benne minden kellék s ezt a feladatát nemcsak a leglelkiismeretesebb gondossággal, hanem a közvetlen érintkezésből nyert észleletei és tapasztalatai alapján és a bíróság szelleme, hagyományai és hivatása iránti legmélyebb tisztelettel tölti be. De most meg akarnak tőle szabadulni, hatáskörét különböző egyénekre akarják ruházni, különösen pedig a bírói kinevezéseket egy új miniszterre, akit igazságügyminiszternek neveznének, kívánják reábizni. »Ez az állás hasonló volna a többi miniszteréhez és azt elnyerhetné bármely kezdő vagy kész politikus.« »Nem kell pesszimizmus annak előrelátásához, hogy ezen — Angliában eddig ismeretlen — állás meghonosítása mily természetes következményekkel járna. Előbb vagy utóbb, de inkább előbb, mint utóbb, olyan egyén jutna az igazságügyminiszteri székbe, aki — a legkisebb tiszteletlenség nélkül mondva — tisztán politikus s akinek érdeklődése a jog és a bíróság hagyományai iránt sem több, sem kevesebb nem volna, mint a kabinet bármely tagjéé. S a helyett, hogy — mint ma a Lord Chancellor — egy és ugyanazon időben tagja lenne egyrészt a bírói szervezetnek s másrészt a végrehajtó hatalomnak, úgyhogy alaposan ismeri mindkettővel szemben való kötelességeit, az új miniszter csupán a végrehajtó hatalom tagja lenne. Vagyis más szóval a bírói kinevezések egy közönséges politikus miniszter kezébe kerülnének, akinek nincs bírósági gyakorlata s aki csak véletlenül vagy hallásból ismeri a gyakorló jogászokat (members of the Bar).«

Ennek pedig az lesz a következménye, hogy politikai szempontok fognak a bírói kinevezéseknél érvényesülni. Eddig is történtek ily próbálkozások, de azok rendszerint meghiúsultak a Lord Chancellor ellenállásán.

Néhány évvel ezelőtt az akkori Lord Chancellor a következő szavakkal fogadta a szobájába lépő egyik miniszter kollégáját: »Tudom jól miért jön. Arra akar rávenni, hogy egy kormánypárti képviselőt nevezzek ki az üresedésben levő bírói állásra. Figyelmeztetem, hogy hacsak nem akar neki ártani, ne említse meg előttem az illetőnek nevét; hajlandó vagyok elhinni, hogy minden kollégám a zsebében vagy kabátja ujjában legalább egy oly képviselő nevét rejt, akit alkalmasnak tart a bírói állásra.« Ennek a visszautasító fogadtatásnak ez alkalommal meg volt a kellő hatása. De mennyivel nehezebben tudna — ha egyáltalában akarna — ily ellenállást tanúsítani egy tisztán politikus miniszter.

De a politikai kinevezések lehetőségénél még nagyobb veszély rejlenék abban, hogy a tervszerinti igazságügyminiszter nemcsak egy a jogban járatlan s az ügyvédek alig ismerő politikus volna, hanem természetsszerűleg — éppúgy mint többi kollégája — csak egy vándormadár (bird of passage) volna, aki a kormánnyal együtt távozik. Ezzel szemben a mostani rendszer a Lord Chancellorral az élén nemcsak a független és személyes szakismeretnek, hanem a folytonosságnak biztosítékát is nyújtja. Mindegyik Lord Chancellor ugyanis, mint a Lordok Háza bíróságának elnöke, közvetlen tapasztalatból ismeri az ügyvédi kar kiválóságait s megnyugtató módon ki tudja azok közül választani a bírói állásra alkalmas egyéneket. Ha ő távozik is állásából, utódja ugyanazon képzettséggel, gyakorlattal és tapasztalatokkal rendelkezik. Vagyis tehát sohasem következik be az, hogy egy üresedésben levő bírói állás ne egy magas képzettségű jogásznak a saját független döntésén és tekintélyén alapuló közvetlen személyes választása alapján töltsék be. Ezzel szemben a tervezett rendszer szerint laikus követne laikust e funkcióban, ami viszont azt fogja eredményezni, hogy a döntés végeredményben a minisztérium állandó tisztviselői kezében volna. Ha ez a rendszerváltozás beállna, akkor az ilyen miniszteri tisztviselő joggal válaszolhatná az Óceán másik oldaláról tanulmányozni jövő jogászvendégnek azon kérdésére, hogy hát tulajdonképpen ki választja ki Anglia bírait, a következőket: »Én vagyok az, aki őket valójában kiválasztja, mert az igazságügyminiszter csak egy átmeneti misztikus lény (embarrassed phantom), aki ma itt van, de holnap már távozik; én azonban mindig itt vagyok. Enyém a tudás és a tapasztalat s a miniszter feladata csak az, hogy helybenhagyja az én döntésemet.« Ezzel az új rendszerrel a bírák kinevezése előbb-utóbb magának a bürokráciának feszély nélküli kezeibe jutna, amiből pedig beláthatatlan bajok származnának: a bírák státusa és pozíciója gyökeresen megváltoznék, színvonaluk lesüllyedne stb.

Hogy Angliában nemcsak a szerző, hanem bírótársai, a jogi lordok mily féltékenyen őrködnek a bírói függetlenség épségbentartásán, arra ékes példa volt 1928-ban, midőn a Lordok Háza elé került az adózásról és becslésekről szóló törvényjavaslat, melynek egy szakasza — a képviselőházon átment szövegében — felhatalmazza a közegészségügyi minisztert arra, hogy ha az örökségeknek adóztatás céljából való megbecsülése körül lényeges jogkérdés merülne föl, a kérdést véleményezés végett a bíróság elé terjesztheti, mely azután — ha szükségesnek tartja: a felek meghallgatása után — véleményt nyilvánítt a felvetett kérdésben. Ez a rendelkezés a jogi lordok között nagy felháborodást keltett, mert abban a bíróság tekintélyének lealacsonyítását, az adminisztrációba bevonását látták. Sorba protestáltak klasszikus felszólalások keretében Lord Hanworth, Lord Merrivale, Viscount Haldane, Lord Atkin, Lord Carson s e felszólalások hatása alatt a kormány kénytelen volt e szakaszt elejteni, amit a Lord Chancellor (Lord Hailsam) a felsőház május 1-én tartott ülésén a következő szavakkal jelentett be:

»Figyelembe vettük nemcsak annak fontosságát, hogy a bírói szervezet független legyen a végrehajtó hatalomtól, hanem azt, hogy életbevágó fontossággal bír az is, hogy a közönség e felől meg is legyen győződve. Márpedig az a tény, hogy Lordságaid Házának magas bírói pozíciókban levő tagjai az általuk tett nyilatkozatok szerint komolyan és őszintén azt hiszik, hogy a függetlenségnek ez az elve e szakasz rendelkezése által csorbát szenvedne, a közvéleményben szükségsszerűleg kétséget és bizalmatlanságot támaszt. Éppen ezért jobbnak láttuk, hogy inkább lemondunk arról, hogy ilyennemű felhatalmazást kapjunk, semmint hogy kockáztassuk azt, hogy a közvéleményben — akár helyesen, akár alaptalanul — azt a benyomást keltsük, mintha itt a végrehajtó hatalom és az igazságszolgáltatás között valami kapcsolat akarnánk létesíteni s megakarnók csorhítani az igazságszolgáltatás függetlenségét, amely palladiuma az egyéni szabadságnak. Mindezekre tekintettel — bár bizonyos szempontból sajnáljuk, hogy ily elhatározásra kellett jutnunk — a közegészségügyi miniszter felhatalmazott e lépésre, melyet magam is helyesnek tartok s ezért én, aki állásomnál fogva bizonyos tekintetben úgy a bírói, mint a végrehajtó hatalom érdekeit képviselem, felelősségem tudatában kijelentem, hogy a kormány elejti ezt a szakaszt s kéri fogja ehhez az alsóház hozzájárulását.«

A Lordok ezután — köztük Lord Hewart is — sorba szólásra emelkedtek s gratuláltak a kormánynak e bölcs — bár kissé késői — elhatározásához.

(B f. köv.)

Dr. Mendelényi László.

A záloglevél mint értékpapír.*

IV.

A záloglevél fedezete.

A leglényegesebb záloglevélgarancia a kölcsönök által való fedezettség (Deckungsprinzip). Ezt a törvény két rendelkezéssel biztosítja:

1. Záloglevelet csak »megfelelően« engedélyezett kölcsönök alapján lehet kibocsátani, s e kölcsönöknek teljesen fedezve kell lenniök (12. §, Német tv. 6. §, svájci tv. Art. 14, Crédit Foncier Art. 1).

2. Csak annyi záloglevél lehet forgalomban, amennyi a fennálló fedezeti kölcsönök összege. (Így Satzung der Deutschen Rentenbank-Creditanstalt 2. §.) Amely arányban tehát a kölcsönök összege csökken, oly arányban bevonandó a megfelelő záloglevélmennyiség. (M. tv. 14. §, Crédit Foncier 76. Art.) A »megfelelő« engedélyezés módzataira az intézet alapszabályai mérvadók.

A német törvény 6. §-a lehetővé teszi, hogy átmeneti kölcsönhiány egyes közkötvényekkel vagy készpénzzel pótolassék. Ily gondolatok nálunk is felmerültek, de azokat teljesen elvetendőnek tartom, figyelemmel arra, hogy a záloglevéltörvény a fedezet ily pótlását nem ismeri és az a fedezeti elv helyes szigorával meg nem fér.

A fedezet teljességét illetőleg törvényi rendelkezések meghatározzák azt a legmagasabb arányt, mellyel a kölcsön a lekötött ingatlant terhelheti. (13. §, Német tv. 14. §, Svájci tv. Art. 34, Crédit Foncier 56. Art.). E részben az intézetek alapszabályai is részletesen rendelkeznek, figyelemmel a fedezeti ingatlan minőségére, illetve művelési ágára.¹⁶

A törvények egyes objektumokat a fedezet köréből kizárnak. Így a magyar tv. az iparűzésre rendelt épületeket és bányákat¹⁷

* Bf. közl. — Az előbbi közl. lásd a 7. számban.

¹⁶ Magyar Földhitelintézet Alapszabálya 59—82. §§. — Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 50. §. — Crédit Foncier Titre IV.

¹⁷ Ellenben l. az 1928. évi XXI. tc.-et (Ipari záloglevéltörvény).

(13. §), a német tv. a bányákat (12. §), ugyanígy a svájci törvény (Art. 36), amely általában kizárja az olyan ingatlant, amelynek kihasználása (Ausbeutung) annak értékét felemésztí. A Crédit Foncier a bányákon felül a színházat is kizárja (Art. 54), egy 1904. évi porosz rendelet pedig a szállodákra és az áruházakra tartalmaz korlátozó rendelkezéseket.

A német törvény különös becslési szabályokat is tartalmaz (12. §). A megállapított érték az eladási értéket meg nem haladhatja. (Verkaufswert Grenzwert nach oben.) Az ingatlanok csupán maradandó tulajdonságai vehetők tekintetbe és az a hozama, melyet a rendes gazdálkodás minden tulajdonosnak biztosíthat. (Revenue durable et certain: Crédit Foncier Art. 55).

Háztelkekre nyújtott és építési kölcsönök a kölcsönfedezeti összalománynak csak bizonyos hányadát tehetik ki. A svájci törvény (Art. 33) is súlyt helyez a fedezet maradandó tulajdonságaira. Mező- és erdőgazdasági ingatlan magasabb terhelését engedi, mint egyéb ingatlanét (Art. 34). Háztelkekre és ipartelepekre még alacsonyabb terhelési tételek állapíthatók meg (Art. 35).

Természetesen nem alkalmas záloglevélfedezet az olyan ingatlan, melynek szabad forgalmát jogi akadály gátolja. Így például az 1920: XXXVI. tc. 71. és 76. §-ainak korlátozó rendelkezései folytán az ÖFB által juttatott föld alkalmas záloglevélfedezetnek nem tekinthető, s vitás e szempontból a hitbizományi ingatlan alkalmassága is.

A kölcsönök időtartamát a magyar és a német törvény nem határozzák meg. A svájci törvény kimondja, hogy a kölcsön lejáratának egyeznie kell a megfelelő záloglevél lejáratával (Art. 12). A svájci záloglevél 15 évnél rövidebb és 40 évnél hosszabb lejáratú nem lehet (Art. 8). A Crédit Foncier szerint a kölcsönök időtartama 10—45 év (Art. 51). Az Ipari záloglevéltörvény szerint (2. §) legalább 10 év. A kölcsönök pénzneme tekintetében korlátot a törvény nem állít fel és a Jt. 7. §-a a követelésnek külföldi pénznemben való meghatározását kifejezetten megengedi.

Egy 1923. évi porosz rendelet csak az esetre engedi meg az U. S. A. dollár kölcsön valuta gyanánt, ha a jelzalog oly kölcsön fedezete, melynek törlesztéseért a Birodalom vagy tartomány (Land) kötelezettséget vállalt. (Friedländer.) A magyar törvény nem írja elő, hogy a kölcsönök törlesztéses kölcsönök legyenek; a Magyar Földhitelintézet alapszabályaiból ez nyilván következik (70. § b) 71. §), míg a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank alapszabályai ezt kifejezetten előírják (48. §). A német törvény az ily kölcsönökre speciális rendelkezéseket tartalmaz (19—29. §); a záloglevélfedezet legalább felének ily kölcsönökből kell állnia (6. §). Megszabja az évi tőketörlesztés minimumát. A Crédit Foncier a «l'annuité au service» kifejezéssel (Art. 57) arra enged következtetni, hogy csak annuitásos kölcsönöket ismer el a fenti célra. Egyes amerikai záloglevélszerződések kifejezetten előírják, hogy a fedezeti kölcsönök törlesztő részleteinek fedezniük kell a correlatív záloglevelek szolgálatát.

A német törvény 11. §-a, a svájci törvény 19. §-a csupán bel-földi ingatlant ismer el záloglevél fedezetül. A magyar törvény ily korlátozást nem tartalmaz, bár jelzalogintézeteink jelenlegi gyakorlata tudtommal a kölcsönöket belföldi ingatlanokra korlátozza.

A 12. § nem zárja ki, hogy kezes nyújtsa a jelzalogot, bár ezt gyakorlatilag nem tartom kívánatosnak.

Az elsőhelyű jelzalog követelményét a törvény szintén nem tartalmazza, ellenben az Ipari záloglevéltörvény 2. §-a igen, míg a német törvény ezt kifejezetten előírja (11. §) a jelzalogintézeteink általában megkövetelik, valamint amerikai záloglevélszerződéseink is (Crédit Foncier 52).

Az 1877: VIII. tc. kamatkorlátozásait az 1925: XV. tc. a zálogleveles kölcsönök tekintetében hatályon kívül helyezi (3. §). Egyes záloglevéltörvényeink (Vízszabályozási stb., szőlőfelújítási kölcsönök) a kamatláb és a törlesztő részlet, valamint az annuitás maximumát is meghatározták.

A visszafizetés kizárását az adóssal szemben a német törvény csak a kölcsöntartam első 10 évére engedi meg s maximálja a vele szemben megszabható felmondási időtartamot is.

Külön kiköti, hogy az intézet törlesztéses kölcsönöket nem mondhat fel (19. §); ezzel nem érinti a rendkívüli felmondás eseteit. A rendkívüli törlesztés jogát egyes egész — a tőkét és kamatot magában foglaló — törlesztő részletekre szorítja, ez intézeteink gyakorlata is.

Intézkedik a törlesztő részletek csökkenthetőségéről rendkívüli törlesztés esetén (21. §).

A záloglevélfedezet immunitását harmadik személyek igényei és végrehajtásaival szemben biztosítja a törvény 17. §-a. Záloglevélfedezeti kölcsönre tehát aljelzalogjogot szerezni nem lehet. (Nizsalovszky, Kommentár, 20. old., Kúria 6453/1907.)

Egyes kölcsöntartozások dologi teherre minősítését és a hátralékok közadók módjára való behajtását a Vízszabályozási stb., a Szőlőfelújítási kölcsönökről szóló törvények (1889: XXX. tc. 35. §, 1896: V. tc. 13. §-a) s az 1928: XLI. tc. Végrehajtási rendelete (Váltsághelyettesítések) állapítják meg.

Itt utalok a Magyar Földhitelintézet, a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete, az 1925: XV. tc. alapján alakult szövetkezetek s az Ipari Jelzalogintézet külön jogaira ily kölcsönök behajtása tekintetében, mellőzve a részleteket.

V.

A záloglevélbirtokosok közös jogai.

A törvény e részben három intézkedést tartalmaz:

1. A záloglevelek egytized részének birtokosai a bíróságtól kérhetik az intézet jelzalogüzleti ügykezelésének szakértők útján való megvizsgálását (31. §).

2. Az intézet elleni végrehajtás esetén a bíróság részükre ügygondnokot rendel (22. §).

3. Csőd esetén a záloglevélfedezet külön tömeg, melyet a záloglevélbirtokosok választmánya s választott külön tömeggondnok kezel s minden más követelés előtt elsőbbséggel bírnak (27., 28. §§).

A fenti tárgyban hozott külön német törvény szerint¹⁸ bizonyos minimális névértékű belföldi kibocsátás esetén, ha ennek előre megjelölt címei birtokosainak egyforma jogokat adnak: a hitelezők gyűlésének határozatai az összes többiekre kötelezők. Ily határozattal közös képviselő rendelhető (1. §).

A törvény az összehívás jogát a forgalomban levő kötvények bizonyos számához köti. A gyűlést az intézet köteles egybehívni, s ha megtagadná, úgy a bíróság (2., 3. §). Bizonyos jogok feladását vagy korlátozását, így a kamatláb leszállítását, halasztás engedélyezését a hitelezők gyűlése csak az intézet fizetőképzetlensége vagy csődjé elhárítása végett határozhatja el (11. §). A törvény ily határozatokhoz minősített többséget követel. Lényegileg ugyanily szempontok szerint intézkedik az 1923. évi svájci kötelmi jogi javaslat. A javaslat szerint a hitelezők gyűlése csak akkor járhat el, ha a kibocsátási feltételek egységesek (einheitliche Anleihe-Bedingungen) s a jegyzés nyilvános volt (öffentliche Zeichnung Art. 998).

Részletesebben és taxative, nem mint a német törvény, sorolja fel azokat a határozatokat, melyekhez minősített többséget követel (Art. 1015).

A javaslat indokolása (II. Bericht, 152. o.) szerint abban meggyeztek a vélemények, hogy a záloglevélbirtokosok képviselői szükséges intézmény, mert meg kell alkotni a kapcsolatot egyrészt a záloglevélbirtokosok közt (egymás közt), másrészt pedig köztük és az adós között.

Ellenben, amennyiben halasztások és elengedések tárgyában kényszerítő határozatokat (Zwangsbeschlüsse) hoznak: ez lazítaná a hitelezők és az adós közti kötelmi kapcsolatot, s ha meg is állhat háborús vagy háború utáni átmeneti intézkedés gyanánt: mint állandó jellegű jogszabály el nem tűrhető beavatkozás a hitelező jogaiba, állandó szükség reá nincs és fontos gazdasági érdeket sérthet. A javaslat mindeddig nem emelkedett törvényi erőre.

Amerikai bondszerződések is tartalmaznak hasonló intézkedéseket. Ott a bondholderok bizonyos százalékanak javaslatára a szerződésben körülírt Trustee, bizalmi képviselő köteles eljárni a kibocsátó késedelme esetén, s amennyiben szükséges, pert indítani, a bondok tőkeösszegét esedékesnek nyilvánítani, a tőkét beszédni. A szerződések kifejezetten kimondják, hogy a bondholder maga nem léphet fel, de viszont többségük a Trusteet elmozdíthatja s újat rendelhet ki.

A kötvénybirtokosok bizalmi képviselője fogalmával az Ipari záloglevéltörvényben is találkozunk (15. §).

¹⁸ Gesetz, betreffend die gemeinsamen Rechte der Besitzer von Schuldverschreibungen v. 4. Dec. 1899. Göppert—Seydel f. Kommentar.

Idevág a jelzálogjogról szóló törvény 67. §-a, a részkötvények mindenkor birtokosai javára kirendelendő képviselő intézménye, továbbá a 60,300/1922. I. M. Rendelet, az ebben szabályzott közgyűlése a kötvénybirtokosoknak s az ott megválasztott gondnok.

A német Hypothekenbankgesetz végül rendeli, hogy minden jelzálogintézetnél Treuhänder működjék, kit a felügyeleti hatóság rendel ki, s kinek feladata a záloglevélfedezet biztonságát ellenőrizni (Art. 29—34).

VI.

Befejező megjegyzések.

A magyar záloglevél békebeli országunk hagyatékának egyik legbecesebb tétele. Az intézményt értem alatta, amely az 55 éves, de egyszerű, világos és józan törvény alapján rendkívüli fejlődést ért el. Míg egyfelől intézeteink a háború előtt 40 év alatt több milliárd korona névértékű címetet helyeztek el belföldön és az európai külföld minden tőkeerősebb országában: addig jogviták, bonyodalmak ezen hosszú időtartam alatt aligha keletkeztek, amit bizonyít az a tény, hogy bíróságainknak jóformán alkalmuk sem volt a záloglevél jogi kérdéseivel foglalkozni. Döntvénytárainkban több évtizedre visszalapozva, egyetlenegy bírói határozatot e térről nem találtam (a II. alatt közölt P. IV. 3596/1930. sz. kúriai ítélet bír némi záloglevélvonatkozással).

Az idézett Friedländer-féle Kommentár a jelzálogintézetek hivatását abban látja, hogy közvetítő szerv gyanánt működjenek a hitelre szoruló ingatlan tulajdonosok és a befektetési alkalmat kereső tőke között. Amint a záloglevél részben a dologi, részben a kötelmi jogban gyökerezik, ami, kivéve a bemutatóra szóló telekadóslevelet, minden más értékpapírtól megkülönbözteti: ekként az azzal kapcsolatos bankári tevékenység is két irányú: az ingatlanfedezeti hitelnnyújtás és a papírkihelyezés.

A korona elértéktelenedése e téren is mélyreható változást okozott. Az ingatlanhitel igényeinek kielégítése továbbra sem szűnt meg bankári cél lenni, de az e tevékenységgel szorosan kapcsolatos tőkebefektetési probléma a koronaromlás után megoldhatatlanná vált. Éveken keresztül mi sem történt az ellen, hogy az adósok jelzálogos tartozásait ne fizethessék vissza romlott koronában akkor, amidőn az adósok egy jó részében megvolt a morál ösztönén alapuló ez a hajlandóság és bíróságaink tiszteletreméltó igyekezete,¹⁹ valamint a nagy német «Aufwertung» művének és Lengyelország példái!

Néhai dr. König Vilmos volt az egyedüli, aki kellően méltatta az így előállott igazságtalan eredményeket, míg az 1928: XII. tc. 4. §-a 4. pontja levonta a fenti helyzet természetsszerű következményét és a koronazáloglevelet ez átértékelésből kizárta.

A záloglevél intézménye ezzel semmit sem szenvedett. A gazdasági szükség megtalálta a maga útját és az infláció utáni öt évben közel 600 millió aranykorona értékű magyar záloglevélkibocsátás történt: dollárban, angol fontban és svájci frankban. A Jt. 7. §-a természetsszerűen megengedte a külföldi valutára szóló telekkönyvi bejegyzéseket. Az újabb német záloglevelek belföldi valutára szólnak (I. a IV. alatt idézett 1923. évi porosz rendeletet).

A magyar záloglevél jogi konstrukciójával szemben indokolt kifogás nem merült fel. Itt térek vissza dr. Sichermann Bernátnak II. alatt idézett nagyérdekű cikkére. E szerint az amerikai hitelnnyújtók kifogásolták azt, hogy a záloglevél birtokosa nem érvényesítheti jogait közvetlenül a jelzálogadós ellen, hanem csakis az eredeti jelzálogos hitelező, vagyis a kibocsátó intézet, amely a záloglevélbirtokos hozzájárulása nélkül is megszüntetheti a jelzálogi fedezetet. S miután az amerikaiak által kívánt konstrukció mai tételes jogunk szerint akadályokba ütközött: a fenti cikk szerint a magyar zálogleveleknek csak egy korlátozott mennyisége volt az amerikai piacon elhelyezhető.

E cikk 1927 elején íródott, azonban az említett hitelezők megtalálták a megfelelő módját annak, hogy az általuk átvett záloglevelek fedezetét szolgáló kölcsönök sorsára közvetlen befolyásukat a leghatályosabban érvényesítsék, s azóta ily alapon igen jelentékeny összegű kibocsátások bonyolítottak le. A tények tehát a fenti aggályokat meghaladták.

Abban viszont osztom dr. Sichermann nézetét, hogy a magyar gazdaság ingatlanok fedezete alapján nyújtandó rövid, — s hozzá kell tennem — egyes esetekben középtartamu (kb. 5 éves) kölcsö-

nökre is szorul, amelyek mobilizálására nem a záloglevél, hanem a jelzálogadóslevél és főképp a telekadóslevél volnának elvileg és szűkebb belföldi körben alkalmasak. A két intézmény köre tehát szorosan rayonirozva van és verseny köztük el sem képzelhető.

Hogy az ötnegyed év óta életben levő jelzálogjogi törvénnyel létesített új ingatlanpapírok a gyakorlatban eddig nem valósultak meg: az semmiképp sem a záloglevél fölényének és tradíciójának, valamint nemzetközi forgalomképességének, hanem bizonyára hiteléletünk összezsugorodásának tulajdonítható.

Mi sem jellemzőbb e részben, hogy Svájc, a Schuldbrief és a Gült klasszikus hazája most alkotta meg az új záloglevéltörvényét és felállította záloglevélközpontjait, melyek kibocsátásai feltevésem szerint a külföldi piacokat is felkeresik, míg a Schuldbrief és a Gült továbbra is a belföldi investor papírjai maradnak.

Vizsont az Amsterdami Nemzetközi Jelzálogbank megalapítása és a Népszövetségnek az agrárhitel felkaroló törekvései arra engednek következtetni, hogy a jövőben nem csupán a záloglevél fogja áttörni országa határait, hanem az ingatlanhitel nyújtásának forgalma sem fog a belföldi adós és a belföldi hitelező körére korlátozódni.

Ily körülmények között fokozott kötelessége az ország minden tényezőjének, hogy a múltban nagy sikerrel megvalósított, a háborút és a korona romlását túlélt s a közelmúltban is kiváló eredményeket ért kifogástalan záloglevél hitelszervezetének integritását, hírnevét és szabad mozgását, de nem kevésbé a külföldi hitelezők által nagyon is méltányolt telekkönyvi rendjét továbbra is megóvják.

Dr. Liebmann Ernő.

Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából.

— **Takarékbetétkönyv tulajdona.** Az állandó bírói joggyakorlat szerint határozott névre szóló takarékpénztári betétkönyv tulajdonosul harmadik személyek irányában az tekintendő, akinek nevére azt a takarékpénztár kiállította s akivel szemben a takarékpénztár, mint adós, jogviszonyba került, tekintet nélkül arra, hogy a befizetéseket ki teljesítette. Más személy tehát a névre szóló takarékpénztári betétkönyv tulajdonosul csak abban az esetben ismerhető el, ha bizonyítva van, vagy az, hogy a betétszelvény összeget a megnevezett egyén nevére, ennek hozzájárulásával, a sajátjából a tulajdonjoga fenntartásával helyezte el a takarékpénztárba, vagy bizonyítva van az, hogy a takarékbetétkönyv tulajdonjogát törvényes tulajdonszerzés útján megszerezte. (Kúria P. V. 3795/1930. sz.)

— **Ius offerendi.** A ius offerendi gyakorlására vonatkozóan helyesen vitatja ugyan a felperes, hogy annak gyakorlását a korábbi jelzálogos hitelező törvény alapján köteles túrni, az tehát nem függ a korábbi jelzálogos hitelező hozzájárulásától; ez a túrés kötelezettség azonban a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 40. §-a szerint a végrehajtási törvénynek a jelen esetben még alkalmazandó 190. §-ának 5. bekezdése értelmében csak akkor áll be, ha a korábbi jelzálogos hitelező követelését a későbbi jelzálogos hitelező készpénzben teljes mérvben beváltja. (Kúria P. V. 1607/1929. sz.)

— **Erkölcstelen cél és motívum különbsége.** Örökhagyó végrendeletében többek közt azt rendelte, hogy — a felperes jogelőde — az eddig is élvezett havi 200 K illetményét holtáig megkapja. Az örökhagyónak ez a rendelkezése a jó erkölcsökbe akkor ütközik, ha erkölcstelen viszony létesülésének vagy fenntartásának érdekét szolgálta volna, ezt azonban az alperesek maguk sem állították és arra a per adatai alapján sem lehet következtetni. Erkölcstelen cél nélkül az életjáradék rendelkezése akkor sem ütközik a jó erkölcsökbe, ha indító oka egy régebbi nemi viszony volt, mert a felperes jogelődéről való gondoskodás ebben az esetben sem szolgál többé erkölcstelen célt. (Kúria P. I. 1438/1930. sz.)

— **Életjáradék valorizálása.** Örökhagyó végrendeletében a felperesre vonatkozólag akként rendelkezett, hogy a felperes az eddig is élvezett havi 300 K illetményét holtáig megkapja. Az örökhagyó a havi összeget később a korona nagyfokú értékesítkénése dacára fel nem emelte, sőt 1923. év szeptember havában a havi 300 K küldését is beszüntette. Az illetményküldés megszüntetése a kereset elutasítását nem vonhatja maga után, mert az örökhagyó végrendeletét annak dacára változtatlanul fenntartotta, miért is a megszüntetés csak a korona erős értékesítkénésével

¹⁹ L. erről dr. Fonyó már idézett cikkét (Polgári Jog, 1930. évf. 321. old.).

kapcsolatos intézkedésnek tekinthető. A kir. Kúria figyelemmel volt arra, hogy 1917. évben, amikor az örökhatározó havi 300 K küldésére tért át, a korona értéksökkenése még nem ment volt át a közudatba. Ennek és a per más körülményeinek figyelembevételével a Kúria havi 200 P-ben valorizált. (Kúria P. I. 6751/1929. sz.)

— **«Hallgatóság» kirendelt eseti gondnok.** A kiskorúak érdekében a velük érdekellentétben levő törvényes képviselő helyett a községi közgyám járt el, majd az árvaszék a kiskorúak részére az örökhatározó halála után magángyámot rendelt ki, akit a szerződésre nézve meghallgatott, ezután pedig a szerződést, a megejtett vizsgálat után, gyámhatóságilag jóváhagyta. Minthogy ezek szerint az árvaszék nemcsak hogy elfogadta azt, hogy a kiskorúak helyett a közgyám járt el és így az utóbbit úgy kell tekinteni, mintha kirendelt eseti gondnok lett volna, hanem még külön magángyámot is rendelt ki és ezt a szerződésre nézve szintén meghallgatta, nem lehet szó arról, hogy a kiskorúak a szerződésnél nem voltak törvényesen képviselve. Törvényes képviselő hiányában tehát a hivatkozott szerződés nem érvényteleníthető. (Kúria P. I. 8158/1928. sz.)

Szemle.

— **A forgópisztoly** nem szórakozási eszköz, sőt nem is közszükségleti cikk. Aminthogy az ölésre szolgáló szármok, amelyek a differenciálás sajnálatos lehetetlensége következtében nemcsak kártékony állatok, hanem hasznos emberéletek elpusztítására is alkalmasak, voltaképp csak azok számára szükségesek, akik az ölést, mint mesterséget, hivatást vagy úri passziót gyakorolják. Utóbbiak közé azonban nemcsak a vadászok, hanem a gyilkosok is tartoznak. Éspedig nem csupán a szónak büntetőjogi értelmében vett gyilkosok, hanem az elmebetegek is, akik templomokban lövöldöznek, vagy azok, akiknek kezében az idegesség véletlene következtében sül el a fegyver. Ezt a közhelyszerű igazságot már 35 év előtt állapította meg e lap hasábjain (1896. évf. 393.) K. Nagy Sándor törvényszéki bírósági elnök, akinek «Törvényt a forgópisztolyra» című cikke a ma is igen aktuálisnak hangzó mondattal kezdődik: «Napról-napra növekszik azoknak a száma, akiket a forgópisztoly visz a szerencsétlenségbe». Igaz ugyan, hogy a revolvervásárlásához, éppúgy mint viseléséhez, engedélyre van szükség, de ennek az engedélynek alaki feltételekhez kötött megszerzése, úgy látszik, nem ütközik nagyobb nehézségbe. Másrészt pedig nincs mód annak megakadályozására, hogy a legitim módon megszerzett fegyver illetéktelen egyén kezébe ne kerüljön. Minthogy az emberélet megóvása minden társadalom jogrendjének alapja, talán nem indokolatlan annak a kérdésnek a felvetése: miként lehetne a fennálló szabályoknál hathatósabb biztosítékot teremteni, hogy a személybiztonság védelmére szolgáló fegyver ne veszélyeztethesse állandóan a személybiztonságot? Hálásak volnánk úgy olvasóinknak, ha e kérdés gyakorlati értékű jogi megoldására vonatkozó javaslataikat közölnék, mint ahogy a törvényelőkészítés hivatalos szerveitől is méltán elvárható a felvetett kérdésnek fontolóra vétele.

— **A kir. Kúria 44. sz. jogegységi döntvénye:** «A nagyobb gazdasági gép átvétele és használatbavétele egymagában véve nem zárja el a megrendelő kisbirtokost attól, hogy az 1900: XXV. tc. 1. §-ában foglalt tilalom ellenére, a 27,483/1901. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet 6. §-ának utolsó bekezdésében megállapított föltétel megtartása nélkül kötött vételi ügyletnek vele szemben való hatálytalanságára hivatkozassék.» 1931. február hó 14. Hitelesítve 1931. március hó 3-án. (A határozat indokolását Hiteljogi Döntvénytárunkban fogjuk közölni és méltatására egyik közeli számunkban visszatérünk.)

— **Ankét a végrehajtási eljárásról.** A budapesti Ügyvédi Kör 1931. március 26-án folytatta az 1931. március 12-én megkezdett ankétet a végrehajtási eljárás tárgyában, különös tekintettel a Te. által megvalósított reformokra. Az ankétben mindenekelőtt az előadók, dr. Vekerdy Géza és dr. Ribáry Géza folytatták volt előadói tervezetük ismertetését és terjesztették elő indítványukat. A felvetett kérdésekhez elsősorban dr. Gabona Lajos min. tanácsos

szólt hozzá, aki, mint az igazságügyminisztériumban a telekkönyvi ügyek referense, azon intenciókat ismertette, amelyek az igazságügyminisztériumot a telekkönyvi ügyekkel kapcsolatos reformoknál vezérelték, a Te.-vel kapcsolatban. A vitában még dr. Weszely Ferenc, a pestvidéki kir. járásbíró bírósági elnöke és dr. Gisskán Jakab ügyvéd is résztvettek, mire az elnöklő, dr. Szilágyi Artúr Károly az ankétet befejezettnek nyilvánította. Köszönetet mondott az ankét előadójának az ankét anyagának alapos előkészítéseért és felkérte őket arra, hogy az ankét eredményeit foglalják memorandumba, amelyet az Ügyvédi Kör az összes illetékes tényezőkhöz el fog juttatni. Megállapítható, hogy a lefolytatott ankét igen élesen világított rá azon hiányosságokra és hibákra, amelyek a végrehajtási eljárás körül, különösen a Te. által meghonosított reformokkal kapcsolatban, orvoslásra várnak és így az ankét előadói által kidolgozandó memorandumra még vissza fogunk térni. Mind égetőbbé válik azon régi óhajítás megvalósítása, hogy a végrehajtási eljárásnak, mint a leggyakorlatibb eljárási jognak a legkülönbébb törvényekben szétszórótt intézkedései mielőbb egységes kódexben nyerjenek megfelelő olyan szabályozást, amely az egyszerűsítést a gyakorlati élet kívánalmainak figyelembevételével viszi keresztül.

— **A cégjog** körében érdekes döntést tartalmaz a budapesti kir. ítélőtáblának 1931. január 29-én kelt P. VI. 14,244/1930. sz. határozata. Érdekes, mert a 68,300/1914. I. M. sz. rendelet 17. §-a szerint alkalmazható, de a gyakorlatban elég ritka ideiglenes intézkedés kérdésére vonatkozik. Be nem jegyzett közkereseti társaság tagja terjesztette elő azt a kérelmet, hogy a másik tagot, aki a cég adósaitól beszédett pénzeket nem szolgáltatja be, a cégbíró ideiglenes intézkedéssel tiltsa el a cég pénzeinek beszédésétől. Az elsőbíró elutasította a kérelmet, mert a 68,300/1914. I. M. sz. rendeletet be nem jegyzett cégre alkalmazni nem szabad és mert perenkívüli eljárás során közkereseti társaság tagja a K. T. 80. §-ának ellenére nem tiltható el attól, hogy a társaság nevében eljárjon. A kir. Itélőtábla ezzel szemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a rendelet 17. §-ában szabályozott ideiglenes intézkedés be nem jegyzett kereskedők ügyében is alkalmazható, mert ezt sem a K. T. 16. §-a, sem maga a rendelet ki nem zárja. És kimondotta azt, hogy «alkalmas ideiglenes intézkedésnek» a K. T. 80. §-a sem állja útját, ha «a közkereseti társaság tagja visszaél az üzletvezetés és képviselet jogával és e miatt az üzletvezetés és képviselet jogának korlátozása a másik tagot fenyegető és pótolhatatlan kár elhárítása végett multhatatlanul szükséges».

Minthogy a K. T. 77. és 79. §§-ai szerint a közkereseti társaság üzletvezetési joga, 65. (2. bek. 4. p.), 66. és 91. §§-ai szerint pedig a közkereseti társaság képviseleti joga a tagtól már a társasági szerződésben megvonható s tőle később is visszavonható, nincs akadálya annak, hogy az üzletvezetési és a képviseleti jognak ily visszavonása a cégbíró ideiglenes intézkedésével történjen. A be nem jegyzett közkereseti társaságnál csupán az a nehézség, hogy a képviseleti jognak ez a megszűnése a cégjegyzékbe be nem vezethető s ezért harmadik személlyel szemben, ha arról más úton tudomást nem szerzett, fel nem hozható. De az ideiglenes intézkedésnek azért ebben az esetben is van jelentősége, mert megszünteti az üzletvezetési jogot és a képviseleti jog visszavonása is irányadó a tagoknak benső viszonyában és azokkal szemben, akik előtt ismeretes.

Az ideiglenes intézkedés természetesen csak «a társak jogviszonyának per útján vagy egyébként történő végleges rendezéséig» szól. Az intézkedésnek ebből az ideiglenességből következik, hogy az előállott helyzet nem állandósulhat, hanem a végleges rendezésre irányuló lépéseket megfelelő időn belül meg kell tenni. A cégbíró záros határidőt is tűzön, amelyen belül a per megindítását igazolni kell.

— **A Bv. 17. §-ához.** (A budapesti kir. Ügyészség 27,361/1931. számú határozata.) A budapesti büntetőtörvényszék előtt egyik tartott főtárgyaláson dr. Sz. S. ügyvéd a bizonyítási eljárás megkezdése előtt saját és védőtársai nevében nyilatkozatot tett, amelyben hivatkozott arra, hogy azok a rendőri közegek, akik arról tesznek vallomást, hogy a nyomozás során bántalmazták a vádlottakat vagy se, a való megvallása által büntetendő cselekmény elkövetését ismernék be, egyben kijelentette, hogy ezért a nyomozásban résztvett rendőrszolgálati és hatósági tanúk vallomásaiknak a bizonyítás szempontjából nem tulajdonít jelentőséget a védelem. E kijelentés miatt közvádlói indítványra megindult az eljárás, amelyben a vád képviseletét a kir. ügyészség megtagadta. Az ügyészi határozat

megállapítja, hogy: «az ügyvéd kijelentése, amennyiben egyáltalán valamely bűnvádi vagy fegyelmi eljárás alapjának szolgálható ténynek állítását foglalja magában, a Bv. 17. § 2. bek. értelmében nem üldözendő, miután tárgyalás alkalmával, ügyfél képviselőjének részéről történt, a tárgyalás alatt levő ügygel összefüggött és a lefolytatott, illetve lefolytatandó bizonyítás jelentőségének a bizonyíték bizonyító erejének méltatása és jogi mérlegelése az ügyfél, illetve a vádlott érdekében szükséges is volt.

— **A Ppé. 18. §-ához.** (A budapesti törvényszék ítélete.) «A Ppé. 18. §-ának utolsó bekezdése értelmében a perköltségben marasztalt fél azt a költséget, melyben az ellenfél részére marasztalták, ennek ügyvédje kezeihez köteles fizetni; s harmadik személy igényeivel szemben ily költségre ennek az ügyvédnek elsőbbségi joga van. E törvényhely helyes értelmezéséből is következik, hogy a perköltséget kézhezvevő ügyvéd a felvétel tényével még nem válik a költség tulajdonosává, mert ez a törvényes rendelkezés csak az ügyvéd költségigényének a biztosítását célozza, az ügyvéd azonban a felvett perköltségről ügyfelének elszámolással tartozik. Ily elszámolást azonban a felvett perköltségről az ügyvédtől csak ügyfele követelhet, mert az ügyvéd csakis evvel áll jogviszonyban. S így a jelen esetben X. ügyvéd a felvett 160 P perköltségről csak ügyfelének tartozott elszámolni. Ennélfogva a jelen perbeli felperes (ügyvéd) a jelen perbeli alperestől (ügyvédtől) nem követelhetette az őt illető 106 P 20 f perköltségrész kiadását, hanem az elszámolás körébe tartozó ezzel az igényével csakis volt ügyfele ellen fordulhat. A jelen perbeli felperes és volt ügyfele közötti jogviszonyban fogja azután elbírálás tárgyát képezni az esetleg indítandó perben, hogy ezt a 106 P 20 f-t tartozik-e a volt ügyfél a felperesnek megfizetni vagy pedig annak folytán, hogy már egymásközött véglegesen elszámoltak, az a 106 P 20 fillér felperesi követelés is a végelszámolásba beleértendőnek tekinthető-e, amely esetben az a felperesnek a bírói megállapítás dacára az ügyféltől sem jár. (Budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság 51. Pf. 6934/1930. sz.)

— **A Bűnügyi Védők Egyesülete** május hó 2-án és 3-án tanulmányi kirándulást rendez *Szeged*-re, melynek során megalakítják az egyesület szegedi fiókját és előadótűlést tartanak. Szerepel a programmban a Csillag-börtön megtekintése is. A résztvenni kívánók jelentsék be mielőbb ebbeli szándékukat az egyesület titkárnál, *dr. Berend Béla* budapesti (V., Alkotmány-u. 10.) ügyvédnél.

Közgazdaság.

Salgótarjáni Köszénbánya Részvénytársulat közgyűlése elhatározta, hogy az üzleti költségeknek levonása, az értéksökkenési alapnak 2.000.000 P-vel, a tartalékalapnak 200.000 P-vel javadalmazása után maradót tiszta nyereségből a nyugdíjpénztárra 200.000 P, egyéb jótékony akciókra 180.000 P fordíttassék. Osztalékul részvényenkint 3 P, tehát 910.000 részvény után 2.730.000 P fizetessék ki, 123.899-09 P 1931. számlájára elővitessék.

416

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédi irodába társulna vagy vezetést vállalna nagypraxisú ügyvéd. Megkeresést «Komoly» jelígre kiadóba.

415

Kartársaimnak tárgyalásokon (végrehajtásoknál, árveréseknél, ügy perenkívüli ügyekben is) helyben és vidéken, lelkiismeretes és szakszerű, esetenkénti *helyettesítését* vállalom. Dr. Sachs Henrik ügyvéd Budapest, IX., Üllői-út 113. Tel. J. 402—99.

417

V., Tükör-u. 5. szám alatt lévő II. emeleti lakásomból két nagy utcai szobában elhelyezett ügyvédi irodámba **üzemköltség-társat** keresek 1931. május 1-től. Dr. Szalay József ügyvéd, V., Árpád-u. 9. Tel.: 145—33.

418

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György **Dr. Paulay Gyula**
a pestvidéki járásbíró elnöke. büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

Sajtó alatt!

A CSŐDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfi Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminiszteriumba beosztott kir. kúriai bíró.

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete**Dr. DEGRÉ MIKLÓS**

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára fűzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Sagittarius:* A bírói kinevezések törvénye. — *Dr. Mendelényi László* kir. kúriai bíró: Az új kényuralom. (The new Despotism.) — *Dr. Schuster Rudolf*, a kir. szabadalmai felsőbíróság ny. elnöke: Szemelvények a tisztességtelen versenyről szóló törvény alapján hozott bírósági határozatok köréből. — *Dr. Maurus Deutsch* bécsi ügyvéd: Az osztrák bírósági szervezet. — *Dr. Admeto Géza* budapesti ügyvéd: Angol bíraskodás és német jogi konstrukció. — Az «egyszerűsítés» bonyodalmai: XXVIII. *Dr. Zoltán Emil* budapesti kir. járásbíró; XXIX. *Dr. Szilágyi László* budapesti ügyvéd. — *Dr. Zoltán Kornél:* A felfolyamodás halasztó hatálya a lakásügyi végrehajtási eljárásban. — Jogirodalom. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXV. 4. — Perjogi Döntvénytár. XVI. 4.

A bírói kinevezések törvénye.

Bizonyos, hogy az állam és tisztviselői viszonyában túlteng a «droit administratif», az a jog, amelynek kifejezésére «egyenértékű szót» — Dicey szerint — «az angol nyelvben nem találunk». Ezen a téren «a jog uralmának» mégis, ha kis kaput is nyitott az a szabályozás, amely az illetményeknek vitás kérdését általában bírói testületre, a közigazgatási bíróságra bízta. Ebben a hatáskörében a kir. közigazgatási bíróság legutóbb oly határozatot hozott, amelynek a bírói kinevezések jogának gyakorlásában, mondhatni, alkotmánybiztosító jelentősége van és amelynek éppen ezért nem szabad a döntvénytárak mélyén feledésbe menni.

A tényállás az volt, hogy az államfő — több év előtt — bírót nevezett ki, aláírta a kinevezést, az igazságügyminiszter ellenjegyezte, a kinevezési okiratok is elkészültek, de utóbb nem adták ki az okiratokat, hanem irattárba tették. Az egyik bíró előbb kéréssel az igazságügyminiszterhez, majd panasszal a kir. közigazgatási bírósághoz fordult, amely 1931. január 13-án 6870/1930. k. sz. ítéletében a kinevezések joghatályosságát megállapította.

«Az 1869: IV. tc. 3. §-a szerint» — mondják a mesterien szerkesztett indokok — «az ítélőbírakat az igazságügyminiszter ellenjegyzésével a király nevezi ki. E szakasz szerint a bírói hatalom gyakorlásához való jogosítványt egyedül a kinevezés ténye adja meg. Ebből következik, hogy a kinevezésre vonatkozó felségjog érvénye független a miniszteri hatáskörbe tartozó adminisztratív intézkedésektől, amilyen pl. a kinevezési okirat kiállítása és annak a kinevezett részére kézbesítése. A miniszter tehát az államfőnek a kinevezésben megnyilvánuló akaratát és ezzel magának a kinevezésnek érvényét is nem jogosult hatálytalanítani azzal, hogy a kinevezési okirat kiállítását vagy annak a kinevezett részére leendő kézbesítését mellőzi s ha ezt mégis megtenné, abból, mint jogellenes cselekményből, a kinevezettre nézve joghátrány nem származhatik, mert hiszen az 1869: IV. tc. 15. §-a szerint a törvényesen kinevezett bírót a törvényben meghatározott esetekben és módon kívül hivatalától elmozdítani nem lehet. Márpedig nincsen olyan törvényes rendelkezés, amely az igazságügyminisztert a bírói kinevezésnek adminisztratív úton való hatálytalanítására és ezzel a kinevezett bírót hivatalától való elmozdítására jogosítaná fel.»

E szavakhoz nem kell magyarázat. A bírói kinevezés az államfő elhatározásával s az elhatározás miniszteri ellenjegyzésével befejezett. A bírót azután már az elmozdíthatatlanságnak törvényi szabálya védi. Sajátos módon magának a kir. közigazgatási bíróságnak az ítélete kerül azonban ellentétbe ezzel a szabállyal, amidőn azt mondja folytatólag, hogy: «ha az igazságügyminiszter valamely bírói kinevezést bármely okból aggályosnak tart, csak

ahhoz van joga a kinevezési okirat kézbesítése előtt, hogy az államfőhöz felterjesztést intézzon a kinevezés visszavonása és hatálytalanítása iránt, de ő maga a saját hatáskörében ezt nem hatálytalaníthatja». A befejezett kinevezést maga az államfő sem hatálytalaníthatja, a kinevezés után az államfőt is kötelezi az a szabály, hogy: «a törvényesen kinevezett bíró a törvényben meghatározott esetben és módon kívül hivatalából el nem mozdítható».

Sagittarius.

Az új kényuralom. (The new Despotism.)¹

(Lord Hewartnak, Anglia főbírájának könyve.)

VII. A szerző elismeri, hogy bizonyos mértékben kikerülhetetlen, sőt kívánatos is az, hogy bizonyos kérdések miniszteri rendeletekkel szabályoztassanak, de ne történjék ez a parlament háta mögött és a végrehajtó hatalom döntése ellen legyen jogorvoslat a bíróságokhoz. Ami azonban eddig történt a bürokratizmus terjeszkedése irányában, ravaszul, titokban történt, úgy, hogy a választók arról nem is tudtak. Mi tehát a teendő? Először — a multra vonatkozólag — revideálni az eddig hozott törvényeket s azokból kiküszöbölni a sérelmes rendelkezéseket. Másodszor meg kell akadályozni, hogy a jövőben ily veszélyes rendelkezések kerüljenek be a törvényekbe. Ez utóbbi célból kétirányú javaslatot tesz Anglia főbírája:

Az egyik az, hogy a parlament mindegyik házában — a meglevő szakbizottságokon felül — egy külön bizottság alakíttassék, amelynek az lenne a feladata, hogy minden törvényjavaslatot a következő szempontokból tegye vizsgálat tárgyává:

a) a javaslat ruház-e nyíltan vagy burkoltan újabb hatalmat a bürokráciára;

b) ha igen, miként akarja ezt a célt elérni és

c) ez a mód és a várható eredmény oly természetű-e, hogy az újabb hatalom (fresh powers) kivonhatja magát akár a parlament ellenőrzése, akár a bíróságok ítélkezése alól.

A másik javaslata az, hogy a vezető újságok vagy azok némelyike bízta meg a szerkesztőségnek erre alkalmas tagjait azzal, hogy a fenti szempontokból vizsgáljon meg rendszeresen minden törvényjavaslatot s ha abban ily veszélyes rendelkezést talál, azt derítse fel s támadja meg a nyilvánosság előtt.

Egy ilyen kettős ellenőrzésnek megvolna az a kedvező hatása is, hogy kevesebb új törvényt hoznának. Ami igazán nem volna nagy veszteség.

Azt is fel szokták hozni az igazgatási despotikus törekvések védői, hogy az ügyeknek a tisztviselők által s a bírósághoz való jogorvoslat kizárásával való elintézése a polgárok érdekében van, mert mentesíti őket a terhes és költséges perekől. De ezek szem elől tévesztik azt, hogy a bíróságok létjogosultságának oka nem abban rejlik, hogy minél nagyobb számú polgár minél többet pereskedhessék, hanem abban, hogy a bíróságok létezésének tudata és az általános bizalom az ő igazságosságukban már egymaga minimumra redukálja azok számát, akik oly magatartást akarnak tanúsítani, amellyel összeütközésbe kerülhetnek a bíróságokkal.

Ha valaki bármely napon a Strandről (a londoni Markó-utca) belép a bírósági épületbe (Royal Courts of Justice) s ott látja, hogy az egyik tanácsban rágalmazási pert, a másikban egy részvénytár-

saság ügyét, a harmadikban egy vételi ügyet s a negyedikben — szinte biztosra vehető — egy autógázolási ügyet tárgyalnak, akkor — ha a konkrét eset szempontjából nézi a dolgokat — azt hihetné, hogy mily idő- és pénz pazarlás folyik itt. De ha jobban meggondolja a dolgot, be kell látnia, hogy mily megbecsülhetlen értéke és jelentősége van annak a nyilvános és állandó látványnak, amely szembe-ötölőleg azt mutatja be, hogy a szerződésszegőnek kártérítést kell fizetnie s a bűnözőnek büntetést kell elszenvednie; aminek aztán az a kihatása, hogy általában nem szegnek meg szerződéseket és szabály szerint bűnöket nem követnek el. Ily szempontból az egész igazságszolgáltatás egy nyilvános biztosítási rendszert jelent, mert az a tudat, hogy ez a szerkezet létezik és jól s pártatlanul működik, azzal az eredménnyel jár, hogy működésbehozatalára csak kivételes esetekben kerül sor.

A mű IX. fejezetében a szerző egyes — a fenti igazságszolgáltatási kérdéseket érintő — fontosabb jogeseteket s ennek kapcsán azokat a véleményeket ismerteti, amelyeket kiváló angol bírák mint leadott szavazataikat nyilvánították e jogesetek eldöntése kapcsán. Bár ezen szavazatok némelyike egész közjogi és alkotmányjogi értekezéseket foglal magában, sajnos, azok részletes ismertetésétől — tér hiánya miatt — el kell tekintenem.

Végül az utolsó (X.) fejezet érdekes példatárát tartalmazza azon törvényeknek, amelyek törvényhozói vagy bírói hatalmat ruháznak miniszterekre vagy egyéb kormányhatóságokra.

* *

Ezzel aztán el is értem e könyvismertetés végéhez s befejezésül még csak egy pár szót annak indoklására, hogy miért tartottam szükségesnek ezt a részletes ismertetést. Azért, mert azok a bajok és veszélyek, amelyeket Anglia főbírája az újabb törvényhozási módok és tendenciák körül észrevett s amelyek ellen oly nagy súllyal bíró tiltó szavát e könyvben fölemeli — nálunk is megvannak. Mert nálunk is túlteng a bürokrácia, túlszapor a törvény- és rendeletalkotás és igen sok újabb törvényünk van, mely szinte ugyanoly felhatalmazást ad a végrehajtó hatalomnak jogszabályok alkotására, mint egyes angol törvények.

Az utolsó 20 év alatt hozott törvényeink közül számos példával lehet ezt bizonyítani, de a legkirívóbbak talán a következők:

1. Az egyik példa büntetőjogi vonatkozású s azt illusztrálja, hogy a törvényhozás néha könnyen ad felhatalmazást a minisztereknek fontos alkotmányjogi kérdéseket tárgyzó rendeletek kibocsátására s hogy az egyszer már kiadott rendelet mennyire megcsontosodik, törvényerejűvé lesz s annak visszavonása mily nehézségekbe ütközik.

A háború esetéről szóló kivételes intézkedésekről szóló 1912. évi LXIII. tc. 12. §-a tudvalevőleg felhatalmazta a minisztériumot az esküdtbírók működésének felfüggesztésére; ugyane törvény 19., 20. és 21. §-ai pedig a Btk.-ben meghatározott bizonyos cselekményekre (172., 177., 439., 441., 453. §§), ha ezek háború idején követtetnek el, súlyosabb büntetéseket állapítanak meg. A törvény 1. §-ának második bekezdése azonban kimondta, hogy az ezen törvényben a kormánynak adott kivételes hatalom a háború befejezésével megszűnik. Ez a törvény jó és sajnos csakhamar szükséges is volt, aminthogy hoztak hasonló kivételes törvényeket más országok is.

A háború azonban 1918 végével befejezést nyert s az 1920. évi VI. tc. 1. és 3. §-ai alapján a minisztérium 6310/1922. M. E. számú rendeletével a kivételes hatalomnak 1922. július 26. napjával való megszűnését is kimondotta s mégis mit láttunk? Hogy a kivételes hatalom a fentebbi rendelkezésekre vonatkozólag ma is fennáll, mégpedig egy olyan parlamenti felhatalmazás, illetve alkotmányjogi fikció révén, amilyenhez hasonlóakat Anglia főbírája ostromoz.

Az 1922. XVI. tc. (költségvetési törvény) 6. §-a ugyanis felhatalmazta a kormányt, hogy a kivételes hatalom alapján kibocsátott azon rendelkezéseket, amelyek még hatályon kívül nem helyezettek — a közszabadságoknak, valamint a gazdasági élet teljes szabadságának visszaállítására irányuló átmeneti időtartama alatt — ideiglenesen hatályban tarthassa; de amennyiben fenntartásuk a jelen §-ban megszabott hathónapi határidőn túl is szükséges, köteles a kormány a jelen törvény életbelépésétől számított négy hónapon belül az azokban szabályozott viszonyok törvényes rendezése végett törvényjavaslatokat terjesztetni a nemzetgyűlés elé. (!)

Az e szakaszban foglalt rendelkezés következtében az igazságügyminiszter (Daruváry) a hatályban tartani kívánt rendelkezé-

sekről 1922. december 7. napján egy 70 szakaszból álló törvényjavaslatot (123. számú) terjesztett a nemzetgyűlés elé, mely javaslatnak 62. §-a úgy szól, hogy «az esküdtbírók működése a törvényhozás további rendelkezéseig szünetel. Az esküdtbírók hatáskörébe utalt ügyekben a törvényszékek járnak el». Viszont a törvényjavaslat 67. §-a pedig azt mondja: «Az 1912. LXIII. tc. 19. §-ában, 20. §-a első bekezdésében, a 21. és 22. §-ában foglalt büntető rendelkezésekben... a háború idején elkövetett cselekményekre megállapított büntetéseket a jelen törvény hatályának ideje alatt elkövetett ily cselekményekre is alkalmazni kell».

De hol van ma már az az igazságügyminiszter, aki, s az a nemzetgyűlés, amelyhez e törvényjavaslatot benyújtotta s mi lett ebből a törvényjavaslatból? (Törvény tudvalevőleg nem lett belőle.)

Ennek dacára úgy az esküdtbírók működését a kivételes hatalom alapján felfüggesztő 6898/1919. ME. számú rendelet, mint az 1912. LXIII. tc.-nek a háború esetére szóló 19. stb. §§ am is, tehát 10 évvel azután, hogy a törvényhozás a hivatalos hatalomnak megszűnését kimondotta, érvényben vannak, illetve érvényben levőknek tekintetnek azon az alapon, hogy nyolc évvel ezelőtt az akkori igazságügyminiszter azok törvénybeiktatása céljából egy törvényjavaslatot nyújtott be a nemzetgyűléshez.

Holott nyilvánvaló, hogy ennek a ténynek egymagában még semmi alkotmányjogi vagy törvényhozási jelentősége nincs s hogy az 1922. XVI. tc. 6. §-ának szövege csonka, mert azt azzal kellett volna kiegészíteni, hogy «amennyiben pedig a nemzetgyűlés azokat további két hónap alatt el nem fogadja, a kivételes rendelkezések hatályukat veszítik».

Itt most egyáltalában nem érintve azt a kérdést, hogy e javaslat 62. és 67. §-ában tervezett rendelkezések helyesek-e vagy nem, kétségtelen, hogy az azokban érintett kérdések törvényhozási úton való rendezése iránt intézkedni kellett volna s erre az elmúlt nyolc év alatt lett is volna bőven alkalom. Egyes bíróságok nem is tudták jogérzetükkel megegyeztetni azt, hogy pl. egy a háború befejezése után évekkel elkövetett felekezet elleni izgatást — az 1912. LXIII. tc. 19. §-a alapján — börtönnel büntetendőnek minősítsenek azon az alapon, hogy a cselekmény a háború idején elkövetettnek tekintendő, hanem a cselekményt csupán a Btk. 172. §-a alapján büntették (államfogházzal).

Erre nyomban megjelent az Igazságügyi Közlöny XXXIII. évfolyamának 6. számában (a 124. oldalon) egy közlemény, mely szerint «az igazságügyminiszter felmerült esetből kifolyólag tájékoztatás végett közölte az egyik bírósággal, hogy a fenti 123. számú törvényjavaslat 67. §-a azt tartalmazza, hogy stb.» Íme, ez is egyik esete a végrehajtó hatalom azon túlkapásainak, amelyeket az angol főbíró ostromoz. Az ilyen tájékoztatás után már csak az volna stilszerű, ha a bíróság viszont tájékoztatás végett felhívna a miniszter figyelmét arra, hogy az 1869. IV. tc. 1. §-a értelmében a közigazgatási hatóság a bíróság hatáskörébe nem avatkozhatik s hogy ugyane törvény 19. §-a értelmében a bíróság csupán a rendesen kihirdetett törvények (nem pedig a benyújtott törvényjavaslatok) érvényét nem veheti kétségbe, de a rendeletek törvényessége felett egyes jogesetekben a bíró ítél.

2. De ha a fenti (1922. évi) törvényhozási eljárásnak ezt a szokatlan módját némileg indokoltta teszi az akkori idők rendkívülisége s azzal szemben némi megnyugvást találhat jogász lelkiismeretünk abban, hogy ez a rendelkezés csak ideiglenes és átmeneti jellegű volt (bár 10 évi átmeneti idő kissé hosszú), az már semmiképp sem indokolható, hogy a törvényhozás 1927-ben az egyes adók és illetékek mérsékléséről stb. szóló 1927. V. tc. 66. §-ában felhatalmazást adott a pénzügyminiszternek arra, hogy az igazságügyminiszterrel egyetértve a *jövedéki büntetőjog anyagi szabályait* rendelettel megalkothassa, úgyszintén a jövedéki büntető eljárásnak előkészítő (nem bírósági) szakát rendelettel szabályozhassa. — Itt is úgy történt, mint Angliában, hogy a törvényhozás jogász tagjai akkor, mikor a törvényt megszavazták, nem voltak teljes tudatában annak, hogy saját hatáskörük megcsönkítésével alkotmányjogi szempontból mennyire aggályos felhatalmazást adtak a végrehajtó hatalomnak. Csak mikor aztán ezen szakasz alapján a pénzügyminiszter kiadta 18,400/1928. P. M. számú rendeletét «a jövedéki büntetőjog anyagi szabályainak megalkotása és a jövedéki büntető eljárás szabályozása tárgyában», mely rendeletben a miniszter megállapította pl. a jövedéki kihágásokra kiszabható büntetéseket (vagyonelkobzás, kiutasítás, két évig (!) terjedhető fogház) és az előkészítő eljárás során eszközölhető házkutatás,

személymotoszás és letartóztatás eseteit és feltételeit, akkor eszmélt csak reá a jogászközönség, hogy itt a végrehajtó hatalom az egyéni szabadságjogokat érintő oly vitális kérdések szabályozására nyert korlátlan felhatalmazást, amely szabályozás kizárólag csak a törvényhozás feladata lehet.

3. A jelzálógról szóló 1927 : XXXV. tc. 114. §-a felhatalmazza az igazságügyminisztert arra, hogy amennyiben a jelen törvény életbeléptetésével kapcsolatban szükségesnek látja (szinte fordítása az 1925. évi angol törvény e szövegének : «if any difficulty arises in connection with the application of this act, the Minister may by order remove the difficulty or do anything which appears to him necessary» stb.): a telekkönyvi rendtartásnak, a végrehajtási eljárásnak, általában a nem peres eljárásnak a szabályait a fennálló jogszabályok alapelveivel összhangban a törvényhozás rendelkezéséig kiegészíthesse és módosíthassa.

Ez a szakasz azonban, mely meglevő fontos törvényeknek rendeleti úton való módosítására ad egész nyíltan felhatalmazást a kormánynak — már nem kerülte el a törvényhozók figyelmét.

A képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése szerint :

a bizottság alkotmányjogi szempontból aggályosnak tartja nemcsak azt, hogy a törvényhozási feladatoknak rendeleti úton megoldására felhatalmazást adjon a törvény, hanem különösen azt is, hogy a felhatalmazás úgy szöjljön, hogy fennálló törvényektől eltérő rendelkezést lehessen megállapítani és így rendeleti úton törvényeket hatályon kívül lehessen helyezni. Aggályosnak tartja továbbá a bizottság azt is, hogy a felhatalmazás módot ad nemcsak bizonyos kérdések egyszeri szabályozására, hanem arra is, hogy a felhatalmazás alapján egyszer kiadott rendeletet ugyancsak rendelettel hosszú idő elteltével is módosítani lehessen, ami a kizárólag törvényhozási útra tartozó kérdések szabályozását egyszer és mindenkorra elvonja a törvényhozás hatásköréből. Ennek dacára a bizottság az igazságügyminiszter megnyugtató kijelentéseire tekintettel e szakaszt is elfogadásra ajánlotta, úgy azonban, hogy a peres eljárás szabályaira utalás elhagyassék és kiemeltessék, hogy a felhatalmazás alapján kiadásra kerülő rendelkezések a fennálló jogszabályok alapelveivel összhangban állapíttassanak meg.

A felsőház közjogi és törvénykezési bizottsága Juhász Andor elnöklése alatt — s itt büszkén állapítjuk meg az angol és magyar főbírák állásfoglalásának hasonlóságát — kimondotta, hogy

ez a felhatalmazás az igazságügyminiszternek rendkívüli tág jogkört ad, mely annyira széles alapon engedi meg a fennálló törvények módosítását, mely a törvényalkotás eddigi elveivel alig egyeztethető össze. A bizottság — a jelentésben részletesen kifejtett okokból — elfogadja és elfogadásra javasolja ugyan a szakaszt, mégis hangsúlyozza régi jogrendszerünk egységesen kiépítésének szükségességét, hogy ezáltal a törvényhozás jogköre alól a későbbi módosítások ki ne vonassanak és a jogrendszer egységessége biztosíttassék.

Amíg azonban az angol kormány — mint a fentebb közölt példából láttuk — a jogi lordok felszólalásának hatása alatt elejtette a megtámadott szakaszt, addig nálunk nemcsak ez nem történt, hanem mintha mi sem történt volna, a legújabban benyújtott és a parlamentben már le is tárgyalt törvényjavaslat «a földteherrendezés előmozdítására szükséges intézkedésekről» 20. §-ában megint csak akként rendelkezik, hogy «az igazságügyminiszter, amennyiben a jelen törvény végrehajtásához szükségesnek látja, a telekkönyvi rendtartásnak a végrehajtási és csőd eljárásnak szabályait rendelettel kiegészítheti és módosíthatja». Tehát, mint látni való, hiába volt 1927-ben a parlament két háza igazságügyi bizottságának tiltakozása a szó szerint ugyanily szövegű felhatalmazás ellen.

Azt hiszem, a fenti kiragadott példák is eléggé igazolják, hogy azok a helytelenségek és veszélyek, amelyek a jogszabályalkotásnak a parlament által a végrehajtó hatalomra átruházása körül észlelhetők és amelyekre Lord Hewart hívta fel nagybeesű munkájában a parlament és a jogászközönség figyelmét, nálunk is megvannak.

Ez a körülmény pedig igazolja azt az eljárásomat, hogy ezt a pompás munkát, mely a maga férfias szókimondásával és kemény kritikájával egyúttal a bírói függetlenség abszolút mértékéről is tanúságot tesz, ily részletesen ismerttettem.²

Dr. Mendelényi László.

² Csak most hívták fel figyelmemet arra, hogy Lord Hewart művét a Társadalomtudomány 1930. január—júniusi számában Ottlik László szintén ismertette. Ezen magasszínű, igen értékes ismertetés elolvasása azonban meggyőzött arról, hogy mégsem végeztem felesleges munkát, mert én a művet részben más szempontokból, részben pedig azon fejezeteknek tüzetesebb ismertetésével tárgyaltam, amelyekre Ottlik Lászlónak az ő olvasóközönsége szempontjából nem kellett nagyobb súlyt helyezni.

Szemelvények a tisztességtelen versenyről szóló törvény alapján hozott bírói határozatok köréből.¹

A Magyar Védjegyszövetség, melynek célja elsősorban a védjeggyel bíró tagjainak érdekét védeni, feladatának jóval tágabb körben igyekszik megfelelni, amennyiben arra törekszik, hogy az egész kereskedelmi forgalmunkban a tisztességes fogalmát terjessze és meghonosítsa. Ez a kiterjesztő feladatkör annál is inkább adódik, mert úgy a védjegy jogot szabályozó törvények, mint a tisztességtelen versenyről szóló törvény is ugyanazt a célt szolgálják, t. i. a forgalom tisztességeségét megóvni és az azzal ellenkező káros kinövészeket és visszaéléseket kiirtani. Ezeknek megerősítésül felhozom a következőket :

Az ú. n. *márkacikkek* kérdésével a budapesti kamara mellett működő választottbíróóság (1923 : V. tc. 44. §-a) már ismételtelen foglalkozott.²

A védjegyszövetség által indított egyik legújabb perben az említett bíróság 1930. dec. 2-án 25,875/30. sz. alatt ítéletet hozott, amely különös említést azért érdemel, mivel az előző 39,820/929. sz. ítéletére (l. 2. alatti jegyzetet) való hivatkozás és a márka-cikkek fogalmának körülírása mellett, mondhatni, állandósítja az előző ítéletben kifejezésre jutott alapelveket, sőt ezeket még jobban kidomborítja.

Az ítéletnek magas színvonalú és a kérdést minden oldalról behatóan megvilágító indokolásából a következő sarkalatos tételeket emelem ki :

Szükséges, hogy a márka-cikktulajdonos egy hézagmentes és zárt árvédelmi rendszert tartson fenn, amely az adott körülmények és a gyakorlati lehetőség határai között a tisztességes kereskedő szokásos eljárása mellett alkalmas arra, hogy az áru *legális úton* csak oly viszonteladók kezébe jusson, akik az előírt árak megtartásának kötelezettségét elismerik.

Nem szünteti meg a szabott árak betartásának kötelezettségét az a tény, hogy egyesek — még ha többen is volnának — kötelezettségüket be nem tartják, hanem elegendő, ha a márka-cikktulajdonos a maga részéről megtesz minden lehetőt árvédelmi rendszerének érvényesítésére.

Kényszerítő logikával vezeti le az ítéleti indokolás azt, hogy az árrontó kereskedő vagy azzal vét az üzleti erkölcs ellen, hogy dugáru szerzésével másokat vonatkozó szerződéses kötelezettségük kijátszására bír reá, vagy pedig azáltal, hogy — a maga részéről az ár betartását ígérve vagy elhítelve — azt megteveszti.

A szabad verseny elvét a jogrend és a joggyakorlat általában ismeri és megvédi, azonban a jogos cselekmény is megengedhetlenné válhatik az azt kísérő cselekmények folytán. Senki sem tekinthető feljogosítottnak jogának olyképpen való gyakorlására, hogy ezáltal másoknak aránytalan megkárosítása idéztessék elő. Márpedig a márka-cikk árának rendszerint pár filléres lerontása a márka-cikk előállítójának (és a versenytársaknak is) aránytalan megkárosítását vonja maga után, annak egész termelési rendszerét megbonthatja és véglegesen megingathatja.

Nagy elvi jelentőséggel bír az a megállapítás, hogy miként a minőség, külső kiállítás, megjelölés stb., úgy a megszabott ár is a *márka-cikkeknek egyik meghatározó elemévé, tulajdonává, s ezáltal a magántulajdon egyik alkotórészévé válik* : az ár nem pusztán gazdasági jelenség, hanem a márkatulajdonosnak vagyoni java, amely többnyire hosszú és fáradságos munkának, jelentős erkölcsi és anyagi tőkének eredménye, tehát kétségtelenül oly üzleti érték, amelynek megvédése a versenytörvény feladata.

Ehhez képest a márka-cikkek áron alul való eladása oly feltűnő reklámeszköz, amely csábító erejét *nem* — mint a szabadforgalomban lévő áruk versenyénél — a versenytárs saját vagyoná-

¹ A két év óta működő Magyar Védjegyszövetség élénk tevékenységéből kifolyólag időnként tagjait körlevelekben szokta értesíteni az idetartozó fontosabb eseményekről és így a judikatúráról is, amely az ő kezdeményezése folytán keletkezett, miután ez a szövetség azok közé a testületek közé tartozik, amelyeknek az 1923. évi V. tc. (tisztességtelen versenyről szóló törvény) önálló aktorátust ad. Az 1930. dec. 31-én kelt legújabb körlevél felhasználásával is írom a jelen sorokat.

² L. dr. Szabonya Béla budapesti kir. kúriai bíró cikkét «A márka-cikkek árrontása, mint tisztességtelen verseny» az 1930. évi Magyar Jogi Szemle 1. számában ; ugyanott van közölve az ítélet is.

nak felhasználásából, hanem *másoknak* (a márkacikkgyárosnak és a versenytársának) vagyoni értékéből meríti.

Ez a cselekmény tehát nem az általános szabadverseny megengedett gyakorlása, hanem a márkatulajdonos jogi rendelkezése alatt álló vagyonának közvetlen megtámadása.

Végül az ítéleti indokolás a *karteljogi* vonatkozásokra is kiterjed és kimondja azt, hogy az árvédelmi rendszer hatályának elismerése nem korlátlan, hanem azonnal megszűnik, mielőtt az a törvényes rendelkezések szerint figyelembe veendő közérdekű korlátokba és jóerkölcsökbe ütközik. Ezekben a korlátokon belül azonban mindaddig, amíg a forgalom a maga szükségletét a szabad áruból minden nehézség és korlátozás nélkül fedezheti, törvényes oltalmat igényelhet.

Ezek a kimélyült gazdasági érzékről és jogpolitikai tapintatról tanuskodó tételek a külföldi szakirodalomban is nagy feltűnést fognak kelteni és bizonyára alkalmasak lesznek arra, hogy a szabott ár védelmének kérdését judikatúránkban biztos és minden tényező által respektált alapokra helyezték.

Az ilyen perekben gyakoriak az ú. n. *agent provokatőrök*. Ezekre nézve az említett vál. bír. 17,808/1930. sz. ítéletének indokolásában így nyilatkozik:

«Az agent provokatőr kifogás sem helytálló. Agent provokatőr az az egyén, aki más törvénybe vagy a jóerkölcsbe ütköző cselekmény elkövetésére reábir. Ámde az az egyén, aki a kereskedő üzletébe vásárolni megy, ilyennek nem tekinthető az esetben sem, ha őt a gyáros küldi is oda, mert az illető a vásárolni akarás ténye által a kereskedőt törvénybe vagy a jóerkölcsbe ütköző cselekmény elkövetésére csábítani nem kívánja, hanem úgy jelentkezik nála, mint bármely más, a gyárossal ismeretségben nem álló vevő. Az pedig, hogy a gyáros a maga árujának sorsát a piacon figyelemmel kíséri, s az azzal elkövethető visszaéléseket olyképp törekszik meggátolni, hogy megbízottjaival árut vásároltat, a gyárosnak kétségtelen joga annál inkább, mert más módon a visszaéléseket meg nem tudhatja és útjokat nem állhatja.»

A védjegyjogi törvények és a versenytörvénynek egymáshoz való viszonyát a *res judicata* szempontjából igen érdekesen és teljesen aggálytalan módon megvilágítja a következő jogeset:

A védjegyszövetség egyik tagja több évvel ezelőtt egy védjegybitorló ellen bűnvádi úton lépett fel, de a büntetőbíróság első- és másodfokon felmentő ítéletet hozott és minthogy a kir. büntetőtörvényszék másodfokú határozata ellen perorvoslatnak ily ügyekben nincs helye, a felmentő ítélet jogerőre emelkedett.

Azon az alapon, hogy a tisztességtelen verseny elleni oltalom több vonatkozásban szélesebbkörű, mint a védjegyoltalom, az adott esetben igen érzékeny jogsérelem orvoslása érdekében a szövetség az ügyet versenyper útjára terelte. Az eljáró vidéki törvényszék és kir. ítélőtábla elutasító ítéletet hozott, többek között azzal az indoklással, hogy ítélt dologgal állunk szemben. A kir. Kúria viszont P. IV. 5422/1929. sz. alatt 1930. évi szeptember 24-én kihirdetett ítéletének indokolásában kimondotta, hogy:

«A védjegybitorlás miatt indult bűnvügyi eljárás során hozott bármilyen döntés *nem gátolja* a panaszolt magatartásának a tisztességtelen versenyre vonatkozó törvény alapján való önálló megítélését, mert még védjegyjogi szempontból jogos védjegyhasználat esetén is fennforoghat a tv. rendelkezéseibe ütköző magatartás: nincs tehát alap az alperes felhozta *res judicata* esetének hivatalból figyelembevételére.»

Nem kevésbé érdekes és a tisztességes forgalomra megnyugtató az *elévülésre* vonatkozó következő jogeset eldöntése:

A bitorlások és utánzások legkülönbözőbb nemeivel szemben vidéki bíróságainknál, sajnos, gyakran tapasztalható túlságosan enyhe felfogás a védjegyszövetség egyik tagját hosszabb időn át visszatartotta attól, hogy védjegyének utánzója ellen fellépjen és arra csak az utóbbi időben határozta el magát, abban bízva, hogy a mindjobban megerősödő joggyakorlat alapján legalább a felsőbb bíróságoknál védelmet fog nyerni. A vidéki első- és másodfokú bíróság az ezek után folyamatba tett versenyperben elutasító ítéletet hozott azon az alapon, hogy a cselekmény tudomására jutásától számított törvénytörvényeszerű hat hónap elmúlt s ennél fogva az igény *elévült*. Ezzel szemben a kir. Kúria teljes mértékben magáévá tette a szövetség által kifejtett azt a felfogást, hogy tartósan követett magatartás, amely folyton megismétlődő cselek-

mények sorozatából adódik, mindaddig *nem évülhet el*, amíg a tettes ilyen magatartást követ, miért is az elévülési határidő a *legutolsó* ilyen cselekmény elkövetésének a tudomására jutásától számítandó. A P. IV. 5422/1929. sz. kir. kúriai ítélet szószerint a következő kijelentést tartalmazza:

«A tisztességtelen versenyről szóló törvény 37. §-a alapján a 47. § rendelkezéseinek szem előtt tartásával kialakult állandó bírói gyakorlat értelmében folytatólagos jogsértő cselekményeknél elévülésről szó sem lehet, ha a panaszolt folyamatos magatartás a keresetindítást megelőzően több mint hat hóval meg nem szűnt.»

Végül említést érdemel, hogy a mai kereskedelem az ú. n. *ajándékozó rendszer* annyira elharapódzott, hogy a magyar védjegyszövetség e mellett szóltanul el nem haladhatott.

Ezért ez a szövetség az említett választottbírásnál abban hagyás iránt pert indított, amelyben a választottbíráóság 1930. június 4-én 5295/1930. sz. alatt ítéletet hozott, amely az alperest pénzbírság terhe alatt abbanhagyásra kötelezte. Az ítélet indoklásából kiemelendők a következők:

A nem vitás tényállás szerint alperes viszonteladó vevőinek a becsatolt 4. F. alatti rendelőlapon kitűnőleg, *ajándékképpen* bizonyos ajándéktárgyakat kínál, mint hatszemélyes fehér porcellán ebédlikészletet, hat kávéscsészét tányérral, 14 karátos arany női karórárt aranyláncsal, hatszemélyes téstáskészletet, és ezeket az ajándékokat tényleg szolgáltatja is.

Az ajándékozás u. i. abban az esetben, ha az ajándék nem egyéb a kereskedő által a vevő irányában időközönként tanúsított apró figyelmességnél, rendszerint nem befolyásolja különösképpen a vevő szabad elhatározását abban a tekintetben, hogy annak dacára ahhoz a kereskedőhöz menjen bevásárolni, aki nem rosszabb árut olcsóbban ad, vagy akiben jobban megbízik. E mellett a kisértékű tárgyak értékét az áru árába rendszerint nem szokták beszámítani, szóval az ilyen kisértékű, majdnem értéktelen ajándéktárgy a vevőközönség megtévesztésére alkalmas ajándéknak nem tekinthető.

De a fent felsorolt értékesebb ajándéktárgyak már túlhaladják a szokásos kereskedői figyelmesség mértékét. Azokat az ajándékozó kereskedő már okvetlenül beszámítani kénytelen az áru vételárába és így a vevő sohasem tudhatja azt, hogy megvásárolt áruja tulajdonképpen mibe került, mert az általa fizetett vételárban benne van az ajándék értékének egy töredéke is és így ránézve lehetetlenné válik a továbbeladási ár helyes és kellő kalkulálása annál is inkább, mert az alperes az ajándékba adott áru értékét sem a megrendelőjegyben, sem az ajándékozás alkalmával vevőjével nem közli, a vevő tehát teljes bizonytalanságban marad az ajándék tárgyát képező áru valódi ára és értéke tekintetében, ami által kétségtelenül megtévesztetik.

Az alperes a panaszolt ajándékozást nemcsak időközönként elvétele gyakorolja, hanem *valóságos rendszert csinál belőle*, ami az ajándékozásnak verseny céljából való gyakorlását kétségtelenné teszi.

Az ajándékozásnak ez a módja a tisztességes kereskedelem érdekeit sérti azért is, mert a *vevő rendszerint túlbecsüli az ajándék értékét*, tekintettel különösen arra, hogy az ajándékozott áru rendszerint nem is abból az árukörből való, amelyből a vásárolt cikk és így a vevő az ajándéktárgy való értékét rendszerint nem kellően értékeli. Ezek az ajándéktárgyak kétségtelenül csábítólag, ingerlőleg hatnak és azt idézik elő, hogy a vevők az ajándékozó kereskedőt keresik fel, nem is törődve már magával az áruval, hanem csakis az ajándékot látja előtérben.

A versenyzésnek ez a módja tehát a kereskedelmi élet tisztaságával össze nem egyeztethető és azt meg kell szüntetni. Meg kell pedig szüntetni az ajándékokat adó cégek, így az alperes saját érdekében is, mert ellenkező esetben, ha a bíróság az ily ajándékozást megengedettnek minősítené, valóságos verseny fejlődne ki a kereskedők között a tekintetben, hogy a másik versenytársat még szebb, jobb, drágább ajándékok adásával tegye tönkre. Ez pedig a kereskedelmi és ipari életnek oly beteges elfajulására vezetne, amitől a tisztességes kereskedelmet és ipart meg kell óvni...

Erre az igen kényes kérdésre még alkalmam lesz visszatérni. Ez a versenyjogban egyike a legnehezebben megoldandó kérdéseknek.

Dr. Schuster Rudolf.

Az osztrák bírósági szervezet.*

A Bezirksgericht (járásbíróság) hatásköre 1500 S-ig terjedő vagyoni jogi igény elbírálására terjed ki. Ezen értékhatáron felül a jogviták Gerichtshof (törvényszék) hatáskörébe tartoznak. Landes- vagy Kreisgericht (ill. Handelsgericht), ahol az ügyet 10,000 S-en alul egyesbíró, azt meghaladó perérték mellett pedig hármastanács tárgyalja. Ebből következik többek között, hogy a rendes Gerichtshof (törvényszék) és Handelsgericht (kereskedelmi törvényszék) közötti különbség csak a 10,000 S-n felüli pereknél bír jelentőséggel, mivel a Handelsgericht tanácsának egyik ülnöke laikus, akit a kereskedők közül választanak. (Megjegyzendő, hogy Handelsgericht csak Bécsben van.)

Bizonyos jogviták, tekintet nélkül a perértékre, a Bezirksgericht, illetve a Gerichtshof elé tartoznak. (Perrendtartás 49—50. §-ok.)

Handelsgericht (kereskedelmi törvényszék) lényegében bejegyzett cégek és szövetkezetek ellen 1500 S-t meghaladó kereskedelmi ügyletekből származó perekben dönt, továbbá váltó- és csekkperekben, tisztességtelen versenyügyekben, valamint védjegy és mintataltalomperekben, amennyiben nem közigazgatási jogi kérdésekről van szó, végül olyan perekben, amelyek 1500 S-t meghaladó kereskedelmi-jogi, társasági jogviszonyból keletkeznek. A Bezirksgericht für Handelssachen kizárólag Bécsben működik 1500 S-t értékhatárig. Bécsen kívül kereskedelmi törvénykezés elő tartozó jogviták a rendes Bezirksgerichtek hatáskörébe tartoznak, illetve 1500 S-t meghaladó perek a törvényszékek hatáskörébe, amelyek elsőfokon mint Handelsgerichtek járnak el, azaz a tanácsban egy laikus bíró is helyt foglal.

A bírói fórumok tehát, amennyiben külön bíróságok (pl. Gewerbegericht = iparbíróság) szóba nem jönnek, röviden összefoglalva a következők: A polgári peres eljárásban a peres ügyek következő fórum előtt bíráltnak el:

1. Bezirksgericht, 2. Landes-(Kreis-)gericht, 3. Oberster Gerichtshof.

1. Landes-(Kreis-)gericht vagy Handelsgericht, 2. Oberlandesgericht, 3. Oberster Gerichtshof.

1. Bezirksgericht für Handelssachen (Bécsben), 2. Handelsgericht (Bécsben), 3. Oberster Gerichtshof.

Tehát csak a legfőbb törvényszék jár el harmadfokon.

A 100 S-ig terjedő bagatelleljáráásban csak semmisség miatti fellebbezésnek van helye és sohasem felülvizsgálatnak. Minden más járásbírósági ítélet ellen korlátlanul fellebbezésnek van helye, ha azonban másodbíróság az ítéletet helyben hagyja, felülvizsgálatnak nincs helye, kivéve a bérpereket, melyek jogkérdésekben felülvizsgálhatók, de ezekben is csak akkor, ha a fellebbezési bíróság a felülvizsgálatot megengedi. Minden más esetben az ítéletek ellen kétfokú fellebbezést lehet tenni. Végzések ellen a törvény felfolyamodást és felülvizsgálati felfolyamodást enged (Revisionsrekurs). Utóbbi csak ellentétes határozatok esetében lehetséges, egybehangzó határozatok ellen csak kivételesen néhány esetben (rendkívüli felülvizsgálati felfolyamodás). Fellebbezési és felfolyamodási határidő szabályszerűen 14 nap, váltó- és végrehajtási eljárásoknál (utóbbinál a pereket kivéve) nyolc nap.

Költségkérdésben és a törvényes tartás mérvének kérdésében legfőbb törvényszék nem vehető igénybe, hacsak nem az igény jogalapjáról van szó. Másodfokon a fellebbezési eljárás írásbeli (a nova szigorú tilalma), hacsak a felek egyike szóbeli fellebbezési tárgyalás elrendelését nem kéri. (Szóbeli fellebbezési tárgyalás esetén az előadó ismerteti az ügyet és a felek képviselőinek csak felszólalási joguk van.)

A legfőbb törvényszék előtt sohasem szóbeli a tárgyalás, hanem tisztára írásbeli, hacsak a legfőbb törvényszék szóbeli tárgyalás tartását nem rendeli el, ami azonban a legfőbb törvényszék fennállása óta csupán néhány esetben fordult elő.

Ügyvédkényszer a polgári peres eljárásban: csak a törvényszékek előtt (kivéve a házassági pereket, amennyiben azok nem kapcsolatosak vagyoni jogi igénnyel, pl. tartási igénnyel). Járásbíróságok előtt, tekintet nélkül az értékre, nincs abszolút ügyvédi kényszer, hanem csak 1500 S-t meghaladó ügyekben van relatív ügy-

védi kényszer, ami azt jelenti, hogy a felek csak ügyvéd által képviseltethetik magukat. Amennyiben a járásbíróság színhelyén nincsen két ügyvéd, a közjegyzők járásbíróságok előtt hivatásszerűen képviselhetnek feleket.

Dr. Maurus Deutsch.

Angol bíraskodás és német jogi konstrukció.

Amidőn Aristide Briand, a kiváló párizsi avocat még a világháború előtt első ízben lett miniszter, az igazságügyi tárcát vállalta. Miniszterségének első idejében a szokáshoz híven meglátogatta a vidéki bíróságokat. Valamelyik vidéki város bírósági épületének foyer-jában egy allegorikus szobor szemlélése közben — mely szobor *Justitia* istenasszonyának az *Igazságosság* istenasszonyával való ölelkezését ábrázolta — környezetéhez a következő szakasz-tikus megjegyzést tette: «Vajjon nem búcsúzást jelent-e ez az ölelkezés?» Ez a megjegyzés találóan jellemzi a kontinentális igazságszolgáltatást, főképpen pedig a német dogmatikus igazságszolgáltatási elgondolás és felfogás hatása alatt felnőtt közép-európai igazságszolgáltatást.

A kontinens államaiban a bírói hatalmat majdnem kizárólag egy zárt testület gyakorolja, ahol pedig a polgárok is résztvehetnek a bíraskodásban, vagyis ahol esküdtszék van, ott az az angol esküdtbíraskodás karikatúrája. A kontinentális igazságszolgáltatási elgondolásnak megingathatatlan hitvallása, hogy a bírónak első- és utolsósorban jogásznak kell lennie és minél kiválóbb jogász, annál kiválóbb bíró azért is, mert az ítéletet meg kell indokolni, azt jogilag meg kell *konstruálni*, — sőt annál több, az ítélet egy *jogi konstrukció* — minél fogva minél kiválóbb jogász a bíró, annál nagyobb elmével tudja jogilag megkonstruálni az ítéletet. Hogy mindent meg lehet indokolni, hogy pl. egy perben keletkezett három főrubeli, egymással *homlokegyenest ellenkező* ítélet mind meg van indokolva, sőt nem egyszer kiváló jogi tudással — ez e felfogás vakbuzgó hitét meg nem ingatja. Hogy a bírónak első- és utolsósorban nemcsak papíron, de igazán és valóban függetlennek kell lennie, aminek párosulni kell hosszú igazságszolgáltatási tapasztalattal, életbölcseccséggel és megértő emberi szívvel, ez az ideológia szerint sem megvetendő kellék, de nagyjában pótolva látja e kellékeket a bírónak avval a kötelességével, hogy a bírónak a *törvények szerint* kell ítélni. Ehhez képest a különböző, sokszor a legapróbb részletekig kidolgozott törvények hozásában nincs is hiány, itt-ott valóságos furor codificationis nyilvánul meg.

Ez az ideológia képtelen annak felismerésére, hogy a bíró nem a törvények szerint ítélt, hogy a bírói ítélet elsősorban nem *logikai*, hanem *akarat*i aktus és hogy a bíró először *akar* ilyen vagy olyan ítéletet hozni és ehhez képest szabja meg további magatartását. Ez a valóság mélyen gyökerezik az emberi lélek mivoltában és a legnagyobb objektivitásra törekvő bíró sem képes magát saját szubjektivitása ellen megvédeni. «A valódi tényállás felismerésére vonatkozó képesség» — mondja Baumgarten¹ — «a bírói lélek működésével függőségben van, a bíró először tisztába jön önmagával, ítéletének gyakorlati következményeivel és a szerint, amint lelkileg egyetért a végeredménnyel vagy attól idegenkedik, állapítja meg a tényállást és szubszummálja azt a megfelelő törvényszakasza alá. Azért a bírói ítélet nem *logikai*, hanem *akarat*i aktus elsősorban és már születésétől fogva homlokán viseli az *előítélet* jegyét.» A legnagyobb gonddal és elmével megkonstruált ítéletben egy mondat, nem egyszer egy mellékmondat, sőt egy szócska is — elárulja a hozzáértőnek az akarat i aktust. Amidőn pedig ez az igazságszolgáltatási elgondolás abban a csalódásban él, hogy a bíró bizonyos átlagos életviszonyok² és cselekmények alapulvétele mellett alkotott törvények szerint ítélt, azoknak egyszerű szócsöve, akkor csak következetes, ha a bírói működés, a bírói akaratnyilvánulás *ellensúlyozásáról* igazságszolgáltatási szervezetében nemcsak nem gondoskodik, hanem egyenesen idegenkedik a polgároknak a bíraskodásban való részvételétől és az ügyvédség valódi törvénykezési súlyától, mint a bírói akarat ellensúlyozására egyedül alkalmas tényezők közreműködésétől. Ez igazságszolgáltatási koncepciónál fogva csak természetes, — amelynek kifejtése azonban eltérítene a tulajdonképpeni tárgytól —

* A Te. alkalmából érdekes párhuzamot vonni az osztrák és magyar bírósági szervezet között. Kodifikátoraink szeretnek külföldi példákra hivatkozni. Ajánljuk figyelmükbe az osztrák példát.

Szerk.

¹ Baumgarten Izidor: «A bíró» c. értekezése. Magyar Jogászegylet. 1911. 20. f.

hogy a bíróság nem az állam bírósága, hanem a mindenkor hatalmon lévő kormány bírósága, mely a fennálló kormányzati rendszer szellemét és irányát juttatja kifejezésre, az állampolgárok felfogásának, a közvéleménnyel való minden kontaktus pedig teljes híjával van.

Az angol bíráskodás szöges ellentétben van a kontinentális jogi konstrukcióval. Az angol bíráskodás folytonos kontaktusban lévén a polgárokkal, visszatükrözi a közfelfogást. Az angol alkotmány egyik sarktétele, hogy nemcsak a törvények alkotása és a kormányzás, de a bíráskodás is csak a polgárok közreműködésével történhetik.

E közreműködés szervei: az esküdtek és a békebírák és azért minden bírói ítéletben feltalálható az emberiességi vonás. Angliában a kodifikáció ismeretlen. Bentham fellépése után az ő működésének hatása alatt történtek ugyan bizonyos kísérletek a kodifikáció terén, de eredményre nem vezettek és az e célra küldött bizottság csakhamar abbahagyta működését. Az angol lélekkel annyira ellenkezik a kodifikáció, hogy még a büntetőjoga sincs kodifikálva, pedig e téren a kodifikációnak talán van némi jogosultsága.

Az angol lélek igazságérzete oly nagy s fejlett, a mellett pedig oly emberi, miszerint lehetetlennek tartja vagy érzi, hogy az igazságosságot, amelynek egy adott esetben érvényesülnie kell, előre szakaszokba lehessen foglalni; lehetetlennek tartja az olyan igazságszolgáltatást, amelynél a bírónak a törvényszakaszok valamelyike alapján az igazságot csak deklarálnia kellene. Az angol bíróság nem deklarálja, hogy mi az igazság az adott esetben, hanem keresi és megtalálja, amennyire ez emberileg lehetséges. Az angol igazságszolgáltatásban a jogászbíró az esküdtekkel és a felek ügyvédjeivel egymást ellensúlyozva keresik és iparkodnak megtalálni az adott esetben az igazságos döntést. Az esküdtek verdiktjét az angolok *the jury's finding*-nek (az esküdtszék megtalálásának) mondják. De a verdiktnek egyhangúnak kell lennie, mert ha nem egyhangú, ha az esküdtek közt nézeteltérés van, akkor nem tudták megtalálni az igazságos döntést és az ügy a következő ülészak esküdtei elé kerül és ha azok sem tudnak egyhangú határozatra jutni, akkor az a felfogás, hogy most sem lehetett az igazságos döntést megtalálni és a vádlott a további büntető eljárás üldözésétől szabadul. Polgári ügyekben a felek elfogadhatnak szótöbbségi verdiktet is.

A jogorvoslatok nagyon szűk körre vannak szorítva, különösen ott, ahol esküdtek döntöttek és éppen nem gyakran vétetnek igénybe. A jogorvoslatok megszorítása csak következetesség olyan bíráskodásnál, ahol az igazságot nem deklarálják, hanem megtalálják, miután azt szorgosan keresték. Elképzelhetetlen is, hogy midőn az első fórum, nálunk még el sem képzelhető perrendi garanciák mellett, szabad és független polgárok közreműködésével, nagy törvénykezési súllyal bíró független ügyvédek vezetésével, egy nagytekintélyű és szintén ideálisan független bíró ellenőrzése mellett szorgosan keresik és megtalálják az igazságos döntést, akkor egy második fórum ugyanazt csinálja és találjon egy másik igazságos döntést.

De az angol bíróság nem is a mindenkor hatalmon lévő kormánynak vagy egy bizonyos politikai irányzatnak, hanem valóban az állam bírósága. E cél pedig azáltal éretett el, hogy minden, csak némileg fontos ügyben esküdtek ítéleznek. Igaz, hogy az esküdtbírói minősítés magasabb, mint a képviselőválasztási jog minősítése, de azért semmi esetre sem oly magas, hogy a polgárok összessége minden politikai, vallási vagy társadalmi felfogásra való tekintet nélkül részt ne venne a bíráskodásban. Ezáltal pedig biztosítva van, hogy a verdiktben a közfelfogás nyer kifejezést; ha pedig véletlenül egy irányzatos esküdtszék alakulna, *egy esküdt* mindenkor megakadályozhatja a verdiktet, ilyen pedig mindig fog akadni.

Nagyon nehéz egy cikk szűk keretében a kontinentális és az angol bíráskodás közti különbséget, különösen pedig az angol bíráskodás szellemét és lényeges mivoltát az olvasó elé állítani, azért alább néhány példát hozok fel, mert *longum iter per praecepta, breve per exempla*.

Mindenekelőtt jellemző az angol igazságszolgáltatás elgondolására a következő. Lord Lyndhurst lordkancellárt (aki a magasrangú bírákat terjeszti a király elé kinevezés végett) egy alkalommal megkérdezték, hogy mily elvek alapján választja ki a bírákat. Ő erre angol nyugalommal ezt válaszolta: *I look out for*

*a gentleman and if he knows a little law, so much the better.*² Azt hiszem, felesleges megjegyezni, hogy ez a lordkancellár nem jog és törvénytudatlan férfiakat akart Anglia legmagasabb bírói székébe ültetni, hanem hogy e válaszával csak azt akarta jelezni, miszerint a bírónál nem első és utolsó kellék a jogi képzettség.

Most pedig néhány példa.

Egy asszony valamelyik londoni *magistrate*-nél (jogász békebíró) bepanaszolja férjét, hogy az elhagyta és tartásáról nem gondoskodik. A férj védekezik és felhossa mindazokat a körülményeket, amelyek miatt felesége hibájából nem tud vele együtt élni. A bíró a következőket mondja: ha nem tud a feleségével együtt élni, váljon el tőle, addig azonban, míg a felesége tartásáról gondoskodnia kell, fizet hetenkint 7 shillinget. Józan, bölcs és humánus döntés. Az egész tárgyalás néhány percig tartott. Képzeljünk el nálunk egy ideiglenes nőtartási pert. Igaz, hogy Angliában egy bontóper végleges elintézése a *proctor of the Crown* részére fenntartott határidőt is beleszámítva 6 hónapnál valamivel tovább tart csak.

Egy 67 éves szegény asszonyt a bérbeadója háromheti házbérért beperli. Az asszony valamikor jobb napokat látott, elszegényedett s heti 7 shillingért takarítani jár egy szállodába, de csak hetenkint 2—3-szor, mert mindennap nem bírja a munkát. Hetibér címén fizet 3 s. 6 d., marad neki tehát még hetenkint 3 s. 6 d., melyből élnie kell. Sokszor éheznek s hogy éhségét elmulassza, bérelt kis kamráját újból takarítani és az abban lévő, még a jó időkből visszamaradt néhány bútordarabot újból törölgetni szokta. A felperes ezt elismeri, az asszony pedig nem tagadja, hogy a bérrel tartozik. A bíró erre a következőket mondja: elhalasztom a tárgyalást két hétre, kíváncsi vagyok, hogy mi lesz akkor. Az e bíróságnál működő misszió jelenlevő tagja azonnal adott az asszonynak 5 shillinget. Két hét múlva nem volt tárgyalás — mások kifizették a bértartozását; ezt akarta a bíró elérni. Nálunk a bíró az asszonyt a tartozás elismerése alapján feltétlenül marasztalta volna, nem is tehetett volna mást, mert nem angol bíró.

Egy tengeri hajó az angol partoktól körülbelül 2—3 tengeri mérföldnyire léket kapott. A hajó kapitánya, hogy a hajót az elsüllyedéstől megmentse és a nem messze lévő partot elérje s ezáltal ntasainak és személyzetének életét megmentse, a hajó összes áruakományát a tengerbe dobatta. A biztosítótársaság az áruakomány biztosítási értékét nem akarta kifizetni. A dolog perre került. A perben azzal védekezett, hogy a szakértők véleménye szerint — tekintve a sérülés mérvét és minőségét, valamint a parthoz való közelséget s egyéb körülményeket — a hajó kapitányának nem kellett volna az áruakományt a tengerbe dobátania, mert a nélkül is, a hajó elsüllyedése nélkül a kikötőbe érhetett volna minden baj nélkül. Az elnöklő lordbíró az esküdtekhez intézett *summing up*-jában a többi közt körülbelül a következőket mondotta: A szakértők véleményének értékelésére nézve a zsűri vegye figyelembe, hogy nekünk itt a szárazföldön, a kényelmes és biztos tárgyalóteremben könnyű azt mondani, hogy a hajó az áruakománynak a tengerbedobása nélkül is a kikötőbe érkezett volna. De gondolja meg a zsűri, ha ő is a hajón lett volna és e szerint hozza meg a határozatát. Mert szerintem — folytatta a lordbíró — a hajó kapitányának első gondolata az volt, hogy a hajón lévő emberek életét megmentse, ez pedig helyes volt. A zsűri verdiktjében a biztosítótársaságot fizetésre kötelezte. Vajjon mi lett volna nálunk az ítélet, ahol a szakértők, különösen az orvosszakértők, oly domináló szerepet játszanak; ki tudja, nem-e némelykor vészes eredménnyel?

* *

E vázlatosan odavetett felfogás alighanem, legalább is egyeseket, a jogászai eretnokség vádjának emelésére fogja indítani. Pedig e felfogás nem becsüli le a jogtudományt, mert az a bíráskodásban is nagyra becsülendő; a jogtudományban és a vele rokon tudományokban való elmélyedés képesíti egyedül a bírót és ügyvédet ama feladat helyes megoldására, amely mindegyiknek, elsősorban az esküdtbíráskodásban, de másféle bíráskodásban is szánva van. A bíráskodás egy nehéz és felelősségteljes tevékenység, amely tevékenység nem egyszerű jogászai konstrukció, hanem felette bonyolult lélektani folyamat.

² Én keresek egy gentlemant és ha keveset tud a jogból, annál jobb. (1. Some experiences of a barrister's life by Mr. Serjeant Ballantine. London, 1898. 100—101. old.)

A jogász-eretnekek közt kiváló férfiakat találunk, mint például: Aristide Briand, a jelenlegi francia külügyminiszter, Lord Lyndhurst, volt lordkancellár, néh. Baumgarten Izidor volt kúriai tanácselnök, újabban pedig már a *németek* közt is, mint Schiffer, volt német birodalmi igazságügyminiszter s dr. Detmold, göttingeni egyetemi tanár.

Ha ez a jogász-eretnység el fog terjedni, amint fog is, és ledönti a mai ideológia bálványait, akkor a civilizált világ igazságszolgáltatására egy új és jobb korszak fog kezdődni.

Dr. Admeto Géza.

Az «egyszerűsítés» bonyodalmai:¹

XXVIII.

Ankét a végrehajtási eljárásról.²

— Dr. Zoltán Emil indítványai. —

I. *Végrehajtható kiadmánynak* necsak fizetési meghagyás, mulasztási ítélet és bírói egység alapján legyen helye, hanem bírói ítélet alapján is, ha az pénz fizetésére, munka teljesítésére, ingó dolog kiadására vagy helyiség kiürítésére irányul.

Elvi akadálya nincs, mert a kiadmányokat elintéző bírósági hivatalnokra nem ró nehezebb feladatot, hiszen lényegileg ugyanazokat az előfeltételeket (kézbesítés szabályszerűsége, jogerő) kell vizsgálnia.

Az eljárás egységesebb és így egyszerűbb volna.

Ugyanazokat az előnyöket biztosítaná úgy az adminisztráció csökkentése (főljástrom megtakarítása), mint a közönség szempontjából (gyorsabb elintézés).

II. Ha a végrehajtató a végrehajtást a marasztalási összegnél kevesebbre kéri, úgy a végrehajtási kérvénypéldányokkal szintén rövid úton jelentkeznek, a főljástrom megkerülésével, ugyanoly eljárás rendszer mellett, mint a végrehajtató kiadmányoknál.

Előnyei az eljárás gyorsasága, egységesítése, egyszerűsítése s a főljástrom tehermentesítése.

III. Ha a végrehajtási kérelembe elírási vagy hasonló fogalom alá vonható tévedés kerül (név-, számelírás, kamatlábeltérés stb.), ne köteleztessék a bírót a kérvény egész tartalmának felretételével elrendelő végzés szerkesztésére, hanem ha munkamegtakarítást jelent, a Te. szerinti záradékkal rendelje el a végrehajtást az *eltérés feltüntetésével*.

Pl. «a bíróság a kielégítési végrehajtást elrendeli a fenti kérelem szerint, mégis azzal, hogy a kamatláb 5 %», vagy «... mégis azzal, hogy a kamatesedékesség kezdőpontja 1931. jan. 1.»

Ebből senkire sérelem nem származik s a bírónak, valamint a leíró személyzetnek munkamegtakarítást jelent.

E módszer bírói gyakorlat útján is kivihető.

IV. Rendeletileg egységesítendő volna a végrehajtói díjszabás akként, hogy a kiküldött járandóságai legfeljebb három tételből adódjanak.

1. *Napidíj*; helytávolsági eljárásnál a mai szabályok szerint.

2. *Fuvardíj*; a kir. törvényszékek elnökei által a vezetésük alatt álló járásbírók területére kiterjedően hozandó rendeletekkel, annak kiemelésével, hogy a fuvardíj ne legyen különböző összegű a szerint, hogy közbenjöttel vagy hivatalból történik-e az eljárás.

Ennek ugyanis gyakorlati célja nincs, mert a végrehajtató nem a kiküldött fuvarszökevényen száll ki.

3. *Eljárási díj*; ez valószínűségi számítás szerint az ügyérték figyelembevételével egységes díjtáblázat volna s egyazon, állandó tételben, mely az ügyérték emelkedésével emelkedik, magában foglalná a kiküldött minden egyéb járandóságát.

Tehát nem volna külön eljárási díj, rendelvénnyel, igénybejelentési felhívásdíj, nyomtatványköltség, irodai munka stb. alapján felszámítandó díj, hanem pl. 100 pengős ügyértéknél X. P volna az eljárási díj, arravaló tekintet nélkül, hogy mily mennyiségű igényfelhívás bocsátott ki, volt-e rendelvénnyel s ha igen, mennyi stb.

Ily rendelkezés üdvös volna, mert úgy a bíróság, mint a közönség ellenőrzését egyszerűvé tenné. Csökkenne egyrészt a túlszámítások, másrészt az alaptalan előterjesztések száma.

V. A Te. 70. §-a azzal lenne kiegészítendő, hogy a kiküldött

akkor is hivatalból ügygondnokot rendel az árverést *nem* kérő foglaltató vagy a bérbeadó részére, ha ezeknek az érdekelteknek az árverési hirdetményt rendes bírósági kézbesítő útján adta ki s a *bírósági kézbesítő*től érkezik vissza az irat kézbesítetlenül.

A Te. ugyanis ezt az eljárást csak akkor engedi meg, ha a postára adott küldemény érkezik vissza kézbesítetlenül, s így, ha ugyanaz a bírósági kézbesítő útján történik, az árverés nem tartható meg.

A Te. megkülönböztetése gyakorlatilag nem indokolható.

E kérdés egyébként bíróságközi megállapodás kezdeményezte bírói gyakorlattal is szabályozható ügyvezetési úton.

VI. A Te. 72. § 3. bek. akként rendelkezik, hogy *hivatalból* foganatosítandó végrehajtás esetén az árverési hirdetményben az érdekelteket figyelmeztetni kell arra, hogy az árverést közbenjárásuk nélkül is meg fogják tartani, ha minden végrehajtató és a *végrehajtást szenvedő* ellenkező kívánságot nem nyilvánít.

E szövegből kihagynám a «végrehajtást szenvedő» szót.

Az ugyanis, hogy a végrehajtást szenvedő kívánja megtartani az árverést, ritka kivétel. Ha tehát minden végrehajtató bejelenti, hogy nem kívánja az árverést megtartani, a kiküldöttnek a laikus végrehajtást szenvedő mulasztása miatt a Te. kötelező rendelkezése folytán mégis ki kell szállnia a helyszínére s az esetek legtöbbszörében ott közli vele a végrehajtást szenvedő, hogy ő sem akarja az árverés megtartását. Így tehát a végrehajtást szenvedő terhére felesleges költségek merülnek fel.

Véleményem szerint ez a kérdés is a bíróságok vezetőinek ügyvezetési rendelkezésén alapuló bírói gyakorlattal megoldható volna.

XXIX.

A felülvizsgálati hatáskör kérdéséhez.

Dr. Strasser Dezső a «Jogtudományi Közlöny» február 1-i számában «Felülvizsgálati fórumok csatlakozás esetén a Te. szerint» cím alatt megjelent cikkében helyesen mutat rá arra, hogy a Te. által a fellebbevitel területén létesített bifurkáció folytán adódni fognak járásbírói perekben esetek, amelyekben kétes lesz, vajjon a Kúria vagy a Tábla-e a felülvizsgálati bíróság, helyesebben, amelyekben mind a kettő hatáskörrel fog bírni a felülvizsgálatra. Lehet ugyanis, hogy a «felülvizsgálati érték» az egyik félre nézve magasabb, a másik félre nézve pedig alacsonyabb a «felülvizsgálati bíróság meghatározására irányadó értékhatár»-nál.

A gyakorlat nyilván igazolni fogja a cikkíró ama jóslatát is, hogy a bíróságok ily vitás esetben a magasabb hatáskörű bíróság — a Kúria — javára fogják a kérdést eldönteni.

A cikkíró azonban azon a nézeten van, — s éppen ezzel szemben kívánunk itt állást foglalni — hogy a felülvizsgálat körében ily hatásköri összeütközésektől csak akkor lehet és lesz szó, következésképpen a kúriai hatáskör elsőbbsége csak akkor kerülhet alkalmazásra, ha oly másodfokú ítélet ellen, amely az egyik fél szempontjából a Kúria, a másik fél szempontjából a Tábla elé utalná az ügyet, valóban mind a két fél élt felülvizsgálattal; ha pedig csak az egyik fél nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, akkor az ahhoz a bírósághoz fog tartozni, amelyiket az illető félre nézve fennálló felülvizsgálati érték a Te. szerint kijelöl.

A cikkíró által felhozott példán indulva (100,000 pengős járásbírói per, a fellebbezési bíróság az alperest 96,000 pengőben marasztalja) úgy állna a dolog, hogy ha csupán a felperes élt felülvizsgálattal, a Táblához tartozik az ügy, ha csak az alperes, a Kúriához, ha mind a kettő, akkor kétség támad — de a magasabb hatáskör elsőbbségénél fogva a gyakorlatban a Kúriához.

És éppen ezáltal keletkeznek majd — a cikkíró szerint — nehézségek és inconvenientiák. Mert ha, úgymond, az ítélet ellen csak az a fél élt felülvizsgálattal, akinek perorvoslata a Táblához kerül, akkor a másik fél esetleges csatlakozása felett is a Tábla fog ítélni, holott «önálló» perorvoslata esetén a Kúria döntött volna ügyében.

Szerény nézetünk szerint ez az okfejtés nem helytálló. A tétel helyesen úgy hangzik, hogy a tárgyalathoz hasonló esetekben mind a két felülvizsgálati érték figyelembe veendő s a magasabb értékűhez igazodva kell eldönteni a felülvizsgálati hatáskört minden esetben, tehát tekintet nélkül arra, hogy melyik fél élt felülvizsgálattal. Cikkíró példájában tehát mindenképp a Kúria fog a felülvizsgálatra hatáskörrel bírni, még akkor is, ha felülvizsgálattal csupán a felperes élt.

Mert igaz ugyan, hogy ilyenkor a felülvizsgálat köre az ügynek csak azon értékű részére szorítkozik, amelyet a törvény szándéka a

¹ Az előbbi közl. lásd a 3., 4., 5., 6. és 7. számunkban.

² Lásd Szemlerovatunkat ápr. 1-i számunkban.

Tábla elé kíván utalni, de másrésről a bírói hatáskörnek objektív, nem esetlegességektől függő ismérvek szerint kell igazodnia, amint-hogy felettebb visszás és indokolatlan volna is az, hogy az egyik fél perorvoslata a szerint tartozzék az egyik vagy a másik bíróság hatáskörébe, hogy a másik fél szintén élt-e perorvoslással vagy sem. A Te. nem is rendelkezik így. A felülvizsgálati hatáskör elhatárolásánál a Te. «felülvizsgálati érték»-ről szól, márpedig nyilvánvaló, hogy «felülvizsgálati érték», mint ilyen, létezik akkor is, ha az a fél, akire nézve az objektív fennáll, nem él az annak alapján számára nyitva-álló perorvoslással. Eppen ez alapon kétségtelen továbbá az is, hogy ha pl. oly esetben, amikor a felülvizsgálati érték meghaladja az 5000 pengős értékhatárt, a fél az ítéletet csak ez értékhatárnál alacsonyabb összeg erejéig támadja meg felülvizsgálattal, az e felett való határozatra mégis a Kúria lesz hivatva. Nem a perorvoslással megtámadott érték, hanem az objektív felülvizsgálati érték tehát az irányadó. Eppen így irányadó a magasabb felülvizsgálati érték akkor is, ha az ítéletet csak az a fél támadja meg, akire nézve az érték alacsonyabb.

Természetesen a felülvizsgálati hatáskör kérdésében általunk elfogadott szabály feltételezi — miként dr. Strasser álláspontja is — a kúriai hatáskör elsőbbségének elvét, mint gyakorlati megoldását a Te. által teremtett dilemmának. Nem szabad azonban szem elől téveszteni, hogy ez a megoldás, mint kiút, lehet talán célszerű, de mégis mindenesetre csak szükségbeli és nem törvényes megoldás. A törvény a felülvizsgálati hatáskört kizárólagosan jelöli ki és alternatívásra semmilyen irányban következtetést nem enged.

Viszont arra ennek ellenére sem szabad gondolni, hogy szigorúan a törvény betűjéhez ragaszkodva, adott esetben az egyik fél felülvizsgálati kérelme felett a Tábla, a másiké felett a Kúria, tehát ugyanabban az ügyben két felülvizsgálati bíróság két ítélettel döntsön, bár — ismételjük — a stricte törvényes álláspontból ez következne, amint hogy ezt a konzekvenciát vonja le például az Ügyvédi Kamarának az 1930. évről szóló jelentése is. (87. oldal 3. bekezdés.)

A felvetett kérdésnek a súlypontját is ezeknek a kontroverziáknak a lehetőségében, nem a dr. Strasser szerint előállható bonyodalmakban látjuk. A törvényszerkesztés alaposságának sajnálatos hiányát mutatja, hogy ilyen alapvető kérdésben, aminő a bírói hatáskör, a törvény szövege vitát, sőt kiegyenlíthetetlen problémát támaszt, amelynek megoldására gyakorlati szempontok keresésének közvetett módszeréhez kell folyamodnunk.

Viszont a gyakorlati expediens — a Kúria hatáskörének prioritása — megfelelően kisegít és dr. Strassernak aggodalmai a fentkifejtettek szerint alaptalanok.

II. A Te. gyökeresen megváltoztatta a Pp. fellebbviteli rendszerét azzal, hogy a fellebbvitel megengedhetőségének alapjául az e tekintetben eddig irányadó pertárgy értéke helyébe a fellebbvitellel megtámadni kívánt ítélettel megítélt, illetve elutasított követelés vagy követelésrész értékét tette. De ezt az alapvető változtatást nem vitte következetesen keresztül annyiban, hogy érintetlenül hagyta a Pp. számos szabályát, amelyek a régi fellebbviteli rendszerbe illeszkednek.

Így változatlanul hatályban maradt a Pp. 574. §-a, amely a perújításra vonatkozóan kimondja, hogy: «a perújítás kérdésében és a peres ügyben hozott határozatok ellen fellebbvitelnek annyiban van helye, amennyiben az illető bíróság határozata az alapperben fellebbvitellel megtámadható volt».

A Pp. rendszerében ez világos irányítást nyújtott, mert ott már a kereset indításakor meg lehetett állapítani (eltételezve a per során való keresetfelemlés vagy leszállítás esetét), hogy az ügyben hányfokú perorvoslatnak lesz helye.

A Te. életbelépése után azonban az idézett 574. § értelmezése már számos kételetet támaszthat. Nevezetesen:

a) lehet, hogy az alapper elsőfokú jogerős ítélettel végződött. Kérdés, hogy az újított perben mennyiben lesz helye felülvizsgálatnak a fellebbezési bíróság ítélete ellen. Ezt a mai jogi helyzetben eldönteni voltaképp nem is lehet, mert nem tudhatjuk, hogyan szőtt volna az alapperbeli fellebbezési ítélet, mennyiben engedett volna felülvizsgálatot és melyik fél részére.

b) Tegyük fel, hogy a 9000 pengőre indult törvényszéki alapperben a fellebbezési bíróság 4500 pengőben marasztal, vagyis ítélete ellen felülvizsgálatnak helye nincs. Az újított perben a Tábla marasztaló ítélete 8000 pengőről szól. Vajjon van-e felülvizsgálatnak helye ez esetben? Rá lehet ugyan erre az esetre húzni szigorú legális alapon az 574. §-t, mondván, hogy az alapperben a fellebbe-

zési bíróság ítélete ellen fellebbvitelnek nem volt helye, nem lehet tehát felülvizsgálattal élni az újított perben sem. Viszont jogelvíleg ez tarthatatlan álláspont, mert így a fellebbezési bíróság oly ítélete válik jogerőssé a perújítási eljárás során, amely még a Te. szűkebb perorvoslati korlátai szerint is általában megtámadható felülvizsgálattal. A Pp. rendszerében ez nem volt lehetséges, mert ott a pertárgy értéke volt az irányadó, ennél nagyobb értékkel az újított per sem bírhatott, s így, ha az alapperben (járásbíróági ügy) az érték folytán ki volt zárva a felülvizsgálat, ez nem jelenthetett rövidséget a perújításban sem, amelynek számára az alapper értéke maximális volt. A Pp. 574. §-a éppen azt biztosította, hogy ha az újított per tárgyának értéke talán kisebb volna az alapperénél, az új per mégis ugyanannyi instanciát járhatson meg. Tehát a többször idézett 574. § a lényegben inkább kiterjesztette, mint megszorította a fellebbvitel lehetőségét. Most pedig, mint fentebb láttuk, arra lehetne felhasználni az új konstelláció folytán, hogy az amúgy is lecsökkentett fellebbviteli lehetőségek perújítás esetén még jobban és contra rationem legis megnyirbáltassanak.

III. A csatlakozás tekintetében a fellebbezési eljárásra nézve a Te. 30. §-a úgy rendelkezik, hogy annak «helye van akkor is, ha a fél az ítélet ellen önálló fellebbezéssel nem élhetne». Hasonló intézkedést a felülvizsgálati eljárásra nézve azonban a Te. nem tartalmaz, amiből az a contrario következik, hogy a felülvizsgálati eljárásban csatlakozásnak csak akkor van helye, ha a fél az ítélet ellen önálló felülvizsgálattal is élhetne.

A Te. azonban nem helyezte hatályon kívül a Pp. 531. §-ának ama rendelkezését, hogy a «csatlakozás a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésére is szorítkozhatik», s így ez a speciális rendelkezés, mint kivétel a fentebb levezetett generális szabály alól, fennáll a Te. életbelépése után is.

Nyilvánvaló, hogy ez oly visszasság, amelynek eredetét törvényszerkesztési gondatlanságban kell keresnünk, mert nem felel meg a törvényhozó akaratának, hogy oly esetben, amikor a perbevitel tőkekövetelésnek egy része, esetleg több ezer pengő tekintetében csatlakozásnak nincs helye, a járulékos jogi természetű perköltség kérdésében lehessen csatlakozással élni. Ez a méltánytalanság annál kirívóbb, mert a bírói gyakorlat sem fog tudni rajta segíteni.

Dr. Szilágyi László.

A felfolyamodás halasztó hatálya a lakásügyi végrehajtási eljárásban.¹

A bérbeadó bérnemfizetés címén pert indít bérlője ellen a felmondás érvényességének elismerése és a bérlemény kiürítése iránt. A járásbíróság a kereseti kérelemnek megfelelően marasztalja az alperest és ítéletét a Pp. 632. §-a értelmében, fellebbvitelre való tekintet nélkül, végrehajthatónak nyilvánítja. A teljesítési határidő eredménytelen lejárta után a felperes végrehajtást kér, melyet a járásbíróság el is rendel és melynek foganatosítására — szabad rendelkezés alá eső lakásról lévén szó — a bírósági végrehajtót kiküldi. A kiküldött kézbesíti a végrehajtást elrendelő végzést a végrehajtást szenvedőnek, aki a végrehajtás foganatosítását ellenszegüléssel meggátolja, úgy, hogy a kiküldött kénytelen az eljárást rendőri segély megszerzése végett egyelőre abbahagyni és folytatására újabb terminust kitűzni. A végrehajtást szenvedő gyorsan felfolyamodást ad be az elrendelő végzés ellen, a bíróság ezt elfogadja, a Vht. 37. §-ára való hivatkozással halasztó hatályúnak mondja ki és a további végrehajtási cselekményeket a másodbírói határozat beérkezéig felfüggeszti. A nemfizető bérlő ekként újabb néhány hónapra ingyen lakáshoz jut, a bérbeadó pedig megfelelő kárt szenved.

Kérdés: helyes-e a vázolt bírói gyakorlat, vagy sem.

Első tekintetre azt kell mondanunk, hogy helyes. A Vht. 37. §-a ugyanis kimondja, hogy a végzés ellen irányuló felfolyamodás halasztó hatállyal bír a marasztalás tárgyának a végrehajtató részére való átadására, márpedig a lakás kiürítése nem más, mint a marasztalás tárgyának a végrehajtató részére való átadása.

A helyes törvénytárgyarázat azonban nem érheti be a grammatikai interpretációval, hanem azt vizsgálja, mennyiben felel meg

¹ Cikkünk kizárólag a bírói végrehajtásra vonatkozik. A lakásügyi végrehajtások lebonyolítására rendes miniszteri biztosság működése ugyanis kívül esik a végrehajtási törvény keretein és inkább kivételes közigazgatási eljárásnak tekintendő.

a törvény szellemének az az eredmény, melyhez a betűszerinti értelmezéssel eljutottunk.

A marasztalás tárgyának a végrehajtató részére való átadása, mint végrehajtási jogi fogalom, a Vht. III. címében, és pedig a 214. és köv. §-okban szerepel, ott, ahol a meghatározott ingó vagyonnak, illetve határozotttannemű vagy fajú ingóságok bizonyos mennyiségének kiadására irányuló végrehajtás nyert szabályozást. Az ilyen végrehajtás foganatosítási módja ugyanis az, hogy a kiküldött az illető ingókat végrehajtás alá vetteknek nyilvánítja, a végrehajtást szenvedőtől átveszi s a végrehajtatonak egyelőre ideiglenesen, az előterjesztés beadására nyitvaálló határidő eltelte, illetve az előterjesztés jogerős elutasítása után pedig véglegesen átadja. Ettől a végrehajtási nemtől eltekintve a marasztalás tárgyának a végrehajtató részére való átadása végrehajtási jogunkban jelentőséggel nem bír, mint jogi fogalom egyszerűen nem létezik. Amidőn tehát a törvény 37. §-a felsorolja azokat a cselekményeket, melyek a felfolyamodás jogerős elintézéséig nem foganatosíthatók, és ezek között a marasztalás tárgyának a végrehajtató részére való átadását is említi, nyilvánvalóan a meghatározott ingókra irányuló végrehajtás esetét, nem pedig az ú. n. kilakoltatást tartja szem előtt.

Álláspontunk helyességét támogatja az Ét. 41. §-a is, mely a Vht. 36. §-ának helyébe lépett és amely az előterjesztés felfüggesztő hatályát szabályozza. Ez a § pozitív formulázással azt mondja ki, hogy az előterjesztés elsőfokú elintézéséig a marasztalás tárgya nem adható át a végrehajtatonak s magyarázatként előrebocsátja, hogy ez csupán helyettesíthető ingók vagy értékpapírok kiadása iránt folytatott végrehajtás esetére áll. A törvénynek ez a pássza ki kívánta domborítani azt a különben is nyilvánvaló tételt, hogy a marasztalás tárgyának átadásáról csak ingók kiadására irányuló végrehajtás esetén lehet szó. Ha pedig argumentum a contrario útján értelmezzük ezt a mondatot, arra az eredményre jutunk, hogy az előterjesztés csak helyettesíthető ingók átadását akadályozza, határozott ingóvagyon átadását azonban nem. Mindkét megoldás pedig arra a konklúzióra vezet, hogy az előterjesztés a lakás kiürítésére halasztó hatállyal nem bír.

Ámde a törvény a felfolyamodás halasztó hatályát az előterjesztésével nagyjából azonos módon szabályozza, sőt az előterjesztés felfüggesztő hatása egy ponton, t. i. az ingó árverés megtarthatósága szempontjából még erősebb is a felfolyamodásénál. Ha tehát a kilakoltatás foganatosítását az előterjesztés sem gátolja, még kevésbbé tulajdoníthatunk ilyen hatást a felfolyamodásnak.

A bérlemény kiürítése a végrehajtást elrendelő végzés kézbesítését szabályként nyomban követi, a felfolyamodásnak pedig a már foganatosított végrehajtási cselekményekre érvénytelenítő hatása nincs. Az elrendelő végzés ellen beadott felfolyamodás halasztó hatálya tehát csak abban az esetben bír gyakorlati jelentőséggel, ha a végrehajtást szenvedő a végrehajtás foganatosítását meggátolja, a két terminus között él felfolyamodással és sürgeti ki a felfüggesztést. A foganatosítás meggátolása pedig másként, mint bűncselekmény útján aligha sikerülhet. Az a törvényt magyarázat tehát, melyet bevezető sorainkban ismertettünk, egy perorvoslat sikerét attól teszi függővé, vajjon bűncselekményre vetemedett-e a vele élő fél vagy sem és a hatósági közeg elleni erőszak elkövetőjét kedvezőbb eljárásjogi helyzetbe hozza, mint a bírói parancsok engedelmeskedő állampolgárt. A kriminalitásnak és rendbontásnak joghelyzeti előnyökkel való jutalmazása szerény nézetünk szerint nem tekinthető a törvényt magyarázat sikeres módjának.

A gyakorlat azonban elsimítja ennek az ellentétnek kiáltó igazságtalanságait. Bűncselekmény elkövetése nélkül is védelmébe veszi a végrehajtást szenvedőt a végrehajtató kárára, és pedig igen furcsa módon. A bérlő ugyanis be sem várja a végrehajtás foganatosítását, hanem egyszerűen kilesi a végrehajtás elrendelését. A bírói aláírás még meg sem száradt az I. példányon, máris benyomatik a készenlétkben tartott felfolyamodás, melyet nyomon követ a foganatosítás felfüggesztése. Igaz ugyan, hogy a Vht. 12. §-a értelmében a végrehajtást szenvedő az elrendelő végzés ellen, ha a végrehajtás foganatosítva még nem lett, a végzés keltétől számított három hónapon belül felfolyamodással élni nem jogosult (marosvásárhelyi kir. Ítéltábla 3. sz. polgári t. ü. döntvénye) és hogy a felfolyamodási jog őt a foganatosítás halogatása esetén is csak akkor illeti meg, ha az elrendeléstől számított három hónap eltelte után a végzésnek kezeihez való közvetlen kézbesítését a bíróság kérelmére elrendelte; ámde a gyakorlatban az ilyen szabálytalan felfolya-

modás is eléri célját, maga után vonja az eljárás felfüggesztését, mert az elsőfokú bíróság a felfolyamodást nem utasítja vissza, hanem elfogadja, halasztó hatályát megállapítja és felterjeszti.

Szerény nézetünk szerint ez az eljárás nem helyes, sőt perjogunk alaptételeibe ütközik.

A Te. 45. §-a értelmében a bíróság, mely a megtámadott végzést hozta, hivatalból köteles visszautasítani a felfolyamodást, ha az elkésett vagy ha oly végzés ellen irányul, amely ellen felfolyamodásnak nincs helye. Ez az utóbbi eset nézetünk szerint tökéletesen ráillik a végrehajtást elrendelő végzés kézbesítése, illetve a Vht. 12. §-ában szereplő háromhónapi határidő eltelte előtt beadott felfolyamodásra.

A bírói határozat ugyanis csak az érdekeltekkel való közléssel válik jogilag létezővé.² A bár teljesen írásbafoglalt, de nem közölt határozat kötelező erővel nem bír, pusztá tervezet, melyet a bíróság módosíthat vagy visszavonhat. «Az érdekeltekkel írásban közlendő határozatok tehát (kielégítési végrehajtás elrendelése) addig, amíg azok kézbesítés végett ki nem adatnak, az érdekelt felekkel szemben nem létezőknek tekintendők és felfolyamodással meg nem támadhatók.»³ Ezt az általános perjogi tételt, mely a bírói határozat fogalmából következik, a végrehajtási eljárásban a Vht. 12. §-a szabályozza közelebből. A kézbesítés végett való kiadást pedig a végrehajtási eljárásban az elrendeléstől számított három hónapon belül csak a kiküldött által valósággal megtörtént kézbesítés pótolja. A polgári peres eljárásban ugyanis a Pp. 170. §-a értelmében a fél a kézbesítésre kiadott iratot a bírósági irodában maga is átveheti és a kézbesítést bevárni nem köteles. Itt tehát a felfolyamodási jog megnyílása szempontjából az iratnak a bírósági irodába való kiadása a kézbesítéssel egyenlő hatású,⁴ hisz a fél tetszésén múlik, hogy bevárja-e a kézbesítést vagy jelentkezik-e az irodában az irat átvétele végett. A végrehajtási eljárásban a végrehajtást szenvedő ezt nem teheti, itt az elrendelő végzés reánézve jogilag létezővé csak a kiküldött által történt kézbesítéssel válik, ha csak a bíróság a végrehajtást szenvedő kérelmére az elrendeléstől számított három hónap elteltével a közvetlen kézbesítést el nem rendelte és az iratokat e végből az irodából ki nem adta.

Nem létező végzések ellen felfolyamodásnak bizonyára nincs helye. Ha tehát a végrehajtást szenvedő a reánézve még nem létező elrendelő végzést perorvoslattal támadja meg, az elsőfokú bíróság a Te. 45. §-a értelmében köteles azt visszautasítani és nem jogosult arra, hogy az ilyen — általa halasztó hatályúnak vélt — felfolyamodás felterjesztésével a végrehajtató végrehajtási jogát hónapokon át illuzóriussá tegye. Mert ha ez a gyakorlat konzekvens, azt is meg kell engednie, hogy a nemfizető bérlő már a felmondási per tárgyalásán felfolyamodással éljen a majdan hozandó végrehajtást elrendelő végzés ellen, ebben az esetben pedig a Pp. 632. §-ában kimondott előzetes végrehajthatóság nem más, mint a szavakkal való játék. Alig hisszük, hogy a Pp. alkotóinak ez lett volna az intenciója.

Az eljárási jog hivatása, hogy közjogi erejével az anyagi magánjog érvényesítését lehetővé tegye. Jus privatum sub tutela juris publici. Anyagi magánjogunk szerint a bér nem fizetése a bérleti szerződés megszüntetését vonja maga után, sőt a régi magyar magánjog ezt a megszüntetést elég drasztikusan vitte keresztül, amennyiben a bérbeadó a szerződésszegő bérlőt önhatalommal is kivethette a birtokból. Az 1802: XXII. tc. 4. §-ának ez a szabálya az uralkodó felfogás szerint ma már nem hatályos,⁵ bár magánjogi törvénykönyvünk javaslatának 456. §-ában az ősi magyar jogtétel diadalmasan feltámadt. Akármint álljon is ez a ma vitás kérdés, ha egyszer megtagadjuk a bérbeadótól jogainak önhatalmú gyakorlását, legalább azt ne engedjük, hogy rosszhiszemű bérlők manőverei folytán igényeinek bírói úton való érvényesítésétől is elúttessék.

Jól tudjuk, hogy manapság a bérlőnek a bérbeadóval szemben való védelme — mint mondani szokás — a levegőben van és hogy ezt a védelmet a szociális szempontokra való hivatkozással szokás indokolni. Csakhogy a jogon kívül álló tényezőknek az igazságszolgáltatásba való bevitele mindig aggályos, szociális követelményeknek konkrét perekben X javára és Y rovására való érvényesítése

² Kovács Marcel: A Pp. magyarázata, 821. old.

³ U. o. 886. old.

⁴ U. o. 1156. old.

⁵ Szladits: Dologi jog, 41. old.

pedig a jogeszmé elhomályosítására vezet. Ha az emberiség nem engedi, hogy bárkit az utcára dobjunk, gondoskodnunk kell megfelelő szükségletekről, melyeknek költségeit a társadalom összege, a társadalmon belül pedig kiki erejéhez mérten, azaz adója arányában viselje. Az emberbaráti kötelezettségek teljesítését ne csak meghatározott egyénektől, ne csak a társadalom egyetlen osztályától várjuk, mert a más rovására való nagylelkűség nem humanitás, hanem farizeuság és beleütközik a közteherviselés gyönyörű gondolatába, melynek diadalát a nagy 48-as vívmányok napján csak nemrég ünnepeltük. *Dr. Zsolt Kornél.*

Jogirodalom.

— **Új karteljogi folyóirat.** A karteljog szerteágazó jogi problémáival kíván foglalkozni és a küszöbön álló magyar karteltörvénnyel új utakra térő magyar karteljognak kezdetétől fogva kíván megfigyelője, ismertetője és bírálója lenni a *Karteljog Tára*, amely *dr. Angyal Pál* egyetemi ny. r. tanár szerkesztésében megjelenő Magyar Jogi Szemle márciusi havi számával mint e folyóirat önálló melléklete indult meg. A *Karteljog Tára* szerkesztői *dr. Király Ferenc* budapesti ügyvéd, az International Law Association nemzetközi karteljogi bizottságának előadója és *dr. Geöcze Bertalan* budapesti ügyvéd, az International Law Association magyarországi csoportjának titkára és a Nemzetközi Jog Tára szerkesztője. A közreadott első számba *dr. Geöcze Bertalan* és *dr. Király Ferenc* bevezető cikke után *dr. Markos Olivér* kir. ítélőtáblai bíró írt a magyar karteltörvény javaslatáról és a vállalatok érdekvédelméről; ezenkívül e szám a m. kir. Kúriának és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara választottbíráóságának karteljogi joggyakorlatát bő kommentárokkal közli és közreadja *dr. Király Ferenc* magyarázó jegyzeteivel a német kartelszükségrendelet és annak végrehajtási utasítása szövegét fordított szövegeit, valamint tájékoztat a nemzetközi karteljog legújabb eseményeiről is.

— **A Magyar Szabadalmi Jog Zsebkönyve.** Szerkesztették, magyarázó jegyzetekkel és gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátták *dr. Nagy Benő* és *dr. Wámoscher Endre* budapesti kir. büntetőjársbírók. Szerzők munkájukban a fősúlyt a törvény azon részére fektették, amely a megszerzett szabadalmi jog megvédésére vonatkozó szabályokat tartalmazza. E közben kimerítően foglalkoznak mindazokkal a kérdésekkel, amelyek e nagyfontosságú jog védelmével kapcsolatosan felmerülhetnek. A könyv Grill Károly könyvkiadóvállalat kiadásában jelent meg.

— **Polgári eljárási jog.** (A Jogi Hírlap Döntvénytára 1927. I. 1-től 1930. szept. 1-ig.) A Jogi Hírlapban összegyűjtött joganyagának a polgári peres és perenkívüli eljárási jogot és a végrehajtási jogot felölelő részét *dr. Vincenti Gusztáv* kúriai bíró és *dr. Markos Olivér* ítélőtáblai bíró összeállították, kiegészítve az elvi jelentőségű nevezetesebb felsőbbbíróági határozatokkal, melyek az utolsó négy évben hozattak, melyeket a Jogi Hírlap a rendelkezésre álló tér korlátolt volta miatt közzé nem tett. A füzet felöleli a Polgári Jogi Határozatok Tárának az eljárási és végrehajtási jog elvi határozatokat tartalmazó VI. kötet anyagát is.

— **Az új Katonai Büntetőtörvénykönyv Magyarázata.** (Politzer Zsigmond és fia kiadása. 1931.) *Dr. Schulteis Emil* hadbíró-százados, aki a katonai büntetőjognak régi, jeles munkása és aki az új katonai büntetőtörvény kodifikálási munkálataiban is aktív részt vett, a fenti cím alatt jelentette meg a törvényt magyarázó munkáját. A munkának ez csak az első kötete, amely a törvény általános részét (1—65. §) tartalmazza. Rövidesen sajtó alá fog kerülni a második kötet is, amely a törvény különös részét (az egyes bűncselekményeket) fogja tárgyalni. A szerző minden egyes § mellett részletes kommentárt ad a vonatkozó tudományos irodalom és katonai bírói gyakorlat bőséges felhasználásával. *Dr. Sz. Z.*

Szemle.

— **Az igazságügyi költségvetés parlamenti tárgyalása** a sivár terméketlenség jegyében folyt le. Új gondolatokat az igazságügyminiszteri expozé sem termelt. Nem új, hogy a kormány nem hajlandó helyreállítani az esküdtbíráskodást, hogy a hitbizományok reformját nem tartja «időszerűnek», hogy a sajtónak immár tűrhetetlen szabadságát újabb bilincsekkel óhajtja megfékezni, hogy az egy év óta «tervbe vett» ügyvédi anketet majdan összefogják hívni, hogy az igazságügyminiszter nem új pártpolitikát és így tovább. Ha új gondolatok nem is akadtak, a miniszteri felszólalás mégsem volt híján az érdekes ténymegállapításoknak. Így pl. megállapítást nyert, hogy az Ért. máris «átlagban» 40 %-os megtakarítással járt, — aminek kiszámítási módszere a matematika professzorait bizonyára érdekelné — de «az Ért. bizonyos rendelkezései mégis módosításra szorulnak». Emlékeztünk szerint ily módosítások szüksége nyomatékos alakban már akkor fölmerült, amikor e törvény még javaslat volt. És mi lehet az oka, hogy Szilágyi Dezső vagy Plósz Sándor nem négy hónappal a szerves igazságügyi törvények életbeléptetése után ébredtek oly módosítások szükségének tudatára, amelyeket az egész jogász közvélemény hangoztatott? Új és érdekes, hogy «megnyugtató» nyertek, akik «türelmetlenül» várják a békebírói intézménynek életbeléptetését. Vajjon kik ezek a türelmetlenkedők? Ügyvédek és bírák egyaránt felszólaltak ellene s egyaránt az igazságszolgáltatás színvonalának komoly veszedelmét látták a tervezett reformban. De azért nyugodtak lehetünk, hogy őszre a javaslat a törvényhozás elé kerül. Új és érdekes, hogy az igazságügyminiszter, aki az Ért.-ről annak idején közrebocsátott nyilatkozata szerint «megvédte az ügyvédséget a numerus clausustól», most értékesnek mondta az egységespárti képviselőnek erre vonatkozó javaslatát. Nem új és nem is érdekes a miniszteri nyilatkozat, hogy «programját csak fokozatosan tudja megvalósítani». Ha nem is új, de mindenesetre öröndetes, mert az eddig megvalósított programrészek után ítélve valóban nehéz elképzelni, hogy mi lenne a magyar igazságszolgáltatásból, ha az igazságügyminiszternek összes reformgondolatai egyszerre ölténének testet?

— **Nyugalmazott járásbíró ügyvédi bejegyzését** érdekes indokolással tagadta meg a miskolci ügyvédi kamara. A bejegyzést kérő ellen két fővárosi napilapban közlemény jelent meg, amelyek tartalma az volt, hogy a járásbíró nyugdíjaztatását azért volt kénytelen kérni, mert a telekkönyvvezető fiókjában levő kézipénztárból pénzeket tulajdonított el. A lapközlemények arról is tartalmaztak tudósítást, hogy a nyugalmazott bíró ellen a helybeli kaszinóban egy ügyvédjelölt kizárási indítványt terjesztett elő, amelyben fenti tényállást megismételte és azonkívül azzal is vádolta meg, hogy kártyaadósságait nem fizette meg és az iskolaszék pénzével megfelelő összegben elszámolni nem tudott. A kamara felhívására a folyamodó előterjesztette, hogy az egyik lap ellen büntető feljelentést tett, a másik lap ellen azonban sajtópert nem indított. A kizárási indítvány miatt pedig azért nem indított büntető eljárást, mert annak tartalmáról még nem szerzett tudomást. A kamara megkereste a törvényszék elnökét, hogy a járásbíró nyugdíjaztatására vonatkozó iratokat a kamarának bocsássa rendelkezésére. A törvényszék elnöke ezt a kérést azzal az indokolással tagadta meg, hogy a vonatkozó iratokat az Igazságügyminisztériumhoz terjesztette fel. Ugyancsak megtagadta a fővárosi lapokban megjelent közleményekre vonatkozó állítólagos házivizsgálat iratainak áttételét azzal a kijelentéssel, hogy csupán rendes időszaki ügyviteli vizsgálat foganatosított, ennek iratai pedig szigorúan bizalmas természetűek fogva ki nem adhatók. Ugyancsak megtagadta az iratok rendelkezésre bocsátását az Igazságügyminisztérium is. Ilyen előzmények után a kamara a bejegyzés iránti kérelmet következő indokolással utasította el:

A Kamara választmánya úgy találta, hogy a kamarai ügyész által indítványozott vizsgálat elrendelése mellőzendő, nemcsak azon okból, mert vizsgálatot a Kamara csak a már bejegyzett

tagjai ellen rendelhet el és folytathat le, hanem azon okból is, mert felfogása szerint az adott tényállás mellett a kérdést eldönthetőnek találta, éspedig olyan értelemben, hogy folyamodónak az ügyvédek névjegyzékébe való felvételét megtagadta, különösen arravaló tekintettel, mert folyamodó által beadott és fentebb már hivatkozott 1678/1930. sz. alatt iktatott jelentésében maga azt adja elő, hogy «Az Est» című lapban foglalt közlemény miatt nem tartotta szükségesnek megtorlással élni, márpedig ebben a közleményben foglaltak olyan súlyos megállapítást tartalmazók, amelyeket senki sem tűrne el megtorlás nélkül akkor, amikor erkölcsi reputációjának megtámadásáról van szó, hanem sietne alkalmat nyújtani a valódiság bizonyítása érdekében a maga tisztázására és igyekezne útját vágni azon akadályoknak, melyek őt az ügyvédi státusba való felvételében akadályozzák.

Minthogy pedig az 1874:XXXIV. tc. nyomán kifejlődött és állandóan követett gyakorlat értelmében a Kamara választmányát megilleti az a jog, hogy a felvételre jelentkezőknek ne csak alakai jogosultságát, hanem egyúttal azt is elbírálás tárgyává tegye, fennforognak-e a jelentkezőnél azok a társadalmi és erkölcsi követelmények, amelyek az ügyvédi hivatásnál a tiszteletre és bizalomra méltóság szempontjából elengedhetetlenek (Kúria: Üt. 7713/1929. sz. 3. és 4.), ennél fogva a Kamara választmánya a fent leírt tényállás alapján nem találta meg folyamodóban ezen erkölcsi követelmények fennforgását és ezért a kamarai ügyész vizsgálatot elrendelő indítványának mellőzésével folyamodónak az ügyvédi névjegyzékbe való felvételét megtagadandónak találta.

A Kúria Ügyvédi Tanácsa ezt a határozatot indokainál fogva helybenhagyta 505/1931. sz. a.

— **A részvénytársasági jog reformjáról** tartott előadást dr. Varannai István a Civiljogászok Vitatársaságában. Az előadó utalt arra, hogy a tudományos érdeklődés körét messze meghaladó nyilvánosság előtt szinte már közkeletű divat lett a részvényjogi reform jelszava, noha lényegében a magyar részvénytársaság struktúráján nem mutatkoznak olyan hézagok, amelyek a sürgős és átfogó új szabályozás szükségét jeleznék. A jogászai objektivitást lehetetlenné teszi, a közhitel érdekeit pedig károsítja, ha a politikai szempontokon nyugvó szabályozási láz káprázatában olyan visszaélések ellen akarunk védőintézményeket létesíteni, amely visszaéléseknek nálunk nyoma sem volt és amelyek létezéséről csupán a külföldi kodifikációs törekvések anyagából tudunk. Végigkísérve a részvénytársasági jog alakulatait, vizsgálódásainak eredményeit abban a megállapításban foglalta össze, hogy a magyar részvényjog terén mutatkozó hibák orvoslása nem teszi szükségessé a kodifikációs gépezet megindítását, mert a helyes reform keresztülvihető a joggyakorlat helyes irányítása útján is, ha a judikatúra hasznosítja a lex lata keretszabályainak értelmezésénél azokat a gondolatokat, amelyek az irodalomban és a magyar, valamint a külföldi anyaggyűjtésben kidolgozást nyertek.

— **A cégjog körében** 1930. febr. 13-án hozott P. VI. 13.195. 1929. sz. határozatával a budapesti kir. Ítéltábla Kecskemét városát, mint a «Kecskeméti gazdasági vasút» cégbirtokosát, a cég szövegének oly módosítására kötelezte, hogy «abból a cégbirtokos ebben a minőségében kitűnjék», amire a «Kecskeméti» jelző magában nem elegendő. És a kir. Kúria ezt a határozatot 1930. május 20-án kelt Pp. IV. 2485/1930. sz. végzésével indokaiból helybenhagyta. Most, 1931. febr. 19-én kelt P. VI. 657/1931. sz. végzésével a budapesti kir. Ítéltábla a «Községi temetkezési intézet» bejegyzett céget hívta fel cégszövegének oly módosítására, hogy a «módosított cégszöveg a cégbirtokos megnevezését is tartalmazza». Az indokolás szerint: «a K. T. 11. §-ának rendelkezése ugyanis, amely rendelkezés a kereskedőt arra kötelezi, hogy saját nevét használja cégül, az egyéni cég alakjában kereskedelmi üzletet folytató jogi személyekre is alkalmazandó annyiban, amennyiben cégbirtokosi minőségüket ezek is jelezni kötelesek a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzett vállalat cégében». És: «az egyéni céghasználat így értelmezendő szabályának a községi temetkezési intézet cégszöveg nem felel meg, mert a községi jelző a község egyedi megnevezése nélkül nem juttatja kifejezésre, hogy a temetkezési intézet Budapest székesfőváros kereskedelmi vállalata».

— **Gyakorlati kérdések az egyetemleges jelzálogjog köréből.** Dr. Kohner Arthur ügyvédnek a jelzálogjog körébe tartozó gyakorlati kérdésekről az Ügyvédi Körben tartott előadásának gondolatmenete a következő: Az előadó abból indul ki, hogy az egyetemleges jelzálogjogra vonatkozó törvényes rendelkezések túlnyomó-

részt olyanok, amelyek tárgyában, különösen a tekintetben, hogy gyakorlatilag mennyiben váltak be, egyelőre bírálatot mondani nehéz, mert a vitás kérdések túlnyomó része csakis a peres eljárás során kifejlődő bírói gyakorlatban fog tisztázást nyerni. Lényege az egyetemleges jelzálogjognak a törvény 56. §-ában megadott önkény, amellyel a hitelező egyrészt a jelzálogok tulajdonosainak, másrészt a többi jelzálogos hitelezőknek sorsát kezében tartja. Ezt az önkényt a régebbi írott jogban csak a Végrehajtási Törvény 190. §-ában az egyetemleges jelzálogok együttes árverésére és az együttes vételárfelosztásra előírt szabály korlátozta. Az új törvény azonban két vonatkozásban újabb korlátokat állít fel. Egyrészt az 55. §-ban, amidőn a jelzálogjogról való lemondás esetén az átszállásra jogosult személy javára kifogást biztosít, másrészt a 62. §-ban, amellyel azt kívánja lehetővé tenni, hogy az egyetemleges jelzálogok bármelyikéből való kielégítés révén a többi jelzálogos hitelező károsodást ne szenvedjen.

Kifogásolja előadó a törvény 57. §-ának az egyetemleges jelzálogjogok terhének az érdekeltek közötti megosztására vonatkozó szabályozását. Gyakorlatilag a törvényszerinti megosztás azért hasznavehetetlen, mert az előző terhelések figyelembevétele nélkül egészen igazságtalan eredményekre jut és ennek folytán igen gyakran túlterhelt ingatlanokat a belső megosztás szempontjából oly összeg fogja terhelni, amit azok nem bírnak el, viszont kisebb értékű, de tehermentes ingatlanok belső terhe az igazság szerint lényegesen felemelhető lenne. Nem sokat használ ezzel a megoldással szemben az 57. § azon rendelkezése, amely szerint a tulajdonosok a törvényes megosztási szabályoktól eltérően is megállapodhatnak. Nem pedig azért, mert számos oly esete fordul elő az egyetemleges jelzálogjognak, amidőn az csak utólagosan jön létre, a nélkül azonban, hogy utólagosan más ingatlanokra való kiterjesztés történt volna (pl. tulajdon megosztása, örökösödés esetei stb.); másrészt pedig, mert a tulajdonosok egymásközti megállapodásához hozzászólása van gazdaságilag a jelzálogos hitelezőnek is, akinek érdekei a tulajdonosok érdekeivel nem kongruensek.

Kifejti előadó a jelzálogjog terhének az érdekeltek közötti megosztására vonatkozó szabályok elméletét is. Rámutat arra, hogy a megosztási szabály tulajdonképpen a dologi visszkeresetnek kérdése. Ugyanennek a dologi visszkeresetnek a kötelmi visszkeresethez való viszonya rendkívül bonyolult, mert a törvény szerint számos esetben a kötelmi visszkereset előfeltétele a dologi visszkeresetnek, a nélkül azonban, hogy a dologi visszkereset egyszerűen csak a kötelmi visszkeresetnek dologi biztosítása lenne. Sőt elképzelhető a dologi visszkereset a kötelmi visszkereset nélkül is.

A törvény 55. §-ának rendelkezései meglehetősen bonyodalmat okoznak az egyetemleges jelzálogjogokkal kapcsolatban a tehermentes lejegyzések és a jelzálogjog megosztásának kérdéseinél. Különösen bizonytalan a pénzintézetek gyakorlata addig, amíg az 55. §-ban foglalt rendelkezéseknek helyes értelme a bírói gyakorlatban ki nem kristályosodott. Gyakori a lejegyzéseknél és megosztásoknál az utóbb bejegyzett hitelezők hozzájárulásának megkívánása, miután az 55. §-ban lemondás esetére statuált jogvesztésnél az, akinek javára ez a jogvesztés bekövetkezik, gyakran nehezen állapítható meg. Eldöntetlen, vajjon az egyetemlegesen lekötött másik ingatlanon szereplő jelzálogos hitelező az 55. §-ban megjelölt személyek körébe tartozik-e. Indokolt ezért az 55. § oly módosítása, amely szerint a jogvesztés csak akkor áll be lemondás vagy elsőbbség átengedése esetére, ha az ellenérték nélkül, vagy elenyésző ellenérték ellenében történt.

A 11., 49. és 50. §§-ban foglaltak folytán védelemre szorul a jelzálogos hitelező, akinek saját felelőssége mellett kellene döntenie a felett, hogy adott esetben törlési engedélyt vagy átszállási nyilatkozatot köteles-e kiadni. Indokoltnak tartja ezért előadó a törvény oly módosítását amely szerint a törlési engedély vagy lemondási nyilatkozat kiadására vonatkozó kötelezettségének a jelzálogos hitelező eleget tesz akkor, ha oly nyilatkozatot ad ki, amely szerint jelzálogjogáról lemond, a nélkül, hogy ezzel érintetnek az esetleges átszállásra jogosultaknak az átszállás érvényesítéséhez való jogai.

A 62. § rendelkezései elvben rendkívül helyesek, amennyiben az egyetemleges jelzálogos hitelezők önkényétől megvédik az egyetemleges jelzálogoknál érdekelt többi jelzálogos hitelezőt. A gyakorlati keresztülvitel azonban nem kielégítő, mert a 62. § szerinti praktikus érvényesítési mód csakis arra az esetre vonatkozik, ha a

kielégítés oly jelzálogjogból történt, amelynek tulajdonosa nem személyes adós. Márpedig a mi gyakorlatunkban a jelzálogos hitelező igyekszik lehetőleg minden ingatlantulajdonost személyes adósává is tenni, úgyhogy a 62. § alkalmazási lehetősége a gyakorlatban egészen kivételes lesz. Miután pedig végeredményében a 60. §-ban foglalt átszállási jognak ingók módjára való lefoglalásával kerülő úton és meglehetősen bizonytalanul a többi jelzálogos hitelező hasonló jogokat amúgyis érvényesíthet, reformálandónak véli előadó a 62. § meglehetősen teoretikus álláspontját és annak rendelkezéseit általában kiterjesztendőnek tartja mindazon esetre, ha a hitelező egyetemleges jelzálogjoggal biztosított követelésére valamely jelzálogból végrehajtás útján nagyobb összeg erejéig nyert kielégítést, mint amely összeg azt a jelzálogjogot a többi telekkönyvi érdekeltnek egymásközötti viszonyában arányosan terheli.

Bár előadó az 1927. évi XXXV. teikket a klasszikus magyar törvények közé sorozza, bizonyos gyakorlati módosítások szükségessége szerint elkerülhetetlen.

— **A Jogtudományi Közlöny panaszkönyve.** (Levél a szerkesztőhöz.) A hevesi kir. járásbíróshoz, mint tkvi hatósághoz 1929. november 28-án 7459/1929. tkvi szám alatt árverés elrendelése iránti kérvényt nyújtottam be. Minthogy pedig 1930. márciusáig elintéztést nem kaptam, elnöki sürgető kérvényt nyújtottam be és ennek folytán 1930. április 12-én az árverés iránti kérelmet a 2273/1930. számú végzéssel elutasította a járásbíróshoz azon indoklással, mert a becsatolt érték és adóbizonylat az egész ingatlan értékét tünteti fel, én pedig az árverést csakis az ingatlan egy részére kértem és ennek folytán a becsérték meg nem állapítható. Ezen végzés ellen 1930. április 18-án benyújtottam a felfolyamodást és ezen felfolyamodásnak az egri kir. törvényszékhez leendő felterjesztését tudomásomra hozó 2911/1930. számú tkvi végzést nekem 1931. január 16-án kézbesítették. Ha ily ütemben halad tovább az elintézés, akkor csak csillagász tudná kiszámítani, mikor lesz az árverési sorrend és mikor fog ügyfelem pénzhez jutni.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukerészeknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

36 éven felüli agilis, képzett izr. ügyvédet benősülés útján irodámba társul vennék. Leveleket «Biztos jövő» jelige alatt a kiadóhivatal továbbít.

419

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készsággel szolgálunk

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfi Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bír.

Ára 2 pengő 60 fillér

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György

a pestvidéki járásbíróshoz elnöke.

Dr. Paulay Gyula

büntetőtörvényszéki bír.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bír

szerkesztésében.

Ára fűzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Az ötvenéves Ügyvédi Kör. — Dr. Kartal Ignác közp. kir. járásbírói ítélelőbíró: Audiatur et altera pars! — Dr. Hajdu Miklós budapesti ügyvéd: Magzatelhajtás és büntethetőség. — Jogirodalom. I. Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd: Dr. Kende Ernő, Határidőügyletek; II. Dr. Móra Zoltán tőzsdei jogügyi titkár: Dr. Sárffy Andor, A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárás fejlesztése útján. — Szemle. Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIV. 4. — Hiteljogi Döntvénytár. XXIV. 4.

Az ötvenéves Ügyvédi Kör.

Ötvenéves fennállását ünnepelte május 7-én a Budapesti Ügyvédi Kör. Az ünnep lefolyása méltó volt a Kör nagy múltjához. *Dési Géza* elnök lendületes megnyitó beszéde és *Fehér Dezső* főtitkárnak a kör múltját ismertető érdekes előadása után a szónokok hosszú sora ünnepelte az Ügyvédi Kört és az ügyvédi kart. *Zsitvay Tibor* igazságügyminiszter mint első ünnepi szónok ismertette és méltatta azt a hármass feladatát, amelyet a Kör immár ötven év óta példásan tölt be: az ügyvédek egymásközötti baráti érintkezésének, a szolidaritásnak ápolását, az ügyvédi és bírói kar együttműködésének és kollegiális érintkezésének előmozdítását és a tudományos működést, ennek keretében főleg a törvényalkotók készítésében való részvételt. Ezek a célok lebegtek a Kör alapítói előtt, akik között ott voltak *Funták Sándor*, *Králik Lajos*, *Hódossy Imre*, *Győry Elek*, *Tarnai János*, *Köves György*, *Chorin Ferenc*, *Friedmann Bernát*, *Schmidt Titus*, a magyar ügyvédi kar legkiválóbb tagjai.

A «Visszapillantás», amelyben *Fehér Dezső* a Kör félszázados működéséről beszámol, arról tesz tanúságot, hogy az ügyvédi és bírói kar legkiválóbb tagjai kezdettől fogva egészen a mai napig élénk részt vettek a Kör működésében. Nem soroljuk fel, kik és milyen előadásokat tartottak, mert nincsen nagy név, amely ne szerepelne az előadók sorában és nincs igazságügyi kérdés, mellyel a Kör ne foglalkozott volna.

A jubileum egyik ünnepi szónoka, *Gerlőczy Endre* nagyhatású felszólalását annak a kérdésnek a felvetésével kezdte, helyes-e, szabad-e ünnepelnünk most, midőn az ország és az ügyvédség egyaránt ezer sebből vérzik? És e kérdésre válaszolva reámutatott arra, hogy az ügyvédség küzdelmekben kifáradva pihenés után vágyódik, enyhülést keres és megáll egy pillanatra annál a határkőnél, amely az ügyvédség legrégebbi társadalmi intézményének félszázados fennállását jelzi, hogy az elmúlt szép idők emlékéből erőt merítsünk, hogy lelkünket felfrissítsük és a jövőbe vetett bizalommal egyre jobban kiszikkadó talajába a reménység virágait újból elültessük. Gerlőczy e találó szavait azzal egészítjük ki, hogy jubileumok nemcsak arra valóak, hogy a multa visszapillantunk és a mult sikereinek örvendjünk. Fontosabb, hogy a mult tanulságait leszűrve új célokat tűzzünk ki a jövő számára. Nem hallgathatjuk el, hogy a háború befejezése óta a Kör belső életében zökkenés, sőt visszafejlődés mutatkozik. Kifelé ez nem mutatkozik. Sőt épp a legutóbbi években a régi előadásformákon kívül ankétek és inn-vacsorák tarkítják és bővítik a Kör programját. De a Kör belélete, tagjainak egymásközötti érintkezése visszafejlődött. Összefügg ez kétségtelenül az ügyvédi kar gazdasági helyzetével is, amire alább még visszatérünk. De van a visszafejlődésnek más oka is, mely a budapesti Kamara választási mozgalmával függ össze. A háború előtt a budapesti kamarában nem voltak állandó jellegű pártszervezetek vagy csoportok. Röviddel a

kamarai választások előtt alakult két-három ad hoc választási párt, melyek nagy szenvedéllyel vettek részt a választásban. De a választás lezajlása után a pártkeretek megszűntek és a különböző pártok tagjai békésen éltek együtt az Ügyvédi Körben. A háború után e téren lényeges változás állott be. 1920 óta minden évben legalább egy új ügyvédi párt vagy csoport alakult, amelyeknek száma ma már a tucatot eléri, sőt meghaladja. Ezek a pártok és csoportok intenzív munkát fejtenek ki, de egymással alig érintkeznek, sőt mintha gondosan kerülnék egymást. Tagjainak jórésze vagy elhagyta vagy legalább elkerüli a Kört és így a Kört vezető csoport a háború óta összezsugorodott.

Ez veszélyezteti a Kör egyik legfontosabb céljának megvalósítását, melyet alapszabályai így írnak körül: a kör célja: «tagjainak társas összejövelekre és az ügyvédi kart érdeklő ügyek fesztelen megbeszélésére és előmozdítására alkalmat nyújtani».

A világért sem kifogásoljuk az ügyvédi pártok és csoportok alakulását és működését. De ezeknek a pártoknak és csoportoknak felül kell emelkedniök kicsinyes személyi szempontokon és keresniök kell az összműködést az ügyvédi kart érdeklő elvi kérdésekben.

Az Ügyvédi Kör találkozó helye volt a háborúig az egész karnak és ezt a szerepét vissza kell hódítani.

Az Ügyvédi Kör ezen szerepére a közeljövőben nagyobb szükség lesz, mint valaha. Az ügyvédi kar válságos időket él. A katasztrófa szinte elkerülhetetlennek látszik. Az ügyvédi kar legkiválóbbjainak össze kell fogniok, hogy — ha még lehetséges — az összeomlást megátolják. Ma már feledésbe ment, hogy az ügyvédi rendtartás első tervezete a Budapesti Ügyvédi Egyletben készült. Az 1867-ben megalakult Budapesti Ügyvédi Egylet egyik legelső munkája az ügyvédi rendtartás első tervezetének elkészítése volt. Az igazságügyminisztérium átdolgozta az egylet által beterjesztett tervezetet, de legnagyobb részét elfogadta. 1867-ben Magyarország egy súlyos válság után páratlan emelkedés küszöbén állott. Ma, tíz évvel Trianon után, szörnyű gazdasági válság alatt szenved az egész ország. 1867-ben sem volt rózsás a magyar ügyvédi kar helyzete. Az egylet elnöke, Horváth Károly, megnyitó beszédében reámutatott arra, hogy: «Az ügyvédek nagy száma, a kellő készség hiánya és az ügyvédi működést és az ügyvédnek ügyfeleivel való viszonyt szabályozó törvényeinek hiánya a főtényezők, melyek azt okozzák, hogy hazánkban az ügyvédi kar tekintélye jelentékenyen alászállt és a jelenben azon helyzetben nincs, melyben annak lennie kellene».

Ma nem panaszkodhatunk a miatt, hogy az ügyvédi kar készsége nem volna megfelelő. Az ügyvédi rendtartás kielégítően szabályozza «az ügyvédi működést és az ügyvédnek ügyfeleivel viszonyát». Ellenben «az ügyvédek nagy száma», a magyar ügyvédi karnak ez a százéves rákfenéje, végpusztulással fenyegeti a kart. 1867-ben az «ügyvédi rendtartás» előkészítése volt az ügyvédi Egyletnek legelső és legsürgősebb teendője. 1931-ben az Ügyvédi Körnek, mint az Egylet utódjának, a kar túlsúlyosságának enyhítését kellene legfontosabb programként kitérnie.

Mily intézkedésekkel volna ez lehetséges a kar által még ma is joggal ellenzett ügyvédi numerus clausus nélkül, ennek megbeszélése, előkészítése volna ma a Kör legfontosabb feladata. Ehhez a munkához kellene összefognia az egész ügyvédi karnak, pártokra és csoportokra való tekintet nélkül.

Audiat et altera pars!

(Válasz dr. Tóth György kir. kúriai bíró úrnak: Törvénykezési kritika [«A Pp. 674. §-nak helyes értelme»] című cikkére.)¹

A jelen igénytelen cikk megírásának tárgyi és személyi előzményei a következők: Egy *ideiglenes* nőtartás iránti perben a bíróság a férjet jogerős végítélettel kötelezte a megfelelő nőtartási díj fizetésére. Ezután megindult a házassági bontóper. Ez utóbbi per bírósága végzésileg *leszállította* a tartásdíj összegét, mégpedig azzal, hogy a végzés — a Pp. 674. §-ának szóhasználata szerint — azonnal végrehajtandó. A feleség a végzés ellen felfolyamodott, a férj pedig a legközelebbi tartásdíjrészletet már csak a leszállított mérvben fizette. Erre a feleség az ideiglenes tartási per bíróságánál a különbözet erejéig kielégítési végrehajtást kért, melyet a bíróság el is rendelt. A férj végrehajtásmegszüntetési keresetet indított, mégpedig azon az alapon, hogy a bontóper bíróságának «azonnal végrehajtandó» végzése ideiglenesen megszüntette a tartási perben hozott végítéletnek a hatályát, legalább is oly értelemben, hogy az ítéleti tartásdíjösszeg helyébe a végzésben megállapított összeg lépett. A budapesti központi kir. járásbíróság a keresetet elutasította. A budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság az elutasító ítéletet helybenhagyta. A pereszes felperes ügyvédje a jogászai nyilvánosságához fellebbezett. Röviden közölte a tényállást, magvasan kifejtette, hogy az elutasítás ellentétben áll a Pp. 674. §-ának világos intézkedésével és fölveti — de meg nem fejtí — azt a kérdést: «Mi az oka mégis annak, hogy akadnak bírói döntések, amelyek a bontóper bírójának végzését... nem respektálják?»² A felvetett kérdés megfejtését dr. Tóth György kir. kúriai bíró úr nyújtja. Cikkje egymásbafonódó két főrészből áll, úgymint a tárgyilagós részből és a haragos részből. A haragos rész váltotta ki ezt a válaszomat. A végrehajtás megszüntetési pernek ugyanis én voltam az elsőfokon eljáró bírójára.

* *

Ő méltósága a két egybehangzó ítéletet tévesnek, helytelennek, törvénybe ütközőnek tartja. Ezt a nézetét cikkének tárgyilagós részében fejtí ki. De a tárgyilagósság és a haragosság egymásbafonódásának megvan aztán az az eredménye, hogy úgy beszél az ítéletről, minthogy ha az egyenesen *monstruózus* volna. Nem mondja ugyan ki azt a szót, hogy monstruózus, de igenis ilyeneket mond: Így csak az ítélt, aki nem ismeri a törvényt. Aki elhanyagolja a szaklapok olvasását. Szegény perlekedők, akik megadják ennek az ignoranciának az árát! Miért is nem veszi észre az ilyeneket az igazságügyminiszter?! Miért nem pellengérezik ki a döntvénytárak az ily demonstratív eseteket?! Kár volt a bíróságnak fejét törnie. Kár volt a törvény (Pp. 674. §) életbölcsességét papírbölcsességgel turkálnia.

Ezek közül az expectorációk közül hadd elemezzem meg első sorban a fejtörés nehézményezését. Haragos skálából tárgyilagós skálára átrva, Ő méltóságának kifakadása kétségtelenül a következőt jelenti: A Pp. 674. §-a oly világos és határozott, hogy a bírónak ezzel kapcsolatban nincs semmi egyéb tennivalója, mint az, hogy minden magyarázat és értelmezgetés nélkül — vagyis minden fejtörés nélkül — egyszerűen csak alkalmazza ezt a törvényhelyet. Vagyis Ő méltóságának az a nézete, hogy olykor lehet fejtörés nélkül is ítélni. Ezzel szemben az én igénytelen nézetem, de erős meggyőződése a következő: Valamint fizikai igazság a materialisták prófétájától, *Büchner*-tól származó az a szállóige, hogy «ohne Phosphor kein Gedanke», akként pszichikai igazság az is, hogy fejtörés nélkül sohasem keletkezhettek bírói ítélet. Semmiféle helyzet nem lehet eléggé likvid ahhoz, hogy a felelősségérzettel ítélkező bírónak — és van-e másként ítélkező bíró is? — fejtörést ne okozzon. Volt már nem egy oly esetem, amikor csak nagy fejtörés után köteleztem a kereseti követelést elismerő alperest a kereseti követelés megfizetésére.³ Hát igenis: Láttára a Pp. 674. §-a e kemény szavainak: «azonnal végrehajtandó», azonnal megindult az örökös fejtörési folyamat. Szemben Ő méltóságának azzal a nézetével, hogy «ez a törvényhely a gyakorlati kívánalmakat nagy-

szerű közvetlenséggel és művészi egyszerűséggel oldotta meg», — én a következő étappe-okon keresztül jutottam el az ítéletből felismerhető eredményhez: «Azonnal végrehajtandó» — nagyon gondolkodóba ejtő, gyanús szóhasználat és szófűzés. Mi az, hogy azonnal? Ha például a hónap közepe felé keletkezett a leszállító végzés, akkor az arra a hónapra előre kifizetett tartásdíjat a feleség azonnal visszafizetni köteles? Vagy ugyanígy felemelő végzés esetén a férj a *különbözetet* azonnal ráfizetni köteles? És milyen zavaró egyébként is ez az «azonnal», a helyett, hogy «a teljesítési idő elteltével». Azután meg az a csúnya «végrehajtandó» szó. Nem kategorikus, hanem incertus imperativus. Régi iskolásgyermek-elmesség, de mély nyelvbölcsesség van benne, hogy az -andó, -endő nem használandó. Nem magyaros beszéd, mert aki azt mondja, még ha törvényhozó is, hogy a végzés azonnal végrehajtandó, az parancsolt ugyan egyet, de nem mondta meg magyarul, hogy kinek parancsolt. Pláne, mikor ilyen szokatlan parancsot bocsát ki! A polgári perben hozott az a határozat, mellyel az egyik peresfelet a másik javára pénzfizetésre kötelezi a bíróság, a civilizált jogrendszerekben, tehát a mienkben is, csak végrehajtható. Most egyszerre ez a parancs: muszáj végrehajtani! És kinek szól a parancs? Maga-magának parancsol-e a házassági per bírójára, avagy a feleknek? Akár így van, akár úgy van, teljesítse a parancsot az, akinek szól. A teljesítés módja nem lehet egyéb, mint az, hogy vagy a házassági per bírójára, vagy a fél közli az ideiglenes per bírójával ezt az azonnal végrehajtandó végzést, és megkeresi, illetve kéri, hogy a végrehajtási törvény 28. (illetve 1912: LIV. tc. 38.) §-ához képest szorítsa kisebb terjedelembre a végrehajtást. Igaz, hogy az ideiglenes per bírójára sem a megkeresést, sem a kérést nem fogja teljesíteni, mert az idézett törvényhelyek értelmében ő nem elégedhetik meg végrehajtható, még kevésbbé azonnal végrehajtandó határozattal, öneki jogerős határozat kell. Mindezen tépelődéseim közepette egyre világosabban látom, hogy ismét jelen van egy újabb példája annak, mily hézagosan tanítják a jogtudományt. Sokat hallottunk arról, hogy a «lex» mindenféle: perfecta, imperfecta, plusquam perfecta stb. Azt azonban elhallgatták előttünk tanítómestereink, hogy *lex dissoluta*, *parum accurata* és *lex garrula* (pongyolátörvény, csacska törvény) is van. Mit csináljak hát én, a végrehajtásmegszüntetési per bírójára ezzel a *lex parum accurata et garrula*-val? Azzal nincs elintézve a dolog, hogy besorozom ezt a *lex*-et abba a gyűjteményembe, amelyből néha anyagot küldök az igazságügyminisztériumba a Pp. novellisztikus megváltoztatásához.⁴ Nekem ítélnem kell. Ítélnem kell a felől, vajjon az azonnal végrehajtandó végzés oly utólagos tény-e, mely a végrehajtási törvény 30. (1912: LIV. tc. 39.) §-a értelmében törvényes megszüntetési ok. Nem tudok erre igennel felelni, mert a végrehajtási törvény 28. és 30. §-ainak egybevetéséből az következik, hogy a 30. § ténykörményei magántények kell hogy legyenek. De nem tudok nemmel sem felelni, mert a Pp. 674. §-a mégis csak akart valamit mondani. De miért nem mondotta azt, amit mondani akart? Ismételtén zavar és kínoz ez a «végrehajtandó» szó. Íme, a végrehajtandó végzést nem is hajtotta végre senki. Csak nem nevezhetem végrehajtásnak a férj ama önbíráskodásszerű tényét, hogy a végzésbeli kisebb összeget fizette az ítéletbeli nagyobb helyett! Nem megyek semmire ezzel a rossz §-sal. El kell tehát menekülnöm a legis ratio-hoz (végrehajtási törvény 28., 30. §-ai), meg a juris ratio-hoz (a tartásrajogosítottnak kijáró tételes és joggyakorlati favor) és elutasítom a végrehajtásmegszüntetési keresetet. Nem vettem észre ítélkezési önmarcangolásomban, de most, írásközben igenis észreveszem, hogy maga a Pp. 674. §-a éppen a «végrehajtandó» szó használatával is a tartásrajogosítottnak kijáró favor álláspontján van. A végrehajtás ugyanis minden vonatkozásban bírói funkció. A végrehajtást a bíróság rendeli el. Ámde az ítéleti tartásdíj végzési leszállítása esetén nincs tárgya a végrehajtásnak. Csak felemelés esetén van a végrehajtásnak tárgya. (Tagadhatatlan, hogy ebben az okfejtésben van valami hézag. De ez már hozzátartozik a *lex parum accurata et garrula* természetrajzához: rabulizmust csíráztat ki.)

⁴ Vagyis abban sem értek egyet Ő méltóságával, hogy a magyar polgári perrendtartás mesteri alkotás. Számos elgondolási hibája van a törvénynek. Ilyenek: Perjogfilozófikus hajlamú: a perrend benne nem a per kedvéért van, hanem a per van a perrend kedvéért. Rekonvalidálta az írásbeliséget: kitermelte azt a naponként sokezerszer ismétlődő közokirati valótlanyságot, hogy a felek ismételték előkészítő irataikat. Nagyfokú bizalmatlansággal viseltetik a bíró iránt: állandóan ellenőrizi és ellenőrizteti. Mindenki dicséri, de nem mindenki szereti. Innen az állandó novellakonvulziók.

¹ Megjelent a Jogtudományi Közlöny f. évi április 1-i (7-ik) számában.

² L. Dr. Sztelö Dezső, A Pp. 674. §-ban szabályozott ideiglenes nőtartásdíj kérdéséhez. Jogt. Közl. 1931. évi 1; (jan. 1-i) szám. (Szemle rovatban.)

³ L. Mindezekről bővebben «A bírói lélek» c. cikkemet. (Pesti Napló 1928. szept. 23-i szám.)

Hogy a törvényszék hogyan jutott el odáig, hogy elutasító ítéletet indokainál fogva helybenhagyja, azt én természetesen nem tudom. Nyilvánvaló azonban, hogy a tanács tagjai alaposan meghányták-vetették és megdisputálták a dolgot. Ez nemcsak abból következik, hogy a tanács tagjai bírák, hanem nyilvánvalóvá teszi ezt az a körülmény, hogy — dr. Sztéhló Dezső ügyvéd úrnak pikáns közlése szerint — a tanács elnöke nem értett egyet az ítélettel. Így tehát a tanács elnökét a tanács vagy leszavazta vagy meggyőzte. Ez pedig nem megy másként, mint ismét csak nagy-nagy fejtevéssel.

Ennyit a fejtörésről.

* *

Mit szóljak ezek után Ő méltóságának egyéb exclamatióiról, egyéb haragos impulzivitásairól? Arról a feltevéséről, hogy akik így ítélték, azok nem ismerik a szakirodalmat? Az igazságügy-miniszter beavatkozása utáni sóvárgásáról? A kiserkesztés intézményesítésének kívánságáról? Nem egyebek ezek, mint iskolai példái annak, hogy a harag rossz tanácsadó. Érdemleges mondani-valóm ezekről nincsen. Csak sajnálkozásomat fejezem ki azon, hogy Ő méltósága a nemolvasási feltevést úgy stilizálja, mintha az tény volna. Feltűnőnek tartom Ő méltóságának azt a hitét, hogy ha a szóbanforgó bírák a szakirodalmat ismernék, akkor másként ítélték volna. Az e hitből kiérezhető mentalitást Schopenhauer úgy nevezi, hogy: «Bejahung der gedanklichen Unselbstständigkeit». Magyarul: Rokonszenvezés a gondolkozási önállótlan-sággal.

* *

Nem állott és nem áll szándékomban apológiát írni a két egybehangzó elutasító ítélet mellett. Az ügydöntő jogi kérdést nem tartom sem elméleti, sem gyakorlati szempontból sem fontosnak, sem érdekesnek, sem tanulságosnak. Céлом egyesegyedül az volt, hogy felszólaljak az ítélet szövegének az ellen a tenőre ellen, amelyet Ő méltósága helyénvalónak látott. Nem vagyok ugyan azon a nézeten, hogy az ítéletet csak hódolat illeti meg és nem bírálát. Igenis megilleti az ítéletet a bírálát is. A bírálát pedig lehet *támadó* is. De ne legyen sohasem *bántó*. És ne irányuljon sohasem a bíró személye ellen. Mert ne feledje el a bíráló, hogy a bíró — bármennyire is nem ért egyet vele a bíráló — annak az ítéletnek meghozatalánál mindig törte a fejét és nagyon gyakran marcangolta a szívét.

* *

Epilóg. A «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősége a jelen cikk kéziratát visszaadta nekem azzal a drasztikusan helyes észrevétellel, hogy a cikket — melyben akkor ez az «Epilóg» még nem volt meg — át kellene dolgozni, mert a 674. § nem azt mondja, hogy a végzés végrehajtható, hanem azt, hogy végrehajtható. Alapos megfontolás után az alábbiakból felismerhető okokból a cikket mégsem dolgoztam át, hanem kiegészítettem ezzel az epilóggal. A helyzet ugyanis a következő: Miként máskor is teszem, a szóbanforgó ítélet meghozatalánál is a Grill-féle Codex Hungaricus-t néztem. Ebben pedig a szöveg az, hogy «végrehajtható». A tárgyalást ellátó ügyvédek is — igen nívós — allegálásukban a törvényhelynek ebből a szövegből indultak ki. Ugyancsak ebből a szövegből indult ki támadó cikke megírásánál dr. Tóth György kir. kúriai bíró úr is. Erre a cikkében ismételtelen idézett szövegre pazarolja azt a dicséretet, hogy az fölötte szabatos és nagyszerű közvetlenséggel meg művészi egyszerűséggel oldja meg a kérdést. Mindezek folytán nem volt okom kételkedni a szöveg helyességében. A szerkesztőség figyelmeztetése után — amely azt a Kovács Marcell-féle kommentárral és a Ráth Mór-féle kiadvánnyal alapozta meg — utánanéztam a dolognak a hivatalos kiadványban, és ez alapon tényképp megállapítottam, hogy dr. Tóth György kir. kúriai bíró úr nem az igazi szöveget dicsérte ki művészinak és tökéletesnek, én pedig őt követve, nem az igazi szöveget minősítettem lex minum parata et garrula-nak. Az igazi szöveg ugyanis «végrehajtható». El tény dacára azonban mégsem látok okot fennforogni a cikk megváltoztatására, mert hiszen nem az én ítéletem érdemleges megvédése volt a céloim, hanem az ítéletet bíráló bírálát hangjának helytelenítése. Ennek a célnak szempontjából pedig igazán közömbös, vajjon a végzés végrehajtható-e vagy végrehajtható. Én nem *szakeikket* akartam írni, hanem *szakirodalmi* cikket. *Irodalmi* szakkérdés: Szabad-e úgy írni, ahogy dr. Tóth György kúriai bíró úr az ítéletről és a bíró-

ról ír? *Jogi* szakkérdés: Szabad-e úgy ítélni, ahogy a megtámadott ítélet a felmerült jogi kérdésben ítélt. Cikkem csak az előbbi kérdésre akart felelni. Az utóbbi kérdés megválaszolását avatottabb tollra bízom.

Dr. Kartal Ignác.

Magzatelhajtás és büntethetőség.

«Oportet, ut fiant scandala!» Így mondták a böles egyházatyák, de mindjárt azt is hozzátették, hogy jaj a megbotránkoztatónak. Valóban szükségesek a botrányok, mert csak ezeknek éles, könyörtelen, ríktó megvilágításában láthatunk és ismerhetünk fel sok mindent, ami talán egyébként rejtve maradna előttünk, vagy legalább is nem gyakorolna különösebb befolyást érdeklődési körünkre és lelkiismeretünkre. Mindnyájunk élénk emlékezetében van még az a monstruózus skandalum, amely dr. Wolf Frigyesnek és asszisztensnőjének letartóztatása körül ütött ki és amely skandalumnak hullámai jóformán az egész világon végiggyűrűztek. A társadalom legkülönbözőbb rétegeiben, a legkülönbözőbb egyesületek, testületek, sőt pártok szálltak egymással hareba a kérdés körül, hogy vajjon van-e benső jogosultsága, és ha igen, úgy feltétlenül vagy csak bizonyos feltételek fennforgása esetén van-e jogosultsága annak, hogy az államhatalom a magzatelhajtást a büntetőjog eszközeivel üldözze. Akadtak politikai pártok, amelyek igyekeztek tőkét kovácsolni maguknak abból, hogy ezt a kérdést mintegy kisajátítsák; pedig ez a probléma minden inkább, mint politikum, legalább is a napi politikának efemer kérdésektől hemzseggő porondjára nem való. Ennek a problémának elsősorban általános emberi vonatkozásain kívül van büntetőjogi, van népegészségügyi, van szociológiai oldala. Bennünket, jogászokat azzal szoktak vádolni, hogy a paragrafusok útvesztőiben érzéketlenekké válunk az eleven élet kérdéseivel szemben. E helyen talán felesleges ennek a bővebb cáfolatába bocsátkoznom, hiszen köztudomású, hogy a haladás élén mindenhol javarészt jogászok állanak. Az a jogász, akire Luther híres mondása alkalmazható volna (Ein Jurist, der nichts ist, denn ein Jurist, ist ein arm Ding!), ma már nagyon is ritka species. Jogászok s mellettük mások is, főleg orvosok a zászlóhordozói annak a hosszú évek, sőt évtizedekre visszatekintő komoly társadalmi mozgalomnak, amely tudományos és gyakorlati érvek légiójával szállott síkra például Németországban a 218. §, avagy például Ausztriában az osztrák büntetőkodez 144. szakaszának eltörlése vagy legalább is lényeges módosítása mellett. Nálunk Magyarországon eddig a magyar Btk. 285. §-a körül *mozgalomról* még nem igen lehetett beszélni; legfeljebb elvétve akadtak itt-ott hangok, amelyek ezzel a kérdéssel foglalkozni merészelték.¹ Pedig nincs a társadalomnak olyan rétege, és alig képzelhető el egyénileg is valaki, akit ez a kérdés közelről ne érdekkelhetne.

Ha a jogász arra a kérdésre, hogy büntessük-e a magzatelhajtást, válaszolni akar, mindenekeelőtt a fennálló törvényt kell boncolókés alá vennie. Minden büntető paragrafus valamely olyan jogi érdeket oltalmaz, amelyet az államhatalom — rendszerint köztekintetekből — a büntetőjog fegyvereivel való, tehát a legerősebb védelemre érdemesnek tart. Vizsgálunk kell tehát, miféle jogi javak, jogi érdekek azok, amelyeket a fennálló törvény védelmez, de e mellett még más gyakorlati, jogpolitikai szempontokat is, mielőtt a felvetett kérdésre válaszolhatnánk. Egy törvény értékét annak belső tartalma, indokoltsága, vezérlő elve, célszerűsége és nem utolsó sorban eredményessége adja meg. Lássuk, miféle elméletek jöhetnek tekintetbe:

1. A legtöbb büntetőtörvényben az a vezérlő gondolat, hogy a magzatelhajtás *a magzat élete elleni bűn*.² E felfogás szerint tehát a magzatnak az élethez való joga azonos, vagy legalább is hasonló valami az embernek az élethez való jogához s ezért a magzat élete is az emberi élet védelmére tarthat számot.

Az orvostudománynak megvilágítása ezt a felfogást merőben tévesnek mutatja. A magzat a nő testének része: pars corporis. Élete össze sem hasonlítható az emberével. Nagyon sok állat élete fiziológiai, sőt pszichológiai megnyilvánulásaiban sokkal közelebb áll hozzánk, mint a magzaté. A magzatnak nincs öntudata, nincs ön-

¹ L. Dr. Ludwig Rezső kir. kúriai bíró «Egyke» c. cikkét (Jogt. Közl. 1929. évf. 22. l.), mely nagy feltűnést keltett.

Szerk.

² Ez látszik abból is, hogy a 285. és 286. szakaszok a Btk. XVIII. fejezetében vannak elhelyezve, amelynek címe: «Az ember élete elleni büntettek és vétségek».

állósága. Magzat, burok, méhlepény, köldökzsinór, egységes konglomerátum. Az agyvelő, a tüdő a születés előtt nem működik. A magzat úgynevezett élete egészen távol áll az ember életétől, tehát arra a jogvédelemre, amely az ember életét megilleti, számot nem tarthat. A magánjog ugyan bizonyos (örökösödési jogi) szempontból védelmezi a magzat jogát, de ez csak pusztán fikció, mert ez a jog csak fenntartása egy attól függő jognak, hogy a magzat elevenen világra is jöjjön.

2. Egy másik vezérlő gondolat, amely például a japán, egyiptomi és még néhány törvényben mutatkozik, az, hogy a magzat-elhajtás által a nőnek a saját testi integritásának tiszteltbentartására irányuló joga szenved sérelmet. E törvények szerint a nő nem is lehet a bűncselekmény alanya, akár maga egyedül, akár mások közreműködésével követi el a cselekményt. Viszont ennek a gondolatnak logikus folyománya volna, hogy az a harmadik személy (orvos vagy bába), aki a nő kérésére működik közre, szintén büntetlen maradjon. Hiszen ha egyszer a törvény elismeri a nőnek testével való szabad rendelkezési jogát, akkor a nőnek jogában állhat az is, hogy idegen kéz segítségéhez forduljon. Ennyire azonban nem mennek ezek a törvények; a harmadik személyt büntetik s a nő beleegyezése csak enyhébb büntetési tétel alkalmazását vonja maga után. A *volenti non fit iniuria* elvének az alkalmazása, amint tudjuk, a büntetőjogban amúgy sem vitetik következetesen keresztül. Tudjuk, a kívánatra elkövetett emberölés, tehát annak kísérlete is büntetendő; viszont az öngyilkosság (Angliát kivéve) büntetlen. Az önmagukon ejtett még oly súlyos testi sértés sem bűncselekmény; viszont hogy ha ezt a mi felkérésünkre más teszi meg velünk, úgy legalább is vitatható, hogy a *volenti non fit iniuria* elve a büntetőjogban alkalmazható-e, avagy pedig a büntetőjog közjogi jellegéből folyóan az egyéni jogsérelem figyelmen kívül maradjon és csupán az jöhessen tekintetbe, hogy a társadalomnak érdeke minden olyan cselekmény mellőzése, amely polgárainak testi épségét csorbítja.

3. Egy harmadik, igen érdekes szempont szerint a magzat-elhajtás sérti az apának gyermeknemzésre irányuló jogát. Ez mindenestre csak házasságon belül jöhet tekintetbe és a késői római jog büntetéssel is sújtotta azt az asszonyt, aki a férjét megtevesztve, illetve előtte eltitkolva követte el a cselekményt. Ennek a kérdésnek a megvitatásánál mindenestre problematikus, hogy vajjon szabad-e a büntetőjog eszközeivel védelmezni az apának ezt a jogát. Hiszen ugyanilyen alapon magához a nemzéshez való jogot is büntetési tételekkel kellene védelmezni, vagyis a *debitum conjugale*t megtagadó asszonyt le kellene csukatni. Megengedem, hogy amint a nemi érintkezés megtagadása a magánjog (házassági jog) szempontjából jelentős konzekvenciákkal járhat, azonképpen a férj előtt eltitkoltan végrehajtott magzatelhajtásnak is lehessenek súlyos magánjogi következményei, sőt vannak is, mert ha ilyen eset napfényre jő, úgy eltekinve az asszonyt sújtó büntetőjogi konzekvenciáktól, alig akadna magyar bíró, aki az asszonynak ezt a cselekményét már önmagában ne vonná a házassági törvény 80. §-ának a) pontja alá. Nem látom be azonban azt, hogy pusztán ezen látószögből tekintve (az apa említett jogának, mint ilyennek sérelmét tartva szem előtt), tehát a férj előtti eltitkolás önmagában véve mennyiben motiválhat büntetőjogi üldözést is.

4. Nem kisebb jogászok, mint Ihering vagy Feuerbach a magzatelhajtás pönalizálását azzal indokolják, — s ez az uralkodó tan — hogy az államnak, illetve a társadalomnak az utánpótlásra, a faj fenntartására irányuló jogát veszélyezteti. Ihering írja *«Zweck im Recht»* című munkájában: *«Das künftige Kind existiert als Person noch nicht; es ist, wie das römische Recht richtig sagt, zur Zeit noch Teil der Mutter. — Zwecksubjekt bei der Kindsabtreibung ist also nicht das Kind, sondern die Gesellschaft, das strafwürdige derselben besteht darin, das sie eine Gefährdung des Nachwuchses enthält, welcher letzterer zu den Lebensbedingungen der Gesellschaft gehört».*

Ilyen jogot azonban a XX. században nemcsak a tudomány, de a legegyszerűbb józan ész sem ismer. A világ legkonzervatívabb testülete, az angol felsőház és az anglikán egyház is elvileg állást foglalt a túlnépesedésnek mesterséges úton való korlátozása mellett. Mindenütt a túlnépesedés réme fenyeget. De még ha nem is állana elég kéz rendelkezésre a termelő erők kihasználására, még akkor sem lehet utánpótlási jogról, illetve kötelességről beszélni. Már láttuk, hogy — az egy Angliát kivéve — az öngyilkosság megkísérlése sehol sem büntetendő cselekmény. A kíváncsi sem az. Márpedig ha az államnak valóban volna ilyen utánpótlási igénye

(szóval, ami ezzel egyértelmű, a gyermeknemzés polgári kötelesség volna), mennyivel inkább kellene ez igénynek a már megszületett és felnőtt polgárok életére irányulnia, akik nem leendő, hanem már meglévő munkaerők s a nemzet fenntartásának már meglévő alapjai.

5. Egy ötödik szempont, a rozsdás fegyvertár további érve: magának a *tiszta erkölcsnek* nevében kell büntetni a magzatelhajtást. Azt hiszem, nem okvetlen szükséges a *«túl az erkölcs világán»* kényelmes alapjaira helyezkednem, ha tagadásba veszem az erkölcsnek ezt az állítólagos parancsát. Ugyan miféle erkölcsi principiummal kerül szembe a nő, aki saját testével rendelkezni merészel? Talán a házasság intézményének szentségével? Már t. i. a törvénytelen magzat eseténél azért, mert házasságonkívüli szerelem előzte meg, a törvényes magzatnál pedig, mert a házasság egyik kétségkívül legfőbb célja az utódok nemzése. De a házasságnak, mint erkölcsi intézménynek legsúlyosabb megsértését, a házasságtörést a büntetőtörvények sehogy vagy csak tessék-lássék nevetséges kis büntetési tételekkel üldözik! a házasságonkívüli szerelem pedig abszolúte nem büntetendő cselekmény! Hol itt a következetesség? Perzsiában halállal büntetik a nőt, aki házasságon kívül gyermeket hoz a világra. Viszont a magzatelhajtás nem büntetendő. Ennél fogva házasságonkívüli gyermeknemzés ott mindig magzatelhajtással fejeződik be. Ez a törvény, amely a házasság erkölcsi szentségét ily drákói eszközökkel védelmezi, éppoly tökéletlen és illogikus, mint a mi törvényünk, amely megfordítva épp a magzatelhajtást bünteti s a házasságonkívüli gyermek világhozását nem tekinti bűncselekménynek. Ha a házasság szentségét mint erkölcsi principiumot a büntetőjog eszközeivel kell védeni, úgy minden nemi érintkezést, amely nem férj és feleség között megy végbe, pönalizálni kellene.

Avagy talán a legnagyobb erkölcsi parancssal, az *anyai szeretet* parancsával kerülne szembe a *«bűnös»* nő? A terhesség kezdetleges állapotában anyai érzésről komolyan még nem lehet beszélni; eltekintve talán egyes hisztériás, autoszugeszciós érzések erejétől, amelyekben azonban tulajdonképpen az addig gyermektelen nőnek az anyaság utáni vágya csúcsosodik ki, de ezek a vágyuk beteljesülését váró nők nem is hajtják el a magzatukat. S ezeknél a nőknél sem lehet még a terhesség kezdetén az igazi, a saját vérehez, gyermekéhez tapadó anyai érzésről szó, hanem csak a nőnek örök, ösztönös vágyakozásáról az anyaság után. Aki azonban jó egynehány gyermeket már a világra hozott, abban ez a vágy már aligha van meg.

(Bef. köv.)

Dr. Hajdu Miklós.

Jogirodalom.

I.

Dr. Kende Ernő: Határidőügyletek.

A *határidőügyleteknek* gazdasági alapját nyújtja a szerző és azt a kétoldalú hitelügylet tipikus esetének mondja. Ez keltette életre és a nemzetközivé vált kereskedelem. Gazdasági jelentősége az, hogy nivellálja az időbeli eltéréseket. Szükség van rá oly árucikkek-nél, melyek az év egyes szakában nem egyenlő mennyiségben állnak rendelkezésre és mégis egyenletes a fogyasztás, tehát a kereslet; ilyen árú a gabona, a kávé, a cukor. Az aratás után piacra kerülő nagymennyiségű árú a nagymérvű kínálat folytán erősen nyomja az árakat, míg később a kínálat csökken és az árak emelkednek. Ezeknek az áreltéréseknek kiküszöbölése úgy a termelő, mint a fogyasztó érdekében: a határidőügyletnek feladata.

Ezt a határidőüzletet kiegészíti az *arbitrázsüzlet*, amellyel elérik, hogy az arbitrázsőr ott vásárol, ahol alacsony az ár és ott ad el, ahol magas árt talál.

A határidőüzletnek árnivelláló, a reális árt érvényrejuttató hatása van és ezzel hivatott kiegyenlíteni a gazdasági rend kinövéseit és mérsékelni a gazdasági kríziseket, minek folytán határozottan elismerhető, hogy a határidőüzlet kapcsán kialakuló spekuláció egyenesen hasznos.

Hogy a határidőüzlet jótékony hatását kifejthesse, annak előfeltétele, hogy az áralakulásnál kifejezésre jusson minden szóba-jövő kereslet és kínálat, mert csak ez biztosítja a reális áralakulást.

A határidőügyletet nem lehet az effektív ügylettel szembehelyezni, mert utóbbiaknál is rendszerint nem azonnal történik az átadás és a fizetés.

Szerző részletesen ismerteti a határidőügyleteknek a budapesti

tőzsdén dívó speciális lebonyolítását a leszámolórenden keresztül, valamint a hamburgi kávéhatáridőüzlet leszámolási rendszerét és felemlíti, hogy a határidőügyletek elleni főtámadás alapja az a tény, hogy sok esetben a tényleges átadás és átvétel elmarad és csak a különbözet számoltatik el. Ezen támadás ellen felsorakoztatja a gazdasági és jogi okokat és megállapítja, hogy a *tőzsdei határidőügyleteknél soha sincsen eleve kizárva a tényleges teljesítés igényelhetése.*

Az 1930: XXII. tc. indokolása elismeri, hogy az árutőzsdének jelentős szerepe van a gabonaneműek értékesítése körül, mégis nagy aggályai vannak, mert nem szabadíthatja fel magát egyéb gazdasági tényezők hatása alól és ezért nem válhat a gabonaértékesítés feltételeinek kizárólagos urává, mert továbbá a spekulánsoknak csábító alkalmat nyújt arra, hogy igyekezzenek az áralakulást befolyásolni és ezzel abnormális nagy nyereségre szert tenni, mert végül, ha ezen törekvések sikerrel járnak, úgy irreális árak képződnek, amelyekből a gabonátőzsde működésének káros voltára lehetne következtetést vonni.

Minthogy pedig a kifizetésre, leszámolásra és néhány napra szállításra kötött ügyletek káros befolyással nem lehetnek, hanem csak a határidőügyletek, azért ezeket kell szabályozni.

A törvényi szabályozásnak módszere az, hogy a 40. § szerint tilos és érvénytelen a gabonaneműek vagy gabonaneműekből származó malomipari termékek tekintetében kötött tőzsdei határidőügyletek, amennyiben nem esnek a 42., 43. §-okban megengedett ügyletek közé. Tehát felállítja az általános tilalmat, de enged kivételeket.

Nevezetesen a 42. § szerint a határidőügylet nem esik a 40. § tilalma alá, ha ily ügylet kötésére a 43. § szerint mindkét fél jogosított, még akkor sem, ha az ügylet megkötése tőzsdeügynök (bizománys) közreműködésével a tőzsdén történt.

A 43. § szerint megengedett ügyleteket tőzsdén, illetőleg tőzsdeügynök (bizománys) közreműködésével köthetnek a közhatóságok és közalapok, tőzsdetagok, oly bejegyzett kereskedők, kiknek üzletkörébe tartozik ily áruk vétele és eladása, — azok a mezőgazdasági termelők, akik legalább 100 kat. holdnyi területen gazdálkodnak mint tulajdonosok, haszonélvezők vagy haszonbérletiek — végül azok, akik ily áruk feldolgozásával vagy ezekre kölcsön nyújtásával iparszerűen foglalkoznak.

A 44. § szerint a megengedett határidőügyleten alapuló követelést sem lehet érvényesíteni, ha az játékból ered. Játék esetét lehet megállapítani különösen akkor, hogy ha az eladott vagy megvett árumennyiségnek a szerződő felek termelésével, illetőleg szükségletével szemben mutatkozó aránytalanságából, a szerződő felek vagyoni viszonyaiból vagy az eset egyéb körülményeiből nyilvánvaló, hogy a szerződő felek szándéka már a szerződés megkötésekor sem irányult áru tényleges szolgáltatására, illetőleg átvételére és az ügyletnek nem volt a nyereszkesedésen felül biztosítási vagy egyéb megengedett gazdasági célja.

Ha ez a szándék csupán az egyik szerződő fél részéről állt fenn, játék esetét akkor lehet megállapítani, ha a másik fél ezt a szándékot az ügylet megkötésekor ismerte vagy a rendes gondosság kifejtése esetében ismerhette volna.

Fontosak a végrehajtási rendelet 119. §-ának azon megállapításai, hogy a törvény rendelkezései nem vonatkoznak azokra a határidőügyletekre, melyek nem tőzsdei határidőügyletek és hogy a törvény szempontjából az a határidőügylet tőzsdei határidőügylet, ha arra a felek kifejezett vagy hallgatóságos megállapodása szerint a tőzsdei áruüzleti szokásoknak a határidőügyletre vonatkozó szabályai irányadók.

Szerző szerint ebből az folyik, hogy megengedett lesz minden olyan határidőügylet, melyre a tőzsdei áruüzleti szokásoknak a határidőügyletre vonatkozó szabályai irányadók, vagyis megmaradt teljesen a korábbi állapot és csakis személyi megszorítás következett be. Ezt a megszorítást elvileg helyesli is, mert ezzel biztosítva látja, hogy az ily ügyletek kötésénél csak a gazdaságilag megokolt kereslet és kínálat fog érvényesülni. Zavaró azonban az a körülmény, ahogy az indokolás a jogosult személyek felsorolásánál az 1926. évi tőzsdei szokásokra hivatkozik, mint amelyek felsorolják a jogosított személyeket, tényleg azonban nem a tőzsdei szokások tartalmazzák ezeket, hanem a tőzsdetanácsnak egy hirdetménye. A hirdetmény pedig csak a megbízó és a bizománys közti belső viszonyt szabályozza, amely viszonyban tényleg előfordulnak a törvény által felsorolt kategóriák. A törvény azonban

ezt a viszonyt külön szabályozza és a személyi előfeltételek fennforgását megkívánja közvetlenül a felek közt vagy ügynök közbenjöttével a *tőzsdén* létesített minden határidőügyletnél. Ez szerkezetileg egészen hibás, mert a tőzsdén (akár ügynökkel, akár közvetlenül) kötött határidőügyleteknél a kereskedő tőzsdetagokon kívül ezek a kategóriák elő sem fordulhatnak.

Abban pedig *elvi* hibát lát szerző, hogy a törvény a nem tiltott határidőügyletekkel szemben is megengedi a játékkifogást, amit gazdaságilag és jogilag hibásnak tart. Szerző szerint határidőügylettel kapcsolatban játékból eredő nyereség elvben sem keletkezik és a másik szerződő fél a legtrikább esetben ismerheti a vele szerződő viszonyait, mert az esetek 97 %-ában azt sem tudja, hogy kivel szerződik.

Most májusban ül össze Washingtonban a nemzetközi kereskedelmi kamarák kongresszusa, hogy állást foglaljon a határidőügyletek kérdésében. Az 1930. évi novemberben Párizsban ülésező előkészítő-bizottság elaborátumot tett közzé, mely egyhangúan elfogadta, hogy a határidőügyletek hasznos szolgálatot tesznek, mert általuk biztosítatik leghatékonyabban a világgazdaságban a kereslet és a kínálat kölcsönössége, a határidőpiacokon alakul ki az egységes világpiacár és csakis általuk érhető el az árunak a megfelelő árban való forgalombahozatala.

Dr. Kende Ernő kis füzetével a gazdasági és jogi életnek nagyon jó szolgálatot tett. A gazdának is, a jogásznak is világosan feltárta a való helyzetet, meggyőzően rámutatott a kellő értelem nélkül folytatott agitáció helytelen eredményeire, feltárta a multban elkövetett hibákat és megmutatta az utat, hogy mikép kell a jövőben ezt a kérdést megfelelő gazdasági rendszabályok segítségével helyesen szabályozni.

Dr. Gold Simon.

II.

A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárás fejlesztése útján.

Írta: Dr. Sárffy Andor, az igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. ítélőtáblai bír. (Magyar Jogászegylet kiadása.)

Nagy szolgálatot tett a Magyar Jogászegylet a magyar igazságügyi politika egyébként elhanyagolt tudományának, midőn e címen pályázatot hirdetett; alig van a magyar jogéletnek, sőt talán a magyar gazdasági életnek is égetőbb problémája, mint az a kérdés, mikép lehetne gátat vetni annak az évről-évre dagadó peráradatnak, amely nemcsak az igazságügyi költségvetés terheit duzzasztja magasra és nemcsak a perben érintett jogviszonyokat teszi bizonytalanná, hanem közvetett hatásánál fogva az egész gazdasági életet gyökereiben támadja meg.

A pályázat a nagy kérdésnek egy részletét tűzte ki célul: a kutatás körét annak vizsgálatára szorította, hogy mikép lehet a peráradatot csökkenteni a *perenkívüli* eljárás fejlesztése útján. Ezzel kizárta a vizsgálódás köréből magának a jelenségnek: a *peráradatnak* a nemzetközi helyzetet feltáró összehasonlító leírását, az előidéző társadalmi és gazdasági okok kutatását és az orvoslásnak a perenkívüli eljáráson túl minden egyéb módját.

Sárffy Andor Emmer Kornél díjjal koszorúzott pályamunkájában önfegyelmzésre és következetességre valló ökonomiával megmaradt a kijelölt keretek között, de ezeket a kereteket a legtökéletesebb alapossággal ki is töltötte.

Munkája akár a tárgyat, akár a formát tekintve, úttörő. Itt nem a külföldi irodalom összetallózása, százszor megvitatott kérdéseknek százegyedszer való felmelegítése, száz fogalommeghatározás után egy százegyediknek felfedezése volt a probléma, itt az írónak önmagából kellett teremteni; meg kellett teremteni a tárgyalási rendszert a bajok észlelésére és a javaslatokat a bajok orvoslására.

Sárffy az elméletileg alaposan képzett tudós logikájával előre kijelölte vizsgálódásának körét. Keresve a perek keletkezésének okait, három ily főokot állapított meg: 1. Az érvényesített jog léte vagy a nem léte nyilvánvaló. 2. Az adós nem tud fizetni. 3. Az adós a végrehajtási eljárás sikertelenségében bízik.

Miután szabatosan meghatározta a perenkívüli eljárások fogalmát és körét, munkatervét e három főok körül csoportosította, miként ez a főcímekből is kitűnik: I. Perenkívüli eljárás a jogviszony nyilvánvalósága érdekében (a liquiditas szót magyarítja így a szerző). II. Perenkívüli eljárások a teljesítőképesség hiánya vagy a végrehajtás meghiusulásába vetett remény folytán keletkező perek elhárítása érdekében. III. Végül külön tárgyalja azokat

az intézkedéseket, amelyek a két előbbi fejezetben be nem oszthatók.

Az első rész (miután a munkának van egy bevezető része, tulajdonképpen a második) a «Jogviszony létrejötténél való közreműködés» fejezete alatt a közokirati kényszer jelentőségével foglalkozik. A magánokiratolást, az ügyvéd közreműködésével való okiratolást a szerző kizárja vizsgálódásai köréből, mert a fél és az ügyvéd cselekménye nem állami eljárás, tehát nem is perenkívüli eljárás. Mindazonáltal megjegyzések alakjában e részben is érdekes gondolatokat tár elénk. A számos helytálló javaslat közül, melyet művének ez a fejezete tartalmaz, csak példázva említünk néhányat. A közjegyző előtt kötött ügyletek részére illetékkedvezményt sürget; tulajdoni igényt, ha a közjegyzői okirattal van igazolva (fenntartott tulajdon!), igényper nélkül lehessen a végrehajtás során érvényesíteni stb.

Nem osztjuk azt az álláspontját, hogy minden telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló ügylet *közokiratba* való foglalását javasolja. A szerző maga is hangsúlyozza, hogy itt a jogi szakértelem szükségessége indokolja elsősorban a közokirati kényszert és e gondolatmenetből kiindulva azt mondja, hogy a «közokirattal egyenlő hatályúnak kell elismernünk az ügyvédkészítette okiratot is». De egyrészt a mai helyzet ilyirányú megbotlygatását az amúgy is válságos időket élő ügyvédségre nézve veszélyesnek véljük, — másrészt úgy gondoljuk, hogy a polgári szabadságok körét a civilizáció fejlődéséhez képest nem szűkíteni, hanem tágítani kell — ezért semmisséget előidéző *kényszer* alkalmazását akár a közjegyző, akár az ügyvéd javára s ezzel újabb privilégiumok teremtését ellenezzük. Minthogy azonban kétségtelen, hogy a közjegyző vagy ügyvéd által készített okirat a perek megelőzésének vagy könnyebb elintézhetségiének biztosabb eszköze és így végeredményében megtakarítás az állam részére, helyeselnék azt a gondolatot, hogy a közjegyző vagy ügyvéd által készített ily okiratok illetékkedvezményben részesüljenek.

E részben további fejezetében az örökösödési eljárás, a perenkívüli bizonyításfelvétel és a pert megelőző egyességi kísérlet tekintetében felmerült gondolatait ismerteti. Javasolja, hogy minden hagyaték esetén (osztrák-rendszer) kötelezőleg induljon meg az örökösödési eljárás; javasolja az örökösödési bizonyítvány intézményének eltörlését. Bármily tisztelettel vagyunk is a szerző nyomós érvei iránt, ezt a két javaslatát nem tudjuk magunkévá tenni.

Igen életrevalóknak tartjuk a perenkívüli bizonyításfelvétel körének (szakértő-közjegyző) kiterjesztésére vonatkozó javaslatát; ezek ismertetésére azonban nem áll elegendő tér rendelkezésünkre.

Amit a szerző az előzetes egyességi kísérletre vonatkozólag mond, az megfelel a hazánkban elterjedt *communis opinio*nak; való, hogy a francia-olasz-rendszernek gyökérnélküli átültetése eredménnyel nem kecsegtet. Más kérdés, hogy nem kellene-e vizsgálni azokat az okokat, amelyek *ott* az igen kedvező eredményeket előidézték és nem kellene-e törekedni a palánta átültetésére *gyökerezés*ül, sőt a gyökerekhez tapadó *talajjal* együtt.

A munka következő része azokat a perenkívüli eljárásokat ismerteti, amelyek a jogügyletet kötött a szembenálló fél anyagi helyzetéről tájékoztatják és így megóvhatják attól, hogy fizetni nem akaró vagy nem tudó féllel szerződjenek. Ilyen a telekkönyv, az ingó jelzálograjstrom: a *tárgyi* hitel, a hitelvédő intézményeknek a bíróságok működésével való összeműködésbehozatala a *személyi* hitel tekintetében.

Igen részletesen és nagy alaposággal foglalkozik a tanulmány a *biztosítási* intézkedések, mint perelhárító tényezők jelentőségével. Javasolja, hogy le nem járt, valamint határozatlan összegű követelések biztosítása is lehetővé tételék; a követelések biztosítására a mai jognál tágabb (de nem korlátlan!) lehetőség álljon rendelkezésre. Rendkívül érdekesek azok a fejtegetések, amelyek a végrehajtási sorrend jelentőségére vonatkoznak. A szerző a svájci jog álláspontját vallja leghelyesebbnek, mely szerint azok a hitelezők, akik a foglalástól számított 30 nap alatt kérik maguk részére a foglalást, résztvesznek az első foglalás által biztosított jogokban.

A munka utolsó része az előző csoportokba be nem osztható egyes javaslatokat tartalmaz. Javasolja a végrehajtható okiratok számának szaporítását (Hangya, Köztisztviselők Fogyasztási Szövetkezete stb. könyvkivonata), javasolja, hogy a végrehajtás legyen megengedve minden jelzálogi (nem biztosítéki!) bekebelezésre alkalmas okirat alapján.

A francia *référé*-rendszerrel szemben a közfelfogással egyezik a szerző felfogása. E részben csak megismételhetjük ugyanazt, amit fentebb az előzetes békéltetéssel kapcsolatban már elmondottunk. A fizetési meghagyásos eljárásra vonatkozólag a szerző is azt vallja, hogy annak kiterjesztése nem sok előnnyel jár a bíróságra nézve.

Az utolsó fejezetben a *rosszhiszeműen* indított perekkel foglalkozik. A szerzőt következetes munkarendszere itt is arra kényszeríti, hogy kizárja vizsgálódása köréből mindazt, ami nem perenkívüli eljárás; pedig látszik, hogy a szerzőnek a meghatározott körön túl is volnának igen érdekes mondanivalói. Javasolja a perkoltségbiztosítók szélesebb körben való alkalmazását. A szegényjogos perekre vonatkozó résznél örömmel tapasztaltam, hogy a szerző álláspontja teljesen megegyezik az általam több ízben hangzott állásponttal: a szegényjog megadása szűnjék meg sablonos bírói intézkedés lenni, hanem legyen a francia-olasz mintára perrostáló kontradiktórius eljárás.

Ez a vázlatos ismertetés csak nagyon szegényes képét adja Sárffy munkájának. Ennek a 91 sűrűn nyomott oldalon írt munkának minden fejezete az eredeti gondolatoknak a raját bocsátja útnak. Ezt a munkát nem lehet ismertetésből megismerni, ezt ismerni kell.

Az elméleti megalapozottságon, a gyakorlati eszmék gazdagságán kívül még egy nagy értékéről akarok beszámolni, mielőtt ismertetésemet befejezem. Ez a munka gyönyörű magyarsággal van megírva. Oly tiszta, érthető, egyszerű, közvetlen ez a nyelv, mint aminővel a magyar jogirodalomban igen ritkán lehet találkozni. Mentés a német hatás alatt nálunk, sajnos, nagyon elterjedt műhomálytól, amellyel sokan oly ügyesen takarják a gondolat-szegénységet. De mentes a hatásvadászó frázisoktól is. Ebből a munkából olyan ember lelki képe néz elénk, akiben egyesül a tudós elméleti képzettsége, a mindennap robotját éveken keresztül hallgatagon viselő gyakorlóbíró élettapasztalataival, aki a tudományt a tudományért, az igazságot az igazságért szereti, aki nem tér a kényes kérdések elől ki, mindenütt a meggyőződését és csak a meggyőződését szolgálja.

Dr. Móra Zoltán.

Szemle.

— **Szilágyi Dezső** igazságügyi programjának egyik jól ismert pontja az volt, hogy egyes ügyvédek gyakorlati tudása és multja a bírói székben is érvényesüljön. Hagyatékának ezidőszerinti örököse nem kisebb öntudattal viszi keresztül azt az elvet, hogy egyes ügyvédek elméleti multtalansága egyik nagynevű egyetemünk perrendtartási tanácskét termékenyítse. A Corvinláncosztás színhelyén tehát a jövőben nem csupán a fémjelzéssel ellátott tudományos érdekek, hanem a kottanélküli zeneművészek is szóhoz, illetve hanghoz juthatnak. És még meri valaki mondani, hogy ebben az országban egyes kormányzati ágak nem eléggé barátai a haladásnak? Kinek kellene ma Plósz professzor unalmas tanításai? Az új professzor úr ezek nélkül is tudni fogja, hogy mi a «főbeavatkozás», a «köztudomással» pedig amúgy sem törődik. Minthogy pedig nemcsak a tudomány termékenyíti meg a törvényhozást, hanem a törvényhozásnak is visszhangot kell támasztani a tudományban, a logikának legelemibb követelménye, hogy ha az 1911. évi I. tc.-et Plósz Sándor és Magyary Géza tanították, az 1930. évi XXXIV. tc. elméletét oly professzor tanítsa, akinek vállait nem terheli a nevezetteknek fölösleges irodalmi handicap-je.

— **A Bűnügyi Védők Egyesülete** dr. Wenczel Árpád és dr. Bródi Ernő alelnökök vezetése mellett jól sikerült kétnapos kirándulást rendezett Szegedre, amelynek során néhány aktuális kérdést tárgyzó előadást tartottak és megalakították az egyesület szegedi osztályát is. Az alakuló ülés, amelyet dr. Wenczel Árpád elnöki megnyitója vezetett be, a szegedi ügyvédi kamara dísztermében folyt le nemcsak a szegedi kartások, hanem a polgári és katonai igazságügyi hatóságok képviselőinek nagyszámú részvétele mellett, akik a maguk részéről is melegen üdvözölték és a büntetőigazságszolgáltatás érdekében állónak tartották a büntető ügyekkel foglalkozó kartások tömörülését. Az alakuló ülés után dr. Havas

Károly tartott az angol és magyar tanuvallatási rendszert párhuzamba állító szabad előadást, amelyben a felek korlátlan kérdésesi jogának, az ú. n. «keresztkérdézési rendszernek» hazai bíróságok előtt való teljes érvényesülését kívánta és sürgette.

Előadás után a Kas-szálló nagytermében társasvacsorára gyűltek egybe az ülés résztvevői, amelyen dr. Konczwald Endre, a szegedi kir. törvényszék elnöke és dr. Skultéty Lajos táblai tanácselnök üdvözlötték a budapesti kartársakat.

Másnap a városháza nagytermében volt előadó ülés, amelyen dr. Bródi Ernő bevezető szavai után dr. Dombovány Géza és dr. Szőke Sándor budapesti kartársak és dr. Eisner Manó, a Bűnügyi Védők Egyesülete szegedi osztályának újonnan választott elnöke tartottak nagyszámú hallgatóság előtt büntetőjogi kérdésekről előadást. A kirándulás résztvevőit nemcsak a szegedi kartársak, hanem Szeged városa is vendégszerettel és előzékenységgel fogadta.

Az ily jól sikerült vidéki kirándulások mindenestre alkalmak arra, hogy a budapesti és vidéki kartársak között a kölesönös barátság és együvértartozás érzetét ápolják.

— **A Miskolc—lillafüredi Vándorgyűlés** napirendjére az Országos Ügyvédszövetség a következő kérdéseket tűzte ki: I. *Ügyvédi problémák*: a) Az ügyvédi hivatás védelme. b) Az ügyvédi hivatás korszerű gyakorlásának kérdései (különös tekintettel a revizor-ügyvédi munkakörre). c) Az ügyvédség térvesztése és ennek orvosszerei. d) Az ügyvédség gazdasági szervezkedésének szükségessége. e) Egyéb időszerű problémák, különös tekintettel az ügyvédség gazdasági problémáira. II. *Jogalkotási problémák*: a) Jogszabályaink káros túltengései újabb törvényeinkben és rendeleteinkben és b) az ezekkel kapcsolatos reformjavaslatok. III. *A hitelező védelme*: a) magánjogi, b) büntetőjogi, c) hiteljogi szempontból.

— **A keretbiztosítéki jelzálogjog átruházása.** Dr. Rapoch Géza f. évi április 21-én a Magyar Jogászegyletben fenti cím alatt előadást tartott, amelynek gondolatmenetét a következőkben ismertetjük.

Az 1927:XXXV. tc. 70. §-a értelmében a keretjelzálogjog csak azon feltétel alatt ruházható át, ha a biztosítéki okiratban megjelölt jogviszony átruházható természetű és a keretjelzálogjoggal együtt szintén átruházás tárgyát képezi. Az előadó ennek kapcsán rámutatott arra, hogy úgy a jogviszony, mint a jogviszony átruházásának fogalma túlságosan elméleti és pontatlan ahhoz, hogy egy jogszabály alkalmazhatóságának előfeltételét képezhesse és hogy ennek alapján a bíróság adott esetben eldönthesse azt a kérdést, hogy valóban fennforgott-e a keretzálogjog átszállásával kapcsolatosan az alapjogviszony átruházása, és nevezetesen az átruházás folytán nem-e változott meg az alapjogviszony individuális azonossága. Ha azonban egyes esetekben ezen előfeltételek fennforgása megállapítható és ennek alapján a keretzálogjog joghatályosan harmadik személyre átszállhat, úgy a jogutód ellen az alapjogviszonyba való belépése folytán mindazon kifogások és ellenkövetelések érvényesíthetők, mint amelyeket az adós az eredeti hitelezővel szemben a köztük létesült jogviszonyból kifolyólag támaszthat. A jogutód jogi helyzete tehát kedvezőlenebb, mint a közönséges engedmény esetében, mert nemcsak a jogutód elleni kifogások hozhatók vele szemben fel, hanem ezenfelül az alapjogviszonyból eredő ellenkövetelések is támaszthatók. Igaz ugyan, hogy azon esetekben, amidőn az alapjogviszony már csupán egyes követelésekre redukálódott, a jogviszonyátruházás és engedmény között gyakorlatilag különbség nincsen, azonban hogy ezen redukció adott esetben valóban bekövetkezett-e, csupán az adós elismerése által állapítható meg megnyugtatólag, viszont ez esetben a követelés jogalapja az eredeti jogviszonytól már elszakadt és az elismerésen nyugszik.

Ezen általános magánjogi hátrányon kívül különös veszélyek származhatnak a váltóleaszámítolás esetében. A kir. Kúria ugyanis már korábban arra az álláspontra helyezkedett, hogy ha a váltóbirtokos egyszersmind megszerezte az alapul szolgáló köztörvényi követelést és az ennek biztosítására szolgáló jelzálogjogot, úgy a váltóperben nem tekinthető jóhiszemű harmadiknak és így a váltóadós vele szemben az alapjogviszonyból eredő mindenemű kifogást felhozhat. Ezen felfogás, amelyet az irodalomban is sokan helyeselnek, különös jelentőséggel bír most már az új törvény világában, amidőn a váltóbirtokos egyrészt a keretzálogjogot csakis úgy szerezheti meg, ha az alapjogviszonyba kifejezetten belépett és így minden vonatkozásban az előző jogutóddá lett, másrészt azáltal, hogy az új törvény, eltérőleg az eddigi jogállapot-

tól, a keretzálogjoggal biztosított követelést semmiféle irányban sem vonja a publica fides oltalma alá.

Ugyanezen váltójogbeli elgondolások érvényesülnek a forgató csődje és kényszeregyessége esetén azon kérdés eldöntésénél, hogy a váltóelfogadó által teljesített fizetések a forgató javára számozandók-e el. Ha ugyanis a keretzálogjog átruházása azt jelenti, hogy a váltóbirtokos elveszti forgatmányos pozícióját, úgy ebből annak is kell következnie, hogy a forgató csődje, illetve kényszeregyessége esetében a forgató előzői által teljesített fizetések a forgató javára beszámítandók és így nem tekinthetők oly szolgáltatásoknak, mint amelyeket a forgatótól független egyetemleges adóstárs teljesít. Ezen magánjogi, váltójogi és csődjogi eseteken kívül a keretzálogjog átruházásának körében aggályok merülnek fel részáttruházás esetében akkor, ha a keretre eső árverési vételárból az összes követeléseket kiegyenlíteni nem lehet. Az alapjogviszony egysége folytán, különösen például részletváltók esetében azon felfogás vitatható, hogy ilyen esetben a Vhr. 23. §-a alkalmazandó, amely szerint a rendelkezésre álló összeget a költségek és kamatok után az egyes követelések között a lejáratok sorrendjében kell felosztani.

Végül a keretzálogjog átruházásával kapcsolatos azon aggály, hogy ugyanazon követelésekről biztosítására több jelzálog csakis egyetemlegesen köthető le, mert egyébként nem volna megoldható az a kérdés, hogy részáttruházás esetében az egyes jogutódok több jelzálogjog fennforgása esetén melyiknek átruházását követelhetik.

Az előadást beható vita követte, amelyben dr. Siehermann Bernát, dr. Almási Antal, dr. Bátor Viktor, dr. Kohner Arthur, dr. Proszwimmer Béla és dr. Nizsalovszky Endre vettek részt. A felszólalók főképpen a jogviszony átruházásának fogalmával foglalkoztak és igyekeztek különféle módokon letompítani azon veszélyeket, amelyek a jogviszonyátruházás fogalmából következhetnek, de végül is dr. Szladits Károly elnök záróbeszédében azon óhajának adott kifejezést, hogy a Magánjogi Törvénykönyv megszerkesztésénél a jelzálogjogi törvény azon kitételei, amelyek a felhozott aggályokra alapot szolgáltatnak, megfelelőképpen módosíttassanak.

— **A cégjog körében a cégbiztos alapszabálymódosítás** alkalmával valamely már bejegyzett bankcég kötelezését kérte a Biztosító magánvállalatok m. kir. áll. felügyelő hatósága jóváhagyásának kikérésére, hogy a vállalat tárgyaúl felsorolt ügyletek közt a «mindennemű hitelügyletek teljesítéseért való szavatolás elvállalása, szintűgy szállítási és árlejtési szerződéseknél meghatározott magaságig, és pedig meghatározott időre és előzetesen megállapított illeték ellenében, különösen blanco és elfogadmányi hitelekért, váltó- és más követelések leszámítolásából származó hitelek, szintűgy előlegek és hitelek mindennemű értékpapírokra, árukra és más ingózálogtárgyakra, valamint jelzálogokra, továbbá minden ilyenemű hitelek megadása», a «tisztán spekulációs ügyletekből» eredő hitelnyújtásokért történő szavatosság kizárásával — szerepelhessenek. A cégbiztos kérelméhez az említett felügyelő hatóság átiratát csatolta, amely szerint a cég az előzően körülírt működési körben «a felügyelő hatóság nézete szerint is biztosító-vállalatnak tekinthető». Az elsőfokú cégbíróság a cégbiztos kérelmének megfelelően határozott, a budapesti kir. Ítéltábla ellenben 1931. február 5-én kelt P. VI. 13,804/1930. számú határozatában mellőzte a működési engedély megszerzésére irányuló felhívást a következő indokokból: «A cégbejegyzés körében a cégbíróság hatáskörébe tartozik annak megállapítása, hogy az alapszabálymódosítások bejegyzését kérő részvénytársaság biztosító-vállalat-e s hogy ehhez képest az 1923. évi VIII. tc. és a 196/1923. M. E. sz. rendelet intézkedéseit alkalmazni kell-e». «A bíróság döntésében nem köteles alkalmazkodni különösen ahhoz a véleményhez sem, amelyet a biztosító-intézetek állami felügyelő hatósága a cégbiztos megkeresésére adott és amely szerint a felfolyamodó vállalat körülírt működési körében a felügyelő hatóság nézete szerint is biztosító-vállalatnak tekinthető.» A körülírt működési kör pedig az ítéltábla döntése szerint «a biztosító-vállalati minőség megállapítására» alapot azért nem ad, mert a «pénzügyi működéssel kapcsolatban hitelügyletek teljesítéseért való szavatolás, mint a bankügyletek körébe tartozó kezességvállalás a kárbiztos szorosan vett fogalmán kívül esik és a tulajdonképpeni biztosító-vállalatok üzletkörével azonos tekintet alá nem vonható». A kérdést a kir. Kúria fogja végsőfokban eldönteni. A szavatosság, amelyet a bank az adós részéről fizetett jutalékért kezesség formájában vállal, kétségtelenül a folyó banküzlet körébe tartozik és kárbiztosításnak nem minősíthető. Más megítélés alá

csak a hitelező részéről kötött az az ügylet eshetnék, amellyel a hitelezéseiből eredhető bizonyos veszteségek elhárítását célozza s a másik szerződő (biztosító) fél ezt a veszteségtérítést díjfizetés ellenében vállalja (hitelbiztosítás, Kreditversicherung). A biztosításnak ez a módja azonban nem gyakorlati s ezért indokolt a másodfokú cégbíróságnak az az álláspontja, amellyel a bankcég alapszabályaiban körülírt működési kört egészében a szavatosság bankszerű elvállalására irányulónak minősítette.

— **Német ügyvédproblémák.** A német ügyvédség egészen hasonló küzdelmet folytat létéért, mint mi. Folyó évi április hó 18. és 19-én a német Anwaltsverein kiküldöttei tanácskozási gyűlteket Lipcsében és többek között foglalkoztak a behajtási perek költségeinek kérdésével. A perek ezen csoportjának elkülönített tárgyalását az teszi indokolttá, hogy a német vállalatok, nagy cégek körében mindjobban elharapózik a *behajtási ügyeknek ügyvéd nélkül való intézése*. Ügyvédkényszer csak *800 márkán felül áll* fenn, így az ezen értékhatáron aluli ügyekben ügyvéd helyett a cég egy tisztviselője végzi a behajtás körüli teendőket. Ez a helyzet azonban nemcsak az ügyvédségre nézve súlyosan sérelmes, hanem az illető ügyek is megsínylik, mert tudvalevőleg még a látszólag legnyilvánvalóbb behajtási pernél is olyan védekezést lehet a per anyagába dobni, melynek kiparírozásához mégis csak bizonyos jogi tudás és gyakorlat szükséges. Ezen a helyzeten az ügyvédség egyes lokális szervezetei akként igyekeztek segíteni, hogy érintkezést kerestek a gazdasági érdekképviselőkkel és tárgyalásokat folytattak e tárgyban. Utóbbiaknak az volt az álláspontjuk, hogy a gyáros, kereskedő nem szívesen áldoz «egészséges pénzt a betegre» és a kétes bonitású adósok elleni eljárásnál nem szívesen vállalja a *teljes rizikót*, vagyis a saját ügyvéddel szemben a skálaszerű díjak teljes megtérítését. A kérdés teljes megértéséhez tudnunk kell ugyanis, hogy Németországban a skálától való eltérés a saját ügyféllel szemben is fegyelmi vétséget jelent és nem ment úgy át a gyakorlatba, mint nálunk. A tárgyalások kiinduláspontja az volt, hogy a skálától való eltérés *egyénenként* ezentúl se történhessék, mert ezáltal a munkadíjnak egészségtelen lefelélicitálása következne be; ezért volna szükséges, hogy a gazdasági szervezetek e tekintetben az ügyvédek képviseleti szervével egyezzenek meg. E megbeszélések során végül is az az irányelv alakult ki, hogy *megkülönböztetendők a sikeres és a sikertelen behajtási perek. Sikertelenség esetén az ügyvéd a követelésnek bizonyos előre megállapított százalékát kapná*, amely a skálaszerű díjaknak csupán egy töredékét jelentené. Az ügyvédségre háramló ezen veszteség akként volna kiegyenlítendő, hogy a sikeres behajtás esetén, mikor a *teljes költségeket az ellenfél megfizeti, a saját fél a maga részéről is bizonyos százalékszerű jutalmat, illetve költséget térít meg ügyvédjének*. Jelenleg ugyanis az a helyzet, hogy a sikeres behajtásoknál a kereskedő egyáltalában nem tartozik költséget fizetni, míg a fájdalmas sikertelen behajtásoknál még egy csomó költség is terheli. Van tehát ráció abban, hogy az ügyvédség ott kompenzálja magát, ahol felét hozzá tudta segíteni pénzéhez. Az érdekelt gazdasági köröknek is szimpatikus volt e megoldás. Ezen lokálisan vezetett tárgyalások eredményét terjesztették az országos ügyvédképviseleti szerv döntése elé, ahol heves és hosszas vita után túlnyomó többség elvetette az idevonatkozó indítványokat. Azonban a kisebbség továbbra is foglalkozik e kérdéssel és toboroz híveket e megoldásnak.

Dr. Kelemen Sándor.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Agilis, szorgalmas, megfelelő gyakorlattal rendelkező fiatal ügyvéd, délelőtti állandó helyettesítést vállal igen mérsékelt díjazás ellenében. «Megbízható» jelígre a kiadóba.

Képzett ügyvédjelölt, igen jó referenciákkal, tökéletes német tudással, $\frac{3}{4}$ évi gyakorlattal elhelyezkedést keres. Szíves érdeklődések telefonon (296—32) vagy «Szorgalmas és pontos» jelígre kéretnek.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető ívszék elnöke.

Megjelent!

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfi Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bír.

Ára 2 pengő 60 fillér

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György

a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula

büntetőtörvényszéki bír.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bír

szerkesztésében.

Ára fűzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő. Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárdai Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem** I., Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 208-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár: A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya. — Dr. Hajdu Miklós budapesti ügyvéd: Magzatelhajtás és büntetethetőség. — Dr. Hojtás Ödön budapesti ügyvéd: Az előzetes végrehajthatóság helyes értelmezése a Pp. 674. §-ánál. — Jogirodalom. Dr. Auer György budapesti kir. ügyész: (I.) I. Jastrow, Az ügyész, mint vádlott; (II.) H. Lucas: Bevezető a büntetőbíráskodásba. (Eljárási jogi rész.) — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXIV. 5. — Perjogi Döntvénytár. XVI. 5.

A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya.*

A kir. Kúria a közelmúltban hozott egyik ítéletében rendkívül érdekes kijelentést tett a bírói gyakorlatot megváltoztató elvi határozat visszaható hatályának kérdéséről (1931. április 29-én, P. IV. 7618/1929. sz. alatt). A kérdés érdekességénél és jogszabálytani jelentőségénél fogva megköveteli, hogy vele közelebbről foglalkozzunk.

Egy szövetkezet igazgatósága egyes tagjai részére, akik közgyűlési választás alapján különleges megbízási körben működtek, ezen működésükért a költségzsámra terhére díjazást állapított meg. Az egyik szövetkezeti tag megtámadta a közgyűlésnek az 1927—28-i üzletév mérlegét megállapító határozatát, amely mérlegzsámra egyik tételeként az imént említett díjazás szerepelt.

A megtámadás a kir. Kúria P. IV. 732/1927. sz., a Polgári Jogi Határozatok Tárába 844. sz. alatt felvett elvi határozatára támaszkodott, amelynek értelmében a részvénytársaság igazgatósága nem állapíthat meg a maga, vagy valamelyik tagja részére a részvénytársaság vagyoni megterhelésével járó olyan vagyoni javadalmazást, amely az alapszabályokban tüzetes körülírással benn nem foglaltatik vagy a közgyűlés, mint a részvénytársaságnak erre hivatott szerve által külön el nem határozottat. Az említett díjazás tehát a közgyűlés külön elhatározása alá lett volna bocsátandó, ami meg nem történt. Ily módon tehát a mérlegzsámra olyan tételt foglal magában, amelynek beállítása a törvénnyel ellenkezik, minek folytán maga a mérlegzsámrlát elfogadó közgyűlési határozat is törvényellenes.

A Kúria ítélete megállapítja, hogy a P. H. T. VI. kötetébe az 1930. évben közzétett elvi jelentőségű határozat szakított a K. T. hatálybalépte óta fennállott azzal a bírói gyakorlattal (amely legutóbb a P. VII. 1817/1919. sz. határozatban jutott kifejezésre), amely megengedhetőnek találta, hogy az igazgatóság külön közgyűlési felhatalmazás nélkül is javadalmazást állapíthasson meg ama tagjai részére, akik rendes működési körükön kívül, mint a társaság tisztviselői vagy más külön megbízátság alapján különös szolgálatot teljesítenek.

Ehhez képest — folytatja az indokolás — a kir. Kúriának 844. sz. elvi határozata a gyakorlatban továbbfejlődő cégjognak egy újabb szabályát hívta létre, amely a határozattárba történt felvétele után kellő nyilvánosságot nyert, úgyhogy ahhoz a közzétételt követő években meghozott és meghozandó részvénytársasági és szövetkezeti közgyűlési határozatoknak, valamint az újonnan keletkező társaságok alapszabályainak alkalmazkodniuk kell. A multa nézve azonban, mondja ki végső következtetéssel a Kúria, «a forgalom biztonsága, a kereskedelmi életben megkívánt bizalom

és jóhiszeműség egyaránt kizárják, hogy az igazgatóság hatáskörét megszorító ez az új jogszabály visszaható erővel ruháztassék fel, vagyis, hogy megtámadási kereset esetén hivatalból a 32 évi elévülési időn belül megtartott összes közgyűlések e tárgyú határozataira is kiterjesztessék és ezzel évtizedeknek lezárt üzleti élete a felforgatás veszélyének tétessék ki». A kir. Kúria ezek alapján a megtámadási keresetet elutasította, noha a megtámadott közgyűlési határozat nyilvánvalóan ellentétes a 844. sz. elvi határozattal.

Azt hiszem, a jogászai közvélemény túlnyomóan egyet fog velem érteni abban, hogy a Kúria érdemben helyesen, a forgalmi élet kívánalmainak megfelelően ítélte. Az indoklás mindazonáltal jogforrástani szempontból aggályosnak tűnik fel.

Nem szerencsés formulázás, hogy a Kúriának a P. H. T.-ba felvett 844. sz. elvi határozata «a bírói gyakorlatban továbbfejlődő cégjognak egy újabb szabályát hívta életre». Az igaz, hogy a cégjog a bírói gyakorlatban tovább fejlődik, az is igaz, hogy ez a gyakorlat meg is változhatik; de azt már kétségbe kell vonnunk, hogy valamely elvi határozat egyáltalában alkalmas-e arra, hogy új jogszabályt alkosson.

Mindenekelőtt szögezzük le, hogy szokásjog és bírói gyakorlat nem fedik egymást. A bírói gyakorlatban nyilvánuló jogtétel csak akkor tekinthető a szokásjog kifejezőjének, ha olyan kétségtelen, vitatkozást nem tűrő tekintéllyel lép fel, mint maga a törvény. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az ilyen szokásjogi tétellel való szembehelyezkedés ugyanolyan jogsértés, mint a törvénynek tudatos félretétele. Ha tehát a bírói gyakorlatnak minden nyilvánulását mindjárt szokásjognak tekintenők, akkor belekerülnék az angol precedens-rendszerbe, amely a mi kútfői rendszerünkől merőben idegen. Ez nem jelenti azt, mintha a bírói gyakorlatban nyilvánuló jogfejlődés nem moshatna el mélyen meggyökerezett szokásjogi tételeket is. Példa erre a 79. sz. T. Ü. H., amely a törvénytelen gyermek öröklési joga tekintetében határozottan szembehelyezkedett előbbi jogunkkal. Ámde a bírói gyakorlat nem hozhat létre egy csapással szokásjogot. Azt, hogy a szokásjogi tétel «tenger mélységéből egyszerre bukkan ki», kivételes jelenség. Ilyen p. o. az országbírói értekezlet, amelynek kötelező erejét a bírói gyakorlat helyesen számítja 1861. július 23-ától. Még a 79. sz. T. Ü. H. sem kihirdetésétől fogva változtatta meg a szokásjogot, hanem csak lezárása egy megelőző hosszas fejlődésnek.

Egy-egy bírói határozat tehát önmagában, még ha döntvény is, sohasem tekinthető jogváltoztató erejűnek. A bírói határozat mindig csak azt mondja ki, hogy mi a jog, nem pedig azt, hogy mi legyen a jog; megállapítja a meglévő jogot, de sohasem alkot új általános (absztrakt) jogszabályt. Ezek szerint fogalmilag ki van zárva, hogy a bírói gyakorlat változása esetében olyan napra meghatározott, időbeli cezurával állhassunk szemben, amely naptól fogva változnék meg az eddigi jogszabály. A vissza nem hatás kérdése ehhez képest a bírói gyakorlat változásaira vonatkozóan egyszerűen tárgytalan, fel sem vetődhetik. Ebből egyúttal az is következik, hogy amennyiben valamely bírói döntvény a kútfői szabályoknál fogva egyik-másik vagy valamennyi bíróságra kötelező erejű, ennek a kötelező erőnek logikai szükségszerűséggel mindenkor visszaható ereje kell hogy legyen a még el nem döntött esetekre.

Így van ez a teljes-ülési vagy jogegységi döntvény tekintetében is. Igaz, hogy a Ppé. 75. § második bekezdése értelmében

* Lásd az elvi kérdésről Hevesi Illés szép előadását: «A jogalkotó judikatúra és a felek». (Magyar Jogászegyleti Értekezés r. f. XXXIV. 268. f.)

«a jogegységi és a teljes-ülési határozat kötelező hatálya a hivatalos lapban közzétételének napjától számított 15. nappal kezdődik». Ez a kötelező hatály azonban nem jelenthet mást, mint a § első bekezdésében kifejezett azt a szabályt, hogy a döntvényeket a bíróságok követni kötelesek. Az alsóbíróság e szerint jogellenesen jár el, ha a döntvényt e 15 nap elteltével nem alkalmazza, de nem vét kötelessége ellen, ha a döntvényt már korábban alkalmazásba veszi, mielőtt meghozataláról értesül, amit pedig törvényváltozás esetében nem tehetne meg.

Fokozottan így áll ez a P. H. T.-ba felvett egyszerű elvi jelentőségű határozatok tekintetében, amelyek sem nem teljes-ülési, sem nem jogegységi döntvények. Ezek az alsóbíróságokat egyáltalán nem, a kir. Kúria tanácsait pedig annyiban kötik, hogy ha a Kúria valamelyik tanácsa elvi kérdésben el akar térni a P. H. T.-ba felvett elvi határozattól, a vitás elvi kérdést a jogegységi tanács döntése elé kell bocsátani (Ppé. 70. §). Ez a hatály az illető elvi határozatnak a hivatalos gyűjteménybe való felvételéhez fűződik. A közzétételnek e részben nincsen semmiféle jelentősége. Ha a Kúria tanácsa eltérni kíván a P. H. T.-ba felvett egyszerű elvi határozattól, a konkrét ügy elintézését fel kell függeszteni (Ppé. 72. §), ami azt jelenti, hogy az elvi határozatot módosító jogegységi döntvény a meghozatala előtt folyamatba tett ügyben is alkalmazható, vagyis visszaható hatálya van ugyanúgy, mintha már előbb is az lett volna a jog, amit a döntvény annak kijelent.

De fogalmilag is képzelhetetlen, hogy a bírói gyakorlat változásának ne legyen visszaható hatálya. Hiszen akkor sohase lehetne eltérni az eddigi gyakorlattól (elvi határozattól, döntvénytől), mert a konkrét eset tényállása mindenesetre az új jogelv kijelentése előtt keletkezett, és így arra, a vissza nem hatás elve szerint, az új döntésnek sohase lehetne kihatása. Ez logikailag perplex eredmény.

Abba tehát változhatatlanul bele kell nyugodnunk, hogy a Kúriának bármely új elvi határozata vagy döntvénye, amennyire mint precedens a Kúriát vagy az alsóbíróságot egyáltalában kötelezi, szükségképpen kihat a korábban keletkezett esetekre is. Az itt tárgyalt ítéletnek ezzel ellenkező indokai merőben összeegyeztethetetlenek külföldi rendszerünk alap gondolataival, és így ezeket elvi jelentőségűeknek nem tekinthetjük.

Ámde akkor hogyan egyeztessük össze a bírói gyakorlat változásainak szükségképpeni visszahatását azzal az állításunkkal, hogy a szóban forgó döntés érdemben mégis helyes? Egyszerűen úgy, hogy a jelen esetet nem a jogszabályváltozás, hanem a helyes ügyletértelmezés szemszögéből kell vizsgálnunk.

A részvénytársaság vagy szövetkezet alapszabálya a társasági szerződések csoportjába tartozó pluralisztikus szerződés; hézagait, mint minden szerződését, a tényleges szokásból, a forgalmi élet gyakorlatából kell tölteni. Ha tehát a társasági szerződés olyan kérdésben, amelynek szabályozása a felek szabad rendelkezésének van fenntartva, nem foglal magában kifejezett rendelkezést, a forgalmi élet gyakorlata ellenben ezt a kérdést szokásszerűen meghatározott irányban oldja meg: úgy a helyes ügyletértelmezés szabályai szerint az eldöntendő kérdésre ez a gyakorlat, ez a tényleges szokás lesz irányadó. Márpedig mit kellene inkább a forgalmi élet gyakorlatának tekinteni, mint egy évtizedes bírói gyakorlatot, amely az alapszabályokban nyitvahagyott kérdést állandóan egy bizonyos határozott irányban döntött el? A Kúria gyakorlata 1876-tól 1920-ig, vagyis 44 esztendőn át következetesen az volt, hogy ha az alapszabály mást nem rendel, az igazgatóság saját tagjai részére különleges szolgálatok fejében külön, az alapszabályban meg nem határozott díjazást állapíthat meg, erre irányuló közgyűlési határozat nélkül. Ennélfogva minden alapszabályt, amely e joggyakorlat uralma alatt keletkezett, olyképpen kell értelmezni, amint az ennek a gyakorlatnak megfelel. Más szóval: ha az alapszabály ebben a kérdésben mást nem rendel, az igazgatósági tagok díjazására nézve a Kúriának eddig követett állandó gyakorlatát kell irányadónak tekinteni. Nem azért, mintha az lett volna az alapszabályok alkotása idejében érvényes, de utóbb megváltozott jogszabály, hanem azért, mert az alapszabály ezirányú hallgatását a tényleg követett gyakorlatnak megfelelően kell kipótolni. Ebből következik, hogy habár a bírói gyakorlat időközben változott is, a régi gyakorlat alatt keletkezett alapszabályt továbbra is a régi gyakorlatnak megfelelően kell értelmezni. Nem az új szabály vissza nem hatása következtében, hanem a helyes ügyletértelmezés következményeképpen.

A Kúria a mondottak szerint józan életbölcseiségevel a helyes

jogalkalmazás kívánalmainak megfelelően, bár téves indokolással döntötte el az esetet. Az ösztönös igazságérzet gyakran nem is tud másképpen utat törni magának, mint téves indokokon keresztül. Könnyű nekünk utólag a helyes indokot megkeresnünk, amikor már megkaptuk a helyes döntést. Talán, ha mindjárt kezdetben az elméletileg helyes álláspontból indultunk volna ki, nem is jutottunk volna el ahhoz az igazságos döntéshez, amelyet az eset megkíván. Ez nem akadályozhat meg abban, hogy a kir. Kúria okfejtését utólag helyre ne igazítsuk. De nem akadályozhat meg abban sem, hogy teljes elismeréssel hajoljunk meg a magyar bíró bölcsesége előtt, aki inkább az indokolást véti el, mintsem hogy a helyes jognak megfelelő döntés ellen vétsen. Dr. Szladits Károly.

Magzatelhajtás és büntethetőség.*

6. Végül a teljesség kedvéért felemlítem még egyes német tudósoknak már a komikummal határos elméleteit az ú. n. Vertragsteoriákat, szerződési elméleteket. Így pl. Janouli szerint az aktus által a nő az állammal *szerződést* köt, amely szerint kötelezi magát, hogy az államnak akár saját életének veszélyeztetésével is egy polgárt liferál. Én azt hiszem, hogy a szóbanforgó alkalommal a nő mindenre inkább gondol, mintsem arra, hogy ő most az állammal szerződést köt; márpedig a szerződés létesítésének szándéka, tehát tudata is, fenn kell hogy forogjon még a per factum concludens kötött szerződésnél is.

Az eddigiekben igyekeztem áttekinteni azokat az elméleteket, amelyek a magzatelhajtás pönalizálását kellene, hogy motiválják; amint láttuk, nem sok eredménnyel; mert egyik teória sem állja ki a csak némileg is beható kritikát. Ha tehát nem találunk semmi «Rechtsgut»-ot, semmi jogi javat, jogi érdeket a büntetőszakasz mögött, akkor dogmatikailag a tagadás álláspontjára kell helyezkednünk. Persze vannak jogpolitikai, gyakorlati szempontok is, amelyeket ezután veszek számba, de annyit máris láthatunk, hogy a magzatelhajtásnak a büntetőtörvény fegyvereivel való kíméletlen üldözése alig egyéb, mint régi idők visszamaradt kodifikációs hajtása. A maga idején, amikor pl. a megkísérelt öngyilkosságért akasztófa járt, ez igen jól beleilleszkedett az akkori jogrendszerbe, de ma már nem egyéb anakronizmusnál.

Különösen három kirívó gyakorlati hibája van a törvénynek. Az első, ami egyszersmind a törvény *tekintélyét* alacsonyítja le, az, hogy a törvény jóformán teljesen *végrehajthatatlan*. Magnus Hirschfeld szerint Németországban az eseteknek maximálisan három ezreléke kerül a bíróság elé. A másik súlyos hiba, hogy ha valahol, úgy itt kétségtelenül beszélni lehet és beszélni kell is a törvény *osztályjellegéről*. Hiszen a legnagyobb ritkaság, hogy a tehetősebb osztályok tagjai kerüljenek a vádlottak padjára, akiknek megvannak anyagi eszközeik ahhoz, hogy gondos, szakértő kezekhez forduljanak. Jóformán kizárólag munkásnőkből és cselédekből sorozódik a vádlottak szomorú tábora, akik garasaikkal tudósasszonyokat és egyéb kontárokat keresnek fel. Multhatatlanul eszünkbe kell hogy jusson Anatole Francenak gyilkoserejű aforizmája, amellyel a törvényelőtti egyenlőséget példázza, hogy a rendőr Párizsban a gazdagnak és szegénynek egyaránt tiltja azt, hogy a hidak alatt aludjék. Egy harmadik igen súlyos hibája a törvénynek, hogy nemcsak nem gyógyít, hanem egyesenen *ront*. Elvégre a minden törvéynél erősebb kényszerítő körülmények folytán a törvény drákói tilalmának főleg csak az lesz a következménye, hogy a titkolózni kénytelen nő nem szakavatott kezekbe, hanem kontárkezekbe kerül, amiből csak még több baj származik, úgyhogy a nő és későbbi gyermekei egy életen át megsínylik, hogy egyszer kontárkéz garázdálkodott a nő testén. A szakértő és lelkiismeretes orvosnak munkája a terhesség kezdetleges stádiumában nem rejt nagyobb veszélyt magában, mint maga a szülés, vagy mondjuk bármilyen egyéb sebészeti beavatkozás, hiszen a sepsisnek egy, talán néhány tízezerléknyi lehetősége minden beavatkozásnál fennforog. Azonban nem szabad megfélemlenünk arról sem, hogy ha a törvény csakugyan meg is akadályozza az elhajtásoknak egy kis töredékét, ez viszont sokkal, de sokkal súlyosabb és tömegesebb olyan bűnöknek melegágyát jelenti, amelyeket a törvény sujtó keze nem tud utólrni. Tudjuk, hogy mily magas a *gyermekhalandóság* arányszáma az első esztendőben. De nincs senki sem, aki ennek a roppant

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd 10. számban.

magas arányszámnak természetes okaiban hinne. És kétségtelen, hogy az angyalcsinálások száma a zérushoz közeledne, ha a magzat-elhajtás korlátain tágítnánk. S vajjon nem kétségtelen-e az is, hogy ez esetben a házasságon kívül született gyermekek száma is lényegesen csökkenne, aminek célszerűségét a házasságra alapított társadalmi berendezkedésben nem kell külön hangsúlyozni.

Ma már pontos tapasztalati adatok, a contrario is kimutatják, hogy a törvény eltörléséhez, illetve a kérdés másirányú szabályozásához milyen üdvös eredmények fűződhetnek.

A szovjet törvényhozásáról sok rosszat lehet elmondani, de hogy ezt a kérdést nem a legrosszabbul rendezte, az tagadhatatlan. Amikor már a konzervatív Anglia is állástfoglalt a Birth Control érdekében, méltán érdekelhet bennünket, hogy a túlsó parton mennyire és milyen eszközökkel tudták keresztülvinni a gyakorlati életben az elvi elgondolást.

Eredetileg, amikor Lenin hatalomra jutott, 1917-ben egész egyszerűen eltörölte a magzat-elhajtást tiltó törvényt, úgyhogy minden nő tehetett magával, amit akart és ahhoz fordulhatott, akihez akart. Ebből nagy bajok lettek; kétes elemek visszaéltek a bajbajutott nők helyzetével; súlyos megbetegedések, sőt halálesetek napirenden voltak. Ezért a szovjetkormány 1920. november 18-án a következő törvényt bocsátotta ki:

1. A terhesség megszakítható operatív, maximális biztonság mellett, az állami kórházakban, mégpedig ingyenesen; 2. ezt az operációt csakis orvos végezheti el; 3. az a bába vagy ápolónő, aki ilyen operációt végez, hivatásától örökre eltávolítatik s egyszersmind a néptörvényszék elé állítandó; 4. ugyanígy a néptörvényszék elé állítandó az az orvos, aki önző okból magángyakorlatában végez ilyen műtétet.

Megjegyzendő azonban, hogy bizonyos elsőrangú magánklinikáknak és szanatóriumoknak az államtól engedélyük van a műtétek elvégzésére.

Ugyanakkor azonban, amikor a szovjetkormány ezt a törvényt kibocsátotta, országsszerte három-három nőből álló bizottságok alakultak, amelyeknek tagjai: egy orvosnő, továbbá az anya- és gyermekvédő-ügyosztály egy képviselője és a munkások kultúrligájának egy megbízottja. Ehhez a bizottsághoz fordulnak első sorban azok a nők, akik terhességüket meg akarják szakítani. A bizottság feladata, hogy lehetőleg lebeszélje őket és ha módjában áll, megszüntesse azokat a körülményeket, amelyek a nő elhatározását szülték. Ha nem sikerül, vagy ha a nő nem akar hallgatni a bizottságra, következhetik a műtét.

Az eredmények: Szentpéterváron 1924-ben ezer lakosra 26·6 újszülött esett s ugyanakkor ezer lakosra csak 5·6 «törvényes» művi abortus. Ugyanazon évben Berlinben, ahol tehát tilos a magzat-elhajtás, ezer lakosra csak 10·2 újszülött jutott. A háború előtt, 1913-ban, Pétervárott 27·7, Berlinben 20·3 születés jutott ezer lakosra. Közvetlenül a háború után az arányszám Pétervárott 25·3-re, Berlinben 11·5-re csökkent, majd 1923-ban Pétervárott 29·4, Berlinben 9·6 volt az arányszám. Nálunk még kisebb. Ezek a számok önmagukért beszélnek és világosan mutatják, hogy az új szovjettörvény a születések számára kedvezően hatott és hat. Az is érdekes, hogy amióta a tilalmat az állam feloldotta, a magzat-elhajtások száma nemhogy nem emelkedett, hanem lényegesen csökkent. Az a nálunk gyakori eset pedig, hogy az anya belehaljon a műtétbe vagy súlyosan megbetegedjék, a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Ez érthető is. Hiszen ha az orvos úgy látja, hogy komoly veszedelemmel járna a műtét, nem végzi el. Nem köteles elvégezni, sőt ha súlyosan aggályosnak látja, nem is szabad elvégeznie. Csupán orvosi lelkiismeretének parancsa irányadó rá nézve.

A kérdésnek egy másik, igen érdekes szabályozása az, amelyet az új csehszlovák büntetőtörvény tervezete foglal magában. Ez a kódex, amely a magzat-elhajtás bűncselekményére amúgyis lényegesen enyhébb büntetési tételeket szab, négy különböző büntethetőséget megszüntető okot konstruál, amelyeknél azonban közös előfeltétel, hogy a beavatkozást orvos végezze a nő hozzájárulásával.

Az első ilyen büntethetőséget kizáró ok: ha a cselekmény a terhes nő életét vagy egészségét fenyegető komoly veszedelem elhárítása végett történt.

Ezzel voltaképpen a tervezet e speciális bűncselekmény tekintetében kiszélesíti a végszükségnek törvényadta generális fogalmi körét. A végszükségnek, mint beszámítási kizáró oknak büntetőjogi fogalma körülbelül hasonló minden állam törvényében. Nagyjá-

ban megfelel a mi kódexünk 80. §-ának, amely szerint, amint tudjuk, nem büntetetik a cselekmény, ha az a tettes vagy hozzátartozói életének vétenül származott, más módon el nem hárítható, közvetlen veszélyből való megmentése végett végszükségben követtetett el. Szükséges tehát, hogy a fennforgó veszély közvetlen s nem távoli, illetve közvetett legyen; továbbá, hogy az más módon ne legyen elhárítható és hogy az a tettes életét fenyegetse önhibáján kívül. Büntetőjogunk mostani állása szerint tehát bíróságainknak nem is állhat módjában szalválni a nőt akkor, ha a terhesség folytatásával nem forgott volna fenn ugyan egyenesen közvetlen életveszély, hanem csak a nő egészségi állapotának bizonyos rosszabbodása, illetve komoly betegség eshetősége. A kir. Kúria nemrég hozott egyik ítéletével büntette a tüdőgümókóros nőt annak kétségtelen megállapítása ellenére is, hogy a beteg nő állapotát a terhesség továbbfolyása feltétlenül súlyosbította volna. Büntetni kellett, mert a végszükségnek szigorúan értelmezendő kritériumai nem forogtak fenn. Summum jus summa iniuria! Hogy a közvéleményben s az igazságosságba vetett hitben valami nagy megnyugvást okoz-e ez a joggyakorlat, azt nem tudom. Azonban a bíróságok nem tehetnek mást, minthogy a fennálló törvényt alkalmazzák.

A csehszlovák tervezet szerint tehát nem szükséges a tettes szalválásához egy másképp el nem hárítható, közvetlen halálveszedelem. Elegendő, ha csak az egészségnek bár súlyos, de esetleg nem is azonnali veszélyeztetése forog fenn, sőt az sem szükséges, hogy a más módon való elhárítás lehetősége ki legyen zárva. Lehetséges, hogy egy császármetészes vagy egy symphyseotomia is segítene, de ezeknek a veszélyes és nagyon fájdalmas beavatkozásoknak nem köteles a nő alávetni magát.

A másik, büntethetőséget kizáró ok az, ha a fogamzás erőszaknak vagy a nővel való más büntetendő visszaélésnek az eredménye. Egy nőtől sem lehet megkövetelni, hogy ha erőszakot követnek el rajta, ő magzatát a világra hozni legyen kénytelen. Gondoljunk csak azokra a tömeges esetekre, amelyek például az orosz katonaságnak a felvidékre történt beözönlése alkalmával adódtak! Hasonlóképpen, ha például egy idióta vagy öntudatlan állapotban levő vagy 16 évét még be nem töltött nő* az áldozat. Itt persze már a faj higiéniájának parancsszava is érvényesül; de méginkább érvényesül a harmadik büntethetőséget kizáró ok körülírásánál.

És szerint nincs büntethetőség, ha alaposan feltételezhető, hogy a világra jövő gyermek testileg vagy lelkileg súlyosan terhelt lenne. Elvégre mi érdeke lehet a társadalomnak vagy akár a családnak ilyen egyedek produkálásában, akik csak terhére vannak másoknak. Ez az intézkedés a közt esetleg az eltartás költségeitől, az egyént és a családot pedig kimondhatatlan szenvedésektől kímélné meg.

A büntethetőséget kizáró negyedik ok, ha a terhes nőnek vagy már van három olyan gyermeke, akiknek eltartásáról ő köteles gondoskodni, vagy pedig már legalább ötször szült és mindkét esetben még közös feltétel, hogy a nő személyi viszonyaira tekintettel a terhesség lefolytatása tőle észszerűen megkövetelhető ne legyen. Itt tekintetbe jöhet a nő életkora, testi állapota, vagyoni helyzete stb. A döntő az, hogy a konkrét körülmények között még megvan-e a lehetősége egészséges generáció világrajöttének és felneveltetésének.

Persze, ezek igen szépen megfogalmazott gondolatok, azonban a konkrét esetben annak megállapítása, hogy valamely büntethetőséget kizáró ok valóban fennforog-e, bizonyára nagy nehézségekkel járna. Ezért célszerűnek mutatkoznék valamilyen állami szervnek a felállítása, amely alkalmas volna arra, hogy már előzetesen konstatálhassa a bíróságokra is irányadóan valamelyik büntethetőséget kizáró ok felmerültét. Az első okra, t. i. az egészség komoly veszélyeztetésének megállapítására azonban ennek a szervnek a hatásköre sem terjedhetne ki, mert hiszen az ilyen esetekben sokszor nincs is idő semmiféle előzetes eljárásra, hanem azonnali beavatkozásra van szükség; ellenben a többi három büntethetőséget kizáró ok előzetes megvizsgálása igen könnyen teljesíthető volna. Legalább is módot kellene nyújtani arra, hogy ha maga a nő kívánja, úgy feltétlenül megejtessék ez az előzetes vizsgálat, hogy ezáltal a nő egy büntetőjogi üldözés kockázatát eleve kizárhassa. Nem szükséges annak külön hangsúlyozása, milyen üdvös eredmények várhatók attól a körülménytől, hogy feltétlenül orvos szükséges bármely büntethetőséget kizáró ok fennforgása esetén is. Ennek

* A Tervezet a 14 éves megfertőztetési korhatárt 16 évre kívánja emelni.

folytán kétségtelen, hogy a nők jóformán kizárólag orvosokhoz fognak fordulni, akiknek ilyenformán alkalmuk lesz — még azon esetben is, ha valamely büntethetőséget kizáró okot fennforogni látnak — a nőt tanácsal ellátni és még a megengedett magzatelhajtás netáni következményeire is figyelmeztetni.

Az új büntetőkódex előmunkálatainál felmerült egy más megoldási terv is, amely szerint minden, a terhesség bizonyos időszakáig végzett beavatkozás büntetlen maradjon; a legtöbbször három hónapban vélték ezt meghatározhatni. Ennek a megvalósítása azonban nagy nehézségekbe ütköznék és másrészt visszaélésekre is vezetne, mert hiszen a kezdetleges terhesség időtartamának pontos meghatározása adott esetben igen nehéz volna, illetve a bűnvádi eljárás során már visszamenőleg csaknem lehetetlen volna megállapítani azt, hogy a beavatkozás még az első három hónapon belül történt-e vagy sem.

Egyéb államok törvényhozási kísérleteivel ez alkalommal nem kívánok foglalkozni, annál is kevésbé, mert a magam véleménye az, hogy mindezek a kísérletezések voltaképpen csak egy átmeneti stádiumot jelentenek azon állapot felé, amikor is a szakorvos által végzett magzatelhajtásnak az orvos lelkiismeretén kívül *nem lesz más bírója*. Természetesen műhiba esetén az orvost, mint bármely más tevékenységénél is, büntetőjogi felelősség fogja terhelni; de pusztán a beavatkozás ténye ki fog esni a büntetendő cselekmények sorából. Már az eddigiekben nemcsak elméletileg, de gyakorlatilag, számokkal is igyekeztem bizonyítani, hogy a magzatelhajtásnak önmagában való büntetése okatlan és céltalan és több kárt okoz, mint amennyi jót tenni akar. Az én álláspontom röviden az, hogy a képzett szakorvosok, tehát azok az orvosok, akik orvosi diplomájuk megszerzése után még az előírt esztendőket valamely női klinikán töltve elnyerték a speciális nőgyógyászati minősítést, szabadon végezhessek a nő beleegyezésével a cselekményt. A népességi statisztika semmi esetre sem fog rosszabbodni. Viszont a gyermekhalandóság óriási arányszáma el fog törpülni, sokkal több gyermek fog felsejülni, s ne feledjük el, a köznek nem csecsemőkre, de felnőttekre van szüksége. A törvénytelen gyermekek száma is apadni fog és kedvezőbbben fognak alakulni e téren a kriminalitási statisztika számai is.

A berlini egyetem női klinikájának vezetője, a világ egyik leg híresebb nőorvosa, Bumm professzor, egyébként már állásánál fogva is eléggé konzervatív gondolkodású öreg úr mondta egy rektori beszédében: «az alsóbb néposztályokban rengeteg asszonyt látunk, akiknek élete fáradságos és agyongyötört, akik egyetlen szabad perc híján emésztik magukat minden segítség nélkül reggeltől késő estig és minden kínlódásuk dacára gyermekeiket maguk előtt sorban meghalni látják. A legnagyobb komolysággal kell felvetni a kérdést, vajjon mi értelme van ennek a fáradságnak és ennek az esztelen prokreációnak, amelynek hiányzik még a legszükségesebb is a továbbéléshez és amelynek *több mint egyharmadrésze* egy éven belül levegő, világosság és megfelelő táplálék hiányában elpusztul. Gyakran látunk asszonyokat, akik hét-nyolc gyermeket hoznak a világra s ezekből csak egy vagy kettő maradt meg». 1916-ban mondta ezeket a szavakat a tudós professzor, amikor pedig nem volt munkanélküliség, mert hiszen a férfiak nagyrésze hadbavonult s amikor az állam katonát, egyre több katonát akart.

Gondoljunk azonban a házasságon kívül anyává lett nő irtóztató testi és lelki nyomorára is, a megvetésre, az elviselhetetlen szegénységre. Már láttuk, hogy a törvény parancsa önmagában is benső értelem nélkül való és eredményében éppen ellenkező hatást vált ki, amint amit elérni akar. És mégis minden hiába! A XX. század asszonya szabadságot akar, a titkok fülledt homálya helyett a világosságot, a szabad levegő beáramlását követeli! Ez a törvény mai formájában fenn nem tartható. Hány férfinak és hány nőnek boldogságát tette tönkre a fogamzástól való, gazdasági vagy társadalmi okok folytán sokszor nagyon is érthető félelem? Miért? Egy merev dogmáért, amelyet képmutató szemforgatással tisztelünk, de amelynek — ha őszinték akarunk lenni önmagunkhoz — nem látjuk semmi magyarázatát és nem látjuk be sem észszerű okait, sem célszerűségét.

A szellemi élet legfényesebb vezető elméi sohasem tekintették bűnnek a magzatelhajtást. Aristoteles és Plátón egyenesen intézményesíteni akarták a népesség számának szabályozását. Vagy, hogy egy modernebb szerzőre hivatkozzam, egy Wells világos értelmű képtelen felfogni, hogy miért ne rendelkezhetné a nő a saját tes-

tével. Hogyan is írta Weimarban az egykori előkelő, hűvös, konzervatív Staatsminister, Goethe?

«Hilf, rette mich von Schmach und Tod!
Ach neige,
Du Schmerzenreiche,
Dein Antlitz gnädig meiner Not!»

(Gretchen a Mater Dolorosa előtt.)

Dr. Hajdu Miklós.

Az előzetes végrehajthatóság helyes értelmezése a Pp. 674. §-ánál.

Oly esetben, amidőn az ideiglenes nőtartás már előzőleg a kir. Kúria ítéletével jogerősen meg lett állapítva, azonban a később folyamatba tett házassági bontóperben a bíró a Pp. 674. § utolsó bekezdése értelmében ezt a tartásdíjat leszállítja, vajjon a tartásdíjat leszállító végzés, amely a Pp. 674. § 5. bek. értelmében *«azonnal végrehajtható»*, nyomban, avagy csak akkor fog-e a kúriai ítélet helyébe lépni, ha ez a végzés egyfokú felfolyamodás útján a kir. ítélőtábla által el fog döntetni?*

Mindenekelőtt reá kell mutatnom arra, hogy dr. Tóth György kúriai bíró úr tévesen idézte a Pp. 674. § 5. bekezdését, mert ez a bekezdés nem tartalmazza a cikkíró úr által idézett *«végrehajtandó»* szót, hanem csupán a *«végrehajtható»* kifejezést.

A két kifejezés között óriási különbség van!

Teljes egészében magamévá teszem ugyanis azokat a gyönyörű szavakat, amelyekkel dr. Tóth György úr cikkében Plósz mester-művének adózik, amelynek precizitásáról, szerkezeti felépítéséről és tökéletességéről minden jogászai gondolkodású embernek csak egy és ugyanaz lehet a véleménye, t. i. az, hogy ennél szebben, gondosabban, a részletekig menő minuciózítással megalkotott törvény a Corpus Juris Hungariciban nem található.

A mester minden szót, mint a mozaikművész az egymásba illesztendő ékköveket, gondosan kiválogatott, megforgatott és agyának gyémántkeménységű köszörűkövével kicsiszolt, mielőtt az illető helyre letette.

Ha ebben a mesterműben a 674. § 5. bekezdésében a *«végrehajtható»* szó helyett a dr. Tóth György úr által kétségtelenül elnézésből helytelenül citált *«végrehajtandó»* kifejezés lenne található, akkor sokkal nagyobb valószínűsége lenne annak az álláspont helyességének, amelyet a hivatkozott cikkíró urak elfoglaltak.

Plósz gyönyörű alkotásában azonban a 674. §-ba nem véletlenül lett a *«végrehajtható»* szó a *«végrehajtandó»* helyett beleillesztve, hanem kétségtelenül tudatosan.

A törvény konstrukciója szerint ugyanis minden olyan esetben, amidőn a bíróság határozatában — tekintet nélkül arra, hogy a határozat megjelenési formája ítélet-e, avagy végzés-e — valakit tartásdíj fizetésére kötelez, a tartásdíj a határozat meghozatala után *nyomban* fizetendő, tekintet nélkül arra, hogy a kötelezett fél a hozott határozatot megtámadja-e, vagy nem.

E tekintetben utalok a Pp. 415. §-ának 3. bekezdésére, amely szerint tartási vagy élelmezési kötelezettségekben marasztaló ítéletek *«végrehajthatóknak nyilvánítandók»*.

A törvényhozó a fenti alapelv értelmében nemcsak a harmónia, hanem a logika okából is volt kénytelen a Pp. 674. §-ban, amelyben az ideiglenes nőtartás megállapításáról, avagy az e tárgyban hozott határozat módosításáról rendelkezik, kimondani, hogy a végzés *«azonnal végrehajtható»*.

Vitán kívül áll tehát, hogy a bontóperi bíró által ideiglenes tartásdíjat megállapító végzés a kötelezett fél felfolyamodása ellenére nyomban foganatba veendő, ha:

1. a tartásdíj kérdésében előzetesen más bíróság még *nem* döntött,

2. vagy ha más bíróság egy előzőleg lefolytatott perben a nőtartásdíj mennyiségét megállapította ugyan, a bontóper bírója azonban a tartásdíjat végzésileg *felemlíti*.

Vajjon abban az esetben is nyomban foganatba veendő-e a hozott, de a jogosított fél által a törvényes határidőn belül benyújtott felfolyamodással megtámadott végzés, amidőn például a bontóperi bíró, szemben az ideiglenes tartásdíjat előzőleg jogerősen

* L. e. tárgyban dr. Sztéhló Dezső ügyvéd cikkét a Jogtudományi Közlöny 1931. évi 1. és különösen dr. Tóth György kúriai bíró cikkét a Jogtudományi Közlöny 1931. évi 7., valamint a Polgári Törv. Jog Tára 1931. évi 4. számában.

megállapító bírói ítélettel, akként dönt, hogy a nőt az ideiglenes tartásra érdemtelenné nyilvánítja és a férjét a *per tartamára* a tartásdíj fizetése alól felmenti?

Mindenekelőtt reá kell irányítanom a jogász kritika reflektorát arra, hogy miként fog egy ilyen tartalmú végzés rendelkező része, amely a férjet az előzőleg jogerős ítélettel megállapított ideiglenes nőtartásdíj megfizetése alól felmenteni, hangzani. Vajjon a bíró egy ilyen tartalmú végzés rendelkező részébe szintén bele fogja venni azt, hogy: jelen végzés *azonnal végrehajtható*.

Valamint az ideiglenes nőtartási perben a felperest elutasító járásbírói vagy az elsőfokú ítéletet megváltoztató törvényszéki elutasító ítélet fogalmilag sem tartalmazhat ilyen rendelkezést, mert csak a tartási vagy élelmezési kötelezettségben *marasztaló* ítélet nyilvánítandó végrehajthatónak (415. § 3. p.), ugyanúgy lehetetlenség a bontóperi bíró által hozott abba a végzésbe, mellyel a férjet az előzőleg lefolytatott nőtartási perben hozott jogerős ítélettel szemben a tartási kötelezettség alól felmenti, ilyen értelmű rendelkezést belefoglalni.

Márpedig, ha a tartásdíjat megszüntető végzés maga sem mondja azt ki, hogy fellebbvitelre való tekintet nélkül fogamatba veendő és miután a 674. § 7. bekezdése értelmében a végzés ellen egyfokú felfolyamodásnak helye van, nyilvánvaló, hogy az ideiglenes nőtartásdíjat megszüntető végzés csak akkor fog hatályba lépni és csak abban az időpontban fogja a tartásdíj fizetése alól a boldog férjet felmenteni, ha a végzés jogerőre fog emelkedni.

Dr. Tóth György úr rossz példára hivatkozott, amikor a femina publica gyűlöletes és megvetett lényét állítja elének. Ezzel szemben gondoljunk arra, hogy legtöbbször nem ilyen súlyos érdemtelenség az, amellyel a férj már az ideiglenes nőtartási perben, majd pedig a házassági bontóperben védekezni szokott. Utóvégre az érdemtelenségnek a gyakorlati életben ezer és ezer variációja fordulhat elő és elképzelhető az az eset, hogy a férj által érvényesített, összehasonlíthatatlanul enyhébb és a felhozott példától egészen elütő érdemtelenségi kifogásra az ideiglenes nőtartási perben három bírói fórum (tehát 1 járásbíró, 3 törvényszéki bíró és 5 kúriai bíró, összesen 9 bíró) mondotta ki, hogy nem forog fenn és ezzel szemben a bontóperben egyetlenegy törvényszéki bíró, aki véletlenül ellenkező véleményen van, azt állapítja meg, hogy az érdemtelenség fennforog és ezen az alapon a feleségnek ideiglenes tartásdíj nem jár. Már most az volt-e a törvény megalkotójának intenciója, hogy ilyen esetben az egy szál bíró véleménye alapján, amely vélemény még *jogerőre nem is emelkedett végzésben* nyert kifejezést, a feleség az előző perben a kir. Kúria által elbírált és javára megítélt tartásdíjtól *nyomban* elessék és éhezésre legyen kárhoztatva mindaddig, amíg az esetleg téves indokokon nyugvó végzést a kir. ítéltábla majd hónapok múlva megváltoztatja?

Hiszen egy bíró könnyebben tévedhet, mint kilenc!

Nyilvánvaló, hogy a törvényhozó a gyengébb felet, a nőt kívánta védeni. Nyilvánvaló az is, hogy a férjet semmi különös sérelem nem fogja érni akkor, ha a már esetleg 8—10—12 hónapon át fizetett tartásdíjat még körülbelül kettő, legfeljebb három hónapig, ameddig a megszüntető végzés ellen benyújtott felfolyamodás reá nézve kedvező elintézés fog nyerni és a bontóperi bíró végzése jogerőre fog emelkedni, az ideiglenes tartásdíjat fizetni fogja.

Sokkal kisebb sérelem az, hogy ha a férj a tartásdíjat egy esetleg érdemtelen nőnek maximálisan még 2—3 hónapig fizeti, mintsem hogy ha ezer érdemes nő egyetlenegy bírónak téves végzése következtében 2 vagy 3 hónapig tartásdíj nélkül maradna.

Miután kétségtelen, hogy a bontóperi bírónak a tartásdíj kötelezettségét megszüntető végzése csak jogerőre emelkedése esetén fog hatályba lépni, ennél fogva kétségtelen az is, hogy a tartásdíjat leszállító végzés is csak annak jogerőre emelkedése esetén fog hatályba léphetni. Az a körülmény, hogy a tartásdíjat leszállító végzés rendelkező része a Pp. 674. § 5. bekezdése értelmében a bírói határozatot *azonnal végrehajthatónak* mondja ki, ne vezessen senkit félre, mert minden bírói határozat (ítélet vagy végzés), amely tartásdíj fizetésében *marasztal*, végrehajthatónak nyilvánítandó. De az előzetes végrehajthatóság kimondása még nem jelenti a határozat jogerőre emelkedését is! Dr. Hojtás Ödön.

Jogirodalom.

I.

Az ügyész, mint vádlott.*

A szépirodalomban gyakran érkészítően kifejtett probléma nem kevésbé meglepő részletekkel jelentkezett a való életben. A weimari ügyészséget vezető főügyészt hamis tanuzás miatt a törvényszék öthavi fogházbüntetésre ítélte, az ítéletet a felső-bíróság helybenhagyta és az ismételt újrafelvételi kérelmek is eredménytelenek maradtak. Nyilvánvaló ebből, hogy nem valamely jelentéktelen ügyben elhamarkodottan hozott ítélet okozta a szokatlan szerepcsere, hanem az állam büntető hatalmát képviselő személyiségnek oly magatartása, amelyet különböző bíróságok különböző időpontokban ismételt fontolóra vettek és mindig egyformán ítétek meg. Jogász szempontból érdekességet ad az esetnek még az is, hogy teljesen tisztázott tényállás képezte mindenkor elbírálás tárgyát és így tisztán a jogkérdés az, amellyel foglalkozni kellett.

A weimari ügyészség vezetését Frieders főügyész abban az időpontban vette át, amikor a francia megszállás nyomán támadt elkeseredés a Németbirodalomban a szélsőséges politikai elemeknek engedett érvényesülést. A főügyész a béke, a jogrend embere volt, aki nem tudott lelkesülni a politikai perek perzselő légkörében és aki húzódozott attól, hogy az igazságszolgáltatást rendeltetésén túlmenő célok szolgálatába állítsa. Meggyőződése ellenére indította meg ezért az eljárást Thüringia egyik pénzügyi vezére ellen, akinek legnagyobb bűne az volt, hogy az uralomra jutott párt rokonszenvét megnyerni nem tudta. Annál nagyobb készséggel szolgálta a közhangulatot e bűnügy előadója, akinek ezért nagy önmegtagadásába került, midőn az eredménytelen előkészítő eljárás következtében az eljárás megszüntetését kellett indítványoznia a törvényszéknek. Miután ezt az indítványt főnökével láttamoztatta, magához vette és azzal, saját elhatározásából, felkereste a kormány egyik tagját. E látogatás eredménye az lett, hogy a főnöki jóváhagyással ellátott indítványt megsemmisítette, helyette oly indítványt készített, amelyben bár az eljárás megszüntetését indítványozza, de oly indokolással, amely egyenesen és feltűnően a terhelő gyanúkokat domborította ki. Az új indítványt az államügyész a főnöki láttamozásra kerülő iratok közé téve, íróasztalán hagyta. A láttamozandó darabok tömegében a főügyész elé kerülő darabot Frieders abban a hiszemben, hogy azt eredetileg elfelejtette kézjeggyével ellátni, olvasatlanul aláírta. Az indítvány különös indokolása folytán a törvényszék az eljárást nem szüntette meg, hanem főtárgyalást tűzött ki. E tárgyaláson a bizonyító eljárás teljes csődje után Frieders, kinek utasításra személyesen kellett a vádat képviselni, elejtette a vádat. Az eset általános feltűnést keltett, a lapok harca megindult, a főügyész érthetetlen magatartása éles bírálat tárgyául szolgált, úgyhogy egy sértő cikk írója ellen rágalmozás miatt kellett pert indítani. Ez az a per, amely Friedersre azután végzetessé vált. Tanuként kihallgattatván, azt az esküvel megerősített vallomást tette, hogy a módosított indítványt ügyésze jóváhagyás végett eléje nem terjesztette, arról csak akkor szerzett tudomást, amikor a törvényszék az eljárás megszüntetését megtagadta. Tárgyalás után előkerült azután az aláírásával ellátott, módosított indítvány. Ez alapon csakhamar bűnvádi eljárást indítanak a főügyész ellen hamis tanuzás büntette miatt és gondatlanságból elkövetett hamis tanuzás miatt el is ítélik.

Ez a tényállás, amelyről a berlini egyetem tudós professzora nagyérdekű munkáját írta. A műnek azonban általános jelentőséget kölcsönöz az, hogy a konkrét eset nagyobbára csupán keretül szolgál a büntetőigazságszolgáltatás komoly hiányainak bemutatására.

Így elsősorban is reámutat a szerző arra a súlyos tévedésre, hogy a bíróság a tanutól gyakran nem a szubjektív, hanem az objektív igazság megvallását követeli. Nem elégszik meg tehát azzal, hogy a vallomás a tanu meggyőződése szerint való legyen, hanem megkívánja azt is, hogy az *a tényekkel egyezzen*. Vagyis nincs tekintettel arra, hogy a tanu csak azt reprodukálja, amit a maga felfogása, agyműködése szerint észlelt és emlékezetében elraktározott és nem lehet megkívánni azt, hogy a tanu olyanra emlékezzen, ami agyán soha át nem villant. A vádlott főügyésznek

* Prof. I. Jastrow: Der angeklagte Staatsanwalt. Rotschild. Berlin, 1930.

nem lévén tudomása arról, hogy újabb indítványt terjeszt elébe az előadó láttamozásra, a maga tudomása szerint a valóságot mondotta el, amikor tagadásba vette, hogy az új indítványt láttamozta volna.

A tanuvallomásokkal kapcsolatban reámutat a szerző arra a szerepre is, amely a bíróságnak a tényállás megállapításával jut. Nem felesleges az a figyelmeztetés, hogy az ellentétes tanuvallomások után mennyire óvatosan kell kezelni azt a minden kételyt kizárni látszó kitételt, hogy «a bíróság a következő tényállást állapította meg». Alapos gyakorlati ismeretre mutat az a megállapítás is, hogy a legtöbb ügyben a tényállás helyes felderítése okozza a nehézségeket, nem pedig a jogi minősítés kicsiszolása. Akik olvasni fogják szerzőnek érvelését a fellebbezési fórum szükségességéről, az utolsó hatékony intézményről, amely az elhamarkodottságot, elnézést még orvosolni alkalmas, azok nagy aggályokkal hallgatják majd a legújabb indítványokat, amelyek nálunk a takarékoság érdekében a középfokú bíróságok megszüntetését ajánlják. Élesen jellemzi Jastrow a csupán jogkérdésre korlátozott perorvoslatot azzal, hogy ha a gyilkosság miatt elítélt ügyében a Reichsgericht tárgyalására az állítólag meggyilkolt kitűnő egészségben megjelenik, a legfőbb bíróság nem változtathat a bűnösséget kimondó ítéleten, de ha a védőnek valamely felesleges kérdés feltételét nem a tanács, hanem az elnök tiltotta meg, az ítélet megsemmisíthető.

Szerző meggyőződéses híve az esküdtbíráskodásnak, amelyet a Schöffengericht nem helyettesíthet. Az esküdtbíráskodást legalkalmasabbnak tartja abból a szempontból, hogy a tárgyaláson az ügy minden lényeges részlete felderíttessék és ne történjenek tévedések azon az alapon, hogy bizonyos kérdések firtatása a szakjogász szempontjából felesleges. Nem pótolhatja a hiányt a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve sem. Nagy a veszedelem, hogy amikor a bíróság erre az elvre támaszkodva, szabadjára engedi a bizonyítás menetét, az ellentétes vallomást tevő tanukat sorra esketi, belekerülhet abba az útvesztőbe, amelyben nem lesz könnyű kimondani, hogy «a bíróság a következő tényállást állapította meg». Megfontolandó a szerzőnek az a kívánsága, hogy a bíróság már a tárgyalás elején legyen tisztában azzal, hogy melyek azok a tények, amelyeknek bizonyítását szükségesnek tartja. Nem kell ezt a felek előtt sem titkolni, sőt a helyes tárgyalási mód éppen az, amikor nemcsak halványan sejteni, hanem világosan tudni lehet, hogy mi az, amit bizonyítani vagy cáfolni kell.

Befejezésül reátér a szerző a bírói határozat jogerejének vizsgálatára is. Ismét a felmerült esetből vett tanulságok alapján szűri le a szerző azt a megállapítást, hogy elhibázottnak kell tekinteni a perrendtartásoknak azokat a rendelkezéseit, amelyek az újrafelvétel lehetőségét merev alaki feltételekhez kötik és így útját állják annak, hogy az igazsággal ellenkező döntéssel okozott jogsérelem orvosoltassék. A munkának ezen a részén azonban már érezhető, hogy a szerző a Frieders-eset szemüvegén bírálja meg az egész büntetőigazságszolgáltatást. A törvény midőn a jogerős bírói döntés megtámadhatóságának feltételeit kimerítően megállapítja, az ítélezés *raison d'être*-jét bátyázza körül. A tanubizonyítás ismert tökéletlensége hatványozottan érvényesülne akkor, ha megdönthető volna a jogerős, a minden rendes perorvoslattal szemben helytállónak mutatkozó határozat azon az alapon, hogy akad tanu, aki lényeges körülményre nem emlékszik, arról nem tud, vagy azt másképpen tudja. Nem ezen a ponton, hanem az alapeljárás biztosítékainak kiépítésével, a helyes ítélezés személyi biztosítékainak megóvásával kell a jogsérelmek és tévedések távoltartásáról gondoskodni.

Talán sikerült már e vázlatos ismertetéssel is bizonyítékát adni annak a megállapításnak, hogy Jastrow könyve a bűnvádi eljárás legérdekesebb kérdéseivel foglalkozik. Mindazok, akiket az igazságszolgáltatás hiányosságai és a hibák orvosszerei érdekelnek, e munkát lankadatlan érdeklődéssel fogják olvasni.

Dr. Auer György.

II.

H. Lucas. Bevezető a büntetőbíráskodásba. (Eljárási jogi rész.)*

A nagyszámú tan- és kézikönyvek között ez a munka egészen kivételes megítélést és megemlítést érdemel. Szerző célja az volt, hogy a vizsgák letételéhez szükséges elméleti tudás nem túlnagy

mennyiségével rendelkező jogász számára útmutatást adjon, miként kell a tanulmányok során szerzett ismereteket a gyakorlatban felhasználni, értelmezni. Jóllehet a könyv ily módon a gyakorlati alkalmazásra helyezi a fókust, ennek dacára sem tartozik a közismert, gépies alkalmazáshoz nélkülözhetlen rutinra oktató írásművek közé. Szerző minden intézmény megvilágításánál a törvény szelleméből, az egyes rendelkezések céljából, érvényesítési lehetőségeiből indul ki. Egyes részletek, mint a főtárgyalás menete, a határozathozatal oly szemléltető módszerben, a lehetőségek kimerítő figyelembevételével vannak feldolgozva, hogy az olvasó megelevenedni látja maga előtt a törvény által alkotott perbeli személyeket. Ily módon nem csupán a bűnvádi eljárás gyakran rögzített útjain a kivezető út ismerete nélkül bolyongó kezdők, hanem a leghelyesebb magatartást kereső szakmabeliek is élvezetes és tanulságos olvasmányt nyernek e műben. Ki kell emelni azt is, hogy a munkát — amely már számos kiadást ért el — most a legújabb jogállapot figyelembevételével dolgozta át Alfréd Dürr, figyelembe véve a Reichsgericht újabb állásfoglalásait is. Éppen ez a körülmény teszi a munkát alkalmassá arra, hogy abból a német bűnvádi eljárás szabályairól és ezeknek gyakorlati érvényesüléséről bárki szabatos, megbízható áttekintést és útbaigazítást nyerhessen.

Dr. Auer György.

Szemle.

— Öt budapesti ügyvéd követett el öngyilkosságot az utóbbi néhány hét alatt. Ha figyelembe vesszük, hogy a főváros egymillió lakosa közül az utolsó évek átlagában évente ötszáz vetette el önmagától az életet, úgy az arányszám oly rettentő méretet ölt, hogy szinte elhomályosul mellette az egyes esetek tragikuma. Szívesen méltányolnánk az ellenvetést, hogy annak az öt ügyvédnek az esetéből, akit gazdasági nyomora kergetett halálba, nem lehet általánosítani, ha nem tudnók, hogy a háromezeregynéhány még életben lévő ügyvéd kétharmadrésze nem küzködne a gazdasági katasztrófa hullámaival. Nem először, s attól tartok, nem utóljára hangoztatjuk, hogy az ügyvédi kar nyomorúsága, sajnos, nem önálló probléma, hanem függvénye az értelmiség tragédiájának, mint ahogy ez is csak függvénye annak a nagyobbmértű tragikus örületnek, amelyben az emberiség egyik fele nem tudja eladni nyers terményeit és gyártmányait, a másik fele pedig koplal és rongyokban jár. Öt budapesti ügyvéd maga számára megoldotta ezt a világproblémát, de az életbenmaradottak mégis nehezen tudnak belenyugodni abba a dilemmába, amely az egyéni temperamentumhoz és idegrendszerhez képest golyó, kötél vagy mérreg és utcai koldulás, hajléktalan menhely vagy kriminalitás közt enged választást. Nem arrogáljuk magunknak a tanácsadás jogát, sőt még azt a bizalmat sem óhajtjuk megrendíteni, amely egyik ellenzéki napilapnak jogi mellékletét áthatja, midőn az igazságügyminiszter képét a következő aláírással közli: «Zsitvay Tibor, az ország pecsétőre, aki felé száll a jogásztársadalom minden óhaja és panasza — vajjon milyen üdvös és nyomorenyhítő intézkedést ír most alá?» — de néhány szerény kérdést ez alkalommal nekünk is föl szabad talán vetni. Valószínűnek látszik-e, hogy a most újból kísértő numerus clausus, amely létszámapaszto hatását legjobb esetben 6—8 év múlva éreztetheti, sikertígérő eszköz, hogy a ma, holnap vagy holnapután öngyilkosságra készülő ügyvédeknek kezéből kicsavarja a fegyvert? Vajjon azok a különböző «munkaalkalmak», amelyekkel különböző ügyvédközeleti tényezők az ügyvédek megélhetését biztosítani remélik, alkalmasak-e arra, hogy a fizetőképes ügyfelek számát szaporítsák? Mindenekelőtt pedig, hogy törvényhozási úton vagy kormányrendeletekkel tehető-e oly «intézkedés», amely az ügyvédek százainak, akik ma azon törik a fejüket, miként fogják a kamarai illetéket vagy adóhátralékukat kifizetni, honnan fogják a júniusi konyhapénzt vagy az augusztusi lakbért előteremteni, a problémák megoldásában felvilágosi-

* Anleitung zur strafrechtlichen Praxis, Berlin, O. Liebmann, 1931. XI. 466.

tással szolgálhat? Ezekre a költői kérdésekre a válaszadást nyugodt lelkiismerettel rábizzuk olvasóinkra. Nem ártana azonban, ha e kérdésekben meghallgatásra talált volna az öt öngyilkos kolléga vagy azok az ügyvédek, akik netán a jövőben fogják az ügyvédkérdés sikeres megoldásában példájukat követni. Válaszaik mindenesetre értékes anyagot szolgáltatnának a «nagy» ügyvédi értekezletnek, amelynek összehívását az «illetékes hely» már egy év óta szorgalmazza. *Qui habet tempus habet vitam*, mondják az illetékesek, de sajnos, mindig akadnak oly meggondolatlan ügyvédek, akik az idő múlásából nem ezt az életrevaló következtetést vonják le.

— **Az ítélet és bírálata.** Szász Béla igazságügyi államtitkár úr a «Magyar Jogi Szemle» májusi számában bírálatban részesítette a közigazgatási bíróságnak azt az ítéletét, amelynek közjogi jelentőségét mi is május 1-én megjelent számunkban kiemeltük. Míg az ítélet befejezettnek tekinti a bírói kinevezést az államfő aláírásával és a felelős miniszter ellenjegyzésével, a bíráló a kinevezés közlését kívánja meg teljességéhez. Tudományos érveivel, hivatkozásaival foglalkozni nem akarunk, mert ily vitával csak gyengítenők a közigazgatási bíróság állásfoglalását. A közigazgatási bíróság döntésével nem valamely tudományos nézetnek adott igazat ugyanis, hanem megállapította a magyar közjog álláspontját ebben a fontos államjogi kérdésben. Választott a lehető álláspontok közül s így döntött.

Mi ezzel nem a bírálat jogát kívánjuk kétségbevonni, csak arra óhajtunk rámutatni, hogy az ítéletben tudatos lépés történt a jog uralmának érdekében, amelynek közjogi jelentőségét nem ingathatja meg valamely ellenkező nézet tudományos kifejtése.

A bírálat ténye csak azt a megjegyzést hívhatja ki, hogy ha magánfelek pereiben a perbeli vitának valamelyik fél részéről ítéletbírálat formájában a nyilvánosság elé vitele érthető és menthető, nem épületes látvány, amidőn a legmagasabb közhatóság szánja rá magát erre a lépésre a közigazgatási bíróság kedvezőtlen döntésével szemben.

Ha az igazságügyminisztérium ilyen rangú és jelentőségű bírói ítélettel szemben ily kevés megnyugvást és önuralmat mutat, mikép kívánható és várható a bírói döntés tisztelete a jogkeresők nagy tömegétől. És mikép hasson az ily felszisszenés a bírák lelkére.

A közigazgatási bíróság ítéletének figyelmes elolvasása meggyőzhet arról, hogy a döntés megtörtént jogtalanság helyrehozása is kíván lenni. Az ítéletből kitűnik, hogy húsz olyan bíróról van szó, akik az előlépés jótéteményétől elestek, amidőn más társaik ugyanabból a forrásból akadálytalanul meríthettek. Sajnálatos, hogy amidőn a közigazgatási bíróság határozatával mód adatott erre a helyrehozatalra, az ügy csendes lebonyolítása helyett a bírálat szava szólalt meg.

A cikk befejezésének az az eszméje pedig, hogy az 1920 : I. tc. 9. §-án alapuló új magyarító rendelet állja útját az említett kinevezések érvényességének, szinte dermesztőleg hat. A «new Despotism» (v. ö. Mendelényi. Jogt. Közl. 7., 8. és 9. sz.) megnyilvánulása ez, amelynek szellemével szemben csak az remélhető, hogy az ár jeges hulláma a bírói jogtisztelet szikláján megtörik.

— **Mit kíván a magyar ügyvédi kar?** Az Országos Ügyvédszövetség a közelmúltban a magyar ügyvédi kar valamennyi tagjához kérdőívvel fordult annak megállapítása végett, hogy a szerteágazó súlyos jogi és kari problémák közül a magyar ügyvédi kar melyeket tartja a legsürgősebben megoldandónak. Az ügyvédszövetség a karnak közel ezer tagja küldötte be válaszát. A válaszok túlnyomó része a végrehajtási ügy átreformálását és a végrehajtók államosítását sürgette. Ugyancsak nagy számban kívánták a kar tagjai a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény ama részeinek, amelyek az edigi eljárást bonyolultabbá tették, sürgős módosítását. Egyébként a beérkezett szavazatok nem kevesebbre, mint nyolcvan megoldandó kari és jogi problémára hívták fel az Országos Ügyvédszövetség figyelmét.

— **Pályázati hirdetés.** A m. kir. Erzsébet Tudományegyetem jog- és államtudományi kara nyílt pályázatot hirdet a következő feltételek mellett: Pályamunka gyanánt beküldhető a magyar közjog (alkotmányjog) tárgyköréből vett, a pályázati határidő évében vagy az azt közvetlenül megelőző naptári évben nyomtatásban magyar nyelvben megjelent, legalább négy nyomtatott ívnyi terjedelmű monográfia. Pályázhat mindenki,

akit a m. kir. Erzsébet Tudományegyetem avatott jogtudorral vagy államtudorral. Pályadíj 1000 Pengő. Pályázati határidő 1932. március hó 15. A pályadíj a viszonylag legjobb munkának csak az esetben adható ki, ha az önmagában véve tudományos értékkel bír. Kelt Pécs, 1931. május hó. Az Erzsébet Tudományegyetem jog- és államtudományi karának dékánja.

— **A cégjog körében** a kir. Kúriának 1931. április 29-én kelt P. IV. 7618/1929. sz. határozata befejezően eldöntötte azokat a vitás kérdéseket, amelyek az igazgatósági díjazás megállapítására vonatkozó újabb joggyakorlat keretében felmerültek. A kir. Kúriának ez a határozata nyíltan megmondja, hogy a legfelsőbb bíróság szakított a K. T. életbelépte óta fennállott azzal a gyakorlattal, amely megengedhetőnek találta, hogy az igazgatóság külön közgyűlési felhatalmazás nélkül is javadalmazást állapítson meg tagjai részére s e helyett «a bírói gyakorlatban továbbfejlődő cégjognak» azt az újabb szabályát hívta életre, amely szerint «a részvénytársaság igazgatósága nem állapíthat meg a maga vagy valamelyik tagja részére a részvénytársaság vagyoni megterhelésével járó oly vagyoni javadalmazást, amely az alapszabályokban tüzetes körülhatároltsággal benn nem foglaltatik, vagy a közgyűlés, mint a részvénytársaságnak erre hivatott szerve által külön el nem határozottat». Az ítélet kifejezetten megmondja azt is, hogy ily megállapítás nem történhetik akkor sem, ha az igazgatóság tagjai «rendes működési körükön kívül, mint a társaság tisztviselői, vagy más külön megbízatás alapján különleges szolgálatot teljesítenek». Ezzel eldőlt a tisztviselőkből lett igazgatósági tagokkal kötött szolgálati szerződések érvényes létrejöttének a kérdése. A legérdekesebb azonban a szabály alkalmazásának időbeli korlátaira vonatkozó döntés. Az új szabály, mondja a kir. Kúria, az 1927. ápr. 26-án kelt P. IV. 732/1927. sz. határozatnak a Polgári Határozatok Tárának 1930. évében megjelent VI. kötetében 844. sz. a. felvételével «kellő nyilvánosságot nyert, úgy, hogy ahhoz a közzétételt (1930.) követő években meghozott és meghozandó részvénytársasági és szövetkezeti közgyűléseknek, valamint az újonnan keletkező társaságok alapszabályainak szigorúan alkalmazkodniuk kell. Ellenben a forgalom biztonsága, a kereskedelmi életben megkívánt bizalom és a jóhiszeműség egyaránt kizárják, hogy az igazgatóság hatáskörét megszorító ez az új jogszabály visszaható erővel ruháztassék fel, vagyis, hogy megtámadási kereset esetén, avagy hivatalból a 32 évi elévülési időn belül megtartott összes közgyűlések e tárgyú határozataira is kiterjesztessék és ezzel évtizedeknek lezárt üzleti élete a felforgatás veszélyének tétessék ki». Ez az időbeli elhatárolás nem állja természetesen útját annak, hogy a cégbíróság az új szabállyal ellenkező régi alapszabályoknak módosítását követelje a 68,300/1914. I. M. sz. rendeletnek megfelelő eljárásban, mert az alapszabályok nem ellenkezhetnek atzsal a szabállyal, amelyet a részvénytársasági és szövetkezeti közgyűléseknek és igazgatóságoknak követni kell.

— **Jelzálogjog bejegyzése egyenlő rangsorban.** Bővebb kommentár nélkül az alábbiakban közöljük a szegedi kir. törvényszék, mint felfolyamodási bíróság Pkf. 1349/1931. és Pkf. 1545/1931. számú végzéseit, amelyek ennek a bíróságnak állandó gyakorlatát juttatják kifejezésre:

«Az elsőbíróság végzésének felfolyamodással megtámadott azt a részét, mely a ... javára különböző időpontokban bekebelezett jelzálogjogok egyenlő rangsorának feljegyzése iránti kérelmet elutasította, helybenhagyja, mert a tkvi rendtartás 61. §-ának harmadik bekezdése csupán az iktatóhivatalba egyidejűleg érkezett kérvények egyenlő rangsorozatának feljegyzését engedi meg, másrészt pedig, mert a 61. § 4-ik bekezdése értelmében rangsorfeljegyzésnek csak abban az esetben van helye, ha egyik hitelező a másiknak elsőbbséget enged, ugyanazon hitelező javára bekebelezett jelzálogjogok rangsora feljegyzésének azonban helye és célja nincsen, mert tekintettel arra, hogy az 1927 : XXXV. tc. 21. § 2. bekezdésének rendelkezése folytán a tulajdonos későbbi hitelező vagy harmadik személy irányában lemondhat arról a jogáról, hogy a jelzálogi bejegyzés ranghelyével a jelzálogjog törlése után rendelkezessék, vagy hogy e ranghelyet új jelzálogjog bejegyzésének céljára fenntarthassa, amely lemondás a telekkönyvben fel is jegyezhető — ennek folytán a későbbi jelzálogos hitelezőnek a tulajdonos ranghelyrendelkezési jogával szemben módjában áll jogait a lemondás telekkönyvi feljegyzésével biztosítani.» A fentiekkel szembeállítjuk a budapesti kir. törvényszék, mint felfolyamodási bíróságnak ugyan csak állandó gyakorlattá kialakult álláspontját, amely a következő:

«(21. Pf. 10,302/1930. sz.) A kir. törvényszék az elsőbíróság végzését elutasító rendelkezésének megváltoztatásával azzal egészíti ki, hogy az ott körülírt jelzálogjogot a 11,288/1928. sz. végzéssel 33,000 P és jár. erejéig és 24,133/1929. sz. végzéssel 22,000 P és jár. erejéig bekebelezett jelzálogjogokkal egyenlő rangsorban rendeli bekebelezni. Indokolás: Téves az elsőbíróság azon álláspontja, hogy a jelzálogjognak egy már korábban bejegyzett jelzálogjoggal egyenlő rangsorban való bekebelezésének a tkvi rendtartás 61. § 3. bekezdésében és a 23,000/1929. I. M. rendelet 27. §-ában szabályozott eseteken kívül helye nincsen. Ennek megállapítására sem a most felhívott, sem a tkvi rts egyéb rendelkezései alapot nem nyújtanak. Ellenkezőleg, a tkvi rts. 61. §-ának 4. bekezdéséből, mely szerint a jelzálogos hitelező egy másik hitelezőnek elsőbbséget engedhet, ha ezáltal harmadik személyek jogai sérelmet nem szenvednek s abból a körülményből, hogy a Jt. rendelkezései szerint a jelzálog jog tulajdonosa a jelzálog jog kitörléséig annak ranghelyével rendelkezhetik, okszerűen következik, hogy oly esetben, midőn a két bejegyzés között harmadik személy javára foganatosított bejegyzés nincsen s így ez a rendelkezés harmadik személy sérelmével nem járhat, nincs semmi akadály annak, hogy az újonnan elrendelt jelzálog jog bejegyzés egy korábbi, akár ugyanazon, akár más hitelező javára eszközölt jelzálog jog bejegyzéssel egyenlő rangsorban foganatosíttassék, ha ahhoz úgy a jelzálog tulajdonosa, mint az érdekelt hitelezők hozzájárulnak.»

A fentiekhez csak annyit jegyzünk meg, hogy tudomásunk szerint a szegedi kir. törvényszéknek a jelzálog jogról szóló törvény rendelkezéseivel és szellemével össze nem férő gyakorlata követésre másutt nem talál.

K. A.

— **Numerus clausus és a német ügyvédség.** A «Deutscher Anwaltverein» a német ügyvédek egyetemét képviselő igen nagy tekintélyű egyesületnek múltévi országos gyűlésén tárgyalásra került a kérdés, hogy az ügyvédi pálya zsúfoltságának szabályozására nem-e volna szükséges a *zárt szám bevezetése* (Zulassungsbeschränkung)? Az e tárgyban hozott határozat elvben kimondja ezen intézmény szükségességét, azonban nem az ügyvédjelölti és az ügyvédi kar közé óhajtja a zárt szám válaszfalat emelni, hanem az egyetem elvégzése után az ügyvédi hivatásra előkészítő gyakorlatbocsájtásnál alkalmazza azt az elvet, hogy csak a tényleges szükséghez képest léphessenek az egyetemet végzett ifjak az ügyvédi pályára. E határozat meghozatala óta az ügyvédi szaksajtó sokat foglalkozik ezzel a kérdéssel. A számos megjelent cikk közül különös visszhangot keltett az a javaslat, mely a *numerus clausus* kérdését az ügyvédi pálya bifurkációjával kapcsolja össze. Hivatkozik arra, hogy az élet bizonyos fokig amúgyis megteremti azt a szétválasztást, hogy a komolyabb érdemi ügyeket más ügyvédre bízzák, és a kisebb jogászai szaktudást igénylő sablonos ügyeket ismét másra. Ezt a tényleges megkülönböztetést kellene intézményesen kiépíteni és a *Geschäftsanwalt* és a *Gerichtsanwalt* megkülönböztetést keresztülvinni. Ez a bifurkáció sokban emlékeztet a *sollicitor* és *barrister* angol intézményeire, de azzal nem azonos. Bíróság előtt a javaslat szerint csak meghatározott számú ügyvéd járhat el, ezek száma a bíróság tagjainak számához egy bizonyos állandó arányban áll. Ezek tekintetében érvényesülne a zárt arányszám; a jelenlegi osztatlan ügyvédség köréből volna kiválasztandó a *Gerichtsanwaltok* ezen zárt köre (nem terjeszkedik ki azonban a javaslat arra, hogy ez kiválasztás miként történék). A jövőben pedig, ha egy hely felszabadul, egy előjegyzési lista sorrendjében volna ez a kar kiegészítendő, melynek tagjai ügyfelekkel csak a *Geschäftsanwalt*on keresztül érintkeznek, személyes tárgyalásoknál az utóbbi jelenlétében. Szemben a *Gerichtsanwalt* zárt karával szabadon áll a *Geschäftsanwalt* pályája. Ez utóbbihoz tartozó ügyvédek csak a legalsó fokú bíróság előtt járhatnak el, amely előtt amúgy sincs ügyvédkényszer, büntető védelmeket és munkaügyeket vállalhatnak. Általában egy üzleti szellem meghonosodását engedélyez ez az elgondolás a szabad-ügyvédség számára, míg zárt karban még fokozni kell a tekintély védelmét szolgáló ügyvédetikai követelmények szigorát. Ekként a 800 márkan aluli inkasszó-ügyek tekintetében megoldódnék a jelenleg Németországban erősen vajúdó honorárium kérdés. Eddig ugyanis

a megítélt költségeknek az ellenféllel szemben való behajthatatlansága esetén, a saját félnek a teljes összeget mindenkor meg kellett fizetni, az ettől való eltérés fegyelmi eljárást vonhatott maga után. Ennek következtében még a nagyobb cégek is azokban az ügyekben, ahol ügyvédkényszer nem áll fenn (800 M-an alul), *ügyvéd nélkül jártak el*. A fent ismertetett bifurkáció aztán akként kívánja e kérdést szabályozni, hogy a *Geschäftsanwalt*nál a honoráriumok szabad egyezkedés tárgyát képezhessék, viszont a magasabb jogi tevékenységet kifejtő «bírósági ügyvéd» annál szigorúbban tartozék a skálához ragaszkodni. Ezen számunkra eléggé idegenszerű megoldás indokolására azt hozzák fel, hogy a jogszolgáltatás fontos feladatát nem lehet a proletarizált ügyvédség tülekedésének kitenni, de másrésről a fiatalságot sem lehet egyszerűen erről a pályáról elzárni. Ennek a fiatalságnak volna a feladata számolni a gazdasági lehetőségekkel, felvenni a versenyt a nem-ügyvédekkel és meg kell felelniök a gazdasági jogosult követeléseinek. Ehhez a koncepcióhoz igen sok szó fér, ezúttal azonban csak annak ismertetésére szorítkozunk, hogy mi az, ami német kartársainkat az ügyvédség válságával kapcsolatban foglalkoztatja.

Dr. Kelemen Sándor.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Képzett ügyvédjelölt, igen jó referenciákkal, tökéletes német tudással, $\frac{3}{4}$ évi gyakorlattal elhelyezkedést keres. Szíves érdeklődések telefonon (296—32) vagy «Szorgalmas és pontos» jelígre kéretnek.

421

Helyettesítését vállalom kartársaimnak tárgyalásokon, nagyobb periratok szerkesztésénél, perenkívüli, választottbíráskodási ügyekben stb. helyben, vidéken, akár nyáron. Szakszerű, lelkiismeretes munka. *Dr. Ujlaki Géza* ügyvéd, Budapest, Nagymező-u. 39. Aut. 113—30.

422

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tszék elnöke.

Megjelent!

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfi Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 2 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felolós szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Felolós kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: A forrongó ügyvédség. — Dr. Hevesi Illés ny. kir. törvényszéki bíró, ügyvéd: A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya. — Az «egyszerűsítés» bonyodalmai: XXX. Nagy Antal szegedi kir. ítélőtáblai bíró. — Dr. Szőke Sándor budapesti ügyvéd: Az ügyvéd felelőssége. — Dr. Boross Domokos budapesti ügyvéd: A bíró-kinevezés fogalmában a kézbesítés a jogviszony teljességének nem belső megalapítója, hanem csak a jogviszony foganatbátételének külső módja. — Jogirodalom. Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd: Dr. Tury Sándor Kornél: A biztosítási érdek szubjektív jellege. — Törvénykezési Szemle. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Beszámítás a vállalkozónak az építkezési szerződésből származó követelésébe engedményezés esetén. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIV. é. — Perjogi Döntvénytár. XVI. 6.

A forrongó ügyvédség.

Márkus Dezső, aki pályáját mint ügyvéd kezdte, mondta a béke aranyéveiben: a magyar ügyvédi kar csődben van, csak még nem tudja. Vajjon mit szólna az ügyvédi kar e melegszívű barátja, ha látná a kar mai helyzetét? Mit szólna vezetőpolitikuskoknak ügyvédelienes kifakadásaihoz, az ügyvédi kar vagyoni romlásához, melyet az öngyilkosságok sorozata immár országvilág előtt szemléltetővé tesz?

Az ügyvédi kamarák, az ügyvédi pártok és csoportok, a jogi szaklapok évek óta félreverik a harangot. Juhász Andor egy évvel ezelőtt azt ajánlotta felsőházi beszédében, hogy üljenek össze a bírói és ügyvédi kar vezetői annak megbeszélése végett, mit lehetne az ügyvédi kar érdekében tenni. A Kúria elnökének a felhívása folytán Zsitvay Tibor igazságügyminiszter pontosan egy évvel ezelőtt a Felsőházban kijelentette, hogy ankétet fog összehívni.

E bejelentés óta az ügyvédi kar vezetői többrendbeli programot állítottak össze, melyekről ismételtlen megemlékeztünk.

Sajnos, a legszebb és legrészletesebb program sem ajánl hatékony gyógyszert a kar legnagyobb betegsége: a túlszűfolttság ellen. Pedig a túlszűfolttság ma már nem a legfontosabb, hanem az egyedüli kérdés.

A numerus clausus négy évvel ezelőtt a budapesti ügyvédi kamara túlnyomó többsége (a leadott szavazatok 76 %-a) visszautasította. Négy év óta ugyan az ügyvédi kar helyzetében további igen lényeges romlás állott be, de nagyon valószínű, hogy újabb szavazás sem vezetne más eredményhez.

A szombathelyi kamara mégis újra állást foglalt a numerus clausus mellett és csatlakoztak ehhez a veszprémi és a győri kamarák is.

A legutóbbi igazságügyi költségvetés tárgyalása alkalmával Östör József is sürgette a numerus clausust. A budapesti kamara június 2-i választmányi ülésén, tradícióhoz híven, egyhangúan állást foglalt a numerus clausus ellen, de törvényhozási intézkedéseket tart szükségesnek a túlszűfolttság továbbterjedésének megakadályozására.

A «Jogtudományi Közlöny» 1927 óta ismételtlen foglalkozott a kérdéssel és ismételtlen kifejtette, hogy a numerus clausus nem segítene az ügyvédi kar bajain, ellenben bármily formában létesítenék, megfosztaná a kart függetlenségétől. További súlyos hátránya volna, hogy a véletlentől (anciennitás) vagy a protekciótól (szelekció) függne az, hogy kikből egészüljön ki a kar.

Amennyire helytelennek tartom az ügyvédi numerus clausus bármely formáját, annyira helyesnek és sürgősnek tartom a

budapesti kamara határozatát, hogy a túlszűfolttság továbbterjedését más eszközökkel kell megakadályozni.

Sok mulasztás történt e téren a multban már a háború előtt és még több a háború után. Túlzás nélkül állíthatom, hogy nálunk mesterségesen tenyésztették és szaporították az ügyvédeket.

A budapesti ügyvédi kamara bizottságot küldött ki, amely javaslatot fog tenni, mily intézkedések szükségesek az ügyvédi kar túlszűfolttságának további terjedésének megakadályozására.

Ennek a bizottságnak figyelmébe ajánlom a következőket:

1. Négy egyetem mellett teljesen felesleges a három jogakadémia. Ezt legutóbbi budget-beszédében Klebelsberg közoktatásügyi miniszter is leszögezte. Az ügyvédi karnak erőlyesen követelnie kell a jogakadémiák megszüntetését.

2. A vidéki egyetemeken mesterségesen tenyésztik a jogászokat. Ennek igazolására hivatkozom dr. Szandner Pál egyetemi tanár igen érdekes tanulmányára. E tanulmányból («Az értelmességi magyar ifjúság jövője») csak egy mondatot emelek ki: «A diploma-termelés megelőzésének hatékony útja lenne az is, ha az egyetemek mellett fennálló diákjelölti intézmények támogatásában csakis az igazán szorgalmas, jellemes, az átlagosnál minősültebb tanulmányi eredményeket felmutató szegénysorsú főiskolások részesítenének.»

3. A vizsgák nem eléggé szigorúak. Ma minden jogászból doktor lesz. Csak át kell bukdácsolnia a vizsgákon. Certum an, incertum quando.

4. Az álbejegyzéseknek minél szigorúbb üldözése és megakadályozása.

5. Ezentúl bejegyzendő ügyvédek nyugdíjigénye, ha közpénztárból élveznek nyugdíjat, bejegyzésük ideje alatt szünetel.

6. Ügyvédi összeférhetlenség szigorúbb szabályozása egyebek között oly irányban is, hogy hatóságnál, állami vagy községi üzemeknél rendszeresített állásban működő ügyészek és más tisztviselők ügyvédi magángyakorlatot ne folytathassanak és ügyvédjelöltet be ne jegyeztethessenek.

Ezek a javaslatok nem újak. De az ügyvédi kamarák nem léptek fel eddig elég erőlyesen azok megvalósítása érdekében.

Ezeket a nálunk ismert javaslatokat kiegészítem még néhány indítvánnyal, melyeket a német Anwaltsvereinnak nemrég közzétett ügyvédrendtartás tervezetében olvastam. A tervezet szerint nem jegyezhető be az ügyvédek lajstromába: a) ha a folyamodó hivatalnok (Beamter) volt és nyugdíjat élvez; b) ha az ügyvédi oklevél utáni időben öt évig ügyvédi gyakorlatot nem folytatott és a kamara választmánya ez okból indokoltan tartja (angemessen) a felvétel megtagadását; c) ha a folyamodó oly magatartást tanúsított, mely a választmány véleménye szerint érdemtelenné teszi a felvételre; d) nyugalmazott bíró felvehető, kivéve ha szolgálatra való alkalmatlanság vagy korhatár elérése miatt nyugdíjaztatott.

A német ügyvédek tehát erőlyes akcióra készülnek, holott a német ügyvédség helyzete korántsem oly kétségbeejtő, mint a miénk. Az általános gazdasági okokon kívül a német kar helyzete jobb, mert habár a tanulmányi és gyakorlati idő ott eddig valamivel rövidebb volt (hat egyetemi szemeszter és háromévi gyakorlat), mégis Németországban nem lehetséges, hogy valakiből úgy lesz ügyvéd, hogy az egyetemi és gyakorlati éveket valamely bankban vagy mint írnok, vagy gyakornok valamely hivatalban töltötte. Ezt nemcsak a szigorúbb vizsgák zárják ki, hanem főleg

az, hogy minden Referendarnak a gyakorlatot a bíróságnál kell megkezdeni és a gyakorlati idő tekintélyes részét a bíróságnál kell töltenie.

A fentebb ismertetett német javaslatokat nálunk is elfogadhatóknak és sürgősen megvalósítandóknak tartom.

Nem zárhatom le cikkemet a nélkül, hogy meg ne emlékeznék egy másik német ügyvédi mozgalomról.

Míg a magyar ügyvédi kar két táborra oszlik, a numerus clausus és a teljesen szabad ügyvédség táborára, addig Németország ügyvédei kompromisszumra készülnek. A német Anwaltverein bizottsága vetette fel nem régen a kompromisszum eszméjét: ne az ügyvédek, hanem a Referendárok számát kell korlátozni. A mi jogrendszerünkre alkalmazva ez azt jelentené, hogy az ügyvédjelöltek és joggyakornokok számát kellene korlátozni akként, hogy ezek számát évről-évre az igazságügyminiszter állapítsa meg. Ez a megoldás lényegileg a numerus clausus enyhébb formája, mondjuk egy ötvenszázalékos numerus clausus, mely ugyancsak a miniszter kezébe tenné le az ügyvédek számának megállapítását. Felmerült az a gondolat, hogy ez a terv ki volna egészítendő azzal, hogy egy ideig csak azok legyenek ügyvédjelöltekként felvehetőek és joggyakornokként kinevezhetőek, akik bizonyos minimális vizsgaeredményt érnek el az egyetemeken.

A német Anwaltverein indítványát a német ügyvédi kamarák vezetőségeinek egyesülése (Vereinigung deutsche Anwaltkammervorstände) legutóbbi ülésén tárgyalta és ahhoz hozzájárult. Ezzel a kompromisszum terve komoly stádiumba lépett.

Habár ez a terv, amint fentebb már megjegyeztem, lényegileg a numerus clausus enyhébb formája, úgyiszlóván a szabad ügyvédség kényszeregyessége, mégsem lehet azt egy kézmozdulattal eltolni.

A szabad ügyvédség meggyőződéses híve sem zárkozhatik el azon tény elől, hogy a magyar ügyvédi kar túlsúlyosága oly méreteket öltött, mely az ügyvédi karnak nemesak gazdasági, hanem erkölcsi alapjait is kikezdi.

Kísérjük figyelemmel a német kísérletet és gondolkodjunk felette. Az ügyvédi kar további romlását nem szabad tétlenül nézni.

Dr. Teller Miksa.

A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya.

(Megjegyzések dr. Szladits Károly 1931. június 1-i cikkére.)

A témához való hozzászólásra felbátorít az, hogy mint Szladits ő méltósága is felemlíti, az elvi kérdéssel már 25 évvel ezelőtt a magyar Jogászegyletben 1906. december 1-én tartott előadásomban foglalkoztam.¹ Büszkévé tehetne, hogy ez előadásról a magyar jogtudománynak oly nagysága, mint Szladits Károly, 1931-ben még dicsérő jelzővel emlékszik meg, valamint az is, hogy szerény előadásom ma is aktuális maradt és az abban kifejtett nézetet, hogy a bírói gyakorlat nemesak alkalmazza és magyarázza a jogot, hanem új jogelvet is alkot, ma, 25 év eltelté után, a Szladits által ismertett döntésben a kir. Kúria is magáévá tette.

Az említett előadásban kifejtett nézeteim ma sem változtak meg és — ha ez a jogi *előélet* az objektivitás rovására mehet — akkor kötelességem figyelmeztetni az olvasót, hogy fogadja megállapításaimat óvatossággal!

Előadásomban éppen azt fejtettem ki, hogy csak fikció az az elmélet, hogy a bírói gyakorlat nem alkot új jogot. Rámutattam arra, hogy a törvény és annak alkalmazása, magyarázata *együtt* adja meg a törvény igazi tartalmát és ha a magyarázat változik, akkor a jog is megváltozik. Mert a jogból nem az elméletek és fogalmak, nem az elvek és konstrukciók, nem az indokolások körmondai és szövegei érdeklik a nagy jogkereső közönséget, hanem az, hogy a pert *megnyeri-e vagy elveszti*, és aki a régi magyarázat szerint megnyerte, az új szerint elveszti a perét, az sohasem fogja belátni azt, hogy a jog nem változott meg. Ezt annak idején példákkal is illusztráltam, amelyeket nem akarok itt ismételni, mint ahogy nem akarom egész érvelésemet egy cikk keretében kifejteni. Hiszen erről a kérdéstről nem egy cikk vagy előadás, hanem egy egész könyv keretében sem lehetne eleget mondani. Csak azt jegyzem meg, hogy

ilyen példa maga a szőnyegen forgó kérdés is; hisz a részvénytársaság igazgatósága a 844. számú elvi határozat előtt negyvenegy éven át mindenkor megnyerte azt a pert, amelyet e határozat értelmében el kell veszítenie.

Megérttem, hogy Szladits Károly, mint a klasszikus jogászat és a dogmatika nagy kiválósága ma is megmarad a régi klasszikus felfogás, a régi fikció mellett, hogy a bírói gyakorlatnak nincs jogváltoztató ereje, a bíró nem alkotja a jogot, hanem csak meglátja azt. De érveit nem látom meggyőző erejűnek. Amit felhoz, az túlnyomóan mellékes jogfilozófiai vagy logikai szempont, amelyek nem ronthatják le azt a fent kiemelt gyakorlati fontosságú főszerpontot, hogy a pert, melyet tegnap megnyertem, ma elvesztem és így nem lehet igaz az, hogy semmi sem változott, a tegnapi jog a mai joggal azonos.

Szladits okfejtésének láncszemei a következők:

1. Szokásjog és bírói gyakorlat nem azonosak; a bírói gyakorlatban nyilvánuló jogtétel csak akkor tekinthető a szokásjog kifejezőjének, ha olyan kétségtelen, vitatkozást nem ismerő tekintéllyel lép föl, mint maga a törvény.

2. A bírói gyakorlat nem hozhat létre *egy csapással* szokásjogot és fogalmilag ki van zárva, hogy a bírói gyakorlat változása esetén napra meghatározott időbeli cezurával állhassunk szemben.

3. A bírói határozat csak azt mondja ki, hogy mi a jog, nem pedig azt, hogy mi legyen a jog.

4. Logikai szükségszerűség, hogy a bírói döntvénynek visszaható ereje legyen a még el nem döntött esetekre, illetve a visszaható erő kizárása fogalmilag is lehetetlen, mert akkor sohasem lehetne eltérni az eddigi gyakorlattól, hiszen a konkrét eset tényállása mindenesetre az új jogelv kijelentése előtt keletkezett.

Ezért, bár a Kúria döntését a vitatott társasági jogi esetben Szladits érdemben helyesnek ismeri el, indokait helytelennek találja. A helyes indokolás szerinte az volna, hogy az alapszabály *szerződés*, melynek a mindenkor forgalmi és bírósági gyakorlat kiegészítő része. A régi gyakorlat alatt keletkezett alapszabályt (helyesebben igazgatósági és közgyűlési aktust) továbbra is a régi gyakorlatnak megfelelően kell értelmezni a helyes ügyletértelmezés következményeképpen és ezért a 844. sz. elvi határozat nem alkalmazható a keletkezés előtt létrejött aktusokra.

Látnivaló, hogy Szladitsnak legfőbb és legkomolyabb, tényleg gyakorlati értékű érve a 4. pont alatti. Nevezetesen az, hogy a visszaható erő kizárása esetén sohasem lehetne eltérni az eddigi gyakorlattól. Ezzel szemben arra kell rámutatnunk, hogy az ő indokolási megoldása ugyanebben a hibában szenved. Ha a régi gyakorlat az uralma alatt keletkezett alapszabálynak, illetve aktusnak kiegészítő része, úgy ez természetszerűleg áll arra az adott esetre is, amelyben a Kúria a 844. számú elvi határozatot meghozta. Ebben az esetben szintén olyan alapszabály és aktus szerepel, amely a régi gyakorlat uralma alatt keletkezett és így a Szladits-féle ügyletértelmezési konstrukció szerint ebben az esetben sem lehetett volna a régi gyakorlattól eltérőleg dönteni, illetve nem lehetett volna az alapszabály kiegészítő részét képező régi gyakorlatot egyszerűen félretenni, hanem ki kellett volna mondani, hogy a helyes ügyletértelmezési szabály szerint az igazgatóság és a közgyűlés a régi gyakorlatnak megfelelően járt el és így határozata meg nem támadható. Ez alapon az értelmezési elmélet alkalmazásával a döntvény meg sem születethetett volna, csak úgy, mint a visszaható erő abszolút kizárása esetén sem.

Igazolja ez azt, hogy ezek a kérdések sokkal nehezebbek, mint első pillantásra látszik, és hogy ha a Kúria indokolása téves, úgy a Szladitsé is legalább is ugyanabban a hibában szenved, annival is inkább, mert az *«ügyletértelmezés»* elvei szerint majdnem minden esetben, különösen pedig a kötelmi jog diszpozitív szabályai esetében, amikor *«irányváltoztató joggyakorlat»*² forog fenn, meg lehet állapítani azt, hogy a felek szerződésének vagy ügyleti ténykedésének, magatartásának, kiegészítő eleme volt a régi gyakorlat és így ez az értelmezési elmélet is az esetek nagyobb részében kizárná a bírói gyakorlatban megszületett új jognak a régi, illetve adott esetre való alkalmazását.

A főérv tehát vagy nem érv a Kúria indokolása ellen, vagy pedig érv a Szladits-féle indokolás ellen is.

Visszatérve Szladits többi érvére (ad 1.), maga a 844. számú elvi határozat éppen példája annak, hogy a bírói gyakorlat oly kétségtelen, vitatkozást nem tűrő tekintéllyel lép föl, mint maga a törvény (mert hiszen a Kúria elvi határozatával szemben a küzdelem az ügyfél részére meglehetősen meddőnek ígérkezik), egyben példája (ad 2.) ez a határozat az egy csapással alkotott új szokásjognak is, mert hiszen kétségtelen, hogy a 844. számú elvi határozat előtt a gyakorlat pont az ellenkezője volt a 844. számú határozatban le-

¹ Megjelent külön füzetben is 1907-ben a Franklin-Társulat kiadásában «A jogalkotó judikatúra és a felek» cím alatt.

² Lásd e fogalmat bővebben említett dolgozatomban.

fektetett elvnek. Amint annak idején jogászegyleti előadásomban számos más ily példát is hoztam fel, melyek épp azt igazolják, hogy a joggyakorlat máról holnapra egyetlen egy döntés kapcsán pont az ellenkezőre változott. Ilyen volt többek között az elidegenítési és terhelési tilalomra vonatkozó 74. számú döntvény is.

Az a megállapítás, hogy a bírói határozat csak azt mondja ki, hogy *mi* a jog, nem pedig, hogy *mi legyen* a jog (ad 3.), csak fikció. Ha 44 évig a bírói gyakorlat szerint az volt a jog, hogy az igazgatóságnak szabad külön jutalmat megállapítani és 44 év után a döntvény vagy az elvi határozat kimondja, hogy nem szabad, vagyis kimondja, hogy eddig «A» jog volt érvényes, ezentúl «B» jog érvényes, akkor egyúttal azt is kimondotta, hogy *mi legyen* a jog. Annál inkább áll ez, mert egyrészt a *döntvény* az alsóbíróságokra is kifejezetten kötelező, másrészt az egyszerű elvi döntéshez, bárha ez kifejezetten csak a Kúria tanácsaira kötelező, a gyakorlatban, érthető okokból, természetsszerűleg az alsóbíróság is alkalmazkodik, ha csak nem akarja, hogy döntéseit mindenkor megváltoztassák. Gyakorlatilag tehát az elvi határozat is megszabja, hogy milyen «*legyen*» a jog.

Hogy az esetek egy részében, amikor a jog a gyakorlatban lassan alakul ki, nincs határozott időbeli cezura, az igaz. De viszont az irányváltoztató joggyakorlat eseteiben, amelyek közé a 844. számú elvi határozat is tartozik, pontosan megadja az időbeli cezurát maga az elvi határozat meghozatalának napja. E napig a régi gyakorlat volt az úr, e nap óta az új gyakorlat uralkodik.

A komoly érv tehát csak a 4. alatti, de ez az érv, mint már kimutattuk, az ügylet értelmezési konstrukcióval szemben is felhozható.

A jognak minden előzetes bejelentés nélkül való hirtelen megváltozása és azonnali visszahatása éppen az, ami a jogkereső közönségben a jog megbízhatóságában való csalódás érzését kelti fel, ami nem válik a jog tiszteletének és tekintélyének javára.

Ezért a relatív igazságosságnak, amely a jogszabályhoz való előzetes alkalmazkodás lehetőségét kívánja, tényleg az volna a folyománya, hogy a bírói gyakorlatban keletkező új jogszabály, legalább is azokban az esetekben, amikor az uralkodó doktrína szerint a törvény sem hat vissza, tehát különösen a kötelmi jog diszpozitív területén,³ ne hasson vissza a megszületése előtt keletkezett tényállásokra, tehát arra az esetre sem, amelyben az elvi határozat megszületik. Hogy ez miként lehetséges, hogyan oldható meg a feladat, hogy ennek ellenére az ügyfél értékes jogfejlesztő, kezdeményező tevékenysége ne váljék céltalanná és meddővé, ami viszont magát a jogfejlődést szorítaná bilincsbe, arra már jogászegyleti előadásomban 25 évvel ezelőtt tettem javaslatokat, amelyekről már akkor is meg voltam győződve, hogy csak oly korban valósítható meg, amelyben az állam az igazságosság teljesebb megvalósulásáért külön anyagi áldozatra is hajlandó. Javaslatom az volt, hogy irányváltoztató joggyakorlatot, vagyis új jogot azokban az esetekben, amelyekben az uralkodó doktrína szerint a törvény sem hat vissza, a bíróság csak döntvénnel alkothasson, amely a korábbi esetekre és így az adott esetre sem hat vissza, viszont az új jogszabály első kivívóját az állam kártalanítsa.

Ily megoldás mellett eltűnnének az ellentmondások és a jogban való fájdalmas csalódások, amelyek ma a bírói gyakorlatban kialakuló új jog megszületését kísérik.

Ez azonban a szőnyegen fekvő kérdés szempontjából nem lényeges. Lehet az ember abban a felfogásban is, amelyet indokolásának szövege szerint a 7618/1929. számú kúriai határozat is követni látszik, hogy a bíróság által alkotott új jog visszahat ugyan az egész friss esetekre, melyek bár a *döntés* előtt, de már feltehetőleg a bíróság új *felfogásának* létezése idejében keletkeztek, de nem hat vissza azokra az esetekre, melyek határozottan a múltban, vagyis jóval az elvi döntés előtt, kétségtelenül a régi jog és a régi *felfogás* uralma alatt jöttek létre. Igaz, hogy ez nem pontos cezura, de a jogban gyakoriak az úszó, lebegő határvonalak és éppen arra való a bíró, hogy az átmenet lebegő síkján megtalálja az irányadó vonalat.

Összefoglalva az eddigieket, a magam részéről a Kúriának nemcsak döntését, hanem indokolását is helyesnek tartom, sőt lelke-

sedéssel üdvözlöm a Kúria határozatában megnyilvánuló azt a szellemet, amely a régi fikcióval és jogászai hipokrizissal szakítva nyíltan bevallja, hogy a bírói gyakorlat adott esetben új jogszabályt is alkot és nyíltan hirdeti azt, hogy adott esetben az új jogszabály visszaható ereje igazságtalanság volna, a forgalom biztonságával, a kereskedelmi életben megkívánt bizalommal és jóhiszeműséggel ellenkeznék. A Kúriának ez a felfogása csak további kifejlesztése a Pp. 75. §-ának, amely szintén eltért a régi felfogástól akkor, amidőn törvényileg szabályozta a döntvénynek *vacatio legis*-ét és ezzel törvényileg is elismerte azt, hogy a döntvény új jogszabályt alkot.

Dr. Hevesi Illés.

Az «egyszerűsítés» bonyodalmai:*

XXX.

Mi a jelentése a «fellebbezési érték»-nek a Te. 35. §-ában?

E kérdés mikénti eldöntésétől függ, hogy a fellebbezés mindazokban az esetekben nyilvános előadás útján intéztessék-e el, amely esetekben a megtámadott rendelkezés tárgyának akár pénzbeli, akár pénzben kifejezhető értéke a jelenleg 2000 P-re korlátozott nyilvános előadásbeli értékhatárt felül nem haladja, avagy pedig hogy a készpénz, ingó dolog vagy munka teljesítése iránt indított perekben kívüli egyéb vagyoni jogi keresetekre hozott ítéletek elleni fellebbezések szóbeli tárgyalásra tartoznak akkor is, ha a megtámadott rendelkezés 2000 P-n alóli értékre vonatkozik?

Ennek a rendelkezésnek mélyreható jelentősége nyomban kitűnik, hogy ha a fellebbezésnek szóbeli eljárásról való elintézését a nyilvános előadás szabályaival egybevetjük.

Az 1893: XVIII. tc. — eltekintve a felek egyező kívánságától — nem ismert értékhatártól függő nyilvános előadást, mint kötelező eljárást s a 100 koronáig terjedő perekbeli ítéletek ellen felülvizsgálatot engedett.

A Pp. 513. §-a most hatályon kívül helyezett második bekezdése ezeket a pereket is nyilvános előadáson elintézendő fellebbezésre utalta, s a miniszteri indoklás úgy erre nézve, mint a Pp. 513. §-ának többi kötelező eseteire azt hozza fel, hogy a nyilvános előadás célja feleknek a fellebbezési tárgyaláson való megjelenését feleslegessé tenni, vagyis a költség elkerülhető szaporodását megakadályozni. Hangsúlyozandó, hogy a költségmegtakarítás érdekét tehát csak kisebb szubstrátumú perekben, vagy egyébként kisebb, könnyebb jelentőségű vitakérdéseknél látta irányadónak. Való, hogy ez az értékhatár részben talán a természetes fejlődéssel is, de túlnyomólag a háború elvesztésében ráncszakadt nyomorúság gyümölcseként mindig magasabbra, magasabbra emelkedett s a Te. életbelépte előtt már 1600 P-t elért, azonban még ez az értékhatár is messze elmarad a Te. 35. §-a szerint irányadó fellebbezési értékhatártól, s voltaképpen e kettő között nem csupán az összegek közti számszerű, hanem ennél sokkal fontosab jelentőségű más különbség áll fenn, mondhatni, hogy számszerűleg nem is hasonlítható a kettő egybe, mert hiszen a fellebbezési érték nagyon sokszor messze elmaradhat a perértéktől és esetlegesen.

A nyilvános előadásnak a Te. által nem érintett szerkezetében, a szintén igen jelentős és gyakran indokolt csatlakozás kizárása mellett, a fellebbezési szóbeli tárgyalással szemben az a legfontosabb korlátozottsága, hogy nyilvános előadásnál az elsőbíróság előtt nem érvényesített tények és bizonyítékok csak annyiban hozhatók fel, amennyiben hivatalból figyelembe veendő körülmények vagy annak megállapítása forog kérdésben, hogy az elsőbíróság az eljárásra vonatkozó valamely szabályt helytelenül alkalmazott vagy mellőzött.

Látnivaló, hogy a nyilvános előadás módjának ez a korlátja abból a feltételből indult ki, hogy csak olyan esetekről van itt szó, ahol csekély valószínűsége lehet az elsőbírói ténymegállapítás hiányosságának, a tárgyalás folytatása szükségének, tehát a feleket minden veszély nélkül el lehet zárni további tényállítások és bizonyítási indítványok előterjesztésétől. Azonban ez az elgondolás viszont csak kivételesen lesz találó azokban a perekben, amelyekben a 2000 P-s fellebbezési érték meglehet.

Ugyanis nem szabad elfelejteni, hogy azok az ügyek, amelyekről itt szó lehet s amelyekben a 2000 P fellebbezési értékhatár csak

³ Az uralkodó nézet ma még az egész személyjogban és örökjogban, továbbá a családjog túlnyomó részében és igen csekély kivételtől (dologi jogok szerzése és elévülése) eltekintve az egész dologjogban a törvénynek visszaható erőt tulajdonít.

* Az előbbi közl. lásd a 3., 4., 5., 6., 7. és 9. számunkban.

egy-, esetleg aránytalanul kis részét teendi ki a perértéknek, — különösen a Te. 4. §-beli perek pertárgyértékének a régebbi Pp.-beli perértékével való egybevetése mellett, szembevetésképpen — túlnyomó nagy számban nem liquid s nem kis tényállású ügyek, hanem bonyolult ténybeli és jogi vonatkozásokkal bírnak. Az esetek nagy számában feltehető ugyan, hogy a felek képesek már az elsőbíróság előtt azoknak minden oldalát felderíteni, nem szabad azonban azt hinni, hogy csak a felek vagy ügyvédjük mulasztásától fog az függni, hogy ha az elsőbírói ítélet után a fél még mindig kényszerítve látandja magát a további ténybeli előadásra s bizonyításra, hiszen nagyon gyakran csak az ítéletből derül ki a további tárgyalás elkerülhetetlensége.

Ami tehát megfelelő lehetett akár 1600 P-s perértéknél is, annak célravezető volta kétséges lehet általánosságban a 2000 P fellebbezési értéknél, de egész biztosan nem megfelelő az ilyen perek igen tekintélyes nagy számánál, egyszóval mindenütt, ahol feltehető, hogy bonyolultabb a tényállás.

Már most, ha a nyilvános előadás minden ügyben kötelező lesz, az ilyen esetekben a fél nem hozhatja fel azt, aminek felhozását az elsőbíróság előtt menthetően nem látta szükségesnek, nem jelölhet meg olyan bizonyítékot, amelyre ott ugyancsak nem volt szüksége, pedig pl. egy-egy generációra visszanyúló örökösödési perben nagyon gyakran igen nehéz a bizonyítékoknak az elsőbíróság előtti eljárás során való felkutatása, s nincsen mindig ok kétkedni abban, hogy a fél bizonyítékát éppen csak a fellebbezési tárgyalás idejére tudja megszerezni.

Nem lehet feltenni, hogy a törvényhozó ezt a különbséget ne mérlegelte volna, s ha már mérlegelte, hogy azt olyan jelentéktelennek tekinthette volna, hogy a nyilvános előadás mellett egyedül szóló perköltségmegtakarítást olyan jelentékeny előnynek ismerte volna fel, hogy azért érdemesnek tartotta volna az igazságszolgáltatás magasabb érdekét feláldozni s a perek egy nagy részében az egyedüli orvoslásul fennmaradó perújítást valósággal kikényszeríteni.

Arra bizonyára nem számíthatott, hogy hiszen majd a bíróságok ügyis megtalálják az útját annak, hogy szóbeli tárgyalásra utalják az ügyet, amikor annak a szüksége valóban fennforog, mert eltekintve attól, hogy ez mégis csak esetleg kérdése, de a Pp. 515—517. §-ai erre a legtöbb esetben nem is adhatnak módot. Ugyanis a felek a Pp. 515. §-a szerint kénytelenek előterjeszteni fellebbezési kérelmüket, tehát új tényállításokat s bizonyítékokat nem jelenthetnek be, holott pedig éppen ezekre lehetne szükség, hogy a bíróság a szóbeli tárgyalás szükségét felismerje.

Nem szükséges a fentiek után a szóbeli eljárás természetét is külön kifejteni, idevonatkozólag csak arra kell rámutatni, hogy a Te.-nek a költségzaporítás ellen tett intézkedései mellett az a szempont, amelyre a nyilvános előadás célszerűsége támaszkodhatott, ma már lényegesen erőtlenebb.

Ha tehát a fenti megfontolások a szóbeli tárgyalás megfelelőbb voltáról jogosultak, s ha nem lehet feltenni, hogy a törvényhozó szándékosan lebecsülte volna azokat, lássuk, hogy megállhat-e a Te. 35. §-ának az a magyarázata, amely minden megbecsülhető értékű vagyoni jogi perben a nyilvános előadáshoz ragaszkodik, s nem hajlandó megkülönböztetést tenni az ügyek egyébként valóban fennálló különbségű kategóriái között.

Ez a szakasz azt mondja, hogy szóbeli tárgyalás kitűzése nélkül kell elintézni az elsőbíróság ítélete elleni fellebbezést, ha a fellebbezési érték (24. §) nem haladja meg a fellebbezésnek szóbeli tárgyalás nélkül, nyilvános előadás alapján való elintézésére irányadó 2000 P értékhatárt. Az érték valószínűsítésére a Pp. 476. §-át megfelelően kell alkalmazni.

Mi tehát a fellebbezési érték?

Ezt a fogalmat a Te. 35. §-ában zárójelben idézett 24. szakasz alkotta meg, amennyiben ott kimondatott, hogy pénzfizetés, munkateljesítés vagy ingó dolog iránt indított perében az elsőbíróság ítélete ellen nem lehet fellebbezéssel élni, ha az ítéletnek fellebbezéssel megtámadni szándékolt 200 P-t felül nem haladó értékről dönt, s ennek az értéknek a szakaszban megjelölt körülírásához zárójelbe odailleszti a «fellebbezési érték» szavakat. A következő bekezdésben pedig azt mondja ki, hogy ez a korlátozás nem terjed ki az elsőbíróságnak olyan perekben hozott ítéleteire, amelyek tekintet nélkül az értékre, ki vannak véve a községi bíróság hatásköréből: végül az érték szükségessé válható valószínűsítésének szabályairól szól.

Tehát az a korlátozás, amely az elsőbírói ítélet elleni fellebbezésre vonatkozik, nem terjed ki a Pp. 758. §-a második bekezdése 1—6. pontjában felsorolt perekre, s bizonyára annak is van jelentősége, hogy a pénzfizetés, munkateljesítés és ingó dolgok fogalma a 758. § első bekezdéséből van véve.

Ezek után, hogy ha azokat a fentérintett szempontokat, amelyek a bonyolultabb, tehát mondhatni éppen a készpénz, munkateljesítés vagy ingó dolog kategóriáin kívül eső ügyekre nézve aggályossá teszik a fellebbezésnek a szóbeli tárgyalással egybe-fűzött jogoktól való megfosztását és nyilvános előadásra utalását, egybevetjük azzal a körülménnyel, hogy a törvényhozó a Te. 24. §-ában hasonló szempontoknak jogosságát, az ügyekben való különbséghez alkalmazkodás szükségességét elismerte, akkor a 35. §-beli hivatkozásnak lehet és kell azt az értelmet tulajdonítani, hogy az a fellebbezési érték fogalmát úgy veszi, amint azt a törvény maga megalkotta, t. i. a perek egy bizonyos féleségeinél alkalmazhatónak, a másik területen azonban kizártnak.

Igaz, hogy ez a magyarázat csak akkor kétségbevonhatatlan, hogy ha jogos a feltevés, hogy a törvényhozó az ügyek fentvázolt különbségét kellően mértékeltte; ebben azonban nem lehet kétkedni, s ha pedig mértékeltte, akkor az a következtetés is jogos, hogy a 24. § felhívásával éppen ezt akarta kifejezni.

Való ugyan, hogy a 24. §-beli fellebbezési érték a fellebbezés kizárására nézve volt megalkotva s a 35. § más vonatkozásban alkalmazza, t. i. megengedett fellebbezésekre, úgyde ez jelentéktelen körülmény a mellett, hogy a 24. §-ban fellebbezési érték csak bizonyos nemű keresetknél foglalhat helyet, tehát fogalmi kellékül lehet azt is tekinteni, hogy ezekhez a kategóriákhoz van kötve, mert más esetekben a fellebbezésnek nincsen korlátja.

Az általános törvényt magyarázati szabályok szerint pedig idézés esetén az idézett fogalom mindig azzal a teljességgel veendő alkalmazásba, amelyet az idézett hely ad neki.

De még ha ehhez a magyarázathoz férne is kétség, nem állítható az ellentétes magyarázat kétségbevonhatatlansága sem, tekintve azoknak a szempontoknak fontosságát, amelyek a szóbeli tárgyalás fenntartása mellett szólnak. Ha azonban a két felfogás mindenike tekintetében kétség van, akkor ugyancsak törvényt magyarázati szabály szerint a kivételnek tekintendő nyilvános előadás esik a nagyobb garanciát jelentő szóbeli tárgyalás mellett s a döntésnek az utóbbi javára kell szólnia.

Talán lehetne arra is gondolni, hogy a törvényhozó a bíróságok munkaterhe könnyítését e rendelkezésénél is fokozni akarta s magyarázó körülményül ez is figyelembe veendő.

Még ha ez a szándék valóban fennforgott volna is, amit kizártnak kell tekinteni, mert ilyen érdeknek az igazságszolgáltatás jószágát alárendelni nem lehet, akkor is rá kell mutatni arra, hogy ez a szempont bizvást elejthető. A Te. egyébként is adott annyi könnyítést, hogy a bíróságok munkaterhe belátható időn belül a normális mértékre süllyed a nélkül a csekély könnyítés nélkül is, amit a fellebbezésnek nyilvános előadása jelentene annál fogva, hogy a feleknek esetleg jogos újabb előadásai elől ennek esetén el lenne zárva az út.

A Pp.-beli nyilvános előadásnak nem is volt indoka a bíróságok munkaterhének apasztása, erre akkor nem gondoltak, miután azt nem ezen az úton látták előmozdítandónak.

A Pp. a békeidőknek alkotása volt. A mély szomorúság érzetével kell konstatálni, hogy szegények lettünk, takarékoskodnunk kell, s amit egy hatalmas teljében levő álladalom s közgazdasági élet megengedhetett magának, azt részben most fel kell áldoznunk. De éppen, mert muszáj lerombolnunk a régiből egyet-mást, nagyon kell vigyázni, hogy a rombolás csak a legelkerülhetlenebb mértékig terjedjen s a lebontásban is az élet iránti bizalom legyen irányító s ne a kétségbeesés, amely a menthetőt nem tudja elválasztani a feláldozandótól.

A bíróságoknak, amelynek tagjai túlnyomóan a Pp. és az azt megelőző sommás törvény nagy reformalkotásai mellett nőttek fel, kezében van a lehetőség arra, hogy e törvények egyik nagy elvét, a szóbeliséget megóvják olyan területen, ahol annak kirekesztése kétségbevonhatatlanul túlnyomóan hátrányt, az igazságszekerés magas szempontjának kisszerű érdekek előtti meghátrálását jelenti, talán nem csalóka tehát a remény, hogy a bírói gyakorlat a törvényhely vitás értelmét a szóbeli tárgyalásra kedvezően dönti el.

Nagy Antal.

Az ügyvéd felelőssége.*

Hol végződik az ügyvédi immunitás és hol kezdődik az ügyvéd felelőssége? Az egyik ezzel a kérdéssel foglalkozó törvényhely az ügyvédi rendtartás 47. és 62. §-a, a másik a becsületvédő törvény 17. és 18. §-a.

Az ügyészi és a bírói gyakorlat, különösen újabban, mind szűkebben kezdte értelmezni az ügyvédet megillető mentességet, viszont igyekezett kiszélesíteni az ügyvéd büntetőjogi felelősségrevonásának határait. Ettől független a fegyelmi felelősség, amely fennállhat az ügyvédnek olyan cselekménye esetében is, amely mentességi körébe beletartozik.

Régebben nem volt aktuális az ügyvédi felelősségről beszélni, mert az ügyvéd hivatása körén belül természetszerű mentességet élvezett. Az immunitást vagyis formális büncselekmények büntetlenségét nem is kell írott szabálynak biztosítani. Amint semmiféle törvény nem állapítja meg, hogy orvost nem lehet felelősségre vonni súlyos testi sértés büntetéseért, amidőn operál és levág egy beteg testrészt. A büntetlenségnek alapja az, hogy az állam tanítja az egyetemen és ezért ad neki diplomát. Cselekvése tehát nem jogellenes. Az állam funkcionáriusa a bíró. Amidőn ítél, nem követ el személyes szabadság megsértését, ha valakit szabadságvesztés-büntetésre ítél.

Ha az államhivatalnok téved és a bíró ártatlan embert ítél el, az ügyész ártatlan embert vádol: mégse hallottunk soha ezek felelősségrevonásáról beszélni. Ügyészt felmentő ítélet esetén sohasem vontak felelősségre hamis vádért.

Mert hallatlauul erős, természetes vélelem az állam funkcionáriusának jóhiszeműsége. Nincs az a téves vádemelés, nincs az a visszautasított vádirat, amely miatt akárcsak szóba kerülhetne, hogy az ügyész rosszhiszemű volt. Még azt sem hallottuk, hogy valaha bíró vagy ügyész gondatlan volt és e miatt felelősségre vonta volna őt valaki. Még fegyelmileg sem. Még kevésbé büntető úton.

Pedig hányszor fordul elő, hogy a nyomozó hatóság kizáróan a terhelő tanukat hallgatja ki és a letartóztatásban levő vádlott vagy védője a mentő tanuknak tömegét hiába kéri kihallgatni. Végre a főtárgyaláson kiderül, hogy a vádlottat fel kell menteni és a felmentést csak az teszi lehetővé, hogy az eddig mellőzött tanukat és bizonyítékokat most már figyelembe vették. Szóba került valaha ilyenkor az előző fázisokban eljáró köztisztviselő gondatlansága vagy felületesége, amelynek lehetne esetleg tulajdonítani, hogy a védelem indítványának nem adott helyt? Noha kizáróan e miatt volt a vádlott hosszú ideig letartóztatásban, existenciája tönkrement, családja koldusbotra jutott, ő pedig felmentő ítéletével a zsebében, a fogházban szerzett tüdőbajjal mehet az új életbe, ahol esetleg örök nyomorgás vár rá!

Bírói felelősség, ügyészi felelősség: főleg csak lelkiismereti felelősség.

Ezzel szemben az újabb időben az ügyvédi felelősségrevonásnak olyan példáit látjuk, hogy hivatásunk lassankint a veszélyes üzem fogalmához kezd közeledni.

Az ügyfél megbízásából írott levél nem egyszer zsarolási feljelentésre szolgált okul. A fél megbízásából történt alaptalan feljelentés miatt hamis vád címén fogtak perbe ügyvédet. A fél tényállása alapján cselekvő ügyvédet csalás miatt vádolták meg. Az ügyfél előadása szerint hamisan valló tanu vallomására tett megjegyzés miatt ügyvédet megbüntettek.

Külön lapra tartozik az a sok hatóságsértés, amellyel az ügyvédet vádolják. Ezzel szemben a hatósági ügyvédsértés gyakoribb és büntetlen. A legkorlátlanabb szólásszabadságot látjuk a bíró és az ügyész javára. Nem kell nekik a Bv. 17. §-a sem. Perben álló és peren kívül álló személyeket büntetlenül sértegethetnek. Felelőtlenül. És a teljes felelőtlenéget így valóban nem is törvényes alapon, hanem *hivatásából kifolyóan* élvező bírónak és ügyésznek néha még sincs sok érzéke az ügyvédi hivatás körén belül formailag ugyanilyen módon elkövetett büncselekmények mentességével szemben.

Ez a kérdés nemrégiben lezajlott két bűnügyben is felszínre került. Az egyikben az elsőbíróság háromévi fegyházra ítélte és letartóztatott egy kartársat olyan beadvány miatt, amelyet ügyfele megbízásából szignált. A felsőbíróságok azután felmentették. A törvényszéknek jogi álláspontja az volt, hogy az ügyvédnek

minden tényére bizonyítania kell, hogy ő jóhiszemű volt. A vélelem tehát e szerint a rosszhiszeműség.

A kir. Kúria legalább arra az elvi álláspontra helyezkedett, hogy nem rosszhiszemű az ügyvéd, ha ügyfelének előadását elfogadhatónak hihette. Ez a kúriai álláspont is *veszedelmes* az ügyvédségre.

Amennyire el kell hinnünk minden ügyészről, hogy az igazságot keresi és ha nem találja meg, akkor *jóhiszeműen tévedett*, ugyanúgy az *ügyvédekről is kötelességük ezt elhinni* azoknak a bírának és ügyészeknek, akikről ugyanezt minden ügyvéd feltételezi!

Egy kevésbé plauzibilis vádirat írójáról mindenki feltételezi, hogy nem tudva hamisan vádolt, hanem jóhiszeműen rossz úton kereste az igazságot. Ha az ügyésznek a körülményekből logikai szükségszerűséggel kellett látnia, hogy vádemelésnek nincsen helye és mégis vádiratot adott: akkor se beszél senki rosszhiszeműségről. Gondatlanságról sem. *Hát éppen az ügyvédnél legyen a rosszhiszeműségnek bizonyítéka az, hogy valami nem plauzibilis?*

E mellett az ügyvéd tévedésének rendszerint semmi komoly konzekvenciája nem lehet. Az ő elgondolását kontrollálja sokszor a rendőrség, az ügyész és a bíró. Ezeknek az egész hatósági apparátus rendelkezésükre áll.

És íme, annak ellenére, hogy az ügyésznek vagy a bírónak az államhatalom minden eszközt a kezébe ad, hogy puhatolja az igazságot, mégis *annyi a téves vádirat és a téves ítélet!* Mert emberek, tehát tévedhetnek. Éppen az ügyvéd legyen tévedéséért nyomban felelősségre vonható? A kir. Kúria álláspontja szerint a felelősségrevonásnak a határa ott van, ahol az ügyvéd hihetőnek tartja ügyfelének jogszerűnek tetsző előadását. De ne felejtjük el, hogy *az ügyvéd könnyebben hiszi, mint a bíró*, aki sokszor hajlamos arra, hogy az eléje kerülő vádlottat már eleve bűnösnek higgye és aki ezért önkénytelenül is tán nehezebben tételezi fel, hogy az ügyész téved, mint azt, hogy a védői álláspont a helyes. Az ügyvéd tudja, hogy felének érdeke, hogy az ügyvédnek az igazat és csak az igazat vallja. Nem tehet arról, ha ezt az érdeke ellen cselekvő vagy tudatlan kliens néha nem érzi át. Mint ahogy az orvos is megvan arról győződve, hogy a beteg igazat mond, mert ez a beteg érdeke.

Az ügyvédi rendtartás 47. §-a írja körül tulajdonképpen az ügyvédi rosszhiszeműség gondolatát, amidőn eltiltja a képviselőtől, ha ez az ügyvéd meggyőződése vagy az ügyfél kijelentett szándéka szerint mások jogainak kijátszását célozza.

Hogy az ügyvédben mikor ébred fel az a meggyőződés, hogy az ügyfél jogellenességet akar, éppoly kevésbé bizonyítható, mint az, hogy az ügyészben mikor ébred az a meggyőződés, hogy például a sértett feljelentésével csak zsarolni akar.

Mivel az ügyvéd általában sokkal könnyebben hisz, mint a bíró, tehát a bíró nem is lehet mindig alkalmas arra, hogy az ügyvéd fejével gondolkozzék és megállapítsa, hogy vajjon az ügyvédben ébredt-e az a meggyőződés a megbízójával való tárgyalásokon, hogy a fél jogellenességet akar. Ez is mutatja annak a szükségét, hogy az ügyvédnek a hivatásán belül elkövetett minden cselekménye fölött mindenekelőtt csak ügyvédek bíraskodhatnak. A helyes álláspont az, hogy büntető úton csak akkor legyen felelősségre vonható, ha rosszhiszeműségét ügyvédi testület állapítja meg és ezért engedi az ügyet a büntetőbíráshoz áttenni.

Ha az ügyvédnek büntető retorzióktól tartania kell és felelősségrevonástól kell félnie azért, mert esetleg az általa képviselt tényállás nem plauzibilis, sokszor nem teljesítheti kötelességét. A mai felelősségrevonási rendszer mellett nem elég, ha az ügyvéd jóhiszemű, hanem olyannak kell lenni a tényállásnak, amelyből a bíró is azt a következtetést vonja le, hogy az ügyvéd jóhiszemű volt. A kettő között nagy különbség van.

Az ügyvédnek kötelessége küzdeni felének álláspontjáért, amelyről sokszor nem tudhatja, hogy a vélt igazság vagy valódi igazság, avagy az igazság látszatába burkolt jogellenesség. Ebben az igazságkereső harcban az ügyvéd sokszor támadásokat kap és támadásokat oszt. *A párbaj szabályszerűségét a vád és védelem között a szabályok megtartása biztosítja.* E párbajszabályoknak: a bűnvádi perrendtartásnak biztosítania kell a teljes ügyfélegyenlőséget. Máskülönben a harc egyenlőtlen. És az ilyen harcban nemcsak az ügyvéd bukik el. Vele az igazság is.

A közelmúltban lefolyt egyik tárgyaláson a kir. ügyész a vita hevében becsületsértő kitételt használt a védővel szemben, aki ezért feljelentést tett. A büntetőjárásbíró a bűnvádi eljárás megindítását a Bp. 527. §-a alapján megtagadta, mert szerinte ha az ügyészek vagy bírák hivatali hatáskörükben eljárva, jog-

* A Bűnügyi Védők Egyesületének 1931. május 3-iki szegedi vándorgyűlésén tartott előadás.

ellenes magatartást tanúsítanak, úgy az 1871 : VIII. t.-c. értelmében a rendes bűnvádi eljárás útjára felelősségrevonásuk, illetve megbüntetésük csak akkor tartozik, ha hivatali büntetett követnek el. Így tehát az ügyész vagy a bíró által elkövetett rágalmozás vagy becsületsértés miatt csupán fegyelmi eljárásnak lehet helye.

Ez a határozat még nem jogerős és véleményem szerint a fel-folyamodó kartárs helyesen mondja, hogy a hivatkozott törvény egyáltalán nem célozza, hogy a kir. ügyésznek olyan tényei, amelyek nem vonhatók a hivatali büntettek *sui generis* deliktumának fogalma alá, *ki legyenek vonva a büntetőjogi megtorlás alól* és csupán fegyelmi úton legyenek megtorolhatók! Abból, hogy a Btk. az ügyésznek vagy a bírónak bizonyos tényeit — mint ahogy az ügyvédét is — szigorúbban minősíti és hogy a bíró vagy az ügyész más hivatali kötelességzéseit fegyelmi úton is megtorolhatók, még nem következik, hogy olyan törvénybe ütköző tényeik, amelyek nem hivatali büntettek, immunizálva legyenek a Btk., illetőleg a Bv. szankciói alól!

Hasonló dialektikával meg lehetne állapítani, hogy az ügyvéd se felelős a hivatása körén belül elkövetett bűncselekményekért, kivéve ha azok a Btk.-ban külön szabályozott ügyvédi büntettek. Arra az álláspontra is lehet helyezkedni, hogy amint az ügyvédi rendtartás nem mentesíti az ügyvédet a Bv. 17. §-a körén túl, úgy az 1871 : VIII. tc. se mentesíti a bírót vagy az ügyészt a hivatás körén belül elkövetett rágalmozás vagy becsületsértés alól. Mindkét álláspont törvényszerű és logikus.

De az lehetetlen, hogy az ügyész és a védő harcában az elhangzott *esetleg egyforma kifejezésekért* a védőt büntető úton lehessen felelősségre vonni, az ügyészt pedig csak fegyelmileg!

Helyes lehet az 1871 : VIII. tc. olyan értelmezése, hogy a bírót vagy az ügyészt csak akkor lehessen — hivatali büntettek esetén kívül — büntető úton felelősségre vonni, ha a fegyelmi hatóság őt kiadja. *De csak abban az esetben, ha ugyanez történik az ügyvédre vonatkozóan is* és az ügyvédi büntettől eltekintve csak akkor vonható felelősségre tárgyaláson vagy periratban elkövetett bűncselekmény miatt, ha ezt az ügyvéd fegyelmi hatósága helyesnek látja. Ezt a magyarázatot az 1874 : XXXIV. tc. legalább annyira megengedi, mint az 1871 : VIII. tc.

Az ítélkezés tökéletes volta el nem képzelhető másképp, mint úgy, hogy a felek egyformán felelősek vagy felelőtlenek az elhangzott vagy leírt kifejezésekért. De nem lehetséges az, hogy a bíró és az ügyész szólás- és cselekvésszabadságának korlátja csupán saját lelkiismerete legyen azon az alapon, hogy ők közhatósági jogokat gyakorolnak, az ügyvéd szólásszabadsága pedig a Bv.-nek mind szűkebbre vont korlátai közt mozogjon. Megfelelkeznek arról, hogy a mi megbízásunk is közjogi jogosítványból fakad. Az ügyvéd ugyanúgy mentes a formailag elkövetett bűncselekmény alól, mint a bíró vagy az ügyész, mert cselekedete éppúgy nem jogellenes. Hiszen arra tanított az állam az egyetemen és arra tettünk ügyvédi esküt, hogy a fél érdekét szóval és tettel képviseljük és az igazságnak bátor harcosai legyünk. Az igazságért való harc nem reális, ha az ügyvédi jogokat megnyirbálják, de az ügyvédi felelősség körét kiterjesztik.

A bűnügyi védők átérzik az igazi ügyvédi felelősséget. Ez a felelősség indít arra, hogy küzdjünk az ellen, hogy felelősségünket egyoldalúan és úgy értelmezzék, hogy az igazságszolgáltatás jósága adja meg az árát. Mert felelősek vagyunk mi is, ügyvédek, a törvények betartásáért, az igazság érvényesüléseért, a *haladó szellemnek az igazságszolgáltatás épületébe bevonulásáért*. És ha ezt elérni nem tudjuk, felelősek vagyunk azért, hogy legalább igyekezzünk megakadályozni, hogy modern szellem helyett a régi hatalmas törvényalkotásokat középkorba való novellák rombolják le.

Mert amint Csonka-Magyarország nem ország, úgy a csonka igazságszolgáltatás sem igazságszolgáltatás. Dr. Szőke Sándor.

A bíró-kinevezés fogalmában a kézbesítés a jogviszony teljességének nem belső megalapítója, hanem csak a jogviszony fogatbatételének külső módja.

A kir. közigazgatási bíróság 6870/1930. K. számú ítéletével, egyidőben, két jogi lap is foglalkozik. A Magyar Jogi Szemlében «Szükséges-e az államszolgálati jogviszony megalapításához a kinevező elhatározás közlése?» címen dr. Szász Béla igazságügyi

államtitkár a bíróság jogfelfogása ellen, a Jogtudományi Közlönyben pedig «A bírói kinevezések törvénye» címen Sagittarius a bíróság jogfelfogása mellett foglalt állást.

A dr. Szász Béla cikkének I. részében előadott tényállás szerint: «A tanácsköztársaság bukása után alakult kormány igazságügyminisztere azonban ezeket a függőben maradt kinevezéseket felülvizsgálta...» foglaltatik; cikkének III. részében a tényállást így közli: «...a tanácsköztársaság bukása után... alakult kormányzat igazságügyminiszteri (egyik) tisztviselője a népköztársasági kézbesítetlenül maradt egyes igazságügyi kinevezési okiratokat kiadott a kinevezetteknek, másokat pedig kézbesítetlenül visszatartott s irattárba helyezett». Amíg tehát az első legalább lehetett «felülvizsgálat», az utóbbi cselekmény nem «felülvizsgálat» volt és nem a miniszter személyes elhatározása és ténye. Szerintem a tényállásnak ez a része döntő fontosságú s így helyesbítése helyénvaló volt.

Helyesen mondta ki a közigazgatási bíróság, hogy «a bírói hatalom gyakorlásához való jogosítványt *egyedül* a kinevezés ténye adja meg». Helyesen azért, mert a kinevezés tényét az 1869 : IV. tc. 3. szakasza abban meríti ki, hogy az ítélőbírákat az igazságügyminiszter ellenjegyzésével a király nevezi ki, s azért, mert hogy a törvény sem többet, sem kevesebbet nem mond, amint abból elvenni, éppúgy hozzátenni sem lehet.

Az alkotmányjogi törvényeket magyarázatokkal tágitani vagy szűkíteni általában is nagyon veszedelmes; még inkább akkor, ha közjogi törvényhozásunk rendszere minden egyes esetben félreérthetetlen világossággal felsorolja azokat a külső-belső kitevőket, amiket az egyes közjogi cselekmények érvényességéhez megkövetel. Például alaptörvényeink (különösen az 1887 : LXVI. tc.) szerint a törvények érvényességének valóban kelléke a közlés (kihirdetés); de nem azért, mert az természetes és szükséges, hanem azért, mert ezt a többet — a szentesítéssel és min. ellenjegyzéssel — a törvény kifejezetten így rendeli. Az 1885 : VII. tc. 2. § c) pontja és 17. §-a értelmében az adományos főrendek királyi adományozása csak akkor hatályos, ha azután még meghívásuk királyi meghívó levéllel történt. Viszont számtalan más alaptörvényünk — köztük az 1869 : IV. tc. — a közjogi jogviszony megalapításához az államfő akaratánál s a miniszter ellenjegyzésénél többet nem kíván. Látjuk, hogy ahol a törvényhozó az államfő joglétesítő akaratnyilvánulásához a miniszter ellenjegyzésén felül még egyebet (közlést, kézbesítést s más formáságot) is megkíván, azt a törvényben mindig kifejezetten megrendeli. Ez a rendszeresség alaptörvényeinkben általános.

És ez a következetesség egészen természetesen folyik keletkezésükből. A kiegyensúlyozódó alkotmányos tényezők szükségképpen a legszorosabban körülhatárolják egymás hatalmi körét annak idején és így minden egyes közjogi cselekedetre nézve szükségképpen a legaprólékosabban meghatározták azokat az érvényességi kitevőket, melyekkel egymás hatalmi körét biztosították s egyben korlátozták, tehát szükségképp gondosan kizárták a kétségeket is. Egyenesen kizártnak kell tekinteni, hogy ezek az alkotmányos tényezők feleslegesen többet vagy kevesebbet juttattak volna, sőt engedtek volna kifejezésre juttatni a törvényben, mint amit akartak. Ezeknek az alaptörvényeknek tartalmát tehát csak az alkotmányos tényezők hatalmi körének sérelmével lehetne értelmezés útján tágitani vagy szűkíteni azon túl, mint amit maga a törvény mond.

Az 1869 : IV. tc. is kétségtelenül alkotmánybiztosító alaptörvény. Amikor tehát a meghozott törvény ennek a hatalomnak érvényesülését alkotmányosan a miniszter ellenjegyzésével korlátozta és kifejezetten semmi egyéb korlátozást nem állított ellene, annak nem lehet más értelme, minthogy a törvényhozó hatalom is nem is engedte s nem is akarta az államfőnek ezt a hatalmát kiterjedtebben korlátozni, mert ha igen; azt belevette volna magába a törvénybe. De mert nem vette: a bíró-kinevezés aktusánál a miniszter részvétele az ellenjegyzéssel kimerül. A miniszter megtagadhatja az ellenjegyzést; de ha ellenjegyzett, a kinevezés érvényén (egyoldalúan semmi esetre) többé nem változtathat. Ebbe a törvénybe tehát azt a benne nem lévő s nyilván céltudatosan bele nem vett további korlátozást is belemagyarázni, hogy az államfő kinevező akaratán s annak miniszteri ellenjegyzésén túl a kinevezés érvényessége még a miniszternek attól az egyoldalú további elhatározásától függjön, hogy a kinevezést kézbesíti-e vagy sem, és hogy a miniszter a kézbesítést egyoldalúan s egyszerűen meg is tagadhatja: nyilván azt jelentené, hogy a miniszter belenyúlhat az

államfő hatalmi körébe, a kinevezettet pedig, az államfő akarata ellenére, önkényesen megfoszthatja szerzett jogaitól.

Ebben a világításban szerintem már egymaga a törvény szövege megerősíti a közigazgatási bíróság értelmezésének helyességét.

A mondottak után szinte fölösnek látszik, hogy a bíróság, álláspontja helyességének támasztójául, az 1869: IV. tc. tiszta értelme mellett, még későbbi törvények törvényes magyarázatára is hivatkozott. Elég azért, ha csak utalok a közigazgatási bíróság indokolásának idevágó részére, amit még csak megerősít az 1893. évi IV. tc. 13. szakasz negyedik bekezdésének és az 1912: XXXV. tc. 20. szakaszának egybevetése, ami egész kétségtelenül igazolja, hogy a fizetés folyósítása abban az esetben is a kinevezés keltétől számítandó, ha a kézbesítés el is maradt volna.

Mindenesetre egészében megdől az a felfogás, hogy «Nekünk kifejezett törvényi szabályozás hiányában a kinevezési aktus céljából, jogi természetéből, valamint az általános jogelvekből vont következtetéssel lehet és kell tisztáznunk ezt a kérdést». A közigazgatási bíróság indokolása után s talán némileg fejtegetéseim figyelembevételével, egészen tiszta már, hogy a kérdés elbíráltatására nekünk igenis «kifejezett törvényi szabályozás» áll rendelkezésünkre az 1869: IV. tc.-ben, amelyik külső területről vont következtetésekre nem szorul. Tudjuk az 1869: IV. tc.-ből, hogy a bírót csak akaratával lehet kinevezni, áthelyezni, előléptetni stb. A bíró pályázata tehát nem valami kínálózás munkaalkalomra, hanem annak az akaratának kifejezése, amelyiknek kinyilatkoztatása nélkül a másik tényezőnek nincsen is módjában nyilatkoznia. A bíró-kinevezés tehát nem «az államfő egyoldalú, másához intézett jognyilatkozata», hanem éppen ellenkezően, a bírói hatalom jogviszonyának megállapítása kétoldalú akaratnyilvánítás eredményének látszik. Ha szabad erről a közjogi aktusról, legalább magánjogias vonatkozásaiban, az általános jog közönséges nyelvén beszélni, akkor azt olyan kétoldalúságnak nevezném, amelyikben az egyik fél akaratából eredő jogalapító ajánlatot a másik fél elfogadó akaratnyilvánítása bevezetett jogviszonnyá teljesítette. Következésképpen a kézbesítés (közlés, értesítés) nem jogalapító része a bíró-kinevezés jogviszonyának. *A kézbesítés nem a jogszerezés, hanem a szerzett jog megvalósulásának forgalomkörébe tartozik.* A miniszter joglétesítő akaratát az ellenjegyzéssel kimerült, a kézbesítés tehát nem lehet ebből az akaratból származtatható joga, hanem hivatalbeli olyan kötelessége az, amivel az államfő hiánytalan akaratát csak végrehajtja.

A közigazgatási bíróság ítékezésének tényalapja az volt, hogy: «A tanácsköztársaság bukása után alakult kormány igazságügyminisztere ezeket a függőben maradt kinevezéseket felülvizsgálván, hat kinevezett részére a kinevezési okiratokat pótlólag kiadta, a többi okirat kiadását pedig mellőzte.» Nem ismerte tehát a bíróság a valódi tényállást, amit dr. Szász Béla cikkének ebben a részében csak most tárt fel, amint következik: «... a tanácsköztársaság bukása után az alkotmány helyreállítására alakult kormányzat (egyik) igazságügyminiszteri tisztviselője... a népköztársasági kézbesítetlenül maradt egyes igazságügyminiszteri kinevezési okiratokat kiadott a kinevezetteknek, másokat pedig kézbesítetlenül visszatartott s irattárba helyezett».

A kir. közigazgatási bíróság ítéletében kimondta, hogy az alkotmányos kinevezések tekintetében megállapított elvi döntése a népköztársaság igazságügyi kinevezéseire is irányadó s a vitás kinevezések érvényesek — mégpedig az 1920: I. tc., az annak felhatalmazásából kiadott 2245/1920. M. E. rendeletnek a népköztársaság igazságügyi kinevezéseit további rendelkezésig ideiglenesen érintetlenül hagyó 2. szakasza alapján, és azért, mert ezekről a kinevezésekről további intézkedés nem történt.

A cikk ezt a bírói «kijelentést» alkotmányjogi szempontból aggályosnak tartja. S nyomban utána azt az általános bírálatot kockáztatja meg, hogy: «Úgy látszik, hogy a közigazgatási bíróságot állásfoglalásában nem annyira alkotmányvédő hivatása, mint inkább méltányosság vezette, amellyel az alkalmazottaknak illetményeikhez való jogait védeni szokta».

Ebben az esetben az igazságügyminisztérium aligha követelhet a bíróságtól alkotmányvédelmet. Mert a felderített valódi tényállásnak az alkotmányhoz semmi vonatkozása sincs. Saját személyében a minisztériumnak egyik tisztviselője sem «alkotmányos tényező», még akkor sem, amikor a miniszter megbízásából rendelkezik; alkalmazott, akinek önmagában még hatósága sincs. Ható-

ság és alkotmányos tényező egyedül a miniszter. Ilyen alkalmazottnak megbízás nélkül s önkényesen végzett saját ténye nem tartozik a miniszter felelőssége alá, ilyen cselekedetnek sem hatósági, még kevésbé alkotmányjogi hatóságok nem fűződhetnek.

«Kétségtelen, hogy alkotmányunk és az osztó igazság követelményeinek nem teljesen felelt meg...» síklík át a cikk az illető tisztviselő eljárásán, ellenben ezt az enyhén elismert «jogelleneséget» egészében a cselekménynek csak arra a részére akarja hárítani s a közigazgatási bírósággal is háríttatni, hogy a tisztviselő egyeseknek csakugyan kézbesített. Teszi ezt azért, hogy viszont a cselekedet másik részét — a többi okirat visszatartását — egyedül lehető jogszerűségnek feltüntethesse.

A cikk szerint a népköztársaság kormányának kinevezései annyira semmissék és érvénytelenek voltak, hogy az 1920: I. tc. megalkotásáig azokat «bárki» félretehette. «Abban tehát, — vonja le a következtetést — hogy a kormány tisztviselője ezeket... a kinevezéseket félretette, közjogellenes tény nem lehet felismerni.» Mondjuk, hogy nem. De akkor mi adta meg a közjogi érvényeséget azoknak a kinevezési okiratoknak, melyeket ez a tisztviselő mégis kézbesített? És méginkább, mire? micsoda alkotmányos aktusra alapítják joghatóságukat azok a bírák, akiknek ez a kinevezés szólt? Talán annak a tisztviselőnek hajlamosságára, aki «per sundám-bundám» eredetileg semmis kinevezéseket motu proprio emelt volna közjogi hatályú érvényes kinevezéssé?

Azon már túl vagyunk, hogy annak a tisztviselőnek ez az «egyéni akciója» híjával van minden alkotmányosságnak. De ha nem volna, akkor is semmis és érvénytelen, vagyis mintha meg sem történt volna. Ebből pedig nyilván következik, hogy akkor ezeknek a kézbesített kinevezéseknek jogi állapota is ugyanaz maradt, mint a ki nem kézbesítetteknek, tehát «függőben maradt» kinevezések maradtak mindmáig, amelyek hatályban osztoznak a többi «függőben maradtakkal.» Tehát a cikk értelmezésében ezek ma is eredetileg érvénytelenek.

Azok, akiknek az a tisztviselő kézbesítette a kinevezésüket, azok mind magasállású dignitáriusai az igazságszolgáltatásnak, akik aligha ismerik el helyesnek azt az érvelést, hogy eredetileg érvénytelen kinevezésük joghatályát egy tisztviselő felelőtlen ténye s nem magának a kinevezésnek alkotmányos volta adta meg. Továbbá ezeknek a kinevezéseknek ilyen értelmű minősítésére szükségképpen kihatna a belőlük folyó közhatósági rendelkezésekre is és messzemenő bonyodalmaknak adna táplálékot a jogbiztonság rovására. És nem utolsó sorban meggondolandó az is, hogy a kinevezésüktől — a cikk szerint — még elűthető személyek legtöbbje is szintén működő bíró, akikre ez az értelmezés s összehasonlítás súlyos capitis deminutiót jelentene — különösen erkölcsiekben.

És most áttérve arra az érvelésre, hogy az 1920: I. tc. alapján kibocsátott minisztertanácsi rendelet jogmegállapító rendelkezése a vitás kinevezésekre nem hatályos: az megdől már magában azon, hogy a rendeletben semmi olyan intézkedés nem olvasható, amelyik a hatályukban tartott kinevezések között akármilyen szempontból is megkülönböztetéseket tenne. A rendelet *valamennyi* igazságügyi kinevezésről beszél, jogfosztó értelmezést tehát csak magában a rendeletben foglalt különleges rendelkezés engedne meg.

Kétségtelen, hogy az 1920. évi I. tc. alkotmányos törvény s ezen törvény intézkedéseinek bírói védelme a m. kir. közigazgatási bíróság alkotmányvédő hivatása és kötelessége alá esik.

Ez a törvény rendelkezik az ú. n. népköztársasági kinevezések sorsáról, tehát a közigazgatási bíróság akkor, mikor egy alkotmányos törvény rendelkezéseit védi, alkotmányt véd és nem méltányosságot gyakorol.

A népköztársaságtól származó száz és száz bírói kinevezést és ezen túl más kinevezést tartott hatályban az alkotmányt helyreállító kormány. Bizonyosan abból a gondolatból indult ki, hogy a kinevezéseket előkészítő és foganatosító testületek működését és személyi összetételét a forradalmi kormány nem érintette és hogy ezek a kinevezések, legalább alakjukban, megfeleltek az alkotmányos formáknak. Az igazságügyminisztérium és a bíróságok személyzete is háborítatlanul teljesítette működését, a szokott tényezők tehát ezekbe a kinevezésekbe akadálytalanul befolyhattak, s az legalább is kétségtelen, hogy a budapesti kir. Ítéltábla elnökének meghallgatásával és jóváhagyásával történtek az itt vitás kinevezések. Érthetetlen tehát, hogy e néhány kinevezés miatt éppen az igazságügyminisztérium államtitkára száll szembe egyik legfőbb bíróságunk jogerős ítéletével s nyomtatékul még nyilvánosan

tekintélyét is hozzáadja, hogy a bíróságot más jogfelfogásra rávegye. Vagy ha érthető, akkor ezt csak az magyarázza, hogy vele az igazságügyminisztérium egyik tisztviselőjének menthetetlen botlását mentse.

Úgy vélem, a minisztérium a saját alkotmányvédő hivatásának jobban megfelelt volna, ha egy belsőleg is bölcsen és méltányosan elintézhető kérdés miatt nem ad alkalmat ítélkezésre a közigazgatási bíróságnak, vagy ha már adott, megnyugszik az ítéletben.

Végül az a terv, hogy ez a kérdés a minisztériumnak ezután kiadandó valami «értelmező rendeletével» döntessék el, aligha kapja meg a magyar jogásztársadalomtól az erkölcsi támogatást.

Dr. Boross Domokos.

Jogirodalom.

Dr. Tury Sándor Kornél: A biztosítási érdek szubjektív jellege.

I. A multban a kárbiztosítás tárgyának a biztosított tárgyat (ház, lakás, szántóföld stb.), életbiztosításnál a biztosítottnak életét tekintették és csak lassan derengett az elmélet által kitermelt az az igazság, hogy a biztosítás tárgya nem a testi dolog, nem az élet, hanem az az érdeke a szerződőnek vagy biztosítottnak, amely a kérdéses testi dologhoz vagy élethez fűződik.

Ennek az érdekelméletnek bő irodalma van és ma már mindenki helyesnek fogadja azt el.

Tury tanár úrnak ez a műve 104 lapon át foglalkozik ezzel, kifejtve nagy elmeéllel és a vonatkozó teljes külföldi irodalomnak is felhasználásával, hogy az érdek a biztosítás tárgya és hogy ez az érdek, amelyen a biztosítás alapszik, objektív vagy szubjektív, a szerint, hogy a biztosítás tárgyat tevő érdek csupán valami konkrét személlyel (alannyal) való vonatkozásban jön-e számításba, vagy pedig az érdeknek valamely meghatározott személyhez való ily vonatkozásától eltekintve, ettől a személyes vonatkozástól függetlenül is fennállhat-e. Az objektív felfogás abból indul ki, hogy a gazdasági javak a tulajdonosuk vagy birtokosuk személyétől függetlenül is védelemre érdemes értéket képviselnek és ennél fogva a csorbitatlan fennmaradásukhoz fűződő érdek, mint ilyen, biztosítás tárgyául szolgálhat. Ez az érdek, amit a gazdasági jószág már magábanvéve mintegy magában hordoz, — tekintet nélkül tulajdonosának vagy birtokosának személyére — az objektív érdek. A szubjektív felfogás pedig az, hogy a biztosítás tárgya csak egy határozott személynek az illető jószághoz fűződő érdeke lehet. Ahhoz tehát, hogy valamely dologhoz vagy jughoz fűződő érdek biztosításnak tárgya lehessen, szükséges, hogy vonatkozásban legyen egy határozott személyhez, ebben az értelemben szubjektív legyen.

A kétféle álláspontnak eltérők a jogkövetkezményei.

Nevezetesen az *objektív érdeken felépülő biztosítás* azt jelenti, hogy az érdekelt személyre nem kell, sőt nem is lehet tekintettel lenni sem a biztosítás megkötésekor, sem annak tartama alatt, sem annak megszűnésekor, tehát nem kell megjelölni a szerződés megkötésekor azt a személyt, akinek érdekében a biztosítást kötik, a biztosításon alapuló jogigény mintegy eldologiasodik, hozzátapad a dologhoz, mely az érdeket konkretizálja és a dolog megszerzője a dologgal együtt megszerzi a biztosítási igényt, biztosítottá válik és a dolog elidegenítésével ismét elveszti ezt a helyzetét. A dolognak teljes értékében való biztosítása, vagyis a tulajdoni érdeknek biztosítása esetében nem csupán a tulajdonos érdeke van biztosítva, hanem mindazoknak az érdeke is, akiknek a dolgon oly jogaik vannak, melyek ellentétesek a tulajdonos jogával és ennek érdekét a saját érdeküknek megfelelő hányad erejéig csorbitják. Ebhez képest ha ingatlan van biztosítva, mely terhelve van jelzáloggal vagy haszonélvezeti joggal, a biztosítás tárgya nem csupán a tulajdonosnak érdeke, hanem a jelzálogos hitelezőnek és a haszonélvezőnek konkuráló érdeke is, tekintet nélkül arra, hogy a biztosítás megkötésekor már fennálltak vagy csak később keletkeztek-e, mert a konkuráló érdekek csak együttvéve alkotják az ingatlan teljes értékét. A biztosító kártérítési kötelezettségének csak az a feltétele, hogy az illető dolgon fennálló érdek sérelmet szenvedett és közömbös, hogy az érdek kinek a személyében áll fenn a kötelezettség esedékességének időpontjában és hogy ez a személy azonos-e azzal, akit az érdek a biztosítás megkötésekor megilletett. A biztosító szolgáltatásának a tartalma tehát nem az a kár, mely a jelenlegi érdekeltet érte vagy az eredeti vagy egy későbbi érdekeltet érte, ha az érdek alanya még ő volna, hanem a kár

megállapítására a károsult személyétől függetlenül elvont mérték (közönséges érték, piaci ár, árfolyam) irányadó.

Ezzel szemben a *szubjektív érdeken alapuló biztosításnál* a jogkövetkezmények ilykép módosulnak: Az érdekelt személyt, az érdek hordozóját már a szerződés megkötésekor meg kell nevezni vagy pedig olykép megjelölni, hogy a káreset beállásakor meg legyen állapítható, tehát meg kell a szerződő feleknek az érdekelt személyében is állapotodniok. Az érdekelt személyének változása a jogviszony alatt ki van zárva, mert ha megszűnt érdekelt lenni, úgy már kárt sem szenvedhet. Ha tehát elidegenítették a biztosított dolog, a biztosítás a megszerzőre nem megy át. Ha többen vannak a dolog tekintetében érdekelve, az egyikük által kötött biztosítás csak az ő és nem a többi érdektárs javára is szolgál. A jelzálogos hitelezőre és haszonélvezőre tehát a biztosítás csak akkor terjed ki, ha ebbeli érdekeltségük már a szerződés megkötésekor állott és ha ebbeli minőségük a biztosítónak be is jelentetett. A biztosító kártérítési kötelezettségének előfeltétele az, hogy a szerződésben megjelölt személyt érje a káreset és a kötelezettség tartalma az a kár, melyet a szerződésben megnevezett vagy megjelölt személy szenvedett.

Ezekután szerző részletesen tárgyalja az objektív érdeken alapuló biztosítás előnyeit és — rendkívül mélyen szántván — jelentőségét a korábbi jogfejlődésben, valóságosan alapos monográfiáját adva a biztosítási érdek fogalmának, és az objektív érdek biztosíthatóságának jogi nehézségeit, amelyek arra vittek, hogy a modern biztosítási törvények a szubjektív érdek biztosíthatásán épülnek fel.

Hazai jogunkban Magánjogi Törvénykönyvünk javaslata (650. §) kimondja, hogy a *haszonélvezőnek* biztosítás esetében az elpusztult dologért megtérítés jár, a haszonélvezet tárgyának helyébe ez a megtérítési követelés lép. A *zálogjog* tekintetében a K. T. 451. §-a szerint a közraktári zálogjegy birtokosát a biztosítási összegre ugyanazon igények illetik, melyekkel a letett tárgy tekintetében bírt. Végrehatási törvényünk 66. §-a elsőbbségi kielégítési jogot ad a zálogos hitelezőknek a biztosítótól járó kártérítési összegre, de a jelzálogos hitelezőknek csak akkor, ha épületek biztosítottak tűzkár ellen. Az 1927: XXXV. tc. 31. §-a akként rendelkezik, hogy ha oly tárgy, melyre a jelzálogjog kiterjed, az ingatlan tulajdonosa vagy birtokosa javára tűz- vagy más kár ellen biztosítva van, a jelzálogjog kiterjed a biztosító ellen kár esetében támasztható követelésre. Az ingózáloggal biztosított hitelezők tekintetében hasonló rendelkezést tartalmaz a Mtj. 860. §-a; a hajó-jelzáloggal kapcsolatban a belvízi hajók lajstromozásáról és jogviszonyairól szóló 1927: IX. tc. 11. §-a; a gabonajelzálogjog tekintetében az 1930: XXII. tc. 23. §-a.

Hazai biztosítási jogunknak az a tétele, hogy a tulajdonos által kötött biztosítás külön kikötés hiányában csak az ügyletkötő személyes érdekét védi, de nem a többiek érdekét is, sem a kötelmi, sem a dologi jogosultakét. A haszonélvezőnek és a záloghitelezőnek külön törvények külön rendelkezésekkel adnak magánjogi védelmet. Erre a magánjogi védelemre azért van szükség, mert ők biztosítási jogi oltalomban nem részesülnek. A biztosítás hatálya ugyanis önmagában rájuk ki nem terjed, mert a biztosítás tárgya nem a dologban objektíve benne rejlő érték, hanem a dolognak a biztosított szempontjából fennálló jelentősége, vagyis az ú. n. szubjektív, alanyi érdek. A külföldi modern jogok ugyanezre az eredményre jutnak.

A biztosítási érdek szubjektív jellegének, melyet szerző helyesen elfogad, jogkövetkezményei általános magánjogiak és biztosítási jogi. A magánjogi következmény az, hogy a biztosítási szerződés érvényes létrejöttéhez hozzátartozik annak kifejezésrejutása, hogy kinek az érdekét védi a biztosítás. Biztosítási jogi következményeknek jelentőségük van a szerződés megkötése és a szerződési jogigény érvényesítése szempontjából. Nevezetesen megállapodás szükséges aziránt, hogy a szerződőnek saját vagy pedig másnak az érdeke biztosítható-e. Az, «akit illet», biztosításnál az érdekelt személye bizonytalan marad, de ebben meg kell állapodni. A jogérvényesítés szempontjából az a következmény, hogy az érdekelt személyének legkésőbb a kártérítés folyósításakor előtérbe kell lépnie, mert a biztosító csak határozott személynek, mint érdekeltnek tartozik fizetni, nem pedig egy előtte felismerhetővé nem tett személy javára.

A szubjektív érdeken felépülő biztosítás azonban a forgalomnak követelményeit nehezen képes kielégíteni. A gazdasági élet megkívánja, hogy a biztosítási szerződés hatályát függetleníteni lehessen

sen egy meghatározott érdekeltnek a személyétől abban az értelemben, hogy egy meghatározott személynek, mint szerződő félnek, a szerződése harmadik személyeknek is a javára szolgáljon. Azonban nem feltétlenül szükséges, hogy ezt a védelmet csak biztosítási jogi úton és eszközökkel lehessen nyújtani és hogy a szubjektív érdek elve feladassék. Akinek a dolog szolgáltatására kötelmi jogi igénye van, azt megvédi a tulajdonos javára kötött biztosításnál az ú. n. kötelmi jogi surrogációnak az az elve, hogy ha az adós a szolgáltatást lehetetlenné tevő körülmények alapján a tárgyért, melyet szolgáltatni tartozott, kárpótlást kapott vagy követelhet, a hitelező követelheti a kapott kárpótlás kiadását vagy a kárpótlásra irányuló követelés átruházását (Mjt. 1143. §). Itt nem biztosítási jogi, hanem magánjogi (civilis) védelemről van szó. A jogosultnak csak a biztosított ellen van igénye, az ő követelésének alapja nem a biztosítási szerződés, hanem a fentidézett magánjogi szabály. Akinek az illető dologon dologi joga van (zálog, jelzálog, haszonélvezet), azt a törvény azzal az elvvel védi meg, hogy a kártérítési összegnek vagy a biztosítási szerződésből eredő igénynek jogi sorsát azonosítja az illető dolognak a sorsával, minek folytán a dologi jognak (zálogjognak) hatálya kiterjed a dolog helyébe lépő biztosítási követelésre, illetve kártérítési összegre, másrészt pedig a jogosult (haszonélvező) a jogot közvetlenül a biztosítási igényen, illetve összegen szerzi meg, mint a dolog helyébe lépő surrogátumon — a dologi surrogáció elve alapján. Ez a védelem sem biztosítási jogi, hanem magánjogi. A védett dologi jogosult bizonyos jogviszonyba kerül ugyan a biztosítóval is, de erre a jogviszonyra nem a biztosítási szerződést szabályozó törvény, hanem a magánjogi szabályok intézkedései irányadók. Nem biztosítási jogigényük van, hanem a biztosítási követelésen ugyanaz a joguk, mely őket ama vagyontárgyon illette, amelyet pótolni a biztosító szolgáltatása van hivatva, tehát haszonélvezeti, illetve zálogjoga.

A biztosított dolognak *elidegenítése* esetében biztosítási jogi oltalmat nyújt a jog. A szubjektív érdek biztosíthatóságának elfogadott elvéből úgyis az következne, hogy az elidegenítéssel a biztosításnak meg kellene szűnnie: az elidegenítőnek nem volna kára, a megszerző pedig nincs tényleg biztosítva. Hogy a biztosítás-nyújtotta védelem meg ne szakadjon, a pozitív jogok elfogadták, hogy a dolog megszerzője belép a biztosítottnak a biztosítási szerződésből eredő jogaiba és kötelezettségeibe, vagyis magába a biztosítási jogviszonyba. Ez a védelem tehát valóban biztosítási jogi védelem, a dolog megszerzője a törvény erejénél fogva átveszi a biztosítással járó összes előnyöket és terheket és magán a biztosítási jogviszonyon más módosítás nem történik. Ha az objektív érdek volna biztosítható, ily rendelkezés megállapítására szükség egyáltalán nem volna.

A K. T. 484. §-a értelmében, ha a biztosított tárgy tulajdona, illetőleg a tárgyhöz való érdek másra ruháztatik át, a biztosítási szerződés minden jogokkal és kötelezettségekkel együtt átmegy az új tulajdonosra. Törvényünk tehát nem ad kötelezettséget a biztosító értesítésére, sem ennek és a megszerzőnek jogot a felmondásra és nem korlátozza az átszállást elidegenítési jogügylet esetére, mint ezt más jogrendszerek teszik.

Biztosítani tehát az eddigiek szerint csak szubjektív érdeket lehet. De a gyakorlati élet megkívánja, hogy a biztosítási ügylet megkötése alkalmával a kutatás a határozott érdekelt után és ennek valóságos kimutatása mellőzhető legyen, úgyhogy a gyakorlatban a szubjektív érdek biztosíthatóságának elve inkább csak a jogviszony lebonyolításával, a károsodás kimutatásával és a biztosító teljesítési kötelezettségével kapcsolatban lép előtérbe. Így az, aki valamely dolog tekintetében gazdaságilag érdekelve van, a tulajdonoson kívül a saját nevében és számlájára is köthet biztosítást. A tételes törvényhozások bizonyos kivételeket állapítottak meg méltányossági, célszerűségi okokból, a szubjektív érdek biztosíthatóságának elvétől. E kivételek a jelzálogos hitelező védelmét megállapító, az érdekelt személyében beálló változással kapcsolatos jogszabályokban és a biztosításnak abban az alakulatában jutnak kifejezésre, melyet annak javára, «akit illet», szokás megjelölni. Mindezeknek az a közös alapgondolata, hogy enyhíthessenek azok a hátrányok, melyek szükségképp együtt járnak a szubjektív érdek biztosíthatóságának elvével.

II. Az 1927 : XXXV. tc. szabályozza jelzálogjogunk reformját. Szerző kutatja, hogy e jogszabályokban mennyiben hatályosulnak oly szabályok a jelzálogos hitelező javára, melyek védelmét közel hozzák ahhoz a jogállapothoz, amely az objektív érdek bizto-

síthatóságának elvi elismerése esetében állna fenn. Műve második részében vizsgálja szerző ezt a kérdést és annak eredményeként azt kívánja kimutatni, hogy a törvény által nyújtott oltalomban sem látható az objektív érdek biztosíthatóságának elvi elismerése. Ily alapon tárgyalja a jelzálogos hitelező védelmét a biztosítással kapcsolatban — általános, jogtörténeti és jogösszehasonlítható szakaszokban — a jelzálogjogi kiterjedés előfeltételeit, a jelzálogos hitelező jogállását a kárkövetelés tekintetében, a jelzálogjogi kiterjedés rendes és rendkívüli joghatásait, jogállását a rendkívüli joghatások esetében, védelmét és a biztosítási érdek objektív jellegét.

A jelzálogos hitelező védelmét az elégett tárgyért járó biztosítási összegre a jelzálog fogalmából levezetni nem lehet. A gyakorlati élet, főleg a földhitel érdeke azonban a kiterjesztést feltétlenül megkívánja és a biztosító érdeke ezzel nem ellentétes. Szerző részletesen kimutatja a jogfejlődést ebben az irányban Németországban, Ausztriában és hazánkban. Nálunk a jelzálog kiterjesztésének kérdését a *biztosításból eredő követelésre* első ízben a végrehajtási törvény 66. §-a szabályozza és a kiterjesztést a tűzkárbiztosítási követelésekre szorítja, de ezt a korlátozást már a Mjt. 658. §-a mellőzi és az 1927 : XXXV. tc. 31. §-a is. A bírói gyakorlat azt a következtetést vonta le, hogy a biztosítási összeget vagy az épület helyreállítására vagy a jelzálogos hitelező követelésének törlesztésére kell fordítani, valamint hogy a biztosító a biztosítottnak nem fizethet ((P. V. 736. sz. elvi határozat, P. H. T. 436. sorsz.). A biztosító tehát liberál joghatállyal csak a biztosítottnak és a jelzálogos hitelezőnek együttesen fizethet és ahhoz, hogy a biztosító csak a biztosítottnak fizethessen, a hitelezőnek hozzájárulására van szükség. A biztosító köteles a jelzálogos hitelezőket a káresetről értesíteni és a biztosítottnak csak akkor fizethet a *Javaslat szerint*, ha a hitelezők ennek záros határidőben ellent nem mondanak. A jelzálogtörvény azonban a kiterjesztést attól teszi függővé, hogy a biztosító értesíttessék a jelzálogjog fennállásáról.

A követelés lejártá után a jelzálogos hitelező a biztosítottnak hozzájárulása nélkül is hozzájuthat a biztosító elleni követeléshez, ehhez a tulajdonos ellen végrehajtást kell vezetnie, melynek szabályait a 24,000/29. I. M. sz. rendeltnek 11., 12. §-ai állapítja meg. A Javaslat értelmében a jelzálogos hitelezőt az a jog is megilleti, hogy bírói közbenjárás nélkül szerezzen magának kielégítést. Törvényénél fogva fennálló zálogjog esetében ugyanis (és ilyen a jelzálogos hitelezőnek a zálogjoga a biztosító elleni kárkövetelése) ez a jog a zálogos hitelezőt kielégítési jogának megnyíltá után megilleti.

Ha a törvényhozó megáll a jelzálogos hitelező érdekének megóvásában azon a ponton, ameddig a zálogjogi elvek alkalmazása vezet, a földhitel előmozdításának hatályos eszközéről a biztosítással kapcsolatba nem lehet szó. A zálogjogi elvek alkalmazása egyedül nem képes kielégíteni a jelzálogos hitelező és ezzel a földhitel jogos érdekeit, hanem szükség van oly külön törvényi rendelkezésekre, melyek a zálogjogi elvekből folyó jogkövetkezményeken túlmenve, megvédik a jelzálogos hitelezőt az ellen is, hogy a tulajdonos a biztosítás egészét érintő cselekményeivel hiúsíthassa meg a törvényhozó által nyújtani szándékolt védelmet. A német és osztrák biztosítási törvények tartalmazznak is oly rendelkezéseket, melyek fenntartják a jelzálogos hitelezőnek jogát a biztosított jogvesztése, sőt a biztosítási szerződés semmisségének bizonyos eseteire is, úgyhogy a biztosító a vele különben jogviszonyban nem is álló jelzálogos hitelező irányában marad csak kötelezve. Nálunk azonban a jelzálogos hitelezőnek ily védelme nincsen meg. Ennélfogva a Jelzálogtörvény által nyújtott védelem minimális, mert tulajdonképpen csak a biztosító tartozásának zárolásában áll, de a tulajdonosnak egyéb oly rendelkezéseit nem zárja ki, melyek a hitelező zálogjogát csorbíthatják, sőt el is enyészthetetik. A jelzálogos hitelező rászorul védelemre a biztosított oly jogcselekményei ellen, melyek közvetlenül a biztosítási jogviszonyt a maga egészében ragadják meg és oly magatartásával szemben, melyek maguk után vonják vagy a biztosítási szerződés érvénytelenségét vagy a biztosított jogigényének elvesztését. Mert ma védtelen a jelzálogos hitelező, ha a biztosítási szerződés túlbiztosítás vagy többszörös biztosítás vagy a közlési köteletség megsértése folytán érvénytelen, vagy ha a biztosított a biztosítási esetet szándékosan idézte elő. A Jelzálogtörvény nyújtotta védelem tehát nem eléggé komoly.

A jelzálogos hitelező nem lévén részese a biztosítási jogviszonynak, őt közvetlen befolyás a kárösszeg megállapítására meg nem illetheti. Ebből folyólag az eladósodott biztosított előzékeny magatartásával elvonhatja hitelezői elől a fedezetet, vagy legalább csor-

bíthatja azt. Ez ellen védekezhetik-e a jelzálogos hitelező? Védekezhetik azon az alapon, hogy a kárösszeg nagyságához való hozzájárulás a perenkívüli egyesség jellegével bír és így az általános zálogjogi elveknél fogva el van vonva a tulajdonos egyoldalú rendelkezése alól (Mjt. 900. §), és hogy a kárkövetelés abban az állapotban tárgya a zálogjognak, amelyben az a szerződés rendelkezéseinek megfelelően fennáll és érvényesíthető. Ebből folyóan oly kárösszeget, mely a valóságos helyzet szerint járó összegnek mögötte marad, a záloghitelező magára kötelezőnek elismerni nem tartozik. A külföldi törvények szerint bizonyos felmondó, visszalépő és a biztosítást megszüntető egyéb nyilatkozatok hatása csak a jelzálogos hitelezővel való közlésük és ennek ellenmondásának elmaradása esetében áll be. Nálunk azonban ebbeli törvényi intézkedések hiányzanak.

A modern zálogjogi fogalmak szerint a zálog tárgyának a megszűnése nem szünteti meg a zálogjogot, hanem átváltoztatja a biztosító irányában közvetlenül hatályosuló joggá. A jelzálogos hitelező bíz a kifelé kifejezésre jutó ama tényállás valóságában, hogy a jelzálogra vonatkozóan biztosítási szerződés áll fenn és e bizalmában hitelez az ingatlan tulajdonosának. Utóbbi — mint biztosított — és a biztosító közti jogviszony oly alakulata, mely azt eredményezi, hogy a biztosítási védelem nem hatályosul, a hitelező előtt nem ismeretes. A hitelezőnek meg kell adni a védelmet azokra az esetekre, ha a biztosító megtévesztés címén vagy érvénytelenség miatt megtámadja a szerződést. Eltétel körül azonban sok a vita és kétség.

A 24,000/29. I. M. sz. rendelet 11. §-a szerint, ha a kéresem bekezdése után jelzálogos hitelező az ingatlanra végrehajtást vezet, a biztosítási kárösszeget a telekkönyvi hatóságnál le kell tenni és abból a bejelentéssel élt jelzálogos hitelezők akként részesülnek, mintha a kárösszeg a biztosított tárgy árverési értékesítéséből folyt volna be.

A jelzálogos hitelező részére a biztosítással kapcsolatban nyújtott oltalom oly jogállapotot létesít, mely bizonyos hasonlatosságot mutat azzal, mely akkor állna fenn, ha az objektív érdek nem biztosítható. Különösen a zálogjogi kiterjedésnek rendkívüli joghatásai azt a látszatot kelthetik, mintha azok az érdek tárgyilagossá jellegének volnának a következményei. Ezek a különleges jogszabályok azonban nem tekinthetők az érdek objektív jellegének kifejezőiként, mert utóbbi esetben nem volna szükség ezekre a külön jogszabályokra és az utóbbiak nem teszik a hitelezőt biztosítottá, sem a biztosítási jogviszony részesévé. A biztosításból eredő követelés ura a jelzálog tulajdonosa, a jelzálogos hitelező csak zálogjogot kap. A hitelező közvetlen jogviszonyba jut ugyan a biztosítóval, sőt közvetlen kereseti jog is illeti meg irányában, de ez nem a biztosítási szerződésből folyik, hanem a zálogjognak a következménye. Ez a közvetlen jogigénye ennél fogva nem biztosításjogi, hanem általános magánjogi. A törvényhozások áttörték ugyan a fokozott védelem érdekében az általános zálogjogi elvekből folyó azt a logikai követelményt, hogy a zálogjog léte függ a tárgyaként szereplő vagyontárgynak a lététől s hogy ehhez képest meg kell szűnnie a tárgy elenyészésével: e törvények értelmében a biztosító kötelezettsége fennmarad a zálogtárgy elenyészése után is. De ez az elhajlás a zálogjogi elvektől nem teszi a hitelezőt biztosítottá. A hitelező kívül áll a biztosítási jogviszonyon és csak bizonyos messzemenő magánjogi természetű jogok illetik őt meg a tőle idegen kárkövetelésen.

III. Tury tanár úrnak ez a terjedelmes monográfiája még a bő biztosításjogi irodalommal rendelkező nyugati államokban is nagy figyelmet keltene és kiváló megbecsülésben részesülne. Mint minden megnyilatkozásból, úgy itt is mélyen szánt és nagy tudományos apparátussal kíséri okfejtéseit és alapozza meg megállapításait. Ez a műve is biztosításjogi irodalmunkra nagy és jelentékeny nyereséget jelent.

Dr. Gold Simon.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Beszámítás a vállalkozónak az építkezési szerződésből származó követelésébe engedményezés esetén.

Az utóbbi hónapokban a Kúria több alkalommal döntött a következő tényállás esetében:

A vállalkozó az építkezési szerződésből származó követelését engedményezte. Az engedményezés után kitűnt, hogy a vállalkozónak a társadalombiztosító intézettel szemben tartozásai vannak s erre való tekintettel az építetű (város) a társadalombizto-

sítási járulékokat az engedményezett kereseti kimutatásokból levonta s a társadalombiztosítóhoz beszolgáltatta. Az engedményes erre pert indított az engedményezett ellen s hivatkozott arra a jogszabályra, hogy az engedményes a követelést abban az állapotban szerzi meg, amilyenben az az engedményezéskor volt, vagyis hogy az engedményezett az engedménnyel szembeni hatállyal csak azokat a követeléseket számítja be, amelyek már az engedményezéskor fennállottak.

A jelen alkalommal nem kívánunk kitérni arra a külön kérdésre, hogy minő kiváltságos helyzetben vannak a köztartozások az állam és a helyhatóságokkal szemben fennálló követeléseket illetően. A felvetett kérdésnek tisztán magánjogi alánnyal szemben fennálló vonatkozásait vizsgáljuk.

A Kúria a felperest elutasította s arra hivatkozott, hogy *«nem valamely összegszerűen meghatározott lejárt követelés engedményezett, hanem az az összeg, mely az építetű és vállalkozó között az engedményezés után is közvetlenül tovább folyó jogviszonyra vonatkozó végelszámolás eredményeként fog a vállalkozó járandósága gyanánt jelentkezni»*. (K. IV. 7328/1929. J. H. V. 10. Ugyanígy K. IV. 5785/1930. J. H. V. 19.) A Kúriának ezek a döntései az irodalmat is foglalkoztatták. A Polgári Jog f. évi április—májusi számában dr. Nagy Dezső a mellett foglalt állást, hogy csak az engedményezésig felmerült társadalombiztosítási járulékok lettek volna beszámíthatók.

A kérdésnek a Kúria által eldöntött eseteknél is sokkal nagyobb jelentősége van, mert kihat az építkezési szerződések egész komplexumára. A mai súlyos gazdasági viszonyok mellett mindennapos, szinte szabályszerűnek vehető az az eset, hogy az építési szerződés megkötése után a vállalkozó egész járandóságát arra a cégre (gyár, anyagszállító stb.) engedményezi, akitől az anyagot kapja. A vállalkozó és az engedményes között rendszerint titkos megállapodás létesül, hogy a vállalkozó az engedményes kezéhez befolyó összegből bizonyos % -ot visszkap a munkabérek megfizetésére, megélhetésére stb. Ezekkel az engedményezésekkel szemben az építetű majdnem védtelen, mert az engedményezéshez az adós (építetű) hozzájárulása nem szükséges, az hatályossá válik a vállalkozó és az engedményes közötti szerződéssel s az építetű egyszerű értesítésével, az engedményező levél bemutatása kapcsán. Még az is igen kérdéses, hogy szerződés útján ki lehet-e zárni az engedményezést, vagyis hogy érvényes-e az építetű és a vállalkozó közötti olyan szerződés, amely kiköti, hogy a vállalkozó járandóságát nem engedményezheti. A joggyakorlatban az ilyetárggyú megállapodás érvénytelenségét kimondó határozattal találkozunk: «A követelések átruházását szerződésileg kizárni nem lehet». (54/1903. D. T. 3. f. XXVI. 145.) Viszont a Mtj. 1919. §-a odautal, hogy az ilyetárggyú megegyezés megengedett. Az azonban bizonyos, hogy a mai krízisben az engedményezés kizárása a legtöbb esetben azt jelenti, hogy a vállalkozó nem kap anyaghitelt és így a munkát elvégezni nem tudja.

A vállalkozási szerződés az építetűnek különböző ellenköveteléseket biztosít, különösen ilyen az illetéknek, a társadalombiztosítási járulékoknak viselése, amelyekre nézve egyetemleges obligáció áll fenn, ugyancsak ilyenek a kötbérkövetelések is, amelyeket a vállalkozó által elvállalt különböző teljesítések biztosítására kötöttek ki. Ezenkívül az alapul szolgáló jogviszonyból származó sok más ellenkövetelése is lehet az építetűnek. Gondoljunk csak azokra az esetekre, amikor a vállalkozó nem szállít megfelelő anyagot, és a szerződés, de a törvényes jogszabálynál fogva is az építetű a vállalkozó költségére készítteti el a munkát, illetve annak egy részét.

Mindezek a követelések az engedményezés időpontjában, amely rendszerint az építési szerződés megkötését nyomban követi, még nem állnak fenn, az építetű nem is tudhatja, hogy lesznek-e ily követelései, hiszen azok túlnyomórészt csak a végelszámoláskor tűnnek ki.

Hova vezetne tehát az építkezési szerződéseknek ama jogtételnek merev alkalmazása, hogy csak az engedményezéskor fennálló követelések számíthatók be?

Helyes tehát a Kúria döntése, amely az építkezési szerződések-nél — s ez vonatkozik úgy az egységáras alapon, mint az átalányárban kiadott munkálatokra — az engedményezett összeget nem tekinti fix összegnek, hanem egy jövőben meghatározandó követelésnek, amelynek összegszerűsége az elszámlálástól függ. Ez a döntés nemcsak igazságos, de elméletileg is helyes. Mert igaz ugyan, hogy a szerződésben az építetű összeg fizetésére kötelezi magát, de csak bizonyos feltételek

mellett és ugyanakkor, amikor a vállalkozó is ezzel kapcsolatban vállal kötelezettségeket. A kölcsönös, egymással kapcsolatos kötelezettségek egyidejű teljesítésének jogelve odavezet, hogy vég eredményében az építető annak az összegnek fizetésére kötelezi magát, ami az elszámolás eredményeként a vállalkozó javára mutatkozni fog. Tehát csak ez az összeg engedményezhető.

Ez a döntés felel meg az engedményezéshez fűződő jogi hatás alap gondolatának is, hogy az engedményezéssel az engedményes csak azt a jogot szerzi meg, amely az engedményezőt az adóssal szemben megilleti.

A kérdés illetően való megoldása ellen az engedményesnek sem lehet komoly kifogása és nem érvelhet a hitelforgalom biztonságával. Elvégre aki építési vállalkozónak még le nem járt követelését számítja le, annak számolnia kell azokkal a lehetőségekkel, amelyek az építkezésekkel kapcsolatban felmerülhetnek s annak kockázatát vállalnia kell.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— Az országos ügyvédi értekezletet az illetékes hely ismét elhalasztotta. Nyilván azért, mert csupán akadémikus jelentőségű kérdésekről van szó, amelyek eldöntése nem is olyan sürgős. Nem sürgős sem annak a hét ügyvédnek, aki legutóbb lett öngyilkos, sem azoknak az ügyvédeknek, akik netán a jövőben vetemednek arra a könnyelműségre, hogy ily módon adják tanujelét türelmetlenségüknek, a helyett, hogy föltűnést nem keltő éhenhalással várnák be az illetékes helynek tervbe vett célirányos intézkedéseit. Lehet, hogy a közlegő képviselőválasztások szolgáltak okul a halasztásra, mert az egyébként oly nyugodt közhangulat harmóniáját valóban nem illene szeparatistikus kari sirámok hangoztatásával megzavarni. Lehetséges, hogy a nyári időszakot azért se tartotta az illetékes hely az értekezletre alkalmasnak, mert ilyenkor az ügyvédek amúgyis elszélednek, ki Ostendebe vagy Biarritzba, ki Sankt Moritzba vagy Gasteinba, s a demokratikus elv szigorú tisztelete nem engedi, hogy az ügyvédnymorúságról az érdekeltek részvétele nélkül határozzanak. Nem ismerjük a halasztás okát, de mégse tesszük föl, hogy az illetékes helynek kimeríthetetlen kodifikációs bőségszarujában, amelyet csak a gáncsoskodók szoktak Pandora szelencéjével összetéveszteni, ne akadna csodaszor az ügyvédkérdés hathatós megoldására. Talán nem szerénységtelenség, ha ezekhez egy ötlettel hozzájárulunk, midőn megfontolásra ajánljuk, hogy nem volna-e célszerű az öngyilkos ügyvédek numerus clausus-át megállapítani s ennek biztosítására, az angol jog példáját követve, az öngyilkosság kísérletét büntetéssel sújtani, aminek természetesen minősített esete volna, ha a cselekményt ügyvéd követi el.

— A cégjog körében hozott P. IV. 7618/1929. sz. kúriai határozat végleges szövegével kezünkben megállapítjuk, hogy az ítélet a tisztviselőkből lett igazgatósági tagokkal kötött szolgálati szerződések érvényes létrejöttének a kérdését nem dönti el kifejezetten, amennyiben csak azoknak az igazgatósági tagoknak a javadalmaszáról szól, akik «rendes működési körükön kívül külön megbízatás alapján különleges szolgálatokat teljesítenek». Ez az a határozat, amely alkalmat adott dr. Szladits Károly professzor úrnak arra, hogy a bírói gyakorlat visszaható hatályáról értekezzen (Jogt. Közl. 1931. 11. sz.). Szellemes bírálatával szemben a döntésnek az elvi kijelentés alkalmazásának időbeli korlátaiból merített indokai nehezen védhetők, kevésbé látszik ellenben elfogadhatónak az az indoklás, amelyet a kir. Kúria döntésének fenntartására a kir. Kúria említett indokai helyett ajánl. A kir. Kúria és a cégbíróságok általában az igazgatóságot nemcsak abban az esetben tiltják el attól, hogy tagjai részére díjazást megállapítson, ha az alapszabályok másképp nem intézkednek, hanem az alapszabályok felhatalmazásának ellenére is azon az alapon, hogy a tilalom a törvényből (a K. T. 179. és 182. §-aiból) folyik. Az alapszabályok «tüzetes körülhatároltsággal» csak magát a díjazást állapíthatják meg, de nem adhatnak felhatalmazást a díjazás megállapítására. A kir. Kúria következetes cégjogi gyakorlatban a régi alapszabályok ilyértelmű rendelkezésének, mint törvénybe ütközőnek, a módosítását is elrendeli. A kir.

Kúria döntése nem indokolható ekkép azzal sem, hogy a hallgató alapszabályokat a régi gyakorlat így értelmezte, mikor az új gyakorlat a beszélő alapszabályoknak ezt a szavát törvénytelennek minősíti. Ha a feleknek kifejezett akarata nem módosíthatta a törvény rendelkezését, akkor nem tehetette ezt a fennálló gyakorlatra történő hallgatólagos utalás sem. A kir. Kúria döntése, szemben a 844. sz. E. H. tételével, nem is indokolható jogászai következetességgel, hanem csak az eset különös körülményei alapján tartható fenn, amely tényállási elemek kizárhatják az elv alkalmazhatóságát. A történeti hűség megkívánja még annak a feljegyzését, hogy a sokat emlegetett 1927. évi Pk. IV. 732/927. sz. határozat, amely mint 844. E. H., a Polgárjogi Határozatok Tárába került, nincsen előzmény nélkül és nem tartalmaz merőben új gondolatot. Már az 1903. jún. 16-án kelt G. 66. sz. kúriai felülvizsgálati határozat is azt mondta ki, hogy a részvénytársasági igazgatóságnak «nem áll jogában az, hogy az illető részvénytársaság vagyoni megterhelésével magát vagy valamely tagját olyan vagyoni javadalmaszásban részesítse, ami az alapszabályokban nem foglaltatik vagy közgyűlés útján külön kifejezetten el nem határozatik».

— Az előzetes végrehajthatóság helyes értelmezésének kérdése (Pp. 674. §). A Tóth—Kartal polémia tárgyát képező ügyben újabb bírói ítélet hozatott. A polémia tárgyát az képezte, hogy helyt kell-e adni a végrehajtás korlátozása iránti keresetnek azért, mert az ideiglenes nőtartási perben megállapított tartásdíj összegét a bontóper bírósága leszállította és mert a bíróság ezen végzése a Pp. 674. §-a szerint azonnal végrehajtható, bár ezen végzés még nem jogerős.

A bontóperben hozott és a tartásdíjat leszállító ezen végzés kelte után lejárt első esedékes tartásdíjrészlet végrehajtásának korlátozása iránt indított keresetet Kartal kir. járásbíró azon az alapon utasította el, hogy a Pp. 674. §-ának ezen rendelkezése nyilvánvalólag arra az esetre vonatkozik, amidőn a bontóper bírósága az ideiglenes nőtartásdíj összegét felemeli, nem vonatkozik azonban arra az esetre, amidőn azt leszállítja.

A következő lejárt tartásdíjrészlet végrehajtásának korlátozása iránt indított keresetet Barsy Károly kir. járásbíró tárgyalta, aki a korlátozás iránti keresetet ugyancsak elutasította. Elutasításának indokaiban a Pp. 38. §-ára hivatkozik, amely szerint a végrehajtás felfüggesztésének vagy kisebb terjedelembre való szorításának csak akkor van helye, ha a végrehajtást szenvedő közokirattal bizonyítja, hogy azt a határozatot, amelynek alapján a végrehajtást elrendelték, jogerős bírói határozat megváltoztatta vagy korlátozta. Tekintettel arra, hogy a perbíróságnak a Pp. 674. §-a alapján hozott végzése még nem jogerős, mert az felfolyamodás alatt áll, a korlátozás iránti keresetnek hely adható nem volt.

— Jogosult-e az elmebeteg terhelt gondnoka az előzetes letartóztatás ellen felfolyamodni? Ezen a budapesti kir. büntető-törvényszék vizsgálóbírája által nemlegesen eldöntött kérdést a vádtanács helybenhagyta.

A vizsgálóbíró a B. I. 10,427/1930. sz. ügyben csalás és sikkasztás büntette miatt gyanúsított előtt kihirdette az előzetes letartóztatást rendelő végzést akkor, amikor már előtte feküdt az 1877. évi XX. tc. 28. §-ának a) pontja alapján (elmebetegség) a budapesti kir. törvényszék 1. P. 39,121/1929/15. sz. jogerős ítéletének hiteles másolata és az árvaszék gondnokrendelő véghatározata. A vizsgálóbíró közölve a végzést a gyanúsított nála érdeklődő (ügyvéd) gondnokával, utóbbi felfolyamodást jelentett be. A vizsgálóbíró a felfolyamodást hivatalból visszautasította «mert a gondnok nem tartozik azok közé, akik a Bp. 378. §-ának 4. bek. és a Bp. 383. §-a értelmében a gyanúsított javára végzés ellen felfolyamodással élhetnek». A visszautasító végzés ellen a vádtanács hozott felfolyamodást a vádtanács a Bp. 379. §-ának 4. bekezdése alapján elutasította, mert «a Bp. 380. §-ának 3. bekezdésében felhívott és a felfolyamodásnál is irányadó 387. § 1. bekezdése értelmében felfolyamodással csak a Bp. 383. §-ában említett személyek élhetnek, ezek között nagykorú terheltnek gondnoka megnevezve nincsen». Az indoklásban foglaltatik továbbá: «Egyébként is a terhelt gondnoka a 6. alsz. végzés fogalmazványára vezetett feljegyzés szerint ezen (az előzetes letartóztatásról szóló) végzést tudomásul vette». A vádtanács által hivatkozott feljegyzés érthetetlen, mert az előzetes letartóztatást a gondnok (ügyvéd!) nem vette tudomásul, hanem az ellen szóval és írásban felfolyamodott, a feljegyzés helyt nem álló voltát az is igazolja, hogy a vizsgálóbíró nem ebből — fennforgása esetén még csak nem is vitatható — az okból utasította

vissza a felfolyamodást. A vádtanács álláspontja szerint a gondnok előtt kihirdethető ugyan az előzetes letartóztatásról szóló végzés, de az ellen jogorvoslattal nem élhet.

Előáll tehát az a furcsa eset, hogy noha a Bp. az előzetes letartóztatás kérdésében kétfokú felfolyamodást enged: oly esetben, ha a terhelt elmebetegség miatt gondnokolt, a gondnoka előtt kihirdetett letartóztatást rendelő végzés kihirdetése pillanatában jogerőre emelkedik, a végzés kihirdetése tehát nem egyéb formalitásnál.

A bíróság elütötte a gondnokot a jogorvoslattól, noha az 1877:XX. tc. (V. fejezetének 1. pontja: «A gyámoltak és gondnokoltak képviselőjére nézve») 87. §-ában kimondja: «A gyám és a 28. §-ának a), b) és c) pontjai esetében a gondnok képviseli a kiskorút, illetőleg gondnokoltat minden peres és azon nemperes ügyekben, melyekben a képviselő nincs kizárva», a 88. § szerint pedig «A hatóságok által a gyámolt vagy gondnokoltak nevében a 87. §-ban megjelölt képviselők idézendők».

A konkrét ügyben hozott végzés jogerőre emelkedett, de a nyilvánosság elé bocsátom a kérdést, hogy megakadályoztassék a Bp. 383. §-ának helytelen magyarázata, amely semmi esetre sem fedheti a törvényhozó intencióját, aki nem akarhatta, hogy egy terheltre nézve kétfokú jogorvoslat csak papíron maradjon s a valóságban a jogorvoslattól elúttassék.

Meg kell még jegyezni, hogy nem is szabadlábrahelyezést, hanem gyógyintézeti elhelyezést kértem! *Dr. Vidacs Hugó.*

— Az **Ügyvédek Reformszövetsége** most tette közzé nagy-sikerű vitaüléseinek III. füzetét, amely a *Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatának ügyvédi vonatkozásaival* foglalkozik. A füzet *dr. Varannai István* elnöki megnyitója és *dr. Vészi Mátyás* bevezetője után *ifj. dr. Szigeti László* a javaslatnak személyi és családi jogi részével, *dr. Temple Rezső* a dologi jogi résszel, *ifj. dr. Nagy Dezső* és *dr. Rendes Ervin* a kötelmi jogi résszel és *dr. Dusády István* az örökjogi résszel kapcsolatos ügyvédi vonatkozású kérdésekről tartott előadásait tartalmazza. A függelék a Szövetség programját és célkitűzéseit, végül a háromszázat meghaladó tagok névsorát közli.

Természettani és természettudományi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarírók
Mikroszkópok és tudományos műszerek
legújtanysabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A CSŐDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfi Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 2 pengő 60 fillér

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György

a pestvidéki járásbíróság elnöke.

Dr. Paulay Gyula

büntetőtörvényészeti bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényészeti bíró

szerkesztésében.

Ára fűzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Ulein Antal konstantinápolyi kir. követségi titkár: Jog a békerevízióra. — Dr. Siechermann Frigyes budapesti ügyvéd: A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya. — Dr. Zoltán Emil budapesti kir. járásbíró: Tárgyi felelősség és kármegosztás. — Dr. Barsy Károly budapesti központi kir. járásbíró: Mi a lényeg? — Jogirodalom. Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: Dr. Meszlény Artur, Csődönkívüli kényszeregyesség és kényszerfelszámolás. — Szemle. Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXIV. 5. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIV. 6.

Jog a békerevízióra.

«A magyar államiság fejlődése, küzdelmei» című művében (Budapest, 1868.) Beöthy Ákos nagyon találóan vonja meg a jog és a politika közötti különbséget. A jogrend, szerinte, a hatalmi tényezőket nyugvó állapotban körvonalazza, míg a politika a jogi érvényesülés nagy folyamatát tünteti fel. Ebből a megállapításból folyik, hogy a relatív legjobb jogrend az lesz, mely leginkább vet számot a hatalmi tényezők egyensúlyával, mert csak ily módon érhető el, hogy azok minél tovább maradjanak «nyugvó állapotban». Az ideális jogrend viszont az, amely a «jogi érvényesülés nagy folyamatát» egy meghatározott pontban lezárja, stabilizálja. Az érdekek kielégültével, a szenvedélyek lecsillapultával a stabilizált jogállapot megszűnik politikai kérdés lenni és azzá csak előre nem látott körülmények előálltával válik újból.

A jogszabály alkotóinak azonban kétszer is meg kell gondolniok, mielőtt valamely fejlődési folyamatot lezártak minősítenek, mert mi sem veszélyesebb, mint végleg stabilizálni jelenteni ki egy oly jogállapotot, mely ellentétes erőhatásoknak csak ideiglenes szüneteléséből adódott és amely még távolról sem érte el az erők evolúciójának kiforrási pontját.

Ezért van, hogy a nemzetközi közjog, mely autonomisztikus jellegénél fogva az erők egyensúlyának képét mutatja, mindig idegenkedett ilyen ki nem forrott kérdéseket stabilizálni minősíteni. Ezen megállapításunk helyességét mi sem igazolja jobban, mint az a tény, hogy a nemzetközi jog kodifikálása, melyet illetőleg az 1899-i és 1907-i hágai konferenciákon történtek az első lépések, mind e mai napig nem volt képes pozitív eredményeket felmutatni. Ismeretes, hogy a Népszövetség kodifikáló bizottsága által 1927 végén mindössze három kérdés jelentkezett a kodifikálásra érettnék; ezek a következők: 1. a nemzetiségek, 2. a belvizek és 3. az államok felelőssége területükön lakó idegen állampolgárok személyében és vagyonában okozott károkért. Megjegyezhetjük, hogy e három «érett» kérdés kodifikálása még mindig nincs befejezve. (Lásd: Hunter—Miller: The Hague Codification Conference. — American Journal of International Law. Vol. 24, Numb. 4, 674—693 old.). Ha tehát három, általábanvéve nem igen nagyjelentőségű és az államok életérdekeit távolról sem érintő kérdés sem kerülhetett generális jogszabály alakjában nyugvópontra, miként lehetséges véglegesen elintézettnék és megbolygathatatlanak minősíteni oly kérdéseket, melyek nemcsak hogy ki nem forrtak, nyugvópontra nem kerültek, de a jelenleg létező jogállapot alkotása folyamán és azóta is állandóan egyes kártszenvedett államok kontesztációja alatt állnak. A Párizs-környéki békeszerződéseknek területi rendelkezéseire gondolunk és arra a pontra, melyet e rendelkezésekkel elért fejlődési stádium végére a Népszövetség Egyességokmányának X. cikkelye helyezett. («A Szövetség tagjai kötelezik magukat arra, hogy a Szövetség valamennyi tagjának területi épségét és jelen

politikai függetlenségét tiszteletben tartják és minden külső támadással szemben megóvják. Ha ily támadás vagy fenyegetés esete, avagy ily támadás veszélye bekövetkezik, a Tanács megfontolás alá veszi, miként kellene a fent megállapított kötelezettséget teljesíteni.)

Itt nem kívánjuk e cikkelyt hosszasan elemezni, ezt megtettük a trianoni szerződés területi rendelkezéseiről írt munkánk XI. fejezetében («La nature juridique des clauses territoriales du Traité de Trianon», Paris, 1928.). Jelenleg csupán azt kívánjuk kiemelni, hogy a nemzetközi jogi rendezések terén éppen a területi elhatárolások kérdése az, mely fokozott elővigyázatosságot igényel, mert ez az, amely leginkább vág az államok eleven húsába. Ez a megállapítás egyébként nem új; nagynevű politikusok és jogtudósok hangoztatták ezt időről-időre. Többek között Lord Curzon 1907-ben az oxfordi egyetemen tartott előadásában a következőket jegyezte meg: «Az államhatárok a borotva éléhez hasonlíthatók; tőlük háború és béke függ, nemzeteknek életet adnak vagy rajtuk halálos sebet ejtenek.» Sajnos, tizenkét év nem telt bele és a nemes lord kormánya által megvont határok tényleg éles borotva erejével ráérték a halálos sebet a világháború legyőzöttjeire és elsősorban Magyarországra. Az államhatárok helyes megvonásának fontosságát azóta a kártvallott nemzetek hangoztatják győzteseikkel szemben. A legjobb meghatározások egyikét a berlini «Tag» 1927. augusztus 28-i számában találtuk, mely az ugyanazon évi Interparlamentáris konferencián felmerült francia-német ellentétet foglalkozva, az államterület jelentőségét a következőkben fejti ki: «Az államterület lényeges alapja minden politikai aktivitásnak. Egy állam sem prosperálhat a nélkül, hogy birtokában ne legyen annak a területnek, melyre szüksége van. Amikor egy nép fejlődését természetellenes határok gátolják, ezen a bajon tisztán gazdasági eszközökkel nem lehet segíteni.»

A multban is előfordult, hogy a győztes által diktált békeszerződések igazságtalan területi rendelkezéseket tartalmaztak, de ami eddig nem történt meg, az az, hogy ily rendelkezéseket mintegy nemzetközi alaptörvényeknek dekretálva véglegeseknek minősítsenek és ezek megvédését a civilizált népek társadalmának kötelességévé tegyék. A békekonferencia történetírójának, Temperley-nek hatalmas művéből («History of the Peace Conference of Paris.» — Oxford, University Press, 1920, VI. vol.) kiviláglik, hogy az Egyeségokmány X. cikkelye Wilson eredeti fogalmazásában csak mintegy előszava volt a békerevíziót kilátásba helyező cikkelynek, de Clémenceau-nak sikerült ebből az előszóból önálló cikkelyt alkotni és ezt még a XVI. cikkelyben foglalt garanciákkal körülbástyázni. A békerevíziós cikkelyből a XIX. cikkely lett, mely oly óvatosan és kevésbé precízen van fogalmazva, hogy különös pesszimizmus nélkül megállapíthatjuk, hogy ezen az alapon aligha fog egy békeszerződés is revízió alá kerülni. («A Közgyűlés időnként felhívhatja a Szövetség tagjait az alkalmazhatatlanná vált szerződéseknek és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, melyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztetné.» Még ha érvényre is jut az a nagyon kontesztált felfogás, hogy a népszövetségi közgyűlés e címen hozandó határozatához nem kívántatik meg az egyhangúság, akkor is a közgyűlés határozata csak ajánlat-tételt jelent, melynek keresztülviteléhez az erő hiányzik... «l'Assemblée ne peut modifier aucun traité, les modifications des traités étant de la seule compétence des Etats contractants...» (A Népszövetség jogi bizottságának 1921. szeptember 28-án kifejezett véleménye. — Procès-Verbal de l'Assemblée 1921, 466. old.).

Az ajánlattétel formulája volt az a kábítószer, mellyel a békeszerződések alkotói a legyőzötteket elcsitították. A hirhadt 1920. június 6-i Millerand-féle kísérőlevél, mely Magyarország javára határkiigazításokat ígér, ugyanezzel a csellel élt. A határmegállapító bizottságok által megszavazott határkiigazítások végrehajtása céljából a Népszövetség tanácsa az érdekelt államoknak «jó szolgálatait» ajánlhatja fel. Arra vonatkozólag azonban, hogy a bizottsági határozattal elégedetlen állam mit tesz ezekkel a jó szolgálattal, nincs rendelkezés. Eredmény: a Népszövetség tanácsa 1922 őszén a magyar-jugoszláv határhelyen még csak fel sem ajánlotta jó szolgálatait, miután a szerb delegátus kijelentette, hogy kormánya a határmegállapító bizottság által egyhangúlag Magyarországnak visszaadni rendelt 18,999 lélekből egyet sem fog átengedni. Ez a realitás azon vérmes reményekkel szemben, melyeket annak idején a Millerand-féle kísérő-levélben foglalt ígéretekhez fűztünk. A XIX. cikkely alkalmasint ugyanígy fog bennünket kiábrándítani. Sohasem szabad szem elől téveszteni, hogy ellenfeleink nem azért alkották meg a Népszövetséget, hogy az a békeszerződéseket revideálja, hanem ellenkezőleg, hogy a jelenlegi jogállapotot fenntartsa. Amikor pedig a helyzet odáig fog érni, hogy a Népszövetség közgyűlésében meg lesz a hajlandóság a békeszerződések megváltoztatásának javasolására és erő is akad arra, hogy ez az ajánlattétel ne maradjon pium desideratum, akkor a Népszövetség nagyon valószínűen már nem is lesz meg mai formájában és a békerevízió megvalósulhat tőle függetlenül. A XIX. cikkelynek tulajdonképpen jelentősége csak az, hogy pozitív jogalapot nyújt a revíziós küzdelemhez, a nélkül azonban, hogy annak praktikus keresztülvitelét bármiben is elősegítené.

Szerencsére azonban az emberiséget mégsem lehet humánus mivoltából teljesen kiforgatni, azért is az Egyességokmány legominózusabb rendelkezése, a határokat lerögzítő X. cikkely eddigelé inkább azoknak ártott, akiket védeni volt hivatva. Ez a cikkely volt a legfőbb oka annak, hogy az Amerikai Egyesült-Államok szenátusa nem ratifikálta a békeszerződéseket, melyeknek az Egyességokmány integráns részét alkotja, és ez, valamint az ezt kiegészítő XVI. cikkely tartotta és tartja vissza még mindig az Egyesült-Államokat a Népszövetségbe való belépéstől. («Actuellement encore les milieux informés considèrent l'article X. comme le principal obstacle à l'entrée des Etats-Unis dans la Société des Nations.» «Rolin: «Oeuvre de révision du Pacte de la S. d. N.» — Revue de Droit International et de Législation Comparée. 3e série, t. III, 337. old.) Az Egyesült-Államok szenátusának ezt a visszautasító magatartását nem lehet kizárólag azzal magyarázni, hogy az Unió a szóbanforgó cikkelyeket ellentétben állónak ítéli meg a Monroe-doktrínával és Európának amerikai ügyekben való beavatkozásától tart. Az amerikai szenátus ratifikációs vitája («Hearings before the Committee of Foreign Relations». U. S. Senate 66-th Congress, 1-st Session. Washington, 1919. Senate Document 106.) világosan elénk tárja azokat a sokkal magasabb szempontokat, melyek a fentiekkel vegyesen a békeszerződések ellen hangolták a szenátus tagjait. Maga Lansing úgy nyilatkozott a szenátus külügyi bizottsága előtt, hogy a X. cikkely semmibevevése a nemzetközi demokrácia és az államok egyenlősége elveinek («abandonement of the principle of international democracy or the equality of States»). Hughes szenátor szerint a X. cikkely komolytalan («an illusory engagement»), ezért is felelősségük tudatában levő államok ennek nem vethetik alá magukat. Borah szenátor erkölcsstelennek («an immoral obligation») minősíti a X. cikkelyt, mire Wilson kénytelen volt e rendelkezésnek oly magyarázatot adni, hogy az csak az erőszakos területi változásoknak hivatott útját állni. («Article X was directed against the violent transference of territory from one sovereignty to another without consent of the League»). Minden hiába volt; 1919. júliusától 1920. márciusáig tartó vita folyamán a Párizsban összehívott békeszerződések megtörték az amerikai szenátorok józanságán, és pedig — ismételjük — elsősorban az Egyességokmány X. cikkelye miatt.

Kérdezhetjük, mi történt volna épp az amerikai kontinensen, ha az Egyességokmány X. cikkelyéhez hasonló rendelkezés útját állta volna az egyes államok közötti sokszor szükségszerű határkiigazításoknak? A beatus possidens-ek egy ily megszorításra támaszkodva, nyilvánvalóan vonakodtak volna területi viszályokat döntőbíróhoz elvinni, ami az államok között csak a gyűlölet magvát vetette volna el. Az Egyességokmánynak máris meg volt az az eredménye, hogy Chile és Peru közötti határkonfliktusban

(Tacna és Arica) az előbbi — birtokban lévén — a Népszövetség közgyűlése előtt a határkiigazítást jogosan követelő Peruval szemben teljes intranzigens álláspontra helyezkedett (lásd: Ottlik: «Annuaire de la Société des Nations», 1920—27, 339—42. old.) és az Egyesült-Államoknak 1925-ben történt intervenciója nélkül ez a kérdés alighanem még ma is függőben lenne. A multban más volt a helyzet. Épp az amerikai kontinens szolgáltatja a legépületesebb példákat arra, miként kell területi konfliktusokat, ellentétben a merev elzárkózás politikájától, döntőbírói útra terelni. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a lényegesebb területi viszályokat, melyek az amerikai államok között a Népszövetség megalkotása előtt döntőbírói útján békésen elintéződtek:

A viszályban álló államok:	Döntőbíró:	A rendezés időpontja:
Argentina és Paraguay	Hayes, az Egyesült-Államok elnöke	1878
Columbia és Costarica	Loubet, a francia köztársaság elnöke	1900
Costarica és Nicaragua	Cleveland, az Egyesült-Államok elnöke	1888
Argentina és Brazília	Ugyanaz	1895
Argentina, Bolivia és Chile	Buchanan, az Egyesült-Államok követe	1899
Mexico és Egyesült-Államok	Nemzetközi határmegállapító bizottság	1889
Guatemala és Mexico	Vegyes bizottság	1899
Bolivia és Peru	Az argentinai köztársaság elnöke	1909
Argentina és Chile	VII. Edward angol király	1902
Columbia és Ecuador	Vegyes döntőbírói bizottság	1907
Brazília és Peru	Vegyes bizottság	1907
Honduras és Nicaragua	A spanyol király	1906
Costarica és Panama	Loubet elnök, majd White amerikai bíró	1914.

A Népszövetség létesítése óta is már négy amerikai területi konfliktus rendeztetett békés úton, de végeredményben mind a négy a Népszövetségen kívül, noha az alatt felsorolt államok közül, Costarica kivételével, valamennyi népszövetségi tag. Ezek voltak a fentemlített Chile és Peru közötti konfliktus, a Panama és Costarica között újabb határkérdés (rendeztetett 1921-ben az Egyesült-Államok közvetítésével), a Venezuela és Columbia közötti határkérdés (rendeztetett 1922-ben a svájci Szövetség tanács döntőbírói határozatával), végül a Bolivia és Paraguay közötti incidens (rendeztetett a Népszövetség bevezető lépései után 1930-ban az uruguay-i kormány közvetítésével).

Részben az amerikai államok helyes jogérzéke, részben pedig az a körülmény, hogy a hatalmas Egyesült-Államok már praktikus szempontból is mindent elkövetnek annak megakadályozására, hogy területi viszályok ne legyenek amerikai népek között háború okai, arra vezetett, hogy az államok észszerű elhatárolása, ellentétben a civilizáltabbnak nevezett Európával, e kontinensen békésen zajlott le.

Néha azonban a jó is ragadós, nemcsak a rossz, ami azzal az eredménnyel járt, hogy a jelenlegi országhatárok lerögzítését célzó X. cikkelynek még Genfben sem volt sok sikere. Alig ült össze a Népszövetség első közgyűlése, mikor a kanadai delegáció 1920. december 4-én már e cikkely eltörlését indítványozta. Ez természetesen ebben a formában nem történt meg, — a Népszövetség nem dezavualhatta saját magát — de amit nem tehetett meg nyíltan, azt a kényszerítő körülmények hatása alatt megtette az interpretáció segítségével. A Commission des amendements au Pacte 1921. szeptember 9-i nyilatkozatában a X. cikkelynek a következő magyarázatot adta: «A X. cikkelynek nem célja állandósítani a legutóbbi békeszerződések által megvalósított területi és politikai állapotokat. Több jogszerű módok kínálkoznak e helyzet megváltoztatására. Az Egyességokmány erre lehetőséget nyújt.» Praktikus lehetőséget nem nyújt ugyan, amint láttuk, de ez ennél a pontnál nem lényeges. A lényeg itt abban áll, hogy maga a népszövetségi bizottság kénytelen volt beismeri, hogy a békeszerződés alkotói a X. cikkellyel túllóttak a célon, amiért is megkísérelte ennek jelentőségét legalább észszerű interpretálás révén csökkenteni. Valóban a történelem tragikomédiájának mondható, hogy a Népszövetséget először is az az állam tagadta meg, melynek elnöke — Wilson — azt kigondolta, az Egyességokmány legintranzigensebb cikkelyének, a X. cikkelynek élet pedig maga a Népszövetség volt kénytelen letörni!

«Puisqu'il est impossible d'adapter les faits aux principes formulés, il est nécessaire d'adapter les principes aux faits.» — (Miután

az események nem idomíthatók a kimondott elvekhez, szükségképpen az elveknek kell az eseményekhez idomulniok) — jegyezte meg a X. cikkely kapcsán nagyon találóan Dupuis párizsi jogtanár. Ebből a megállapításból azonban éppen az folyik, amit cikkünk elején hangoztattunk, hogy okvetlen kerülendő végleg stabilizálnak jelenteni ki egy oly jogállapotot, mely csak egy állomása a természetadta erők sokszor évszázados evolúciójának. Ha azt, amit Beöthy Ákos «a jogi érvényesülés nagy folyamatának» nevezett, jogszabály segítségével akarjuk guzsbakötni, a helyett, hogy inkább a békés megoldásokat elősegítő eljárási jog kiépítésével törődnénk, ez legfeljebb a jogszabály tekintélyét fogja csorbítani, de semmiképpen sem fogja megállítani a történelem útját.

Dr. Ullein Antal.

A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya.

Dr. Szladits Károly tanár úr e folyóirat folyó évi 11. számában megjelent cikkében kritika tárgyává tette a kir. Kúria P. IV. 7618/1929. sz. ítéletének az indokolását, mely a bírói gyakorlat megváltozása útján kialakuló új szabálytól a visszaható erőt megtagadja. Érdemben a professzor úr is helyesli az ítéletben foglalt döntést, de annak eltérő jogi indokolást kíván adni. A kérdésnek a professzor úr által kiemelt «érdekessége és jogszabálytani jelentősége» megérdemli a vele való további foglalkozást.¹

A) *Negatív rész.* Az eldöntött esetben egy szövetkezet igazgatósága díjazást állapított meg és utalt ki egyes (különleges szolgálatokat végző) igazgatósági tagoknak, a nélkül, hogy a közgyűlés ezen díjazást elhatározta, sőt a nélkül, hogy az alapszabályok az igazgatóságot ily díjazás megállapítására felhatalmazták volna. A Kúria ezt nem találta jogszabályellenesnek, mert a keresk. törv. hatálybalépése óta azon bírói gyakorlat állott fenn, hogy «az igazgatóság külön közgyűlési felhatalmazás nélkül is javadalmazást állapíthat meg ama tagjai részére, akik... különleges szolgálatot teljesítenek» — s habár ezen gyakorlattal az 1927-ben hozott és 1930-ban a P. H. T.-ban publikált 844. sz. E. H. szakított — «az igazgatóság hatáskörét megszorító ez az új jogszabály visszaható erővel» fel nem ruházható a közzétételt (1930) megelőző időre.²

Az illusztris cikkíró úr a Kúria legutóbbi hozott ítéletét «nem az új szabály vissza nem hatása következtében», hanem csak «a helyes ügyletértelmezés következményeképpen» helyesli és azt csak azzal tartja indokolhatónak, hogy a *forgalmi élet szokása* évtizedeken át akként értelmezte az alapszabályokat, illetve akként töltötte ki az alapszabályok netáni hézagát, hogy «ha az alapszabály mást nem rendel, az igazgatóság saját tagjai részére különleges szolgálatok fejében külön, az alapszabályban meg nem határozott díjazást állapíthat meg».

Ez az indokolás azonban igénytelen nézetem szerint nem lehet kielégítő és nem oldhatja meg a fennforgó kérdést. A 844. sz. E. H. ugyanis *nemcsak az alapszabályok hallgatása esetére* mondja ki, hogy «az igazgatósági tagok díjazásának megállapítása a közgyűlés elhatározási köréből el nem vonható», hanem az E. H. indokolása *törvénybe ütközőnek minősíti*, sőt «a részvénytársaságnak a cégjegyzékből való törlése szankciója mellett» módosítandónak mondja ki az alapszabályok illetően *kifejezett rendelkezését*, hogy «az igazgatóság külön megbízása alapján eljáró egyes igazgatósági tagoknak a díjazását az igazgatóság állapítja meg». A Kúria új gyakorlata tehát nemcsak ügyletértelmező vagy diszpozitív szabályt állapít meg, (amellyel szemben akár az alapszabályokra, akár az egyszerű forgalmi szokásokra hivatkozni lehetne), hanem *kogens* szabályt statuál (illetve magyaráz bele a törvénybe), amely kogens szabállyal szemben az élet gyakorlatára csak akkor lehet hivatkozni, ha az nem egyszerű forgalmi szokást, hanem a törvénnyel egyenlőrangú szokásjogi szabályt testesít meg. Ámde az illusztris cikkíró

úrra éppen azt, hogy a 844. sz. E. H. által elhagyott korábbi gyakorlat valóban szokásjogi tételt fejezett volna ki, nem ismeri el!

B) *Pozitív rész.* I. Szerény nézetem szerint a kérdéses kúriai ítélet indokolása helyesen állapította meg, hogy a 844. sz. E. H. a cégjog körében egy új szabályt állapított meg. (Hogy ez az új szabály máris jogszabály-e, továbbá, hogy ennek az új szabálynak az «életrehívása» és fenntartása akár jogilag, akár jogpolitikailag helyes-e, az egészen különálló kérdés.) S ez a szabály annyiban és azért is újnak minősül, mert a ker. törv. életbelépését követő mintegy 50 éven keresztül az volt a jogszabály (sőt talán most is az?), hogy a közgyűlés, mint a társaság autonóm szerve, nincs elzárva attól, hogy akár az alapszabályokban, akár külön határozattal felhatalmazhatja az igazgatóságot arra, miszerint saját tagjai részére (legalább is különleges szolgálatok fejében) díjazást állapíthasson meg, sőt (ez azonban a 844. sz. E. H. visszahatásának kérdésében csak alárendelt jelentőségű részlet) az alapszabályok hallgatása esetén is hatásköre van az igazgatóságnak ily díjazás megállapítására. Ez a szabály egyfelől a törvény világosnak elismert rendelkezésein, másfelől a törvényt állandóan ekként értelmező szokásjogi törvényt magyarázó emelkedett gyakorlaton alapult. Ennek a gyakorlatnak a kialakításában és a fenntartásában a bíróságok és maguk az érdekelt forgalmi körök egyaránt résztvettek, az opinio necessitatis úgy a cégügyekben hatáskörrel bíró állami szerveknél, mint pedig az érdekelt gazdasági rétegeknél egyaránt fennforgott. Ha a törvényt magyarázó szokásnak a jogforrási jellegét egyáltalán elismerjük, akkor nehéz volna éppen ettől a szokásos törvényértelmezéstől — mely nemcsak a bírói gyakorlatban, hanem az életben is élt félszázad óta — a «jogszabály» jelleget megtagadni. Ez több volt, mint egyszerű bírói gyakorlat vagy forgalmi szokás.³ Ha tehát a Kúria a legutóbbi időben eltért ettől a régi jogszabálytól, úgy az általános jogelveknek mindenképp megfelel az, hogy az új szabálynak nem tulajdonít visszaható erőt.

Ha ezzel szemben a professzor úr arra utal, hogy «egy-egy bírói határozat önmagában sohasem tekinthető jogváltóztató erejűnek», — továbbá, hogy a «szokásjogi tétellel való szembehelyezkedés ugyanolyan jogsértés, mint a törvénynek tudatos félretétele» — akkor ebből legfeljebb az következik, hogy a 844. sz. E. H.-ban kimondott szabály jelenleg még nem jogszabály, hanem csak új bírói gyakorlat, mely úton van a jogszabállyá való emelkedés felé, továbbá, hogy akkor, amikor a Kúria néhány év előtt eltért az eddigi anyagi jogszabálytól, akkor (kétségtávolan igen tiszteletre méltó indokokból) éppúgy «jogszabálysértés» történt, mint ahogy — az illusztris cikkíró úr által alapul vett jogforgalom szempontjából — a bírói törvényértelmezés és a szokásjog változása «jogsértések» nélkül el sem képzelhető s az ugyanazon jogkérdésben egyidőben ellentétes álláspontokat elfoglaló két kúriai tanács közül is az egyik «jogszabályt sért».

Szerény nézetem szerint helyesen indokolt tehát a kir. Kúria akként, hogy a cégjog eddigi szabályaihoz képest novumot, sőt ellentétet képező új szabályt nem lehet visszahatóan alkalmazni. Különös tisztelet illeti meg azt a bírói bölcseséget, amely inkább nyíltan megmondja, hogy itt egy újonnan keletkezett szabályról van szó, (aminek logikai korolláriuma aztán az új szabály jogszabályi jellegének kétségbevonhatása a szokásjogi kifejeződés beálltáig, — továbbá, a «jogszabálysértés» minősíthetős az új gyakorlatot inauguráló határozatok tekintetében) — semhogy (ezen logikai korolláriumok lehetőségének elhárítása végett) azon kényelmesebb konstrukciót, vagy helyesebben fikciót választott volna, miszerint az új gyakorlat nem új szabályt statuál, hanem csak az 50 év óta amúgyis fennálló, de eddig félreismert jogszabályt egyszerűen «felismerte».

II. A probléma azonban éppen akkor válik érdekesebbé, ha helyes volna az illusztris cikkíró úrnak az a kiindulópontja, miszerint a vonatkozó cégjogi kérdésben 50 éven át követett bírói gyakorlat nem tekinthető az illető kérdésben fennállott jogszabálynak, hanem csak egy most helytelennek felismert s helyesbítendő törvényértelmezésnek.

Szladits professzor úr a jogszabálynak, a bírói jogalkalmazásnak s a döntvénynek a fogalmából folyó «logikai szükségszerűségnek» tekinti, hogy mihelyt a bíróság felfogása a törvény helyes

¹ Cikkem megírása után jelent meg a problémával különös hivatottsággal foglalkozó dr. Hevesi Illés úrnak e lap 12. számában közölt cikke, mely azonban talán nem teszi tárgyaltanná hozzászólásomat.

² Megemlítem, hogy a 7618/929. sz. kúriai ítéletet ezen folyóirat 111. lapján ismertető közlemény nem egészen szabatosan idézi az ítélet indokolásának a szövegét. Abban nem foglaltatik a «mint a társaság tisztviselői» kitétel, nem mondható tehát, hogy «ezzel eldőlt a tisztviselőkből lett igazgatósági tagokkal kötött szolgálati szerződések érvényes létrejöttének a kérdése». (E részben a Kúria II. tanácsa ismételt az érvényesség elismerése mellett döntött az utóbbi években is.)

³ Sőt ha ezen szokás a törvénnyel ellenkezőnek is tekintetnék, úgy törvényrontó jogszokásként is érvénnyel bírna. A Trip.-ban és a P. II. 5235/1929. sz. kúriai ítéletben (Ker. Jog 1930., 189. lap) meghatározott kellékek fennforognak.

értelméről megváltozik (vagyis szerinte «felismeri» a tulajdonképpen már addig is fennállott jogszabályt), akkor ezen felismerést a multa is alkalmaznia kell s így «fogalmilag is képzelhetetlen, hogy a bírói gyakorlat változásának ne legyen visszaható hatálya» — illetve «a vissza nem hatás kérdése a bírói gyakorlat változásaira vonatkozóan egyszerűen tárgytalan, fel sem vetődhetik». Igénytelen nézetem szerint azonban ezt a kérdést merőben joglogikai alapon eldönteni nem lehet, hanem ez (mint az emberi cselekvésnek s itt jelesül az ítélkezésnek jogi helyességére vagy helytelenségére vonatkozó minden más kérdés is) csak vagy tételes jogi, vagy jogpolitikai nézőpontból bírálható el.⁴

Jogpolitika. Előbb jogpolitikai szempontból veszem szemügyre a kérdést, mert a kútfőinkben e részben található adatok némileg határozatlanok és ellentétesek lévén, a fennálló jogtételek megállapításánál, értelmezésénél iránytűül szolgálhat a jogpolitikai vizsgálódás eredménye.⁵

A jogrendet tisztelő, ahhoz alkalmazkodó, a jogszabályokat követő népnek (a gazdasági köröknek, a gyakorlati jogászoknak stb.), egyszerűen az «életnek» a nézőpontjából a törvénynek, szokásnak az az értelme képezi a mérvadó szabályt, amelyet a jogszolgáltatás szervei a kútfőnek tulajdonítanak, alkalmaznak, kikényszerítenek. Ha a bírói gyakorlatban tényleg alkalmazott szabály megváltozik, akkor ez — az «élet»-nek, a törvényhez alkalmazkodó polgárnak a szempontjából — ugyanolyan változást jelent, mint a törvény szövegének a megváltoztatása. Ugyanazok a jogpolitikai indokok, amelyek bizonyos kérdésekben a törvények visszaható erejének kizárása mellett szólnak,⁶ azt is indokoltá teszik, hogy az ilyen tárgykörű bírói gyakorlat megváltozása esetén — a változás előtti időben előállott tényállásokra, illetve jogviszonyokra — még a régi gyakorlatban elfogadott szabály alkalmaztassék utólagosan is. (L. erre nézve dr. Hevesi Illés úr meggyőző fejtegetéseit a Szladits professzor úr által is említett 1906. évi tanulmányában.)

Ezzel kivételt állítunk fel azon általános jogpolitikai kíváncsálgom alól, hogy a bíró a törvénynek, a jogszokásnak a *helyes* értelmét tartozzék alkalmazni. Magasrendű jogpolitikai okok (amelyek kifejtése itt nyilván felesleges) megkívánják azt, hogy habár valamely kérdésben határozott bírói gyakorlat alakult is ki, a bíróság ne legyen elzárva annak megváltoztatásától, mihelyt arra a meggyőződésre jut, hogy a törvénynek, a jogszokásnak más a *helyes* értelme. A vissza nem hatás fentebb tárgyalt kíváncsálgom tehát azt jelenti, hogy a multban előállott tényállásokra a bíró mégis a régi gyakorlatot, vagyis az általa *immár helytelennek tekintett* szabályt alkalmazza. Hasonló különösség azonban fennforog ott is, ahol a törvényhozó megtagadja a visszaható erőt az új törvénytől s így a bírót arra utasítja, hogy a multból eredő tényekre és jogviszonyokra továbbra is a «hatályon kívül helyezett», vagyis a törvényhozó által immár helytelennek felismert szabályokat alkalmazza! És megvan ez a különösség ott is, ahol a bíró ugyancsak a törvényhozó utasítására bizonyos tényálladékokra nem a törvényhozó által helyesnek tartott és hazai törvény erejére emelt szabályokat, hanem (a «közrendi klauzula» keretén belül) valamely külföldi jognak a szabályait alkalmazza (habár esetleg tartalmilag igazságtalannak tartja őket). A mellett gyakori eset, hogy a jelenre helytelennek felismert törvényértelmezés a multban fennállott viszonyok közt épp a törvény *helyes* értelme volt! Áttöri ugyan a bírói ítélkezést irányító jogszabályok egyszerűségét és harmóniáját az a jogpolitika indokolt kivétel, miszerint a bíró bizonyos tényálladékokra ne a törvénynek bizonyos időben tulajdonított helyes értelmet, a «fennálló jogszabályt» alkalmazza, hanem egy ellenkező tartalmú idegen törvényt, vagy egy hatályon kívül helyezett belföldi törvényt,

avagy egy korábbi bírói gyakorlatban helyes törvényértelmeként elfogadott, de ma már helytelennek tekintett szabályt; azonban az élet sokkal bonyolultabb s az igazságosság követelményei sokkal több különleges momentum figyelembevételét kívánják, sem hogy — épp ezen különösségeknek az elkerülése végett — a jogpolitikai helyességet feláldozzuk az egyszerűbb logikai konstrukciónak vagy az esztétikailag harmónikusabb formulázásnak.⁷

Az azután részletkérdés, vajjon a törvény jelenleg felismert helyes értelmének a korábbi gyakorlat ideje alatt előállt tényálladékokra és jogviszonyokra való visszahatását mindazon esetekben helyes-e kizárni, amely esetekben az új törvénynek sem helyes visszaható erőt tulajdonítani, avagy pedig a bírói gyakorlatot amúgyis «saját hatáskörében» megváltoztató bíróság esetenként a méltányosság szerint legyen hivatott elbírálni azt, vajjon az új gyakorlatnak («a törvény újonnan felismert helyes értelmének») tulajdonítson-e visszaható erőt.

Fennálló jogunk. A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény, mely a bírót a kútfők alkalmazására utasítja, a felvetett problémát homályban hagyja, mert nem mondja meg, hogy a bíró a törvénynek és szokásnak *melyik és minő értelmét* tartozik alkalmazni. (A Btk. 2. §-ára s az ahhoz fűződő judikatúrára alább utalok.) A Kúria azonban ismételt állást foglalt a gyakorlatváltozás visszaható erejének a kérdésében — például a következő esetekben:

1. Az 564. sz. E. H. kimondotta, hogy «a törvénytelen gyermek törvényes örökösödési jogosultságára a jelenleg hatályban levő joggyakorlat irányadó akkor is, ha az örökség megnyitakor ellenkező bírói joggyakorlat volt hatályban». (Az indokolás e részben annyit mond, hogy «ez a bírói gyakorlat a multa is kihatóan fejlődött ki s azok a kényszerítő okok, melyek e bírói gyakorlatot létesítették, határukban most is fennállanak».)

2. A 86. sz. polg. T. H.-ot megváltoztató 87. sz. T. H. meghozatala után ismételt felmerült ez utóbbi döntvény visszaható erejének a kérdése. E részben a P. VI. 7142/1925. sz. ítélet (Mj. T. 1926. 158. lap) «nem találta a méltányossággal megegyeztetetűnek, hogy a baleseti járadékkal terhelt fél a 87. sz. döntvényt megelőző időre is felemelt járadék fizetésére köteleztessék». (Az indokolás a méltányosságon felül még arra hivatkozik, hogy az adós a 87. sz. döntvény meghozataláig «a bíróság akkori jogi álláspontjának ismeretében teljes jóhiszeműen zárkózhatott el a felemelt járadék fizetése elől s méltán lehetett abban a vélelemben, hogy a korábban megítélt járadék szolgáltatásával kötelmet megszüntető hatállyal teljesítette»). A hasonló kérdésben később döntő P. VI. 4818/1926. sz. ítélet — obiter dictumként — azt mondja ugyan, hogy «a bíróságokat kötelező jogegyeségi és teljes-ülési határozatok a szokásjogi szabályokra nézve a jogtételek hiteles értelmezésével egyjelentőségűek és e hiteles értelmezés rendszerint visszaható erővel bír»; — ennek dacára ezen ítélet is kimondja, hogy «a Kúria a 87. sz. T. H.-ban alkalmazott jogszabálynak visszaható erőt nem tulajdonít s annak azokra a baleseti járadékokra való kiterjesztése, amelyek a 87. sz. T. H.-ig lejárta, ellenkezőnek a méltányossággal». A T. H. ily visszaható alkalmazása nemcsak számátalan már elintézett jogviszony újból való felbolygatásával volna egyértelmű, hanem az anyagi jogba is ütköznék. Sértené az anyagi jogot azért, mert azzal a jogbiztonságot védő anyagi-jogi elvvel is ellenkeznék, amely szerint mindenki kiindulhat abból, hogy cselekményeinek és mulasztásainak reánczéve terhelő jelentősége akként fog elbíráltatni, amint azt véghezvitelük idejében az állandó bírói gyakorlat és az ezt kifejezésrejuttató jogegyeségi és teljes-ülési határozatok megszabták. (Mj. T. 1927. 65. lap.) — A P. VI. 7646/1925. sz. ítélet szerint «nem volna méltányos a 87. sz. döntvény meghozataláig, mint a bírói helyesebb jogfelismerés ideje előtti időre nézve» a felértékelt marasztalás. (Mj. Dt. 1927. 1. lap.) — Hasonlóan döntött számos más ítélet is.

3. Miután a 94. sz. büntető T. H. az 59. sz. T. H.-ot megváltoztatta, a B. I. 3126/1926. sz. kúriai ítélet kimondotta, hogy az újabb döntvény a hatálybalépése előtt elkövetett cselekményekre a Btk. 2. §-a értelmében nem alkalmazható, mert az 59. sz. döntvény enyhébb «jogszabályt» foglalt magában. Dr. Degré Miklós kir. előtáblai elnök úrnak a Bjt. T. 1928. évi 2. számában közölt kritikája jogászilag kifogásolja ugyan a Btk. 2. §-ának alkalmazását olyan esetre, amikor «nem a törvény, hanem csupán a törvény alapján kifejlődött joggyakorlat iránya változik»; de «a Btk. szellemében» mégis úgy találja, hogy a Kúria ezen határozata «a legteljesebb mértékben megnyugtató s azt előreláthatólag az egész jogászvilág megnyugvással fogja fogadni». Ezzel szemben a 18. sz. bünt. J. D. akként döntött,

⁷ Mindinkább elismerésre talál az a jogpolitikai kíváncsálgom, hogy a törvény utasítsa a bírót, miszerint a kútfőnek a *mindenkori viszonyokra* (pl. társadalmi felfogásokra, szükségletekre, a közjó szempontjából értékelt célszerűségi momentumokra tekintettel megállapítandó helyes értelmét alkalmazza). A jogalkalmazás ilyen szabályozása mellett nyilván az a leghelyesebb, ha a bíró rendszerint azon idő viszonyaitól indul ki, amelyben az elbírálandó jogviszony vagy konkrét tényállás létrejött. — Ha tehát a bíró általában a törvénynek a — megítélendő tény vagy jogviszony előállásakor fennálló — «viszonyokhoz» képest megállapítandó értelmét alkalmazza, akkor a viszonyok (társadalmi szükségletek stb.) változása folytán bekövetkező joggyakorlatváltozás visszahatásának a kizárása (a viszonyok változása előtti időre) nem is kivételként, hanem általános szabály alkalmazásaként jelentkezik. Természetesen nem vonatkozik ez az érv olyan esetekre, amikor a joggyakorlat változása nem a «viszonyok» megváltozásának a következménye, hanem a bíróság annak a felismerésére jut, hogy a korábbi gyakorlat a saját korabeli viszonyokhoz képest is helytelenül értelmezte a törvényt. De akkor is indokolt a korábbi gyakorlat fenntartása a multbeli esetekre (a fent tárgyalt okokból.).

⁴ Gondolatmenetemet az alábbiakban csak vázolhatom. Annak részletes kifejtése s tüzetes megokolása csak e cikk határait messze meghaladó tanulmányban volna lehetséges.

⁵ Vizsgálódásunk csakis azon esetekre vonatkozik, amikor a bírói gyakorlatban élő szabály, az elfogadott törvényértelmezés megváltozik. Más kategóriába tartoznak azon esetek, amikor valamely addig tisztázatlan, kétes jogkérdést dönt el a gyakorlat, avagy pedig a gyakorlatban egyidejűleg élő ellentétes szabályok közül az egyik «legyőzi» a másikat.

⁶ Valamely tény jogtalan vagy jogos jellegének vagy jogviszonyt megszüntető hatásának a kérdésében annyira ritka, az új törvények visszahatása s a jogi írók a visszahatás kizárását ily kérdésekben annyira «természetesnek» tartják, hogy többnyire csak azzal foglalkoznak, vajjon az új törvény életbeléptekor fennálló jogviszonyok keletkezésére és tartalmára az új törvény mennyire hat «vissza». A bírói gyakorlat változásának a netáni visszahatása fokozott mérvben volna igazságtalan, ha az az előbb említett kérdésekre is kiterjedne.

hogy a cselekmény elkövetése után hozott döntvényt akkor is alkalmazni kell, ha a cselekmény elkövetésekor enyhébb rendelkezést tartalmazó döntvény volt hatályban, vagyis a szigorúbb irányú gyakorlatváltoztatás is visszahat.

4. Mint a joggyakorlat egyik igen jelentős és iránytmutató megnyilatkozására hivatkozom végül a Kúria elnökének elnöklete alatt legutóbb hozott s e cikk elején tárgyalt P. IV. 7618/1929. ítéletre, mely szerint «a forgalom biztonsága s a kereskedelmi életben megkívánt bizalom és jóhiszeműség kizárják, hogy az igazgatóság hatáskörét megszorító (s mint fent kimutattam, kogens jellegű!) új szabály» (joggyakorlat) visszaható erővel ruháztassék fel... s ezzel évtizedek lezárt üzleti élete a felforgatás veszélyének tétessék ki».

Ezekután úgy hiszem, hogy a felvetett probléma a szokásjogképző magyar bírói gyakorlatban — legalább is a magánjog terén — akként tekinthető eldöntöttnek, miszerint a bírói joggyakorlat megváltozása (irányváltozása) esetén (olyan kérdésekben, amelyekben a törvénynek sincs rendszerint visszaható ereje) az új gyakorlat által «felismert» vagy «létrehozott» szabály visszahatólag nem alkalmazható, kivéve, ha a méltányosság éppen a visszahatást indokolja.⁸ A visszahatás kizárása pedig azt jelenti, hogy az új gyakorlattal ellentétes régi gyakorlatban elfogadott szabály visszamenőlegesen továbbra is alkalmazandó.

Ellenérvek. a) Abban kétségtől van bizonyos ellentmondás, sőt súlyos inkonveniencia, hogy az eddigivel ellenkező új bírói gyakorlat, legalább is az első esetekben, rendszerint visszaható erővel jelentkezik, mert máskülönben aligha fejlődhetnék ki; hiszen a feleknek nem volna érdemes a joggyakorlat megváltozását, a bírói jogfejlesztést kiküzdniök, ha épp az ő ügyükben az új gyakorlat amúgy sem volna alkalmazható. Amíg tehát a jövő joga netán el nem fogadja dr. Hevesi Illés úrnak szellemes, de az állam részéről anyagi áldozatokat igénylő javaslatát, avagy míg más megfelelő megoldás nem történik, addig a magasabb jogpolitikai érdekek megkívánják, hogy a régitől eltérő új joggyakorlat legalább is az első esetben vagy esetekben visszahatólag alkalmaztassék; habár ez a régi joggyakorlat helyességében bízó felekre nézve igazságtalanságot jelent. Helytelen volna azonban ezen igazságtalanságot azáltal is fokozni, hogy ha az új gyakorlat már ki van küzdve, az az utóbb netán még felbukkanó régi esetekre is visszahatólag alkalmaztassék. Az inkonveniencia tehát nem a visszahatás kizárásában, hanem éppen abban van, hogy az irányváltozást magukkal hozó egyes esetekben a visszahatás megtörténik. A bíróságnak azonban módjában áll oda törekedni, hogy a judikatúra irányváltozása lehetőleg oly esetekben jusson kifejezésre és kerüljön köztudomásra, amely esetekben az konkrét sérelmet és méltánytalanságot a régi gyakorlatban bízó félre nézve sem involvál. (Pl. a fennforgó cégjogi kérdésben az alapszabályok bejegyzésére vagy módosítására vonatkozó perenkívüli határozatok útján.)

b) A fentkifejtettek nem állnak ellentétben a Ppé. 72. és 75. §-val. A döntvényeknek és elvi határozatoknak kötelező (illetve a 72. § szerinti) hatálya természetesen csak arra a területileg és időbelileg meghatározható körre vonatkozik, amely az illető döntvény szövegében netán kifejezetten meg van jelölve, vagy amely a döntvényekben foglalt szabályok területi és időbeli hatályára vonatkozólag — a jogrendszerben fennálló általános elvek értelmében megállapítható. Elvégre egyetlen döntvényre sem mondható, hogy az minden területi és időbeli korlátozás nélkül alkalmazást nyer a magyar bíróságok elé kerülő bármely esetben. A döntvény kötelező ereje tehát időbelileg éppúgy korlátozva van, mint a törvényé s az adott esetben külön eldöntendő kérdés, hogy ez a kötelező erő mely időponttól kezdve előállott tényálladékok elbírálására terjed ki.⁹

c) Ami végül Szladits tanár úrnak azt a megjegyzését illeti, miszerint «fogalmilag ki van zárva, hogy a bírói gyakorlat változása esetében napra meghatározott időbeli cezurával állhassunk

⁸ Túlesik e cikk keretén annak kifejtése, hogy szokásjogunk szelleme szerint a kútföket a mindenkor viszonyokhoz képest kell értelmezni. Ennélfogva oly esetekben, ahol a gyakorlat valamely kérdésben csak a viszonyok (társadalmi szükségletek, stb.) változására tekintettel változik meg, — vagyis, ahol a bíróság a multa vonatkozólag nem vonja kétségbe az illető kútfő akkori értelmezésének a helyességét — a kútfők értelmezésére vonatkozólag fennálló általános jogelveknek is az felel meg, hogy a multbeli tényekre és jogviszonyokra az akkori társadalmi szükségletekhez és felfogásokhoz képest helyes törvényértelmezés alkalmaztassék, vagyis az új gyakorlat visszahatása (a «viszonyok változása» előtti időre) ezen okból is ki van zárva.

⁹ A 87. sz. polg. T. H.-t, a 94. sz. bünt. T. H.-t s a 844. sz. polg. E. H.-t a multa nem alkalmazó, fent sorolt kúriai ítéletek meghozattak a nélkül, hogy a kérdés újabb, előzetes teljes-ülési, illetve jogegységi döntés alá bocsátott volna. Az illető kúriai tanácsok tehát nem láttak az elvi határozattól, illetve döntvénytől való «eltérést» abban, hogy azt a multa nem alkalmazták.

szemben», legyen szabad arra utalnom, hogy e részben a helyzet ugyanaz, mint az általa valódi szokásjognak elismert szabályok változása esetén. A szokásjogi szabályok változása esetén a visszaható erő kizárhatóságát a professzor úr sem vonja kétségbe. Ennélfogva ha az új jogszokás uralma alatt utólag felbukkannak olyan esetek, amelyeknél kétes, vajjon a régi vagy az új jogszokás szerint bírálандók el — úgy a bíróságnak esetleg naptárszerű pontossággal is meg kell állapítania azt, hogy mely naptól kezdve előállott tényállásokra terjed ki az új jogszokás hatálya. Ugyanúgy eldönthető az egyszerű «gyakorlat» megváltozása esetén is, hogy mely napig terjedőleg előállt tényekre és jogviszonyokra alkalmazandó még utólagosan is a régi gyakorlat.¹⁰

Dr. Sichermann Frigyes.

Tárgyi felelősség és kármegosztás.

Az általános magánjog szabályai szerint a kár megosztásának van helye, ha a kár bekövetkezése körül a károsultat is hiba terheli.

Ilyenkor bírói mérlegelés dönti el, hogy a szembenálló felek mily mértékben vétkesek vagy gondtalanok a kár előidézésében, egyaránt hibás-e mind a két fél, avagy az egyik túlnyomóan működött-e közre az események kialakulásánál jogellenes cselekményével vagy mulasztásával.

Ez adatoknak és az eset összes körülményeinek szorgos vizsgálata alapján dől el, hogy a felmerült kár helyrehozatala vagy viselése csak az egyik vagy mindkét félre nehezedik-e s mily arányban.

A hivatkozott jogszabály azonban csak az alanyi felelősségnél érvényesül, míg tárgyi felelősség esetében nincs helye kármegosztásnak azon a címen, hogy a károsult is hibás, mert állandó bírói gyakorlatunk értelmében a tárgyi felelősséggel tartozót csak a károsult kizárólagos hibája mentesíti.

A gyakorlat alapfelfogása szerint a mindenkit megillető jogvédelem megköveteli, hogy a harmadik személyek tulajdonát veszélyeztető üzemre való jogosultsággal a veszélyből eredő kárért való felelősség együtt járjon akkor is, ha az üzemet hiba vagy vétkesség nem terheli.

Kiinduló pontja pedig e gyakorlatnak az 1874: XVIII. tc., mely ugyancsak a vaspályavállalatok felelősségéről rendelkezik, de határozmányai a technika fejlődésével párhuzamosan kiterjesztettek az összes veszélyes üzemcsoportokra.

Hogy bíróságaink ezt az elvet mily rideg szigorúsággal és következetességgel juttatják érvényre, annak megvilágítására szolgáljanak legfelsőbb bíróságunk döntéseiből az alábbi példák.

I. A 12 éves gimnazista felperes két egymással szemben haladó terhes szekér között szaladt át az úttesten. Csak a két szekér közül kiérve látta meg alperes gépkocsiját, amely a két szekeret — az úttest közepén 10—15 km sebességgel haladva — akkor kerülte meg. A sofőr túlkölt, a kis fiú erre egy pillanatra megállott a kocsii előtt, majd félreugrott, de a sárhányó elütötte.

A Kúria megállapítja ugyan a felperes nagyfokú gondatlanságát, de arravaló tekintettel, hogy alperesi auto az úttest közepén haladt s a két terhes lófogató kocsival találkozva sem mérsékelte a menetsebességet 10—15 kilométeren alul, kimondotta alperes kártérítési kötelezettségét.

II. A szecskavágónál megsérült gyermek balesete miatt a felügyeletet elmulasztó szülőt megbüntették.

A Kúria ennek ellenére kimondotta, hogy ez a körülmény a szecskavágó üzembentartóját nem mentesíti a kártérítés felelőssége alól.

III. A vasúti kocsii ajtaja robogás közben kinyílt, abból kizuhanó s halálos balesetet szenvedő utas özvegye által indított per-

¹⁰ Külön óhajtanék foglalkozni azon elméleti kérdéssel, hogy a joggyakorlat változása esetén egyfelől a régi, másfelől az új szabály mennyiben tekinthető (és pedig «primär», avagy «secundär», «subordinált») «jogszabály»-nak, vagy valamely egyébfajta szabálynak, — továbbá, hogy amikor a bíróság a korábbi jogviszonyokra utólag még a régi gyakorlatban elfogadott szabályt, törvényértelmezést alkalmazza, úgy «jogszabálytanilag» minő jellegű normát alkalmaz. Ezen kérdésnek mikénti eldöntése azonban sem a fenti jogpolitikai, sem a pozitív jogi vizsgálódást nem érinti; számos eset van, amikor a törvényhozó utasítására a törvény «közvetett tartalma» gyanánt a bíróságok olyan szabályokat is alkalmaznak, amelyek önmagukban véve nem jogszabályok. Az említett elméleti kérdés megválaszolása természetesen attól függ, hogy a társadalmi és állami életben élő vagy élni hivatott normák mely körét nevezzük «jogszabályok»-nak — amely terminológiai kérdés az érintett normák mikénti rendszerezésével függ össze. (A jelenségeknek, normáknak bizonyos tömege azonban többféle, olyan módon is rendszerezhető, amely rendszerezések és azokkal kapcsolatos meghatározások egyaránt «helyesek».)

ben a vasúttársaság kártérítési kötelezettsége megállapított, mert a sérült becsített állapotban volt s ezért a kalauz által a kocsiból el lett volna távolítandó.

E példából kétséget kizáró módon kitűnik, hogy az üzemtartó legparányibb gondatlansága, mulasztása, elnézése elégséges kártérítési kötelezettsége megállapításához.

A gyakorlat alapjául szolgáló 1874: XVIII. tc. 57 esztendő. Megalkotása idején a technika mai állása még a jövő század fantasztikus, mosolykeltő regénye volt.

Hol volt akkor még az autó, repülőgép, kormányozható lég-hajó; gondoltak-e elődeink a közlekedési kódexre?

A villamosság, mint pusztán világítási eszköz is a kísérletezés gyermekei között járt, hát még a villamosenergia felhasználására alapított közlekedési eszközök, gyári gépek, háztartási gépek.

Az 1874: XVIII. tc. keletkezését megelőző időkben a veszélyes üzem fogalma, éppen a technika fejletlensége és így a személy- és vagyonbiztonság megsérthetéseinek nagyobb valószínűsége és lehetősége miatt, hallatlanul tiszteletreméltó volt. A szigorú szabályozást az tette valószínűsíthetővé, hogy a vasutak még nem voltak megbízhatóak, másrészt pedig a vaspályatársulatok monopolisztikus előnyöket élveztek.

A mai kor gyermekének életfelfogása szerint azonban a veszélyes üzemmel való találkozások megszokott, mindennapi. Annnyiféle ma a veszélyes üzem, az életszükségletek megnyilvánulásainál oly gyakori a ráutaltságunk, hogy ismerjük őket, sőt a legcsekélyebb műveltségű emberrétegek is képesek felismerni az üzem veszélyességét és a gondossággal járó módjaival is tisztában vannak.

A technika rohamosan fejlődik. E fejlődés mérhetetlen perspektívákat rejteget a jövő méhében, de e fejlődésre, mely a legnehezebb akadályokat is félretolja, a mai gazdasági berendezkedés mellett szükség is van. E szükségesség elől nem szabad kitérünk, a fejlődést nem szabad indokolatlanul megakasztani, leláncolni. A jogszabályoknak a fejlődő életviszonyokhoz kell alkalmazkodniuk. Az említett 57 esztendő törvény nem tarthat lépést az élettel s az ezen nyugvó bírói gyakorlat bénítólag hat.

Azt, hogy a fejlődés útja elől el kell hárítani a zavaró akadályokat, bizonyítja a nemzetközi légügyi egyezmény, amely a légiközlekedés előmozdítása érdekében, áttörve az eddigi uralkodó felfogást, kifejezetten megengedi, hogy a légijárművek az általuk szállított személyek és javak tekintetében kizárják a tárgyi felelősséget és azt az alanyi felelősség keretei közé szoríthassák.

Az ellen nincs kifogásunk, hogy kisebb mértékű károkozatlán is megállapítsa a kár részbeni előidézőjének felelőssége, sőt az üzem veszélyességére s így a kifejtendő gondosság fokozott voltára való tekintettel a szigorúbb elbánás elve kell is, hogy érvényesüljön, de határt kell szabnunk s nem szabad addig jutnunk, hogy a bírói gyakorlat az objektív felelősségre való hivatkozással eltérje a károsult gondatlanságát, könnyelműségét s őt tehermentesítve, szinte jutalomban részesítse.

Beszéljünk százalékokban. A fentebbi példából megállapítható tényállás szerint a sérült legalább 90%-ban hibás, az üzemtartó legfeljebb 10%-ban, mégis — a kizárólagosság a sérült terhére nem lévén megállapítható — a felmerült kár 100%-ában marasztaltatik az, aki annak felmerültére csak 10%-ban szolgáltatott okot. Hiszen a jogalap megállapítottán, az összecszereléssel kapcsolatban a bíróság a mérv szempontjából már nem vizsgálja a jogalappal összefüggő kérdéseket.

Mint említettük, helyes, ha a veszélyes üzem szigorúbb megítélés alá kerül. Tehát adott esetben nem kívánjuk, hogy egy a tízhez állapíttassék meg a kárviselés aránya. De nem volna megokolt az említett példánál legalább a kármegosztás gondolatával foglalkozni?

A jogszabályoknak — ismételjük — mindig a fejlődő életviszonyokhoz kell alkalmazkodniuk s ezért üdvös volna a bírói gyakorlat olyirányú kialakítása, hogy:

abban az esetben, ha úgy a tárgyi felelősséggel tartozó, mint a sérült hibája volt előidézője a balesetnek, a bíró ne kizárólag az üzemtartót legyen köteles a kár egészének megfizetésére kötelezni, hanem a fennforgó körülményekhez mérten s azokat tüzetesen mérlegelve dönthesse el, hogy a feleket mily mértékben terheli a kárviselés kötelezettsége.

Dr. Zoltán Emil.

Mi a lényeg?

(Hozzászólás a Pp. 674. §-a körül folyó vitához.)

Talán nem csalogdom ha azt állítom, hogy a Pp. 674. §-ának értelmezése körül zajlott vita túláradt a maga természetes medrén.

A dolog érdemét nézve, fektessük le először a rövid tényállást:

A feleség ideiglenes nőtartási pert tett folyamatba a férj ellen. A per jogerősen befejeztetvén, a férj köteleztetett bizonyos összegű, havonként esedékes tartásdíj fizetésére. E pert követőleg megindult felek között a bontóper, melynek kapcsán a férj kérte az ideiglenes tartásdíj összegének mérséklését. A bontóper bírósága az ideiglenes tartásdíj összegét a Pp. 674. §-a alapján mérsékelte s ezen határozatát ugyanezen § 5. bekezdése alapján előzetesen végrehajthatónak mondotta ki. A férj e végzés meghozatala után már csak a leszállított összegű tartásdíjat fizette, mire a feleség a jogerős ítélet alapján végrehajtást vezetett a különbözet erejéig. Nem vitás az, hogy a bontóper bírósága által hozott mérséklő végzés felfolyamodás folytán elintézés alatt áll és jogerősen eldöntve nincs.

Ezután a férj végrehajtásmegszüntetési perrel lép fel, azt mondván, nem volt helye a végrehajtásnak a teljes összeg erejéig, mert a jogerős ítélettel szemben áll egy előzetesen végrehajtható végzés, mely a tartásdíjat leszállította. Előállt a kontroverzia, megoldandó a gordiusi csomó.

A megoldás és az egész kérdés lényege, álláspontom szerint, ott van, ahol azt senki sem kereste.

A végrehajtásmegszüntetési per feltételeit kimerítően szabályozza a Végrehajtási törvény, illetve a helyébe lépett Életbelépési törvény. Egy pillantás a vita folyamán Hamupipőke szerepet játszott E. T. 38. és 39. §§-ra, nyilvánvalóvá teszi, hogy végrehajtást megszüntetési pernek helye nincs, a kereset elutasítandó volt, min ahogyan el is utasították.

A hivatkozott szakaszok világosan kimondják, hogy csak akkor lehet végrehajtás ellen perrel sikeresen fellépni, hogy ha a határozatot, melynek alapján a végrehajtást elrendelték, jogerős bírói határozat megváltoztatta.

Jogerős határozat pedig nincs.

Semmi ok és alap nincs tehát arra, hogy analógiaként és értelmező szabályokért idegen jogterületre kalandozzunk akkor, mikor speciális, tehát elsődlegesen alkalmazandó, minden más szabályt megelőző és kizáró tételes jogszabály áll rendelkezésünkre.

Ezzel el is mondtunk mindent, ami a lényeghez tartozik.

Egyébként teljes mértékben osztom a jogerős ítélettel befejezett perben eljáró bírótársamnak azt az álláspontját, hogy a legis ratio és a legis intentio csak az volt és csak az lehetett, hogy a tartásra szoruló gyors segítése biztosíttassék. Ha tehát a kérdést arról az oldaláról néztük volna és bíráltuk volna el, hogy a kontroverzia a törvényhozó szándékának és a méltányosságnak megfelelően döntessék el, az eredmény akkor sem lehet más.

Negatívumot a törvényhozó nem intencionál, nem tilalmakat és korlátozásokat iktatott törvénybe, hanem parancsokat adott és jogosítványt osztott a végből, hogy addig is, míg végleges rendezés történik, a gyengébb fél ortalomban részesüljön.

A felmerült kontroverziából mindenesetre leszűrhető az az eredmény, hogy a Pp. 674. §-át vonatkozó részében módosítani kell, illetve világos szövegezésben kell azt a bíró kezébe adni.

* *

Csupán kuriózumként jegyzem meg, hogy a fentemlített végrehajtásmegszüntetési pernek szerves folytatása egy újabb végrehajtásmegszüntetési per, mely az újabb részletből eredő végrehajtás folytán indult meg. A bíróság ebben a perben azt az álláspontot foglalta el, hogy ítélt dolog esete forog fenn. Az ítélt dolog alanyi feltételét vizsgálva, kétségtelen az azonosság, anyagi oldalát, vagyis azt nézve, hogy mire vonatkozik az eldöntött kérdés: a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy ugyanazon jogra kérték újabb döntés, amelyre nézve már jogerős döntés hozatott. A Pp. 131. §-ából, 188. § 2. pontjából, de a T. E. 31. § 2. pontjából is világosan kifejtendő a törvény azon álláspontja, hogy a később lejárat szolgáltatások olyan folyamatai az előbb már megállapított vagy megállapítani kért szolgáltatásnak, melyek külön pert nem tesznek szükségessé, sőt meg sem engednek. Nem engednek meg még akkor sem, ha negatív, illetve prohibícióval analízáljuk és döntjük el a kérdést.

Dr. Barsy Károly.

Jogirodalom.

Dr. Meszlény Artur: Csődönkívüli kényszeregyesség és kényszerfelszámolás.

Amennyire sajnálatos, annyira igaz az a megállapítás, hogy a fizetéseképtelenségi jog a leggyakorlatibb jogterületté vált. A gazdasági alkotást a pusztulás váltotta fel és ennek megfelelően az egészséges forgalmi jogok a gyakorlatban teljesen háttérbe szorultak az egyre térhódító inzulvenciális jogszabályok mellett.

A mű szerzője nálunk úttörő volt a fizetéseképtelenségi jogszabályok megalkotása terén. Már több mint 15 év előtt, amikor még külső szemléletre mindenütt a gazdasági erősbödés folyamata látszott, felismerte annak szükségességét, hogy a nálunk is régóta sürgetett csődönkívüli kényszeregyesség első pozitív törvényalkotása életre keljen. A háborús és inflációs konjunktúra éveken át ugyan nem adott túlságosan nagy gyakorlati jelentőséget ennek a törvényalkotásnak, de másrészt tagadhatatlan, hogy annak előnyei kezdettől fogva érvényesültek és nemcsak nálunk, hanem külföldön is a további jogfejlődést tekintve, mintaképül szolgáljon. Ha a különböző ezt követő rendeleti szabályalkotásokban a szerzőnek nem is volt oly aktív része, mint aminőt első alkotásával, valamint ezt követő irodalmi útmutatásaival indokoltta tett, kétségtelen, hogy a rendeletek nem egy alapvető intézkedése és irányza szerző elméleti és gyakorlati munkájának eredményei.

A legnagyobb szolgálatot azonban a meglevő nagyterjedelmű, majdnem áttekinthetetlen anyagnak rendszeres feldolgozásával tette. Az előttünk fekvő mű felüli a kényszeregyesség egész jogi materiáját, annak első alkotásától kezdve a legutóbb megjelent kényszerfelszámolási rendeletig, beledolgozva az egyes rendelkezések megértéséhez szükséges magyarázatokat és az eddigi bírói gyakorlatot is.

De nemcsak a közönséges kényszeregyességi és ezzel kapcsolatos eljárási szabályokat, hanem a pénzintézetek és biztosító-társaság kényszerfelszámolására vonatkozó speciális rendelkezéseket is belevonta materiája körébe.

Aki szerzőnek a magánjog és a hiteljog csaknem egész területén évtizedek óta kifejtett munkáját ismeri, az előtt nem szorul bővebb indoklásra az, hogy mindazok az értékek, amelyek a diszciplinált és rendszerető civiljogász erényei, az előttünk fekvő munkát is jellemzik.

Nagyon megfontolandó volna azok részéről, akiknek hatáskörébe ez tartozik, vajjon nem időszerű-e a fizetéseképtelenségi jognak a hiteljogi gyűjtő nevezetből való kihasítása és önálló studiummá való alakítása. Lehetetlenség akár a kereskedelmi, akár a csődjog keretében mint melléktárgyat kezelni tovább ezt a messze szétágazó és elméletileg, valamint gyakorlatilag egyaránt nehéz joganyagot. Régen kinőtt ez már azokból a keretből, amelyek közé csak addig volt beszorítható, amíg valóságos függvénye volt egy másik jogcsoportnak. Érthetetlen, hogy jogi főiskoláinkon korunk két legerőteljesebben fejlődő jogágának, a nemzetközi magánjognak és a fizetéseképtelenség jogának tanítását teljesen elhanyagoljuk és a felnevelődő generációnak nem adjuk meg azokat az ismereteket, amelyek előreláthatólag sok lustrumon át a jogéletnek nagy területeit fogják dominálni. A mulasztás annál súlyosabb, mert amint e munka is igazolja, a tervnek megvalósítása nem az arravaló tanerők hiányán múlik.

Dr. Meszlény könyvét, amely a TÉBE kiadásában jelent meg, mindazok, akik a kényszeregyességi jog bármely kérdésével foglalkoznak (és sajnos, ezeknek köre nap-nap mellett bővül), örömmel fogják üdvözölni, mert minden kérdésre megtalálják a szükséges felvilágosítást és könnyen leküzdhetik azokat a nehézségeket, amelyeket ez a széthulló és szerteágazó jogi matéria nem ritkán okozott.

Dr. Reitzer Béla.

Szemle.

Szászy Béla

halála súlyos vesztesége a hazai jogéletnek, melynek egyik kimagasló képviselője volt. Méltán nevezhetjük őt a *legmagyarabb* jogászok egyikének: emberi és tudományos egyéniségének egyik jellemző vonása annak tipikus, gyökeres magyarsága. Lényének nemes puritán egyszerűsége, józan, kiegyenlítő életbölcseje, a tudományos mélység mellett a gondolatok

kristályos tisztasága, jögelemzésének reális céltudatossága és ételszerűsége méltán avatták őt Deák Ferenc, Horváth Boldizsár, Vavrik Béla és a többi nagy magyar jogászok egyenlőrangú utódává. Az ő magyarsága nem abban nyilvánult, amit nálunk sokan a «tudománytól mentes józan ész» jegyében hirdetnek s amely, valljuk be, egyik legfőbb gátja az igazi jogászai gondolkodás elterjedésének; Szászy Béla egyetemes és mélytanultságú jogtudós volt és ez az átfogó és elmélyedő jogi tudás kapcsolódott benne gyönyörű összhangba a magyar józansággal, a tudakosságtól és nagyképűségtől ment ösztönös igazságkereséssel. Ami azonban Szászy Béla egyéniségének a specifikus, egyéni magyar veret adta meg, az az ő nyelvének csodálatos magyar zengzése, írói stílusának művészien tökéletes magyarsága. Ahogyan ő szerkesztett magyar törvényszöveget, azzal a kicsiszolt szabatossággal és mégis gördülő könnyedséggel, úgy még alig írt nálunk magyar jogász. Szövegének közvetlenségén nem látszott meg, milyen végtelenül aprólékos gondossággal csiszolgatta mondatait, mert alapelvül vallotta, hogy minden gondolatnak csak *egyetlen* tökéletes kifejezése van, és ő nem tágitott mindaddig, amíg csak ezt a kifejezést meg nem találta. Ezek az értékes tulajdonságok szinte predesztinálták őt a kodifikáció munkájára. S valóban ő, aki egyébként az igazgatás terén is a nagy magyar adminisztrátorok közül, a Tóry Gusztáv, a Némethy Károly fajtájából való volt, a magyar hivatalvezérek minden tündöklő, nemes tulajdonságával: élete munkájának legjavát a kodifikációnak szentelte, legszebb sikereit abban érte el. Maradandó emléket a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának átdolgozásával emelt magának. Az a nemes anyag, amelyet a kódex első nagy gárdája: Thirring, Imling, Sipőcz, Szászy-Schwarz és Grosschmid a korábbi tervezetekben felhalmoztak, még az 1915. évi ú. n. képviselőházi bizottsági szövegben is egyenetlen, darabos, dőcögő és sok tekintetben idegenszerű tömeg maradt. Szászy Béla átdolgozásában mindezek a nehézkes paragrafusok, mintegy varázsütésre, gyöngysorként illeszkedtek egymás mellé, szerkezetileg és stílusban teljes, magyaros összhangban. Szászy Béla művészkeze nyomán lett a tervezetekből igazi magyarzamatú alkotás, mely könnyedén simul a magyar bírónak a realisra és konkrétumra irányuló egyenes gondolkodásmódjához. Éppen azért igazán tragikus veszteség, hogy a nagy jogalkotó művész kezéből éppen akkor hullott ki a toll, amikor végre mindenki: parlament, jogtudomány és gyakorlati jogászság egységes lendülettel a kódex törvényerőre emelésére tökélt el magát. Most lenne a legnagyobb szükség Szászy Béla nagyszerű alakítóképeségére, hogy a felhalmozott értékes bírálati anyagot egységes szerkezetbe foglalja az érintetlenül hagyott részekkel. Mennyire fog ez sikerülni nélküle: az idő mutatja meg. De bizonyos, hogy az a lelkes lendület, amely a magyar jogászságot a kódex munkája iránt elfogta, a Szászy Béla lelkesedéséből kapott erőre. Szenvedélyes hittől csüggött azon az eszmén, hogy Werbőczy nemzetének, annyi század múltán, újból magyar törvénykönyvet kell alkotnia magának. S ha a kódex meglesz és magyar lesz, az nagyrészen Szászy Bélának az érdeme, s azért méltán tarthat számot előkelő helyre a nagy magyar jogászok pantheonjában.

— **Grosschmid Béni**, a magyar magánjog legnagyobb mestere és korunknak egyáltalán egyik legélesebb jogászai elméje, 1931. november 6-án tölti be 80. életévét.

Tanítványainak szűkebb köre: egyetemi tanárok, bírák, ügyvédek elhatárolták, hogy ezen az évfordulón a magyar jogászság hálijának a szokásos ünneplésektől eltérő, kiemelkedő módon fognak kifejezést adni. Nem bankettel, küldöttséggel, szónoklatokkal akarnak jubilálni, hanem Grosschmidot magát hozzák a magyar jogászközönségnek: a Mestert az ő halhatatlan alkotásában: a *Fejezetekben!*

Grosschmid sorsa közös sok zseni sorsával, akiket az emberek elismernek, magasztalnak, de nem ismernek. A Fejezetek stílusá-

nak hallatlan tömörsége, a gondolkifejezés szokatlan technikai eszközei, a végeredményben szinte tökéletes összhangba olvadó eszmék rapszódikus előadásmódja a jogászközönség igen nagy része számára megközelíthetetlenül tette magánjogunknak ezt a leg-gazdagabb kincsesházát. A tanítványoknak az a szűkebb csoportja úgy véli Grosschmidot legméltóbban ünnepeket, ha ennek a hatalmas műnek eddig nehezen hozzáférhető gondolatait a magyar jogászság széles körei előtt is feltárja és megismerteti. Ezt a feladatot olyképpen kívánja megoldani, hogy a Fejezeteket — változtatlan szövegben — újból kiadja és a műhöz külön kötetben oly bevezető magyarázatokat csatol, melyek az egyes fejezetek tartalmát, gondolatmenetét könnyen érthető nyelven, egyszerű előadásban röviden összefoglalják akként, hogy ezeknek a magyarázatoknak az elolvasása után az eredeti szöveg áttanulmányozása ne okozzon nehézséget. A magyarázatok feltüntetik ezenkívül a tárgyalat kérdéseknek újabb alakulását a Fejezetek előző kiadásai óta kifejlődött bírói gyakorlatban, törvényalkotásban és irodalomban; végül mindenütt rámutatnak Grosschmid tételeinek tudományos és gyakorlati jelentőségére.

Ennek a tervnek a megvalósítása már folyamatban van. A szerkesztőcsoport — melynek tagjait személy szerint alant soroljuk fel — már hónapok óta dolgozik a magyarázó szöveg összeállításán és a nyári hónapokra várható a munka befejezése.

A terv sikere azonban anyagi előfeltételeket is kíván. A mai viszonyok között csak abban az esetben van kilátás a mű kiadására, ha megfelelő számú előfizető előre biztosítható.

A szerkesztőbizottság számítt a magyar jogászvilág elitjének megértésére és támogatására. Kérésével elsősorban azokhoz fordul, akiknél tudományos és gyakorlati működésükkel elért előkelő pozíciójuk, az ideális törekvések iránt közismert fogékonyságuk révén erre a megértésre jogosult reménye lehet. A bizottság kérése az, hogy a mű létrejövételéhez előfizetésével hozzájárulni méltóztassék.

A mű ára 120 P. Megrendelhető a kiadónál: Grill Károly könyvkiadóvállalata (IV., Váci-utca 78—80.). Részletfizetési kedvezmény mellett is.

A Szerkesztőbizottság tagjai: dr. Almási Antal, kir. kúriai bíró, egyetemi magán- és címzetes rendkívüli tanár; dr. Baumgarten Nándor, nyug. kir. közigazgatási bíró, egyetemi c. rendkívüli tanár; dr. Bátor Viktor, ügyvéd; dr. Blau György, ügyvéd; dr. Beck Salamon, ügyvéd; dr. Dezső Gyula, egyetemi magántanár, jogakadémiai ny. r. tanár; dr. Fabinyi Tihamér, egyetemi magántanár, ügyvéd; dr. Fürst László, kir. törvényszéki jegyző; dr. Kiss Albert, egyetemi nyilvános rendes tanár; dr. Kolosváry Bálint, egyetemi nyilvános rendes tanár; dr. Kuncz Ödön, egyetemi nyilvános rendes tanár; dr. Menyhárt Gáspár, egyetemi nyilvános rendes tanár; dr. Meszlény Artur, m. kir. kormányfőtanácsos, egyetemi c. rendkívüli tanár, ügyvéd; dr. Nizsalovszky Endre, egyetemi nyilvános rendes tanár; dr. Nyulászi János, m. kir. kincstári főtanácsos, ügyvéd; dr. Reitzer Béla, ügyvéd; dr. Schwarz Bertalan, egyetemi nyilvános rendes tanár; dr. Szladits Károly, egyetemi nyilvános rendes tanár; dr. Tóth Lajos, egyetemi nyilvános rendes tanár.

Mindennemű

természettani, természettajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattel készséggel szolgálunk.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfi Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 2 pengő 60 fillér

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930:XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György

a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula

büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő.

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYÜJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1930. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára füzve 26 pengő. — Kötve fekete kötésben 30 pengő.
Kötve barna kötésben (Hatályos Törvények) 30 pengő.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,

VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel. Ant. 856-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.

(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. A Magánjogi Törvénykönyv javaslata. — *Dr. Balogh István* budapesti kir. főügyész helyettes: Az elkobzásról. — Az «egyszerűsítés» bonyodalmai. XXXI. *Dr. Kubinyi Ödön* miskolci kir. törvényszéki bíró: Mily előfeltételek mellett van fellebbezésnek helye elsőfokú ítélet ellen kizárólag a perköltség kérdésében? — *Dr. Berczel Aladár* budapesti ügyvéd: Ellentmondás a 40. sz. polgári döntvény és egy elvi jelentőségű ítélet között. — *Dr. Molnár Márton* budapesti ügyvéd: Vészjel a revizori kérdésben. — Jogirodalom. *Dr. Auer György* egyet. m. tanár, budapesti kir. ügyész: Perjogi alapvetés. (Sauer: Grundlagen des Prozessrechts.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle. *Melléklet:* Magánjogi Döntvénytár. XXIV. 6.

A Magánjogi Törvénykönyv javaslata.

Az országgyűlés feloszlátása előtt néhány nappal törvényt alkotott Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének törvényhozási tárgyalásáról. A beterjesztett törvényjavaslatból szinte percek alatt törvény lett és sem a parlamentben, sem azon kívül érdeklődést nem keltett. Pedig ez a törvény több okból is megérdemelné, hogy — legalább is a jogásztársadalom — figyelemre méltassa.

A törvény a Mjtj. országgyűlési tárgyalásának előkészítése céljából harminctagú Országos Bizottság alakítását rendeli el, melynek tizenöt tagját a képviselőház és tizenöt tagját a felsőház választja. Az Országos Bizottság tanácskozásain részvételre jogtudósokat és «a magánjog terén kiváló gyakorlati férfiakat» is meghívhat, akiknek szavazati joguk nincs. Az országgyűlés tagjai az Országos Bizottság elnökénél írásban indítványokat terjeszthetnek elő, szóban azokat csak a Bizottság engedélyével okolhatják meg. A bizottság által megállapított szöveget a képviselőház és a felsőház *csupán általános vitában tárgyalja*. Részletes vita alá csak azok a részletek bocsáthatók, amelyekre nézve ezt a miniszter vagy az előadó kéri, vagy amelyre az Országos Bizottság legalább tíz tagja kisebbségi véleményt terjesztett elő. A részletes tárgyalásra kerülő kérdésekben a bizottsági és kisebbségi előadón felül a többségi, illetve kisebbségi álláspont mellett csupán kettenketten szólhatnak fel. Arról, hogy a részletes vita milyen mederben folyik az esetben, ha a kérdés részletes tárgyalását a miniszter vagy előadó kéri, a törvény nem intézkedik.

A törvényhez készült miniszteri indokolás a magánjogi kódex *rendkívüli fontosságával*, nagy terjedelmével és rendszeres, szerves alkatával indokolja a fentebbiekben ismertetett sajátos országgyűlési tárgyalási rendet. Hivatkozik arra, hogy a kódex megalkotása «messze felülmúlja azoknak a törvényjavaslatoknak a jelentőségét, amelyek az országgyűlést rendszerint foglalkoztatják». Rámutat a miniszter arra is, hogy a többrendbeli részletes tárgyalás, tekintve a javaslat nagy terjedelmét, vagy «*feleslegesen és hosszú időn át elvonná közéletünk egész sereg munkását egyéb munkáiktól*» vagy üres formasággá sülyedne, aminek elejét kell venni. Az indokolás megállapítja, hogy a törvény nem áll előző példa nélkül. A példák felsorolásában azonban csak arra szorítkozik, hogy a régebbi országgyűlések által kiküldött ad hoc bizottságokat felsorolja.

Figyelmet érdemel ez a törvény elsősorban azért, mert végén látszik vetni annak a vitának, amelyet még nemrég igen tekintélyes helyen sem tekintettek lezártnak: hogy t. i. időszerű-e a

magánjogi kódex megalkotása és hogy jelenlegi alakjában a javaslat megérett-e a törvényhozási tárgyalásra. A törvényhozási tárgyalás rendjét szabályozó törvény megalkotása mindkét kérdésre határozott «igen» választ jelent. Kétségtelen, hogy ez a válasz a jogásztársadalomban osztatlan helyesléssel nem fog találkozni, már csak azért sem, mert a kódexjavaslat tudományos bírálata kapcsán sok olyan aggály merült fel, amely még elosztásra vár. Súlyosbítja a helyzetet *Szászy Béla* halála, aki legalaposabb ismerője volt a Mjtj. anyagának és aki leghivatottabb lett volna arra, hogy a gazdag bírálati anyagot feldolgozza.

Bármilyen legyen az álláspontunk abban a kérdésben, időszerű-e a kódex megalkotása, maga a tárgyalás rendjét szabályozó törvény súlyos aggodalomra szolgáltat okot. Mert ez a törvény — ellenére az indokolás idevágó részének — példa nélkül áll a magyar alkotmányosság történetében. Legnagyobb mértékben helyeseljük és aggálytalanak tartjuk az Országos Bizottság alakítását, — erre valóban voltak a múltban precedensek — a részletes tárgyalás szabályozása azonban szöges ellentétben áll a parlamentarizmus elvével. Éppen a törvényjavaslat nagy terjedelme és fontossága, valamint a beszédidő tartamát korlátozó házszabályrendeletek kizárják, hogy az általános vita során az országgyűlés két háza a javaslatához érdemben hozzászólhasson. Holott a részletes tárgyalás alkotmányjogi biztosíték, amelyet félretenni még akkor sem lehetne, ha az Országos Bizottság megalakítása a parlamentáris elvek legszigorúbb szem előtt tartásával történne. A kisebbség ellenőrző és bíráló jogát ez a törvény teljesen illúzióssá teheti, mert az Országos Bizottságnak legalább tíz tagja terjeszthet csak elő kisebbségi véleményt és a többségnek módjában áll arról gondoskodni, hogy a kisebbség a bizottságban kevesebb mint tíz taggal legyen képviselve. Nem orvosolhatja ezt a sérelmet az sem, hogy minden képviselő és a felsőház minden tagja a bizottság elé indítványt terjeszthet, mert ez az indítvány nem okvetlenül kerül a plénum elé és mert a bizottság nem köteles az indítványozót meghallgatni. Ennélfogva megeshetik, hogy a kisebbség a kódexjavaslat tárgyalása során lényegében statisztaszerepre kárkoztatva csupán az általános vita során a kódex elvi szükségessége kérdéséhez fog hozzászólhatni, a nélkül, hogy a részletek tekintetében a plénumban véleményt nyilváníthatna.

A plenáris részletes tárgyalás mellőzését indokoló érvelés lehet tetszetős, de lényegében a parlamentarizmus elvének megtagadása. Az, hogy a kódexjavaslat tárgyalása különleges tárgyalási rend nélkül túlságosan sok időt venne igénybe, nem meggyőző érv, ha egyfelől a magánjogi kódex évtizedes genézisére, másfelől pedig a parlamenti szólásszabadság időbeli korlátaira gondolunk. Azt, hogy az egyes módosítások a törvény egységét meg ne bontsák, a parlamenti tárgyalások során a miniszternek könnyűszerrel módjában áll megakadályoznia. Végül pedig abból, hogy a magánjogi kódex rendkívüli fontosságú törvényalkotás, csak az következhetik, hogy megalkotásánál az alkotmányjogi garanciák eseti kikapcsolása fokozottan aggályos.

Ezeket az aggályokat nem hallgathatjuk el annak ellenére sem, hogy a magánjogi kódex megvalósításának ünnepi apropó-

jából támadtak, mert az «ünnepi» tárgyalási rend az ünnepi ruhák sorsát juttatja eszünkbe, amelyek előbb-utóbb a szürke hétköznapiak mindennapi öltözetévé lesznek...

Az elkobzásról.

A kir. Kúria az 1931. évi jan. 27-én B. I. 7288/1930. sz. alatt hozott ítéletben a következő elvi kijelentést tette: «A Btk. 61. §-a szerinti elkobzásnak csakis bűnösséget megállapító, tehát marasztaló ítélet, avagy sajtótermékeknek a Btk. 62. §-a és a Bp. 477. §-a szerinti ú. n. objektív eljárás alapján hozott ítélet lehet törvényes alapja».

Ezt az elvi kijelentést magábanfoglaló kúriai határozat alapjául szolgáló esetben az eljárás a vádlott ellen a St. 24. §-ának 3. pontjába ütköző sajtórendőri vétség miatt folyt azért, mert a vád szerint a minisztérium által az országból kitiltott — illetve egy esetben a bíróság által elkobzott — sajtótermékeket terjesztett.

Az alsófokú bíróságok azon az alapon mentették fel a vádlottat, mert vele szemben az, hogy a sajtótermékeknek a terjesztésből kitiltott voltát ismerve, azokat a St. 8. §-ában írt módon terjesztette volna, bizonyítást nem nyert. A vádlottól lefoglalt sajtótermékeket azonban a felmentés dacára a Btk. 61. §-a alapján elkobozni rendelték.

Az elkobzás jogszerűségének kérdésével a kir. ítélőtábla foglalkozott bővebben. Az elkobzást a B. H. T.-ba felvett 284., 586. és 771. sz. elvi jelentőségű határozatok ismerete mellett jelen esetben mégis azért tartotta elrendelendőnek, mert a kérdéses sajtótermékek terjesztését a m. kir. minisztérium a St. 10. §-ának harmadik bekezdése alapján eltiltotta. Ezért alkalmazandónak találta a Btk. 61. § első bekezdésének második mondatát, amely szerint — ha az első mondatban körülírt tárgyak (melyek büntett vagy vétség által hozattak létre, úgyszintén amelyek büntett vagy vétség elkövetésére szolgáltak) *birtoklása, használása vagy terjesztése különben is tiltva van* — azok akkor is elkobzandók, ha másnak tulajdonát képezik. Ebből a rendelkezésből ugyanis a kir. ítélőtábla azt az alábbiak szerint téves következtetést vont le, hogy ezek a tárgyak mindenképpen, tehát a bűnösség megállapítása nélkül is elkobzandók.

Alátámasztotta még a kir. ítélőtábla az elkobzás elrendelését a Btk. 118. § első bekezdésének második mondatában foglalt azzal a rendelkezéssel is, mely szerint a Btk. 61. és 62. §-ában megjelölt tárgyak akkor is elkobzandók, ha a vádlott elítéltetése előtt halt meg, amiből szinte arra a következtetésre jutott, hogy a bűnösség kimondása nélkül is van helye elkobzásnak.

A kir. ítélőtáblának az ismertetett álláspontjával szemben nem fér kétség a kir. Kúria ama ítéleti rendelkezésének helyességéhez, mellyel az adott esetben az alsófokú ítéleteknek az elkobzás elrendelésére vonatkozó részét megsemmisítve az elkobzást mellőzte.

Az elkobzásnak ugyanis *mellékbüntetés* jellege van. Ezt maga a miniszteri indokolás is kifejezi, midőn megállapítja: «a büntetendő cselekmény által létrehozott vagy a büntetendő cselekmény elkövetésére szolgáló tárgyak elkobzása tulajdonképpen szintén mellékbüntetést képez». (Lőw: Anyaggyűjtemény, I. k. 367. old.) De kitűnik ez a Btk. 61. §-ának elhelyezéséből, a Bp. 327. § második bekezdésének e) pontjából, valamint kitűnik éppen a kir. ítélőtábla által hivatkozott Btk. 118. § első bekezdésének első mondatából és a Btk. 119. §-ából, melyek arra az esetre foglalnak magukban *kivételes* rendelkezést az elkobzásra vonatkozólag, ha az elítelt halála vagy kegyelem a *büntetés végrehajtását* kizárja.

Így tehát vitán felül áll, hogy az elkobzás éppen büntetési jellegénél fogva *felmentő ítéletben* semmi körülmények között sem rendelhető el. Ezt az elvet fejezik ki a B. H. T.-ba 284., 586. és 771. sz. alatt felvett kúriai határozatok is.

Téves a kir. ítélőtáblának a Btk. 61. § első bekezdésének második mondatára vonatkozó okfejtése. Itt ugyanis a törvény azzal az első mondatban kifejezésre juttatott általános szabállyal szemben, hogy *csak a vádlott tulajdonában levő tárgyak* kobozhatók el, azt a kivételt állapítja meg, hogy a *más tulajdonát képező tárgyak* is elkobozhatók, ha azok birtoklása, használása vagy terjesztése egyébként is tilos. De természetesen ez esetben is csak akkor, ha az elkobzás *általános előfeltétele*: vádlott bűnösségének megállapítása megtörténik.

De téves a kir. ítélőtábla ítéletében a Btk. 118. §-ára való hivatkozás is. Erre vonatkozólag azonban már nem oszthatom a Kúriának azt a felfogását, mintha a Btk. 118. § első bekezdésének második mondatában foglalt rendelkezés csupán az úgynevezett objektív eljárásra vonatkoznék. A Kúriának vonatkozó, rövide szabott indokolása a következő: «a Btk. 118. § első bekezdése (helyesen annak második mondata!) is csupán a Btk. 62. § és a Bp. 477. §-ában meghatározott esetre vonatkozik, midőn kimondja, hogy «e tárgyak», vagyis a sajtótermékek (?) akkor is elkobzandók, ha a vádlott elítéltetése előtt halt meg, mert hiszen az előző szakasz jogérvényes ítéletről szól». Ennek értelme tulajdonképpen az volna, hogy e törvényi rendelkezés alapján csak akkor rendelhető el az elkobzás, — de csakis sajtótermékekre vonatkozólag s csakis a Bp. XXV. fejezetében szabályozott eljárás szerint — ha a sajtójogilag felelős személyek egyike ellen az eljárás már megindult, annak halála folytán azonban az eljárás tovább nem folytatható, más felelős személy pedig nincs.

Ennek a felfogásnak nemcsak a törvény szövege, hanem a hozzáfűzött miniszteri indokolás is ellentmond. Előrebocsátva, hogy a Btk. 117. §-a szerint a jogérvényesen megállapított büntetés végrehajtását kizárja többek közt az elítelt halála, a Btk. 118. §-ának első bekezdése ekként szól: «A Btk. 61. és 62. §-aiban megjelölt tárgyaknak elkobzását a tulajdonos halála nem szünteti meg. *Ezen tárgyak akkor is elkobzandók, ha a vádlott elítéltetése előtt hal meg.*»

Semmiképpen sem olvasható ki e törvényszövegből oly értelmezés, amit annak a Kúria tulajdonít, midőn arra utal, hogy a második mondatban az «e tárgyak» kifejezés már csakis a sajtótermékekre vonatkoznék.

Ugyanis az első mondat általában beszél a Btk. 61. és 62. §-okban megjelölt tárgyakról, tehát mindazokról, amelyek bűncselekmény útján hozattak létre vagy bűncselekmény elkövetésére szolgáltak s a második mondat minden megszorítás nélkül ezekre a tárgyakra utal.

A miniszteri indokolás pedig reámutat, hogy: «e szakasz két esetet tételez fel: az elkobzás ítéletileg kimondatott, továbbá, ha a *bűnvádi eljárás megindított ugyan*, de vádlott vagy az, akinél az elkobzás tárgyai léteznek, az ítélethozatal előtt meghalt». A további indokolás szerint az első esetre vonatkozó törvényi rendelkezés kivételt statuál a Btk. 117. §-ában foglalt ama rendelkezés alól, hogy az elítelt halála kizárja a jogérvényesen megállapított büntetés végrehajtását. «Ily esetben tehát a büntetés végrehajtása forog fenn, mely bizonyos tiltott, illetőleg veszélyes tárgyakra a büntetett halála után is foganatosítandó.» A második mondat pedig «kivételet képez a 103. § alól (a jav. 103. § helyébe lépett a törvény 105. §-a), mely halál esetére az eljárás megszüntetését rendeli, mely szakasztól eltérőleg a 117. § (a törvény 118. §-a) akként intézkedik, hogy a *bűnvádi eljárás megszüntetése nem terjed ki addig, hogy ennek következtében a 61. és 62. §-okban megjelölt tárgyak visszaadandók lennének vagy elkoboztatásuk nem lenne elrendelhető.* (Lőw: Anyaggyűjtemény, I. k. 597—598. old.)

Ez az illetékes törvénytárgyarázat annál kevésbé értelmezhető úgy, hogy csak a sajtótermékek elkobzására vonatkozik, mert hiszen a Btk. 62. §-a és a Bp. 477. §-a arra az esetre rendelkezik, ha a bűnvádi eljárás senki ellen sem indítható. A Btk. 118. § első bekezdésének második mondata alkalmazásáról pedig csak az esetben lehet szó, ha az eljárás már ismert tettes ellen megindult, annak ítéleti befejezését azonban a vádlott közbejött halála megakadályozza. Éppen ezért, amint a miniszteri indokolás is reámutat, a Btk. 118. § első bekezdésének második mondata nem az előző «jogérvényes ítéletről szóló» 117. §-szal, hanem a 105. §-szal van szerves összefüggésben.

A kir. ítélőtáblának erre a szakaszra való hivatkozása tehát nem azért téves, mintha ez a szakasz csupán a Btk. 62. és Bp. 477. §-ában meghatározott esetre vonatkoznék, hanem azért, mert e szakasz *csupán a vádlott halála esetére* foglal magában az általános szabálytól eltérő kivételes rendelkezést. Ez a kivételes rendelkezés pedig éppen kivételes voltánál fogva analógia útján sem terjeszthető ki más esetre, így nevezetesen vádlott felmentése esetére.

Mindenesetre hiánya a Bp.-nek, hogy a vádlott halála esetén elrendelendő elkobzásra vonatkozó eljárást külön nem szabályozta. Nézetem szerint azonban ez nem akadály annak, hogy oly esetben, amikor a vádlott az ellene folyamatba tett eljárás alatt meghal, a bíróság a kir. ügyész indítványára az eljárás megszüntetésével

egyidejűleg a Btk. 61. §-ában körülírt tárgyak elkobzását is a Btk. 118. § első bekezdésének második mondata alapján elrendelje.

Az elmondottak alapján a m. kir. Kúriának a cikkem elején idézett kijelentését helyesen úgy vélném formulázandónak:

A Btk. 61. §-a szerinti elkobzásnak *általában* csakis a bűnösséget megállapító, tehát marasztaló ítélet lehet az alapja.

Ez általános szabály alól *csupán két kivétel* van, és pedig:

1. Ha a vádlott az ellene folyamatba tett bünvádi eljárás alatt meghal, amikor is a Btk. 61. §-ában megjelölt tárgyak elkobzása az eljárás megszüntetésével kapcsolatban a Btk. 118. § első bekezdés második mondata alapján rendelő el;

2. a Btk. 62. §-a esetében a sajtótermékekre vonatkozólag a Bp. XXV. fejezetében szabályozott eljárás esetén, amikor is az ennek során hozott ítéletben mondandó ki az elkobzás.

Dr. Balogh István.

Az «egyszerűsítés» bonyodalmai:*

XXXI.

Mily előfeltételek mellett van fellebbezésnek helye elsőfokú ítélet ellen kizárólag a perköltség kérdésében?

A címben felvetett kérdést az 1930: XXXIV. tc. 24. §-a szabályozza.

Nem hagyható figyelmen kívül e törvényszakasz értelmezésénél az a körülmény, hogy a törvény tervezete *eredetileg* külön rendelkezést a perköltségre vonatkozó fellebbezés tekintetében nem tartalmazott.

Ha a § eredeti alakjában megmarad, úgy nem volna semmi kétség aziránt, hogy a *penz fizetése, munka teljesítése s ingó dolog iránt indított perekben hozott* ítéletnek úgy érdemi, mint a perköltségre vonatkozó rendelkezése — és pedig az utóbbi önállóan is — csak az esetben támadható meg fellebbezéssel, ha az ítélet sérelmes rendelkezése 200 P értéket meghalad.

A kérdésnek így értelemben tervezett szabályozását kiegészíti a bizottsági tárgyalás során beillesztett 3. bekezdés, amely kiemeli, hogy a fellebbezési érték kiszámításánál a *perköltség figyelmen kívül marad*.

Ez a rendelkezés kétséget támaszthatott aziránt, hogy a fentemlített perekben kizárólag a perköltség kérdésében lesz-e fellebbezésnek helye, amennyiben fennállott oly értelmezés lehetősége is, hogy ha az *érdemi* fellebbezés megengedhetősége kérdésében a perköltség számításon kívül marad, úgy kizárólag a költségviselés kérdésében sincs fellebbezésnek helye.

Az ezirányú kétséget kívánta — bár ez a bizottsági jelentésből nem tűnik ki — nyilván eloszlatni a bizottság akkor, amidőn a kizárólag költségkérdést tárgyzó fellebbezés megengedhetőségét külön rendelkezés beiktatásával szabályozta.

Ez a rendelkezés a következőképpen szól:

«Az elsőbíróságnak olyan ítélete ellen, amely ellen egyebekben a fellebbezés *mindkét* félre nézve ki volna zárva, *egyedül* a perköltség viselésének és mennyiségének kérdésében fellebbezésnek csak abban az esetben van helye, ha a *megítélt* perköltség összege meghaladja a fellebbezés kizárására irányadó értéket», azaz 200 P-t.

Első tekintetre is különösnek látszik, hogy a törvényhozó a kizárólag költségkérdést tárgyzó fellebbezés megengedhetőségét miért szabályozza csupán *egyetlen vonatkozásban*, nevezetesen oly ítélet tekintetében, amely az ügy érdemében fellebbezéssel meg nem támadható és miért nem terjeszti ki a szabályozást arra az esetre, ha az ügy *érdemében* a perjogi szabályok szerint *fellebbezésnek lenne helye*, de a felek csupán a költségviselés kérdésében élnek fellebbezéssel.

Ez az egyoldalú szabályozás annál kevésbé helyes, mert esetleg arra a *téves* értelmezésre adhat alapot, hogy a törvény azért szabályozta a fellebbezés megengedhetőségét egyedül arra az esetre nézve, ha a fellebbezés az ügy érdemében ki van zárva, mert más esetben, azaz ha érdemben fellebbezésnek lenne helye, a költségkérdésben *önállóan* fellebbezést nem akar engedni.

Nem szenved kétséget, hogy az ilyirányú értelmezés nem felel meg a törvény szellemének.

E szerint az értelmezés szerint ugyanis a fellebbezésnek lenne helye, ha a felperes egy 1500 P megfizetésére irányuló perben kere-

setét a *költségekre szállította le* és a bíróság az alperest 205 P perköltség megfizetésére kötelezte (érdemben ugyanis a fellebbezés ki van zárva), viszont ha a bíróság egy 1500 P megfizetésére irányuló perben az alperest 1500 P tőke és 205 P perköltség megfizetésére kötelezte, úgy az érdemi rendelkezésben megnyugvó alperes kizárólag a költségviselés kérdésében nem élhetne fellebbezéssel, mert a fellebbezés az ügy érdemében elvileg lehetséges.

Az érdeksérelem mindkét esetben azonos. Nincs tehát indoka annak, hogy az egyik esetben miért legyen, a másik esetben pedig miért ne legyen fellebbezésnek helye.

Ezért a *törvénynek a fentebb ismertetett irányban való értelmezését el kell ejteni*. Elvégre is képtelen eredményre vezetne, ha egy 10,000 P értékű perben az ügy érdemében pernyertes felperes csak azért nem kérhetné az elsőbíróság által 100 P-ben megítélt perköltségnek pl. 900 P-re való felemelését, mert az ellenfél az ítélet ellen fellebbezéssel élhet, viszont a költségekre leszállított 500 P-s perben 205 P perköltség erejéig marasztaló ítélet rendelkezés ellen fellebbezésnek lenne helye azért, mert az érdemi fellebbezés ki van zárva s így a 24. §-ban megszabott előfeltételek fennforognak.

Ugyanilyen visszasság állhat elő betűszerinti értelmezés mellett abból, hogy a fentebb ismertetett törvényszöveg szerint költségkérdésben *csak akkor* van fellebbezésnek helye, ha a *«megítélt»* perköltség 200 P-t meghalad.

Betűszerinti értelmezés mellett tehát a felperes nem élhetne fellebbezéssel, ha a bíróság egy 3000 P iránt indított és időközi fizetés folytán a költségekre leszállított perben a *perköltségeket kölcsönösen megszüntette*, viszont fellebbezéssel élhetne, ha a bíróság egy 500 P iránt indított s ugyancsak a költségekre leszállított perben az alperest 205 P perköltség *megfizetésére* kötelezte, holott az előbbi esetben a költségmegszüntetéssel okozott érdeksérelem 200 P-t esetleg többszörösen is meghaladhat.

Nyilvánvaló, hogy nem felel meg a törvényhozó szándékának, ha teljesen egyenlő érdeksérelem mellett az egyik esetben fellebbezésnek lenne helye, a másikban nem, sőt nagyobb értékű érdeksérelem esetén ki volna zárva a fellebbezés, kisebb értékűnél viszont meg volna engedve.

Ezért a betűszerinti értelmezést el kell ejteni s mindkét fentemlített kérdésben azt kell keresni, hogy mi volt a *törvényhozó célja*.

A célt világosan kifejezi a törvény indokolása, amely szerint «miután nem indokolt, hogy a peresfelek bármelyike is igen csekély összeg miatt fellebbezéssel éljen, ennél fogva nem a per tárgyának értéke, hanem az ítélet sérelmes rendelkezése az, ami a fellebbezés korlátozása szempontjából figyelembe jön».

A törvényhozó elvi álláspontja szerint tehát a fellebbezés megengedhetősége szempontjából a fellebbező fél által panaszolt érdeksérelem a döntő. Ha ez az érdeksérelem 200 P-t meghalad, úgy van helye fellebbezésnek, ellenkező esetben nincs.

Ez az elvi szempont jut a költségkérdésre vonatkozó 3. bekezdésben is kifejezésre, mert ennek utolsóelőtti mondata is a fellebbezési értékre utal.

Ebből a szemszögből ítélve meg a kérdést, nem lehet feltenni a törvényhozóról, hogy a kérdésben forgó § 1. bekezdésében megjelölt perekben csak a költségben *marasztaló* ítélet ellen akart fellebbezést engedni, költség-*megszüntető* (a költségigényt elutasító) ítélet ellen pedig nem, továbbá, hogy csak akkor akart fellebbezést engedni a költségkérdésben, ha az ítélet *egyébként* fellebbezéssel meg nem támadható, más esetben pedig nem.

Mérlegelve a fentebb előadottakat, arra kell következtetni, hogy akkor, amidőn a bizottság a 24. §-ba a fentebb ismertetett 3-ik bekezdést beiktatta, elnézésből nem vette számba annak a lehetőségét,

1. hogy valamelyik fél egyedül a költség kérdésében fog fellebbezni akkor, amidőn *érdemben is* fellebbezéssel élhetne,

2. hogy mi történjék akkor, ha a bíróság a perköltségeket *kölcsönösen megszüntette*.

Ezekben a nyilván elnézésből nem szabályozott kérdésekben a törvényt a törvényhozó szándéka szerint ki kell egészíteni azzal az értelmezéssel, hogy a *penz fizetése, munka teljesítése s ingó dolog iránt indított perekben úgy az, mint a 2. alatti esetben fellebbezésnek van helye*, ha az ítélet sérelmes rendelkezésének értéke 200 P-t meghalad.

Ez felel meg egyedül a törvény *szellemének*.

Fel lehetne ugyan hozni ellenvetésként a 2. alatti esetben azt, hogy a perköltségek megszüntetése esetén nehéz megállapítani,

* Az előbbi közl. lásd a 3., 4., 5., 6., 7., 9. és 12. számunkban.

hogy a fél valóságos érdekséreline 200 P-t meghalad-e, amennyiben a fél képviselője a peres eljárás során nem szokta az összes követelt költségeket az ítélet meghozatala előtt összegszerűleg felszámítani.

Az ebből eredő nehézség azonban elhárul azzal, hogy a fél a megítélni kért költség összegét a fellebbezésben meg fogja jelölni, amikor is azt a fellebbezési érték kiszámításánál alapul lehet elfogadni.

Nehézség legfeljebb akkor merülne fel, ha a fél költségkövetelését kizárólag a fellebbezési értékhatár elérése végett abnormis összegben számítaná fel. Ez azonban nemcsak a perköltségeknél, de a kereset főtárgyául szolgáló követeléseknél (elsősorban a kárigényeknél), sincs kizárva. Éppen ezért ennek a lehetősége nem szolgálhat okul arra, hogy a féltől a fellebbezés joga azokban az esetekben is elvonassék, amidőn a fél a költség megszüntető rendelkezés folytán 200 P-t meghaladó valóságos érdeksérelemet szenvedett.

Végül felmerül az a kérdés, hogy az egyszerűsítési törvény fentebb hivatkozott 24. §-ának a költségkérdésben való fellebbezést szabályozó rendelkezése alkalmazható-e minden perben, avagy csupán a pénz fizetése, munka teljesítése vagy ingó dolog iránt indított perekben?

Első tekintetre ez a rendelkezés általános jellegűnek látszik. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a fenti törvényhely a költségkérdésre vonatkozó fellebbezés megengedhetőségét csak arra az esetre szabályozza, ha a fellebbezés e § szerint mindkét félre nézve ki volna zárva, úgy arra kell következtetni, hogy a szabályozás csupán a perek azon csoportjára vonatkozik, amelyekben a fellebbezés korlátozva van.

Ebbe a csoportba egyedül a pénz fizetése, munka teljesítése és ingó dolog iránt indított perek tartoznak. Ezek szerint más perekben, továbbá az értékre tekintet nélkül a községi bíróság hatásköréből kivett perekben, — amelyekben a fellebbezés a 24. § 1. és 2. bekezdése szerint korlátozva nincs — kizárólag költségkérdésben akkor is van helye a fellebbezésnek, ha a perköltségre vonatkozó ítéleti rendelkezésből valamelyik félre előállott érdeksérelem 200 P-nél kisebb.

Dr. Kubinyi Ödön.

Ellentmondás a 40. sz. polgári döntvény és egy elvjelentőségű ítélet között.

A Kúriának P. II. 7152/1930. számú s 1931. április 28-án hozott ítélete elvi élel mondotta ki azt, hogy az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-a minden kereskedelmi alkalmazottra nézve irányadó. A rendelet 22. §-a tudvalevőleg azt az intézkedést tartalmazza, hogy a rendelet alapján támasztható követelések csőd esetében a tömeg tartozásaival egy tekintet alá esnek. A rendelet alapján támasztható követelés: a felmondási időre járó javadalmazás és a végkielégítés.

A Kúria ítéletének indokolásából a tárgyalandó téma szempontjából a következő részek bírnak jelentőséggel:

«A Cs. T. 60. § 1. pontja az alkalmazottnak törvényes felmondási időre járó fizetését az első osztályba sorozandó követelésnek minősítette, míg az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-a az e rendelet alapján támasztható követeléseket csőd esetében a tömeg tartozásaival helyezi egy tekintet alá.

A rendelet alapján támasztható felmondási igény mérvét illetően pedig a rendelet 2. § második bekezdése a felmondási idő tekintetében *érvényben levő jogszabályokat* akként módosítja, hogy a felmondási idő kétévi vagy azt meghaladó szolgálat esetében három hónap, fontosabb teendőkkal megbízott alkalmazottat illetően hat hónap.

A rendelet 22. §-ában foglalt kedvezményt már azért sem lehet akként értelmezni, hogy e kedvezmény kizárólag csak a kétévi vagy ezt meghaladó szolgálat esetére járó felmondási illetményeket illeti, mert ily magyarázat esetén a két évnél rövidebb szolgálati idővel bíró alkalmazottak méltánytalan hátrányba kerülnének.

De a rendelet 2. §. második bekezdésének abból a fogalmazásából, hogy a felmondási idő tekintetében *érvényben levő jogszabályok* módosításáról intézkedik, figyelemmel még a rendelet 1. §-ának intézkedéseire is, nyilvánvaló, hogy a rendelet 22. §-a a meghatalmazási jogkör terjedelmére tekintet nélkül, mindazoknak az e rendelet alapján támasztható követeléseire hatályos, akik a kereskedő vállalatában mint

tisztviselők vagy kereskedősegédek vannak alkalmazva; tehát azoknak a követeléseire is, akik kétévi szolgálati idejüket még nem töltvén be, a rendelet 2. §-ában meghatározott felemelt felmondási időkre igényt nem tarthatnak, valamint azokéra is, akik nem ugyan tételes intézkedés, hanem a bírói gyakorlaton alapuló jogszabály folytán szolgálati időre tekintet nélkül hathónapi és illetőleg egyévi felmondási idővel bírnak.

A felperesnek a bírói gyakorlaton alapuló jogszabály alapján megállapított egyévi felmondási időre járó követelése a rendelet hatálya alá eső igénynek lévén tekintendő, az egyévi felmondási időre járó egész járandóságát tömegtartozásnak kimondani és ennek megfelelően a rendelkező rész szerint határozni kellett.

A Kúria munkaügyi tanácsa azt az egyedül helyes elvet tartotta itt szem előtt, hogy a rendelet nemcsak a kétévi szolgálat esetére szóló ú. n. hosszabb (dupla) felmondási időkről beszél, hanem a két éven aluli s az Ipartörvény 92. §-ában szabályozott hatheti, illeti háromhónapi felmondási időkről is, de ugyanúgy a bírói gyakorlaton, mint jogszabályon alapuló kétévi szolgálat nélküli hathónapos és egyéves felmondási időkről is. A rendelet 2. §-a ugyanis — a felmondás kérdésének szabályozásával kapcsolatban — az *érvényben levő jogszabályokról* beszél, azokat továbbra is fenntartja és csupán kétévi szolgálat esetére módosítja a hathetes és illetve háromhónapos felmondási időt. (L. e tekintetben bővebben cikkírónak a Jogtudományi Közlöny 1928. okt. 1. és 15. számaiban megjelent: «Észrevételek a budapesti Tábla munkaügyi gyakorlatához» című cikkét.) Érvényben levő jogszabály alatt pedig a bírói gyakorlaton alapuló jogszabály is értendő. (Szladits Károlynak a Jogtudományi Közlöny legutóbbi számában kifejtett álláspontja dacára is, mégis azzal a koncesszióval, hogy bírói gyakorlaton, mint *jogforráson*, az *állandó* bírói gyakorlatot — a szokásjogot értjük.) Azonban a kir. Kúria ismertetett ítéletével súlyos ellentmondásba került a szolgálati jogviszony más relációjában kifejezésre juttatott álláspontjával. A «súlyos» szó itt nem henyé jelző, mert ellentmondása egyik *döntvényében* jelentkezik. Ez a döntvény a 40. számú, amely arra a kérdésre felel, hogy lehet-e a szolgálati szerződésben a felmondási időt a két évet el nem érő szolgálat esetén az alkalmazott hátrányára az érvényben levő tételes jogszabályoktól eltérően szabályozni? A kérdés (ha jól meggondoljuk, nem is volt valójában kérdés) a többször hivatkozott 23. §-ával kapcsolatban merül fel s amelynek értelmében: «A szolgálati szerződésnek a jelen rendelet 2—7., 9., 12. és 13. §-ainak rendelkezéseitől az alkalmazott hátrányára eltérő kikötései érvénytelenek.» A jogegységi tanács 40. sz. polgári döntvényének indokolásában a következők foglaltatnak: «Szükségesnek tartja továbbá a jogegységi tanács annak a kiemelését, hogy ez a határozat (t. i. a nemleges határozat) azokra az alkalmazottakra, akiknek a szokásjogban kialakult és a bírói gyakorlat által elfogadott jogszabály értelmében magasabb képzettségük és a vállalatlatban elfoglalt vezetőállásuk alapján egyévi felmondásra van igényük, csak abban az értelemben alkalmazandó, hogy velük szemben sem lehet a szolgálati szerződésben rövidebb felmondási időt megállapítani, mint amennyi az ő munkakörükénél kevésbé jelentős munkakört betöltő alkalmazottakat az 1910/1920. M. E. számú rendelet 2. és 23. §-a értelmében feltétlenül, tehát az alkalmazott hátrányára szolgáló, eltérő kikötést meg nem tűrő módon megilleti.» Majd: «A többször idézett rendelet 2. §-ának második bekezdése értelmében módosuló jogszabályok közé az egyévi felmondási időt megállapító szokásjogi szabály nem tartozik és így erre a szabályra vonatkozóan a rendelet említett intézkedése semmiféle rendelkezést sem tartalmaz, hanem azt érintetlenül és megemlítés nélkül hagyja. Ennélfogva az olyan kikötés, amely a szóbanlevő vezetőtisztviselők felmondási idejét egy évnél rövidebb, de az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 2. §-ában meghatározott legkisebb mértéket nem sértő időtartamban állapítja meg, még az ebben a határozatban egyébként elfogadott kiterjesztő értelmezés mellett sem tekinthető a most idézett rendelet 2. §-ának rendelkezésétől eltérő kikötésnek és így nem is esik a rendelet 23. §-ának az érvénytelenséget kimondó határozománya alá.» A lényeges ezen cikk keretében ezúttal csupán az (a nélkül, hogy a döntvény helyességének kérdésével most részletesen foglalkozni akarnánk), hogy amíg a fentközlött ítélet mindenféle kategóriájú kereskedelmi alkalmazottra vonatkozólag az 1910/1920. M. E. sz. rend. 22. §-át rendeli alkalmazni azon oknál fogva, hogy mindenféle kategóriájú kereskedelmi alkalmazott felmondási ideje (tehát a szolgálat tartamára

tekintet nélkül járó hathavi és az egyévi felmondási idő is) a *rendelet 2. §-án* (amely *érvényben levő* jogszabályokról beszél) alapul, addig a 40. sz. döntvény a 23. § intézkedéseit (mellesleg, a kögensséget kifejezetten kimondó intézkedéseit) már a fentemlített felmondási időkre a maguk teljességükben nem tartja fenn, azzal az indokkal, hogy a rendelet 2. §-a ezekről a felmondási időkről nem beszél, azokat «megemlítés» nélkül hagyja s így a rövidebb felmondási idő kikötése nem tekinthető a rend. 2. §-ának rendelkezéseitől eltérő kikötésnek. Ugyanezt az álláspontját a jogegységi tanács megerősítette a 42. sz. polgári döntvény indokolásában is. Az ellentmondás — óriási.

Igaz, hogy a 40. sz. döntvény még a következő (inkább szociálpolitikai, mint jogi) indokolást is tartalmazza: «A vezetőállásban levő tisztviselők rendszerint már állásuk fontosságánál és a munkaadóhoz való viszonyuknál fogva sem szorulnak arra a fokozott jogvédelemre, melyre a gazdaságilag gyöngébb, kisebb alkalmazottaknak szüksége van, annál kevésbbé, mert ezek a vezetőállásban levő tisztviselők már a külön kikötött nagyobb javadalmazásban és a szerződés megszűnése esetére biztosított egyéb ellátásokban olyan ellenértéket találhatnak, amely őket a netán rövidebb felmondási időért kárpótolja.» Erre vonatkozó szerény megjegyzésünk az, hogy a «külön kikötött nagyobb javadalmazás» az esetek légióiban fikció csupán, különösen az ú. n. igazgató-tisztviselőknél, akik nem igazgatósági tagok is egyben (és talán inkább csak azokra vonatkoztatható, akiknek hosszú, *határozott* időre szóló szolgálati szerződésük van, akiknél tehát a felmondási idő kérdése a szerződés jellegénél fogva igen ritkán aktuális vagy akik csupán jogilag, illetve formailag alkalmazottak, de ténylegesen nem azok s akiknél a szolgálati szerződést igen sokszor a szindikátusi stb. megállapodás pótolja). Ugyanez áll a «biztosított egyéb ellátásra» vonatkozólag. Ezen — ismétljük: nem tiszta jogi — okfejtés fikciózus volta legjobban kitűnik az indoklás azon további részéből, amely szerint: «Ezen szabályok megfelelően állanak azokra a főtisztviselőkre, akiket a fentebb érintett bírói gyakorlat szerint, szolgálatuk tartamára tekintet nélkül, *félévi* felmondási idő illet.» (T. i. ezeknél is el lehet térni a rend. 23. §-ától, úgy azonban, hogy háromhavi felmondási idő okvetlenül megmaradjon.) Az indokolást azzal fejezi be a döntvény, hogy: «Az 1910/1920. M. E. számú rendelet 23. §-ának tilalma tehát *csak* az érvényben levő tételes jogszabályoktól való eltérésre vonatkoztatható». Láttuk, hogy a P. II. 7152/1930. sz. ítélet kifejezetten kiemelte, hogy a 22. § azokra is kiterjed, akik nem ugyan *tételes* jogszabály, hanem a bírói gyakorlaton alapuló jogszabály folytán bírnak hathavi, illetőleg egyévi felmondási idővel, azért, mert a rend. 2. §-a az *érvényben levő* jogszabályokról is beszél.

A 40. sz. döntvény indokolásának azon kitétele, hogy a rendelet 2. §-a a szokásjogon alapuló felmondási időket «meg sem említette», téves, mert azokat igenis fenntartotta azzal, hogy az *érvényben levő* jogszabályokról beszél.

Legyen szabad még mellékesen rámutatnunk arra, hogy méltányossági szempontok sem kívánják a 22. §-nak erősebb favorizálását a 23. §-szal szemben (az említett kategóriákra vonatkozóan). Ezt minden objektíven gondolkozó ember el fogja ismerni, ha arra gondol, hogy milyen groteszk helyzet az, hogy a megszolgált, régóta esedékes fizetés nem tömegtartozás, de nem az egy egész élet munkájával kiérdemelt nyugdíj (!) s hogy az iparossegéd és gyárimunkás (*akiknek végkielégítés sem jár*) 15 napi felmondási időre járó munkabére sem tömegtartozás.

De ezt csak mellesleg említettük. A lényeges az, hogy — de lege lata — semmi sem okadatulja azt, hogy az összes felmondási időkre vonatkozólag egyszer azt mondjuk ki, hogy azok a rendelet 2. §-ának szabálya alá tartoznak, máskor pedig pontosan ennek az ellenkezőjét enuncióljuk.

Dr. Berczel Aladár.

Vészjel a revizori kérdésben.

Fásult közönnyel nézi az ügyvédi kar életerejének hanyatlását. Leghivatottabb vezetőink is csüggedten félrevonulnak, mert azt hiszik, hogy nem lehet rajtuk segíteni. Ennek a fatalista közhangulatnak véget kell vetni. Mert ha továbbra is tart ez az indokolatlan akcióképtelenség, a *laissez faire*-nek ez a letargikus állapota, nemcsak azokról a munkaterületekről fogunk leszorulni, amelyeket még meghagytak számunkra, de reményünk sem lehet arra, hogy

újakat szerezzünk. Pedig most maga a kormányhatóság és elsősorban az igazságügyminiszter próbál számunkra megnyitni egy új tevékenységi területet, a *revizori* működést, ám ha jól nem vigyázunk, ellenérdekű csoportok lehetetlenné fogják tenni, hogy azt elérjük.

E sorok célja: vészjelt adni az utolsó órában és felhívni az ügyvédség figyelmét arra, hogy támadásoknak vagyunk kitéve a kereskedelmi minisztériumban folyó ankéten, amelyen a korlátolt felelősségű társaságokról szóló végrehajtási rendelet tervezetét vitatják meg az érdekképviselőkkel és hogy ennek különösen azért van számunkra igen nagy jelentősége, mert belátható időkre itt fog eldőlni a *revizori képesítés* kérdése is. Mennyiben érdekel ez bennünket közelebbről? Annyiban, hogy ennek a rendeletnek a kapesán az igazságügyminiszter egy nemes gesztussal kedvezményes elbánást biztosított az ügyvédség számára, amely lehetővé teszi, hogy az az ügyvéd, aki revizori működést óhajt folytatni, könnyebben juthasson a megkívánt kvalifikációhoz, sőt bizonyos átmeneti időn belül talán az igen szigorúnak tervezett revizori vizsgát is elkerülhesse. A revizori intézménynek még csak ezután lesz igazi nagy szerepe. Mármint a korlátolt felelősségű társaságok ellenőrzési rendszerében is fontos szerve lesz a gazdasági életnek, hát még akkor, amikor eljön a részvénytársasági reform ideje, amelynek keretében — már csak a német tervezetből ítélve is — a revizori munka megbecsülésre és jelentékeny dotációra számíthat. Világszerte igen széles körben terjed az üzemi és a vállalati revízió gondolata, egyebek közt a Treuhand-tevékenység és a karteellenőrzés területein is, továbbá a megelőző hitelezővédelemnek az adós rendszeres, állandó és önkéntes üzleti revíziója útján való biztosításában, amely tevékenységekre elsősorban jogászi Blickkel is bíró szakemberek lesznek hivatottak. Ez csak egyetlen éles sugár a reflektorból, amellyel a számunkra oly fontos munkaterületre rávilágítunk, de már ebből is láthatják és megérthetik ügyvédtársaink, hogy mit szerezhethetünk itt és mit veszíthetünk.

Három ankét nap volt idáig, most lesz a negyedik. Szerencse, hogy lesz, mert erőyes és kellő súlyú beavatkozással még talán megmenthetjük azt, amit a rendelet szerkesztői beállítottak az ügyvédi kar javára, amit azonban minden protegáló igyekezetük mellett sem lesznek képesek tartani az erőteljes rohammal felvonult érdekképviselőkkel szemben, amelyek részben benső jogosultság nélkül, de a különböző aktív és kinevezendő revizorkategóriák által megszállva tartott és megszállandó pozíciókat érthető szívósággal védelmezik és egykönnyen nem óhajtják az ügyvédség számára küzdelem nélkül átengedni.

És mit tesz ezzel szemben az ügyvédi kar? Mivel támogatja miniszteriális jóakaróit és magát az igazságügyminisztert? akik itt tálcán hoztak elibénk egy olyan működési lehetőséget, amelynek tarifáján hatszáz pengőtől tizennyolcezer pengőig haladó progresszívításban van meghatározva és biztosítva a revizori járandóság csak egy-egy vállalatnál való működés fejében és olyan független nobilitásban végezhető munkáért, amely az ügyvédi hivatással egyértékű.

Az ankéten fölvetett és bennünket közelebbről érdeklő kérdések lényege a következő: Csak az lehet revizor, aki megfelelő vizsgát tesz. De vannak mélyreható kivételek. A tervezet felsorolja azokat, akik a vizsga letétele alól mentesek. Ez nagyjában két kategória: közismert szakemberek, akiknek hozzáértése kétségen felül áll (pl. a Pk. igazgatói) és olyanok, akiket igazolt gyakorlatuknál fogva a vizsgálóbizottság a vizsga alól felmentendőnek tart, ezek közt ügyvédek is, akik szakbavágó gyakorlatukról számot tudnak adni. Ez az egyik pont, ahol le akarnak bennünket szorítani. Egy másik: a rendelet 2. §-a meghatározza a vizsgabocsájtás feltételeit. Ennek a negyedik pontja úgy szól, hogy az egyelőre négy esztendőben megállapított revizori gyakorlatból (lehet, hogy öt év lesz), amelyet a vizsga előtt igazolni kell, két évet (ez lehet majd esetleg három is) beszámítanak a jogtudornak, ha ezt az időt banknak a jogügyi osztályán a cégbírósnál vagy ügyvédi gyakorlaton töltötte. Ez ellen is heves az ellentállás. Nem csoda, hiszen kenyérkérdés azok számára, akiknek nincsen jogi doktorátusuk. Harmadszor támadásnak vagyunk kitéve az átmeneti intézkedések körében, amelyek szerint — és ez talán a legjelentékenyebb előny, amit az igazságügyminiszter nekünk kiharcolni szeretne — a *törvény életbelépésétől számított egy esztendeig minden ügyvédet vizsgára kell bocsájtani, ha legalább öt esztendeje folytat ügyvédi gyakorlatot.*

Ezen a ponton nagy kilátásaink lehetnek komoly eredményre, különösen ha elérhetjük a kombinációját avval a rendelkezéssel, hogy az olyan ügyvédnek, aki a revizori szakba vágó hosszabb gyakorlatot mutat ki, a vizsgálóbizottság engedje el a vizsgát egészen, ami által a hozzáértők egy része rögtön belekerül a revizori lajstromba. Ezt persze igen merész kívánságnak találják a revizori érdekeltségek és el is követnek ellene minden lehetőt, sajnos, éppen olyan oldalról is, ahonnan legtöbb önmérsékletet várhatnánk el. Nem beszélünk a hites és a kamarai revizorok testületéről, azok elsőrendű szaktekintélyek és méltán igénylik helyüket a revizori listában. De éppoly joggal igényelhetjük mi is, hogy sorainkból azok, akik máris benne vannak a revizori gyakorlatban és azok, akik magukat jogász tudásuknál és kereskedelmi gyakorlatuknál fogva igen könnyen és igen hamar előkészíthetik a vizsgára, szintén akadály nélkül léphessenek e tevékenység terére. A kormányhatóság módot adott erre bizonyos keretek közt, a mi dolgunk, hogy ezek a keretek legalább is megmaradjanak. Egy további vitapont ellenünk: a vizsga tárgyai közt szerepel a kereskedelmi váltó- és csődjog, ebből jogtudornak nem kell vizsgáznia. Ez csak magától értetődik! És mégis azon vannak egyesek, hogy kinyomják a rendeletből. Pedig a vizsga tárgyai jogász számára egyébként sem olyan nehezek, mint másoknak: könyvelés, üzemi ismeretek, pénzügyi- és illetékjogi rendelkezések. Tehát: ha komoly ügyvéd nekifekszik, legfeljebb négy-öt hónap alatt játszva egészíti ki eddigi tudását a revizori vizsga megkívánt anyagával, ezt a chance-t pedig nem szabad kiengednünk! És még valami! A háttérben alighanem ott lebeg a revizori intézményre nézve a numerus clausus szelleme. Ez nem akar gáncs lenni. Sőt ellenkezőleg. Egészen jogosultnak tartjuk, hogy a revizori létszám nem menjen túl a szükséglet határain, de éppen ezért kell résen lennünk, mert a kormányhatóságnak egyelőre csak az a kimondott célja, hogy egy új intézmény számára biztosítsa a kellő számú revizort s ezért rostáltatja meg az aspiránsokat egy eléggé szigorúnak tervezett vizsgával. De a rendelet egyes helyeken rést akar hagyni arra, hogy a Pk. és más irányadó faktorok az utolsó pillanatban becsúsztat-hassanak a lajstromba egyes favoritokat külön képesítés nélkül is, és ha így megtelik a lista, könnyen lehet, hogy az ügyvédség egyik vagy másik módon leszorol. Pedig az, hogy az ügyvédség itt tért nyerjen, nemcsak a mi külön magánérdeünk, hanem evidens közérdek is, mert a gazdasági élet biztonsága éppen egy olyan hivatásos ellenőrző szervezet kialakulásával nyer kellő megvalósulást, amelybe jogászilag is képzett és szigorú fegyelmi felelősség alatt álló, tehát titoktartásra intézményesen kötelezett szakemberek is bejuthatnak s a vállalatok ezek közül is választhatják revizoraikat.

Kamaránktól erélyesebb akciót várunk a rendelet alaptervezetében biztosított speciális ügyvédi érdekek csorbitatlan megvédésére. Vannak ugyan ügyvédek az ankéten a kamara küldöttjén kívül is, de ezeket érdekképviselői keretek feszélyezik abban, hogy a kar érdekében energikusabban fellépjenek, ennél fogva a kamara jelenik meg kellőképpen felvértezve. Nagysúlyú állásfoglalásra van szükség. Talán az Ügyvédszövetség is kieszközölhetné még mint kevésbé feszélyezett érdekképviselőtünk, hogy utólag vonják bele a tanácskozába s menjen oda érettségünk egy ponderáns személyiség. De mindenesetre tegyünk valamit! *Dr. Molnár Márton.*

Jogi irodalom.

Perjogi alapvetés.

— Sauer: *Grundlagen des Prozessrechts.* (570. old. Enke, Stuttgart.) —

Az utolsó évtizedek jogi irodalma bővelkedik a polgári peres eljárás körébe tartozó tudományos munkálatokban, míg a bűnvádi eljárás fejlődését előmozdító, számottevő munka csak igen ritkán jelenik meg. Még ritkábbak azok a művek, amelyek a bírói eljárás e két ágazatával együttesen foglalkoznak, reámutatva a törvényszerűségek általános érvényére, az eljárási elvek és célok hasonlóságára, sok tekintetben azonosságára. Ezt a fontos feladatot választotta magának Sauer professzor hatalmas munkájának megírásánál, amely — most második kiadásban megjelent — munka az újabb perjogi irodalom egyik legnagyobb szabású alkotása. Különös értéket ad a munkának elsősorban is az az átfogóképeség, amellyel a szerző az eljárási jogot a maga egészében veszi vizsgálat alá, úgyhogy a leszögezett vezérelvek egyformán érvényesek a polgári

és a büntető eljárás bármely szakában. A kiindulópont mindenkor a törvényekben lefektetett szabályozás; oly módon azonban, hogy a létező egyszersmind kezdeményezőjéül szolgáljon a további fejlődésnek, másrészt pedig összhangba hozassék az anyagi jog tudományának általános elveivel is. Ezzel kapcsolatban céljaul tűzi a szerző annak bizonyítását is, hogy az anyagi és alaki jog mint egyenlő fajsúlyú és fontosságú tudományok állnak egymás mellett, a nélkül, hogy az utóbbit az előbbi függvényének tekintethetők. Anyagi és alaki jognak egyaránt az igazság érvényrejuttatása a célja és létjogosultságát adó előfeltétele is. Ugyanígy a jog fejlesztését célzó tudomány sem szállhat szembe az igazsággal, ha óvakodni kíván attól, hogy az áltudomány színvonalára süllyedjen. Minden tudományban élnie kell az eszménynek, amely — bár a tudományág különleges elveivel összhangban — az igazság akadálytalan uralmát jelenti.

Szerző főcélja a jog és a per eszméjét, célkitűzését, szociális feladatát rendszerbe foglalva megvilágítani és ezzel utat szabni a jogszabályoknak esetenkénti, az igazsággal összhangban levő érvényesítésénél. A per célja az objektív jog érvényesítése vagy az elvont jogszabály konkretizálása útján vagy a konkretizált szabálynak a valóságba való átvitele útján (végrehajtás). E célokat az érvényesítéssel (Verfolgung) érjük el, amelynek eszköze és formája az eljárás (Verfahren). Az érvényesítés és az eljárás között való különbség abban tűnik ki, hogy az előbbi alanyai gyakran különböznek az utóbbi alanyaitól. (Az érvényesítés alanya bűnügyekben az állam, az eljárásban ügyfél a közvádó. Csődügyekben az érvényesítés alanya a csődtömeg, ügyfél a tömeggondnok.) A per tárgyát illetően a szerző négyféle perjogi értékelési szempontot állít fel, a) az érvényesség, amely akkor hiányzik, ha a pernek valamely lényeges tényeleme fel nem ismerhető (eljáró szerv nincs bírói jogkörrel felruházva), b) hatályosság, amelynek feltétele egy megengedett célnak vagy érdeknek fennforgása (nincsen ily érdek a res iudicata esetében), c) szabályszerűség, ez megállapítható, ha a perbeli előfeltételek (nem perfeltételek) fennforognak (hatáskör, határidő megtartása perorvoslatnál), d) az alaposság, amelynek szempontjából a végleges döntést kell meghozni. E feltételeken felül áll, mint közös irányító, a jogszerűség, amelynek gyakran a tételes jogba le sem fektetett elvei magasabb szempontok érvényesülését segítik elő (ítéletileg megállapított igénynek a jó erkölcsökkel ellenkező módon való érvényesítésének megakadályozása). Végül mint utolsó kategóriát állítja fel Sauer a peren felül álló értékelést (Überprozessuale Wertungen). Ez a fejezet a műnek egyik alakilag és tartalmilag legkiválóbb része. Itt tér ki a szerző azokra a szempontokra, amelyek egyéni, kultúr vagy közérdekből a perjog általános elveinek módosulását idézik elő. Reámutat azokra az esetekre, amelyekben a per céljának sérelme nélkül el lehet térni az általános szabályoktól azért, hogy ezáltal egyes érdekelteket aránytalanul súlyosabb hátrányoktól megkíméljünk, nagyjelentőségű kultúrérdekeket megvédjünk. Különös megfontolást igényel — főleg bűnperekben — a közérdek, amely legtöbbször azonos az államérdekkel. Már a törvények is figyelembe veszik ezt a szempontot, amikor a közvád képviselőt számos bűncselekménynél a közérdekkel hozzák kapcsolatba. A gyakorlatban azonban az opportunitás elve e szempontnak fokozott érvényrejuttatását teszi lehetővé.

Nem áll módunkban e valóban monumentális munkának minden egyes részletét csak vázlatyszerűen is ismertetni s így csak utalhatunk a tettazonosságra, a jogerőre, a ne bis is idem, a tény és jogkérdés elhatárolásának, az ügyész ügyfél szerepének feldolgozására, a «Klagerecht» sokat vitatott lényegének kifejtésére, mint amely fejezetek egytől-egyig a legújabb perjogi irodalom maradandó becsű alkotásai.

Éppen az általánosító, átfogó feldolgozással érte el a szerző, hogy munkája nemcsak a perjogászt érdekli, hanem éppen oly értékes és tanulságos az azok számára is, akik az anyagi jogszabályoknak a gyakorlatban való érvényesülését, a jognak az igazság iratlan elveivel való harmóniáját (vagy diszharmóniáját) óhajtják tanulmányozni és e tanulmányok eredményét ügyvédi vagy bírói tevékenységük során adott esetekben kívánják hasznosítani. Szerzőnek az az állítása, hogy a helyes gyakorlat az elmélet kialakulásánál nem maradhat hatástalan, megfordítva érvényesül e munkával kapcsolatban. Az értékes elméleti megállapítások a gyakorlat számára megteremtik a kiforrott, következetes alapelveket.

Auer György.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Késlekedés a kártérítési járadékkövetelés érvényesítésével.** A járadék alakjában érvényesített kártövetelés, mint célkötelem, a tartásdíjjal egyenlő rendeltetésű lévén, a jogosult megélhetésének biztosítására szolgál; következésképp a visszatérő időszakokban fizetendő járadékot, ha azt a jogosult huzamos időn át indokolatlanul nem érvényesíti, utóbb egyszerre követelni nem lehet, mert a hosszabb időn át felszaporodott részleteknek egyszerre való behajtása egyrészt a kötelezett fél vagyoni érdekét súlyosan megtámadná, másrészt a jogosultnál indokolatlan tőkegyűjtésre szolgálna alapul. (Kúria P. VI. 6988/1929. sz.)

— **Távollévő gondnoka által kötött elidegenítési ügylet.** Nem alapos felperesnek az a felülvizsgálati panasza sem, hogy ő a hadifogságból történt visszatérése után azt a bírói gyakorlatot találta, mely a távollévő gondnokai által kötött elidegenítési ügyleteket érvényeseknek mondotta ki, nem alapos pedig azért, mert ilyen, nyilván a törvénybe ütköző gyakorlatot — egynehány alsóbíróságon kívül — a felsőbb bíróságok és főleg a m. kir. Kúria soha nem folytatott. (Kúria P. III. 3811/1930. sz.)

— **Tartásdíj mértékének megváltoztatása.** A Ppé. 3-ik szakaszának első bekezdésében foglalt rendelkezés következtében az állandó bírói gyakorlat hatályát veszítettnek tekinti a Ht. 91. §-ában foglalt szabályokat és ezek helyett a Pp. 413. §-ában foglalt és anyagi jogszabályt is magába ölelő rendelkezéseket alkalmazza. Ezek pedig megengedik, hogy amennyiben az ítélet meghozatala után lejáró szolgáltatások megállapítására szolgáló körülmények lényegesen megváltoztak, a szolgáltatások mértéke és tartalma megváltoztattassék. Ez magában foglalja annak a lehetőségét is, hogy a körülmények lényeges megváltozása alapján a kötelezett a szolgáltatások teljesítése alól teljesen felmentessék. A végleges nőtartásnál ennek korlátjául egyedül a Ht. 90. §-ában foglalt az a jogszabály szolgál, hogy a vétlen nőt a vétkesnek nyilvánított férj vagyoni helyzetének és társadalmi állásának megfelelően köteles eltartani, amennyiben ily tartásra a nőnek jövedelme elegendő. Ebből folyóan úgy a tartásdíj mérséklésénél, mind pedig annak a megszüntetésénél annak kell irányadónak lennie, hogy jövedelme beszámításával a nőnek oly megélhetése legyen, mint amilyen a férje vagyoni helyzetének és társadalmi állásának megfelelő. Ennek a szabálynak az alkalmazásával nem ellenkezik a Ht. 93. §-ában foglalt az a rendelkezés, amely szerint a férj tartási kötelezettsége akkor szűnik meg, ha a nő új házasságot köt, mert ez a szabály a nőtartás kérdésében a nőnek férjhezmenetele esetére rendelkezik és így nem zárja ki a férjnek azt a jogát, hogy a nőtartási díj megváltoztatása iránt más esetben fellépjen, ha erre a törvényben előírt feltételek egyébként megvannak. (Kúria P. III. 990/1931. sz.)

— **Kinek képviselője a végrehajtási zárgondnok?** A végrehajtató csupán azáltal, hogy a végrehajtást az 1881: LX. tc. 75. §-a alapján a lefoglalt állatoknak szoros zár alá vételével fogatosította és a zárgondnokot javaslatba hozta, nem tekinthető a zárgondnok egyedüli meghatalmazójának, hanem a szoros zárt kérő és a szoros zárt szenvedő, valamint a végrehajtási bíróság közös meghatalmazottjának tekintendő, amiből következik, hogy a végrehajtató a zárgondnoknak csak azon károsító tényeiért és mulasztásaiért felelős, amelyek az ő egyoldalú különös utasítására vezethetők vissza, feltéve, ha azok ellen a szoros zárt szenvedőnek nem volt módja fellépni. (Kúria P. V. 4773/1929. sz.)

— **Adósság fejében vett ingatlan közszerzeményi jellege.** Az a körülmény, hogy a kereset egyedül az alperes nevén álló ingatlanokat, az első házassága alatt, az alperes adósságra vette, hogy az alperes ennek az adósságnak majdnem a felerészét az első felesége halála után, a második feleségével kötött házassága tartama alatt, a sajátjából fizette ki, hogy ennél a kifizetett összegnél az erre eső ingatlanok értéke jóval nagyobb, a felperest, az alperes első feleségének egyik örökösét, nem fosztja meg attól a jogától, hogy a közszerzeményből az anyja jogán az őt illető örökrész kiadását, az ezt terhelő s helyette az apja által kifizetett adósság megtérítése ellenében követelhesse. (Kúria P. V. 5693/1929. sz.)

— **Tulajdonközösség megszüntetése.** Igaz ugyan, hogy az ingatlan az a része, amely a használat tekintetében történt megállapodás értelmében a felperesnek jutott, el van hanyagolva, ez a körülmény azonban a tulajdonközösség árverés útján való meg-

szüntetésére a jelen esetben alapul mégsem szolgálhat: mert ezért a felelősség elsősorban a felperest terheli, aki saját használatában lévő ingatlanrészek tatarozását a szakértői vélemény szerint éveken át elmulasztotta és ezzel az épületek romlásának megakadályozása szempontjából a köteles gondosságot elmulasztotta. Az ekként mulasztó fél pedig az ingatlan elhanyagolt állapotára, mint különös tekintetet érdemlő körülményre, nem hivatkozhatik. (Kúria P. V. 5454/1929. sz.)

— **Hatáskör korlátozása.** A házgondnok hatásköre korlátozásának a közlésével egyenlő, ha a házgondnok a bérbeadás vagy a bérleti szerződés feltételeinek megállapítása vagy módosítása alkalmával kijelenti, hogy a bérló által kívánt egyes korlátozásokat a ház tulajdonosa nem engedélyez, és hogy azok tekintetében csupán ő, a házgondnok tesz személyes ígéretet. (Kúria P. VI. 7460/1930. sz.)

— **Perfeljegyzés és valorizáció.** Habár a per feljegyzésének megvan az a joghatálya, hogy a feljegyzés után az alperesek javára történt tulajdonjogi bekebelezés a perben hozott határozat alapján a végrehajtási jog feltétlen feljegyzésének és a végrehajtás foganatosításának akadályául nem szolgál, azonban a per feljegyzésnek ez a joghatálya csupán a telekkönyvben bekebelezett összeg erejéig terjedhet ki, de nem vonatkozik a bekebelezett követelés esetlegesen átértékelhető összegére, mert az 1928. évi XII. tc. 28. § értelmében jelzálogjogot nem lehet átértékelni még akkor sem, ha nincs kizárva az átértékelésből az a követelés, amelynek biztosítására a jelzálogjog szolgál. (Kúria P. V. 4905/1929. sz.)

— **Tönkrejutás az átértékelésnél.** A tönkrejutás, mint az átértékelés egyik előfeltétele, a bírói gyakorlat értelmében akkor is figyelembe jön, ha a tönkrejutás okai között egyéb okok is fordulnak elő, de az átértékelés elmaradása is közrehatott a tönkrejutás beállására. (Kúria P. VI. 2430/1930. sz.)

— **Az átértékelési határidő számítása.** Az 1928: XII. tc. 14. § 5. bekezdése értelmében az átértékelésre irányuló keresetet a törvény életbelépésétől (az 1400/1928. MÉR.-hez képest: az 1928. évi április hó 1-től) három hónap alatt lehet megindítani. Ez a határidő jognak bírói úton érvényesíthetése érdekében anyagi jogi törvényes záros határidő, amelyet hivatalból kell figyelembe venni és amelynek elmulasztása jogvesztéssel jár. Az ilyen határidő számítására nézve törvényes eltérő rendelkezés hiányában a naptárszerinti időszámítást kell alkalmazni. E szerint pedig 1928. április 1-től számítva, három hónap 1928. évi június 30-án eltelik. (Kúria P. VI. 7223/1929. sz.)

Szemle.

— **Poincaré-t a párizsi ügyvédi kamara elnökévé választotta.** Csodálatos, hogy a francia köztársaság volt elnöke, aki még nem heverte ki súlyos betegségét, mily örömmel fogadta ezt a kitüntetést, mely egyúttal nagy munkát jelent számára. Elődjéhez, Payen-hez intézett levelében hálásan megköszöni a nagy megtiszteltetést és hangsúlyozza, hogy a körülmények gyakran tartották távol a kamarától, de szívével és lelkével mindig az ügyvédi karhoz tartozónak érezte magát.* A francia napi- és hetilapok hasábos tudósításokat közölnek a nagy eseményről. Az újságírók hosszú sora előtt megismételte Poincaré, mennyire megalapozta őt a nagy kitüntetés és különösen az a tény, hogy elődje, Payen, a választást befejező beszédében az ügyvédi karnak iránta való ragaszkodását hangsúlyozta. Poincaré azért is büszke megválasztására, mert tudja, hogy ezt nem politikai érdemeinek köszönheti. A párizsi ügyvédek nem szeretik politikai kartársaikat. Grevy és Jules Favre óta nem választottak politikust elnökké. Még a kiváló Waldeck-Rousseau se részesült ebben a kitüntetésben. A párizsi ügyvédi kamara elnöke egy évig tölti be a diszes állást. Egy évig tehát Poincaré fogja a párizsi kamara ügyeit intézni. Az egy év leteltével valószínűleg a francia tradíciónak megfelelően mint egyszerű választmányi tag fog résztvenni a kamara ügyeinek intézésében. A volt kamaraelnökök ugyanis

* Les circonstances m'ont trop souvent éloigné du barreau, mais je lui suis resté étroitement attaché par les liens les plus forts de l'esprit et du cœur.

hivatalos esztendejük lejártá után a választmány tagjaivá választatnak. A legutóbbi választmánynak nyolc olyan tagja volt, akik az elnöki tisztelet már viselték. Érdekes és tanulságos apróságok. Nem is apróságok. A nagy Poincaré, aki hosszú ideig a világ ura volt, azt mondja, hogy kollégái azért választották meg, mert megértették, hogy sohasem hagyta el a kamarát.* Irigylésreméltó francia kollégák!

— A Magyar Jogászegylet által a gépjárművek okozta balesetekért és károkért való felelősség kérdésében kitűzött pályaművek bírálatával a bírálóbizottság elkészült és azokat az elnökséghez beterjesztette. A pályadíj végleges odaítélése tekintetében a bírálóbizottság jelentése alapján a Magyar Jogászegyletnek szeptember havában tartandó legelső választmányi ülésén fog dönteni.

— A hagyományos jogi helyzete. A budapesti tábla G. 945—1915. III. 3. számú döntése szerint (közölve M. D. IX. 152.) *«hagyományos a hagyatéki hitelezővel nem mindenben azonos elbírálás alá esik. A hagyományos részeltetése ingyenes és így a méltányosság azt kívánja, hogy vele szemben az örökösök — úgy mint egymás közt is — csak aránylagosan legyenek kötelezve.»*

Ezzel szemben a budapesti kir. ítélőtáblának P. X. 304/1930. számú jogerős ítélete szerint *«örökösök eltérő végintézkedés hiányában a hagyományért örökrészükkkel egyetemlegesen felelnek.»* (1931. I. 18. Gyenes.)

Ez felel meg a Kúria gyakorlatának is, lásd K. I. 4585/1888, Dtar 514; ugyanígy K. 870/1889. és 4471/1886.

— A bírói gyakorlat változásának visszaható hatálya.** A Jogtudományi Közlöny június 15-i számában a «Cégjog» vezérszó alatt közölt szemle a kir. Kúria P. IV. 7618/1929. számú határozatának döntését, mely szerint a 844. számú elvi határozat nem alkalmazandó a régi esetekre, érdemben helyeselve, a döntés indokolását, éppúgy mint azt Szladits Károly tette, hibáztatja és úgy a Kúria álláspontjának, mely az új jogszabály visszahatásának igazságtalanságával érvel, mint a Szladits-féle «ügyletértelmezési» elméletnek elvetésével, újabb indokolási eszmét vet fel. E szerint *«az eset különös körülményeivel»* kell indokolni azt, hogy a 844. számú elvi határozatot a régi esetekre nem alkalmazzák. Nézetünk szerint ez az érvelés példája az elpusztíthatatlan jogász hidegvérnek és állhatatosságnak, mely az új dolgok elől elzárkózva és a megcsontosodott elméletekhez ragaszkodva, ha más módon nem boldogul, érv és eszme helyett megelégszik egy új szóval. *«Az eset körülményei»*, ez volna tehát az a formula, amely az összehézségeket áthidalja! De kérjük, *mik az eset különös körülményei*, amelyek miatt a 844. számú elvi határozat nem alkalmazandó a régi esetekre? Vajjon másban állnak-e ezek a körülmények, mint abban a tényben, hogy 44 évig az volt a gyakorlat, hogy az igazgatóság által megállapított külön javadalmazás érvényes akkor is, ha nem külön közgyűlési határozat fogadta el azt, s így igazságtalan volna az, ha az új gyakorlat visszahatna a régi esetre, mely még a régi jogszabályban való bizalom hatása alatt keletkezett. E «különös körülmények» tehát nemcsak abban az egy esetben forognak fenn, amelyben a P. IV. 7618/1929. számú határozat döntött, hanem az *összes régi esetekben*. Az eset különös körülményei ezek szerint csak szinoním kifejezés arra, amit a Kúria fennemlített határozatában kimondott, nevezetesen, hogy a forgalom biztonságával, a Treu und Glaube elvével ellenkeznek az, ha az új jogszabály visszahatna a régi esetekre. Az «eset körülményeinek» vezérszava tehát maga is az összes régi esetek tekintetében zárja ki az új jogszabály alkalmazását és így mögötte nem rejlik más, mint burkolt elismerése a Kúria ítéletének, hogy a bírói gyakorlat által alkotott új jogszabály a régi esetekre nem hat vissza. Ez a vezérszó tehát a vitát nem oldja meg és nem alkalmas arra, hogy a Kúria nyílt és őszinte állásfoglalása helyébe lépjen.

Dr. Hevesi Illés.

* Je suis touché plus que je ne saurais le traduire du témoignage de fidélité, qui m'est donné par le Palais. Il a compris, que je ne me suis jamais éloigné de lui au cours de ma carrière...

** Lásd e lap június 1-i és 15-i számában ugyane cím alatt megjelent cikkeket.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 2 pengő 60 fillér

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930: XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György

a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula

büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: A keresztkérdezés angol jogtana. — Dr. Fekete László budapesti kir. közjegyző: A «szükségrendeletek»-nek a váltóóvásokra vonatkozó rendelkezései. — Dr. Kaufmann Andor: Mely hatóság elé tartoznak a nagyszülők tartási kötelezettségéből eredő intézkedések. — Törvénykezési Szemle. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Az egyesületi alapszabályok változtatása miként hat az egyesületi tagoknak a korábbi alapszabályok alapján szerzett jogaira. — Szemle.

A keresztkérdezés angol jogtana.

Az 1930 : XXXIV. tc. (Te.) bizonyos angoljogi hasonlatosságú rendelkezéseket tartalmaz, melyek közt legnevezetesebb a 108. §-ban foglalt rendelkezés, a melyet «keresztkérdezés»-nek neveznek. Ilyen hasonló rendelkezés már a Bp. 308. §-ban is foglaltatott, de mint nem imperatív rendelkezés máig is holt betű maradt. Nem szándékozom ugyan a fenti törvény teljesen elhibázott voltával foglalkozni, miután ez e lap hasábjain számos cikkben nagy alapossággal már ki volt mutatva, mégis idézésre kívánczik Burke-nek egy mondása, mely szerint: «*Bad laws are the worst sort of tyranny.*»¹ Ha a 108. § a keresztkérdezés intézményét akarta volna meghonosítani és evvel egy új igazságszolgáltatási elgondolást kezdeményezni, akkor talán a törvénynek összes hibáit meg lehetne bocsátani, azonban, sajnos, e szakasz rendelkezéseinek semmi köze a keresztkérdezés intézményéhez. A keresztkérdezés ősi hazája Anglia és ma is egyedüli otthona. De ha már a 108. § rendelkezései a «keresztkérdezés» lobogója alatt vonultak be az igazságszolgáltatás csarnokába — akkor e lobogó híveit, kik közé semmi köze a keresztkérdezés intézményéhez. A keresztkérdezés ősi hazája Anglia és ma is egyedüli otthona. De ha már a 108. § rendelkezései a «keresztkérdezés» lobogója alatt vonultak be az igazságszolgáltatás csarnokába, akkor e lobogó híveit, kik közé e cikk írója is tartozik, figyelmeztetni kell a hamis lobogóra, az angol keresztkérdezés intézménye lényegének az ismertetésével, amennyiben ez egy cikk szűk keretében lehetséges.²

Az angol keresztkérdezés intézménye integráns része az angol igazságszolgáltatási rendszernek és három elgondolási alapon nyugszik.

Az első az, hogy nem a bíró tárgyal, nem a bíró határozza meg a bizonyítás irányát és keretét, hanem a felek, illetőleg ügyvédjeik tárgyalnak, ők határozzák meg a bizonyítás irányát és keretét, akár polgári, akár büntetőperről legyen szó. Az angol felfogás egyenesen képtelenségnek tartja, hogy az, a ki hivatva van egy vitás ügyben dönteni, vezesse a tárgyalást és határozza meg a bizonyítás irányát és keretét. A felek azok, a kik mindazt elébe tárják a bírónak, amit szükségesnek és fontosnak tartanak s amikor mindegyik fél mindazt elébe tárta, amit ügye érdekében fontosnak és szükségesnek tartott, akkor felkérlik a bírót, hogy most döntsön: kinek van igaza. Ha a bíró tárgyal és ura a bizonyításnak, akkor lényegében ő hordja össze saját felfogása és akarata szerint egy per anyagát és akkor oly anyag felett dönt, amely felett előzőleg ítélni akart, nem pedig azon anyag felett, amely felett a felek akarták, hogy ítéljen. A bíró ilyirányú működése «akarati» aktus és minden perrendi szabály dacára ezen akarati aktivitásában még a saját szubjektivitása ellen sincs megvédve.

Az angol bíró vagy egyedül vagy esküdtjeivel csak hallgatja a felek vitáját és az előterjesztett bizonyítékokat, azért angolul a tárgyalást *hearing*-nek (meghallgatásnak) is hívják, a tárgyalásba való beavatkozási joga pedig igen szűk körre van szorítva, de sohasem vonatkozik az érdemi részre. Ennélfogva a 108. § azon rendelkezése, hogy «a bíró megtilthatja a felesleges tanuk (?) kihallgatását, egyes kérdések vagy további kérdések feltevését vagy a válaszadást», — továbbá, «hogy a bíró köteles felügyelni arra, hogy az ügyre éppen nem tartozó körülmények bizonyításával vagy fejtegetésével a tárgyalás menete ne késleltessék» — homlokegyenest ellenkezik az angol keresztkérdezés lényegével, nemkülönben az angol igazságszolgáltatás elgondolásával.

A második az, hogy az angol eljárásban a tanu igazmondása nem az eskü, hanem a keresztkérdezés által hitelesítettik, bár az angol tanu is tesz esküt (fogadalmat). A tisztességes tanu sem mond átlagosan valót, nem azért, mert nem akarja megmondani a valót, hanem mert nem tudja megmondani, mivel ő sincs saját szubjektivitásával szemben megvédve. E szubjektivitás megvédésére szolgál a keresztkérdezés, másrészt a hazug tanu leleplezésére. A tanuvallomások lélektanából nyilvánvaló, hogy a tanu nem tényeket mond el, hanem az általa tapasztaltakból vont következtetéseket. A keresztkérdezés tüzeiben a tanuvallomásban foglalt következtetésekből a tapasztalt tények úgy leválnak, mint a tűzben a salaktól az arany. A tanu nem azért mond igazat, mert igazat akar és tud is mondani, hanem azért, mert a keresztkérdezés tüzeiben nem tud hazudni. A tanuskodás az angol eljárásban egy nehéz és izgalmas polgári kötelesség, mert ott a tanuskodás nem a bírónak a tanuval való kedélyes társalgásából áll. A tanuval egy szempont alá esik a szakértő, aki szintén keresztkérdezés alá vonatik. A szakértőnek, különösen a tudományos szakértőknek, sokszor tapasztalható prepotens magatartása az angol eljárásban elképzelhetetlen és netáni ilyirányú kísérlet a bíró által legerélyesebben visszautasítottatik. A *solicitor* az általa bejelentett tanukat a bejelentés előtt részletesen kihallgatja és erről jegyzőkönyvet vesz fel, mely részét képezi a *barrister*nek átadandó *brief*nek (instrukciónak). Ezen előzetes vallomások támpontul szolgálnak a *barrister* által foganatosítandó keresztkérdezésnél. A kérdezést és keresztkérdezést természetesen a felek, illetőleg ügyvédjeik foganatosítják; oka ennek az, hogy a fennebb jelzettek alapján az objektív tényállás felismerésére vonatkozó képességnak a bírói lélek szubjektív működésétől való függősége teszi a bíróra nézve lélektanilag lehetetlenné a valódi tényállás kifürkészésére irányuló kérdezést.

A harmadik pedig az, hogy a keresztkérdezés és annak a felek által való foganatosítása lehetetlenné teszi a bíróra a sietést és a siettetést, ha az angol bíróban ez a hajlamosság egyáltalában feltelezhető volna. A bírónak a megvesztegetettség vagy pártosság mellett legnagyobb bűne a sietés és siettetés, melynek folyománya a türelmetlenség és végső eredménye az igazságtalan ítélet. Ezért nem lehet eléggé helyteleníteni a 108. § ama rendelkezését, mely a bírót mintegy animálja a sietésre és siettetésre; a tárgyalás menetének késéséből vagy késleltetéséből senkinek sem lehet kára, annak siettetéséből azonban kára elsősorban az igazságnak lehet és rendesen van is. Az pedig bürokratikus babona, hogy az ügyvéd érdeke a per húzása. A keresztkérdezés általi bizonyításhoz idő és nyugalom kell, a bizonyítási rendszert pedig nem lehet a behajtási perek nívójáról nézni. Nemrégiben Londonban a *Probate Divi-*

¹ A rossz törvények a zsarnokság legrosszabb fajtája.

² L. bővebbet cikkírónak «Az angol esküdtbíráskodás, 1927.» c. könyvében.

sional Court tárgyalta egy végrendelet érvényessége iránti pert. Egy angol gentleman halála után egy 1901. és egy 1925. évben kelt végrendelet maradt; az 1901. évi végrendeletben kedvezményezett özvegy azt állította, hogy az 1925-ben kelt végrendelet nem érvényes, mert férje akkor már nem volt épelméjű. A pert egymás után következő 15 napon át tárgyalta a bíróság, a 16. napon hirdette ki az ítéletet. A látszólagos hosszadalmasság alaposságban rekompenzálódik, azért oly kevés Angliában a felebezés; a Londonban székelő *Court of Appeal* (fellebbezési bíróság) havonta rendszeren *egyszer* tárgyal, mert nincs több ügy.

A bizonyításra és annak felvételére, így a tanuhallgatásra is részint a törvényben, részint a gyakorlatban kifejlődött strikt szabályok vannak, melyek a bizonyítás felvételénél szorosan betartandók és melyeknek betartására a bíró szigorúan ügyel, nincs azonban joga a bírónak a szerinte *felesleges* tanuk kihallgatását, egyes kérdések feltevését vagy a választást megtiltani, vagy a szerinte az ügyre nem tartozó körülmények bizonyításától vagy fejtegetésétől a feleket elzárni, mint amire a 108. § a bírót feljogosítja. Az angol bizonyítási szabályok nem a minisztériumi büroban készültek, hanem hosszú tapasztalat és gyakorlat alapján fejlődtek ki. E szabályok a három fenti elgondolási alap kifejezői és az egész bizonyítási rendszer olyképpen van felépítve, hogy az esküdtek rendszeresen végigkísérhessék a nyújtott bizonyítékokat és éppen e rendszerességnél fogva könnyebben felfoghassák és elrendezhessék a bizonyítékokat. Az angol esküdtek nincsenek egyoldali és egyébként anarchikus tanukérdezésnek kitéve, amelyen nem tudnak eligazodni, nem hallgatói olyan össze-visszakérdezésnek, melyen még a szakember sem képes sokszor eligazodni, annál kevésbé a laikus esküdt.

A tanu kikérdezése két részből áll: *examination in chief* (alapkérdés) és *cross-examination* (keresztkérdés), esetleg *re-examination* (újbbóli alapkérdés).

Az *examination in chief*. Miután a tanu előre megeskettetett vagy fogadalmat vagy nyilatkozatot tett, azon fél ügyvédje, ki a tanut felhívta, megkezdí a kihallgatást. A kérdésnek egyenesen és közvetlenül a bizonyítani kívánt tényre kell vonatkoznia és nem tehető fel *leading question*, vagyis oly kérdés, amely rávezeti a tanut a feleletre. Az indiciális bizonyítás (*circumstantial evidence*) esetében azonban a bíró nagyobb latitudot engedélyezhet a bizonyító félnek, mindazonáltal a kérdésnek olyannak kell lenni, hogy a tényállításra vonatkozó válasszal mintegy kicsalassék (*to elicit*) az, amit a fél bizonyítani kíván, hogy abból ezután az esküdtek okszerűen következtethessenek a vádlott bűnösségére vagy ártatlanságára. Részességre vonatkozó vádnál a kérdésnek először arra kell irányulnia, hogy általában elkövetett-e az állított bűncselekmény és csak később jön az a kérdés, mellyel bizonyítani kívánatlik, hogy a vádlott vagy társának minő része volt a bűncselekmény elkövetésében. Hasonló módon kell eljárni, ha ily alapbizonyításnál már az első alkalommal a védelem annak kimutatására törekszik, hogy a vádló a védelem tanuit hamis vallomásra akarta bírni, feltéve, hogy a védelem tanui már kihallgattak. Például, ha A. betörést követett el, a vádlónak először bizonyítani kell, hogy betörés követett el és azután kell bizonyítani, hogy B. ebben részt vett, vagyis a bizonyítandó tényállítás ketté oszlik, először bizonyítani kell, hogy betörés egyáltalán elkövetett, azután bizonyítani kell, hogy A. és B-nek ebben milyen szerepe volt.

Bár általános szabály, hogy a tanu kihallgatásánál nem szabad úgy feltenni a kérdést, hogy abban benne legyen a kívánt válasz, mégis ez alól bizonyos kivételek vannak. Így valaki személyazonosságának megállapításánál, akit a tanu már előzőleg leírt, előtte a személy újból leírható és kérdezhető a tanu, hogy ez-e a kérdéses személy, akit ő gondol. Továbbá, ha a tanu bizonyos tényre esküszik, egy másik tanu pedig éppen ennek megcáfolására hivatik fel, akkor ez utóbbi tanutól direkt kérdezhető, hogy tényleg megtörtént-e ez a tény. Bevezető kérdések megengedtetnek és nem ütközik a fenti általános szabályba.

Ha egy közömbös vagy rávezető kérdést tesz fel az egyik fél ügyvédje, az ellenfél ügyvédje rögtön közbeszól és vagy tiltakozik a kérdés ily módon való feltevése ellen, vagy közbe rögtön az általa szükségesnek tartott kérdést intézi a tanuhoz. Pl. ha a tanutól azt kérdezi a fél ügyvédje, hogy történt-e egy bizonyos nyilatkozat, az ellenfél azonnal közbe kérdezheti, hogy ez a nyilatkozat szóval vagy írásban történt-e. Valamely kérdés fel- vagy fel nem tehetése miatti vitát a bíró dönti el.

A fél a felhívott tanuját nem vádolhatja általában avval, hogy nem feddhetetlen jellemű, ha azonban a tanu ellentmondóan vall vagy ellenséges magatartást tanúsít és az erre vonatkozó megállapítás a bíró felfogása szerint helytálló, az érdekelt fél tanuja vallomásának ellenkezőjét bizonyíthatja vagy a bíró engedélyével igazolhatja, hogy a tanu más alkalommal jelen vallomásával ellentétes állításokat tett. Ebben az esetben azonban kellőleg meg kell jelölni azon alkalom részletes körülményeit, amelyek közt az ellentétes állítást tette és kérdezni kell a tanut, hogy akkor a vitatott állítást tette-e. Hogy a fél ügyvédje saját, ellentmondóan valló, vagy ellenséges magatartást tanúsító tanuját keresztkérdés alá vonhatja-e vagy sem, ennek engedélyezése a bíró diszkrecionális hatalma. Ha a tanu nyilvánvalóan ellenséges magatartást tanúsít azon féllel szemben, ki őt tanuul felhívta, úgy ügyvédje a bíró engedélyével rávezető kérdéseket (*leading questions*) tehet fel. (*Denman's Act. 28. and 29. Vict. 18. c.*)

Ha olyan tanu hallgattatik ki, akinek neve a vádhatározat hátlapján előfordul és az a tanu a vádló ellen vall és a bíró felolvastatja a *coroner's jury* előtt tett vallomását, hogy ezáltal kimutassa a tanu ellentmondó vallomását, a 12 bíró tanácsa ezt megengedhetőnek találta.

A tanu csak olyan tényekről tanuskodhatik, amelyeket maga látott vagy hallott és arra emlékszik, a *hearsay* (hallomás) ki van zárva. Szakkérdésről a tanu véleményt mondhat. Megengedhető, hogy a tanu emlékezetét egy papírlapból vagy jegyzeteiből felfrissíthesse, amely feljegyzéseket közvetlenül a történetek után készítet, ha egyébként ily módon emlékezetébe hozott tényekre nézve esküt tehet. Ha a tanu azonban csak úgy tudja a tényt, mert azt valamilyen írásban olvasta, úgy ez az írás előterjesztendő és a benne foglaltak bizonyítandók.

Ha a tanut a *junior counsel* (ügyvéd) hallgatja ki, a *leading counsel* (vezető ügyvéd) jogosítva van a kérdést átvenni, folytatni és befejezni. Ha azonban az ügyvéd befejezte a kihallgatást, azon fél részéről, a kinek érdekében a tanu kihallgatása történt, más ügyvéd már ki nem hallgathatja.

Ha a fél az általa felhívott tanu kihallgatását befejezte, következik a tanunak az ellenfél által való *cross-examination* (keresztkérdése). Amikor valaki tanuul felhivatik, az ellenfél ügyvédjének első teendője megállapítani, hogy az illető az alaki szabályok szerint a tanuzásra alkalmas-e, és ha nem találja alkalmasnak, miféle alapon kifogásolhatja tanukénti kihallgatását. Másodszorban az ügyvédnek szóbeli (*oral*) bizonyítás esetében arra kell figyelnie, hogy az állított tény bizonyítására a legjobb bizonyíték-e a felhívott tanu, és ha nem, van-e elegendő ok e másodrendű bizonyíték alkalmazására. Továbbá figyelnie kell arra, hogy a feltett kérdés az ügyre relevans-e és hogy a kérdés az ügyszóhoz tartozik-e és vajjon nem olyan-e a kérdés, amely a tanut rávezeti a feleletre (*leading question*). Ha a tanu kihallgatása ez okok valamelyike alapján ellenezhető, az ellenfél ügyvédje rögtön közbelép és ellenzi a tanu kihallgatását. Ha pedig a tanu ez okok valamelyike alapján való kifogásolhatása a tanu kihallgatása során nem lesz nyilvánvalóvá, akkor a tanu kihallgatásának befejezése után az ellenfél ügyvédje által keresztkérdés alá vonatik, amennyiben az ügyvéd azt szükségesnek vagy tanácsosnak tartja.

Az angol gyakorlat a tanukat három osztályba sorozza, és pedig: a tanu vagy mond igazat, vagy csak félig mond igazat vagy pedig hazudik. Ha a tanu igazat mond, akkor a keresztkérdés veszélyes és annak az lehetne az eredménye, hogy még további kellemetlen részletek derülnének ki és a jurý még nagyobb hitelt adna a tanu vallomásának. Ilyenkor legjobb a keresztkérdést mellőzni vagy legfeljebb a tanu szavahihetőségére korlátozni és kutatni tudomásának forrását, érdektelenségét és feddhetetlen jellemét.

Ha a tanu csak félig mond igazat, akkor az ellenfél ügyvédje, amennyiben az eddigi vallomás kedvező volt ügyfelére, hozzá fog a keresztkérdéshez, ha azonban az eddigi vallomás nem volt kedvező, úgy a keresztkérdést mellőzni fogja és legfeljebb a fentiek értelmében a tanut szavahihetősége tekintetében fogja keresztkérdés alá vonni.

Ha pedig a tanu nem mond igazat, akkor a keresztkérdés egész erejét a tanu szavahihetősége ellen kell központosítani és a való tényt más tanuval bizonyítani.

A keresztkérdés során az ellenfél ügyvédje ú. n. *leading questions*-t intézhet a tanuhoz, vagyis úgy kérdezheti a tanut, hogy

egyenesen rávezeti a tanut arra, amire nézve megfelelő választ óhajt kapni, a nélkül, hogy ezt a tanu észrevenné és dacára annak, hogy a tanu egyáltalán akarna ilyen irányban vallani. A *leading questions*-szel való keresztkérdezés valóságos művészet, az ilyen kérdezési móddal szemben a tanu már nem tud hazudni, a neki felállított csapdába lassan, de biztosan belemegy és amidőn abban fogva van, az igazság diadalt ül.

A korona érdekében felhívott tanuhoz a keresztkérdezés során állami titkot képező dolgokat kérdezni nem szabad.

A keresztkérdezés során nem az ügyre vonatkozóan feltett kérdéseknek azt a célt kell hogy szolgálják, miszerint a tanu szavahihetősége megállapíttassék. Nem szokásos a keresztkérdezés során a tanuhoz feddhetlen jelleme tekintetében kérdést intézni, hacsak nem határozott adatok forognak fenn arra nézve. Úgyisint nem vethetők fel a keresztkérdezés során bizonyos gyanús körülmények, melyek a tett elkövetése napján forgalomban voltak.

A keresztkérdezés során a tanuhoz kérdés intézhető előzőleg írásban tett állítására nézve a nélkül, hogy az írás neki felmutattnék. Ha azonban az a cél, hogy ezzel megcáfoltassék a tanu vallomása, úgy az írásnak az a része, amellyel vallomása megcáfoltatik, a tanunak megmutatandó, a fél pedig az írást a tárgyaláson oly irányban használhatja fel, amely irányban jónak látja. Ennélfogva a tanu levele vagy más írása tekintetében keresztkérdezhető a nélkül, hogy az felolvastatnék. Ha a tanu jegyzeteiből vagy más írásból felfrissíti emlékezetét, az ügyvéd a jegyzeteket bizonyítékkul felhasználná és azokat a *jury* látná. Ha azonban a keresztkérdezés a jegyzetek más részére is kiterjed, mint amely részt a tanu emlékezetének felfrissítésére felhasznált, úgy ezáltal a jegyzetek ezen része bizonyítékkul felhasználtnak tekintendő.

Ha a keresztkérdező ügyvéd egy iratot nyújt át a tanunak és erre vonatkozólag tesz fel kérdéseket és a válasszal sikert ér el, az ellenfél ügyvédjének joga van az iratot megtekinteni és viszontkérdezni (re-examination). Ha azonban az iratra vonatkozó keresztkérdezés teljesen sikertelen maradt, az ellenfél ügyvédjének nincs joga betekinteni az iratot.

Ezek a most ismertetett szabályok távolról sem merítik ki a kérdezés és keresztkérdezésre fennálló szabályokat, mert egy cikk keretében csak mutatóul lehetett a szabályok egy részét felvenni. Így a tanunak az előzetes eljárás során tett vallomására vonatkozó kérdezés és keresztkérdezésre nézve is külön szabályok állanak fenn.³ Le kell azonban szögezni, hogy nagy tévedés volna abból, miszerint a tanuhallgatásra és általában a bizonyításra strikt szabályok állanak fenn, azt következtetni, hogy az angol peres eljárásban kötött bizonyítási rendszer van, amelyet már az a körülmény is kizár, hogy a legtöbb esetben esküdtek döntenek.

A keresztkérdezés valóságos jogászai művészet és azt a barrister csak hosszú gyakorlat alapján sajátíthatja el; bár a gyakorlat egy-magában még nem elegendő, hanem ahhoz külön képesség kell, ami nélkül az még hosszú gyakorlat útján sem sajátítható el úgy, hogy az a valódi tényállás kifürkészésének megbecsülhetetlen eszköze legyen.

A barristerek nagyra becsülik a keresztkérdezés művészetét és azért nagyon tanulságos megismerni, hogy egy kiváló barrister, *Mr. Serjeant William Ballantine* egyik munkájában⁴ miként vélekedik a keresztkérdezésről.

«Minden idők bíróságainak aktái igazolják», — mondja — «hogy a letárgyalt ügyek legnagyobb részében az igazság kiderülése ok-szerűen nem várható... ennélfogva az angol jog csak egyetlen egy eszközt ismer, mellyel a bizonyíték leszűrhető és ez a keresztkérdezés.» A továbbiakban pedig a következő felfogásának ad kifejezést: A keresztkérdezés, ha szakszerűen kezeltetik, a hamis vallomást feltétlenül leleplezi, a nagyításokat és egyéni felfogásokat pedig a valódi dimenziókra redukálja; annak szakszerűtlen kezelése azonban épp az ellenkezőjét éri el. Ha valaki azokat az elveket, melyeken a keresztkérdezés alapszik, át nem érti és nem azon elvek alapján kezeli, úgy az nemcsak haszonnélküli, de még annál is rosszabb és rendesen visszafelé sül el. A keresztkérdezésre kép-

telen barrister rendesen a kérdéseknek tömegét zúdítja a tanura abban a reményben, hogy majd csak kisül valami kedvező dolog ügyfelére nézve; összetéveszti a zajt az energiával. *Mr. Baron Alderson* bíró egy alkalommal a következő megjegyzést tette egy ilymódon keresztkérdező barristerre: «*Mr. —, you seem to think that the art of cross-examination is to examine crossly.*»⁵ Egy más alkalommal azonban sokkal végzetesebb eset történt. *Mr. Johnny Williams* barrister egy gyilkossággal vádoltat védett. Az *attorney* (*solicitor*) unszolására szándéka ellenére egy bizonyos kérdést intézett a tanuhoz, a válasz oly elhatározó volt, hogy az esküdtek vádlottat bűnösnek mondták ki a gyilkosságban. A barrister magából kikelve odafordult az *attorney*-hez, minden szót hangsúlyozva, mondván: «*Go home, cut your throat and when you meet your client in Heaven beg pardon.*»⁶

Hogy a keresztkérdezés kedvező eredménnyel járjon, szükséges, hogy a *counsel* (ügyvéd) az eset tényeiről és a tanuk jelleméről és valószínű indító okairól véleményt alkosson magának, mielőtt kérdést intéz. Ehhez kétségtelenül gyakorlat kell. A keresztkérdezés kedvező eredménye pedig az általa alkotott vélemény helyességétől függ. Nagy megkülönböztető képesség szükséges, hogy a lényegest a lényegtelenről el tudja választani; sohasem szabad a lényegtelen dolognál soká időzni. Ha a tanunak szándéka hamis vallomást tenni, ritkán jár kedvező eredménnyel a döntő pontot (*salient point*) erőltetni, mert a tanu e tekintetben bizonyára el van készülve, hanem keresni kell oly körülményeket, melyekre a tanu nincs elkészülve.

Mindenekfelett az ügyvédnek szem előtt kell tartania, hogy ha egy bizonyos döntő kérdésben eredményt ért el, tovább már ne kérdezzen, hanem a következtetést tartsa fenn arra az időre, midőn az esküdtekhez szól. Ha a hazudozó tanu akaratlanul és véletlenül olyat is mondott, amellyel nyilvánvalóan önmagát cáfolta, az ügyvédnek nem szabad ezt úgy kihasználni, hogy a tanu észrevegye a hatást, mert akkor iparkodik visszatáncolni, ami leggyakrabban sikerül is neki. A keresztkérdezésnek nem célja, hogy szinte megdöbbenő hatást idézzon elő, hanem hogy a tanutól olyan tényeket csalogasson ki (*elicit*), amelyek az ügyvéd elfoglalt álláspontját támogatják.

Az igazmondó tanuval nem tanácsos sokat foglalkozni, — mint fentebb említve volt — az ilyen tanu rendesen elmondja a száraz tényeket és kerül minden irrelevans körülményt, mely a figyelmet a lényegtől elterelné. A hazudozó tanu szeret mellékvágányokra kitérni. *Mr. Serjeant Ballantine* felhoz egy esetet, midőn Chief Justice Erle előtt védett. Azt a kérdést intézte a tanuhoz, hogy egy bizonyos időben mit csinált, ez lévén ugyanis az adott esetben döntő fontosságú. A tanu azt felelte, hogy beszélgetett egy hölgy-gyel s mindjárt hozzátette: «én hajlandó vagyok megmondani önnek, hogy ki volt az, ha kívánja; ön jól ismeri őt». A védő erre semmiféle megjegyzést nem tett, midőn azonban sor került arra, hogy az esküdtekhez beszéljen, felhívta az esküdtek figyelmét erre a körülményre avval, hogy ez a tanu hitelt nem érdemel, mert az igazmondó tanu a száraz tényekhez tartja magát s vallomásába semmiféle irrelevans dolgot nem sző bele. Érvelése eredményes volt.

Régebben a tanu kihallgatása (kérdezés, keresztkérdezés) nem folyt le oly simán és bizonyos udvariassággal, mint ma. Bár a tanu ma is sok, sokszor hosszú órákon, sőt napokon át tartó faggatásnak és izgalomnak van kitéve, régebben azonban nem egyszer megtámadásnak, szemrehányásnak és különböző durvaságoknak volt kitéve. Sok barrister szerint azonban ez a mai síma tanuhallgatás bénítólag hat azon erőre és állhatatosságra, mellyel a tanuk padján ülő bizonyos egyéneket kezelni kellene.

Az *examination-in-chief*-re (alapkérdezésre) nézve a fenti barristernek az a felfogása, hogy leghelyesebb, ha arra törekszünk, miszerint a tanu a maga természetes módján mondja el a történeteket, mely mód rendesen arra irányul, hogy hallgatóira hatást gyakoroljon. Abban az esetben, ha a tényállás bonyolult és a tanu kénytelen-kelletlen vall vagy nem intelligens, az úgy nem ritkán veszélyben forog, ha gyakorlatlan barrister kezében van. A *solicitor* instrukciója állandóan sok olyan dolgot tartalmaz, ami szükségtelen és nem okos dolog azt felhasználni. Szerinte a barristernek

³ L. bővebbet: Archbold's pleading, evidence and practice in criminal cases. London 1910. című munkájában.

⁴ Some experiences of a barrister's life. London, 1898. Az új kiadás 50,000 példányban kelt el.

⁵ — ügyvéd úr, ön úgy látszik azt hiszi, hogy az össze-visszakérdezés már a keresztkérdezés művésze.

⁶ Menjen haza, vágja el a torkát és ha az Égben találkozik a kliensével, kérjen tőle bocsánatot.

teljesen és jól kell tudnia azokat a történeteket, amelyeket mind-egyik tanujának el kell mondania és ne kísérelje meg kérdezni azokat a *brief*-ben foglalt körülményeket, melyek tanuja igazmondását hitelesíteni volnának hivatalba, hanem törekedjék arra, hogy a tanu úgy adja elő vallomását, mintha az saját információjára szolgálna; a vallomás fontosabb részéről és az időpontokról készítsen feljegyzéseket, a továbbiakban bízzék emlékezőtehetségére, mert az *examination*- és *cross-examination*-ben való szellemi képesség nem *intuition* (ihlet) dolga.

Francois Rabelais híres filozófus pap és orvos egyik írásában az akkori (15. század végén) igazságszolgáltatásról elmélkedvén, azt írta: Ha engem avval vádolnának, hogy a *nôtre-dame* templom tornyait elloptam, első gondolatom nem az volna, hogyan védekezsem ezen lehetetlen vád ellen, hanem miképpen tűnjek el. Ez a mondás bizonyos tekintetben a mai igazságszolgáltatásra is áll.

A keresztkérdés lényegének és elgondolási alapjának e nagyon vázlatos ismertetése azonban ne akadályozza a magyar ügyvédek azon részét, kik hajlamosságot és képességet éreznek magukban, hogy legalább nagyobb, bonyolultabb, esetleg országos nevezetességű perekben angol szellemben alkalmazzák a keresztkérdést, nem hihetvén, hogy a bíróság azt kellő megértéssel ne fogadná. Egyet azonban nem szabad elfelejtenie sem bírónak, sem ügyvédnek, hogy a tanu (mindenféle szakértő is) a törvényszéki drámának nem primadonnája, kihez csak hódolattal és mosollyal lehet közeledni, hanem csak medium, akin keresztül a valódi tényállást kifürkészni akarjuk. *Dr. Admeto Géza.*

A «szükségrendeletek»-nek a váltóóvásokra vonatkozó rendelkezései.

Az idei nyár kánikulai melegében meglepetésszerűen jelent meg a 4000/1931. M. E. sz. kormányrendelet, mely szerint «váltón, csekken, kereskedelmi utalványon, kereskedelmi ügyleten vagy bármely más magánjogi ügyleten¹ alapuló kötelezettség tekintetében július 14., 15. és 16. napjait úgy kell tekinteni, mint vasárnapokat», — következésképpen e napokon óvást² felvenni s *egyéb* biztosítási intézkedést³ tenni nem lehet s az adós e napokon nem köteles teljesíteni.

E három nap elmúltával — a megjelenést illetőleg már éppen-séggel nem meglepetésszerűen, de a tartalmát illetőleg bizonyos vonatkozásokban annál nagyobb zavarodást váltva ki — napvilágot látott a 4100/1931. M. E. sz. (I.) kormányrendelet, majd ennek érthetőségét érdekelében, illetve módosítása tárgyában gyors ütemben naponként egymásután a 27,824/1931. I. M. sz. (II.) igazságügyminiszteri s a 4200/1931. M. E. sz. (III.) kormányrendelet.

Nem foglalkozunk e helyütt e rendeletek törvényességének kérdésével, még kevésbé azok gazdasági s politikai vonatkozásaival; nem kívánunk ezúttal jogi vonatkozásaikban sem e rendeletekkel teljes egészükben foglalkozni, csupán azoknak a váltóóvásokra vonatkozó intézkedéseit kívánjuk szóvátenni, rámutatandó arra, hogy e téren ezek meglehetősen zavaros állapotokat teremtettek.⁴

Az I. rendelet 2. §-ának 1. bekezdése szerint «azalatt az idő alatt, amely alatt az *adós* kötelezettségét az 1. § rendelkezései következtében nem teljesítheti»⁵, (júl. 17—23.), váltó stb. tekintetében «a fizetésvégetti bemutatás és a fizetés hiánya miatt felvett óvás»⁶ «hatálytalan». Váltó tekintetében ez idő alatt biztosítási visszakeresetnek helye nincs. Ugyane § 6. bekezdése szerint a július 13.,

¹ Egyfelől elegendő, másfelől szabatosabb lett volna így: «minden magánjogi címen»; magánjogi viszony lévén mindaz, ami nem közjogi; ez általános fogalom felöleli a váltót stb. is; viszont vannak ügyleten kívüli magánjogi kötelmek is, melyekre pedig — nézetünk szerint — kiterjedt a moratórium.

² Óvást — megkülönböztetés nélkül. Tehát nemcsak fizetés hiánya miatti, de elfogadás s biztonság hiánya miatti óvást sem.

³ Ebből azt lehetne következtetni, mintha az óvás általában — tehát a fizetés hiánya miatti óvás is — biztosítási intézkedés lenne. Ez utóbbi pedig nem az, hanem a visszakereseti jog fenntartására szükséges váltócselékmeny (váltótörv. 102. §) (lásd Grecsák: A váltótörvény 41. §) s csupán az elfogadás hiánya miatti óvás (váltótörv. 17. §, 29. §) tekinthető biztosítási intézkedésnek.

⁴ Hogy voltak érthetetlen, homályos rendelkezések, erre bizonyíték, hogy 24 óra alatt meg kellett jelennie egy új, magyarázó, a homályt eloszlató — vagy legalább is eloszlatni akaró — rendeletnek.

⁵ Helyesebben: csak korlátozottan teljesítheti.

⁶ Elfogadás vagy biztonság hiánya miatt felvett óvás tehát nem «hatálytalan».

14., 15., 16.-án lejárt váltók tekintetében az *óvási határidő* július 18., 20., 21., illetve 22.-én kezdődik.

A két bekezdés egymásnak ellentmondónak látszik. Az 1. bekezdés szerint ugyanis a kritikus időben nem lehet óvást felvenni (mert az hatálytalan lenne); a 6. bekezdés szerint, mely csak az óvási határidőt tolja ki, mégis lehet: július 13.-án lejárt váltót pl. 19.-én lehet óvatolni, holott 19-e beleesik a kritikus időszakba.

Ez az ellentmondás csak a következő, elég körülményes okoskodással volt áthidalható:

az 1. § csak pénzügyintézetekről s hitelügyletekkel üzletszerűen foglalkozó egyéb cégekről (a következőkben röviden «pénzügyintézet») szól;

a 2. § 1. bekezdése egyszerűen «adós»-ról; kétséges már most, vajjon itt «adós» alatt csak pénzügyintézet vagy bármiféle adós értendő;

a 2. bekezdés a kamat továbbszámíthatásáról, illetve a törvényi kamat számíthatásáról szól, itt már világosodik, hogy pénzügyintézet tartozásáról van szó, hogy tehát pénzügyintézet értendő «adós» alatt, hisz ezektől különböző, más személy részére az előzők szerint (1. §) moratórium nincs;

a 3. és 4. bekezdés olvasásánál kezdünk azon a nézeten lenni, hogy «adós» alatt csak pénzügyintézet értendő, mert hisz általában csak ez az, aki «a jelen rendelet miatt» nem teljesít s nem teljesíthet s aki e bekezdés szerint mentesül a nemteljesítés esetére megállapított jogkövetkezmények alól⁷;

az 5. bekezdés már meggyőző bennünket arról, hogy az 1—4. bekezdés «adós»-a valóban csak pénzügyintézet, mert itt — bizonyos elkülönítéssel — oly személyről van szó, ki pénzügyintézetnek a hitelezője s ki nyilván nem pénzügyintézet,⁸ — amit a rendelet — ha talán nem is tudatosan — külsőleg is megjelöl akként, hogy a pénzügyintézeteket úgy jelöli meg: «adós», a pénzügyintézettől különböző más személyt így: «az»;

ha pedig a *csak pénzügyintézet «adós»-ról* szóló 1—4. bekezdés után az 5. bekezdéssel most már szerencsésen áttértünk a pénzügyintézettől különböző *más adósra*, a 6. bekezdésnek az óvási határidőre vonatkozó rendelkezései is csak ezeknek a más adósoknak váltókötelezettségeire vonatkoznak;

s most visszatérve az 1. bekezdésre: az óvás ott megállapított «hatálytalan»-sága tehát nyilván csak pénzügyintézet váltókötelezettségére vonatkozik.

Szántsándékkal írtuk ezt így le, reámutatandó, mily körülményesen lehet eljutni egy — ha nem is teljesen megnyugtató, de legalább is úgy-ahogy kielégítő — megoldáshoz.⁹

Mert nyomban újabb kérdések tolnak elő. Milyen minőségben legyen váltókötelezett a pénzügyintézet, hogy az óvás «hatálytalan» legyen? S ha telepes a pénzügyintézet? A kritikus idő alatt felvett óvás «hatálytalan», vagy a felvett óvás csak a kritikus idő alatt «hatálytalan»? Az óvási határidő július 13.-án lejárt váltóknál 18.-án kezdődik; mármint 18-a lejárati napnak tekintendő s ez esetben az óvási határidő a következő két köznap vagy a kétnapi óvási határidő kezdődik-e 18-ával? Mit értsünk e kifejezés alatt: «hatálytalan» óvás? S mi a «hatálytalan»-ság konzekvenciája?¹⁰

Hogy e kétségek nem voltak alap nélküliek, ennek bizonyossága a *másnap* megjelent II. rendelet, melyben az igazságügyminiszter — nyilván egyes fennebb érintett kételyek eloszlatása végett — az I. rendeletben nyert felhatalmazás (!) alapján, az I. rendelet 1. §-ában foglalt korlátozások tartamára rendeli, hogy 1. az óvási határidő az óvás felvételének első napjául megjelölt 18., 20., 21., illetve 22-i napok déli 12 órájkor kezdődik, 2. hogy — amint fennebbi okoskodásunkkal ráhibáztunk — az I. rendelet 2. §-ának 1. bekezdésében¹¹ «adós» alatt pénzügyintézet értendő.

Hogy egyes még mindig fennálló kétségek eloszlattassanak,

⁷ Más (nem pénzügyintézet) adós csak annyiban, ha 1. azért nem teljesíthet, mert neki viszont a pénzügyintézet nem teljesíthet (2. § 5. bek.) és 2. külföldi fizetési eszközöknek a rendelet következtében beállott hiánya miatt nem teljesíthet (7. §).

⁸ Mert ha ez is pénzügyintézet lenne, e bekezdésre szükség nem volna, pénzügyintézetnek magát *ez alapon* exculpálni nem kellene, exculpálja őt már az 1. § általános rendelkezése, illetve a 2. § 4. bekezdése.

⁹ Amit *eddig* így kihoztunk a rendelet szövegéből, talán szerencsésebben lehetett volna megfogalmazni így: az óvási határidő utolsó napja a lejárati követő második köznap helyett a lejárati követő hetedik köznap, de ha pénzügyintézet váltóadós, 17—23. közt felvett óvás «hatálytalan».

¹⁰ Az I. rendelet erről hallgat.

¹¹ s 2—4. bekezdésben

hogy végül a sebtében alkotott egyes új intézkedések helyett az időközben elővett régi jó «minta» alapján,¹² más szabályozás eszközösség, *másnap* megint megjelent egy — a III. — rendelet, mely nyilván azt akarja mondani, amit — szerény nézetünk szerint — világosabban így lehetett volna mondani:

Az 1931. július 13-án és az ezt követő napokon¹³ július 23-ig bezárólag lejárt vagy lejárási váltók tekintetében fizetés hiánya miatti óvást a lejárat napjától számított 15 nap alatt¹⁴ lehet felvenni, ugyanez áll a kereskedelmi utalványra, a közraktári jegyre s a csekkre (ez az általános szabály);

ha azonban a váltó alapján hitelügyletekkel foglalkozó céget terhel váltókötelezettség, vagy a váltón telepesként ilyen van megjelölve és a váltókötelezettek közt külföldi nincs, július 23-ig bezárólag fizetés hiánya miatt óvást felvenni nem... (kivétel az általános szabály alól) nem «kell» vagy nem «lehet», «mert az ennek ellenére felvett óvás...» — itt megtorpanunk.

Amint fennebb már érintettük, az I. rendelet után homály volt, de a III. rendelet után is homály van ugyanis még mindig a tekintetben, hogy az I. rendelet 2. §-ának 1. bekezdése, illetve a III. rendelet 1. §-ának rendelkezései ellenére felvett s e rendeletekkel előbb «hatálytalan»-nak, majd «érvénytelen»-nek nyilvánított óvás felvételének mik a konzekvenciái.

A bírói gyakorlat szerint az óvás *hatálytalanságának, érvénytelenségének* velejáró következménye, hogy a visszkereseti jogok fenntartására nem alkalmas.¹⁵ Ugyancsak a bírói gyakorlat szerint: ha óvást vesznek fel akkor, mikor erre szükség nem lett volna, az óvás költségei nem számíthatók fel.¹⁶

Az I. rendelet 2. §-a 1. bekezdésének fennebb idézett rendelkezése szerint «az alatt az idő alatt...» a váltó tekintetében a fizetés végetti bemutatás és a fizetés hiánya miatt felvett óvás *hatálytalan*. Ez idő múltán azután az időközben felvett óvás hatályos lesz, vagy: az ez idő alatt felvett óvás hatálytalan és hatálytalan marad?¹⁷ Ha «hatálytalan», nem alkalmas a visszkereseti jogok fenntartására, vagy: a visszkötelezettek elleni igény érvényesítéséhez nem kell óvás?

A III. rendelet¹⁸ — nyilván az I. rendelet által ezirányban keltett zavarokat is eloszlatandó¹⁹ — azt mondja:

július 17. napja előtt kiállított váltót, ha annak alapján pénzügyintézetet terhel — bármilyen — váltókötelezettség, vagy ha ilyen van telepesként megjelölve, a korlátozás ideje alatt (július 17—23.) a fizetés hiánya miatt érvényesíthető visszkeresetnek bármely váltókötelezettel szemben való fenntartása céljából fizetés végetti bemutatni és ennek, valamint a fizetés nemteljesítésének tanúsítására óvást felvenni nem kell, az ennek ellenére felvett óvás *érvénytelen*,²⁰ annak költsége a visszkeresetileg kötelezetteket²¹ nem terheli; e rendelkezés nem áll, ha a kötelezettek közt külföldi is van.²²

Szerény nézetünk szerint már most a rendelet értelmében ezekben az esetekben július 17—23. közt a visszkeresetek elleni igény fenntartására óvást felvenni nem kell, 23-a után — a pénzügyintézetek

tekintetében tett kivétel ideje lejárván — viszont az akkor még le nem járt 15 napi általános óvási határidő még nyitva állván, az óvást fel kell véteni, hacsak a váltó óvás nélkül legkésőbb 23-án nem peresítettett s ezáltal a visszkötelezettek elleni igény nem érvényesítettett,²³ minthogy azonban a pénzügyintézeteknek tett kivétel csak 23-ig tart, az általános óvási határidő (15 nap) pedig ekkor még le nem járt, a legkésőbb 23-án nem peresített ily váltó is — a 15 naptól még hátralévő időt alatt — óvatolandó.

Ez volt a helyzet a III. rendeletnek megfelelően, míg július 23-án meg nem jelent a 4300/1931. M. E. sz. rendelet, mely az I—III. rendeletek hatályát július 30-ig bezárólag meghosszabbította akként, hogy a III. rendelet 1. §-a által július 23-ig bezárólag megállapított kíméleti időt július 30-ig bezáróan kitolta, továbbá hogy a III. rendelet 2. §-ának ama rendelkezését, hogy a július 23-ig bezárólag lejárási váltókra az óvási határidő 15 nap — kiterjesztette a július 30-ig bezárólag lejárt váltókra.

E rendelet szerint az előző helyzeten annyiban történt változtatás, hogy július 23-a helyett mindenütt július 30-a iktatandó be. Ámde: mi lesz most a helyzet a július 13-án lejárt azon váltónál, melyen pénzügyintézet váltókötelezett van s melyet ez okból július 30-ig óvatolni *nem kell*, július 30-a után pedig — a 15 napi általános óvási határidő 28-ával lejárván — óvatolni *nem lehet*. Szerény nézetünk szerint itt az óvás eszik. Ha azonban ilyen, időközben nem peresített, váltó esetében a lejáratától számított 15 naptól július 30-a után csak egy nap is marad hátra, e napon az óvás felveendő.

Dr. Fekete László.

Mely hatóság elé tartoznak a nagyszülők tartási kötelezettségéből eredő intézkedések.

Ezen, eddig még nem vitás kérdést, a törvényes kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása kérdésében a gyámhatóság hatáskörének újabb szabályozásáról kiadott 204.500/931. B. M. sz. rendelet megjelenése vetette fel, amely kifejezetten akként magyarázza a Te. 137. §-át, hogy a nagyszülőktől követelhető tartás iránti igény a gyámhatóság hatáskörébe tartozik.

Nézetünk szerint a rendelet eme intézkedése ellentétben van a törvénnyel.

A nagyszülők tartási kötelezettségét törvényileg először az 1877: XX. tc. 11. §-ának utolsó és utolsóelőtti bekezdése szabályozta, amennyiben ez a törvényhely az egész kérdéskomplexumot a gyámhatóság hatáskörébe utalta.

A Pp. Ét. 21. §-a a gyámi törvény fenti rendelkezését hatályon kívül helyezte és ugyanezen § kimondotta még azt is, hogy amennyiben szülők között házassági per még folyamatban nincs, de különválva élnek, a gyermekek tartásának és elhelyezésének kérdésében a gyámhatóság határoz.

Ezen rendelkezést kiegészítette a Pp. 674. §-a, mely szerint a bontókereset megindítása vagy előzetes békéltetés kérése után a perbíró határoz a gyermek tartása kérdésében.

A Pp. Ét. 21. §-a ekként kettévágta a gyámi törvény eladdig egységes szabályozását és míg a nagyszülők tartási kötelezettségéből eredő perket minden esetben a kir. bíróságok hatáskörébe utalta, addig a szülők tartási kötelezettsége kérdésében, a bontóper lététől függően, hol a gyámhatóság, hol a perbíró határoz.

Ez volt a jogi helyzet a Te. életbelépéséig. A Te. 137. §-a a törvényes gyermek tartása és elhelyezése kérdésében a gyámhatóság hatáskörét lényegesen kiterjesztette és ezen ügyeket a bontóper lététől függetlenül a gyámhatóság hatáskörébe utalta.

A törvény ezen intézkedése azonban kétségkívül csak a szülők és nem a nagyszülők tartási kötelemére vonatkozik, mert a Te. hivatkozott §-a kifejezetten a Pp. Ét. 21. §-ának utolsó bekezdését helyezte hatályon kívül, mely kizárólag a szülők tartási kötelezettségére vonatkozik, míg az Ét. 21. §-nak 1. bekezdését továbbra is hatályában tartotta.

A törvény logikai magyarázatából is ez következik. A Te. 137. §-a a «törvényes» kiskorú gyermekek tartását szabályozza. Ha a törvény a nagyszülők tartási kötelemét is ide akarta volna vonni, úgy különbséget kellett volna tenni a szülők és nagyszülők

²³ Amit meg lehet tenni, mert ha egyszer a visszkeresetnek bármely váltókötelezett elleni fenntartására óvás nem kell, az összes kötelezettek ellen a váltóóvás nélkül nyomban peresíthető.

¹² 8261/1920. M. E. sz. — törvényi felhatalmazás alapján kiadott — rendelet.

¹³ Hát a 14-i (moratóriumi nap, «vasárnap») lejárat napjal kiállított váltónál mikor kezdődik a 15. nap, 14-én vagy ez is 15., 16. vasárnapnak lévén tekintendő, 17-én? Szerintünk 17-én, mert a 4000/1931. M. E. sz. rendelet nincs hatályon kívül helyezve.

¹⁴ Lehet tehát már a lejárat napján délután is. E rendelkezés hatályon kívül helyezi az I. és II. rendelet ama rendelkezését, mely az óvási határidőt akként tolja ki, mintha a lejárat napot tolta volna ki. Ezekhez viszonyítva e rendelet bizonyos irányban rosszabb helyzetet teremt az adósra; azok szerint 16-án lejárt váltót legkorábban 23-án délután lehetett óvatolni, e szerint 18-án délelőtt (s csak azért nem 16-án délután, mert a III. rendelet 18-án jelent meg).

¹⁵ A törvénynek nem megfelelő módon felvett óvás «szabálytalan s nem alkalmas a visszkereseti jogok fenntartására» (Bp. Tábla 4730/83.), — «óvás hatálytalan s visszkereseti jogok fenntartására nem alkalmas». (K. 522/96.)

¹⁶ «az óvás felvételének szüksége s az óvatolási költség felszámításának jogosultsága eszik». (K. 1074/91.)

¹⁷ Quod ab initio vitiosum, non potest tractu temporis convalescere.

¹⁸ mely címében azt mondja, hogy kiegészíti az I.-t pedig nem egészíti ki, csak érthetőbbé teszi és módosítja s mely egyébként ismét nem elég szabatos (az 1. § hatályát a 3. § utolsó mondata jelöli meg; mi az értelme a 2. § utolsó mondatának, mikor a 2. § 1. mondata teljesen kimerítő; miért beszél váltókiállításról, mikor óvás szempontjából mindig a lejárat irányadó).

¹⁹ Persze nem visszaható hatállyal, ami jó lett volna.

²⁰ Többet mond, mint kellene, elég volna: «szükségtelen».

²¹ Miért csak ezeket nem? Ha érvénytelen, az elfogadót miért terheli?

²² Annak megállapítása, van-e külföldi s van-e pénzügyintézet vagy hitelügyletekkel foglalkozó egyéb cég a kötelezettek között, természetesen nem lehet az óvatoló személy feladata (ki ezt megállapítani nem tudja), hanem ez a váltóbirtokos dolga s ezt terheli ezirányban a felelősség.

tartási kötelezettsége között, annál is inkább, mert a nagyszülők tartási kötelezettségénél, a bírói hatáskör kérdésében a gyermek törvényes volta teljesen közömbös, mivel eddigi jogállapot szerint a törvényes és törvénytelen gyermekek tartási joga a nagyszülőkkel szemben minden esetben a bíróság elé tartozott, akár volt bontóper folyamatban a szülők között, akár nem, ellentétben a szülők tartási kötelezettségével.

Álláspontunkat igazolja az is, hogy a Te. hivatkozott szakasza ugyanott intézkedik a gyermek tartásáról a szülők bontóperével kapcsolatban is, mely szintén arra mutat, hogy a törvény a nagyszülők tartási kötelezettségéről nem kívánt újabb intézkedni.

Végül maga a Te. 137. §-ának miniszteri indokolása szerint is «ezen rendelkezés célja a kiskorú gyermekek elhelyezése és tartásának s kérdésében eddig gyakran felmerült hatásköri összeütközéseket és ezekből folyó késedelmet megszünteti. Eddig ugyanis a gyámhatósági és bírói hatáskör szempontjából lényeges volt, hogy a szülők együtt élnek-e vagy különváltak, megegyeztek-e a gyermek elhelyezése és tartása kérdésében vagy nem stb. A törvényjavaslat ezen feltételektől függetlenül határozza meg ezen ügyekben a gyámhatóság hatáskörét és ezzel elkerüli azt, hogy a hatáskör kérdésében mindezeket vizsgálni kelljen és ezekben a tényezőkben való változás az ügynek egyik hatóság hatásköréből a másikéba való átmenetével járjon».

Az idézett indokolásból nyilvánvaló, hogy mivel a nagyszülők tartási kötelezettsége kérdésében a hatáskör nem volt semmiféle feltételtől függően megosztva a gyámhatóság és a bíróság között, ennek újabb szabályozását a törvényhozó nem is tűzhetette feladatául.

Mindezekből az következik, hogy az említett belügyminiszteri rendelet a nagyszülők tartási köteleméből eredő kérdések tekintetében tévesen jelöli meg a gyámhatóság hatáskörét és így ezen jogviszonyból eredő perek ezután is a bíróságok hatáskörébe tartoznak.

Dr. Kaufmann Andor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az egyesületi alapszabályok változtatása miként hat az egyesületi tagoknak a korábbi alapszabályok alapján szerzett jogaira.

A címben felvetett probléma megvilágításánál kiindulási pontul egy perjogi vita szolgál, ami az utóbbi időben többször foglalkoztatta a kir. Kúriát. Rokkantségélyző és nyugdíjgyesületeknél általános gyakorlat volt, hogy az alapszabályokba oly tartalmú rendelkezést vettek fel, hogy a tagok és az egyesület között támadt vita esetén *választottbíróság* dönt, amelynek tagjaira vonatkozólag, sokszor pedig csak elnökét illetően, kikötötték, hogy valamely ítéltbírósághoz kinevezett bírónak kell lenni. A vitás esetekben az egyesületi tagok a *rendes bíróságnál pereltek* és az egyesület pergátló kifogásával szemben hivatkoztak a Pp. 767. §-ára, amely szerint a választottbírósági kikötéshez *írással szerződés* kell, és arra, hogy az alapszabályok *írással szerződésnek nem tekinthetők*, mert a *felperesi tagok nem írták alá*. A kir. Kúriának csaknem állandónak mondható gyakorlata az volt, hogy a pergátló kifogásnak helyt adott és hangsúlyozta, hogy «az érvényesen létrejött írásbeli alapszabályok társasági szerződésnek tekintendők s hatályuk nincs a társasági tagok aláírásától feltételezve; az a körülmény tehát, hogy azt a társasági tag nem írta alá, nem érinti az abban a választottbírósági eljárásra vonatkozólag foglalt rendelkezés joghatályát». (K. VII. 1046/1927., Perjogi Dtár XIII. 65.) Csaknem ugyan ezen indokolással döntött a kir. Kúria a VII. 2059/1928. sz. alatti esetben is. (J. H. III. 581.) Mindezekben az esetekben a kir. Kúria nyilván abban a felfogásban hozta meg határozatát, hogy a Pp. 767. §-a a választottbírósági szerződéshez csak írásbeli szerződést kíván, de nem kívánja feltétlenül, hogy az írásba foglalt szerződést a szerződő felek aláírják, elegendő, ha a szöveg van írásba foglalva s a felek elfogadó nyilatkozata szóbeli úton vagy esetleg konkludens magatartásban is megnyilvánulhat. E helyen nem kívánok foglalkozni ez álláspont helyességével, aminek felvetett magánjogi kérdésünk megoldásánál jelentősége nincs. Reámutatok azonban arra, hogy a kir. Kúriának eddigi gyakorlatával szembehelyezkedett a f. évi április hó 29-én hozott IV. 5936/1930. sz. alatti döntése. (J. H. V. 648.) A tényállás itt is lényegében azonos volt a korábbi döntések alapjául szolgáló tényállással: az alperesi rokkantegyletnek a fel-

peres tagsága idején érvényben volt és a felperes által magára nézve joghatályosnak elismert alapszabályai szerint a rokkantségély felől választottbíróság dönt, amelynek elnöke csak valamely királyi bírósághoz kinevezett ítéltbíró lehetett. Ezt az alapszabálybeli rendelkezést a közgyűlés később, amikor felperes már rokkantállományba került és így tagsági joga megszűnt, oly értelemben változtatta meg, hogy az elnök személyére nézve semmi korlátozást nem állított fel. A kir. Kúria az alperesi egyesület által emelt pergátló kifogást elutasította és az Indokolásban a következőket mondotta: «A választottbíróságra vonatkozó újabb alapszabálybeli rendelkezést nem lehet a peresfelek közt újabb választottbírósági írással szerződéssel egyenlő hatályúnak tekinteni azon az alapon, hogy az alapszabályok módosítása a tagokra kihat. Az egyesület és tagjai közti jogvitáknak a rendes bíróságok hatásköréből való elvonása és választottbíróság hatáskörébe utalása ugyanis kívül esik az alapszabályi rendezés tulajdonképpeni tárgykörén, következésképpen a választottbírósági szervezet alapszabályi megváltoztatásának az egyes tagokra vonatkozó joghatálya nem dönthető el az alapszabályi módosítások általános joghatályának elve (többségi elv) alapján».

A kir. Kúriának ez a döntése egy pozitív jogelvet kimond, de ugyanakkor egy jogfogalmat tisztázatlannak hagy. Pozitív jogelvként megállapítja, hogy az alapszabályi rendezés «tulajdonképpeni tárgykörén» belül az egyesület és az egyes tagok közötti jogviszony a többségi elv alapján hozott határozattal megváltoztatható. Tisztázatlan marad azonban, hogy mely jogok és kötelezettségek tartoznak az alapszabályi rendezés «tulajdonképpeni tárgyköréhez?»

Ezzel a kúriai döntéssel kapcsolatban eljutunk ahhoz a kérdéshez, hogy:

a) a többségi elv alapján hozott alapszabálymódosítással meg lehet-e in peius változtatni a korábbi alapszabályokban a tagoknak biztosított magánjogi jogosítványokat?

b) az alapszabályokat jóváhagyó kormányhatósági rendeletnek van-e oly jogszabályt alkotó hatása, ami pótolná az egyesületi tagnak a módosított alapszabályokhoz való hozzá nem járulása folytán hiányzó ügyletet? (Fordított elve a «contractus contrahentibus legem ponit» szabályának, vagyis azt jelentené, hogy «lex contrahentibus contractum ponit».)

A felvetett kérdéseknek nagy gyakorlati jelentőségük van, bár ma kétségtelenül kevesebb a biztosító-intézetek állami felügyeletéről szóló 1923 : VIII. tc. megalkotása óta. De azért még mindig nagy számban vannak egyesületek, amelyek vagy nem, vagy nemcsak irodalmi, kulturális stb. célt, hanem tagjaiknak gazdasági érdekeit szolgálják. Mindennapos tehát az az eset, hogy az alapszabályokba többségi határozattal a korábbi alapszabályokba foglaltaknál kedvezőtlenebb rendelkezést vesznek fel azzal a hatállyal, hogy az kötelező legyen azokra a tagokra is, akik a korábbi alapszabályok idejében már tagjai voltak az egyesületnek. Láthatjuk, hogy problémánk keretében az alapszabálymódosítások visszaható erejének kérdése is beleszövídik.

Problémánknál mindenekelőtt az egyesületi alapszabályok jogügyleti minőségét kell szemügyre venni, természetesen mindig az egyesületi magánjog keretén belül maradván. Idevonatkozólag teljes megnyugvással fogadhatjuk el a kir. Kúria fenti ítéleteiben is leszögezett álláspontot, hogy az egyesületi alapszabály szerződés, amit az egyesület megalkotásakor az alapító tagok létesítenek s amelyhez minden későbbi tag hozzájárul. Ebben a szerződésben rendezve van többek között az egyesület és a tagok közötti jogviszony. A szerződésnek tekintendő egyesületi alapszabályok azt is tartalmazzák, hogy az egyesület miként módosíthatja alapszabályait és idevonatkozólag vagy egyszerű, de legtöbbször minősített többségi elv dönt. A többségi elvre támaszkodó felfogás a következő elgondolásra támaszkodik: Minden egyesületi tag az alapszabályokban lefektetett szerződésben eleve is hozzájárul ahhoz, hogy jogai az alapszabályokban meghatározott többségi határozattal módosíthatók legyenek az ő akarata ellenére is, s esetleg tőle elvonassanak. Ezzel szemben a szerzett jogokra hivatkozó felfogás azzal érvel, hogy az egyes tagok azért léptek az egyesület kötelékébe és azért hoztak áldozatokat, mivel számítottak a belépéskor fennálló alapszabályokban biztosított előnyökre. Többségi határozattal tehát e felfogás szerint nem lehetne megvonni az egyes tagoknak már szerzett jogait.

Mielőtt a két ellentétes álláspont helyességét kutatnók, nézzük, hogy áll ez a kérdés a részvénytársaságnál, amely alakulat is lénye-

gében társasági szerződésen alapuló egyesülés, speciális gazdasági célból és ahol az idetartozó elveket a gyakorlat a legintenzívebben dolgozta fel.

A K. T. 179. §-a szerint «azon intézkedéseket, amelyek az alapszabályokba a tervezetből vétettek át, a jelen törvényben kijelölt eseteken kívül közgyűlési határozattal sem lehet módosítani». Ezt a törvényi intézkedést a joggyakorlat a szerződési alapgondolatból folyó azzal a rendelkezéssel egészíti ki, hogy a tervezetből átvett rendelkezések is módosíthatók, ha valamennyi részvényes hozzájárul. (K. 586/1898. D. III. f. 13, 331 l., továbbá K. 1574/1905. D. IV. 4. 18. old.) A K. T. fenti rendelkezéséből arra a ratio legisre következtethetünk, hogy aki a részvény megszerzése útján az illető társaságba belép, annak számolnia kell azzal, hogy az alapszabályok többségi határozattal módosíthatók, de viszont biztosan számíthat arra, hogy a tervezetből átvett rendelkezések az ő hozzájárulása nélkül nem változtathatók meg.

Ugyanez a gondolat nyilvánul meg, bár szűkebb terjedelemben a Mtj. 60. §-ában, amely szerint «az egyesület célját csak valamennyi tagjának hozzájárulásával lehet lényegében megváltoztatni». Az egyes tagok külön jogaira utal a Mtj. 61. §-a, midőn kimondja, hogy «egyes tagoknak az alapszabályokban biztosított külön jogait a jogosultak hozzájárulása nélkül közgyűlési határozat sem csorbíthatja.»¹

A visszaható erő kérdésében állást foglalt a kir. Kúria P. II. 7529/1925. sz. alatti döntése (Hitelj. Dtár XX. 35.) annak hangsúlyozásával, hogy az új nyugdíjszabályzatnak nincs visszaható ereje.²

Ezek után térjünk vissza a kir. Kúriának megbeszélésünk alapjául szolgáló határozatára, amelyben a korábbi döntésektől eltérve, az alapszabályok rendelkezései közt megkülönböztetést tesz a szerint, hogy azok az «alapszabálybeli rendezés» tulajdonképpeni tárgyköréhez tartoznak-e vagy sem s a többségi elvet csak az előbbi kategóriára ismeri el. A kir. Kúria e határozatában nemcsak azt az elgondolást találom, hogy nem vélelmezhető, hogy a társasági szerződésben résztvevő egyesületi tagok a vita esetére kikötött választottbírói szerződésnek hozzájárulásuk nélküli módosításához már eleve hozzájárultak, de egyúttal annak a jogszabálynak alkalmazását is, hogy az alapszabályok nem minden rendelkezése módosítható többségi határozattal úgy, hogy az új rendelkezések kihassanak a módosítás előtt jogot szeretteknek. Fel kell tehát vetni azt a kérdést, hogy melyek azok az alapszabályokbeli rendelkezések, amelyek többségi határozattal nem módosíthatók. A K. T. 179. §-ának analógiájára azt kellene válaszolnunk, hogy azok, amelyeket a tervezetből vettek át az alapszabályokba. De az egyesületi jogban nem lévén «tervezet», feleletünk úgy alakul, hogy azokat a rendelkezéseket nem lehet így megváltoztatni, amelyek a társasági szerződés oly lényeges pontjai, hogy feltehetőleg az egyesületi tagok azok nélkül nem csatlakoztak volna az egyesülethez. Idetartozik mindenekelőtt az egyesület célja, az egyes tagoknak biztosított külön jogok, de idetartoznak egyéb jogok is s ezek közé sorolom a nyugdíj-, rokkantsági- és más hasonló egyesületeknél a nyugdíjigény beálltára és annak mértékére vonatkozó rendelkezéseket is.

A módosított alapszabályoknak kormányhatósági jóváhagyása nem pótolhatja az alapszabálymódosításhoz egyébként megkívánható egyéni hozzájárulást. A társasági szerződést, mint magánjogi ügyletet, nem érinti a kormányhatóságnak közigazgatási szempontból való ellenőrzése s idevonatkozólag az egyesületi tagok szerzett jogait derogáló jogszabályt nem teremtet. Ezt a jogszabályt mondja ki a Kúria P. IV. 5396/1930. sz. alatti már hivatkozott határozata és a P. II. 292/1926. sz. alatti ítélete is. (L. utóbbit új Dtár XX. 733.)

Dr. Munkácsi Ernő.

¹ Csaknem azonosan rendelkeznek a Bgb. 33. és 35. §-ai. A svájci ptk. 70. §-a szerint: «Eine Umwandlung des Vereinszweckes kann keinem Mitglieder aufgenötigt werden».

² Félreértések elkerülése végett hangsúlyozom, hogy a visszaható erő kérdésénél nem a már nyugdíjas jogosultságát tekintem, mert vitán felül áll, hogy a nyugdíjjogosultságot a nyugdíj folyósításához való jog beállta után változtatott alapszabályok nem befolyásolhatják. Vita lehet a tekintetben, hogy a korábbi nyugdíjszabályzat hatálya alatt várományi jogot szerzett tagnak jogait csorbíthatja-e a várományosi idő alatt többségi határozattal történt módosítás. A Kúria fenti határozatában ily esetet döntött el. Igaz ugyan, hogy in concreto a visszaható erő kizárása az alapszabályokban is ki volt mondva, de a Kúria erre csak megerősítő érvként hivatkozott.

Szemle.

— **A moratórium**, melyből egy évvel a világháború kitörése után kigyógyultunk, feltámadt és most, mint minden visszatérő betegség, sokkal súlyosabb formában jelentkezik, mint 1914-ben. Természetes, hogy mi a kérdésnek csakis szigorúan jogi vonatkozásaival foglalkozhatunk. Nagyon hálás volna párhuzamot vonni a háborús és háború utáni moratórium rendeletek között. A párhuzam arról tenne tanúságot, hogy kodifikátoraink, egy híres mondást variálva, semmit sem tanultak és sokat elfelejtettek. Elég, ha a váltóóvások terén előállott káoszra, a moratórium rendelet 2. § 5. pontján és a iuristitiumi rendelet 2. §-ára mutatunk rá, mint legkirívóbb példákra. Mindez eltörpül azonban a felhatalmazási törvényjavaslat 2. §-a mellett, mely szerint a minisztérium «rendelettel magánjogi és eljárási, úgyszintén a törvényhozás hatáskörébe tartozó egyéb rendelkezéseket is tehet». Ha összehasonlítjuk ezt a felhatalmazást az 1912: LXIII. tc. 16. §-ával, látjuk, hogy a minisztérium sokkal messzebbmenő felhatalmazást kér, mint amilyent a törvényhozás a világháborúban a kormánynak adott. A képviselőház pénzügyi bizottságának tárgyalásáig azt hittük, hogy a «magánjogi» szó csak tévedésből csúszott be a javaslatba. A bizottsági tárgyaláson kiderült, hogy nem tévedésről, hanem megfontolt szándékról van szó. Az ellenzék támadása folytán az előadó a napilapok híradása szerint a §-t azzal egészítette ki, hogy a kormány csak «gazdasági célok érdekében» élhet a 2. §-ban biztosított joggal. Jogászoknak nem kell magyaráznunk, hogy az előadó kiegészítése, amelyet a bizottság elfogadott, semmit sem változtatott a 2. § lényegén. Ha a törvényhozás a 2. §-t ebben a szövegezésben elfogadja, úgy a kormány a magánjog (beleértve természetesen a hitel jog egész birodalmát is) egész területén gazdasági célból korlátlan hatalommal rendelkezhetik. Nagy szerencsétlenség volna ez három okból: először, mert ily felhatalmazásra tárgyi okokból semmi szükség nincs, aminthogy nem is hallottuk, mi indokolná; másodszor, mert a jövőre veszedelmes precedenst jelent; harmadszor, mert a közelmúlt tapasztalatai tanúsítják, hogy ily felhatalmazások mennyire veszélyesek.

— **A Budapesti Ügyvédi Kamara választmánya** felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez, amelyben rámutat a moratórium és iuristitiumi rendeletek egyes hiányaira, az ügyvédi kar érdekében pedig a következő intézkedéseket kéri: 1. Mindaddig, amíg a korlátozó intézkedések fennállanak, a kamara tagjai jogosítva legyenek a kamara elnöke által láttamozott igénylő levél alapján betétkönyvükről és bankfolyószámlájukról felvenni olyan összegeket, amelyek vagyoni helyzetüknek, kereseti viszonyaiknak és társadalmi színvonaluknak megfelelően a maguk és családjuk megélhetését, esetleg gyógykezelését, illetve nyári üdülését zavartalanul lehetővé teszik és illetve irodájuk rezsiszükségleteinek fedezésére alkalmasak; 2. ügyvédi munkadíj címén korlátlanul legyenek a bankhitelezők számláiról az ügyvédek számláira átutalások eszközölhetők és az így átutalt összegekről az ügyvédek szabadon rendelkezhetnek; 3. meghatározott rendeltetéssel az ügyvédek számláira befutó idegen összegek tekintetében a kar tagjai köteleességükhöz képest szabadon rendelkezhetnek; 4. leletek, bírságok stb. címén az átmeneti idő alatt ügyvédeknek behajtások ne eszközöltesse; 5. a házbérfizetések tekintetében az ügyvédek is általában azokban a könnyítésekben és kivételes jogi helyzetben részesíttessenek, amelyek más, gazdaságilag nehéz helyzetben levő társadalmi kategóriákra is engedélyeztetnek.

— **A Nemzetközi Jogi Egyesület 1932. évi konferenciáját Budapestben tartja.** Az International Law Association múlt év szeptember havában New-Yorkban tartott kongresszusán dr. Király Ferenc az Országos Ügyvédszövetség és a budapesti ügyvédi kamara, dr. Szász István, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. törvényszéki bírósági elnök pedig a Magyar Jogászegylet nevében azt az indítványt terjesztették elő, hogy a nemzetközi jogászoknak e nagytekintélyű szervezete következő konferenciáját Budapestben tartsa. Az Ügyvédszövetségi Közlöny jelenti, hogy a Nemzetközi

Jogi Egyesület igazgatótanácsa a meghívást elfogadta és az 1932. évi konferenciáját Budapestre hívta össze.

— **Raymond Ponincarét**, aki 1880 óta a párizsi ügyvédi kamara tagja, az októberben kezdődő igazságügyi évre — amint ezt a Jogtudományi Közlöny már jelentette — egyhangúlag megválasztották a párizsi ügyvédi kamara elnökének. A kamarai elnöki méltóság nemcsak kitüntető, díszes állás, hanem kemény munkát jelentő hivatás is. Az elnök, mint személyes hatóság, teljes jogkörrel képviseli a kamarát. Mint a választmány elnöke és végrehajtó szerve, előkészíti a választmány elé kerülő ügyeket. Ő hallgatja meg a kamarai tagok panaszát, a csekélyebb súlyú fegyelmi vétségekben ő határoz, a súlyosabb ügyekben a békítő szerepét viszi. Az ügyvédi honorárium ügyében felmerülő vitákat ő dönti el, mert párizsi ügyvéd nem indíthat ügyvédi költségpert a bíróság előtt. Az elnök nevezi ki azokat a bizottságokat, melyek az ő elnöksége alatt a kamarai felvételben döntenek. A szegényvédelmet ellátó ügyvédek ő rendeli ki. Minthogy az ügyvédjelöltek háromévi gyakorlat után ügyvédi vizsgálat nélkül lesznek a kamara teljesjogú tagjai, az ügyvédképzés nehéz munkája is az ő vállaira nehezedik. Általában minden kamarai ügyben személyesen intézkedik és közvetlen érintkezést tart fenn a kamarai tagokkal. Az 1920. évi ügyvédi rendtartás a kamarai tisztviselők közt csak az elnököt nevezi meg, akit hivatásában a választmány, a pénztáros, a levéltáros és a könyvtáros támogat. A sok százéves párizsi kamara féltékeny gonddal őrködik a kar nemes hagyományai felett s minden elnöke legfőbb hivatásának tartotta a kar tekintélyének, nimbuszának emelését. Poincarénak, az új elnöknek személye a legteljesebb garancia arra, hogy e nemes hagyományok tisztelete csak öregbedni fog.

Dr. Bürner Sándor.

— **Irk Albert: A magyar büntető per jog vezérfonala.** (1931. Danubia. Pécs. 300. old.) Szerző egyetemi előadásának lényegét tette közzé e munkájában. E lényeg pedig az, amit mindenkinek tudnia kell, ha tisztában akar lenni a büntető eljárás általános elveivel és a magyar büntető per jog rendelkezéseivel. A rövidség, szabotosság éppen oly előnye a munkának, mint az eligazodást megkönnyítő beosztás és a világos, cikornyáktól mentes stílus. Jóllehet, a szerző elsősorban is didaktikus célokat tartott szem előtt, haszonnal fogják forgatni könyvét azok is, akiknél a vizsgák már a mult emlékei közé tartoznak, de akik valamely kérdésben rövid irányítást keresnek. A problémákban való elmélyedésre viszont az irodalom nagy gonddal készített összeállításai nyújtanak segítséget. A hat részre oszló mű az általános tanokat ismertető bevezető rész után a Bp. tartalmi beosztását követi, feldolgozva a legújabb törvényeket kiterjeszkedve a jelentős elvi határozatokra is. Helyes irányt követ a szerző abban is, hogy nem bocsájtja a vitás kérdések bírálatába (esküdszék stb.). A kellően megalapozott állásfoglalás meghaladná e munka kereteit, míg a néhány szóval odavetett kritika tudományos súlya is vitatható volna. Bár tudjuk, mily nehézségekkel kell megküzdnie annak, aki tudományos munkát kíván közzétenni, reméljük, hogy a szerző per jogi elméleteinek részletesebb kifejtése sem fog elmaradni. Mint a rövidség mellett is kiválóan sikerült részletekre, utalunk a bizonyításról és a perorvoslatokról szóló fejezetekre. Így a szerzőnek ez a munkája is méltán sorakozik korábbi műveihez, amelyeknek tudományos irodalmunk maradandó értékű termékei között van a helyük.

Mindennemű

természettani, természettajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattel készséggel szolgálunk.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 2 pengő 60 fillér

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930: XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György

a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula

büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel. Aut. 856-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Szükségrendelet és a magánjog. — Dr. Fekete László budapesti kir. közjegyző: A törvényhozásilag jóváhagyott «szükségrendeletek»-nek a váltóóvásokra vonatkozó rendelkezései. — Nagy Antal szegedi kir. ítélőtáblai bírő: A fellebbezés és válaszirat tartalmának ismertetése a Te. 32. §-a értelmében. — Dr. Löw Antal budapesti ügyvéd: Fenntartott tulajdonjog a nagykereskedelemben. — Dr. Putnoki Béla miskolci ügyvéd, jogakadémiai m. tanár: A rágalmazás és a szabadbelátási (discretionarius) jog. — Dr. Róna Bertalan kassai ügyvéd: Az új egységes csehszlovák kényszeregyességi eljárás. — Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd: Etre-Karchai Georch Illés és társai és a Prókátorok numerus claususa 1818-ban. — Szemle. Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIV. 7.

Szükségrendelet és a magánjog.

Abban a világválságban, ami a háború óta folytatott újjáépítő munkánk közepette reánk szakadt, mi a jogtudomány kötelessége? A felelet nehéz! Hiszen, ami történt, legtöbb vonatkozásában negációja annak, amit a jogtudomány a magánjogról és az annak alapját képező tulajdon szentségéről tanít. *A salus rei publicae* diktátori elve elsöpörte az individuumok magánjogait, hogy a közérdek biztosításával igyekezzen az egyesek fenyegetett magánjogi jogosítványait megvédeni. *A magánjog ilyen felfüggesztésére eddig példa csak a háborúban volt, márpedig «inter arma silent musae!»* A jogtudomány félrevonulva hallgasson tehát és megelégedve a szükségrendeletek tudomásulvételével, a kritika fegyverét oly időre tegye-e félre, amikor azt a közérdek kára nélkül gyakorolhatja?

Úgy véljük, hogy a jogtudomány nem vonulhat félre abban a kaotikus zűrzavarban, amit a szükségrendeletek magán- és hiteljogunkban már eddig is teremtettek és előreláthatóan még teremteni fognak. *A jogtudománynak már most kötelességei vannak!* A bekövetkezett események okozta megdöbbentő kábultságában is körül kell néznünk, hogy hol vagyunk és hová érkezünk. S ha a kritika ideje még nem is érkezett el, a jogásznak kötelessége, hogy magyarázza a szükségjogszabályokat és a jogi dialektika egész fegyvertárát bocsássa rendelkezésére azoknak, akik a szükségjogszabályok közigazgatási rendelkezései között magánjogaikat keresik.

A társadalomtudományoknak és köztük a jogtudománynak is hibájául rótták fel állandóan, hogy nem eléggé empirikusak, hogy hiányzik náluk az empirikus tudományok legfőbb kutatóeszköze: a kísérlet. De a világháború óta bekövetkezett események számtalan alkalmat szolgáltattak arra, hogy igazolják vagy megcáfolják a társadalomtudományok elméleteit s így ezek az események — habár a tényezőket nem is önkéntesen csoportosították — *valóságos kipróbáló eszközei lettek az elméleti tanításoknak.* Megtanultuk ismerni a háború hatását a jogra, — bő alkalmunk volt megfigyelni az államok keletkezését, felbomlását, megsemmisülését — kommunista és egyéb társadalmak keletkezését s más jelenségét az állami és társadalmi életnek, amit azelőtt csak a történelem leírásaként, mint a mult eseményeit ismertünk. Ezek a tanulságok éppen úgy érvényesültek világvonatkozásban, mint hazai viszonylatokban, úgy általánosságban, mint részletkérdésekben! *A mostani kritikus idők pedig bevilágítottak a törvényt felfüggesztő szükségrendeletek keletkezésének dinamikájába.* Mily hosszú és terméketlen viták folytak közjogászaink között a szükségrendeletek jogosultsága felől, holott törvényfelfüggesztő szükségrendeletet alkotmányunk nem ismert, tiltva volt — de mégis létezett! A béke boldog éveiben köteteket írtak

erről a kérdésről s a többség egyhangúan azt az álláspontot foglalta el, hogy a magyar alkotmány törvényfelfüggesztő szükségrendeletet nem ismer. Ennek az álláspontnak igazolására az újabb törvényeink közül az 1848: III. tc. 32. §-ára hivatkoztak, amely szerint a miniszter törvények végrehajtásában a közcsend és közbiztonság fenntartásában csak akkor követ el mulasztást, ha nem alkalmazza a törvény által rendelkezésére bocsájtott végrehajtási eszközöket. *Törvényen kívüli eszközökhöz tehát nem folyamodhat!* Az ilyen elméleti fejtegetésekkel szemben mennyire igazabbnak bizonyult azoknak felfogása, akik azt hirdették, hogy ha az alkotmány szerint nincs is törvényfelfüggesztő szükségrendelet, az mégis létezik, mert az élet olyan jelenségeket teremthet, amikor inkább az államot, az összesség érdekeit kell megvédeni, mint a törvényt végrehajtani.

Érdekes megfigyelni, hogy a törvényt felfüggesztő szükségrendeletek miként foglaltak helyet abban a hatásban, hogy magánjogokat függeszsenek fel és magánjogi szabályokat létesítsenek. Újabb jogszabályaik között a szegedi árvíz alkotott 1879: V. tc. felhatalmazása alapján a kormány moratóriumot hirdetett a szegedi törvényszék területére. Utána hosszú szünet következett. De az 1912: LXIII. tc. 16. §-a és az 1914: L. tc. 14. §-ai felhatalmazták a kormányt, hogy háború és háborús veszedelem idején elrendelt katonai előkészületek idején a fennálló magánjogi törvényeken rendeleti úton változtathasson. Amikor az országgyűlés az 1912. évi LXIII. tc.-et tárgyalta, a magánjogok felfüggesztésének lehetőségét csakis a háború ősi és egyedülálló kivételes érdekeivel indokolták. A kormány élt is a törvényadta felhatalmazással. 1914-től kezdve egész légiója keletkezett azoknak a magánjogi jogszabályoknak, amelyeket a háború esetére szóló felhatalmazás alapján rendeleti úton léptettek életbe s ezeknek egy része ma is hatályban van. *1912-ben csak háború esetére gondolták felfüggeszteni a magánjog normál jogszabályait, az 1931: XXVI. tc. pedig megtanított arra, hogy vannak meg nem üzent háborúk is, gazdasági krízisek, amelyek a háborúval azonosan hatnak.*

Concha, akitől a mai jogászgeneráció nagy része a politikai tudomány alapelveit tanulta, azt tanítja, hogy a törvény felfüggesztése a végrehajtó hatalom által *«az állam lelki életének időleges zavara»*. S valóban a szükségrendelet, mint magánjogi jogforrás, csak úgy alkalmazható, mint a súlyosan mérgezett organizmusnál az ellenmérég: addig s csakis addig, amíg a mérég ellensúlyozására kell. Ezért reméljük, hogy az 1931: XXVI. tc. nem lesz oly általános jogforrása a magánjogokat szabályozó rendeleteknek, miként az 1912: LXIII. tc. volt.

Ha elolvassuk a 4100/1931. M. E. sz. szükségrendeletet, rossz emlékek ébrednek fel bennünk. Ennek a rendeletnek szerkezete, mondatfűzései, sőt több §-ának szó szerinti szövege egyezik a háború kitörésekor kiadott első moratóriumrendelettel (1914. évi 6045. M. E. rendelet). Maga ez a körülmény is reávilágít arra a gyors, hirtelen végzett munkára, amit a rendelet szövegezője véghezvitt. *S éppen ez a körülmény felment most az érdemleges kritika alól, mert egyelőre el kell fogadnunk már eleve is azt a védekezést, hogy fontosabb volt gyorsan cselekedni, mint tökéleteset alkotni.*

Az 1931: XXVI. tc. megadta a kormánynak az indemnitást a törvény felfüggesztéseért. Ezzel a kormányhatalom felmentetett a jogi felelősség alól, de nem szabadult a történelmi felelősségtől, amit csak az Idő adhat meg. Ma még nem dönthető el, vajon szükséges és helyes volt-e társadalmi rendünknek, termelési rendszerünk és

a dolgos munka alapját képező magánjogoknak felfüggesztése. *Azt azonban már most is megállapíthatjuk, hogy a bekövetkezett események a gazdasági krízis mellett lelki válságot is okoztak, hiszen a magánjogok védelmének, azok tiszteletbentartásának kérdése forog kockán.* S ez a válság aggasztóbb, mint ami ebben a vonatkozásban a háború következtében beállott volt, éppen azért, mert békében jóformán váratlanul tört ki. *Iustitia regnorum fundamentum! Kell, hogy ebből a lelki válságból a magánjogok sérthetetlenségébe vetett bizalom igazsága győzelmesen kerüljön ki. A lelki nyugalom csak akkor állhat helyre, ha mindenki érezni fogja a törvényt felfüggesztő jogszabályokról, hogy az: «kemény, de igazságos törvény volt».*

Az elmúlt történelmi napok igazolták, hogy szükségrendelet akkor is van, ha az alkotmány nem ismeri el azokat. De ne feledjük el, hogy a szükségrendelet az állam végszükségjoga. *S valamint a büntetőjogi végszükség nem szünteti meg a cselekmény jogtalanságát, csak a beszámíthatóságot zárja ki, a jogeszmét azt kívánja, hogy azoknak a teoretikusoknak adjunk igazat, akik azt tanítják, hogy minden szükségrendelet a törvény megsértése, még akkor is, ha megmentésüket köszönhetjük neki.* Csak ez a felfogás alkalmas arra, hogy magánjogok felfüggesztésére kellő indok nélkül sor ne kerülhessen.

A világháború óta küzdünk a magánjogot elhomályosító közgazgatási szabályok leépítéséért. Ebben a küzdelemben az az elgondolás vezet, hogy az individuális termelési rendszeren alakuló társadalom csak akkor lehet ellentállóképese, ha él benne a magánjogok tisztelete és becsülete. Ezért reméljük, hogy azok a sötét felhők, amelyek közigazgatási jogszabályok alakjában most ismét ellepték magánjogunk területét, mielőbb el fognak tűnni és ismét a maga teljességében helyreáll a polgári társadalom alapja: *a magánjog elismerése.*

Dr. Munkácsi Ernő.

A törvényhozásilag jóváhagyott «szükségrendeletek»-nek a váltóóvásokra vonatkozó rendelkezései.

A Jogtudományi Közlöny szerkesztőségének megtisztelő felhívására szólalunk meg ismét, I., hogy az e tárgyban írt s e lap előző számában megjelent cikkünk megírása óta napvilágot látott újabb jogszabályoknak e tárgy körébe eső rendelkezéseit ismer-tessük, II., s főként, hogy most ez előző cikkünk *kritikai* ismertetése¹ után a váltóóvások tekintetében fennálló helyzetre vonatkozólag *gyakorlati* útmutatást² adjunk.

I. A f. é. július 31-én megjelent 4400/1931. M. E. sz. — V. — kormányrendelet a III. rendelet által július 23-ig bezárólag terjedő időre létesített s a IV. rendelet által július 30-ig bezárólag terjedő időre fenntartott helyzetet a f. é. augusztus 14. napjáig bezárólag terjedő időre tovább fenntartotta; ennél fogva a) a f. é. július 17. előtt kiállított és augusztus 14. napjáig bezárólag lejárt vagy lejárási oly váltót, melyen mint bármily minőségű váltókötelezett vagy mint telepes hitelügyletekkel üzletszerűen foglalkozó cég szerepel s melyen külföldi kötelezett nincs,³ óvatolni nem kell,⁴ b) az a) pont alá nem eső, augusztus 14-ig bezárólag lejárt vagy lejárási váltók óvási határideje 15 nap.

¹ Melynek során csak az előttünk fekvő *joganyaggal* foglalkoztunk s tartózkodtunk a jogszabályalkotás e módjának bírálatától.

² Magunk is úgy véljük, hogy ezzel teszünk némi szolgálatot; előző cikkünk megírása után, július 28. stb. kerültek u. i. óvára (a váltók rendszerint az óvási határidő utolsó napján óvatoltatván) a július 13. stb. lejárt váltók s ennek során — bár a rendeletek folytán el voltunk készülve bizonyos zavarokra — még szakemberek részéről is nagyfokú tájékozatlansággal találkoztunk.

³ Nem került el figyelmünket, hogy a III. rendeletnek a külföldi kötelezettek tekintetében tett rendelkezését (I. § 4. bekezdés) sem a IV., sem az V. rendelet (melyek pedig bevezetésük szerint a III. rendelet hatályát meghosszabbítják), de a következő bekezdéseikben a III. rendelet 1. §-ának csak 1. és 2. bekezdéseit tartják fenn) kifejezetten fenn nem tartották; ez ellentmondás dacára nézetünk szerint a III. rendeletnek a külföldi kötelezettek tekintetében tett rendelkezése továbbra is fennáll, 1. mert a IV., V. rendelet 2. bekezdései csupán magyarázóai a saját 1. bekezdéseiknek, 2. ubi eadem regis ratio... s 3. ha elesnék a III. rendelet 1. § 4. bekezdésének a külföldiekre vonatkozó rendelkezése, elesnék az u. e. rendelet 1. § 1., 2. bekezdései ellenére felvett óvásnak ugyancsak az 1. § 4. bekezdésében megállapított szankciója is; nem szólva arról, hogy a visszkereseti igény esetleges elvesztésére tekintettel veszélyes lehet az ezzel ellenkező állásponttal való próbálkozás.

⁴ Nem került el a figyelmünket az a különbség sem, hogy a III. rendelet értelmében a röviden: pénzügyes váltók óvatolási tilalma a 3. § 2. mondata

A folyó évi augusztus 7-én kihirdetett s kihirdetésével életbe lépett 1931: XXVI. tcikk az I—V. szükségrendeleteket jóváhagyta.⁵

II. A váltóóvások tekintetében *gyakorlati* útmutatást adandó, mindenekelőtt az előzők szerint meg kell tennünk a — teljesen újszerű — következő disztinkciót, ú. m.:

A) váltók, melyek f. é. július 17. napja előtt állítottak ki és f. é. augusztus 14. napjáig bezárólag jártak vagy járnak le s melyeken mint bármely minőségű (elfogadó vagy kibocsátó vagy forgató) váltókötelezett, avagy mint telepes pénzügyes vagy hitelügyletekkel üzletszerűen foglalkozó egyéb cég szerepel s melyeken külföldi kötelezett nincs.

Ezeket a váltókat a fizetés hiánya miatt érvényesíthető visszkeresetnek bármely váltókötelezettel szemben való fenntartása céljából fizetés végett bemutatni s ennek, valamint a fizetés nemteljesítésének tanúsítására óvást felvenni nem kell. Ezek a váltók tehát az összes váltókötelezettekkel szemben⁶ óvás nélkül peresíthetők.

Ha ezek ellenére mégis felvételük az óvás, ennek költségei a visszkeresetileg kötelezetteket nem terheli.⁷

L.: 4400/1931. M. E. sz. r. 1. § 2. bek., 4200/1931. M. E. sz. r. 1. § 1., 2. bek., u. e. r. 1. § 4. bek. (Bud. Közl. ezévi július 31., illetve július 19. szám.)

Megjegyezzük, hogy július 17-én s ezután kiállított ily váltóra már nem állván az óvási tilalom, az az alábbi B. kategóriába esik s 15 napon belül óvatolandó (4400/1931. M. E. sz. r. 1. § 2. bek., 4200/1931. M. E. sz. r. 2. §).

B) Minden oly váltó, mely az A) csoportba nem tartozik (tehát: melyen pénzügyes vagy hitelügyletekkel üzletszerűen foglalkozó egyéb cég — mint bármely minőségű kötelezett vagy telepes — nem szerepel vagy ha ilyen ilyenül szerepel is, de a váltó július 17. vagy ezután állított ki, avagy azon — bármely minőségben — külföldi kötelezett is van), amennyiben az augusztus 14-ig bezárólag járt vagy jár le.

Ezeket a váltókat a visszkereseti igény fenntartása végett óvatoltatni kell s az óvási határidő a lejárati napjától számított 15 nap.

L.: 4400/1931. M. E. sz. r. 1. § 2. bek., 4200/1931. M. E. sz. r. 2. §.

A 15 nap határidő — a már régebben volt⁸ ily 15 napos óvási határidő tekintetében kialakult gyakorlatnak is megfelelően — akként számíttatik, hogy az a lejárati napjára következő napon kezd folyni⁹ s folyik a közbeeső vasárnapokra tekintet nélkül¹⁰ a kezdőnapot követő 15. napig bezárólag, ha azonban ez a 15. nap vasár- vagy ünnepnapra esik, a váltótörvény 103. §-a szerinti törvényes prolongáció folytán az óvás az ezt követő legközelebbi köznapon is felvételhető.

Könnyebb áttekintésül szolgáljon a túloldali összeállítás:

szerint július 23-ig bezárólag állott fenn (tehát e tilalmi idő után, ha van még az ált. 15 napi óvási határidőből idő hátra, ezalatt a váltó óvatolandó), a IV. s V. rendelet pedig bár bevezetésük szerint a III., illetve III. s IV. rendeletek intézkedéseit meghosszabbítják, nem egyszerű meghosszabbítással, hanem új rendelkezésként a július 30-ig, illetve augusztus 14-ig lejárati vagy lejárási váltókra állít fel óvási tilalmat (tehát ily váltót óvatolni nem kell, még ha augusztus 14. után van is a 15 nappól hátra idő); vagyis az óvási tilalom a III. rendeletben bizonyos időre, a IV. s V. rendeletben bizonyos időn belül lejárt váltókra vonatkozik. Míg csak a IV. rendeletet olvastuk, a «meghosszabbítás» s ez új irányú rendelkezés közti különbség mellett nem mertük a szövegnek azt a másik értelmet adni, mely a visszkereseti igény esetleges elvesztésével járhat; az V. rendelet azonban most már következetesen így rendelkezik.

⁵ A szöveg szerint jóváhagyatnak a minisztérium azon rendelkezései, melyeket «az elrendelt bankszünnapok következtében szükségessé vált rendelkezésként tett. A törvényhozás nem mondja tehát, hogy azok valóban szükségessé voltak-e, sem nem vizsgálendő ez; mindaz törvényes, amit a kormány szükségessé vált rendelkezés gyanánt tett.

⁶ Az elfogadóval szemben amúgy sem kell óvás (váltótörvény 44. §, 1925. évi VIII. tc. 53. §), a visszkeresetiekkel szemben pedig e rendelkezésnél fogva nem kell.

⁷ Az elfogadót sem, mert vele szemben óvás éppenséggel nem kell.

⁸ L. 8261/1920. M. E. sz. r.

⁹ Óvás azonban már a lejárati nap délutánján felvehető.

¹⁰ Tempus continuum.

A váltón kitett lejárat

		13, 14	14	14, 15	14, 15	14, 15			17	
VII/10	VII/11	VII/12	VII/13	VII/14	VII/15	VII/16	VII/17	VII/18	VII/19	VII/20

Óvási utolsó nap

11	12							16		
VII/13	VII/17	VII/28	VII/28	VIII/1	VIII/1	VIII/1	VIII/1	VIII/3	VIII/4	VIII/4

Amennyiben újabb rendelkezés nem jó, az augusztus 15-től kezdődőleg lejárat minden váltó tekintetében ezek az összes kivételes rendelkezések alkalmazást nem nyernek s az augusztus 15-től kezdődőleg lejárat összes váltók — a fennebbi A) és B) szerinti megkülönböztetésre tekintet nélkül — egyaránt a váltótörvény szerint s az abban (41. §) megjelölt határidőben lesznek óvatolandók.

Dr. Fekete László.

A fellebbezés és válaszirat tartalmának ismertetése a Te. 32. §-a értelmében.

A címbeli kérdés talán már el is vesztette aktualitását és a fellebbezési bíróságok a Te. 32. és — hozzátehetjük — 34. §-a helyes értelmezésével eldöntötték azt, de mert kétségek merülhetnek fel a Te. által létesített nagy változtatás határaitra nézve, még mindig nem felesleges vele kissé részletesen foglalkozni.

Annyival inkább célszerű ez, mert éppen a Jogtudományi Közlöny egyik igen tanulságos cikkében az a vélemény látott napvilágot, hogy a fellebbezési bíróság nem veheti figyelembe a fellebbezési beadvány és válaszirat tartalmából azt, amelynek felolvasását a Te. nem rendeli meg, ha csak azt a felek a szóbeli tárgyaláson maguk elő nem adják.

Ez a felfogás szerény véleményem szerint nem helytálló, ha bármennyire is meg lehet érteni, hogy a szóbeliség visszafejlesztésére irányuló rendelkezés — világos s közvetlen intézkedés hiányában — kétséggel találkozunk s a régi Pp. nagyszerű reformjához hozzászokott gondolkodás védekezik az egészen új rendezés ellen.

A Pp. alatti szóbeli fellebbezési tárgyaláson a Pp. 219. és 484. §-ai, illetve az utóbbi helyébe lépett 1925 : VIII. tc. 16. §-a értelmében a teljes szóbeliség uralkodott s a fellebbezési beadvány és esetleges előkészítő irat tartalmából csak az volt figyelembe vehető, amit a felek szóval előadnak.

A Te. az 1925 : VIII. tc. 16. §-ával kifejezetten nem foglalkozik, azonban kétségtelen, hogy annak hatályát fenntartotta azzal az eltéréssel, hogy az alkalmazni rendelt törvényszéki eljárást módosító szabályok a Te.-nek eltérő rendelkezései által megszorítottak.

Melyek tehát azok a módosítások, amelyekben a fellebbezési eljárás a Te. folytán különbözik a Pp. alatti eljárástól?

Mindenekelőtt szembetűnik, hogy a fellebbezési jogorvoslat megszorításán felül a 25. és 28. §-ok szigorúan előírják a fellebbezésnek és a fellebbezési eljárás során új intézményként rendszeresített válasziratnak tartalmát, s annak pótlását s kiegészítését a 32. §-beli rendelkezések megnehezítik s mindezt a végből, hogy ezeknek az iratoknak nagy fontossága kiemeltessék.

Ennek magyarázatát a javaslat — most már törvény — 25., 28. és 34. §-aira vonatkozó indoklás szolgáltatja, ahol nyomatékosan s világosan az van kifejezve, hogy a «fellebbezési eljárás súlypontja nem a tárgyaláson, hanem az iratokon van». Tanulságos itt az indokolásnak azt a várakozását idézni, hogy az új egyszerűsített eljárás ezáltal a módosítás által a feleket arra fogja indítani, hogy a tárgyaláson csak komoly szükség esetében jelenjenek meg, s nyilván ezt akarta előmozdítani a Te. 34. §-abeli azzal az újítással,

¹¹ Itt még a váltótörvény szerint számít az óvási határidő, de VII/12. vasárnap.

¹² Itt is még a váltótörvény szerint, de VII/12. vasárnap, VII/14—16. pedig a 4000/1931. M. E. sz. rendeletnek hatályon kívül nem helyezett rendelkezése szerint vasárnapnak tekintendő.

¹³ Vasárnap, lejárati napnak VII/13. tekintendő.

¹⁴ Megjegyezzük, hogy a VII/13—16. közt lejárt váltók tekintetében a 4100/1931. M. E. sz. r. 2. § 6. bek. s a 27,824/1931. I. M. sz. r. 5. § 1. bek. szerint az óvási határidő utolsó napja 21., 22., 23., illetve 24. lett volna, még ez óvási utolsó napok letelte előtt, 19-én életbelépett azonban a 4200/1931. M. E. sz. r., mely az óvási határidőt 15 napban állapította meg, tehát a fennebbi rendelkezések gyakorlati alkalmazás nélkül elhaltak.

¹⁵ VII/14—16. vasárnapoknak lévén tekintendők, lejárati nap a legközelebbi köznap: VII/1.

¹⁶ A 15-ik nap: VIII/2. vasárnap lévén.

¹⁷ Vasárnap, lejárati nap tehát a következő köznap: VII/20.

hogy a felek vagy egyikőjük elmaradása a fellebbezés érdemi elintézésére semminemű befolyással nincs, amint az indoklás idevonatkozóan hangsúlyozza; helytelen lenne a Pp. 510. §-ának szigorú mulasztási következményeit alkalmazni az új eljárás mellett éppen az iratok túlsúlyba kerülése folytán.

A most idézettek közül fontossággal bír annak újbóli hangsúlyozása, hogy a Te. tehát a minimálisra csökkentette a felek jelenlétében és az egyikőjük vagy másikuk távollétében megtartott szóbeli fellebbezési tárgyalás közti különbséget.

Mármint, hogyha a Te. a szóbeli tárgyaláson felek jelenlétének fontosságát csökkenteni akarta, akkor nem képzelhető el, hogy a fellebbezési beadványnak és a válasziratnak ismertetését ne akarta volna mindenesetre biztosítani, éppen azoknak a mostani eljárásban való túlnyomó jelentősége szerint. Hiszen a törvény ezeket a beadványokat éppen azért rendszeresíti s beadásukat éppen azért kívánja, mert a fellebbezés menetét azokhoz akarja szabni.

Ha már most a Te. 32. §-ának azt a rendelkezését vesszük figyelembe, amely szerint a felek a fellebbezési beadvány, illetve válaszirat tartalmának a szakaszban megjelölt részeihez a szóbeli tárgyaláson kötve vannak, akkor megtaláljuk éppen ebben a törvényhozónak azt a rendelkezését, amely egyenesen rámutat arra, hogy a szóbanlevő beadványok eme részei a tanács által mindig figyelembeveendők, vagyis akkor is, ha maga a benyújtó fél szóval nem adta azokat elő.

Nem képzelhető el ugyanis, hogy a tanács e nélkül ellenőrizhesse azt, hogy vajon a fél a benyújtott iratok által megszabott keretek közt tárgyal-e, avagy azokon túllépve, ilyen kívánságokat, esetleg állításokat hoz elő, amelyektől a 32. § eltiltja.

Nem lehet ugyanis megelégedni a tanács elnökének ellenőrző működésével, mert ez a tanács jogkörét nem helyettesítheti, ugyanis a tanács elnökének idevonatkozó jogköre a Pp. szerinti eljárásban azt foglalta magában, hogy a beadvány tartalmának hiányos előadása esetén az elő nem adottakat nem tette tárgyalás anyagává, most ellenben éppen arról van szó, hogy ami az iratokban előadott, azok — visszavonás esetétől eltekintve — a tárgyalás anyagát képezik és szigorúan a bíróságnak kell arra ügyelni, hogy ezeket a kereteket a felek ne lépjk túl s ne nyujthassák el a tárgyalást pongyola előkészítéssel. Tehát ezeknek az ismertetése nincs a fél szóbeli előadásától függővé téve.

Azonban azzal, hogy a 32. §-beli kereteket a tárgyaláson nem lehet túllépni, s hogy tehát e tekintetben a tanácsnak a beadványok idevágó tartalmát ismernie kell, csupán erre a részre korlátozódna a kérdés eldöntése, de a beadványok egyéb tartalma, amely nem az előkészítésre vonatkozik, éppen olyan fontossággal bírhat, tehát kell intézkedésnek lenni a törvényben arra is, hogy az ítélkező tanács ezzel is megismerkedjék akkor is, hogyha a felek azt nem adhatják elő.

Ilyen intézkedés valóban foglaltatik a törvényben, és pedig első sorban a válasziratnak a fellebbezési eljárásban való bevezetésében.

A válaszirat fogalmát a felülvizsgálati eljárás hasonlónevű s — hozzátehetjük — hasonló célzatú intézményére utalással ismerteti a vonatkozó indoklási rész.

Itt előre kell bocsátani, hogy a meglehetősen szűkszavúan intézkedő 28. szakasz szerint kételyek merülhetnének fel — bár csak pillanatokra — aziránt, hogy ezzel a jogintézménnyel az ellenfél csak akkor élhet-e, hogy ha a 28. szakasz szerinti bejelentéseket megtenni köteles vagy pedig minden esetben? Azonban nem lehet komolyan vitás, hogy válaszirat beadására a fellebbező ellenfele minden esetben jogosult s hogy a válasziratnak lényeges tartalma az ellenfél fellebbezési okaival való foglalkozás, tehát jogi tartalmú kifejtése a megtámadott ítélet helytállóságának s a fellebbezés indokai helytelenségének.

Ez az irat az előbbi eljárás alatt hiányzott és csak az ott beadhatott előkészítő irattal visszaélés volt az, hogy az ellenfél a szóbeli tárgyaláson előadandó jogi indokait is befoglalta az előkészítő iratába.

Ha tehát a törvény most újításszerűen megengedi, illetve rendszeresíti a válasziratot s egyenesen azzal a célzattal hoz létre egy jogintézményt, hogy azzal a felek az ítélkező bíróság elé hozzák mindazt, ami szerintük ügyük igazságos elintézésére szükséges s ha a törvény erre és egyéb intézkedéseire támaszkodva a felek megjelenését feleslegessé kívánta tenni a 34. §-beli rendelkezésével, nyilvánvaló, hogy azzal a tudattal teszi ezt, hogy e beadványoknak, tehát úgy a fellebbezésnek, mint a válasziratnak a kérelmeken s elő-

készítésen túlmenő tartalmát is mindenesetre figyelembe veendi az ítélkező tanács.

Nem lehet ez ellen felhozni akarni a Te. 29. §-ának azt a szabályát, mely szerint a fél távollétében az általa beadott fellebbezési kérelem vagy ellenkérelem felolvasandó, mert ebből a contrario nem lehet arra következtetni, hogy a beadványok egyéb tartalmát tehát nem szabadna ismertetni, mert hiszen egymástól messze álló két dologról van szó. A fellebbezési kérelem s ellenkérelem szigorúan rögzítve van ahhoz a tartalomhoz, amelyben le van írva, tehát azt ezért fel kell olvasni, ellenben ettől merőben eltérő az ismertetés, amelynek egészen más a célja, mint a 29. §-ban megrendelt felolvasásnak.

Mindezeknek meggondolása mellett a Te. 32. és 34. §-ának értelmezése nem vezethet más eredményre, minthogy a szóbanlevő beadványokat az előadónak egészben ismertetnie kell, s illetve neki kell ismertetnie s a felek felszólalásának megengedését tartalmazó bekezdésben használt «is» szócska használata nyomatékosan s kétségtelenül éppen azt fejezi ki, hogy a fél felszólalása csak esetleges, elkerülhető, nem szükséges az előadó előremint ismertetése mellett.

Ugyanígy kell ennek a tárgyalásnak — bizonyos másnemű eltéréstől eltekintve — lefolynia, mint a felülvizsgálati eljárásban a Pp. 532. §-a értelmében, amelynek második bekezdését a Te. 32. §-a szóról-szóra átvette, mindenesetre nem lett volna a világosság hátrányára, hogy ha a szakasz első bekezdésének tartalmát is felvette volna e szakaszba, mert ennek hiányában jogos volt arra gondolni, hogy az előadó feladatát most is csak az 1925: VIII. tc. 17. §-a írja körül.

Nagy Antal.

Fenntartott tulajdonjog a nagykereskedelemben.

Mig ez az intézmény nálunk csak a közvetlen fogyasztóra és csakis az alkalmasnak látszó cikkek bizonyos fajtáira korlátozódott, addig Németországban az utolsó években az intézmény jelentékeny új területeket hódított meg. Különösen a német textilpiacon folyik évek óta a küzdelem a körül, hogy érvényesen fenntartható-e a tulajdonjog az olyan esetben is, amikor a nagykereskedő saját vevőkörének, tehát a detailistáknak adja tovább az árut. Első pillantásra szokatlannak, szinte bizarrnak látszó ötlet. Miképpen lehessen fenntartani a tulajdonjogot az olyan árunál, melynek egyedüli rendeltetése, hogy mielőbb továbbadassék? A németek megadták a választ erre a látszólagos fából-vaskarika kérdésre. Akik Németországban az ilyen tulajdonjogfenntartás érvényessége mellett kardoskodtak, arra hivatkoztak, hogy a háborút követő gazdasági összeomlások az általános tapasztalat szerint az áruhitelnek olyan megengedhetetlen kihasználására is vezettek, amelyek végül is visszaélések jellegét öltötték. Érthetőnek látszott tehát, hogy a hitelező, ki árúját a vevőnek hitelbe adja, az esetleges pénz- vagy áruvesztés ellen azzal biztosíthassa magát, hogy a vételár teljes megfizetéséig az áru tulajdonjoga számára fenntartatik. A hitelt igénybevevő érdekét (t. i. az áru értékesítése körül szükséges mozgási szabadságot) teljesen kielégítő módon meg lehet védeni azzal, hogy a tulajdonjogfenntartása abban a pillanatban megszűnik, amikor a vevő az árut a *normális üzleti forgalomban* továbbadja vagy feldolgozza. Viszont ennél a megoldásnál a forgalmi hűség elveinek megfelel, hogy a vevő azt az árut, amely a vételár megfizetésének pillanatáig még nem az ő tulajdona, ne használhassa fel arra, hogy azt más hitelezőjének *zálogba adja vagy másként biztosítésként lekösse*. Szembeötlően életrevaló gondolatnak látszik, hogy a kereskedő a továbbeladásra vett árut, más módon való pénzeszámításra vagy biztosítékadásra fel ne használja. Ezen a szemüvegen át nézve, ez az első pillantásra talán szokatlannak látszó új intézmény kétségtelenül jelentős gyakorlati újításnak mutatkozik, amely bizonyos, gyakran előforduló ismert visszaéléseket jelentékenyen megnehezít és ezáltal az áruhitelező biztonságát növeli. Ez viszont a nyugodt kihitelezés lehetőségeit növelni és a kereskedelmi forgalom fejlődését előmozdítani alkalmas.

Németországban a kartelbírósnak alkalma volt mostanában ennek a kereskedelmi életbe befurakodott új intézménynek elvi elbírálásával foglalkozni. Ugyanis egy textilnagykereskedők között fennálló kartelszerű megállapodás a résztvevőket arra kötelezte, hogy az árut csakis «tulajdonjogfenntartással» szabad a detailkereskedő vevőknek továbbadni. Az egyik karteltag azonnali

hatállyal felmondotta a szerződést és arra hivatkozott, hogy a tulajdonjogfenntartást nem tudja keresztülvinni, mert vannak kartelen kívül álló nagykereskedők, kik ilyen fenntartás nélkül kínálják az árut a vevőknek; s így attól kell félnie, hogy régi, jó vevőit elveszti, ha ragaszkodik a tulajdonjogfenntartáshoz; továbbá azzal is érvelt, hogy az ilyen általános fenntartás gazdasági és jogi okokból is elvetendő és hogy ez a német kereskedők tekintélyének és sikerének a külföld előtt árt. A felmondás folytán ez az elvijelentőségű kérdés a kartelbíróság elé került, amely arra az álláspontra helyezkedett, hogy dacára a jelenlegi éles versenynek, a hitelezők védelmét szolgáló ilyen általános jogszabály nem ütközik a jóerkölcsökbe, sem bármily gazdasági vagy jogi szabályba. A kartelbíróság felfogása szerint a hitelező védelmének általános gondolata kell hogy felette álljon az egyes cégek egyéni érdekének és hogy éppen ezért a hitelezők érdekében az ilyen természetű általános tulajdonjogfenntartás kívánatos, de legalább is elviselhető. A kartelbíróság kimondotta egyébként, hogy éppen mivel ez az új intézmény nem irányul egyesek ellen, hanem általánosságban nyer alkalmazást az egész szakmában, ezért az egyes vevők személyes körülményei teljesen érintetlenül maradnak, úgyhogy a szóbanforgó textilegyesülés ezen kikötésének automatikus és mechanikus alkalmazása ellen egy fogyasztó sem emelhet jogosan panaszt. (Kartellgerichtsentscheidung K. 301, 30, 1931. január 13.)

Az itt ismertetett intézményt, amelyet, mint látható, most a német bírói gyakorlat is tudomásul vett és szentesített, óhaj formájában német gyárak már a magyar piacon is megpendítették. Ezért szabad volt az érdekelt körök figyelmét a kérdésre irányítani. Dr. Löw Antal.

A rágalmazás és a szabadbelátási (discretionarius) jog.

Büntetőjogunkban még kicsiszolásra váró kérdések között nem az utolsó helyet foglalja el a kérdés: minő viszonylatban áll a diszkrécionárius jog és a közhivatalnok hivatása gyakorlatát érintő rágalmazás, ha az utóbbi oly tényekre vonatkozik, amely tények a közhivatalnoknak indoklásra nem szoruló, őt a törvénytől fogva megillető szabad belátási jogából következnek.

Egy adott esetben vádlott a főszolgabíróról azt a tényt állította, hogy egy körörvosválasztás alkalmával három pályázót jelölt s csak azért jelölt hármat, hogy N. N. pályázó orvos megválasztható ne legyen. A felhatalmazásra hivatalból üldözendő rágalmazás miatt indított bűnvádi eljárás során a törvényszék nem minősítette vádlott cselekményét az 1914: XLI. tc. 9. § 6. pontja szerint, hanem — miután a cselekmény sajtó útján lett elkövetve — az 1914: XLI. tc. 1. §-ában meghatározott, a 3. § 2. bek. 1. és 2. pontja szerint minősülő sajtó útján elkövetett rágalmazás vétségének, mert — úgymond a törvényszék ítélete — ezen állítás valóság esetén sem képezhetné fegyelmi, még kevésbé bűnvádi eljárás megindításának okát, mivel az 1886: XXII. tc. 77. §-ának 4. bek. szerint a jelölés a főszolgabíró hatáskörébe tartozik s a pályázók közül, amennyiben három pályázónál több van, legalább hármat jelölni köteles s hogy a pályázók közül kiket jelöl, az az ő diszkrécionális joga, amit indokolni nem tartozik. Minthogy pedig a rágalmazás vagy becsületsértés csupán akkor üldözhető felhatalmazás alapján, ha közhivatalnok ellen hivatása gyakorlatára vonatkozólag állítatik oly tény, mely valóság esetén bűnvádi vagy fegyelmi eljárás megindításának oka lehet s e tényálladáki elem nincs meg, a vádtól eltérőleg sajtó útján elkövetett rágalmazásnak minősítette az esetet, mert cikkíró sajtóközleményéhez azt a konklúziót fűzte, hogy a főszolgabíró ezt a diszkrécionárius jogot nem azzal a megértéssel és méltányossággal gyakorolta, mint a többi járási főbírák, ezzel sértettnek a társadalmi értékét s megbecsülését csökkentette s őt a közmegegyezésnek tette ki.

Fellebbezés folytán a tábla a bűnösség megállapítása kérdésében helybenhagyta az ítéletet, a minősítést mégis megváltoztatva s a cselekményt az 1914: XLI. tc. 9. § 6. p. szerinti rágalmazásnak minősítve, azzal, hogy a rágalmozó tényállítás mégis csak sértett hivatása gyakorlatára vonatkozott s a szabad belátási jog (discretio) gyakorolhatásának is van egy határa: a közhivatalnoki felelősségről szóló törvény rendelkezései, a közhivatalnoki eskü és lelkiismeret, mint amelyeken túl még a diszkrécio sem gyakorolható.

Ha figyelembe vesszük, hogy a szabad belátási jog kérdése a közigazgatási jogtudománynak még igen süppedékes talaja, úgy e

megokolások helyessége vagy helytelensége felett még mindig lehet vitázni s hasonló tényállás mellett e jogi zűrzavarban vádlottat fel is lehet menteni.

A diszkréció gyakorlásánál Bernatzik szerint jogsérelemről ugyanis csak akkor lehet szó, ha nyilvánvaló, hogy a közhivatalnoknak szakértőként való köteleességszerű funkciója nem történt meg s ha a szabad belátás körében a jogszabály megsértése egyúttal büntetőjogilag vagy fegyelmezőleg fenyegethető köteleességmulasztást — eine dolose oder culpose Pflichtwidrigkeit — is jelent.

Rudolf von Laun: Das freie Ermessen und seine Grenzen c. monográfiájában pedig megállapítja, hogy elmélet és gyakorlat megegyeznek abban, hogy a szabad belátás dolga a közigazgatási bíróság által ugyan felül nem bírálható, de hogy hol van a közigazgatási bíróság által felül nem vizsgálható oppurtunitási és hatásköri demarkációs vonal, ezek szerint még nyitott kérdései a tudományos kutatásnak.

W. Jellinek Verwaltungsrechtjében a szabad belátás gyakorlásánál a közérdeket objektíve tartja megállapíthatónak, amíg pl. Laun arra a megállapításra jut, hogy a diszkréciót illetőleg a közérdek tartalma közelebbről meg sem határozható, amit Krisztics aztán azzal told meg, hogy a közérdek fogalmában nincs is semmi állandóság, mert az maga a megtestesült alkalmazkodás az állami élet minden követelményeihez.

Oertmann felfogása szerint a szabad belátás lényegében abszolutisztikus tevékenység, amit a jogállam fogalmával összeegyeztethetőnek nem is tart, míg Tezner szerint ha az orgánum helytelen motívumokból cselekszik, úgy az nem tartozik senkire, ha eredményeképp nem vezet objektíve hibás aktusra, ha pedig ilyen az aktus, úgy egyszerűen megállapítandó annak az objektív hiányossága s a további eljárás ennek megfelelőleg folyik tovább.

Hernitt is, mint több más író, külső és belső korlátokat különböztet meg s a belsőket szubjektívnak minősíti, ha az orgánum nem vezetteti magát a legfőbb államcélról (Missbrauch des Ermessens) s objektívnak, ha félreismerve a jogszabály célját, téves indok által vezetteti magát (Abirrung des Ermessens).

Merkel Adolf a közigazgatási orgánum és a bírói mérlegelés közti különbséget csak abban látja, hogy itt is, ott is más orgánumok illetékesek.

El röpké szemelvényekből is meggyőződhetünk, hogy a szabad belátási jog a közigazgatási jogtudománynak egy még mindig forrongó témaköre s találóan jegyzi meg Szontagh, hogy itt még a jogi kérdések nincsenek világosan felismerve s e tekintetben a felfogások teljes káosza uralkodik.

Leszögezve itt még azt a megállapítást, hogy a közigazgatási bíráskodás nálunk csak jogvita esetek eldöntésére van hivatva, vagyis a diszkrécionárius hatósági működés célszerű vagy igazságos, egyenletes kezelésének a biztosítására továbbra is csak a közigazgatási felsőbb fórumok előtti panasz szolgál s így nálunk nem lehet szó a francia Conseil d'État-éhoz hasonló gyakorlatról, mely a détournement du pouvoir eseteiben is csak ezzel a sablonszerű indokolással szokta megsemmisíteni a hatósági intézkedést: «...tekintettel arra, hogy a préfet (polgármester) nem oly cél elérésére és megfontolások alapján használta diszkrécionárius hatalmát, melyekre való tekintettel ezt a hatalmat ráruházták... a határozat megsemmisítették», — bűnvádi esteről nem is szólva, ha a közigazgatási felsőbb fórumok előtt a panasz nem állhat meg — úgy nálunk a diszkrécionárius jognak igen tág tere van. Kell azonban, hogy legyen ennek is erkölcsi és jogi korlátja, mert hiszen abban igaza van Kmettynek, hogy minden modern jogállamban érvényre jutott már az az elv, hogy a közhivatal gyakorlatában nincs felelőtlenség s nálunk is a hivatali felelősség három irányú: fegyelmi, büntetőjogi és vagyoni, de a diszkréció kérdése itt se más, mint az élő lelkiismeret, ami pedig tudvalevőleg igen szubjektív és igen relatív fogalom. Figyelemmel már most ezekre a közigazgatási jogi kérdésekre, nem vitás az sem, hogy a Bv. 9. §-a alapján a rágalmozás vagy becsületsértés felhatalmazás alapján az ott közelebbről megjelölt feltételektől eltekintve csak akkor üldözhető, ha közhivatalnoknak hivatása gyakorlatára vonatkozólag állítottak vagy híreszteltek oly tény, mely valóság esetében bűnvádi vagy fegyelmi eljárás megindításának oka lehet, s így itt a közmegvetésnek kitevés nem kritérium.

A fenti konkrét esetben állított tény — s e részben az elsőbírói ítéletnek igaza van — nem olyan, amely valósága esetében bűnvádi vagy fegyelmi eljárásul szolgálhatna okul a sértett köz-

hivatalnok ellen, mert hiszen őt a büntető és fegyelmi felelősség alól eleve abszolválja a diszkrécionárius jog, amit indokolni nem tartozik s éppen azért vitatni lehet annak helyességét, hogy a Bv. 9. §-a szerinti minősítéssel a bűnösség megállapítható-e, amint azt a táblai ítélet tette?

De szó férhet annak a helyességéhez is, hogy mint azt az elsőbírói ítélet tette, az 1914: XLI. tc. 3. § 2. bek. 1. és 2. pontja szerint minősülő rágalmozásban mondassék-e ki a vádlott bűnösnek, mert hiszen ha a sértett törvénysértést el sem követhetett, mert fedezi őt a szabad belátási jog, mi csökkentheti tehát akkor társadalmi értékét, mi deminuálhatja közmegbecsülését, mi és miért teszi ki őt a közmegvetésnek?! Mint közhivatalnok, szeplőtelen, erkölcsileg és jogilag felelősségre nem vonható s ugyanakkor azon hivatali tények miatt, amik közhivatalnoki értékéből egy jöttát sem vonnak le, már közmegvetésnek legyen kitéve?

A közmegvetés kétségtelenül a társadalomnak értékítélete, de vajjon a társadalom hivatali tényeiért dehonestálhatja e a közhivatalnokot, amikor őt a diszkréció gyakorlása után felettes felügyeleti hatósága s a jogrend őrei s becsületében sebezhetetlennek tartják, — más szóval a társadalom hivatali dolgokban kényesebb és finyásabb erkölcsbíró lehessen e — mint a diszkréció gyakorlását ellenőrző összes hatóságok?! Látjuk tehát, a rágalmozás és a diszkréció kérdése nem a könnyű problémák világából való, amíg pontosan nem körvonalaztatnak a diszkréció erkölcsi és jogi határának kérdései, amíg tételes jogok körül nem határolják, mennyi önkényt tűr meg a diszkréció, hol hajlik el a jog a megtorlást vonó önkénytől, hol kezdődik s hol végződik a megértés és méltányosság a diszkrécióban, hol kezdődik és hol végződik a közérdek fogalma, amelyet a közhivatalnok a diszkréció gyakorlásánál is szem előtt tartani köteles és hogy a társadalom értékítélete időnkint közös nevezőre hozható-e a diszkréció gyakorlására felügyelni hivatott hatóságok ítéletével. Jellinek megpróbálta a lehetetlenséggel határos feladatot: az Ermessensfehlenek kilenc lehetőségét vette fel nagyhírű munkájában. Dogmatikailag lehet ennek értéke, de a gyakorlati büntető és közigazgatási jogászt ez aligha nyugtatja meg, mert az életet nem lehet skatulyákba szedni. Mert mi lesz akkor, ha a diszkréció gyakorlása közben a 10-ik eset vetődik fel, amit Jellineknek a jogi elképzelése sem tudott utólni?!
Dr. Putnoki Béla.

Az új egységes csehszlovák kényszeregyességi eljárás.

Csehszlovákiában eddig kétféle kényszeregyességi eljárás volt érvényben, és pedig a régi osztrák jogterületen a régi 337/914. sz. osztrák, a régi magyar jogterületen (Szlovénia és Podk. Ruszban) pedig a régi 4070/915. M. E. sz. magyar rendelet.

A két jogterületen érvényben lévő kétféle eljárási szabály egységesítése már évek óta tervbe lett véve.

Egységesítés híján novelláris úton kellett életbeléptetni a sürgősen alkalmazandó rendelkezéseket, nevezetesen 1923-ban a minimális kvótának 35 %-ban való megállapítását. Az osztrák jogterületen főleg annak a hiányát érezték súlyosan, hogy a kényszeregyesség ottan nem képezett végrehajtási jogcímet.

Ezek a hiányok és eltérések sietteték az eljárás egységesítését és így került azután az eljárást egységesen szabályozó törvény létesítéséhez, amely mostan 64/1931. sz. a. jelent meg a törvénytárban. E törvény a kényszeregyességi eljárásról kívül a csőd-eljárást is egységesíti és egész Csehszlovákiában életbelépteti a régi osztrák törvényben foglalt új n. megtámadási eljárást.

Az új törvény a régi magyar és osztrák (1—2 lényeges eltéréstől elvben azonos) rendelet elvi álláspontját továbbra is fenntartja.

Ennélfogva elegendő lesz azokra a lényeges újításokra rámutatni, amelyeket ezen egységes eljárás — szemben a régi magyar rendelettel — tartalmaz, és pedig:

1. Az eljárás nem indítható meg — többek közt — akkor sem, ha a) még nem telt el öt év azóta, hogy az adós ellen csőd- vagy kényszeregyességi eljárás lett folyamatba véve, b) ha az adós nem ajánl fel legalább is 45 %-ot a hitelezőknek és c) ha az adós az előbbi kényszeregyességet nem teljesítette.

2. Az adós az egyességi ajánlat (kérvény) beadásától, illetőleg az eljárás megindításától kezdve tartózkodni köteles bizonyos jogügyletektől, amelyek abszolúte, illetve relatíve — vagyis a másik

szerződő félnek bizonyos körülményekről való tudomása esetén — érvénytelenek.

3. Az adós adóstársainak, illetve kezeseinek jogukban van az eljárás megindítása után a hitelező követelését magukhoz váltani.

4. Az előnyös tételeknél lényeges újítás, amely csak hosszú vita után lett a törvénybe felvéve, hogy a köztartozások csak három évre visszamenőleg részesülnek előnyös kielégítésben. Ugyanez áll az alkalmazottak szolgálati igényeire nézve is. Új előnyös tétel gyanánt lett felvéve az orvosok, gyógykezelési személyzet és a gyógyszerészek hivatásukból kifolyólag az utolsó egy éven belül keletkezett követelése.

5. Az új törvény átveszi a régi osztrák törvénynek a nő hozományának érvényesítésére vonatkozó rendelkezését. Eszerint a hozomány érvényesítésének a kényszeregyességi eljárásban csak annyiban van helye, amennyiben a hozomány adása annak idején azonnal vagy legalább is két évvel a kényszeregyességi eljárás megindítása előtt felvett közjegyzői okirattal igazoltatik. E mellett azon kereskedelmi hitelezők követelése, amelyek régebbiek, mint a nőnek a házassági szerződésből eredő követelése, oly összegbenveendőek tekintete, mintha az asszonynak ezen követelése fenn sem állana.

6. A külön kielégítésre jogosult hitelezők, amennyiben csak a külön kielégítési alaptól igényelnek kielégítést, egyáltalában nem kötelesek igényeiket bejelenteni. Előnyös kielégítést igénylő hitelező köteles ezt bejelenteni.

7. A külső járások területén lakó adósokra vonatkozó eljárás lefolytatását a kerületi bíróság (régii törvényszék) az illetékes járásbíróságra bízhatja.

8. Ügyvéd és közjegyző a vagyonfelügyelői meghívás átvételét nem tagadhatja meg. Az adós és a hitelezők a vagyonfelügyelő kinevezésétől számított 15 napon belül kifogásolhatják a vagyonfelügyelő személyét és javaslatot tehetnek új vagyonfelügyelő kinevezése iránt.

9. Külföldi hitelezők kötelesek a bejelentésben belföldi kézbesítési megbízottat megnevezni, különben ezt költségükre és veszélyükre a biztos nevezi ki. Ellenkező nemzetközi szerződés vagy belföldi rendelet híján, külföldi hitelező követelése éppoly elbánásban részesül, mint a belföldi.

10. Lényeges újítása a törvénynek az is, hogy a vagyonfelügyelő már a tárgyalás előtt köteles úgy önmaga a bejelentett követelésekre vonatkozólag — és pedig indokoltan — nyilatkozni, mint pedig az adós nyilatkozatát beszerezni és ezeket a táblás kimutatásba is bevezetni. Az adós nyilatkozatának hiánya a követelés elismerését jelenti.

11. Amennyiben az adós a tárgyaláson nem jelenik meg és távollétét a bíróság nem fogadja el igazoltnak, olybá tekintendő, mintha a kényszeregyességi ajánlatát visszavonta volna. A tárgyalás megkezdése után az adós az ajánlatot vissza nem vonhatja és a hitelező terhére meg nem változtathatja. Úgy a vagyonfelügyelőnek, mint pedig a hitelezőknek joguk van a szóbeli tárgyaláson az adóstól felvilágosítást követelni.

12. Az egyesség elfogadásához szükséges, hogy a szavazásra jogosult jelenlevő hitelezők többsége és az összes szavazásra jogosult hitelezők követeléseik összege szerint számított $\frac{3}{4}$ része az ajánlatot elfogadja. Ugyanilyen módon történik szavazás a felett, hogy valamelyik közönséges hitelező követelése különleges vagy előnyös elbánásban részesíttessék.

13. Előnyös hitelezőnek igénye van követelése biztosítására.

14. Az egyesség jóváhagyása megtagadandó, ha az adós az egyesség elfogadásától számított 30 napon belül az egyesség költségét és illetékét nem fizeti meg.

15. Azon hitelező, akinek a követelése a kényszeregyességi eljárásban csak az adós hibájából nem lett tekintetbe véve, amennyiben az egyesség elleni szavazás esetén a törvényes többség hiányzott volna, követelheti az adóstól követelése teljes kiegyenlítését.

16. Amennyiben az adós ellen később csőd nyílna meg, a hitelező nem köteles az általa jóhiszeműen felvett egyességi teljesítést visszaadni.

17. A táblás kimutatás csak annyiban képez végrehajtható jogcímet az adóssal és az egyességi kezésekkel szemben, amennyiben a hitelező követelését sem az adós, sem a vagyonfelügyelő nem kifogásolta, de csak az egyességi kvóta erejéig. Az ilyen követelés biztosítására a bíróság veszély esetében biztosítási végrehajtást is rendelhet el.

18. A kényszeregyességi eljárás megszüntetendő, amennyiben az

adós ajánlata az eljárás megindításától számított 90 napon belül nem lett elfogadva. Ha azonban nagykiterjedésű vállalatról van szó, a másodfokú bíróság ezen határidőt közérdekből további 90 nappal kiterjesztheti. Az eljárás megszüntetésének indokul szolgál az is, hogy ha valamelyik társaság vagy jogi személy tagjai, illetőleg képviselői az ajánlatot legkésőbb a tárgyalási határnapon nem teszik magukévá.

19. Ha az adós a kényszeregyesség feltételeit felhívás dacára sem teljesíti, a neki nyújtott kedvezmények hatályukat veszítik.

20. A felfolyamodásra vonatkozólag a csődtörvény, ilyennek híján a Pp. vonatkozó rendelkezései irányadók.

21. A törvény 1931. aug. 1-én lép hatályba, kivéve a 45 % -os minimális kvótára vonatkozó rendelkezés, amely azonnal (május 1-én) lépett hatályba és vonatkozik minden egyességi eljárásra, amelyben az ajánlat a hitelezők által még nem lett elfogadva.

Dr. Róna Bertalan.

Etre-Karchai Georch Illés és társai és a Prókátorok numerus claususa 1818-ban.

Nehéz gazdasági idők, a történelemnek a tanuságaként forradalom vagy ellenforradalom okául szolgáltak akárhányszor. Tartós jó azonban nem származott egyikből sem. Gyökeres reformok sikeres megvalósításához nyugodt agy és nyugodt idegélet szükséges. A nyomor a politikában sem lehet jó tanácsadó. Különösen áll ez az ügyvédi társadalom érdeklő reformoknál. Az ügyvéd az össztársadalom védője. Nem magáért van. Ehhez képest berendezkedéseinek a megfelelő volta az össztársadalmi berendezkedésekkel való összhangjától függ elsősorban. Ezenkívül az is figyelembe veendő, hogy az ügyvédség közhatósági hibák meggátolására lévén hivatva: szabadságának és függetlenségének a biztosítása úyszólván fogalmi kellék. Kis rés ütése ezen az alkotmánybiztosítékon veszélyeztetheti több a biztosíték egészét.

Csodálatos dolog, hogy ettől az igazságtól — Pest vármegye levéltárában a napokban böngészett adalékaimnak tanuságaként — a XIX. század elején, Ferenc császár uralkodásának az idejében, a reakció korában, amikor az ipar üzése céhi privilégiumokkal volt megkötve, a tanításnak pedig a Mária Terézia-korabeli Ratio Educationis szabott irányt, amikor a nagyméltóságú dicasteriális székeknek Eő Szent Királyi Felségének nevében kiadott kegyes Intéző Leveleinek értelmében Kantnak, «ennek az istentelennek a tanai» mellőzendők voltak az iskolákban, veszedelmes, homályos és fellezgő tanításaira tekintettel, és az ifjúság inkább az «isteni» (sic!) Martini szellemében volt a filozófia tanaival megösmertetendő, az egyetemi jogtanárok pedig — amint ezt Horvát István írja naplójában — semmit sem dolgoztak, vagy azt is hibásan és gyalázatosan adták ki, amit csak azért, hogy zsoldoregbedést kaphassanak, összefirkáltak; amikor a király jelenlétében a «Constitution» szónak a használata az udvari etikett szabályaival sem volt összeegyeztethető, — ebben a «sötét» korban is — jóval inkább volt áthatva a jogásztársadalom a bevezetésileg mondottaknak a helytálló voltától, mint ma. Pedig akkor még nem volt az ügyvédség érdekeinek istápolására alakult egyetlen közület; nem volt egylet sem, mely az egységes közvélemény kialakulását előmozdíthatta volna, hiszen, mint tudjuk: az első ügyvédi egyesülés jóval később, a negyvenes éveknek a legelején tudott Pesten megalakulni.

A Pestvármegye levéltárában 1817. évi 4398. sz. a. talált helytartótanácsi leirat tanuságaként a nevezett hatóság közli a megyével (egyben az összes többi törvényhatóságokkal) Mindszent Havának 28-dik napján költt 31,884. szám alatt,

miszerint Felséges Urunk a Prókátoroknak a számát megkisebbiteni akarván, azt méltóztatott kegyelmesen rendelni, hogy valamennyi Jurisdiktioktól és Biróságoktól arról kívántasson Tudósítás, hogy a perlekedő feleknek a számához képest hány Prókátorra legyen szükség? Annak utána a megkívántató Prókátoroknak a száma legfelsőbb Helyen határozassék meg, ami meglévén: Tsak azoknak engedessék meg a Prókátori Hivatal folytatása, akiknek a legfelsőbb Helyen meg fog engedtetni. Mi pedig a Prókátorok Examenjeit illeti és a Testimoniálisok kiadattatásának a módját: 1. akik Prókátorok akarnak lenni, arról köteleztessenek Legitimációt adni, hogy ők a Törvényes Tudományokat elvégezvén, azokból tétetett Examenjeik alkalmatosságával az első Classist megérdemlették; 2. Prókátori Examen egyedül a Királyi Táblán vagy Banális Táblán tétethessen meg; 3. a megteendő Examen után adathasson ugyan a királyi vagy Banális Tábla által utóbb Bizonyító Levél, abba mindazáltal a Hit Formája ne irattasson be, sőt az Examinátusok meg se hiteltesse, hanem az illető Biróság előtt csak akkor hiteltesse meg, ha megbizonyítanak, hogy a Prókátori Hivatalnak a folytatására Legfelsőbb Helyen engedelmet nyertek.

Ez a leirat fölolvastatván a vármegye rendei előtt, oly általános volt a nemtetszés nyilvánítása, hogy egyelőre gondolni sem lehetett annak egyszerűen való tudomásulvételére. Így született meg a következő congregationális határozat:

Ezen Intéző Levél a közelebb tartandó közgyűlésnek alkalmosságával ismét felolvastatni rendeltetik. Hogy pedig akkor a Tanácskozás közelítettessen, oda utasítottatott Első All Ispány Úr, hogy összehíván némelyeket a megyebeli Tábla Bírák és Tisztviselő Urak közül, az e tárgyban kialakulandó észrevételeket a Megyei gyűlés elejbe terjessze.

Majd utóbb meg meghozták 450. szám alatt a következő végzést:

Tökéletesen meg lévén győződve ugyan a Vármegye Rendei, hogy Felséges Urunk a jelenvaló Intéző Levelében foglaltatott kegyelmes Rendelésnek kiadására az Igazság kiszolgáltatásának előmozdításának tekintetéből birattatott legyen, mely kegyelmes gondoskodását Ő Felségének többszöri általános tisztelettel fogadták, mivel azonban a Biróságot alkotó Rend szabása, melynek eszközlői közé a Prókátorok is számíttatnak, akár változást, akár igazítást szükségessé tenné, különös Intézetek által, nem tsak a célhoz nem vezetne, hanem inkább újabb nehézségekkel terheltetne: azt határozták meg, hogy e részben előfordulandó észrevételek annak nyomán Jobbágyi alázatossággal Felséges Urunk kegyelmes színe elejbe terjesszessenek. Hogy pedig az előfordulandó észrevételek eránt valami közelítettessen, megbízattatott Táblabírák Tihanyi János, Jankovich Miklós, Tomka László, Döry László, Szelezcky Antal, Georch Illés (a még ma is haszonnal forgatható tankönyv szerzője), fő Notarius Friebeisz József, fő Szolgabíró Kovách György és fő Fiscalis Muslay Istvány Urak, hogy ők ezen tárgy felett tanácskozáni, előfordulandó észrevételeket még ezen gyűlés folymatjában előadják.

Pár nappal utóbb az 1818. évi 487. sz. bejegyzés tanuságaként: Főnotárius Úr jelenti, hogy a deputatio elkészült. Ennek jelentése felolvastatván, elfogadtatott, végzés erejével fölruházattatott és Ő Felségének válaszul megíratott.

Hogy az észrevételek szerkesztésére főbefolyása etre-karchai Georch Illés úrnak, a Honyi Törvény c. hatkötetes kiváló mű, továbbá a végzés hozatala alkalmával már rég két kiadást is látott «Jus Partium» országszerzte becsült szerzőjének volt, az bizonyossággal állítható, figyelemmel különösen arra a körülményre, hogy a Deputatio tagjai közül ő volt a legnagyobb jogász, de ettől el is tekintve: merőben az ügyvédségnek csak ő élt. (Muslay Istványt kivéve, aki azonban tiszti ügyész volt.) A fölírás alapjául szolgált deputationális véleménynek csak nehezen kibetűzhető deáknyelvű fogalmazványát sikerült megtalálnom. Ennek csak jellegzetes részeit és azokat is csak kivonatosan fogom idézni:

1. A zártszám intézménye az iparosoknak osztályában is veszedelmes, amint ez köztudomású (in mechanicorum associationibus quam sit perniciosum, notorium est).

A Vicsipány pedig a fogalmazványának a margójára a következőt írta: «Exemplum germanicarum Provinciarum, in quibus numerus Advocatorum et Agentium determinatus est» annál kevésbé szolgálhat irányadóul, minthogy Legis cautum sit (a törvény szerint óvakodni kell) ne Regnum hoc ad Normam aliarum provinciarum gubernetur; valamint azért is, mert nálunk nem olyanok a viszonyok, mint a német tartományokban. (Amit az idegen példákra hivatkozó t. kartárs urak b. figyelmébe vagyok bátor ajánlani.)

2. A zártszám arra vinné a pereskedőket, hogy pereikben megéjők területén kívül lakó ügyvédek vegyenek igénybe. (Ezt abban az időben annál is könnyebben teheték volna, mivelhogy a perek legnagyobb részét periratoknak a váltásával tárgyalták, ezeket hát otthon, illetőleg más megyében lakó ügyvéd is elvégezhette volna és a forma kedvéért (szükséges) valamely kebelbeli prókátor a magáé gyanánt beiktathatta volna; annál is inkább, minthogy az ügyvédnek a neve sem szignálással, sem bélyegzővel ki nem tűnik a beadványokból.)

3. A pörök száma időnként változik. (Pedig akkor nem ismerték még a magánjogviszonyoknak rendeleti úton való szabályozását.) Így hát nem lehetne szabályt találni arra nézve: hány ügyvéd felel meg egy bizonyos törvényhatóság vagy törvényszék szükségleteinek.

4. Ha netán az volna a cél, hogy az ügyvédek megélhetését jobban biztosítsák: az intézkedés ennek sem fog megfelelni. A polgárok szabad elhatározását (a tekintetben, hogy kihez forduljanak) impolitikus dolog rendszabályozni. (Nyilván arra céloznak, hogy ez kijátszásra sarkalja a jogkeresőket.)

5. Majd arra utalnak, hogy a zártszám intézménye a kinevezetteknek monopóliumává tenné az ügyvédi tisztelet. Ez pedig «si in re quapiam, certe in Linea Justitiae Administratione vitandum est» És facile accedere posset elusio, úgy, hogy az ügyet színleg más ügyvéd viszi.

A deputatio, illetőleg véleménye alapján a generális congre-

gatio egyébként alkotmányellenesnek is jelenti ki az ügyvédségnek, mint publicum officiumnak akár bizonyos szám, akár bizonyos személyek tekintetében való megkötését.

* *

Pest vármegye nem közölte e tekintetben való állásfoglalását a többi megyével. Mégis az történt, hogy az ország vármegyéinek legnagyobb része a legélesebb tiltakozását fejezte ki a tervbe vett ú. n. reformmal szemben. Az ország és így az ügyvédek is akkor szegények voltak. Az ügyvédi karnak túlsúlyosága vitánkívüli volt minden megyében. A kereskedelem pang. Valójában nincsen is. Ugyanez áll az iparról is, mely céhekkel védekezik. És a céhrendszer idejében élt ügyvédi kar tagjai között egy sem volt, aki a felülről istápoltt reformot elfogadni hajlandó lett volna.

Le a kalappal előttük! Bátor felléptük folytán a kormányhatalom és maga a király is meghátrálni kénytelenültek, amint ez Pest vármegye levéltárában 1819. évi 3755. szám alatt található, de az ország összes vármegyéihez intézett leiratból kitérnek, mely szerint

a Prókátorok számának meghatározására nézve az eddig való szokás tovább is tartatasson meg, azonban tsak a királyi és Banális Táblán lehessen Prókátort censeálni és ez alkalmatossággal approbalni, mely ebbeli Biróságoknak ez alkalommal szoros köteleességül hagyatik felelet terhe alatt arra ügyelni, valjon azok, akik concurrálni szándékoznak, valamennyi Törvénytudományban az első Classist megszerezték-e? és valjon azt, amit az iskolában tanultak, a praxis által tökéletesítették-e? Különösen pedig arra vigyázzanak, hogy azok, akik Prókátorok lenni akarnak, jó erkölcsűek legyenek és működéseiknek tökéletes bebizonyítására különös bizonyító leveleket kíványanak, sőt ha egyikök-másikoknál erkölstelenségekre való hajlamdóságot lenni találnának, azok, ha magokban a tudományokban továbbmenetelt tettek is, Censurára ne bocsájtassanak. Továbbá azon ifjak, kik nem avégből kíványák magokat censeáltatni, hogy Prókátorok legyenek, hanem csak azért, hogy a törvényes tudományokban való előmeneteknek jelét adhassák, a fentebb érdekelt feltételeknek teljesítése után censeáltatnak ugyan, azonban prókatori Hit letételére ne bocsájtassanak. Következésképp, ha ezek utóbbiak ki állották a Censurát, nekik Bizonyító Levél adathatik, de abban a Hit Formája ne iktattasson.

Szóval, a király deferált a vármegyék rendeinek.

De — hallom az ellenvetést — akkor jobbak voltak a megélhetési viszonyok.

Éppenséggel nem. Bizonyosság erre egy két esztendővel a most közlöttek előtt kelt pestvármegyei congregationális határozat. A Helytartótanács 1816. esztendei Kisasszony havának 13. napján 23,974. szám alatt kelt leiratával leírt Pest vármegyének, arra óhajtván azt kötelezni, hogy minden rabnak a heti két böjtnapot kivéve, napi két font sültkenyeret, elegendő főtt ételt és azonkívül ruhát biztosítson. A vármegye rendei u. e. esztendei Szent Mihály havának 27-én kelt közgyűlési határozat értelmében azt feleli a Helytartótanácsnak, hogy a leirat végrehajthatatlan, mert az uralgó keserves viszonyok mellett, amikor (részben annak is következtében, hogy a kirótt halálos büntetést fölötte gyakran változtatják át kegyelmi úton) oly nagyok a közterhek, ily jó módot még a köztisztviselőinek sem tud biztosítani.

Szóval, akkor is, amikor a királyi leirat ellen tiltakoztak, keserves lehetett a lateiner sorsa.

Amit elhallgatnom nem lehetett. Részben azért sem, hogy újabb bizonyosságát adjam annak, hogy a szónak jogászai értelmében vett eleinket elsősorban gondolkodásuknak a nobilisebb volta helyezte — mint, sajnos, látszik — utolérhetetlen magasságba valamennyiünk fölé.

Dr. Dombóváry Géza.

Szemle.

Sebestyén Samu

elhúnyta számunkra nagyobb vesztességet jelent, mint aminővel az egyre ritkuló régi jogászgárda oszlopos tagjának kidőlte jár. Ha az ügyvédség joggal fájlalhatja Sebestyén Samu halálában az előkelő gondolkodású, melegszívű kollégát, a magyar jogtudomány a széles látókörű, éles ítélőképeségű juristát és a kereskedelmi jog a legfogasabb problémáinak művelőjét, a Jogtudományi Közlöny mindezekon fölül egyik legrégibb és legőszintébb barátjának elvesztését panaszolja. Ez a barátság a külvilág számára csak abban nyilvánult, hogy évek hosszú során át lelkiismeretes gondnal szerkesztette a Hiteljogi Döntvénytárt, hogy a lap belső munkástársai közt szerepelt s hogy a hitel jog legnehezebb kérdéseiről írt mélyenszántó cikkeivel gazdagította a Jogtudományi Közlöny tartalmát, de a szerkesztőség nem csupán ezért az értékes

és önzetlen munkásságért adózik el nem múló hálával Sebestyén Samu emlékének. Számunkra mindennél nagyobb értéket jelentett a lap iránt tanúsított aggódó szeretete, amely tárgyilagos, de szigorú bírálatban nyilvánult. Ma, midőn a végzet elragadta őt körünkől, nem vétünk a bensőség diskréciója ellen, ha eláruljuk, hogy Sebestyén Samu volt kritikus lapunknak legkérlelhetetlenebb kritikusa. Bírálatát azzal a szeretetreméltó szatírával gyakorolta, amely egyéniségéből fakadt, mindig megértéssel s mindig azzal a féltő gondnal, amely az apát gyermekének megítélésében eltölti. Mint egyik vezetőbanknak jogtanácsosa, Sebestyén Samu a kapitalista jogrendszer szolgálatában állt, azonban mint a jogtudománynak művelője, nemcsak fölismerte a szociális gondolatnak döntő szerepét a jog fejlesztésében, de mélyen gyökerező igazságszeretetével mindenkor megtalálta a kiegyenlítő megoldást a múlt és a jövő jogának összeütközésében. Ügyvéd volt a legjavából, de mint minden igazi ügyvéd, ítéletében bírói magaslatra tudott emelkedni s éppen judiciumának e kivételes ereje, amely minden jogeset problémájában meglátja azt az elvi kapcsolatot, «wo ein Tritt tausend Fäden regt», avatta őt a jogtudomány hivatott irodalmi művelőjévé. Nem e sorok föladata, hogy Sebestyén Samu helyét a kereskedelmi- és hiteljog jelesei sorában megjelölje, de a Jogtudományi Közlöny hívei és támaszai közt a legelső helyek egyike illette meg. Családján felül bizonyára számos barátját tölti el fájdalommal korai és váratlan távozása, de e lap a költő szavát variálva mégis elmondhatja: *multis ille flebilis obiit, nulli flebilior, quam nobis*. És a mi kegyeletté szellemült szeretetünk hűséges őrizője lesz annak a maradandó emléknek, amelyet Sebestyén Samu e lap multjában önmagának emelt.

— Az új olasz btk., amely július hó 1-én lépett életbe, az egész kultúrvilágnak iránytmutató olasz büntetőjogi fejlődésben, a leg-szomorúbb dokumentum. Filangieri, Beccaria, Carrara voltak a szellemi előfutárai annak a kódexnek, amely 1890-ben lépett életbe s amelynek emberségesen haladó elveiben Garibaldi és Mazzini hagyományain tükröződtek. Ennek az új kódexnek édeskeves köze van az olasz büntetőjog hagyományaihoz, de annál több a fascizmus politikai rendszeréhez és Mussolini személyes diktatúrájához. Csak ez teszi érthetővé, hogy az «államszemélyisége» ellen irányuló bűncselekmények felsorolása csekély 140 paragrafust vesz igénybe, amelyek közül izelítőül kiemelhetjük, hogy «az, aki támadást intéz a kormányfő élete, testi épsége vagy személyes szabadsága ellen, halállal büntetendő» (280. §), aki pedig más módon támadja meg a kormányfő szabadságát, 4—12 évi fegyházzal büntetendő (281. §). Aki «külföldön oly túlzott vagy célzatos híreket terjeszt az állam belső viszonyairól, amelyek alkalmasak, hogy az állam hitelét vagy presztizsét csökkentsék vagy a nemzeti érdekekre káros tevékenységet fejt ki, öt évet meghaladó fegyházzal büntetendő» (269. §). Bünteti természetesen a «nemzetellenes» egyesületet, mozgalmat vagy propagandát, a nemzetgyalázást (291. §), igaz, hogy utóbbit csak 1—3 évig terjedő fegyházzal, ellenben a kormány vagy a fascista nagytanács gyalázásáért 1—6 évig terjedő fegyház jár annak jeléül, hogy a kormány vagy a fascista vezetőség kétszer akkora értéket jelent, mint maga a nemzet. Hogy a hatóság védelme mily méreteket ölt, arra jellemző, hogy 1—3 évi fegyházzal büntetendő, aki a hatósághoz intézett, akár névtelen vagy álnévvel ellátott nyilatkozatban *önmagát* oly bűncselekménnyel vádolja, amelyet el nem követett (369. §). Nemcsak az államellenes bűncselekmények tényálladékanak páratlanul laza szövegezésében ölt testet a fascista reakció szelleme, hanem egyéb deliktumok megtorlásában is. Így négy évig terjedő fegyház az anya büntetése, aki a magzatelhajtást maga követi el (547. §), két évig terjedő fegyházzal büntetendő a házasságtörés (559. §), büntetendő az, aki időszaki lapban «oly körülményeket közöl vagy emel ki, amelyek a családi erkölcs megsértésére alkalmasak» (565. §), sőt büntetendő az

államvallás gyalázása is, de lényegesen enyhébb tételekkel (1 évig terjedő fegyház), mint a nemzetgyalázás. Nem nélkülözi a szelíd humort a 600. §, amely öttől tizenöt évig terjedő fegyházzal sújtja azt, aki valakit rabszolgaságba vagy ahhoz hasonló állapotba (in una condizione analoga alla schiavitù) helyez, de arról az esetről, amikor valaki egy egész népet helyez «rabszolgasághoz hasonló állapotba», Mussolini kódexe érthetetlen okokból elfelejtett rendelkezni. Ily körülmények közt az új kódex általános részének büntetőjogi novumai, így pl. a praeterintencionalitásnak, mint a bűnösség harmadik válfajának szabályozása (43. §), a beleegyezés mint általános büntetést kizáró ok (50. §), annak megállapítása, hogy a fölindulás vagy szenvedély nem zárja ki, sőt nem is csökkenti a beszámíthatóságot (90. §), hogy a visszaesés minden esetben egy hatoddal emeli az újabb deliktum büntetését (halálbüntetés vagy ergastolo esetében is?), hogy biztonsági intézkedéseknek társadalomveszélyes egyénekkel szemben van helye, de a törvény társadalomveszélyesség címén megállapíthatja alkalmazását akkor is, ha bűncselekményt nem követtek el (202. §) stb., nem túlságosan érdekesek. Formaszerint ugyan új Btk.-t alkotott a fascista diktatúra, valójában azonban csak az ismert kivételes törvényeket illesztette kibővítve a kódexbe, nyilván annak a látszatnak a célzatával, hogy a törvény áruhájába bujtatott erőszaknak hajtásai az olasz jog terebélyes törzséből sarjadtak. De ily esetben ismétlődni szokott az egy csöpp méreg példája, amely egy hordó mézet is élvezhetetlenné tesz. Márpedig a Mussolini kódexbe egy csöppnél jóval több jutott. Nem kell tehát jóstehetség annak megállapításához, hogy nem fogja sem a fascizmusnak, sem alkotójának halhatatlanságát biztosítani. Ebben lényegesen eltér a fascista diktátor eszményképének, Napoleonnak alkotásától, mert az utóbbi az egyéni szabadság forradalmának eredményeit, az előbbi pedig az egyén szolgálatára alapított uralmának biztosítékait igyekezett törvénykönyvében megörökíteni. Nén hinnők, hogy az új kódex túléli alkotóját, halála előtt pedig senki se halhatatlan.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,

VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.

(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Vargha Ferenc* ny. koronaügyész: Az ügyvédkérdés. — Az ügyvédi kar túlsúlyoltsága. (A Jogtudományi Közlöny ankétje): I. *Dr. Pap József*, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke; II. *Dr. Almási Antal* kir. kúriai bíró; III. *Dr. Kövess Béla* budapesti ügyvéd; IV. *Dr. Fittler Dezső* budapesti ügyvéd; V. *Dr. Graber Károly* budapesti ügyvéd; VI. *Dr. Wenczel Árpád* budapesti ügyvéd; VII. *Dr. Gerlóczy Endre* budapesti ügyvéd; VIII. *Dr. Ribáry Géza* budapesti ügyvéd. — *Dr. Munkácsi Ernő* budapesti ügyvéd: A végrehajtató joga a zárgondnok ajánlására. — Szemelvények a m. kir. Kúria Ügyvédi Tanácsának gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. XXVI. 7.

Az ügyvédkérdés.

Aki az ügyvédkérdés megoldásán fáradozik, elsősorban bizonyos illúzióktól kell megszabadulni: nem szabad ugyanis azt hinni, hogy a probléma gyorsan megoldható és nem szabad azt hinni, hogy akármilyen reformot találjanak is ki, az ügyvédi karból a nyomor végleg ki fog küszöbölődni.

Egy társadalmi osztály bajain gyors tempóban sohasem lehet segíteni, mert a társadalmi osztály patológiája sohasem egy tényezőtől függ, hanem függ a tényezők komplexumától; a bajokon pedig gyökeresen akkor fogunk segíteni, ha elsősorban alaposan megismerjük a kóros tünet okait és tényezőit s azután megindítjuk a küzdelmet a patogéntényezők ellen. Fogunk a tényezők közt olyanokat találni, melyekkel könnyen elbánunk, találunk olyat, melyekkel csak nagy erőfeszítéssel birkózhatunk meg s találunk, sajnos, számos olyan tényezőt, melyek mellett az emberi elme és energia eltöprel és tehetetlenül omlik össze.

Mindenesetre azonban a probléma megoldásánál az első követelmény a kauzális gondolkodás. Aki ezt mellőzi s mégis segíteni akar, az olyan, mint az orvos, aki lázas betegnél csak a láz csillapítására törekszik és a betegség okát és lényegét nem keresi. Közönséges sarlatán és kuruzsló. Az ügyvédség problémájával is számosan foglalkoznak olyanok, akik a kuruzslás szűk látókörű birodalmából nem tudnak kiszabadulni. Csodálható-e, ha ilyen körülmények közt az életrevaló egészséges eszme ritka, mint a fehér holló. A javaslatok nagy része a túlsúlyoltságot akarja gyökeresen megszüntetni *egy csapásra*. Amily optimista felfogás ez, éppoly felületes is, mert teljesen olyan eljárás, mintha valaki házat akar építeni s először a tetőt és kéményeket akarná felépíteni. Azt a paradoxnak látszó tételt állítom fel, hogy a túlsúlyoltsággal nem is kell törődni, csak annak okaival. Ha azokat megismertük, az okok ellen kell a harcot felvenni s ha azokat leküzdöttük, a túlsúlyoltság is megszűnik önmagától. Ma még alig teszünk mást, mint vitatkozunk a numerus clausus felett. Egyik azt egyedül üdvöztetőnek tartja, míg a másik abban morális és szociális veszedelmet lát.

Bármennyit haladt is a kultúra, az irracionális érzelmek birodalmában semmit vagy nagyon keveset haladt; mert jobban szemügyre véve a dolgot, a numerus clausus vitája kicsinyben a niceai zsinatra emlékeztet, mely élet-halálharcot vívott a «homouziós» és «homojuziós» küzdelmében.

Ne a numerus clausus felett vitatkozunk, hanem keressük elsősorban a túlsúlyoltság és ügyvédi nyomor okait. Ennek tanulmányozására kellene elsősorban egy lelkiismeretes hozzáértő bizottságot kiküldeni, amely bizottság bizonyára elsősorban azt állapítaná meg, hogy a túlsúlyoltság egyetemes betegség, aminek illusztrá-

lására csak egyetlen esetet hozok fel: A budapesti kir. ítélőtáblán 20 joggyakornoki állás üresedett meg és hétszázan pályáztak a húsz állásra.

A túlsúlyoltság nem az ügyvédség kizárólagos baja. Ami a modern, rendkívül differenciálódott és kooperációban élő társadalomban nem is lehet az. Osztályok, csoportok vannak a társadalomban, melyek látszólag külön életet élnek, valójában azonban a társadalom olyan, mint egy bonyolult gépezet, melynek fogaskerekei egy céltudatosan és jól rendezett társadalomban tökéletes precízióval kapcsolódnak egybe. Ha csak egy keréknél van is hiba, rossz az egész gépezet, mert a korreláció megszűnik. Így van ez az ügyvédségnél is. A gazdasági válság tombol világ-szerte, mely pusztító hatását érezteti mindenütt: a mezőgazdaságban, iparban, kereskedelembe s intellektuális pályákon, tehát az ügyvédekénél is egyaránt. Mindenütt tobzódik a válság. Nem mintha az emberek lettek volna ostobábbak vagy gonoszabbak, hanem azért, mert egy-két tucat ember irracionális okokból felidézte a világháborút; kinyitotta pandora szelencéjét és most a szenvedő milliók nem bírnak a gonosz szellemekkel, mert a háború a mai kultúrfokon — mikor annak kimenetele borzalmas és rettentő, amint keservesen tapasztaljuk — szöges ellentétben áll az evolúcióval, a természetörvénnyel; ha tehát azt irracionális okokból felidéztek tudatlan és lelkiismeretlen emberek; hosszú idő kell, míg annak bűneit s a megbolygatott harmóniát a bölcs természet ismét helyrehozza.

Gonosz okokból csak hasonló eredmények következnek be. Gonosz, lelkiismeretlen tett volt a háború s most isszuk annak a levét, talán szenvedni fognak annak következményeitől a következő nemzedékek is. És a nagyhatalmak szemén most is sötét hályog van. Egymásután ismétlődnek a genfi konferenciák, a leszerelési tanácskozások, a chequersi összejövetel, a Hoover akciója. Mindhiába! Az igazi humánus gondolat nem tud megszületni, vagy ha megszületik is, egy napos korában agyonütik a kollektív félelem, a féltékenység, irigység, a visszavonás, a mindenféle irracionális elemek, melyek azt mutatják, hogy a modern embert is az ösztöni élet, az alsórendű vágyak és hajlamok vezetik és kicsiny és gyöngye a nemesebb motívumokból fakadó értelem hatalma.

Nem ugyan az ügyvédi kar érdekében, hanem más okból behozták az egyetemeken a numerus clausust. Az azonban titok a nyilvánosság előtt, hogy mily okokból hozták azt be; s így a kombinációnak nőnek a szárnyai. Bizonyos azonban, hogy bármi okból hozták is azt be, annak egyetlen racionális oka lehet csak: *a tényleges szükség*. A régi céhrendszerrel is a szükség volt vagy legalább is kellett lenni az irányadó gondolatnak, mert a szükség a legtermészetesebb szabályozója a kereslet és kínálat harmóniájának. Akár a kereslet, akár a kínálat haladja is meg a szükségletet vagy marad azon alól, nyomban megbomlik a természetes harmónia, s vagy túlprodukción áll be vagy kevesebb a termelés a kellenél, ami a gazdasági életben zavarokkal jár. Tehát az egyetemi numerus claususnál egy szükségleti katasztrófát kellett volna felállítani arról, hogy hány ügyvéd, bíró, és más szakban hány diplomás emberre van szükség. Az ügyvédi túlsúlyoltság és nyomor okainak felkutatása tehát az első feladat a kauzális és kondicionális gondolkodás szerint egyaránt. Ennek megtörténte után, ha használható alapos munkát akarunk végezni, a diplomás jogászok mennyiségének szükségét kell pozitív alapon kiszámítani.

Meg kell az érdekelt körök bevonásával állapítani a normális átlagos jövedelmet, amit egy ügyvéd standardszerű életéhez jogosan megkívánhat. Meg kell állapítani az évi fluktuáció átlagát, a halálózást, a kamarából más okból történt kilépést, a kamara tagjainak évenkénti számbeli növekedését, hogy így képet alkothassunk a tényleges szaporodás nagyságáról. Mindez nem történt meg és mégis szabályozni akarjuk a létszámot. Ez, enyhén szólva, sötétbeugrás és vakmerő, megfontoláshétközi salto mortale.

A szükség meghatározásánál két tényező vehető figyelembe. Az egyik az ügyvéd közbejöttét igénylő munka mennyisége. Ez kiszámíthatatlan és fel nem becsülhető. A másik a standardkövetelte átlagos jövedelem nagysága. Ez már pozitíve meghatározható az adó alapján, meghatározható kamaránként az átlagos évi jövedelem és megállapíthatók az illető városban a megélhetési viszonyok. Ha ezt tudjuk, ha tudjuk, hogy *átlag* mennyi jövedelem illeti az ügyvédet a társadalmi igazság szerint s a megállapításokból látjuk, hogy tényleg mennyi átlagos jövedelme van az ügyvédeknek, képet alkothatunk azok gazdasági helyzetéről.

Ezen adatok segítségével, a standardszerű megélhetést alapulvéve, kiszámíthatjuk, hogy mennyivel több az ügyvéd a kelleténél. Ezt a számítást azok használhatják fel, akik barátai a numerus claususnak. A számítás nem lesz nehéz, de nagy lesz azoknak a csalódása, akik azt hiszik, hogy a numerus clausus lesz az a kulcs, mely a boldogulás kapujának komplikált zárát képes kinyitni.

A numerus clausussal zárt pályává teszik az ügyvédséget, de ez a zárt pálya nem olyan lesz, mint a fixfizetésű zárt pályák, hanem sokban hasonlítani fog a céhrendszerhez. A zárt pálya a numerus claususnál a létért való nem ritkán brutális küzdelemben azt jelenti, hogy egy meghatározott számú versenyző lép fel a küzdelem arénájában; de azért a versengés és küzdelem megmarad, csak a küzdők száma lesz kevesebb. Vajjon ez a kisebb szám biztosítja-e apodiktikus bizonyossággal, hogy a küzdelemben a vesztes számára még mindig megmarad a standardszerű életnek lehetősége. Alaposan kétlem.

A numerus claususnál a létért való küzdelem nem lesz enyhébb, mint szabad ügyvédi pályánál; mert az ember ösztönszerűleg küzd a megélhetésért. Ez a leghevesebb, legkíméletlenebb küzdelem, mely nem ismer pardont és kíméletet. Ámde akinek megélhetése biztosítva van, tovább küzd a jobblétért, s azután a még jobb létért; s ha a még jobb létet elérte s visszagondol nem is arra az időre, mikor a mindennapi kenyérért kellett küzdenie, hanem a jobblétre: csodálkozik azon, hogy miképpen tudott megélni, mert az életnek, a létért való küzdelemnek célja: az egyéni életnek lehető legjobban való fenntartása. Egy kielégíthetetlen ösztön ez, mely örökké éhes és megtölthetetlen, olyan, mint a Danaidák hordója.

A numerus clausus sem zárja ki a versenyt és versengést, csak kevesebben vesznek abban részt. Ehhez járul az, hogy a klientéla szegénysége vagy gazdagsága kiszámíthatatlan tényezőktől függ, amin a numerus clausus nem segít egy jottát sem és nem függ döntőleg a küzdők energiájától sem. *Ez a kiszámíthatatlan, lényegében ismeretlen s akarunk alá nem vethető tényező a társadalom szeszélye, hajlandósága, vagy ha úgy tetszik, a divat.* Birói pályán ilyenszerű jelenség nincs, mert ott a bíró szabadságát megköti az illetékesség és a hatáskör; szabad pályánál azonban, mint az orvosi, mérnöki, ipari s kereskedelmi pályánál, a közönségnek szabad a választása. Ez a szabadság megvan a numerus claususnál is s élni is fog vele a közönség tetszése szerint.

A közönségnek ez a szeszélye, hajlandósága nemcsak kiszámíthatatlan, hanem érthetetlen és meg nem magyarázható. A létért való küzdelem törvénye, mely szerint mindig a fizikailag vagy moráliter erősebb győz, itt nem alkalmazható, mert a győzelem a divatnál nem a versenyzők erejétől, hanem exogén, irracionális, ösztönszerű tényezőktől függ.

Hányszor láttuk az ipar vagy kereskedelem terén, hogy egyeseket szárnyára kapott a közbizalom, minden kimutatható indok nélkül; sodorta magával fölfelé, mint a forgószél; fenntartotta egy darabig, néha hónapokig, nem ritkán évekig, akkor aztán megváltozott a közönség szeszélye s elejtette kedvencét teljesen.

Így van ez az orvosi és ügyvédi pályán is, tapasztalhatjuk mindennap. A numerus clausus a közönségnek ezt a szokását, ezt a szeszélyes hangulatát nem fogja megváltoztatni. Csak az a különbség lesz, hogy a fókák száma megmarad, de az eszkimók száma csökken. Ez azután azt hozza magával, hogy a ranzsirozott

eszkimók még ranzsirozottabbak lesznek. Az igaz, hogy kevesebb lesz az ügyvéd, tehát a nyomor is számszerűleg kevesebbnél fészkel be magát, de befészkelődik itt is, miután a klientéla bizonytalan, ötletszerű és szeszélyes mindig, mert megvan a választás szabadsága s korlátokat nem lehet az ellen felállítani semmi formában. A numerus claususnak nemcsak az a hátránya, hogy a mélységeket és magasságokat nem küszöböli ki, s hogy a szélsőségeket, a szegénységet egyfelől s a túlságos nagy jövedelmet másfelől nem szünteti meg, hanem az is, hogy kifogástalan helyességgel és igazsággal nem valósítható meg.

A következő pontokon merülnek fel különösen nehézségek:

a) ki állapítsa meg kamaránként a létszámot,

b) miután a létszám kisebb lesz a mostaninál, mi lesz a többlettel, mi lesz a bejegyzett s feleslszámú ügyvédjelöltekkel.

Ha a kamarákra bízunk, a kamara lelki kényszer alatt áll mindig, mert minden hely engedélyezése egy falatot vesz ki a többi szájából; ha pedig az igazságügyminiszterre bízunk, egyrészt rést ütünk a kamara autonómiáján, másrészt csapást verünk a politikai hatalom számára; ami olyan független testületnél, mint az ügyvédség, mindig szociális s morális veszedelmet jelent. Ugyanilyen vagy még talán fokozottabb aggályok és nehézségek lesznek az egyes állások betöltésénél. Ha a kamara tölti be, félni kell a nepotizmustól, s attól, hogy a választási küzdelem esélyei s nem az érdem lesz a döntő. Ha pedig a miniszter tölti be az állásokat, ott leselkedik a protekció ördöge s politikai szolgáltatások honorálásának a réme, mely a miniszteri intézkedéseknek kerékkötője lehet, ha a miniszteri tárca nem elég erős kezekben van.

Azt lehetne mondani, hogy kötelező szabályban kellene kijelenteni, hogy előjoguk van a kiválóknak. De ki a kiváló? Erre az lehet a válasz, hogy az, aki kitűnően tette le a vizsgát. Ezek száma azonban vajmi kevés és nem mindig bizonyítéka annak, hogy moráliter is kiváló az illető, mert az ügyvédi képességnek és rátermettségnek nem mindig bizonyítéka a fényes vizsga. Vizsgázhat valaki még oly kitűnően, azért gyakran nem veheti fel a versenyt az életben egy sokkal gyengébben vizsgázóval, akinek van praktikus érzéke, leleményessége, jó megfigyelőképessége és éles judiciuma.

Ennél még nehezebb probléma az, hogy mi lesz a mostani felesleggel, mi lesz a most és ezután vizsgázókkal és mi lesz azzal a tömérdek jogással, kik ellepik az egyetemeket és akadémiákat?! A numerus clausus barátai ezzel nem törődnek és nem gondolják meg, hogy ezen a réven egy éppoly sajnálatraméltó, mint vesélyes antiszociális osztály fog kialakulni, a *diplomás proletárok* osztálya, mely a fizikai munkához nem szokott, azt nem bírja, szellemi munkát pedig nem vállalhat, mert diplomáját, miután kiszorult a korból, a szögre akaszthatja. Ez az osztály fészke lesz az elégedetlenségnek, gyűlöletnek, izgalomnak s izgatásoknak. Minden felforgató törekvés harcra kész tartalékot fog itt találni mindig, mert hiszen a gyűlölt rend, a törvény tette őket földönfutókká.

Azért jól gondolják meg a numerus clausus barátai, hogy mit akarnak és mit tesznek. Persze, egyszerű, kényelmes és csábító a gondolat, redukáljuk a létszámot mindaddig, míg csak a megmaradt létszámnak kényelmes életet nem tudunk biztosítani. Csakhogy ez olyan megoldás, mint mikor sikerül az operáció, de a beteg meghal.

A numerus clausus barátai is érzik, hogy ennek a módszernek számtalan Achilles-sarka van, azért pótszereket ajánlanak. Kíváncsi vagyok a legkompetensebb fórumnak, az ügyvédi kamara által kiküldött bizottságnak a véleményére, valószínű, hogy ez az illusztris testület elfogadható módozatokat fog kitalálni, melyek alkalmasak lesznek a probléma megoldására.* Jól gondolja meg azonban a bizottság — mielőtt a numerus clausus mellett döntene — azokat a gyakorlati hátrányokat, melyek azzal járnak s melyek megnyugtatólag nem eliminálhatók s melyeknek felsorolása egész tanulmányt igényelne. Ne engedje magát megtéveszteni a német Anwaltsvereinek kompromisszumos tervétől sem, mely azt mondja, hogy nem az ügyvédek, hanem a referendárok számát kell korlátozni. Jól jegyezte meg Teller Miksa, hogy ez egy 50%-os numerus clausus. Sőt továbbmegyek, nem is 50%-os, hanem teljes numerus clausus, azzal a különbséggel, hogy a cezurat egy lépés-

* Szerző ezt a cikket júniusban írta, tehát az azóta történeteket nem vehette figyelembe.

sel korábbra helyezi. Ez azonban a társadalmi igazságtalanságot nem fogja megszüntetni, mert az ügyvédi és ügyvédjelölti numerus clausus közt csak az a különbség lesz, hogy az előbbi esetben csak ügyvéd nem lehet, az utóbbiban pedig már ügyvédjelölt sem lehet mindenki. Ámde a doktorátusig szabad a pálya, sőt azt is leteheti, ezentúl azonban már leeresztik a zsilipet. Ezt tartom én inmorálisnak. Azt t. i., hogy az állam megengedi a pályaválasztást, megengedi, hogy az ifjú a jogot elvégezze, hogy a doktorátust letegye, akkor azután reményeit, ábrándjait, eddigi munkáját összetörve leereszti a zsilipet. A fiatal ember nem küzdhet tovább a létért, hanem félbe-maradt ember lesz belőle az állami bölcs akarat folytán.

Éppoly kegyetlen ez az ügyvédjelölti numerus clausus, mint az ügyvédi, csak az a különbség, hogy pár évvel korábban üt le a mennykő az előbbi esetben, mint az utóbbiban. De az erkölcsi, szociális s gazdasági következmények ugyanazok. Ha tehát rossz az ügyvédi numerus clausus, egy hajszállal sem lehet jobb az ügyvédjelölteké sem.

A numerus clausus vitája kimeríthetetlen, azért nem megyek ebbe bele tüzetesen és részletesen, s azért csak érintettem a problémát.

Mielőtt a konklúzióra rátérnék, érdekesnek tartom egy pár statisztikai adat felemlítését, mely az ügyvédkérdéssel kapcsolatos. Az adatok a legújabbak, az utolsó három évről valók, mikor már a vizsgák száma kezd stabilizálódni. E szerint:

Évben	Kiállított oklevelek száma	A kamarából történt törlések száma	A diplomák szaporodása
1928	358	103	255
1929	254	142	112
1930	316	99	217

A jelöltek közül 70 % ügyvédi, 30 % bírói és más pályán volt.

Az országban az ügyvédek száma körülbelül 6000. Ezt alapulvéve, a szaporodás 1928-ban 4 %; 1929-ben 1.86 % és 1930-ban 3.53 %. Vagyis évenként átlag a szaporodás 3.12 %. Ebből könnyű kiszámítani, hogy mikor duplázódnék meg az ügyvédek száma, feltéve, hogy a gazdasági, társadalmi és jogviszonyok azonosak maradnak. Mert ha ezek megváltoznak, szükségképp módosulnak az ügyvédek számbeli viszonyai is. Ez a számítás azonban nem szabatos, mert a diplomás emberek szaporodásában benne van a bírói és más pályán lévők 30 %-a is.

Az a kérdés mármint, hogy szabad pályának hagyjuk-e az ügyvédséget vagy zárt pályát csináljunk-e belőle? Mielőtt erre a kérdésre felelnék, ismételtlen kiemelem, hogy ma, mikor nagy és általános gazdasági válságban élünk, minden pálya zsúfolt. Panaszkodnak a mezőgazdaságban élők éppúgy, mint az iparosok és kereskedők. Mindennap egy-egy régi, hajdan sziklaszilárdan álló kereskedői ház összeomlásáról vagy ipari vállalat elpusztulásáról hallunk hírt. A gazdák desperátus helyzetben vannak, mert terményeik piaci ára nem fedezi a termelési költséget. Panaszkodnak a mérnökök és orvosok a túlszűfolttság miatt (az orvosok nyomorúságát ecsetelte Gerlóczy Zsigmond a felsőházban. Az egész beszéd közölve van az «Egészség» 1931. évi 6. füzetében). Itt is úgy van, mint az ügyvédeknel. Egy pár tucatnak briliánsul megy, de amint lefelé haladunk a társadalom piramisán, éppúgy nehezebb a megélhetés, nagyobb a szegénység s tűrhetetlen a nyomor. Márpedig minél lejjebb haladunk, annál népesebb a társadalmi réteg, annál több a szenvedő ember és az élethivatás koldusa.

Ha tehát ügyvédi nyomorról beszélünk csupán, nem vagyunk tárgyilagosak.

És sajátságos a társadalom érzelmi világa. Ezelőtt nyolc-tíz évvel általános részvételt voltak a nyomorgó közalkalmazottak és bírák iránt. Sajnálták a cipőfoltos, piacrajáró s mosogató bírót, vagy titokban nevelték és kigúnyolták. Ma pedig a közalkalmazottakról sárga irigységgel beszélnek, sőt bizonyos gyűlölettel, mert a gyűlölet az irigység törvényes leszármazója, és azt mondják, hogy a közhivatalnokok emésztik fel az állam jövedelmét. Hát nem jogos az irigykedés. Igazságtalan és méltánytalan az irigység és gyűlölködés, mert a közalkalmazott a mai tagozódott és differenciálódott társadalomban éppoly szükséges, mint az iparos, kereskedő, gazdálkodó, orvos, mérnök és ügyvéd. Baj csak az, hogy a közalkalmazottak is sokan, mégpedig igen sokan vannak, éppúgy, mint az ügyvédek, a különbség csupán az, hogy a közalkalmazottaknál rövid idő alatt lehet segíteni a bajon és közismert a segítség módja, míg ügyvédeknel éppen a legfontosabb tényezőt, a segítés módját nem ismerjük, s az ajánlott módok olyanok, hogy

a kívánt eredmény hosszú évek múlva következik be, — ha egyáltalában bekövetkezik — akkor, mikor már más lesz a gazdasági berendezkedés és másnemű és minőségű lesz az élet standardja.

De hogy mily méltánytalan a közalkalmazottak iránti irigykedés, megtudjuk, ha a fizetéseket figyelembe vesszük. Legtöbb fizetése van a miniszterelnökön kívül a miniszternek és a Kúria és Közigazgatási bíróság elnökének, havi 1760 P, s fokozatosan leszáll; úgyhogy 23 fokozaton át leszáll a legalacsonyabb köztisztviselőnél összesen havi 135 P-re. Főiskolai minősítéshez kötött állású gyakornok havi fizetése 134 P. A középiskola nyolc osztályának elvégzéséhez kötött gyakornok havi fizetése pedig 115 P.

Íme látjuk, hogy a sok laikustól annyira irigyelt közalkalmazottak pályája sincs rózsákkal behintve. Sőt meg vagyok győződve, hogy nem is egy nagyjövedelmű iroda tulajdonosa, hanem egy középszerű jövedelemmel bíró ügyvéd sem cserélne jövedelem dolgában a Kúria elnökével; pedig a bíróságnál csak egy Kúria elnöke van s jó közepes jövedelmű ügyvéd talán pár száz.

Lássuk már most, miként oldjuk meg az ügyvédek túlszűfoltóságának problémáját.

Itt az élettani szociológiát kell segítségül hívni.

E szerint a létért való küzdelemben kétféle szelekciót ismerünk, és pedig a) természetes, b) a mesterséges, vagyis az értelmes ember célkitűző akarata által szabályozott szelekciót. Az előbbi a nyers, brutális szelekció, mely kímélet nélkül vezeti diadalra a nyers erőt. Ez uralkodik az állatvilágban, a vadembernél, barbár és oly embereknél, kiknél az ösztöni élet a vezető energia, vagy legalább is az van túlsúlyban. Ilyen, az értelmet, előrelátást, az események kauzális összefüggését nem ismerő társadalmi szelekció volt uralmon nemcsak a középkorban, hanem az újkorban is. Sajnos, az esetek nagyrésztében ma sem törődnek a jövővel, az intézkedések hatásával, a kollektív cselekmények kauzális s messze jövőre kiható következményeivel.

Az ilyen irracionális, ösztönös, távolabbi célokra és következményekre nem néző szelekcióra nem gondolhatunk a XX. században, ahol mindenki mindent racionalizálni akar, a nélkül, sajnos, hogy gyakran magával a fogalom mibenlétével tisztában volna. De azért a racionalizálás a jelszó. Hanem igenis a mesterséges szelekcióra gondolunk; arra, amelynél az előrelátó, a kauzálisan gondolkodó, célkitűző, az intézkedések hatásait emberi lehetőség szerint kiszámító emberi értelem tartja kezében a karmesteri pálcát.

Ez a szelekció arról győz meg bennünket, hogy a numerus clausus ezer hibában szenved, és pedig az ügyvédi éppúgy, mint a referendárok numerus claususa. Nemcsak gyakorlatilag, amire nagy vonásokban reámutattam, hanem gazdasági, szociális, morális és jogi szempontból egyaránt, amely érdekes problémákkal helyszűke miatt nem foglalkozhattam.

A mesterséges, értelmes szelekció legyen tehát a jelszó, mely félreteresi a vallás, társadalmi helyzet és a protekció vívmányait s kizárólag az alkalmasságot, reátermettséget, képességet, jóra valósságot tartja szem előtt. Ehhez azonban nem elég az index és a principális bizonyítványa; több kell ahhoz: hasonló valami a környezet-tanulmányhoz, ami nemcsak arról ad számot, hogy mit tud az illető, hanem arról is, hogy moraliter mily értéke van a kandidatekusnak.

Szóval az erkölcsi embert kell megismerni, nem elég csak értelmi nézőszögből nézni a jelöltet.

Ezen felül nyomozni kell azokat a tényezőket, melyek az ügyvédségre hajtják az embereket s azokkal szembe kell szállni, melyek az ember uralma alá hajthatók. Sajnos, sok tényező ismeretlen, sok pedig kicsúszik hatalmi körünkéből.

Mindenesetre meg kell állapítani az ügyvédek szükséges számát a fentemlített alapon. Ha azt tudjuk, hozzáfoghatunk a céltudatos szelekcióhoz. Már említettem, hogy a szelekciót a numerus clausus révén nem tartom igazságosnak sem az ügyvédeknel, sem az ügyvédjelölteknel, mert diplomás proletárokat termel; az előbbieknél az ügyvédi, utóbbiaknál a doktori diploma lesz a szellemi proletárság jögcíme.

Miután a létszámot csökkenteni kell, ezt a csökkentést a pálya korábbi szakában kell kezdeni, és pedig az egyetemi beiratkozások alkalmával. Már többször említettem, hogy legalább főbb vonásokban elsősorban tisztába kell jönnünk az ügyvédi szükség nagyságával. E nélkül sötétbeugrás az egész vállalkozás és hiábavaló szellemi energiafecserlés.

Az 1920 : XXV. tc. 1. §-a előírja, hogy az illetékes kar meg-

hallgatása után állapítja meg a kultuszminiszter az egyetemre s akadémiákra felvehető egyének számát. Csodálatos rövidlátás volt a törvényhozástól ezt a fontos intézkedést kizárólag a kultuszminiszter hatáskörébe utalni, mikor a jogtudományi rész óriási mértékben az igazságügyminiszter szakkörébe tartozik, akinek semmi beleszólása nincs a dologba s megbilincselte kezekkel nézi, hogy a kultuszminiszter hogy tenyészti az ügyvédpalántákat. *Úgy áll tehát a helyzet, hogy a kultuszminiszter saját önkénye szerint tenyésztheti a jogászokat; mikor aztán ezek életük, fíradalmuk gyümölcsét le akarják szedni s önálló irodát akarnak alapítani, előlép az igazságügyminiszter s lenyisszenti a nyakát a diploma szomorú birtokosának, mert a kamara kapuján ott lóg a táblácska a kétségbeejtő felírással: «Megtelt».*

Pedig törvény nélkül is könnyű volna ezen segíteni, ha a minisztérium a szelekciót *vegyes bizottság elé utalná*, mely határozná a fölött, hogy hány hallgató vehető fel az egyes egyetemekre és akadémiákra. *Ennek a bizottságnak mindenestire tagjai volnának az államtudományi érdekeltek képviseletén kívül az igazságügyminisztérium, a bíróság s ügyvédi kamarák képviselői. Így aztán a leendő ügyvédek létszáma az előzetesen megállapított szükség figyelembevételével már embrionális állapotban állapíttatnék meg akkor, mikor a fiatal ember még semmit sem veszít, mert a pályaválasztás küszöbén áll.* Igaz, hogy ennek hatása csak nyolc év múlva lenne észlelhető, az egyetem elvégzése és a négyévi praxis után; de csodálódik, aki azt hiszi, hogy akár az ügyvédi numerus clausus, akár bármi más reform előbb termi meg gyümölcsét; ha csak nem vesszük például Napoleont, aki ötlete szerint a hadifoglyokat, mint fölösleges emberanyagot, a tengerbe dobáltatta.

Fejtegetésem végére jutottam; s azzal végzem, amivel kezdem: *Óvakodjunk az illúzióktól.* Nem panaceát kerestem, mert tudásunk és ismereteink szerint az ügyvédi nyomorra ilyen panacea nincsen, aminthogy nem is lehet; csak foltozómunkát végezhetünk, csak fájdalomcsillapításokon törhetjük a fejünket, *de nem a baj gyökeres gyógyításán*; mert ha az egész test beteg, a korreláció törvényénél fogva lehetetlen a test egyik orgánumát egészségesé tenni.

Javaslatommal csak a gyógykezelést akartam enyhébbé és szelídebbé tenni; nyaktíló helyett zsilipet ajánlottam; mert az okos, körültekintő egyetemi cezura olyan, mint a helyesen alkalmazott zsilip, mely kellő időben adadályozza meg a beáramlást *akkor, mikor az ifjú a pályaválasztás küszöbén van; mikor még sem időt, sem fáradságot, sem költséget nem kockáztatott.* Az ügyvédi numerus clausus azonban nyaktíló, mely a pallost a kész, diplomás ember nyakára ereszti le akkor, mikor már pályájának delelőjére jutott, mikor már újra nem kezdheti az életet.

Beismerem, hogy javaslatom csak foltozás, de lehet-e mást remélnünk olyan katalizmusban, amilyenben élünk. Világválság pusztítja életünket. Gazdasági életünk romokban hever az egész világon, főleg és elsősorban a legyőzött államokban. Tizenöt millió ember ténfereg munka nélkül, válságban van az ipar, a kereskedelem és mezőgazdaság egyaránt, hogy várhatunk ilyen körülmények között oly csodaszerre, mely képes volna az ügyvédi nyomort megszüntetni, hiszen ez természetes következménye a gazdasági válságnak, éppúgy, mint a mérnökök és orvosok nyomora.

Ha tehát helyesen, vagyis kauzálisan gondolkodunk, azt kell mondani, hogy *megszűnik az ügyvédi nyomor, ha a gazdasági válság véget ér, de előbb nem, mert a társadalmi korreláció vastörvénye útját állja annak.* Ha megszűnik a termelés és fogyasztás anarchiája, ha a gazdasági életben ismét kivirágzik az összhang, ha harmónia lesz a termelés és fogyasztás közt, ha a társadalmi élet alkalmazkodni fog a traktor és gépipar csodáihoz; ha a technika nem előzi meg tíz-húsz évvel a társadalmi életet s annak berendezkedéseit; ha a gépek fejlődő technikájával lépést tart az emberi szükség és fogyasztás, ha a logikátlan vámrendszer s a népek csendes, de annál veszedelmesebb gazdasági háborúját okos, internacionális gazdasági politika váltja fel, akkor megszűnik a gazdasági válság, eltűnnek a munkanélküliek milliói s megszűnik a mérnöki, orvosi s más pályák nyomora és az ügyvédség standardszerű életet fog élni és az ügyvédi élet a régi fényében fog felragyogni. De előbb nem, mert *a társadalmi szolidaritás jóban-rosszban, célkitűzéssel és a nélkül, tudatosan és tudat nélkül nem engedi, hogy egyes osztályok kiemelkedjenek, mások pedig állandóan elsüllyedjenek. A korreláció vastörvénye résen van mindig, s annak — amint Le Dantec mondja — az emberek gyakran fogcsikorgatva engedelmeskednek.* Vargha Ferenc.

Az ügyvédi kar túlszúfoltsága.*

— A Jogtudományi Közlöny ankétje. —

I.

Dr. Pap József:

Az ügyvédi kar túlszúfoltsága Magyarországon nem mai keletű. 1848 előtt az akkori politikai és társadalmi viszonyok folytán a középosztálynak nagy része jogot végzett és ügyvédi cenzúrát tett. Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok szintén nagyban mozdították elő az ügyvédi inflációt, mert még azok a jogvégeztek is tehettek ügyvédi cenzúrát, akik jogtudományi vizsgálatot sem tettek ugyan, ha többévi ügyvédi vagy törvénykezési gyakorlat által a jogban járatosságukat igazolták.

Az Ügyvédi Rendtartás az ügyvédi vizsga előfeltételéül megkívánta már a jogtudományi doktorátust, de ez sem segített, a túlszúfolás nőtt, folyton nőtt. Az 1912: VII. tc. által behozott ügyvédhelyettesi intézmény szintén meddőnek bizonyult, mert e törvény alá nem estek azok, akik ezen törvény életbeléptetése előtt vagy életbelépésének napjától számított másfél év alatt letették az ügyvédi vizsgát; az ügyvédhelyettesi intézménynek a gyakorlati hatása tehát csak az volt, hogy sokszázzal növekedett az ügyvédek száma az átmeneti idő alatt, az ügyvédhelyettesi intézmény pedig a háború kezdetén meg lett szüntetve.

A mesterséges inflációnak legtipikusabb alakja az 1921. évi XXVII. tc., amely megengedte, hogy bírák és ügyészek, akik nem is rendelkeztek ügyvédi oklevéllel, ügyvédek lehessenek. Számos bíró és egyéb közhivatalnok idő előtt nyugdíjaztatta magát, hogy élvezze ezen törvény jótéteményeit, mód felett szaporodott meg e miatt az ügyvédek száma és nőtt a nyugdíjazás folytán az államkincstárnak a terhe.

Amidőn Pesthy Pál volt igazságügyi miniszter megbízást adott ügyvédi rendtartás alkotására a numerus clausus alapján, mindenki lázas izgalommal sietett ügyvédi oklevélre szert tenni és magát a kamarába felvételni, mielőtt a sorompók lebecsáttatnak.

Ebből látszik, hogy egy félszázadon át a kormányok nem törődtek az ügyvédi kérdéssel, minden indítvány, terv, törekvés az ügyvédi kamarák részéről kiáltó szó volt a pusztába, amelyre visszhang nem érkezett.

Most ismét kezd kísérteni az universalis arcanum, t. i. a numerus clausus kérdése. Hogy a zártszám az ügyvédség bajainak megoldására nem alkalmas semmilyen formájában, azt többször kifejtettem úgy az országgyűlésen, mint a kamarában és a sajtóban is. A numerus clausus a nélkül, hogy a legkisebb mértékben segíthetne a mai ügyvédség mai bajain, tönkretenné az ügyvédséget, mert megfosztaná a kart függetlenségétől, önállóságától, autonómiájától, megszűnnék az ügyvédségnek közjogi jellege és ily irányú nagyon fontos működése. Helyesen mutatott rá a Budapesti Ügyvédi Kamara, hogy 30—40 évig nem várhatunk a zártszámhoz fűzött s kecsgetető eredményekre.

Itt van a cselekvésnek az ideje. Az igazságügyi kormányzatnak most már két feladata van, amelyet sürgősen meg kell oldani, mert további halogatásnak nincs helye: 1. szaporítani kell az ügyvédi munkaalkalmakat ott, ahol azt a jogfejlődés közérdekből határozottan megkívánja, és 2. törvényes intézkedésekkel gátat kell vetni a kar túlnépesedésének.

Én az ügyvédséget a mai szervezetében kívánnám fenntartani, nem vagyok barátja a numerus claususnak, se a bifurkációnak, sem a lokalizációnak úgy, amint az Németországban van. Erős a meggyőződésem, hogy komoly intézkedésekkel és azoknak szigorú, következetes keresztülvitelével egy pár év alatt az ügyvédi túlnépesedés meg fog szűnni numerus clausus nélkül is. Az orvosság a ma létező bajok ellen elsősorban a pályára való előkészítés stádiumában alkalmazandó, az egyetemi oktatásnál és joggyakorlati kiképzésnél. Mindazt, amit e tekintetben a Jogtudományi Közlöny proponált és a Budapesti Ügyvédi Kamara is elfogadott, magamévá teszem, de még megtoldom egy-két gondolattal.

Az 1891: XVII. tc. úgy intézkedik, hogy ítélőtáblához, illetve a Kúriához bírónak csakis az nevezhető ki, aki legalább

* Az ügyvédi kar ezer sebből vérzik. Legsúlyosabb és legrégibb betegsége a túlszúfoltsága. A szerkesztőség felkérésére még a legújabb gazdasági katasztrófa kitörése előtt érkeztek be a fentebb közölt nyilatkozatok. Az egész ország és vele együtt az ügyvédi kar helyzete azóta még súlyosabbra fordult. Fokozott figyelmet érdemelnek ez okból a nyilatkozatokban felvetett eszmék és javaslatok. Szerk.

öt évig, illetve 10 évig bírói vagy ügyészi hivatalt viselt vagy önálló ügyvédi gyakorlatot folytatott. Nagyon böcs a törvénynek e tekintetbeni rendelkezése. A fiatal tanárt sem ültetik mindjárt egyetemi katedrába, a fiatal orvost pedig nem állítják a közkórházba főorvosnak vagy igazgatónak, pedig mindegyiknek van diplomája. Tekintettel vannak arra, hogy a tudásban és a gyakorlatban is van fokozatos fejlődés. Valóban vissza tehát a mai állapot, hogy a fiatal ügyvéd, aki ma letette az ügyvédi vizsgát, holnap már a kir. ítélőtáblánál vagy a Kúriánál tarthat pledoyer keretében jogi fejtegetéseket és előadásokat, esetleg volt cenzorai részére.

Az egész fiatal ügyvéd folytasson egy pár évig gyakorlatot a kir. járásbírósnál és a kir. törvényszéknél, a felsőbb bíróságokhoz pedig csak akkor bocsátandó, ha már kellő gyakorlatot és biztonságot szerzett a bíróságok előtti eljárásban és a jogok érvényesítésében.

Sokat beszéltünk már az ügyvédi inkompatibilitásról és sohasem merjük ezt a kérdést ex asse tárgyalni, még kevésbé a gyakorlati életben megvalósítani. Az inkompatibilitásnál két alapelvből kell kiindulni. Először kimondandó lenne, hogy az ügyvédség nem lehet csak mellékfoglalkozás, vagyis nem engedhető meg, hogy valaki főfoglalkozása mellett ügyvéd is legyen csak azért, hogy jövedelmeit ezúton is próbálja esetleg gyarapítani. Másodszor az ügyvéd mellékfoglalkozása nem lehet oly természetű, amely nem fér össze az ügyvédi állással és tekintéllyel. Most csak jelzem ezen irányokat, térszűke miatt ezúttal nem lehet ezen kérdésekkel bővebben foglalkozni.

Ezenfelül nem engedhető meg az sem, hogy az ügyvédség nyugdíj pótlására szolgáló intézményként vétessék igénybe, vagyis nyugdíjazott köztisztviselők, természetesen a szerzett jogok érintetlenül hagyandók, ügyvédi gyakorlatot sohasem folytathassanak. Aki pár évig nem folytat ügyvédi gyakorlatot, teljesen elveszíti a kontaktust a jogi élettel, nem figyeli a joggyakorlat kifejlődését és nem tanulja meg az újabb törvényeket. A tisztviselőnek a mentalitása is egészen más, mint az a légkör, amelyben az ügyvéd hivatását teljesíti, épp azért tisztviselő nyugdíjaztatása után nem alkalmas arra, hogy ügyvédi praksist folytasson. Kivételt kell itt tenni a politikai jellegű állásokra (nyugdíjazott miniszterek, politikai államtitkárok és főispánok). Egy további kivétel vonatkozik pedig a bírákra. A nyugdíjazott bíró bármikor felvétetheti magát az ügyvédi kamarába, hiszen a bírói foglalkozás és az ügyvédi tevékenység hasonló foglalkozás, de mindaddig, amíg ügyvédi gyakorlatot folytat, bírói nyugdíjra igényt nem tarthat. Olyan nyugdíjas bírák azonban, akik szolgálati idejüket immár betöltötték vagy akik betegség okából nyugdíjaztattak, az ügyvédi lajstromba szintén nem vehetők fel, mert az élet versenyében a nyugdíjat élvező bíróból lett ügyvéd helyzete sokkal kedvezőbb a nyugdíjat nem élvező kollégákkal szemben. A mai nehéz gazdasági viszonyok között ez nem alárendelendő kérdés. A betegség pedig, ha gátló ok a bírói tiszt gyakorlatára, akkor éppúgy gátló ok az ügyvédi praksisnál is. Az ügyvédi kérdés rendezésénél a most kifejtett szempontok, ha csak egy kis eredményt is akarunk elérni, nézetem szerint figyelmen kívül nem hagyhatók.

II.

Dr. Almási Antal :

A Jogtudományi Közlöny szerkesztősége által felvetett kérdés több mint probléma, az valóságos dilemma. Egyfelől tagadhatatlan az ügyvédi pálya aggasztóan nagy túlszűfolttsága. Másfelől az azzal szemben ajánlott szerek hosszú időre tolják el a bajnak az orvoslását és sok tekintetben majdnem vagy talán még nagyobb bajok okozói lehetnek, mint amelyekben a kar már most is szenved. Gyorsan kellene cselekedni és mégis sikeres gyógyítást elérni. Szinte lehetetlen feladat!

A numerus claususszal semmikép sem tudok megbarátkozni. Egyrészt azért, mert az egyetemi numerus clausus tulajdonképpen egy évtizede máris megvan. És akármily zsúfoltságról kell is panaszkodnunk, mégsem indokolt a numerus clausus elvét még négyzetre emelni azáltal, hogy az egyetemet elvégzett jogászok egy részét a továbbhaladástól újabb numerus clausus alkalmazása útján elzárjuk. Ezt nem csupán igazságtalannak tartanám, de valóságos csapásnak, mert a numerus clausus végső eredményében mégis a nemzeti erőforrások egy intellektuális részének az intézményes megakasztásával egyértelmű. Az a kor, amely sürgős

feladatának vállalja a személyiségi jog törvénybeiktatását, így nem fordulhat az egyes hivatások előfeltételeinek a tudatos és szándékos megszüntetésével a személyiségben benne rejlő szabad érvényesíthetés ellen.

De ha megteszi, akkor csak tárgyi alap szolgáltathatja a korlátozás mértékét. A magam részéről minden elkerülhetetlen korlátozás alapján annak tárgyilagosságát és tudatosságát tekintem. Ha tehát a numerus clausus elkerülhetetlennek látszanék, mindenképp előtt megbízható statisztikai adatokra van szükségünk arról, mennyi ügyvéd tud ma az országban és az egyes kamarák területén egyenként is rangszerűen és megfelelően megélni. Úgy az egyetemi, mint az ügyvédjelölti numerus clausus évről-évre való megszabása csakis ennek az adózási adatokból kideríthető számnak az elhalálozási és nyugdíjazási meg. az egyéb kiválási számmal való pontos egybevetése alapján érhető el. Az arányszámnak a most következő években tetemesen súlyosabbnak kell lennie, mint azután, amikor a zsúfolt nemzedék kihalásával vagy egyéb kiválásával az ügyvédség elhelyezkedési területe ismét tágabbá válik. Minden elkerülhetetlen egyéb megszorítást is (bifurkáció) feltétlenül ezekre a statisztikai adatokra kell fektetni. Ötletszerű megszorítási számok megszabása, vagy ötletszerű szelekció, úgy vélem, mindenképpen kerülendő.

Törvényhozási intézkedésként, amely az ügyvédi karon segíthet, csak azt a régi javaslatomat újíthatom meg, hogy szerzett jogok sérelme nélkül, de most már haladéktalanul a községi jegyzői hivatal betöltése ügyvédi minősítéshez fűzessék. Az ügyvédi ellenjegyzésre szoruló ügyletek számát érték és faj szerint kell megszabni és szaporítani. Az ügyvédi kart a közigazgatási ügyek tetemes körére és különösen a nagyobb értékű közigazgatási ügyekre vonatkozóan az itt is megszabandó ügyvédi kényszer útján oly újabb tevékenység lehetőségéhez kell juttatni, amelytől eddigi működésében távolabb áll. Ez természetesen a középfokú közigazgatási bíróságok amúgyis elkerülhetetlen felállításának a szükségét is hozná előtérbe. Az ügyvédek e bírói állásokra való kinevezésekkel is apaszthatók.

Az ügyvédi kar bifurkációját szükségesnek tartom. A bifurkációt az egyes és társas bíróságok előtti, az alsó- és felsőfokú közigazgatási hatóságok előtti eljárásra jogosultak egymástól való elválasztására fektetném. Figyelembe jöhetne még a bírósági székhelyen vagy azon kívüli letelepedhetés is. A kiválasztásnak az alapját ellenben igenis a numerus claususban látom. Hisz itt már arról van szó, hogy a kar mely tagjai alkalmasak és tarthatnak igényt arra, hogy a nehezebb és nagyobb áttekintést, valamint elmélyedést igénylő ügyekben járassanak el.

Ehhez a szelekcióhoz, ha az visszahatna, első ízben a kar és felügyeleti hatóság közreműködésével létesülő vegyes bizottság határozatát tartanám szükségesnek.

Amennyiben ebben a kényes kérdésben a szerzett jogok alapelve nyerne alkalmazást, ami igazságosnak látszik, akkor a jelen állapot mellett, legalább a jövőre, kizárólag tárgyi kiválasztási elvek volnának alapul veendő. Mégpedig elsősorban az ügyvédi vizsga eredménye. Csakis kitűnően vagy egyhangúlag képesített ügyvédek jöhetnének a magasabb kategóriába. Azután elsősorban, vagy csakis azok, akik a továbbképzésük megállapítása végett létesítendő újabb vizsgán is ily eredményt értek el. Az alkalmasak közül pedig valamely tárgyi ismérv alapulvételével (anciennitas és vizsga eredménye) a bizottság, esetleg az ügyvédvizsgáló vagy valamely más vegyes bizottság az ürületekhez képest határozna meg a magasabb kategóriába bocsáthatókat.

Megfontolandó, vajjon a kir. Kúria, a közigazgatási bíróság és a minisztériumokban való eljárások ne csupán egy még szűkebb : harmadfokú kategóriának tartassanak fenn.

III.

Dr. Kövess Béla :

Már a világháború előtti időkben is sok komoly aggodalomra adott okot az ügyvédi kar túlszűfolttsága, a legutóbbi időkben azonban ez a túltengése az ügyvédek számának, párosulva a legkétségbeesettebb gazdasági viszonyokkal, valóságos katasztrófális helyzetet teremtett. Nem csoda tehát, hogy mindenki, hivatottak és hivatatlanok, törik a fejüket azon, hogy milyen módon lehessen az ügyvédségnek ezen a végveszedelemmel fenyegető betegségén segíteni. Az orvosszerek között szerepel a zártszám, a numerus clausus terve is. Nem habozom kijelenteni, hogy bármily nagy

veszélyt rejtse is magában a kar túlsúlyossága, a legsúlyosabb betegségnél is rosszabbnak tartom azt az orvosságot, melyet sokan éppen a numerus claususban vélnek megtalálni. Egy olyan államban, mint Magyarország, ahol a kormányhatalom annyira túlteng, ahol az egzisztenciák $\frac{9}{10}$ része a kormány jóindulatától függ, ahol hiányzik — mert nem is igen volt, vagy már elpusztult a gazdasági krízisben — a vagyonos középosztály: ha nem volna meg a szabad, a független ügyvédség intézménye, mindent el kellene követni, hogy az közérdekből megteremtessék. A legnagyobb szerencsétlenségnek tartanám tehát, ha — reméljük — múlt érekből a közszabadságnak azt a hatalmas bástyáját, melyet a szabad magyar ügyvédség a közéletben alkot, ledönteni vagy akár csak gyengíteni is engednénk. A magam részéről tehát az ügyvédi numerus clausust a most kifejtett okoknál fogva semmiféle formájában sem tartom helyesnek. Arról nem is akarok beszélni, hogy az ügyvédségnek a dolog természeténél fogva, ha egyáltalán lehet, gyors segítségre volna szüksége, ezt pedig a numerus clausus semmiféle formájában sem tudja biztosítani.

De amennyire perhorreszkálok minden korlátozást az ügyvédi pálya szabadsága tekintetében, annyira szükségesnek tartom viszont, hogy semmi eszköztől se riadjunk vissza, amivel az ügyvédi kar szellemi és erkölcsi nivóját emelhetjük. A jogi oktatásnak az a rendszere, amely lehetővé teszi, hogy fiatal emberek abszolutóriumot kapjanak és doktori címet viseljenek, a nélkül, hogy az előadásokat látogassák, hogy elemi jogi fogalmakkal tisztában volnának, valóságos szégyene a magyar közoktatásügynek és ezen sürgősen és a legnagyobb kíméletlenséggel kell segíteni, nem azért, hogy ezáltal nehezítsük az ügyvédi pályára való tódulást, hanem közérdekből azért, hogy aki abszolutóriumot kap, elméletileg ki is legyen képezve. A jogi oktatás reformját azután kövesse a jelölti gyakorlat legszigorúbb ellenőrzése, hogy az, aki ügyvédi diplomát kap, elméletileg és gyakorlatilag egyaránt megállhassa a helyét az életben.

Meggyőződésem, hogy törvényhozási intézkedésekkel, kormányrendeletekkel a túlsúlyosság bajain nem segíteni, de még csak enyhíteni sem lehet. Igazán gyökeres változást csak az életviszonyok javulásától várok, mert azt tartom, hogy az élet, a természeti törvények az egyedüli szabályozói az ilyen problémáknak. Ezeknek az erejével szemben minden mesterséges intézkedés csak kuruzslásszámba mehet és csak ennek megfelelő sikerre tarthat számot.

Határozottan ellenzem mindenféle formáját a bifurkációnak vagy bármely olyan intézmény létesítését, mely ügyvéd és ügyvéd között különböztessen. Azt a nemes egyenlőséget, mely közöttünk eddig megvolt, továbbra is feltétlenül fenntartandónak vélem, mert csak ez biztosíthatja az ügyvédi kar teljes függetlenségét és minden idegen beavatkozás kizárását. Elégedjünk meg ezen a téren is azzal a megkülönböztetéssel, melyet az élet úgyis megteremt közöttünk és ne akarjunk még mesterségesen is válaszfalakat emelni magunk között.

IV.

Dr. Fittler Dezső:

Az ügyvédi numerus clausus kérdésében véleményemet az alábbiakban vagyok bátor lehető rövidséggel előadni.

Ad I. Válaszom az első kérdésre: az ügyvédi (vagy ügyvédjelölti) numerus clausust nem tartom sem szükségesnek, sem helyesnek. *Indokaim:* 1. A magyar társadalom minden rétege már túllontúl át van szöve a kormányhatalomtól való függés szálaival. Semmikép nem tartanám kívánatosnak azt, hogy még az ügyvédi pálya is, habár csak részlegesen is, a kormányhatalom engedélyéhez legyen kötve. 2. Ellenkezik ez teljesen a szabad ügyvédség eszméjével, márpedig én nem vagyok híve semmiféle újításnak, ami nem a magyar nemzet géniuszából keletkezik. A numerus clausus, ha behozatnék is, 20—30 év eltelte előtt érezhető javulást az ügyvédségnek nem jelentene, és kérdés, hogy akkor is járna-e előnnyel? Hiszen az ügyvédség boldogulása igen számos tényezőtől függ és elválaszthatatlanul kapcsolatos a nemzet boldogulásával, a polgári társadalom vagyoniosságával. Többször volt alkalmam kifejteni azon meggyőződésemet, hogy az ügyvédség boldogulása nem az ügyvédség öncélja. Hiszen szegény ország, szegény társadalom, hanyatló kereskedelem mellett az ügyvédség sem lehet virágzó. Az ügyvédség bajain való segítség éppúgy nem lehet egyedüli célja az ügyvédi karnak, mint ahogy a kisgazdákön való segítség nem

egyedül a kisgazdák érdeke, hanem érdeke az országnak, hogy a polgárainak egy tekintélyes része el ne pusztuljon és tönkre ne menjen. Ha az ügyvédi numerus clausus folytán még nehezebben tud elhelyezkedni a középiskolát végzett fiatalok a jövőben, mint ahogy eddig elhelyezkedett, ez az egész országnak baja és kára lesz. Az ügyvédi kar túlsúlyosságán tehát csak egy módon lehet a nemzet érdekének megfelelően segíteni: *Ha elvezetjük a jogászfutatlanságnak az ügyvédi pályán elhelyezkedni nem tudó felesleges részét más kereseti lehetőségek felé és nekik ott adunk tisztességes megélhetést.* Kell, hogy a nagyközönség megértse azt is, hogy az ügyvédi pályán a képzettség és a tudás egymagában nem ad biztos lehetőséget a megélhetésre. Ahhoz kell még sok más tulajdonság is. Kell bizonyos modorbéli fellépés, emberekkel való bánásmód, országunk kicsiségénél fogva nyelvismeret és végeredményében a pályán való meginduláshoz szükséges valamely csekély anyagi tőke vagy pedig összeköttetés. Csak egy példát említek. Az az ügyvédjelölt, aki leteszi jó eredménnyel az ügyvédi vizsgát, megszerzi az oklevelet, de semmi vagyona sincsen, amely neki legalább egy esztendőre a legszerűebb megélés lehetőségét biztosítja, aki hónapos szobában lakik, az nem várhatja, hogy nagyobb vagyoni érdekek bíró pert, örökösödési ügyet vagy hasonló megbízást rábízzanak. Tudom, hogy sokan más nézetten lesznek és önérettel hivatkoznak arra, hogy annak idején ők is így kezdték. Magam is közéjük tartozom, de bizonyos vagyok benne, hogyha nem lettek volna jóbarátaim, ismerőseim, rokonaim, akik bizalmukkal a fiatal kezdőhöz fordultak, alig lehetett volna a kezdővekben megbotlás nélkül átesni. Aki tehát a tudományon kívül az egyéb feltételek egyikével sem rendelkezik, az ne keressen boldogulást egy szabad pályán, ahol még hozzá a reklám erkölcsi okból tiltva van.

Ad II. Igen is szükségesnek tartok intézkedéseket az ügyvédi kar túlsúlyosságának enyhítésére. Mégpedig főképpen azért, hogy a kar megszabadíttassék azon ballaszttól, amelyet megfelelő tehetséggel nem rendelkező, bár egyébként kifogástalan egyének odaömlése előidéz. Elfogadom nagyjában a szerkesztőség által kibocsátott közleményben felsorolt szempontokat, így: 1. Semmi szükség nincs a jogi pályára való tódulás megkönnyítésének akkor, amidőn a pályán való elhelyezkedés sikere felettébb kétséges. Ezért bőven elég a négy egyetem, semmi szükség nincs a közbeeső jogakadémiákra. 2. Az egyetemek látogathatóságát is inkább megszorítandónak, mint megkönnyítendőnek tartom. Nem mintha a vagyontalan szegénység tanulását nehezíteni kívánnám. Az igazán szorgalmas és reátermett szegény ifjú találja meg a megfelelő könnyítéseket. Nem szükséges azonban azoknak a pályára való tódulását elősegíteni, akik egyébként sem rendelkeznek azon sokoldalú tulajdonságokkal, amelyek a pályán való boldoguláshoz szükségesek. 3. A vizsgák igazságos szigorának fokozását szükségesnek tartom. A vizsgálobizottságokba ne küldessenek olyan egyének, akiknek kizárólag jó szívéük van. A vizsgálobizottsági tagsághoz bátorság is szükséges, hogy a tudatlanok és alkalmatlanoknak a pályára való tódulása megakadályoztassék. Közismert egy régebben működött, különben kiváló bírónak felfogása, aki a teljesen készületlen és tehetségtelen embereket azzal segítette a diplomához, hogy azt mondotta: «kérem, öngyilkos lesz, ha megbuktatják ezt én nem venném a szívemre». 4. Mindazok, kik mint ügyvédek akarják életfeltételeiket megszerezni, küzdjenek meg ezért egyenlő fegyverekkel. Ellenkezik az igazsággal, az etikával, hogy egyesek oda mint privilegizált egyének kerülhessenek és felruháztassanak olyan eszközökkel, amelyek a másik kartárstól megvonatnak. Aki egyideig állami szolgálatban van, a nyugdíjigényt megszerzi, ha van joga nyugdíjba vonulni, menjen is nyugdíjba és ne igyekezzék magának a szabad ügyvédi pályán megélhetést biztosítani. Akinak a nyugdíj megadja a lehetőséget legalább a szerény megélhetésre, az ne vegye el mástól a kenyeret, amelyet az állami berendezkedés a szabad ügyvédnek tartott fenn. 5. Amíg a Budapesten lakó ügyvédnek, ha Debrecenbe utazik vagy Nagykanizsára, meg kell fizetni az egész vasúti jegyet, akkor a szabadverseny azt kívánja, hogy ne utazhasson oda olcsóbban más ügyvéd sem. 6. Az ügyvédi összeférhetlenséget részemről úgy magyarázom, hogy akinek főfoglalkozása más, mint az ügyvédség gyakorlása, az ne lehessen ügyvéd, hanem legyen más, az, amit főfoglalkozás gyanánt folytat. Viszont állami vagy községi üzemeknél működő ügyészek állását nem tartom összeférhetetlennek a szabad ügyvédséggel, éppen a közérdek szempontjából, amely kívánatosná teszi, hogy ezen közületek és hatóságok képviselői állandó kontaktusban legyenek a

gyakorlati étellel. De ha folytatnak magángyakorlatot, akkor ne utazzanak ingyen, még ha a MÁV ügyészei is. Mondjanak le erről a kedvezményről akkor, ha magánfeleket is képviselnek.

Ad III. Az ügyvédi kar bifurkációját semmiféle formában nem tartom szükségesnek. Az teljesen ellenkezik a magyar jogérettel. Drágítaná szükségtelenül a jogkereső közönség érdekeit a nélkül, hogy több munkaalkalmat adna az ügyvédnek. Csak arra vezetne, hogy a pervitelhez két jogászra lenne szükség. Az egyik, aki előkészíti az anyagot, a másik, aki azt a bíró elé tárja. Ezt a megosztást csak nagyértékű ügyek bírnák meg, amilyenek nálunk ritkábbak, hogy sem ezek miatt a hivatás két részre osztására szükség lenne.

V.

Dr. Graber Károly :

Az a gazdasági rombolás, amely az ügyvédi karban annak túlsúlyossága folytán napról-napra ijesztőbb módon szemléltetővé válik, teszi égetővé, hogy az irányadó tényezők e problémával behatóan foglalkozzanak.

A zárt létszám behozatalát bármilyen formán, akár a karban, akár a kart képző bármilyen előstádiumban (ügyvédjelölti, egyetemi numerus clausus) célravezetőnek nem tartom. Belátható évtizedeken belül nem hoz javulást, keresztviteli szabályai nem lehetnek igazságosak, s végeredményben inkább a selejtes elemeknek kedvez a valódi tehetségekkel szemben.

A túlsúlyosság ellen hathatós védelmi szereknek, de egyúttal a jogi főiskolai stúdium szervi lényegében beállott változás folytán öncél gyanánt is szükségesnek tartanám a jogi tanulmányi időszaknak négy évről hat évre való felemelését, minden négy félév végével kötelező alapvizsga behozatalával. A vizsgára csak az bocsátható, aki a kötelező tanórak látogatását igazolta és minden félév végén kötelező kollokviumot sikerrel kiállotta.

Az egyetemi tanulmányi rendben mélyreható reformra volna szükség, melynek keretében a tételes közigazgatási és pénzügyi jogra az eddiginél nagyobb súlyt kellene fektetni, mert ezen stádiumban az ügyvédi karnak fokozottabb mértékben van szüksége az adó-, illeték- s közigazgatási ügyekben előforduló jogsegély keretében.

A vizsgáknak és a szigorlatoknak az eddiginél nagyobb szigorú szintén hathatóan szolgálna a selejtes anyagnak erősebb rostálására.

A joggyakorlat négy évről hat évre volna felemelendő, amelyből egy év kötelezően bíróságnál volna töltendő.

Az álbejegyzések intézményesen szigorú óvószabályok alkalmazásával kiküszöbölendők.

Az ügyvédjelölti gyakorlaton belül igazolandó lenne az is, hogy az az irodában töltött szorgalmi időn kívül megfelelő számú tárgyalás ellátásából állott, ennek hiányában az ügyvédvizsgálóbizottság bizonyos idejű pótgyakorlatot írhat elő.

Az ügyvédi vizsga megosztottsága megszüntetendő, az évek óta hallgatag módon a vizsgatárgyakból kihagyott ügynevezett melléktárgyak, főképp a közigazgatási és pénzügyi jog ismét kötelező vizsgatárgyaknak volnának elismerendők.

Az ügyvédi vizsga ismétlésének szabályai is szigorítandók, úgyhogy az egyszerre négy csoportból leteendő vizsga behozatala mellett két csoportból való bukás esetében az egész vizsga megismétlendő.

Eltörölendő volna végül az 1921 : XXVII. tc., amely a bírának az ügyvédi karba való beözlését a jövőre nézve egységes bírói és ügyvédi oklevél hiányában lehetetlenné tenné.

VI.

Dr. Wenczel Árpád :

Én is abból a megállapításból indulok ki, hogy az ügyvédi túlsúlyosság ma már nem a legfontosabb, hanem az *egyedüli* kérdés.

Adott helyzettel állunk szemben és ebben immár cselekednünk kell : jam proximus ardet ! A túlsúlyosság további növekedésével már nemcsak a magyar ügyvédséget, hanem magát a hazai igazságügyet és az egész jogszolgáltatást fogja lehetetlen helyzetbe hozni és válságba sodorni.

Ha megadatnék az ügyvédségnek az, ami az ügyvédségé, ha *jegyzői magánmunkálkodásnak* elkeresztelt zugírászatot betiltanák, ez első sorban is meghozná a magyar közigazgatásnak azt a tisztességet, amelyet a mai fonák helyzet okkal és joggal igen sokak

szemében beárnyékol és elhomályosít. Másodsorban pedig a hazai igazságügy és jogszolgáltatás mérhetetlen előnyére lehetővé tenné azt, hogy sokszáz olyan községben, amely ugyan sem nem járási, sem nem bírósági székhely, hanem ahol egy-egy ügyvédnek letelepedése kívánatos és szükséges és ahol egy-egy ügyvéd megélhetése biztosítottnak mutatkozik, ott a bírósági székhelyeken, különösen pedig a városokban tömörült ügyvédek megtelepedhessenek.

Amíg az ipar és a kereskedelem a szabadforgalom jegyében működhetett, amíg nem voltak a világháború előtti gazdasági életünkben ismeretlen közüzemek, amelyek közpénzekben alapítván és fenntartván, az iparnak és a kereskedelemnek pusztító konkurenciát teremtettek és az adóalanyok igen nagy kontingensét elpusztították, amíg ezeken és más pályákon való elhelyezkedés és érvényesülés egyáltalában lehetséges volt, addig nagyon sokan, akik ma ügyvédi pályára lépnek, beérték az ipari és a kereskedelmi iskolák által nyújtott képzettséggel és nem lepték el a lateiner pályákat, amelyeken ma aránylag a legnagyobb a túlsúlyosság.

Ma minden szakma nyíltan vagy burkoltan szabadkozik és elzárkózik a succrescentiában rejlő veszély elől. A kéményseprők, a kőfaragók és a betűszedők például egyszerűen nem vesznek fel inasokat. Az építési szakmában a képesítés és a minősítés és ennek megfelelően a munkakör megrendszabályozásával igyekeznek az egyes szakmák tagjaiknak nagyobb karéj kenyeret juttatni. Ilyen alapon vagy ilyen módozatok mellett sem helyesnek, sem lehetségesnek nem tartom a szabad ügyvédi pályának lezárását, mert meggyőződésem, hogy a túlsúlyosság problémáját más sokkal helyesebb és egészségesebb alapon lehetne megoldani : ezek közé tartozik azon módozat is, amelyre a fentiekben utaltam. Bizonyos vagyok benne, hogy ha a községi jegyzőket visszaszorítanák hivatalos hatáskörükbe és eltíltanák az ügynevezett magánmunkálatoktól, ez az intézkedés rövid időn belül meghozná a magyar ügyvédségnek a községekben való elhelyezkedési lehetőségét.

Mindenfelé üldözik a kontárkodást és a kuruzslást, éppen csak az ügyvédség az, amely nem bír megszabadulni a maga jogkontáraitól és jogkuruzslóitól.

Ha ezt az állapotot, amely ma létezik, e helyütt nem taglalható okokból tűrik és ennek az állapotnak úton-útfélen legális jelleget adni igyekeznek, akkor a magyar igazságügyben és jogszolgáltatásban bekövetkezhető nagy és alig orvosolható bajokért ne okozza senki a magyar ügyvédséget, amely unos-untalan rámutatott már arra, hogy milyen nem kívánatos morális és materiális eredményeket produkált a magyar közigazgatásban és a magyar igazságügyben az ügynevezett jegyzői magánmunkálatok megtűrése.

Minden javaslat félrendszabály marad, ha mellette megtűrik a jelenlegi vidéki állapotot, amely a vidéki ügyvédkedést csaknem lehetetlenné teszi.

Az ügyvédségnek feltagozását sem az ügyvédség, sem a jogszolgáltatás érdekében levőnek nem tartom. Tudomásom szerint hazánkban ezt ezidőszert ezt nem is kívánja senki. Ellenben az egyes szakmák szerint való specializálódásnak igen sok előnyét látnám, különösen ha ezt, miként az orvosoknál történik, rendszeres formák között eszközölnék. Ebben az irányban minden becsületes törekvést megokoltnak és előmozdítandónak tartok.

VII.

Dr. Gerlóczy Endre :

Az ügyvédi kar égető bajainak orvoslása kérdésében nem arról van csupán szó, hogy a hosszú idő óta tengődő kar megélhetését sikerül-e biztosítani, hanem ez a kérdés közérdekű, mert az ügyvéd az igazságszolgáltatásnak garanciális tényezője, a törvény alkalmazásának, a jogalkotásnak és a jog fejlődésének hivatott őre, végeredményben tehát az ügyvédi kar érdeke az igazságszolgáltatás jól átértett érdekétől el nem választható.

A mult tanulságai meggyőző módon mutatják, hogy ennek felismerése a szükséges mértékben még mindig nem következett be, holott a jogállamnak a független, bátor, szókimondó és szabad ügyvédség kétségtelenül egyik leghatalmasabb pillére.

Az igazságügyi kormányzat jóindulatában nem kételkedünk. De kizárólag ezen a réven nem számíthatunk gyors és kielégítő megoldásra, mert az ügyvédi óhajok sokszor hangulatok által fűtött politikai megfontolásokba ütköznek és ebből a küzdelemből mindig a politika kerül ki győztesen.

A karnak magának kell tehát a túlsúlyosság kérdésében is a

kivezető utat megtalálnia, bármily nehéznek látszik is az, hogy az anyagiakban leromlott és a mindennapi kenyérért becsületes fegyverekkel kétségbeesetten küzdő ügyvédség még ma is csak a saját megfogyatkozott erejére támaszkodjék.

A túlszűfolttság kérdése nem csupán anyagi kérdés, mert kézenfekvő, hogy az anyagi bajok a kar erkölcsi és tudásbeli színvonalát is leszállyítják, de előrelátható az is, hogy a kar társadalmi tekintélyét sem lehet már sokáig ilyen körülmények között megővni, márpedig kétségtelen, hogy ha az ügyvédi kar anyagi, erkölcsi és tudásbeli fölényét, sőt ezen felül még tekintélyét is elveszti, akkor ennek végeredményben a közérdek és különösen az igazságszolgáltatás érdeke fogja kárát látni.

A «*numerus clausus*» kérdésében a budapesti ügyvédi kar néhány év előtt állást foglalt és a megoldásnak ezt a módját magától elutasította. *Nomen est omen*. Az elnevezés odíózus, végeredményben azonban a zárt létszám kérdése, ha más formában is, tovább kísért, és azt hiszem, hogy azok az egészen enyhe természetű javaslatok, amelyek a megoldás kérdésében eddig felmerültek, minden aggály nélkül elfogadhatók.

A túlszűfolttság megszüntetésére *Teller Miksa* részéről felvetett javaslatokat a magam részéről ezért mindenben helyeslem. Valamit most már feltétlenül kell tennünk és megbocsáthatatlan bűn volna, ha álszeméremből vagy jelszavak hatása alatt még tovább késlekednénk. A zsűfolttság enyhítésére különösen alkalmasnak tartom az elméleti tudásbeli előfeltételek szigorítását és a joggyakorlati időnek megfelelő meghosszabbítását, miután ezen a réven a kar tekintélye és színvonala csak emelkedni fog.

Az ügyvédi kar bifurkációjától semmit sem várok. Az élet e részben is elvégzi a szelekciót és a kenyérből akkor sem lesz több, ha annak felosztását külső beavatkozással igyekeznek irányítani.

A legfőbb baj azonban *Trianon*, s ha a békében továbbfolytatott háború következményeit nem is tudjuk magunktól elhárítani, legalább azt kell sürgetnünk, hogy a gazdasági élet mesterséges korlátait végre döntsék le és a többi bizzák az ügyvédségre.

VIII.

Dr. Ribáry Géza :

Ad 1. Sem az ügyvédi, sem az ügyvédjelölti *numerus clausus* nem tartom szükségesnek és helyesnek következő okokból:

a) Az ügyvédi hivatás, magasztos céljának megfelelően, csak úgy gyakorolható, ha az ügyvéd szabadságát minden irányban, függetlenségét az egész vonalon biztosítjuk. A *numerus clausus* pedig az ügyvédi pálya szabadságát és függetlenségét megtöri, még mielőtt az ügyvéd hivatását megkezdhetné.

b) Zárt létszámmal egy foglalkozási ágat a túlszaporodástól megóvni csak akkor van értelme, ha erre a zárt létszámra azért van szükség, mert csak így biztosítható vagy pedig ily módon biztosítható legjobban az illető pályán megélhetést találó egyének legmegfelelőbb kiválasztása, vagy pedig azért, mert más pályák elhanyagolásával szemben a szóbanforgó pályán túlszűfolttság mutatkozik. Egyik eset sem forog fenn. A *numerus clausus* legnagyobb pártolói sem állítják, hogy a *numerus clausus* behozatala esetén az ügyvédségnek e pályára való elemei a tudományos kiképzés, ügyvédi önérték stb. szempontjából megfelelőbben választatnának ki, mintha ezt a kiválasztást a szabad verseny eszközli; még kevésbé lehet állítani, hogy ma a rendelkezésre álló szabad pályák elhanyagolása következményeként mutatkozik túlszűfolttság az ügyvédségnél. A polgári középosztály a legnagyobb kétségbeeséssel ébred tudatára annak, hogy gyermekeit nincs hova elhelyeznie: a kereskedők sorra csukják be boltjaikat, az ipar válsággal küzd, mérnökök, orvosok az ügyvédekkel egyenlően jajveszélnek, hivatalnoki pálya elnyerése a legnagyobb nehézséggel határos. Nem lehet tehát szeméretvetni senkinek az ügyvédi pályára való tödulást olyankor, amidőn más pályát neki biztosítani nem tudunk, ilyen esetben valamely pályának a *numerus clausus* útján való lezárása az ezzel egyformán nyomorgó többi foglalkozási ágak rovására sem nem jogos, sem nem igazságos.

c) A *numerus clausus* meggyőződés szerint az ügyvédség mai nyomorúságán belátható időn belül nem képes segíteni, a már a pályán levők a megélhetési könnyebbséget *numerus clausus* révén alig fogják valaha is érezhetni.

d) A *numerus clausus* igazságosan meg nem valósítható, mert ha az államhatalomtól függ, hogy ki kerül a pályára, úgy az despo-

tizmushoz vezet, márpedig nem az ügyvédségnek, hanem éppen a többi állampolgárnak legfőbb érdeke, hogy legyen legalább egy foglalkozási ág, amely minden despotizmustól ment. Ha a kamarák önkormányzati hatáskörben szabják meg a létszámot és azt, hogy annak keretén belül ki lehessen ügyvéd, úgy ezen kiválasztási rendszer a protekcionizmus túltengésére fog vezetni, továbbá az ügyvédi kasztrendszer kifejlődésére; ha végül objektív ismérvek döntenek el, hogy ki lehessen ügyvéd, így pl. ha az ügyvéd leszármazóinak ezt a jogot feltétlenül biztosítjuk, akkor elérjük azt, hogy minden ügyvéd minden leszármazója, tehát még azok is, akiknek ez a pálya különben nem is lett volna kedvükre való, feltétlenül ügyvédek lesznek, csak azért, hogy ezt a szerzett jogot veszendőbe menni ne engedjék, ami egyúttal a nepotizmus kifejlődésére és ugyancsak az ügyvédi kar színvonalának feltétlen alábbszállására fogna vezetni.

e) Az ügyvédi *numerus clausus* nyilvánvalóan politikai fegyverül fog kihasználtatni, és pedig elsősorban az ügyvédséggel szemben. Az igazságügyi kormány felmentve érezné magát az alól, hogy segítsen az ügyvédeknek, amit ma, évek óta legalább ígér, mert hisz megadta már az ügyvédségnek a nagy ajándékot, a *numerus clausus*t. Az ügyvédségre, amely mindig a jogokért és a szabadságokért küzdött, rásütne az önzés bélyegét, mondván, hogy a szabadságért való lelkesülés csak addig tart, ameddig az az ügyvédek szempontjából nem ártalmas; minden más pályán is, az ügyvédi pályára hivatkozva, a más pályán levők követelnék a *numerus clausus*t és ebben az államhatalom segítségét maguk mellett találnák, mert hisz a *numerus clausus* révén az állami hatalom befolyása minden foglalkozási ágban óriási módon nőne és az állami onnipotencia többé semmiféle határokat nem ismerne.

Mindezek folytán a *numerus clausus*t elvetendőnek tartom, tehát nemcsak azért, mert elvileg az ügyvédi pálya szabadságát mindenekelőtt helyezem, hanem főleg azért is, mert sem célravezetőnek, sem helyesen megvalósíthatóknak nem tartom, márpedig az ügyvédi pálya szabadságának elvét csak akkor látom átmenetileg feláldozhatónak, ha ennek ellenében biztos sikerrel emeljük fel az őt megillető megélhetési fokra a nyomorgó ügyvédséget, de nem áldoznám fel ezt az elvet olyankor, amidőn ez semmiféle eredménnyel nem bíztat.

Ad 2. Az ügyvédi túlszűfolttság enyhítésére törvényes intézkedéseket helyénvalónak tartok annál fogva, hogy az ország területi megcsonkítása folytán egyik foglalkozási ág sem volt annyira kényszerítve a csonka Magyarország területén keresni megélhetési lehetőségét, mint az ügyvédség, semelyik foglalkozási ág nem volt oly erősen gátolva abban, hogy a változott viszonyok folytán másutt keresse megélhetését, mint éppen az ügyvédség. Abban a meggyőződésben vagyok, hogy ezen túlszűfolttságot csökkenteni semmilyen intézkedés egymagában nem képes, hanem a jól átfüggő intézkedések egész tömege van hivatva arra, hogy a kívánt célt eredményezze. A Jogtudományi Közlöny által felvetett ideák ennél fogva egytől-egyig igen megszívlelendők, különösen a komoly egyetemi stúdiumot, az előadások látogatásának megkövetelését és a jelölti gyakorlati időnek nem holmi tevékenységi kimutatásokkal való formai ellenőrzését, hanem olyatén megreformálását látom célravezetőnek, amelynél fogva az ügyvédjelöltek nemcsak az ügyvédi iroda minden irányú tevékenységéből nyernének alapos kóstolót, hanem kötelezőleg végigjárnák a bíróságoknál a fogalmazói és kezelői munkák iskoláit is.

Ad 3. Az ügyvédi kar bifurkációját helyeslem, sietek hozzátenni azonban, hogy amidőn ezt teszem, akkor magamat a fiatal ügyvédek közé sorozom. Nem azt a bifurkációt tartom keresztülviendőnek, amely bizonyos magasabb szellemi munkát igénylő tevékenységet, mint pl. a felsőbb bíróságok előtt való tárgyalást a fiatalság elől elzárni kíván, mert meggyőződésem, hogy az országot csakis a fiatalság ereje lesz képes ismét talpraállítani. Ellenben igenis helyénvalónak látom, ha azon ügyvédeknek, akik több évtizedet töltöttek el az ügyvédi pályán becsületes munkában, oly munkalehetőséget biztosítunk, ha már kellő nyugdíjat nem tudunk biztosítani számukra, amely munkalehetőség lehetővé teszi számunkra, hogy azon izgalmas hajszában, amely ma mindenütt és így az ügyvédi pályán is folyik, a megélhetésért való küzdelemben nyugodt munkálkodással szerezhessék meg maguknak a szükséges anyagiakat, oly munkálkodással, amelyekkel való megbízatásra évtizedes becsületes ügyvédi munkával eltöltött tevékenységük és megbízhatóságuk révén méltóknak bizonyultak.

Az ügyvédi közjegyzői intézmény megvalósítása tehát igenis minden pusztán címadományozásnál méltóbb és eredményesebb jutalmazása az ügyvédi munkának, e mellett ezzel nemcsak az idősebb kartársakon volna segítve, hanem a fiatalokon is, amely az idősebb kartársak munkaalkalmainak szaporodása révén saját munkaalkalmait is eredményesebben szaporíthatná.

A végrehajtató joga a zárgondnok ajánlására.

A 31,600/1931. I. M. számú rendelet intézkedik az ügyvédek csődtömeggondnoki, vagyonfelügyelői, ügygondnoki és zárgondnoki kirendelésének újabb módjáról.

A rendelet kiadását szükségessé és indokoltá tették egyrészt az ügyvédtársadalomnak komoly és égető bajai, másrészt az a tény, hogy a csődtömeggondnoki és vagyonfelügyelői kirendelések körül az elmúlt évtizedben tagadhatatlanul olyan jelenségek voltak tapasztalhatók, amelyek a kérdés rendezését indokolták.

Míg azonban a csődtömeggondnoki és vagyonfelügyelői kirendelések tekintetében a végrehajtó hatalomnak szabad keze volt, s így ezeket a rendelkezéseket úgy jogpolitikai, mint törvényes felhatalmazás révén megnyugvással veheti tudomásul az ügyvédi és jogászai társadalom, addig a zárgondnoki kirendelések tekintetében nem ez a helyzet. A rendelet e tekintetben homályos, illetőleg szembe helyezkedik az eddigi törvényes állapottal, holott annak megváltoztatására semminő törvényes felhatalmazás nem volt.

Az igazságügyminiszter hivatkozott rendeletének 7. §-a szerint: «... a zárgondnoki tisztséget a budapesti kir. törvényszéknél a szolgálati lajstromba, a többi törvényszéknél és valamennyi kir. járásbírósnál az alaplaajstromba felvett és a kirendelt bíróság területén lakó ügyvédekkel kell betölteni».

A rendelet tehát ezen szövegezés mellett azt a látszatot kelti, mintha a végrehajtási törvény 208. §-át implicite hatályon kívül akarná helyezni. A végrehajtási törvény 208. §-a szerint t. i. a telekkönyvi hatóság a haszonélvezetnek végrehajtási zár alá vételkor a végrehajtató ajánlatának figyelembevételével volt köteles a zárgondnokot kirendelni. A zárgondnok személyét illetően tehát a végrehajtatóknak döntő befolyása volt. E tekintetben így lényeges a különbség a csődtömeggondnoki és vagyonfelügyelői kirendelés és a zárgondnoki kinevezés között. Mert míg az előbbi kategóriába tartozó kirendelésekre az eddigi jogállapot szerint sem a hitelező, sem az adós semmiféle befolyást nem gyakorolhatott, addig jogrendszerünk szerint a zárgondnok személyének megválasztása tekintetében a végrehajtató ajánlása figyelembeveendő volt, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy a zárgondnok személyének kijelölése tényleg a hitelező jogkörébe került.

Nem tételezhető fel, hogy a 31,600/1931. I. M. sz. rendelet a végrehajtási jognak egy ilyen jelentős tételeit egy lényegileg más vonatkozású rendelettel hatályon kívül akarta volna helyezni. Ez annál kevésbé tételezhető fel, mert az igazságügyminiszter rendeletének bevezetésében a kapott felhatalmazásra utal, s a végrehajtási törvény tekintetében e törvény 260. §-át hívja fel, amely csak azt mondja, hogy: «Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bízatik meg».

A vht. 260. §-ában kapott felhatalmazással az igazságügyminiszter élt is, amidőn 1881-ben a 3333/1881. I. M. sz. végrehajtási rendeletét kiadta.

Ki van zárva azonban, hogy az idézett 160. §-nak olyan értelmezés legyen adható, amely szerint az igazságügyminiszter bármikor és a törvény bármely rendelkezése tekintetében tetszésszerűen rendelkezéseket tehetne, s különösen is kizárt az, hogy a felhatalmazás a törvény érdemi rendelkezésének módosításaira vagy éppen megváltoztatására vonatkoznék.

Ismételjük azonban, fel sem tételezhető, hogy az igazságügyminiszter rendeletében a vht. 208. §-át hatályon kívül kívánta volna helyezni. Sokkal közelebb fekszik az a gondolat, hogy az igazságügyminiszter előtt azok az esetek lebegtek, amidőn a hitelező a 208. §-ban adott jogával nem él s a végrehajtási zálogjog bekelezésével és a haszonélvezetnek végrehajtási zár alá vételével egyidejűleg zárgondnokot javaslatba nem hoz. Ha azonban az igazságügyminiszter előtt tényleg ez a gondolat lebegett, úgy feltétlenül szükséges, hogy ezt egy pótrendeletben világosan és félre nem érthető módon kifejezésre juttassa, mert ily gazdasági-

lag fontos kérdésben nem bízható a bírói gyakorlat esetleges ingadozására.

Ennek a kérdésnek más oldala is van. Eltekintve a külföldön elhelyezett záloglevelekkel kapcsolatos közhiteli szempontoktól, kétségtelen, hogy nemcsak a hitelezőnek, hanem a végrehajtást szenvedő adósnak is eminens érdeke, hogy a zárgondnok a hitelező feltétlen bizalmát élvezze. Éppen a mai időkben, amidőn az árverések számának csökkentése fontos gazdasági érdek, kell a hitelezőnek oly eszközt nyújtani, amely számára megnyugtató s végeredményben az adós számára sem hátrányos. A hitelező égisze melletti zárgondnokság a tapasztalat szerint alkalmas volt arra, hogy a hitelező követelését behajtsa s túlnyomórészt a zárlat feloldásával, a hitelező és adós közötti normális hitelviszonyt helyreállítsa.

Ezzel szemben oly zárgondnok kirendelése, aki — bár személy szerint lehet a legügyesebb, legmegbízhatóbb és tapasztaltabb is, de mégsem élvezzi a hitelezőnek személyes bizalmát — semmi esetre sem fog olyan harmónikus együttműködésre vezetni, amely a hitelezőt arra készítetné, hogy ne éljen minden jogával a rendelkezésre álló legnagyobb mértékben. Ilymódon tehát kitűnik, hogy a követelményeknek a törvényes állapot felel meg leginkább úgy a jogi, mint a gazdasági szempontból, aminthogy bizonyára ezek a gazdasági megfontolások vezették a törvényhozót a vht. 208. §-ának azon intézkedésére, amely az ingatlan haszonélvezetére vezetett zárlat esetén a hitelező javaslatát vette a zárgondnok személye tekintetében irányadónak.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemelvények a m. kir. Kúria Ügyvédi Tanácsának gyakorlatából.

— Tömegesen folyamatban levő fegyelmi ügyek büntetés kiszabásánál figyelembe nem vehetők. Igazolási kérelem elutasítása. Panaszlottnak a 4402/7/1929. sz. alatti határozat ellen beadott felfolyamodását azért kellett visszautasítani, mert az iratok mellett fekvő vétív tanúsága szerint panaszlottnak a 4402/4/1929. sz. alatti, az ügy tárgyalására határidőül 1929. évi december 17-ét kitűző határozata 1929. december 13-án lett gépirónője kezeihez kézbesítve, ő tehát a határidőről kellő időben értesült, arról tudomással bírt, ennek ellenére azonban meg nem jelent és így az ő mulasztása vétlennek nem mondható. Az F. 4402/5/1929. számú ítéletet pedig az elsőfokú bíróságnak itt is helytállónak elfogadott indokai alapján és a fellebbezés tartalmát tekintőleg azért is helyben kellett hagyni, mert ha a panaszlott által fellebbezésében felhozottak a valóságnak meg is felelnének, panaszlottnak módjában állott ezeket már az elsőbíróság előtt is érvényesíteni. Panaszos azonban ezt meg sem kísérelte. A vele szabályszerűen közölt feljelentésekre igazoló nyilatkozatot nem adott, a tárgyalásra szabályszerű idézés dacára meg sem jelent és semmiféle védekezést elő nem terjesztett. Az elsőfokú fegyelmi bíróság ítélete indokaiból azt a körülményt, hogy a felfüggesztést az is indokolja, hogy panaszlott ellen tömegesen van fegyelmi eljárás folyamatban, a kir. Kúria ügyvédi tanácsa, mint a jelen ügy elbírálásánál figyelembe nem vehetőt, mellőzi. (Üft. 245/930. sz.)

— Fegyelmi ügyben fellebbezést magánfél csak ügyvéd útján jelenthet be. Az 1874 : XXXIV. tc. 101. § utolsó bekezdése szerint magánfél a kamara ügyészét megillető jogokat és ezek között a fellebbezés jogát is csak szabályszerű meghatalmazással ellátott ügyvéd által ellenjegyzett beadványban gyakorolhatja. Tekintve, hogy panaszos a fellebbezés beadására szabályszerű meghatalmazással ellátott ügyvéd által ellenjegyzett fellebbezést be nem adott, az elsőbíróságnál saját maga által előszóval előterjesztett fellebbezést, mint a törvény előbb jelzett rendelkezésének meg nem felelőt, vissza kellett utasítani. (Üft. 33/1931. sz.)

— Fellebbezés ügyvédjelöltek elleni fegyelmi ügyekben. Az 1874 : XXXIV. tc. 108. §-a az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának ügyvédjelöltek elleni fegyelmi ügyekben hozott határozata ellen csak azon esetekben enged fellebbezést, ha a kiszabott büntetés a gyakorlati időnek a törvényszerűnél hosszabbra való kiterjesztésére vagy kitörlésre szól. Az 1913 : LIII. tc. 16. §-a értelmében az Ürts. 108. §-ban írt súlyosabb büntetések helyébe az új törvény 1. és 2. bekezdésében írt súlyosabb büntetések léptek. A fellebbezést tekintetében ezen újabb törvény 16. §-ának 3. bekezdése úgy rendelkezik, hogy az 1. és 2. bekezdésben írt súlyosabb vétségek ügyében hozott határozatok ellen van egyfokú fellebbe-

vitelnek helye. Ugyanezen újabb törvény 25. §-a szerint az Ürts. 108. §-ának csak azon rendelkezései veszítik hatályukat, amelyek az új törvénnyel ellentétben vannak, az Ürts. 108. §-ának szabályai azonban a fellebbezési jog mikénti gyakorlása tekintetében továbbra is alkalmazandók. Miért is a kir. ügyész fellebbezését, mint törvényben kizártat, visszautasítani kellett. (Üft. 399/1930. sz.)

— **Az ügyvéd által képviselt ellenfél elmakacsolása.** A Budapesti Ügyvédi Kamara fegyelmi bírósága panaszlott ügyvéd vétkességét megállapította azért, mert az ügyvéd által képviselt ellenfelet elmakacsolta. A kir. Kúria ügyvédi tanácsa Üft. 221/1931. sz. ítéletével panaszlottat felmentette, de az iratoknak a fennforogni látszó kisebb köteleességszegés elbírálása végett a kamara választmányához áttenni rendelte.

Az ítélet indokolása a következő:

Helyes az elsőfokú bíróságnak az az álláspontja, hogy az ügyvédnek kartársi kötelessége az ellenérdekű ügyvédet, ha az a saját ügyfele érdeke sérelme nélkül lehetséges, hivatásos kötelessége teljesítésében segíteni. Helyes az eljáró fegyelmi bíróságnak abbéli okfejtése is, hogy ebből a kötelességből kifolyóan panaszlottnak az ügy felhívásakor meg kellett volna győződnie arról, hogy az ellenfelet képviselő kartársa nincs-e a folyosón. Panaszlott azonban azzal védekezett, hogy a bíró a tárgyalás megkezdésével várni nem akart. Ez a védekezés megcáfolva nincsen; továbbá az az állítás sincs megcáfolva, hogy ügyfele a tárgyaláson jelen volt és így az ügyet nem szüneteltethette, neki tehát tárgyalnia kellett. Ilyképpen panaszlottnak a panasz tárgyává tett eljárásában a kartárs irányában köteles figyelem mellőzésének szándéka hiányzik. E nélkül pedig a fegyelmi vétség nem létesül. Ez alapon panaszlottat az ellene emelt és az Ürts. 68. § a) pontjába ütköző fegyelmi vétség vádjá és következményeinek terhe alul fel kellett menteni.

Tekintve azonban, hogy panaszlott — bár a kartárs iránti kötelesség megszegése iránti szándék nélkül — mégis elmulasztotta a folyosón meggyőződést szerezni arról, hogy az ellenfél érdekét képviselő kartársa nincs-e jelen, ami pedig annyival is inkább indokolt lett volna, mert utóbbinak megjelenés iránti szándéka már csak a tárgyalás folytatódólagos jellegéből legalább is valószínűnek látszott, ebben a mulasztásban az Ürts. 73. §-ában megírt kisebb köteleességszegés jelenségei látszanak fennforogni, melynek elbírálása végett az iratoknak ugyanezen törvényhely értelmében a kamara választmányához leendő áttételét elrendelni kellett.

Szemle.

— **A lillafüredi vándorgyűlés** válságos időben ül össze, hogy az ügyvédi kar válságos helyzete felett tanácskozzék. Nem árulunk el titkot, ha megírjuk, hogy az Országos Ügyvédszövetség vezetőségében erősen megosztottak a vélemények, alkalmas-e a mai idő a vándorgyűlés megtartására. A vezetőség a halasztás ellen foglalt állást. Több száz ügyvéd fog tehát a szép Lillafüreden összegyűlni. Szeretettel üdvözljük a kartársakat és kívánjuk, vajha Lillafüred fényes környezetében megtalálják azokat a csodaszereket, melyek a ma kétségbeesítő sötétségéből egy Lillafüredhez méltó fényes jövő felé vezetnének. Nem képzelhető el nagyobb ellentét, mint a vergődő, ezer sebből vérző ügyvédség és a lillafüredi tündérpalotának pazar pompája és fénye. Kívánjuk, hogy Lillafüred ne csak az ügyvédi kar ragyogó multjának viszfénye, hanem a kar fényes jövőjének szimbóluma legyen.

— **«Ügyvédi Közlöny».** A háború utáni súlyos viszonyok a *Jogtudományi Közlöny* terjedelmét a felére csökkentették. A kisebb terjedelmű lap, nem tudta felölelni a nagy és folyton növekvő anyagot. Ezért elhatároztuk, hogy 1931. október 1-től kezdve a *Jogtudományi Közlöny*, úgy mint 1919. előtt, hetenként fog megjelenni. Döntő befolyással volt elhatározásunkra, hogy az ügyvédkérdés megoldása elkerülhetetlenül sürgőssé vált. Lapunk eddig is nagy szeretettel foglalkozott az ügyvédkérdés számtalan részleteivel. A jövőben fokozott figyelemmel fogjuk kísérni az eseményeket. E célból október 1-től kezdve minden számunk mellékleteként az *Ügyvédi Közlönyt* fogjuk hozni. Az *Ügyvédi Közlöny* szerkesztését külön szerkesztőbizottság vállalta, melynek elnöke dr. Kövess Béla, tagjai: dr. Erdély Sándor,

dr. Gerlőczy Endre, dr. Kovácsy Dénes, dr. Ribáry Géza, dr. Teller Miksa.

— **Van-e moratórium?** A pénzügyintézetek pénztárainak zárva tartását elrendelő 1931. július 14-i rendelet óta az ú. n. szükségrendeleteknek igen tekintélyes száma látott napvilágot. Ügynevezett szükségrendeletekről beszélünk, mert alkotmányunk a szükségrendeletek fogalmát nem ismeri, hanem csak a szükség indokolta rendeleteket. Ezek a rendeletek, intézkedéseiknek sokféleségét illetően, ha rossz emlékeket kívánnánk felidézni, a háborús intézkedésekre, a béke világában pedig erősen emlékeztetnek a minden évi költségvetési törvényre, ahol a legkülönbözőbb anyagi és alaki jogi, magán- és büntetőjogi rendelkezések békés egyetértésben vannak egymás mellett. Nem csoda, hogy a rendelkezések nagy tömege gyors egymásutánja és kaleidoszkópszerű változatossága a jogismerő és laikus közönségben bizonyos alapfogalmakat, illetőleg kételyeket érelt meg, melyek egyikének eloszlatására e sorok rendelkezve vannak. A rendeletek sehol nem beszélnek *moratóriumról*, mégis erősen tartja magát a hit, hogy a bankszűnnapokkal kapcsolatban a kormány moratóriumot kívánt dekretálni és azt a későbbi rendeletek is érvényben tartották. A 4100/1931. M. E. sz. rendelet 2. § 3. bekezdése szerint a lejáratkor való nemteljesítés esetére bármilyen módon megállapított jogkövetkezmények nem állanak be, ha a szolgáltatást az adós a jelen rendelet miatt nem teljesítette. Az óvási határidők ki vannak terjesztve, ebből is a moratóriumra véltek általában következtetni. Igazságügyi kormányzatunk a 4100/1931. sz. rendelet megjelenését követő napon a 27,824/1931. I. M. sz. rendelettel (2. §) már állást foglalt, amikor a jogkövetkezmények alóli mentességet az árverési stádiumra és a szoros zárszámlára korlátozta az esetre, ha a végrehajtást szenvedő hitelt érdemlően kimutatja, hogy a tartozását azért nem tudja megfizetni, mert a 4100/1931. M. E. sz. rendeletben felsorolt korlátozások miatt a tartozásának teljesítésére szükséges pénzt a pénzügyintézet szemben fennálló követeléséből meg nem szerezhette. Az 1931. évi XXVI. tc.-ben nyert felhatalmazás alapján kiadott 4550/1931. M. E. rendelet mindkét most említett rendeletet hatályon kívül helyezte, úgyhogy a belföldi *pengőkövetelések* érvényesítése tekintetében semmiféle korlátozások immár nem állanak fenn. Evvel szemben a 4550/1931. sz. rendelet, valamint az ezt megelőző 4500/1931. M. E. sz. rendelet a külfölddel való fizetési forgalom ellenőrzése és szabályozása tárgyában (ú. n. devizarendelet) a *külföldi hitelezők pengőköveteléseinek*, valamint a bel- és külföldi hitelezők *külföldi értékre* szóló követeléseinek perelhetősége és végrehajthatósága tekintetében meglehetősen bizonytalan jogi helyzetet teremtett. A devizarendelet (1. § c) pont) megtiltja a pengő befizetését, jóváírását vagy átutalását külföldön lakó személy vagy külföldi cég javára. A 4550/1931. sz. rendelet (4. §) pedig kimondja, hogy külföldi fizetési eszközben fizetéseket csak a Magyar Nemzeti Bank útján vagy hozzájárulásával szabad teljesíteni; a Magyar Nemzeti Bank ilyen fizetésekre halasztást adhat és ha az adós ezen rendelkezések folytán fizetési kötelezettségének eleget nem tehetne, nem esik késedelembe abból az okból, mert kötelezettségét a Magyar Nemzeti Bank által adott halasztás tartama alatt nem teljesíti. És tovább (5. §): ha az adós kimutatja, hogy a követelését a 4500/1931. sz. rendeletben foglalt tilalom folytán nem teljesítheti vagy a teljesítést a Magyar Nemzeti Bank elhalasztotta, a pert fel kell függeszteni, végrehajtást, árverést elrendelni és foganatosítani nem szabad és a követelés nemteljesítése alapján kereskedővel vagy kereskedelmi társasággal szemben a fizetések megszüntetését a csődnyitás vagy a kényszerfelszámolás elrendelése szempontjából megállapítani nem lehet. Mi ez látszólag, ha nem egyéb, mint *moratórium*? Kétségen kívül áll, hogy a fenti rendelkezések erősen emlékeztetnek a moratóriumra, és tény, hogy a moratórium ki fogást adósi oldalról érvényesítették is; bírósági döntések az idő rövidsége okából még nem keletkeztek. Nem kell bővebben indokolnunk, mennyire károsan hatnak az ilyen esetek különösen a külföldön és alkalmasak azt a kitűnő hatást, melyet pénzügyi válságunk megoldása, a bankzárlat feloldása, az aranypengőnek megteremtése és a pénzügyi szindikátusnak megalakítása mindenfelé kíváltott, lerontani. Országunk a legfontosabb nyersanyagok és fontos fél- és késztermények tekintetében bevitelre van utalva és állandó adósi viszonyban van a külfölddel: a moratóriumnak csupán a gondolata is a külföldön végzetes következményeket jelentene a hazai ipar és kereskedelem szempontjából. Mert hogy nincs moratórium és hogy illetékes helyen ilyenre nem is gondoltak, az teljesen tisztán áll. A devizarendelet

1. §-a tilalmazza a pengő befizetését a külföldiek javára, ez kizárólag banktechnikai rendszabály. Pengő fizetése a külföldiek részére meg van engedve, csupán a kivitele esik korlátozás alá. A 4550/1931. sz. rendelet szerint külföldi fizetési eszközökben fizetéseket csak a Magyar Nemzeti Bank hozzájárulásával szabad teljesíteni. Ezzel szemben a K. T. 326. §-a kimondja, hogy ha a szerződés oly pénznemről szól, mely a teljesítés helyén forgalomban nincsen, a fizetés a teljesítés helyén a lejárat napján jegyzett árfolyam szerint országos pénznemben történik. Ugyanez áll az általános magánjogra. A jelenleg érvényes jogot kodifikáló Magánjogi Törvénykönyv Tervezete 1106. §-ában megállapítja, hogy a külföldi pénzürtékben meghatározott pénztartozást, ha a fizetés helye belföldön van, belföldi pénzürtékben lehet fizetni. Kivételt csak az az eset képez, mikor ennek ellenkezője — természetben, valóságban vagy más hasonló kifejezéssel — ki van kötve. Ily esetben a hitelező belátására van bízva a teljesítést pengőben elfogadni. Bizonyára el fogja fogadni, hisz *aranypengőt* kell kapnia és az aranypengő kizár minden valutáris veszedelemet. Tehát — *nincs moratórium*. Azonban a moratóriumnak a gondolata maga veszélyt jelent, árt a közhitelnek. Igazságügyi kormányzatunk hiteles interpretációjára van ismét szükség, magyarázó rendeletére a kételyek eloszlatására és a kedélyek megnyugtatóra érdekében.

Dr. Links Jenő.

— **A közigazgatási bíróság jogegységi megállapodásai.** A közigazgatási bíróság az 1930. év folyamán nem kevesebb, mint 33, az 1931. folyamán eddig 12 jogegységi megállapodást létesített, melyeket lapunk döntvénytári részében egész terjedelemben közöltünk. A mindennapi jogi forgalmi élet, különösen pedig az ügyvédi gyakorlat szempontjából a legfontosabbak a következők:

A *szegénység* alapuló illetékmentesség a beadványon bélyegjegyekkel lerovandó mindennemű illetékekre is kiterjed (110. és 133. sorsz.), a szegénységi jog alapján perlő fél által kiállított ügyvédi meghatalmazás illetékmentes (121. sorsz.), a *kereskedelmi levél illetékmentességét* nem szünteti meg, ha a levélen az aláírást tanuk előttemezik vagy közjegyző hitelesíti és az illetékmentesség kiterjed a saját üzlet körében levél alakjában kiállított kezességi nyilatkozatra is (125. és 126. sorsz.), a *fellebbezési tárgyaláson történt keresetlezárlás* esetén az ítéleti illetéket az elsőbírósági ítélet után lezárlított érték után kell leróni (140. sorsz.), a *fellebbezési eljárás során* benyújtott beadványok és jegyzőkönyvek illetéke a fellebbezési eljárás értéke után jár (160. sorsz.), *váltóbiztosítéki okiratoknál*, ha abban folyószámla, áru, óvadék vagy egyéb hitelezésen alapuló tartozás biztosítása is foglaltatik, a kedvezményes illetékezés nem alkalmazható, ellenben váltókötelezettségnek köztörvényi úton való érvényesíthetőségének kikötése, avagy járulékos kötelezettségek kikötésének biztosítása a kedvezményes illetékezés elvesztését nem vonja maga után. Mindezen határozatokban olyan jogelvek jutnak kifejezésre, melyeknek az alsóbb pénzügyi hatóságok által való alkalmazását hosszú időn keresztül a jogkereső közönség hasztalanul sürgette, bár a közigazgatási bíróság egyes tanácsai már előzőleg is a fentiekben kifejezésre jutó álláspontot foglalták el. A 150. sorsz. jogegységi megállapodás ellenben, melyben kimondatik, hogy *leletet okiratok másolata alapján* is lehet felvenni vagy illetéket kiszabni, ha a másolaton nincs adat arra, hogy az eredeti okirat bemutatott vagy az illeték lerovatott, nagymértékben aggályos, mert a bemutatás vagy a bélyeglerovás beigazolása esetén csak mulasztás forog fenn, mely esetben legföljebb egy enyhe bírságolásnak lehet helye. A 155. sorsz. jogegységi megállapodás kimondja, hogy *váltó alapján zálogjog előjegyzése esetén* a váltón lerótt illetéket 1 %-ra kell kiegészíteni, holott voltak döntések, melyek szerint mint minden egyéb zálogjogot alapító okirat után csupán 0.5 % illeték rovandó le. A hosszas indokolásból azt véljük megállapíthatónak, hogy a vonatkozó 68,200/927. sz. p. ü. rendeletből nyilván elnézésből az említett rendelkezésnek a váltókra való kiterjesztése elmaradt, mert arra nehéz logikai indokolást találni, hogy miért legyen zálogjogi biztosíték szerzése váltóknál 1 %, egyéb okiratoknál 0.5 % illetékhez kötve. Nagyon kevésbé meggyőző a 158. sz. határozat indokolása is. Ezen határozat szerint abban az esetben, ha a felek az *ingatlanra vonatkozó vételi joggal (optio)* nem élnek, az ingatlan vagyonátruházási illeték helyett az ingó vétel utáni okirati (jelenleg 2 %) illeték jár. Az 1920 : XXXIV. tc. 102. §-a értelmében t. i. ez esetben csupán fokozatos okirati illeték követelhető, nem mondja meg azonban a törvény, hogy I., II. vagy III. fokozat szerint, minthogy a fogantatba nem ment jogügyleteknél általában illetéktörlesztésnek van helye, nézetünk sze-

rint a törvény szellemének az a magyarázat felelt volna meg, hogy elsőfokozatú illeték alkalmazandó; ezzel ellentétben a határozat főindokul azt hozza fel, hogy az egyébként teljesen hatályon kívül helyezett 1918 : XI. tc. 61. §-a értelmében a fennforgó esetben az ingók vételére megszabott illeték jár. Az ingatlanok amúgyis csekély forgalma és a földbirtok mai eloszlásánál nagyon is kívánatos parcellázási folyamat ezáltal lényegesen meg van nehezítve.

— **A Te. 91. §-a folytán végrehajthatatlan ítélet.** Az 1930. évi XXXIV. tc. 91. §-a értelmében 25 pengőt meg nem haladó követelés erejéig jelzálogjogot bejegyezni nem lehet. Ez a rendelkezés a «takarékoság» szempontján kívül talán azon a megfontoláson is sarkallik, hogy ahol biztosítékot nyújtó ingatlan van, ott a közadók módjára eszközözlendő ingóvégrehajtás is eredménnyel kecsegtet 25 pengő tőke és járulékaik erejéig. Mindemellett ez a rendelkezés szociális nézőszögből nagyon kárhóztatandó, mert a kisemberek kisösszegű, de rájuknézve nagyérdékű követeléseinek behajtását nehezíti meg adott esetben; de ha már a «magasabb takarékosági» okokból fenn kell ezen rendelkezésnek maradnia, némileg módosításra szorul, mert olyan esetben, amikor csakis ingatlanra vezethető végrehajtás terhével kötelezhető alperes 25 pengő tőke és járulékait meg nem haladó összeg fizetésére, az ítélet végrehajthatatlan. Egy földműves napszámosnak mindössze 20 pengő követelése volt az örökhagyótól, akiről az örökre csakis ingatlan hárult s amely örökös tehát csakis az ingatlannal, mint hagyatékkal, felelős. Felperes megnyerte a pert, de mert az ítélet alapján csakis a hagyatékra, tehát csakis ingatlanra vezethetne végrehajtást, az ítélet végrehajthatatlan; noha alperes vagyonos kisgazda, akinek sok értékes ingósága is van. A földműves napszámos 20 pengő követelése ránézve sokkal nagyobb érdek, mint a telekkönyvi bekebelezés kizártságával elérhető megtakarítás az államra nézve; de a megtakarítás is megmaradhat, csupán kivételt kell létesíteni a Te. 91. §-ában írt rendelkezés alól arra az esetre, ha csakis ingatlanra vezethető végrehajtás, továbbá arra is, ha az ingóvégrehajtás a jegyzőkönyvvel igazoltan nemleges eredménnyel járt.

Dr. Geszner Márton.

— **Ügyvédi díj átértékelése.** Az 1928 : XII. tc. alkalmazása folyamán kifejlődött bírói gyakorlat az ügyvédi munkadíj tekintetében az ennek összegét megszabó bírói ítéletet vagy egyéb bírói határozatot tekinti annak a jogi ténynek, amely a kifejtett ügyvédi munka díjazásaként járó összeget meghatározza. Ennek megfelelően az 1928 : XII. tc. 1. §-a értelmében azok az ügyvédi munkadíj-követelések, amelyek jogerős bírói határozatokban megállapítva, ha e megállapítás koronaértékben történt, átértékelés alá esnek.

— **«Szakügyvédi» intézmény Németországban.** A német ügyvédség számolni kíván azzal a tagadhatatlan jelenséggel, hogy egy ügyvéd sem rendelkezhetik a sokszorosan megnövekedett és úgyszólván áttekinthetetlen joganyag minden részében egyforma felkészültséggel. A gyakorlati élet már rég kitermelte az ügyvédségen belül is a specialistákat, miként a specializálódás jelenségei egyéb szakmákban már régen hivatalos elismerésre találtak. Ennek a tényleges helyzetnek a német ügyvédség megadta most az intézményes jelleget és szabályozta a «specialista (Fachanwalt)» minősítés elnyerésének feltételeit. Az e kérdés szabályozására alakult *állandó bizottság* első feladata volt ama egyes *önálló jogterületek* kijelölése, melynek valamely ügyvéd, a később ismertetendő feltételek mellett, specialistája lehet. Ezideig hét ily önálló szakot ismert el a bizottság:

1. adójog, 2. szerzői és kiadói jog, 3. iparjog, 4. közigazgatási jog, 5. külföldi jog, 6. munkajog, 7. társadalombiztosítási jog. A fenti jogterületek szakügyvédi minősítésének előfeltétele ötévi kamarai bejegyzés (mely kivételes esetekben három esztendőre csökkenthető) és ezen gyakorlati idő igazolásán felül szükséges még az ügyvédi kamara választmányának hozzájárulása. Ez utóbbi akkor tagadható meg, ha a választmányának komoly kétsége van abban a tekintetben, hogy a folyamodó rendelkezik-e azzal a speciális képességgel, amely az illető szakügyvédséghez megkívánatik. Visszautasítás esetén újabb kérelem csak egy év eltelté után nyújtható be. Aki mindezen feltételeknek megfelelően, a szakügyvédi minősítést elnyerte, az foglalkozásának megjelölésénél feltüntetheti a szakmát, amelynek specialistája. Egyébként azonban ezt a minősítést sem szabad más úton nyilvánosságra hozni, mint ahogy ily közlések az ügyvédi karban általában szokásosak. A szakmákat nem szabad halmozni, tehát nem kérheti senki, hogy több szak-

terület specialistájának minőségét nyerje, mégis kivételt képezhet az állandó bizottság akként, hogy két rokonszakmát egybekapcsol. Ezen igen üdvös intézmény nem keltett oly széles körben visszhangot, miként várni lehetett volna. A Deutsches Anwaltsblatt havonként megjelenő minden számában közöl egy ú. n. «*Fach-anwaltsliste*»-t, melyen azonban átlag csupán mintegy 15 névvel találkozunk, ami Németország ügyvédségének méretei mellett elenyésző számnak mondható. Mégis követendő példát látunk ebben az intézményben, mert a nagyközönségnek megkönnyíti jogképviselőjének helyes megválasztását és lehetővé teszi, hogy az ügyfél azt az ügyvédet keresse fel, aki általános képességein felül valamely kérdésben speciális elméleti és gyakorlati tudással rendelkezik.

Dr. Kelemen Sándor.

— **The father of the English Bar**, az angol bár atyja, *Sir Edward Clarke* barrister ez év tavaszán 50 évi ügyvédi gyakorlat után 90 éves korában meghalt. Nagy volt mint ember és mint jogász. Kiváló ügyvédkedési képességei éppúgy, mint rettenthetetlen bátorsága és fenkölt gondolkodása révén elért forenzikus eredményei úgy a bárban, mint a közélet terén, kiváltották kartársainál a nagyrabecsülést és a bámulatot. Midőn az ügyvédkedéstől 1914. évben visszavonult, a bírák és a barristerek a Lincoln's Inn Hallban bankettet rendeztek a tiszteletére, amelyen *Lord Haldane*, az akkori lordkancellár felszólalásában a többi közt azt mondotta: «... ő ama nagy hivatásnak, melyhez tartozott, legszebb hagyományait képviselte; ő ügyfeleért soha kevesebb erővel nem harcolt, mintha önmagáért küzdött volna; mindig skrupulózus, mindig igazságos volt; ő mindig kívánta a jogot diadalra juttatni; sok emlékezetes alkalommal azok mellett állott, kik ügyfelei voltak és ilyenkor mindig tanuságot tett azon kvalitásairól, amelyeket e Hallban tisztelünk és nagyrabecsülünk.»

Nem lévén oly szerencsés körülmények közt, hogy valamelyik Innbe való felvételhez a többi közt szükséges általános műveltséget valamelyik egyetemen megszerezhesse, a City-ben levő esti tanfolyamokon iparkodott azt megszerezni. Az ily módon megszerzett műveltség és képzettség képessé tette őt, hogy a Lincoln's Inn által kitűzött pályázaton, mely véletlenül s igen érdekes körülmények közt jutott tudomására, részt vegyen és díjat is nyert. Ezt követően felvételt a Lincoln's Innbe mint jogtanuló, melynek később éveken keresztül *senior bencher*-je (választmányi tag) volt. Hosszabb időn át az alsóház tagja volt és itt, valamint a bárban kifejtett tevékenysége folytán *Solicitor-General*-nek neveztetett ki, mely magas igazságügyi állást éveken át viselte. Ez állásról csak akkor mondott le, amikor úgy az *Attorney-General*-nek, mint a *Solicitor-General*-nek megtiltatott a privát praxis. Lemondásának oka nem anyagi érdek volt, mert hisz mindkét magas igazságügyi állás nagy fizetéssel és évenként nagy összegre rúgó ügyvédi díjakkal jár, hanem az volt az oka, hogy ezen rendelkezés elszakítja őt kartársaitól s általában káros az illető barristerre, ha kormányváltozás folytán hivatalától megválnak s ismét gyakorlatot kezd. E lemondása azonban nem csökkentette pártvezérének iránta való nagyrabecsülését és *Lord Salisbury* a hamarosan bekövetkezőt üresedés folytán megkínálta őt a *Master of the Rolls* (egy magas bírói) állással. Azonban ezt sem fogadta el, mert meg kellett volna válnia az ügyvédségtől, amely hivatást annyira szerette. Érdekes, hogy egy gyorsírási rendszert is alkotott, amelyet a tárgyalásokon jegyzetek készítésére használt fel és amellyel ma is némely törvényszéki tudósító jegyzi a tárgyalást.

Dr. Admeto Géza.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Budapesti ügyvéd, 32 éves, izraelita, mindenre kiterjedő alapos praxissal vidéki iroda vezetését vállalná. Levelek «Vidéki elhelyezkedés» jellegre Erdős hirdetőbe, Budapest, VI., Teréz-körút 35. kéretnek.

423

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

A CSŐDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 2 pengő 60 fillér

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930: XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György

a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula

büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felolós szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Felolós kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.

(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Mendelényi László kir. kúriai bíró: Az ügyvédi kar bifurkációja. — Dr. Bátor Viktor budapesti ügyvéd: Az aranypengő és a pengőérték valuta helyzete. — Dr. Grün Bertalan budapesti ügyvéd: Varrógép nem foglalkoztató le. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 1. sz. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár XXIII. 4.

Értesítés!

1931. október 3-tól kezdve a **Jogtudományi Közlöny** a **Döntvénytárral**, az **Ügyvédi Közlöny** c. melléklettel kibővítvé hetenként jelenik meg.

Előfizetési ára — ugyancsak október 1-től kezdődőleg — negyedévre 6 pengő lesz.

A kiadóhivatal.

Az ügyvédi kar bifurkációja.

A Jogtudományi Közlöny szerkesztősége által az ügyvédi túlsúlyfóltóság problémájával kapcsolatban a legnagyobb mértékben időszzerűen fölvetett három kérdés közül csak ez egyikhez, nevezetesen ahhoz kívánok hozzászólni, hogy helyes volna-e az ügyvédi kar bifurkációja, s ha igen, mily alapon és formában.

Azért csak ehhez, mert az eddig beérkezett vélemények főleg a numerus clausus kérdésével foglalkoztak s a bifurkáció kérdését vagy teljesen figyelmen kívül hagyták vagy csak mellékesen érintették, másodsor, mert úgy látom, hogy a bifurkáció kérdése nem annyira vörös posztó, mint a numerus clausus, s így nyugodtabb megvitatást enged, s végül, mert bármilyen legyen is az eredménye a numerus clausus körül lefolyó vitának és küzdelemnek, a trifurkáció kérdését mindenesetre külön is el kell még dönteni, sőt a bifurkáció megvalósítása fölöslegessé teszi a numerus clausust.

Miben áll a bifurkáció lényege? Abban, hogy az ügyvédeknek legalább két kategóriája (mert, mint látni fogjuk, van trifurkáció is) alkottassék meg; az egyik, amely vagy csak a perek előkészítését, a felekkel való közvetlen érintkezést vagy az alsófokú bíróságok előtt való tárgyalást is végezné, a másik pedig, amely vagy általában a bíróságok vagy pedig csak a felsőbb bíróságok előtt való tárgyalásokat (plaidoyes) látná el.

A kettéválasztás a gondolatának jogosultságát a legalaposabban és bölcseseti mélységgel boldogult Pollák Illés bizonyította be az ügyvédi rendtartásról dr. Plósz Sándor megbízásából 1906-ban készített s a bifurkáció alapján álló tervezetének indokolásában.

I. Pollák Illés érvelése a bifurkáció mellett.

Nem csupán feladatom megkönnyítése céljából, de azért is, hogy a magyar ügyvédség e lánglelkű apostolának emléke előtt meghódoljak, idézem ez indokolásnak néhány kiemelkedő mondatát:

«Nem lehet szemet húnyni az előtt, hogy a jogvédői intézménynek erkölcsi állása lényegesen, sőt szervesen összefügg a vagyoni helyzetével, és ha ez alászállt, magával ragadta amaszt.»

«Amikor valamely foglalkozási ág megélésének feltételeit kutatjuk, a kereset és kínálat közti dinamikus törvényre kell visszanyúlnunk. Az ügyvédség száma és a feldolgozandó ügyek közötti átlagos arányszám adja meg az ügyvédség mibenlétének átlagát. Mihelyt az agendák kevesbednek, de a létszám megmarad, a mibenléti átlag alászáll.» «Ma az agendák elsorvadnak, holott a létszám felduzzad.»

«A sok agenda és kevés ügyvéd rendtartása nem maradhat meg a kevés agenda és a soknál is több ügyvéd rendtartásának.»

«Az ügyvédség szervezetében fenntartani egy szervezeti alakzatot, amelynek gyarapodási előfeltételei teljességgel hiányoznak, nem liberalizmus többé, ... hanem csökönyös ragaszkodás a jómódhoz, mikor már elszegényedtünk.» «Beáll egy kor, amikor vagy az előkelőségből kell tetemesen engednünk, vagy a szabad ügyvédség falsumát kell észrevennünk», «az előkelőségi szabályok és a szabad megélési doktrínák között áthidalhatatlan űr van.»

«A mai szervezetben nincsen meg a lehetősége annak, hogy az ügyvédség megélhessen és tekintély és becsülés dolgában a bíróságokkal, ami elengedhetetlenül szükséges, lépést tartson.»

«Az ügyvédségnek, hogy hivatását, mint a jogszolgáltatásnak egyik tényezője és a jogállam fejlesztője, kellőképpen betöltse, a megélésnek egy magasabb minimumára van tehát szüksége, de az erkölcsi presztízisének egy olyan mennyiségére is, mely nélkül a hivatás nem gyakorolható.» «Ezt a kettős szükségletet intézményes eszközökkel mesterségesen is meg lehet teremteni. Az emberi természet mélyeiből fakadó törvény, hogy a tekintélyt adományozni vagy intézmény-szerűen valamely fokhoz hozzákötöni lehet.»

«Amit a Tervezet ezzel a tagolással (t. i. alsó- és felsőbbbíróági ügyvédek) elérni vél, az két nagy vívmány. Az egyik anyagi, a másik sokszorososan erkölcsi.»

«Fiatal és idősebb ügyvéd között a kor teremtette meg elsősorban a maga bifurkációját; megtoldja ezt a tapasztalat, mint szintén a kornak gyümölcse és kihatása, és megtoldja a szerzett érdem, tudás és hír, amik végeredményben ugyancsak az idő kihatásai.»

«A Tervezet szerinti kettéosztás véget vet annak a fogyatékos nivellálásnak, mely mindent az egyénre bízván, tulajdonképpen csak az erőszakot, a reklámozást és az alantas tehetségeket emeli felszínre, de amelyben a kar, mint olyan, ellaposodik, ha el nem süpped. Ebben az egyenlőségnek nevezett általános ellaposodásban a karnak nem lehet tekintélye sem befelé, sem annál kevésbé kifelé. Befelé a fiatal ügyvédtől az oklevél megszerzésével kiveszték a magasabbra serkentő okok. Ha maga előtt szervezett pályamelegedést nem lát, de szemközt találja magát egyszerre minden elérhetővel, és ha bírja, azonnal megkeritheti, jól lehet tapasztalatok, érett tudás és leszűrt bölcsesség nélkül, ami megkerithető az életben: nem-e természetes, hogy akkor ezek a nagy kellékek szemében semmivé törpülnek és értékük és becsük elvész és nem-e kell, hogy akkor útból félrelökje az öregebb mesterek becsülését, az ideálok keresését és egy magasabbrendű élet szeretetét? Holott ha az élet előtte csak ciklusokban válik hozzáférhetővé, amelyeket idő és tisztességes élet nyit meg, meg fogja becsülni önmagát és azt, ami előtte közvetlenül feltáru...»

«A mellett pedig, hogy a tervezett tagolás, mint intézmény, tekintélyt, lendületet és új ambíciót visz az ügyvédségbe: a bíróságokkal szemben is emelkedik az értéke. Minden fokozás magában hordja a felsőbb fokok nagyobb megbecsülését, de ez a becsülés mindamellett az alsó fokon kezdődik. Ami magasabb fokra fejlődhetik, az már lépés ehhez a magasabb fokhoz, és mint ilyen, önmaga emelkedés. Ami ellenben az első peretől az utolsóig ugyanazon a síkon mozog, az, mint emelkedni nem bír, az emberi becsülés skáláján megszűnt számítani. Attól eltekintve, hogy a fiatal bíró és az öreg ügyvéd közti ellentétek megszűnnek, az alsóbíró a hozzá utalt fiatal ügyvédben a vele együtt előremenő pályatársat fogja tisztelni, viszont a magasabb fórumokon a bíró a felső ügyvédben az ellenőrzött múltú és nagyobb erkölcsi javakkal bíró pályatársat fogja megbecsülni. Ha továbbá az előbb úgy láttuk, hogy a fiatal bíró és öreg ügyvéd közt mindig lappang valamely viszály magva, ez a lappangó ellentét annál veszedelmesebb, ha fiatal ügyvéd akarja jogra kitanítani a Kúria bíráit.» «Amit pedig a tagolásnak a kihatásairól befelé kifejtettünk, az fokozottabb mértékben áll a közönségre való kihatásaiban.»

«A megélés szempontjából a kettéosztás az ügyek kontingentálását jelenti. Ha ez a kontingentálás nem is egyenletes felosztás, két nagy csoportnak megteremtése minden bizonnyal azonos a megélés kilátásainak 50 %-os felemelésével és jelenti a mellett azt, hogy a felsőbbbíróági teendők a legagilisabb és az élet küzdelmeiben legfürgőbb elemek versengéséből kivétel, az öregebb ügyvédeknek a megélés nagy háborúságában jóval több esélyt biztosít az eddigénél. Igen nagy dolog az is, hogy egyes nagy irodák az ügyek egy nagy részét másokkal megosztani kénytelenek lesznek és egyenesen kézen fekszik, hogy a tervezett ketté-

osztás az egyes csoportokra azonnal megteremti azt a megkönnyebbülést, melyet a numerus clausus még csak idők múltán hozhatna. Csak az átmenet áldozata volna az a veszteség, melyet a most működők azáltal elszenvednének, hogy a kettéválásban ügyeik egy részéről lemondani kényszerülnek. Ezt a veszteséget ki egyenlíti azonban a másik oldalról felszabaduló ügyek mennyisége. Amit az alsóbírói ügyvédségben maradók a felsőbírói ügyvédek átengednek, azt búsán megfizeti az, mit a felsőbb fokra lépők kezeikből kiadnak.

«Az élet régen megtette a maga megkülönböztetéseit, mielőtt a Tervezet nekik szankciót adna. Már eddig is sok ügyvéd nem vállalt járásbírói és alsóbb hatósági ügyet; ha vállalja is, alig viszi oda a maga élemedett korát és nagyobb tekintélyét a sommás bíró elé, akivel szemben szinte anakronizmust képvisel a maga tudásával és higgadt emberségével. Előkelőbb ügyvéd csak nagy ritkán és akkor is vonakodva fog végrehajtási cselekményt foganatosítani.» «Ha ezeket a kétségtelenül létező fejleményeket törvényesítjük, csak látszólag teremtettünk újra, valójában a fejlődés tényeit lestük meg és igyekeztünk megrögzíteni egy szebb és magasabb jövő reményében.»

Pollák Illés tervezete fölött nagy vita indult meg, a hozzászólók (Wolf Vilmos, Hlatky Endre, König Vilmos, Pap József, Messinger Simon, Láncai Jenő) nagyjából ellenezték a bifurkációt. A szerző az országos ügyvédi gyűlésnek 1907. évi október 8-án tartott utolsó ülésén még egyszer szólásra emelkedett tervezete védelmében, mondván:

«Ismerem az emberi gondolkodást s tudom, hogy majdnem mindnyájan ellenesei Tervezetemnek, de ez nem csoda, hisz nem ismerik. Azonban ha már eltemetik, 25 évre eltemetik az egész kart és gátat nyitnak a mai szabad vagy helyesebben féktelen ügyvédségnek (Zúgó éljenzés.) és rossz tudat fogja gyötörni lelkiismeretüket. A bifurkációval eddig senki sem foglalkozott, a numerus clausus 20 évig volt idejük foglalkozni. A bifurkáció pedig nem oly szép asszony, akibe az első pillanatban bele lehetne szeretni, a szerelem csak hosszas tanulmányozás után lehetséges.» (Nagy tetszés.) «Szívére kötöm az ügyvédi karnak, hogy tanulmányozzák jól át a kérdést. Az ügyvédség nem mondhat le az előkelőségről; ha le kell erről mondania, úgy inkább ne is legyünk ügyvédek. Az előkelőséget csak az olyan intézmény adhatja meg, amelyik nem sik területen, hanem emelkedő vonalon halad, az előkelőség pedig a nemzet érdeke. Tervezetem különben is feleslegessé teszi a numerus clausust.»

Az ügyvédgyűlés azonban nagy szótöbbséggel elvetette Pollák Illés javaslatát.

Rosszul tette, mert Pollák Illésnek prófétai jóslata, ma szinte pontosan az általa megjövendölt negyedszázad múltán, valóra vált. Akkor 1500 budapesti ügyvéd volt, ma több mint kétszerannyi s hasonlíthatatlanul jobban szűkölködik most úgy erkölcsi, mint anyagi javakban, sőt szinte a végső katasztrófa szélén áll.

Egészen kétségtelen, hogy ha 1906-ban akár a numerus clausust, akár a bifurkációt megalkották volna, ma az ügyvédség helyzete sokkal kedvezőbb lenne. De az ilyen reformokat rendszerint az átmenet nehézségei, a szerzett jogok szempontja gáncsolja el. Pedig igaz van dr. Kelemen Frigyes Ottó budapesti ügyvédnek — aki a budapesti ügyvédi kamara 1927. évi április 24-én megtartott közgyűlésén a numerus clausus behozatala mellett tett indítványt — abban, hogy «szerzett jogok nem sértenek meg, mert azt nem tartom oly katasztrófálisnak, hogy az, aki jelenleg jogász vagy ügyvédjelölt, később fog csak az ügyvédi karba felvételt vagy pedig kénytelen vidéken elhelyezkedni. Aki hadikölcsönbe vagy záloglevelekbe fektette vagyonát és ma öregember, sokkalta többet veszített, mint az, aki néhány évvel később kerül be az ügyvédi karba».

Természetesen ma már nem volna sok értelme a numerus clausus behozatalának, mely, mint inkább praeventív gyógyszer, üdvös hatását csak egy évtized múlva éreztetné, de a bifurkációval mégis talán még most is valami menthető volna.

E mellett igen komoly érvet látok abban a tényben, hogy Pollák Illés 20 évvel azután, hogy tervezete megbukott, aggastyán korában, egy hosszú emberöltőn át leszűrdött tapasztalatai és nagy életbölcesség birtokában még mindig kitartott a bifurkáció mellett, amiről tanúságot tesz az Ügyvédek Lapjában 1926. október 15-én megjelent cikke («Egy új ügyvédi rendtartás szükségese») Ebből is kiemelendőnek tartok néhány gondolatot:

«Így bukott meg 35 év előtt a numerus clausus a liberalizmus szent nevében és így bukott meg a bifurkáció ugyancsak a liberalizmusnak elnevezett elasztikum jóvoltából. A való ok azonban egyfelől a maradiságnak fizikai törvényében, mely egyik pólusa a világrendnek, másfelől pedig Ausztriában keresendő, mert mi, fájdalom, akármit állítunk is ikerállamunkkal szemben, de ami nem rajta keresztül érkezett hozzánk, azt mi be nem fogadtuk. És ha Angolországban bevált is az ügyvédségnek kettéosztása barrister és solicitorsra, ha Franciaországban is virult az ügyvédség, bár avocat és avoué között oszlott meg a kenyér, bár Németországban meg éppen bírósághoz volt kötve és fölötté még a Leipziger

Reichsgericht a maga kinevezett 60 tagjával, numerus claususba sorozott legfelsőbb bírósági ügyvédségével gyönyörűen megvolt, és Olaszország, Svéd- és Norvégország, szóval az egész nyugat belátta a megosztásnak nagy erkölcsi és anyagi előnyeit, de ha Ausztria sem csatlakozott hozzá, úgy nekünk sem kellett.» «Amit a nyugat nagy nemzetei üdvösnek és jónak találtak és ami az ottani ügyvédséget nagyra növesztette, az nálunk sem tévesztene el hatását. A Jog körüli tevékenység felette komplikált valami és bizonyos tapasztalatokat követel, melyekhez idő és észlelés kell. Öreg bíró elé öreg ügyvéd való. Meg kell végül gondolni azt is, amire az emberek sokasága soha rá nem jut, hogy az embernek pszichéjében kitörölhetetlenül benne él a selejtezés és a hierarchiai differenciálódás törvénye, mely meg éppen egy differenciált és rangban fokozatosan emelkedő bírói karral való hivatalos együttműködésnél a kölcsönös megbecsülés és a jogviták zavartalan lefolytatása érdekében egyenesen társadalmi és állami érdek.»

A külföldi példákotól való idegenkedésnek, mely azonban — mint arra Pollák Illés helyesen mutat rá — Ausztriával szemben rendszerint nem szokott mutatkozni, komoly súlyt egyáltalában nem tulajdonítok, mert az ügyvédség szervezetének reformja — különösen Ausztriától való különválásunk óta — éppenséggel nem oly kérdés, amelynek miként való megoldásánál nemzeti és faji sajátságok irányadók lehetnének. Lássuk tehát ezeket a külföldi példákat.

II. Az ügyvédi bifurkáció külföldön.

a) *Anglia.* Az angol ügyvédség két részre oszlik, a barristerek és solicitorok csoportjára.

A *barristerek* azok a jogászok, akik a bíróságok előtt való tárgyalásra (plaidoyer) jogosítva vannak. Barrister csak az lehet, akit erre a négy jogi ügyvédi kamarának (Lincoln Inn, Grays Inn, The Inner Temple és The Middle Temple) valamelyike arra feljogosít (to be called to the bar). Viszont ennek előfeltétele az, hogy a jelölt egy ilyen kamarától nyert engedély alapján egy barrister irodájában praktizáljon, illetve nézhesse, hogy az hogy dolgozik (reading in chambers), amely jogért egy ilyen tanítvány (pupil) az illető ügyvédnek 100 guineat (2500 P-t) tartozik fizetni s ha azután az előírt vizsgákat is letette (egyetemi végzettség nincs előírva) s bizonyos számú term-en (1 term = 6 étkésés az inn-ban) is részt vett, amelyen gentleman voltáról tesz tanúságot, akkor lehet csak arról szó, hogy az inn őt a király bírái előtt való tárgyalásokra bocsássa. Csak ezen barristerek sorából nevezhetők ki a High Court bírái. A barrister a peres felekkel nem érintkezhetik, információikat a solicitoroktól nyerik, akik csak szükség esetén vihetik a kientst a barrister elé. Amíg e barristerek jogállása történelmi fejlődés és megszokás eredménye, addig a *solicitorok* viszonyai törvényesen vannak rendezve. Aki erre a pályára akar lépni, annak 3—5 évig clerknek vagy secretarynak kell lenniök egy praktizáló solicitornál s ha egy csomó vizsgát is letettek, csak azután veszik őt fel az Incorporated Law Society lajstromába. De ezután is minden évben egy bizonyítványt kell kapnia, hogy praktizálhasson. Minden bíróság előtt eljárhat, de szóbeli előterjesztéseket (plaidoyer) csak az alsófokú bíróságoknál (békebíró, községi bíróság) tehet, a High Court, Court of Appeal és a House of Lords előtt nem. Ezeknél a magas bíróságoknál csak a barristernek van szava.

A solicitorok társulhatnak (nagy irodájuk van), a barristerek nem. A solicitoroknak törvényes díjjegyzékük van, a barrister annyit követelhet amennyit akar (és a fél fizetni hajlandó), de díjkövetelését bíróságon nem érvényesítheti. De viszont a pereszes félnek nincs viszonykeresete a barrister ellen (még akkor sem, ha jogilag téves tanácsot adott), a solicitor ellen azonban van. Ezért a solicitor gyakran csak azért konzultál barristert, hogy ne tartozzék kártérítéssel.

Ebben a kettéosztottságban nemcsak a barrister számára van az az előny, hogy nincs rezsije s nem kell a tényállás kinyomozásával bajlódnia, hanem előnye van a félnek is, mert a barrister abban a helyzetben van, hogy figyelmét a tiszta jogi problémákra és arra a módra koncentrálhatja, amelyen az ügyet a bíróság előtt elő kell adnia.

b) *Franciaország.* Az ügyvédség két csoportra oszlik: avocat és avoué. Az avocat ad jogi szakvéleményeket és plaidoyiroz, míg az avoué viszi a pert. Az ügyvédek lajstromába csak 3—5 évi előkészítő szolgálat után (stage) vehető fel a jelölt, s amelyik ügyvéd 10 évnél hosszabb ideig e lajstromba fel volt véve, jogosult a «jurisconsulte» címre. A két csoport közötti különbség ma az alsófokú bíróságoknál elmosódik s csak a felsőbb bíróságoknál (Conseil d'Etat és Cour de Cassation) van egy külön ügyvédség, külön szervezettel. Ma 60 ilyen felsőbírói ügyvéd van s ezeknél kell

előkészítő szolgálatot teljesíteni annak az ügyvédnek, aki közéjük akar kerülni.

c) *Belgium*. A fellebbviteli bíróságnál és az elsőfokú polgári törvényszékeknél működő ügyvédek külön barreau-t képeznek. A brüsszeli, genfi és lüttichi fellebbviteli bíróságokhoz bocsátott ügyvédek neve felsőbíróági ügyvéd, a többieké egyszerűen avocat. A pervezetésre a fél avouét köteles választani. A nehéz egyetemi tanulmányok elvégzése után a fiatal ügyvéd, mint stagiair, három évig dolgozik egy patronnál, t. i. egy olyan ügyvédnél, aki már legalább 10 éve működik. Csak ezután vehető fel (a kamara határozatával) a tulajdonképpeni lajstromba (tableau de l'Ordre des Avocats). A semmitőszék ügyvédei a semmitőszék javaslatára a király nevezi ki, számukat ugyancsak a semmitőszék javaslatára a kormány állapítja meg (most tizenötön vannak). Ezen külön ügyvédi testület megteremtésével a törvényhozás azt akarta megakadályozni, hogy a semmitőszéki eljárás ne késleltessék olyanok közreműködése által, akik az eljárás részleteit nem ismerik. Ezek a külön ügyvédek jogi véleményeket adnak be írásban s a tárgyaláson csak rövid szóbeli nyilatkozatokat tesznek.

A belga ügyvédség színvonala (a bifurkáció folytán) igen magas. A kamara elnöke (bâtonnier) hierarchiailag a fellebbviteli bíróság elnökével egy rangban áll. A belga avocat állása lényegileg egyező az angol barristerével. De még kevésbé kenyérkereső-pálya, amit bizonyít az, hogy a háború előtt az ügyvédnek bruttó jövedelme az első évben átlag 75 aranyfrank, a másodikban 200—300, a harmadikban 1000 s a tizedikben 5000—6000 aranyfrankra rúgott. De ezzel szemben nincs rezsije (legföljebb egy írnot tart). Legfőbb hivatása a plaidoyer, mert a bírák — a semmitőszéket kivéve — a tárgyalás előtt aktát nem látnak s csak az avocatok előadásából ismerik meg az ügyet.

d) *Dánia*. Az ügyvédségnek három osztálya van: a) a legalsóba tartozók csak az elsőfokú bíróságoknál szerepelhetnek (sagforer), egyszerűbb vizsgát kell csak tenniük s három évig ügyvédjelöltek; b) a középső osztályban levők (Landsretssagforer) a fellebbezési bíróságnál is szerepelhetnek, de ehhez már magasabb egyetemi képzettség kell (6 év és legalább egy bizonyos vizsgaeredmény), háromévi gyakorlat s azután a törvényszéknél egy vizsga, mely három perben való sikeres plaidoyerozásból áll; c) a legmagasabb képzettségű ügyvéd (Højesteretssagforer) a legfelsőbb bíróság előtt is tárgyalhat; előfeltétele háromévi gyakorlat egy második kategóriájú ügyvédnél és a legfelsőbb bíróság előtt leteendő — három ügy tárgyalásából álló — vizsga.

Néha 10 év is eltelik, míg az a) kategóriájú ügyvéd a másodikba jut, a legfőbb törvényszék előtti vizsga pedig oly szigorú, hogy ma csak 30—40, c) kategóriájú ügyvéd van Dániában. 30—40 éves kora előtt nem igen tudja letenni ügyvéd ezt a vizsgát.

e) *Norvégia*. A legfelsőbb bíróság előtt mint ügyvéd csak az járhat el, aki az államvizsgát kitüntetéssel tette le, ezután legalább három évig ügyvédi, bírói vagy egyetemi tanári működést fejtett ki és a legfelső bíróság előtt három pert kielégítő módon tárgyalt.

f) *Olaszország*. Az itteni állapot azért érdekes, mert egy egészen új törvény (1926. márc. 15-i) az Ordinamento delle professorini di avvocato e di procuratore szabályozza. Bár az olasz ügyvédek többsége a numerus clausust követelte, a törvény ezt csak a procuratore-k számára hozta be, mégpedig helyi jelleggel (táblai kerületek szerint). Az avvocato feladata a plaidoyer (dífese) minden elsőfokú bíróságnál, törvényszéknél és esküdtszéknél, — a procuratore-é hasonlít a francia procureur-éhez. De van még egy harmadik, a legelső csoportja az ügyvédeknek, akik egyedül jogosítvák a semmitőszék és az államtanács előtt fungálni. Sőt van még egy negyedik (a legelső) kategória: a patrocinatore (jogviszonyaikat egy 1901-i törvény szabályozza); a bagatell-ügyek vitelére jogosított jogi képviselő. Calamandrei florenci tanár szerint, aki már 1921-ben megírta híres könyvét a «Troppi avvocati»-t, leghatásosabb módja az ügyvédek létszámcsoökkentésének az előkészítő vizsgák és gyakorlat megnehezítése. Ennek megfelelően az új törvény szerint az egyetemi tanulmányok és a doktorátus után a procuratore-jelöltnek kétévi próbaidőt kell töltenie s ezután egy gyakorlati jellegű vizsgát letennie (két írásbeli és egy szóbeli), míg avvocato csak az lehet, aki ötévi (ügyvéd vagy bíró mellett töltött) gyakorlat után egy nagyobb bizottság előtt négy írásbeli és egy szóbeli vizsgát; e vizsga módozatai oly szigorúan vannak meghatározva, hogy minden protekciót kizárnak.

Végül a legfelső bíróságnál csak az az ügyvéd (avvocato) járhat el, akit legalább 10 évi ügyvédi gyakorlat után előterjesztett kérelmére a magasabb ügyvédi tanács az általa vezetett különös lajstromba (albo speciale) fölvet.

g) *Németországban* ugyan nincs a fentiek szerinti bifurkáció (50 évvel ezelőtt ott is volt), de mégis a Reichsgericht előtt polgári ügyekben csak az e bíróság elnöksége által meghatározott számban kinevezett ügyvédek járhatnak el (numerus clausus). Ennek — dr. Julius Magnus szerint — az az előnye, hogy ezek az ügyvédek nem engednek a Reichsgericht tanácsai elé oly felülvizsgálati kérelmeket, amelyek vagy alaki okokból, vagy az illető szaktanács állandó gyakorlatára tekintettel anyagi-jogi okból is kilátástalanok.

Ezenfelül a berlini Kammergerichtnél vannak ú. n. Kammergerichtsanwaltok (1928-ban 544 volt).

h) *Ausztriában* 1848-ig numerus clausus volt, most nincs se az, se bifurkáció, de a mostani állapot egy kompromisszum eredménye. T. i. az egyetemi tanulmányok és a három államvizsga után *hétévi gyakorlat* szükséges (ebből egy év bíróságnál) s az ügyvédi vizsga csak a negyedik év után tehető le.

III. A bifurkációnak milyen neme volna nálunk megvalósítandó?

A fent ismertetett külföldi adatokból kétirányú következtetést lehet levonni.

Az egyik az, hogy nincs még a világon egy ország, amelyben oly könnyen s oly rövid idő alatt lehet teljesérvényű — azaz minden bíróság és hatóság előtti eljárásra jogosító — ügyvédi diplomához jutni, mint nálunk. Az egyetemeknek indokolatlanul nagy száma, a jogakadémiáknak immár indokolatlan létezése, a vizsgáknak — az ügyvédi vizsgákat is beleértve — enyhése s ennek folytán alacsony színvonala s még ezen színvonal mellett is a vizsgaeredmények szinte mellékes, mert jogkövetkezménynélküli volta duzzasztották meg nálunk annyira az ügyvédi kart, hogy ennek eredményeként:

amíg a 64 milliós Németbirodalomban egy ügyvédre 4134 lakos s a 4 milliós Berlinben egy ügyvédre 1426 lakos,

s amíg a 40 milliós Franciaországban egy ügyvédre 4585 lakos s a 3 milliós Párizsban egy ügyvédre 1086 lakos esik, addig a 8 milliós Magyarországon egy ügyvédre 1508 s az 1 milliós Budapesten egy ügyvédre 300 lakos esik. Vagyis aránylag majdnem ötszörannyi ügyvéd van Budapesten, mint Berlinben s negyedfélszerannyi, mint Párizsban.

Másodsorban az világlik ki a fenti külföldi adatokból, hogy ezekben a nagy nyugati államokban — az egyedüli Ausztriát kivéve — a bifurkációnak bizonyos neme mindenütt meg van valósítva s a mellett az ügyvédi kar színvonala, előkelősége, tekintélye sokkal nagyobb, mint nálunk.

Ha talán kissé pesszimisztikus volt is Pollák Illésnek 25 év előtti az a megállapítása, hogy «a mi budapesti testületeinkben közel 1500-an vagyunk. Nem vétek a köteles diszkréció ellen, ha azt mondom, hogy olyan, akit képesség s öröklött vagy szerzett vagyon a tekintélyesek közé emelt, vagyis az ú. n. önsúllyal bíró alig van száz» — ez alapon mégis fölvetem a kérdést, hogy ma a kétszerakkorára nőtt testületnek vajjon hány olyan tagja van, aki az angol barrister vagy a francia és belga avocat tekintélyével bír.

Teljesen átérezvén annak a tételnek valóságát, hogy az ügyvédség a bírósággal egyenértékű fontosságú tényezője az igazságszolgáltatásnak, s félve látván azt, hogy tekintély dolgában ez a paritás az ügyvédség rovására megbomlott, a legelső teendőnek találnám az ügyvédi állás tekintélyének emelését.

Minthogy pedig ez a minden korlátnélküli ügyvédeskedés jelenlegi rendszerének fenntartása mellett el nem érhető, elő kell azt segíteni államilag, vagyis az ügyvédi hivatást törvényhozási úton kell felruházni súllyal, tekintéllyel és tisztelettel. Erre pedig egyetlen mód a bifurkáció.

Az a körülmény, hogy ennek az intézménynek azokban az államokban is, amelyekben régi idők óta meg van honosítva, vannak ellenesei, nincs nagyobb jelentősége.

Ellenben igen megszívlelésreméltó körülmény az, hogy Olaszországban, ahol az ügyvédek száma még nagyobb, mint nálunk (Rómában 205 lakosra jut 1 ügyvéd), az ügyvédek többsége követelte a numerus clausust, a törvényhozás ezt 1926-ban — de csak

a prokurátorokra nézve — be is hozta, de, mint láttuk, fenntartónak találta, sőt kiépítette a már 1874 óta ott ismert bifurkációt is.

Nálunk pedig szintén szükség van, mégpedig radikális reformra, a foltozgatás már nem segít, mert különben nálunk is bekövetkezik az, amit dr. Julius Magnus Németországra mondott: «Nicht nur die Mark ist stabilisiert, auch die Not ist stabilisiert», — az ügyvédi nyomor annyira stabilizálva lesz, hogy azon többé segíteni nem lehet.

A bifurkáció megvalósítására a mostani időpontot alkalmasnak tartom. Örvendve regisztrálom, hogy a hozzászólók közül dr. Almási Antal kollégám és dr. Ribáry Géza ügyvéd úr is a bifurkáció hívei, sőt lényegileg ezt akarja a Budapesti Ügyvédi Kamara érdemes elnöke is, midőn azt mondja, hogy «az egész fiatal ügyvéd folytasson egy pár évig gyakorlatot a kir. járásbírósnál és a kir. törvényszéknél, a felsőbírókhoz pedig csak akkor bocsátandó, ha már kellő gyakorlatot és biztonságot szerzett a bíróságok előtti eljárásban és a jogok érvényesítésében».

Azok pedig, akik a bifurkációt az ügyvédi kar teljes függetlensége szempontjából ellenzik, talán megbékélnek a reform eszméjével akkor, ha — mint tervezném — a reform valójában nem érintené ezt a függetlenséget.

Az, hogy a bifurkációnak melyik neme választandó, függ az illető állam perrendtartásától és bírói szervezetétől.

Angliában, ahol — a községi és sommás bíróságoktól eltekintve — tulajdonképpen egy egységes bírói testület van: a High Court egyrangú és egyfizetésű bírói kara, az ügyvédi testület is tulajdonképpen egységes, t. i. a barristerek testülete; a solicitorok pályája valójában egy külön pálya, mely parallel fut a barristerével, ezt kiegészíti, segíti. A perorvoslatok lehetősége és száma igen csekély. Itt tehát nem volna jogosultsága a felsőbíróági és alsóbíróági ügyvédkategóriáknak s éppen ezért — bármennyire is híve vagyok bizonyos angol institúcióknak — ezt a rendszert nálunk a sokszorosán tagozott bírói szervezet és perorvoslati eldorado országában meghonosíthatónak nem találom.

Ellenben leginkább követésreméltónak találnám a belga rendszert, melyben, mint láttuk, a fellebbviteli bíróságoknál és az elsőfokú törvényszékeknél működő ügyvédek külön barreau-t képeznek.

Pollák Illés tervezete is lényegileg ezt a rendszert fogadja el. E szerint kétféle ügyvédi lajstrom volna: az alsóbíróági és a felsőbíróági. Az alsóbíróági ügyvédek lajstromába csak az, a kamara területén állandó lakással bíró magyar honos vehető fel, aki az ügyvédi oklevél megszerzése után még kétévi ügyvédi joggyakorlatot kimutat. (Részleteket és kivételeket lásd a tervezetben.)

A felsőbíróági ügyvédek lajstromába pedig csak az vehető fel, aki mint alsóbíróági ügyvéd legalább 10 évig kifogástalanul működött (ez az idő esetleg 15 évben is megállapítható volna).

Az alsóbíróági ügyvéd működési köre (Pollák tervezete szerint) a járásbírók (a védjegy és szabadalmi bitorlási ügyek kivételével), a rendőrbírók, pénzügyi hatóságok, közigazgatási adó- és illetékügyek (a közigazgatási bíróságot kivéve) és a községi bíráskodási ügyek.

A felsőbíróági ügyvédek működési köre a társasbírók, a védjegy- és szabadalombitorlási ügyek, a közigazgatási bíróság, a választottbírók.

A magam részéről az alsóbíróági ügyvéd működési körét a kir. törvényszékekre (mégpedig úgy egyes, mint társasbíróági ügyekben) is kiterjeszteném, s így a felsőbíróági ügyvéd (névének megfelelően) valóban csak az ú. n. felsőbírókhoz (ide tartoznék ma már a munkásbiztosítási felsőbíró is) járhatna el.

Felsőbíróági ügyvéd nem járhat el nyomozási és vizsgálati ügyekben, törvényszék előtt csak akkor járhat el, ha az eljárás a felsőbíró határozata folytán folyik, felsőbíróági ügyvéd nem foganatosíthat kielégítési vagy biztosítási végrehajtást.

A felső- és alsóbíróági ügyvédek egymásközt korlát nélkül érintkezhetnek, szövetkezhetnek és az ügyek elvállalása és vitele körül szerződhetnek.

Pollák tervezete szerint a felsőbíróági ügyvédek lajstromába a kamara előjárósága szabad jelentkezés alapján vezeti be a folyamodót s ennek megtörténtéről a fölvettnek működési igazolványt állít ki, miről értesíti a kir. Kúriát és az érdekelt felsőbírókat.

Nagyjában ez volna Pollák Illés tervezete, melynek részletei természetesen a 25 év alatt változott viszonyokra tekintettel meg-

vitatandók és módosítandók, kiegészítendők lennének pl. következőképpen:

Az ügyvédjelölt és ügyvédhelyettes a felsőbírók előtt még akkor sem szerepelhet, ha felsőbíróági ügyvédnél van gyakorlaton. Továbbá: az ügyvédi állás tekintélyének emelése és az ügyvédek jogos ambíciójának ébrentartása érdekében az angol Kings Counsel (K. C.) gárda mintájára azon felsőbíróági ügyvédek, akik ezen minőségükben pl. 10 évig nemcsak kifogástalanul működtek, de a kir. Kúria előtti tárgyalásokon ki is tűntek, a kir. Kúria javaslatára (l. a belga példát) az államfő által bizonyos kitüntető címmel (pl. igazságügyi főtanácsos vagy kúriai ügyvéd) ruházandók fel, sőt még helyesebb volna — a Reichsgericht elnöki jogkörének hasonló példája nyomán — egyenesen a kir. Kúria elnökére bízni e címadohányozás jogát; a kamarák elnökeit ez a cím állásuknál fogva megilleti (Belgiumban a kamara elnöke a felsőbíró elnökével egy rangban áll).

Amint ebből a tervezetből látható, az ajánlott reform az ügyvédi függetlenséget egyáltalában nem érinti, a pályarálépés teljesen szabad, a gyökerek nyitvák, csupán a succrescentiát nem engedi nyomban a teljes agendákhoz, hanem ezeknek fenntartott részére egy magasabb szelekciót tartogat, melyet a kor és tisztességtől megrostált. A kormánynak semmiféle ingerenciája nem lenne e szelekciónál s a kir. Kúriának, illetve elnökének jutó szerep csak közelebb hozná egymáshoz e két testület tagjait.

A reform erkölcsi előnyei kézenfekvők, az ügyvédi pálya — nem sík, hanem emelkedő vonalon haladván — disze, tekintélye is emelkedni fog, a bírákhoz hasonló tagozódás folytán bizonyos kollégiálisabb, melegebb viszony fog kialakulni a bírák és ügyvédek között.

De előnyös lesz a megosztás anyagi szempontból is, mert hiszen minden perben e szerint legalább két ügyvéd jut keresethez, ami a jövedelmek megosztását vonja maga után. Viszont nem áll meg az az érv, hogy a feleknek ez sokkal nagyobb költséget jelent, mert hisz ma is gyakori az eset, hogy a felsőbíróági, különösen a kir. Kúria előtti eljárásra a fél más ügyvédet bíz meg s az ügyvédi költségek különben is a fellebbviteli eljárásban külön megállapítás tárgyai. A különbség tehát csak az lenne, hogy a fél ugyanazokat a költségeket nem egy, hanem két ügyvédnek fizetné megosztva.

Mint az ügyvédség őszinte barátja, igen nyomatékosan kérem tehát a t. ügyvédi kart és a többi illetékes tényezőt: foglalkozzanak behatóan ezzel a tervvel, ne riadjanak meg a reform külföldi ízétől, az átmeneti nehézségektől s az egyéni áldozatoktól; meglátják, ha meglesz a reform, be is fog válni, tetszeni fog, sőt — biztosra veszem — meg fog szűnni az a helyzet, amit Pollák Illés a magyar ügyvédségről 1929-ben írt egy német tanulmányában akként jellemzett: «Wie sich die Anwälte der Budapester Kammer ernähren, ist ihnen selbst ein grosses Rätsel».

Dr. Mendelényi László.

Az aranypengő és a pengőérték valuta helyzete.

Az 1931. évi XXVI. tc. alapján kibocsátott 4560. számú kormányrendelet egy új számolási értéket teremt, illetve a pénz fogalmának kiterjesztő értelmezését használva, egy új pénznemet. Az új pénznem, miután aranypengő pénzdarabok forgalomban nincsenek és előreláthatólag nem is fognak forgalomba kerülni, kizárólag a pénztartozások meghatározását, vagyis a pénztartozások szerkezetében: a kirovó pozíciónak betöltését szolgálja. Az aranypengőben való kirovás végeredményben színaranyban való kirovást jelent; ettől csak abban különbözik, hogy a pénztartozást keletkeztető causának sem a színarany mennyiségét, sem az átszámítást, sem a lerovás módját szabályoznia nem kell, mert az említett kormányrendelet jogszabályai az aranypengőben kirovott pénztartozásokra vonatkozólag mindazokat a kérdéseket többé-kevésbé kimerítően szabályozzák.

Az említett kormányrendeletnek nagy jelentősége azonban nem ennek a számolási értéknek a megteremtésében rejlik, mert a forgalom ezt a számolási értéket meglehetősen egyöntetűséggel amúgyis megteremtette már. A kormányrendelet tartalmának igazi jelentősége nem a magánjog, hanem a pénzközjog (valuta-jog) területére esik. A pénzközjog körébe tartozik ugyanis a ren-

deletnek az a rendelkezése, amely minden olyan pénztartozást, amely a rendelet megjelenése előtt pengőben nyert kirovást és ezenkívül azokat a pénztartozásokat is, amelyeknek kirovása a rendelet megjelenése után ugyan, de a 4600. számú kormányrendelet értelmében még meghatározandó időpont előtt történt meg, ha ugyanazon időpont előtt keletkezett jogügyletből származnak, átkonvertálja aranypengőben kiróttakká. A rendelet alapján tehát az, aki az előbb említett időpont előtt keletkezett jogügyletből egy pengőösszeggel tartozott, a rendelet megjelenésének napjától kezdve aranypengő összeggel tartozik, amelynek megfizetési módját a rendelet szabályozza. A másik valutaközigazgatási-jogi intézkedése a rendeletnek az, hogy a Magyar Nemzeti Bank a rendelet megjelenése után kizárólag aranypengőben jogosult ügyleteket kötni. Ennek a közigazgatási intézkedésnek gyakorlati jelentősége óriási. Azon összefüggés folytán, amelyben bankjaink ügykezelése a Magyar Nemzeti Bank működésével áll és azon befolyás következtében, amelyet bankjaink az ország hitelletére gyakorolnak, nyilvánvaló, hogy az *aranypengő a pénztartozásoknak teljesen általános kirovója lesz* és a pengőértéknek a pénztartozások ezen pozíciójában gyakorlatilag igen kevés szerepe fog maradni. Fel kell vetnünk tehát a kérdést, hogy érinti-e és mennyiben az aranypengőrendelet a pengő törvényes értékvtáltát.

Törvényes értéknek (valutapénz) nevezzük azt a pénzt, amelynek a pénzközjog egy adott területen minden más pénzzel szemben bizonyos privilégiumokat ad. A valutapozíció a privilégizált pénzfunkcióknak egy bizonyos kollektívuma. Ezek a privilégiumok nem azért illetik meg a pénzközjog által kijelölt pénznemet, mert ez a pénznem a valutapénz, hanem azért nevezzük az ilyen pénzt «törvényes értéknek», mert a különböző magánjogi, perjogi és közigazgatási szabályok e pénzfunkciók körében neki ezeket az előjogokat megadják. A magánjog, a perjog és a közigazgatási jog tartalmazzák azokat a szabályokat, amelyek abból indulnak ki, hogy egy bizonyos pénznemnek az összes többi pénznemek felett előjogai vannak. A valutatörvénynek az a rendelkezése, amely egy bizonyos pénznemet törvényes értékévé tesz, ennek folytán azt jelenti, hogy mindazokban az esetekben ez a bizonyos pénznem tekintendő olyannak, amelynek ezekre a privilégizált helyzetekre igénye van.

A törvényes értéknek legfőbb privilégiumai a következők:

a) A valutapénz az úgynevezett törvényes fizetési eszköz. Ez az előjog diszpozitív természetű, csupán annyit jelent, hogy ha a pénztartozást keletkeztető jogügylet vagy egyéb causa nem jelöl ki kifejezetten valamely pénznemet a pénztartozás lerovására, minden ilyen pénztartozás fizetése a törvényes fizetési eszközül szolgáló pénzben történhetik.

b) A törvényes érték az úgynevezett kötelező pénztartozás-megállapító. Abban a körben, amelyet a közkötelező számolásról szóló törvények előírnak, mindennemű pénztartozást a törvényben megjelölt magánosok, az összes közhatóságok, bíróságok a törvényes értékben tartoznak kiróni. A jogélet körében ez a privilégium elsősorban abban jelentkezik, hogy a bíróságoknak pénztartozásokat konstituáló határozataiban a pénztartozást a törvényes értékben kell megállapítani. A törvényes értéknek ezt a szerepét nevezi Grosschmid «kötelező konstituens kirovónak».

c) Törvényes érték a diszpozitív kirovó. Ott, ahol a felek az általuk teremtett pénztartozást bármely okból csak közvetve határozták meg, vagyis pénzben ki nem rótták (pl. ha az a megállapodás, hogy bizonyos nap árfolyama legyen irányadó), a bíróság a pénztartozást ugyancsak a valutapénzben tartozik kiróni. A bíróság ítélete ez esetben nem konstitutív jellegű és mégis ki kell hogy rója a pénztartozást.

d) A törvényes érték az interpretatív kirovó és lerovó pénz a Kereskedelmi Törvény 326. §-ának első bekezdése, illetve az azzal teljesen egyező magánjogi szabály alapján.

Az aranypengőrendelet kétségtelenül nem érinti a pengőnek a) alatt említett privilégiumát. A pengő továbbra is megmarad törvényes fizetési eszköz. Ezzel szemben a rendelet erősen megnyírbálja vagy talán teljesen meg is szünteti a pengőérték privilégiumát a b) és c) alatt említett pénzszerpek körében. A közhatóságok, a nyilvános számadásra kötelezett társaságok számadásait nyilván aranypengőben fogják vezetni. Nem tartalmaz határozott intézkedést a rendelet a bíróságok határozatairól. Ennek folytán sem a konstitutív bírói ítéletek által teremtett pénztartozások, sem azon pénztartozásokra nézve, amelyeknek a bírói ítélet

csak az összegét határozza meg, az aranypengőrendelet hallgatása folytán, határozottan eldönteni nem lehet, hogy a pengő vagy az aranypengő uralmi körébe tartoznak-e e pozíciók. Ez a helyzet kétségtelenül nem tartható. «Hogy a törvény ilyesmit a bíró szeszélyére bízson, rendezett országban el sem képzelhető. Még az sem, hogy a bíró az országon belül (változó kurzuson netalán) két vagy több pénznem közül szabadon válasszon. Ez anarchiája volna a jogrend ezen oldalának.»¹

Nézetem szerint az aranypengőrendelet jogpolitikai célja, de talán szövege szerint is azt az álláspontot kell elfoglalnunk, hogy a két kirovó szerepben a pengőérték helyébe az aranypengő lépett. Az aranypengőrendelet átszámítási szabályai szerint ugyan, kapcsolatban a magánjog és a kereskedelmi jog idevágó szabályaival, az aranypengőben kirótt tartozások átszámítása a lerovóul szolgáló törvényes fizetési eszközre a tényleges fizetési nap árfolyamán történik. A tényleges fizetés napjának árfolyama nem érvényesülhetne, ha a bíró ítéletében az aranypengőben kirótt tartozásokat pengőértékre átszámítaná. Ezzel szemben semmi vonatkozásban sem érinti az aranypengő a pengőnek úgynevezett kényszerárfolyamát. A pengőnek ugyanis kényszerárfolyama csak az úgynevezett jelkényszer körében van. Más szóval mindenki tartozik olyan pénztartozás fejében, amely 100 papírpengőben rováó le, 100 papírpengő felírású bankjegyet elfogadni. Ez a jelkényszer azonban lényegében különbözik az igazi kényszerárfolyamtól. Az igazi kényszerárfolyam nem ezt jelenti, hanem azt, hogy a hitelező valamely adott, pl. aranypénzben kirótt tartozásnak kifizetését tartozik egy másik pénzürték pénznemeiben előre fixírozott árfolyamon elfogadni, tekintet nélkül arra, hogy ez az előre meghatározott árfolyam egyezik-e a valóságos árfolyammal. Az ilyen kényszerárfolyam, mint amilyent pl. 1914-ben Franciaország és Németország deklarált, egy egészen sajátos jogi eredményt produkál. Abban a pillanatban ugyanis, amikor valamely jogszabály a hitelezőket arra kötelezi, hogy aranypénzben kirótt tartozásukat előre meghatározott árfolyamon papírpénzben fogadják el, akkor az illető jogszabály átkonvertálta ezeket a tartozásokat aranypénznemtartozásokról papírtartozássá. «Az úgynevezett kényszerforgalmi jogparancs (papírt ércpénz gyanánt) ... ezzel egyszerűen tárgytalanná válik. Leolvad arra, ami az ércpénznél is megvan, hogy a papírt papír (a saját genus) gyanánt el kell fogadni. Így válik a papír valutává.»² A kényszerforgalmi jogparancs egy olyan átalakulást eredményez tehát, amely magát a parancsot eltemeti.

A pengőértéknek a fentiekben kifejtett jogi helyzete teljesen egyezik az 1807. október 29-i porosz rendelet által szabályozott kincstári jegyek helyzetével, amelyek törvényes fizetési eszközül szintén elfogadandók voltak, azonban a tallérnak mindenkor árfolyama szerint, amelyet félhónapról félhónapra állapítottak meg.

Kétségtelen, hogy az aranypengőtől, amely nemcsak a kirovó pozícióban való pénzszerpet fogja igen kiterjedt mértékben a pénztartozásoknál betölteni, hanem el is hódította a pengőtől a közkötelező számolást, a konstitutív és diszpozitív bírói kirovás előjogait, a pénzjellegét megtagadni nem lehet és jelenlegi valutáris helyzetünkben jogilag parallel valutának minősül. Ilyen parallel valuta előfordult már Angliában is, legutolsó történeti példája azonban Németország a Rentenmark-érték és a Papiermark-érték egymásmelletti érvényessége idején.

Dr. Bátor Viktor.

Varrógép nem foglalható le.

Míg a Vhn. 2. §-ának 10. pontja még egyedileg nem tartalmaz intézkedést a tekintetben, hogy szükséges és foglalásmentes háztartási tárgy a varrógép is, addig az újabban kifejlődött joggyakorlat mentesíti a varrógépet a foglalás alól nemcsak az iparosnál, hanem általában minden esetben, kimondván, hogy a varrógép szükséges háztartási tárgy és így zár alá nem vehető.

A bíróságok ezen joggyakorlata nemcsak abból a felismerésből indul ki, hogy a mai változott gazdasági viszonyok mellett a varrógép oly háztartási tárgy, amely a polgári társadalomban megkönynyíti és lehetővé teszi a ruházatkodási cikkek otthoni olcsó előállítását, hanem az a gyakorlat *oly törvényen alapul, amely törvénynek gyakorlati alkalmazása eddig elkerülte az illetékesek figyelmét.*

¹ Grosschmid: Fejezetek, II. kötet, 263. lap.

² Grosschmid: Fejezetek, II. kötet, 232. lap.

Az 1923 : VII. tc., a közadóról szóló törvény 44. §-ának 13. pontja és az ezen törvény végrehajtása tárgyában kiadott 600/1927. P. M. sz. rendelet 55. §-ának 13. pontja *taxativé sorolják fel a végrehajtás alól kivont ingókat és ezek között szerepel expressis verbis : a varrógép is.*

A bíróság helyesen értelmezte ezen törvényes intézkedést és az újabban kifejlődött gyakorlat a varrógépet oly szükséges háztartási tárgynak tekinti, mely nem csupán az iparosnak szerszáma, hanem a polgárember megélhetését megkönnyítő eszköz.

És ha figyelembe vesszük, hogy a Ppé. 40. §-a szerint a végrehajtások alkalmával beadott előterjesztések felett a törvényszék végsőfokon dönt, akkor irányelvnek tekintendő a budapesti Törvényszéknek alábbi döntése :

«A végrehajtást szenvedő és háznépe életviszonyainak figyelembevétele mellett a varrógép, mint az említett személyek ruházkodásához szükséges tárgy, a 2. § 10. pontja értelmében foglalásmentes». (Bp. tsz. 1695/1922. sz. P. t. j. t. IV. 17.)

Egy másik esetben a bpesti központi királyi járásbíróság Pk. IX. 676,766/1930. számú, 1931. január 13-án kelt határozatában döntött, amikor beadott előterjesztés folytán «a varrógépet hivatalból figyelembeveendő ok alapján a bírói zár alól feloldotta, mert a varrógép, mint a háztartáshoz nélkülözhetetlen eszköz, a bírói gyakorlat értelmében a Vhn. 2. §-a 10. pont alá eső ingónak tekintendő és így zár alá vétele szabálytalan intézkedést képez». Ez a határozat jogerős.

Ebből okszerűen következik, hogy :

«Az 1908 : XVI. tc. 2. §-a szerint a foglalás alól mentes ingók a bérbeadó törvényes zálogjoga alól is ki vannak véve». (K. 1914. nov. 25-én. 1914. G. 163. sz. U. D. XVI. köt. 1135.)

A varrógép tehát az adó, házbér és harmadik hitelezővel szemben is mentesült a foglalás alól és így varrógépre csupán a gép vételára fejében vezethető ezentúl végrehajtás, feltéve, ha erre nézve külön bírói utasítás intézkedik.

Ezen új gyakorlat lehetővé fogja tenni egy másik visszás helyzetnek kiküszöbölését is.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. tc. 68. §-a előírja az igénybejelentési hirdetmény közlését azokkal, akiknek igényük a körülményekből valószínű.

Köztudomás szerint varrógépek, így például a Singer-varrógépek tulajdonjogfenntartással és részletfizetésre adatnak el. Előfordul, hogy az adós nem jelenti be ezen körülményt a végrehajtás foganatosítása alkalmával és így a hitelező — nem értesülve a végrehajtás foganatosításáról — elesik azon jogától, hogy igényperrel esetleg megvédhesse tulajdoni igényét. Ezen segít az új törvény, amikor a végrehajtó köteletségévé teszi az ilyen köztudomás szerint valószínű körülmény folytán az igénybejelentési hirdetmény közlését a varrógép tulajdonosával.

Minthogy azonban a fenthivatkozott törvény, rendelet és bírói gyakorlat most már teljesen mentesítette a varrógépet a végrehajtás alól, a Törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvénynek az igénybejelentésre vonatkozó intézkedése a varrógépekkel kapcsolatban elesik.

Dr. Grün Bertalan.

Értesítés!

1931. október 3-tól kezdve a **Jogtudományi Közlöny** a **Döntvénytárral**, az **Ügyvédi Közlöny** c. melléklettel kibővítve **hetenként** jelenik meg.

Előfizetési ára — ugyancsak október 1-től kezdődőleg — **negyedévre 6 pengő** lesz.

A kiadóhivatal.

Szemle.

— Az **Ügyvédi Közlöny**, lapunknak a mai számmal meginduló új melléklete, a jogszolgáltatás legfájóbb és legégetőbb problémájának, az ügyvédi válságnak irodalmi visszhangja. Központi szervet igyekeznünk teremteni az ügyvédi kérdések és törekvések nyilvántartására, az ügyvédi testületek, egyesületek és csoportok életeseeményeinek feljegyzésére, hangsúlyozva az ügyvédség panaszainak és kívánságainak terjesztésére. Nem értük be azzal, hogy főlapunkban szólaltas-

suk meg az ügyvédi kar *representative man*-jeit abban a kérdésben, hogy minő kivezető utak lehetségesek az ügyvédségnek kritikussá fajult helyzetéből, de az új melléklettel alakszerűen is kifejezni óhajtjuk, hogy az ügyvédkérdés ma az igazságszolgáltatásnak központi problémájává súlyosodott. Lapunknak régi, kipróbált ügyvéd munkatársai mellett az új melléklet szerkesztőbizottságának tagjaiul az ügyvédi kar oly kitűnősegeit sikerült megnyerni dr. Kövess Béla kamarai elnökhelyettes vezetésével, akiknek mindegyike programot jelent a körjük sorakozó ügyvédek számára. De nemcsak a lapunk törekvéseiért tollának élével harcoló hadsereg létszámát szaporítottuk, hanem szélesebb teret igyekeztünk biztosítani küzdelmünknek, amidőn elhatároztuk, hogy a Jogtudományi Közlöny, úgy mint 1919 előtt, *október hó 3-ától ismét hetenként szombaton fog megjelenni.* Ezt a többletmunkát, amelyet a térszűke miatt felhalmozódott anyag parancsszava követelt, a szerkesztőség éppoly kész örömmel vállalja, mint amily előzőkeny áldozatkészséget tanusított a lap kiadója, a Franklin-Társulat, amidőn lehetővé tette, hogy a páratlanul nehéz gazdasági helyzetben visszatérhessünk fél-századot meghaladó hagyományainkhoz. Figyelemmel arra, hogy a lap ezentúl évenként 24 szám helyett 52 számban jelenik meg s ezenfelül még az Ügyvédi Közlöny mellékletével is kibővül, az előfizetési árak látszólagos felemelése — évi 16 pengőről 24 pengőre — *az előfizetésnek leszállítását* jelenti, ami az egyes számok eladási árában — 80 f helyett 60 f — is kifejezést nyer. Jogosultnak tartjuk tehát a reményt, hogy ebben az áldozatkészségben, amely nem személyes érdekeket szolgál, hanem a jogtudomány és az igazságszolgáltatás örök értékeit van hivatva előmozdítani, osztozni fognak lapunknak régi, kipróbált barátai is. Sőt bizunk benne, hogy a *wer vieles bringt, wird manchem etwas bringen* elve alapján meg fog sokszorozódni az előfizetők tábora is. Kishitőség a halált jelenti, a mi bizalmunk az életet, mi pedig élni akarunk, nem a magunk kedvéért, hanem azoknak a jogászai hagyományoknak a kedvéért, amelyekkel lapunk a magyar igazságszolgáltatás és jogtudomány történetében egybeforrott.

— A **Hiteljogi Döntvénytár** szerkesztését dr. Lőw Tibor kir. ítélőtáblai tanácselnök vállalta a szerkesztőség felkérésére. Örömmel jelentjük e hírt olvasóinknak. Az új szerkesztő írásait és működését olvasóink oly jól ismerik, hogy a tény bejelentése minden kommentárt feleslegessé tesz.

— A **miskolc-lillafüredi vándorgyűlésnek a valutáris kérdéseket** tárgyaló bizottságában dr. Görög Frigyes az aranypengő jogi vonatkozásairól tartott rendkívül érdeklődéssel fogadott előadást. Kifejtette, hogy a pénztartozások értékállandóságát biztosító új rendeletek lényegileg nem a valutatörvény, hanem jegybanktörvényünket módosították. A pengő valutatörvényünk értelmében is aranypengő; a jogi változás a bankjegyek kényszerárfolyamának megszüntetésében jelentkezik. Az anyagi igazság érvényrejuttatását célzó, a pénzügyi kényszerhelyzetből eredő rendeleti szabályozás a törvényi aranyklauzula gondolatát tartalmazza, amelyet maradó értékére való tekintettel a magyar jogászságnak a magánjogi kódex szabályai közé kell átmentenie.

— **Alkotmányjogi és ügyvédi sérelem az ingatlan haszonélvezetére és haszonvételére vezetett végrehajtásról szóló 34,000/1931. I. M. R.-ben.** E lap f. évi 3. és 6. számában alkotmányjogi szempontból kifogás tárgyává tettem a Te.-ről szóló törvényt életbeléptető 49,000/1930. sz. I. M. R. 33. §-ának a tkvi bejegyzésekért fizetendő külön eljárási díjnak bírságszerű jellegét. Állásfoglalásomnak visszhangja volt a jogásztársadalomban. Alig múlt el néhány hónap és a címben idézett rendelet (alább R.) ugyanilyen természetű kifogást és kritikát hív elő. A R. (Bp. Közl. 180. sz.) hatályon kívül helyezte a Ppn. (1925 : VIII. tc.) 29. §-át és a jelzálogtörvény életbeléptetésével kapcsolatban kiadott 24,000/1929. sz. I. M. R. 30. §-ának 1. pontját. Nem kívánom a R. érdemi intézkedéseit kifogásaim körébe vonni. Elég felvetnem a kérdést, vajjon mennyiben indokoltabb a földműves osztály elleni végrehajtást jobban korlátozni, mint a rendkívül súlyos gazdasági viszonyokban ezzel az osztállyal egyenlően sorsrészes ipart, kereskedelmet

és szabadfoglalkozásukat érintő végrehajtást? Miféle jogpolitikai érdek sürgeti a túlnyomórészt szintén sýnylódó hitelező kielégítési jogának a korlátozását? Ezekre a kérdésekre megnyugtató választ alig kaphatunk, mint ahogyan nem kaptak választ azok a súlyos szavú jogászok sem, kik évek óta tiltakoznak az alkotmányunkban teljesen ismeretlen rendeletalkotási szabadság ellen. Kifogásaim alkotmányjogi és ügyvédi kari vonatkozásúak. A R. a jelzálogjogról szóló 1927 : XXXV. tc. 114. §-ában kapott felhatalmazásra támaszkodik. Ez a törvényhely csak arra hatalmazta fel az igazságügyminisztert, hogy a törvény életbeléptetésével kapcsolatban intézkedhessen, szövege szerint a következőkép: «114. §. Felhatalmaztatik az igazságügyminiszter, hogy *amennyiben jelen törvény életbeléptetésével kapcsolatosan* szükségesnek látja, a tkvi rendtartásnak, a végrehajtási eljárásnak, általában a nem peres eljárásnak szabályait a fennálló jogszabályok alapelveivel összhangban a törvényhozás rendelkezéséig ideiglenesen rendelettel kiegészíthesse, módosíthassa.»

Az igazságügyminiszter 22,000. és 24,000. ex 1929. etc. sz. rendeleteivel életbeléptette a jelzálogtörvényt. Nem volt joga ezen életbeléptetés után olyan rendeletet alkotni, mely semmilyen vonatkozásban sem törvényéletbeléptető rendelet. Alkotmányjogunkban a végrehajtóhatalom jogszabályalkotási joga mind azokból a jogterületekből ki van zárva, amelyek az országgyűlés törvényhozó felségjogának vannak — jogszabály vagy ősi szokás szerint — fenntartva. Ezt a jogot kiterjesztően magyarázó, elismert magyar közjogász nincsen.

A IX. és X. magyar Jogászgyűlés foglalkozott azzal a kérdéssel, — miután vitássá tették — vajjon alkotmányos felhatalmazás alapján kiadott rendelet újabb felhatalmazás nélkül megváltoztatható-e? Döntő válasz erre a kérdésre is csak nemleges. Példát mutat erre az 1901 : XX. tc. 41. § (közgazg. egyszerűsítése), mely külön felhatalmazza a minisztert, hogy e törvény alapján kibocsájtott rendeleteket is módosíthassa. Ebből folyik a törvényhozásnak az az álláspontja, hogy a már egyszer alkotmányosan kibocsájtott rendelet újabb alkotmányos felhatalmazás nélkül nem módosítható, mert a kivételes rendelet kiadása konzumálja a további rendeletalkotási lehetőséget. Ugyanígy az 1901 : IX. tc. 6. §-a a Fiumében szervezendő középokú közigazgatási hatóságról, mely külön felhatalmazást ad a már kiadott rendeletek módosítására. A Jelzálogtörvény 114. §-ának alkotmányos felhatalmazása eset és időbeli korlátokhoz van kötve: «*törvény életbeléptetésével kapcsolatban*» alkotandó rendelet szempontjából. Mihelyt a miniszter a törvényt életbeléptette, ezentúl megszűnt a felhatalmazásnak időbeli tartama is. Konzumálva van. Nem így példakép a tkvi betétszerkesztésről szóló 1886 : XXIX. tc. 75. és ezt követő §§-ban adott felhatalmazás, mely a minisztert szorosan körülírt szabályok alkotására hatalmazta fel időbeli korlát nélkül. A miniszter még végszükség esetére sem hivatkozhat, mert ez a rendelet kiadásakor fenn nem forgott és végszükség alatt az alkotmányjog szempontjából mindig a salus reipublicae és nem egyes társadalmi osztályok gazdasági érdekét lehet érteni. A magyar közjog a szükségrendelet alkotási jogot sem tűri meg. Amit a R. 2. §-a tesz, az nyílt és részemről flagránssnak minősített alkotmányjogi sérelem. Ez a § az 1925 : VIII. tc. 29. §-a alapján már foganatosított zárlatot is megszüntetni rendeli, ha a R.-ben írt új szabályozás előfeltételei fennforognak. Egy élő törvény abrogálásával ezen törvény alapján szerzett jogot rendeleti úton, visszamenőleg megszüntetni semmiféle, még a legalkotmányosabb úton létrejött rendelettel sem lehet. Ez a rendelet alkotmányos felhatalmazás hiányában végrehajthatatlan.

Alkotmányellenes és végrehajthatatlan a rendelet minden alkotmányjogi szabályra való tekintet nélkül is azért, mert a Jelz. törv. 114. §-ához fűzött igazságügyi bizottsági jelentés aggályosnak tartván a miniszter részére adandó felhatalmazást, — a peres szabályok módosítására vonatkozó eredeti felhatalmazás törlésével — ezt a jelentés szövege szerint mégis megadni javasolja, mert az *igazságügyminiszter kijelentette, hogy ezzel a felhatalmazással csak egyszer kíván élni*. Ebből a jelentésből önként következik, hogy a miniszter megelégedve a bizottság előtt tett ígéretéről, a feledékenységéből napvilágot látott rendelet eo ipso érvénytelen és végrehajthatatlan.

A kormány a bankzárlattal kapcsolatos széles felhatalmazás kieszközlésekor köteles lett volna a sérelmes R. kiadására is felhatalmazást kérni, hogy így legalább az alkotmányosságnak halvány látszatát megőrizze. A magam részéről alkotmányjogi sérel-

met látok az országgyűlés által a bankzárlattal kapcsolatban adott eddig példátlanul széles felhatalmazásban is. Hisz a parlament is sértheti az alkotmányt. Az Észak-Amerikai Egyesült-Államok állam-bírósa nem egy esetben deklarálta a törvényt alkotmányellenesnek és az amerikai polgárral szemben végrehajthatatlannak. Nekünk is van alkotmánybiztosítékunk: az 1869 : IV. tc. 19. §-a, mely a bírónak a rendelet érvényessége fölötti ítélkezési jogot ad. A szóbanforgó R. kihívja ennek a törvényszakasznak az alkalmazását. A R. 9. §-a meghagyja a bírónak, ha azt látja, hogy «*fegyelmi hatóság alatt álló személyek*» a zárlati kérelmek előterjesztésével vagy egyes zárlati cselekményekkel csakis költségzaporítást céloznak, egyenes e fegyelmi hatóságnak feljelenteni. Mi tudjuk, hogy e rendelkezés csak az ügyvédekre vonatkozik. Pedig az ügyvédi kar óriási többsége sohasem volt és sohasem lesz megróható a nyilván költségzaporító ténykedése miatt. Fegyelmi bíróságaink az Ügyv. Rdtás 68. §-ának a) és 69. §-ának b) pontja alapján szigorúan üldözik az ügyvédi kar erkölcsi felfogásával merően ellentétben álló «*költségre utazást*». Miért kellett az alkotmányellenes rendeletet még az ügyvédség megbélyegzésével is tetézni? Ez a rendelkezés vexatúrákra is vezethet, mert gyakran az ügyfél érdekében állónak ítélt zárlati kérelem a bíróban in concreto megtorlási hajlandóságot válthat ki. Tiltakozó szóval, gravaminális felszólalással kell figyelmeztetni, hogy alkotmányjogunk ősi és élő hagyományok kincstára, melyben a R.-nek helye sohasem lehet, még akkor sem, ha intézkedései egyébként érthetők is. Dr. Waldmann Lajos (Kaposvár).

— Végrehajtás az OTI és MABI alkalmazottainak fizetésére.

Az 1927 : XXII. tc., a betegségi és baleseti kötelező biztosításról szóló törvény a betegségi és a baleseti biztosítást bizonyos társadalmi rétegekre nézve kötelezővé és állami feladattá tette és a törvény 92. és 93. §§-ai felsorolják azokat a biztosító intézeteket, amelyek ezt a feladatot ellátják és amely intézetek felett a főfelügyeleti jogot a népjóléti és munkaügyi miniszter gyakorolja.

Ezek között a biztosító intézetek között első helyen állanak az Országos Társadalombiztosító Intézet (OTI) és a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete (MABI).

Ezek a biztosító intézetek ügyeiket önkormányzati joghatósággal intézik. Szerveik: a közgyűlés, az igazgatóság, az elnökség, a bizottságok, a kerületi pénztári választmányok, a vállalati pénztári választmányok. Ennek dacára a fentidézett törvény 115. §-ának 4. bekezdése szerint az OTI alkalmazottai közhivatalnokok. A 181. § 3. bek. szerint pedig a MABI alkalmazottai tekintetében a 115. § 4. bek. *megfelelően* alkalmazandó. A MABI alkalmazottak tehát *megfelelően* szintén közhivatalnokok.

Ezekből kiindulva egyes végrehajtók az OTI és a MABI alkalmazottai ellen foganatosított végrehajtások alkalmával megtagadják a fizetésletiltást, vagy ha azt foganatosítják, egyes bíróságok a foganatosított letiltást feloldják azzal az indokolással, hogy ezek az alkalmazottak közhivatalnokok és így illetményeik az 1918 : XXII. tc. értelmében végrehajtás alá nem vonhatók.

A végrehajtók azon eljárása, mellyel az OTI és a MABI alkalmazottak illetményei letiltását megtagadják és a bíróságnak az a határozata, mely a letiltott illetményeket azon a címen oldja fel a zár alól, hogy azok, mint közhivatalnokok járandóságai, végrehajtás alá nem vonhatók, *törvénytől*.

Az 1918 : XXI. tc. hiteligényeik kielégítése és ezzel kapcsolatban járandóságaik lefoglalása tekintetében a közhivatalnokokat két osztályba sorozza:

a) olyan polgári, állami és m. kir. államvasúti alkalmazottakra és nyugdíjasokra, akik a Pénzüntézeti Központtól állami garancia mellett kölcsönt vehetnek fel;

b) és az a) alatti kategóriába nem tartozó polgári, állami és egyéb közhivatalnokokra.

Az 1918 : XXII. tc. célja nem más, mint az, hogy az a) alatti osztályba tartozó közhivatalnokok járandóságait terhelő tartozások kiegyenlítését megkönnyítse és az oda besorozott személyek indokolt hitelszükségletét járandóságaik igénybevitelével kielégítse.

A 4. § szerint az államkincstár szavatol a Pénzüntézeti Központ irányában a törvény alapján adott kölcsönöknek és járulékaiknak megfizetéséért és így elsősorban a tőketörlesztő részleteknek és kamatoknak pontos beszolgáltatásáért.

Az OTI és a MABI alkalmazottai járandóságaik letilthatóságánál tehát nem abból kell kiindulni, hogy ezek alkalmazottai közhivatalnokok-e vagy sem, hanem abból, hogy ki van-e rájuk ter-

jesztve az a jog, hogy a magyar államkincstár szavatossága mellett a Pénzügyi Központtól kölcsönt felvehessenek.

Az 1918: XXII. tc. ugyanis nem a közhivatalnokok járandóságainak a lefoglalását tiltja, hanem csak a Pénzügyi Központ által közhivatali járandóságokra nyújtott kölcsön felvehetését teszi lehetővé és ezen kölcsönöknek és járulékaiknak kielégítését biztosítja.

Elsősorban tehát azt kell vizsgálni, hogy az OTI és a MABI alkalmazottai az 1918: XXII. tc. hatálya alá eső közszolgálati alkalmazottak-e vagy sem?

Erre határozottan nem kell felelnünk, mert nincs olyan törvény vagy miniszteri rendelet, amely az OTI és a MABI alkalmazottait ez alá a törvény alá eső közszolgálati alkalmazottak sorába felvette volna, s nincs olyan törvény vagy miniszteri rendelet, amely a Pénzügyi Központot az OTI és a MABI alkalmazottaknak államkincstári szavatosság mellett kölcsönnyújtásra feljogosította volna.

Az OTI és a MABI alkalmazottak fizetése és fizetés természetével bíró hivatali szolgálati járandóságai tehát foglaltak alá esnek és magánkövetelések kielégítése erejéig vezetett végrehajtások alkalmával a fennálló jogszabályok szerint megengedett mértékben és módon igénybevehetők, lefoglalhatók, letilthetők.

Dr. Nagy Elek.

— **A végrehajtás foganatosításának költsége körüli bizonytalanság.** Az 1930: XXXIV. tc. 69. §-ának 4. bekezdése értelmében a kiküldött által eszközölt és a felekkel közölt költségkiszámítást a bíróság bármikor előterjesztés nélkül hivatalból is megváltoztathatja, a megváltoztatásig azonban a kiküldött költségkiszámítása bírói megállapítás hatályával bír. Ez a rendelkezés a gazdasági élet bizonytalanságát vonja maga után, mert a bírói megállapítás hatályával bíró költségkiszámítás alapján eszközölt fizetés után a bíróság hivatalból megváltoztató végzése a már teljesen lebonyolódott ügyet alapjában felforgatja, bonyodalmak láncolatát okozza. Egy végrehajtási ügyben az 1931. jan. hó 17. napján foganatosított kielégítési végrehajtás során a kiküldött a közbenjárási díjat 31 pengőben számította ki, a felszámítást az összes érdekelt felekkel közölte, majd a felek 1931. május hó 6-án elszámoltak és a kiküldött által hónapokkal előbb megállapított és bírói megállapítás joghatályával bíró végrehajtási költség tekintetbevételével végrehajtást szenvedett a követelést rendezte. Ezt követően a kőszegi kir. járásbíróság 1931. május hó 7-én kelt és 19-én kézbesített Pk. 742/1931. számú végzésével a kiküldött költségkiszámítását hivatalból megváltoztatta és a közbenjárási költséget 14 pengőre leszállította. A végrehajtó a már teljesen lezártnak hitt ügyben a leszállító végzés ellen felfolyamodással élt, de a szombathelyi kir. törvényszék az elsőbírói végzést helybenhagyta. Így tehát a felek által már lezárt ügyben újból megindult az igazságszolgáltatás egész gépezete: végzés, felfolyamodás, újabb költségek, tartozatlan fizetés címen visszakövetelési igények születtek és a felek által a megszűnésig leegyszerűsített ügyben a Te. hibás rendelkezése folytán a bonyodalmak láncolata és a bíróságok munkatöbblete keletkezett. Módosítani kell ezen rendelkezést akként, hogy a bíróság csak az előterjesztésre nyitva álló időben vizsgálhassa felül akár hivatalból a költségkiszámítást, mert a jelenlegi rendelkezés a leírt bonyodalmakat szüli; viszont semmi szükség sincs arra, hogy a bíróság kötelezett, tehát ügyeik ellátására képes nagykorú adósok felett ilyen felesleges bonyodalmakat előidézhető és az érdekelt felek akaratával meg nem egyező gyámkodást gyakoroljon a bíróság.

Dr. Geszner Márton (Szombathely.).

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREGYESSÉGI ÉRTÉKESÍTÉS ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 2 pengő 60 fillér

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ 1930: XXXIV. TC.

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György

a pestvidéki járásbíróság elnöke.

Dr. Paulay Gyula

büntetőtörvényszéki bíró.

A 15 íves kötet ára 7 pengő

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzssem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.

(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár: Az ügyvédi succrescentia. — Dr. Móra Zoltán tőzsdebírói jogügyi titkár: Franciaország igazságszolgáltatása és igazságügyi költségvetése. — Dr. Berend Béla budapesti ügyvéd: Állítás és híresztelés. — Dr. Zerkowicz Zsigmond budapesti ügyvéd: Jogositva van-e pénzkölesönöket közvetíteni az, akinek bank- és pénzváltó ipar gyakorlására van engedélye? — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 2. sz. — Hiteljogi Döntvénytár XXIV. 6.

Értesítés!

1931. október 3-tól kezdve a **Jogtudományi Közlöny** a **Döntvénytárral**, az **Ügyvédi Közlöny** c. melléklettel kibővítve **hetenként** jelenik meg.

Előfizetési ára — ugyancsak október 1-től kezdődőleg — **negyedévre 6 pengő** lesz.

A kiadóhivatal.

Az ügyvédi succrescentia.

Mélyen átérzem a Jogtudományi Közlöny segélyszózatának komolyságát az ügyvédi hivatás megmentése érdekében. Egyet-értek vele abban, hogy ennek a mentőakciónak egyik fontos feladata az ügyvédi succrescentia helyesebb szabályozása, mely a hivatlan elemek odaözlönését csökkentené. De rendkívül károsnak találnék minden olyan mechanikus létszámkorlátozást, amely nem a legjelesebbek kiválogatását biztosítaná.

A magam professzori szemszögéből elsősorban az elméleti képesítés szigorítását tekintem alkalmas eszköznek a pálya túlszűfoltosságának enyhítésére. A jogi oktatásnak most már csakugyan küszöbön álló reformja erre nézve sem fogja eltéveszteni jótékony hatását. Az új tanulmányi rend gyakorlatilag lehetetlenné fogja tenni a jogi tanfolyam elvégzését az előadások és főleg a gyakorlatok látogatása nélkül; a záróvizsgákat pedig előreláthatólag csak majd a négyévi tanfolyamot követő ötödik év során lehet majd letenni, olyan módon, amely minden vizsgaszigor megölőjét: a vizsga mechanizálását kizárja.

Ez azonban magában véve nem elég. A jogvégzettek tekintélyes számából ki kell válogatni a legjelesebbeket és csak azokat szabad a bírói és ügyvédi pályára engedni. A joggyakornokokra nézve a zárt szám és bizonyos kiválogatás már ma is biztosítva van. A budapesti kir. ítélőtábla elnöke köztudomás szerint a legnagyobb lelkiismeretességgel szemeli ki a joggyakornoki állásra pályázók közül a legkitűnőbbeket és ez a «ver sacrum» mihamarább éreztetni fogja jótékony hatását a fiatal bírák jogászai színvonalának emelésére. A többi táblai elnök bizonyára hasonló gondossággal jár el az állások betöltése körül. E részben csak egy észrevételre szorítkozom. Az egyetemi vizsgaeredmények nagyon értékes alapul szolgálnak a legjobbak kiszemelésére, de magukban véve még nem biztosítják az *egyenletes* elbírálást. A vizsgaeredmény sokféle eshetőségtől, véletlentől is függ és a vizsgaszigor nem mindenütt egyforma. Az országos színvonal egységét véleményem szerint csak a *pályázati versenyvizsgát* biztosítaná, melyet lehetőleg országosan kellene szervezni.

Az ügyvédjelölteket hasonló *versenyvizsgálatnak* lehetne alávetni. Az igazságügyminiszter az ügyvédi kamarák előterjesztése alapján évenként pályázatot hirdethetne annyi ügyvédjelölti helyre, amennyi a rendes utánpótlást előreláthatóan fedezi. E helyeket a jelentkező pályázók közt tartott országos versenyvizsga ered-

ményéhez képest a legjobbakkal lehetne betölteni, úgy, hogy csak az ekként minősítettek lennének joggyakorlatra bocsáthatók. Az ügyvédjelöltek zárt száma — a viszonyok nyomása következtében — lassankint magától is előáll, mert már ma is csak a joggyakorlatra lépők csekély töredéke kap alkalmazást ügyvédi irodákban. Csakhogy ma tisztán a véletlen mülk, ki jut be ily módon az ügyvédjelöltek közé, míg a versenyvizsga a leghivatottabbak bejutását biztosítaná.

Ha bármi okból nem tudnók vagy nem akarnók korlátozni a joggyakorlatra bocsáthatók számát, úgy magát az *ügyvédi vizsgát* kellene mélyreható reformnak alávetni. Az ügyvédi vizsga mai alakjában nem alkalmas sem a hivatlanok beözlönésének meggátolására, sem a jelesek kiválogatására. Ezen csak az évenként kiadható ügyvédi oklevelek kontingentálása segíthetne. Nem kellene egész éven át vizsgát tartani, csak negyed- vagy félévenként, úgy, hogy minden ilyen vizsgaterminuson csak bizonyos számú diplomát lehetne kiadni, az összes vizsgáknak *egységes* elbírálása alapján, egyetlen vizsgabizottság részéről, mely a diplomával a legjobb jelölteket jutalmazná. A vizsgát természetesen akárhányszor lehetne ismételni.

A kétféle módszer közül mindenesetre az első: az ügyvédjelöltek számának kontingentálása érdemel előnyt. Nem helyes valakit oly pályára engedni, ahol később esetleg az elhelyezkedés minden reményétől elvágjuk. Sőt attól is tartani kell, hogy ha egyszer az ügyvédjelöltek sorában áll be túlszűfoltosság és megrekedés, úgy ezzel az ügyvédi kar kívánatos megújódását tesszük kockára.

Am bármiféle módját válasszuk is a létszámkorlátozásnak, attól mindenesetre óvakodjunk, hogy az ügyvédi karba bejutást a lélektelen ansziennitás vagy a visszaélésekkel járó protekció döntse el. Igaz, hogy az ügyvédi hivatottság nem egyedül az elméleti képesítésen múlik; de ez legalább egyenletesen alkalmazható és igazságos mérték és a jelesekből mindenesetre több jó ügyvéd fog kikerülni, mint a csekélyebb képzettségűekből.

Tudom, hogy ezek a javaslatok az ügyvédi pálya bajait csak nagyon csekély mértékben orvosolnák. De annyi bizonyos, hogy bizonyos jótékony létszámapasztó hatásuk mellett az ügyvédi succrescentia szellemi színvonalát erőteljesen emelnék. Ez pedig nemcsak ügyvédi, hanem országos érdek is. A bírói és ügyvédi kar mindenkor az ország jogászai elitje volt. Létünkért való küzdelemünkben minden pályán a legjobbakat kell az első csatasorba állítanunk. Azért az ügyvédi pálya túlszűfoltosságán is csak olyan módszerekkel segítsünk, amelyek utat nyitnak a legjelesebbek érvényesülésének.

Dr. Szladits Károly.

Franciaország igazságszolgáltatása és igazságügyi költségvetése.

Az a szerep, amelyet Franciaország az emberiség politikai és társadalmi életének irányításában elfoglal, már önmagában kell, hogy indokolja azt az érdeklődést, amellyel a jogászai közvélemény Franciaország igazságügyi berendezkedését kíséri. Fokozza ezt az érdeklődést az, hogy Franciaország egyike ama államoknak, amelyek igazságszolgáltatásukat a legkevesebb költséggel látják el.¹

¹ A különböző államok igazságügyi költségvetéseinek összehasonlítása a mögöttük álló társadalmi viszonyok és intézmények ismerete nélkül igazságtalan

A francia költségvetés a polgári és kereskedelmi igazságszolgáltatás költségeit élesen elválasztja a büntető igazságszolgáltatás költségeitől.²

I. A polgári igazságszolgáltatás központi igazgatási költségei 3.820,880, a büntető központi igazgatás költségei 683,150 frankot tesznek ki; az egész központi igazgatás (igazságügyi minisztérium) összes költségei tehát 4.504,030 frankra rúgnak.³

Az egyes tételek a következők: a miniszteri fizetés 1928. december 30-ika óta 180,000 frank. A polgári ügyszakban három directeur (államtitkár) van alkalmazva 67,500, kilenc irodafőnök (min. tan.) 35,875, 13 helyettes főnök 27,000, 24 fogalmazó 19,000 és 36 segéd- és címzetes segédfogalmazó van 8000—14,000 frank fizetéssel. A számviteli szolgálat ellátása 472,340 frankba kerül (!), a fogalmazási és leíró személyzet összes javadalmazása 2.331,550 frankot tesz ki. A segédtitkári, illetve altisztai személyzet 28 személyből áll, javadalmazásukra 268,265 frank szükséges. Rendkívüli jutalmakra 124,700, anyagbeszerzési, épületfenntartási költségekre 378,400 frank van előirányozva. Így áll elő a polgári ügyszakra előirányzott 3.820,880 frank. A büntető ügyszaknak nincs külön (directeuri) államtitkári rangú vezetője; három chef de bureau, négy helyettes főnök, nyolc fogalmazó és 14 leíró áll rendelkezésére; az egész személyi költség 617,000 frankot tesz ki, amelyhez még anyagbeszerzés stb. címen 66,150 frank járul, így az egész bűnügyi központi igazgatás költségei 683,150 frankra rúgnak. A fogalmazási ügyszak személyzeti létszámában és javadalmazásában foganatosított nagy takarékoság mellett érthető, hogy az egész igazságügy-minisztérium összes költségei csak 4.504,030 frankot tesznek ki.

A költségekkel való takarékoságra jellemző például álljon itt egy adat: a büntető igazgatás legfőbb vezetője a Nevers, Lyon, Grenoble, Digne, Nice és Marseille városokban elhelyezett büntető intézetek inspicálásának költségei címen összesen 400 frankot, tehát alig 100 pengőt számított fel. Ugyanilyen méretűek a különböző egyéb felszámítások is.

II. A francia polgári igazságügyi költségvetés tételei között szerepel a magyar kir. Közigazgatási Bírósággal összehasonlítható hatáskörű *Conseil d'État*; ennek bírói személyzete 113 személyből áll és összes költségei 6.288,150 frankot tesznek ki.

III. Az egész Franciaország és összes gyarmatai részére egyetlen legfelsőbb bíróság van: a *Cour de Cassation*, amely három osztályból áll: a *Chambre des requêtes*, a *Chambre civile* és a *Chambre criminelle*. Mindegyik osztályban az elnökön kívül 15 bíró van, az ítélőtanácsok 11 tagból állnak. A bíróságot az első elnök vezeti. A bíróság mellett egy procureur général (koronaügyész) és hat helyettes működik, polgári ügyekre is kiterjeszkedő hatáskörrel.

A polgári és kereskedelmi ügyekben a semmisségi panaszok két szűrőn mennek át. Először a *Chambre des requêtes* vizsgálja meg azokat kontradiktórium tárgyalás nélkül és dönt a felett, hogy a panasznak egyáltalán van-e helye; csak az elfogadottak kerülnek a *Chambre civile* elé, amely az egyik bíró előadása és szóbeli tárgyalás után végérvényesen dönt felettük. Egyes kivételes ügycsoportokban (pl. munkaügyi bíróságok ítéletei elleni semmisségi panaszok) közvetlenül kerülnek a polgári tanács elé a panaszok.

A semmitőszék sohasem hoz érdemi döntést; alaki vagy nyilvánvaló anyagi jogszabálysértés esetén megsemmisíti a panaszolt végzést vagy ítéletet és érdemi döntés céljából visszaküldi az illetékes bírósághoz.

A francia semmitőszék elnökének 80,000 frank fizetése van; a három tanácselnök egyenként 75,000 frank, a 45 bíró egyenként

60,000 frank fizetést élvez; a koronaügyész fizetése 80,000, a hat helyettese egyenként 60,000 frank. A francia semmitőszék egész évi költségvetése 4.082,000 frankot tesz ki.

Hogy Franciaország legfelsőbb bíróságát ily kis létszámú és mégis 11-es tanácsban működő bírósággal intézheti el, annak magyarázata a semmitőszék ügyforgalmi kimutatásában található. A *Chambre des requêtes* elé egy évben 1382, a *Chambre civile* elé 131 ügy érkezett. Az előző évről elmaradt ügyekkel együtt összesen 4136 ügygel kellett e két tanácsnak foglalkozni; elintézését nyert 1697 ügy, következő évre maradt 2439. Az elintézett 1697 ügyből 776 volt visszautasítás, 392 érdemi tárgyalásra bocsátás; 282 esetben végződött a panasz megsemmisítéssel. A fennmaradó szám egyébnemű elintézésekre esik.

Ezzel szemben a kir. Kúria egy évben 2621 polgári és 589 büntető ítéletet hozott. A Kúriához 3560 polgári perben és 1205 polgári nem peres ügyben, továbbá 3360 büntető ügyben érkezett perorvoslat. Ugyanezen évben 3536 polgári pert, 1187 perenkívüli polgári ügyet és 3660 büntető ügyet fejezett be a Kúria; a kir. Kúria által elintézett munka számszerűleg kifejezhető mennyisége tehát 4—5-ször haladja meg a francia semmitőszék számszerűleg kifejezhető munkáját.

IV. *Fellebbezési bíróságok.* A fellebbezési bíróságok (*Cour d'appel*) száma 27; a párizsinak 10 tanácsa és 84 bírása van, a többi 1—4 tanáccsal működik; összesen 65 tanács működik egész Franciaországban. A bíróság rendszerint ötös, kivételesen hetes tanácsban ítélt, hatásköre a polgári és kereskedelmi törvényszékek ítéletei ellen beadott fellebbezések, továbbá a büntetőtörvényszékek (kivéve esküdtszék!) ítéletei elleni fellebbezések elbírálására terjed ki. Az egyes tanácsok hetente négy-ötször tárgyalnak; a tárgyalás időtartama 4—5 óra.

Az ügyforgalmi statisztika szerint a tanácsok nincsenek nagyon megterhelve. 70,998 fellebbezés volt elintézendő; ebben az előző évről elmaradt 40,772 bennfoglaltatik. Elintézését nyert 28,481, következő évre maradt 42,517. Egy-egy tanácsra tehát évi 438 elintézett fellebbezés jut. Az elintézés gyorsaság szempontjából kívánnivalót hagy hátra. Úgy látszik, a francia igazságügy irányítói — nyilván takarékoságból vagy konzervatívizmusból — nem akarnak számolni azzal, hogy a fellebbezések száma 1920 óta majdnem a kétszeresére emelkedett. Sem létszámszaporítás, sem a tanácsok összetételének megváltoztatása nem következett be; így érthető, hogy az elintézési arányszám, amely az utolsó békeévben 55 %, 1920-ban 50 % volt, 40 %-ra csökkent.

Ahol csak egy tanács van, ugyanez látja el a büntető fellebbezéseket is, másutt a második vagy harmadik tanács. Az összes *Cour d'appel*ek 15,434 büntető fellebbezést tárgyaltak.

A fellebbezési bíróságokon 27 elnök, 66 tanácselnök, 11 helyettes tanácselnök és 344 bíró, továbbá 27 főügyész, 46 főügyész-helyettes és 56 ügyész működik. A segédhivatalt egy greffier vezeti, aki mellett igen csekély számú segédhivatali személyzet működik. Az összes fellebbezési bíróságok személyzeti költségei: 26.151,036 frankot tesznek ki. Az elnökök fizetése 54,000 frank, kivéve a párizsi *Cour d'appel* elnökét, aki 75,000 frankot kap. A tanácselnökök Párizsban 50,000, másutt 38,000, a bírák Párizsban 40,000, másutt 32,000 frank fizetést kapnak. Az elnöki titkárok fizetése átlagban 12,000—13,000 frank. (Párizsban 19,500 frank.)

A magyar hivatalos kimutatás nem ismerteti részletesen a táblák szervezetét. Annyit megállapíthatunk, hogy az öt királyi táblánál 203 ítélőbíró (62 bírói titkár stb.) működött, akiknek munkáját 66 segédhivatali tisztviselő támogatta; a vádhatóság 20 személyből és a mellérendelt 15 kezelőszemélyből állott. Az ügyforgalom részletesebb adatai. *Polgári ügyszak*: előző évről 3336, új 12,366, befejezve 12,186, folyamatban maradt 3516. *Büntető ügyszak*: előző évről maradt 4275, új 10,540, befejezve 12,219, folyamatban 2596.

V. *A polgári törvényszékek.* Ezidőszert Franciaországban 138 törvényszék van összesen 280, három tagból álló tanáccsal.⁴

A törvényszékek igen nagy része 1—2 tanácsból áll. Az ily kis létszámú törvényszéken az elnökön kívül három bíró működik. Az összes törvényszékeken együttvéve 1087 elnök és bíró, 246 helyettes bíró és 469 ügyész, illetve helyettes ügyész van. A polgári

megítélésre vezethet. Ezért ezúttal mellőzzük a magyar igazságügyi költségvetés adatainak a francia költségvetés adataival való *nyers* szembeállítását. Reméljük, hogy súlyos megpróbáltatásokat látott tisztviselőtársadalmunk nem érti félreismertetésünk intencióját, amelynek célja kizárólag maga az ismertetés. Az egyes intézmények részletes leírását, valamint a két ország költségvetési és igazságszolgáltatási viszonyai között fennforgó ellentét indokolását tartalmazza szerző 1913-ban megjelent munkája: Mandel Zoltán: Tanulmányok az igazságügyi politika köréből; Franklin-Társulat.

² A francia költségvetésre vonatkozó adatok a Budget général de l'exercice 1930 service judiciaire; Budget général de l'exercice 1930 service pénitentiaire c. hivatalos kiadványokból, a francia igazságügyi ügyforgalom adatai az 1930. évben megjelent és az 1927-es évről vonatkozó Compte Général de l'Administration civile et commerciale c. hivatalos kiadványból, a magyar igazságszolgáltatás ügyforgalmára vonatkozó adatok — a legutolsó nyomtatásban megjelent adatok — az 1929. évről, a Magyar Statisztikai Évkönyvből vannak véve.

³ 1 frank = 22,5 fillér.

⁴ 1926. szeptember 6-ikáig minden arrondissement-ban volt egy-egy törvényszék, összesen 359; takarékoságból számukat leszállították és most csak minden département-ban van.

törvényszékeken hivatásos jogászbírák működnek; az elnököknek 38,000—24,000, a bírának 24,000—16,000 frank fizetésük van; Párizsban 50 %-kal nagyobb. Az összes törvényszékek személyzeti költségei 52,560,155 frankot tesznek ki.

A francia polgári törvényszék 3000 frankon felüli perértékű perekben mint általános elsőfokú bíróság működik úgy polgári, mint kereskedelmi ügyekben, kivéve azokat a városokat, ahol külön kereskedelmi törvényszék van. Az összes elintézendő ügyek száma 220,261 volt, ebből az előző évről hátralék 74,240. Elintéztetést nyert 144,548, következő évre maradt 75,713. A törvényszékek elnökeinek joga van ideiglenes intézkedésekkel átmenetileg rendezni peres és perenkívüli vitás kérdéseket, az ily ügyekben kibocsátott ordonnance-ok száma 499,360 volt.

A francia polgári törvényszékek, mint látható, lassan dolgoznak. Ez részben arra vezethető vissza, hogy már békeltetéssel megrostált ügyeket kapnak; részben az eljárás módjára, részben az ügyek természetére. Mint látni fogjuk ugyanis, a gyors elintéztetést kívánó kereskedelmi ügyek túlnyomó része a kereskedelmi szakbíróságok elé kerül.

VI. Szabály szerint ugyanis kereskedelmi ügyekben a *Tribunal de Commerce*, kereskedőkből alakított laikus bíróság működik, ilyen van 235 helyen; másutt, ahol nincs oly erős kereskedelmi forgalom, amely külön kereskedelmi törvényszék felállítását indokolná, a polgári törvényszék ítél a kereskedelmi ügyekben is, ilyen van 83 helyen.

Ügyforgalom: 50,101 per maradt az előző évről, felvettek 22,502 ügyet, új beérkezés 223,269. Összesen elintézendő volt tehát 295,872 ügy. Elintéztetést nyert érdemleges tárgyaláson 65,972, makacssági ítélettel 97,144, egyességgel és elállással 91,354, egyéb-ként 7079. Elintéztetlen maradt az év végén 50,962 ügy. Amint látjuk, a laikus bírákból álló kereskedelmi törvényszékek működési köre számszerint nagyobb, mint a jogászbírákból álló polgári törvényszékeké. Ami az ítélkezés minőségét illeti, a helybenhagyási és megváltoztatási arányszám a kétfajta bíróságnál alig tér el. (Országos átlagban: polgári törvényszék 69 %, kereskedelmi törvényszék 72 %.) A párizsi polgári törvényszék ítéletei közül helybenhagyott a fellebbezési bíróság 2297, megváltoztatott 738 ítéletet. A párizsi kereskedelmi törvényszék megfellebbezett ítéletei közül helybenhagyott 2542 és megváltoztatott 658 ítéletet.

Ez az intézmény, amely éppoly jól végzi munkáját, mint a hivatásos bírákból álló törvényszék, de lényegesen gyorsabban, nem kerül a gazdag Franciaországnak úgyszólván semmibe. A bírák nem kapnak semmi fizetést, sem tiszteletdíjat; pusztán a segédhivatali teendőket végző greffier kap évi 1250—3500 frankig terjedő tiszteletdíjat. (A párizsi 3000 frankot.) Az összes kereskedelmi törvényszékek tehát 878,000 frankjába kerülnek az államnak, szemben a jogászbírákból álló törvényszékek 52,560,155 frankjával. Nyugodtan állíthatjuk, hogy Franciaország laikus kereskedelmi bírái évenként 50—60.000,000 frankot takarítanak meg az államnak.

A 24 magyar törvényszék ügyforgalma aránylag igen csekély. Elsőfokú perek: előző évi hátralék 15,866, új ügyek 41,566; befejeztetett 40,007, folyamatban maradt 17,425. Fellebbvitt polgári perek: előző évről 11,612; új 44,612; befejezve 40,772; folyamatban van 15,452.

VII. A békebíróságok (*Justice de Paix*) hivatása polgári ügyekben: 1. mint békeltetők közreműködnek az összes polgári ügyekben, értékhatarra való tekintet nélkül; 2. mint bírák ítélnek 1000 frankig fellebbezés kizárásával, 3000 frankig a Tribunalhoz intézendő fellebbezés mellett. Vannak ezenkívül perenkívüli teendők is és ők látják el a kihágási büntetőbíráskodást is. Egész Franciaországban ezidőszent 1934 rendszeresített békebírói állás van, amelyet fizetett, hivatásos bírák látnak el. A képesítés alacsonyabb jóval, mint a törvényszék bíráié; sőt vannak jogászi képesítés nélküli békebírák is.⁵ Mindegyik bíró mellett egy greffier (jegyző) működik. A békebírák fizetése 14,000—34,000 frank, a greffiereké 3600 frank. A békebíróságok 40.270,000 frankba kerülnek.

Ügyforgalom: A peres ügyszakban 261,392 volt az összes elintézendő ügyek száma; ebből csak 19,272 volt az előző évből származó maradvány. Elintéztetett 238,393, és pedig érdemleges ítélettel 121,511, makacssággal 56,223, tárgyaláson kötött egyesség-

gel 30,456, perletéttel 30,203. Az ügyek $\frac{1}{12}$ -ed része: 22,999, vagyis éppen egy havi beérkezés maradt a következő évre. A meghozott ítéletek közül 57,964 volt megfellebbezhető. Megfellebbeztek ezek közül mindössze 6480 ítéletet, tehát a megfellebbezhető ítéleteknek mintegy $\frac{1}{9}$ -ed részét. A megfellebbezett ítéletek közül helybenhagytak 2644, megváltoztattak 1566 ítéletet, a többi egyéb úton intéztetett el. Mint látjuk, a francia békebíróságok igen gyorsan, a pereskedők meglegedése mellett működnek és ítélkezéseiket a fellebbezési bíróságok sem találják rosszabbnak, mint a törvényszékét a Cour d'appel.

A peres tevékenységnél még fontosabb a békeltetői tevékenység. Két fajta módon kerülnek az ügyek békeltetésre.⁶ Az egyik ügycsoportban 25,519 volt a kibocsátott békeltetési meghívók száma. Nem jelentek meg a felek 4430 esetben. A többi 21,089-ből sikerrel végződött a békeltetés 7070, nem sikerült 14,019 esetben. A jóval nagyobb másik csoportban a kibocsátott idézések száma 594,307 volt. Nem jelentek meg a felek 170,652 esetben; kiegyeztek 193,028, nem egyeztek ki 211,537 esetben. A békeltetés tehát az ügyek 32%-ában vezetett sikerre.

Mindenki előtt fel kell tűnni annak, hogy a francia békebíró-ságok előtt aránylag milyen kevés számú polgári per indul meg évenként. Mint alább látni fogjuk, a budapesti kir. ítélőtábla területén elhelyezett járásbírósnál évente több új kereset indul, mint Franciaország összes békebíróságainál. Ennek oka többek között az, hogy egyrészt a magyar járásbíróságok magasabb értékhatárral ítélkeznek, másrészt, hogy a békebíróságokkal párhuzamosan Franciaországban még másik két bíróság, a munkaügyi bíróság és a már említett kereskedelmi törvényszék ítélkeznek elsőfokon.

VIII. A munkaügyi bíróság (*Conseils de prud'hommes*), az ipari és kereskedelmi élet békebíró-sága, ipari városokban van megszervezve. Két osztályban működik: a békeltető osztály csak békeltet, ennek sikertelensége esetén az ítélő osztály bíráskodik, és pedig 1000 frankig fellebbezés kizárásával, ezenfelül fellebbezés mellett. A bíróság csak laikus személyekből áll, a békeltetésnél egy munkaadó és egy alkalmazott, illetve munkás, az ítélkezésnél két-két munkaadó, illetve munkás jár el. A munkaügyi bírák semmi fizetést nem kapnak; a költségvetésben e bíróság 1400 frankkal szerepel; ennyibe kerülnek azok az érmek, amelyeket a munkaügyi bíróság tagjai kapnak. Munkásságuk jelentőségére jellemzőek a következő adatok.

A békeltető bizottságok működése: előző évről hátralék 476; új beérkezés 65,106; a békeltetés sikerült 26,750 esetben (41 %), a kérelmet intézkedés előtt visszavonták 9210 esetben; a békeltetés nem sikerült és az ítélő tanács elé került 24,125 esetben; a békeltetés nem sikerült, de ítélőtanács elé nem került 4584 esetben; elintéztetlen maradt 913 ügy (az utolsó heti beérkezés). Jellemző, hogy e bíróságok békeltetési idézésének nagyobb készséggel tesz eleget a közönség, mint a hivatalnok-békebírói békeltető idézéseknek. Míg a békebíróságoknál az idézések 29 %-ának nem tettek eleget, a munkaügyi bíróságoknál ugyanez csak 14 % volt. Az ítélőtanács működése: Az előző évről maradt 1461 perhez 24,125 új per járult, melyből ítélethozatal előtt 11,859 ügyet vontak vissza. Fellebbezés kizárásával befejeztetett, és pedig érdemleges ítélettel 3449, makacssági ítélettel 4576; fellebbezhető érdemleges ítélettel 2508, makacssággal 2798, elintéztetlen maradt 696 ügy. (Az utolsó 10 napi beérkezés.)⁷ Az ügyforgalom mérvét tekintve, 30—40.000,000 frankra tesszük azt az összeget, amelyet Franciaország munkaügyi bíráskodása révén megtakarít.

A magyar járásbíróságok óriási ügyforgalommal dolgoznak. 1929-ben az új keresetek száma a budapesti tábla területén 328,058, Csonka-Magyarországon 529,063 volt. Bár kiosztásra ezek közül csak 276,359 darab került, mégis nagy ez a szám. Az elintéztet összes ügyek száma 276,577. Elintéztetlen maradt a statisztika szerint 56,827 darab.

Az összes francia elsőfokú bíróságok (polgári és kereskedelmi törvényszék, békebíró-ság, munkaügyi bíróság) előtt folyamatba tett új polgári perek számát összegezve, a fenti adatok alapján 646,473 darabot kapunk; viszont az összes magyar elsőfokú bíróságok előtti új keresetek számát összeadva 621,153 darabot kapunk.

⁶ Lásd szerző i. m. 37. oldal.

⁷ E kimutatásban nem szerepelnek a Kolmári fellebbezési bíróság területén működő munkaügyi bíróságok adatai.

⁵ Szerző i. m. 3. és következő oldal.

Szembeszökő ez a nagy aránytalanság és mindennél jobban magyarázza ez a két adat egyrészt a magyar bírói kar nehéz munkáját, másrészt a költségvetés súlyos terheit.⁸

Ezek után megérthetjük, hogy Magyarországnak királyi bíróságaira 28.162,460, a királyi vádhatóságokra 3.445,110, összesen 31.607,570 pengőt kellett előirányozni, amihez még az igazságügyi tárcán kívül elszámolt közigazgatási bíráskodás 813,400 pengő, a kereskedelmi tárcánál elszámolt szabadalmi bíróság 555,130 pengő és a rendőri büntető bíráskodás ki nem számítható költségei járulnak.

* * *

Húsz esztendővel ezelőtt, midőn Magyarország egész jogász-közvéleménye telve volt bizakodással az új polgári perrendtartás iránt, egyedül e sorok írója fejezte ki határozottan azt a véleményét, hogy azt a betegséget, amelyben igazságszolgáltatásunk szenved s amelynek lényege: a perek aránytalanul nagy száma, a bírói munkának nem bírói feladatokra való elpazarolása, a tényállás-perek túltengése, a nem jogászai bíráskodástól való idegenkedés, a perorvoslatok mértéktelen lehetősége, s amelynek következménye: az aránytalan magas igazságügyi költségvetés, rosszul fizetett és túlterhelt bírák, lassú ügyintézés, — csak mélyreható, gyökeres orvoslással lehet meggyógyítani. A T. E. javaslatának tárgyalása során, annak magasállású kezdeményezőjén és támogatóján kívül, ismét egyedül e sorok írója foglalt állást⁹ a mellett, hogy az igazságszolgáltatás terheit tovább emelni nem lehet, és hogy a munkaterhet az eljárás egyszerűsítésével kell csökkenteni.

Legközelebb Németország igazságszolgáltatását és igazságügyi költségvetését fogjuk ismertetni. Ez a francia és magyar igazságügyi viszonyok közötti ellentét okait éles megvilágításba fogja helyezni. Szemléltetőleg fogjuk látni belőle egyfelől azt a tényt, hogy Franciaország kedvező pénzügyi helyzetét *nemcsak* a békeszerződések által biztosított helyzetnek, hanem böles takarékosságának és bevált évszázados intézményeinek köszönheti; látni fogjuk másfelől azt is, hogy mibe került Magyarországnak az osztrák-német intézmények előzetes tájékozódás nélkül való átültetése.

Dr. Móra Zoltán.

Állítás és híresztelés.

— Jegyzetek a St. 20. és 21. §-aihoz. —

Időszaki lapban közlemény jelenik meg. A közlemény panaszosról harmadik személynek hatósághoz intézett beadványában foglalt olyan tényállításokat ír meg, amelyek panaszost valódiságuk esetén közmegvetésnek tennék ki, ill. lealacsonyítanak. Panaszos a cikk miatt az időszaki laptól a St. 20. §-a alapján helyreigazító nyilatkozat közlését követeli, majd a nyilatkozat közzétételének elmaradása folytán a 21. § szerint panasszal fordul a budapesti kir. büntetőjárásbíróhoz. A kir. büntetőjárásbíró azonban B. IV. 42,084/1930. sz. ítéletével a helyreigazító nyilatkozat közzétételére irányuló panaszt elutasítja, fellebbezés után pedig ezen ítéletet a büntetőtörvényszék indokainál fogva helybenhagyja s így — egyfokú jogorvoslat lévén — az elutasító ítélet jogerőre emelkedik.

Az elutasító ítéletnek indoka az: panaszlott bizonyította, hogy a cikkben említett, hatósághoz intézett beadványban tényleg bennefoglaltatnak a helyreigazító nyilatkozatban felsorolt és helyreigazítani kért tényállítások, ennél fogva a panaszlott cikk, amely nem tényképpen közölte az inkriminált tényállításokat, hanem csak azt írta le, hogy a beadvány ezeket tartalmazza, való tény állított, amikor ezt megírta. E való ténnyel szemben pedig

⁸ Ez az összehasonlítás még akkor is helyes, ha figyelembe vesszük, hogy a francia adatok a békéltetéssel már túlnyomórészt megrostált perek számát mutatják, míg a magyar adatok az új keresetek számát rostátlanul adják. Mert ha a békéltetés sikerére való tekintettel a francia számot magasabbnak is kell tekinteni, ezzel szemben figyelembe kell venni, hogy a magyar statisztika adatai nem tartalmazzák a munkásbiztosítási, szabadalmi, tőzsdei, tisztességtelen versenyügyi, valamint a községi bíráskodás és a közigazgatási hatóságok részéről foganatosított magánjogi bíráskodás adatait, amelyek viszont a magyar perek számát emelnék ugyanily magasra. Nyugodtan mondhatjuk, hogy Magyarországon legalább annyi per indul meg évenként, mint Franciaországban. És milyenek ezek a perek!

⁹ Jogállam 1930. évf. 161. oldal.

közömbös, hogy a beadványból átvett és leközlött egyes tényállítások valótlank-e vagy sem. Mert a híven közölt beadványbeli előadások tartalmi valóságára nézve azért nincs helye helyreigazításnak, mert azokat a cikk nem tényként közölte, hanem mint egy írásbeli beadvány tartalmát.

A tárgyalat ítéletben az illetékes bíróságoknak ha nem is állandó, de mindenesetre sűrűn ismétlődő jogi álláspontja jut kifejezésre. Nézetem szerint ez az álláspont és gyakorlat helytelen, ellentétben áll a törvény szellemével, a helyreigazítási jog céljával és sajátos jogi természetével, beleütközik a méltányosságba, de nem szükséges a sajtóbírálat szabadságához fűződő nagy közérdek szemszögéből sem.

A kifogásolt bírói gyakorlatban az az álláspont jut kifejezésre, hogy a helyreigazítási panasz elutasítása szempontjából valóságbizonyítás tárgya csupán az állított tény (a konkrét esetben, hogy ilyen beadvány létezik), nem pedig a híresztelt tény (a leközlött beadványnak helyreigazítani kért tartalma). Vagy más rusticus példa: ha a közleményben az van, hogy Lelkiismeretlen Pál azt állította Áldozat Péterről, hogy csalt és lopott, a gyakorlat szerint Áldozat Péter helyreigazítási panaszát el kell utasítani, ha a szerkesztő bizonyítja, hogy Lelkiismeretlen Pál ezt tényleg mondotta — még akkor is, ha valótlank az, hogy Áldozat Péter csalt és lopott.

A Bv. 1. §-a szerint rágalmazást követ el, aki másról valótlank tényt állít vagy híresztel stb. (A helyreigazítási panasznak még csak az sem törvényes előfeltétele, hogy a közölt valótlank tény lealacsonyító jellegű legyen, vagy a panaszost közmegvetésnek tegye ki. Elég, ha a közölt tény valótlank és panaszosnak bármely komoly érdekét sérti.) A St. 20. §-a azonban nem nyilatkozik az irányban, hogy a helyreigazítási jog a panaszost mikor illeti meg: akkor csupán, ha a valótlank tény a közleményben mint közvetlen állítás foglaltatik, vagy akkor is, ha közvetett állítás, azaz más harmadik személyek valótlank tényállításainak megismétlése. A törvényszöveg csak annyit mond, hogy helyreigazítási jog illeti meg azt, akiről valamely időszaki lap valótlank tényt (vagy való tényeket hamis színben) «közölt». Ha már most azt kutatjuk, hogy a «közlés» jogi fogalmának tartalma alatt mit kell érteni, csupán közvetlen állítást, avagy állítást és híresztelést, úgy először is meg kell állapítani, hogy a közlés fogalma nyelvtanilag kétségtelenül tágabb értelmű, mint az állítás-é és egyesíteni látszik úgy az állításnak, mint a híresztelésnek anyagát. Másrészt a jogi fogalom tisztázása és értelmezési analógia szempontjából vissza kell térnünk a Btk. 258. §-ához, — a Bv. 1. § elődjéhez — mely *ugyan csak nem különböztetett még állítás és híresztelés között*, hanem egyszerűen valótlank tényt állítását stb. pónalizálta. Ennek dacára már a Btk. miniszteri indokolása azt mondja: «nemcsak azt büntettetik, aki a rágalmat koholja, hanem azt is, aki azt terjeszti. A *nominatio auctoris nem zárja ki a rágalmat*. A dolus megvan abban, hogy a terjesztő oly tényt állított, melynek valódiságáról nem volt meggyőződve. (Vagy — transponálva a helyreigazítási jogra — ami lényegileg és perttechnikailag ugyanaz, melynek valódiságát *nyomban* bizonyítani nem tudja.) A rágalom veszélyessége a valótlank ráfogás elterjedésében áll, aki tehát azt terjeszti, épp azon eredmény eszközzésén működik, mely eredmény ellen van intézve a büntető szankció...»

Kétségtelennek látszik előttem, hogy a min. indokolás előbbi okfejtése még élesebben alkalmazandó a nyelvtanilag is tágabb értelmű «közlés»-re, mint a puszta «állítás»-ra. Kiváltképp pedig, amikor időszaki sajtóban megjelent közleményekről van szó, amelyek nyilvánosságuk révén sokszoros visszhangot adhatnak a különben talán *ártalmatlan* valótlank tényállításnak.

Közbevetőleg kell megjegyeznem, hogy meggyőződésem szerint a helyreigazítási jog érvényesülésének az sem lehet akadálya, ha a valótlank tényállítást tartalmazó sajtóközlemény helyreigazításra okot adó részében «hív szellemben és igazán» csupán a St. 44. §-ában felhívott «az országgyűlés vagy bizottságai, a hatóságok vagy más, a törvény által alkotott testületek nyilvános iratait vagy azok nyilvános tárgyalásait» közölte. Mert a St. 44. §-ában a sajtó részére biztosított azon nagyjelentőségű alkotmányos mentesség, amelynél fogva az olyan közlemény tartalma miatt, amely az említett intézmények nyilvános iratait vagy tárgyalásait hív szellemben és igazán közölte, «sem bünvádi eljárásnak, sem kártérítési igénynek nincs helye», nem terjed ki a helyreigazítási kötelezettség alóli mentességre is. (Ugyanígy Bp. btsz. 7340/1923. Bj. LXXV.

132. — a hivatolt határozat egyébként kivétel a kifogásolt gyakorlat alól is.) Mert a St. 20—21. §-ai nem büntetőjogszabályok, — hogy a helyreigazítási jog nem kárigény érvényesítése, azt talán fölösleges megemlíteni — hanem *speciális sajtójogi jellegű, az érdekelt válaszadási lehetőségét biztosító* törvényes intézkedések. Balás P. Elemér szerint pozitív irányú cenzura ez, mint jogintézmény — a magánvállalatsajtónak a helytadási — nem cáfolati — kötelezettségben megnyilvánuló közjogi jellegű terhe. A vonatkozó panaszeljárást pedig még nem teszi bűnvádi eljárássá az, hogy a panasz fölött Budapesten a kir. büntetőjárásbíróság — de nem mint büntetőbíróság — ítélkezik. Ebből következik helyesen, hogy parlamenti tudósításban foglalt beszéddel szemben is lehet helyreigazításnak helye, továbbá pl. hogy az időszaki lap országgyűlési képviselő-szerkesztőjével szemben a helyreigazítási panasz-eljárás megindításához nincs szükség a mentelmi jog felfüggesztésére stb.

Hogy az időszaki lap helyreigazítási kötelezettsége, úgy az állított, mint a híresztelt tényre kiterjed, — az állított tény valósága legföljebb a bűnvádi eljárás során lehet enyhítő körülmény — azt legjobban azonban a helyreigazítási jog célja és sajátos jogi természetének vizsgálata bizonyítja. Mi tette szükségessé úgy nálunk, mint a külföldön — angol, francia, német jogban stb. — a sajtóban megtámadott helyreigazítási jogának törvénybeiktatását? Egyetemes szempontból tekintve, nyilván az a felismerés, hogy a gondolatközlés szabadságának érvényesülését minden irányban biztosítani kell.

Az alapelv^{*} kétségenkívül az volt, hogy a gondolatközlés szabadsága nemcsak az államhatalommal szemben, hanem törvényes előfeltételek mellett és korlátok közt bárki megtámadása esetén *magával a sajtóval szemben is* — amely ma magánvállalkozás formájában a társadalmi lelkiismeretet jeleníti meg — oltalomban kell, hogy részesüljön. (Persze mondani sem kell, hogy ezen *minden irányú* oltalomban a kormányzat a sajtót legkevésbé éppen önmagával szemben hajlandó részesíteni. De ez most nem ide tartozik.) Alkalmazva a tétel pedig úgy szól, hogy az audiatur et altera pars elvénél fogva mód kell, hogy adassék a megtámadottnak, hogy ugyanazon nyilvánosság előtt védekezhessék. Nem elég a büntetőper éppen a sajtó kiváltságos helyzeténél fogva, az elítélés nem nyújt kellő időben elégtételt, a megtámadott erkölcsi és anyagi értékállománya közben elpusztulhat, mód kell adassék tehát arra, hogy a nyilvánosság fénycsóvjába állított «addig se álljon vádlottként a közvélemény előtt, amíg majd a bíróságtól elégtételt kap». (661. számú jogegységi határozat.) Ennélfogva szükséges az ideiglenes jellegű helyreigazítási jog közbevetett jogintézménye.

Ha pedig ebből a célból és a jogintézménynek illetően sajátos jogi természetéből indulunk ki, akkor meg kell állapítanunk, hogy mindez ugyanúgy áll az esetre is, ha a sajtó csak visszhangot ad mások valótlan tényállításainak. Mert a válaszlásnak — és a felelősségrevonásnak is — szükségét és lehetőségét ily esetben ugyanazon körülmények indokolják.* A mások nyomán közölt valótlan tények megcáfolhatására éppúgy szüksége van a megtámadottnak, mintha közvetlenül állított volna róla a cikkíró valótlanosságokat. És az ugyanazon nyilvánosság előtti azonnali válaszlás szükségét nem csökkentheti az, hogy a megtámadottnak egyébként módjában van (vagy nincs) azt, aki róla a valótlanosságokat elsősorban — nem a sajtóban — állította, felelősségrevonni, avagy akár élt az illetővel szemben azon jogával, hogy valótlan tényállításait *negligálta* akkor, amikor azok a nagy nyilvánosság kizárása mellett reá nézve ártalmatlanul hangzottak el.

De nincs is semmi veszély, sem különös teher a sajtóra nézve abban, ha e méltányos kiterjesztő interpretációval határozzuk

* Az utóbbi években a Kúria indokolatlan előzékenységgel — bár a konkrét esetben mindig igazságosan — az általam kifogásolt gyakorlattal egyező álláspontot foglalt el és domborított ki több ízben elvi élel rágalmozási sajtóperekben is. Így fölmentette vádlottat, amennyiben tartalmilag való volt az a közleményben foglalt tényállítás, hogy a főmagánvádló ellen ilyen vagy olyan tényállítást tartalmazó feljelentés tétetett, kimondván, hogy «vádlottnak a Bv. 16. §-ában biztosított mentesség szempontjából nem azt kell bizonyítania, hogy a főmagánvádló az inkriminált cselekményt elkövette, hanem csak azt, hogy feljelentést tettek e miatt főmagánvádló ellen». Ennek folytán a valóság bizonyításának eredményét nem is az alsóbíróságok ítéleteiben foglalt terjedelemben, hanem csak a *fontiek szerint* lényeges részében vizsgálta fölül. B. I. 6645/1929.

meg a «közlés» jogi tartalmát és a helyreigazítási jog igénybevételének e méltányos kiterjesztő magyarázatát fogadjuk el. Mert azon visszaéléseknek meggátolására, amelyeknek a sajtó érdemtelenségéről a helytadási kötelezettség révén kitéve lehetne, megfelelő remediumául ott vannak azok a szigorú törvényes szabályok, amelyek a helyreigazító nyilatkozat tartalmát meghatározzák, előfeltételeit körülírják, továbbá a szerkesztőnek azon joga, hogy a helyreigazító nyilatkozat közlésével egyidejűleg ugyanakkor és ugyanott megemlíthesse, hogy a helyreigazítási kért közleményt *fenn tartja*, az időszaki lap következő számaiban pedig nyilvánosság előtt már korlátozás nélkül újra visszatérhet az ügyre.

Végül egészen nyilvánvaló, hogy a St. 20—21. §-ainak e cikkben és ez egyetlen vonatkozásban a hátrányos tényállításokkal megbántott javára adott értelmezése semmiképpen sem érinti a sajtóbírálat szabadságát és nem befolyásolhatja a sajtó közérdekű nagy feladatainak megvalósításában: a közéleti tisztaság fölötti örködésben és a minél nagyobb és minél többek részére nyújtandó társadalmi meglegedettség felé vezető utak és eszközök megismertetésében és kijelölésében.

Dr. Berend Béla.

Jogosítva van-e pénzkölcsönöket közvetíteni az, akinek bank- és pénzváltó ipar gyakorlására van engedélye?

A kir. Kúria egyik határozatában (P. VII. 1951/1931. K. J. 8—9. sz. 159. old.) kimondotta, hogy *pénzkölcsönt közvetíteni és közvetítési jutalékot követelni nem jogosult az, akinek a kölcsönügylet létesítése idején az 1922: XII. tc. (ipartörvény) 34. §-a ellenére pénzkölcsönt közvetítő ügynökség gyakorlására hatósági engedélye nem volt.* Az ily módon gyakorolt iparszerű tevékenység — mondja a kir. Kúria — a felhívott törvény 127. §-ának 1. pontja szerint *bűncselekmény*, az ekként felállított tilalom megszegésével véghez vitt közvetítésből díj akkor sem követelhető, ha egyébként a követelés többi feltételei fenn is állának, s ezzel szemben nem hivatkozhat a pénzkölcsönt közvetítő arra sem, hogy az 1922. évi XII. tc. életbelépte előtt banküzletekkel való foglalkozásra iparigazolványa volt, tehát régi jogosultság folytán az 1922: XII. tc. rendelkezései rá ki nem terjednének. Ez a törvény ugyanis az ítélet szerint a pénzkölcsön közvetítésének iparszerű folytatását engedélyhez kötötte és «ezzel kifejezést adott annak is, hogy az akkor még engedélyhez nem kötött, tehát iparigazolvány alapján gyakorolható ipar banküzlet körébe nem vonható s ennek keretében mint iparszerű tevékenység nem gyakorolható». Ugyanezen álláspont jut kifejezésre a budapesti kir. Ítéltábla P. II. 12,605/1930. sz. határozatában.

Meglepő, hogy a mostani időben, amikor az ország pénztőkéik tekintetében vészes vérszegénységben szenved s a hitelt keresők mindenünnen ostromolják a hitelnyújtókat, amikor a közvetítésre valóban szükség is van, legfelsőbb bíróságunk oly álláspontot foglalt el, amely a komoly bankipart a pénzkölcsönkövetítéstől eltiltja. Ez az álláspont gazdaságilag akkor is hibás lenne, ha de lege lata megállana. Éppen az e sorok célja, hogy kimutassuk, hogy de lege lata sem állhat meg a Kúria álláspontja.

A bank- és pénzváltóügylet tartalmát kereskedelmi törvényünk nem írja körül, csak annyit mond a 259. §-ában, hogy amennyiben iparszerűen folytattnak, kereskedelmi ügyleteknek tekintendők. Szabatosan meghatározni nem is igen lehet a bankügyleteket. Mérvadó a gyakorlati élet felfogása. A pénzforgalom új és új üzleti formákat teremt, melyek, ha azt bank vagy bankár gyakorolja, a bank- és pénzváltói ügylet fogalmi körébe vonjuk. A törvényhozó inkább negatív állapítja meg, hogy milyen ügyletet nem folytathat a bank vagy bankár. Így pl. tilos kézizálogra kölcsön nyújtása (1881: XIV. tc., 1926: XV. tc.), betétkönyvre befizetés elfogadása nem P. K. tag részéről. (1920: XXXVII. tc. 13. §.)

Ezért annak megállapítása, hogy mi tekintendő bank- és pénzváltó ügyletnek, bár gyakran lényeges lehet (pl. k. f. társaságnál, amely ily ügyletekkel iparszerűen nem foglalkozhatik), mégis nálunk, ahol a bankok és bankárok takarékpénztárral és mindenféle áruüzlettel is foglalkoznak, nem is könnyű. Hogy iparrendészet szempontjából mi tekintetik bank- és pénzváltó ügyletnek, felsorolást találunk az 1300/1923. és 30/1927. P. M. sz.

rendeletekben. A felsorolás ezekben azonban nem taxatív.* Egyik rendelet sem zárja ki azonban magát a pénzközvetítést a bank- és pénzváltóügylet fogalmi köréből. Mert ha a rendelet a pénzkölcsön iparszerű közvetítését olyan ügyletnek tekintené, amelyre a magánbankár iparjogosultsága alapján nem jogosult, kifejezetten ki kellett volna vennie, mint ahogy a kézzálogra kölcsönnyújtást, az értékpapírkereskedőre nézve a valuta- és devizaközvetítés tilalmát külön megemlíti.

De az 1922 : XII. tc.-ben említett készpénzkölcsön közvetítő «ügynökség» mi egyéb, mint oly bankár, akinek hatásköre ezen közvetítésre van szorítva. Ha eziránt kétség támadna, utalunk kell csak a pénzkölcsönt közvetítő ügynöki ipar gyakorlása tárgyában az ipartörvény végrehajtásáról kiadott 78,008/1923. K. M. sz. rendelet 12. §-ára, amely kimondja, hogy: «a bank- és pénzváltóüzletek által végzett pénzkölcsönközvetítést az említett üzletek munkakörébe eső tevékenységnek kell tekinteni».

Figyelmet érdemel ebből a szempontból a P. K. ellenőrzés is. Ahol ez az ellenőrzés a P. K. tagjaira nézve kötelező, ott sem terjed ki arra, hogy az ügyletek — ha egyébként kifogás alá nem esnek — valóban bank- és pénzváltóügyletek-e. Bank- és pénzváltóüzletet folytató cégeknél és értékpapírkereskedőknél pedig a vizsgálat «közhitel» szempontjából történik. (1926 : XIII. tc. 1. §.) Mégis, ha a P. K. azt látná, hogy a tagjai vagy a fenti cégek oly ügylettekkel foglalkoznak, amelyekből a törvény őket büntetés terhével tiltja el, ez ellen már kezdettől fogva fel kellett volna szólalnia. Ez azonban nem történt meg, ami bizonyítéka annak a felfogásnak, hogy a P. K. sem tekinti a pénzközvetítést a bank- és pénzváltóügylettől különböző más ügyletnek.

A Kúria említett ítéletének az az érvelése sem állhat meg, amely szerint az 1922 : XII. tc. a pénzkölcsön közvetítésének iparszerű folytatását engedélyhez kötve, ezzel kifejezést adott annak, hogy az akkor még engedélyhez nem kötött iparigazolvány alapján gyakorolható banküzlet körébe ez a kölcsönközvetítés, mint iparszerű tevékenység, nem vonható. Ugyanis a bank- és pénzváltóipar gyakorlása feltételeit szabályozó kormányrendelet megalkotására ugyancsak az 1922 : XII. tc. 131. §-ában ad utasítást, meghatározván, hogy a kiadandó rendelet az ily engedély kiadását biztosíték letételétől, de sőt még az iparendelvények számszerű megállapításától is függővé teheti.

Az ipartörvény ezt a rendelkezést az 1922 : XXVI. tc. 7. §-a hatályon kívül helyezvén, kimondotta, hogy a P. K. és az O. K. H. tagjaira ki nem terjedő hatállyal kibocsátandó kormányrendelet a bank- és pénzváltóüzlet gyakorlását engedélyhez köthesse és egyes rendelkezéseit azokra a bank- és pénzváltóüzletekre is kiterjessze, amelyek a rendelet hatálybalépése előtt keletkeztek.

Az ez alapon kiadott és a bank- és pénzváltóüzlet gyakorlásának engedélyhez kötéséről szóló 1300/1923. P. M. sz. rendelet már oly időben (1922 : III. 22.) lépett életbe, amikor még a kölcsönt közvetítő ügynökség engedélyhez kötését végrehajtó 78,008/1923. K. M. számú rendelet, amely mint láttuk, utal a bankok által munkakörükben gyakorolt pénzkölcsönközvetítésre, még ki sem adatott.

A gyakorlatban ma bank- és pénzváltó iparjogosultság alapján foglalkoznak egyes cégek kölcsönközvetítéssel s ha az utolsó hónapokban világszerte elmélyülő gazdasági válság a pénzintézetek, bankok és vállalatok ellenőrzését fokozottabban szükségessé is tette, sem törvényes alapja, sem semmi gazdasági célja nincsen annak, hogy bank- és pénzváltóüzletet jogszerűen folytató cégeket eltiltsuk a pénzkölcsönközvetítéstől, illetve őket ily külön ipar-engedély szerzésére is kényszerítsük, amelyet szélesebb körű iparjogosultságuk alapján, mint bank- és pénzváltóügyletet gyakorolhatnak.

Dr. Zerkowitz Zsigmond.

* Az előbbi rendelet, amelyet az utóbbi hatályon kívül helyezett, szembe helyezte a bankárt az értékpapírral készízetés mellett kereskedővel és a bankárt eltiltotta attól, hogy az «értéktőzsdén az értéktőzleti lezárolás résztvevői között bank- és pénzváltó üzletet» közvetítsen, amely utóbbival csak az értékpapírkereskedők foglalkozhatnak. A bankügyletek ezen kettéválasztása (bankár és értékpapírkereskedő között) nem tudott állandósulni. A ma érvényben lévő 1927. évi 30. sz. rendelet a bank- és pénzváltóipar egysége mellett foglal állást. Ezen rendelet szerint a bank- és pénzváltóüzlet folytatására jogosultság a teljes hatáskört, az értékpapírkereskedésre jogosultság a tőzsdei értékpapírkereskedésre korlátozott iparjogosultságot jelenti.

Értesítés!

1931. október 3-tól kezdve a **Jogtudományi Közlöny** a **Döntvénytárral**, az **Ügyvédi Közlöny** c. melléklettel kibővítve **hetenként** jelenik meg.

Előfizetési ára — ugyancsak október 1-től kezdődőleg — **negyedévre 6 pengő** lesz.

A kiadóhivatal.

Szemle.

— **Huszonkét egyesület**, testület, szövetség, párt és érdekcsoport foglalkozik, csak Budapesten, az ügyvédség közügyeivel, a nélkül, hogy az ügyvédek magánügyét: megélhetésüket, a közügy jelentőségével sikerült volna fölruházni. Tizenkét jogi szaklap panasolja az ügyvédi kar keserveit több-kevesebb energiával, a nélkül, hogy csak egy komolyabb reménysugarat bírnának vetíteni abba a mindinkább sötétedő éjszakába, amely az ügyvédi horizonton feketéllik. Nem panaszkép említjük, hogy az ügyvédség érdekképviselőinek és a szaklapoknak száma a háború előtti számukhoz képest majdnem kétszeresére emelkedett. Bizonyára nem a szakcsoknak sokasága felelős azért, hogy az ügyvédség levele ma — sőtalan marad. Még az sem állítható, hogy az országnak túlméretezett adminisztrációja szolgáltatta a rossz példát. Mert sem az ügyvédi egyesületek és pártok szervezése, sem a szaklapok szerkesztése és kiadása nem tartozik a jó üzletek közé, amelyek a körülöttük szorgoskodóknak megélhetését biztosítják. De mint szimptomatikus jelenség mégis figyelemreméltó. Túlpezsdülő egészség és a betegség láza gyakran külső látszatra azonos tünetekkel jár, de csupán képmutatás vagy elképzelhetetlen tájékozatlanság következtethetne a mozgalomnak e tüneteiből akár az ügyvédeknek a kari élet iránt jólétükkel arányosan fokozódó érdeklődésére, akár a jogirodalomnak örömdetes fölvirágzására. Ha megszaporodtak az SOS jelzésnek leadó állomásai, úgy ebből józanul csak a veszély nagyságának és széleskörűségének következtetését lehet levonni. Sajnos azonban, a legszaporább és leghangosabb segélykiáltásnak se lehet eredménye, ha a gazdasági élet háborgó tengere nyeli el s nem talál visszhangra az államhatalom képviselőinél. Noha az ügyvédi karnek megafonjai nem siránkokat, hanem konkrét, átgondolt javaslatokat továbbítanak, a válasz: a hivatali bürokrácia siri némasága. Igaz, hogy a hallgatás arany, de a nemtörődömségnek ezzel az aranyával alig lehet alátámasztani a bizalomnak megingott valutáját, amellyel az ügyvédeknek talán naiv, de mindenesetre jóhiszemű része eddig az igazságügyi kormányzatnak abban a reményben adózott, hogy legalább egyetlen tett fogja követni a szóvirágokból font részvétkoszorút, amely, úgylátszik, arra van szánva, hogy a magyar ügyvédség sírját díszítse.

— **A bírák és ügyészek Balatonfüreden.** A bírák és ügyészek évenként egyszer az ország valamely városában mint az Országos Birói és Ügyészi Egyesület tagjai összegyűlnek ünnepies közülésre, amelyen csak kevés idő jut az egyesület igazgatási ügyeinek, több valamely leginkább működési körükből vett általános tárgyú előadásnak és a jogszolgáltatás helyzetéről szóló elnöki s egyéb előterjesztéseknek.

A mai gazdasági, pénzügyi és politikai helyzetben, amely megbénítja a legszerűsebb és legjogosultabb törekvéseket is, voltak a közgyűlés megtartásának ellenzői, de az egyesület igazgatósága a közgyűlés megtartásához ragaszkodott nemcsak alapszabályi okokból, hanem mert szükségesnek látta, hogy: «a bíró, ügyész és bírósági fogalmazói karok is közgyűlésen foglalkozzanak az újabb fizetéscsökkentés és egyéb kormányintézkedések útján előállott sérelmekkel».

A birói és ügyészi testület helyzetét már az újabb pénzügyi intézkedések előtt legutóbb az a tanulmány tárta fel, amelyet dr. Mészáros Lajos, kir. ítélőtáblai bíró közölt «A tízéves státus-

törvény» címen a Bírák és Ügyészek Lapja közgyűlési számának mellékleteként. Szomorú jubiláris írás ez, amely a státustörvényben meghatározott illetmények állandó és következetes visszafejlesztésének a leírása. A végső eredmény az, hogy a bírák és ügyészek az 1920: XX. tc.-ben meghatározott fizetéseknek legfeljebb 50 %-át, de a legtöbb kategóriában csak 40–42 %-át kapják meg aranykoronákban.

És ime most ez a már amúgy is csak legfeljebb felefizetés is újabb leszállítás alá esik ugyanoly mértékben, mint más lényegesen jobban ártértékelt fizetések. És a 10–15 %-os levonás nem kímélte meg azt a képesítési pótlékot sem, amely eredeti mértékéről amúgy is harmadára csökkent.

Érthető ezért, hogy maga az igazgatóság indítványozott felterjesztést «az illetékes kormányhelyekhez», amelyben ez eljárás előidézte aggodalmait a közgyűlés előadja s különösen kiemeli, hogy az újabb rendelkezések «a letelt évben kirótt felemelt adókules alkalmazásával, továbbá a kinevezési tilalom rendszeresítésével, a közszükségleti cikkek drágulásával és a szolgálati idő tervezett meghosszabbításával egyetemben elviselhetetlen terhet jelent s félő, hogy az igazságszolgáltatás menetére bénítólag fog kihatni».

Kevés a remény, hogy a feljajdulás meghallgatásra talál. Pénzügyi zavarok mindig alkalmul szolgáltak arra, hogy az amúgy is szűken dotált igazságügyi budget leszállíttassék. Éles szemek sehol sem veszik észre oly hamar a túlméretezést, mint a bírói szervezetnél. Holott minél nehezebb a gazdasági és pénzügyi helyzet, annál nagyobb szükség van — jó igazságszolgáltatásra.

— A cégjog művelői érdeklődéssel várják annak a bizottságnak a tanácskozásait, amely bizottságot a Magyar Jogászegylet küldött ki a német részvényjogi tervezet megvitatására. A nyilvánosság egyelőre nem ismeri ugyan névszerint a bizottság tagjait, csak előadóit, de feltételezi, hogy a bizottságban résztvesz a magyar hiteljogászok színe-java. Az előadói névsor e részben megnyugtató. Ez előadók közül persze sajnálattal fogjuk nélkülözni dr. Sebestyén Samu ügyvédet, aki a nyár folyamán meghalt. Tudtunkkal a vélemények nagyobb része már beérkezett és így a tanácskozások megkezdésének nem volna akadálya. A megvitatás időszerűsége az utolsó hónapok bel- és külföldi gazdasági eseményei után sem vonható kétségbe. Inkább az félő, hogy a javaslat reformjait sokan nem fogják elegendőnek tartani. A javaslat, mint minden modern részvénytörvény, a szabad társulást szabályozza. Most pedig, ami nem volna éppen örvendetes, mintha visszafejlődés készülné az állami felügyelet joga felé. Hiteljogászaink mindenestre vitassák meg a reformeszméket a szabad társulás álláspontján és tartásuk szem előtt, azok különösen, akik a reformnak a részvényvállalatok érdekeit féltő ellenzői, hogy éppen a részvényvállalatoknak a helyzete kívánja meg, teszi mellőzhetetlenné a reformot.

— Az ügyvédeknek csődtömeggondnoki, vagyonfelügyelői, ügygondnoki és zárgondnoki kirendeléséről szóló 31,600/1931. I. M. sz. rendelet ez év augusztus 23-án lépett életbe. Ez a rendelet abból a célból, hogy a díjazással járó hivatalos megbízások az ügyvédi kar tagjai között, a mai súlyos gazdasági helyzet által különösen indokolt méltányosság szemelött tartásával, arányosan osztassanak meg, elrendeli, hogy minden ügyvédi kamara választmánya minden év végén a jelzett kirendelések alapjául szolgáló alap-lajstromot készítsen.

Az alap-lajstromba minden ügyvédet fel kell venni, kivéve — a rendeletben meghatározott időtartamon át — azt, akit erkölcsi vagy vagyoni megbízhatóságot érintő, jelentős hanyagságban és késedelmeskedésben álló fegyelmi vétség miatt elítéltek, aki 1920. óta az itt szóbanforgó kirendelésből legalább 10,000 P keresethez jutott, aki abból az indokból, hogy gyakorlatot nem folytat, nem tagja a forgalmi adóközösségnek. 1934. szeptember 1-ső napjáig kihagyandó az az ügyvéd, aki 10 éven belül az itt szabályozott kirendelésekből legalább 2000 P keresethez jutott; akinek havi 250 P-t meghaladó nyugdíja van; aki mint alkalmazott havi 250 P-t meghaladó fizetésben részesül, aki 5000 P-nél nagyobb forgalmi alap után adóztatik meg, vagy 300 P-nél nagyobb kamarai tagdíjat fizet. Az alap-lajstromból kihagyott ügyvéd kihagyása miatt a kifüggesztéstől számított 15 nap alatt felszólamlással élhet a kamara választmányához. Kizáró ok ellenére történt felvétel miatt felszólamlással élhet a kamara bármelyik tagja. Az alap-lajstromokat a kamara megküldi az érdekelt törvényszékeknek és járásbíróknak, valamint az OHE.-nek.

A budapesti kamara alap-lajstromából a budapesti törvényszék egy vegyes bizottsága, (amelynek elnöke a törvényszéki elnök, tagjai három bíró és a kamara választmányának három tagja) az alap-lajstromból két szolgálati lajstromot készít, az egyiket a csődtömeggondnoki és vagyonfelügyelői, a másikat az ügygondnoki és zárgondnoki tisztség betöltésére. Egy-egy szolgálati lajstromba az alap-lajstromban összeírt ügyvédek közül legalább 200-at kell felvenni, elsősorban azokat, akiknek másokat megelőző felvételét személyes körülményeik, különösen keresetük nagymértékű csökkenése, hadviseltségük, hadirokkantságuk, általában anyagi rászorultságuk vagy egyéb méltányolást érdemlő körülmények indokolják. Csődtömeggondnoki, vagyonfelügyelői, ügygondnoki és zárgondnoki tisztséget Budapesten csakis a szolgálati lajstromba felvett ügyvédekkel szabad betölteni. A bíróság a lajstrom sorrendjéhez kötve nincs. Megbízást nyert ügyvéd csak akkor kerülhet ismét sorra, ha az alap-lajstromból már mindenki megbízáshoz jutott, kivéve, akiknek egy vagy több megbízásból származó keresete a 2000 P-t nem érte el. Csődtömeggondnoki kirendelésnek nem akadálya az, hogy az ügyvéd ugyanazon fizetéképítelési ügyben mint vagyonfelügyelő működött. A csődönkívüli kényszerjegyzési eljárásához kapcsolódó értékesítési eljárás során megbízást a követelésnek behajtására az OHE. meghallgatása után a bíróság ad, ugyancsak a megfelelő alap, illetve szolgálati lajstrom alapján. Az adós képviselőjében már eljáró ügyvédet azonban a bíróság a behajtással akkor is megbízhatja, ha a lajstromba felvéve nincsen, feltéve azonban, hogy az előbbiekben ismertetett kizáró okok valamelyike fenn nem forog. A házasságvédő kirendelésére vonatkozó szabályok továbbra is változatlanul maradnak. (Vagyis az ügyvédi kamara e célból minden év végén a következő évre külön jegyzéket létesít azokról az ügyvédekről, akik ily megbízás ellátására készek.)

— A Te. 112. §-a folytán végrehajthatatlan ítélet. A Te. 112. §-a értelmében a büntető ítéletben mellőzni kell minden olyan körülménynek a leírását, amely a tárgyalási jegyzőkönyvből amúgy is megállapítható, vagy amelynek az ügy lényege szempontjából nincs jelentősége. Ezzel az egyszerűsítéssel kapcsolatban hatályon kívül helyezte az új törvény a Bp. 327. §-ának azt a rendelkezését, amely szerint a büntető ítéletben — egyebek között — meg kellett jelölni a magánvádlónak és képviselőjének, valamint a védőnek a nevét. Minthogy ezeket a neveket csupán a nyomtatott blanketába kellett beírni, ennek elhagyása említésreméltó egyszerűsítést nem jelent. Ezzel szemben ez a rövidítés szinte lehetetlenné tette a büntető határozatban megállapított magánjogi szolgáltatások (kártérítési összegek, védői, magánvádlói díjak) behajtását.

Ugyanis az ilyenmű végrehajtási kérvény felszerelését, előterjesztését és elintézését a Te. nem egyszerűsítette. Érvényben maradt a Bp. 520. §-a, amely szerint a büntető bíróságok jogerős határozata a benne megítélt magánjogi igények, a magánvád képviselőjével felmerült költségek, úgyszintén a védői díjak tekintetében végrehajtható közokirat hatályával bír. A végrehajtást a polgári bíróság rendeli el. Ugyancsak hatályban maradtak a polgári bíróság illetékességét szabályozó törvények (1912: LIV. tc. 31. és 32. §-ai, 1881: LX. tc. 1. § f) pont). Nem lett megváltoztatva a Bp. 494. §-a sem, amely azt írja elő, hogy a büntető ítéletben megállapított magánjogi tartozások végrehajtásához az érdekelt fél kérelmére az ítéletet ki kell kézbesíteni. Az ítéletkiadmányokat azonban a kézbesítés előtt — az iratokkal — az elsőfokú büntetőbíróság elnökéhez kell átteni abból a célból, hogy az elnök a jogerősséget és végrehajthatóságot a kiadmányon igazolja. Az így szabályszerűen kiállított kiadmányokat kell a végrehajtási kérvényhez csatolni, amelyet azután érdemleges elintézés végett a polgári bírósághoz kell beadni.

Nyilvánvaló, hogy ez az eljárás olyan hosszadalmas és komplikált, hogy egyszerűsítésre szorul. A Te. 121. §-a az egyszerűsítést úgy vitte keresztül, hogy a kérvényhez csatolt ítéletkiadmányokat megfosztotta végrehajtható közokirat jellegüktől. Ugyanis végrehajtás csak olyan közokirat alapján rendelhető el, amelyben egyéb kellékek mellett világosan meg van jelölve a jogosult és kötelezett fél neve, a kötelezettség jogcíme és tárgya, a teljesítés időpontja. Már pedig a megrovidított ítéletben nincs benne a védőnek a neve, aki jogosult a védői díjat behajtani, a magánvádlónak a neve, akinek a kártérítési összeg meg lett állapítva, a magánvádló képviselőjének a neve, akinek a megítélt képviselői költséget megfizetni kell. Ilyen okirat alapján tehát végrehajtást elrendelni nem

lehet. Éppen ezért konkrét esetben a polgári bíróság a budapesti büntetőjárásbíróság és törvényszék az egyszerűsített ítélet kiadmányai alapján megtagadta a védői díj végrehajtásának elrendelését. A referens büntetőbíró, akihez a védő azzal a kéressel fordul, hogy külön okiratban igazolja a végrehajtás elrendeléséhez szükséges adatokat, a kérelmet elutasította. Kijelentette azonban, hogy a jövőben a maga részéről úgy fogja egyszerűsíteni a dolgot, hogy a régi törvény rendelkezéseit betartja és a szükséges neveket az ítéletben be fogja írni. Az elnökség szintén nem tudott segíteni az említett esetben. Följegyezte tehát ezt a megoldásra váró problémák közé.

A problémát azonban sürgősen kell megoldani, mert hiszen a védő, a fél nem érheti be *egyszerűen* azzal, hogy a munkadíjra, a kártérítési összegre jogerős ítéletek dacára sem lehet végrehajtást elrendelni.

Figyelmébe ajánljuk az illetékeseknek, hogy ebből a zsákutcából csak egyenes úton lehet kijutni. Minden kerülő út újabb zavart idézhet elő. Nem lenne célirányos, ha csupán azért, hogy a meg nem felelő törvény megtartható legyen, az eddig is szükségtelenül hosszú eljárást meghosszabbítsák. Nem lenne helyes annak az elrendelése, hogy a végrehajtási kérvényhez további mellékleteket kell csatolni. Vannak olyan esetek, amelyeknél a hiányzó adatok a bírósági iratokból kitűnnek. De, ha ezeket az iratokat is le kell másoltatni, hitelesíttetni, úgy természetesen még költségesebb és komplikáltabb lesz az eljárás. Ezenfelül a Te. 113. §-a azt írja elő, hogy bizonyos esetekben a főtárgyalásról jegyzőkönyvet sem kell készíteni. Ezekben az esetekben a hiányzó adatokat az iratokból sem lehet megállapítani. Gyökeresen ezt a kérdést csak módosító törvényszakasz beiktatásával lehet rendezni, amely módosítás kb. így szólhatna: «A büntető bíróságok magánjogi vonatkozású, vagyoni marasztalást tartalmazó, jogerős határozatainak a végrehajtását — ideértve a magánvád képviselőt, illetve a védelem ellátása fejében megállapított díjakat és költségeket is az ügyben — elsőfokon eljáró büntetőbíró rendeli el. Egyebekben a végrehajtási eljárásra vonatkozó jogszabályok rendelkezései megfelelően alkalmazandók. Ezzel a szakasszal ellentétes rendelkezések hatályukat veszítik».

Ez a módosítás nemcsak hogy megoldaná a problémát, hanem tényleg egyszerűsítene is. Nem kellene az ítéletkiadmányokért kérvényt beadni, erre a bírónak határozatot hozni, az ítéleteket leiratni, kikézbessíteni, az elnökkel a jogerőt megállapíttatni és végezetül még a polgári bíróságot is foglalkoztatni. E mellett természetesen a segédhivatal is megszabadulna mind ezen eljárásokkal felmerült munkáktól. A Te. 59. §-ának üdvös és logikus egyszerűsítése itt is érvényesülhet. Nem lenne szükséges a végrehajtási kérvényhez olyan mellékleteket csatolni, amelyeknek az eredetije a végrehajtást elrendelő bíróságnál fekszik.

Nincsen elfogadható indoka annak, hogy miért ne rendelje el a végrehajtást az a büntetőbíró, aki az ügyet tárgyalta, aki az ítéletet meghozta s akinek az iratainál a mellékletek elfeksznek. Hiszen a Bp. 493. §-a értelmében bűnügyekben a károsult kérelmére a zárlatot, a biztosítási végrehajtást most is a büntetőbíró rendeli el. Ezekben az esetekben a büntetőbíró is a végrehajtásról szóló jogszabályok rendelkezéseit alkalmazza. *Dr. Lengyel Ernő.*

— **Dr. Auer György** bűnvádi eljárási jogi kommentárjából, amelyet Mendelényi Lászlóval együtt ad ki, nemrég jelent meg a 234 oldalra terjedő *harmadik* kötet. (Athenaeum. Ára 5 P.) Ha egy mondatban akarnók jellemezni Auer munkáját, beérhetnők annak megállapításával, hogy méltó folytatása a főtárgyalásról szóló előbbi kötetnek. Egyetlen kifogás a kötet címe: «Előkészítő eljárás, vádirat és kifogás» ellen emelhető, minthogy az elfogadott, sőt Auer rövid tankönyvében is alkalmazott, szóhasználat szerint előkészítő eljárás a nyomozást és vizsgálatot jelenti, ellenben a kommentárnak harmadik kötetében a Bp. XIII—XV. fejezeteinek (tanúk, bírói szemle, vádirat és kifogások) magyarázata található. Aki azonban nem csak a címlapot olvassa el, az meggyőződhetik róla, hogy a Bp. említett rendelkezéseinek értelmezésében a szerzőnek kettős minősége: az igazságügyi gyakorlat munkásáé és a tanáré zavartalan összhangban érvényesül. Ez az oka, hogy Auer kommentárja nem a prejudiciumok és a törvényindokolás egyvelege,

nem ott végződik, ahol a nehézség kezdődik, hanem éles szemű áttekintés minden, a törvény alkalmazásában fölmerülhető vitás kérdésről, amelyet a szerző a tudomány kilátótornyának legszélesebb távlatából nyújt. E tekintetben különösen értékes a XIII. és XIV. fejezet bevezetése s a szakértői bizonyításra vonatkozó intelmét: «Ne feledje el a bíró, hogy a tudomány, különösen annak napról-napra jelentkező fejlődése szerint sok minden másképp van, amint azt az ügynevezett józan ész törvényei szerint elképzelik» — nem ártana a bíróságok hivatalos helyiségeiben kifüggeszteni. Mégpedig nem csupán a büntetőjogon kívül álló szaktudásra való vonatkozással. Természetesen földolgozta Auer a vádirati részben az 1930: XXXIV. tc. (T. E.)-nek odavágó rendelkezéseit is s ezeknek bevezetésében megállapítja, hogy a közbenső perszakkal szemben hazai szakkörökben is «kiábrándulás» észlelhető. Ha ez igaz, ha a vádirat ellen használható kifogás valóban ritkult (amely következtetést egyébként a szerzőtől közölt statisztikából nem tartom föltétlenül levonhatónak), úgy annál kevesebb ok volt a T. E. 111. §-ának drasztikus rendelkezésére. Véleményem szerint azonban e «kiábrándulásról» csupán az egyszerűsítő törvény tesz tanuságot, amely ellen éppen a «szakkörök» foglaltak legélesebben állást. A T. E.-nek sem ez a rendelkezése, sem egyéb részei nem a tudományos fejlődés fáján termettek s meg vagyok győződve, hogy a kommentár, amely velük ma foglalkozni kénytelen, maradandóbb értéket jelent, mint az a törvény, amely kontár kézzel bontotta meg a magyar jogfejlődésnek békés menetét.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 5-37-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Görög Frigyes budapesti ügyvéd: Az aranypengő. —
Dr. Schäffer Adorján budapesti ügyvéd: Az ügyvédi kar bifurkációja. —
Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 3. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár XXIV. 7.

Értesítés!

1931. október 3-tól kezdve a **Jogtudományi Közlöny**
a **Döntvénytárral**, az **Ügyvédi Közlöny** c. melléklettel
kibővitve **hetenként** jelenik meg.

Előfizetési ára — ugyancsak október 1-től kezdődőleg —
negyedévre 6 pengő.

A kiadóhivatal.

Az aranypengő.*

Az aranypengőrendelet jogi megítélése tekintetében két fel-
fogás áll egymással szemben. Az egyik szerint a kirovó pénznem-
ben, a másik szerint a lerovó pénznemben jelentkezik a jogi vál-
tozás.

Az előző felfogás szerint az aranypengőrendelet az eddig papír-
pengőben fennálló pénztartozásokat kényszerkonverzió útján arany-
tartozásokká minősítette. A rendelet egyes részeinek szóhang-
zata ezt az álláspontot látszik támogatni, mégis azt kell meg-
állapítani, hogy ez a megítélés nem hatol a matéria lényegébe.
Az ezzel szemben álló vélemény szerint a pengő a szóbanforgó
rendeletek megjelenése előtt is aranypengő volt, a pengőtartozások
tehát korábban is aranytartozásnak voltak tekintendők. Kétség-
telen ez valutatörvényünk rendelkezéseiből, amelyek a pengőt
arany értékmérőnek minősítik és a pengő aranytartalmát a most
megjelent rendelet intézkedéseivel teljesen azonos módon írják
körül. A mélyreható jogi változás tehát nem a valutatörvény kere-
tében történt meg. Az új rendelkezéseknek jogi jelentősége a Jegy-
bank alapszabályainak megváltoztatásában, nevezetesen a bank-
jegyek kényszerárfolyamának megszüntetésében mutatkozik. Az
eddig is aranypengőben kirótnak tekintendő pénzköveteléseket
ugyanis a bankalapszabályok 82. cikke szerint az adós bankjegyek-
ben jogosult törleszteni, mégpedig akként, hogy azok teljes név-
értékben voltak elfogadandók. A bankjegyek törvényes fizetési
eszköz jellegén változás nem történt, vagyis azokat a jövőben is a
hitelező a tartozások kiegyenlítéséül tartozik elfogadni, azonban
nem azok névértékén, hanem az aranypengővel szemben mutakozó
árfolyamértékén.

A bankalapszabályok 1. cikke értelmében a Jegybank köteles
gondoskodni arról, hogy bankjegyeinek árfolyama a külföldi valu-
tákkal szemben paritásos maradjon. Ha azonban ennek a kötelezett-
ségének bármi okból eleget tenni nem tudna, úgy ez a korábbi jog-
szabályok szerint semmi kihatással sem volt a bankjegyeknek név-
értékén történő elfogadási kötelezettségére. Az aranypengőren-
delet óta a Jegybank a pengő intervalutáris kurzusának fenntar-
tására vonatkozó kötelezettsége között egyrészt és a bankjegyek
kényszerárfolyama között másrészt szigorú junktim áll fenn. A bank-
jegyeket teljes névértékben fizetésül elfogadni csak akkor kell,

ha azok intervalutáris kurzusa a Jegybank által biztosítva van;
amennyiben a külföldi valutákkal szemben a bankjegyeknek disz-
áziója volna, úgy a bankjegyfogadási kényszer is csak e disz-
ázió figyelembevétele mellett áll fenn.

A fenti elvi szempontok figyelembevétele mellett a kiadott
két aranypengőrendelet bizonyos módosításra szorul. A rendelet
szerint csupán «a jogügyletben meghatározott» pénzkövetelést kell
aranypengőben meghatározottnak tekinteni, holott helyesen a nem
jogügyleti pengőtartozások is általánosságban aranyértékűeknek
tekintendők. Ugyancsak módosítandó az a rendelkezés, mely sze-
rint az aranypengő egyenértékének közzététele után keletkezett
pénzkövetelések aranypengőben meghatározottnak csak akkor
tekintendők, ha azok összege kifejezetten aranypengőre szól. Miután
semmi ok sem szól annak feltételezése mellett, hogy a jelzett idő-
pontban az ügyletkötő felek szándéka az értékállandóság mellő-
zésére és az akkor változó értékűnek feltételezett bankjegypengő
kikötésére vonatkozik, nyilvánvalóan a jelenleg érvényes azt a
szabályt, hogy ellenkező kikötés hiányában minden pengőkövetelés
aranyértékűnek tekintendő, a jövőre nézve is joghatályossá kell
tenni. Az ilyen jogi szabályozás a pénzkövetelés értékállandóságá-
nak törvénybiztosítását jelenti minden bekövetkezhető pénzvál-
sággal szemben. A multak tapasztalatai alapján szinte érthetetlen,
hogy hasonló pénzügyi szabályt a magánjogi rendszerek eddig nem
tartalmaznak. A magyar jogfejlődés maradandó értékű eredménye
lesz, ha a válságos pénzügyi helyzet kényszere alatt keletkezett jog-
szabályok tisztult alakjukban a magánjogi kódexben fognak helyet
találni, mivel az anyagi igazság érvényrejuttatását célzó jogszabá-
lyok alkotásában a magyar jogászság az egész világ jogásztársadal-
mának példát fog mutatni.

Az új intézménynek egészen rendkívüli jogi jelentősége mellett
különösen feltűnő az a nagyfokú tartózkodás, amellyel a gyakor-
lati élet fogadta.

Nem tagadható, hogy az aranypengőrendelettel szemben nem-
csupán a laikus nagyközönség, de még a jogászok körében is bizo-
nyos fokú szkepszis jelentkezik. Ennek oka abban a bizalmatlan-
ságban rejlik, amellyel általánosságban a rendelet végrehajtása
irányában táplálnak. Az aranypengő árfolyamértékének jegyzése
egyrészt a pénzügyminisztériumra, másrészt a Jegybankra van
bízva és így közelfekvő az a föltevés, hogy az árfolyamérték meg-
állapítása önkényesen történhetik. Nem egy oldalról történt már
utalás arra, hogy a pengőnek külföldi értékelésében, valamint a zug-
forgalomban kialakult árfolyama mellett az aranypengőnek a bank-
jegypengővel való egyenlősítése fikció és a tényleges értékelési-
érték meg nem felel. Más oldalról azt hangsúlyozzák, hogy politikai
hatalmi tényezők akadályozzák meg az eladósodott agrártársadalom
érdekében az aranypengő ársziójának dekretálását.

Rendkívül fontos, hogy ezekkel az ellenvetésekkel szemben
nyomatékosan kiemeltessék, hogy az aranypengőrendelet végre-
hajtása becsületesen megtörténhetik és hogy semmi ok sem szól
a mellett, hogy a végrehajtás nem ily értelemben fog tényleg meg-
történni.

Mindenekelőtt fontos, hogy az aranypengő árfolyamát a Jegy-
bank nem tetszése szerint állapíthatja meg, hanem a megadott
tényezőkön alapuló számítás szerint az árfolyamot csupán közzé-
teszi. Sem az államnak, sem a Jegybanknak; sem a közgazdaság-
nak nincs érdeke abban, hogy az aranypengő ne a tényleges viszo-
nyoknak megfelelően jegyeztessék. Az állam adóbevételeiben, a

* A Budapesti Ügyvédunió által rendezett valutajogi ankét bevezető
előadásának gondolatmenete.

köztisztviselők fizetéseikben közvetlenül érdekeltek abban, hogy az aranypengő értékmegállapítása helyes legyen. A Jegybank a viszonyoknak meg nem felelő devizaárfolyamok és e révén az aranypengő túlalacsony jegyzése útján effektív kárt szenvedne, hiszen tudvalevő, hogy az utóbbi hónapok folyamán mindenkor jelentékenyen nagyobbértékű devizát adott el, mint amennyit vásárolt. Végül a közgazdaság a devizák túlalacsony jegyzése útján az export lehetőségétől fosztatná meg, és így a gazdasági tényezők automatikusan gondoskodnak arról, hogy a tényleges helyzetnek meg nem felelő devizaárfolyamok hosszabb időn keresztül érvényben ne lehessenek.

A pengő értékét semmi esetre sem tüntetik fel helyesen azok az árfolyamok, amelyek a külföldön ezidőszerint jelentkeznek. Figyelembe veendő, hogy a tényleges forgalomnak túlnyomó része a Jegybank által bonyolítottatik le és a zügforgalmi ügyletek a tényleges forgalomnak elenyésző töredékét képezik.

Ily körülmények között a pengő belső vásárlási ereje az, amely az aranypengő árfolyamértékének megállapítása szempontjából döntő tényezőként figyelembe veendő. Ebben az irányban pedig az általános árszínvonal emelkedése — szerencsére — egyelőre meg nem állapítható. Ugyanerre az eredményre vezet egyébként a pengő belső értékének a Jegybank státusa alapján történő megítélése is. Az aranypengő behozatala időpontjában a bankjegyforgalom az 500 milliót meghaladta, míg most 352 millióra csökkent, ami a pengő vásárlóerejének gyengülését elméletileg is kizárja.

Mindezen szempontok figyelembevétele mellett az aranypengő árszínvonalának jegyzése ezidőszerint indokolatlannak mutatkozik. Ha azonban a pengő belső vásárlóereje minden várakozás ellenére mégis meggyengülne, vagyis ha a pénzoldalról ható tényezők folytán általános drágulás jelenségei mutatkoznának, úgy az aranypengő intézményének komolysága, más szóval az anyagi igazság érvényrejuttatása érdekében az árszínvonal jegyzésének azonnal meg kellene történnie. Ebben az esetben az adósok helyzetének súlyosbodására sem lehet hivatkozni, mert hiszen az általános áremelkedés kapcsán az adósságoknak bankjegypengőben való nominális emelkedése ellenére azoknak reálterhe nem növekednék.

Dr. Görög Frigyes.

Az ügyvédi kar bifurkációja.

— Reflexiók dr. Mendelényi László cikkéhez. —

Dr. Mendelényi László a «Jogtudományi Közlöny» 18. számában a fenti kérdésről igen érdekesen cikkezett, amely cikkhez a Szerkesztő úr szíves engedélyével bátorodom hozzászólni.

Az illusztris cikkíró, habár már neve és írói készsége írásának elég nagy súlyt adott, szükségesnek tartotta még Pollák Illés jogi arzenáljának gazdag felszerelését is igénybe venni, tiszteletreméltó álláspontjának erősítésére. Nem első eset, hogy e kérdésben szembeszállok Pollák Illés véleményével. Az «Ügyvédek Lapja» régebbi évfolyamában nagy vitánk volt már ez érdekes ügyben, amely vitánk — a nélkül, hogy szerénytelen lennék — nem végződött az én feltétlen vereségemmel.

A bifurkáció hívei, szerény véleményem szerint, mindenekelőtt egy diagnosztikai hibát követnek el, nem ott gyógyítják a beteget, ahol fáj neki. Az ügyvédségnek most már — fájdalom — letagadhatatlan betegségei a túlszaporodás, az ügyvédi teendők lecsökkenése, a meglevő teendők aránytalan eloszlása. Természetesen még két oldalt teleírhatnék ily bajokkal, de csak a főbbeket kívántam elősorolni.

Nos, ezen bajok egyike sincs a legtávolibb vonatkozással sem a bifurkációval, mert még ha a bifurkáció helyes is volna, ahogy véleményem szerint nem az, a nagy és sürgős bajainkon nem segítene. Olyan műhiba lenne most a bifurkáció, mintha sürgősen operálandó beteget az orvos előbb meg akarna szabadítani egy szemölcsétől, hogy csinosabban feküdjék az operálóasztalra.

Nagy történeti tévedés azután az, hogy a bifurkációt egyáltalán meg lehet csinálni, mert azt sehol sem csinálták meg elvi kigondolások alapján, hanem mindenhol, ahol megvan ez az intézmény, ott csinálódott maga az élet által. Angliában például még a XVII. és XVIII. században a solicitor valami kisebb ágens-féle lehetett, akinek a joghoz annyi köze volt, mint a hajdúnak a harangöntéshez, míg a barrister egy gentleman volt, aki a solicitor tőle csak az előszobájában fogadta, de a szalónjába már aligha engedte

be. És éppen itt, az újabb fejlődés még inkább a két állásnak egymáshoz való közeledésében mutatkozott. Most már a solicitor is gentleman és kizárólag jogi teendőket végez és a barrister is valószínűleg érdeklődik az ügyek megszerzése iránt.

Itt aztán lehet helye bifurkációnak, amely két különböző társadalmi osztályból származó, különböző előképzettséggel bíró foglalkozási ágnak munkabeosztásából áll, nem pedig, ahogy nálunk lenne, egy teljesen homogén foglalkozási ágnak erőszakos, célnélküli kettészakítása!

Maga a kiváló cikkíró úr is beismeri, hogy nálunk a végtelen perorvoslatok hazájában a dolog nehezen menne, de azt hiszem, hogy a helyes konklúzió az, hogy sehogy sem menne. Képzelmük el, Pollák Illés tervezete szerint, a felsőbbírási ügyvéd működése már a legelső fokú társasbírásnál kezdődne, tehát, ha az alsófokú ügyvédnek volna egy 53 pengős behajtási pere, a végrehajtás alkalmával igényper adatnék be és a két politizáló szekrény lefoglalhatása kérdésében valamely fél fellebbezéssel élne, akkor már az alsófokú ügyvéd a fellebbezés ellátására kénytelen lenne az ügyet átengedni a felsőfokú ügyvédnek. És erre méltóztatik mondani, hogy a költségek nem szaporodnának, csak megosztódnának!

A Pollák-féle tervezetet dr. Mendelényi sem fogadja el, hanem a törvényszéket még az alsófokú ügyvédnek engedi át, úgyhogy a felsőfokú ügyvédnek maradna a tábla és a Kúria.

Itt van aztán az alapvető tévedése úgy Pollák Illésnek, a kiváló teoretikusnak, mint dr. Mendelényinek, a kiváló bírónak, mert két döntőfontosságú szempontot helyeznek figyelmen kívül.

Az első szempont az, hogy az ügyvédre a nehezebb, a nagyobb gyakorlatot, tudást megkövetelő munka majdnem mindig, mondhatnám az esetek 90%-ában, az elsőbírási előtt van, a per megálapozásánál egy ügyet, amelyet az ügyvéd az elsőbírásnál elrontott, nagyon nehéz a felsőbírásnál kijavítani, míg ha az ember valami hibát a felsőbírásnál csinál, éppen a bíróság magasabb képzettsége, jogban való nagyobb jártassága miatt ez könnyebben jóvátehető. De mit szólnunk a büntető ügyekről, ahol kétségtelenül a főtárgyalás, az egész büntetőper legfontosabb aktusa, éppen ez bírásság az «alsófokú» ügyvédre?

Tehát ennek a bifurkációnak első hibája az volna, hogy a nehezebb ügyvédi teendők a fiatalabb, járatlanabb ügyvédekre bízhatnának, míg a felsőbírási ügyek kiváló, nagy jogi ellenőrzést nem kívánó munkájában való részvétel, amely éppen felsőbírási ügyek magas nívója folytán sok esetben csak formális ügyvédi munkát igényel, az végeztessék a felsőbírási ügyvédek által.

Hányszor érzi az ember a Kúriánál, a cikkíró úr legjobban fogja ezt tudni, hogy mikor az előadó elvégezte teljes alapos referációját, kiemelte a vitás jogi kérdést, milyen fölösleges a felek felszólalása és az elnöknek az az udvarias felhívása, hogy kívánnak a felek még felszólalni, hány esetben azon gondolatot leplezi, hogy felszólalni felszólalhat, jogod van hozzá, de sokkal jobban tennéd, ha nem vennéd ezzel igénybe az időt.

A másik fontos szempont, amit a bifurkáció hívei nem vesznek figyelembe, hogy éppen nálunk az ügyvédi jövedelmeknek is kb. 90%-a az elsőbírási teendőkől származik. Azt a luxust, hogy felsőbírási ügyvéd legyen valaki, valamirevaló praxissal bíró ügyvéd nem engedheti meg magának, mert oly harakirit volna kénytelen csinálni jövedelméből, hogy egzisztenciája volna veszélyeztetve, kisebb irodájú ügyvéd meg pláne nem ugorhatna be ebbe a rizikóba, mert az a kevés dolga is túlnyomórészt az elsőbírási eljárásból köti, az eredmény tehát az volna, hogy egy pár elöregedett kolléga, aki az élettől és ügyektől egyaránt távol áll és vesztienivalója sincs, az megpróbálná, hogy így tán mégis fog valami csöppenni és elmenne felsőbírási ügyvédnek.

Nem képződne tehát ennek folytán egy ügyvédi arisztokrácia az ügyvédség fin-fleurjéből, ahogy az illusztris cikkíró elképzei, hanem a penzionátus ügyvédek egy vénnek tanácsa, amelyben csak az öregség lesz meg bölcsesség nélkül.

Abban igaza van a cikkírónak, hogy tényleg visszas az, hogy fiatal jelöltek akarják a jogot magyarázni a Kúriának, de abba nagyon készségesen belemehetünk, hogy jelölt egyáltalán ne tárgyalhasson felsőbírási előtt, sőt esetleg még ügyvéd sem öt évi praxis előtt, de ehhez nem kell bifurkáció, ezt megcsinálhatjuk a nélkül is.

Az az eredmény sem igen lelkesít bennünket, hogy egy párunk megkapják az «igazságügyi tanácsos» vagy «kúriai ügyvéd» címet, mert a fentiek szerint úgysem azok kapnák meg, akik karunk

kiválóságai közé tartoznak, hanem az életből és praxisból egyaránt kivenhethetnének, meg aztán az ügyvédi kar sohasem volt a címkórság rabja, mi mindig büszkeségünket helyeztük abba, hogy ügyvédek vagyunk és nem is akartunk mások lenni, még a rokon foglalkozási ágaknál felburjánzott főorvos és főmérnökhöz hasonló címek sem lettek nálunk soha használatosak.

A praktikus életből számszámra hozhatnám a példákat a bifurkációnak nálunk való keresztülvihetetlenségéről, de csak egy tipikus esetet hozok fel. Egy nagy örökségi perben az ügyvéd összehoz minden adatot, de a pert nem adhatja be, mert ő szerencsétlen felsőbbbírósi ügyvéd, vagy megfordítva, a pert beadta, az elsőbírósnál le is tárgyalta, de a fellebbezést már kénytelen a vének tanácsának egy tagjára bízni, mert ő szerencsétlen alsóbírósi ügyvéd.

Nem és százszor is nem! Az ügyvédség hálás a cikkírónak azon baráti érzésért, amely írásából felénk sugárzik, de ebből a megoldásból nem kérünk, a magyar ügyvédség, régi hagyományaihoz képest, egységes szervezet akar maradni.

Igenis, visszariadunk a kezdet nehézségeitől s újabb egyéni áldozatokat sem vagyunk hajlandók viselni, és ha a bifurkáció megvalósulna, úgy Pollák Illés mondása, amellyel befejezi cikkét a mélyen tisztelt szerző, úgy változhatna: Es bleibt noch immer ein Räthsel, wie die budapester Advokaten leben, aber zehn unter ihnen sind Kurial-Advokaten geworden. *Dr. Schäffer Adorján.*

Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából.

— 1. **A nemzetközi jog elvei** szerint a magyar állam nem jogutóda a csehszlovák államnak; ellenkezőleg a magyar állami terület egy részének átcsatolása és az állami felségjog átvétele folytán az elcsatolt területen a csehszlovák államot kell a magyar állam jogutódának tekinteni. (Kúria, 1931. jún. 12. P. IV. 8659/1930. sz.)

— 2. **Kereskedelmi vétség.** A részvénytársaság igazgatósági tagjai ellen lefolytatott kereskedelmi vétségi eljárás során beigazolódott, hogy az igazgatósági tagok az alaptőke befizetéséről tudva valótlan előterjesztést tettek és így a részvénytársaság megalakulásának a K. T. 149. §-ában az alaptőke biztosítására nézve megállapított feltételei tekintetében a bíróságot félrevezették. Ezek szerint a részvénytársaság nem alakult meg, mivel az alaptőke nem volt behizosítva. Maga a cégbejegyzés sérti tehát a törvény kötelező rendelkezését és az a körülmény, hogy a cégbejegyzési bejelentés a törvényes formának megfelel, a bejegyzést nem teszi törvényessé, hanem a 68,300/1914. I. M. sz. rendelet értelmében hivatalból törölendő. (Kúria, 1931. júl. 1. Pk. IV. 2326/1931. sz.)

— 3. **Átértékelés.** Az 1928 : XII. tc. alapján való átértékelésnél nem lényeges, hogy a felperes által kifogástalanul elvégzett munkaeredményt az alperes élvezte-e, személyesen felhasználta-e s hogy azon évek múlva javításokat vagy változtatásokat eszközöltek-e. De abból a tényből, hogy felperes a munka bevégezése után hadba vonult, okszerűleg következtethető, hogy ha a munka ellenértékét akkor készpénzben megkapja, teljes értékben átmenteni nem tudja. (Kúria, 1931. szept. 9. P. II. 6992/1929. sz.)

— 4. **Vállalkozási szerződés.** Ha a vállalkozó az elvállalt munka teljesítésével késedelmes, a megrendelő a vállalkozó költségén maga gondoskodhatik a hiány pótlásáról. A megrendelőnek ezt a jogát az a körülmény, hogy a késedelembe esett vállalkozó a munka befejezésére utóbb jelentkezett, nem érinti, különösen ha a vállalkozó ezt a megállapított ellenértéket meghaladó, őt meg nem illető többlet fizetéséhez kötötte. (Kúria, 1931. szept. 11. P. IV. 7458/1930. sz.)

— 5. **Szolgálati szerződés.** A munkavállalónak azt a tényét, hogy a felmondási idő letelte után is szolgálatot teljesített, az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 4. §-a értelmében a szolgálat meghosszabbításának határozatlan időre csak akkor lehet tekinteni, ha a szolgálat folytatása minden kísérő tárgyalás vagy megállapodás nélkül történt a munkaadó ellenmondása nélkül. De ha a felek között újabb szolgálati szerződésnek csökkent fizetéssel és megváltozott feltételekkel megkötéséről tárgyalások folytak, a szolgálatbanmaradásnak elnézése nem a szerződés változatlan meghosszabbításának szándékával történt s abból ez a meghosszabbítás nem következtethető. (Kúria, 1931. szept. 10. P. II. 7061/1929. sz.)

— 6. **Megrendelések gyűjtése.** Annak a körülménynek, hogy

a vevők a cséplőgépet átvették, még ha a gépet egy ideig használták is, azért nincsen jelentősége, mert előzetesen értesítették az eladót, hogy a gépet ne szállítsa, az eladó által mégis szállított gépet az eladó közegeinek újabb ígéretései és az azzal történt fenyegetés folytán vették át, hogy máskülönben az eladó beperli őket és mindenüket elárverezteti. Ezekből a tényekből helyesen következtetett a fellebbezési bíróság arra, hogy a gépnek elfogadása és használatba vétele alapján nem lehet abból kiindulni, hogy a vevők a gépvételi jogi és gazdasági következményeinek alapos megfontolása és önkéntes elhatározás alapján cselekedtek volna. Az ügylet ezért az 1900 : XXV. tc. és a 27,483/1901. K. M. sz. rendelet intézkedéseinek megfelelően hatálytalan, amely döntés a kir. Kúria 44. sz. polgári jogegységi döntésének is megfelelő. (Kúria, 1931. júl. 1. P. IV. 735/1931. sz.)

— 7. **Kölcsön kamatja.** A kölcsöntőke után az 1923. évi XXXIX. tc. rendelkezése alapján késedelmi kamat helyett kártérítés csak akkor követelhető, ha az adósok a kölcsöntőke visszafizetésével késedelmesek. Amíg a kölcsön le nem járt, a kölcsöntőke után évi 8 %-ot meghaladó kamat kikötés esetén sem ítéltető meg. (Kúria, 1931. szept. 10. P. VII. 3256/1930. sz.)

— 8. **Részvénytársaság.** A közgyűlésnek a tiszta nyereséget felosztó határozata ellenkezik azzal az alapszabályi rendelkezéssel, amely szerint a tiszta nyereségből mindenekelőtt 5 %-ot a tartalék-alap gyarapítására kell fordítani. (Kúria, 1931. szept. 4. P. IV. 1850/1930. sz.)

— 9. **Az alkalmi társaság tagja** megtéríteni tartozik társának azt a kárt, melyet azzal okozott, hogy a szerződésileg meghatározott közös cél érdekében kötelezett szolgáltatást vétkenesen elmulasztotta. A kártérítést rendszerint pénzben kell szolgáltatni. Rendes szóhasználat szerint «tiszta haszon» az, ami minden üzemköltség leszámítása után vállalkozói nyereséggé marad. (Kúria, 1931. jún. 23. P. IV. 2549/1930. sz.)

H. D.

Szemle.

— **A bírói ítéletek október hó 1-én bizonyára nem vesztek tiz százalékot sem jogászai, sem igazságossági értékükből.** Nem csökkentette a bírói integritásnak háromszoros ércfedezetét a bírák javadalmának tizszázalékos csökkenése sem. Nem látszik valószínűnek, hogy megismétlődhetnék nálunk Petroniusnak a római császárság idejében elhangzott panasza:

Ergo judicium nihil est nisi publica merces

Atque eques, in causa qua sedet, empti probat. (Sat. I. 14.)

(Közprédának tárgya tehát s nem más az ítélet,

És a vevő igazát hirdeti ki a bíró.)

nem valószínű még akkor sem, ha a fináncitanács diktátora nem tíz, hanem húsz vagy ennél több százalék erejéig tette volna felelőssé a magyar bírói kart az állam nevében folytatott kormánygazdálkodásnak feudális tékozlásaiért. És mégse hagyható szó nélkül, hogy annak a bírói karnak szűkös kenyéréből is letörtek egy darabot a szükségparancsolta államraison nevében, amelynek anyagi függetlensége hasonlíthatatlanul nagyobb erkölcsi érték, mint aminőt a levonás, aranypengővalutában a magyar államnak jelent. Amikor a törvényhozás az 1918. évi Berinkey-féle «néptörvény» nyomán a külön bírói státust az 1920. évi XX. és az ezt követő törvényekben elismerte, kimondotta azt is, hogy az állami tisztviselők illetményeinek általános emelése esetében az ítélőbírák és ügyvédek illetményeit is aránylagosan emelni kell (20. §). Ebből azonban a contrario következtetni annál kevésbé lett volna szabad, mert a privilégium sohase válhat privilégium odiosum-á. Amikor a kedvezményezetttség törvényesen szentesített jogelv, az egyenlő elbánás burkolt elvi támadást jelent a privilégiumnak erkölcsi alapja ellen. Tévedés volna a feltevés, hogy a bírói fizetések csonkítatlansága a bírák magánügye, minthogy javadalmazásuk nemcsak a bíráknak, mint közhivatalnokoknak amúgyis szűkös megélhetését, hanem ezenfelül, ha, sajnos, csupán jelképiesen is, a bírói függetlenség eszméjét garantálja. Akármily életbevágó fon-

tosságú is a pengőérték stabilitása, nincs infláció, amely akkora veszedelemmel fenyegetné a magyar államot, mint akárcsak az a lehetőség vagy látszat, hogy a bírói aranyfüggetlenség és papírfüggetlenség közt diszparitás keletkezhetik.

— Az összehasonlító jog nemzetközi akadémiaja, melynek főtitkára Balog Elemér, most küldötte szét meghívóit a Hágában 1932. évi augusztus hó 2-től 6-ig tartandó nemzetközi kongresszusra. A meghívó kiemeli, hogy immár 30 nemzeti és 20 egyéb bizottság van megalakulóban, 55 nemzetközi fontos szervezet jelentette be hivatalos közreműködését.

— **Bíróági gépirószolgálat.** A budapesti kir. törvényszékeken rendszeresített gépirószolgálat tökéletesítésére az Országos Ügyvédszövetség budapesti osztálya 20-ról 25-re emelte fel az itt szolgálatot teljesítő írógépek számát. Ezzel az OÜSz-nek budapesti osztálya által létesített bíróági gépirószolgálat keretében működő gépek száma 101-re emelkedett, amelyek közül:

a budapesti közp. kir. járásbírószágra	60
a „ kir. törvényszékre	25
a „ I—III. ker. kir. járásbírószágra ...	11
a pestvidéki kir. járásbírószágra	3
és a kispesti kir. járásbírószágra	2

esik.

* * *

A bíróági gépirószolgálatnak bírói szempontból való fontosságát mutatja a budapesti kir. törvényszék elnöke által 1931. El. I. C. 19/4. szám alatt kiadott körrendelet, amely egyúttal bizonyítéka annak a megértő támogatásnak, amellyel a budapesti kir. törvényszék elnöke az OÜSz bíróági gépirószolgálatnak rentabilitását elősegíteni kívánja. A szóbanforgó körözlésből idézzük a következő részt:

„Figyelmeztetem a fogalmazókat és jegyzőkönyvvezetőket, hogy nagy súlyt helyezek arra, hogy a törvényszék egyesbíráinál az összes jegyzőkönyvek, kivéve a perfelvételi jegyzőkönyveket, géppel legyenek írva, tekintet nélkül arra, hogy a felek ügyvédei jegyzőkönyvmásolatot kérnek-e vagy sem, továbbá tekintet nélkül arra, hogy az ügy szegényjogos-e vagy sem. Ezért elvárom a fogalmazóktól és jegyzőkönyvvezetőktől, hogy amennyiben a gépirásban ezideig kellő jártasságot nem szereztek már, úgy azt mielőbb elsajátítsák. A gépirásban való jártasság elsajátításának megkönnyítésére az OÜSz budapesti osztálya a Remington Írógép R.-T. budapesti cégnél gépirói tanfolyamot rendezett, melyre jelentkezni bármikor lehet.

Egyöntetű eljárás érdekében újból közlöm a jegyzőkönyvvezetőkkel, hogy minden jegyzőkönyvről annyi másolatot kell készíteni, ahány fél szerepel a perben, tekintet nélkül arra, hogy a fél vagy ügyvédje kér-e másolatot vagy sem. A jegyzőkönyvi másolat elkészülte után a félnek vagy ügyvédjének fel kell ajánlani a másolatot. Az át nem vett másolatra fel kell jegyezni annak az ügyvédnek vagy félnek nevét, aki a többi másolatot megvette.

A másolati papírnak rendszerint csak az egyik oldalára kell írni. Kivételt képez a jegyzőkönyv első oldala, amelyen a jegyzőkönyv feje helyén sok szabad hely marad. Itt a másik oldalra is kell írni.

— **Az igénykeresetekhez csatolt végrehajtási jegyzőkönyvek leletezése.** Örömmel üdvözlünk a Te. 69. §-ának azon rendelkezését, amely szerint a végrehajtó a foglaltsági eljárás befejezésével a végrehajtást szenvedőnek (és végrehajthatónak) is kézbesíti a végrehajtási jegyzőkönyv másolatát. Azóta a legkézenfekvőbbnek találtam, hogy az igénykeresethez a végrehajtási jegyzőkönyvnek ily hiteles másolatát csatoljam, úgy gondolva, hogy ezzel elkerülöm a hitelesített másolat beszerzésével járó futkosást, no meg a hitelesítési díj megfizetését is. Most azonban, úgy látom, csak a futkosást kerültem el, a hitelesítési díj megfizetését nem, sőt annak háromszorosát kellett megfizetnem. A hiteles másolat felhasználása miatt ugyanis meglelevezett az illetékkiszabási hivatal. Téves volt azon kiindulópontom, hogy a felhasznált másolat hiteles kiadmánya

lévén a jegyzőkönyvnek, erre bélyeg nem kell. Az illetéki díj-jegyzék 69. tétele 1. bek.-e szerint ugyanis: hivatalos iratokról készült akár teljes, akár kivonatos másolatok, ha azokat bíróságok, állami hatóságok, hivatalok vagy hivatalos személyek készítettek el, akár hitelesítették azokat, akár nem, ívenként 1-60 P illeték alá esnek. Egy ennek kapcsán hozott rendelet (Klug—Sárffy: Illetékjog, II. k. 468. lap) kifejezetten is kimondja, hogy az ilyen, egyébként bélyegtelenül kiállított másolatok más célra «illetékrövidítés terhe nélkül» nem használhatók, magyarul: felbélyegzendők. A leletezést elkerülendő, erre felhívom igen tisztelt kártársaim figyelmét. (Ügyvédi körözlés.)

— **Mérsékelhető-e a haszonbér, melyet pengőben állapít meg 1928-ban kelt haszonbérszerződés,** címen dr. Wittman Ernő tollából Gergely R. kiadásában egy jogvélemény jelent meg. Bár a szerző nézetével nem mindenben értünk egyet, mégis a kérdésre vonatkozó joganyag feldolgozásával hasznos útmutatásul szolgálhat.

— **Fenyítőeljárás és Börtönügyi Adalékok Vármegyéinknek XIX. századelejei gyakorlatából.** Írta: dr. Dombóváry Géza. Az Angyal-szeminárium kiadmánya. A 78 oldalas kis munka nagy történelmi felkészültséggel tárgyalja a múlt század elején hazánkban dívó fenyítőeljárást és rengeteg olyan adatot dolgoz fel a vármegyék levéltárában porosodó aktákból, melyek élénk világot vetnek a táblabírói és úriszéki bíráskodás szellemére. A kis munka bizonyára megértő fogadtatásra fog találni azok körében, akiknek érzékük van a jogtörténeti kérdések taglalásához.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Tóth György kir. kúriai bíró: A holtak nyilvání-
tás és ezt követően született gyermekek státusállapota. — Dr. György Ernő,
az OHE igazgatója: Adósvédelem a végrehajtási eljárásban. — Dr. Tihanyi
Lajos budapesti ügyvéd: A határidők lejáratí napja Magánjogi Törvény-
könyvünk javaslatában. — Zsoltos Benő budapesti kir. ítélőtáblai bíró:
A Bn. 50. §-a és a Btk. 384. §-a alá eső bűncselekmények elhatárolásá-
nak kérdéséhez. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 4. sz. — Magánjogi Döntvénytár XXIV. 8.

Értesítés!

1931. október 3-tól kezdve a **Jogtudományi Közlöny**
a **Döntvénytárral**, az **Ügyvédi Közlöny** c. melléklettel
kibővítve **hetenként** jelenik meg.

Előfizetési ára — ugyancsak október 1-től kezdődőleg —
negyedévre 6 pengő.

A kiadóhivatal.

A holtak nyilvání- tás és ezt követően született gyermekek státusállapota.¹

I. Minden jellegzetes kor reányomja csalhatatlan bélyegét a
szellemi és társadalmi élet összes megnyilvánulásaira. A szellemi
élet terén a művészetek történetek elől annak a megmutatásában,
hogy az a művészi forma, amely az egyes iskolákra jellegzetes
művészi nyelvezetet jelentett, a túlhajtott individualizmus értéke-
lése szerint nyög, béklyó, amely az egyéni kiélést lehetetlenné teszi,
megöli. A művészet terén jelenik meg elsősorban a kötött formák
feloldására való törekvés: a különböző *izmusokban*. Hogy ez a
művészetben hová vezetett, azt ma már jól ismerjük. Az alkotó
művész egyéniségében rejlő nagy megérzések, meglátások és mű-

vészi megvalósítások helyét, a művészi individualizmust a neo-
dekadens irányzat *perszonalizmusa* akarja pótolni.

A jogalkalmazás művészetében ilyen tünetnek tartottam kez-
dettől fogva a Cn. Flavius által képviselt: «Freie Rechtssprechung»
eszméjét.

A törvényhez kötöttségben rejlő szerkezeti és jogalkalmazási
harmónia helyébe a bíró egyéniségében és tudásában rejlő *különböző*
szabadságot kívánta tenni. Ez a kérdés már a háború előtt a saját
erőtleniségében összeroppant.²

Az adott eset szempontjából szükségesnek tartottam erre a
sajátos korszellemre reámutatni, mert a törvények *rendszerében*
való gondolkodás helyett a kor követelményein túlmenőleg az
egyes kérdések megoldásánál igen sokszor találkozunk a perszona-
liztikus előretöréssel. A nagy gondolatrendszerbe való beleillesz-
kedés mellett a nagy egyéniségek individuális erőt adnak a gon-
dolatnak a rendszertől való elszakadás nélkül. A perszonalizmus a
törvényalkalmazásban az alapgondolattól való elszakadást jelenti,
a helyes jog minden biztosítéka nélkül. A mai joggyakorlatunk
rendszeréből kiütözhető feltűnő esetei, szerintem, arra vezethetők
vissza, hogy az egyes esetek eldöntésénél nem a *rendszerbeliség*
volt az irányadó eszme, hanem a rendszertől elszakadt egyéni el-
gondolás. A magam részéről a bírói intuiciót: az *igazságmegérzést*
istenadománynak tartom, de ez az intuicio a magyar *jogrendszerbe*
csak akkor fog beleilleni, ha a magyar nemzeti jogérzet tudat-
alattiságából sarjadzott ki. Az idegen törvények alapján való *után-
érzések* lírai falszjak a fajetikán nyugvó igazságérzettel szemben.

A mi kérdésünk azért jellegzetes, mert a kérdést nem ugyan-
abból a *látószög*ből, nem egyazon rendszerből nézik a hozzászólók.
A természettudományias nézőpont szerint a természet törvényeit
ma már senki se érti félre. A születés a nemi érintkezés eredménye.
A csodák ma ebből a kérdésből ki vannak kapcsolva. Ami érthet-
lenség e kérdés körül fölmerülhet, azt a római jogász ezzel az
axiómával intézte el: *mater certa, pater incertus est!*³

A monogamikus családi jogrendszer *fikciója* az, hogy a törvé-
nyes házasságban született gyermek a házastársak kizárólagos
nemi érintkezésének az eredménye.⁴

A jogrend a saját fikciójának a helytállóságával szemben —
a nő erkölcsellenes gyöngye pillanatainak jogi értékléseként —

¹ E kérdés jogtörténeti háttérére vonatkozólag lásd Balogh Elemér: Az
eltűnés és a holtanyilváníítás a magyar és a német jogban című (Bp. 1905) mono-
gráfikus munkáját. 1. E kérdést legelőször dr. Czeglányi Aladár beszélte meg a
pécisi tábla döntése kapcsán. M. Társ., 1929. évi 6. számában visszhang nélkül.
E kérdés behatóbb irodalmi vitáját 2. dr. Szladits Károly egy. ny. rendes tanár:
«Holtak nyilváníítás» c. cikkével indította meg. Jogtudományi Közlöny, 1930.
XII. 15. (24. sz.). 3. E kérdés anyagát a «Polgári Jog» 1931. évi 1. és 2. számában
(I. és II. hava) állítottam össze s a jegyzetekben pótlólag kiterjeszkedtem dr. Sza-
ladits cikkére is. Ciksem a dr. Szladits K. cikkével egyidőben íródott, azonban
a Jogtudományi Közlöny közlése az én cikkemet megelőzte. 4. A Magyar Jogi
Szemle *Magánjog Társ.* mellékletében is 1931. évi március havában megemlé-
keztem a felmerült jogesetről, de csak vázlatosan. 5. Dr. Szász Béla, most már
néhai nagyemlékű jogászunk, a Jogállam 1931. III—IV. számában foglalkozik
a kérdéssel: «Holtak nyilváníítás és a törvényes származás védelme» c. cikkében,
azonban ő csak a «Magánjog Társ.»-ban megjelent vázlatos megbeszélésemre
utal. 6. Dr. Malonyai Béla kir. tszéki bíró dr. Szladits Károly cikkével szemben a
Jogtudományi Közlöny hasábjain (1931. 3. és 4. sz.) fejtette ki a helyes jogtör-
téneti nézőpontot, amelynek gondolatmenete egybevág a «Polgári Jog» c. szak-
lapban megjelent tanulmányom gondolatmenetével s ezért — a végkövetkeztetés
nélkül — a jelzett cikk logikus okfejtését teljesen a magamévá teszem. 7. Kóródy
Lajos bpesti ítélőtáblai bíró: «A férj holtanyilváníítása után született gyermek
jogállása» c. cikkében ír a fennforgó vitáról (Jogállam, 1931. V—VI. füz.), de az
én szakcikkeimet *tévesen* idézi s dr. Malonyai cikkéről meg se emlékezik. Dr. Sza-
ladits cikkére se utal. 8. Dr. Nizsalovszky Endre egyetemi tanár a nagy gazdasági
problémák árnyékában a «Pesti Napló» 1931. IV. 2-i számában a napilapok hangján
foglalkozik a kérdéssel. Kétségtelen, hogy az egész emberiséget nyomorgató
nagy gazdasági problémákkal szemben a területileg is kis körre szorított problé-
mánk eltörpül, de a jogélet problémája is, bármely kicsiny, megoldandó, ha nem
akarunk szertelenkedni.

² Ezen a téren a reális megengedhetőség kereteit a svájci törvénykönyv
1. §-a ekként szabja meg. Kann dem Gesetze keine Vorschrift entnommen werden,
so soll der Richter nach Gewohnheitsrecht und, wo auch ein solches fehlt, nach
der Regel entscheiden, die er als Gesetzgeber ausstellen würde. Ez a magyar
jogfejlődés magva. A magyar magánjogi tervezet 5. és 6. §-aira utalok. A ma-
gyar casuistikus jogszolgáltatás fejlődésének iránya fényes bizonyossága annak,
hogy abban a Kúria által képviselt nemzeti génus volt a vezető eszme. Az, hogy
a Kúria által képviselt nemzeti jog szelleme a nagy bírák egyéniségében levő
erkölcsi tényezők összehatása, magától értetődő, de «A jog egyáltalában nem a
bíró tulajdona, hanem *közjő*».

³ A római jog az elhalálozás kérdését a «holtanyilváníítás» intézményes
rendezése nélkül oldotta meg.

Az 1848. év előtti erdélyi és magyarországi jogban a holtanyilváníítás
nem volt intézményesítve. Az olasz szokásjog alapján az Optkv. 24. §-a hozta be
Magyarországon.

Az új házasságralépés okából való holtanyilváníítást az Ideiglenes Polgári
Perrend 680—682. §-ai szabályozták.

«A valósággal megtörtént halálozás bizonyítása új házasságralépés végett»
a 683. §-ban volt szabályozva.

Később az 1868: LIV. tc. 522—28. §-ai szabályozták: a holtanyilváníítás
a) a házassági kötelék feloldása és b) az örökség birtokbavétele céljából.

⁴ Így a Német B. G. 159. 1. § II. bekezdése is.

egyedül a férjnek adja meg a *jogot* arra, hogy a saját családja körének erkölcsi zárttságát a születés törvényességének megtámasztásával megbontsa, a saját családi életének erkölcsi mivoltán csorbát ejtsen. A római jog szerint a paterfamiliasnak attribútuma a: *jus vitae et necis*. Ma kérdésünk tekintetében csak a: *jus processuale*.

A vita magja a természettudományias és családerkölcsei felfogás szembeállításával adva van. A kérdés további boncolgatása azután reávezet arra, hogy általános társadalmi és családerkölcsei szempontból a természettudományias nyers felfogást engedjük-e előtérbe helyeződni, vagy pedig a családerkölcsei szempontot kívánjuk társadalmunk alapjaként konzerválni!

A kozmikus világrendben kérlehetetlen törvények uralkodnak. Ezek a természet szükségszerű formái. Ezzel szemben az emberi társadalom törvényei: erkölcsi és jogi normák, amelyek igen gyakran a társadalom érdekében a természeti törvények nyersségének megkorrigálásában nyilvánulnak.⁵

Ezt a kettős szemléletet azonban egy harmadik szemlélet is tovább élezi: az anyakönyvezési szemlélet. Az anyakönyvezésnek is külön szabályai vannak. A tétel az, hogy a születési, házassági és halotti anyakönyvek az általuk igazolt tényeket *közhitelesen* bizonyítják. (1894: XXXIII. tc. 1. §.)

Ez megint nagyon egyszerű és világos. A kérdés azonban ott éleződik ki, hogy vajjon ezek a «közhiteles nyilvántartások» miképpen viszonyulnak a társadalom egyetemesebb érdekű erkölcsi szabályaihoz? Vajjon: a természettudományias *anyakönyvi* nyilvántartás-e a fontosabb a családerkölcsei szempontjából, vagy pedig a születés törvényességét szabályozó tételes magánjogi norma- és kultúrközösség erkölcsi formája? Egészen ennyire leegyszerűsíthető az a nagy acéltollharc, amely e kérdés körül szaklapjainkban zajlik.

A kir. Kúria gyakorlata — amennyire módomban volt az eseteknek utána nézni — a H. T. életbelépte óta állandóan azt az elvi nézőpontot juttatta kifejezésre, hogy a házasság a H. T. 73. § a) és b) pontjaiban megszabott eseteken fölül a H. T. 74. § értelmében c) megszűnik *azáltal is*, hogy az egyik házastárs a másiknak holtánnyilváníttása után *házasságot* köt.

A Kúriának ez az elvi állásfoglalása 35 év alatt, tudomásom szerint, szakkritika tárgya nem volt (ha csak a kamarák évi jelentéseiben vagy az 1891: XVII. tc. 10. §-a szerint lehető észrevételekben erre valamely javaslat el nem hangzott).

Legutóbbi időben azonban az igazságügyi minisztérium adminisztratív és kodifikációs osztályaiból zefirszárnyakon kezdett lengedezni az a nem éppen stílszerű kritika, hogy a Kúriának az 1894: XXXI. tc. (H. T.) 74. §-ára vonatkozó elvi állásfoglalása *megütközést* kelt. Már jeleztem, hogy a Kúriának ez a gyakorlata régi és a legutóbbi határozatok nem új irány inaugurálását jelentik. A kérdés irodalmának betekintése után a Kúria gyakorlatát nem találtam a H. T. szellemétől és rendszerétől eltérőnek s még kevésbé *megütközés* keltésére alkalmasnak, de mert a jelzett osztályokból

⁵ Idevonatközlő utalok R. Michels: «Sittlichkeit in Ziffern» című munkájára, amelyben a moralstatistika kritikáját adja.

Akik a házasság intézményének irodalmába beletekintenek, rögtön tisztában vannak, hogy a természettudományias felfogással szemben az egyházjogok és civiljogok egyaránt a *gyermek törvényességét* kívánják előmozdítani minden megengedett fikció, prezumció és konstrukció útján. A teremtés titka, a fogamzás és kiérlelődés ellenőrizhetetlen s ezért a jó Hypokrates óta hipotézisekkel és észleletekkel operál a tudomány. Egész világosan beszélnek a forráshelyek, hogy ott, ahol a státusállapot nem lényeges, a természetes igazsághoz közelebb lehet menni: 7—9½ hó felvételével. Sőt az özvegyi gyászév első napjain kötött második házasság esetén a II-ik férj családjához tartozásnál a Porosz Landrecht kerek kilenc hónapot (270 nap) ír elő s nem 300-at. A törvények önkényesen, a *törvényesség* minél szélesebb védelmére vesznek fel 180—302 napot, a születés napját is hozzászámítva. A család jogi rendezések mentalitása nélkül senki nem értelmezheti helyesen azt a tételt, hogy: a házasság jogi fennállása alatt született minden gyermek törvényesnek vélelmezendő. Más kérdés, hogy vagyoni érdekből harmadik személyek megtámadhatják az atyán kívül is. Ez a *jus questium ex pacto et providentia*.

Szóval a házasság intézménye körül a társadalom becsületességeért rendszeres mesterkedéssel állunk szemben. Pl. Törökországban *ma* az egynejlűség a morál, de még évtizedekig morális állapot fog maradni a korábban létesített többnejlűség. Minő egyenlőtlenségek származnak az egyének hátrányára, de ez is rendszer.

A Szladits—Szász felfogás tehát a jól ismert rendszerekkel szemben jogászai állpruderia, mert hisz jól tudjuk, hogy a *kacsatojásból* 28 nap alatt bujik ki a kacska, ha tyúk-anya költi is ki és a tyúktőjásból 21 nap alatt kell ki a csirke, ha költőgép is a melengető anya. A természet tehát nem csal, csak mi, erkölcsi alapon berendezkedett okos lények csalunk az erkölcs érdekében! Tessék azonban az erkölcsi rendszert lerontani..., ha jobbat tudnak helyébe állítani.

az őszi szél fagyasztó szele is kicsapott, a *«Polgári Jog»* 1931. 1., 2. számában közölt cikkemben fejtettem ki a Kúria álláspontjának megfelelő nézőpontokat. Ma már úgy nézem, hogy a szakjogászok előtt a miniszteriális eljárás fog megütközést kelteni.

Az események a kérdést egészen a dr. Mendelényi által ismertetett «The new Despotism» alakjában tarták elénk.

Az általam oly nagyrabecsült, immár kegyeletos emlékű dr. Szász Béla államtitkár úr cikkéből tudtuk meg, hogy:

«E kérdés közigazgatási vonatkozásában, nevezetesen *anyakönyvezés szempontjából* az igazságügyi minisztériumnak már többször nyílt alkalma véleményt nyilvánítani s e véleményekkel egyezően az anyakönyvi hatóságok a következő álláspontot követik: a) ha holtan nyilvánított férj újból férjhez *nem ment* feleségétől a holtan nyilvánító határozatban megállapított *vélelmezett halál* napjától számított tíz hónapnál később született gyermeket *törvénytelen* származásának *vezetik be*».⁶

Íme, tehát az igazságügyminisztérium adminisztratív úton elfoglalt egy álláspontot és most ezt az álláspontot a «zefir szellő szárnyán», vagy a fagyasztó kritika hangján a bíróságokra akarja oktrojálni. A dr. Szász Béla cikke után előttem egészen világosan állott, hogy az adminisztratív osztály és a kodifikációs osztályban dolgozó cikkírók a Kúria álláspontjának joglogikai rendszerét ezúttal nem helyesen érzékelték.⁷

Az igazságügyi adminisztráció egyoldalulag elfoglalhat bármely álláspontot, de a szemben álló felek a bíróságtól a tételes jog kiszolgáltatását kérik. Ezek után nyilvánvaló, hogy a felvetődött kérdésről való okfejtés lehet: a) a természettudományias gondolkodás rendszerében; b) az anyakönyvezési törvény rendszerében és c) a magyar házassági jog rendszerében.

(Folyt. köv.)

Dr. Tóth György.

Adósvédelem a végrehajtási eljárásban.*

Amikor a deficit gazdálkodás a köz- és magángazdaság oly széles területein egyre megújuló megrázkódtatásokra vezet, amikor a pénzben kifejezett tartozások összege a deflációval kapcsolatos értékcsökkenések következtében az adósoknak egyre súlyosabbá váló megterhelését jelenti, akkor az adósvédelem problémái joggal nyomulnak az előtérbe. Kétségen kívül áll ugyan az a tény, hogy a hitelkérdések nagy komplexumát csak megfelelő gazdasági koncepcióval lehet megoldani s hogy e részben a legnagyobb éleselméljűséggel kiesztelt jogi formula sem teremthet rendet, mégis érthető, éppen a teljesítések fennakadásában mutatkozó tömegjelenségekre való tekintettel, hogy a jogszabályok keretében is érvényesülési lehetőséget keresnek bizonyos védelmi törekvések. E védelmi pozíciót az adós a maga számára a fizetési készség vagy képesség hiánya következtében — s itt a laza hitelkerölcsök nem utolsó sorban játszanak szerepet — elsősorban az esetek igen nagy számában úgy építi ki, hogy a megengedett vagy meg nem engedett védelmi eszközök végletekig való kimerítésével igyekszik útját állani annak, hogy a hitelező követelésének érvényesítésében a végső konzekvenciákig eljuthasson. A perek elhúzása, a végrehajtások körül mutatózó machinációk útjelző állomásai ennek a törekvésnek.

Joggal merül fel itt az a gondolat, hogy e joggal sérelmezhető, mert árutakon haladó védelmi eszközök helyett a jogilag és erkölcsileg egyaránt aggálytalan védelmi lehetőségek kiépítése nem mutatkoznék-e indokoltak? E válasznak igenlő irányban történt eldöntése vezetett voltaképpen a csődönkívüli kényszeregyesség intézményének, valamint általában a csődelhárító inzulvenciális jogintézményeknek kialakítására. Felmerül itt az a továbbmenő gon-

⁶ Dr. Szász Béla: A holtan nyilvánítás és a törvényes származás vélelme. Jogállam, 1931. III—IV. füz. (3—4. sz.) Erre a cikkre a Jogállamban, az író iránt tartozó kegyeletos emlékül, külön fogok válaszolni.

⁷ Igen figyelemreméltó, hogy a Kúria álláspontját — dr. Cziglányi megbeszélése után — elsőnek dr. Szladits támadta (Jogtudományi Közlöny, 1930. XII. 15.). Ezután jött a Pesti Naplóban: dr. Nizsalovszky (1931. IV. 2.) és végül a Jogállamban az előttem oly kegyeletos emlékű dr. Szász Béla. A miniszteriális részből megnyilvánult ez a táborbaszállás tiszteletreméltó, azonban a Kúriával szemben megnyilvánult ez az irodalmi Brusilov-taktika — szerintem — felesleges és céltalan volt és úgy nézem, hogy végeredményében sikertelennek is mutatkozik. Romániában a születés törvényességét támadó perben a «törvényes» bejegyzésre utalva azt a megjegyzést tette egyik bír: de mit fog szólni majd az anyakönyvvezető!

* Részlet szerzőnek a Magyar Jogászegyletben megtartott előadásából.

dolat, hogy nem nyújthatna-e a jogintézményesen bizonyos védelmi lehetőséget az oly adós számára, akinek személyes körülményei — így elsősorban vagyoni státusának és jogviszonyainak egyszerű volta és szerény terjedelme — a csődönkívüli kényszeregység eljárási bonyolultabb apparátusának megindítását indokoltá nem teszi, akinek részére azonban bizonyos kímélet biztosítása méltányosnak és indokoltak mutatkozik.

Erre az oly sajnálatosan nagy gyakorlati jelentőségűvé vált kérdésre igyekszik most érdekes megoldással a német igazságügy-minisztérium közelmúlt napokban közrebocsátott polgári perrendtartási tervezetének végrehajtási eljárást tárgyzó része (továbbiakban röviden T.) a választ megadni, amikor az adósvédelem (Schuldnerschutz) rendszerét iktatja be a végrehajtási eljárásba.

E rendelkezés lényegét és jelentőségét voltaképpen csak úgy értékelhetjük kellően, ha azt a T. egész rendszerének konstrukciójába illesztjük s ha megfelelően figyelembe vesszük a T. messze-menő reformot jelentő egyéb rendelkezését. A T. alapvető elgondolása az, hogy különösen tökeszűk időkben a végrehajtási eljárás fölös elhúzásával kapcsolatos veszteségek, a hitelkeresők leromlása a közhitel súlyos veszélyeztetését jelentik. Orvosszerűen az új rendelkezések sorozatát kívánja ehhez képest a végrehajtási eljárásba beiktatni, melyek mind arra irányulnának, hogy a *hitelező jogi pozícióját a lehetőség szerint alátámasszák*, a hitelezők megkárosítására irányuló adósi machinációkat intézményesen kiküszöböljék, az officiózítás gondolatát a végrehajtási eljárás keretében erősítsék. E részben a T. a megfelelő rendszabályoknak az új jogintézményeknek egész sorát kívánja életrehívni. Ezzel a beállított-ságával szemben azonban a T. indokolása azt hangsúlyozza, hogy ha a perrend és a végrehajtási eljárás szabályai a perelhúzással és a végrehajtások eredményességének meghiusításával űzött visszaéléseket lehetetlenné tenni igyekeznek, úgy gondoskodni kell a fizetési készséggel bíró, de pillanatnyilag nem teljesen fizetőképes adós helyzetének könnyítéséről, hogy az egzisztenciájának elvesztésétől lehetőleg megkíméltessek. Ha nyugodt lelkiismerettel — úgymond a T. indokolása — a perelhúzás hatályos leküzdése irányában dolgozunk, úgy megfelelő, a végrehajtási eljárás keretében létesített halasztási eljárást kell életrehívni.

Ez intézmény létesítésének megítélése szempontjából — a mi viszonyaink között adódó tanulságokra való különös figyelemmel is — különös nyomatékkal kívánjuk ezt a kiindulási pontot aláhúzni. *A T. a hitelező pozíciójának egyébkénti erősítésével, a rossz-hiszemű adósi machinációk lehető kiküszöbölésének intézményes biztosításával koordináltságban lépteti életbe az adósvédelmi rendelkezéseket. Nem oly adósvédelmi intézményt kíván tehát megvalósítani, amellyel akkor lehet élni, ha minden többé-kevésbé megengedett technikázási lehetőséget adós már kimerített, hanem a törvény keretei között mozgó machinációk kiküszöbölése esetére kíván az adós számára védelmi lehetőséget biztosítani.*

Az a gondolat, hogy a jóhiszemű adós bizonyos kímélethez jusson, érvényesül a francia reféré eljárásban is. A mi perrendtartásunk 397. §-a is biztosít ezirányban latitüdöket a bírói mérlegelés számára. Ezzel a lehetőséggel azonban, tudomásom szerint, bíróságaink meg lehetőséggel óvatossággal éltek s ha a szokásos teljesítési határidő kitolását e rendelkezéshez képest bizonyos esetekben el is rendelték, úgy ez nem annyira az adós személyes viszonyaira, mint inkább a per tárgyának speciális jellegére való tekintettel történt, így különösen örökjogi és valorizációs perekben.

A T. 950—954. §-ainak adósvédelmi rendelkezései mindenképp előtt a végrehajtási bíróság által létesítendő barátságos egység lehetőségét statuálják. Az adós, aki ellen végrehajtást kérnek, a végrehajtási bíróságot megkérheti ily egység közvetítésére. A végrehajtási bíróság ezirányban a következő előfeltételek fennforgása esetén járhat el: a) ha adós önhibáján kívül került fizetési nehézségekbe, b) ha a peres eljárás során az ügy lebonyolítását nem húzta el, c) ha a kért halasztás a hitelező gazdasági helyzetét nem veszélyeztetheti. Az adós által előterjesztett ily kérelem esetén a végrehajtás foganatosítása csak akkor mellőzhető, ha ezáltal a hitelező érdeke veszélyeztetettnek nem látszik.

Ha a végrehajtási bíróság által közvetített egység létre nem jön, a bíróság jogosított végzésileg megállapítani az adós számára a megfelelő fizetési határidőket, hogy adós egzisztenciájának megsemmisülését megakadályozza, ha ezt az összes körülmények mérlegelése alapján méltányosnak látja és a halasztás megadása a hitelező egzisztenciáját nem veszélyezteti. A haladék megadását a

bíróság feltételekhez kötheti. A megadott halasztás a bíróság által utólag hatályon kívül helyezhető, ha azok a feltevések, melyek alapján az megadatott, helyt nem állónak bizonyultak.

Ez adósvédelmi rendelkezésnek összekapcsolása a hitelező pozícióját alátámasztó intézkedésekkel érdekes módon jut kifejezésre a T. 953. §-ának azon rendelkezésében, hogy az adós meglévő vagyontárgyaira a bíróság megfelelő határidő-kitolással a kíméletet olyként biztosíthatja, hogy egyben az adós jövőbeni járandóságaira a T. új intézményeként szereplő folyamatos végrehajtást (Dauer-vollstreckung) rendeli el. Ilyképp az adós számára a jelenben biztosított kímélet ellenértékeként a T. egy jövőbeni biztosítékot igyekszik intézményesen lehetővé tenni.

Az adósvédelmi rendelkezések alkalmazása szempontjából hangsúlyozza az indokolás, hogy itt mindenkor megfelelő figyelemmel kell lenni a hitelezők érdekeire is s hogy voltaképpen e rendszer életrehívásával oly adósvédelmi lehetőséget kíván biztosítani, mely a foglalásmentesség tekintetében érvényben lévő kazuisztikus jellegű rendelkezések mellett az egyes eset individuális körülményeihez és adós személyes viszonyaihoz képest nyújtja a védelem lehetőségét.

Ez adósvédelmi rendelkezések kialakítása természetesen sok vonatkozásban válthat ki jogos kritikát. Talán legelső sorban is az az aggály lenne felvethető, hogy éppen a hitelkrízis tetőpontján lehet-e, szabad-e a végrehajtási jog rendelkezéseinek gyökeres reformjához nyúlni? A gazdasági viszonyok a fennálló kötelezettségek teljesítése terén a normális viszonyoktól oly messzemenően eltérő elváltozásokat hoztak létre, hogy ez abnormis helyzetnek szabályait rendszerbe foglalni valóban aggályosnak mutatkozhat. Joggal merül itt fel az a további aggály is, hogy e kíméleti határidő megadásában a bíróság belátására bízott mérlegelés széleskörű lehetősége nem fogja-e a túlságos kímélet esetén az indokolt vagy álszentalizmus szempontjainak előtérbe tolulása folytán a hitelelvet még jobban aláaknázni. Viszont tagadhatatlan, hogy az itt ismertetett rendszer mellett figyelmet érdemlő érvek is szólnak. Különösen szerencsésnek tartjuk annak a gondolatnak a hangsúlyozását, hogy az adósvédelmi rendelkezés alkalmazását, a végrehajtási eljárás során a méltányos határidőengedélyezések megadását csak az az adós kérheti, aki perelhúzással a hitelező követelésének érvényesítését nem akadályozta. Minthogy a tapasztalat szerint a perek jelentős hányada éppen a gazdasági krízis idején azt a célt szolgálja, hogy az adós időhaladékhöz jusson, a bíróságok munkával való terheltsége és az igazságügyi költségvetés pénzügyi megterhelése szempontjából sem alárendelt jelentőségű oly lehetőségnek megteremtése, hogy az az adós, aki nem él a perelhúzás eszközével, a kímélet érvényesítését kívánhassa.

Ha ez intézményben rejlő egészséges gondolatot valamilyen formában az életbe bevezetni akarnánk, úgy véleményem szerint a T.-ben szabályozott halasztások megadását tárgyilag körvonala-zott további kautélákhoz kellene kötni. Ebből a szempontból tartanám figyelmet érdemlőnek annak a korlátozásnak a beiktatását, hogy a halasztás megadása csak abban az esetben foghasson helyet, ha adós ellen csak egy hitelező kért végrehajtást. E mellett egyfelől az a szempont szól, hogy az ily adós egzisztenciájának megmentése könnyen elképzelhető, másfelől e rendelkezés ösztönzésül szolgálna arra is, hogy a halasztást nyert adós a további követelések végrehajtási stádiumba való jutását minden tőle telhető módon megakadályozni igyekezzen.

Dr. György Ernő.

A határidők lejárati napja Magánjogi Törvénykönyvünk javaslatában.

Kétségtelen, hogy általában véve annak rendszerint alig van valami gyakorlati, még kevésbé elvi jelentősége, hogy valamely határidő valóságban pl. 7 vagy 8, 15 vagy 16, 30 vagy 31, 365 vagy 366 napot jelent-e? Elvi és igazán nagy gyakorlati jelentősége csak annak van, hogy a határidő lejárati napja tekintetében egy mindenkit egyformán kötelező és mindenki által egyformán érthető, világos, szabatos, minden félreértést lehetőség szerint megelőző, általános érvényű magyarázati jogszabály valóban ki-zárjon minden kétséget. Gondoljunk csak pl. a felmondási (Javaslat 1079—1083. §-ai), elállási (Javaslat 1066—1078. §-ai) vagy a valorizációs törvényünkben, az 1928 : XII. tc.-ben statuált kereset-indítási határidőkre, melyeknél egzisztenciák sorsa dőlhet el azon,

ha nincsenek szabatos, világos és könnyen érthető jogszabályok arra nézve, hogy a bíró miként legyen köteles a törvényben, bírói határozatban vagy jogügyletben megállapított határidőt értelmezni.

A *német polgári törvénykönyv* annak a célnak a szolgálatára, hogy a határidők és határnapok tekintetében a jogéletben minden kétség kizárassék, a magyarázati jogszabályok egy külön fejezetét szenteli (*Fristen. Termine.* BGB. 186—193. §) s e fejezet §-ainak sorát annak kijelentésével kezdi, hogy e magyarázati szabályok a *törvényekben, bírósági intézkedésekben és jogügyletekben* foglalt határidő- és határnap-megállapításokra egyaránt irányadók. És valóban, a jogbizonytalanság megelőzésére e kérdések tekintetében csak a jogélet *minden területére egyformán* kiható ilyen magyarázati szabályok alkalmasak. Annak, hogy más magyarázati szabályok érvényesüljenek a törvényi, mások a bírósági és mások a jogügyleti határidők és határnapok szempontjából, ellene mondanak nemcsak az elvi és gyakorlati, de a logikai tekintetek általában is. Hiszen viták esetén végeredményben bírói intézkedés dönt mindezekben a kérdésekben. És logikai képtelenség volna arra kényszeríteni a bírót, ki törvényt alkalmaz, hogy más magyarázati szabályokat érezzen logikusoknak, észszerűeknek, méltányosoknak és igazságosoknak pl. jogügyletekben és törvényekben megállapított határidők és határnapok tekintetében, mint aminőket a törvény arra az esetre ír elő, amikor a határidőnek és határnapnak megállapítása nem egy vitás kérdésnek ítéleti eldöntésével, hanem egy olyan természetű bírói intézkedésben, végzésben történik, melynek meghozatalát, a dolog természete szerint, rendszerint kevésbé bonyolult logikai folyamat előzi meg ugyan a bíró elméjében, mint az ítéletet, de amelynek meghozatala mégis csak ugyanannak a bírónak ugyanazon logikai törvények uralma alatt álló elmemunkája.

Plósz Sándor remekműve, a mi polgári perrendtartásunk, 449. §-ában így szól: «Oly határidőknél, melyek napokban vannak megállapítva, az a nap, amelyen a határidő kezdődik, a határidőbe nem számítandó be. (1. bek.) Az oly határidők, amelyek hetekben vagy hónapokban vannak megállapítva, azzal a nappal járnak le, amely elnevezésénél vagy számánál fogva a kezdő napnak megfelel, ha pedig ez a nap a lejárati hónapjában hiányzik, a határidő a hó utolsó napjával végződik. Az éveket és évrészeket hónapokra kell átszámítani. (2. bek.) Ha a határidő vége fél nappal járna le, az egész nap a határidőbe számítandó. (3. bek.) Ha a határidő utolsó napja vasárnapra, Gergely naptár szerinti közönséges ünnepnapra vagy nemzeti ünnepnapra esik, a határidő a legközelebbi köznapon jár le. (4. bek.)»

A határidők számítása körében a legtöbb kétség, bizonytalanság, rosszhiszemű tényállítás vagy tagadás akkor állhat elő, ha a határidők számításánál a lejárati más is lehet, mint egy naptári nap végsőpontja s ha jogszabály ennek kizárásával együtt nem zár ki egyszersmind minden kétséget arra nézve is, hogy akkor, ha a határidő utolsó napja a *computatio naturalis* elvének alkalmazása mellett egy naptári napnak csupán valamely töredéke vagy pl. valamely ünnepnap volna, a határidő e töredéknappal, illetőleg arra az egyénre nézve, kinél az illető jogi cselekvénynek az illető ünnepnapon való végzése vallási érzületet vagy munkaszünetre való közjogi igényt sért, ez ünnepnappal *megrövidül-e*, avagy a határidő e naptári töredéknappal hátralevő részével, illetőleg a legközelebbi köznapkal *kiegészül-e*? Mind e kérdésre *Plósz Sándor* törvényének most idézett szabálya minden kétséget kizáró, mindenki által könnyen érthető, egyszerű, világos és szabatos feleletet ad. És *Plósz Sándor* törvénye immár húsz esztendő óta egyik legnagyobb ékessége *Corpus Juris*unknak. A határidőknek az a magyarázati szabálya, mely a Pp. 449. §-ával szokásjogból törvényi joggá is vált általános magánjogunkban, — bár anyagi kódex hiányában csupán az eljárási kódex keretébe foglalva — immár a *Plósz Sándor* szövegezésében is húsvá-vérévé vált a magyar jogéletnek. És soha sem az irodalomban, sem a gyakorlati alkalmazás során e szövegezés ellen célszerűsége, elvi helyessége, logikus volta s a magyar nép jogi közmeggyőződésével való teljes összhangja tekintetében vagy bármily más szempontból aggály, kétely, kifogás, nyilatkozat vagy tény fel nem merült. S ez a szöveg «határidőkről» általában beszél, a maga szabályát nem szorítja kifejezetten a perjogi határidőkre s e szabálynak kizárólag a perjogi határidőkre való szorítása gyakorlatilag alig is volna keresztülvihető. Hiszen a perjogi határidőknek jórészt anyagi magánjogi vonatkozásban is van jelentőségük, sőt a perjogi határidők jórésznél az elmulasztás az anyagi

magánjog szempontjából is jár vagy járhat bizonyos irányokban jogvesztő hatállyal.

Mind e szempontok a bevezetésül felhozottakkal együtt azt látszanak logikussá és természetessé tenni, hogy ha a határidők és határnapok magyarázati jogszabályai az anyagi magánjogi kódex megalkotásával kapcsolatban *ebbe* is felvételnek, és pedig ez utóbbi kódex céljának megfelelő részletességgel, akkor e részletes szabályok azokban a részükben, hol szövegük a Pp. 449. §-ával azonos tárgyú, formában és tartalomban egyaránt teljes összhangban legyenek a Pp. 449. §-ával. A *Javaslat* azonban, midőn a *Határidők* magyarázati szabályait 1093—1101. §-aiban részletesen is kifejti, a Pp. 449. §-ától érdemben és formában egyaránt eltér, és pedig oly módon, hogy tekintve a *Javaslat* méltán nagy tekintélyét, a határidők magyarázati jogszabályainak terén már-már szokásjogunk egységét s ezzel a jogbiztonságot veszélyezteti.

A *Javaslat* e magyarázati szabályai és a Pp. 449. §-ában foglalt magyarázati szabályok között érdemben az az eltérés, hogy *Plósz Sándor* törvényének amaz álláspontjával szemben, amely szerint a *határidőbe a kezdőnapot sohasem kell beszámítani* s ennek megfelelőleg az olyan határidők, amelyek hetekben vagy hónapokban vannak megállapítva, azzal a nappal járnak le, amely elnevezésénél vagy számánál fogva a kezdőnapnak megfelel, a *Javaslat* 1094. §-a szerint a *határidőbe a kezdőnapot hol be kell számítani, hol nem*. A *Javaslat* ezzel bővízi forrást nyit a határidők számításának terén az olyan vitáknak, kétségeknek, rosszhiszemű állítási és tagadási, perindítási és perelhúzási alkalmaknak, sőt jogbizonytalanságnak, aminőket *Plósz* törvényének egyszerű, világos, kivételeket nem ismerő formulája kizár. S az így származható jogbizonytalanságot még fokozza itt a *Javaslat* szövegezési technikája is, amikor a *Plósz* szövegével ellentétben az olyan határidőkre nézve, amelyek hetekben vagy hónapokban vannak megállapítva, a lejárati napot nem abban a napban állapítja meg, mely elnevezésénél vagy számánál fogva a *kezdő* napnak felel meg, hanem élő jogunk szabályának fonákjaként a lejárati napot a *Javaslat* 1095. §-a a *kezdő* napot *megelőző* nappal hozza ily viszonylatba, miután a *kezdő nap* kifejezését az 1094. § már előbb egy olyan jogi *műszóvá* tette, amelynél mindig kutatni kell azt is, vajjon mögötte e kifejezés természetes értelme rejtőzik-e, avagy egy olyan fogalom, amelyből a természetes kezdőnap esetleg ki is lehet zárva. És az a körülmény, hogy a *Javaslat* határidőmagyarázati szabályai alapján lehetségessé vált még a körül a kérdés körül is, vajjon az 1928 : XII. tc.-ben megállapított keresetindítási határidők lejárhatnak-e vasárnap, véleményeltérés a magyar jogélet olyan kiválóságai között, mint *Schuster Rudolf*,¹ ki szerint ezt az 1093. § értelme teljesen kizárja és *Antalfy Mihály*,² ki szerint ezt az 1101. § értelme megengedné, azt mutatja, hogy a *Javaslat* határidőmagyarázati szabályainak technikája még olyan térre is jogbizonytalanságot vihet, ahol a Pp. 449. §-ának szövege ezt a magyar jogban eddig éppoly határozottsággal és éppen olyan irányban zárta ki, mint amilyen határozottsággal és amily irányban kizárják ezt a magyarázati szabályok a keresztény kultúrvilág mai jogéletében mindenütt másutt is, így pl. a német jogban, ahol a BGB. 193. §-a így szól: «Ist an einem bestimmten Tage oder innerhalb einer Frist eine Willenserklärung abzugeben oder eine Leistung zu bewirken und fällt der bestimmte Tag oder der letzte Tag der Frist auf einen Sonntag oder einen am Erklärungs- oder Leistungsorte staatlich anerkannten allgemeinen Feiertag, so tritt an die Stelle des Sonntags oder des Feiertags der nächstfolgende Werktag.»

Magánjogi törvénykönyvünk javaslata, Bevezetésének szavai szerint, élőjogunk szabályait kívánja rendszerbe foglalni és élőjogunk szabályain csak ott kíván változtatni, hol ezt elvi szempontok vagy a fejlődő gazdasági élet szükségletei elkerülhetlenné teszik. Minthogy azonban a *Javaslat* határidőmagyarázati szabályainak a Pp. 449. §-ától való érdemi és szövegezés-technikai eltéréseit elvi és célszerűségi szempontok nemcsak hogy multhatlanokká nem teszik, de mint az eddig kifejtettek élesen dokumentálják, ellenzik is, a *Javaslat*nak a Pp. 449. §-ának érdemén változtató rendelkezéseit, valamint általában a *Javaslat* 1093—1101. §-ainak a Pp. 449. §-ával szemben máris jogbizonytalanságot szült szövegezési technikáját csak az indokolhatná, ha a magyar anyagi magánjog terén a *Javaslat* 1093—1101. §-ai a Pp. 449. §-ánál

¹ *Hiteljog Tára*, 1931. januári szám, 1 sk. 1.

² *Polgári Törvénykezési Jog Tára*, 1931. januári szám, 1. l.

hívebben adnák vissza az élő magyar szokásjog elveit, vagyis a *Plósz* szövegénél hívebben juttatnák kifejezésre a magyar nemzet jogi közmeggyőződését arról, hogy a határidők számításánál milyen magyarázati elveket követel a célszerűség, a dolog természete s a magyar nép természetes eszejárása.

A Pp. 449. §-a nem *novum* a magyar jogban, és amikor e szakasz szavai nem perjogi határidőket, hanem általában «határidőket» említene, ez nem véletlen. *Plósz Sándor* remekművében nincsenek oktan véletlenek. A Pp. 449. §-ának azt az elvét, mely szerint a kezdőnap a határidőbe nem számítandó be, megtaláljuk már a Kúriának az 1881 : LIX. tc. 4. §-a alapján hozott 13. sz. teljes-ülési határozatában is, és pedig nem valamely perjogi speciális, hanem éppen egy általános anyagi-magánjogi, jogvesztő záros határidőre nézve.³ És különösen nem perjogi *lex specialis* a 449. § utolsó bekezdésének e szavai: «Ha a határidő utolsó napja vasárnapra, Gergely naptár szerinti közönséges ünnepnapra vagy nemzeti ünnepnapra esik, a határidő a legközelebbi köznapon jár le». Sőt e szövegezésben már a Kúria 69. sz. teljes-ülési határozatának ama szavai is érvényesítik a hatásukat, melyek kifejezetten a nemzeti ünnepekre is fennállóknak állapítják meg azokat a jogszabályokat, melyek arra az esetre vonatkoznak, «ha valamely jogcselekmény (*perbeli, perenkívüli* vagy az *anyagi jog körébe tartozó*) teljesítésére megszabott határnap vagy határidő végső napja» — ezek a Kúria teljes-ülési határozatának a szavai — vasárnap. És hogy a Pp. 449. §-a utolsó bekezdésének a szabálya az *anyagi jog* szempontjából is a 69. sz. teljes-ülési határozatban hivatkozottak közé tartozik, aziránt egészen az 1928 : XII. tc. alkalmazása körében éppen a *Javaslat* határidőmagyarázati szabályai következtében előállott kontroverziákig szokásjogunkban és a Kúria gyakorlatában még csak kétely sem merült fel, annak dokumentálására elég lesz hivatkozni egész addigi magánjogi irodalmunkra,⁴ továbbá idézni egyrészről a Kúria 1043/1887. sz. határozatát, mely szerint: «A K. T. 329. § végpontjának rendelkezése *általános* és nem csupán azon esetre szól, midőn a szerződés annak megkötésétől számítandó bizonyos idő eltelte után teljesítendő, másrészről idézni az 1875. évi XXXVII. tc. 329. §-ának a Kúria e határozatában most hivatkozott végpontját, mely így szól: «Ha a teljesítés napja vasárnapra vagy valamely közönséges ünnepre esik, a kötelezettség a legközelebbi köznapon teljesítendő». És e kérdésben teljesen híven tükrözteti vissza szokásjogunk szabályát a *Javaslat* is, midőn egyrészről az 1093. §-ában így szól: «Vasárnapon és törvény szerint elismert ünnepen, más megállapodás hiányában, sem az adósnak nem kell kötelezettségét teljesítenie, sem a hitelezőnek a teljesítést elfogadnia. (1. bek.) Ha a teljesítés ideje vagy idejének végpontja ily napra esik, a kötelezettséget a rákövetkező köznapon kell teljesíteni. (2. bek.) Ugyanez áll, ha *jognyilatkozatot* kell ily napon megtenni. (3. bek.)» Másrészről pedig az 1100. §-ban a most idézett szabályokhoz is hozzáfűzi, hogy azok «megfelelően *egyéb* határidőkre is állanak».

A *Javaslat* 1093. és 1100. §-ainak e szabatos és világos rendelkezései mellett nem lehet kétséges, hogy ezekkel szemben a *Javaslat* 1101. §-ára csak tévesen lehet olyan álláspontot alapítani, amiként ezt *Antalfy Mihály* a fentebb már hivatkozott megjegyzéseiben teszi, amely szerint abból, hogy az 1101. § szerint a záros határidőkre nem állanak az *elévülés* nyugvására és félbeszakadására vonatkozó szabályok, ellenben «ha a törvény valamely jognak bírői úton érvényesítésére záros határidőt rendel, ebbe nem számítható be az az idő, amely alatt a *jogszolgáltatás szünetel* vagy a jognak bírői úton érvényesítése jogszabállyal *fel van függesztve*», az következik, hogy a záros határidőkre az 1093. § szabálya nem alkalmazandó. Hiszen a *törvényül* szánt magánjogi kódexjavaslatunk 1100. §-ának az 1093. § rendelkezéseit valamennyi határidőre általában kiterjesztő előbb idézett rendelkezése nem tesz kivételt a záros határidőkkel és így még ha a jogvesztő záros határidőkre vonatkozó magyarázati szabálynak a juristitiumról, moratóriumról s elévülésről szóló elveiből levonható következtetések egyáltalán leonthat-

nák egy olyan közjogi szabálynak a hatályát, mely az elévülés, a juristitium és a moratórium fogalmától teljesen függetlenül, az ünnep zavartalan megtartásának a lelkiismereti szabadság elvéből, avagy a munkaszünet szociális követelményéből folyó igényét védi, ezt itt maga a *Javaslat* kifejezetten is kizárja, mikor az 1101. § 2. bekezdésében kifejezetten hangsúlyozza, hogy ennek a bekezdésnek a szabálya a záros határidőkre akkor vonatkozik, «hacsak a törvény mást nem rendel». Márpedig az 1093. és 1100. §-ok fentebb idézett szavai mást rendelnek. Az 1093. § nem a juristitium vagy moratórium esetéről, nem is az elévülés félbeszakadásáról vagy nyugvásáról szól, hanem egyszerűen egy általános, a jog minden mezejére egyformán érvényes magyarázati szabályt foglal be a magánjogi anyagi kódex keretébe is a határidők lejáratí napjának kiszámítására nézve. Hogy mi különbség van a határidő nyugvása és a határidőnek csupán a lejáratí napját az ünnepnapok vallási vagy szociális jelentőségének figyelembevételével megállapító magyarázati szabály között, azt már az 1840 : XV. tc.-be foglalt váltótörvényünk is kitűnően érzékelteti, mikor azután, hogy 201. §-ában kijelentette, hogy «váltótörvényszékeknél más szünnapok nincsenek, mint a vasárnapok s a keresztény latin szertartás ünnepei», 203. §-ában így szól: «Ezen szünnapok azonban minden határidőbe *beszámítandók*; ha pedig a határnap ünnepnapra esnék, az ezen nap használtatandó perorvoslat következő nap törvényesen megtétethetik». De míg ez a szabály az 1840 : XV. tc.-kel a magyar jogban csupán a perorvoslatok határidejére nézve és csupán a váltójog körében jelentkezik *törvényi* jogként, addig az 1868. évi LIV. tc. 255. §-ában már a perjog egész területére, és pedig nem csupán a perorvoslatokra, hanem valamennyi határidőre nézve. És azóta meghozott *írott* jogszabályainkban, a magyar jogélet minden mezején általában ez a szabály érvényesül.⁵ Valóban, lehetetlen abból, hogy mindezideig nincs egy általános magánjogi anyagi kódexünk is, azt következtetni, hogy a Pp. 449. §-a csupán egy perjogi *lex specialis* tartalmaz és abban nem egy olyan magyar szokásjogi egyetemes jogelv jut a perjog egész területére *írott* formában is kifejezésre, mely mint magyarázati szabály valamennyi törvényi, bírósági és jogügyleti határidők tekintetében a magyar anyagi magánjog területére is éppoly általános érvényű, mint a már kodifikált német magánjogban a BGB. fentebb már hivatkozott *írott* szabályai. És a Pp. 449. §-ának utolsó bekezdésében foglalt szabállyal szemben a már megalkotott anyagi magánjogi két különleges kódexünk közül is a Váltótörvény 103. §-a nem, csupán a Kereskedelmi Törvény 330. §-a ismer egy, a *szakjogok* elvének megfelelőleg szorosan csak a kereskedelmi jog körére szorító *kivételt*. Ezt a *kivételt* azonban joggyakorlatunk, mint ez a K. T. 329. §-ához fűződő fentebb idézett 1043/1887. sz. kúriai határozatból már a *contrario* is kitűnik, még a kereskedelmi jog körében is csak a kereskedelmi jogi *teljesítésre* alkalmazta, sőt, mint legújabbán a Kúria V. 7935/1929. sz. ítélete mutatja, már a nem pusztán jogügyleti, hanem bírósági intézkedésben megállapított teljesítési határidőkre is kizárólag a Pp. 449. §-ában foglalt szabályt tartja alkalmazandónak, holott a teljesítés nem perjogi, hanem anyagi jogi cselekmény — *kizárólag*, mert annak vizsgálata nélkül, vagyis attól függetlenül, hogy a bírői határozatban megállapított teljesítési határidő kereskedelmi vagy köztörvényi ügyben merült-e fel?

Összefoglalva már most a kifejtetteket, azt hiszem, joggal állapítható meg, hogy a *Javaslat* határidőmagyarázati szabályainak a Pp. 449. §-ától való eltéréseit nemcsak elvi vagy célszerűségi szempontok nem indokolják, de azoknak ellene mond a *Javaslat*nak az a tartalmi alapgondolata is, hogy a *Javaslat* *előjogunkat* akarja kodifikálni.⁶

Én tehát azt hiszem, hogy a *Javaslat* tartalmi alapgondolata elkerülhetetlenné teszi, hogy 1094. és 1095. §-ai a Pp. 449. §-ának

⁵ E szabályokat felsorolja pl. dr. Vági József: *Elkészült-e az 1929. ápr. 2-án beadott valorizációs kereset?* címmel a *Polgári Jog* 1931. januári számában közölt cikkében.

⁶ Mai jogunk álláspontját, a valorizációs törvény alkalmazásának gyakorlatát bírálva, világosan foglalják össze dr. Schuster Rudolfnak, valamint dr. Vági Józsefnek fentebb idézett cikkei. Vági cikke csődmegtámadási, valamint a tőzsdéviszonyokban előírt záros határidők értelmezése köréből két olyan határozatot is idéz, melyek a *hiteljog* körében a K. T. 330. §-ának valamely általánosabb alkalmazására is mutatni látszanak és így reflexhatásként rávilágítanak a pszichológiai forrására a Kúria *hiteljogi* gyakorlatában előállott azoknak az állásfoglalásoknak, melyek az 1928 : XII. tc.-ben megállapított határidők magyarázatánál nem a Pp. 449. §-ában kifejezett szabályt alkalmazták. Én egyébiránt

³ Itt még csak a Kúria 1902. okt. 8-án kelt 1118/1901. sz. határozatából idézem a következőt: «A törvénykezési gyakorlat által elfogadott jogszabály, hogy az években meghatározott időtartam az utolsó évnek azon a napján jár le, amely nap számánál és elnevezésénél fogva a határidő kezdőnapjának megfelel.»

⁴ Itt csak dr. Kolossváry Bálint (*A magyar magánjog tankönyve*, I. kiadás, 1904. I. kötet, 115. l.) és dr. Raffay Ferenc (*A magyar magánjog kézikönyve*, III. kiadás, 1909. I. kötet, 163. l.) közzéval forgó kézikönyveit említem meg.

tartalmával teljes összhangba hozassanak és tekintve az 1101. § értelme körül már most előállott kontroverziákat, kívánatosnak tartanám az 1101. §-nak is olyan átszövegezését, mely e kontroverziákat kizárja. Ez utóbbi irányban talán elég volna e § utolsó bekezdésének ilyként való megtoldása: «A záros határidőket hivatból kell figyelembe venni s azokra az 1093. §-nak s az ezt követő többi előző szakaszoknak a szabályai szintén alkalmazandók».

A határidők magyarázati szabályainak terén azonban a magánjogi törvénykönyv megalkotásáig sem uralkodhatik jogbizonytalanság. E terén a jogbizonytalanság kialakulásának vagy kimélyülésének megelőzését a Magyar Királyi Kúria bölcsesége mindenkor olyan fontos érdeknek tekintette, hogy ily célra a teljes-ülési határozatok intézményét — a 13. és 69. sz. határozatok megalkotásával — eddig már két ízben is igénybe vette. A Kúria bölcsesége most is meg fogja találni az utat, mely ama jogbizonytalanságnak megszüntetéséhez vezet, amely a határidők magyarázati szabályainak körében abból állott elő, hogy — nyilván csak a *Javaslat* 1093—1101. §-ainak félreértése következtében — a bírói gyakorlatban még abban a kérdésben is kontroverziák támadtak, hogy az 1928: XII. tc.-ben foglalt jogvesztő záros határidőkre irányadók-e a Pp. 449. §-ában írott magyarázati szabályok?

A határidők magyarázata terén a jogbizonytalanságnak a magánjogi kódex megalkotásáig is egyszersmindenkorra való megszüntetésére a legegyszerűbb mód természetesen egy olyan teljes-ülési határozat volna, mely megállapítaná, hogy a Pp. 449. §-a nem a perjognak egy *lex specialis*-át, valami *szakjogi kivételes* szabályát tartalmazza, hanem abban csupán a magyar jognak egy az általános anyagi magánjogra is kiterjedő egyetemes érvényű szokásjogi szabálya jutott egy, az alaki magánjogunk egész területére már végrehajtott kodifikáció során természetesen az egész magyar alaki magánjogra nézve alkotott újabb *törvényi* megismerési forráshoz. Nem azért volna ez a legegyszerűbb mód, mert *Plósz Sándor* remekművében e § szavai nem perjogi határidőket, hanem általában csak «határidőket» említene, s nem azért, mert a magyar magánjogi dogmatikának pl. egy olyan kiválósága, mint *dr. Almási Antal*, nemcsak akadályát nem látja annak, hogy a Pp. 449. §-a utolsó bekezdésének szabálya az 1928: XII. tc. jogvesztő záros határidőire is alkalmaztassék, de kommentárjában ezt mint természetet tanítja,⁷ hanem egyszerűen azért, mert a Pp. 449. §-ának szabálya általános anyagi magánjogunknak is része, és pedig már mint szokásjogi elv, egy anyagi magánjogi általános kódex nélkül is.

Igaz, hogy az 1928: XII. tc.-ben megállapított jogvesztő záros határidők tekintetében Kúriáknak eddig csak a *hiteljogi* gyakorlatában találkozunk döntésekkel, de pl. a családi és öröklési jogviszonyok tekintetében az 1928: XII. tc. 15. §-ában megállapított hathavi határidő lejárat napja ügyében nem. Az is igaz, hogy az 1928: XII. tc. e 15. §-ának betűje és szelleme, melyek a családi és öröklési jogviszonyokon alapuló pénztartozások valorizációja körében különös köteletségévé teszik a bírónak, hogy itt a forgalmi jogok szigorúsága helyett kizárólag az osztó igazságnak, a méltányosságnak, a családi élet terén szükségképpen elsősorban uralkodni hivatott erkölcsi elveknek szerezzen ítélkezésében érvényesülést, már maguk is kizárják e § köréből minden olyan magyarázati szabályt, mely az inflációs idők kalózainak zsákmányait szaporíthatná. De e tények nemcsak csökkenthetik, hanem növelhetik is a *Javaslat* határidőmagyarázati szabályainak *átszövegezése* s egy a Pp. 449. §-ának szokásjogi tekintélyét az anyagi általános magánjog területére is helyreállító teljes-ülési határozat szükségét.

Dr. Tihanyi Lajos.

úgy vélem, hogy az 1928: XII. tc.-nek a benne szereplő jogvesztő záros határidők szempontjából a Pp. 449. §-a már annál fogva is szabálya, hogy e valorizációs törvényünk a valorizációs igény érvényesítését formáljogügylétté, s e jogügylet kizárólagos formájává a perindítást teszi. Márpedig abból, hogy az 1928: XII. tc. e formáljogügylet formájának meghatározásánál az egész perjogi kódex megismétlése helyett megelégszik a *kereset* szó használatával, nem lehet olyan következtetést levonni, hogy az 1928: XII. tc. az 1911: I. tc. szabályain változtatni akar. Így tehát a *kereset* szó az 1928: XII. tc.-ben egy olyan *incorporatív utalás* jelent, amelyből természetesen folyik perjogi kódexünk szabályainak megfelelő alkalmazása.

⁷ Dr. Almási Antal: A valorizációs törvény magyarázata, 1928. 35. l.

A Bn. 50. §-a és a Btk. 384. §-a alá eső bűncselekmények elhatárolásának kérdéséhez.

Kúriánk egy régebbi (B. 4694/1917.) ítéletében akként határozta meg a Btk. 384. §-ában meghatározott hitelezési csalás és a közönséges csalás (Bn. 50. §.) közti különbséget, hogy az előbbinél a tettes jogtalan vagyoni haszonra irányuló célzat és megfelelő károsítási szándék nélkül cselekszik, míg a csalásnál mind a vagyoni haszonra irányuló célzat, mind pedig a károsodás tényálladéki elem. E megállapítás ideje óta letelt tizennégy esztendő alatt judikatúránk abban a kérdésben határozottan a Kúria által fentiekben megjelölt irányban fejlődött, alsóbíróságainknak hasonló tárgyú döntéseiben azonban még mindig — bár egyre jobban gyűrűlő — ingadozás észlelhető annak a kérdésnek az elbírálásánál, hogy milyen tényállásbeli körülmények és jelenségek mellett állapítható meg teljes bizonyossággal a jogtalan vagyoni haszonszerzési s az ebből eredő károsítási célzatnak a fennforgása vagy annak a minősítést alapjában befolyásoló hiánya?

Két-három évtizeddel ezelőtt még a Kúriának e kérdésben nyilvánított álláspontja sem volt annyira megállapodott és a joggyakorlat egységességének irányítására alkalmas, mint ma. Egyik — 1892. évi — ítéletében még, teljesen helytálló indokolással, közönséges csalást látott megállapíthatónak annak feltételezése alapján, hogy a tettesnek — vagyontalanságánál fogva szükségszerűen *tudnia kellett*, hogy a jövőnek oly véletlen esélyeitől eltekintve, melyekre észszerűen egyáltalán nem számíthatott — nem lesz abban a helyzetben, hogy a rábízott pénzt visszafizesse. Egy ugyanazon évben hozott döntésében már a hitelezési csalás megállapítására sem látott elfogadható alapot akkor, mikor a vádlott a vádbeli jogügylet létesítésekor határozottan *tudta* azt, hogy a hitelben vásárolt áruk vásárlását a kikötött határnapon nem fogja megfizetni, de vagyoni állapotukat illetően hamis vagy megtévesztő állítást *nem* tett. Ugyanez időtájbéli másik döntés szerint mentesült a hitelezési csalás vádjának következményei alól az a vádlott is, ki a hitelnyújtás vagy hitelhosszabbítás kieszközlése végett azt hitette el a sértettel, hogy ingatlana van. Ma már nem szenved kétséget judikatúránk azóta kifejlődött helyesebb és szigorúbb irányának megfelelően az, hogy a most említett tényálladéki különbségek esetén is — amennyiben a bűnvádi eljárás alá vont egyén cselekménye a fondorlati elemen kívül a közönséges csalás fennforgására mutató egyéb tényálladéki elemet nem tartalmaz — legalább is a hitelezési csalásban való bűnösség miatt büntetőjogi felelősség terheli.

A szóbanforgó két deliktum intenzívebb elhatárolása terén felsőbb bíróságaink gyakorlatában (mert alsóbíróságaink ezirányban kifejezésre juttatott jogi meggyőződésébe ez a kiterjesztő állásfoglalás még nem tudott szilárdabban beidegződni) ma már annak vizsgálata nyomul mindjobban előtérbe, hogy a vád alapjául szolgáló jogügylet (köcsönnyújtás, adás-vétel, munkateljesítményre szóló megbízás stb.) létesülésekor a szerződési kötelezettség teljesítését illetően mi volt a jelzett cselekmények vádjával terhelt egyénnek a szándéka s főleg, hogy a megtévesztett sértett félle szemben *már eleve* jogtalan vagyoni haszonszerzési és károkozási célzattal fejtett-e ki olyan magatartást, mely sértettet kérdéses ügylet létesítését eredményező akaratelhatározásra bírta? másfelől pedig tettesnek a bűnvádi eljárás alá vont cselekmény elkövetése *utáni* magatartása nem foglal-e magában olyan momentumokat (pl. fizetések teljesítése, szállítás részbeni eszközölése stb.), melyek esetleg kizárttá is tehetik a haszonszerzési és károkozási célzat megállapítását s legfeljebb csak a hitelnyújtás vagy hitelhosszabbítás kieszközlését célzó magatartás fennforgását tehetik kétségtelenné?

Hatalmas reflektorfényrel világít rá a most jelzett ténykörülmények vizsgálatának elsőrendű fontosságára a m. kir. Kúriának idevonatkozóan hozott egyik legutóbbi határozata (B. III. 5992/1929.), — amelynek tárgyául szolgáló konkrét esetben a legfőbb bíróságunk meggyőző erővel határozta el egymástól a címünkben jelzett deliktumot s a váddal ellentétben a cselekményt nem a Bn. 50. §-a szerinti, hanem hitelezési csalásnak minősítette, — nem találván megcáfoltnak a vádlottnak azt a védekezését, mely szerint ő a vád tárgyául szolgáló kölcsönügylet létesülésekor sértett által rendelkezésre bocsátott összegből a sértettnak mintegy harmadrészt vissza is fizetett. «Ilyen körülmények közt pedig — mondja a kúriai ítélet indokolása — nem állapítható meg jogi bizonyossággal az, hogy vádlottnak *már eleve* nem volt fizetési szándéka és a

kölcsönügylet kötése csak ürügy lett volna neki arra, hogy annak címén a fondorlatosan megtévesztett sértettől a pénzt megkapja s *visszafizetés szándéka nélkül* megtarthassa, vagyis hogy a vádlottat a sértettel szemben jogtalan vagyoni haszonszerzésének célzata vezette, ennek az ismérvnek hiányában pedig csalás nem létesül. Ezzel szemben pedig, mint az indokolás további része kifejti, «azok a tények, hogy a kölcsön megkapása előtt vádlott a gyári berendezését a kölcsön biztosítására írásbeli szerződésben lekötötte s kötelezte magát, hogy az abban felvett ingókat a sértettel szemben fennálló kötelezettségének rendezése előtt még részben sem adhatja el, tehát úgy tüntette fel, mintha az ingókra a teljes rendelkezés joga fennállana, azt pedig elhallgatta, hogy azok másnak a követelése kielégítése céljából bíróilag már lefoglaltattak, megállapítják a vádlott ellen a sértettel szemben a ravasz fondorlattal való tévedésbeejtést, mert a sértett az ingók lekötése nélkül nem hitelezett volna és a vádlottnak, mint gyárosnak és kereskedőnek az előadásai valóságában a sértettnek kételkednie oka nem volt. Minthogy pedig a vádlott a kölcsönt megelőző foglalás jóváhagyásáról szóló bírói végzést kézhez vette s ezáltal az a védekezése, hogy a foglalásról és arról, hogy mily ingóságokat foglaltak le, nem tudott, meg van cáfolva, a vádlott cselekménye kimeríti a Btk. 384. §-ába ütköző hitelezési csalás tényálladékát»...

Szükségesnek tartottam részletesebben foglalkozni ezzel a kúriai indokolással, mert ez mintegy iránymutató jelzőtábla a joggyakorlat még kellően ki nem taposott gyalogjárójának kereszteződésénél, mely már megnyugtató biztossággal mutatja azt az utat, melyen haladni kell bíróságainknak akkor, midőn valamely tekintetben kétséggé kezd válni, hogy az elbírálás tárgyául vett cselekmény a szóbanforgó két deliktum melyikének a minősítése alá vonandó? Nem fedné jogszerűen az anyagi igazságot az az álláspont, mely közönséges csalásban (Bn. 50. §) való bűnösséget tartana megállapíthatónak akkor, midőn a tettes az általa fondorlatosan tévedésbe ejtett sértettel szemben teljesítési készségének és képességének akár a szerződésileg vállalt munkamennyiség javarésznél teljesítése, akár a vádbeli ügylet révén előállott tartozásainak részbeni törlesztése által — habár utólag is — kétségtelen bizonyítékát szolgáltatva, aminek folytán tehát nincs többé megfelelő jogalap annak okszerű feltételezésére, hogy a tettes megtévesztő magatartása az inkriminált ügyletkötés időpontjában már *eleve* a jogtalan haszonszerzést és a sértett megkárosítását célozta. Természetesen a Btk. 384. §-ára való átminősítés esetén is a vádlott magatartásában kétséget kizáró módon felismerhetőnek kell lenni a tényálladási elemek képező fondorlatnak, melyet a törvény — eltérően a Bn. 50. §-a szerinti fondorlattól — «ravasz» jelzővel lát el. Joggyakorlatunk azonban ma már, nagyon helyesen, az eldöntésre kerülő esetek leg többjénél eltekint a csalást létesítő fondorlatnak ettől a merev disztinkciójától, mert hiszen a sértett fél megtévesztését eredményező fondorlat már a limine is több-kevesebb ravaszsgót és agyafúrtságot feltételez; akár közönséges, akár hitelezési csalásról legyen szó. A megtévesztő magatartás megítélésénél azonban az eddiginél fokozottabban szigorú álláspontra kell helyezkedniük alsóbíróságainknak s nem szabad előfordulnia az alsóbíróságaink ítéleteiben ma még elég sűrűen kifejezésre jutó annak az álláspontnak, hogy a teljesítési képesség hiányának, főként pedig a fizetésképtelenségnek az *elhallgatása* nem fondorlat.

Zsoldos Benő.

Szemle.

— **Caligula**, a hagyomány szerint, oly magasra akasztatta föl törvényeit, hogy a polgárok ne olvashassák el s ilykép öntudatlanul összeütközésbe kerüljenek a joggal, amelyet nem ismertek. Caligula tudvalevőleg gonosz ember volt s örült, ha alattvalóit büntetés érte. De formaszerint még ő is ragaszkodott a törvény kihirdetéséhez, amely nélkül a jog ismeretének fikciója értelmetlen zsarnoksággá fajulna. Nem mentheti magát azonban a jog nemtudásával pl. az adós sem, aki nem tudja, hogy külföldinek a bankoknál belföldi számla nyitható, amelyről belföldiek javára korlátlanul teljesíthető fizetés vagy az a jámbor polgár, aki nem ismer egy sereg más jogi hatású rendelkezést, amely a Magyar Nemzeti Banknak 1931. aug. 26-án a devizakeze-

léssel megbízott pénzügyintézetekhez címzett 9. számú körlevelében foglaltatik. Nem törvényben, nem kormányrendeletben vagy más olyan írásban, amelyet a Budapesti Közlöny a kíváncsiskodó közönség számára közölni szokott, hanem egy bizalmas *billet-doux*-ban, amelyet a Magyar Nemzeti Banknak bankosztályát szimbolizáló két olvashatatlan aláírás fejez be, amely a «megbízott pénzügyintézetek»-nek szól s amelynek illetéktelen megismerése ennél fogva nyilván beleütközik a Btk-nek a levéltitok védelméről szóló rendelkezéseibe. Igaz ugyan, hogy az 1912: LII. tc. 16. §-a előtt még miniszteri rendelet sem alkothattott magánjogi szabályt, de az utóbbi évtizedek a jogforrás fogalmát lényegesen kiterjesztették. Annaira azonban még Friedrich István forradalmi jogalkotása sem volt felelőtlen, hogy olvashatatlan aláírásokra hivatkozott volna, mint jogalkotó tényezőkre. Ezenfelül pedig, ha, boldogult Mózes óta, a titokzatosság gyakran játszott is szerepet a jogalkotásnak szertartásai között, odáig mégsem terjedt, hogy a már megalkotott jogszabályt is a titok leplebe burkolja. Lehet, hogy a Magyar Nemzeti Bank bankosztálya mint jogforrás röstellte alkotásának nyilvánossághozatalát, mert egyéb jogforrásainkban szokatlan, hogy a magyar szakkifejezéseket a nagyobb közérthetőség kedvéért németül magyarázzák meg (pl. «Belföldi számla, Inlandskonto» vagy «Szabad külföldi pengő-számla, Auslandskonto»), de ezen igazán nincs mit szégyelni, mert végre is vagy van nemzeti irány, vagy nincs. Ha pedig a nemzeti gondolat az alkotásnak eredetiségében és apartságában rejlik, úgy a 9. sz. körlevél, mint a nemzeti jognak, sőt mondhatnók a Nemzeti Bank jogának originális megnyilatkozása, valóban megfelel a nemzeti iránynak. Mégis nehéz a bankköziségnek diszkréciójába burkolt kriptogam jogszabályok miatt, amelyeket csupán «titkon érző lelünk öhajtvá sejt», de amelyekbe a nemzeti Caligula alattvalóinak «szeme bele nem tekinthet», bárkit is szemrehányással illetni, ámbátor a 9. sz. körlevélben ott diszlik a «Sürgöncím: Banko Budapest», a jogi személy cselekedeteiért felelős kodifikátorokat a cégszerű «két olvashatatlan aláírás sk.» jótékony homálya takarja. Föl kell tennünk, hogy az igazságügyminisztérium kodifikációs osztálya sem felelhet a publikálatlan jogalkotó körlevélért, mert banktitkokat még vele sem szoktak közölni. Beérjük tehát azzal a rezignált megállapítással, hogy a banklevél-jogforrás épp oly felelőtlenül hullott a magyar jognak termőföldjére, mint ahogy az őszi szél sodorja le a hervadt faleveleket.

— **A Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélye nélkül** kötelező fizetésre belföldi adós külföldi hitelező javára. Ezt mondotta ki *Móricz Sándor* törvényszéki bíró 16. P. 42,890/1931. sz. ítéletében, melynek indoklásából kiemeljük a következőket:

A 4500/1931. M. E. sz. rendelet 1. § c) pontja értelmében tilos ugyan a Magyar Nemzeti Bank engedélye nélkül külföldön lakó személy javára a pengő befizetése, jóváírása vagy átutalása. A jelen perben felperes külföldi, bukaresti lakos s így a fenti tilalom a perbeli jogvita eldöntésénél alkalmazandónak látszik. A kir. törvényszék azonban a rendelet befizetés szavának grammatikai értelméből arra következtet, hogy a rendeletnek tilalma csupán külföldi javára való befizetést tilalmaz, amit csak akként lehet helyesen értelmezni, hogy a pengőnek valamelyik pénzügyintézetnél külföldi javára való befizetése van tiltva, nincs azonban tiltva az, hogy a külföldi részére, aki belföldi jogi képviselője útján érvényesíti perben a követelését, fizetést eszközöljön. A 4500/1931. M. E. sz. rendelet értelmezése tárgyában a Magyar Nemzeti Bank a megbízott pénzügyintézetekhez 9. szám alatt körlevelet intézett, amelynek első bekezdése úgy szól, hogy a 4500/1931. M. E. sz. rendelet 1. § c) pontja szerint minden külföldi számlatulajdonos részére történő pengőjóváíráshoz a Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélye szükséges. A körlevélnek ezen rendelkezéséből a kir. törvényszék megerősítve látja azon értelmezést, amit a tilalmi rendelet vonatkozó rendelkezéséhez fűzött. A devizakorlátozás célja és rendelkezése általában az, hogy a pengőnek, mint a magyar állam országos fizetési eszközének értéke, a pénzspekuláció árromboló hatásától

megóvassék és nem az a célja, hogy az adós kötelezettségeitől bármi módon felszabadíttassék, avagy a kötelezettség teljesítése elodáztassék. A jelen perben alperes tartozásának fennállása úgy összegszerűség, mint annak lejáratának tekintetében kétségtelenül nem vitás és így alperest a kir. törvényszék a devizakorlátozásra tekintet nélkül marasztalta, mert a deviza korlátozásról szóló fentebb hivatkozott rendelet tilalma nem abszolút, hanem relatív, amennyiben a teljesítéshez, és pedig azon teljesítéshez, ami fennebb körvonalozva lett, kívánja meg a Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélyét. A fentiekre tekintettel a kir. törvényszék megállapítja azt, hogy olyan teljesítésről van szó a jelen perben, amelyhez a devizakorlátozási rendelet a Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélyét meg nem kívánja.

— A Magyar Nemzeti Bank a 4500/1931. M. E. és 4550/1931. M. E. sz. rendeletek alkalmazása tárgyában augusztus 26-án körlevelet intézett a pénzintézetekhez. Minthogy a rendelet nemcsak a pénzintézeteket, hanem a jogkereső közönséget is a legnagyobb mértékben érdekli, ezt a következőkben szövegszerűen közöljük:

A 4500/1931. M. E. sz. rendelet 1. § c) pontja szerint minden külföldi számlatulajdonos részére történő pengőjávairáshoz a Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélye szükséges. A 4550/1931. M. E. sz. rendelet a számlakövetelések eddigi zárolását megszünteti. E rendelkezés külföldiek számlaköveteléseire is vonatkozik. A külföldiek összes pengőszámlái azonban az alábbiakban felemlítettek kivételével ezentúl «Belföldi számla» (Inlandskonto) elnevezéssel vezetendők. Külföldiek belföldi pengőszámláin lebonyolítható forgalom: Külföldiek belföldi pengőszámláiról kifizetések belföldiek javára korlátlanul eszközölhetők utalvány, csekk, akkreditív stb. alapján és e számlákról átutalások is kizárólag csak belföldiek javára vezethetők keresztül akár ugyanannál a pénzintézetnél, akár más pénzintézetbe. Számlaátvitelhez más külföldi ügyfélnek belföldi számlájára akár ugyanazon intézetnél, akár más intézetbe, a vonatkozó bizonylatok (diszpozícióslevél stb.) becsatolása mellett a Magyar Nemzeti Banktól kell engedélyt kérni. Előzetes engedély nélkül jövárhatók külföldiek belföldi számláján: 1. oly pengőösszegek, melyeket valamely külföldi ügyfél az egyik intézetnél vezetett saját számlájáról a másik intézetnél vezetett saját számlájára átutal, 2. külföldről beérkező pengőbankjegyek ellenértéke, 3. beszédre beküldött elfogadott váltók ellenértéke, 4. akár külföldről beérkező, akár a külföldi ügyfél letétjéből származó lejárt szelvények és kisorsolt értékek ellenértéke. A 2., 3. és 4. pontban felemlített jövárásokról a Magyar Nemzeti Banknak naponta kimutatást kell beértesíteni, mely a jövárások tételekénti részletezését is tartalmazza. A beszédendő váltók akkor is, ha azokon a fizetendő összeg külföldi pénznemben van kitéve (hacsak a kibocsátó ezen szóval «valósággal — effektív» a külföldi pénznemben való fizetést határozottan ki nem kötötte), a V. T. szerint pengőben váltóhatók be; a beváltott váltók pengőösszegei a külföldi ügyfél belföldi számláján jövárhatók. Ha a váltók és okmányokkal felszerelt intézvények effektív külföldi pénznemről szólnak, a váltóbirtokos külföldi pénznemben való teljesítést kívánhat. Ha a fizetésre kötelezett e célra saját készlettel rendelkezik, úgy a külföldi fél kezéhez való átutaláshoz a Magyar Nemzeti Bank engedélyét kell kérnie. Ha pedig nem rendelkezik saját készlettel, úgy a szükséges külföldi fizetési eszközt a Magyar Nemzeti Banktól igényelheti és amennyiben ezt az igénylést a Magyar Nemzeti Bank teljesíti, a külföldre való átutaláshoz külön engedélyre nincs szükség. A külföldi hitelezők belföldi adóssai áru- és egyéb igazolt külföldi tartozásai kiegyenlítése céljából külföldiek belföldi számláira befizetéseket eszközölhetnek. A befizetett összeget a külföldi félnek csak a Magyar Nemzeti Bank utólagos jóváhagyásával fenntartásával lehet jóváírni. Ily esetekben azonban a végleges jóváírás a Magyar Nemzeti Banknál nyomban ugyanolyan bizonylatok csatolása mellett kérelmezendő, mint amilyen az árutartozások miatti devizaigénylések-nél követeltetnek meg. Ha a kért engedély megadatik, azt meg kell őrizni annál az intézetnél, melynél az illető pengőösszeg belföldi számlán jöváratik, mert csak ezen engedély alapján lehet a későbbi devizaigényt figyelembe venni. Ha a Magyar Nemzeti Bank az engedélyt megtagadja, az összeg a belföldi befizetőnek visszatérítendő. Külföldiek belföldi számláin fennálló követelésekből exportvalutabeszolgáltatási kötelezettségek nem teljesíthetők. Szabad külföldi pengőszámlák (Freies Auslandskonto): Külföldiek részéről 1931. július 17-e után a Magyar Nemzeti Bankhoz akár közvetlenül, akár valamely megbízott pénzintézet útján beszerelt külföldi fizetési eszközök pengőellenértéke az illető külföldinek «szabad külföldi számlán» jövártható. Az ilyen számlákon fennálló követelések alapján devizát lehet igényelni és az ily követelések exportvalutabeszolgáltatási kötelezettség teljesítésére is felhasználhatók. A külföldi ügyfél e számlák felett egyébként is mindenkor szabadon rendelkezhetik, tehát az ily követelést más külföldi javára szabad számlára is átutalhatja. Külföldi ügyfelek devizaszámlái: Külföldieknek külföldi értékre szóló számlájára csak igazoltan külföldről érkező valuta, csekk stb. írható jóvá. Belföldi fél külföldieknek devizaszámlájára — saját készletéből — is csak a Magyar Nemzeti Bank engedélyével teljesíthet befizetést. Külföldieknek külföldi értékről szóló folyószámlái és betétei között különbség teendő a szerint, hogy az illető követelése 1931. július 17-e előtt vagy e határnap után keletkezett. Az 1931. július 17-e előtt keletkezett követelések felett a külföldi tulajdonos csak a Magyar Nemzeti Bank engedélyével rendelkezhetik. Ilyenmő külföldi követelés ugyanazon intézetben belül idegen értékben fentemlített korlátozással áthárítható más külföldinek számlájára, más intézetbe azonban csak a Magyar Nemzeti Bank engedélyével helyezhető át. 1931. július 17-e után keletkezett külföldi értékre szóló követelése felett a külföldi számlatulajdonos akár pengőben, akár devizában, akár effektív valutában teljesen szabadon rendelkezhetik, tehát az ily követelést bárhová külföldre vissza is utalhatja. Belföldi ügyfelek devizaszámlái: Belföldi ügyfelek 1931. július 17-e előtt keletkezett deviza és valutaköveteléseiket és betéteiket a Magyar Nemzeti Bank külön engedélye nélkül csak pengőben vehetik fel. Ily követelésnek vagy betétnek természetben való felhasználásához továbbra is a Magyar Nemzeti Bank engedélye szükséges. 1931. július 17-e után keletkezett külföldi értékre szóló követelés ellenében a belföldi tulajdonos csekket vagy valutát követelhet, vagy a követelést más pénzintézetbe saját számlájára javára átutalhatja. Azon-

ban az ily követelést is az ügyfél fizetesként vagy külföldre való átutalás céljára csak a Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélyével használhatja fel. A megbízott pénzintézetek külföldi értékre szóló csekk-, váltó-, utalvány- és valutaküldeményei ajánlott levélben külön engedély nélkül is küldhetők ki külföldre az esetben, ha a kiküldés csak az illető intézet nosztrószámláján való jóváírás vagy valamely a Magyar Nemzeti Bank által már engedélyezett ügylet lebonyolítása céljából történik. Fennálló tartozások kifizetése céljából történő ily küldemények azonban csak előzetes engedély alapján adhatók fel. Pótkelzési okokból ugyancsak a Magyar Nemzeti Bank engedélye szükséges oly esetekben, ha az említett fizetési, illetve elszámolási eszközök értéklévlben adatnak fel. Hitelnyújtás külföldiek részére, bármely formában, tehát postahitel formában is, csak a Magyar Nemzeti Bank engedélyével lehetséges.

Budapest, 1931. évi augusztus hó 26-án.

Magyar Nemzeti Bank Bankosztály.

— **Sajtóhiba kiigazítása.** Dr. Grün Bertalan cikkébe (174. l.) sajtóhiba csúszott be. Az ott idézett kúriai ítélet helyesen úgy szól: «Az 1908: XLI. tc. 2. § szerint a foglalás alól mentes ingók a bérbeadó törvényes zálogjoga alól is ki vannak véve.»

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukerésőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ne kockáztassa
az eredeti okmány
elkallódását!

folokopia

Gyorsan és
olcsón tökéletes
másolatot ad

V., VADÁSZ-UTCA 28.
Tel. 235-30.

424

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bír.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: Az ügyvédi numerus clausus angol vonatkozásai. — Dr. Besnyő Bernát budapesti ügyvéd: Az új kamatmaximum-rendelet. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 5. sz. — Perjogi Döntvénytár XVI. 8.

Az ügyvédi numerus clausus angol vonatkozásai.

Előre kell bocsátani, hogy nem egy hirtelen keletkezett tájfun sodorta a magyar ügyvédséget a mai válságos helyzetbe, hanem a túlszűfoltosság tengerének lassú, de biztos dagálya árasztotta el a magyar ügyvédség területét és ennek következménye az ügyvédség anyagi és etikai állapotának, törvénykezési súlyának, társadalmi tekintélyének és képességi színvonalának megdöbbentő süllyedése, mely dagályt minden időben, de különösen az utóbbi évtizedben, többféle, ezúttal nem részletezhető forrás bőségesen táplálta. Nem az országot ért rettenetes gazdasági válság okozója e szomorú állapotnak, ez csak nyilvánvalóvá tette és siettetette a mai helyzetet, melynek előbb-utóbb törvényszerű kényszerűséggel be kellett következnie. Szomorú elégtétele ez e cikk írójának, ki azt már 27 évvel ezelőtt az ügyvédi kérdést tárgyzó munkájában¹ megjósolta és 32 évvel ezelőtt a budapesti ügyvédi kamarához benyújtott indítványával arra a kamarát figyelmeztette avval, hogy egy kiküldendő bizottság a majdan bekövetkező katasztrófa elhárításának módjával foglalkozzék. Az indítvány elvetetett és a figyelmeztetés hiábavaló volt. Később, amikor a nyugaton megindult szociális evolúció hullámai hozzánk is átsaptak és nálunk is kezdtek társadalmi kérdésekkel behatóbban foglalkozni, az a felfogás kezdett érvényesülni, hogy az ügyvédi kérdés is szociális kérdés. Ma pedig a gazdasági válságnak tulajdonítják az ügyvédségnek valóban katasztrófális helyzetét. Pedig az ügyvédi kérdés sem nem szociális, sem nem gazdasági kérdés elsősorban, hanem *igazságszolgáltatási kérdés*. Ameddig ezt az igazságot fel nem ismerjük, addig az ügyvédi kérdést sohasem fogjuk tudni megnyugtatólag és a köz érdekében megoldani.

Most végre a tizenkettedik órában megmozdult a magyar ügyvédség és megindult az ügyvédi kérdés megoldására irányuló mozgalom. Ez a mozgalom azonban, minden céltudatosság nélkül, egymással homlokegyenest ellenkező felfogásokkal úgy tévelyeg a kérdés megoldása körül, mint az iránytűnélküli hajó a nyílt tengeren. Így felvetődött ismét a *numerus clausus*. A hatalmi és abszolutisztikus ízü numerus clausus elvetendő már azért is, mert csak hosszú idő múlva hozhat enyhülést és csak azok kívánhatják, kik az ügyvédkedést csak megélhetési módnak, keresetnek, mesterségnek tekintik. Mégis azonban a numerus clausus-szal hozzáértően foglalkozni kell, mert ez a numerus clausus akar valamit, amiről ő maga sem tudja, hogy mit, talán csak sejti. Rá kell tehát vetni a józan és bölcs angol igazságszolgáltatási elgondolásnak fényszóróját. Érdemes e világításban megnézni a numerus clausust, talán termékenyítőleg hat e meglátás arra, hogy milyen célkitűzéssel kell az ügyvédi kérdés megoldására irányuló mozgalomnak megindulni.

Az angol felfogás és igazságszolgáltatási elgondolás az, hogy nem lehet **akárki** ügyvéd, ha az előírt vizsgákat letette, mert az

ügyvédi tevékenység nem *foglalkozás*, hanem *hivatás*. Ez az igazságszolgáltatási elgondolás azonban nagyon bölcsen azt is tudja, hogy az ügyvédi tevékenységnek van egy jogtechnikai és többé-kevésbé üzleti része és van egy magas, tudományos része, és ezért Angliában több mint hetedfél század óta kiformalódott az ügyvédség *bifurkációja*. A *solicitor*-ság foglalkozás, megélhetési mód (*the solicitor's business*), a *barrister*-ség hivatás (*the barrister's profession*). Ennek a felfogásnak és annak alapján kialakult bifurkációnak nemcsak az ügyvédség, hanem az igazságszolgáltatás szempontjából is nagy és mélyreható jelentősége van, amire alább csak röviden reá mutathatok.

Solicitor akárki lehet, aki a számos statutumban lefektetett, továbbá a bírák által megállapított feltételeknek megfelel. Angliában ma körülbelül 15,000 *solicitor* van. A *solicitor*, ha tisztességes és szorgalmas, jól meg tud élni, nem egy vagyonra is szert tesz.

Barrister nem lehet **akárki**. Az angol *bar* a legteljesebb autonómiával bír; nincsen semmiféle felügyeleti hatósága, nemcsak azért, mert Angliában nincs igazságügyminiszter, mert ha volna is, akkor sem volna annak alárendelve. A régi időben a bírák kísérletet tettek, hogy a *bar* felett bizonyos felügyeleti jogot gyakoroljanak, ennek azonban a *bar* mindenkor a legerélyesebben ellentállt. A *bar* maga neveli és képezi ki a leendő *barrister*-t; a tanulmányi rendet, a kiképzés módját, a vizsgák tárgyát és számát és egyéb feltételeket maga a *bar* határozza meg és e tekintetben semmiféle szabályoknak vagy ellenőrzésnek alávetve nincs, továbbá azokat *veszi fel tagjai közé, akiket megfelelőeknek tart*, mely tekintetben szintén semmiféle törvényes rendelkezés nem köti. Az angol *bar* autonómiáját ma 4, nem hivatalos jellegű társasága, a Londonban székelő 4 *Inn* útján, továbbá a 4 *Inn* kiküldöttjeiből alakított *general council of the bar* és a *council of legal education* útján gyakorolja.

Az angol ifjú, ha a *barrister*-i pályára akar lépni, a 4 *Inn* valamelyikébe való felvételét kell kérnie. A felvételi kérelmet legálább ötévi gyakorlattal bíró két *barrister*-nek kell ajánlania és ez ajánlásban az illető *barrister*-nek ki kell jelentenie, hogy az illető kérvényezőt személyesen ismeri, továbbá: *I believe him to be a gentleman of respectability and a proper person to be admitted a student of the honourable Society Lincoln's Inn with a view to being called to the bar.*² A kérvényezőnek azonkívül más feltételek fennforgását is kell igazolnia, melyeknek ismertetése nem tartozik ide. De az *Inn* nem tartozik a kérvényezőt felvenni és ha a 4 *Inn* közül egyik sem venné fel, akkor nem lehet *barrister*. Angliában *senkinek sincs törvényes joga, hogy valamelyik Inn-be felvétessék és így senkinek sincs törvényes joga, hogy barrister lehessen*. A kérvényezőnek a felvétel elutasítása miatt nincs semmi jogorvoslata, sem a bírósághoz, sem a kormányzathoz nem fordulhat panaszával. Ha a felvett angol ifjú e helyütt most nem részletezhető tanulmányokat elvégezte és az előírt vizsgákat az *Inn*-ben letette, valamint a megfelelő számú ebédeken résztvett, akkor kérheti, hogy avattassék *barristerre, to be called to the bar*. Ezen kérelmét azonban legalább egy *bencher*-nek (az illető *Inn* választmányi tagjának) támogatnia kell. *De erre sem köteles az Inn* s semmiféle eszközzel nem szorítható az *Inn*, hogy valakit *barristerre* avasson, akit arra méltónak

¹ L. cikkirő: «Széjjegyzetek a modern ügyvédséghez és a magyar ügyvédi kérdéshez. Budapest, 1904.» cím alatt megjelent könyvét.

² Hiszem, hogy ő egy tekintélyes gentleman és egy alkalmas egyén, hogy a tiszteletreméltó Lincoln's Inn társaságba mint tanuló beengedessék avval a céllal, hogy annak idején a bar-hoz meghívassék, (azaz *barristerre* avatassék; az idegenszerű és szokatlan kifejezéseknek történeti alapjuk is van).

nem tart; mint fentebb említettem, senkinek sincs törvényes joga, hogy barrister legyen. A barristerré avatást nemcsak a vizsgák sikeres, akár kitűnő eredménnyel való letételétől teszik függővé, melynek többé-kevésbé problematikus értéke van, hanem a jelölti idő alatt tanúsított magatartásától, jellemétől, a karnak megfelelő előkelő modorától. A barristerré avatás *Inn*-ek szerint változó ünnepélyszerűség közt megy végbe; a barrister ügyvédi oklevelet nem kap, hanem a fiatal barrister másnap megjelenik a bíróságnál (King's Bench Division) s bejegyzi nevét a lajstromba, az *Inn* pedig a barristerré avatást közhírré teszi. Ezáltal az újonnan felavatott a barrister minden jogát és privilégiumát megszerezte.

De az ilyen fiatal barrister nem boldogítja ám már másnap a jogkereső közönséget, nem vitatkozik nehéz jogi kérdések felett öreg barristerekkel és nem magyarázza az öreg bírónak a jogot, mert ki van zárva, hogy akadjon solicitor, aki ilyen fiatal barristerre ügyet bízna. Egy ilyen fiatal barrister egy idősebb barrister oltalma alá vonul. Az idősebb barrister a fiatalabbal együttesen tárgyalja az ügyet, mert az angol bírói tárgyaláson rendszeren legalább két barrister jelenik meg mindegyik fél érdekében — a *senior* és *junior counsel*. A fiatal barristernek ez a helyzete a körülmények szerint körülbelül 5—7 évig tart. Ez idő alatt szerzi meg a *gyakorlatot* és nyílik alkalma képességeinek kimutatására: ez a tulajdonképpeni gyakorlati idő, mert a barrister-jelölt a világegyetem sem mehet tárgyalni a bírósághoz, mint nálunk már az egynapos ügyvédjelölt! Ez idő eltelté után a barrister már önálló megbízást remélhet és kap is a solicitoroktól. Amíg ő, mint *junior counsel* egy idősebb barrister oltalma alatt működik, a solicitor által fizetett honoráriumot az idősebb barrister a fiatalabbal megosztja, és pedig a barristeri szigorú etikette szerint az idősebb a honorárium $\frac{3}{5}$, a fiatalabb $\frac{2}{5}$ -ét kapja.

Az angol *bar* tagjai mind *gentleman*-ek és a *bar* magában foglalja a mindenkor Angliának legképzettebb és legműveltebb szelemi értékeit. Ennélfogva bármily kényes legyen valakinek ízlése, saját pályatársaiiban mindenkor egy *congeniális* társaságot fog találni. Az egész környezet és a körülötte levő dolgok felette kellemesek; a barrister az élet közepén van; társadalmi pozíciójában igen nagy befolyással bír és maga a *bar*-beli társaság igen széles látókörű és egészséges gondolkodású. A barrister törvénykezési súlya nálunk elképzelhetetlen nagy, ügyvédi jutalma nagy és számos, és a barristerség nemcsak vagyont, hanem rangot és pozíciót is nyújt. A *bar* tagjainak úgy egymáshoz, mint a bírákkal és a bírónak viszont a *bar* tagjaival való érintkezése a legelőkelőbb etikette szerint történik és a *bar* tagjai e tekintetben oly kényesek, hogy Angliában a *bar etikette-mysteriumáról* beszélnek.

Dacára annak, hogy az *Inn*-nek — mint fentebb láttuk — senkit sem kell felvennie jogtanulónak és senkit sem kell barristerré avatnia, ha azt bármely oknál fogva tenni nem hajlandó, mégis igen ritkán történik visszautasítás. Ennek oka pedig az, hogy mindenki jól meggondolja, míg ennek az előkelő társaság kapuján bebocsátásért kopogtat, mert nagyon jól tudja, hogy nem nyerhet *akárki* bebocsátást. Ha pedig valaki azt hiszi magáról, hogy e nehéz és sok tudást, intelligenciát, tapintatot és előkelő modort igénylő hivatásnak meg tud felelni, mikor azonban teljesen beleizelt, akkor veszi észre csak, hogy e hivatásnak nem tud megfelelni, ebben az esetben sincs pályája kettévágva és nem kell neki új pályát választania, mert a *Solicitor Act 1877* szerint egy nem nehéz vizsga letétele után solicitor lehet és ott hagyja a *bar*-t. Tehát minden különösebb előtanulmány nélkül más pályára, vagyis a solicitori pályára léphet a nélkül, hogy új pályát kell tanulnia, sőt a barristeri tudása csak nagy előnyére lehet új pályáján. Ha azután sikerül neki egy jó solicitori cégbe betársulni, sokkal nagyobb és sokkal biztosabb jövedelemre tehet szert, mint a *bar*-ban. «Egy hivatás sem kíván — írja Mr. Rouse Ball barrister³ — annyi egészséget, készséget és tapintatot, mint a barristeri hivatás és sokan, akik intellektuális tekintetben képeseknek látszanak a hivatásra, ha beleizelnek, veszik észre, hogy arra nem képesek». A csatlódott barristernek az a vigasza is van, hogy az angol világirodalom legtöbb részében az angol barrister különös előnyt élvez a tekintetben, hogy az ottani *bar*-ba felvétessék.

* * *

³ W. W. Rouse Ball barrister at law: The student's guide to the Bar. London, 1895.

Az előadottak után most már az a kérdés, hogy az angol ügyvédség bifurkációján belül a barristeri rendszer numerus clausus-e vagy szelekció? Szerintem egyik sem, hanem egy századokon át fejlődött józan és bölcs megoldás, mely nemcsak az ügyvédség érdekét szolgálja, hanem elsősorban az igazságszolgáltatás szempontjából nagy és mélyreható jelentőséggel bír, mely jelentőségre fentebb tett ígéretemhez képest röviden reá fogok mutatni.

Angliában ugyanis bíró sem lehet *akárki*, ha mindjárt az ott teljesen ismeretlen előkészítő szolgálaton való átvergődés után leteszi az előírt vizsgákat és így előbb-utóbb bírói székre kerül. Angliában már azért sem lehet *akárki* bíró, mert ott *csak és kizárólagosan barristerből* lehet valaki bíró, a fentiekből pedig tudjuk, hogy nem lehet *akárki* barrister. A *bíró*t tehát Angliában az *ügyvédek nevelik*, amin nem változtat az, hogy az *Inn*-ben a barristerekből lett bírák tovább is bennmaradnak. Sokan lesznek talán, kik ezt az angol elgondolást és rendszert antiliberalisnak és antidemokratikusnak fogják tartani, őket avval nyugtathatom meg, hogy Anglia egy kis liberalizmusért vagy egy kis demokráciáért sohasem ment a szomszédba. E cikkemben ismertetett angol igazságszolgáltatási elgondolásnak azonban semmi köze a liberalizmus vagy a demokrácia kérdéséhez, bár egyikkel sincs ellentétben. Ez elgondolás lényege ugyanis a következő. Az angol barristerek törvénykezési súlya nem fikció vagy frázis, hanem *valóság*, az egész angol bírói eljárás oly alapokra van fektetve és úgy van megalkotva, hogy Angliában az ügyvéd *valóban* az igazságszolgáltatás tényezője, minélfogva Angliában a bírói ítélet — akár a bíró vagy bírói tanács egyedül hozza meg, akár esküdtek közreműködésével — *valóban* a barristerek közrehatásával *keletkezik*. Mily közel áll a barrister a bíróhoz és megfordítva, az előadottakon kívül még abból is kiviláglik, hogy ha az illető megbízott bíró bármely oknál fogva akadályozva van a *circuit*-re elmenni, a király a lordkancellár ajánlatára egy gyakorló barristert bíz meg, hogy az ottani esküdtbírói tárgyaláson elnököljön és gyakorolja a bírói hatalmat. Ennélfogva minden fikció nélkül elmondhatjuk, hogy Angliában az állami szuverenitás legféltettebb részét, a bírói hatalmat az az előkelő társaság gyakorolja, amely a Londonban levő 4 *Inn*-ben székel. Akik pedig az állami szuverenitásnak ezt a féltetes hatalmát akár mint barrister, akár mint bíró gyakorolják, akik ennélfogva az állam bírói hatalmának letéteményesei és birtokosai, azok közé valóban nem lehet *akárkit* bebocsátani.

A tanulság pedig mindebből az, hogy a magyar ügyvédség ellen félszázadon át elkövetett bűnököt jóvátenni, a magyar ügyvédi kérdést megoldani csak egy gyökeres reformmal lehet és kell is, mely reformra termékenyítőleg kell hatni az angol elgondolásnak abban az irányban is, hogy a gyökeres reformnak egész igazságszolgáltatási rendszerünkre is ki kell terjedni. E tanulástól pedig nem lehet elfordulni avval, hogy minden elvetendő, ami nem a nemzeti génuszról fakad,⁴ mert sem a jelenlegi ügyvédi rendtartás, sem az ügyvédség egész mai szervezete, sőt jelenlegi egész igazságszolgáltatási rendszerünk nem fakadt a nemzeti génuszról, hanem egyszerű *osztrák másolat*. Ha az 1848 előtti bírói és ügyvédi szervezetünket modern irányban a magyar génusznak megfelelőleg és a művelt nyugat példáit szem előtt tartva továbbfejlesztettük volna, akkor az ügyvédség aligha volna a mai szomorú helyzetben.

Alkalmam lesz még az angol ügyvédség bifurkációjának másik osztályával, a *solicitor*-okkal és evvel kapcsolatban a bifurkáció lényegével és hasznával foglalkozni, mi által az angol igazságszolgáltatási elgondolás értékes volta még nyilvánvalóbbá lesz.

Dr. Admeto Géza.

Az új kamatmaximum-rendelet.

— Apró megjegyzések. —

Az egyes hitelügyi kérdések szabályozása tárgyában kiadott 5610/1931. M. E. sz. rendelet II. fejezete (5—15. §§) a kamatmaximumnak kimerítőnek szánt szabályozását foglalja magában. Mellékesen a rendelet a késedelmi kártérítésre és vele a késedelmi kamatokra is kiterjed.

E cikkünk nem akar a rendelet rendszeres megbeszélése és kritikája lenni. Csak egyes kérdéseket kívánunk felvetni, amelyek

⁴ L. A Jogtudományi Közlöny 1931. szept. 1-én megjelent 17. számában közzétett ankét IV. véleményét. (Dr. Fittler Dező ügyvéd úr véleménye.)

a rendelettel megoldást nem nyertek, vagy amelyek a rendelettel, nézetünk szerint, nem helyesen oldottak meg.

A rendelet 5. §-ának 3. bekezdése a rendelet életbelépése előtt a maximumot meghaladóan már kifizetett kamatokra — megismételve az 1877 : VIII. tc. 5. §-a 1. bekezdésének rendelkezését — az adósnak ezután sem adja meg a visszakövetelés jogát, és nem adja meg azt a jogot sem, hogy azokat a tőketörlesztésbe betudhatja. Kérdés : Ez az utóbbi rendelkezés a nem önként kifizetett, hanem a hitelező által előre levont kamatokra is vonatkozik-e? Ezekre ugyanis az 1877 : VIII. tc. 5. §-ának 3. bekezdése a betudás jogát kifejezetten megadta. Érvényben maradt-e a törvény rendelkezése vagy sem?

Az ezután lejáráó kamatok tekintetében a rendelet 6. §-ának 2. bekezdése, az 1877 : VIII. tc.-kel szakítva, azt a novumot mondja ki, hogy a maximumon túli kamatok ezentúl a tőketörlesztésbe betudhatók, ha pedig tőketartozás már nincs, visszakövetelhetők lesznek. A rendelet itt «teljesített» kamatokról beszél, míg az 5. § 3. bekezdésében «kifizetett» kamatokról van szó. Ebből könnyen levonható az a következtetés, hogy a 6. § 2. bekezdése a hitelező által előre levont kamatokra is vonatkozik, az 5. § 3. bekezdése ellenben csak az önként kifizetett kamatokra.

Ha azonban így, akkor miért nem vette át a rendelet 5. §-ába az 1877 : VIII. tc. 5. §-a utolsó bekezdésének rendelkezését is, holott a törvény többi rendelkezéseit, amelyeket fenn akart tartani, mind átvette?

A rendelet 6. § 2. bekezdésének megszövegezése egyébként zavart előidézni alkalmas, mert a múlt idő használata («teljesített» kamatok) azt a látszatot kelti, mintha itt is a rendelet életbelépése előtt teljesített kamatokról volna szó, így pedig ez a bekezdés az 5. § 3. bekezdésének ellentmondana. Nyilvánvaló azonban, hogy a 6. § csupán a rendelet életbelépése után lejáráó és a jövőben teljesítendő, nem eddig már teljesített kamatokra vonatkozik, szemben az 5. § 3. bekezdésével, amely világosan csak a rendelet életbelépése előtt már kifizetett kamatokról intézkedik.

A rendelet 5. és 6. §-ai mellett nyitva marad az a kérdés, mi legyen a rendelet előtt már lejárt, a maximumot meghaladó kamatokkal, ha azokat az adós a rendelet életbelépése után fizeti ki? Betudhatja-e ily esetben a fizetett többletet a tőkébe, illetve visszakövetelheti-e azt vagy sem? A rendelet 5. §-ának 3. bekezdése alá ez az eset nem tartozik, mert a kamatok nem a rendelet életbelépése előtt fizetettek ki, a 6. § sem vonatkozhatik rájuk, mert az még csak az ezután lejáráó kamatokról intézkedik.

A 7. §-ban szabályozott kamatmaximumváltozással kapcsolatos kérdés, amely a múltban is gyakran felmerült : Ha a felek vagy a bíró stb. a kamatlábat a kamatmaximum mértékére utalással határozzák meg (10. §), vagy például a bíró a múltban az úgynevezett nagyobb vagy kisebb késedelmi kártérítésben marasztalt, a teljesítésnél melyik kamatmaximum, melyik késedelmi kártérítési kamatláb a mérvadó? Végig a kikötéskori-e? Vagy végig a lejáratkori? Vagy végig a fizetéskori? Nem lett volna-e helyes ezt a kérdést úgy szabályozni, hogy ilyen esetben a kamatok nem végig egységesen, hanem az időközben érvényben volt összes kamatmaximumok stb. szerint kell számítani olyképp, hogy a kamatok minden egyes kamatmaximum stb. alapján számítandók arra az időre, amelyben az hatályban volt?

A rendelet 8. §-a egyes módosításokkal és kiegészítésekkel az 1877 : VIII. tc. 1., 3., 4. és az 1883 : XXV. tc. 21. §-ainak rendelkezéseit foglalja össze. Egyes rendelkezéseket azonban kihagy. Mi lesz az azokkal szabályozott esetekben? Például fennállónak tekintendő-e tovább is az 1877 : VIII. tc. 3. §-ának a rendeletbe át nem vett 2. bekezdése, vagyis az a rendelkezés, hogy a százalékban ki nem fejezett melléktartozásokat a telekkönyvi bíró csak azzal a klauzulával jegyezheti be, hogy azok a kamatmaximumot meg nem haladhatják?

Egyáltalában nyitva marad az az eddig is nyitott kérdés, hogy a telekkönyvi bíró a maximumot meghaladóan kikötött kamat biztosítására szolgáló jelzálogjog bejegyzését a maga egészében tagadja-e meg, vagy pedig, a jelenleg alkalmaztatni szokott gyakorlat szerint, a bejegyzést csupán a maximumot meghaladó részre tagadja-e meg? Ugyanez a kérdés az ítélkező vagy a végrehajtást elrendelő bíróra nézve is megfelelően feltehető. Lesznek, akik a 8. § 2. bekezdéséből azt fogják kiolvasni, hogy a bírónak ilyen esetben az egész kamatbejegyzést, az egész kamatpetitumot el kell majd utasítania. Ez a bekezdés ugyanis a már eddig bejegyzett

kamatkövetelések biztosítására szolgáló jogokról — de csak ezekről — azt mondja ki, hogy azok csak a maximum határáig érvényesek, amiből az ezzel érvelők szerint nemcsak az folyik, hogy ezek a maximum határán túl érvénytelenek, hanem az is következtethető, hogy a maximumot meghaladó még be nem jegyzett kamatkövetelések biztosítására szolgáló jogok viszont egyáltalában, egész terjedelmükben, érvénytelenek, minthogy ezekről a 8. § 2. bekezdése nem beszél. Nem jogosulatlan persze az az értelmezése sem, hogy bár a rendelet az utóbbiakról külön nem beszél is, a 8. § 2. bekezdésében foglalt elv ezekre is vonatkozik. Nem kellene-e az ilyen kétségeket kifejezett rendelkezéssel eloszlatni?

A rendelet az 1877 : VIII. tc.-et nem helyezheti kifejezetten hatályon kívül, átveszi azonban, néhol szövszerint, néhol módosítva, annak úgyszólván összes rendelkezéseit. Ezekben a részekben a lex posterior elve alapján a rendelet a törvénynek kétségtelenül derogál. Mi van azonban a törvénynek ama rendelkezéseivel, amelyeket a rendelet sem át nem vesz, sem másként sem szabályoz, amelyeket egyszerűen kihagy, bár a velük szorosan összefüggő többi rendelkezéseket átvette? Fennmaradnak-e ezek hatályukban vagy sem?

Fennmarad-e például tovább is az a rendelkezés, hogy félévnel hosszabb időre kamatot előre levonni nem szabad, és hogy az ennek ellenére levont kamatok a tőkéből lerovott összegnek tekintendők? Erre talán még azt lehetne mondani, hogy ezt, nem lévén szorosan kamatmaximumra vonatkozó rendelkezés, a rendelet nem tangálja, amivel szemben viszont az áll, hogy az 1877 : VIII. tc. ezeket a szabályokat, nem helytelenül, a kamatmaximummal hozza kapcsolatba.

De már kétségtelenül a kamatmaximumra vonatkozó igen fontos kérdés az, kiterjed-e a kamatmaximum korlátja ezentúl a váltókövetelésekre is, vagy az ezekre ezentúl sem lesz alkalmazandó? Az 1877 : VIII. tc.-nek a kamatmaximum szabályai alóli kivételeket statuáló 9. §-ából a rendelet ugyanis csak a bejegyzett kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteit vette át, csak ezekre mondja ki, hogy rendelkezései rájuk nem terjednek ki. A váltókövetelésekről pedig nem szól. Azt jelenti-e ez, hogy a váltókövetelések megszűntek a kamatmaximum tekintetében korlátlanok lenni? Ha igen, nem lett volna-e helyesebb az 1877 : VIII. tc. rendelkezését kifejezetten hatályon kívül helyezni? Az ilyen fontos kérdést nem lett volna szabad nyitva hagyni.

Nagy mértékben aggályosnak tartjuk a rendelet 14. §-át, amely az 1923 : XXXIX. tc.-nek a késedelmi kártérítés mértékére vonatkozó rendelkezéseit helyezi hatályon kívül, és amely szerint a hitelező a késedelmes adóstól azután ismét csak a rendes késedelmi kamatokat fogja követelhetni, az azokat meghaladó kárát pedig csak az általános magánjogi szabályok szerint fogja érvényesíthetni.

Az utóbbi rendelkezés nyilván azt jelenti, hogy a hitelező késedelmi kárt csak akkor fog követelhetni, ha azt külön bizonyítja. A rendelet ezzel teljesen megszünteti a pauszálást, a külön bizonyításra nem szoruló, a törvényes kamatláb túlalacsony volta miatt helyesen behozott késedelmi kártérítést. Ezentúl tehát a bíró, ha csak nagyobb ügyleti kamat kikötve nem volt, késedelmi kamatként ismét a törvényes kamatlábat, vagyis az 5 % -ot, váltónál 6 % -ot lesz kénytelen minden esetben alkalmazni.

Valóban ezt akarja-e a rendelet? Megfelel ez a mai viszonyoknak? Nem újabb, mégpedig helytelen protezsztálása-e ez a nem fizető adósnak? Nem felhívás, nem buzdítás ez a nemfizetésre?

Eddig a maximum 8 % -os ügyleti kamat mellett a késedelmi kamat — késedelmi kártérítés néven — 9—10 % volt, utoljára 12 %. Ami így helyes is volt, mert a késedelmi kamat fogalmilag nemcsak kamatot, hanem a fizetés elmulasztása miatti bírságot is foglal magában. Nem fogalmi ellentmondás-e tehát, hogy ezentúl, amikor 12 % ügyleti kamat is kikötődhet, a késedelmi kamat, ha azt előre megállapítani elfelejtették, már csak 5—6 % legyen? Hol marad itt a bírsági elem, a büntetési jelleg?

Végül pedig megmaradhat-e egyáltalában továbbra is az 5—6 % -os törvényes kamatláb akkor, amikor a rendelet az eddigi 8 % -os kamatmaximumot 12 % -ra emeli fel? Nézetünk szerint nem. A mai viszonyok között a felek által kikötött elmulasztott, de szándékoltnak vélelmezett kamat, illetve kamatláb csak 5, illetve 6 % -ban szándékoltnak igazságosan és jogosan már nem vélelmezhető.

Dr. Besnyő Bernát.

Szemle.

— **Az adósvédelem** terén a kormány elment a moratórium határáig. A minap megjelent rendelet a valóságban az adósok egy töredékének egyévi teljes moratóriumot, az összes többi adósoknak pedig oly védelmet nyújt, mely burkolt moratóriumot jelent. Teljes moratóriumban részesültek, igen tág keretek között, a mezőgazdák. Az összes többi adósokat pedig árverés ellen védi meg a fedezeti elv és az a szabály, hogy lefoglalt ingókat a kihirdetési ár kétharmadrésznél alacsonyabb áron árverésen eladni nem lehet. A múltban gyakran panaszkodtunk törvényhozásunk túlzott adósvédelme miatt. Az ország mai katasztrofális helyzetében azonban ennek a panaszoknak el kell némulnia.

Mindenkinek be kell látnia, hogy a követelések kíméletlen behajtásának megkísérlése ma az adósok pusztulását vonná maga után.

Ha azonban a rendelet alapgondolatát és célját helyesljük is, mégsem hallgathatjuk el súlyos aggodalmainkat.

Kifogásoljuk mindenekelőtt azt a nagy titokzatosságot, mellyel a kormány ennek a rendeletnek a megszületését körülvette. A lapokban megjelent titokzatos bejelentések bel- és külföldön súlyos félreértésekre adtak alkalmat.

Pedig a titokzatosságra nem volt szükség. Sokkal helyesebb lett volna, ha a kormány közzétette volna a rendelet tervezetét vagy legalább is annak vezető alapgondolatait. El lettek volna kerülhetők egyes túlzások, amelyek az adósok egy részének többet fognak ártani, mint használni. El lettek volna kerülhetők a szövegnek a szokott mértéket jóval meghaladó pongyolaságai.

Az adósvédelem határainak messzemenő kitolása különösen súlyos megpróbáltatást jelent az ügyvédi karra.

Az illetékek felemelése e tekintetben jelentőségében eltörpül az adósvédelem érdekében kibocsátott rendelet mellett. Az ügyvédi kar józanul nem kívánhatja, hogy a kormány az adósvédelem érdekében ne menjen el bármily messzemenő határig azért, mert az a súlyos gondokkal küzdő ügyvédi kar helyzetét tovább súlyosbítja.

De joggal követelheti az ügyvédség, hogy a bankok, a gazdák és általában az adósok után, helyesebben az adósok sorában a kormány végre foglalkozzék az ügyvédi kar problémájával is. Mert az ügyvédi kar és az igazságügyi-kormány viszonyában az utóbbi — az adós, és pedig adós nélkül, hogy védelemre igényt tarthatna.

Rádió útján hirdetett ki e napokban a német kormány egy szükségrendeletet azzal, hogy az nyomban életbelép. Azt hittük, hogy ezt a kihirdetési rekordot nem lehet túlszárnyalni.

De a csoda mégis megtörtént. Az adósok védelmére szolgáló rendelet még a kihirdetése előtt lépett életbe. Mert október 17-én jelent meg, de kihirdetése napján lépett életbe. Tehát korábban, mint ahogy arról a hivatalos lap olvasói Budapesten és különösen a vidéken tudomást szerezhettek. Megtörtént a múltban is, hogy rendeletek kihirdetésük napján léptek életbe. De nem, midőn oly tényekre vonatkoznak, melyeknél figyelembe kellene venni a rendeletet — ha létezésükről tudomása volna a közönségnek.

A rendelet 19. és 20. §-ait már október 17-én alkalmazni kellett volna — ha létezésükről ügyvédeknek, végrehajtóknak tudomásuk lett volna. Tetézi mindezt, hogy a rendelet életbelépett, mielőtt annak végrehajtásához szükséges végrehajtási rendelkezések megjelentek. Megengedjük, hogy ezek csak szépséghibák, melyek az adósvédelem nagy érdekei mellett eltörpülnek. De tiltakoznunk kell a rendszer ellen. Ma csak szépséghibák. Holnap rendszerré lesz a kihirdetés előtt életbelépő törvény és rendelet. Láttuk ezt a visszaható törvényeknél és rendeleteknél. Megértenők és megbocsátanók, ha elkerülhetetlenül szükséges lett volna, hogy az egész rendelet nyomban életbe lépjen. De ezt semmivel se lehet indokolni.

— **Az adósvédelemről szóló rendelet** 17. §-a szabályozza az eljárást az ingatlanárverések és zárlatok felfüggesztése kérdésében. E § szerint nincs helye felfolyamodásnak, ha a bíróság az árverés, illetőleg zárlat elrendelését mellőzi, illetőleg fogatosítását felfüggeszti. Továbbá nincs helye felfolyamodásnak a költség kérdésében. De vajjon élhet-e felfolyamodással az adós azért, mert az

árverés, illetőleg zárlat elrendeltetett? Erről a kérdésről a § nem intézkedik.

Csak következtetés útján lehet megállapítani, hogy elrendelés esetén felfolyamodásnak van helye. De ily fontos kérdést mégis világosan kell szabályozni. Tudni kellene azt is, hogy az ily felfolyamodásnak a zárlat és árverés fogatosítására halasztó hatálya van-e vagy sem?

Ugyanezen 17. § (és 16. §) szerint elég, ha az adós *községi bizonyítvánnyal* igazolja, hogy «önhibáján kívül ért súlyos károsodás miatt kötelezettségének egyelőre nem tud eleget tenni». Hogy ez mit jelent, azt lapunk olvasóinak nem kell megmagyarázni.

A kikiáltási ár kétharmadrésznél alacsonyabb áron árverésen ingóságot nem lehet eladni. Így intézkedik az adósvédelmi rendelet 24. §-a. Ez azt jelenti, hogy árverést régi jegyzőkönyvek alapján egyáltalában nem lehet fogatosítani, mert ki van zárva, hogy a kikiáltási ár kétharmada el volna érhető.

De a kérdés mégsem olyan egyszerű. Az egyszerűsítési törvény 74. § negyedik bekezdése ugyanis úgy intézkedik, hogy ha bármely érdekelt árverés előtt a lefoglalt ingókat szakértő által megbecsülteti, akkor a szakértő által megállapított érték egyharmadért a kérdéses tárgy eladható. Már most életben maradt az egyszerűsítési törvénynek ez az intézkedése vagy sem? Egyharmad vagy kétharmad?

A kérdést komplikálja, hogy az adósvédelmi rendelet 24. §-a az egyszerűsítési törvény fentebb idézett szakaszának utolsó bekezdését helyezi csak hatályon kívül. Tehát a § többi része hatályban marad? Vagy okvetlenül meg kell kísérelni előbb a sikertelen árverést a 24. § értelmében, mielőtt a végrehajtató a becsérték megállapítása tárgyában előterjesztést tehet?

Nem folytatjuk. De mindenkinek ajánljuk, hogy olvassa el az egyszerűsítési törvény 74. §-át és az adósvédelmi rendelet 24. §-át. Próbálja meg a kettőt összehangba hozni. Nézetünk szerint nem is lehet.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bére-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felölös kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Auer György egyet. m. tanár, kir. ügyész: Az igazságszolgáltatásról Angliában. — Dr. Rupert Rezső budapesti ügyvéd: «Félszeg humanisták». — Dr. Bruck Sándor budapesti ügyvéd: Az aranypengő. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 6. sz. — Hiteljogi Döntvénytár XXIV. 7.

Az igazságszolgáltatásról Angliában.

Éppen huszonöt esztendeje annak, hogy Frankfurt nagynevű polgármestere a német igazságszolgáltatás gyökeres átalakítását javasoló munkáját közzétette.¹ E javaslatok lényege abban foglalható össze, hogy az «új ideálok és a hozzájuk vezető utak» az angol-skót jogintézmények átültetésével valósíthatók meg. A reform-eszme elgondolásában már eleve sok rokonszenvre számíthatott. Ebben az időben ért tetőpontjára ugyanis az az irányzat, amely a tökéletesség mintaképét az angol faj berendezéseiben, szokásaiban találta meg. Amíg a vállalkozások embere előtt az amerikai «bussiness man» példája állott, addig a tudományos képzettséghez kötött pályákon haladók számára Anglia és annak ősi tradícióin nyugvó intézményei volt az eszmény. Eljutottak ezek a hullámok hozzánk is, s ha társadalmi életünk egyes szokásait át is formálták, kultúr- és főleg jogintézményeink alkalmatlanoknak bizonyultak arra, hogy a tőlünk távoleső környezet termékei számára alkalmas talajt nyujtsanak. Az angol jogintézmények elismerése és nagyrabecsülése mellett törvényhozási reformjaink szándékosan vagy akaratlanul haladtak — a legutóbbi időkig is — azon a biztos úton, amely a német jogintézmények megfelelő módosítás mellett való megvalósításával ért célt. E módszer mellett és azzal összhangban jutottak érvényre a különleges jogviszonyaink által életrehívott, a magyar jogfejlődés folytonosságát biztosító nem kevésbé értékes jogalkotások.

Az irodalomban azonban állandóan merültek fel tervek, eszmék, amelyek lényege valamely angol jogintézmény átültetése volt. Sőt éppen a legutóbbi időben a tudományos és napilapok — számuk és az írók személye folytán — is oly jelentős terveket, követendő példákat közölnek, hogy szembe kell nézni végre azzal a kérdéssel, vajjon az angol igazságszolgáltatást azok is oly tökéletesnek tartják-e, akik ebben az igazságszolgáltatásban mértékadó szerepet töltenek be és akik ennek az igazságszolgáltatásnak előnyeit és hátrányait közvetlenül élvezik vagy sinylük.

Kiindulópontul szolgáljon *Claud Mullins*-nak, egy ismert londoni barristernek most megjelent nagy alapossággal megírt munkája,² amelynek megállapításait a munkához írt bevezetésben a solicitor general, tehát egy igen magas állami méltóság is mindenben magáévá tette. Az alább közölt gyakorlati érvek is túlnyomó részben e munkának, a forrást is megjelölő adattengeréből kerülnek ki, a szükséghez képest kiegészítve egyéb tudományos munkák adataival. Aligha térhetnek el a vélemények abban a tekintetben, hogy utánzásraméltó mintaképiül csak annak az igazságszolgáltatásnak a berendezései szolgálhatnak, amely jól megalkotott törvénykönyvek gránitpillérein nyugszik és nem hagy kétséget aziránt, hogy a felmerülő esetre mely jogszabály nyer alkalmazást. Csak az az igazságszolgáltatás áll feladata magaslatán, amely a lehető legrövidebb idő alatt és a feleknek a legkevesebb

költséget okozva bocsátja rendelkezésre a mindenkori jog és életviszonyoknak megfelelő döntést.

Ezzel szemben úgy az említett író, mint az angol jogélet számos vezető személyisége nyíltan foglalt állást a mellett, hogy az angol igazságszolgáltatás:

I. *bizonytalan*, a felek és tanácsadók minden igyekezetük dacára sem képesek mégcsak hozzávetőleg sem képet alkotni maguknak arról, hogy a jogvita mily jogszabályok alkalmazása mellett, mily döntéssel nyer befejezést. Bár e megállapítás főleg a civilis bíraskodásra áll, nem csekély mértékben oka a büntető igazságszolgáltatás bizonytalanságának is az, hogy Angliának nincs büntető kódexe, az ilyennek megalkotására irányuló kísérletek még mindig megakadtak, sőt még törvényes rendelkezések sincsenek egyes súlyos és elég gyakori bűncselekményekre. Az egyes bűncselekmények üldözéséről különböző időből származó törvények intézkednek, amelyek között olyan is van, amely keletkezésének félezredik évfordulóját is megülte. Ennél is nagyobb azonban a bizonytalanság a magánjogi bíraskodás területén. 1863-ban indult meg a jogászság legelőkelőbbjeinek kezdeményezésére az a munkálat, amelynek célja az elavult magánjogi szabályok kigyomlálása után egy egységes polgári törvénykönyvnek megalkotása volt. A munkálatok utóbb elsekélyesedtek, végleg abbanmaradtak. A magánjog megtartotta azt a sajátosságát, amely — Lord Westbury szerint — «összeegyeztetetlen minden rendszerező, világos és egyszerű jogszabályba foglaló tevékenység». Az angol jogfelfogásnak az felel meg, hogy szabályai a jogeseteket tartalmazó kötetek százaiban legyenek elszórva és hogy minden jogszabályt az adott esetben kelljen a következtetések és analógiák sorozatán keresztül életrehívni. Az igazságszolgáltatás nem tud felszabadulni a bíró által alkotott jog zsarnoksága alól — állapítja meg Holdsworth, a hatalmas *History of English Law* szerzője — és a jogászság nem adja fel az idegenkedést a kodifikációval, mint az egyetlen nem kizárólag jogászai forrásból táplálkozó jogalkotással szemben.

Hogy a törvénykönyvek hiánya a gyakorlatban mily következményekkel jár, azt Mullins könyvéből vett néhány adat mindennél találóbban világítja meg. Már 1895. évben kétezer kötetre szaporodott az angol bíróságok elvi döntéseinek száma, amely kötetekben 2.450.000 eset van megörökítve. Ezek a döntések olyanok, hogy azokat a bíróság mindenkor irányadóul fogadhatja el, dacára annak, hogy közöttük 1266. évben keletkezett precedensek is vannak. Mindenesetre azonban 5000-re tehető azoknak a fontos elvi határozatoknak a száma, amelyek a bíróságokat a mindennapi ítélkezésben irányítják. Az elvi döntések legkeresettebb gyűjteménye (*Annual digest of English Law*) évente 1000 elvi határozatot közöl a magánjog köréből. Ezért kellene komolytalan nagyzólónak tekinteni — mondja szerzőnk — azt, aki merné állítani, hogy ismeri az angol jogot, azt a beláthatatlan erdőt, amely az emberi agy átfogóképeségét messze meghaladja.

Könnyű megítélni ezeket, hogy mely feladat előtt áll az az angol ügyvéd, akihez tanácsért fordulnak és könnyű elképzelni azt is, hogy mely probléma előtt áll az a jogkereső, akinek el kell döntenie, vajjon bíró elé vigye az ügyét. Mert hogy a perindítás nem csekély jelentőségű elhatározás Angliában és hogy családi vagyonok és számottevő vállalatok tőkéje vérzett el egy-egy pereskedésen, azt majd alább, az angol peres eljárás költségeiről szólva, fogjuk vázolni.

¹ I. F. Adickes: Grundlinien durchgreifender Justizreform. 1906.

² C. Mullins: In quest of justice. London. Murray. 448 old. 1931.

Súlyosbítja mindenképp a helyzetet az, hogy az eljárási jog sincsen kodifikálva és itt is részben különböző időből származó törvények, részben az elvi határozatok után igazodnak a bírói döntések. Az 1870-es évek elején ugyan az alaki jog terén is komoly kísérletek történtek kimerítő törvénykönyvek alkotására, ezek a törekvések azonban kimerültek ismét részleges (1873., 1875. és 1876. évi Judicature Act) rendelkezések megalkotásában. Így jelenleg is az a helyzet, hogy eljárási jogi kérdésekben teljes a bizonytalanság, amelyet jellemez az, hogy az «Annual Practice» multévi kötete 12,000 elvi határozatot közöl az alaki jog köréből. Ez a határozattömeg azért tornyosul fel, mert a perelőkészítő, közbenschő határozatok tárgyában van helye önálló perorvoslatnak, a bizonyítást előkészítő Masternek intézkedései ellen egyes bíróhoz lehet folyamodni, úgyhogy mielőtt még a bíróság az ügygel lényegében foglalkozhatott volna, már alkalom nyílt akár több elvi határozatnak meghozatalára is. Mindennek oka pedig a perrendi kódexek hiánya. Akinek érdekében áll a pert halogatni, az minden aprólékos intézkedés ellen perorvoslattal élhet. És az ily kétségbeesett perorvoslatok is sikerrel járhatnak, mert előkerülhet valamely rég feledésbe ment elvi határozat, amelynek alapján a bíróság az előző eljárást megsemmisíti, a folyamodó részére tekintélyes költséget állapítva meg.

Alig van nagyobb per, amelyben ezek az előzetes csatározások elő ne fordulnának, amelyekben a felek — Lord Campbell szavai szerint — inga módjára oscillálnak a perelőkészítő Master és a felülbíró között. A jogász közvélemény tekintélyes része és a pereskedésnek ezt a megterhelését keservesen szenvedő kereskedővilág állandóan ostromozza az alaki jognak ezt a hiányosságát. A kereskedelmi kamara évi jelentéseiben ismételtelen reámutatott az eljárási jognak elavultságára, amely azt az időt hozza vissza, amikor «az írástudatlanok voltak túlsúlyban és a levélbeli érintkezés ritkaságszámba ment».

Eredménytelen maradt azonban eddig még minden kezdeményezés, amely az alaki vagy az anyagi jog terén uralkodó bizonytalanság csökkentésére irányult. A feleknek kell továbbra is vállalkozni arra, hogy az ő költségükön kutassa fel a bíróság minden esetben a jogot, amely vállalkozás találó jellemzéséhez szükséges volna, — amint Mullins megjegyzi — hogy a döntvénytárakban az elvi határozatok mellé kiírnák azt is, hogy mely összegű perköltség volt szükséges a határozat megszületéséhez. Mert

II. az angol igazságszolgáltatás a legdrágább Európában és Anglia csak azzal vigasztalhatja magát, hogy van még egy állam a világon, az Északamerikai Egyesült-Államok, amelyben még nagyobb összegre rúgnak a perköltségek. Tekintettel az előre ki nem számítható előzetes csatározások költségeire, leggyakrabban hozzávetőleg sem állapítható meg előre az az összeg, amelybe valamely per folytatása kerülhet. Tudjuk, hogy Angliában négyfokú perorvoslat használható az érdemi döntéssel szemben, és végsőfokon a Lordok házában 700 £-t (kb. 18,000 P-t) kell előzetesen letenni a félnek, hogy perorvoslatát tárgyalás alá vegyék. A periratokat különböző alakosságok szigorú betartása mellett kell kinyomtatni. Mindez már a tiszta készkiadásoknak a kontinentális jogász által el sem képzelhető magasságbaszökését vonja maga után. Így történik azután, hogy gyakori az az eset, amikor a perorvoslati eljárásban a tulajdonképpeni percél eltörlődik és a kétségbeesett küzdelem már csak azért folyik, hogy a perértéket sokszorosan meghaladó költséget ki viselje. Mullins könyvében úgy szám szerint sorolja fel azokat az eseteket, amelyekben 67 £-ra irányuló kártérítési per során 576 £ költség, 11 £ értékű áru késedelmes szállítása miatt 31 £ kártérítés és 158 £ költség, 100 £ kölcsön visszafizetése tárgyában hozott mulasztási ítélet kapcsán 55 £ költség, 22 £ kártérítésre irányuló kereset kapcsán 47 £ költség állapított meg. Ezekkel az adatokkal szemben az angol jogkeresőt csak az vigasztalhatja, hogy Mullins hivatkozik amerikai jogesetekre is, amelyek között van 89,000 £-os költségmegállapítás 40,000 £-os perérték mellett.

A perköltségeknek ily egészségtelen felduzzadását nem csekély mértékben vonja maga után a jogi képviselők két csoportra: sollicitorokra és barristerekre osztása. Ez azt jelenti, hogy a jogkeresőnek két ügyvéd munkáját kell igénybevennie és megfizetnie. A sollicitor előkészíti a pert, gondoskodik a bizonyítékok felkutatásáról, érintkezik felével, azután átadja az ügyet egy barristernek, aki a tárgyalásokat ellátja, de aki a féllel szóba nem állhat. Ez a kettőzött képviselőt rengeteg fölös munkát igényel.

A sollicitornak a teljes peranyagot írásbafoglalva kell a barristernek átadnia, hosszas tanácskozások során kell őt a per minden részletébe beavatnia, hogy az utóbbi a bíróság előtt elmondhassa azt, a mit a sollicitor ott maga éppen oly jól elmondhatna. Ősi etiquette szabályok szigorúan tiltják, hogy sollicitorok és barristerek között társadalmi kapcsolatok keletkezzenek. Barristerhez nem méltó, hogy oly étterembe járjon, amelyet sollicitorok látogatnak, hogy sollicitor nejét táncra kérje stb. (Mullins 417 old.). Ennek dacára is a barrister függ a sollicitortól, mert éhen halhat, ha az nem hoz hozzá ügyeket. Érthető ezután Sir W. Harcourtnak már 1871-ben tett az a kijelentése, hogy ezt a tökéletlen és erőszakolt formaságot (absurd and mischievous etiquette), amely szétválasztja e kiváló hivatás folytatóit, minél előbb meg kell szüntetni. De ugyanebben az időben a szétválasztás megszüntetése mellett foglalt állást Lord Coleridge is, ami annál feltűnőbb volt, mert a jogászság őt a tradíciók legkeményebb védelmezőjének tekintette. Míg legújabbban az angol jogászság Grand Old Man-je, Sir Clarke adott kifejezést annak a véleményének, hogy mindjobban átérti azt, hogy az ügyvédség ily kettéosztása semmi egyéb, mint állami önkény. Ha már a jogászság ennyire átérti e kettéosztás céltalanságát és hátrányait, elképzelhetjük, mennyire sínlyi azt a közönség és különösen a kereskedelem, mint amely foglalkozás mellett leggyakrabban fordul elő, hogy valaki hibáján kívül kénytelen pert folytatni. Állandó témája a kereskedelmi kamara évi jelentéseinek, hogy meg kell szüntetni a kettéosztást, mint ami a hovatovább elviselhetetlen perköltségek csökkentésének előfeltétele. Ugyanezt javasolja Lord Bryce is az amerikai igazságügyi viszonyokról szóló beszámolójában. Helyesen mutatnak rá többben arra is, hogy napjainkban már semmi értelme sincs illem-szabályokkal védeni valamely karnak erkölcsi színvonalát. Az az ügyvéd, akiben megvan az erkölcsi minősültség, hogy megálljon hivatása magaslatán, meg tud ottmaradni, akár végigette a szokásos, kötelező ebédeket, akár nem. Kétségtelen mindebből, hogy igen erős és tekintélyes tényezők által támogatott mozgalom folyik a kettéosztás megszüntetésére. Hogy e mozgalom mikor és mily körülmények között fogja elérni célját, azt aligha lehetne megmondani. Egy létező állapot fenntartásához — tudvalevőleg — mindig kevesebb energiakifejtés szükséges, mint annak megváltoztatásához. Annyi azonban kétségtelen, hogy a kettéosztásban oly igazságügyi vívmányt, amely ha még nem léteznék, úgy most meg kellene valósítani, csak nagyon kevesen látnak. Arról pedig alig kell szólni, hogy a rendszernek átültetése más államban soha komoly formában szóba sem került.

Az angol ügyvédség józanságát jellemzi az, hogy éppen tőle indul ki a legkomolyabb mozgalom, amely a perköltségek csökkentését célozza. A sollicitorok egyesülete, a Law Society tűzte céljául a költségszökkentést lehetővé tevő törvényhozási intézkedések kezdeményezését. E szervezet élesen látja, hogy a hatalmas összegű megállapítások kétes értékű ajándékok, mert az ügyfelek anyagi megrendülésére vezetnek, másrészt elriasztják a közönséget perek folytatásától. Hatalmasan csatlódnak azok, akik a nép jellemének, a törvények kiválóságának vagy az életviszonyok kitűnő elrendezésének tudják be azt, hogy az angol perstatisztika a többi államokhoz irányítva lényegesen alacsonyabb számadatokat tüntet fel. A perek kis száma nem kultúrvívmány Angliában, hanem szükségszerű következménye az óriási perköltségnek, amelyet — különösen a háborút követő nehéz gazdasági viszonyok között — csak kevesen vállalhatnak. Mindez természetesen az ügyvédi pálya kereseti lehetőségeit hatalmasan csökkenti. A magánember a rajta esett kisebb jogsérelmet gondolkodás nélkül viseli, semhogy a pereskedés elrettentő kockázatával járó bizonytalanságba bocsátkozzon. A különböző foglalkozási ághoz tartozók pedig úgy segítettek magukon, hogy csaknem minden szakma megszervezte a maga választottbíróját, amely elé ügyvédi képviselőt nélkül vihetik jogvitájukat. A választottbíráskodás e túltengése ugyancsak aggályos jelenség és arra mutat, hogy valami hiba van az állami igazságszolgáltatás körül. A nagy perköltségekkel csaknem egyenlő súlyú hátránya

III. az angol igazságszolgáltatásnak a lassúsága. E tekintetben a kontinentális jogász fantáziáját meghaladó adatokra találunk. Polgári perekben nem ritkák 40, 50, sőt 70 napos tárgyalások sem. Az ily tárgyalásokra pedig feleket, barristereket, tanukat és szakértőket egyetlen napra idézik a bíróságok, és az idézeteknek akár hetekig is a bíróság épületében kell nap-nap után tanyáznok,

amíg kihallgatásukra sor kerül (Mullins 403). A várakozásokozta munkamulasztást természetesen a pervesztes félnek kell megterítenie. A tárgyalások ily túrhetetlen hosszadalmasságát elsősorban az angol jog által követelt legteljesebb szóbeliség és közvetlenség okozza. Amennyire ügyelni kell ennek az elvnek megtartására a büntető és különösen az esküdtbíróági eljárásban, annyira túlhajtása az elvnek, midőn a polgári bírót megkötik, hogy semmi-féle körülményt figyelembe vennie nem szabad, amelyet a felek előtte közvetlenül be nem bizonyítottak. Ha a bíró el akarja fogadni azt, hogy az expresszvonat óránként 10 km-nél nagyobb gyorsasággal halad, úgy ki kell hallgatnia egy mozdonyvezetőt, aki eskü alatt vallja, hogy mely sebességgel vezetett egy adott időben vonatot. A vasúttársaság hivatalos tanusítványával a bíró meg nem elégedhetik. Ha valamely balesetről hatósági jelentés készült, a tárgyaláson csak úgy vehető az figyelembe, ha a jelentést készítő hatósági közeg tanuvallomás alakjában terjeszti elő, az iratot a bíróság fel nem olvashatja. Mullins egy esetet említ fel, amelyben a felek két napon át vitatkoztak azon, hogy egy személy tagja-e a képviselőháznak, mert ezt a kérdést sem döntheti el a bíró azzal, hogy a hivatalosan összeállított névjegyzékbe betekint. A bizonyítási jognak (law of evidence) e nehézkességét betetőzi a keresztkérdés rendszere. A tipikusan angol intézmény hátrányait újabban már Angliában is mindjobban felismerik és annak létjogosultságát szakbíróság előtt mindinkább kétségbe vonják. (L. Mullins 246. és k. o.) Ez a rendszer módot ad a tanúk célzatos zavarbahozásához, kifárasztásához, sértegetéséhez. Ez a rendszer ad alkalmat, hogy a felek már a tárgyalás során kérdésekbe szőtt perbeszédet tartsanak, hogy ugyanazt a kérdést ismételt firtas-sák és mindezzel a tárgyalás tartamát, a velejáró költségeket el-kepesztő módon emeljék. Mert előfordul, hogy a felperes 22 napig áll keresztkérdés alatt. Hogy az ily vallatásnak nem az igazság-keresés a célja, azt nem kell bővebben magyarázni. És mindezzel a jelenségekkel szemben teljes passzivitásra van kárhóztatva a bíró, aki nem kifogásolhatja, ha teljesen közömbös körülményeket firtatnak heteken át, aki nem oldhatja le a kánpadra feszített tanukat és nem tilthatja le a szavahihetőséget aláadni célzó gyanú-sításokat, ha azok a társadalmi érintkezési formák köntöskébe takar-tatnak a felek és képviselőik által.

Nem kell csodálkozni ezután, ha szerzőnk az igazságügyi intézményekkel szemben nyilvánuló konzervativizmus félretételét a kontinentális, különösen a német igazságszolgáltatás bizonyítási jogának (előkészítő iratok stb.) beható tanulmányozását és a be-vált, az igazságkeresést a felek számára megkönnyítő rendelkezések befogadását sürgeti. Nem éreketlen ez az indítvány egy számot-tevő gyakorlati jogász tollából akkor, amikor mindgyakrabban felmerül — sőt meg is valósul — egy-egy indítvány, amely egy termőföldjén elavult angol mintának átvételére irányul.

Végül pedig megtudjuk az angol irodalomból, hogy a nagyra-becsült intézmények egyike sem képes azoknak az igazságügyi bajoknak a leküzdésére, amelyeknek orvosszereit nálunk is keresik. Világjelenségekkel szemben tehetetlenek vagyunk. Az ügyvédi nyomor, a túlszűfolttság Angliában is leküzdhetetlen. Bár már jelenleg is a barristerek fiatalabbjai ingyért is vállalnának ügyeket, csak hogy nevük és képességeik ismertté legyenek, még így sem jutnak megbízáshoz. Ennek dacára, amint a Law Journal 1928. évi egyik számában közli, évente 328-al szaporodott a barristerek és 400-al a sollicitorok száma. A nyomorgók éppen oly kevés-sé tudják szem előtt tartani a kari erkölcs követelményeit, mint más-hol és a numerus clausus terve éppen úgy kísért, mint nálunk.

A szegényjoggal ugyanúgy visszaélnék, és különösen a dolog-talan ügyvédek azok, akik az ily pereket — minden kockázat nélkül — az esetleges eredményben való részesedés kikötése mel-lett vállallják. A csekély vagyonértékre irányuló perek intézésére itt is a békebírói intézményére gondolnak és a képzettség szín-vonalának emelése végett a gyakorlati idő tartamát felemelni óhajtanák. Mindezek a tervek régi ismerősök azok számára, akik a középeurópai államok igazságügyi reformterveit szemmel kísérték.

Egy azonban kétségtelen és e tekintetben az angol jogászság véleménye nem ismer eltérést. Az angol bírónál kiválóbb nincs a világon, neki lehet köszönni, ha ily fogyatékos intézmények mel-lett az igazságszolgáltatás rendeltetését még be tudja tölteni. E megállapításnál nem szabad elfelejteni azokat az életviszonyokat, amelyek között az angol bírói kar századokon át fejlődött, tökélete-sedett. Egy 40 millió lakosságú állam legkiválóbb jogászaiból

tetszésére válogathat a Lord-Kancellár és a kormányelnök a ki-nevezésre való terjesztésnél. Itt nincs segédszemélyzet, amely csekély képesség mellett is valahogyan kibővítheti a bírói kine-vezést. Viszont a bíró kinevezése után úri nyugalommal élhet hivatásának, bőséges jövedelme a gondokat, úri 15 hetes szabad-sága a kifáradás, a felőrlődés veszélyét távoltartja tőle.

Nincs az a zseni, aki értékes munkát napszámmra tudna végezni, és az angol bíró teljesítményének dicsőítésénél nem szabad meg-feledkezni ezekről a mellékkörülményekről sem, amelyek össze-hasonlíthatatlanok más államok bíráival. Az angol jog és az angol bíró a különleges angol kultúra évszázados fejlődésének ter-mékei, amelyeknek ha egy-egy ágacs-káját át is ültetik, aligha lesz nyereség az életviszonyaikban teljesen eltérő kontinentális államok bármelyike számára is.

Dr. Auer György.

«Félszeg humanisták.»

Így tisztelte a közvádó a Kereskedelmi Bank «hold up-man»-jeinek rögtönbíráskodási tárgyalásán mondott vádbeszédében azo-kat a jogászokat és persze némely érzélgős laikusokat is, akik miatt — csodálatos — már előre kétségeskedett: nem aggodal-maskodnak-e majd, hogy teljes statáriális szigort, tehát «halált» kért egyik vádlott fejére.

Bizony aggodalmaskodtunk és ami nevezetes, az egész ügy-védi kar és ami még megnyugtatóbb, a magyar bírák túlnyomó része is előre nyugtalankodott a szigorú beszéd miatt és annál-inkább nyugtalankodik ma, hogy ez a teljes szigor bekövetkezett.

Hanem ha már humanistának, pláne félszeg humanistának nevezik az embert, illet néhányszor aludni rá, betartani a novem annos-t s azután újra és újra megnézni, megvizsgálni, megtapo-gatni magát, maradt-e benne az ijesztés dacára is — humanizmus. Mert ha maradt, akkor végre meg lehet írni a cikket. Maradt... Sőt némi jogászi skrupulusok is maradtak. Megírom tehát.

Mindenekelőtt persze tiltakozni kell a humanistaság, t. i. a félszeg humanistaság vádjá ellen. Mert ugyan miféle szentimen-talizmus, kárhóztatandó humanizmus van abban, ha azt mondjuk: Igenis, tessék kiszabni azt az öt-tíz-tizenöt évi fegyházat az ilyen «bolond-vakmerő» rablókra! Utóvégre nem kis szigorúság ez sem! Mert ilyesmit mi is kívánunk, mi, félszeg humanisták. Csak nem akarjuk, hogy a statárialitás rettenetes zordsága — ha már egyáltalá-ban nem lehet meglenni nélküle — «félszeg» esetekre, aránytalan-ságokra, gyerkőcök ostoba gangster-paródiájára pazarolódjék el, közben pedig a bizonyítás garanciái és a Btk. 1. §-ában, de a Bp. 1. §-ában írt elvek is felőrlődjenek. Ilyen esetek a statárium hívei-nek sem kedveznek. Mert — érezzük, halljuk a közvélemény vissza-tetszését — nehéz lesz még egyszer, talán sokkal komolyabb ese-tekben ezt a borzalmas justiz-tankot nekiereszteni, hogy kérlel-hetetlenül eltaposson súlyos jelentőségű emberi, jogászi, politikai gátakat és megfontolásokat. A humanizmus gátját most annyiban is elgázolta, hogy az esetleges amnesztianak még esetleges lehető-ségét is eleve lehetetlenné tette.

Bizony, nemhogy a tank dolgozott borzalmas és ami a leg-nagyobb baj, fölösleges szigorúsággal, hanem nem jól beszélt már a közvádó úr.

Anno 1836 karácsonyestje napján Gombás Mojzes, «Tekintetes Nemes Veszprém vármegye» tisztii 2-ik «Al-Ügyvi-elője», hasonló-képpen közvádó a «Nemes Vármegye» aznap ítélező «Talpon-Álló Törvényszéke» előtt, bizony másképp beszélt. Pedig «vasbanálló» Mil-fait Ferkó állott előtte, Sobri Jóska alvezére, Vella Vendel, Ver-rasztó Ferkó, Durung Józsi, Pap Andor, Fűmag, Kalarábi Jancsi és Buts Józsi cimborája, «Fő-gonosztevő», «Fő-Zsivány», csavargó és vérengző, a közbátorságot felzavaró «Fegyveres-Rabló», «meg-jobbíthatatlan gonosztevő», «rablásait rablással», «dúlásait dúlás-sal», «útonállásait útonállással», «undok gyilkosságait még undo-kabbakkal tetéző ember».

Mégis Gombás Mojzes, «Al-Ügyviselő» úr, a «Fő-Gonosztevő» rablásainak «Miben-létét» (species facti) és «azoknak következésé-ben hivatalos kérését (többek közt) a következő tartalommal adá elő» — a Talpon-Álló Bíróság előtt:

«Méltoztasson a Tekintetes Talpon-Álló Bíróságnak mind a Hazai Törvények valódi értelmét, mind a Büntető Igazságnak a Talpon-Álló Bíróság által leendő kiszolgáltatása eránt felsőbb Helyekről érkezett Rendszabások tartalmit is mély belátása sze-

rint — szokott bölcsességgel és esmeretes emberiségi érzéssel — fontolóra venni és ezek szerint az itt álló gonosztevőt, ha Bírói szoros vizsgálat és a próbák ereje szerint halálra érdemes, Bíróiképpen Talpon-Állva akasztófára ítélni s a végrehajtást rögtön (három óra) megrendelni, ha pedig: az itt álló gonosztevő olly bűnösnek fog esmertetni, hogy a köz bátorság tekintetiből büntetését el nem kerülheti, de azonban a felsőbb Rendelések szerint a Büntető Igazság rendes Törvényes uttyára volna tartozandó, azt az illető irományaival együtt a Büntető Igazság rendes Törvényes uttyára utasítani és hagyni.»

«Veszprém Mező-Városában, Deczember 24.-ikén, Anno 1836, Gombás Mojzes m. k.»

Természetesen Milfait Ferkót mindennek dacára akasztófára ítélték és «minek utánna az ítélet által engedett háromórai időt nevezett gonosztevő a Mindenható Teremtő engesztelésében imádkozás közt töltötte», felakasztották. Hiszen a talpon-álló törvényszéket Veszprém megyében éppen Sobri, Milfait, Pap Andor és Mógor ellen állították fel, miután az utasítás «Sebes Póstan Ő Cs. Kir. Herecségétől, az Ország Mélyen Tisztelt Nádorától megérkezett» és a haramiak már szinte rendszeres hadjáratot viseltek az elfogatásukra kiküldött katonasággal is. Bűneikre nem volt mentség! De azért a «bírói szoros vizsgálatban» és «a próbák erejében» mégsem volt se hiba, se hiány, se homály, se kétség. Tízrendbeli statáriális büntett bizonyult rá a «Fő-Gonosztevőre» — kétségtelenül, miután előbb (anno 1833) a «Pápa Városában tartott Büntető Törvény-Széke», megintésül csak *félesztendei fogságra* és «három ízben elveendő 40, összesen 120 kemény páltza-ütésekre ítélte — Ferentzet», noha például — egyebek közt — már akkor olyan főbenjáró dolgokat cselekedett, hogy «Buts Józsi és latorársai által a Lángi, Szomszéd Ns. Fejér-Vármegyei, Kortsmáros-tól egyéb nevezetes javak közt elrablott két lovakat szerszámos-tól Nagy Jantsi latortól, egyik agyonlövetett Fő-Gonosztevőtől általvenni s magának tartani nem félemltet». Nem félemltet ő azután a «csanaki kovátsot» sem kirabolni, amiért megint két esztendőt kapott «Nemes Sopron vármegyétől». Végre pedig: «Sobri, Milfait, Pap Andor és Mógor nevezetű Fő-Gonosztevőknek vakmerő rablásaik által a Megyebeli jámbor lakosok személyes és vagyonbeli bátorságjuk annyira veszedelmezettve lett, hogy már a Posta- és más Ország-Utakon, sőt még a legnépesebb helységekben is többé senkinek bátorsága nem lehetett». Csak ekkor és ezért és ezekért jött a statárium, vagy ahogyan ma sokkal végtetesebben hívják: a *rögtönbíráskodás*.

Mert ami például a «talponálló bíráskodást illeti», az nem volt túlságosan rögtön-ítélő. A statárium nem is rögtönzést, hanem sokkal plasztikusabb magyarsággal inkább *talpon-állást*, permanenciát jelent, hiszen például Milfait Ferkó fő-zsiványt már december 10-én elfogták és csak december 24-én múlt ki a veszprémi Akasztó-dombon.

Előtte fekszik itt az ítélet. Mai írással negyven gépelt iv-oldal! Ennyit vesződtek akkor egy «cégérés zsivánnyal» is, mielőtt akasztófára küldték. Régi, szép, kalligráfikus írással — pergament-íveken — közel 100 oldal az ítélet. Tele a legaprólékosabb kis bizonyítékokkal, a fő-zsivány terjedelmes beismerő «szabad vallásával» is, amely pedig a nacionále pontos felvétele után (28 esztendő, dabronyi születésű, juhász-sorsú Csavargó, Római Catholicus, feleséges, gyermekes ember) erre a szelid, tisztí ügyviselői figyelemzetésre következett:

«Tudom, gonoszságod első lépései ezekelőtt néhány esztendőkel ezen Tekintetes Nemes Vármegye Talponálló Törvény Széke által elítelt Buts Józsi híres gonosztevővel volt szoros szövetséggeddel kezdődnek, ám ezekről, mivel már elvetted érettséged érdemlett büntetésedet, nem is kérdezlek (tehát a tisztí ügyviselő nem hajszolta a súlyosító körülményeket), hanem beszéld el környül-állásosan, (!) azóta miket követted el, amik bűnös lelket terhelik, hogy tétovázás nélkül megvalld és magadba szállva, engeszteld meg a Törvény keménységét, amely büntető karjait felettéd immár kiterjesztve tartja...» (Vallott, ahogyan akart. Tréfálkozott is: «Noúgyan, ha a nagy dógokat beesmértem, mér ne mondanám meg ezt a picint.»)

Tehát még a *főzsivány* javára is elképzelték a lehetőséget, hogy a Törvény keménységét megengesztelhesse...!

Egyáltalában a *talpon-álló ítélkezés* valami körülményes, lassú, tempós epikusság volt a mai drámai gyorsasággal és balladai hézagossággal szemben, bár ma sem éppen muszáj *reggeltől estig*

már fel is akasztatni a latort. Az *unam noctem primatur*, csak egy éjszaka magabaszálló, megfontoló, elérzékenyítő órái is sokszor felérnek a novem annos-szal, akkor pedig másnap már egészen más lehet a — hangulat, más lehet tehát: a «kézirát», vagyis: az ítélet is!

Egy másik tisztí ügyész, bizonyos Deák Ferenc nevezetű pedig így szólt anno 1829-ben (több, mint 100 éve!) Babics Józsi híres zsivány ügyében «Tekintetes Nemes Zala vármegye Törvényszéke» előtt:

«a bíró nem vak eszköze a törvény szavainak, hanem érezve és gondolkodva ítélő teljesítője...», nem írgalmat nem ismerő végrehajtója..., a törvény rendelkezését minden különböztetés nélkül alkalmazni gyakran igazságtalan volna, mert valóban a jobbnevelésű, kimívelt ember, aki embertársát *oroza* meggyilkolja, csakugyan méltóbb a halálra, mint a barmok közt, oktatás nélkül, durván felnőtt, vadindulatú és nyíltan erőszakos pásztorlegény...», a kárvallottnak (tehát például *ma* a megtámadott rendőrnek) és úgy az egyes tanuknak bizonyítása is *ily terhes esetben elegendő próbául nem szolgálhat*... Igaz ugyan, hogy némely rablásokért magát Babicsot mondják vezetőnek a tanuk, ez azonban csak minden korlátokon keresztül rontó hevesebb indulatjának és *vakmerő bátorságának*, nem pedig gonoszabb szívének bizonyossága..., *nem feloldást kívánok, mert ezt óhajítani vakmerőség volna*, hanem csak a törvény kemény rendelkezése által kiszabott halál helyett bármely nehéz más büntetést..., mert ki kell ugyan a köztársaság sorából törölni minden olyan vétkest, akinek gonoszsága polgártársainak ostorává lett, de csak *ha jobbjáthatatlan*, ami egy 23 esztendőkre csak alig terjedő korú legényre nem mondható... A halálbüntetés célja nem bosszúállás, mert a *bosszúállás kegyetlen indulat, ilyen indulatot pedig az igazságszolgáltatásnak ismernie nem szabad*... De elégtételt sem szerez a halálbüntetés. (Mint azóta tudjuk és látjuk: *elrettentést* sem!)

Így volt mindez 100 év előtt! Azóta *féltség humanizmus* lett belőle. Pedig ma már tudvalevő, hogy a konszolidációt nem a halálbüntetések, a statáriumok, amelyekből volt elég, hanem a vasút, távirda, telefon, iskolák terjedése, erdők felszántása, mocsarak kiszáritása, a jó búvóhelyek kiirtása, az ipar, kereskedelem fejlődése, a szociális állapotok javulása, a tudomány alapjára helyezett független és pártatlan, tehát mindenkivel szemben egyformán szigorú rendes bíráskodás, szóval a kultúra, civilizáció: *a féltség és nem féltség humanizmus ezernyi más eszköze teremtettem meg*. Most is, hogy rosszabbodik a konszolidáció, a szociális állapotok romlásával függ össze, s amennyiben pusztán virtuális etiológiája van a sok bűnözésnek, a háború s a nyomában kelt felfordulások vadsága a magasabb rétegekben is minduntalan kirobbanó panamák példája, a közélet etikátlansága és az az oka, amit a két hét előtti statáriumos tárgyaláson dícséretes biztossággal szintén felemlített az ügyész úr, hogy: *ezelőtt tíz évvel alkonyat után senki sem mert kockázat nélkül kimenni az utcára*. Ez ne jöjjön vissza! Ezért kell a statárium! — mondotta. Tegyük hozzá: igen, alkonyat után nem lehetett kimenni akkor az utcára, mert *akik miatt kockázatosak voltak az alkonyatutáni órák, azok viszont semmit sem kockáztattak*. Akkor és ezek ellen nem volt statárium, néha nem volt — ügyész sem!

A régi *talponálló ítélkezésnek*, bár hiszen az sem volt keztyűs kezű, mégis megvolt az az érdeme, hogy komoly időkben, komoly és valóban *veszedelmesen elharapódzott nagy bűnök ellen rendelték el*. És megvan a mentsége azoknak az időknek abban is, hogy mindössze csekélyszámú, nem képzett, nem megbízható *pandúr-had* védte csak a mindennapi közrendet s nem volt golyószóró, pán-célos, képzett és megbízható esendőrség, távirda, sajtó stb., s nem volt biztos törvény, és ami legfontosabb, nem volt *céltudatos, tudományos alapon végzett, rendszeres ítélkezés*. Annál azonban, amilyen a mai statáriumrendelet, az akkori idők *talponálló joga is tudományosabb volt*. Statárium volt: nemcsak a *robbanóanyag-gal vagy löfegyverrel* elkövetett gyilkosságra és szándékos emberölésre, hanem mindegy volt, hogy fejszecsapástól, méregtől, törőtől, megfojtástól múlt-e ki az áldozat. *Statárium volt a rablásra is!* Ma pedig például nem tartozik rögtönítélkezés alá, ha a rabló megöli is, akit megrabol, csak vigyázzon, hogy ne revolverrel, hanem késsel, fejszével vagy egyéb ilyen szelidebb ilyesmivel ölje meg... Ellenben statárium alá esnek például a jogász-ifjúság tüntetése, ha könnyelműen megcselekedné, mint mi a szép hajdan-korban cselekedtük, hogy valamelyik «mameluk-politikus» vagy

kormánypárti lap ablakai alatt macskazenét rendez és fiatalos botorsággal beverne egy-két ablakot, vagy valamilyen kis kizárt munkáscsoport behatolna munkahelyére s munkát követelve, összetörne valamilyen rozoga kaput vagy kerítést (Btk. 175. és 176. §). Halál — 2 óra alatt! Ellenben ha tolvajok *ketten-hárman* betörnek és egy-két üldözőt késsel leszúrnak is, erre nincs statárium. Egyébként azonban *apró kis vétségekért* is kötél járhat — 2 óra alatt! Például: ha valaki olyan mozgalomban vesz részt vagy szervezését előmozdítja, amely — mondjuk — a földművesosztály kizárólagos uralmának erőszakkal való létesítésére irányul, csak — *irányul*. Lehet az illető félrevezetett, éretlen fiatalember, csak 20 éven felül legyen. Halál! Ilyen szerencsétlen fiatalok persze kommunista-mozgalmakba is belekeveredhetnek. Statárium nélkül legfeljebb párhónapi fogház lenne a büntetésük (1921: III. tc. 1. §, 2. bek.). De statárium van, tehát *ez is*: halál! Vagy esetleg valamely «csoport» a piacon, *lakodalomban* — inkább csak pajzánaságból, de ki bizonyítja ezt? — meglökdös egy-egy rendőrt, mezőőrt. *Correctionalisálva*, csak kis vétség lenne belőle. A menekülő tolvaj vagy még *kisebb csirkefogó* «riasztásul» visszalő. (Ugyan melyik tolvaj tudja bizonyítani, hogy találni sehogy sem akart?) Mindezt is halál járhat. Kis dolgokért, melyeknél a bűn nagyságának irtózata sincs meg visszatartó motívumként!...

Ennek a rendeletnek (10,479/1931. I. M.) csak logikátlansága nagyobb, mint jogászatlansága.

Ezért nem lehet, bár különben sem lehet elmenni szó nélkül *Ondi Sándor*, ligeti apacs, reggeltől-estig elintézett consummatio-ja mellett, bár betyár volt, noha inkább csak gyerekeszű — *Liliom*.

Mindenekelőtt aggódnia kell minden nem humanistának már a miatt, hogy a statárium-rendelet *érvényessége is kétséges*, mert nem lehet még anno 1931 is fenntartani azt a fikciót, hogy a háború befejezése után 13 év múlva is lehessen *háborús szükség-rendeletekkel* kormányozni. Ettől is eltekintve, nem volt meg a statárium-hirdetésnek az a törvényes alapfeltétele, hogy a rögtönbíráskodási büntettek fenyegető módon elharapódtak volna olyképp t. i., hogy «a közbiztonság veszélyeztetésének szélesebb körű elterjedését» statáriummal megakadályozni szükséges lett. Az még, hogy egyes politikai tényezők idegzete gyenge, nem jelent objektív szükséglet. Egyáltalában törvényellenes, hogy egyes cselekményekre már évek óta, tehát minden előző Matuska-eset nélkül áll fenn a rögtönbíráskodás, holott a jogszabályok az ilyesmit eredetileg csak pár hétre tervezték, hiszen: «Mihelyt a rögtönbíráskodás elrendelésének oka megszűnt, főleg ha az elrettentő példa (esetleg csak egy halálos büntetés végrehajtásával is) megadatott, a rögtönbíráskodás megszüntetését azonnal ki kell mondani (Alaprendelet 8. §). Vannak cselekmények, amelyeknél már hét éve tart ez az «azonnal».

Abban is ingatag alapon mozog a mai statárium-rendelet, illetve hirdetmény, hogy noha az alaptörvények szerint (1912: LXIII. tc. 2. § és 1920: XXXVIII. tc. 1. §) csak néhány komolyabb bűncselekményre hirdethető statárium, a 6563/1921. M. E. sz. rendelet már kiterjeszti a statáriumot az 1921: III. tc. 1. és 2. §-ában (a gyanúsok törvénye) meghatározott cselekményekre is, tehát esetleg *jelenlétkellen vétségekre*. Ma pedig már nyilván az 1922: XVII. tc. *aliquando valet, aliquando non valet* §-a (6) alapján, hogy t. i., ha hat hónap alatt törvényjavaslat *nyújtatott be* (csak «nyújtatott be») az illető tárgyban, akkor a kormány a szükségrendeleteket tovább is hatályban tarthatja, fúrhatja-faraghatja, tehát esetleg akként is *kiegészítheti*, (?) ahogyan eredeti törvényes rendelkezések szerint kiadható nem volt és ezt teheti: «amíg csak a közszabadságok és gazdasági élet teljes szabadsága visszaállítására irányuló átmeneti idő (már tíz éve!) tart»... Kiterjesztették, noha a törvény és a rendeletek *tartalmuknál fogva* (átmeneti idő!) hatálytalanokká váltak, a *gyilkosságra szövetekezésre* és a *lőfegyveres szándékos emberölés «kísérletére»* is, ami — hogy fennforog-e — igen sokszor a legproblematisabb és legnehezebb jogászai analízis kérdése (mert hiszen a bíró, ha *elég merész*, nem köteles elhinni, hogy valaki például csak ijesztésül vagy tréfából lött-e embertársa felé...). Egész *dsungel* ez a jogterület. Ezernyi életveszély leskelődik rejtelmes növényzetének sűrűi között, sokszor nem bűnös, nem romlott emberekre is. *Jogos védelmi esetről is lehet szó*. Rendőrök ellen is! Mindenesetre *jogász* legyen, aki ebben a statáriumos jogrendben eligazodni tud, hogy véletlenül se kerüljön bajba...

Még csak az *hiányzik*, hogy a bírák is *eltévedjenek*. Most eltévedtek. Nem vették észre, hogy *gyökértelen esetet* túloztak el, hiszen

a statárium-jogforrás politikai célzatú merényleteket vett célba. Ennek a két ligeti jassznak pedig semmi köze nem volt a politikával. Még a *biatorbágyi fenevadnak* sem. Nem vették észre azt sem, hogy a két ligeti apacsnál sokkal bűnösebb az a *boulevard-sajtó*, amely mindennap gyilkosságokat, más gáztetteket és akasztásokat reklámoz lapjai homlokán és hátán, mulattató részében pedig a betyár-romantika vagy gangster-borzalmak kultuszát s átlag havonta *Kozarek hőhér* nem nagyon előnyös arcképét árusítja az alantas érzésű és kisműveltségű közönségnek. Igaz, *Kozarek* képmása mellett leközi *Edison* arcképét s a mindenkori igazságügy-miniszterét is. Persze a gyilkosokét is! Előre büszkék lehetnek rá! Az ilyen *Ondi*-féle emberek fantáziáját hogyan ragadná meg ez a kultusz... Sőt a gangsterek pszichológiájára tanítja őket. Hogyne, elég csak: *Fel a kezekkel!* Egy-két durrantás! A bankhivatalnok ijedős-fajta! Dehogy kell beléjük löni! Egy kis *gangsterséget játszik az ember* s azután a sok riadt ember sorfala közt elsétál a sok pénzzel. Jön a rendőr vagy az utcai járőrelők? Azok felé is durrant egyet-kettőt. Mert azután, ha komolyan találni akar a csirkefogó, annyi ember közül talál is...

(Ha már nincs sajtószabadság, miért van arra, hogy a lapok homlokán is szinte mindennap *nagy plakátbetűkkel* pályázatot lehet hirdetni jövődől gyilkosságokra és rablásokra?)

Éppen a cselekménynek vakmerő *pleinair*-je és színpadiassága is bizonyítéka, hogy ez a két apacs csak *jó tanítványa és híresség-pályázója az ilyesmitől élő sajtónak*.

Nem vette észre a bíróság az *értékarányosság követelményét* sem, amely pedig igazságszolgáltatási alapelv, hogy t. i. a legsúlyosabb büntetéseket a legsúlyosabb esetekre kell tartogatni. Milyen visszahatás lesz majd, hogy a *biatorbágyi fenevadat nem lehet felakasztatni*, mert előre látható, hogy Ausztria az abolíciós klauzula kikötésével fogja — kiadni! Nem, a közvélemény nem kívánta ezt a halálos ítéletet! Ennek a gyerkőc-apacsnak kivégzését, akit *nevelt* a sajtó, a mozi és *nem neveltek* jó szülők, levegős, napfényes szoba, a mindennapi kenyér asztala. De még *fiatal volt!* *Jobbítható!* A másik, eszesebb fiatal vitte bűnbe. Maga gyerekesen végigmosolyogta a statárium sötét komorságát és az — akasztófát. Szépen összehajtogatva kabátját és sálját, tette le tövében egy kis bokorra. Gyerekember, aki az akasztófa alatt sem tud sírni! Ez csak nem lehet normális...

De a statáriumok néhány órája hogyan is lehessen alkalmas arra, hogy valakinek elmeépségét megállapítsa. *És itt ellenőrző orvosszakértő sem volt*. És nem hallgatták ki bíróilag a gyerekek az apját sem, aki pedig kéznél volt. Fiának esetleg sok lelkirendellenességéről tehetett volna vallomást... *Mondják, hogy születési bizonyítványa sem volt kéznél*. Csak maga vallotta meg, hogy elmúlt «20» éves. Alig valamivel. De éppen saját születésére emlékezhetik mindenki legkevésbé... Munkakönyv sem bizonyít. Abban sokszor bemondás alapján töltik ki a születési rubrikát. Persze nehéz lett volna *Texas*-ból, ahol született, beszerezni a keresztlevelet — három nap alatt. De erre is meg lehetett volna kérdezni a gyerek apját, aki — ismételjük — kéznél volt. De mindebben talán inkább a *védelem* hibás. Miért ne mondjuk ki az igazságot?

De abban már nem hibás, hogy az ügy egyik koronatanuját, *Steiner Ferenc* sofftört, aki a lövések szem- és fültanuja volt, sőt akinek kocsiját érte állítólag az egyik lövés, ezt sem hallgatták ki a bíróság előtt eskü terhe alatt. Mert Szolnokon volt! Ide másfél óra vonaton vagy gépkocsin... És a statárium *három napig áll!* Nem muszáj az első estig befejezni! Nem olvastunk arról sem, hogy a gépkocsin esett lövés nyomát is megsejmelte volna a bíróság. Mindez annál nyugtalanítóbb, mert *nem volt beismerés az ölési szándékra nézve*, sőt annak ellentmondott a tény, hogy — néhány lövés tömeg jelenlétében ejtetvén — a golyók senkit sem találtak, pedig tömegben hibázni nem lehet, hacsak az illető nem akar. *Surányi Ferenc* tanu, magántisztviselő, a legkritikusabb tényre, hogy *lőtt-e Ondi a rendőrrre*, cáfoló vallomást tett. Ez is ellene mondott a bizonyosságnak, habár a rendőr jó-hiszeműen vélte is, hogy a lövés reá esett. *Halálos ítéletnél nem szabad kétségnek maradnia!* Végre is ennek a döntő pernek legintelligensebb és legérdektelenebb tanuja *Surányi* volt. A rendőr sértett volt! Márpedig *Deák Ferenc* hajdani ügyész úr szerint: a kárvalótnak bizonyítása *ily terhes esetben* elegendő próbául nem szolgálhat... Még ha a «bőbeszédű» Schön Béla tanu is mellette bizonykodott a rendőrnél. *Surányi* közelebb volt a pillanathoz, hősebb is, mert ő fogta le az egyik fegyveres rablót, jobban

lehetett volna neki hinni. Veszélyben forgott, mégsem lett szubjektív...

És mindezek dacára még az is történt, hogy a rögtönítelő bíróság még az államfőnek sem adott alkalmat arra, hogy esetleg kegyelmezési jogát gyakorolja. Két óra alatt sok minden történhetett volna! Milyen csudálatos az is, hogy noha a magyar bírói kar valósággal ellenszenvet érez az ilyen statáriális dolgokkal szemben, hiszen csak ez védte ki eddig is a statárium-rendeletek szerint lehetséges túlzásokat, ebben a rögtönítelő tanácsban *nem akadt csak egy is*, aki a halálos büntetés ellen szavazott volna. Pedig ha már gyorsan akartak példát statuálni, az egyszerűsítési törvény szerint is kiszabhattak volna *pár nap alatt* akár tizenöt évi fegyházat. Bőven elég ilyen végeredményében meghiusult gonosz-tetre! Bizonyára jóhiszeműek voltak a bírák, jót akartak, féltették a közrendet, de *köztudomásúan túlszigorúak*, kiszabott büntetéseik alig állnak meg a felsőbbbíróóságok előtt. Mégis vigyázni kellene, hogy ne mond hassanak ki halálos ítéleteket, amelyek ellen nincs fellebbezés s amely esetekben még az is tőlük függ, szabadjon-e az államfőnek legalább kegyelmezni.

Nem lehetett elmenni e mellett az ítélezés mellett bírálat nélkül. Legfeljebb menteni lehet. A közvéleményt és az ítélezést irányítani hivatott *napisajtó* itt már tíz éve lemondott minden bírálati jogáról. *Önrémuralmat rendez!* Kényelemszeretetről, romlottságból és üzleti érdekből felállította a tant, hogy bírói ítéleteket nem lehet kritizálni. Ha nem jogerősek, ezért, ha jogerősek, ezért. Hiába a régi idők tanítása és gyakorlata. (Deák: «Azt állítani, hogy a bíróság csak lelkiismeretének és Istennek tartozik felelettel, annyi volna, mint a polgári állás biztonságát csak a bíróság lelkiismeretére bízni!») Hiába tanítja a kir. Kúria is évek óta ezt a sajtót, hogy bírói ítéleteket bírálni lehet és szükséges, nem hiszi el. A *jó bíró* tehát nem kap támogatást az elismerésben, a *rossz* nem kap gátlást a kárhóztatásban, pedig a Kúria elnökének helyes megállapítása szerint is:

A bírói ítélezésnek összhangban kell lennie a közérzéssel, amely, mint Tihany visszhangja, amarra felel... Dr. Rupert Rezső.

Az aranypengő.*

Ha a felek jogügyletileg külföldi pénznemben való teljesítést kötöttek ki, akkor általában véve az adós jogosított a lejárat időpontjában és helyén forgalomban levő törvényes fizetési eszközben, — a teljesítés időpontját közvetlenül megelőző legutolsó budapesti tőzsdei jegyzés árfolyamán átszámítva — tehát nálunk pengőben, vagy ahogy most mondanók, aranypengőben teljesíteni. Ily esetben tehát az adóst már bírói ítélet is csak az előbb érintett alapon kiszámítható (arany) pengőmennyiség fizetésére kötelezheti. Ha azonban az okiratban, váltóban, külföldi pénznemben való teljesítés «effektív» vagy más ugyanily értelmű szóval («valóságos», «valóságban» stb.) köttetett ki, akkor a kérdés komplikáltabbá válik. Az óvatos hitelező sokszor a külföldi pénznemben kikötött teljesítést ingatlanon már jelzálogjogilag is ugyancsak «valóságos» vagy más ugyanilyen értelmű kifejezéssel biztosította. Ebben az esetben — nézetem szerint — az adós kötelezettségétől csak úgy szabadulhat, ha a kikötött külföldi bankjegyeket (külföldi ércpénzt) effektíve valóságban szolgáltatja. Még bonyolultabb az adós helyzete, ha a keretbiztosítéki jelzálogjog — akár csak telekkönyvön kívül is (J. T. 70. §) — külföldi hitelezőre van átruházva.

Nincs ezzel ellentétben a deviza és valutaforgalom korlátozásáról szóló rendeletek egyike sem.

Pro nunc kétségtelen, hogy az adóst ily teljesítésre szorítani nem lehet, hiszen tilos külföldi effektív bankjegyeknek (ércpénznek) vagy külföldi kifizetéseknek, devizáknak vétele, eladása — legalább is a Magyar Nemzeti Bank hozzájárulása nélkül. Márpedig a Magyar Nemzeti Bank magasabb közgazdasági érdekből az esetek túlnyomó részében az ily hozzájárulást azon ritka esetben is megtagadja, ha az adósnek módjában volna az effektív külföldi pénznemnek megszerzése. Ámde a legtöbb esetben az adósnak ez módjában nincs, tehát az első látszatra jogosultán védekezik «ad impossibilia nulla obligatio» jogelvével. E védekezés élő jogunk (V. T. 37. §, K. T. 326. §) szerint — nem volna alapos.

Hitelezői oldalról szemlélve a kérdést, az adós ellen ítélet kérhető külföldi pénzen effektív szolgáltatására. A bíró az idézett törvényhelyek alapján az adóst erre kötelezni is kénytelen. Ám az adósnak az érintett deviza-valutakorlátozó rendeletek megadják a jogot, hogy a Magyar Nemzeti Banktól — legalább is a végrehajtási stádiumban minden bizonnyal — kötelezettsége teljesítésének elhalasztását kérhesse. A Magyar Nemzeti Bank e kérést — ha a rendelet szavait jól értelmezem — csak közérdekből teljesítheti. Tehát nem teljesíthetné pl., ha igazolható, mikép az adóshoz a deviza-valutaforgalom korlátozása óta külföldről megfelelő mennyiségű, a kikötött pénznemre szóló küldeménye érkezett.

A hitelezőnek — ha e stádiumhoz eljutott — jogai ezzel ki is merítettéknek mindaddig, míg a deviza- és valutaforgalom felszabadul.

Nem helytálló az adósi oldalról gyakran hangoztatott ellenvetés, hogy a hitel folyósítása nem az illető külföldi pénznemben történt, hanem pengőben. A szabad valutaforgalom idején ez csak technikai kérdés. Pláne ha a hitelező egy pénzintézet. Hiszen a belföldi pénzeket kezelő mellett legtöbbször ott van a másik fülke a külföldi pénznemekre, s ha az adós úgy kívánja, effektíve a külföldi valutát adják ki neki. A pénztári bizonylatok — melyeket az óvatos pénzintézet a hitelkérővel aláírat — az ügyletet úgy bonyolítják le, hogy az adós elismeri a külföldi pénzek átvételét és rögtön eladja azokat a belföldi fizetési eszközért: pengőért. Érdeke nincs más, hisz neki itthon a pengő kell. Szabadforgalom idején senki sem teaurál külföldi pénzt!

Jogi szempontból az is közömbös, hogy zálogleveles kölcsön, váltó vagy egyszerű adóslévé-e a hitelügylet formája. Egy a fontos: kikötött-e az effektivitás vagy sem?

Kiindulván azonban abból a közérdekű szemszögből, hogy az ingatlanok forgalmát lehetőleg megkönnyíteni kell; márpedig köztudomású, hogy a külföldi, különösen pedig a ma még (a holnapot ki tudja?) közkedveltségű dollár és sv. frank vagy francia frankban meghatározott követelésekkel terhelt ingatlanokat a vevők vonakodnak megvásárolni: kívánatos oly megoldás, amely az adós számára az ingatlan forgalmát megkönnyíti és a hitelezőt mégsem üti el azoktól a jogoktól, amelyeket a maga részére a hitelügylet létesítése alkalmával kikötött.

Alkalmasnak látszik erre az a megoldás, hogy az adós vagy helyette az ingatlan vevője letétbe helyezi a hitelezőnél pengőben a Magyar Nemzeti Bank által megállapított árfolyamon, a külföldi pénznemben kikötött összeg egyenértékét s ezenfelül egy szabad egyezkedés tárgya szerinti összeget, utóbbi annak az esetleges differenciának biztosítására, amely keletkeznék akkor, amikor a valuta-devizaforgalom felszabadul és megfelelő külföldi valuták megvásárolhatók lesznek. Ha t. i. a Magyar Nemzeti Bank által megállapított árfolyam alapján kiszámított és letett összegből megvásárolható külföldi pénzmennyiség nem érne el a hiteltartozás összegét.

Az adós számára ez esetben is a törlési engedély a fontos, viszont a hitelező számára igen gyakran, pláne a különbiztosíték letétele mellett, csak jogainak a fenntartása a lényeges. Ehhez képest a hitelező az árfolyamszerinti összeg plus ezenfelüli biztosítéki összeg letétele ellenében lemondhat jel- vagy akár ingózálogjogáról, annak kikötése mellett, hogy netáni váltókövetelése tekintetében joghátrány ne érhesse. Ez is elérhető a nélkül, hogy az adóst gazdasági hátrány érne. A hitelező ugyanis mindaddig, míg a deviza- és valutaforgalom szabaddá válik, a váltó prolongálásába egyezik bele. Viszont az adós számára e megoldást azzal könnyíti meg, hogy ugyanoly százalékkal ad kamattérítést a letétel után az adósnak, mint amily kamatlábat terhére felszámít. Ily esetben az adóst legfeljebb az a jelentéktelen kis többlet terhelné, amelyet a prolongációs váltóürlapok bélyegkiadása és az általa letett összegek után térített kamatok tőkekamatilletéke tenne ki. A hitelezőt megóvná a károsodástól az a körülmény, hogy a szabad egyezkedés bizonyára körülbelül oly összeg külön letételében jutna nyugvópontra, amely a letétel időpontjában általános közgazdasági megbírálság szerint a hitelező kockázatos érdekének megfelel. Tehát annak az esetleges diszázsióknak, amelyet a felek maguk a letétek pillanatában kialakulóban levő gazdasági közfelfogás szerint szükségesnek tartanak. A hitelező érdeke is e megoldás, hiszen ha az adós nem kéri a Magyar Nemzeti Bank közbenjöttét és árverésig engedi jutni a dolgot, az árverés stádiumában, bármennyire effektív külföldi fizetési eszközökre szolt is a kikötés, a hitelezőre mindenesetre pengőben juthat kielégítés. Ez nemcsak azért van így, mert a vételár maga az árverési vevő által

* Hozzászólás a valutajogi ankéhez, 1931. okt. 15-én.

pengőben tétetik le, hanem azért is, mert a 24,000/1929. számú igazságügyminiszteri rendelet 16. §-a kifejezetten kimondja, hogy a külföldi pénznemben bejegyzett követelést a budapesti tőzsdén a sorrendi tárgyalás napját megelőzően utoljára jegyzett árfolyam középára alapján kell pengőre átszámítani. Igaz ugyan, hogy ugyan-ezen § megengedi azt, hogy az átszámításra egy más mód is határozottassék meg, de ennek az okiratban vagy telekkönyvi bejegyzésben kellett volna megtörténnie lennie, márpedig a bankzárlat előtti időben más természetű meghatározásra nem igen gondolt a legóvatosabb hitelező sem.

Kíváncsinos volna, hogy az illetékes tényezők világosan állást foglaljanak a tekintetben, hogy e megoldás (külön biztosítéki letét) nem ütközik a korlátozó rendeletek egyikébe sem. Tehát a külön letét nem tekinthető úgy, mintha a Magyar Nemzeti Bank által megállapított árfolyam be nem tartatott volna

Dr. Bruck Sándor.

Szemle.

— **Jog és terror** fogalmilag kizárja egymást. Mint ahogy a jog ott kezdődik, ahol az erőszak s ennek hatványozott lélektani párlata: a terror véget ér, éppúgy a terror sem lehet eszköze a jognak, amely éppen megfordítva erkölcsi erővel pótolja az erőszakot. Noha bizonyára lényeges a különbség, amely a terror, mint a jogot lábbal tipró önkény és a törvény alaki szabályainak tiszteletbentartásával kimért büntetés generálpraeventio célja közt mutatkozik, mégis mindkettő ugyanabba a tömeglélektani hatásba torkol. Csupán a társadalmi lélektannak kezdetleges ösztönöktől befolyásolt analfabétái nem vesznek tudomást annak a több mint ezeréves tapasztalatnak eredményeiről, amely a XVIII. század végén reábirta az államhatalmat, hogy lemondjon az elrettentés hatásosságába vetett hitéről. Nem enervált érzélgősség döntötte meg ezt a hitet, hanem a tényekből leszűrt az a lélektani következtetés, hogy az elrettentés alkalmatlan eszköz a társadalom védelmére, mert a valóságos gonosztevő nem úgy reagál a büntetésben kifejezett elrettentésre, mint ahogy azt a népies közvélemény elgondolja, amely képzeletének légüres lombikjában teremti meg s ruhazza föl saját tulajdonságaival a mesebeli gonosztevőt. Már Erzsébet angol királynő törvénye (8. Eliz. ch. 4.) megállapította, hogy a halálraítélt tolvajok nyilvános kivégzése alkalmával az akasztófa tövében követték el a legtöbb zsebtolvajlást s a közismert pisa-i eset — a tolvajé, aki akasztása után az egyetem bonctani intézetében fölébredt tetszhalálából, s mikor a professzorok kegyelemből szolgának alkalmazták, néhány hónap múlva ellopta az intézet műszereit — bizonyította, hogy még a végrehajtott halálbüntetésnek sincs meg a várt elrettentő hatása. Csupán a kényszeruralom nem volt soha hajlandó erről a tapasztalatról tudomást szerezni. Egyrészt azért nem, mert saját, tudatmögöttes félelemérzésével ruhazza föl alattvalóit is, másrészt, mert ezeket eszköznek tekinti saját céljainak szolgálatában s így nincsenek erkölcsi gátlásai, hogy őket, ha szükséges, példaadó Prügelknabe-nak használja föl. Minden deszpotikus hatalom büntetőpolitikájában még túlmegey Burnet-nak, XVIII. századbeli angol bírónak a halálraítélt lótolvajhoz intézett ismert indokolásán: «Ember, téged nem azért akasztanak föl, mert lovat loptál, hanem azért, hogy lovakat ne lopjanak», mert ebben a «példaadó» büntetés legalább a bűnösséghez kapcsolódik. Középkori német ítéletek formulája szerint: «sich selbst zur wohlverdienten Strafe und Andern zum abschreckenden Beispiel», amivel legalább a fikciót tartották fenn, hogy az elrettentő büntetés megfelelt a bűnösség megtorlásának. Ellenben a rögtönbíráskodásnak elméletét inkább Wallenstein szavai fejezik ki: «So hänge man dich unschuldig, desto mehr wird der Schuldige zittern». Ebből az alapgondolatból kiindulva vonja le a kényszerben hívó uralomnak lélektana azt a csalóka következtetést, hogy minél elrettentőbb a büntetés, annál nagyobb hatást vált

ki. Ha a büntetőjog tudománya és tételes szabályai e következtetéssel ellentétben mégis azt vallják, hogy a megtorlásnak elrettentő hatása csak addig ér, amíg a megtorlás az elítélt bűnösségével arányban áll, ennek oka ismét gyakorlati tapasztalatban rejlik. Klasszikus alakban fejezte ki e tapasztalatot az alkotmányos Angliának legnagyobb kriminalistája, Sir James Fitzjames Stephen (Liberty, Equality, Fraternity, 159. old.): «Közvélemény ellenére nem lehet büntetni. Ha a büntetés nem áll arányban a bírói gyakorlatban kifejezett értékítéllettel, csak durva képmutatás, amely heves reakciót vált ki.» Ez az oka, hogy alkotmányos állam csupán a bűnösségnek viszonylag szűk keretei közt élhet a büntetéssel, mint az elrettentés eszközével. Ha e keretet túllépve, a büntetéssel nagyobb rémületet vált ki, mint aminőt a büntett előidézett, nem a gonoszlevőket a kriminalitástól rettentí el, hanem a becsületes embereket annak a törvénynek a tiszteletétől, amely inkább az erőszakot, mint a jogot tükrözi s így a terror atmoszférája nem a büntetésekre, hanem a törvénytisztelőkre hat fojtogatóan. Mert a jog etikai viszonylatában járatlan laikus is érzi, hogy a jogban kifejezett erkölcsi gondolatnak tagadása, ha a jogi forma arra szolgál, hogy kezelője elrettentő példaadásul emberéletet áldozhasson a társadalom biztonságának oltárán, tekintet nélkül arra, hogy a halált a társadalom értékítélete szerint megérdemelte-e. Jogi formákba burkolt céltalan elrettentés öncélúságában a jogász még akkor sem gyönyörködhetik, ha egyébként nem is ellensége a halálbüntetésnek. Ha mindezeket a közhelyeket a múlt század negyvenes éveiben irtuk volna, talán méltán érhetetett volna az anakronizmus vádja. Minthogy azonban a rögtönbíráskodás, amelyről a Bp.-nak nyilván kontár szerkesztői megállapították (Ind. 35. old.), hogy a bűnvádi eljárás alapelveivel ellenkezik és fölösleges. Krisztus születése után 1931 és a háború befejezése után 13 évvel mégeredményesen működik — *foran et haec olim meminisse juvabit*.

— **A cégjog** legérdekesebb eseménye a német ú. n. szükségrendelet, amely 1931. szept. 19-i kelettel a részvényjognak részleges reformját és a bankfelügyelet szabályozását tartalmazza. A részvényjogi új szabályoknak legfontosabbjai a mérlegre s az üzleti jelentésre vonatkoznak. Az üzleti jelentés (Geschäftsbericht) a német jogban már eddig is kötelező volt s az igazgatóság az üzleti év első három hónapja (vagy az alapszabály engedelmeivel legkésőbb első hat hónapja) alatt köteles volt nemcsak az elmúlt üzleti évre vonatkozó mérleget, hanem az üzleti jelentést is a felügyelőbizottság elé s a bizottság megjegyzéseivel a közgyűlés elé terjeszteni. Ebben az üzleti jelentésben a társaság vagyoni állását és viszonyait kell feltárni. A jelentésnek, ez már új szabály, a mérleget meg kell magyarázni s e magyarázatnak különösen az új s az előző mérleg különbségeivel is foglalkozni kell. Az üzleti jelentésnek az új szabályok szerint ki kell terjedni továbbá arra a kapcsolatra, amelyben a társaság valamely tőle függő társasággal vagy valamely konzernnel áll és tartalmazni kell a következő adatokat: 1. A társaság számlájára valamely alapító vagy részvényes részéről átvett részvényeknek kimutatását, az esetleges értékesítésnek s a befolyt ellenérték elhelyezési módjának a közlésével. 2. Annak a kimutatását, hogy a társaságnak hány saját részvénye van tulajdonában, akkor is, ha a társaság számlájára más tartja magánál a részvényeket és az előző év folyamán vásárolt és eladott részvények vételi és eladási árának s a befolyt vételár hovaforrásának a kimutatását. 3. A megkötött, vagyis azoknak a részvényeknek a kimutatását, amelyeknek tulajdonosait a részvényesi jogok szabad gyakorlásában vagy a részvényről szóló egyéb rendelkezésben, a társasággal, valamely attól függő más társasággal vagy konzernnel létrejött megállapodás korlátozza. 4. Az üzleti év folyamán kiadott élvezeti jegyek kimutatását. 5. A társaságnak azokat a mérlegből ki nem tűnő jogviszonyait, amelyekből a társaságnak valamely felelőssége ered, ideértve a társaság részéről adott kezizálogokat, biztosítéki átruházásokat, váltói és csekk tartozásokat. 6. Az igazgatóság és a felügyelőbizottság összes illetményeit (a fizetéseket, a tiszta haszonból részesedéseket, a kiadások megtérítése s jutalék címén élvezett és más egyéb járandóságokat). 7. A társaságnak kartelszerű megkötöttségeit. 8. Azokat a külö-

nösen nevezetes eseményeket is, amelyek az üzleti év letelte után következtek be.

Az egész jelentésnek a lelkiismeretes és hű számadás elveinek kell megfelelni s a jelentés csak annyiban mellőzheti a kívánt adatokat, amennyiben az érdekelt társaságok vagy a köz fontos érdeke megkívánja.

A mérlegkészítés főszabálya a mérlegnek oly világossága és áttekinthetősége, hogy az érdekelteknek a társaság helyzetébe lehetően biztos bepillantást adjon. A részvénytársasági mérlegnek régebbi részletes szabályait a rendelet alaposan átdolgozza s kibővíti. Az új szabályoknak teljes közlése itt helyszűke miatt lehetetlen. E szabályok részben értékelési szabályok, részben a mérleg kellő tagozását és részletességét célozzák. Így pl. az alaptőknél a különböző kategóriájú részvények külön kimutatandók, a kötelezettségek előírás szerint részletezendők. Ugyanígy a nyereség és veszteségszámlának megfelelő részletességét írja elő a rendelet. A birodalmi kormány arra is felhatalmazást kap, hogy a mérlegnek s a nyereség- és veszteségszámlának megfelelő mintákat előírhasson.

Mindezt lényegében tartalmazta már a közzétett német részvényjogi tervezet, amelynek megvitatására a jogászegylet bizottsága készül. És mindezt megkívánja lényegében a szükséges fejlődés, amint az különösen a jeles cégjogásznak, *dr. Lévy Bélának* «A mérleg-jog törvényhozási problémái» című tanulmányából kitűnik.

Az üzleti jelentésnek és a mérlegnek ez a részletessége a részvényes kérdezési jogának a szükségességét és ezzel a kérdezési jog szabályozásának a jelentőségét is némiképp csökkenti, mert a részletes jelentés és mérleg sok oly kérdést feleslegessé tesz, amelyet különben a részvényesnek kellene az igazgatósághoz intézni.

A rendelet a kérdezési jogot nem érinti, ami nem jelenti azt, hogy a kérdés megoldottnak tekintendő vagy hogy nem fontos. A részvényjognak egyik legfontosabb és bizonyára legnehezebb problémája ez és a német birodalmi törvényszéknek ismert döntése, amely szerint ha az igazgatóság a válaszádat megtagadja, a válaszadás kötelezettségéről a közgyűlés dönt, amely álláspontot a magyar gyakorlat is elfogadott, nem megoldása a kérdésnek, hanem csak bizonyítéka annak, hogy a kérdés megoldásánál mily nehézségekkel kell megküzdeni. Az irodalmi kritika nem is tartotta elfogadhatónak a birodalmi törvényszék e döntésének elvi alapjait és a tervezet is keresi a megoldás útját. Az bizonyos, hogy a kérdés feltevése, jogosságának az eldöntése nem bízható végérvényesen a közgyűlésre, amely közgyűlés többségének a megbízottai alkotják, legalább rendszerint, a válaszádra köteles igazgatóságot és amely többség támogatására ez az igazgatóság ismét rendszerint bizton számíthat. A felvilágosítás kérésének joga, egyéni joga minden egyes részvényesnek s a kérdés jogosságáról ezért végérvényesen csupán valamely tárgyilagos döntésre alkalmas ítélőszék dönthet. A birodalmi törvényszék említett ítélete a bíróságokat alkalmatlannak minősítette e döntésre (RG. 82., 188.). A tervezet nyilván ezért bízta a döntést rendszerint a megalkotandó döntőbizottságra (Spruchstelle). Ezt a szabályozást a rendelet nem tartalmazza azonban, úgyhogy, egyelőre legalább, tovább is a közgyűlés fog végérvényesen dönteni a kérdés feltevéséről, hacsak nem forog fenn az a kivételes eset, amelyben a közgyűlésnek ez a határozata azon az alapon támadható meg, hogy a kívánt kérdés feltevésének a megtagadása a többség erejével való visszaélés és így a jóerkölcsökbe ütközik (RG. 82., 186.).

Életbelépteti a rendelet a kötelező mérlegvizsgálatot ugyan-csak a törvénytervezet nyomán haladva, amely vizsgálatot a mérlegnek a közgyűlés elé terjesztése előtt a rendszerint a közgyűlés részéről választott mérlegvizsgálók eszközlik. A rendelet részletes szabályokat ad a könyvvizsgálóknak választható személyekről.

A tervezetnek megfelelően újrászövegezi a rendelet a német kereskedelmi törvénynek az alapításnak és az üzletvitelnek felülvizsgálására vonatkozó 266—270. §-ait. Kiegészíti az igazgatóságra és a felügyelőbizottságra vonatkozó szakaszokat és szabályozza a felügyelőbizottság újrászervezését. Újrászabályozza a saját részvényeknek megszerzésére vonatkozó törvényes rendelkezéseket.

Mindezek bővebb ismertetésére remélhetőleg hamarosan jut még itt hely.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédek! «Tempó» irodában (Koháry-u. 4.) diktálások, másolások, sokszorosítások legjobban intézhetők. Telefon: 132—12. 425

HIRDETÉSEK.

Ne kockáztassa
az eredeti okmány
elkallódását!

fotokopia

V., VADÁSZ-UTCA 28.
Tel. 235-30.

Gyorsan és
olcsón tökéletes
másolatot ad

424

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Mindennemű

**természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert**
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vánbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Deutsch Maurus wieni ügyvéd: Mit kell a magyar ügyvédnek az osztrák jogból tudnia? — Dr. Tóth György kir. kúriai bírósági elnök: A holtak nyilvántartása és ezt követően született gyermekek státusza. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 7. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár XXIV. 8.

Mit kell a magyar ügyvédnek az osztrák jogból tudnia?*

Ezt a témát azért választottam egy magyar ügyvédgyűlésen előadásom tárgyává, mert *prakszisomban úgy látom*, hogy magyar-osztrák viszonylatban *úgyis látom*, hogy mindig ugyanazok az alapvető kérdések merülnek fel és mert ezeket a kérdéseket a két jogrendszer, t. i. a magyar és osztrák, *eltérően oldja meg*. Azt hiszem, hasznos munkát végzek akkor, amikor, hogy úgy mondjam, *bekalandozom az osztrák jogterületet ezen szempontból*. *Többről egy rövid előadás keretében nem lehet szó és néhány oly kérdést ragadok ki*, amelyek a magyar ügyvéd *prakszisa szempontjából gyakorlatiakká mutatkoznak*.

Elsősorban a magánjog kérdéseivel kívánok foglalkozni és a jogterületen a következő jelentékeny eltérésekre mutatok rá.

1. Az osztrák házassági jog, szemben a magyarral, recipiálta az egyes felekezetek felekezeti jogát, mégis bizonyos módosításokkal. Ami a házasságkötés alaki köteleit illeti, a házasságkötésnek elvileg az illetékes felekezeti lelkész előtt kell megtörténnie, ha pedig a házasság különböző felekezeti, a jegyesek egyikének lelkésze előtt. Csakis azon esetben, ha a lelkész a törvény által nem recipiált okból megtagadja a házasságkötésnél való közreműködését, csakis ez esetben fog helyt a házasság megkötése a közigazgatási hatóság előtt (ú. n. *Notzivilhe*). Ha a házasságkötés felekezeten kívüli, a házasság megkötése szükségszerűen a közigazgatási hatóság előtt történik. Tehát csakis ebben az egyetlen esetben *obligatorius a polgári házasság*.

Érdekes az osztrák házassági jog azon *alapvető rendelkezése*, mely szerint *keresztény és nem keresztény között nem jöhet létre érvényes házasság*. Ez a házassági akadály állandó bírói gyakorlat szerint akkor is fennáll, ha az osztrák honos külföldön köt házasságot. A gyakorlatban ezen rendelkezés mégis megengedte annál fogva, hogy ezen házassági akadály alól a közigazgatási hatóságok adhatnak és tényleg adnak is *diszpenzációt*.

Ami a házasság felbontásának kérdését illeti, előre kell bocsájtanom, hogy az osztrák jog e részben csakis a régebbi ausztriai területeken van érvényben. A Magyarországtól elszakított részben, az ú. n. Burgenlandban, ahol egyébként mind az anyagi, mind pedig az alaki jog tekintetében az osztrák jogot recipiálták, a magyar H. T. irányadó, de csak azon feltétel mellett, ha a férj a házasságkötés alkalmával burgenlandi községben birt. illetőséggel. Annak megakadályozása céljából, hogy valaki burgenlandi illetőség megszerzésével a magyar házassági törvényt *előnyeit felhasználhassa*, oly *értelmű rendelkezést vett fel a törvény*, hogy annak, aki 1919. augusztus 29. óta másképp szerezte meg a burgenlandi illetőséget, mint *leszármazással*, arra nézve a magyar H. T. rendelkezései nem alkalmazhatók. Mellesleg megjegyzem azt is, hogy az eljárás tekintetében nem az osztrák, hanem a magyar Pp. szabályai irányadók. E perek a wieni törvényszék elé (Landesgericht in Zivilrechtssachen) tartoznak.

* Szerzőnek a lillafüredi vándorgyűlésen tartott előadása.

Ha mármost ettől a speciális jogterülettől, a nálunk ú. n. burgenlandi H. T.-től eltekintünk, az Optk.-ban is azt látjuk, hogy az is ismeri a házasságnak a házassági kötelék megszűnésére is kiható felbontását, valamint a kötelék fennállását egyébként nem érintő ágy- és asztaltól való elválasztását. A terminus technikust egyébként jól meg kell jegyeznünk azért, mert eltér a Német polgári törvénykönyvtől, sőt fordított. A német jog Scheidungnak nevezi a végleges felbontást és Trennungnak az ágy- és asztaltól való különválást. Mi fordítva: Trennungnak nevezzük a végleges bontást, Scheidungnak az ágy- és asztaltól való elválasztást.

Annak ellenére azonban, hogy az osztrák jog is ismeri ezt a két alakulatot, a tételes rendezésben igen *lényeges az eltérés*. Ugyanis *katolikus személyek házasságára a szabály az*, hogy e kötelék csakis az egyik házastárs *halálával szűnik meg*, tehát Trennungnak, házasságfelbontásnak nincs helye. Ez a szabály áll akkor is, hogy ha a házastársak egyike volt csak a házasságkötés alkalmával katolikus vallású (Optk. 111. §).

Kiemelem, hogy a házasságkötés időpontja a döntő, tehát az a lényeges, hogy a házasságkötés alkalmával legyen a házasságkötés egyike katolikus vallású, vagyis a *katolikus egyházból utóbb történő kiválás nem vonja maga után azt*, hogy a házasság most már a kötelékre kiterjedően is felbontható lenne, vagyis hogy Trennung foghasson helyt. Katolikus személynek a törvény rendelkezésénél fogva nem szabad olyan egyént elvennie, aki érvényes házasságban volt, mindaddig, amíg annak házastársa életben van (Imp. kath.).

Szemben az ú. n. *katolikus házassággal*, az osztrák jog a zsidók házasságának felbontását elismeri minden továbbira tekintet nélkül. Az ily vallású házastársak *egyező akarat*al kieszaközölhetik házasságuk felbontását (Optk. 130. §). Ha *egyező akarat nem forog* fenn, a bontás csak *az esetben lehetséges*, ha a feleség beigazolhatóan *házasságtörést követett el* (Optk. 135. §). Más ok, nevezetesen a férj házasságtörése vagy ennek legsúlyosabb elítéltetése, a zsidó-vallású házastársaknál sem ok a házasság felbontására, ha *egyező akarat* nincs.

Eltekintve már most a katolikus házasságtól, amely felbonthatatlan, és a zsidókétól, amelynek felbontása csak az ismertett esetekben lehetséges, minden más felekezetűek házassága felbontható, ha az Optk. 115. §-ában *taxatív felsorolt bontóokok* valamelyike fennforog. Habár továbbá a 115. § csak nemkatolikus keresztényekről beszél, ez a rendelkezés a nem keresztényekre is vonatkozik, nevezetesen felekezetnélkülivé vált zsidókra, továbbá a zsidók és felekezetnélküliek házasságára.

A törvény a következő bontókokat ismeri:

Ha a házastárs házasságtörést vagy oly bűncselekményt követ el, amely miatt legalább öt évre terjedő börtönbüntetésre ítélték; ha a házastárs a másikat hűtlenül elhagyta, tartózkodási helye ismeretlen és nyilvános bírói felhívásra egy év alatt nem jelenik meg; ha a házastársnak életére vagy egészségére tör; ismételt súlyos bántalmazások.

Ellenállhatatlan *ellenszenv* miatt is kérhetik a házastársak házasságuk felbontását. Ez a bontóok nem tévesztendő össze azonban az egyező akaratú bontással, mint amely a zsidóknál lehetséges. Ugyanis ebben az esetben a bíróságnak a felek tényelőadásai alapján meg kell vizsgálnia, hogy valóban fennforog-e *legyőzhetetlen ellenszenv*. A pusztá állítás vagy beismerő nyilatkozat e részben nem elegendő. A jelenleg uralkodó gyakorlat szerint az *ellenállhatatlan ellenszenvnek* nem kell kétoldalúnak lennie. Elegendő az

egyoldalú legyőzhetetlen ellenszenv és csak az a fontos, hogy mindkét fél kérje ennek alapján a házasság felbontását.

Ami a *Scheidungsgesetz*, tehát a kötelék fennállását nem érintő ágytól és asztaltól való elválást illeti, e részben valamennyi felekezetre egyformán állanak ennek az intézménynek a rendelkezései. Scheidungnak helye van egyező akarat esetén, amikor is a házastársaknak a bíróság előtt kell kijelenteniök, hogy a vagyoni és tartási kérdések tekintetében megegyeztek és hogy a békéltetés eredménytelen maradt (Optk. 105. §). Ha megegyezés nincs, a házastársak bármelyike kérheti az ágytól és asztaltól való elválást, ha a törvényben jelzett okok valamelyike fennforog. Ezeket az okokat az Optk. 107. §-a felsorolja, azonban csak exemplifikative.

Ezidőszerint a legérdekesebb része az osztrák házassági jognak kétségtelenül az, amely az ú. n. diszpenzházasságra vonatkozik és amelyről külföldön a legkülönbözőbb nézetek uralkodnak. Hogy zavaros nézetek, ez érthető, mert ami a diszpenzházasságnak érvényességét, érvénytelenségét illeti, ezt a kérdést a bíróságok egészen különbözően ítélték meg és a publicisztika pro és contra annyit foglalkozott ezzel a kérdéssel, hogy bizony mi magunk is igen sokszor zavarba jöttünk ezeknek a kérdéseknek az elbírálásánál.

Már rámutattam arra, hogy a házasság az esetben, ha a házastársak között csak az egyik is volt katolikus a házasságkötés idején, az osztrák jog szerint felbonthatatlan. Ha már most a két házastársat bírói ítélet ágytól és asztaltól elválasztja, a házassági kötelék továbbra is fennáll és új házasság kötését tehát az impedimentum ligaminis akadályozza. A közigazgatási hatóság általában véve fontos okból felmentést adhat a házasságkötési akadály alól. Sajnos, törvényünk nem mondja meg, mely akadályok hártathatók el és melyek nem. Wien város tanácsa már sok évvel ezelőtt azt a gyakorlatot kezdte követni, hogy az impedimentum ligaminis alól katolikusoknak felmentést adott és ezzel lehetővé tette, hogy a kötelék fennállása dacára más személlyel köthessen házasságot. Az ilyen diszpenzációval kötött házasságot nevezik általában diszpenzházasságnak. Ha már most, mint az igen gyakori eset, az első házasságban házastársa a diszpenzházasság érvénytelenségének kimondása iránt kérvényt nyújt be a bíróságnál, ekkor kerülnek a bíróságok abba a helyzetbe, hogy a diszpenzházasság érvényességének kérdésével foglalkozzanak. Egy időn keresztül a bíróságok egész különbözőképpen döntöttek, a döntések egyik csoportja arra az álláspontra helyezkedett, hogy a házasság érvényes, mert a közigazgatási hatóság diszpenzációt adott az impedimentum ligaminis alól, amíg egyéb határozatok az érvénytelenség álláspontjára helyezkedtek azzal az indoklással, hogy a kötelék akadály alól felmentést adni nem lehet, mert a katolikus házasság felbonthatatlansága alapvető tétele a mi házassági jogunknak.

A döntések ezen zűrzavarában az Ob. Ger. a következő elvi döntést hozta: *A diszpenzházasság mindaddig érvényes, amíg a bíróság érvénytelenné nem nyilvánítja. Ha azonban érvénytelenné nyilvánítatik, az ex tunc hat, mégis a diszpenzházasságból származott gyermek törvényes gyermek.*

A helyzet ennél fogva a következő:

A. és B. között katolikus házasság áll fenn. Ágy- és asztaltól való elválasztó ítéletet hoz a bíróság. Miután a házastársak wieni illetőségűek, A. diszpenzációt kér a wieni városi tanácstól, hogy a házassági kötelék fennállása dacára C.-vel házasságot köthessen. Megkapja a diszpenzációt, amelynek alapján házasságot köt. Mindaddig, amíg e diszpenzházasság érvénytelenítése iránt keresetet nem adnak be, A. és C. házassági kötelékben vannak, holott A. és B. között házassági kötelék áll fenn továbbra is. Hogy ezekből miféle bonyodalmak állhatnak elő, azt természetesen tudni méltóztatnak és ezek maguk is többórás előadás tárgyát képezik. Így örökségi viták, nyugdíjviták és más hasonló kérdések, nevezetesen, hogy diszpenzházasságban élő házastársak közötti közös végrendelet érvényes-e és más hasonló kérdések. Az előbbi házasság A. házastársának egyszerű kérelme folytán vagy pedig a diszpenzházasságban élő házastársak egyikének egyszerű beadványa folytán a bíróságok a házasságot érvénytelenné nyilvánítják, és pedig most már az Ob. Ger. elvi álláspontja folytán valamennyi bíróság. Ha a diszpenzházastársak bontókeresetet nyújtanak be egymás ellen, ennek érdemébe a bíróságok nem mennek bele, mert hiszen ez a házasság érvénytelen, nincs mit felbontani.

Természetesen a diszpenzházasságban élő feleség, mondjuk röviden: diszpenzfeleség, semmiféle tartásra nem tarthat igényt.

Ez az állapot egy időn keresztül még elviselhetlenebb volt, ameddig ugyanis az Alkotmánybíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a közigazgatási hatóság diszpenzációját a bíróságok nem bírálhatják felül. Amíg ez a határozat hatályos volt, a bíróságok kétféle álláspontjával találkozhattunk. Tiszta véletlen volt, hogy az Alkotmánybíróságra történt-e hivatkozás a perben, mert az esetben a diszpenzházasság érvénytelen volt, ha pedig nem hívták fel, érvénytelen volt. Ezen teljesen elviselhetetlen helyzetnek véget vetett az Alkotmánybíróság egy utóbbi keletű döntése úgy, hogy jelenleg az az álláspont, hogy ha diszpenzházasság bírói eljárás tárgya lesz, érvénytelenné nyilvánítatik. *Ezzel a kérdéssel egyébként a Polgári Jog 1930. évi 9. számában részletesen foglalkoztam.*

Áttérve ezután a házassági vagyoni jogra, ha a magyar jog szemszögéből nézem azt, arra a lényeges eltérésre kell rámutatnom, hogy mi a tiszta és teljes vagyoni elkülönülés, szeparáció elve alapján állunk és a tipikusan magyar közszerezményi intézményt a mi jogunk nem ismeri. Ez az eltérés azután a gyakorlatban igen éles problémákat idéz elő. Hasonlóan az öröklési jog is oly terület, amelyen a két jogrendszer lényeges eltérést mutat. Kötelezésre jogosítottak az osztrák törvény szerint a gyermek és szülők. A gyermeket törvényes örökrészenek fele, a szülőt törvényes osztályrészének $\frac{1}{3}$ -a illeti meg kötelezésre gyanánt. A feleségnek nincs kötelezéshez jussa, van azonban törvényes örökösödési joga, de ez is csak az Optk. novellája óta, és pedig olyképp, hogy ha gyermek van, a hagyaték $\frac{1}{4}$ része, ha szülők, illetve nagyszülők maradtak, a hagyaték fele.

(Bcf. köv.)

Dr. Deutsch Maurus.

A holtak nyilvánítás és ezt követően született gyermekek státusállapota.*

a) A természettudományos gondolkodás rendszerében való okfejtés nagyon egyszerű. A természet törvényei szerint a születés kilenc hónapos éréshez igazodik. A születés csak a nemzővel hozható kapcsolatba. A teremtés további misztériuma előlünk el van vonva.

Már most akár jelenlevő, abszolút impotens férj, akár ismeretlen helyen tartózkodó, akár holtán nyilvánított férj jelentkezik is jogilag apának, a természettudományos gondolkodásunk és emberi meggyőződésünk ellenére azt mondjuk: a gyermek jogilag törvényes. Ez a természet jelenségével szemben a jog rendezése.

A Pp. 733. §-a szabatosan meghatározza, hogy 10, 5 és 3 év kívánatos az előfeltételek esetén ahhoz, hogy valaki holtak nyilváníttassék és még a processzuális időtartamot is figyelembe véve, a laza erkölcsű nőnek legalább 11, 6 és 4 év áll rendelkezésre, hogy természettudományos gondolkodásunk szerint törvénytelen gyermekeket szüljön és ennek dacára, mi jogászok, egészen természetesen találjuk, hogy ezek a gyermekek a jog rendezése folytán a holtak nyilvánítás dacára is törvényesek. Pedig még azt is tudhatjuk, hogy a 30 és 70 éves korúak a jelzett időtartamot megelőzőleg már éveken át nem voltak távollétök folytán abban a helyzetben, hogy jogilag fennálló házasságukban gyermeket nemzenek.

Jogrendszerünk tehát — a Szladits—Szász-féle felfogás szerint is — a holtak nyilvánítás előtti időben született gyermekekre olyan fikcióval él, hogy ezek törvényesek, mert: a házasság jogi fennállása alatt születtek! ⁸ Ezek a szerencsétlenek a Szladits—Szász-féle okfejtés szerint se fordulhatnak a természetes apa ellen tartásért, mert holtak nyilvánítás előtt jogilag a törvényes

* Az előbbi közleményt lásd a 21. számban.

⁸ A magyar magánjognak nem volt felállított vélelme sem az életbenlétre, se a meghalásra. Az egyik is, a másik is bizonyítandó volt. A Pp. 734. §-a szerint: holtak nyilvánítás esetében az a vélelem, hogy a holtak nyilvánított meghalt abban az időpontban, amely . . . megvan állapítva. A contrario: addig tehát élt.

A Mt. 42. §-a szerint: A holtak nyilvánítás előtt az eltűntnek életbenléte mellett szól a vélelem . . .

Íme tehát, a jogász elgondolás szerint: a holtán nyilvánításig született összes gyermekek törvényesek, bár az eljárás alapjául fektetett tények szerint a holtak nyilvánított eltűntként fizikailag éveken át nem volt abban a helyzetben, hogy a természettudományos gondolkodás szerint gyermeket nemzhessen. Ez jogi konstrukció.

Épp ilyen jogi konstrukció az is, hogy a holtak nyilvánítás által a házasság még nem szűnik meg, tehát az előzőleg és azt követőleg született gyermekek mind törvényesek. Anyagi-jogilag a nevezettek törvényessége egyaránt megtagadható, tehát így az általános magánjog szempontjából a családerkölcse egységesebb elbírálásban részesül.

apa köteles a törvényesnek vélelmezett gyermekeket eltartani, bár ez nyilvánvalóan lehetetlen.

A mindennapi élet józan felfogása és természettudományias gondolkodásunk szerint mi különbség van a tartás szempontjából a tíz év óta nyomavesztett, a gyermekekről és családról mit se tudó, de *jogilag* törvényes atya és a *holtnak* nyilvánított atya között? Semmi.

Ez a megdönthetetlen természettudományias felfogás a holt-nak nyilvánítás által — a Szladits—Szász—Nizsalovszky-féle felfogás szerint — azonban olyan jogi változás alá esik, hogy a holt-nak nyilvánítás után 10 hó elteltével született gyermek törvény-telenként anyakönyvezendő és magánjogunk rendszere szerint törvénytelen.⁹

A jogi frivolitást abban látom, hogy a Szladits—Szász—Nizsalovszky-féle felfogás a természettudományias ismereteink szerint kétségtelenül harmadik személy által nemzett gyermekek egy részét törvényesnek fogadja el s ezeket minden vonatkozásban ekként kezeli, ellenben a holt-nak nyilvánítás után született másik részét a törvényesség vélelme alól kivesszi, s az ideiglenes tartást többre értékeli a törvényesség jogállapotának összes előnyeinel.¹⁰ A holt-nak nyilvánítás eme szemlélete mindenkit meggyőzhet, hogy a Szladits—Szász felfogásnak valami logikai hibája kell hogy legyen, mert a természettudományiasan *egységesen* lehetetlent a *jog logikája* nem teheti csak *részben* lehetővé. A jog logikája az ily természetileg lehetetlen állapotot csak *egységes* elv alapján szabá-lyozhatja s ez: a házasság jogi fennállása. A törvényes származás mindig a házassághoz igazodik. De mert: pater incertus, a jog gondoskodik arról, hogy a jogilag törvénytelennek vehető szár-mazás megtámadás útján valóban törvénytelennek deklaráltas-sék. Ebben a bírói döntésben van a házasság zártságának és erkölcsi tartalmának a biztosítóka, de ebben van a jogilag szük-séges korrektívum lehetősége is.

Ezért nincs a magyar magánjog rendszere szerint *ma* a holt-tá-nyilvánításnak házasságszünetítő ereje! Szerintem: a gyermek tör-vényességének kérdése elsődlegesen a házasság jogintézményével áll szoros kapcsolatban és a holt-tá-nyilvánítással csak másodlagosan, nyilvántartás szempontjából.

b) A Szladits—Szász felfogás a holt-nak nyilvánítást azért helyezi előtérbe, mert az anyakönyvileg feljegyzendő.¹¹

⁹ A továbbiakban dr. Nizsalovszky felfogásával nem foglalkozom, mert bár jelenleg a magánjog egyetemi tanára és így a magánjogi kérdések tárgyalá-sára hivatásánál fogva szakértő-író, azonban eleddig a dologi joggal foglalkozott és így nem érezheti ki a felvetett kérdésben a jogi konstrukciónak azt az árnya-latát, amelyet az összes magánjogi írók a magyar Kúria állásfoglalásával egy-értelműen fognak föl. En természetudományias gondolkodásban teljesen egyet-értek Szladits—Szász—Nizsalovszky felfogásával, csak abban nem értek egyet, hogy a háború statisztikailag nyilvánuló súlyos következményeiből a társadalom erkölcsi rendjének felforgatására a ma érvényes törvényt a hangulat szerint töre-kedjem értelmezni.

Dr. Szladitsot a magyar magánjog tudományának egyik leghivatottabb letéteményeseként én is készségesen elismerem, azonban az «erősen megalapozott támadásig» ő is a Kúria elvi álláspontján állott és nem adta okát, hogy eddigi álláspontját minő indokokból adta fel, mert hisz a támadás indokai egyáltalán nem alkalmasak a rendszerbelileg megokolt előző álláspontok feladására.

Az elesett katona családji kapcsolatának következményei nem oly tragi-kusok, amint ezt dr. Nizsalovszky festi. Est modus in rebus. Ezeket azonban ismerni kell.

¹⁰ Dr. Szász ezen a ponton érzi álláspontjának hézagosságát és a «meghalt» és «nem él tovább» szóhangzatok egybevételével azt mondja, hogy: a holt-nak nyilvánító határozatban megállapított *halál napjával* a házasság megszűnt és így a gyermekek *státuskérdése* ehhez a naphoz igazodik; viszont az azt *megelőző időre*, jóllehet nincs bizonyítva az, hogy az eltűnt eddig az időpontig életben volt, mégis... a házasság fennállásából folyó *törvényességi* vélelmet... fennállónak kell tekinteni. (141. lap.)

A gyakorlati élet szempontjából véve, az ideiglenes gyermektartást oly nagy horderejű körülménynek tekintő anyakönyvesek miként csillapítják háborgó érzéseket, ha a holt-tá-nyilvánítás előtt öt gyermek született és a holt-tá-nyilvánítás után csak egy gyermek? A családi élet erkölcsi rendje — szerintük — az öt gyer-meket el kell hogy bírja, ellenben a holt-tá-nyilvánítás után született egy gyermek törvénytelen! Ez az egy gyermek a családot megbélyegzi, ellenben a többi öt nem.

¹¹ Szükségesnek tartom ismételni, hogy a holt-nak nyilvánítás csak *vélelmet* állapít meg és nem *tényt* s ezért Gierke (I. 374) szerint a halotti *anyakönyvbe* be se jegyzendő.

Regelsberger (253. l.) szintén hasonló nézetet vall. Ez arra mutat, hogy a holt-tá-nyilvánítás ténye a vonatkozó magánjogi szabályokat nem hatálytalanítja s az anyakönyvi feljegyzés egyszerű nyilvántartói tény marad.

Magyarországon az 1894: XXXIII. tc. tárgyalása rendén a 74. §-ba fog-lalt szövegezés szerint: «Holt-tá-nyilvánítás esetén a *bejegyzés* foganatosítása végett a bíróság a jogerős határozatot... hivatalból közli.» Különösen reámutatott arra, hogy a törvényjavaslat vonatkozó és senki által nem kifogásolt indokolása

Ez az 1894: XXXIII. tc. szerint valóban feljegyzendő, de éppen ebben van a lényeg, hogy ez *anyakönyvi* feljegyzés csak *nyilvántartás*, közhitelű nyilvántartás, amely a házasság *jogi* fenn-állását nem érinti. Nem érinti, mert ha a holt-tá-nyilvánított hazatér: a házastársak a házasságukat folytatják!

Ha a holt-nak nyilvánított vissza nem tér, a házasság jogilag *fennáll mindaddig*, amíg a H. T. 74. §-a szerint meg nem szűnik.

Eddig a megszűnésig pedig a közben született gyermekek tör-vényeseknek vélelmezettek.

A magyar magánjog rendszere a házasság jogi fennállásának szabatos és megdönthetetlen elvét fektette a születés törvényességé-nek alapjául és ettől — észleltem szerint — a kir. Kúria egyetlen esetben sem tért el.

A kir. Kúria hirdeti és vallja döntésében:

A) «A gyermek törvénytelen származásának kimondása a pol-gári perútra tartozik: a) akár mindenkiel szemben hatályos ítélet meghozatalát kéri a fél, b) akár pedig a férj halála után a gyermek törvénytelenességétől függő jogok érvényesítése kapcsán merül föl annak a szüksége, hogy a gyermek származása megállapíttassék».

B) Az ily tartalmú kereseti kérelem elbírálásánál. közömbös, hogy van-e anyakönyvi kiigazításnak is helye s erre ezért a kir. Kúria nem terjeszkedik ki. (P. III. 9211/1926.)

Ez nyilvánvalóvá teszi, hogy a bíróság fennforgó esetben a magyar magánjog rendszere értelmében a házasság jogi fennállásához *szabva dönti el* a születés törvényességét, akármit mutat is az anya-könyvi közhitelű nyilvántartás.

Az anyakönyvezési szemponttal tehát nem lehet a magyar magánjog rendszerét destruálni. A meglepő az, hogy az anya-könyvezési alárendelt szempontot éppen a kodifikációs osztályban tevékenykedő jogászaink tették magukévá. Újabb szabályozásnál ilyirányú normákról lehet szó, de a ma érvényes 1894: XXXI. tc. (H. T.) 74. §-a mellett az anyakönyvezés csak másodlagos kérdés. Az ellentétes álláspontú cikkek ismételt átolvasásával kapcsolatban az anyagot tovább boncolgattam, azonban a szerzők iránt tartozó nagyrabecsülésem hangsúlyozása mellett is eddigi álláspontomat elvileg feltétlenül állom.¹²

A továbbiakban bár főleg dr. Szladits Károly egyetemi tanár «Holt-nak nyilvánítás» c. cikkével fogok foglalkozni, azonban a dr. Szász cikkére is kiterjeszkedem.¹³

(Folyt. köv.)

Dr. Tóth György.

Szemle.

A kötelező ügyvédi előleg tárgyában hozott egy-hangú kamarai határozatnak elvi jelentősége nagyobb, mint várható gyakorlati eredménye. Gazdag ügyfelekkel szemben — ha ugyan manapság még akadnak ilyenek — inkább feszé-lyező, a vagyontalanokat esetleg elriasztja attól, hogy ügy-védhez forduljanak, értékkel tehát főleg oly esetben bír, —

szerint: A holt-tá-nyilvánítás jogilag a természeti halállal azonos szempontok alá esik, következésképpen úgy kell hogy *anyakönyvezés tárgyát* képezze, mint a természeti halálnak. (Napló, 19. kötet (347. ülés), 67. lap.)

Ez azonban nem szabad senkit hogy megtéveessen, mert az 1894: XXXI. teikk 74. §-a fikcióként állította fel, hogy: a házasság a holt-tá-nyilvánítás után a másik fél házasságkötése által szűnik meg!

¹² A Polgári Jogban közzétett szakcikkekben különösen azt akartam szemlél-tetni, hogy csupán az ideiglenes gyermektartás megítélhetése céljából a gyakorlat a család-erkölcsi magánjogi védelmén is kész rést ütni.

Rámutattam, hogy a természetes gyermek ideiglenes tartásával szemben mily rendszerbeli nehézségek állanak elő és a M. Társ. 1931. III. számában a jog-szolgáltatás biztonsága, határozottsága szempontjából kívánatosnak tartottam, hogy ezt a kérdést a magyar jogászság megnyugvást keltő formában megoldja, mivel ily nagyhorderejű kérdésben az ügyvédek nem állhatnak tanácsalanul és a bírák határozott, egységes állásfoglalás nélkül.

A Kúria állandó gyakorlatának irányvonalában az egyes ügyek elintézése nem jelent problémát, azonban engem e kérdésben is a bíró által kiszolgál-tatható helyes jog ösztöne üz, hogy a felvetett kérdés minél részletesebb meg-világításba kerüljön. A Kúria álláspontját mindig csak annyiban tudom magamévá tenni, amennyiben annak meggyőző erejét és rendszerbeliségét a jogirodalmi álláspont meg nem gyöngíti, de eladdig a rendszerbeli szabotosság és határozott-ság mellett a jogszolgáltatás állandósága is fontos előttem.

¹³ Dr. Szladits K. cikke e lap 1930. XII. 15-i számában (24) jelent meg. Félremagyarázások kikerülése okából szükségesnek tartom megjegyezni, hogy dr. Szladits K. professzor úrral nagyon régi, jó ismerősök vagyunk. Az ő nagy tudása és kiváló képességei a legnagyobb tiszteletre készítettek eddig is s ezt az alábbi kritikai harc közepette és után is csorbitatlanul fenntartom és szeretettel ápolom. Dr. Szász Béla cikke a Jogállam 1931. évi III—IV. füzetében olvasható.

ami, sajnos, a gazdasági romlás idején elég gyakori — amikor az ügyvéd méltán tarthat attól, hogy fizetőképese kliense az ügy befejezésekor már nem lesz fizetőképese. Komoly értéket jelent azonban a határozat, mint az ügyvédi segítségre szoruló közönségnek nevelő eszköze. Kifejezi mindenekelőtt az ügyvéd és a kliens viszonyainak megítélésében azt a helyes gondolatot, hogy az előlegben is szimbolizálódjon az ügyvédnek előlegezett bizalom. Tiltakozást jelent a tisztességtelen ügyvédi versenynek ama *dumping*-ja ellen, amelyben a lelicitálás, az ügynek előlegnélküli vállalása szolgál, a többi kartársaknak rovására, az ügyfélszerzés eszközéül. De főleg arra alkalmas a kamarai határozat, hogy a laikus nagyközönséget kitanítsa az ügyvédi hivatásnak, mint kereseti pályának őszintébb értékelésére. Több mint kétezer év múlt el a *lex Cincia* óta, amely az ügyvédnek megtiltotta «ne quis, ob causam orandam, pecuniam donumque accipiat» és noha már a *Digesta* idejében, amely sokkal szentebbnek tartotta a jog tudományát, semhogy pénzzel megbecsülhető vagy lebecsülhető volna, a *causidicus*-ok, az ifjabb Plinius tanúsága szerint, «ex spoliis civium» hatalmas vagyont szereztek, még mindig kísért a társadalomnak tudatmögöttes emlékében annak a honoráriumnak képzete, amely «honeste accipitur, sed inhoneste petitur». Még mindig nem jutott uralomra a köztudatban, hogy az ügyvédnek és az ügyfélnek viszonya csupán az előbbinek szemszögéből tiszta etikum, ellenben az utóbbi oldaláról tekintve, tiszta munkabérszerződés. Ez az oka, hogy különösen nem kommerciális kliensek gyakran hajlandók az ügyvédi hivatás erkölcsi jellegéből maguk számára anyagilag előnyös következtetést levonni. Ez az oka, hogy önmagukat bizonyára makulátlan erkölcsi magaslapon állóknak vélő kliensek lelkiismeretük szemrebbenezése nélkül fogadják el, sőt várják el a keresetéből élő ügyvédnek ingyenes szolgálatát. Azoknak az ügyvédeknek, akik akár mimoza természetüknél fogva, akár álszeméremből nem tudnak vagy nem akarnak ezzel a csökevény-szokással elég erélyesen szembeszállni, az előleg kötelező volta szilárd etikai támaszpontul szolgál nemcsak a saját, de a kar jogos érdekeinek védelmére. Ma, midőn az ügyvédek túlnyomó részének katasztrofális vagyoni helyzete valóban kizárja, hogy az ügyvéd, mint tőkepénzes, kliensének hitelezője legyen, a kamarai határozat a gazdasági élet valóságával adáquat jogszabályt teremtett, tekintet nélkül arra, hogy minő lesz a fegyelmi felelősség, amely e szabályt szentesíti.

— **Jogegységi Döntvény.** A kir. Kúriának a váltó-, kereskedelmi- és csődügyekben alakított jogegységi tanácsa folyó évi december hó 7-ik napján a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni:

«Ha a csődmegtámadási pernek vagy a csődtömeg által, vagy a csődtömeg ellen indított más pernek a költségét a csődtömegnek kell viselnie, az ezt megállapító ítélet (végzés) alapján helye van-e a csődtömeg ellen vezethető kielégítési végrehajtásnak, avagy a jogosult fél ilyen esetben csak az 1881. XVII. tc. 170. §-ának megfelelően csupán a csődbírósághoz intézendő kérelem (panasz) útján érvényesítheti a csődtömeg terhére megítélt és a tömegtartozás fogalma alá eső költségkövetelését?»

«A csődtömeggondnok azokban a perekben, amelyekben a tömeget az 1881. XVII. tc. 100. §-a értelmében képviseli, kérheti-e a Ppé. 18. §-a alapján a per bíróságánál felmerült költségeinek és díjainak a csődtömeggel szemben való megállapítását, avagy ilyen költségek és díjak megállapítása is kizárólag a csődbíróság (Cst. 103. §) hatáskörébe tartozik?»

— **A Magyar Jogászegylet** végrehajtási reformankétjének október hó 26-án tartott ülésében *dr. Pataky Ernő* tartott előadást a bíróság lefoglalt ingók értékesítéséről. Ismertette az osztrák értékesítési eljárást, rámutatott arra, hogy Ausztriában a transzferálás nem kivételes biztosítási intézkedés, hanem a végrehajtási eljárásnak rendes eszköze, amely az értékesítendő ingóknak a központosított árverési csarnokba való juttatását teszi

lehetővé. Statisztikai adatokkal igazolta, hogy kereslet és kínálat mily egészségesen találkoznak ezen intézmény keretében és hogy ennél fogva mennyivel hatásosabban szolgálja az ilyen értékesítés adós és hitelező érdekét; ezek alapján reformjavaslatokat tett aziránt, hogy az értékesítési eljárásnak ezen rendszere a mi jogunkban miként volna átültetendő.

Dr. Balla Ignác a végrehajtási reform vitaanyagának két kérdésével foglalkozott: az arányosító végrehajtás és az igényperek kérdésével. Mint már közöltük, a német végrehajtási törvényjavaslat áttért az ú. n. arányosító végrehajtásra, amely szerint t. i. meghatározott időn belül történő végrehajtások aránylagosan juttatják fedezethez a hitelezőket. Felszólaló vizsgálta, mik az ilyen arányosító végrehajtás előnyei és hátrányai, és mi ennek a végrehajtási alakulatnak a kényszeregyességhez és csődhöz való viszonya, és ezek alapján arra a megállapításra jutott, hogy ezt az intézményt a magyar jogirodalomnak előbb gyökeresen meg kell vitatnia és csak annak eredményéhez képest lehet azután szó ezen intézmény bevezetéséről. Ezután rámutatott arra, miként lehetne a köztörvényi igényperben felburjánzó visszaéléseknek az okirati kényszer meghonosítása és különböző regisztrumok felfektetése segélyével gátat vetni.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédeknek «Tempo» iroda legjobb munkatársa: diktálás, másolás, idegen levelezés, sokszorosítás. Telefon: 132—12. Koháry-utca 4.

426

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: **dr. TÖREKY GÉZA**, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931. XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bír.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felölös kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Mendelényi László kir. kúriai bírósági elnök: Laikus elemek bevonása a büntetőbíráskodásba. — Dr. Berend Béla budapesti ügyvéd: A statárium. — Dr. Török János bírósági jegyző: Mennyi 1931. évi október hó 17. napjától kezdődően az 5610/1931. M. E. számú hitelügyi rendelet folytán a törvényes késedelmi kamat? — Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 8. sz. — Magánjogi Döntvénytár XXIV. 9.

Laikus elemek bevonása a büntetőbíráskodásba.

(Részlet dr. Mendelényi László kir. kúriai bírónak jogászegyleti előadásából.)

A magyar Jogászegyletnek november 7-i teljes-ülésén dr. Mendelényi László előadást tartott «Igazságügyi reformok — a takarékoskodikás jegyében» címmel.

Kiindulva abból, hogy az államháztartás egyensúlyának helyreállítása állami életünknek jóformán minden téren gyökeres szervezeti változtatásokat tesz szükségessé, előadott az igazságszolgáltatás terén is lehetőséget, sőt szükségessé tart olyan reformokat, amelyek nézete szerint az igazságszolgáltatást egyszerűbbé, gyorsabbá és olcsóbbá fogják tenni. Ezeknek a reformoknak azonban nem szabad kizárólag finansiális szempontok szerint megtörténniök, hanem azoknál figyelemmel kell lenni azokra a jogi ideálokra és vezérlő eszmékre, amelyek nélkül egy modern jogállam igazságszolgáltatása meg nem lehet.

A külföldi hasonló törekvések ismertetése után előadott a kétfokú perorvoslat megszüntetése, nevezetesen a fellebbezés eltörlése mellett foglalt állást. Elgondolása szerint a kir. törvényszék ítéletei ellen csak egyfokú perorvoslatnak volna helye a kir. Kúriához. Az egyesbírói rendszernek különben sem híve, de ha a fellebbezés eltörlöttetné, — ami kétségtelenül garanciafosztást jelent — ennek ellenében az elsőfokú bíráskodást nem az eddigi irányban leegyszerűsíteni, hanem ellenkezőleg megerősíteni és garanciákkal kell feltétlenül kiépíteni.

Következik tehát a legnehezebb és legkényesebb kérdés, hogy t. i. az elsőfokú bíráskodás megerősítése miként történjék. Az első lépés mindenesetre az lenne, hogy a kir. ítélőtáblai bírák egy része, t. i. az a része, amely nem a kir. Kúriához kerülne (természetesen erre vonatkozó törvényes felhatalmazás alapján), az ugyanazon székhelyen működő kir. törvényszékekhez helyeztetné át. Ezt persze nem szabadna valami degradációfélnének tekinteni, mert hiszen ez az újonnan alkotandó törvényszék egy, a kir. ítélőtáblatekintélyét is magában egyesítő nagytekintélyű új bíróság lesz, amely előtt fog lefolyni a büntetőbíráskodás a maga nagy ünnepességével, országos tekintélyével.

A másik lépésnek kell pedig lennie — s nagyon kérem, ne méltóztassanak megrettenni e gondolattól — a laikus elemeknek ezen elsőfokú bíráskodásba való bevonásának. Ennek két módja van: a Schöff- és az esküdtbíráskodás. A különbség a kettő között lényegileg az, hogy míg a Schöffebíráskodásnál a laikus bírák a szakbírákkal együtt egy tanácsot alkotnak s együtt döntenek el a tény- és jogkérdéseket s a büntetést is együtt szabják ki, addig az esküdtbíráskodásnál a ténykérdést az esküdtek, a jogkérdést pedig a hivatásos bírák döntenek el. Hogy melyik megoldási mód a helyesebb: ez méltó téma jogászegyleti tárgyalásokra.

Itt most nem kívánok esküdtbíráskodási vitát provokálni, hiszen egyszerűen utalhatok az 1929. évi jogászgyűlés határozatára, amely az esküdtbíráskodás visszaállítása mellett foglalt állást, hanem méltóztassék megengedni, hogy e helyütt ismertessem dr. Gerland jénai professzor cikkét, amelyről már fentebb említést tettem s amely a büntetőjogi reformok kérdése kapcsán az esküdtbíráskodás kérdésére is kiterjed.

«Bei keinem Rechtsgebiet — mondja dr. Gerland — berühren sich Recht und Politik so stark, wie auf dem Gebiet des Straßprocess. Es erscheint mir allerdings richtig, das Prinzip der Laien

beteiligung in allen Tatinstanzen durchzuführen. Aber ich glaube nicht, dass das Schöffensystem sich für alle Strafsachen eignet. Ich bin vielmehr der Ansicht, dass dies nur der Fall für die kleine und mittlere Kriminalität ist. Für die schwere Kriminalität halte ich dagegen Schwurgerichte (die Jury ihrer Funktion nach als Beweisjury gedacht) für unentbehrlich und es scheint mir das Problem der Schwurgerichte durch die Emminger'sche Notverordnung keineswegs endgültig gelöst zu sein. Auch der 35. Juristentag hat diese Ansicht vertreten.» Cikkének további részében azt mondja, hogy azok, akik az angol igazságszolgáltatásra mutatnak rá — joggal — mint követendő példára, elfelejtik, hogy ez mint esküdtbíráskodás fejlődött ki ily nagyszerűvé. Rámutat továbbá arra a bizalmi krízisre (Vertrauenskrise), amelyen a német bíráskodás az utóbbi években átment azért, mert a büntetőigazságszolgáltatásért való egész felelősség a hivatalnokbírák vállára szakadt s nem oszlott meg köztük és az esküdtszék között. A laikus elemeknek a bíráskodásba bevonásával egyidejűleg szükségesnek tart azonban dr. Gerland professzor intézkedést aziránt, hogy a sajtó a tárgyalás alatt levő ügyekben véleményt ne nyilvánítson s így ne befolyásolja a laikus bírót.

Végül Löbevel együtt azon a nézeten van, hogy az ügyészség tagjait ugyanoly függetlenséggel kell felruházni, mint a bírákat, mert a bünvádi eljárás célja az anyagi igazság kiderítése, ennél pedig csak a jogeszmé gondolata érvényesülhet, de nem politikai befolyás. Ezt a követelményt, melyet egyébként a 35. német jogászgyűlés is magáévá tett, a Magyar Jogászegyletben 1918. márc. havában tartott előadásomban én is bátor voltam már felállítani.

Amint tehát mindezekből látni méltóztatik: Németországban a Schöffebíráskodás mellett még a felfüggesztett esküdtbíráskodás behozatalát is szükségesnek tartja a jogász közvélemény.

Itt említem még meg, hogy az «Association internationale de Droit pénal» a jövő év húsvétján Palermóban tartandó III. kongresszusának napirendjére kitűzött hat kérdés közé fölvette azt, hogy a bünvádi eljárásban a Jurynek vagy a Schöffebíráskodásnak adandó-e előny, s ha a kongresszus az esküdtszék mellett döntene, az esküdtek minősítése, képzése milyen legyen s hogy a becsület elleni deliktumok esetében indokolt volna-e egy specialis jury alkalmazása.

Érdekes, hogy ezeket a kérdéseket abban az Olaszországban fogják eldönteni, amely a folyó évben az esküdtbíráskodásnak egészen különös reformját valósította meg.

Olaszországban tudvalevőleg eddig olyan esküdtbíráskodás volt, aminőt lényegileg nálunk a Bp. megvalósított. A fascista-uralom alatt az esküdtbíráskodás szervezetének rendezése kormányrendelet hatáskörébe utaltatott. A rendezést az 1931. márc. 16-i dekrétum hajtotta végre olyként, hogy az esküdtbíráskodás helyébe 1931. júl. 1-től kezdődő hatállyal Schöffebíráskodást léptetett, melyet azonban továbbra is Corte die assize-nek neveznek. Ez az új esküdtbíráskodás egységes kollégiumból áll, amelynek tagjai: a fellebbezési bíróság egy tanácselnöke, egy bírása és öt esküdt. Ez az egységes tanács dönt úgy tény-, mint jogkérdésben, valamint a büntetés kiszabása kérdésében is s ítéletét rendszerint a kollégium bírói tagja köteles indokolni. Itt nem kívánok ez intézmény bírálatával foglalkozni, a jövőévi palermói kongresszuson majd talán megtudjuk, hogy mennyiben vált be az ítélkezés függetlensége szempontjából, csak annyit jegyzek meg, hogy — a Jogtudományi Közlönyben megjelent ismertetésből kitűnőleg — az esküdtek lajstro-

mába azokat veszik föl, akik végzett tanulmányaik vagy elnyert hivataluk alapján magasabb címet viselnek és akiket királyi dekretum az igazságügyminiszter javaslatára kinevez.

Érdekes, hogy Németországban 1924-ben az esküdtbírók helyébe szintén Schöffebíróságot tettek, de a megmaradt régi kisebb Schöffebíróságoktól való megkülönböztetésül azt ezentúl is Schwurgerichtnek nevezik s ez a Schwurgericht áll — az elnököt beleértve — három szakbíróból és hat esküdtből, akik úgy a bűnösség, mint a büntetés kérdésében együtt döntenek. Bár ez a megoldás — tekintettel arra, hogy az esküdtek éppúgy, mint a rendes Schöffék körülbelül olymódon vétetnek fel lajstromokba és sorsoltatnak ezekből ki, mint azt nálunk az esküdtbírói törvény előírja — jobban megfelel a független igazságszolgáltatás követelményeinek, mint olasz ikertestvére, mégis, mint látjuk, a német jogász közvélemény az esküdtbíráskodás kérdését ezzel a kényszerrendelettel végleg elintéztettnak nem tekinti, hanem a súlyosabb deliktumokra a tiszta esküdtbíráskodás visszaállítását követeli.

Arról, hogy Angliában és Franciaországban komolyan senki sem gondol az esküdtzék intézményeinek eltörlésére, talán szükségtelen több szót vesztegetni. Angliában ez az intézmény évszázadok óta mintaszerűen működik, Franciaországban pedig a népszuverénitás egyik megnyilvánulási formáját látják benne.

Amidőn f. év tavaszán Andrée Hesse, a francia parlament igazságügyi bizottságának elnöke több képviselőtársával itt volt s kérdést intéztek hozzá, hogy úgy-e bár nincsenek náluk megelégedve az esküdtek bíráskodásával, azt felelte: dehogy nem, hisz abban a nép akarata nyilvánul meg, ezelőtt pedig meg kell hajolni, s ha néha hiba is van a verdikt körül, nem téved-e néha a szakbíró is. S elmondta nekem Andrée Hesse azt is, hogy midőn legutóbb az igazságügyminiszter egy törvényjavaslatot készített bizonyos cselekményeknek az esküdtbírók hatásköre alól elvonása iránt, ezt a javaslatot a francia parlament igazságügyi bizottsága egyhangúlag visszautasította s így a javaslat nem is kerülhetett a plénum elé.

Mi az oka, mélyen tisztelt Uraim, annak, hogy a művelt nyugati államok mindegyikében — még a fascista Olaszországban is — a laikus elemek bevonatnak legalább is a büntetőbíráskodásba?

Ennek az oka igen egyszerű s az igazi demokratikus alkotmányosság lényegében rejlik. Ennek követelménye ugyanis az, hogy a polgároknak az államhatalom mindhárom megnyilatkozási formájában részt kell venniük. E szerint tehát a törvényhozói hatalom csak a polgárok, illetve azoknak demokratikus módon megválasztott képviselői által, a végrehajtó hatalom csak az ily módon létrejött parlamenti többségből alakított s ennek felelős bizottság (vagyis a kormány) által s a bírói hatalom is csak a polgárok által gyakorolható. Csak a polgárok bíráskodhatnak tehát polgártársaik fölött, amint ezt legpregnansabban az az angol tétel fejezi ki, hogy a polgári és nem a hivatalos vélemény lényeges eleme a bűnvádi eljárásnak. Az alkotmányosságnak ezen angol elvei szerint az autokratiko-bürokratikus bíráskodás, vagyis a tisztán kinevezett szakbírák által való bíráskodás tulajdonképpen bírói abszolutizmus, mert az államhatalomnak egy része: a bírói hatalom minden ellensúlyozás és felelősségrevonás nélkül gyakoroltatik. Ez a magyarázata annak, hogy — amint erre dr. Admeto Géza az angol esküdtbíráskodásról írt pompás tanulmányában rámutat — Deák Ferenc az abszolút bírói függetlenség ellen más alkotmányos biztosítékot nem tudván létesíteni, a bírák választásának elvéhez és az esküdtzék intézményéhez ragaszkodott. Aki ezzel szemben a büntető ítéletek jogászai konstrukcióját félti és lekicsinylőleg beszél az esküdtzék intézményéről, az vagy teljesen félreérti, vagy teljesen egyoldalú szempontból ítéli meg a büntető igazságszolgáltatás valódi lényegét és feladatát.

De nem lehet végül állandóan elgáncsolni az esküdtbíráskodás visszaállítását a kommunizmus veszélyének hangoztatásával sem, mert az csak természetes, hogy nem kommunistákból fogjuk az esküdtek lajstromait egybeállítani, hanem igenis a polgárság teljesen megbízható elemeiből, akik majd segíteni fognak a hivatásos bíráknak abban, hogy vállaikról a büntetőbíráskodással járó felelősség részben levétessek.

Ezzel kapcsolatban, tisztelt teljes-ülés, méltóztassék megengedni egy rövid kitérést a bolsevizmusra, mint jogi problémára, illetve mint olyan veszélyes adottságra, amely állandó akadály a jogi problémák megoldásának, jogintézményének fejlődésének, fejlesztésének.

Hogy a bolsevizmus mily óriási veszélyt rejt magában az egész civilizált világra, azt mi itt mindnyájan, saját tapasztalataink alapján, ugyan jól tudjuk, de mégsem árt elolvasnunk Lothrop Stoddard amerikai tudósnek «The revolt against Civilization» című munkáját, amelyet dr. Horváth Dániel kitűnő fordításában adott ki ez évben («Lázadás a civilizáció ellen» címen) a Magyar Jogászegylet könyvtára.

Ebben a műben amely a bolsevizmusnak magyarországi gyászszereplését is kitűnő meglátással ismerteti, a szerző több módszert ajánl arra, hogy miként viselkedjék a civilizáció a bolsevizmus forradalmi elindulásával szemben.

Ezek elseje csillapító és időleges, t. i. a felvilágosító tájékoztatás. Ez azonban ne legyen a bolsevizmusnak hisztérikus megbélyegzése, ne legyen irtózatoss történetekben és elbeszélésekben megnyilvánuló propaganda, mely felzaklatja az ostoba emberek tömegét, akik össze-vissza futkosva keresik a kommunistákat még az ágy alatt is és mindenkit bolseviknak neveznek, aki véletlenül nincs velük egy véleményen. Ez a modern boszorkányüldözés nemcsak ostoba, hanem éppen olyan ártalmas is.

Amit tenni kell, az az, hogy világosan meg kell tudni, hogy kik a valóságos bolsevikok, ezeket tökéletesen kell szem előtt tartani, a csak gyanúsoknak pedig adjuk meg a kétség kedvezményét (benefit of doubt).

A valóságos társadalmi forradalmárokkal kurtán kell elbánni, le kell őket vadászni és ki kell őket irtani, de az ily módon megtorlás veszélyes fegyver, amelyet csupán szabatosan megvont határok között szabad használni — és még ebben az esetben is szánalommal. A megtorlás határvonala a *cselekvés*. A forradalmi cselekvést azonnal és könyörtelenül meg kell torolni, de itt meg kell vonni a halálvonalat, és pedig oly tisztán és világosan, hogy mindenki tudja, hogy hol kezdődik annak áthágása. Ezen a tiltott vonalon innen — *szabadság!* Semmi körülmények között sem szabad elnyomni a gondolat szabadságot, kivéve természetesen, ahol erőszakra izgat és így valóságosan átlépte a halálvonalat. A szerző ez alapon azért engedne a bolsevistáknak gondolat- és szólásszabadságot, mert mindaz a kár, amit a bolsevikok e szabadságjogokkal való visszaéléssel okozhatnak, semmi ahhoz a kárhoz képest, amit az okozna, ha megtagadnánk tőlük ezeket a szabadságokat. Mert az ilyen reakciós politika csak buzdítaná a forradalmi nyugtalanságot, lehetetlenné tenné az eszes közvéleménynek kialakulását és megbénítaná a szellemi életet, a reakciót ültetné a trónra és megakadályozná a haladást. Micsoda nyomorúságos kimenet: a bolsevizmus romboló zsarnoksága alól csak azért meneküljünk, hogy alája essünk a burbonizmus (= a konzervatív középszerűség) megdöbbenő zsarnokságának.

A történelem ugyanis meggyőzően bizonyítja, hogy a forradalmakat főleg az eredménytelen kormányzás és a bölcsességnélküli pénzügyi politika sietteti.

Stoddard ezen tanításának megfelelően Európa nyugati államaiban (Anglia, Franciaország, Németország és Ausztria) szabad a kommunista propaganda, a kommunistáknak van elismert parlamenti pártja s csak az erőszakos cselekményeket büntetik, ezzel szemben nálunk a kommunista irányú mozgalomnak vagy szervezkedésnek nemcsak kezdeményezése vagy vezetése, hanem már az abban való tevékeny részvétel és segédkezés egymagában, minden közvetlen erőszak alkalmazása nélkül is büntetendő. A mi törvényhozásunk és bírói gyakorlatunk ugyanis, okulva a proletárdiktatúra alatt szerzett tapasztalatokon, a Stoddard-féle ú. n. halálvonalat szűkebbre szorította s a kommunizmus visszaállítására irányuló akciókat — még konkrét erőszakoskodások nélkül is — azért bünteti, mert a kommunisták ismert mentalitása mellett a proletárdiktatúra visszaállítása végeredményben nyilván az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatása vagy megsemmisítése útján tervezetik.

Ezzel a helyes és szigorú törvényhozási intézkedéssel s e törvény helyes, de nem túlzó alkalmazásával a bolsevista veszély kérdése *igazságszolgáltatási szempontból* el van intézve, ennek folytán tehát egyébként helyeseknek és célszerűeknek talált igazságügyi reformok megvalósítását a bolsevizmus veszélyére való állandó hivatkozással elgáncsolni nem egyéb, mint veszélyes burbonizmus, amely — Stoddard szavaival élve — akadályozza a haladást, állandósítja a társadalmi bajokat, elégedetlenséget szül s így maga is csiráztatja a forradalmat.

De ne térjünk el a tárgytól. Ha semmi egyébért, úgy már

csak azért is be kell vonnunk nekünk is a laikus elemeket a büntetőbíráskodásba, hogy megszüntethető legyen a kétfokú perorvoslat, sőt kevesebb legyen az egyfokú perorvoslat is.

Mert főleg a laikus elemek részvételének tulajdonítható az, hogy — amint erre multévi előadásomban reámutattam — Angliában az ügyeknek csak elenyésző részében, az 1925. évben például 7 %-ában adtak be fellebbezést. Az angol polgár lehetőleg megnyugszik azon elsőbíróság ítéletében, amely bíróság az ő polgártársaiból van alakítva s ritkán remél enyhítést a kizárólag szakbírákból álló fellebbviteli bíróság ítéletétől. Felmentő ítélet ellen pedig egyáltalában nincs is fellebbezés.

Ezzel szemben nálunk a törvényszéki ítéleteknek legalább 50 %-át fellebbezik, sőt a táblai ítéleteknek is mintegy 30 %-a ellen jelentenek be semmisségi panaszt.

Ezen tovább fenn nem tartható állapot nem szüntethető meg az egyesbírói hatáskör kiterjesztésével s a perorvoslatok korlátozásával, mert ez a két dolog egymást zárja ki.

E részben utalok ismét dr. Gerland jénai professzor cikkére, amely úgy szól, hogy:

«es muss an dem Kollegialitätsprinzip festgehalten werden, so dass nach dieser Richtung das Notrecht vom 1924. rückgebildet werden muss. Dass der Einzelrichter Strafen bis zu 15 Jahren Zuchthaus verhängen kann, erscheint mir ein Unding. Seine Zuständigkeiten muss vielmehr auf die kleine Kriminalität beschränkt werden».

Márpedig az egyesbíró nálunk is kiszabhat nemcsak öt évig terjedő fegyházat, hanem szigorított dologházat is, mely tudvalevőleg határozatlan tartamú s így esetleg életfogytig is terjedhető ú. n. biztonsági intézkedés.

Abból a tételből tehát, hogy a kétfokú perorvoslat rendszere — amely rendszerben mégis csak van bizonyos garancia — megszüntetendő s hogy e garanciacsökkenés feltétlenül pótlendő az elsőfokú bíráskodásnak nagyobb garanciákkal felruházása által, kérlelhetetlen okszerűséggel következik az, hogy ez a biztosíték, vagyis az elsőfokú ítéletben való nagyobb megnyugvás, sőt e megnyugvásnak megkívánása és kikényszerítése csupán a laikus elemek e bíráskodásba bevonása által érhető el.

De álljunk csak meg ennél a szónál: laikus elem. Ennek ugyanis köznapri értelme az, hogy hozzá nem értő. Ily értelem azonban nem tulajdonítható e kifejezésnek akkor, midőn akár esküdteknek, akár ülnököknek az igazságszolgáltatásba bevonásáról van szó. Mert hiszen azon kérdések, amelyeknek megnyugtatóbb eldöntése végett ők alkalmaztatnak, nem annyira jogi szak-képzettséget igénylő kérdések, hanem olyan kérdések, amelyek helyes eldöntéséhez elsősorban élettapasztalat, józan ítélőképesség, emberi megértés szükségesek, amely tulajdonságok pedig megvannak a helyes elvek szerint kiválasztott intelligens esküdtekben is.

Igen, — de mondhatná valaki az ellentétből — csak nem vonható kétségbe az, hogy e tulajdonságok megvannak a legnagyobb képzettségű szakbírákban is, s ha igen, akkor miért kell melléjük adni még esküdteket is.

Erre, mélyen tisztelt Uraim, az esküdbíráóságok felállításáról szóló törvényünk indokolásának következő kijelentésével válaszolok:

«a társadalmi bajok folytonos szemlélése elfáulttá teszi a kedélyt, a folytonos gyakorlat megrögzött szokást szül, a szüntelen gyakorlat abstrakciókra vezet a hivatásos bírót, aki a vádlottban legtöbbször bűnöst lát és aki a megszokásnál fogva gyorsan határoz, bonyolódott tényállásnál is könnyedén jár el, rögtön ítél és e miatt nem ritkán hibáz».

Ezért van szükség a laikus elemekre a bíráskodásban.

És ha közelebbről, gyakorlatilag vizsgáljuk a kérdést, mit látunk.

A bűnper sorsa — legalább az ú. n. köztörvényi ügyekben — rendszerint a tényállás miként megállapításán dől el. A jogkérdés, a minősítés és büntetéskiszabás csak másodrangú kérdések.

Helyesen mutat rá Magyar István koronaügyész úr egyik legutóbbi megjelent mélyszántású tanulmányában, hogy a tényállás megállapítása szolgál a bűnper épületének szilárd, biztos alapjául, aki ezt az alapot rosszul, hevenyészve, hozzá nem értően veti meg, az az egész bűnper sorsáért is felelős, mert később az építőanyag romlása, megfogyatkozása, szétmállása következtében a mulasztás nem pótolható. A tényállás megállapítása pedig a bizonyítékok mérlegelésén dől el. Márpedig az, hogy a bizonyítékok, különösen a tanuvallomások, miként mérlegelendők, egyáltalában nem szakkérdés, azt tudtommal mint studiumot az egyetemen

nem is tanítják. Arra egyedül az élet tanít, az emberek ismerete, a tapasztalat. Hogy melyik tanunak higgyünk, melyiknek nem, ezt a kérdést, ha egyáltalában megnyugtatólag el lehet dönteni, a kihallgatott tanu szemlélése, magatartásának vizsgálata alapján az esküdt, tehát az a magyar gazda, földbirtokos, iparos és kereskedő vagy nyugdíjas tisztviselő éppúgy el tudja dönteni, mint a hivatásos bíró.

Sőt tovább megyek. Egyes jogkérdéseket is, pl. a jogos védelem, az ittasság vagy valamely nagy emberi indulatokozta öntudatlan állapot fennforgását, amelyeket elvégre is a Btk. azért vett föl a beszámíthatóságot kizáró okok közé, hogy azok fennforgásuk esetében meg is állapíttassanak, nem tudja-e talán jobban, mert liberálisabban megállapítani az élet forrongásában és valóságaiban inkább élő polgár, mint az ezen élet exigenciáitól inkább kímélten, elvontan élő szakbíró, aki a beléje nevelt, hivatásánál fogva benne talán túlságosan kifejlődött szigorú, dogmatikus felfogása mellett csak ritkán hajlandó e címeken fölmentő ítéletet hozni.

Az ilyen kérdések helyes eldöntése szempontjából tehát nincs szükség különösebb jogtudásra. Találóa fejezi ki ezt a gondolatot Baumgarten Izidor következőleg: «Az esküdtek főerénye abban áll, hogy valamit nem tudnak, t. i. a jogot: ezért szolgáltatnak igazságot».

Ami pedig a politikai és sajtópereket illeti, ezekben annyira magától értetődőnek találom az esküdtbíráskodást, hogy azzal részletesebben foglalkozni nem is kívánok.

Ebben a vonatkozásban még csak egy kérdésre kell kitérnem.

Amikor a Jogászegyletben multévi november 9-én tartott előadásomban az angol esküdtbíráskodásról is röviden megemlékeztem, előadásom befejezte után a közgyűlésen elnökölt dr. Szász Béla talán meg sem érdemelt szavakkal mondott köszönetet előadásomért, annak keretében sajnálkozásának adott kifejezést a fölött, hogy nem tértem ki annak a kérdésnek taglalására, mi az oka annak, hogy az angol jury kifogástalanul és pompásan működik, amivel szemben ez az intézmény nálunk oly kevésbé vált be s annak a reményének adott kifejezést, hogy még lesz módom és alkalmam ezzel a kérdéssel az egyesületben foglalkozni.

Végtelenül sajnálom, hogy Egyesületünknek oly kiváló elnöke már nincs körünkben s nem hallhatja meg a választ arra a kérdésre, amelyet nekem akkor feladott. Válaszom röviden a következő:

Nem lehet azt állítani, hogy nálunk az esküdtbíráskodás intézménye kevésbé vált be, legföljebb azt fogadom el, hogy az esküdtbíráskodásnak úgy, ahogy az 1914. előtt nálunk életben volt, voltak bizonyos hiányai és hibái. Ezeket azonban az 1914. évi esküdtbírási reform annyira kiküszöbölte, hogy e reformban még ez intézmény ellenesei is teljes megnyugvást találhatnak. A már ily módon reformált esküdtbíráskodás nálunk még a háború alatti nehéz időkben is kifogástalanul s az állameszme sérelme vagy veszélyeztetése nélkül működött.

Ha pedig ma, a változott viszonyokra tekintettel, még ez a tény sem volna elég megnyugtató, úgy legföljebb az esküdtek kvalifikációja volna felemelendő, sőt az ügyek bizonyos csoportjára speciál-jury is alkalmazandó volna, amit a néhány évvel ezelőtt tartott Jogászegyűlés is kíváncsúnak talált.

Bár erős meggyőződése az, hogy az átlagos magyar állampolgárnak intelligenciája, józansága és államhűsége egyáltalában nem kisebb, mint az angol átlagos polgáré, ha mégis ebben bárkinek a legkisebb kételye volna, akkor a kvalifikációs törvény szigorításával vegyük az esküdteket a polgárság azon rétegéből, amelynek intelligenciája és hazafisága egy színvonalon áll az Angliában esküdszéki szolgálatra jogosult egyénekével.

Ezzel, azt hiszem, eloszlattam azokat az aggályokat, amelyek nagyérdemű néh. elnökünk zárószavaiból kicsendültek.

Mindezek szerint tehát az elsőfokú büntetőbíráskodásba a laikus elemek bevonását feltétlenül szükségesnek látom és nézetem szerint csupán arról lehet szó, hogy ez a Schöffebíráskodás (persze a német s nem az olasz-rendszer szerint) vagy az esküdtbíráskodás formájában történjék-e.

Az én véleményem az, hogy a súlyosabb deliktumokra — valamint természetesen a politikai és sajtóperekre — nézve lényegileg a mi — most felfüggesztett — esküdtbíráskodásunk állíttassék helyre.

Előadásának befejező részében előadó a kisebb bűnügyek elintézésének módjával foglalkozott s azt hasonló elvek megfelelő keresztülvitelével tartja reformálandónak.

A statárium.*

A rögtönbíráskodási ítélkezésnek legfőbb ismertetőjele, hogy a bírói ítélet csak halálra vagy felmentésre szólhat. Ebből folyik, hogy a rögtönbíráskodás akkor, amikor a bíróság részére teljesen lehetlenné teszi, hogy az eléje kerülő cselekmények elbírálásánál a cselekmények alanyi és tárgyi súlyához képest szabad mérlegeléssel különböztethessen és a Btk. adta módzatok mellett ezekhez képest szabhasson ki arányos büntetést, — a kötelező halálbüntetés vagy felmentés két véglete közé állítva — eleve lemond arról és megfosztja önmagát attól, hogy ítélkezése a legkritább kivételtől eltekintve a jogérzetnek, az erkölcsi bírálatnak megfelelő legyen. És ebben nagy és súlyos veszély rejlik. Mert a bíróság kényszerhelyzetbe kerül, amikor fix és egyetlen büntetési tétellel kell operálnia. És ez a kényszerhelyzet hozza magával, hogy a hosszú időn át hatályban tartott statárium rákényszeríti a humanusan gondolkodó bíróságot arra, hogy mesterséges kibúvót keresen a lelkiismereti dilemma alól, amelybe a végrehajtó hatalom juttatta: erőszakoltan hivatkozzék a cselekmény bizonyítatlanságára vagy egyéb előráncigált okokra, amelyek őt az odíózus feladat teljesítése alól felmenthetik és lehetővé teszik az esetnek a rendes bíróság elé utalását. Ha pedig ezt nem teszi, úgy saját igazságérzetével kerül a végrehajtó hatalom jóvoltából feloldhatatlan ellenkezésbe. Az eljárás leghosszabb tartama háromszor 24 óra, hirtelenkező a vád és készületlen a védelem, esetlegességektől függ minden. Megtörtént például, hogy statáriális bíróság elé került löfegyverrel elkövetett szándékos emberölés kísérlete. A menekülő parasztlány 25 lépésnyi távolságról a csőszre lőtt, de nem talált. A rögtönbíráskodás hatáskörét leszállyította azon a címen, hogy a büntetett kísérlete a rendes bíróság elé tartozik. Viszont a jogegység érdekében használt perorvoslat folytán a legfelsőbb bíróság megállapította, hogy a statáriális bíróság hatáskörét törvénysértéssel szállította le. Minthogy azonban e döntésnek a konkrét ügyre kihatása nem volt, az ügy törvényszék elé kerülve, a fegyverszakértő megállapította, hogy a löfegyver a jelzett távolságból emberi élet kioltására alkalmatlan, mire a törvényszék is hatáskörét leszállyította. Végeredményben az eset büntetőjárásbíráskodás elé került, amely terheltet a közönség elleni kihágás vádjára alól ítéletével fölmentette.

Minden modern büntetési rendszernek alap gondolata az, hogy büntetett és büntetés között *arány* legyen. Szörnyű aránytalanságok, amelyekre a rögtönbíráskodás kikerülhetetlenül rávisz, nem megnyugvást, hanem fölöslegesen szálnalmat, felháborodást vagy álszentimentalizmust váltanak ki. A büntetésnek a társadalom értékítéletével kongruensnek kell lennie és ezt a *célt a büntetőtörvénykönyv büntetést kiszabó rendelkezései vannak hivatva biztosítani.*

Kérdés már most az, vajjon mindezen erkölcsi posztulátumoknak feláldozását megéri-e az elrettentés célzata, melyet a rögtönbíráskodás egyetlen észszerű és opportunus igazolása gyanánt felhozni szoktak. És fölmerül a további kérdés, vajjon tényleg elrettent-e bűncselekmények elkövetésétől és tapasztalati alapon beválnak és eredményesnek tekinthető-e a halálbüntetés? Nem kívánom felújítani a majdnem 200 éves vitát, amely a jóvátehetetlen és javítani képtelen halálbüntetés megengedhetőségének kérdésével foglalkozik. És csak melleleg említem meg, hogy e nemzetközi vitában a halálbüntetés ellen elhangzott felszólalások között örökbecsű gyöngyszemek az 1843. évi magyar kodifikációs javaslat tárgyalása során Deák Ferencnek, Klauzál Gábornak és Szalay Lászlónak állásfoglalásai. Bizonyos az, hogy a halálbüntetésnek védelmezői és ellenzői között megoszlanak a vélemények. II. József császár pl. — mint ezt *Fayer László* írja e témával foglalkozó tanulmányában — nem humanista felbuzdulásból törölte el a halálbüntetést általánosságban, hanem azért, mert a halálbüntetés által okozott röpke és pillanatnyi *malumot* nem tekintette elég hatályos eszköznek a bűncselekményektől való visszariasztásra és e helyett jobbnak tartotta az örökös kényszermunkát, a hajóvontatást és a bűnösnek szem és orr közti megbélyegzését. Azon országoknak kriminálstatisztikai adatai, amelyekben a halálbüntetés eltörölve van, egyáltalában nem rosszabbak, mint azon országokéi, ahol ez a büntetési nem még divatozik. A közelmúlt eseményei nálunk pedig ugyancsak azt látszanak igazolni, hogy a statárium és a halálbüntetés az elrettentés érzetét főleg azokból vált-

ják ki, akik társadalmi, vagyoni és kulturális adottságaiknál fogva távol állanak bűncselekmények elkövetésétől. De nem váltanak ki komoly visszariasztó hatást azoknál, akiknél ugyanezen hatóerőknél fogva a bűncselekmény elkövetése inkább *társadalmi*, mint akarat, alkati vagy züllöttségi *jelenség*. Nem rettentik el azokat, akiknek nincs veszténivalójuk vagy akiknek állapotukkal való elégedetlenségét nem hűti, hanem forralja a büntetett elkövetésével összekapcsolt siker vagy bűnhődés kockázata. Ez utóbbiaknak gondolatvilágát cinikusan hetyke nyíltsággal a gyulai törvényszék rögtönbíráskodás elé került Laki István fejezte ki, aki amikor megtudta, hogy kötél jár a tettéért, egykedvűen válaszolta: «annyi baj legyen». A halálbüntetés ellenzői tehát joggal kérdezik: vajjon egyáltalában alkalmas-e a multak sötétségéből ittmaradt elrettentő halálbüntetés arra, hogy másokat visszatartson bűncselekmények elkövetésétől és belőlük kívánatos társadalmi magatartást kényszerítsen ki? És annál kevésbé igazolható akkor a statárium, miután fölötte problematikus az elrettentési célzat eredményessége.

Mindig lesznek azonban, akik a halálbüntetésnek értelmi megfontolások ellenére hívei maradnak. Ezekben kétségtelenül a tudatalatti megtorlás érzelme dolgozik és az ösztönös vágy arra, hogy aki kardot rántott, az kard által pusztuljon el. Terentius írta: homo sum et nil humani a me alienum. Ma már tudjuk: homo sum et nil *satanale* a me alienum. És meg tudom érteni őket; a háború áldozati hekatombái elszórtattak bennünket az érzélgősségtől és ártatlanok milliói után egy-egy terhelt és elzüllött gonosztevőn nincs mit keseregni. De azok sem, akik a halálbüntetésnek elvi hívei, — és akik között kiváló jogtudósok és moralisták vannak — sohasem fogják helyeselni az egy emberöltő tartamára berendezett *ideiglenes* statáriális jogállapotot, amely a gondos, erkölcsi törvénnyel összhangban álló bűnvádi ítélkezés anyagi és perrendi biztosítékaitól természeténél fogva megfosztja az eléje kerülő terheltet és fix és egyetlen büntetési tételével az individualizációt minden lehetőségét kiküszöböli.

Különböztetnünk kell azonban a halálbüntetés hívei és a statárium rajongói között. Ez utóbbiak egészen másként beszélnek. Ők azt mondják: ma nincsen szükség jogi szőrszálhasogatásra, ma az állam és társadalom önvédelmi harcát éli. Mellékes minden más szempont, avult dognak bűn és büntetett közti arányok, nem fontos e harcban, hogy összhang legyen a védelmi szabályok és az erkölcsi törvények között. A bíróság is csak arra kell, hogy az ítélkezés lépébe burkolt önvédelmi harenak az igazságosság látszatát adja meg.

Miután sokan vannak, — és azok között is, akik a sorsunk fölötti rendelkezés jogát gyakorolják — akik talán a legjobb hiszeműen ez utóbbi véleményt vallják, ezeknek az etika, társadalom és jogtudomány megingathatatlan érvényűnek felismert igazságaihoz való törhetetlen ragaszkodással csak azzal adhatunk választ: könnyű, de eleve eredménytelenségre ítélt feladat az előidéző okok helyett a tünetek orvoslása. Könnyű, de hatástalan és kártékony próbálkozás: megelőzés és gyógyítás helyett a társadalom új. n. védelmének kizárólagos szolgálatába állítani a büntetőjogot. A büntetés minőségében, a büntetés tulajdonságaiban is mindenkor meg kell nyilvánulnia az erkölcsnek. A jogállam nem hivatkozhatik ama nyegle érvre, hogy «que messieurs les assassins commencent», — kezdjék el a gyilkos urak — mert ezzel *magáévá tenné ugyanazt az amorális álláspontot, amelyet az ellene vétőknél elítél és kárhoztat*, amelynek gyakorlására tehát semmiféle ürügy alatt önmagának sem adhat menlevelet. Addig is, míg iránytűje lesz minden állami cselekvésnek az örökkön változó jog és örökkön változó erkölcs birodalmában a tízparancsolat örökérvényű imperatívusa: ne ölj!

Dr. Berend Béla.

Mennyi 1931. évi október hó 17. napjától kezdődően az 5610/1931. M. E. számú hitelügyi rendelet folytán a törvényes késedelmi kamat?

Évek óta megismétlődő kívánsága volt úgy a jogásztársadalomnak, mint pedig a hiteléletet irányító mértékadó tényezőknél, hogy a kamat terén úgy a különféle törvényekben, mint pedig a bírói gyakorlatban mutatkozó ellentétes vagy nem eléggé világos rendelkezések és elvek megfelelően tisztázandók és egyszerűsítendőek volnának.

Ennek folytán érthető várakozás előzte meg az 1931. évi október hó 17. napján életbelépett s az «Egyes hitelügyi kérdéseknek

* Részlet szerzőnek a Bűnügyi Védők Egyesületében tartott előadásából.

szabályozása tárgyában» kiadott 5610/1931. M. E. számú rendeletet, amely azonban alig látszik alkalmasnak arra, hogy a kamatkérdések terén végre tisztábban lássunk, és pedig részben annak nem minden kérdésre kiterjedő, legfőként pedig nem eléggé világos rendelkezései következtében.

Ezzel magyarázható az a zavar, amely a rendelet megjelenése óta továbbra is fennforog pl. abban a kérdésben, hogy mennyi 1931. évi október hó 17-től kezdődően a törvényes késedelmi kamat?

Az 5610/1931. M. E. számú rendelet — melyet a későbbiekben «Hitelügyi rendelet»-nek fogok nevezni — II. része tartalmazza a bírói úton érvényesíthető kamatra vonatkozó rendelkezéseket. Ez a rész különbséget tesz a rendelet életbelépte, vagyis 1931. október 17-e előtt lejárt és 1931. október 17. napján még fennálló, valamint az 1931. évi október hó 17. napja után lejárató kamatkövetelés tekintetében.

Minthogy pedig a rendelet az 1931. október 17. napja előtt lejárt és 1931. október 17. napján még fennálló kamatkövetelések mértékét is szabályozza, — és pedig tekintet nélkül arra, hogy mikortól folynak ezek a kamatok — szükségesnek tartom röviden összefoglalni a rendelet életbelépte előtti kamattörvények rendelkezéseinek, illetve bírói gyakorlatnak a lényegét.

Mindenekelőtt különbséget kell tennünk a valamely tőke használatáért, avagy ilyen tőkének az adós által a hitelezőtől történt elvonásáért a hitelező részére járó használati díj, illetve elvont hasznainak megtérítése címén jelentkező azon ellenszolgáltatás között, amely megilleti a hitelezőt akkor is, ha a tőke szolgáltatása körül az adóst késedelem nem terhelné is és amely mint közönséges, tiszta vagy egyes jogi írók szerint «abszolút»-nak nevezett kamatként jelentkezik és azon büntetésjellegű és átlagos kártérítésszerű, az adós késedelmével a hitelezőnek okozott, törvényileg megszabott, külön bizonyításra sem szoruló, viszont az adós által meg sem cáfolható legkisebb átlagkár megtérítésére szolgáló ellenszolgáltatás között, amely mint késedelmi kamat vagy késedelmi átlagkártérítés jelentkezik és amely utóbbinak kezdőpontja az adós késedelve.

Ami úgy a tiszta kamatkötelelem, mint pedig az adós késedelve folytán fizetendő késedelmi kamat, illetve késedelmi átlagkártérítés jogcímét illeti, mindkettő alapulhat vagy szerződés vagy pedig törvény jogcímén; a tiszta kamatkötelelem ezenfelül alapulhat ú. n. vegyes jogcímen is, amikor pl. az adós kötelezettségét szerződés állapítja meg, de a kamat mértékére nézve megállapodás nincs, mely esetben a kamatláb mértékét már a törvény állapítja meg.

Ami végül a kamatszolgáltatás eddig volt mértékét illeti, — továbbra is fenntartva a kamatkövetelések fentebb írt megkülönböztetését — az ú. n. tiszta kamattartozásnak a törvény jogcímén fizetendő mértéke az 1895: XXXV. tc. 1. §-a szerint 5%, az 1895: XXXVI. tc. szerint váltókövetelés esetén 6% volt, míg ezzel szemben a szerződés jogcímén alapuló tiszta kamat mértéke a felek szabad megegyezésétől függött s csak annyiban volt annak felső határa megállapítva, hogy az 1877: VIII. tc.-ben maximált 8%-on felüli kamat — kivéve a váltókövetelések és bejegyzett kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteiből származó követelések esetét — bírói jogsegélyben részesíthető, közjegyzői okiratba foglalható és telekkönyvileg biztosítható nem volt.

Az adós késedelve esetén a törvény jogcímén fizetendő késedelmi kamat (mint a késedelmi kártérítés régi elnevezése) az 1895: XXXV. tc. 1. §-ának 2. bek. értelmében szintén 5%, az 1895: XXXVI. tc. szerint váltóköveteléseknél 6% volt. Majd mint a «késedelmi kamatnak a törvény hatálybaléptét követő időben lejárató pénztartozások tekintetében engedélyezett felfokozásaként» jelentkezett az 1923: XXXIX. tc. által a pénzhitelezőnek biztosított nagyobb vagy magasabb kártérítés, mely általában a vétkes késedelem esetében terhelte az adóst, valamint a kisebb kártérítés, mely a késedelem vétlensége esetében, valamint akkor volt fizetendő, ha az adós személyes körülményeinél fogva nyilvánvaló volt, hogy a késedelem ideje alatt a tartozás összegével nem nyereszkedett.

Az adós által késedelem esetén szerződés folytán fizetendő késedelmi kamat, illetve kártérítés mérvére nézve a 35. sz. J. E. D.-nek megfelelően továbbra is csak az 1877: VIII. tc. szerinti 8% volt kiköthető — ismét kivéve a váltótartozásokat és bejegyzett kereskedőknek kölcsönös kereskedelmi ügyletből származó tartozásait.

Ezen legtöbb elveknek előrebocsátása után vizsgáljuk meg, hogy mi változás történt a Hitelügyi Rendelet folytán.

Az 5610/1931. M. E. rendelet 5. §-a két részre oszlik, amennyiben egyfelől a szerződéses, másfelől pedig az 1923: XXXIX. tc. szerinti késedelmi kamat, illetve kártérítés kérdését szabályozza az 1931. október 17. napját megelőző időre.

Az 5. § rendelkezésének első része lényegében csak a szerződéses kamatra és a szerződés alapján létrejött bírói határozatokra vonatkozhat, és mint ilyen, az a kir. Kúria 35. sz. J. Döntvényében is kifejezésre jutott elvet emeli törvényerőre, hogy t. i. 1931. évi október 17. napjáig az ügyleti kamat mértékére nézve az 1877. évi VIII. tc.-nek rendelkezései alkalmazandók, mely szerint a szerződéses kamat mértéke a 8%-ot meg nem haladhatja. A törvényes késedelmi kamat mértékére ez a rendelkezés nem terjed ki, mert hiszen a törvényes késedelmi kamat csupán 5, illetve váltóköveteléseknél 6% volt, ez esetre tehát a kamatnak 8%-ban való maximálására szükség sem volt.

Az 5. § rendelkezésének első része azonban túlmegegyez az 1877. évi VIII. tc. rendelkezéseinek annyiban, amennyiben nem tesz kivételt az 1877: VIII. tc. 9. §-ának a) pontja értelmében az e törvény határozmányai alól egyébként kivett váltókövetelések tekintetében, tehát váltókövetelés után az 1931. évi október hó 17. napjáig lejárt szerződéses kamat csak 8% erejéig vált bírói úton érvényesíthetővé. És a rendelet ily intézkedése — tekintettel éppen arra, hogy az 1877: VIII. tc. 9. § b) pontjában a bejegyzett kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteire vonatkozólag tett kivétel, mely szerint rájuk a kamatkorlátozó rendelkezések nem vonatkoznak, a 15. §-ában továbbra is fenntartotta — tudatosnak tekintendő annál is inkább, mert az 1877: VIII. tc. kifejezetten nem helyeztetett hatályon kívül.

Minthogy pedig a bíróság szerződésszerű kamat címén az 1877: VIII. tc. folytán eddig sem ítelt meg 8%-nál magasabb kamatkövetelést, ha csak nem váltókövetelésről vagy pedig bejegyzett kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteiből származó követelésről volt szó, az 5. §-nak első mondata csak a váltókövetelések után 1931. okt. 17. napjáig lejárt szerződéses kamat mértékét korlátozza visszamenőleges hatállyal. Ez mindenestre az adósok javára történt változtatás.

Ami az 5. § második mondatában foglalt rendelkezést illeti, ebben pedig az 1923: XXXIX. tc. szerint követelhető volt késedelmi kártérítés mértéke maximáltatott 12%-ban. Nagy hiánya ennek a rendelkezésnek, hogy nem tesz különbséget az adós által fizetendő magasabb és alacsonyabb kártérítés között, és így a nem vétkes késedelemben levő adós kisebb kártérítés címén a 12% kamatmaximum keretén belül esetleg ugyanannyit köteles fizetni, mint a vétkes késedelemben levő és magasabb kártérítés fizetésére kötelezett adós. Szükséges lett volna tehát a kártérítés maximumát külön a magasabb és külön a kisebb kártérítés esetére külön-külön megállapítani.

Igen fontos és feltűnő rendelkezése az 5. §-ban foglalt rendelkezéseknek az, hogy t. i. a rendelet életbelépte előtt lejárt és a rendelet életbeléptekor még fennálló kamat- és kártérítési kötelezettségnek a mértéke maximáltatott, és pedig tekintet nélkül arra, hogy az alperes kötelezettsége bírói ítéleten, bírói egyességen, szerződéses vagy bármely más magánjogi címen alapul. A rendelet ezen részével azonban a későbbiekben kívánok foglalkozni, e helyütt csak annyit, hogy legalább is ott, ahol az adós kártérítési kötelezettsége a «vétkes késedelem» folyamánya, az adósna éppen ez a vétkes késedelem nyert formálisan jutalmazást azáltal, hogy az esetleg 12%-ot is meghaladó kártérítési kötelezettségének a rendelet életbeléptéig nem tevén eleget, a kártérítési kötelezettsége alacsonyabbá lett azon adósánál, aki kellő időben teljesített. Kérdés, hogy a rendeletnek az is volt-e a célja, hogy a vétkes késedelemben levő adós ilyen előnyhöz jusson, és ha igen, helyes és méltányos-e ez a nem vétkesen késedelemben volt adósokkal szemben.

Ami mármost az 1931. évi október hó 17. napját követő időben lejárató kamat legmagasabb mértékét illeti, erre nézve a rendelet 6. §-a a bírói úton érvényesíthető kamat legmagasabb mértékét 12%-ban állapítja meg, ismét nem téve különbséget a régebbi törvényekben kivett váltótartozások tekintetében, így egyedüli kivétel a jövőre nézve a kamatmaximum alól a rendelet 15. §-a értelmében a bejegyzett kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteiből eredő követelésekre fog fennállani. És itt a rendelet már nem intézkedik külön arra az esetre, ha késedelmi kamat helyett kártérítés jár a hitelezőnek, aminek indokát a rendelet 14. §-ában

találjuk meg, amely szerint «a jelen rendelet életbelépése után a pénztartozás késedelmes teljesítése esetén a hitelezőt megillető kártérítésről szóló 1923 : XXXIX. tc.-nek a késedelmi kamat helyett megállapítható kártérítés mértékére vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók; a késedelmi kamatot meghaladó kár megtérítését a hitelező az általános jogszabályok szerint követelheti», amiből következően 1931. évi október hó 17. napját követően lejáró tartozás után a hitelezőt az adós késedelme esetén csupán az 1923 : XXXIX. tc. életbelépése előtt megilletett és az 1895 : XXXV. és 1895 : XXXVI. tc. alapján 5 %, illetve váltóköveteléseknél 6 %-ban maximált késedelmi kamat — mint átlagkártérítés — illeti meg, meghagyva azonban a hitelezőnek azon jogát, hogy az átlagkárt meghaladóan felmerült kárát az adóssal szemben a kártérítési kötelezettség általános feltételeinek fennforgása esetén az általános szabályok szerint érvényesíthesse.

És itt kell válaszolnunk arra a címben feltett kérdésre, hogy mennyi tehát 1931. október 17. napjától kezdődően a törvényes késedelmi kamat, minthogy erre nézve kifejezett rendelkezés a Hitelügyi Rendeletben nincs.

A döntés pedig ebben a kérdésben csakis az lehet, hogy mivel a rendelet az adós késedelme esetén fizetendő kamat — mint átlagkár — legkisebb mértékét nem szabályozza, viszont az 1923. évi XXXIX. tc.-nek ezt az úgynevezett átlagkárt meghaladó kártérítés mérvére vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók, kétségtelen, hogy továbbra is az 1895 : XXXV. tc.-nek, illetve 1895. évi XXXVI. tc.-nek a rendelkezései az irányadók, melyek szerint az adós késedelme esetén a törvény alapján fizetendő kamat mértéke általában 5 %, váltótartozásnál pedig 6 %. Semmiképpen nem magyarázható a rendelet 6. §-a akként, hogy 12 % az adós késedelme esetén a törvény alapján fizetendő kamat mértéke is, mert hisz fel sem tehető, hogy a kikötésnélküli, tehát törvényes, valamint a kikötésen, tehát jogügyleten alapuló kamat mértéke egy és ugyanaz legyen, mert az ügyleti kamat mértékét egészen más speciális szempontok szerint szabályozhatják a felek, mint ahogy ismét más szempontok mérlegelendők az adós késedelme esetén, amely késedelem sok esetben az adós hibáján kívül áll be (pl. egy örökösödési perben az örökség kiadása iránti kötelezettség az adós halála pillanatában áll be, s a kötelezett fél az örökösödési eljárás befejezte előtt mégsem teljesíthet).

A Hitelügyi Rendeletnek ez mindenestre hibája, mert sok ellentétes magyarázatra ad okot, különösen a váltókövetelések terén, ahol a váltóhitelező nehezen tudja megérteni, hogy akkor, amikor a Magyar Nemzeti Bank visszszámítolási kamatlába 8 %, miért csak 6 %-ot jogosult ő a váltó alapján az adóstól követelni. Ennek következménye igen valószínűen a váltóhiteles összezűkülése és ezzel szemben a közvetlen végrehajtásra jogosító közjegyzői okiratban való kötelezettségvállalás lesz, mely utóbbi esetben — bár ez ismét a hitelt fogja drágítani — a hitelező egyszerre tudja érvényesíteni úgy a tőke, mint a 6 %-ot meghaladó kamat követelését is.

És itt merül fel még egy kérdés, amire nézve a rendelet szintén nem intézkedik, hogy miként rendelhető el a végrehajtás abban az esetben, ha egy 1931. évi október hó 17. napját megelőzően hozott jogerős bírói ítélet, kötött bírói egység alapján — amelyben alperesnek az 1923 : XXXIX. tc. szerinti kártérítési kötelezettsége foglaltatik — a végrehajtató az 1931. évi október hó 17. napját követő időben lejáró kamatra kéri a végrehajtás elrendelését. Véleményem szerint ilyen esetben a végrehajtás is csupán a törvényes késedelmi kamat, tehát 5 %, illetve váltóköveteléseknél 6 % erejéig rendelhető el, mert bár jogerős bírói ítélet, illetve bírói egység van, azonban az azokban megjelölt 1923 : XXXIX. tc.-nek a kártérítés mértékére vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók, vagyis az ítélettel vagy bírói egységgel megállapított késedelmi átlagkár mértéke lemérsékeltetett a rendelettel az 1895 : XXXV., illetve 1895 : XXXVI. tc.-ben meghatározott törvényes késedelmi kamat mértékére, ami éppúgy helyt foghat, mint ahogyan helyt foghatott a késedelmi kártérítésnek a gazdasági viszonyok által időközönként megkívánt és megengedett felemelése is. Itt tulajdonképpen nem történt más, mint a késedelmi kártérítés mértéke leszállítottatott a törvényes késedelmi kamat, mint legkisebb átlagkár mértékére.

Még egy hiányára kívánok a rendeletnek reámutatni. A 27. § szerint ugyanis a «jelen rendeletnek a kamat legmagasabb mértékére és az egyes végrehajtási cselekmények elhalasztására vonat-

kozó korlátozó rendelkezései nem nyernek alkalmazást jelzálogjoggal biztosított olyan követelésekre, amelyek tekintetében a telekkönyvbe be van jegyezve, hogy a követelés közforgalom tárgyát képező értékpapírkibocsátásnak alapjául szolgál». Vannak ugyanis egyes altruista pénzintézetek, mint pl. a Magyar Földhitelintézet, a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete, a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége, valamint az Országos Központi Hitelszövetkezet, amelyekre nézve különböző törvények kiterjesztették az Osztrák-Magyar Bank jelzáloghitelosztálya alapszabályairól szóló 1878 : XXV. tc. és 1899 : XXXVII. tc.-ben foglalt szabályokat, melyek szerint a jelzáloghitelügyletekre nézve a kamatláb magassága tekintetében minden törvényes megszorítás alól mentesítették.

Mármost ezek a pénzintézetek jelzáloghitelügyleteik lebonyolításai során olyan zálogjogi bejegyzéshez is jutottak, ahol nem lett a telekkönyvbe feljegyezve, hogy a követelés közforgalom tárgyát képező értékpapírkibocsátásának alapjául a bejegyzés; kérdés tehát, hogy a rendeletnek kamatkorlátozó intézkedései ezen pénzintézetekre is kiterjednek-e? A rendelet 7. §-ának az a rendelkezése, hogy az «Országos Hitelügyi Tanács megállapítása nem terjed ki arra a kamatra, amelynek kamatlábát külön törvény állapítja meg», itt alkalmazást nem nyerhet, mert hisz a fenthivatkozott pénzintézetek által szedhető, illetve követelhető kamat mértéke nincs külön törvénnyel maximálva, sőt ebben a tekintetben a kamatkorlátozások alól mentesek voltak. Ez a mentesség külön fenntartandó lett volna az itt felsorolt pénzintézetek jelzáloghitelügyleteire, tekintet nélkül, hogy azokra nézve a telekkönyvben micsoda bejegyzés foglaltatik.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a rendelet 5. §-a, valamint az altruista pénzintézetek jelzáloghitelügyleteinél felszámítható kamat és telekkönyvi bejegyzések tekintetében a 27. § szintén kiegészítendő, illetve a törvényes késedelmi kamat kérdésében a rendelet pótlendő volna.

Felvetődik végül a rendelet törvényességének kérdése az 5. § rendelkezései folytán, amely, mint tudjuk, az 1931. évi október hó 17. napját megelőző időben lejárt kamat mértékét szabályozza visszamenőleg minden időbeli korlátozás nélkül, tehát mindazon még fennálló kamatok tekintetében, amelyek 1931. évi október hó 17. napjáig el nem évültek. Már a rendeletnek visszamenő hatállyal bíró intézkedései — ha azokat az eddig volt kamattörvényekkel összehasonlítjuk — magukban is szokatlanok és vita tárgyát képezhetik, de az meg legfőképpen, hogy vajjon a rendeletben is hivatkozott 1931 : XXVI. tc. 2. és 3. §-ai tartalmazzanak-e olyan felhatalmazást, amelynek alapján az 1931 : XXVI. tc. életbelépését megelőzően hozott törvények és az ezek alapján hozott jogerős bírói határozatok az 1931 : XXVI. tc. életbelépését megelőző időre kiterjedő hatállyal módosíttassanak vagy hatályon kívül helyeztessenek. És ugyanez a hivatkozott törvény szolgál indokul annak is, ha kifogásoltatik, hogy a rendelet nem mondja meg, hogy annak hatálya — újabb törvényes intézkedés nélkül — mely végső időpontig terjed, különös tekintettel az 1931 : XXVI. tc. 10. § 1. bek.-ben foglaltakra.

Dr. Török János.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— 1. **Vétel.** A vételárreszleteknek az eladó javára az elállási jog kapcsán történt megtartási lehetőségének a kikötése a jóerkölcsökbe nem ütközik. Lényegében ugyanis nem más ez, mint kötbérnek megállapítása, márpedig kötbér a szerződés nemteljesítése esetére szabadon megállapítható. S a kötbérnek túlmagas volta sem jár érvénytelenségével, hanem csak méltányos mérséklésére szolgálhat okul. (Kúria, 1931. szept. 23. P. IV. 8125/1930. sz.)

— 2. **Kezesség.** Az anyagi jog szabályai nem zárják ki, hogy a kezes másnak bizonyos időpontban fennálló tartozásaért a kezességet az összeg számszerűen kifejezett megjelölése nélkül vállalja el. (Kúria, 1931. szept. 17. P. VII. 2929/1930. sz.)

— 3. **Átértékelés.** A koronaértékben meghatározott pénztartozások átértékelésének az 1928 : XII. tc. valamennyi rendelkezésében szem előtt tartott célja a pénztartozás keletkezése és teljesítése közé eső időben bekövetkezett értékromlásnak a kiegyenlítése. Nincsen tehát átértékelésnek helye az olyan pénztartozás tekintetében, amely a kötelelem keletkezésével egyidejű-

leges szolgáltatással nyomban megszűnt. (Kúria, 1931. szept. 22. P. II. 7334/1929. sz.)

— 4. **Nyugdíj.** Az 1926 : XVI. tc. 4. § 2. bek. értelmében a nyugdíjba beszámítható bármely illetmény összegének megállapításánál a társaságnak az 1914. július 1-én fennállott nyugdíj-szabályzatának rendelkezései irányadók és a bírói gyakorlat a nyugdíjazás időpontjában érvényben levő nyugdíjszabályzatnak a lakbérnyugdíj százalékszerű nagyságára vonatkozó rendelkezését nem a nyugdíj megállapításának feltételeit és módját szabályozó, hanem az illetmény összegének meghatározására vonatkozó rendelkezésnek tekinti, amely az idézett törvényhelyen foglalt rendelkezés értelmében a nyugdíj összegének megállapításánál figyelembe nem jön. (Kúria, 1931. szept. 10. P. II. 708/1930. sz.)

— 5. **Idegen jog.** Az 1926 : XVI. tc. 3. §-ának 3. bekezdése az Ausztria területein megalakult és az üzletüket 1914. július 1. napja előtt Magyarországra is kiterjesztett részvénytársaságok és szövetkezetek tekintetében csak az arányszám megállapítására és az annak alapján fizetendő járandóság mértékére nézve tartalmaz különleges intézkedéseket. Nincsen oly jogszabály, mely a szolgálati viszony felmondása és annak következményei tekintetében a magyar jogterületen az osztrák törvények alkalmazását mondaná ki; e nélkül, vagy felek megállapodása nélkül pedig az idegen jog alkalmazása az állami szuverénitás elveibe ütköznék. (Kúria, 1931. szept. 22. P. II. 7335/1929. sz.)

— 6. **Veszélyes üzem.** Nincs oly törvényes vélelem, amely szerint a szeszgyárban alkalmazottnak az alkalmaztatása ideje alatt keletkezett betegsége az üzemre volna visszavezethető és magából a megbetegedés tényéből az üzem veszélyes volta következnék. (Kúria, 1931. szept. 16. P. II. 5894/1929. sz.)

— 7. **Az 1874 : XVIII. tc.** alkalmazásában harmadik személy elháríthatatlan cselekménye az, amelyet a vaspályavállalat köteles gondossággal kifejtésével sem láthatott előre s emberi erővel és óvatossággal meg nem akadályozhatott. A vasúti vállalatnak számolni kellett azonban azzal, hogy húsvét másodnapján az ünnepet vidéken töltők tömegesen özönlenek vissza a fővárosba s a pályaudvar környékén a villamos megállóhelyeket ellepik és számolni kellett az utazóközönségnek bizonyos mértékű fegyelmezetlenségével, mint máskor is tapasztalható jelenséggel. (Kúria, 1931. szept. 16. P. II. 7326/1929. sz.)

— 8. **Baleseti kártérítés.** Az 1912 : LXV. tc. 58. §-ának az a rendelkezése, amely az állami alkalmazott özvegyének lehetővé teszi az özvegyi nyugdíjnak újabb férjhezmenetele és újabb özvegysegrejutása esetére való fenntartását, mint nem magánjogi természetű jogviszonyt szabályozó kivételes rendelkezés a baleseti kártérítéshez való igényre még joghasonyszerűség alapján sem alkalmazható. (Kúria, 1931. jún. 24. P. II. 96/1931. sz.)

— 9. **Biztosítás.** Az a körülmény, hogy valaki több hónapon át tüdőbaj miatt szanatóriumi kezelés alatt állott, az illető által megkötni kívánt életbiztosítási szerződés tekintetében nyilván olyan fontos körülmény, amelynek elhallgatása elegendő alap a szerződés érvényességének a megtámadására, és pedig tekintet nélkül arra, hogy az elhallgatott betegség és a halált közvetlenül okozott betegség között van-e összefüggés. (Kúria, 1931. szept. 16. P. VII. 2077/1931. sz.)

— 10. **Váltó.** Az alakilag minden lényeges kellékkel ellátott váltóval szemben nincs helye annak, hogy a bíróság annak a vizsgálatába bocsátkozzék, hogy a kibocsátó gyanánt szereplő M. F. azonos-e a M. F. szegedi mechanikai cipőgyár egyedüli tulajdonosával, nem sértett ezért jogszabályt a fellebbezési bíróság azzal, hogy a váltót kibocsátói aláírás hiánya miatt érvénytelennek nem tekintette. (Kúria, 1931. szept. 24. P. VII. 2800/1930. sz.)

— 11. **A gazdasági gép tulajdonosának kártérítési felelőssége** az 1912 : VIII. tc. 5. §-a szerint kifejezetten a biztosítási kötelezettség elmulasztása lévén alapítva, ebből a mulasztásból eredő kár nem terjedhet többre, mint amennyit a munkás a biztosítási kötelezettség teljesítése esetében az Országos Gazdasági Munkáspénztártól a fennálló szabályok értelmében baleset esetén kapna, vagyis a teljes kár a pénztártól húzható kártalanítással egyenlő (P. H. T. 803.). A gazdasági gép tulajdonosa e kártalanításon felül kártérítésre csak vétkessége esetén volna köteles. (Kúria, 1931. szept. 16. P. II. 7005/1929. sz.)

H. D.

Szemle.

— **Az esküdtbírásról** a Magyar Jogászegyletben folyt vita ezidőszerint kissé akadémikus értékű. Sem az előadónak nincs oka remélni, sem kritikusának nincs oka attól félni, hogy az a reformgénusz, amely egyszerűsítő egyesbíráskodásban és részint halálbüntetés nélküli (Et. 107. §), részint azzal egybekötött statáriumban éli ki alkotó energiáját, az esküdtszéket visszaállítaná törvényes jogaiba. Mégis, azt hisszük, tévedett a tudós előadó abban a föltevésében, hogy a laikus elemek bevonása az elsőfokú ítélkezésbe Magyarországon nem rokonszenves gondolat. Mert nyilván rokonszenves volt az 1843. bűnvádi eljárási javaslat tárgyalásakor, legalább is az Alsó Tábla többségének, amelynek véleményét igaz, hogy csak olyan szakértelem nélküli laikusok fejezték ki, mint pl. Deák Ferenc, Szemere Bertalan, Eötvös József, Szalay László, Szentkirályi Móric, Klauzál Gábor vagy Pulszky Ferenc, bár olyan kiváló szaktudósok, mint pl. Klobucharich, Szluha, Szutsics, Kruplanicz, Nikolics és Szallopek — ki ne ismerné e halhatatlan kriminalisták neveit? — akkor is hevesen elleneztek. Rokonszenves volt 1867—1914-ig is, amikor Horvát Boldizsár, Szilágyi Dezső, Wlassics Gyula, Edvi Illés Károly, Balogh Jenő, Finkey Ferenc, Angyal Pál tartoztak az intézmény hívei és védői közé. Igaz viszont, hogy nem volt rokonszenves az esküdtbíráskodás gondolata az 1850—1861-ig terjedő időszakban, valamint nem rokonszenves ma sem azok szemében, akiknek tudományos meggyőződését a nemzeti jogalkotás génuszának e történelmi korszaka ihlette meg. De mint Börne a Jean Paul-ról írt emlékbeszédében mondja: «semmi sem állandó, csak a változás, semmi sem örök, csak a halál.» Értelmezhető tehát, hogy a tudományos meggyőződés is változik. Nem kifogásolható az sem, hogy Finkey Ferenc, aki még 46 éves fiatalkorában lelkes hangon ünnepelte a népbíráskodást, az előadóval ellentétben, kiábrándult a bűnvádi eljárásnak e gyermekbetegségéből. Csak a frontváltozás indokolásában van némi hiány. Sem a világháború, sem a forradalmak alatt, amelyeknek kiábrándító hatására Finkey hivatkozott, emlékeztünk szerint nem működött hazánkban esküdtbíráóság, s így némi nehézséggel járt oly tudományos érvek gyűjtése, amelyek az intézmény helytelen vagy veszélyes működését bizonyíthatnák. Részben ezért, részben pedig azért nehéz az előadóval szemben a kritikus álláspontját osztani, mert ezidőszerint a kritikus maga is ama szakbíráóságoknak előkelő képviselője, amelyeknek működése, véleménye szerint, messze fölötte áll a laikus bíráskodásnak, azonfelül nem tudhatjuk, hogy az esküdtbíráskodásra vonatkozó tudományos meggyőződése egy esetleges újabb politikai esemény hatása alatt nem fog-e újból módosulni? Ennélfogva a két meggyőződés közül mégis csak az előadónak viharállóbb meggyőződése mutatkozik meggyőzőbbnek.

— **A politikai büntetések menedékjogának kritikai vizsgálata** címén tartott előadást dr. Rácz György a Magyar Jogászegylet büntetőjogi szakosztályának október 24-én megtartott ülésén, melyen Angyal Pál egyetemi tanár elnökölt. A nagy aktuális érdekességű probléma bevezetéseképp előadó rámutatott korunk politikai kriminalitásának hatalmas megnövekedésére, mely immár a társadalom békéjére is komoly veszélyt jelent. Ezek kellő represzsiójának egyik akadálya a politikai menedékjog túl tág értelmezése, mely a nemzetközi kiadatási kötelezettség általános erősödésének folyamatával sem vág össze. Majd foglalkozott a menedékjog történelmi formáival, a vallási és diplomáciai azilummal; vázolta, a politikai menedékjog száz év előtti létrejöttének okait és történelmi szerepét, továbbá mai terjedelmének határait és korlátait az érvényes kiadatási szerződések és törvények alapján. Ezután sorra véve a politikai menedékjog fenntartásának indokolási kísérleteit, kimutatta, hogy azok nagyrészt téves általánosítások és a jelenlegi politikai és szociális körülmények közt túlhaladt anakronizmusokként hatnak. Ismertetette az ú. n. merényletzáradékokat és az egyéb megszorító szabályokat, helyeselve a politikai menedékjog túlzó kiterjesztése és a vele üzőtt visszaélések elleni visszahatásként keletkezett mozgalom irányát. Kritikai vizsgálatának eredményeit abban foglalja össze, hogy a politikai menedékjog egyelőre még abszolút politikai deliktumok közérdekű célú elkövetése esetére fenntartandó ugyan, de

méltatlan élvezete elvonandó a bárha politikai motívumú vagy célú közönséges kriminalitástól, valamint az univerzális veszélyt jelentő nemzetközi társadalomfelforgató mozgalmak részesétől.

— **A cégjog körében a részvényjog törvényhozási problémáinak legkényesebbjei közé tartozik a saját részvények vásárlásának szabályozása,** amelyre a német rendeleti részvénytörvény kiterjed. Az összeroszkodó részvénytársaságok ügyvitelében felfedezhető hibák közül ritkán hiányzik a saját részvényekkel üzérkedés. Viszont egészséges részvénytársaságoknál a saját részvények vásárlása különösebb veszélyekkel nem jár és néha szükséges lehet. A K. T. 161. §-a s rendes üzletmenetben a német HG. 226. §-a is a saját részvények megszerzését, ha nem alaptőkeleszállítás céljából történik, tilalmazza. Ezt a tilalmat a részvénytörvény német tervezete (56. §) is fenntartotta volna az egyesülés esetére engedett kivétellel (215. §). A rendelet ellenben megengedi a saját részvényeknek vásárlását, ha a részvénytársaság nagy károsodásának elhárítására szükséges (wenn es zur Abwendung eines schweren Schadens von der Gesellschaft notwendig ist). De az így megvásárolt részvényeknek a névértéke sem haladhatja meg az egész alaptőkének egytizedrészét, vagy azt a kisebb hányadát, amelyet a birodalmi kormány fog meghatározni. Ennél több részvényt az új szabályozás szerint a részvények bevonása (Einziehung) céljából sem szabad megvásárolni s ezeket is csak akkor, ha a névérték vagy az ezt meghaladó kibocsátási ár teljesen befizettetett. Az oly vételi ügylet, amely e tilalom ellenére történik, — ellentétben a saját részvények vásárlására vonatkozó egyéb tilalmakat sértő ügyletekkel — érvénytelen. Ideiglenes részvényeket bevonásra vásárolni nem szabad. A bizományi vétel, amelyet a magyar gyakorlat és a német törvény eddig is megengedett, ezután is megengedett marad. Ideiglenes részvények (Interimsscheine) és be nem fizetett kérvények, mint eddig is (HG. 226. §), bizományba sem vásárolhatók. A zálogbavételre vonatkozó tilalmat is fenntartja a rendelet a vételre vonatkozó korlátok közt és a saját részvények megvételével azonos megítélés alá helyezi azt is, ha más veszi meg a részvényeket a részvénytársaság számlájára, vagy a részvénytársaság részéről vállalt árfolyamszavatossággal. Kiegészíti e szabályozást az a rendelkezés, hogy a megszerzett saját részvények alapján szavazati jog nem gyakorolható s osztalék nem követelhető, továbbá a tilalmak ellen vétő igazgatók és felügyelőbizottsági tagok felelősségének a szabályozása.

A saját részvények megszerzésére vonatkozó e tilalmak egész rendszerét kiterjeszti a rendelet azokra a kereskedelmi társaságokra és bányatársulatokra, amelyek valamely részvénytársaság uralkodó befolyása alatt (unter dem beherrschenden Einfluss) vannak. Ezek az uralkodó részvénytársaságnak részvényeit és ideiglenes részvényeit csak a már közölt korlátok közt szerezhetik meg vagy vehetik zálogba és egyáltalában nem jegyezhetik, amely tilalom azonban a jegyzést semmissé nem teszi. Ennek a függő (leány) vállalatokra vonatkozó tilalomnak a célja részben a saját részvények megszerzési tilalma kijátszásának a megakadályozása vagy legalább megnehezítése, de a részvényjegyzés tilalmának más oka is van. A túlnyomó (uralomra képesítő) részvénybirtok útján a leányvállalat vagyona amúgyis nagyobb részben az anyavállalat anyagi erejét növeli, az ebből a vagyonból történt jegyzés ekkép csak formailag gyarapítaná tőkéjét (Wieland, II. 382.).

A most ismertetett rendelkezést már a német tervezet is tartalmazta. Nincs szó ellenben a tervezetben arról, amit egyik kitűnő magyar bírálója kifogásolt, hogy az uralkodó (anya) vállalat a függő (leány) vállalat részvényeit ne jegyezhetné vagy vásárolhatná. Amint a bíráló maga nagyon helyesen kifejti, az ilyen intézkedés «nem egészen érthető», mert az uralmat éppen a részvénybirtok adja meg és biztosítja. De a német javaslatban ez az értelmetlen intézkedés nincs is benne. A bíráló félreértette a szöveget, ami megtörténhetik és szemrehányás legfeljebb azért érheti, hogy Schlegelberger javaslatának ily értelmetlenségét elhitte a nélkül, hogy még egyszer figyelmesen elolvasta volna az 56. § 3. bekezdését.

A saját részvények megszerzésének megengedésével kapcsolatos a rendeletnek az a már ismertetett (207. o.) szabálya, hogy az üzleti jelentésnek tartalmazni kell a társaság tulajdonában lévő

saját részvények kimutatását, és pedig akkor is, ha a társaság számlájára más tartja magánál a részvényeket és tartalmazni kell a lefolyt üzleti év folyamán vásárolt és eladott részvények vételi és eladási árának és a befolyt vételár hováfordításának a kimutatását is. A mérlegben is a forgótőke csoportjában külön kell kimutatni a névérték feltüntetésével a saját részvényeket.

— **Rádióműsor nem időszaki lap.** A kir. ügyészség vádat emelt egy hetenként megjelenő rádióműsor kiadója ellen a sajtótörvény 24. §-ának 4. pontja alapján, mert az a rádióműsort megjelentette a nélkül, hogy azt az illetékes törvényhatóság első tisztviselőjénél írásban bejelentette volna.

A budapesti büntetőtörvényszék Schadl tanácsa a vádlottat jogerősen felmentette bűncselekmény hiánya miatt azon indoklással, hogy a csupán rádióműsort és hirdetéseket tartalmazó sajtótermék, még ha hetenként is jelent meg, nem időszaki lap, vagyis ha időszaki is, de nem lap.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és álláskeresőknek **10 fillér.**
Apróhirdetések előre fizetendők.

«Tempo» fordító, diktáló, másoló, sokszorosító irodát minden ügyvéd igénybeveszi. Koháry-utca 4. Telefon: 132-12. 427

HIRDETÉSEK.

Ne kockáztassa
az eredeti okmány
elkallódását! **folokopia** Gyorsan és
olcsón tökéletes
másolatot ad
V., VADÁSZ-UTCA 28. Tel. 235-30. 424

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető ívszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár: Grosschmid jelentősége magánjogunk fejlődésében. — Dr. Almási Antal kir. kúriai bír., egyet. rk. tanár: Mit köszönhetnek a bírák Grosschmidnak? — Dr. Zalán Kornél: Grosschmid és a régi magyar magánjog. — Grosschmid az ügyvédi hivatásról. — Szemelvények Grosschmid Jogszabálytanából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 9. sz. — Hiteljogi Döntvénytár XXIV. 8.

Grosschmid jelentősége magánjogunk fejlődésében.*

A magyar jogászság egyeteme a csodálat, a hálás ragaszkodás és a nemzeti büszkeség meghatott érzéseivel köszönti Grosschmid Bénit élete 80. évének betöltése alkalmával.

A Magyar Jogászegylet mindenkor hű visszhangja volt a hazai jogászai közvéleménynek. Ennek a közvéleménynek vagyok ma hivatva hangot adni ez ünnepi ülés keretében a nagy tudós jelentőségének méltatásával. Kedves feladat ez nekem, aki a hű tanítvány hálás szeretetével csüggök mesteremen; de a feladat nagyságával szemben úgy érzem, mintha a legendabeli gyermek módjára egy kagylóval a kezemben készülnék kimeríteni a tenger vizét. Hogyan szoríthatnám bele egy futó óra szűk keretébe ennek a zseninek lelki gazdagságát?

Grosschmid Bénit kivételes nagysága a világirodalom nagy jogászaik között is a legelső közé emeli. Hatalmas elméjén felül tudásának egyetemessége is képessé tenné őt arra, hogy bármely nemzet legnagyobb jogászaival felvegye a versenyt a maga tudományában. Felejthetetlen előttem az a jelenet, amikor 1917-ben Mitteis, a lipcei egyetem híres görög-római jogtörténésze a Magyar Jogászegylet vendégeként itt időzött Budapesten és egy ízben jogi karunkat is meglátogatta. Véletlenül betoppant Grosschmid és a nagy német tudós álmélkodására olyan parázs eszmecserebe bocsátkozott vele a görög rétoroknak, Isaesusnak és társainak perbeszédeiről, mintha legalább is ez lenne az ő szaktudománya. Viszont «Werbőczy és az angol jog» című legutóbbi művében, amelyet 76 éves korában írt, a nagy angol jogászokkal vetélkedve hatolt bele az angol ingatlanjog legrejtettebb szövevényeibe.

Am Grosschmidnek világot átfogó ingéniuma sohasem engedett a csábításnak, hogy nemzetközi elismerésre törekedjék. Gránit-egyénisége távoltartotta magától mindazt, ami zavarta volna tervszerű munkájában. Amikor egy ízben valami témát ajánlgattak neki feldolgozásra, a megbízást azzal hátrította el magától, hogy: «a tudós nem olyan, mint a madárka, akit holmi morzsákkal lehet eltéríteni útjából, hanem inkább olyan, mint a kőszikla, amely önsúlyánál fogva gördül alá pályáján». Grosschmid nem akart más lenni, mint magyar jogász. Ez a világraszóló lángelme szellemi kincseinek mesés gazdagságát, biblikus hosszúságú életének soha nem szűnő alkotómunkáját a hazai jog szenvedélyes szeretetével kizárólag a magyar magánjog tudományának felépítésére szentelte. Csoda-e, ha az ő neve legalább is annyit, de még sokkal többet jelent nekünk, mint az osztrákoknak Unger, a németeknek Windscheid? Ez a két nagy jogász is addig ismeretlen tökéletességre csiszolta a jog dogmatikáját, de egyikükben sem nyilvánult meg olyan hatalmas erővel nemzetük jogi egyénisége, mint Grosschmidben.

* Dr. Szladits Károly a Magyar Jogászegylet 1931. november 15-i teljes-ülésén tartott előadása.

Grosschmid tehát kizárólag magyar jogász maradt; de ez nem jelenti, mintha a magánjog tudományát egyetemes mértékkel mérve is ne gazdagította volna maradandó új értékekkel. Ezért Grosschmid egyéniségét két szempontból kell méltatnunk: először térbeli és időbeli viszonylatban, mint a XIX. század fordulójának magyar jogászatát; másodszor pedig *sub specie aeternitatis*, mint az egyetemes jogtudomány nagy továbbfejlesztőjét.

Mint magyar jogász, Grosschmid olyképpen nyomta rá korának jogtudományára hatalmas egyénisége bélyegét, hogy annak mintegy reprezentánsa lett. Joggal mondhatta egy kiváló jogtudósunk, hogy a magyar magánjog történetében három mérföldjelző nagyság magasodik ki: Werbőczy, Frank Ignác és Grosschmid. Mind a három mintegy megtestesítia maga személyében a korabeli magyar magánjogot.

Magánjogunk átalakulási korszakában, mely az Országbírói Értekezletet követte, úgy emelkedik ki Grosschmid monumentális alakja, miként — a koszorús költő szavaival élve — «a lét és nemlét határán egekbe nyúló piramid».

Grosschmidet nemzeti konzervativizmusa, az önálló nemzeti jogfejlődésről alkotott hitvallása tragikus konfliktusba sodorta a XIX. század utolsó évtizedeinek válogatás nélkül utánzó, tömegesen és felszínesen recipiáló jogfejlesztő módszerével. Nem lehet meghatottság nélkül olvasni a hazai jog iránti végtelen szeretetének ilyen gyöngéd nyilvánulását: «Szívem feldobban, amidőn jogunk tételeit a Hármaskönyvvel kezemben fejthetem le. Mint végső szalmaszála a lét horgonyának, úgy kötnek össze előttem multat és jelent ez édes honi szók: ági öröklés, özvegyi jog, hitvestársi öröklés, hitbér». Megdöbönt háborgó kétségbeesése a felett, hogy magas fejlettségű, önálló hazai jogunk nagy nemzeti kincseit egész újabkori berendezkedésünk, kezdve a 48-i törvényhozáson, visszahozhatatlanul megsemmisítette, mert kitörölte jogunkból a nemzeti stílust. «A nádorispán, — mondja kesergő lélekkel — akit önök, t. törvényhozó urak, a multban és jelenben a lomtárba tettek, a tekintetes karokkal és rendekkel, az országbíróval, alnádorokkal, ítélőmesterekkel, szeptemvirekkel, szóval mindennel együtt, ami e honnak fiát és mindenkit a kerek világon arra emlékeztessen, hogy ugyanez a föld, mely nekünk és atyáinknak ezer év óta jogos tulajdonunk». Viszont amit maga körül lát, «ez a kultúra nem igazi kultúra, amelynek magja, önfénye nincsen, holott a régi magyar intézmény-világnak magja, önfénye volt». Belátja, hogy mindez nem egyes emberek hibája, hanem annak a földindulásnak végzetes következménye volt, amely a magyar jog fejlődését a mult század közepén kivetette tengelyéből és derékban kettétörte. De nem tud belenyugodni, hogy a végzet hatalmának pusztításait magunk is tetőzzük, mint Arany János szőlősgazdája, aki látva, hogy termését a jég paskolja, önkívületben botot ragad, hogy maga is segítsen leverni, ami még megmaradt.

Ez a tragikus meghasonlás a korral, forró sóvárgása önálló nemzeti jogi kultúra után és csüggedő belátása annak, hogy e kultúra folytonossága számunkra végleg elveszett, gyöngébb lelkületet tespedő lemondásba süllyesztett volna; de Grosschmid őseréje szembeszállt a kor áramlatával és megindította a harcot a magyar magánjog fejlődésének függetlenségeért.

Két irányban folyt le ez a nagyszerű küzdelem: egyrészt ősi maradékintézményeink megmentése, másrészt új jogtudományunk önálló megalapozása érdekében.

A 70-es évek jogászgyűlései és irodalmi mozgalmak az ági öröklés eltörlését tűzték zászlajukra. Ennek szolgált volna a Te-

leszky-féle törvényjavaslat is. Ha ez a törekvés sikerül, úgy végleg eltűnt volna magánjogunkból mindaz, ami benne specifikusan magyar. E törekvés ellen szállt sikra *Grosschmid* két hatalmas tanulmányában: «Az öröklött és szerzett vagyonról» és a «Kiskorúak utáni törvényes öröklésről», mint a régi magyar jog perdöntő bajnoka. Ezek a ragyogóan megírt védőíratok úgy hatottak a magyar jogászságra, mint a hályogoperáció. *Grosschmid* mindenekelőtt összetörte azt a babonát, mintha az ági öröklés az ősiségnek volna avult maradványa. Kimutatta, hogy mi volt az ősiségben a közjogi elem, mi benne a birtokmegkötöttség és hogy mindezek lefejtése után az ági öröklés a maga tiszta öröklési jogi mivoltában tárgyalag is jobb mindannál, amit annak helyére kívülről ültetni lehetne. E tanulmányoknak óriási hatásuk volt. Az akkori idők kozmopolitái előtt kevés súllyal esett volna latba az az érvelés, hogy az ági öröklés azért érdemel kíméletet, mert a hazai jogi génusz szülötte. De természetszerűleg gondolkodóba ejtette az embereket az a meglepően egyszerű igazság, hogy az ági öröklés voltaképpen nem egyéb, mint az öröklés legerősebb, szinte biológiai alakzatának, a *leszármazók* öröklésének visszavetítése a szerző ősre, s hogy ebben a funkciójában logikusabb, kevésbé véletlenszerű eredményekre vezet, mint az úgynevezett modern öröklési rend. Méltó büszkeséggel mondhatta utóbb *Grosschmid*, hogy «tulajdonképpen innét datálódik Magyarországon a magyar történelmi örökjog modern kodifikálhatóságának többé-kevésbé elismertsége».

Újabb döntő diadalt jelentett törvénytervezete a törvényes öröklésről, mely régi öröklési jogunkat «a modern precízió tökéletességének csiszolatában» öntötte formába, majd a Teleszky-féle öröklési-jogi javaslatnak mélyenjáró bírálata, amely alapeljárás ráta meg ennek az egyébként nagytudományú műnek a tekintélyét és nagyban hozzájárult ahhoz, hogy azt — miután a képviselőház igazságügyi bizottsága már letárgyalta — Szilágyi Dezső visszavonta.

Betetőzte ezt a harcot a házassági vagyonjog klasszikus tökéletességű tervezete a kodifikáló számára, mely megdönthetetlen alapjait rakta le a közszerzeményi rendszer modernizált alapjának és rendi különbség nélkül való általánosításának.

Ezzel végleg meg voltak mentve az enyészettől öröklési és házassági jogunk sokszázados intézményei. Teljesen megfordult ez intézmények értékelése a hazai köztudatban. Mi sem mutatja jobban *Grosschmid* győzelmének teljességét, minthogy ma már úgyszólván egyértelmű a hazai jogi közvélemény az ősi intézmények fenntartásában és védelmében.

Mindezzel azonban a hazai magánjog függetlenítését még csak kis terjedelemben lehetett megvalósítani. Hátra volt a feladat nagyobbik része. Végre is nem a családi és az öröklési jog, hanem az élők közti általános vagyonjog az, amely a magánjog tudományának törzsét alkotja. Márpedig ezen a téren számolni kellett azzal, hogy, *Grosschmid* saját szavai szerint, a múlt század második felében «a szédítő rohamossággal előállt szükségletek a recepciót olyan mértékben tették törvényhozás, tudomány és ítélkezés terén egyaránt szükségessé, mely a valódi megemésztését, asszimilálását, kellő elnemzetiesedését a bevett anyagnak szerfelett megnehezíti». Ebben a szükségszerűen nivellálódó vagyonjogban *Grosschmid* szerint nem marad más feladatunk, minthogy a tömegesen bevett idegen anyagnak *nemzeti egyéniségét* fejlesszük ki oly módon, hogy a *valódi jogi műveltség* megszerzésére törekszünk a magunk erejével.

Ezzel adva volt *Grosschmid* másik nagy életfeladata: a hazai magánjogi tudománynak *elmélyítése*, saját magán nyugvó, önálló alapokra helyezése. Ennek szolgált a «Fejezetek kötelmi jogunk köréből» monumentális két kötete, mely a magánjog tudományának emancipálását célozta a külföldi irodalom túlnyomó befolyása alól.

Ez a második függetlenségi harc is teljes sikert ért el. A hatalmas mű minden mondata a legzamatosabb eredetiséget lehel. Nyoma sincs benne a német jogelmélet hatásának, a német jogászok közül is csak a legnagyobbakat idézi: *Windscheidet*, *Ungert*, *Thölt*, *Goldschmidt*-et és hasonló súlyú neveket; de ezeket sem úgy, hogy valami tanításukat átvegye, hanem hogy egyenrangú félként vitába bocsátkozzék velük úgy, miként *Turgenyev* egy prózai költeményében olvastam, ahol a Jungfrau és a Finsteraarhorn folytatnak párbeszédet egymással, magasan a kisebb hegyormok csúcsai felett.

A Fejezetek az első mély tudományosságú rendszer, amely a magyar forgalmi jognak különböző időből és különböző forrásokból eredt anyagát egymással benső kapcsolatba hozva, önálló egésszé kovácsolja. A Fejezetek az az olvasztó kohó, amelyben Szent István és Ulászló törvényei, Werbőczy Hármaskönyve, a Planum Tabulare és a modern döntvényjog, az osztrák polgári törvénykönyv és a német eredetű hiteltörvények a modern magyar vagyonjog új öntvényévé olvadnak össze, a Mester szavai szerint: «in unum quasi corpus conglutinari» kezdenek.

Ennek a teljesen új feladatnak sikeres megoldásához új módszer volt szükséges. Ez a módszerbeli tökéletesítés abban áll, amit a jogszabályok *együttes* alkalmazásának, a jog *fiziológiai* szemléletének mondhatnánk. A Fejezetek a tételes jogot nem egyes szabályok mechanikus egymásmellettiségében ábrázolják, hanem a szabályok *funkcionálását*, életműködésüket, összetartozandóságukban és egymáshatásukban tárják fel. *Grosschmid* a jogszabályokat nem *rokkán* dolgozza fel, egyetlen fonál sodrásával, hanem *szövőszéken*, amelyen egy lábnyomásra a szálak egész szövevénye egyszerre fut egymásba. A «Telekkönyvi szolgáltatás» című fejezet során például a jogrendszernek csaknem valamennyi ágazata: dologi és kötelmi jog, családi és öröklési, kereskedelmi, per-, végrehajtási, csőd- és büntetőjog tükröződik a telekkönyv intézményében, a kapcsolatok káprázatos sokaságával. Ez a fejezet a kötelmi jog egy kis részecskéjének volt szánva és jóformán egész ingatlan dologi jogunk a legmélyebb mélységeig van feldolgozva benne.

A Fejezetek már *szerkezetükben* is egy szuverén elme eredetiségét tüntetik fel. Ezek a jegyzet-mozaikok első szemléletre rendszertelen, esetleges konglomerátumnak látszanak, de összességükben a tervszerű monumentalitás erejével hatnak. Persze, *Grosschmid* egyénisége távol áll a nagy pandektisták klasszicitásától: átfogó, törésmentes nagy vonalaktól, szimmetrikus harmóniába olvadó síma felületeiktől. *Grosschmid* írói alapkaraktere inkább a *gótikus* művészet kimeríthetetlen formagazdagságát mutatja: mindegyik munkája *egy* központi magas cél felé tör, de az ívboltozatok, áthidalások, támasztóoszlopok, fióktornyocskák egész erdeje az, amelyből a hatalmas épület összetevődik.

A Fejezetek megjelenésükkor idegenszerűleg hatottak. Ilyen lehetett Wagner zenedrámainak első hatása polifonikus hangszerezéssel, melyhez a fülnek hozzá kellett szoknia. Nehéz könyv, minden más jogi könyvtől különböző, még tanulmányozása is külön módszert kíván. A Fejezetekben búvárkodni kell, bányászni kell bennük, hogy utat törjünk magunknak ahhoz az eszmegazdagsághoz, amelyet a nehezen hozzáférhető külső rejteget. De aki idáig eljutott, az sem tudományos, sem gyakorlati munkájában nem lehet el többé a Fejezetek nélkül. Olyan ez a csodálatos, könyv mint a Sybillák könyve: minden kételyünkre feleletet rejt titokzatos mélységeiben. Aki közelebbről megismerte, az szükségkép beleesik annak a hangulatnak bűvöletébe, amellyel koszorús költőnk *Dante* hatását jellemezte: «álltam vizeinek mélysége felett».

Szinte hihetetlen, hogy ez a nehézjárású, sokszor abstrusnak látszó mű mennyire *gyakorlati*, mennyire tele van életszerűséggel. Ennek oka mindenekelőtt a jogi elemzés mélységében rejlik. *Grosschmid* elemzése olyan, mintha a csillagvizsgálóban belenézünk a refraktorba és a Tejút összefutó ködei egyszerre különálló csillagok miriádjaiba bomlanak szét ámuló tekintetünk előtt. Ugyanígy szemléltetik a Fejezetek, hogy a néhány száz «plastikus jogtétel», vagyis a pusztán szemmel látható csillagok között az eddig felfedezetlen jogszabályok megszámlálhatatlan légioja húzódik meg, melyeket a jogtudománynak kell a gyakorlat számára érzékelhetővé tenni.

Az elemzésnek ezzel a mélységével a *gyakorlati fantázia* csodálatos gazdagsága párosul. Sokszor szinte jóslatszerűeknek tűnnek fel *Grosschmid* elképzelt esetei. Így például a «Pénzszolgáltatás» fejezetében a valutarendszer betegségeinek minden körtünetét olyan megdöbbentő élességgel diagnosztizálja, hogy ebben az 1901-ből származó írásban magunk előtt látjuk a háború utáni összes valutanyomorúságainkat.

Mindennek folytán tételes jogunknak abban a tájképében, amelyet a Fejezetek festenek meg, ott vibrál az *élet napja és levegője*. Plein-air-művészet ez, melyben az éles vonalak megenyhülnek és leheletszerű átmenetökké finomodnak. Az életnek és a gyakorlatnak nagyszerű egybeolvadását látjuk magunk előtt, amely

a kettőnek képzelt ellentétét kibékíti. *Grosschmid* példája mutatja, hogy ez az ellentét csak akkor áll elő, ha a jogtudomány nem *elégé* tudományos. Mikroszkópja alatt sejtjeikre bomlanak szét a jogérzetnek még azok a homályos sugalmak is, amelyeket a gyakorlat embere igen gyakran csak «óhajtva sejt», a nélkül, hogy okukat adni tudná. Ezeknek az intuitív megérzéseknek, jogi imponderabilitásnak pozitív elemekre bontása a Fejezetek egyik legnagyobb diadala.

Mint minden igazi zseni, *Grosschmid* is az időn kívül áll művével. *Grosschmid* a Fejezeteket még a XIX. század végén írta; sohasem vett tudomást arról a módszertani és jogalkalmazási modernizmusról, amely körül évtizedekig tombolt a harsogó irodalomban és amely immár egész könyvtárat tölt be. Mégis mindaz a valódi érték, amely e küzdelemből a német jogirodalomban lecsapódott, tökéletesebb alakban benne van már *Grosschmid* dogmatikájában. A Fejezetek megsemmisítik *Iheringet*, a «Zweck in Recht» filozófiáját éppoly idegen tőle, mint a többi német jogi jelszavak: mégis az érdekeszme éppoly diadalmas vezérmotívumul vonul végig a művön, mint a Szigfrid-riadó a Nibelung-trilógián. Elég, ha az érdekleengedésre, érdekbeli lehetetlenülésre, érdekmúlásra stb. utalok.

A Fejezetek örökéletű könyv, mint minden klasszikus munka. Értékét nem érinti a jogszabályok időszakos változása, mert értéke nem a pozitív eredményekben, hanem a módszerben van, amellyel hozzájuk jut. Lehet, hogy a gyorsütemű kornak hipertrófiás törvényalkotásai a Fejezetek pozitív joganyagát is egyben-másban elöntik áradatukkal; hiába mondja majd az akkori kor tételező jogásza Madách tudásával: «Rég megcáfoltuk már minden sorát»; a magyar jognak ez az Odysseiája akkor is érintetlen fényben fog, örökké modernül, ragyogni.

A Fejezetek kimeríthetetlen gazdagsága irodalmunkban és gyakorlatunkban még távolról sincs kiaknázva. Alapvető kérdésekben döntően befolyásolták jogéletünket: így a kétszeri eladás, az idegen pénznemben kirótt tartozások lerovása terén. De még nemzedékek munkája kell ahhoz, hogy mindaz a kincs, amely a Fejezetek mélységeiben hever, felszínre jusson és a jogéletet megtermékenyítse. Sajnos, két akadálya van annak, hogy a Fejezetek kifejtessék teljes hatásukat a hazai jogéletre. Az egyik, hogy a mű csekély példányszámú kiadása teljesen elfogyott; egy-egy példányát csak bibliofil ritkaságként lehet megkapni. A másik, hogy az a jogász, aki nem jogtudós, nehezen tud kellő útmutatás nélkül eligazodni ebben a rengetegben. Idáig is csak *Meszlény Artúr*nak pótolhatatlan mutatója tette lehetővé a Fejezetek gyakorlati használatát. Mindez okból *Grosschmid* tanítványainak és tisztelőinek lelkes csoportja elhatározta, hogy a Fejezetekből új jubileumi emlékkiadást rendez és külön glosszát csatol hozzá húsz magánjogászunk adalékaival, amely glossza igyekszik minden egyes fejezet anyagát áttekinthetőbbé és könnyebben hozzáférhetővé tenni s egyúttal a joganyagban beállott változásokra is figyelmeztetni. A glossza, a tanítványok hálájának bensőséges kifejezése, már csaknem teljesen készen áll és a jövő év elején fog megjelenni. A Fejezetek újabb kiadását egyelőre még pénzügyi nehézségek hátráltatják, melyeket a magyar jogászközönség áldozatkészsége remélhetőleg el fog hárítani; mert mégis elképzelhetetlen, hogy a Fejezetek azért ne juthassanak újból forgalomba, mert még 40 előfizető hiányzik.

Továbbmenő tervünk azután, hogy *Grosschmid* tudományos eredményeit a külföldi jogászsággal is megismertessük. Mert az a jogi dogmatika, amelyet *Grosschmid* részünkre a Fejezetekben megalapított, nemcsak tökéletesen és eredetien magyar, hanem számos eredményében világirodalmi vonatkozásban is előbbrevitte a jogtudományt. Még soha, semmiféle nemzet jogásza nem mutatta ki oly művészi miniatűr-munkával a kötelelemnek, a magánjog e centrális fogalmának *lényegét*; azt, hogy a kötelelem nem merül ki pusztán a teljesítési igényben, — mint *Grosschmid* markánsan mondja: tartozni nemcsak annyi, mint «fizetni vagy megnyúztatni» — hanem hogy a kötelelem a különböző szankcióknak szinte átláthatatlan szövevénye, a propulzív, előretörő joghatások mellett a reflektív, visszahajtó hatások egész fonadéka; hogy a kötelelem eleven folyamat, melynek különböző létszakai vannak, létszakonként különböző fokú, hullámzó felelősséggel. És még senki sem állította fel az egész világirodalomban a *pénztartozásnak* azokat az örök-értvényű logikai sémáit, amelyek világító fénycsókaként megmutatják a kivezető utat a valuta-jogi kérdések útvesztőjéből.

Grosschmid küzdelme az önálló magyar magánjogért mind a két irányban győzelemre vezetett: úgyis, mint védelmezője és újjáalkotója régi jogintézményeinknek, úgyis, mint megalapítója a modern, önálló magyar jogi dogmatikának, korszakot jelez jogfejlődésünkben. A mellett jogász zsenijével ennek az új magyar jogi dogmatikának a tudományos színvonalát sok tekintetben a világirodalom szintje fölé emelte. Mondhatjuk, hogy *Grosschmid* tudományos működése magánjogi jogfejlődésünk egész karakterét megváltoztatta: törvényhozásunkat nemzetibbé, jogtudományunkat önállóbbá és elmélyedőbbé alakította át.

*Grosschmid*nek a magyar jogtudományt átalakító ez a hatása, mint *Nyúlász* szép tanulmányában helyesen állapítja meg, nem annyira az irodalom útján érvényesült, hanem «a budapesti egyetem katedrája volt az, honnan oly átfogó hatást gyakorolt». Csakugyan egyéniségének varázsa a katedrán oly hatalmasan érvényesült, hogy akit egyszer rabul ejtett, többé az életében nem tudott szabadulni tőle, az magával vitte a mester jogelemzését, elmélyedő módszerét, igazságkeresését. Megható az a kicsi kis füzet, amelyben 30 éves tanári jubileuma alkalmával akkori tanítványai apró feljegyzésekben mintegy tükröképét adták tanári lényének, a legnagyobb szeretettel kiterjeszkedve *Grosschmid* könyveire, tanítási módszerére, dialektikájára, még gesztusaira is. Ezek a feljegyzések, melyekből az adeptusok rajongása árad ki, közvetlen bepillantást engednek *Grosschmid* hatásának titkába. Ez a titok pedig nagyon egyszerű; mint egyik tanítványa írja: «Nem jogszabályokat tanultunk tőle, hanem jogot, nem tételeket, hanem a dolgok természetéből folyó szükségszerű igazságot». Drámai erővel ott folyt le a katedrán, ámuló és áhítatos tanítványai előtt, az élet örökös vívódása a jogi konstrukciókkal; az önellentmondások, amikbe a jogi kategóriák visznek és kibékítésük az igazság magasabb szintézisében. *Grosschmid* szerint «a jog az önálló gondolkodás tudománya». Ezért követte azt a metódust, «amely az anyagot inkább csak olyan objektívumnak tekint, amelyen tanítani, és nem annyira olyannak, amelyet tanítani kell». Jogi szabadúszókat akart nevelni, mert a jogászban az a fő, hogy — mint mondja — «tempózní tudjon abban az elementumban, amely nem ezekből vagy azokból a tételekből áll, éppen úgy, miként a tenger árja nem áll ezekből vagy azokból a habokból, hanem sokféle valamiből, ami folyton más és más és mégis mindig csak egy és ugyanaz». Arra tanította őket, miként kell a jog zongoráján akkordokat fogni, miképpen lehet a jogrendszer teljes zenekarából kicsalni az élet hatalmas szimfóniáját.

Ilyen jogászokból bocsátott ki minden évben rajokat az életbe; így szivárgott az ő hatása ezrenyi ezer éren és erecskén át a jogirodalomba és a gyakorlati jogéletbe. A mai magyar magánjog tudománya, kevés kivétellel, *Grosschmid* nagy egyéniségének visszatükröződése. «Mint földön a nap tükröz új napokat», akként sugározta vissza irodalom és gyakorlat azt a fényt, amelyet a Mestertől kapott.

Ekként lett *Grosschmid*ből az igazi *praeceptor Hungariae*. És tanítóhatása nem szűnt meg azzal sem, hogy a katedráról eltávozott. Szerencsére itt maradtak kezünkben az ő magánjogi előadásai, a «Jogszabálytan» majdnem ezeroldalas kötete, amely közvetlenségével csaknem az élő szó varázsát pótolja. Valami sajátos magyaros zamat árad ebből a könyvből. Lapjain át belopódzik szívünkbe a magyar jog szeretete. A jogász bűvárlat valóságos költészetté magasodik ezekben az előadásokban, amelyek a Mester legbensőbb lényét árulják el: ő a *legmagyarabb* jogász; ugyanaz a jogtudományban, ami *Arany* János a magyar költészetben. Csodálatos aeolhárfa, amelyből a magyar rónák levegője lelkünk mélyébe markoló zöngést vált ki.

Íme, ezt köszönhetjük *Grosschmid*nek: magyarabbakká, jogásziabbakká lettünk általa; feljebb emelte lelkünket a jog végső kútforrásához, az igazsághoz. Ezért a magyar jogászok ezrei idebent és a trianoni határokon túl hálás érzésekkel telve fordulnak ezekben a napokban Visegrád felé, ahol a 80 éves Mester, nemzeti jogfejlődésünk élő szimbóluma, ma is a hazai jogtudomány gazdagításával tölti munkás napjait. És ennek a sokezer magyar jogásznak érzései ebben az ünnepi ülésben, mint gyűjtőpontban, egyetlen hálaimává egyesülnek a Gondviseléshez, amely nekünk, árva magyaroknak *Grosschmid* Bénit adta nemzeti kincsül; egyben buzgó fohásszá, vajha a kegyes Ég tartaná meg számos éven át töretlen alkotóerőben a magyar jog nagy tanítómesterét.

Mit köszönhetnek a bírák Grosschmidnak?

1. Grosschmid volt az, aki a magyar bírói gyakorlatot az osztrák polgári törvénykönyv varázsából kivette.

Grosschmidnak Budapestre kerülése előtt az összes bíróságok ítéleteiben állandóan visszatérő jelenség az, amit Grosschmid az Optk. madártávlatból való idézésének és követésének minősített. A kötelmi és a dologi jogban részint a megszokottság, részint a kényelem volt az, amely addig a döntést és az ítélet indokolását is szinte önkénytelenül az osztrák törvény irányába vitte.

Grosschmid ezzel nem akart megbarátkozni.

Könyveiben és bírálataiban az őt jellemző egyéni intuitással nem győzte eleget hangsúlyozni, hogy az Országbírói Értekezlet nem ezt akarta, hogy nem ez volt és nem ez lehetett a cél akkor, amidőn az az osztrák törvény egyes intézkedéseit kénytelen-kelletlen hatályukban tartotta és hogy a magyar köztörvényi magánjogban is van számos önálló szokásjogilag fejleszthető és fejlesztendő alap gondolat.

Ez a törekvés volt az, amely Grosschmidet az Országbírói Értekezlet és az osztrák polgári törvénykönyv közötti összefüggés egyetemi pályakérdésének kitűzésére is bírta.

Ezzel találkozunk a Fejezetek számtalan helyein. És ez serkentette Grosschmidot akkor is, amidőn az osztrák joggal állandóan a németet állította szembe, amikor ez utóbbi hibáinak kimutatásával kapcsolatban bizonyosságot tett arról, hogy ahol az idegen jogokra kell is támaszkodnunk, ne tegyük ezt vakon, hanem válogatva, kritikai szellemmel, mindenütt a legjobbat, és azt is még lehetőleg javítva, saját viszonyainkhoz simítva hasonlítuk át.

Évtizedeken át tartott buzdító munkájának meglett a gyümölcse.

Nem csupán a család- és örökjogban, ahol ez természetesebb is volt, de a köztörvényi kötelmi jogban, valamint a dologi jog és főleg az ingatlanjog valamennyi főbb kérdésében, — hadd utaljak sok példa helyett csupán az ingatlanok kétszeri eladásának a gyakorlatára, amelyet Grosschmid tett öntudatosra — Grosschmid végre is elérte azt, amit ma már a modern magyar magánjog szokásjogának nevezhetünk.

Hogy ennek a Grosschmid szülte egységes szelleme ott is meghozta a maga bőséges gyümölcsét, ahol azelőtt az idegen befolyás szinte szuverén volt, arra elég utalni a nem vagyoni kártérítésről, valamint a személyiségi jogról szóló bírói határozatainkra.

Grosschmid első és fő érdeme tehát, hogy a bírói gyakorlatot a modern magyar magánjog szokásjogának a létesítésére és annak tudatos erős fejlesztésére ösztönözte.

Bírálatai igen mélyenjáró kritikai szellemüknél és igaz, magyar tősgyökeres eredetiségüknél fogva Grosschmid fejlődési irányát nemcsak mutatták, de annak követését meggyőző erejükkel majdnem kikényszerítették.

Hogy célkitűzése és iránya mily áldásosnak bizonyult, annak ékes tanúsága a Polgári Határozatok eddigéig megjelent hat kötete. *Grosschmid Béni az utolsó félszázad bírói gyakorlatának mintegy vezető intézménye lett.*

2. Hogy Grosschmid kutatásainak tudományos eredményei a bírói gyakorlatot egyes jogszabályok tartalmi fejlesztésére is bírták, azt csak említem.

Hiszen az Öröklött és Szerzett vagyonról szóló tanulmánya rakta le az Országbírói Értekezlet után és sokszor annak szóhangzatával szemben is a mai családvagyonjogi és örökjogi alappilléreket.

A szerzeményi és a közszerzeményi vélelem, az ági vagyon kiszolgáltatási módja, az ági követelésnek és kötelesrésznek törvényes hagyományként, mégpedig törvényes pénzhagyományként való felfogása és annyi más, ma már triviálissá vált alapelv eredetileg mind Grosschmid küzdő, kezdeményező és vezérlő gondolatai nyomán honosodott meg a bírói gyakorlatban.

És ahol ez nem is maradt meg végig Grosschmid kezdeményező alapelveinél, mint teszem az utolsó évtizedekben az ingatlan többszöri elidegenítése és a telekkönyvön kívüli dologi jogszerzés tekintetében, ott is mégis csak Grosschmid volt az, aki a kérdéseket felvetette, azoknak medret szabott és azok megoldását, valamint a megoldás öntudatoságát könyörtelen logikával követelte és el is érte.

3. De talán Grosschmid kezdeményezésére és nagyrészt az ő működésére vezethetjük vissza a felsőbírói és főleg a magyar

királyi Kúria ítéletei indokolásának az utolsó évtizedek folyamán elért magas szintjét is.

A nyolevanas évek elején a felsőbírók határozatai óvatosan kerültek az eldöntés alá került eset jogi struktúrájának a taglalását, valamint azoknak a jogelveknek a feltárását is, amelyek az eldöntésnél alapul szolgáltak.

A Döntvénytár régebbi folyamaiban az esetek túlnyomó nagy többségében ténydöntésekkel találkozunk. Jogszabályra csak halványan, csak szintelenül és mintegy csak burkoltan találunk bennük utalást.

Igaz, ennek perjogi okai is voltak. Azonban a magyar királyi Kúriának bírái között ezekben az időkben is működtek nyilvánvalóan kiváló és teljesen kétségtelenül a legerősebb kvalitásokkal is rendelkező kiemelkedő nagy egyéniségek. Ezek pedig még az 1868 : LIV. és az 1881 : LIX. tc. szabta korlátok mellett is bizonyára megtalálhatták volna a módját annak, hogy az ítéletekben a fejlődőfélben levő modern szokásjog alapelveit körülvonalazzák.

Ha nem tették, sőt, ha ettől, amennyire az csak egyáltalán el volt kerülhető, tartózkodtak, ennek okául csak azt tekinthetjük, hogy akkor még nem hatolt hozzája oly erős és tekintélyes hang, amely meggyőzően ezt hirdette a magyar bíró legfőbb és legsebbe kötelességének.

Amire a század eleje táján Grosschmidnak erre irányuló működése már általános elismerésre talált, a modern magyar magánjog szokásjogának nemzeti újjászületése következett be. És Grosschmid óta ez kezd mindinkább jobban és erősebben visszhangzani a bírói ítéletekben is.

4. Grosschmidra vezetem vissza a bírói ítéletek nálunk azelőtt a Planum tabulare idevágó útmutatásai dacára sem divott analitikai és bár az egyes esethez igazodó, de mégis annak az általános jogelvekbe való beillesztését tudatosan kiemelő és azokat visszatükröztető érvelését is.

Erre ugyan a Pp.-nak az ítélet szerkesztésére, valamint a jogorvoslatok rendszerére vonatkozó szabályai szolgálhattak alkalmat.

Azonban ezek dacára sem lettünk volna képesek az elvi, a jogegységi és a teljes-ülési határozatok mai fogalmazási szintjéhez és módjához eljutni, ha Grosschmid nem véste volna lelkünkbe, hogy a jogtudomány egységes, összefogó elveire is legyünk tekintettel akkor, amidőn a jogeseteket a való élet követelményeihez képest eldöntjük. És ne csak tekintettel legyünk rájuk, hanem a nélkül, hogy tudálékosságba merülnénk, adjunk az indokokban erről is számot.

Grosschmid tűzte ki az utolsó félszázad bírói gyakorlatának az irányát, ő kezdeményezője a gyakorlat belső, tudatos függetlenségének, ő fejlesztője és igen sokban ő megeremtője a gyakorlat tartalmának és ő ösztönzője a gyakorlatot kifejtő bírói ítéletek alaki és tartalmi tökéletesedésének is.

Dr. Almási Antal.

Grosschmid és a régi magyar magánjog.

Az Országbírói Értekezlet visszaállította ugyan a régi magyar törvények uralmát, de ez a restauráció inkább csak elvi jelentőségű volt. Hisz régi jogunk két főpillérét már a 48-as törvényhozás kidöntötte, midőn az adományrendszert és az ősiséget eltörölte, az ősiségi pátenst pedig, mely ennek a generális eltörlésnek a lebonyolítását szabályozta, az Értekezlet is fenntartotta hatályában. A Telekkönyvi Rendelet és az Optk.-nek vele összefüggő, ugyancsak formai erővel recipiált szabályai új dologi jogot ültettek a régi helyébe, az öröklési jog pedig a kötelesrész behozatalával és az ősi jelleg jelentőségének az intesztát öröklésre való korlátozása következtében ugyancsak gyökeres átalakuláson ment keresztül. A kötelmi viszonyok elvben a régi magyar szokásjogot uralták ugyan, a valóságban azonban bírói gyakorlatunk jórészt befogadta az Optk. kötelmi jogát. A házassági kötelék amúgyis a különböző felekezeti jogok uralma alatt állott, úgyhogy még az Országbírói Értekezlet hatályosságának területén is úgyszólván a házassági vagyonjog volt az egyetlen sziget, melyet az idegen jogalkotás árja nem mosott el.

A tételes jog és a bírói gyakorlat fejlődési irányának megfelelően magánjogi tudományunk is mindinkább elszakadt a hazai rögtől és az Optk. közvetítésével teljesen a virágzó német pandektajogi irodalom hatása alá került. A végveszély fenyegette már nemzeti jogunkat, amidőn egy tündöklő szellemóriás felemelte szavát az uralkodó magánjogi irányzat ellen, kifeszített mellé

fordult szembe az akkor dívó áramlattal és mennydörgő hangon «megállj»-t kiáltott a nemzeti jog kincseit tékozlóknak.

Ha rendszerbe kívánjuk foglalni azt a hatalmas apológiát, melyet Grosschmid egész irodalmi, tanítói és törvényszerkesztői működése a hazai magánjog érdekében jelent, akkor tevékenységének két főirányát kell megkülönböztetnünk. Az egyik: a régi magyar magánjog modernizált alakban még hatályos szabályainak érvénybentartása, a másik: e jog tudományos feltárása, a benne rejlő értékek kidomborítása és mai jogtudományunkkal való kapcsolatainak fellelése.

Ami az elsőt illeti, Grosschmid kiindulási pontja az, hogy egész más a törvényhozó helyzete a családi és az öröklési jog kérdésében, mint a magánjog egyéb területein. A dologi és a kötelmi, de főképp a hiteljog terén bizonyos abszolút igazságok uralkodnak, amelyek a legjobban közelítik meg a gyakorlati és a forgalmi élet érdekeit. A kereskedelmi forgalomnak országok és világrészek határain túlmenő arányai nem tűrik a nemzeti specialitásokat, hanem nemzetközi egyenlősítést sürgetnek. Itt tehát az ész követelményei a döntők. Éppen ezért a művelt nemzetek legfőbb jogtételei a magánjog most említett ágaiban alig mutatnak némi eltérést. A különböző jogrendszerek öröklési és családi joga azonban mind alap gondolatában, mind pedig részleteiben a legváltozatosabb kaleidoszkop. Ezen a téren minden nemzet szívósan ragaszkodik az ő nemzeti karakteréhez, itt tehát nekünk sem szabad a mult hagyományait föladni.

Az öröklési és a családi jog családtagoknak egymáshoz való viszonyát szabályozza, ebben a viszonylatban pedig az érzések, a kegyelet és a szeretet szava az irányadó. «Az érzelmek kulcsa a multak szívében él», új érzéseket nem lehet a népre oktrojálni, tehát fenn kell tartani és meg kell őrizni azokat a régi törvényeket, melyek, mint Frank Ignác mondja, «a nemzet érzéseit követve, szabályul csak azt adják, ami úgyis a szívek mélyében élve gyökereket vert». De ha el is töröljük ezeket a régi törvényeket, a külföldi jogrendszerek tarka tömegéből melyiket ültessük helyükbe? S ha túlestünk a választás nehézségén, mi biztosít bennünket, hogy az új és idegen rendszer életképesebb lesz, mint a régi hazai? Ki merné állítani, — írja Grosschmid — hogy a nemzeti akaratot egyéni erejével jobban eltalálja, mint ahogy az évszázados törvények lassanként hozzásimultak? A családi és öröklési jog nemzeti jellegének ápolása viszont mintegy hozzáfűzi a családot a nemzeti közösséghez, erősíti a nemzeti és országos összetartozás kötelékét, aminek politikai jelentőségét felesleges magyarázni.

Ebből az elvi alaphoz indul ki az a hatalmas küzdelem, melyet Grosschmid Teleszky tervezetével és az 1871. évi jogászgyűlés határozati javaslatával szemben az ági öröklés fenntartása érdekében diadalnasan megvívott. Gigászi elméjének világánál rendre törpülnek el az ellentábor legerősebb érvei. Azzal a váddal szemben, hogy az ági öröklés feláldozza az egyén jogát a családi érdekek, vérlázító igazságtalanság, mely a valódi családi érzést lábbal tapodja, Grosschmid szinte tündöklő fényt vetít ennek az intézménynek mély erkölcsi értékére. Gyönyörű szavakkal mutatja ki, hogy az élők között, sőt halál esetére való rendelkezést sem gátló, tehát pusztán törvényes öröklés esetén érvényesülő ágiság kitünteti és jutalmazza a vagyon megszerzőjét, őt teszi a késő jövőben is a család központjává, az emlékezés, a hála fejevé. A vagyonszerzés egoisztikus, kíméletlen műveletét megneemesíti az az erkölcsi jutalom, melyben a hazai jog a szerzőt részesíti. Der Mensch wächst mit seinen Zielen. S létezik-e a vagyonszerzésnek szebb célja, mint az a családi halhatatlanság, melyet a magyar jog a teremő erőnek és munkának biztosít?

Ugyanezeket a megfontolásokat követi Grosschmid a családi jog terén is. Családjogi tervezete teljesen a régi magyar magánjog elvi alapjain épül fel, bár tökéletesen érvényre juttatja a modern élet szükségleteit is. De ez a szempont már átvezet bennünket Grosschmid jogi világnézetének másik oldalára.

Már az Országbírói Értekezlet ötvenéves emlékünnepegyén tartott előadásával kapcsolatban felmerült az az ellenvetés, hogy Grosschmidnak a feudális, középkori jogrendszer iránt tanúsított tisztelete túlságos konzervatív felfogásra vall, mely ellentétben áll korunk demokratikus eszméivel.

Ez az álláspont téves.

Maga Grosschmid írja, hogy jogtörténeti tanulmányainak alap gondolata az a különbség, melyet régi vagyonjogunk századok mélyéből a mai időkbe átnyúló, életképes törzse és a mai idők szel-

lemével ellentétes, immár le is hullott levelei között kell tennünk. Az utóbbiakat nem ápolni és törvénybe iktatni, hanem irtani kell, amint ezt maga a 48-as törvényhozás is megtette.

Ezért szakít Grosschmid családjogi tervezete a törvényes hitbér törőlmetszetten magyar, de elavult és a mai időkkel összhangba nem hozható intézményével és ezen alapszik a közszerzemény kérdésében elfoglalt álláspontja is.

Nem egyszer mondja Grosschmid, hogy mai közszerzeményi jogunk az életben valóságos «kabaréhelyzeteket» terem. Mivel indokolható pl., hogy a nem honorácior nagyiparos felesége közszerző, a gyárában alkalmazott mérnöké pedig nem az. Családjogi tervezetének indokolásában kifejti, hogy a nemesi és honorácior osztály, melyre a közszerzemény fennálló jogunk szerint ex lege nem terjed ki, végre is elenyészően csekély része az ország lakosságának, a jogrend súlypontja tehát abban az intézményben van, melyet a nemzet $\frac{9}{10}$ része századok óta ural. Az igazságosság és a demokrácia egyaránt azt követeli, hogy a házassági szerződés kötésének terhére ne a többségre, hanem a kisebbségre rójuk, annál is inkább, mert a rendszerint magasabb értelmi és vagyoni színvonalon álló kisebbség ennek a tehernek könnyebben meg tud felelni, míg az ellenkező álláspont a gyakorlatban egyszerűen megfosztaná a túlnyomó többséget évszázados jogától. Ez a két példa is mutatja, hogy Grosschmid nem üzött elfogult kultuszt elavult furesaságokból, hanem amily szorgalmasan irtotta az elszáradt ágakat, oly «végzetes ballépésnek» tekintett minden tollvonást, mely az életképes törzs ellen irányult.

Szladits Károly nemrég megjelent Dologi jogának előszavában azt írja, hogy «magánjogunk tágas térségeiből csak azokat ismerjük részleteiben is teljesen, melyekre Grosschmid hatalmas elméje, mint magánjogunk centrális napja, fényét rávetette». Nem lehetne pregnansabban jellemezni azt a munkát, melyet Grosschmid a régi magyar magánjog művelése terén kifejtett. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy 48 előtti magánjogunk felderítése voltaképp az ő érdeme. Mert igaz, hogy voltak régi magánjogi tudományunknak olyan jelesei, akikre jogos büszkeséggel tekinthetünk vissza, ámde Grosschmid mélységével, eredetiségével, meglátó és kifejező erejével egyikük sem dicsekedhetik. Valamennyi művén végigvonul annak a felismerése, hogy a történeti magyar jog eredetiségben gazdag, művészi felépített tökéletes rendszer, melyből — bár szerves fejlődési folyamata a 48-as átalakulások következtében hirtelen megszakadt — mai élő jogunk nem egy alapelve biztos kézzel levezethető, hogy tételes magánjogunknak akárhány újnak látszó tétele, melyet a közfelfogás idegen jogrendszerek hatásának tulajdonít, voltaképp az évszázados ősi jogfejlődés eredeti terméke. Ilyen irányú munkásságának végső betetőzése a Werbőczy és az angol jog című könyve. Azt a paradoxonnak látszó tételt állítja fel benne, hogy a mai angol jog közelebb áll a Hármaskönyvben feldolgozott magyar történeti szokásjoghoz, mint mai tételes jogunk. Állításának igazolásul felsorakoztatja előttünk a két jogrendszer, t. i. a mai angol és a régi magyar magánjog számtalan intézményét és a példák sokaságán meggyőző erővel mutatja ki a kettő között stílus, forma, fogalomképzés tekintetében fennálló rokonságot. Kutatásai közben mélyebbre ás le a régi magyar magánjog legrejtettebb rétegeibe, mint előtte bárki, és a felismerés olyan kincseivel tér vissza, melyeknek további kifejtése a magyar magánjogi történet valóságos reneszanszát hozná meg.

Ha már most azt a rúgót keressük, mely Grosschmid egész munkásságát a történeti hazai jog érdekében megindította, ez nem lehet más, mint a magánjog nemzeti jelentőségének a tudata.

Grosschmid szerint a jogfejlődésnek kétféle útja van. Az egyik abban áll, hogy valamely nemzet közvetlenül merít az európai kultúra ősforrásából és az így nyert szellemi értékeket átforgatja, átgyúrja a maga képére és hasonlatosságára. Ezt nevezi ő kultúrplanetizmusnak. Ezzel szemben kultúrrelátósságnak, kultúrrelatívizmussal minősíti idegen nemzetek kifejlődött jogintézményeinek egyszerű lemásolását vagy lefordítását, azaz változatlan alakban való pusztán átvételét. Erre az útra lépett szerinte újabban a magyar nemzet és ezzel feladta kulturális önállóságának egyik fontos sáncát. Idegen gényusok munkájának fáradság nélkül való felhasználása nem hódítás, hanem szolgaság, éppoly kétségtelen jele a gyengeségnek, mint a pénzügyi vagy politikai függés, sőt veszélyesebb, mert önkéntes. Aki azt hiszi, hogy a magánjogi kodifikáció éppen olyan gyakorlati művelet, mint a letétkönyv rovatainak a megállapítása, annak vajmi kevés fogalma van arról a nagy

hatásról, melyet egy magánjogi kódex a nemzeti műveltség színvonalára gyakorol. Mert miként a fatörzs a maga ágazatain saját karakterét, úgy árasztja végig egy kódex a nemzet testében a szolgaság bántó tudatát vagy az önértet villamos erejét.»

Természetes, hogy idegen jogrendszerek bevált eredményeinek felhasználása elől különködésből elzárkózunk nem szabad. De más az indokolatlan előítéletek elvakult kultusza és más a fordítás. A helyes középút megtalálásának örvendetes példáját nyújtja Grosschmid szerint a magyar büntetőtörvénykönyv. «A Btk. is mindent megpróbált és ami jót talált, azt megtartotta. Ő is felakasztatja a gyilkost és bezáratja a tolvajt. De, de nem fordított. És ha e törvény értelmét akarjuk, ha kiindulását keressük, ha kétélyeink vannak, nem kell bejárunk Drezdát, Kieit, nem kell beharangoznunk egész Németországot, nem kell felkutatnunk német adatokat, nem kell összekeresnünk német döntvényeket, hogy mit is mond — a hazai törvény.»

A magánjog nemzeti jellegéhez való ragaszkodás Grosschmid szerint minden nagy nemzet sajátja. De még inkább szükségük van erre a kisebb nemzeteknek, főképp a mienknek, melynek «országos önállóságának végzetmérté fogyatkozásai iránt benső önállóságban» kell kárpótlást szereznie.

Ezt a tanácsot adta Grosschmid nemzetének félszázaddal ezelőtt, midőn «Öröklött és Szerzett vagyon» című tanulmányát útjára bocsájtotta. Még sohasem mért a végzet oly súlyos fogyatkozást hazánk országos önállóságára, mint ezekben a vészes időkben, sohasem volt Grosschmid tanácsa annyira aktuális, mint éppen ma. Ezért nem rezonálhat méltóbban a magyar jogász lelke a Grosschmid-jubileum ünnepi harangzúgására, mint azzal, hogy életrekelti és ébrentartja magában ősi jogunk szent hagyományainak tiszteletét és szeretetét.

Dr. Zsolt Kornél.

Grosschmid az ügyvédi hivatásról.

«Amidőn a bírói szakhivatásnak ezen teremő hivatását a jogalkotásban ennyire kiemeltem, nem szabad megfedkezünk és az egyoldalúság igenis jogosult vádjá nélkül nem is lehet megfedkezni az igazságszolgáltatás másik igen nevezetes szervéről sem, amely szervnek az íratlan jog fejlődése körében szintén nagy a szerepe a bíróság mellett. Sőt bizonyos tekintetben e szerep talán még nagyobb és elsőbrendű, mint a bíróé. Se szerv pedig az ügyvéd A polgári pernek mintegy némiképp mérlegszerű az ő jellege. Ahol, tudniillik miként ez Themis istenasszonynak a képein is látható, a két serpenyő közötti mérlegelés voltaképpen a bírónak a feladata. Magát a két serpenyőt azonban a belerakott súlyokkal nem a bíró tölti meg. Hanem a feleknek a jogvédői. Vagyis a két ügyvéd. A bíró bizonyos fokig csak kiválasztja és forgalombahozza mintegy az objektív jog megtermékenyítése számára azokat az argumentumokat és szellemi kincseket, amelyek az ügyvédek allegátaiban, úgyis nevezett perbeszédeiben, hová a fellebbezések is sorolandók, foglaltaknak. Hiszen, például, amidőn az ügyvéd megindítja azt a pert, ahol ő a fele számára az örökségi jogot a másik félnek vagy jogelődjének érdemtelenségére építé, voltaképpen ő az, aki mintegy a csíráját a bírói judikatúra által létesített vagy kifejlesztett intézménynek először behozta a dolgok valósága terére Az ügyvéd fedezi fel voltaképpen a helyet, ahol az új intézmény számára a jeget meg kell törni. A csákányt is mintegy ő adja a bíró kezébe. És bizonyára azoknak a jogi álláspontoknak és a tárgyilagos jogunk világát oly nagy mértékben emelő és díszítő érveléseknek, amelyekkel döntvényeink indokolásában találkozunk: igen jelentékeny része voltaképpen a perbeli ügyvédek allegátaiból származik. S ennyiben voltaképpen azoknak a szellemi terméke. Az ilyen perbeszédekben van tulajdonképpen letéve a jogélet termőtalajának a leggazdagabb kincsesháza. Egy-egy ilyen periratból az ember gyakran többet tanul, mint akárhány tudományos munkából vagy bírói indokolásból Az ügyvédben nemcsak az van, hogy ő az esetet mintegy embriójától kezdve ismeri, és hogy ő az, aki annak a jogi figuráját legelőször hámozá ki a maga kérgéből. De ezenkívül az ő feladata lévén az igazságnak a kiküzdése, és ő egyáltalában az eredmény iránt — ha nem is veszem az anyagi érdekeket, amelyek az ő sikeres működéséhez fűződnek — már csak a becsvágy, a sikernek pusztá glóriája is, de sőt mindezeknek híjában már csak a merő emberbaráti szolida-

ritási érzet is a felének az érdekével egészen másképpen ösztönzi őtet, aki különben is a pernek az ágyát megveté, a szellemi erő s tehetség kihasználásában, mint a bírót, akire nézve éppoly kevésbé siker az, ha felperes nyeri meg a pert, valamiként nem siker az, ha alperesnek adnak igazat Az az ügyvéd, aki úgyszólván éjjelét-nappalát vele tölti az ő perével: a szellemi képességgel természetesen nagyobb energiát egyesít, mint a bíró. Márpedig a szellemi erőket is, amelyek igen könnyen eltespednek, az energia hozza mozgásba. S ezért a dolog természetében rejlik, miután csak az intenzív működésbe hozott s arra mintegy feltüzelt erő az, amiben a termőképesség rejlik, hogy tehát annak a megtermékenyítő működésnek is, amellyel a bírói judikatúra jogéletünket oly nagy mértékben gazdagítja, a végforrása igen nagy mértékben az ügyvédi karnak a szellemi tőkájében rejlik. E mellett a bíró számára is még mindig marad e téren nagy feladat. Mert hiszen ami az ügyvéd szellemi erejének kifejtésében egyrészt erő, vagyis kedvező rúgó, az másrészt hátrány is; tudniillik a közvetlen érdekelttség, amely kizárja vagy legalább is zavarja az elfogulatlan szemléletét a jogi viszonyoknak, amelyben ő hiszen mindig vagy felperes vagy alperes. Holott viszont a bírónak a szenvtelensége és egyaránt való érdek nélkülsége, akár az egyik, akár a másik fél győzelmével szemben, biztosítja azt, ami a res judicata-nak a piedesztált s glóriát adja, tudniillik a részrehajlatlanságot. Van abban egyszersmind a helyzetnek némi egyoldalúsága, hogy az ügyvédi munkálatokban rejló szellemi kincsek mintegy véka alatt maradnak a nagyközönség s illetőleg az érdeklődő közönség elől. In idea, vagyis eszmeileg véve az lenne az igazság, hogy a jelesebb forenzis munkálatoknak — periratok, fellebbezések — szintén legyen valami afféle gyűjteménye, minők az úgynevezett döntvénytárak. Mert, mint mondtam, az ügyvéd voltaképpen az, aki a bíró számára a jogviszonyt voltaképpen felhonzolja, abba a bírót úgyszólván bevezeti, a bíró pedig aztán inkább csak desztillálja az elébe tárt szellemi anyagot. És mert tény az, miként az élő eleven jognak nem csekély része leginkább az illető fajta ügyekkel specialiter foglalkozó ügyvédi irodáknak a hagyományaiban van letéve, ami közkinccsé az említett fajta gyűjtemény által válhatna.»

Szemelvények Grosschmid Jogszabálytanából.

I.

Nemzetiességre törekvés.¹

«Gyakran halljuk hangoztatni, hogy a magánjognak nemzetiességet és egyéniességet kell adni; és hogy különösen a megalkotandó magánjogi kódexre rá kell vésni erős karakterekkel a nemzeti bélyeget. Ezek magukban véve tulajdonképpen frázisok, bár igen szép frázisok.

Valahogy ne értsenek félre. A magánjognak nemzetiessége minden népre nézve, még ha az politikai hivatást nem akar is betölteni, már önmagában véve egyik legnagyobb kincs. S kivált nemzetünkre nézve, melynek nagyobb politikai hivatás van és volt mindenkor rendeltetve, mintsem a nyers erőnkkel és számunkkal arányban van, létjogunk serpenyőjében egyik úgyszólván nélkülözhetetlen súlydarab. E fölött nem lehet kétség.

Csak hogy mindennél fontosabb tisztában lenni a lehetőségek előfeltételeivel, adott határaival.

A jog egyéniességére nem lehet és tulajdonképpen nem szabad direkte törekedni, mert akkor abba a hibába esünk, hogy alaktalan különködéseket állítunk elő; előnyt adunk a hibának csak azért, mert magunk gondoltuk ki. A jog egyéniessége indirekte, akaratlanul áll elő, éppúgy, mint az egyes egyénben az individualitás. Az egyén, aki egyéniességre törekszik, modoros, nevetséges lesz; a valódi egyéniségek önkénytelenül lesznek azzá.

Ez indirekt út pedig a jognak beható, lelkiismeretes, gondolkodó művelése a tudományban, kellő megfontolt és komoly kezelése a gyakorlatban.

A recepció a nemzetek részéről sokban hasonlít a kölcsönvétel esetéhez. Aki erejéhez mérten kis kölcsönre szorul, azt nem fenyegeti az a veszély, hogy a lekötöttségből nem tud kibontakozni és saját lábára állni. De másként áll a helyzet akkor, midőn a köl-

¹ Jogszabálytan 46. és 48. l.

csönsszükséglet nagy. Márpedig ez a veszély forog fenn akkor, midőn egy nemzet tömeges recepcióra szorul, mint jelenleg mi. S ugyancsak, ha e szükségletet nagyobbak képzele s ahhoz képest cselekszik, mint amekkora valósággal. Miként az adós hitelezőjével szemben, úgy sülyedhet szellemi téren helotává valamely nemzet, ha e kölcsönökben elmerül... «Amit a művelt nyugat kidolgozott és nagy fáradsággal kifejlesztett, az mind szép, hasznos és hasznosítható dolog. De nemzeti kincse a külföldi törvények és törvénykönyvek csak a rájuk magunk által fordított munka arányában és minősége szerint válnak. Minél mélyebb, valódiabb a nemzeti jogtudomány, annál inkább lesz képes az idegenből a szükségest a nem szükségestől megkülönböztetni s az átvettnek önálló egyéniség s nekünkvalóságot adni. A féltudomány, ez az, ami az idegen eszmevilág, mint valami előtte elzárt szentély előtt láttatlanba térdet hajt. Azt nem olvastja be, inkább csak külsőleg utánmondja, többnyire félreértve: törvényhozásban, tudományban és gyakorlatban...»

II.

A jogi készségről.²

«Miben áll elvégre is az úgynevezhető jogi készség? Mind sorra elmondani ezt, kissé sok volna. De egyik fő benne kétségkívül a jog anyagával bántatás s a jogi ítélőképességben való kiképzettség. A jogász ugyanis nem arra neveltetik, hogy gép legyen, vagyis srófocskája valamely masinának. Hanem önálló elhatározásokra képes és hivatott bíró, ügyvéd stb. Vagyis a jog az önálló gondolkodás tudománya. Ezt a képességet pedig kevésbé szerezzük meg úgy, ha csak a tőcsér alá állítjuk szellemi lényünket, mint úgy, ha mintegy aktíve, folyton-folyva, hogy úgy mondjam birkózunk és tempózunk abban az elementumban, amely nem ezekből vagy azokból a tételekből áll, éppúgy, miként a tenger árja nem áll ezekből vagy azokból a habokból, hanem sokféle valamiből, ami folyton más és más és mégis mindig csak egy és ugyanaz.»

III.

Az intézményi individualitás a régi és az új magyar jogban.³

«A politikai erők versenyében hasonló viszonyok közt túlsúlyra számíthatnak azok a nemzetek, melyeknek az individualitása másban is jelentkezik, mint a természetadta nyelvben és egyéb faji tulajdonságokban.

Ezen másnak, mintsem élettani sajátságoknak egyik kiváló neme az, hogy ha az illető nemzet az intézmények világát is sajátjának, mintegy tulajdonának, tekintheti, olyannak, mely neki legsajátabb sajátja, saját mintegy második énje, második, úgy szólván politikai nyelve.

Ha valamely nemzet ily individuális intézményvilágot bír, ez már egyik superpondus, fajsúlytöbblet, mely az illető politikai testnek — a vele bíró nemzetnek — a fajsúlyát, a koncentrációt, attraktív erőket fokozni fogja és ezzel azt ceteris paribus más politikai alakulások vagy vonzódások fölé emelheti, melyek ily individualitással s ekként a nyelven kívül más tömörítő pontokkal nem, avagy kevésbé bírnak.

Ezen fajsúlyadó politikai, más szóval intézményi individualitás kétségkívül egyik sajátja volt legalább is a 48 előtti államszervezetünknek.

Akár magát az országos eszmét, a korona államközpontosító szimboliztikus erejét; akár a megyei intézményt, a zászlós urakban jelentkező világi csúcsait az országos államszervezetnek, birtok- és örökösödési rendszert tekintjük, egyet lehetetlen kétségbevonni: azt, hogy e sajátos jogelvek a nemzetnek úgy szólván minden egyes tagját átjáró szellemi tulajdona volt a mi fajunknak. Se körülmény, vagyis hogy ekként a nemzet tagjai a népeleti és nyelvi sajátosságokon kívül mintegy telítve valának intézményi jogelvekkel, amidőn egyrészt növelte a tömörítő tengelyeket, másrészt már eo ipso feljebb kellett hogy emelje a nemzetet a fajsúlyban azon fajoknál, amelyek egyedül a nyelvben, népeleti sajátságokban bírnak ily szellemi tengelyeket, de politikai s jogi intézményeket sajátjoknak nem nevezhetnek. Például a nélkül, hogy más nemzeteket vagy nemzetiségeket kicsinyelnünk vagy kicsíteni akar-

nunk szabad volna, de például felteszem, cseh vagy horvát vagy román (oláh), szerb, görög jogról valódi belső, tartalmi értelemben nem szólhatni. S ez mindenképpen inkább csak formailag az illető nemzetnek a joga, ami többé vagy kevésbé nem az ő saját egyéniségének a productuma...»

Szemle.

— **Grosschmid Bénit** ünnepelte a Magyar Jogászegylet közgyűlése páratlan lelkesedéssel nyolcvanadik születésnapja alkalmából A jogászegylet, az igazságügyminisztérium, a bírói és ügyvédi kar, az egyetemek szónokai méltatlák a jubiláns elvülhetetlen érdemeit. **Dr. Pap József** elnöknek lendületes megnyitója, **dr. Szladits Károly** ünnepi beszéde után **dr. Vladár Gábor** az igazságügyminiszter megbízásából szólalt fel, utána **dr. Juhász Andor**, a kir. Kúria elnöke az egész bírói és ügyési kar nevében a következő beszédet mondotta:

Mély tisztelettel és ragaszkodó nagyrabecsüléssel köszöntöm nyolcvanadik életéve küszöbén a magyar magánjog atyamesterét, jogéletünk büszkeségét, a legnagyobb élő magyar jogászt, Grosschmid Béni tanár urat, akit határtalan szerénysége még ettől a családias jellegű ünnepléstől is visszatartott visegrádi magányában. A hivatásos bírót a függetlenség és a pártatlanság kényes tekintetei önmagára utalják. Bármerre is kíván kétségei, lelki töprengései között tanácsért, útmutatásért fordulni, mindenfelől összeférhetlenségének akadályai meredeznek feléje. A tudomány az egyedüli forrás, amelyből bátran meríthet, amely mint hűségese jóbarát szolgálatkészen mindig ott áll az oldala mellett, valahányszor nehéz hivatásának teljesítése közben irányításra szorul. Hogy mit jelent ebből a szempontból és különösen a kodifikálatlan magánjog területén a jogszolgáltatás számára Grosschmid Béni bölcsesége és tanítása, azt egy rövidreszabott üdvözlés keretében ecsetelni még kontúrjaiban sem lehet, de fölösleges is volna, mert hiszen illusztris előadónk valóban mesteri vonásokkal állította elénk azt a hatást, amelyet a mi nagy tudósunk tudományos működése a jogélet egyetemére gyakorol.

Mi, ítélőbírák, mindig olyan bizalommal és megnyugvással fordulunk a Grosschmid Béni szellemi kincsháza felé, mint a tengeren hanykódó és a biztos révbe törekvő hajós a parti szikláról a magasba emelkedő világítótorony felé, amelynek fénye soha ki nem alszik. Magánjogunknak ez a hatalmas, eleven világítótornya mindig biztosan rámutat a folyton szaporodó és egymást keresztező jogviszonyok és jogszabályok rengetegéből kivezető útra, s e mellett széles körben érzékelteti azt az igazságot, hogy a modern jogfejlődés és a nemzeti hagyományok tisztelete nem ellentétes fogalmak.

Felesleges hangsúlyoznom, hogy az én igénytelen üdvözlésemnek alapja nem a konvenció, hanem az a mélységes hála és köszönet, amellyel minden magyar bíró a mi nagy jogtudósunk személye iránt viseltetik, amely érzésünknek a legnagyobb örömmel és lelkesedéssel adtunk itt a jogász nyilvánosság előtt kifejezést, arra kérve az Egek Urát, hogy közéletünknek ezt a felbecsülhetetlen erkölcsi és szellemi értékét tartsa meg nemzetünk számára továbbra is, és terjessze ki óvó, áldó kezét a mi forrón szeretett ősz tanító-mesterünk fölé.

Az ügyvédi kar nevében **dr. Baracs Marcel** a következő beszédet mondotta:

Az ügyvédi hivatásnak egy szerény szolgálja szól Önök-höz és próbál méltó lenni az ünneplőkhöz és az ünnepelthez. Az egész magyar jogászvilág hódol ma a nagy mesternek s az ünneplők gárdájában a magyar ügyvédi kar is helyet és szót kér. Szót kér, hogy halát mondjon azokért a tanulásokért, amelyeket a mestertől nyert, mert tanítványai vagyunk valamennyien. Nemcsak azok, akik a tanárnak lábánál ültek, de mi, öregebb generációk is, akik valamikor professzorainktól homályos, csonka, talán torzképet is nyertünk a magyar magánjogról, s akik általa tanultuk megismerni a mi magyar magánjogunk egész kincsházát és tőle nyertük azt a felismerést, hogy a mai kor társadalmi

² Jogszabálytan 8. l.³ Jogszabálytan 40. l.

és gazdasági parancsai által megkövetelt modern magánjogot nem idegen intézmények és idegen kódexek recipiálásával, hanem ősi jogunknak magyar szellemében és magyar jogászai éllel történő további áttejlesztésében kell megteremtünk. A mi időnkben a magyar jog házában a magánjog Hamupipőke volt; Grosschmid munkássága avatta őt immár a magyar jog házában ragyogó nagyasszonyává. Az ügyvédmesterségnek, mint a diótörőnek, két szára van: a tudás és a dialektika. A jogi problémának kemény dióját a tudás szárára helyezzük s a dialektika szárának lezorításával próbáljuk azt feltörni. De hiába, meddő minden munka, ha a két szárnynak forgója nem a törvény, és a marék szorításának nem az igazságkeresésnek erkölcsi akarása adja meg az ellenállhatatlan erőt. Ha a forgó hibás, akkor a dió kicsúszik a két szár közül, ha az erkölcsi akarás, az igazságkeresésének intenciója fogyatékos, akkor megtörténhetik, hogy a diót nem törjük fel, de megtörténhetik az is, hogy a feltört dióhéjjal együtt összezúzzuk annak értékes magvát, az igazságot is.

Grosschmid Béni nagy mester volt a jogi problémák kemény dióinak feltörésében. Feltörte a legkeményebb héjú diót is, de úgy, hogy a dióhéj roncsaiból épségben emelte ki a nyers magot, az igazságot, és így ő ezzel a példaadással is öregbítette a mi tudásunkat, acélozta a mi dialektikánkat, emelte bennünk a törvény tiszteletét és az igazságratörés erkölcsi akarásának komolyságát. De, t. Ünnepi Közgyűlés, a magyar ügyvédi karnak még egy külön hálaszava is van Grosschmid Bénihez. Ő az ő tanításaiban nemcsak elméletben emelte magasra az ügyvédi hivatást, hanem különösen a döntvényről, mint magánjogunk egyik kútfejéről írott fejtegetéseiben is magasztalólag állapítja meg a magyar ügyvédségről, hogy komolysággal és eredménnyel teljesítette azt a Janus-arcú rendeltetését, hogy legyen egyfelől a fennálló törvényes rend őre, másfelől pedig a társadalom lelkén át fejlődő új jog érvényesülését készítse elő. Szerinte a kitűnő magyar döntvényjog nemcsak a magyar bírónak, hanem a magyar ügyvédnek is érdeme, és legyen szabad — persze zárójel között — a tanárnak és a kutató és elemző jogtudós-nak ezt a megállapítását okulásul tárnom azok elé, akik törvénykezésünk egyszerűsítésére törekedve, az ügyvédi allegatákat szóval és írásban talán a kelleténél is erősebben akarnák összezsugorítani. Nekünk, magyaroknak, kevés az alkalmunk ünnepelni és a kedvünk is kevés hozzá. De ma minden magyar jogásznak ünnepelnie kell: ünnepelnie kell a nagy mestert, aki nemzetünknek lelki és tudáskincsét oly dúsán gyarapította, és aki nemcsak nekünk szolgált, de bizonyára még a nemzedékek hosszú sorának fog szolgálni például, tanításul, okulásul.

A magyar ügyvédi kar ezrei nevében üdvözlöm Grosschmid Bényt és kérem számára a magyar Gondviseléstől megszámílatlan esztendőket fogyatéktalan boldogságát.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa december hó 14-én a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Ha a kielégítési végrehajtást a végrehajtást szenvedőnek előbb az ingóságaira és azután újabb kérelem folytán ingatlan vagyona, vagy előbb valamely ingatlanára és azután újabb kérelem folytán más ingatlanára rendelték el, lehet-e az újabb végrehajtási kérelem költségeit a végrehajtást szenvedő terhére megállapítani, és ha igen, milyen feltételek mellett?»

— **A haszonbér valorizációs rendelet törvényessége és hatályossága** címen Szilágyi Artúr Károly tollából a Polgári jog könyvtára kiadványában megjelent füzet a téma aktualitása és a szerző klasszikus közjogi felfogása miatt méltó érdeklődést keltett jogász-körökben. Hatalmas készültséggel mutat rá a szerző azokra a motívumokra, amelyek a 6143/1923. M. E. sz. rendeletet életre hívták és kimutatja, hogy a rendelet már születésekor is nélkülözött a törvényesség atributeit, a későbbi idő folyamán pedig, külö-

nösen az 1925:XXXV. tc. és az 1927. évi január 1. óta kötelező pengőszámítás mellett, elveszvé a rendelet szükségessége, annak hatálya is megszűnt szerinte. Szerző szerint a bíróságra vár a feladat, hogy adott esetben mondja ki, hogy a rendelet nem törvényes. Ugyanezen témakörből homlokegyenes ellenkező felfogást vitat dr. Törősi István ugyancsak a Polgári jog könyvtárában megjelent tanulmánya, melyről az Ügyvédi Közlönyben már megemlékeztünk. A tanulmány azt igyekszik kimutatni, hogy az idézett rendelet célja nemcsak a valorizáció volt és miután méltányossági szempontok még ma is fennforognak, bár ezúttal nem a bérbeadók, hanem a bérlők javára, így a rendelet, mely szerinte már az állandó bírói gyakorlat folytán is törvényessé vált, nem helyezhető hatályon kívül.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Kényszeregyességek sokszorosítása, mindenféle írásmunka, bármilyen fordítás «Tempo» irodában, Koháry-u. 4. Tel.: 132—12.

428

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bír.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrássy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Törvénykezési reformjavaslatok. — Dr. Tóth György kir. kúriai bír.: A holtak nyilváníts és ezt követően született gyermekek státusállapota. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 10. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár XXIV. 9.

Törvénykezési reformjavaslatok.*

A törvénykezés reformját a perrendtartások bevált alapelveinek érintése nélkül, egyes részletintézkedések racionalizálásával látjuk keresztülviendőnek.

Az általunk javasolt reformok két főcsoportra oszthatók:

A) Mindenekelőtt foglalkozni kívánunk a perindítással kapcsolatban szükségesnek látott reformokkal, amelyek célja, hogy a lehető legegyszerűbb módon és a legkevesebb költséggel kiválassza a peres ügyek óriási tömegéből azokat a pereket, amelyekben az alperesi védekezés a tárgyalási elintézés teszi szükségessé,

B) azután foglalkozni kívánunk azon könnyítésekkel, amelyek célja, hogy a bíróságok ítélkező munkáját a felesleges alakiságoktól megszabadítsa, így különösen a kézbesítéssel, a tárgyalással, az ítélethozatallal és a jogorvoslatokkal kapcsolatban javasolni kívánt racionalizációt azo célozza, hogy a bíróság minden erejét az ítékezés jóságára koncentrálhassa.

A) A perindítással kapcsolatban szükségesnek látott reformok.

1. Minden kereset fizetési meghagyás kibocsátásával intézendő el, kivéve ha a bíróság a keresetet fizetési meghagyás kibocsátására alkalmasnak nem találja.

Bizonyos perértékig (általában pl. 500 S., váltó, kereskedelmi utalvány, kötelezőjegy, csekk, és kereskedő könyvkivonatával igazolt követeléseknél, pl. 2000 S. perértékig) a kereset előterjesztése abból állhat, hogy a felperes a csatolt vagy esetleg túloldali fizetési meghagyás kibocsátását kéri.

2. Minden fizetési meghagyásban kiteendő a perfelvételi (tárgyalási) határnap, melyen a feleknek meg kell jelenniük az esetre, ha az alperes a fizetési meghagyás ellen — annak kézhezvételétől számított nyolc nap alatt — ellentmondással élt.

3. Ha a per értéke bizonyos összeget (pl. 1000 S-t) meghalad, az ellentmondás csak ügyvédi ellenjegyzéssel adható be.

Ha a fizetési meghagyás ellen az ellentmondást ügyvéd ellenjegyzésével nyújtják be, akkor az ellentmondással élő fél abban nyilatkozni köteles arra nézve, hogy a tárgyaláson a) perbebocsátkozni vagy pedig pergátlókifogást emelni kíván-e, utóbbi esetben felemlítendő, hogy minő alapon látja a pergátlókifogást megemelhetőnek; b) perbebocsátkozás esetén a követelést alapjánál (keletkezésénél, fennállásánál vagy esedékességénél) fogva is, vagy pedig csupán összecszerúségénél fogva látja kifogásolandónak; c) a nélkül, hogy jogi álláspontja érintetnék, egyesség megkísérlését kívánja-e.

4. Ha az ellentmondás az előbbi pontban előírt kellékeknek meg nem felel, úgy a felperesnek a tárgyalási határnapon előterjesztett kérelmére a bíróság a fizetési meghagyás alapján biztosítási végrehajtást rendelhet el, kivéve ha a tárgyalás ítélettel befejeztetett.

* Dr. Moldoványi Istvánnak, a közp. járásbírósi elnökhelyettesének és dr. Ribáry Géza ügyvédnek, a wieni Internacionales Anwaltblatt pályázatán díjat nyert közös pályamunkája.

Az ellentmondással élő félnek a 3. pont értelmében az ellentmondásban előterjesztett nyilatkozatai a felet a tárgyaláson nem kötik, ha azonban a nyilatkozat megváltoztatása a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, úgy a felperes kérelmére a tárgyalási határnapon a bíróság a fizetési meghagyás alapján a biztosítási végrehajtást elrendelheti.

5. Az ellentmondásban a kereseti tényállításokkal szembeni nyilatkozatok, úgyszintén azon tényállítások, amelyekre az ellentmondással élő fél védekezését alapítja, valamint ezen tényállítások bizonyítékai, végül a tárgyaláson előterjesztetni kívánt kérelmek is — lehető rövidséggel — előadhatók, ügyvédi ellenjegyzés esetén előadandók. Ennek elmulasztása azonban csak azon jogkövetkezménnyel sujtható, hogy az ellentmondásért az ellenfél terhére ügyvédi munkadíj meg nem állapíttatik.

6. A perfelvételi időköz 15 nap. Felperes indokolt kérelmére ez vidéken lakó alperesekkel szemben nyolc napra, helyben lakó alperesekkel szemben három napra megrövidíthető.

Megrövidítés esetén fizetési meghagyás kibocsátása elmarad, egyszerűen tárgyalási határnap tűzetik ki.

Ha ezen a tárgyalási határnapon mulasztási ítélet vagy az alperes elismerése alapján marasztaló ítélet hozatik, úgy az ilykép hozott ítéletben az alperes több költséggel nem terhelhető, mint amennyit a fizetési meghagyásban a bíróság az alperes terhére előírt volna az esetre, ha a felperes nem kéri a perfelvételi időköz megrövidítését és ennek folyományaként tárgyalási határnap kitűzését.

7. A perfelvételi határnapon ú. n. tömeges felhívásra kerülnek az összes perek, kivéve: a) amelyekben a fizetési meghagyás az ellentmondásra nyitva álló határidő alatt ellentmondással megtámadva nem lett, melyekben tehát a fizetési meghagyás kielégítőleg végrehajtható; b) amelyekben a fizetési meghagyás kellő időben szabályszerű ellentmondással támadtatott meg, minek folytán az ügy valamelyik egyesbírónak már kiosztva lett.

A fenti a) és b) pontokban említett ügyek a perfelvételi tárgyalást 24 órával megelőzően elkülönített felsorolásokban kifüggesztendők.

A szabályszerű ellentmondással kellő időben megtámadott ügyek a fizetési meghagyásban kitett határnapot 24 órával megelőzően az egyes tárgyalóbírák közt olykép osztandók szét, hogy lehetőleg együvé kerüljenek azon perek, amelyeknél az ellentmondásban az alperes bejelentette azon szándékát, hogy pergátló kifogással kíván élni, vagy amelyekben az érdemi tárgyalás azonnali megtartását más körülmény akadályozza és együvé kerüljenek azon perek, amelyekben az érdemi tárgyalás azonnal megtarthatónak mutatkozik; az ügyek szétosztásánál figyelni kell arra is, hogy azon ügyvéd, aki a határnapon több ügyben mutatkozik érdekeltnek, lehetőleg minden ügyével egyazon bíróhoz kerüljön, ez a körülmény azonban elsősorban csak a felperesi ügyvédet illetően veendő figyelembe, az alperesi ügyvédet illetően csak lehetőség szerint. Ez a javaslat módot nyújtana arra, hogy a Magyarországon dívó rendszer előnyei összekapcsolhatók legyenek az előre meghatározott ügyfelosztáson alapuló osztrák rendszerrel. (Csoportok alakítása előre meghatározott ügyfelosztással, az egyes csoportokon belül pedig felosztás a magyar rendszer szerint.)

8. Az érdemleges tárgyalás a perfelvételi határnapon bármely ügyben megtartható, ha azonban felek közösen kéri az írásbeli előkészítés elrendelését, úgy ennek helye adandó. Bár-

melyik fél kérelmére csupán a perfelvételre szorítkozik a tárgyalás, ha a kitűzött időtől számított egy órán belül az érdemi tárgyalás nem lenne megkezdhető.

Rövid indoklás: A fenti reformok azt a célt kívánják megvalósítani, hogy a perek nagy tömegéből kiválasztassanak azok a perek, amelyekben az alperes védekezni nem kíván és amelyekben érdemleges ítélkezésre nem is kerül a sor. Alig indokolható, hogy egy külön tárgyalás költségével sujtuk azon alpereseket, akik nem teszik vitássá a velük szemben érvényesített követelést. Ezért mutatkozik indokoltnak lehetőleg minden keresetnek fizetési meghagyással való elintézése, miután azonban az ügyek elintézését jelentékenyen késleltetné, ha az ellentmondások beérkezése után tüzetnek tárgyalási határnap és a mellett ezen eljárás a kezelési munkákat is, így különösen a kézbesítéseket is szaporítaná, célszerűnek mutatkozik a fizetési meghagyásban a tárgyalási határnap kitűzése arra az esetre, ha az alperes védekezni kíván és a fizetési meghagyást ellentmondással megtámadja.

B) A kézbesítéssel kapcsolatban szükségesnek látott reformok.

9. Minden fél kívánhatja, hogy az őt érdeklő kézbesítés megtörténtéről vagy annak netáni akadályáról azonnali értesítést nyerjen, feltéve, hogy a bírósági kézbesítés céljára előre szabályszerűen kitöltött oly kézbesítési bevényt csatol be, mely értesítőszelvénnel van ellátva.

Rövid indoklás: A bíróság megtakarítja a vétívek kitöltési munkáját és különösen azon időtrabló zaklatásokat is, amelyekkel a felek a kézbesítési bevényeket keresik; a felek viszont szívesen fogják vállalni a vétívek kitöltésével járó munkát, ha annak ellenében minden kézbesítésről azonnal — a vétív visszaérkezését követő 24 óra alatt — értesítést kapnak.

A tárgyalással kapcsolatban szükségesnek látott reformok.

10. *Előkészítőiratok.* a) Azon perekben, amelyekben az ügyvédi képviselőt kötelező, az első és második tárgyalás közti időben a peres felek egy-egy előkészítőiratot váltanak. Ha az alperes a perfelvételi tárgyalás előtt ellentmondásában a pert már előkészítette, úgy a tárgyaláson a bírói állapítja meg, vajjon van-e szükség, és ha igen, elsősorban kinek a részéről, további előkészítésre. Az előkészítést az arra elsősorban kötelezett vagy vállalkozásához képest feljogosított fél a tárgyalási időköz első felében tartozik eszközölni, amelyre az ellenfél a tárgyalási időköz harmadiknegyedében válaszolhat. Szükség esetén ugyanígy elrendelheti vagy megengedheti a bíró az előkészítést a második vagy későbbi tárgyalások alkalmával is.

b) Ha az arra kötelezett fél az előkészítést elmulasztja vagy elkésztetten pótolja, úgy az e miatt elhalasztott tárgyalás költsége a per kimenetelére való tekintet nélkül őt terheli. Ha az előkészítést az alperes mulasztotta el vagy pótolta elkésztetten, úgy az előbb említett jogkövetkezményen felül a bíróság a tárgyaláson a felperes kérésére az alperes ellen a biztosítási végrehajtást veszély igazolása nélkül is elrendelheti a kereseti követelés vagy egy része erejéig, amennyiben az alperesi elkésztett előkészítés tekintetbevétele nélkül az megítélhetőnek jelentkezik. A most említett jogkövetkezmény alkalmazása szempontjából azonban az előkészítés elkésztettségének nem jelentkezik, ha az olyankor, amidőn az előkészítőiratra a másik fél már válaszolni nem köteles, illetve jogosult, a tárgyalást legalább három nappal megelőzően a bírósághoz beérkezett és az ellenfélnek is lekészbesített, ha pedig az elkésztett előkészítőiratra a másik fél még válaszolni köteles, illetve jogosult, úgy az elkésztett fenti jogkövetkezményével az elkésztett fél nem sújtható, ha az ellenfélnek az előkészítőirat kézhezvételétől számítva a tárgyalás határnapjáig a tárgyalási időköz egynegyedénél három nappal nagyobb határidő rendelkezésre állott.

c) Az előkészítőiratoknak elsősorban a tényállításokat, az ellenfél tényállításaira vonatkozó nyilatkozatokat valamint ezektől elkülönítve a bizonyítási és esetleges egyéb kérelmeket kell tartalmazniok; a felek nincsenek elzárva attól, hogy az előkészítőiratokban az alkalmazni kívánt jogszabályokat is felhívassák és a perben elfoglalt álláspontjukat jogilag is megindokolhassák, ámde ha ezt megtenni kívánják, úgy azt mindenesetre az előkészítőirat elkülönített részében kell eszközölniök. Az előkészítőirat ezen részét a bíróság a költségek megállapításánál figyelemre méltatni nem köteles, ha az megítélése szerint az illető fél érdekeinek megvédése szempontjából teljesen felesleges volt.

11. *Tanukihallgatások.* A tanuidézésekkel egyidejűleg a tanuknak egy kérdőív kézbesítendő ki, amely a tanuhoz intézendő általános kérdéseket tartalmazza és amelyet az írni és olvasni tudó tanu a tárgyalásra kitöltve magával hozni tartozik. Amennyiben mindkét fél egyértelműleg kéri, úgy a bíróság a tanuidezés ki-

bocsátásával egyidejűleg a tanunak kikézbcsítendő kérdőíven kivételesen közölheti a különös kérdéseket is, vagy esetleg azoknak egy részét, feltéve, ha a felek a kérdéseket egyöntetűen megszövegezve a bíróság rendelkezésére bocsátották, megjegyezve, hogy a bíró nincs korlátozva abban, hogy a felek által javasolt kérdéseken változtasson vagy hogy a tanuval előre közlendő különös kérdéseket a felteendő kérdések egy részére szorítsa; különös kérdések közlése esetén tanu a kérdőívet a különös kérdések tekintetében is kitöltve tartozik a tárgyalásra magával hozni, úgyszintén lehetőség szerint elhozni tartozik a tárgyalásra a birtokában levő azon okiratokat, amelyekre a feltett kérdésekben utalás történik, vagy amelyekkel tanuvallomását alátámasztani kívánja. A tárgyaláson a tanukihallgatás azzal kezdődik, hogy a bíró a tanu által átadott kérdőíven foglalt válaszokat felolvassa, amelyek felvilágosítása végett a tanuhoz úgy a bíró, mint a felek további kérdéseket intézhetnek.

12. A végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás befejezéséig úgy a felperes az alperes ellen, mint az alperes a felperes ellen új keresetet, illetve viszontkeresetet indíthat, ha az új kereset tárgya a korábbi kereset tárgyával azonos, vagy ha az új kereset a további keresettel összefügg. Azon időpontig, amíg a tárgyaláson új kereset indítható, a kereseti kérelemnek oly megváltoztatása, amely a perrendtartás szerint keresetváltoztatásnak minősül, új kereset előterjesztésének tekintendő. A bíróság tehát azon végzésében, amelyben a keresetváltoztatást megállapítja, intézkedik az addig felmerült költségek viselése felől, e mellett azonban az új kereset felett a tárgyalást folytatja.

Az ítélethozatallal kapcsolatban szükségesnek látott reformok.

13. A felek az ítélet közlésétől számított nyolc nap alatt nyilatkozni tartoznak arra nézve, hogy az ítéletet jogorvoslattal megtámadni kívánják-e. A jogorvoslati szándékot bejelentő beadványon a jogorvoslati illeték lerovandó. Bizonyos perértéket (pl. 2000 S-t) meg nem haladó perekben a bíróság az ítéletét írásban részletesen csak akkor indokolja, ha a felek valamelyike jogorvoslati szándékát bejelentette, mely esetben az indoklás a jogorvoslati szándék bejelentésétől számított nyolc nap alatt írásba foglalandó. Amennyiben az ítélet közlésétől számított nyolc nap alatt jogorvoslati szándékát egyik fél sem jelentette be, úgy a bíróság az ítéleteket csupán a legszükségesebb körülményekre kiterjedő rövidséggel indokolja meg, figyelemmel az esetleges perújításra. Amennyiben a jogorvoslati szándékát bejelentő fél jogorvoslatát a jogorvoslati szándékot bejelentő beadványban meg nem indokolta volna, úgy tartozik ezt az indokolást is tartalmazó ítélet kikézbcsítésétől számított nyolc nap alatt megtenni.

14. A bíróság a felperes kérelmére a kereseti követelés felől részítéletet hozhat nemcsak oly esetben, amidőn az alperes a kereseti követeléssel összefüggésben nem álló oly ellenkövetelést érvényesít, melynek eldöntése a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, hanem részítéletet hozhat a bíróság olyankor is, amidőn a beszámítási kifogásként érvényesített ellenkövetelés a kereseti követeléssel összefüggésben áll; ezen esetben azonban részítélet hozatalának csak akkor van helye, ha az ellenkövetelést érvényesítő fél elkésztetten terjesztette elő ellenkövetelését vagy arra vonatkozó bizonyítékait és így a tárgyalás elhalasztását ezen elkésztett előterjesztés tenné szükségessé.

Indoklás: A gyakorlat azt mutatja, hogy éppen az első- és másodfokú ítéletek szoktak alkalmas alapot teremteni egységi tárgyalások számára. Ezek a tárgyalások azonban különösen komplikáltabb esetekben a rövid jogorvoslatok határidő alatt nem fejezhető be, úgyhogy nem célszerű a feleket az egységi tárgyalások folyama alatt költséges, záros határidő alatt benyújtandó iratok szerkesztésével terhelni, különösen ha figyelembe vesszük, hogy az ezen iratokban foglalt fejtegetések az egységi tárgyalások egyébként kedvező alapját képezhetlenül befolyásolják alkalmasak. Ehhez járul még, hogy az egységesség kilitásai rosszabbodnak, ha a perveztes fél ügyvédjének a tárgyalások alatt a per anyagába kell elmélyednie és a jogorvoslati beadványt megszerkesztenie. — A jogorvoslati beadvány megszerkesztése után más szemmel fogja nézni az ügyet, mint a jogorvoslat kérdéseivel való foglalkozás előtt, és hajlandó lesz arra, hogy felét az egységesség ellen befolyásolja.

A bíróságok számára az ilyen határidőmeghosszabbítási kérvények elintézése semmiféle megterhelést nem jelentene, mert az elintézés egy bélyegző ráütésével történhet. E mellett még figyelembe veendő, hogy az egységesség a jogorvoslati beadványok benyújtása után röviddel a felsőbírósági tárgyalás vagy döntés előtt jön létre, úgy a bíróságok számára ez már tehermentesítést nem jelentene, mert közben a tanács tagjai, de legalább is az elnök és az előadó az ügy tanulmányozásával el voltak foglalva.

Perorvoslatokkal kapcsolatban szükségesnek látott reformok.

15. A peres felek közös kérvénnyel bejelenthetik, hogy egyesség létrehozása érdekében a perorvoslat (fellebbezés, felülvizsgálat) beadására nyitva álló határidőket meghosszabbítani kívánják. A meghosszabbítás legfeljebb 30 napot tehet ki és mindegyik félre nézve azon naptól kezdve veszi kezdetét, amikor az illető félre nézve a perorvoslati határidő meghosszabbítása nélkül letelt volna. A perorvoslati határidő meghosszabbítása mindaddig, amíg a meghosszabbított határidő mindkét félre nézve még le nem telt, közös kérelemre egy ízben megismétélhető.

16. Az elsőfolyamodású bíróság általában mint egyesbíróság működik, a fellebbezési s felülvizsgálati bíróságnál azonban fenn tartandó a tanácsi ítélkezés rendszere. A fellebbezési bíróság két hivatásos bíróból és egy ülnökbíróból, a felülvizsgálati bíróság négy hivatásos bíróból és egy ülnökbíróból álljon. Az ülnökként behívható bírakat az igazságügyminiszter nevezi ki elsősorban az ügyvédi kamarák felterjesztése alapján azon ügyvédek közül, akik legalább 10 év óta folytatnak ügyvédi gyakorlatot, ezen idő alatt büntetve még fegyelmileg sem voltak és ügyvédi működésük alatt kiváló jogi tudásuknak adták tanujelét; az ülnökök névsorába azonban felveendő a közjegyzők, jogtanárok, sőt esetleg a kereskedelmi és iparkamarák által felterjesztett és e célra kiválónak talált egyének is.

17. A per folyamán beadott felfolyamodások, amennyiben azok végleges eldöntése a per érdemi elbírálását nem akadályozza, csak a perre vonatkozó véghatározat ellen beadott perorvoslattal terjesztendő fel a felsőbb bírósághoz. Kivételt képeznek olyan végzések ellen benyújtott felfolyamodások, amelyek a perben nem álló személyek (tanúk, szakértők) jogait érintvén, ezek által adattak be.

18. Ha a felsőbb bíróság az ítéletet a bizonyításfelvétel hiányossága miatt feloldandónak találja, a szükséges bizonyítást a felsőbb bíróság által kiküldött bíró (az ügy előadója vagy a kiegészítést indítványozó bíró) foganatosítja és a felsőbb bíróság az általa kiküldött bíró által foganatosított bizonyítás alapján az ítélet feloldása nélkül hozza meg ítéletét.

A holtnak nyilvánítás és ezt követően született gyermekek státusállapota.*

Szladits álláspontja szerint nagyon jól tudjuk, hogy a H. T. 74. §-a értelmében a házasság a holtnak nyilvánítás alapján csak azáltal szűnik meg, ha az egyik házastárs a másiknak holtnak nyilvánítása után házasságot köt, amde a házasság megszűnik a többi közt az egyik házastárs halálával is.

Szerintem dr. Szladits okfejtésének gondolatmenetében ez a kapcsolat hamis. A H. T. 73. §-a szerint a házasság megszűnésének okai: a halál és bírói bontás. Ezek önmagukban álló, abszolút okok minden további accessorium nélkül.

A törvény azonban a házasság megszűnésének első okánál: az egyik házastárs halálánál — zárójelben odatette: «(74. §)». Ez azt jelenti, hogy a H. T. 74. §-ban valami külön mondanivalója van. Ezt alább látni fogjuk.

Dr. Szladits a Pp. 734. §-ban foglalt, a H. T. 73. §-ban is megtalálható s a holtnak nyilvánításra vonatkozó vélelemre utalva folytatja: «A vélelem nem egyéb, mint kötött bizonyítás arra nézve, hogy a vélelmezett tény bekövetkezett. A holtnak nyilvánítás ezek szerint teljes és kötött bizonyítóerővel bizonyítja azt, hogy a holtnak tartott meghalt.»

«Be lévén bizonyítva, — mondja — hogy a holtnak nyilvánított meghalt, ezzel szükségszerűen be van bizonyítva, hogy a házasság megszűnt.» Ez a syllogismus hamis.

A törvény a holtnak nyilvánítás tekintetében a fizikai haláltól eltérőleg utal a vélelmezett halál jogi hatására (H. T. 74. §) és a most hivatkozott 74. § szabja meg, amit a holtnak nyilvánítással kapcsolatban a házasság jogi megszűnése tekintetében a törvényhozó törvénnyé tett.

E szerint: «Megszűnik a házasság azáltal is, hogy az egyik házastárs a másiknak holttá nyilvánítása után házasságot köt...»¹⁴

* Az előbbi közleményt lásd a 21. és 24. számban.

¹⁴ Dr. Szladitsnak irányítói fenti tanítása a Kúria okfejtését támogatja s azért még nem lehet fogalmi zavarról szó, ha dr. Szladits új teóriáját nem teszi

A H. T. 74. §-nak helyes értelme szempontjából a holtnak nyilvánítás hatása más volt az 1868 : LIV. tc. értelmében és más 1895. október 1-je után, az 1894 : XXXI. tc. 132. §-a értelmében.

Az Id. Polgári Perrendtartás 680. §-a a «holtnak nyilvánítás új házasságralépés végett» felirat alatt a házasság felbontásával kapcsolta össze a holtnak nyilvánítást akként, hogy:

«... a másik félnek jogot ad arra, hogy a házasságot felbontottnak tartsa s más házasságra lépjen» s ezért annak a bírói kimondását kérhette, hogy: «a távollévő halottnak tartandó és a házasság felbomlott».

E perben házasságvédő volt rendelő. Ennek a gondolatnak megfelelő szabályozást találunk az 1915. évi január 1-ig érvényben volt 1868 : LIV. tc. 522—528. §-ban, amely a holtnak nyilvánítás tekintetében éppen a H. T. 132. §-a által módosulást szenvedett.

Egészen természetes, hogy: a «házassági kötelék feloldása» céljából indítható holtnak nyilvánítási perben keletkezett ítélet *folyományaként* a házasság megszűntnek volt tekinthető 1895. október 1-je előtt. Az 1895. évi október 1-vel életbe lépett H. T. rendszerének megfelelő új eljárási szabályok keletkeztek, amelyek a H. T. 132. §-a értelmében már nem szabályozhatták a «házasság felbontása céljából való holtnak nyilvánítást», hanem a holtnak nyilvánítás joghatása más helyen, és pedig a házasság megszűnése tekintetében a H. T. 74. §-ban nyert szabályozást.

Kétségtelen, hogy a felhívott rendelkezések szerint 1895. okt. 1-je előtt a kifejezetten ily célból folyamatban volt perben keletkezett ítélet a holtnak nyilvánítással kapcsolatban a házasságot *feloldotta*: a házasság megszűnt.

A házasság szempontjából a bontási perek szabályai annyiban jöttek figyelembe, hogy ezek a perek házasságvédő kirendelésével folytak és az «elhalálozás bebizonyítottának» vétele, recte holttá nyilvánítás esetében a «degfőbb ítélőszékhez» való fellebbezés kötelező volt.

E rendszer szerint a holtnak nyilvánítás a házasság megszűnését is maga után vonta, azonban kiemelendőnek tartom, hogy az eddigi holtnak nyilvánítás hatása az 1894 : XXXI. tc. 132. §-a folytán *rendszerbelileg* megváltozott.¹⁵

E rendszerbeli változás vezette a kir. Kúriát a H. T. 74. §-nak értelmezésénél kezdettől fogva elfoglalt ama jogi álláspont képviselésére, hogy a H. T. *rendszere* szerint a holtnak nyilvánított házassága a holtnak nyilvánítás által még nem szűnik meg.¹⁶

Ez állásfoglalással szemben a Szladits—Szász-féle nézőpont szerint:

«Holtnak nyilvánítás esetében... nem a holtnak nyilvánító határozat a házasságot megszüntető ok, hanem az *eltűnt halála*, amelyet a holtnak nyilvánító határozat a vélelem megdőléig közokirat erejével bizonyít (Szász: J. Állam, 138. old.).

Szladits szerint: «A holtnak nyilvánítás... teljes és kötött bizonyító erővel bizonyítja azt, hogy a holtnak nyilvánított meghalt... Be lévén bizonyítva, hogy a holtnak nyilvánított meghalt, ezzel egyúttal szükségszerűen be van bizonyítva, hogy a házasság megszűnt (7. k. 226. l.)» E két nézőpont teljesen congruens.

(Folyt. köv.)

Dr. Tóth György.

magáévá. Az új teóriát, kézikönyve szerint, nem tanította Szladits se eleddig. Most pedig ő ezt a törvény rendszere ellenére hirdeti.

¹⁵ Részletesen kifejti Vecseklői: «A magánjog rendszere» c. munkájában.

¹⁶ a) A nagy nyilvánosság előtt való vitában föl kell tárnunk, hogy a holttá nyilvánítás hatását a különböző államok különféleképp szabályozzák.

Az eltűnt holttá nyilvánítása esetében a személyi-jogi hatás akként van szabályozva, hogy a holttá nyilvánítás által a) a házasság felbontottnak tekintendő és a visszamaradt minden további nélkül házasságot köthet; b) a másik megoldás a holttá nyilvánítás után a házasság megszűnésének bírói kimondását is megkívánja; majd c) a házasság a holttá nyilvánítással egyáltalán nem szűnik meg, hanem bontóperben kell a házasságot megszüntetnek nyilvánítani.

Látható ezekből az 1868 : LIV. tc. árnyalódása és kiérezhető a H. T. 73. és 74. § megoldásának a lehetősége és helyessége is. (Lásd: Gierke: Deutsches Privatrecht, I. 375. l.)

b) De a porosz Landrecht 665. §-a szerint: Wird ein Ehegatte durch Urtheil und Recht für todt erklärt, so findet die Erbfolge in sein Vermögen eben so statt, als wenn er am Tage des publicirten Urtheils wirklich gestorben wäre.

666. §. Dem anderen Ehegatten steht es alsdenn frei, sich wieder zu verheiraten; und diese Ehe besteht, wenn auch der Versollene wieder zurückkehrt.

c) A német polg. törvk. 1348. §; Mit der Schliessung der neuen Ehe wird die Frühere aufgelöst. Sie bleibt auch dann aufgelöst etc. Ez a rendelkezés világosan mutatja, hogy a magyar H. T. kodifikálásánál ily szöveg volt az irányadó.

Lásd különben Dr. C. F. Koch: Allgemeines Landrecht, III. kötet, 221. lapján és az itt hivatkozott források helyeket.

Szemle.

— **Tagadhatatlan** és az ügyvédi kar által évek óta élénken panaszkodott tény az, hogy a jelenlegi türethetetlen állapot az ügyvédség erkölcsi és anyagi létalapiját megtámadja, vészes hanyatlást idéz elő, mely szükségképpen visszahat az egész igazságszolgáltatásra és társadalmi válság felé vezet. Mintha csak szükséges bajnak, majdnem becstelen iparágnak tekintetett volna a magyar ügyvédség, mely bűnsegédül engedi magát felhasználtatni olyanok által, kik mások kizsákmányolásából élve hivatásuknál fogva hazudnak, és mely a jog örve alatt a jogtalanság védőjévé szegődik — oly ellen-szenves elbánásban részesültek a magyar ügyvédek 1874-ig és 1874-ben is; azóta pedig a törvényhozás újabb alkotásai egész sorát tartalmazzák a rendszabályozásoknak, melyeknek éle különösen az ügyvédi kar ellen irányul, és melyekkel az ügyvédek önállósága, tekintélye és anyagi tisztas állása mind alább süllyesztetik... Olvasóink bizonyára azt hiszik, hogy ezt mi mondjuk a mai állapotokról. Pedig ez a panasz 1882-ben, tehát ötven évvel ezelőtt hangzott el a VIII. Magyar Jogászgyűlésen. *Dr. Siegmund Vilmos*, a budapesti kamara első titkára, mint az ügyvédi reform kérdéseinek előadója is e szavakkal vezette be előadását. De joggal és szószerint megismételhetné ezt a panaszt dr. Siegmund utódja az igazságügy-miniszeri ankétan — ha ugyan még valamikor meg fog tartatni.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa december hó 14-én a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Az 1912: LIV. tc. 18. §-ának az ügyvédi díjak és költségek megállapításáról szóló rendelkezését alkalmazni kell-e akkor is, amikor a fél az ügyvédnek a díjak és a költségek megállapítására vonatkozó igényét jogosnak el nem ismeri, vagy ezt a rendelkezést csak abban az esetben kell alkalmazni, amikor a fél az érvényesített ügyvédi díjaknak és költségeknek csupán az összegszerű helyességét vonja kétségbe?»

— **Mikor függesztik fel a külföldiek pereit?** (Levél a szerkesztőhöz.)

Egy budapesti ügyvéd következő levelet intézte hozzánk: Három évvel ezelőtt a szegedi kir. járásbíróság előtt egy worms cég ügyfelem megbízásából pereltem egy szegedi céget és számtalan tárgyalás és bizonyítási eljárás keresztülvitele után az adós cég 430 P tőkének és a költségek megfizetésére köteleztetett. Az adós cég az elsőbíróági ítélet ellen fellebbezéssel élt. Miután a marasztalási összeget nem helyezte letétbe, biztosítási végrehajtást kértem. Adós cég ezt megtudván, beadott egy kérvényt a járásbíróshoz, amelyben hivatkozással az 1931. évi 4500. sz. M. E. rendeletre, a biztosítási végrehajtási kérvény elutasítását kérte. A szegedi kir. járásbíróság P. 20,968/928. sz. végzéssel 1931. október 16-án el is utasította a biztosítási végrehajtási kérvényt következő indokolással:

«Bíróság ezen kérelmet elutasítja és kérelme mellékleteit kérelmező felperesnek visszaadja, mert alperesek felperes biztosítási végrehajtás elrendelése iránt benyújtott kérelmével egyidejűleg beadott 29. alszám alatti kérvényükben kimutatták azt, hogy a 4500/1931. M. E. sz. rendeletben foglalt tilalom folytán ezen rendelet 1. §-nak c) pontjában foglalt intézkedés értelmében felperes követelését nem teljesíthetik. Ilyen esetben pedig a 4550/1931. M. E. sz. kormányrendelet 5. §-nak b) pontjában foglalt intézkedés értelmében a követelések behajtása vagy biztosítása végett végrehajtást elrendelni vagy foganatosítani nem lehet.»

Én e végzés ellen felfolyamodással éltem, indokolva felfolyadást azzal, hogy a 4500/1931. és a 4550/1931. sz. kormányrendeletek az itt vita tárgyát képező kérdésnél nem alkalmazhatók, mert a jelen esetben nemfizetésről van szó.

Ezen végzés mindenesetre élő tanujelét adja annak, hogy miképpen alkalmas a nem kellő elővigyázattal és körültekintéssel szerkesztett rendelet a jogrend teljes felborítására. (Aláírás.)

Minthogy egyik jogi szaklap oly hírt közölt, hogy a budapesti központi kir. járásbíróság csoportvezetői értekezletet tartottak és állást foglaltak abban a kérdésben, hogy mely esetekben függesztendők fel a külföldiek pereit, illetékes helyen érdeklődtünk és következő felvilágosítást kaptuk. A csoportvezetői értekezlet hivatalosan állást nem foglalt, mert a felsőbíróságok egyöntetű gyakorlatának kifejlődéséig az egyesbírákat megkötni nem kívánja. A szegedi járásbíróság végzése élénk fényt vet az e téren uralkodó zűrzavarra.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Optánspererekhez mellékletek hiteles fordítását, sokszorosítását legjobban, leggyorsabban elvégzi «*Tempo*», Koháry-u. 4. Telefon: 13-2-12.

429

HIRDETÉSEK.

Ne kockáztassa
az eredeti okmány
elkallódását!

fotokopia

Gyorsan és
olcsón tökéletes
másolatot ad

V., VADÁSZ-UTCA 28.
Tel. 235-30.

424

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető ívszék elnöke.

Megjelent!

A GAZDASÁGI VERSENYT SZABÁLYOZÓ MEGÁLLAPODÁSOKRÓL SZÓLÓ 1931: XX. TÖRVÉNYCIKK (KARTELTÖRVÉNY) MAGYARÁZATA

Összeállította

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Ára 3 pengő 60 fillér

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárdai Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Dr. balogi Balogh Ernő* budapesti ügyvéd: Igazságügyi reformkérdések. — *Dr. Móra Zoltán* tőzsdebirósági jogügyi titkár: Németország igazságszolgáltatása és igazságügyi költségvetése. — *Dr. Deutsch Maurus* wieni ügyvéd: Mit kell a magyar ügyvédnek az osztrák jogból tudni? — *Dr. Török János* budapesti kir. törvényszéki jegyző: Az adósok helyzete effektív külföldi valutában elvállalt kötelezettség esetében. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 11. sz. — Hiteljogi Döntvénytár XXIV. 9.

Igazságügyi reformkérdések.

A Magyar Jogászegylet legutóbb tartott teljes-ülésén *dr. Mendelényi László* kúriai bíró nevezetes előadást tartott «Igazságügyi reformkérdések a takarékoság jegyében» tárggyal. Nagyon érdemes, talán szükséges is a felvetett eszmékre visszatérni. Itt ezek közül csak egyet vagyok bátor érinteni. Mindenféle vonatkozásban indokolt az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében minden lehetőt megtenni, minden áldozatot is meghozni, mert a deficit megszüntetése egyenesen léteérdeünk: *igazságügyi-ítélkezési vonatkozásban* azonban a legmesszebbmenő óvatosság az indokolt, nehogy a sok technikai egyszerűsítéssel maga az igazságszolgáltatás szenvedjen. A máris behozott sokféle kaotikus egyszerűsítés az öncélúság látszatát kezdi kelteni.

Pedig amikor az igazságszolgáltatás egyszerűbbé, gyorsabbá és olcsóbbá tételéről beszélünk, — ami helyes is — sohasem szabad megfeledkeznünk arról a főszemponttól, hogy a reformok egyúttal az *alaposítást* is szolgálják. Végre is a polgárok vagyona, élete, szabadsága forog kockán, itt pedig végtetessé válhat az elnagyolás, a sietség.

Semmiképpen sem tartom elfogadhatónak az egyszerűsítésnek, gyorsabbá és olcsóbbá tételnek ama formáját, hogy büntető ügyekben ezt, a kétfokú perorvoslat megszüntetésével kapcsolatban, a kir. ítélőtáblák megszüntetésével próbáljuk elérni.

Nem kellene megnyugvást és az alaposítást rovására menne ez már csak azért is, mert a közfelfogásba szinte megingathatlanul beidegződött egy középső fok szükségessége veszedelmes ugrás, experimentum lenne ezt megbolygatni. Angliában, amely országra állandóan hivatkozni szoktunk, nem mernének megpróbálni egy ilyenfajta kísérletet.

De nem helytálló a kir. ítélőtáblák megszüntetésére gondolni, mert nem vagyunk berendezve az elsőbíráóságok számbeli és kiválóságbeli alapos megerősítésére és belátható időn belül nem is leszünk. Ma az a helyzet, hogy az elsőbíráóságok — nem a saját hibájuknál fogva — annyira túl vannak terhelve, annyira követelik itt mindennekfelett a gyorsaságot és a jó statisztikát, hogy ítélezésük erős kontrolra szorul. Gyökeres átreformálódásnak kell bekövetkezni, — legelsősorú, hosszú tapasztalattal és gyakorlattal rendelkező bírának az elsőfokon való alkalmazásával is — hogy az ítékezés súlya ide, különösen az egyesbíráskodásra, legyen helyezhető. A másik oldalon, a felsőn, pedig szerintem a helyzet az, hogy a Kúriának nem az a hivatása és feladata, hogy alsóbíráósági ítéleteket közvetlen fellebbezés útján bíráljon felül, hanem az, hogy legmagasabb bírói helyről és nézőpontból — alsó- és középbíráóságok által, ha szabad magamat így kifejeztem, — már jól megrágott ítéleteket, a jogszabályok, a jogegység szempontjából — a jogszabályoknak helyes vagy helytelen alkalmazásának nézőpontjából bírálja felül és megfelelő egységes, a jogfejlődéshez igazodó jogszabályokat, joggyakorlatot teremtsen. Tehát ne kerüljön a törvényszéktől az ügy egyszerre a Kúriához, viszont helyes a

gyorsítás és egyszerűsítés elérésére az, ha a Kúria kisebb ügyekkel való foglalkozás alól mentesítettik. Legyen szabad itt közbevetőleg megjegyezmem, hogy a Kúriának a ténykérdésben is nagyobb jogkör biztosítását tartanám szükségesnek, mint a mai.

Hogy az ügyeknek közvetlenül a Kúriához való felkerülése — egy középfok rostája nélkül — mennyire nem egyezik meg az általános közfelfogással, mutatja az is, hogy bár polgári ügyekben ez lehetővé van téve, mégis csak a legkritikább esetekben fordul elő.

Érv a kir. táblák fenntartása mellett az is, hogy ezek kisebb ügyekben, mint *felülvizsgálati bíróságok*, fontos hatáskört töltenek be. A kir. ítélőtáblák megszüntetéséről való tanácskozás helyett sokkal fontosabb kérdésnek tartom — amiről a jogászegyleti gyűlésen nem esett szó — a kir. ítélőtábláknál az egyszerűsítési rendelkezések folytán előállott büntető perrendi helyzettel foglalkozni, annál inkább, minthogy a táblák ítéletei ellen való felülvizsgálat lehetősége — megengedem, helyesen — meg lett szorítva.

A kir. ítélőtáblák előtti büntető eljárásban az egyszerűsítések folytán már-már kezdünk lecsúszni, bizonyos fokig már le is eszünk a *szóbeliség és közvetlenségről az írásbeliségre*.

A Bp. 397—400. §-ai szabatosan és megfelelően intézkednek a felől, hogy a kir. ítélőtábla a fellebbezés folytán hozzakerült büntető ügyeket vagy ülésen kívül, vagy tanácsülésben, vagy főtárgyaláson intézi el. A vezérelv a főtárgyalási elintézés.

Ezen garanciális rendelkezésen, amely az egész vonalon biztosította a szóbeliséget és közvetlenséget, ezt az eleven, lüktető erőt, nagy rést ütött az 1928 : X. tc. (II. Bn.) 32. §-a, amely szerint a kir. ítélőtábla a fellebbezést, ha ülésen kívül nem intézhető el, a Bp. 400. §-ában felsorolt eseteken kívül is *rendszerint tanácsülésen* intézi el; főtárgyalást kell azonban tartani, ha a tanács úgy látja, hogy a kir. törvényszék ítéletének alapjául szolgáló ténybeli megállapítást a vádlott terhére vagy javára meg kell változtatni, vagy mert a fellebbezési főtárgyalás elrendelése egyéb fontos okokból szükséges.

Az 1930 : XXXIV. tc. 115. §-a valamit változtatott ugyan a visszaesésen, mert kimondja, hogy akkor is főtárgyalás tartandó, ha felek bármelyike kellő időben ilyen irányú kérelmet előterjeszt, mégis marad az a helyzet, hogy az ügyek elég nagy részében nem szóbeli, kontradiktórius tárgyaláson lesz ítélet hozva, tehát itt van megint az írásbeliség, ez az ódság, amelynek lehető kiküszöbölését minden modern jogász nagy örömmel fogadta és korszakot alkotónak tartotta.

Bármilyen alapos és lelkiismeretes az előadó bíró, bizonyos fokig preokkupálva marad az aktaszerű tényállástól, az írástól, a holt betűtől, és előre kialakult ítéletjavaslattal fog a tanács elé állni a legtöbbször, míg maga a tanács ritkán fogja csak az előadó bíró előadása alapján eléje tárt tényállást másképpen látni; talán csak a minősítés és a büntetés mértékére vonatkozólag keletkezik diszkusszió. Míg ha az előadó referátuma után a kir. ügyész és védőügyvéd megtehetik előszóval kiegészítő indítványait, majd ugyancsak előszóval megindokolt érdemleges előterjesztéseiket, akkor lesz a tanács az előadó bíróval együtt abban a helyzetben, hogy az illető ügyet teljesen megvilágítva lássa és megfelelően az igazságot hivatalból kutatni tartozó kötelességének is.

Vádnak és védelemnek szóbeli előterjeszthetése garanciális jog, ami nélkül, fejlett felfogás szerint, hiányos az alapos büntető igazságszolgáltatás. A gyakorlati jogász : bíró, ügyész, védőügyvéd egyaránt tudja, mit tesz az, ha a vádnak és védelemnek módjában

áll akárcsak egy fénysugárral is rávilágítani az adott esetre; sokszor ténybelileg is, jogilag is egészen megváltozik ennek következtében a helyzet a főtárgyaláson arra vonatkozólag, amit az első bíróság kimondott — megváltozik a vád vagy a védelem javára. Hányszor mentett fel a tábla elsőfokon elítélt vádlottat, és viszont hányszor szabott ki felmentés után büntetést, mert a vádnak és védelemnek módja és alkalma volt igazságkereső fegyvereit összemérni.

Ítélezés előtt egyetlen egy esetben sem szabad ezt mellőzni, hiszen a tábla sok esetben hozzá még végső fórum is. Megnyugvás keltésére meg kell engedni, hogy a vád és védelem fegyvereinek teljes arsenálját élőszóval felsorakoztathassa. De tudjuk azt is, hogy ez a szabadság egyúttal egyszerűsítő, a Kúriát tehermentesítő eszköz is, mert a vád és védelem csatája után hozott ítéletben ügyész vagy védő sokszor megnyugszik.

Hivatkozom a közvédői intézményre, itt a saját praxisomra is. A közvédő rendszerint első hallásra ismeri meg az ügyet, mégis megtörténik, hogy meg tud ragadni egy momentumot és ez megváltoztatja az egész ítélezést. Jogászbemérrel nem kell sokáig vitáznom; alá fogja írni azt, hogy a vázolt egyszerűsítési és gyorsítási processzusnak remélhetőleg átmeneti ideje mielőbb megszűnjön és visszaálljon a Bp. régi garanciális rendje; maradjanak meg a kir. ítéletábrák és állítsák ott vissza büntetőügyekben a szóbeliséget és közvetlenséget, aminek áldásai még polgári perekben is érezhetők.

Dr. balogi Balogh Ernő.

Németország igazságszolgáltatása és igazságügyi költségvetése.

Az új Németbirodalom, melynek szervezetét az ú. n. Weimari alkotmány szabályozza, megtartotta az államszövetség rendszerét. Az igazságügyi törvényhozás általában birodalmi ügykör, míg a törvénykezés, különösen annak igazgatása tekintetében az egyes államok megtartották önállóságukat. Törvénykezési fenségjogát teljesen megőrizte Bajorország, amelynek a legfelsőbb fokig kiépített önálló bíraskodása van; a többi államokban az ítélezést legelső fokon a Lipcsében székelő Reichsgericht látja el.

E rendszernek az a természetszerű következménye, hogy a birodalmi igazságügyek központi irányítására hivatott berlini birodalmi igazságügyminisztériumon kívül az egyes államokban — a kisebbekben is — külön igazságügyminisztériumok vannak. Ebből viszont az következik, hogy Németország csak az igazságügyminisztériumaira annyit költ, mint néhány kisebb európai állam — az egész igazságszolgáltatására.

A 63 millió lakosságú¹ Németország birodalmi igazságügyminisztériumának 1930/31. évi budgetje 1.500.000 márka. Ez az összeg magábanvéve nem volna sok; bár nem szabad elfelejtenünk, hogy ez a birodalmi igazságügyminisztérium csak két bíróságot igazgat: a Reichsgerichtet, amelynek költségei 5-9 millió és a Staatsgerichtshofot, amelynek költségei 0-5 millió márkát tesznek ki. Működése egyébként csak a törvények előkészítésére terjed ki. A francia igazságügyminisztérium egy 42 milliós állam egész igazgatását irányítja és mégis csak 4-2 millió frankba kerül, vagyis felébe, mint csak a birodalmi igazságügyminisztérium.

Az egyes államok igazságügyminisztériumainak (mindig a központi igazgatást értve!) költségeire álljanak itt a következő adatok: Poroszország, melynek lakossága 39 millió, 2.980.794,² Bajorország, melynek lakossága 7-5 millió, 894.500,³ Szászország, melynek lakossága 5 millió, 973.100,⁴ márkát költenek igazságügyük központi irányítására. A német birodalmi igazságügyminisztérium, a porosz, bajor, szász igazságügyminisztériumok együtt már kb. 6 millió márkába kerülnek; így ha a többi kisebb állam igazságügyminisztériumainak költségeit figyelembe vesszük, nagyon szerény becsléssel azt állíthatjuk, hogy a Németbirodalom csak igazságügyminisztériumaira 10 millió márkát költ!

Éppoly megdöbbentő, mint amily tanulságos az a kép, amely elébünk tárul, ha most az egész igazságügyi költségvetés terheit vesszük vizsgálat alá.⁵

A Birodalom maga 7-4 millió márkát költ a birodalmi igazságszolgáltatásra.

Az egyes államok nettó, azaz az igazságügyi tárca bevételeivel nem fedezett terhei millió márkában 1928-29-ben:

Porosz	222-9	Thüringia	6-3	Schaumburg-Lippe ..	0-2
Bajor	51-7	Hessen	5-5	Oldenburg	1-8
Szász	32-6	Mecklenburg-Schwerin ..	4-3	Braunschweig	2-6
Württemberg ..	13-7	Mecklenburg-Strelitz ..	1-0	Anhalt	1-8
Baden	9-7	Waldeck	0-3	Lippe	0-3

Az egész birodalom a Hansavárosokkal együtt 374 millió márkát költ (nettó!) igazságszolgáltatására; maga az igazságszolgáltatás bruttó 701-1 millió márkába kerül, de ebből az igazságügyi bevételek útján 318 millió megtérül.

És ugyanakkor, amikor Németország ily hallatlanul nagy összeget áldoz igazságszolgáltatására, a német bíróról Eugen Schiffer, volt birodalmi igazságügyminiszter, a viszonyok alapos ismerője azt írja,⁶ hogy «a német bírói kar túlnyomórészt rendkívül túl van terhelve és aránylag csekély ellenszolgáltatás mellett dolgozik. Magánvagyonuk elveszett a háborút követő időkben. Ha több gyermekük van, valósággal a nyomorral kell küzdeniök».

El kell fogadnunk ezt a megállapítást, bár a német bírói fizetések a magyar viszonyokhoz képest nem látszanak csekélyeknek. Valószínűleg a magasabb adó, vagy az élet drágasága okozza, hogy a német bíró helyzetéről Schiffer ily megrázó szavakkal kénytelen írni. A porosz költségvetés (1931. év, 10. és köv. old.) szerint a porosz igazságügyminiszter fizetése 36.000, az államtitkáré 24.000, a berlini Kammergericht elnöké 22.000, a fellebbezési bírósági elnököké 18.000, a törvényszéki elnököké 8400—14.000, a törvényszéki és járásbíráké 4400—8400 márka, a legutóbbiaknál különböző pótlékokkal. (1 márka = 1-35 P.)

Ismerve a német nép tekintélytisztelőt, szorgalmát és becsületességét, a német bíró munkaszeretét és kötelességtudását, azokat az aránytalanul nagy áldozatokat, amelyeket Németország igazságszolgáltatásáért évről-évre hoz, — már a priori — nem lehet más meggyőződésünk, mint az, hogy itt a rendszerben van a hiba.

Vizsgáljuk meg a helyzetet közelebbről.

Németországban az igazságszolgáltatást túlnyomó részben hivatásos bírák látják el; ezek száma 1883-tól 7006-ról 1927-ig 9361-re emelkedett; minden 6681 lakosra egy bíró esik. Ezekhez még hozzá kell számítani a Hilfsrichterek számát, amely a bírák számához úgy viszonylik, mint $\frac{3}{4}$ a $\frac{1}{4}$ -hez. Összesen tehát 12—13.000 bíró működik. A bírósági hivatalnokok száma nagyobb, mint Magyarország hadseregének megengedett mértéke: 45.888.⁷

Az 1924. március 22-i Gerichtsverfassungsgesetz szerint a rendes bíraskodást a járásbírók (Amtsgericht) és Törvényszékek (Landgericht), a fellebbezési bíróságok (Oberlandesgericht) és a Reichsgericht látják el (12. §). Kivételes bíróságok (14. §) a hajózási-, a birtok-bírók; továbbá a községi bíróságok, amelyek 60 márka perértékig ítéleznek és az ipari bíróságok, amelyeket az Arbeitsgerichte-ről szóló későbbi, 1926. december 23-i törvény megszüntetett.

A járásbírósnál a bíró polgári ügyekben mindig mint egyesbíró működik. Hatásköre általában 500 márka perértékig minden polgári perre kiterjed; egyes ügycsoportokban (szolgálati viszony, amennyiben nem a munkaügyi bíróság illetékes, utazók és szállodások közötti perek, tartási perek stb.) értékhátára való tekintet nélkül.

Büntetőügyekben a hatáskör a kihágásokra, vétségekre és oly bűntettekre terjed ki, amelyek fogházzal vagy legfeljebb 10 évi fegyházzal büntethetők. Kihágások felett mindig, a vétségek felett, ha azok magánindítványiak vagy hat hónapnál nem hosszabb fegyházbüntetéssel büntethetők, vagy ha az ügyesség ily értelmű javaslatot tesz, a járásbíró, mint egyesbíró működik. Ezen esetektől eltekintve, a járásbíró büntetőügyben mint társasbíró jár el, amely egy járásbíró elnöke alatt, két esküdttől alakul (Schöffengericht). Bizonyos esetekben a tanácsba egy második járásbíró kell bevonni.

Kutatásaink szempontjából legfontosabb a járásbírók polgári peres tevékenysége. A későbbi közlendő adatok megértése szempontjából előre kell bocsátanunk azt, hogy Németország az 1915. szeptember 9-i rendelet óta kötelező fizetési meghagyások

¹ 1925. évi népszámlálás adatai, 1. Statistisches Jahrbuch, 1931.

² Haushalt der Justizverwaltung für das Rechnungsjahr 1931, 12. l.

³ Haushalt Nr. 9, 3. oldal.

⁴ Haushalt des Min. der Justiz, 3. old.

⁵ Statist. Jahrbuch, 462. old.

⁶ Die Deutsche Justiz. Berlin, 1928, 114. old.

⁷ Schiffer i. m. 97. old.

eljárást az 1924. december 11-i Entlastungsverordnunggal hatályon kívül helyezte és azóta a fizetési meghagyásos eljárás általában ismét *nem* kötelező, de fakultative helye van. Ellenben a német Pp. 495. a) §-a ugyanezen időponttól kezdve bevezette a *kötelező békéltetési* eljárást.⁸

A legutolsó statisztikai évkönyv szerint 1929-ben egész Németország területén 9·3 millió fizetési meghagyást bocsátottak ki; a békéltetési kérelmek száma 3·3 millió volt, a járásbíróságok előtt 2·8 millió rerdes pert tettek folyamatba; ebből békéltetésre 2·3 millió került.

A *törvényszék* úgy polgári, mint büntetőügyekben általában mint társasbíróság működik. A polgári ügyszak két főcsoportra oszlik: tulajdonképpen értelemben vett polgári és *kereskedelmi* ügycsoport. Minden polgári per, amely nem a járásbíróságok elé tartozik, a törvényszék elé tartozik. A polgári és kereskedelmi tanácsok gyakorolják a fellebbezési hatóságot a járásbíróságok előtt folyamatba tett perekben. A polgári tanácsok általában mint hármastanácsok működnek (75. §), melyek három hivatásos bíróból állanak. A kereskedelmi tanácsok, melyek hatásköre a kétoldali kereskedelmi ügyletekből kereskedő ellen, a váltóból, a csekkből, továbbá kereskedelmi társasági viszonyból származó perekre, cégjogi, minta és mustravédelmi, tengerjogi, tisztességtelen versenyügyi stb. perekre terjed ki (95. §), három tagból állanak, és pedig a törvényszék egy bírójának elnökle alatt két kereskedelmi bíróból (105. §); ez utóbbiak állása tiszteletbeli.

A törvényszék *büntető* ügyekben gyakorolja a fellebbezési bíraskodást a járásbíróság *büntető* ítéletei felett; s az elsőfokú bíraskodást, ideértve a vizsgálatot stb. Főtárgyaláson kívül a törvényszék oly hármastanácsban jár el, amely az elnökön kívül két másik hivatásos bíróból áll; a főtárgyaláson a tanács egy hivatásos bíró elnökle alatt két esküdtből alakul (kleine Strafkammer). ha a fellebbezés a járásbíró, mint egyesbíró ítélete ellen irányul: három hivatásos bíróból és két esküdtből (grosse Strafkammer). ha a fellebbezés a járásbíróság, mint társasbíróság (Schöffengericht) ítélete ellen irányul (76. §).

Ezenkívül a büntetőtörvényszék mint esküdtszék (Schwurgericht) is jár el, amely három hivatásos bíróból és hat esküdtből alakul (81. §). A hivatásos bírák az esküdtekkel egyenrangú módon, együttesen döntenek úgy a bűnösség megállapítása, mint a büntetés kiszabása kérdésében.

A járásbíróságok és a törvényszékek szervezetének ez a kivonatos ismertetése, kapcsolatban azzal, amit a munkaügyi bíróságok szervezetével később még elmondandók vagyunk, azt igazolja, hogy Németország kezd mindíg szélesebb és szélesebb körben felhasználni a *laikus* elemek közreműködését az ítélkezésben.

A törvényszékek előtti polgári perek száma aránylag csekély; az egész Németbirodalomban 319,899, alig több mint $\frac{1}{10}$ része a járásbíróságok előtt folyamatba tett perek számának, holott, mint említettük, a járásbíróság hatásköre csak 500 márkáig terjed. Úgy látszik, hogy a Magyarországon kellőleg nem becsült fizetési meghagyási és békéltetési eljárás alaposan megrostálja a pereket. A *fellebbezési bíróságok* (Oberlandesgerichte) gyakorolják polgári és büntetőügyekben a fellebbezési bíraskodást, kivéve, ha a perorvoslat nincs a Reichsgericht hatáskörébe utalva. A *birodalmi bíróság* (Reichsgericht) polgári ügyekben a fellebbezési bíróságok ítéletei elleni felülvizsgálati bíraskodást (133. §), büntetőügyekben az esküdtszékek és a nagyobb büntetőtanácsok ítéletei elleni felülvizsgálati bíraskodást (135. §) gyakorolja, ha csak az ninesen a fellebbezési bíróságok elé utalva. A birodalmi bíróság elé, mint *elsőfokú* bíróság elé tartoznak a felségsértés és a hasonló jelentőségű politikai bűncselekmények (134. §). A birodalmi bíróság rendszerint ötös tanácsban működik (139. §).

A *kivételes* bíróságok közül a *munkaügyi* bíróság szervezetének és működésének ismertetését tartjuk szükségesnek, mert az az irány, amelyben Németország az 1926. december 23-i törvénnyel elindult, komoly szembefordulás az eddigi irányzattal szemben. A *munkaügyi* bíróság hatásköre két főcsoportra osztható: 1. az ú. n. kollektív-szerződésekből folyó jogviták (Tarifverträge); 2. a munkavállalási szerződésekből (alkalmazotti szerződés, munkaviszony) származó perek. Az elsőfokú bíróság az elnökön kívül

1—1 munkaadóból és munkavállalóból áll; ha kollektív-szerződés a per tárgya, az elnök mellett 2—2 munkaadó és munkavállaló működik (16. §). Az ülnököket a közigazgatási hatóság nevezi ki a törvényszék elnökével egyetértésben, a szakmaegyesülések javaslata alapján (20. §). A fellebbezési bíróság három, a legfelsőbb munkaügyi bíróság (a Reichsgericht mellett) öt tagból áll.

Az elsőfokú ítélet ellen, ha a perérték 300 márkát meghalad, vagy ha *elvi* okokból az ítéldbíróság ezt maga megengedi, fellebbezésnek van helye. Elsőfokú munkaügyi bíróság előtt *ügyvédi* képviselőnek helye nincs (11. §). Az eljárásra nézve általában a járásbíróági eljárás szabályai az irányadók. A szóbeli tárgyalást *kötelező* békéltetés előzi meg (54. §); de az egész eljárás folyamán törekedni kell az ügy *lehetőség* szerint békés elintézésére. Az eljárás minden vonalon *soronkívüli*.

A munkaügyi bíróságok *kitűnő* működésének jellemzésére álljanak itt a következő adatok *Poroszországra* nézve. Összes perek száma: 310,171; ebből elintéztetett egyességgel a *békéltetési* eljárás során 63,102; egyességgel a peres eljárás során 35,869; a kereset visszavételével 61,508; nakacssági ítélettel 32,492; végítélettel 56,033. Amint látjuk, tehát az ügyek $\frac{1}{3}$ része végződött be egyességgel és érdemleges végítéletre csak az ügyek $\frac{1}{6}$ -od részében került a sor. Az érdemleges végítélettel elintéztett perek időtartama az ügyek 50 %-ában egy hónapnál, az ügyek 90 %-ában három hónapnál rövidebb volt.

(Bef. köv.)

Dr. Móra Zoltán.

Mit kell a magyar ügyvédnek az osztrák jogból tudnia?*

Ha az osztrák kötelmi jogot veszem szemügyre, a bérleti szerződés tekintetében arra kell rámutatnom, hogy *Ausztria bérleti rendeletei még igen éles intézkedéseket tartalmaznak*. A bérleti törvény, amely lakásokra és üzlethelyiségekre, továbbá albéretekre vonatkozik, *abszolút felmondási tilalmakat tartalmaz*. A törvény csak a *legritkább esetben ismeri el a bérbeadó felmondási jogát azon a címen, hogy a felmondott helyiségre neki magának volna szüksége*.

Még új épületek is a korlátoló rendelkezések alá esnek, *csak bizonyos lakások és helyiségek*, amelyek egy meghatározott napon, nevezetesen 1925. júl. 31-én nem voltak bérbeadva, nem állanak a bérleti védelem alatt. A *bérek összecszerülése törvényesen meg van határozva* és ez áll az új béretekre is, és pedig olykép, hogy közép és nagy lakásoknál 30 fillért kell *minden békekorona helyett* fizetni és e mellett még a *közüzemi költségeket*. A ház karbantartási költségei a háztulajdonost terhelik. Új épületeknél mindössze az az eltérés, hogy békekoronánként 20 fillér pótlék követelhető. Mint-hogy azonban házbérjövodelemi adó nálunk nincs és az ú. n. házépítési adót a bérlőknek kell fizetniök, ennél fogva a bécsi házak ma már a mai értékük számításbavétele mellett kb. 5 % kamatot hoznak.

Érdekesek a lelépési díjra vonatkozó rendelkezések; ha t. i. a bérlő lakásbérletét felhagyja és helyébe más kerül. Figyelemmel ugyanis a nagy lakáshiányra, a lakások után lelépési díjat követelnek és fizetnek, és bizony ezek még ma is 10—15,000 schillinget tesznek ki szép lakásoknál. Az összeg azonban *egy éven belül turpis causa okából visszakövetelhető*. A leleményes gyakorlat azonban megtalálta az útját annak, hogy ezen visszakövetelési igénnyel szemben védekezzen. A bírói gyakorlat megadta a jogot a háztulajdonosoknak, hogy az esetben, ha több esztendőre lemondanak arról, hogy a lakást maguknak igényeljék, megfelelő ellenértéket követel-hessenek. Ezen az úton azután megfelelő elővigyázatosság mellett, *de csakis az új bérlővel, sohasem a régivel* szemben elérheti mármost a háztulajdonos, hogy a lelépési díj tekintetében biztosítva legyen a visszakövetelési igénnyel szemben.

A kötelmi jog területén kiemelem, hogy az osztrák jog szerint a *kezeségvállalás* csak *írásban érvényes*, kivéve azt az esetet, ha *kereskedelmi ügyletből ered*.

Ami az *elévülést* illeti, idevágó szabályaink *lényegesen eltérnek a magyar jog szabályaitól*. Mert igaz ugyan, hogy szabályként nálunk is 30 év az elévülési idő, azonban éppen a *mindennapi élet ügyleteiben* az Optk. novellája szerint *három év az elévülési határidő*. Így nevezetesen áruszállításnál, kereskedelmi és ipari vállalkozási szer-

⁸ Kivételek: Korábbi sikertelen kísérlet; okmány és váltóper, viszontkereset, külföldi alperes, hirdetményi idézéses alperes. L. Stein—Gaupp—Jonas: Die Zivilprozessordnung für das deutsche Reich, 1205. old.

* Az előbbi közleményt lásd a 24. számban.

zódésekből eredő kötelezettségekre, orvosi és ügyvédi, közjegyzői munkadíjra, minden kárkövetelésre.

A kereskedelmi jogtól egészen eltekinthetünk, mert ezen a jogterületen nincsenek lényeges eltérések és csak azt emelem ki, hogy a korlátozott felelősségű társaságra vonatkozó magyar törvény nem az osztrák, hanem a német törvény behatása alatt készült. Ausztriában e törvénynek most nincs is különösebb fontossága, miután ez a társasági forma adóügyi okokból nem keresett.

A váltójog területén arra kell rámutatnom, hogy a magyar Váltótörvény novelláris intézkedéseinek megfelelő rendelkezések az osztrák jogban nem ismeretesek, úgyhogy valódi telepített váltót — szemben a perrendi Novella 53. §-ának intézkedéseivel — az osztrák jog szerint óvatoltatni kell, mivel ellenkező esetben az elfogadó elleni igény elvész. Továbbá a visszkerezési igény a kibocsátó és forgató ellen az osztrák váltójog szerint továbbra is három hónap alatt évülnek el, szemben a Perrendi Novella vonatkozó azon rendelkezésével, amely szerint ezekkel szemben egy év az elévülési határidő. Ezek oly eltérések, amelyekre magyar-osztrák viszonylatú kérdésekben nagyon vigyázni kell.

Az anyagi és alaki büntetőjog kérdéseire nem terjeszkedem ki.

Ha ezután az alaki jogra térek ki, mindenekelőtt az osztrák Pp. jön figyelembe, amely igen lényegesen eltér a magyar jogtól és praxisom éppen arról győződött meg, hogy az a terület, amelyen a leggyakrabban történnek súlyos következményekkel járó tévedések, éppen a két jogterület eltérő volta miatt.

Igy, ami az illetékességi okokat illeti, a mi Pp.-unk rendelkezései lényegesen mások. Mi nem ismerünk könyvkivonati illetékességet, továbbá a Pp. 36. §-a illetékességét, amely az egyszerűsítési törvény 5. §-a folytán most már orvosok díj- és költségkövetései is ki lett terjesztve. Azonban mindezen illetékességi okok az osztrák jogban is ismert ú. n. retorziós illetékesség alapján magyar honossal szemben igénybevehetők. Az osztrák szerződéskötési illetékesség igénybevehető az országhatárokon tekintet nélkül külföldiekkel szemben is. Hiányzik a mi jogunkban a Pp. 45. §-ának megfelelő rendelkezései, ezzel szemben speciálitása az osztrák jognak az ú. n. számlakivonati illetékesség, amelyet más jogrendszer nem ismer és amely abban áll, hogy egy kereskedő vagy iparos pl. a wieni bíróság illetékessége alá van vetve, hogy ha ő a számlakivonatot, amelyen meg van jelölve, hogy fizetendő és perendő Bécsben, kifogásolás nélkül átvette, feltéve, hogy azt a számlakivonatot az áruval egyidejűleg vagy azt megelőzőleg megkapta.

Ezen illetékességi ok alapján számos keresetet nyújtanak be Bécsben magyar kereskedők ellen. Azonban az ezen illetékesség alapján eljáró osztrák bíróságok ítéletét magyar bíróságok nem hajtják végre az 1914: XLII. tc.-be iktatott magyar-osztrák végrehajtási jogsegélyegyezmény folytán. Ezzel a körülménnyel az osztrák felperesek gyakran nem számolnak, de másfelől nem ismerik fel mint végrehajtási akadályt a magyar alperesek sem, úgyhogy a végrehajtás ellen nem is védekeznek. Hogy azonban a könyvkivonati illetékesség és a 36. §-beli illetékesség mellett hozott ítéletek sem részesülnek végrehajtásban Ausztriában, mert azt a végrehajtási jogsegélyegyezmény akadályozza, csak melleleg említem meg, mert a kiszabott idő rövidsége miatt nem áll módomban, hogy a végrehajtási jogsegélyegyezmény rendelkezéséről, amelyeket az Országos Ügyvédszövetség szegedi Vándorülésén tettem előadásom tárgyává, részletesen kiterjeszkedjem.

Ezen összefüggésben kívánok arra rámutatni, hogy az osztrák Oberster Gerichtshof egyik legutóbbi és éppen általam provokált döntése szerint oly esetben is, amikor Magyarországon folyó perben oly illetékességi okot vesz igénybe a felperes, amelyik Ausztriában nem vezet végrehajtáshoz, e hiba jóvátehető, ha az ellentmondási eljárásban egyébként beigazolja a végrehajtató, hogy a végrehajtási jogsegélyegyezmény alkalmazásának előfeltételei mindazonáltal fennforognak. Pl. ha egy magyar ügyvéd költségkövetelését Budapesten a Pp. 36. §-a alapján pereli bécsi adósa ellen, ez esetben is, noha figyelme elkerülte a jogsegélyegyezmény kikötését, a végrehajtási kérvényben még mindig előadhatja, hogy a kölcsönös végrehajtás előfeltételei fennforognak, mert fennáll az írásban kikötött teljesítési hely illetékessége, amire nézve hivatkozik a perben csatolt meghatalmazására. Ha azután az osztrák adós az ellentmondási eljárásban megtagadja ennek fennforogását, a magyar ügyvéd meghatalmazása felmutatásával még mindig igazolhatja, hogy teljesítési helyül valóban kikötöttet pl. Budapest, Miskolc stb. Ugyanez áll mutatis mutandis más esetekben is.

A bírósági szervezet és az illetékességi okok elhatárolásának kérdése szintén érdekes téma volna, ezekre azonban nem terjeszkedem ki, csak utalok cikkemre, amely a Jogtudományi Közlöny 1931. évi 9. számában jelent meg és amelyben e kérdéseket részletesen ismertettem. Nálunk abszolút ügyvédi kényszer áll fenn a törvényszék előtti ügyekben, kivéve a házassági pereket az esetben, ha azokban vagyoni igényt nem támasztanak. A törvényszéki értékhatár 1500 S. A járásbíró előtt, amelyek tehát 1500 S.-et meg nem haladó értékű ügyekben járnak el, nincs ügyvédi kényszer. Ha azonban a per megegyezés alapján vagy pedig egyébként 1500 schillinget meghaladó ügyben tartozik a járásbíró hatáskörébe, relatív ügyvédi kényszer áll fenn, ami annyit jelent, hogy ha a fél képviselteti magát, az csak ügyvéd által történhetik.

Érdekes a közjegyzők helyzete. Minden közjegyző felvételheti magát a védők listájába és büntetőügyekben képviselhet, éppúgy, mint az ügyvéd. Városokban ez nem nagyon gyakorlati, vidéken azonban gyakori jelenség. A közjegyzők oly helyeken, ahol kevesebb, mint két ügyvéd van, a járásbíró előtt peres ügyekben is folytathatnak ügyvédi gyakorlatot.

A peres eljárás legfőképpen abban különbözik a magyar szabályozástól, hogy az eljárás súlypontja az elsőfolyamodású eljárás van.

Amit az elsőfokon mint tényt vagy bizonyítékot a fél fel nem hozott, ezt többé a fellebbezésben fel nem hozhatja, éspedig még abban az esetben sem, ha ügyvéd nélkül járt el. A másodbíróság az iratok alapján intézkedik, éspedig vagy szóbeli fellebbezési tárgyalás nélkül, ha t. i. mindkét fél lemond arról, vagy pedig szóbeli fellebbezési tárgyaláson, amelyen mindegyik fél képviselője egyszer jogosított felszólalni.

Abszolút tilalom áll fenn a novumok felhozatala tekintetében. Ez a rendszer tehát megkívánja, hogy az ügyvéd az elsőbíróságon mindent adjon elő, ezért tehát teljes részletességgel kell őt informálni és ezért minden okiratot is az elsőfokon be kell csatolni, mert különben késő. Ezen oknál fogva az elsőfokú mulasztási ítélet elleni fellebbezés is gyakorlatilag kilátástalan, mert abban az esetben, ha alperes nem jelent meg, a fellebbezésben semmi újat nem hozhat fel, csakis semmisségi okokat, a kézbesítés hiányosságát és hasonlókat vagy pedig azt, hogy a kereseti előadásból a kereseti kérelem értelmében való marasztalás nem folyik.

Ha még most ebben az összefüggésben rámutatok arra, hogy szemben a magyar Pp.-al, amelyben a perújítás quasi egy fellebbezési fokot jelent, ezen eljárás az osztrák Pp.-ban ilyenkor számba nem jöhet, mert az osztrák Pp. szerint a perújításnál igazolni kell, hogy a perújító nem volt abban a helyzetben az alapeljárásban, hogy pl. egy bizonyos okiratot bemutasson, felhasználjon, úgy nyilvánvaló, hogy nálunk a perújításnak praktikus jelentősége alig van, mindenestre lényegesen kisebb, mint Magyarországon. Ha tehát az osztrák ügyvéd egy levelet, amely a perben döntő volna, nem mutatott be, egy tényállítást, amely fontossággal bír, nem tett meg vagy, pontosabban szólva, a per hevében nem ragaszkodott annak jegyzőkönyveléséhez, ez a mulasztás többé nem tehető jóvá. Éppen ezért kártérítési perek az ügyvéd ellen, helytelen peresítés okából — amelyek szerintem az elviselhetetlen és ügyvédellenes novumtilalom folytán állanak elő — napirenden vannak.

Igen érdekesen, de éppígy helytelenül és elviselhetetlenül van nálunk szabályozva az in integrum restitució kérdése. Ha valaki egy tárgyalást, fellebbezési határidőt elmulaszt, in integrum restituciót csak akkor kap, ha a megjelenésben előre nem látható és elháríthatatlan esemény (unvorhergeschenes und unabwendbares Ereignis) gátolta. Az ügyvéd vagy alkalmazottainak hibás feljegyzését a bíróságok eredetileg nem fogadták el erre kellő oknak. Ha a fél, aki idézést kapott, elfelejtette azt ügyvédjének átadni, vagy ha a tárgyalást, amely kilenc órára van kitűzve és amelyre menetrend szerint Bécs környékéről félkilenc órára meg lehet érkezni, azonban közlekedési zavar miatt a tárgyalást elmulasztották, az szintén nem volt kellő ok, mert hiszen egy előbbi vonattal is el lehetett volna jönni. Csak a legutóbbi években, amelyekben a háború utáni nervozitás megszűnt és amióta a bíróság és ügyvédi kar közötti viszony Ausztriában kitűnővé vált és a bíróság az ügyvéd és alkalmazottai mulasztásával szemben megértőbbé vált, adnak helyt az előbbi állapotba való visszahelyezés iránti kérelemnek, ha igazolják, hogy az egyébként megbízható irodai alkalmazott téves bejegyzést eszközölt. A peres fél tévedése; mulasztása, ezidőszent sem ok az in integrum restitucióra. De tény az, hogy egyes bírák törekednek ezt a szigorú rendelkezést jóakarattal elviselhetőbbé tenni. Amit megtehetnek annyival is

inkább, mert az előbbi állapotba való visszahelyezés elrendelése ellen jogorvoslatnak helye nincs, a megtagadással szemben van helye felfolyamodásnak.

A normális perorvoslati határidő ítéletek ellen 14 nap, tehát egy nappal kevesebb, mint a magyar jog szerint. Minden ítélet ellen, amely 1000 schilling perértéken túl van, van helye jogorvoslatnak a másodbírósághoz. Amíg az elsőfok úgy a járásbíróságon, mint a törvényszéken szabályként egyesbíró (a törvényszéken ugyanis csakis olyan perekben, amelyekben a pertárgy értéke 10,000 schillinget meghalad, jár el három tagból álló tanács, amelyekben kereskedelmi ügyleteknél egyik szakbíró helyett egy laikus személy, vagyis ülnök vesz részt), addig másodfokon mindig társasbíróság ítélkezik.

A másodbíróság, miként már mondtam, az iratok alapján dönt, azonban a bizonyítási eljárást elrendelheti és ezt vagy maga veheti fel vagy ezen célból az eljárást az elsőfokú bírósághoz utalhatja vissza. *Mint fontosat emelem ki, hogy ha a fellebbezési bíróság valamely tanúnak vagy félnek kihallgatását másként akarja mérlegelni, mint az elsőbíróság, az illető tanut vagy felet újból ki kell hallgatnia.* A másodbíróság tehát a bizonyítékok és tanuvallomás mérlegelés címén és a nélkül, hogy a bizonyítást megismételné, *nem juthat más eredményre, mint amilyenre az elsőbíróság jutott.* Miként továbbá említettem, a fellebbezési eljárás mindig szóbeli, hacsak a felek egyezően nem kérik a szóbeli tárgyalás mellőzését.

A felülvizsgálati bíróság, amely nálunk, szemben a magyar bíraskodás rendszerével, csak egy bíróság, mindig a wieni Oberster Gerichtshof, sohasem határoz nyilvános tárgyaláson. Az Oberster Gerichtshofnak jogában áll ugyan szóbeli tárgyalást elrendelni, tudomásom szerint azonban egy-két kivételt leszámítva, perrendünk életbelépte óta ezen jogát nem gyakorolta.

Egy különlegessége az osztrák peres eljárásnak a július 15-től augusztus 15-ig tartó bírósági munkaszünet, amely alatt csakis a törvényben szüneti ügynek mondott vagy pedig a bíróság által ilyennek minősített ügyben lehet tárgyalást tartani; egyébként tárgyalások nem tarthatók. A törvényes és a bíróság által adott határidők ezen idő tartama alatt nem folynak, úgyhogy a 14 napos fellebbezési határidő egy július 10-én kézhezvett ítélettel szemben csak szeptember 3-án jár le.

Különös eljárás fog helyt váltóügyekben, amit azért említek meg, mert éppen e téren sok tévedést észlelek a magyar és osztrák viszonylatban felmerült kérdéseknél. Váltófizetési meghagyások ellen nálunk is három napon belül adandók be kifogások. Minthogy minden váltóügy, tekintet nélkül a perértékre, a törvényszékhez tartozik, az ilyen keresetek és a váltókifogások beadására ügyvédi kényszer áll fenn. A legérdekesebb eltérés azonban abban áll, hogy ezen kifogásoknak nem szabad formai természetűeknek lenniök. Alperesnek minden kifogását, amelyet a váltófizetési meghagyás ellen érvényesíteni kíván, mellőzés terhe mellett három nap alatt ügyvéd által ellenjegyzett beadványban kell beadnia. Amit ezen kifogási beadványban nem ad elő, azt többé fel nem hozhatja. Habár a szóbeli tárgyaláson bizonyos általunk előadott körülményekre új bizonyítékokat is ajánlhatnak és habár ha pl. színleges váltóaláírást állítottunk, ennek igazolására új bizonyítási indítványokat tehetünk a szóbeli tárgyaláson, azonban az exceptio doli kifogásán kívül nem emelhetem a tárgyaláson azt a kifogást, hogy az aláírás hamis, prolongációban állapodtunk meg stb. Meltóztassék csak elképzelni a kereskedelmi életben azt a súlyos helyzetet, amely előáll akkor, hogyha ilyen váltókereset érkezik és az, aki az ügyet ismeri, távol van, viszont három nap alatt minden kifogást elő kell adni. Ha pedig az embert a bíróság váltóperben ügygondnoknak nevezi ki alperes részére, természetesen a legfantasztikusabb kifogásokat is elő kell ráncigálni, ha óvatosan akar eljárni. Kétségtelenül nem helyes megoldás! Hogy a törvényhozó ezt szándékozta-e, nem tudjuk, a gyakorlat azonban a törvénynek ezen kifejezését «*seine Einwendungen*» ily értelemben magyarázza.

Még sok érdekes dolgot lehetne előadni az osztrák Pp. köréből, de miután az idő sürget és végeznem kell, áttérek — röviden — az osztrák végrehajtási eljárásra.

Lényeges különbség a két törvény között az, hogy nálunk a végrehajtási eljárás — szemben a magyar törvény rendszerével — egy hivatalból folyó eljárás. Nálunk nincsenek végrehajtók, a végrehajtási bíróság egy végrehajtó közeg útján foganatosítja a végrehajtásokat, éspedig ha a végrehajtató a közbenjárást nem

kéri, annak jelenléte nélkül vagy a végrehajtató jelentkezése esetén annak közbenjötté mellett.

Ami a követelések végrehajtását illeti, az eljárási mód nálunk egészen más, mint önöknél. A végrehajtató hitelező a végrehajtási bíróságtól letiltó rendelvényt kér egy bizonyos személyhez szólóan, a harmadadosnak kézbesített, és ezáltal történik a követelés végrehajtása. A végrehajtó közegnek tehát a követelés letiltásával nincs dolga. Ezt a különbséget azért emelem ki, mert magyar-osztrák viszonylatú végrehajtásnál a magyar végrehajtató hitelezőnek pontosan meg kell adnia, hogy adósának miféle követelését kell lefoglalni, amire azután a végrehajtási bíróság bocsátja ki a letiltó rendelvényt a másodadoshoz.

Szemben a magyar joggal, kielégítési végrehajtásnak csak jogerős ítélet alapján van helye. Nem lehetséges tehát pl. két egybehangzó nem jogerős ítélet alapján. Egyik novellánk szerint lehet ugyan elsőbírói ítélet alapján biztosítási végrehajtást kérni, azonban — szemben a magyar joggal — az esetben, ha végrehajtást kérünk, megfelelő kauciót kell adni, amelynek nagyságát szabad belátása szerint a bíróság határozza meg.

Magyar-osztrák viszonylatban (és ezt csak fölös óvatosságból emelem ki, miután valószínűleg általánosan ismert) biztosítási végrehajtásnak csakis abban az egyetlen egy esetben van helye, ha a váltó, csekk vagy bon alapján kibocsátott fizetési meghagyás ellen ellentmondással élt az adós.

Az osztrák jog ismeri az *ideiglenes intézkedés intézményét*, amelyet ki lehet eszközölni a kereset beadása előtt is, vagy akár a per folyamán, ha a hitelező igényét és a veszélyt valószínűsíti. Az igény valószínűsítése nem, de a veszélyeztetés kimutatása pótolható kaució letétele által. Természetes azonban, hogy a hitelező az ideiglenes intézkedés következményeire felelős, ha azután azt a jogorvoslat folytán hatályon kívül helyezték.

Végezetül legyen szabad rámutatnom az osztrák végrehajtási jog két rendelkezésére, amelyek külföldön ismeretlenek és amelyek a belföldön is nagy nehézséget okoznak.

Az egyik az, hogy a bírói úton szerzett zálogjog, vagyis ú. n. végrehajtási zálogjogingókon elévül egy év alatt, ha ezen egy év folyamán alatt értékesítési (árverési) kérelmet nem terjeszt elő a végrehajtató. Nálunk tehát az nem lehetséges, hogy az adósnak a végrehajtási zálogjog, illetve szerzett jogok épségbentartása mellett hosszú halasztásokat adjon a hitelező, mert hiszen ennek folytán zálogjoga elévülhet. Az egy év elteltével lehetséges ugyan újabb zálogjogot szerezni, az azonban gyakorlatilag értéktelen, ha a helyzet már nem ugyanaz és közben új zálogjogok támadhattak.

Miután szerződéses zálogjog olyan ingókon, amelyek az adós-nál hagyatnak, az osztrák jog szerint is úgyszólván lehetetlen (az adós ugyanis nem zálogosíthatja el lakása berendezését, ha az továbbra is az ő birtokában marad), ezen segítő, bizonyos esetekben éppen a végrehajtási zálogjogot választják. A nehézség azonban akkor áll be, ha az egyévi határidő eltelt és a hitelező kénytelen értékesítési kérelmet előterjeszteni.

Találékony kollégáink azonban e ponton is megtalálták azt az utat, amelyen ilyenkor segíteni lehet. Ez az út, illetve segéd-eszköz összefüggésben van a fizetéseképtelenségi joggal.

Ha ugyanis pl. egy váltó alapján ingókon zálogjogot szerzek magamnak és az adós nem tud fizetni, én azonban szívesen várnék: két-három hónappal az év eltelté előtt, az adóssal egyetértve, egy új váltót peresítek ellene és azután ezen újabb váltófizetési meghagyás alapján ugyanezen dolgokon zálogjogot szerzek. Ha azután ez a zálogjog régebbi, mint 60 napos, — nálunk ugyanis a fizetéseképtelenségi jog szerint ugyanezen 60 napos határidővel operál, mint a magyar jog — lemondok, régebbi zálogjogomat feloldom és egy újabb évig várhatok az újabb zálogjogom alapján. Ezzel persze új költségek merülnek fel és az adósnak meg kell a hitelezőben bíznia a tekintetben, hogy a második váltóval sem fog visszaélni, és természetesen ez az út csak akkor felelhet meg a hitelezőnek, ha közben mások nem szereztek zálogjogot.

A másik pedig az, hogy szemben a magyar joggal, a hitelező nem állíthatja be bármikor a behajtási eljárást. Ha ugyanis azt teszem, hat hónapon belül újabb értékesítési eljárást nem kérhetek. Ha tehát a jogban járatlan hitelező halasztást ad a kitűzött árverés esetén akkor, amikor zálogjoga hat hónapnál régebbi, máris elvesztette zálogjogát, mert hiszen hat hónap múlva ugyan megkérheti az értékesítést (önöknél: árverés), közben azonban az egy év eltelik és zálogjoga megszűnik.

E két körülményre éppen ezért terjeszkedtem ki oly részletesen, mert ismételt és ismételt láttam, hogy azon magyar kollégáim, akik ezen jogszabályokat nem ismerték, igen nagy hátrányokat szenvedtek, és ezzel viszont az adósok visszaélhettek.

Ezzel az osztrák jog eltérő rendelkezéseire, amennyire már a rendelkezésemre álló rövid időben lehetséges volt, rámutattam nevezetesen azokra a jogszabályokra, amelyek a magyar ügyvéd praxisában fontossággal bírhatnak. A fizetéseképtelenségi jog kérdésére legnagyobb sajnálatomra már nem tudtam kitérni.

Dr. Deutsch Maurus.

Az adósok helyzete effektív külföldi valutában elvállalt kötelezettség esetében.

A Kereskedelmi Törvény 326. §-ának utolsó mondata értelmében kétségtelen, hogy ha a szerződés oly pénznemről szól, mely a teljesítés helyén forgalomban nincs, illetve a Váltótörvény 37. §-a értelmében, ha a váltó a fizetés helyén folyamatban nem levő pénznemről, — tehát köznyelven — külföldi valutáról van kiállítva, a hitelező a kikötött szolgáltatást a megjelölt külföldi fizetési eszközben természetben, valóságban jogosult követelni, ha természetben vagy valóságban való teljesítés kifejezetten is kikötött.

Addig, míg az 1931. évi július hó 14. napján bekövetkezett általános bankzárlat és illetve az azt követőleg elmélyült gazdasági válság folytán a valuta és devizagazdálkodás korlátozása szükségképpen be nem következett, ez a jogszabály gyakorlati alkalmazást is nyert, és pedig oly formában, hogy az adós vagy a kikötött külföldi fizetési eszközben természetben fizetett, vagy pedig — különösen míg a különféle valuták árfolyama kevés ingadozást mutatott — a hitelező pénzintézetnek a teljesítési határnapon megbízást adott effektív külföldi valuta beszerzésére és a pénzintézet által felszámított tőzsdei árfolyamszerű pengőben megtérítette a beszerzett valutáért szükséges felszámított összeget.

Abban a perben azonban, amikor az 1931. évi július hó 17. napján életbelépett 4100/1931. M. E. rendelet 7. §-a kimondotta, hogy «...külföldi fizetési eszközben fizetéseket csak a Magyar Nemzeti Bank útján vagy hozzájárulásával szabad teljesíteni és pengőösszegeket külföldi fizetési eszközre csak a Magyar Nemzeti Bank hozzájárulásával szabad átváltani» és ezt a rendelkezést az 1931. évi augusztus hó 15. napján életbelépett 4550/1931. M. E. számú rendelet 4. §-a bizonytalan időre, vagyis további intézkedésig fenntartotta, az adósok által effektív külföldi valutában vállalt fizetési kötelezettség valóságban, természetben való teljesítése vagy teljesen tiltott cselekménnyé vált, vagy pedig oly bizonyos előre meghatározott előfeltételekhez kötött, amely feltételeket úgy a hitelezők, mint az adósok egyformán kötelesek respektálni.

Az még a most hivatkozott rendeletek után is kétségtelen, hogy az adós valóságos külföldi fizetési eszközben vállalt kötelezettsége továbbra is fennáll, illetve hogy a hitelező ilyen módon való teljesítést követelhet, a kérdés csak az, hogy a vonatkozó rendelkezések folytán teljesíthet-e az adós ilyen módon vagy sem, és ha igen, mi annak az előfeltétele is milyen bírói támogatást vehet úgy a hitelező, mint pedig az adós igénybe a jogi érvényesítése, illetve érdekeik megóvása végett. Mert az bizonyos, hogy akkor, amikor úgy a kül-, mint a belföldi tartozások teljesítésének elvén állunk, — és ma még ezen állunk — amikor tehát a magyar közgazdaság a kötelezettségeinek az egész vonalon igyekszik eleget tenni, a hitelintézetek útján a kölcsönöket, illetve hitelt igénybevevő adósok fizetési kötelezettsége is fennáll.

De ugyanakkor, amikor megállapítjuk, hogy az adósok fizetési kötelezettsége — legalább is addig, míg a Stillhalte tárgyalások eredményre nem vezetnek — fennáll, lássuk, minő jogszabályok irányadók úgy a gazdasági életre, mint pedig a végsőfokon jogsegélyt nyújtó bíróságra abban a kérdésben, hogy a valóságos külföldi fizetési eszközben vállalt kötelezettség miként teljesítendő.

Mindenekelőtt különbséget kell tennünk belföldi hitelezőnek valóságos külföldi fizetési eszközre szóló és külföldi hitelezőnek ugyancsak valóságos külföldi fizetési eszközre szóló követelése között. A különbséget valutapolitikai szempontok indokolják.

A hitelezők most írt mindkét kategóriájára egyaránt érvényes a 4550/1931. M. E. számú rendelet 4. §-a 1. bekezdésének az a generális rendelkezése, mely szerint «a jelen rendelet hatálya alatt külföldi fizetési eszközben fizetéseket csak a Magyar Nemzeti Bank

útján vagy hozzájárulásával szabad teljesíteni és pengőösszegeket külföldi fizetési eszközre csak a Magyar Nemzeti Bank útján vagy hozzájárulásával szabad átváltani».

Ha mármost akár a bel-, akár a külföldi hitelező valóságos külföldi fizetési eszközben való teljesítést követel, a belföldi hitelező valutakövetelését a Magyar Nemzeti Bank külön engedélye nélkül csak pengőben veheti fel, a külföldi hitelező pedig, ha a fizetésre kötelezett belföldi adós e célra saját készlettel rendelkezik, a külföldiek belföldön vezetett és külföldi értékre szóló számlájára saját készletéből is csak a Magyar Nemzeti Bank engedélyével teljesíthet külföldi fizetési eszközben befizetést, a külföldi fél kezéhez való átutaláshoz szintén a Magyar Nemzeti Bank engedélyét kell kikérni, ha pedig nem rendelkezik saját készlettel, úgy a szükségelt külföldi fizetési eszközt a Magyar Nemzeti Banktól igényelheti, és amennyiben ezt az igénylést a Magyar Nemzeti Bank teljesíti, a külföldre való átutaláshoz már külön engedélyre nincs szüksége.

Amennyiben tehát a Magyar Nemzeti Bank a tartozásnak a saját készletből külföldi fizetési eszközben való megfizetését nem engedélyezi, avagy az adósnak idegen valuta kiutalványozása iránti igénylését elutasítja, ezzel a fizetés az adós részéről egy törvényes intézkedés folytán lehetetlenné vált, vagy legalább is a dolog természetéből következőleg a közérdekre hivatkozással az adósnak halasztás adatott arra, hogy tartozását valóságos külföldi fizetési eszközben későbbi időpontban teljesítse, ez a halasztás pedig, mint amelyre a Magyar Nemzeti Bank törvényes rendeletben nyert felhatalmazást, lényegében törvényes halasztásnak tekintendő, amiből következően az adós, ha tartozása 1931. évi július hó 17. napja után járt le, mindaddig, míg a törvényesen adott halasztás hatálya meg nem szüntetik, késedelembe levőnek nem tekinthető.

Mi mármost a felek helyzete, ha az adós a lejáratkor nem teljesít?

Kétségtelen, hogy a hitelező az adóssal szemben fennálló és valóságos külföldi fizetési eszköz fizetésére vonatkozó, valamint nem valóságban fizetendő külföldi fizetési eszköz és pengő fizetésére vonatkozó igényét keresetileg érvényesítheti és ezen kereset folytán a bíróság akár ítéletileg, akár pedig — váltó, csekk, keresk. utalvány esetén — fizetési meghagyás útján kötelezheti az adóst, mint alperest arra, hogy a felperes hitelezőnek akár valóságos külföldi fizetési eszközben, akár pengőben teljesítsen, annál is inkább, mert a hitelező részére belföldön pengőben kifizetés eszközölhető, és mert mindaddig, míg alperes nem hivatkozik arra és nem igazolja, hogy a valóságos külföldi fizetési eszközben való teljesítéshez a Magyar Nemzeti Banknál igénylést jelentett be, illetve hogy ez az igénylése a Magyar Nemzeti Bank részéről megtagadtatott, vagy a rendelkezésre álló szabad valutakészletből való kifizetés engedélyezését a Magyar Nemzeti Bank megtagadta, a bíróságnak nincs is módjában annak a kérdésnek elbírálása, hogy az adós halasztást kapott-e, és ha igen, milyen összeg erejéig.

A bíróság tehát a fizetési meghagyásos eljárásban — ahol az adós előzetes meghallgatása helyt sem foghat — kötelezi az adóst a valóságos külföldi fizetési eszközben való teljesítésre, minthogy azonban a 4550/1931. M. E. rendelet 4. §-a a teljesítésnek bizonyos előfeltételeit szabja meg, a teljesítésre kötelezés akként szól, hogy a 4550/1931. M. E. számú rendelet hatályának tartama alatt a külföldi fizetési eszközben való fizetés csak a Magyar Nemzeti Bank hozzájárulásával, vagy a Magyar Nemzeti Bank által rendelkezésre bocsátandó fizetési eszközzel, tehát a Magyar Nemzeti Bank útján eszközölhető.

Ugyanezen feltétel mellett kötelezheti a bíróság az adóst a peres eljárásban ítéletileg is, ha nevezetesen az adós az ítélethezatalig nem tudná kieszközölni a Magyar Nemzeti Bank határozatát a valóságos külföldi fizetési eszköz igénylése tárgyában.

Ezek szerint tehát a bírói határozattal is a teljesítés egy a törvényben megszabott feltételhez kötött, úgy a fizetési meghagyásos, mint a rendes peres eljárásban.

Ha azonban akár a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kereset benyújtásával egyidejűleg, avagy a rendes peres eljárásban a per folyama alatt és ítélethezatal előtt az adós tudja produkálni a Magyar Nemzeti Bank határozatát a valuta igénylése tárgyában, vagy legalább is tudja igazolni azt, hogy a valuta kiutalása tárgyában igényét elbírálásra bejelentette, úgy a bíróság a 4550/1931. M. E. rendelet 5. §-ának a) pontja alapján a pert az adós kellően igazolt kérelmére köteles felfüggeszteni a külföldi fizetési eszközök forgalmának ellenőrzése tárgyában kiadott

4500/1931. M. E. számú rendeletben írt tilalom, vagy a Magyar Nemzeti Bank által a 4550/1931. M. E. rendelet 4. §-a alapján a fizetésre adott halasztás tartamára.

Ha ugyanezen körülményeket az adós csak az ítélet vagy a fizetési meghagyás meghozatala után tudja igazolni, úgy a bíróság a követelés behajtása vagy biztosítása végett kielégítési vagy biztosítási végrehajtást, illetve árverést el nem rendelhet, ki nem tűzhet és meg nem tarthat, fizetések megszüntetését a csődnyitás vagy kényszerfelszámolás elrendelése szempontjából meg nem állapíthat és illetve a csődnyitási kérvényre minden esetben tárgyalási hatánapot tűz ki.

Más a helyzet abban a nem is olyan ritka esetben, ha a követelés alapjául egy azonnal végrehajtható közjegyzői okirat szolgál. Ez esetben ugyanis a bíróság a benyújtott közjegyzői okirat alapján az adós ellen minden előzetes meghallgatása nélkül valóságban fizetendő külföldi fizetési eszköz erejéig is mindjárt végrehajtást rendelhetne el. Ez azonban az adós anyagi helyzetére könnyen végzetessé váló következményekkel járhat, mert ha a bíróság annak vizsgálata nélkül rendeli el a végrehajtást, hogy az adós tulajdonképpen teljesíthet-e valóságos külföldi fizetési eszközben, ezzel az elrendelt végrehajtással az adós hitelét a többi hitelezői vagy új hitel szerzésének lehetősége szempontjából oly károsan befolyásolhatja, hogy az anyagi tönkretételre is vezethet, a mellett, hogy a hitelező valóságos külföldi fizetési eszközt esetleg mégsem kaphat az adóstól, ha történetesen utóbb mégis igazoltatik, hogy a Magyar Nemzeti Bank az adós valutaigénylését elutasította. Bár a rendelet errenézve intézkedést nem tartalmaz, nézetem szerint a bíróság ez esetben is segédkezet nyújthat az adósnak, nem a hitelező ellen, hanem talán éppen a hitelező érdekében is, hogy ha az 1912: VII. t.-c. 35. §-ának utolsó bekezdésében írt azt a rendelkezést alkalmazza, mely szerint «ha a végrehajtási jog feltételtől függ (és ez a feltétel a jelen esetben az, hogy a külföldi fizetési eszközben való teljesítésre a Magyar Nemzeti Bank az engedélyt megadja), a feltétel beálltát a végrehajtató köteles bizonyítani» és ha a végrehajtató — jelen esetben a hitelező — a feltétel beálltát igazolni nem tudná, az 1912: VII. tc. 36. §-a alapján a felek előzetes meghallgatását rendeli el. Ez alkalommal, ha a hitelező a Magyar Nemzeti Bank által az adósnak adott engedélyt nem tudná igazolni, illetve az adós a neki külön ezen a címen a bíróság által adott rövid határidőn belül nem igazolná a Magyar Nemzeti Bank döntését vagy a halasztás megadását, úgy a bíróság elrendeli a végrehajtást, de akkor is csak úgy, hogy a valóságos külföldi fizetési eszközben való teljesítés a 4550/1931. M. E. rendelet 4. §-ában foglaltak szerint eszközölendő. Ezzel az eljárással a jóhiszemű adós nagyobb károsodástól óvható meg, a rosszhiszemű adóssal szemben pedig a megtorlás a végrehajtás elrendelése által érvényesül.

És itt merül fel egy további kérdés, az nevezetesen, hogy miképpen biztosíthatja a hitelező a követelését a per során, ha az még előzetesen telekkönyvi bekebelezés vagy más módon biztosítást nem nyert és ha a bíróság a 4550/1931. M. E. rendelet 5. §-a alapján az adós ellen bizonyos feltételek fennforgása esetén még a biztosítási végrehajtást sem rendelheti el. A hitelező igénye mindenesetre jogosnak látszik olyan irányban, hogy azért, mert valóságos külföldi fizetési eszközre szóló jogos követeléséhez ragaszkodik, és azért, mert ezt a követelést az adós a törvényes tilalom vagy a törvényes feltétel (t. i. a Nemzeti Bank engedélye) be nem következése folytán effektív valutában nem teljesítheti, valamilyen formában mégis kell hogy követeléséhez vagy annak egy részéhez hozzájusson vagy legalább biztosítást nyerjen. Ám a biztosításhoz való igény csak abban az esetben mondható jogosnak, ha a követelés veszélyeztetett volna az adós ellen már előzőleg más követelés erejéig elrendelt vagy foganatosított végrehajtás, árverés által igazolást nyert, vagy az adós rosszhiszeműsége magatartásából kimutatható vagy ha az adós a hitelező követelési jogát *érdemben* is kifogásolja. Ez esetben a biztosítási végrehajtás legalább az illető effektív külföldi valutának a Nemzeti Bank által megállapított pengőegyenértéke erejéig a Vhajt. törv. 217. §-ának analógiáján általában el volna rendelhető, illetve megvolna engedendő, hogy a pengő egyenérték a biztosítási végrehajtás elkerülése végett a hitelező javára bankbetétek, esetleg a Pénzügyi Központnál bírói letétbe legyen helyezhető, mert ezáltal a hitelező legalább arra nyer biztosítékot, hogy az aranypengőben betett összeg erejéig követelése egy részéhez hozzájut. Meg lehetne a biztosítást oly módon is oldani, miként az a már eredményre vezetett egyes Stillhalte tárgyalásoknál

megoldatott, hogy t. i. az adós intézetek a P. K.-nál letétbe helyezték bizonyos összegeket. Ha azonban az adós *csupán* a külföldi fizetési eszközben való teljesítésre vonatkozó törvényes tilalmakra hivatkozik, kétségtelen, hogy amikor az adós anyagi helyzete egyébként jó, az adós ezen önhibáján kívül álló és általa el nem hárítható akadály miatt nem volna méltányos az effektív valutában való teljesítéshez ragaszkodó hitelező biztosításhoz való jogának elismerése. Ezt a hátrányt viszont a hitelezőnek módjában van olyképpen eliminálni, ha — külön is fenntartva az effektív valutában való teljesítéshez való jogát — beleegyezik abba és oly értelmű megállapodást létesít, hogy az adós tartozására a teljesítés helyetti adás elvei alapján és a «Külföldi Hitelek Országos bizottsága» jóváhagyása mellett megfelelő összegű és lényegében egy valorizációs átszámítási kulcsnak tekinthető aranypengőben legalább részfizetést teljesítsen, annál is inkább, mert hisz a pengőnek belföldön akár kül-, akár belföldi hitelező részére való *kifizetése* nem ütközik tilalomba, sőt a külföldi hitelezőnek belföldön nyitott «Belföldi számla» (Inlandskonto) elnevezéssel vezetendő számlájára a Magyar Nemzeti Bank utólagos jóváhagyásával a pengőbefizetést jóvá is lehet írni, sőt az utólagos jóváhagyással jóváírt pengő befizetése felett a külföldi számlatulajdonos teljesen szabadon rendelkezhet, tehát az ilyen követelést bárhova külföldre is átutalhatja. Ez az aranypengőben eszközölt részfizetés azonban azzal a korlátozással kell hogy történjen, hogy az a valutakorlátozások megszüntetése után az aranypengőnek megállapítandó átszámítási kulcsa szerint az effektív valutafizetésbe betudandó lesz, és pedig a részfizetéstől számított kamataival együtt.

Kíváncsinos, ha az adósok csak ily előzetes megállapodás mellett teljesítenek részfizetéseket aranypengőben, mert ennek hiányában a hitelezők a részfizetést csak letétül fogadják el, aminek hátránya az, hogy az adós most már nemcsak az effektív valuta, hanem a pengő netaláni értékváltozásának a veszélyét is viseli, mert hisz a letét esetén az adósnak még az a lehetősége sincs meg, hogy a nála megvolt pengőösszegeket a pengő és aranypengő netán bekövetkező értékkülönbözete esetére értékálló vagyonban átmentse.

Mindenesetre a biztosításnak és részfizetésnek fentebb írt módja is csak azon hitelezőkkel szemben engedhető meg, akiknek a valóságos külföldi fizetési eszközben való követelése 1931. évi július hó 17. napja előtt keletkezett, mert az 1931. július hó 17. napja után vállalt ily kötelezettség már olyan időből származik, amikor a törvényes tilalmakat a hitelező is tudhatta és a törvényes tilalmak tudatában vállalta a netaláni nem teljesítésből származó veszélyt is. Első pillanatra ez a kikötés komolytalannak látszik, mert hisz nyilvánvaló, hogy 1931. évi július hó 17. napja után, az import hitel-től eltekintve, amelynek tárgyalása nem tartozik e cikk keretébe, úgynevezett hosszabb vagy rövidebb lejáratú törlesztéses hitel valóságos külföldi fizetési eszközben alig jöhetett létre a 4550/1931. M. E. számú rendelet intézkedései folytán. Ám a hitelező pénzintézetek, de még inkább a biztosítóintézetek nagy része többkevesebb sikerrel próbát tett olyan irányban is, hogy a nem effektív külföldi valutában vállalt fizetési kötelezettség utólag ilyen minőségűvé vállaltassék át, illetve hogy egyes külföldi valutákban — pl. angol fontban — vállalt kötelezettségnek effektív aranydollárra vagy franciára, svájci frankra való átváltoztatásába az adós egyezzen bele, ami elől a mostani, majdnem teljes gazdasági és fizetési lehetetlenség mellett a tőkeszegény adósok nem, vagy alig tudtak kitérni a nélkül, hogy ki ne tegyék magukat a kölcsön, illetve tartozás felmondása veszélyének vagy a biztosítóintézetek vexaturájának. És a hitelezők ilyen irányú eljárását nem indokolhatja más tendencia, mint az, hogy az adós által elvállalt és bizonyára a hitelező részéről annak idején legjobbnak vélt «nemes» valuta világpiaci helyzetében beállott változás következményeit kármegosztás címén az adósra kívánják hárítani, holott ebben az effektív valutában korábban eszközölt kikötésben éppúgy benne foglaltatik a hitelezőnek a valuta ingadozása tekintetében elvállalt rizikója is és semmiképpen sem méltányos, hogy a valuta ingadozásának az adós mindig csak a hátrányait élvezhessen, legfőképpen pedig nem akkor, amikor az adósok a hitelezőktől — dacára az effektív valutáról kiállított okiratoknak — csak igen minimális részben vették fel a hitelt valóságos külföldi fizetési eszközben, és így azzal a bizonyos külföldi fizetési eszközzel egyedül és kizárólag a hitelező játszott és még módja sem lehetett az adósnak, hogy a külföldi valuta esetleges ingadozásának reánézve előnyös fordulatot kihasználja. De a szerződések ilyen megengedett

módosítása a legtagabb teret nyújt arra, hogy a hitelezők egyedül és kizárólag az adósok veszélyére — ha közvetve is, ezen keresztül a pengő veszélyére — valutajátékot üzzenek.

Minthogy a mai valutáris világjelenségek mellett a valuta-korlátozások huzamosabb időig fognak tartani, kívánatos volna, hogy kormányintézkedéssel a hitelezők követelésére a Stillhalte tárgyalások eredményrevezetéséig a biztosítás, valamint a rész-fizetés ily módja tekintetében részletes szabályozást nyerne, hogy továbbá a belföldi hitelezők effektív idegen valutában szóló követelése a külföldi hitelezőkkel létesítendő Stillhalte megállapodásokkal kötelezőleg junktimba hozassanak és illetve ezen utóbbi követelések biztosítása és legalább résztörlesztése tekintetében bizonyos egyöntetű intézkedések tétessenek, s végül, hogy kormányhatósági intézkedéssel a pengőben, vagy effektív idegen valutában kötött megállapodásoknak más idegen pénznemre való átváltoztatása visszamenőleges hatállyal érvénytelennek mondassék ki.

Dr. Török János.

Szemle.

— A példaadásról, mint a büntetés céljáról, tudós Carpoz Benedek a «Practica Nova»-ban, amelynek kilencedik kiadása 1615-ben jelent meg, ekkép nyilatkozik: «in poenis non solum corpora delinquentium, set et exemplum spectandum... quo recordatione periculi caveant alii et horror illis incutiatur» (III. 257.). Már a Constitutio Criminalis Theresiana (1768) modernebb elvet vall s óvatossággal formulázva rendeli: «wo das Ärgernis gar zu gross, die Missetat gar zu freventlich oder gar zu gemein wäre, da mag zu mehreren Abscheu die Straffe wohl in etwas verschärfet werden» (XII. Art. §. 5). Amióta pedig Montesquieunek a büntetett és a büntetés arányosságáról szóló tanítása a fővilágosodási korban Beccaria, Voltaire és társaik segítségével uralomra jutott, a büntetés igazságossága felbonthatatlan kapcsolatba került a vádlott bűnösségével. Szinte hihetetlennek hangzik tehát a napilapok híradása, amely szerint a Kúria legutóbbi egy adott ügyben a pengőüzérkedés miatt kiszabott fegyházbüntetést azzal indokolta volna meg, hogy a büntetés szigorával példát kívánt statuálni. Még hozzá oly esetben, amelyben a jogszabály alkalmazhatóságának kérdését az alsóbiróságoknak felmentő ítéletétől eltérő törvénytárgyazat döntötte el. Ha tehát a törvény magyarázatára legilletékesebb tényezők közt is vitatárgya volt a büntetőjogszabály léte vagy nem léte, úgy a jogtudatlan vádlottnál nehezen képzelhető oly megátalkodottság a vitás cselekvési norma megszegésében, mely a büntetésnek «példa» szigorát a bűnösséggel is indokolhatná. Remélhető, hogy a példaadás, mint súlyosító körülmény, csupán a napisajtónak néha fölületes szolgáltatásban szerepel, s a kúriai ítéletnek hiteles kiadmánya elfogadhatóbb indokokkal támasztja alá szigorát. Ezt már csak azért is remélnünk kell, mert a háborús és inflációs idők gazdag tapasztalatai szerint a büntetőtörvényeknek a gazdasági helyzetből eredő visszaélésekkel szemben föltételezett elrettentő hatása jogos skepticizmusra ad okot. Sőt az sem titok, hogy a hivatkozott ítéletnek «példaadó» ereje egyelőre a dollár zugforgalmi árának prompt fölszökkenésében nyilvánult meg, mert a gazdasági élet sajátosságához tartozik, hogy a példaadó büntetéseket mint üzemi kockázatot számítja le. De ettől a gyakorlati következménytől eltekintve sem nyugodhatnánk bele a büntetőjogi Prügelknabe koncepció föllevenítésébe. Igaz ugyan, hogy II. Lajos király 1526-i decretumának 36. cikkelye szerint példaadásul fejvesztéssel és összes javaik elvesztésével lakottak «azok is, akiket rajtakapnak, hogy a

rézpénzeket a Kamarán kívül beváltják és ebből az országból kiviszik», de ez a jogszabály végre is a mohácsi vész előtt volt hatályban. Ezidőszerint érvényben álló büntetőjogunk azonban a bűnösségnek erkölcsi fogalmában gyökereszik, amelynek a büntetés igazságos egyenértéke. Ebből az egyéni felelősségből pedig következik, hogy elrettentő hatást csupán az igazságos büntetés gyakorol, s korántsem elméleti aggályoskodás, hogy az egyéni bűnösségen kívül eső körülményeknek súlyosító mérlegelése önmagában kizárja az ítéletnek igazságosságát. «Példaadó» a bírói ítélet csak abban lehet, hogy nem engedi magát a köznapi életnek messze alatta zajgó árjától befolyásolni, és példát szolgáltat a benne megbízó társadalomnak a minden távolabb eső céltól mentes törvénytiszteletre.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Rezszi-társ ügyvédet keresek teljesen elkülönített kétablakos utcai irodába, telefonnal, írógéppel. Nagyon olcsó bér. Vilmos császárt-út 59., III. 8. 430

Joghallgató, közgazdaságilag képzett, perfekt gyorsíró, német, angol és francia nyelvtudással ügyvédi vagy közjegyzői irodába gyakornoknak ajánlkozik. Jelige: «Ambiio 20.» 431

Ügyvédek üzeneteit, iratait átveszi, közvetíti, bíróság mellett «Tempo» iroda. Koháry-u. 4. Telefon: 132—12. 432

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidaijai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tszék elnöke.

Sajtó alatt!

A HITES KÖNYVVIZSGÁLÓK JOGVISZONYAI

A korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930: V. törvénycikk végrehajtása tárgyában 45,000/1931. I. M. szám alatt kibocsátott rendelet s az adójavaslat.

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátva

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,

VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Csorna Kálmán székesfővárosi árvasszéki ülnök: A felbomlott házasságból származott gyermekek helyzete és védelme. — Dr. Bogdán Géza kir. törvényszéki bíró: Az új kamatrendelet. — Szemle. Melléklet: Ügyvédi Közlöny 12. sz. — Magánjogi Döntvénytár XXIV. 10.

A felbomlott házasságból származott gyermekek helyzete és védelme.

A probléma fontosságánál fogva mind *jogi*, mind *szociális* szempontból igényt tart az érdeklődésre, ha a közvéleményt ma még élénkebben nem is foglalkoztatja.

Mindössze 25—30 éve annak, hogy az elhanyagolt, illetve veszélyeztetett gyermekek sorsa szinte világszerte felhívta a hatóságok és a társadalom figyelmét a fokozott védelem megszervezésének szükségességére, és hogy az így támadt mozgalom folytán számos országban a házasságon kívül született, valamint a züllött és bűnöző gyermekek védelmét és nevelését célzó törvények és intézmények napvilágot láttak.

Ezek az újkori, modern szellemű alkotások — amelyeknek rúgóját a társadalom kollektív felelősségérzete képezi — abból a megfontolásból indulnak ki, hogyha valamely emberi sors állandóan megismétlődik, úgy az már *tömegsors*ra, *tömegveszély*re válik, amelynek leküzdése végett a társadalom, végeredményben pedig az állam tartozik orvoslóan és megelőzően közbelépni.

Ilyen igaztalan — mert saját hibájukon kívül eső — *tömegsors* jut osztályrészül a felbomlott házasságban született gyermekeknek is, akik testi és lelki szükségét szenvednek, miért is a *veszélyeztetett gyermekek csoportjába* sorozandók.

Ha mármost igazolható, hogy az ilyen gyermekek száma nagy és hogy *helyzetük* valóban olyan, hogy a reájuk váró testi, lelki és erkölcsi bajok romlásukat okozhatják, úgy az ilyen gyermekek *védelméről gondoskodni* kell vagy legalább is enyhíteni, illetve megelőzni a káros következményeket.

Tárgyamat tehát *három szempontból* veszem vizsgálat alá, és pedig: 1. mekkora a felbomlott házasságból származott gyermekek száma? 2. minők azok a hátrányok és veszélyek, amelyek az ily gyermekeket érhetik? 3. melyek az orvoslás és védelem eszközei?

Mielőtt magára az első kérdés boncolására reátérnék, foglalkoznom kell azzal a kérdéssel, mily gyermekcsoportot kell értenünk a «felbomlott házasságból származott gyermekek» megjelölés alatt?

Érteni kell alatta azokat a gyermekeket, 1. akiknek szüleit bírói ítélet ágytól és asztaltól *elválasztotta*, illetve akiknek szülei házasságát bírói ítélet *felbontotta*, 2. akiknek szülei *tényleg különválva* élnek. A lényeges itt voltaképpen azon *lelki kötelékeknek* felbomlása, amelyek a gyermekekkel bíró szülőket egymáshoz fűzték, mivel a *térbeli szétválásnak* — a fennforgó lakásínség miatt — nem kell szükségképpen haladéktalanul bekövetkezni. Ezek a gyermekek azok, akik a családi tűzhely melegét nélkülözve, legtöbbször haragtól és gyűlölségtől megmérgezett levegőben nőnek fel és akiknek tragédiája rendszerint a szülők közreműködése mellett a négy fal közt játszódik le, a nélkül, hogy arról akár a rokonság, akár a hatóság tudomást szerezne.

Nem tartoznak ellenben e kategóriába azok a gyermekek, akiknek egyik vagy mindkét szülője elhalt vagy letartóztatásba került, avagy eltűnt, sem a házasságon kívül született gyermekek, sőt még azok sem, akik a szülők hanyagsága miatt züllés veszélyének van-

nak kitéve, mivel a kultúrországokban mindezen gyermekcsoportok védelme végett a gyors és aktív hatósági beavatkozást jogszabályok biztosítják.

Hogy mekkora a felbomlott házasságból származott gyermekek száma, arra nézve álljanak itt a következő adatok:

W. A. Ortt, a zandbergeni családi nevelőiskola igazgatója szerint a több mint 7·5 millió lakossal bíró Hollandiában 1919-ben 868 felbontott házasságból 1800 gyermek származott, míg 1928-ban 1700 felbontott házasságból 3393 gyermek. Az 1919—1928-ig terjedő tízévi periódus alatt összesen 13,333 válásnak 25,747 gyermek lett áldoztatva.

Ehhez járul e tízévi időköz alatt kb. 3250 olyan gyermek, akiknek szülői tényleg különválva éltek. Ha mármost ezt a közel 30,000 lelket kitevő gyermektömeget csökkentjük azok számával, akik időközben meghaltak, akik a szülők kibékülése vagy újabbi házasságkötése folytán, valamint rokonoknál, illetve idegeneknél új tűzhelyre találtak, — akiknek számát kb. 5000-re lehet tenni — még akkor is el kell ismernünk, hogy a fennmaradó szám oly megdöbbentően magas, hogy gondolkodóba kell hogy ejtsen bennünket.

Magyarországon e számok hasonlóan nyugtalanítólag hatnak. Az Orsz. Statisztikai Hivatal adatai szerint 1928. évben az országban 2461 házasságot bontottak fel (Budapesten 790-et), amelyekből 3258 kiskorú gyermek származott (Budapesten 562). Nincs róla statisztikánk, azonban a budapesti árvasszéken évek során át szerzett tapasztalatomból állíthatom, hogy a gyermekkel bíró tényleg különváltan élő szülők száma nálunk igen nagy, mivel csak *Budapestben többszázra* rúg évente azon gyermekek száma, akiknek elhelyezése, illetve tartása ügyében a tényleg különváltan élő szülők egyike eljárást indít.

Végeredményben tehát a felhozott számadatok azt igazolják, hogy, *hátsz év átlagát* véve, a felbomlott házasságokból származó gyermekek száma egy olyan népességű országban, mint hazánk, több tízezerre — nézetem szerint mintegy 45—50,000-re — rúg, amely kétségtől olyan tekintélyes szám, hogy indokoltá teszi e gyermekkategória tömegsorsával való beható foglalkozást.

Hozzájárul e gyermekek számának folytonos emelkedéséhez az a körülmény is, hogy a válások száma mindenütt állandó növekedést mutat. Így hazánkban 1908-ban 1000 házasságra 45 válás esett. 1914-ben már 65·7, 1921-ben 66·5, 1922-ben 84·4, 1928-ban pedig 70·5.

Melyek mármost azok a *hátrányok és veszélyek*, amelyek a felbomlott házasságból származott gyermekek *helyzetét* még az együtt-élő szülők által elhanyagolt gyermekek sorsánál is súlyosabbá teszik?

Köztudomású tény az, hogy a családi miliő, a harmonikus környezet elsőrangú fontossággal bíró tényező a nevelés terén. A *családi otthon melege* az, amelyben a gyermek lelke tökéletesen kibontakozik és amelyben a gyermek életvidám, talpig derék emberré serdül.

Ahol azonban a *családi kör vonzereje* megszűnt, ahol a szülők szétválása folytán a nevelőtényezők hatása kikapcsolódott, ott a gyermek helyzete rendkívül hátrányosan befolyásoltatik. E hátrányok különösen három irányban: *ü.m. a fizikai, a szellemi és az erkölcsi fejlődés* szempontjából nyilvánulnak meg. A gyermek *fizikai életére* annyiban van kihatással a szülők különválása, hogy a különélő szülők élete az együttélőkénel költségesebb lévén, az apa által legtöbbször kelletlenül nyújtott és szűkreszabott tartásdíj az esetek legtöbbszörében az anyánál elhelyezett gyermek élet-

szükségleteinek fedezésére rendszerint elégtelen. Az ily gyermekeket ezért a gondozó szülő is igen gyakran elhanyagolja. És mivel a tökéletlen milióban e gyermekek a kellő testi és lelki nyugalmat nem élvezhetik, ez a nyugalomhiány befolyásolja étvágyukat, álmukat, szóval egész *testi fejlődésüket*.

A *szellemi téren beálló* hátrányok az ily gyermekeknél különbözőképpen jutnak megnyilvánulásra. A leggyakoribb jelenség az elvált szülők gyermekeinél a *szellemi elmaradottság*, az *iskolaismétlés*, ami a rendszertelen tanulásból és az ellenőrzés hiányából származik.

Az ily gyermekek akárhányszor szórakozottak, akaratgyengék, pesszimisták, mivel nem hat rájuk *élesztőleg* az együttlévő szülők *kezdemenykezéssel*, optimizmussal, életörömmel és szeretettel telt *erőfeszítése*, munkája és példaadása.

De a legsúlyosabb csorbát az ily gyermekeknek *erkölcsi nevelése* szenvedti. A nevelés nem egyéb, mint példaadás.

(Bef. köv.)

Dr. Csorna Kálmán.

Az új kamatrendelet.

Dr. Besnyő Bernát ügyvéd úrnak e lap 22. számában fenti cím alatt megjelent cikkéhez az ott követett sorrendben az alábbiakban kívánok hozzászólni:

I. Úgy az 1877: VIII. tc. 5. §-a, mint a rendelet 5. § harmadik bekezdése «megfizetett», illetőleg «kifizetett» kamatot említ. Közömbösnek tartom ennél fogva, hogy a kifizetés vagy a megfizetés önként történt-e vagy behajtás útján, avagy akként történt meg, hogy a hitelező a kölcsönösszegből félévi időre terjedő kamatot előre levont és ebbe az adós a kölcsönösszeg felvétele által beleegyezett. Közömbös mert, mindezekben az esetekben a kamat megfizetett, illetőleg kifizetett, tehát a kamatfizetés teljesítést nyert. Vita tehát a felvetett kérdésben nézetem szerint nem lehet. A rendelet az elismert, tehát még meg nem fizetett kamatot is egyetlen esetben egy tekintet alá veszi a megfizetett kamattal, t. i. ha az adóst a hitelező folyószámlán terhelte meg kamattal és ő azt a rendelet életbeléptetése előtt helyesnek elismerte, amiből viszont önként következik, hogy a másként elismert kamat megfizetett kamatnak nem tekinthető.

A rendelet az 1877: VIII. tc.-et, melynek 5. §-a úgy rendelkezik, hogy fél évnél hosszabb időre kamatot előre levonni nem szabad, hatályon kívül nem helyezte. Ha tehát a hitelező félévnél hosszabb időre vont le kamatot, az a rendelet 5. § harmadik bekezdése szerint a kölcsöntőkét csökkenti s így az az eset következik be, hogy a kötelezvényben kitett összegnél kisebb összeget vett fel az adós. E tekintetben tehát a rendelet változást nem jelent, amihez nézetem szerint kétség nem is férhet.

II. A 6. § második bekezdésében használt «teljesített», továbbá az 5. § harmadik bekezdésében használt «kifizetett» és az 1877: VIII. tc. 5. §-ában említett «megfizetett» szavak teljesen azonos értelműek. A «teljesített» szó fejezi ki legtökéletesebben azt az értelmet, amit a törvény-, illetőleg a rendelethez a megfizetett és kifizetett szavaknak tulajdonítani kívánt.

A multban sem volt vitás, hogyha valaki beszámítás útján tett eleget kamatfizetési kötelezettségének, a kamatot megfizetett kamatnak kellett tekinteni, úgyszintén az előre levont kamatot is. Semmi ok sincs arra, hogy a kifizetett kamatnak más értelmet tulajdonítsunk, mint a megfizetett kamatnak. Az 1877. évi VIII. törvénycikk 5. § második és harmadik bekezdéseiben foglaltak kétségtelenné teszik azt, hogy a hitelező által az adós beleegyezésével levont kamat megfizetett kamatot jelent, miután a félévnél rövidebb időre levont kamatot multban visszakövetelhető nem volt s a tőkébe sem volt beszámítható. Az imént említett második bekezdés tiltó rendelkezést tartalmaz, hogy félévnél hosszabb időre kamatot előre levonni nem szabad. Ez ma is fennáll. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a levont kamat nem ugyanolyan jogi természetű, mint az önként megfizetett kamat, hanem annyit jelent, hogy a törvény tilalma ellenére eszközölt levonás érvénytelen s így érvénytelen a kamatnak levonásba való beleegyezés útján történt megfizetése, azaz teljesítése is, az adós pedig a törvény erejénél fogva az érvénytelen, azaz tartozatlan fizetés folytán a tartozatlanul fizetett összeget visszakövetelheti vagy más tartozásba beszámíthatja. A törvény tilalma ellenére felszámított és beszédett kamat ugyanis nem naturális kötelem, hanem egyáltalában nem kötelem, míg a tiltó rendelkezésbe nem ütköző kamatfizetés naturális kötelem.

III. A 6. § második bekezdésében a mult idő használatát nem találom zavartkeltőnek. Az tökéletesen helyénvaló. Nem is volna helyes, ha a rendelet nem mult időt használna. Az adós ugyanis a tőketörlesztésbe csak azt tudhatja be, amit már teljesített volt abban az időpontban, amikor a betudást eszközli. Kétségtelen tehát, hogy éppen az volna hibás, ha a rendelet más időt használt volna. A most szóbanlévő bekezdés semmi esetre sem keltheti azt a látszatot, mintha a rendelet életbelépte előtt történt teljesítésre vonatkoznék, mert világosan azt jelenti, hogy amit akár kamat, akár egyéb szolgáltatás címén a 12 % -on felül teljesített az adós, az — a 12 % -ot meghaladó részében — csökkenti a tőketartozást. A rendelet szövegének más értelmet tulajdonítani nem tudok.

IV. Az való, hogy a rendelet szabályozás nélkül hagyja azt az esetet, amidőn a rendelet életbelépte előtt lejárt kamatot életbeléptetése után a megengedettnél magasabb mértékben teljesíti az adós. Az kétségtelen u. i., hogy a 6. § második bekezdése csupán az első bekezdésében említett kamatkövetelésre vonatkozik, mert ha általános vonatkozású volna, külön § alatt kellene szerepelnie. A nemszabályozás azonban — úgy gondolom — értelemzavarra, eltérő gyakorlatra nem vezethet, mert amit a rendelet nem szabályozott, az a törvény által szabályozott marad. E tekintetben tehát az 1877: VIII. tc. 5. § első bekezdése irányadó.

V. A 7. § szintén világos értelmű, kétséget nem hagy fenn. Az ügyleti kamatot a multban is jelölték úgy meg, hogy vagy a maximumot határozták meg, vagy a maximumnál bizonyos % -kal kevesebbet, s ezt a jövőben is megtehetik. A hosszabb kamatozási idő alatt tehát a jövőben is minden időszakra az a kamatláb fog vonatkozni, amely akkor érvényben volt, illetőleg érvényben van, tehát nem a «kikötéskori», «lejáratkori» vagy «fizetéskori» kamatmaximum. Pl. a megállapodás ma létesül a maximális kamat kikötésével, fizetés pedig egy év múlva történik, s tegyük fel, hogy a kamatláb a 7. § alapján 3 hó múlva 12 % -ról 11 % -ra szállíttatik le, újabb három hónap múlva 13 % -ra emelkedik s ennyi marad a teljesítés időpontjáig, akkor az első három hónapra 12 %, a második három hónapra 11 %, a további hat hónapra pedig 13 % lesz a fizetendő kamat. Ez kétséges egyáltalában nem lehet, mert a 7. § ötödik bekezdése kifejezetten úgy rendelkezik, hogy az új megállapítás hatálya nem terjed ki a hatálybalépésének időpontja előtt már lejárt kamatkövetelésekre.

VI. Az 1877: VIII. tc.-nek azok a rendelkezései, amelyek a rendelettel újra szabályozva, módosítva, megváltoztatva nincsenek, hatályukban fennmaradtak s így természetesen a 3. § második bekezdése is. Nemcsak hogy «nem jogosulatlan», hanem egyedül az a helyes álláspont, hogy a kamatmaximum határán túl kamat vagy más melléktartozás kikötés a maximumot meghaladó részében érvénytelen, az azt meg nem haladó részében azonban érvényes s ehhez képest a maximum erejéig bekebelezhető. A bekebelezés iránti kérelmet tehát csak az ezt meghaladó részében kell és lehet elutasítani. A kikötés ugyanis nem teljes egészében, hanem csak a maximumot meghaladó részében érvénytelen.

VII. A törvénynek azok a rendelkezései, melyeket a rendelet eltérően nem szabályozott, kétségtelenül hatályban maradtak. Kétségtelenül fennáll tehát hatályában az 1877: VIII. tc. 5. § második és harmadik bekezdésében foglalt rendelkezés, tekintet nélkül arra, hogy a kamatmaximummal kapcsolatos-e vagy sem. Fennáll hatályában annál az egyszerű oknál fogva, mert sem megváltoztatva, sem hatályon kívül helyezve nincsen. A rendelet nem kimerítő szabályozása a kamatkérdésnek, csupán az eddigi jogtól eltérő néhány jogszabályt létesített.

VIII. A 15. §-ban foglalt rendelkezést is egészen világosnak tartom. Kétségtelen, hogy a rendelet 5—13. §-ai, vagyis a kamatláb magasságát korlátozó rendelkezések csak a bejegyzett kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteiből eredő követeléseikre nem terjednek ki. Minden más követelésre, tehát váltókövetelésre is kiterjednek. Hatályában marad azonban e mellett a hivatkozott törvény 9. §-a is. Az vonatkozik továbbra is az 1877: VIII. tc.-ben szabályozott és a rendelet 5—13. §-ai által nem érintett igényekre. Nem helyezte hatályon kívül a rendelet a törvény 9. §-át, s ez nem is volt szándéka. Egyébként igen helyesnek találom, hogy a rendelethez a kamatmaximumra vonatkozó rendelkezések hatálya alól a váltóköveteléseket nem vette ki. Ha kivette volna, a rendelet rendelkezései — minden követelésnek váltóköveteléssé való tétele útján — megkerülhetők lennének.

IX. A 14. §-t a cikkíró tökéletesen helyesen értelmezi. Nem

tartom feladatomban e cikk keretében azt taglalni, hogy a kamatkérdéseket a rendelethez a mai gazdasági helyzetnek megfelelően oldotta-e meg vagy sem, de az kétségtelen előttem, hogy a rendelethez azt akarta, amit a 14. §-ban meghatározott, kifejezésre jutott. Egyébként a veszedelem talán nem is olyan túlságosan nagy, mert hiszen a késedelmi kamat csak akkor 5, illetve 6 %, ha a felek másként nem rendelkeztek, vagy ha a megállapított ügyleti kamat ezt meg nem haladja. A hitelező tehát csak olyan esetben lesz kénytelen a törvényes késedelmi kamattal megelégedni, ha sem a kamatot, sem a késedelmi kamatot a szerződésben nem szabályozta. A rendelet azonban közismertté válik s így minden hitelező a jövőben gondoskodhatik érdekei biztosításáról. Ez a kényszer csak előnyösen befolyásolhatja az írásbeli szerződéskötés szélesebb körű elterjedését, ami csak kívánatos lehet.

* * *

E kérdéssel kapcsolatban ki kell terjeszkednem arra is, amit a cikkíró nem említett s ami a rendeletnek legkevésbé világos — de még mindig nem homályos — része, t. i., hogy a rendelet életbelépése előtt esedékessé vált követelések elbírálásánál a rendelet életbelépte előtti időre járó késedelmi kamattal együtt, amit a rendelet 5. §-a 8 %-kal korlátozott, milyen mértékű kártérítés állapítható meg s mi a kártérítés megállapításának feltétele?

A rendelet — véleményem szerint, egyedül helyes — értelmezéséhez képest a hitelező a késedelmi kamat (5 vagy 6 %) helyett az 1923 : XXXIX. tc.-ben szabályozott kártérítési igényét érvényesítheti a rendelet életbelépte előtt lejárt időre a késedelmi kamattal együtt 12 % erejéig, az életbelépés utáni időre pedig ilyen korláttól mentesen, természetesen azonban mindkét esetben a kár felmerültét és a kár mennyiségét bizonyítani kell. Teljesen téves az az álláspont, amelyet komoly helyről hallottam, hogy a bíróság kárbizonyítás nélkül 8, illetőleg 12 %-ig terjedő késedelmi kamatot állapíthatna meg szabad mérlegelés szerint. Ez az álláspont nem törvényszerű. Ha a felek a szerződésben másként nem rendelkeztek, 5, illetőleg 6 % késedelmi kamatot kell megállapítani, többet nem szabad. Amennyiben pedig a felek késedelmi kamatot maguk állapítottak meg, úgy ezt a kamatot kell megállapítani, természetesen csak annyiban, amennyiben a törvényes maximumot (8 %, az életbeléptetés utáni időre 12 %) meg nem haladja, csak ügyleti kamat kikötése esetében pedig a törvényes maximumot meg nem haladó %-ot — kivéve, ha ezt a törvényes késedelmi kamat meghaladja.

Olvastam egy olyan határozatot is, amelyben a bíróság az alperest akként marasztalta, hogy 1931. május 1-től október 17-ig a Nemzeti Bank mindenkor váltószámítolási kamatlábát 4 %-kal meghaladó, de 12 %-nál nem nagyobb kárkamatot, október 17-től pedig 6 % kamatot fizessen. Ez a határozat nézetem szerint teljesen téves, mert a késedelmi kamatot meghaladó kár felmerülte nem bizonyítottat s így a szóbanlévő váltóperben a váltó lejáratának napjától 6 % késedelmi kamat lett volna megítélendő. Ezzel a határozattal ugyanis a bíróság az 1923. évi XXXIX. törvényeknek a késedelmi kamat helyett megállapítható kártérítés mértékére vonatkozó rendelkezéseit alkalmazta a rendelet életbelépése után, márpedig azt nem lett volna szabad alkalmaznia a rendelet életbelépését megelőző időre vonatkozólag sem. A 14. § úgy rendelkezik, hogy a késedelmi kamatot meghaladó kár megtérítését az általános jogszabályok szerint lehet követelni. Az életbeléptetés előtti időről azonban csupán a rendelet 5. §-ának első bekezdésében meghatározott mértékig (12 %) 1931. nov. 14.

Dr. Bogdán Géza.

Szemle.

— Fogházaspírásoknak keresztelte boldogemlékü Fayer László az életnek szerencsétlen hajótöröttjeit, akik télvíz idején kisebb-nagyobb törvénysértéseket csak azért követnek el, hogy a letartóztatásban hajlékhoz és élelemhez jussanak. Elvéltve mindig és mindenütt akadtak fogházaspírások, de manapság, amikor a nyomor vált szabállyá és az életlehetőség kivétellé, a szörványos esetekből fenyegető tömegjelenség lett. Hovatovább ott tartunk, hogy a fogház szociálpolitikai intézménnyé magasztosul s a büntettek két

kategóriára fognak oszlani, amelyek közül az egyik abban a reményben követi el a cselekményt, hogy nem kerül, a másik abban, hogy bekerül a fogházba. Hogy melyik kategória jelent nagyobb veszélyt a társadalomra, nehéz eldönteni, de hogy e pusztán tény veszélyezteteti a büntetőigazságszolgáltatás erkölcsi alapját és gyakorlati funkcióját, az nehezen tagadható. Mindez, tehát a büntetésben kifejezett, értéktétel is viszonylagos. Ennélfogva az *ultima ratio legumibus*: a büntetésben megtestesülő rossznak is csak addig van rációja, amíg az, akit fenyeget, kedvezőtlenebb alternatívának érzi. Munka- és megélhetési lehetőség a szabad életben logikai korollariuma a szabadságvesztésnek, amely szerint büntetés abból meríti — legalább is elméletileg — erkölcsi jogcímét, hogy a szabadság elvonásával, mint kényszerrel, és a kényszerű munkával, mint nevelőeszközzel igyekszik a törvényszegőt a társadalom rendjének tiszteltetére tanítani. Ebből következik, hogy a büntetés rendjének szükségszerű együttjárója a társadalomnak oly rendje, amelyben a munka megélhetést biztosít. Ellenkező esetben a munka, mint nevelőeszköz, tartalmatlan képmutatássá válik. Ez az oka, hogy a büntetőigazságszolgáltatás csak egyensúlyozott társadalomban teljesítheti sikerrel a tőle remélt funkciót, szükségkép csődöt mond azonban, ha a nyomor kétségbeesésének és a törvényszegésnek válaszául vállalkozik az iránytű szerepére. Hogy a fogházaspírások ennek a dilemmának éppoly szembeszökő bizonyítékai, mint a «példaadó» statáriumból nyilván el nem rejtett, nap-nap után ismétlődő fegyveres rablások, azt, ha szemük volna, azoknak a jogászai cím- és jelleggel fölruházott laikusoknak is be kellene látnia, akik még mindig vakon hisznek a büntetés mindenhatóságában. És a tanulság? Ezt levonni nem a jogászok hivatása, hanem a társadalom gazdasági sorsának intézői, akik a túlfeszített büntetőhatalomra igyekeznek bürokratikus Schieber-észjárással áthárítani azt a feladatot, amelyet maguk megoldani nem tudnak vagy nem akarnak.

— A cégjog terén meglepően hatott az 1931. dec. 2-án közzétett 45,000/1931. I. M. sz. rendelet, amely a *korlátolt felelősségű társaságról* és a *csendes társaságról* szóló 1930 : V. tc.-et 1931. dec. 5. napjával életbeléptette. Ez a törvény az Országos Törvénytár 1931. jan. 30-án kiadott számában jelent meg. Az életbelépésnek ezt a hosszú eltolódását csupán a gazdasági viszonyok szerencsétlen alakulása magyarázhatja, amely viszonyok alkalmatlanok voltak az új társasági formával való megpróbálkozásra. E viszonyok kétségessé teszik ma is, vajjon sokan fogják-e felhasználni a korlátlan felelősségű társaság alakításának a lehetőségét, vagy lesznek-e oly részvénytársaságok, amelyek korlátolt felelősségű társasággá a törvény 124. és a rendelet 24–30. §-ai szerint átalakulnak. Éppen ezért a törvény életbeléptetésének és az életbeléptető rendeletnek nem is ez ad nagy jelentőséget, hanem az a körülmény, hogy megtörtént a döntő lépés a *hites könyvvizsgálói* intézménynek a létesítésére, amely intézménynek nemcsak a korlátolt felelősségű társaság életében van szerepe, hanem amelynek kifejlődése a készülő részvényjogi reformnak is előfeltétele.

Ismeretes, hogy a törvény 73. §-a szerint a társasági szerződés akként is rendelkezhetik, hogy a felügyelőbizottság helyett vagy mellett a taggyűlés részéről választott egy vagy több könyvvizsgálóra bizza az ügyvezetés állandó ellenőrzését. Ugyane törvényszakasz szerint a könyvvizsgálókat azoknak az egyéneknek a köréből kell választani, akik megfelelnek a törvényszakasszal adott meghatalmazás alapján kibocsátott rendeletnek. A most megjelent életbeléptetési rendeletnek 24 szakaszból álló első fejezete szól ezekről a hites könyvvizsgálókról, akik ezt a minőséget, némely kivétellektől (19. §) eltekintve, csak az erre a célra szervezett vizsgálóbizottság előtt tett könyvvizsgálói képesítő vizsga letételénél érhetik el. A rendelet megszabja a vizsgának előfeltételeit, a jelölt személyét, elméleti és gyakorlati előképzettségét illetően, szabályozza a vizsgálóbizottság szervezetét és eljárását. A vizsga tárgyai: pénzügyi üzemtana, számvitele és revíziója; kereskedelmi, váltó és csődjog a kényszeregyességi eljárással; közgazdaságtan és közgazdasági, politikai, pénzügyi jog. A képesített jelölt előírt formában esküt

vagy fogadalmat tesz és hites könyvvizsgálói oklevelet kap. A rendelet ezenkívül részletes szabályokat tartalmaz a hites könyvvizsgáló működéséről és felelősségéről.

— **Mely esetben kell külföldi perét felfüggeszteni?** A budapesti kir. törvényszék 16. P. 39,858/931. számú ítéletében a címben felvetett kérdést következőképpen döntötte el: «Az alperes a mai tárgyaláson a per felfüggesztését kérte a 4550/1931. M. E. számú rendelet 5. §-a alapján. A hivatkozott rendelkezés értelmében a per felfüggesztésének akkor van helye, ha az adós kimutatja, hogy a követelést a 4500/1931. M. E. számú rendeletben foglalt tilalom folytán nem teljesítheti. A 4500/1931. M. E. számú rendelet 1. §-ának c) pontja értelmében tilos a Magyar Nemzeti Bank engedélye nélkül «pengő befizetése, jóváírása vagy átutalása külföldön lakó személy vagy külföldi cég javára...» Abból, hogy a rendelet pengőnek külföldi cég javára való befizetését tiltja, a «befizetés» szónak grammatikai értelmét alapulvéve arra kell következtetni, hogy a rendelet a pengőnek valamely pénzintézetnél külföldi javára való befizetését tiltja csak, amely rendelkezés nyilván azt célozta, hogy megakadályoztassék, hogy a külföldi számla tulajdonosa a számla felett való rendelkezéssel a befizetett összeget külföldre átutalja. Hogy a 4500/1931. számú rendelet 1. §-ának c) pontja helyesen ekként értelmezendő, azt igazolja a Magyar Nemzeti Banknak a 4500/1931. és 4500/1932. számú rendeletek gyakorlati alkalmazása tárgyában kiadott 1931. augusztus 26-án kelt, a megbízott pénzintézetekhez intézett 9. számú körlevele is, amelynek első bekezdése úgy szól, hogy «a 4500/1931. M. E. számú rendelet 1. §-ának c) pontja szerint minden külföldi számlatulajdonos részére történő pengő-jóváíráshoz a Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélye szükséges. A Magyar Nemzeti Bank is tehát a hivatkozott rendelet 1. §-ának c) pontjára való utalással a pengőnek valamely pénzintézethez való befizetését és jóváírását teszi függővé a Nemzeti Bank előzetes engedélyétől. Nem vonható tehát ezen tilalom alá az az eset, amidőn a belföldi adós, bár külföldi javára, de utóbbinak belföldi képviselője kezéhez belföldön tartozik pengőben fizetést teljesíteni. Egyébként a hivatkozott rendeletben megállapított tilalom nem feltétlen, hanem csak arra az esetre szól, ha a Magyar Nemzeti Bank a fizetésre engedélyt nem adott. Az adós ehhez képest e tilalomra csak úgy hivatkozhatik sikerrel, ha igazolja, hogy a Nemzeti Bank az engedélyt kérelem ellenére megtagadta. Az alperes azonban bírói kérdésre kijelentette, hogy nincs birtokában olyan határozat, amely a felperes részére való fizetést megtiltana, márpedig a teljesítés ezen esetleges akadályának elhárítása az adós terhére eső kötelezettség és a Nemzeti Bank tiltó határozatának hiányában az adós a 4550/1931. M. E. számú rendelet 5. §-ában foglalt kedvezményt igénybe nem veheti. A per felfüggesztését tehát a kir. törvényszék mellőzte.»

— **Büntetőjogszabályaink a gyakorlatban** címmel házagpótló vállalat indult meg Politzer Zsigmond és fia kiadásában. Célja, hogy a judikatúra elvi tételeit rendszerbe foglalja. A vállalat komoly gyakorlati érdeket szolgál, minthogy a büntetőjogi gyakorlatnak megbízható összefoglalását valóban nélkülöztük. Szerkesztői: *Angyal Pál* és *Zöldy Miklós* vezetésével, *dr. Bertl Emil*, *dr. Rácz György* és *dr. Jencs Árpád*. A most megjelent első füzet (ára 2 P) az Átv. joganyagát foglalja össze. Szívesebben láttuk volna, ha nem ily efemer értékű törvény lett volna az első, mert a legegyszerűbb gyakorlati szükségletet a vagyoni deliktumokat tárgyzó kötet töltötte volna be. Nyomdatechnikailag ajánlatos volna, hogy a törvényszöveg és a döntvényfejek betűtípusa eltérő legyen. Egyébként a munka gondos és lelkiismeretes.

— **A magyar büntetőjognak nemzetközi vonatkozásait** ismeretik és bírálják *Dorning Henrik* és *Hajnal Henrik*, a *Revue de droit international et de législation* comaperée-nak ezévi harmadik számában. Munkálatuk igen szabatos és kimerítő képét nyújtja nemcsak a tételes szabályoknak, hanem azok irodalmi bírálatának is. Egyszersmind magyarázatát adják, miért hiányos a magyar Btk. a büntetőtörvénykönyvek összeütközése és a külföldi államok jogtárgyainak védelmére tekintetében. Végül pedig jó áttekintés található tanulmányukban a kiadási jognak mai állásáról, amit nem ártana magyar nyelven is közzétenni.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukra szorulóknak **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

«Tempo» irodát diktálási, másolási, fordítási, sokszorosítási munkáikkal ügyvédek miért foglalkoztatják? Jósága, olcsósága, gyorsasága miatt. Koháry-utca 4. Telefon: 132—12. 433

Joghallgató, közgazdaságit képzett, perfekt gyorsíró, német, angol és francia nyelvtudással ügyvédi vagy közjegyzői irodába gyakornoknak ajánlkozik. Jelige: «Ambitio 20.» 431

HIRDETÉSEK.

Ne kockáztassa
az eredeti okmány
elkallódását!

Solchopia

Gyorsan és
olcsón tökéletes
másolatot ad

V., VADÁSZ-UTCA 28.
Tel. 235-30.

424

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Sajtó alatt!

A HITES KÖNYVVIZSGÁLÓK JOGVISZONYAI

A korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930: V. törvénycikk végrehajtása tárgyában 45,000/1931. I. M. szám alatt kibocsátott rendelet s az adójavaslat.

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Mindennemű

**természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert**

legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem** I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felölös kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Bifurkáció? — Dr. Csorna Kálmán, a székesfevárosi árvaszék helyettes elnöke, egyet. m. tanár: A felbomlott házasságból származott gyermekek helyzete és védelme. — Dr. Móra Zoltán tőzsdebírói jogügyi titkár: Németország igazságszolgáltatása és igazságügyi költségvetése. — Dr. Szehtó Dezső budapesti ügyvéd: A Pp. 674. §-ban foglalt végrehajthatóság vitájához. — Jogirodalom. Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár: Dr. Ujlaki Miklós: A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 13. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár XXIV. 10.

Bifurkáció?

Végtelenül hálás az ügyvédi kar *Mendelényi László* kúriai bíró úrnak, hogy oly nagy szeretettel foglalkozik az ügyvédi kérdéssel. Az ő cikke és az Ügyvédi Körben tartott előadása tanúságot tesz nek arról, mily nagy gonddal merült bele ebbe a problémába. Minden sorából, minden szavából kisugárzik az ügyvédi kar megbecsülése és az a nagy aggodalom, mely mindenkit eltölt, aki az ügyvédi kar vergődését, helyzetének napról-napra való rohamos romlását látja. Mit kellene, mit lehetne tenni, hogy ezt a rettenetes lavinát legalább megállítsuk?

Mendelényi — némi módosítással — a Pollák-féle bifurkációt ajánlja orvosszerűl.

Nem csodálkozom azon, hogy Mendelényi, az angol jogélet alapos ismerője, rajong a *barrister*ért. Természetes, hogy mint az ügyvédi kar barátja szívesen látná a magyar barristert úgy, amint Pollák Illés az 1901-i ügyvédgyűlésen megrajzolta:

«a barristerek az igazi jogvédők, akik a felekkel való érintkezés minden szennyétől menekülnek, akik az argumentumok összeállításánál, a bizonyítékok egybeállításának nyomorúságával soha bibelődni nem tartoznak, ellenben elmennek a plaidoyerhez a bíró elé, mint egy valóságos fejedelem, egy valóságos kormányzó a jog terén, hogy ott az ékesszólásnak minden ékességével, a forensis tudásnak minden áldásával és művészetével felruházva kiküzdjék a rájuk bízott és magukkal hozott jogi kérdések igazságát, *micsoda gyönyörű ügyvédség volna ez!*»

Ámde ez a délibáb elérhetetlen. Mielőtt kifejteném, miért tartom Pollák Illés tervét délibábnak, rövid pillantást vetek a magyar bifurkáció mozgalom történetére.

A bifurkáció gondolata először 1882-ben merült fel, tehát ötven évvel ezelőtt. Del'Adami Rezső indítványozta a VIII. Magyar Jogászyűlésen. Az indítványnak nem volt visszhangja. A szakosztályban az indítványozón kívül csak két tag foglalt állást a bifurkáció mellett, a teljes-ülésben pedig Del'Adami egyedül maradt. Az ügyvédkérdés előadója Siegmund (a budapesti ügyvédi kamara első titkára) és Nagy Dezső a bifurkáció ellen szölkáltak fel.

Érdekes, hogy *Králik Lajos*, a nagy ügyvéd, a VIII. Jogászyűlés és Del'Adami indítványának ismertetése kapcsán mit ír a bifurkációról. Idézem szavait, mert amit Králik 30 év előtt írt, az hatványozottan találó a mai viszonyokra:

«Téves is az a feltevés, hogy Franciaországban és Angliában azért nagy az ügyvédség, mert ott bifurkáció van. Az ügyvédi nagyság sokkal finomabb és szellemibb tényezőkön ered meg, mint amilyen a kettéválasztás kínai fala.» «Nem a kettéválasztás a logikai prius, melyből a nagy ügyvédség keletkezett. Épp megfordítva áll a dolog. A nagy szónoknak Párizsban, Londonban régtől fogva

ügye, díja és dicsősége annyi volt, hogy nem volt szükséges avoué teendővel foglalkoznia. Így lesz ez minálunk is, ha az ország oly gazdag és művelt lesz, milyen Párizs, London már a múltban volt és ha oly tudós és ékesszóló tagjai lesznek a karnak, amilyenek ott teremtek.» «Az esetek *túlnyomó része egyszerű ügyekből áll*, melyeknek sorsa nem az ékesszóláson, hanem azon dől el, hogy az információ a féllel óvatos, körültekintő módon lett legyen felvéve, az eset helyesen konstruálva, a jogcím jól megválasztva, a bizonyítási materiale teljesen beszerezve. Visszás volna, ha ezen fontos stádiumok a kevésbbé kvalifikált kezekre volnának bízva, ha a keresetet avocat nem, hanem csak avoué készíthetné, ha az ügyvéd nagy tudománya jóformán csak az ügyek legvégén a jog kérdésében és a tanuvallomási észrevételekben ragyoghatna. Ha pedig a kereset készítésénél az avocat az avoué tanácsával él, mirevaló a kettéválasztás?»

Az 1901-i ügyvédgyűlés napirendjére tűzte azt a kérdést, hogy az ügyvédség jelenlegi szervezete meghagyandó-e, avagy új alapra fektetendő? *Pollák Illés* vezette be a vitát. Az ő nagy ragyogó ékesszólásával mutatta be a magyar barristert, de maga is rezignáltan megállapította, hogy a bifurkáció hazánkban keresztülvihetetlen. Szószertint idézem szavait: «De, t. kollégáim, amikor ezt az ideális állapotot rajzolom, mindjárt megvallom azt is, hogy van egy momentum, amely szerint a bifurkálásnak nálunk való behozatalát lehetetlenné teszi: ez a mi népünknek és a társadalomnak szegénysége (Felkiáltások: Sajnos, úgy van! Úgy van!). Ez az egyetlen egy akadály, nincs más! A magyar per nem bír meg két ügyvédet! (Felkiáltások: Egyet sem!) A külföld pere elbírnak két ügyvédet, a magyar nem. Ez az egyetlen ok, amely ellene szól, míg ellenben mellette szól minden, ami igaz, becsületes és morális! (Úgy van! Úgy van!)»

Le is vonta ebből azt a következtetést: «ha a bifurkáció kivihetetlen, akkor a numerus clausus az egyetlen mentőeszköze ennek az ügyvédi karnak».

A bifurkációnak nem is akadt 1901-ben Pollák Illésen kívül egyetlen szószólója sem.

Ámde hiába mondotta maga Pollák Illés 1901-ben, hogy a bifurkáció Magyarországon meg nem valósítható. Midőn Plósz Sándor igazságügyminiszter megbízásából elkészítette az új ügyvédi rendtartás tervezetét, mégis csak a bifurkáció álláspontjára helyezkedett. A látszólagos ellentmondásnak nagyon egyszerű a magyarázata. Minthogy Pollák Illés át volt hatva attól a gondolatától, hogy: «a kétségtelen korhadás csírája a szervezetben és nem egyebütt keresendő» (Indokolás) és minthogy az 1901-i ügyvédgyűlés nagy többséggel leszavazta az ő numerus clausus indítványát, ennél fogva visszatért a bifurkáció gondolatához, melyről maga is elismerte, hogy nálunk megvalósíthatatlan.

Pollák Illés tervezetét 1906-ban tette közzé. Az 1907-i ügyvédgyűlésnek választania kellett Nagy Dezső tervezete, amely a mai szervezet fenntartása mellett foglalt állást és a Pollák Illés-féle bifurkáció között. Hogy az ügyvédgyűlés mennyire idegenkedett a bifurkációtól, azt legjobban, leghívebben Pollák Illés szavaival jellemezhetem, aki, mint a vita utolsó szónoka, azt mondotta:

«hogy mi a bifurkáció, kinek tesz jót és mit akar, milyen értelemben simul a legújabb kor alapeszméihez, vagyis hogy a szociális fejlődéshez mennyire simul hozzá, azzal még senki sem foglalkozott... Így tehát kénytelen vagyok úgyszólván saját magammal polemizálni.»

1912-ben a Budapesti Ügyvédi Kamarának választmánya bizottságot küldött ki az új Ügyvédi Rendtartás tervezetének előkészítésére. A budapesti kar színe-java vett részt ennek a bizottságnak a munkájában Brüll Ignác elnöklése alatt. A bizottság tagjai közül a legkiválóbbak: Nagy Dezső, Kőnig Vilmos, Darvai Fülöp, Bihari Mór, Wittmann Mór, Wolf Vilmos, Zsigmondy Jenő, Medgyes Simon, Berger Miksa, Baracs Marcel, Erdély Sándor, Lévy Béla, Siehermann Bernát, Popper Tódor, Gyöngyösi József. A bizottság rendkívül alapos, szép munkát végzett. Kár, hogy jegyzőkönyvei nem jelentek meg nyomtatásban. Aki ezeket a jegyzőkönyveket ismeri, tudja, hogy sem a bifurkáció, sem a numerus clausus mellett a bizottság egyetlen tagja sem szólalt fel. Csak az a gondolat merült fel, hogy fiatal ügyvéd öt évig a felsőbb bíróságok előtt feleket ne képviselhesen. Erről majd később beszámolok.

Íme, ez a bifurkáció mozgalmának rövid és felette tanulságos története 1882-től 1931-ig. A legridegebb visszautasítás 1882-ben (Magyar Jogászgűlés), 1910-ben (Országos Ügyvédgyűlés), 1907-ben (Országos ügyvédgyűlés) és 1912-ben.

Egészen 1931-ig alig akadt valaki, aki a bifurkáció bármely formája mellett állást foglalt volna. Csak az utolsó hónapokban jelentkeztek szórványosan a bifurkáció hívei. Mindaddig, míg Mendelényi László nagy feltűnést keltő cikke meg nem jelent, nem tulajdonítottam nagyobb fontosságot a bifurkáció mellett állástfogaló közleményeknek.

De Mendelényi László cikkét az ügyvédi kar nem hagyhatja válasz nélkül. Nemcsak az egyének, hanem valamely foglalkozást űző emberek összessége is elfogult saját ügyével szemben. Hálásan kell tehát fogadnunk, ha Mendelényi László, a kiváló bíró tanácsot ad nekünk. Meg kell vizsgálnunk tanácsát. És kétszeresen meg kell fontolnunk azt, amit ajánl, ha Pollák Illésnek tervezetét ajánlja.

Hátha tévedtünk, mikor Pollák Illés gondolatát visszautasítottuk? Hátha ma jó az, ami 1882-től 1931-ig nem volt elfogadható? Nem elégszem meg annak kimutatásával, hogy eddig Pollák Illés gondolata az ügyvédi karban viszhangra nem talált, hanem megvizsgálom magát a bifurkáció intézményét. Célszerű-e általában, különösen célszerű és keresztülvihető-e nálunk? Mik az előnyei, mik a hátrányai?

Igaz-e, hogy nagyszerűen bevált külföldön, különösen Angliában, Franciaországban, Olaszországban?

Minderről külön cikkben fogok beszámolni.

Dr. Teller Miksa.

A felbomlott házasságból származott gyermekek helyzete és védelme.*

Ha a gyermekek a *feldúlt* házaseletet folytató szülők *konfliktusába* bevonatnak, — ami csaknem mindig elkerülhetetlen — ha a gyermekek a gyűlölködés, a folytonos viszályok, a kölcsönös *sértegetések* és *szemrehányások* pergőtüzében nőnek fel, ez a milió a lelkiükre mérgezőleg hat vissza és áthidalhatatlan űrt idéz fel a gyermekek és szülők között.

Különösen áll ez azon *szülők gyermekeire*, akik csak különváltan élnek, mivel a létező jogszabályok és védelmi szervezet hiányossága miatt ezek az esetek legkevésbé jutnak a hatóságoknak tudomására.

Ha pedig a szülők már elváltak és a gyermekek felszédülnek, úgy a szülők igen gyakran a gyermekeket választják eszközül arra, hogy egymást sikanírozzák és nem egyszer nem átalják őket szövetségül a köztük folyó ádáz harcba is belevonni.

Az ily gyermekek nevelése legtöbbször már azért sem lehet zavartalan és egyöntetű, mivel a jogszabályok nem biztosítják azt a helyes követelményt, hogy a *nevelésre legalkalmasabb* szülő kapja meg egyszersmindenkora a gyermeket gondozásba. Az eredmény ezért gyakran az, hogy a gyermek a szülők labdája lesz és a nevelés folyamatossága helyrehozhatatlan kárt szenved.

Az ily felnőtt gyermekek sorsa azután végtelenül szomorú és fájdalmas. Elvesztik a szülőkkel, sőt mindennemű tekintéllyel szemben a tiszteletet; elhagyottságuk érzete lelkiüket megkeseríti, megkeményíti; nagy függetlenségi érzésük és a fegyelmezés hiánya a maguk túlbeszülésére vezet és szélsőségekre, fegyelmezetlenségre ragadtatja őket. A mellett az így felszédült gyermekek rendszerint

teljesen vallástalanok is és legtöbb közülük jellem tekintetében alacsonyrendű.

Csoda-e azután, ha a lelkiileg így hangolt gyermek igen gyakran az asszociális érzés magját hordja magában, amely mag csak kedvező talajra vár, hogy felburjánzozhassék.

És valóban, ma már a gyermekbíróságok és a javító-nevelő-intézetek adataival lehet alátámasztani azt a tényt, hogy a bűnöző gyermekeknek *több mint fele* olyan *otthonból* kerül ki, amelynél a *szülők együttélése megszakadt*.

Igy hivatkozom Wets belga gyermekbíró adataira, amelyek szerint 100 bűnöző gyermek közül 73 esetben a *családi milió felbomlásában* vagy megromlásában kell keresni a gyermek lejtőre kerülésének okát.

A magyar viszonyok tekintetében pedig mind a budapesti fiatalkorúak bíróságától, mind pedig a javítóintézetek vezetőségétől nyert adatok azt igazolják, hogy a bűnöző gyermekeknek kb. 70 % a *feldúlt* vagy hiányos családi milióból kerül ki.

Azok az itt vázolt hátrányok, amelyek a felbomlott házasságból származott gyermekek testi, lelki és erkölcsi *fejlődését* veszélyeztetik, valamint a tényleg tapasztalt erkölcsi és szociális károk a Nemzetközi Gyermekvédelmi Egyesületet (Association Internationale pour la Protection de l'Enfance) arra indították, hogy az ily gyermekek helyzetének és védelmének problémáját a Liègeben 1930-ban tartott IX-ik ülésének egyik vitapontjául tűzze ki.

A gyűlés által elfogadott és a Népszövetség illetékes szervéhez — általánosan kötelezőerejűvé tétel végett — *felterjesztett elvi határozatok kétirányú megoldást* ajánlanak, és pedig: 1. magánjogi és processzuális jellegű, 2. szervezeti és közigazgatási természetű panaceákat.

Az *első csoportba* tartozó orvosszerek voltaképpen már régebb idő óta minden állam törvényében megvannak, akár a polgári törvénykönyvek házassági jogában, akár a polgári peres eljárásban a házassági váló- és bontóperbeli eljárás szabályozásánál.

Értem alattuk azokat az elavultaknak mondható jogszabályokat, amelyek szerint a váló-, illetve a bontóperben a szülők a közös gyermekek elhelyezése és tartása tekintetében *megegyezhetnek* (osztrák ptkv. 142. §, magyar H. T. 95. §), amelyek szerint továbbá a *vétkes szülő* elveszti nevelési jogát (német ptkv. 1635. § és a magyar H. T. 95. §), amely jogszabályok mind a *szülők jogából*, nem pedig kötelességéből, illetve a gyermeknek *neveltetéshez való jogából* indulnak ki és éppen ezért hamis eredményekre is vezetnek. A fonák következmény ugyanis igen gyakran abban nyilvánul meg, hogy egyrészt a gyermek a szülő megegyezése folytán éppen a nevelésre alkalmatlan szülőhöz kerül, másrészt, hogy a nem vétkes szülő nem mindig lesz egyben az alkalmasabb gondozó és nevelő. Gondoljunk csak arra, hogy a váló- és bontópereknek mily nagy százaléka alapul közös megegyezésen, amikor is az egyik fél esetleg minden alapos ok nélkül nyilvánítatik vétkesnek és ez alapon elveszti jogát a gyermek gondozására. Hogy a *törvények megengedik* azt a *bírónak*, hogy e *szabályoktól eltérjen* a gyermekek nyilvánvaló érdekében, az csak enyhíti e törvényi rendelkezések hibáját, de meg nem szünteti, mivel a gyakorlatban a bíróságok e joggal alig-alig — csak a legkirívóbb esetekben — élnek.

Azok a külföldi törvények, amelyek — mint a francia (Code civil, art. 302—3), az olasz ptkv. (154. és 155. art.) és a svájci ptkv. (156. és 157. §) — a bontóper bírójának engedik át azt a jogot, hogy *szabad mérlegelése* alapján a gyermeket egyik vagy másik szülőnek adja gondozásába, az előbbi jogszabályoknak bizonyos mérvben felette állanak, mindazonáltal szintén szerfölött tökéletlenek. Nevezetesen a bontóper bírójának sincs rendszerint alkalma a per anyagából meggyőződni arról, melyik szülő alkalmasabb a gyermekek nevelésére?

Mindezek a tökéletlen anyagi-jogi, illetve processzuális rendelkezések is azonban csak a bírói felbontást kereső szülők gyermekeit részesítik — úgy, ahogy — védelemben, a *tényleg különélő szülők gyermekeinek védelmére* ellenben *törvényes jogszabályok* sehol sem alakultak ki. Éppen ezért, de meg mert a bontópert indító szülők gyermekeinek védelmét célzó, már ismertetett, merev és hézagos jogszabályok céljukat sehol sem érik el, merült fel annak szüksége, hogy *szervezeti téren* kell hatékonyabbá tenni mind a törvényesen elvált, mind pedig a csak tényleg különélő szülők házasságából származott gyermekek védelmét. A szükséges *speciális védelem szervéül* különböző megoldások vetődtek fel, amelyek rend-

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 29. számban.

szerint az egyes országok jogviszonyaihoz és gyermekvédelmi szervezetéhez igazodnak. Így a *latin országok* főleg a *gyermekbíróságok* hatáskörének kitágítását kívánják e téren, kiegészítve azt a szükséges nyomozás és kontroll céljaira alkalmas szervekkel, nemkülönben a váló- és bontóperekben a gyermekeknek anyagi és erkölcsi téren való képviselétét, illetve védelmét — az államügyész által. A *németek* viszont a *gyámhatóságok kizárólagos hatáskörét* iparkodnak kiépíteni a családi bíráskodás egész területén már csak azért is, mivel ezeknek eljárása alaktalan, gyors és *szabadabb*, mint a bontóper bíróságáé és mivel a gyámhatóságok egyben gyermekbíróságok is. *Végeredményben az említett kongresszus határozata* is odairányult, hogy minden váló-, illetve bontóperben kívánatosnak tartja a házasságból származott gyermekek anyagi és erkölcsi képviselése, illetve védelme érdekében akár egy igazságügyi, akár pedig közgazgatási szervnek közreműködését, amely szervnek meglegyen a szükséges vizsgálat lefolytatására, illetve az ellenőrzés gyakorlására a hatalma, hogy továbbá azokban az esetekben, amikor a szülők *tényleg különváltak* élnek és ez a különélés a gyermekek nézvére *erkölcsi veszélyt* jelent, a hatáskörrel bíró hatóság mondja ki egyik vagy mindkét szülő szülői hatalmának megszüntetését.

Érdekes, hogy az itt *felállított szervezeti* és egyéb követelményeknek legjobban a *magyar megoldás* felel meg, amely bizonyos korrekciókkal leginkább alkalmassá volna tehető a felbomlott házasságból származott gyermekek speciális védelmére.

A H. T. 96. §-a ugyanis kimondja azt, hogy ha a bontóper bírása a kiderített ténykörményeket nem találja elegendőnek arra, hogy a gyermekek elhelyezése és tartása felől határozzon, az erre vonatkozó rendelkezést mellőzi és a per befejeztével az iratokat intézkedés végett a *gyámhatósághoz* teszi át.

E rendelkezés folytán eddig is az volt a helyzet, hogy a házassági perbíróságok nagy előszeretettel tették át az iratokat az elhelyezés és tartás kérdésében való intézkedés céljából a gyámhatósághoz. *Újabban* pedig a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930: XXXIV. tc. 137. §-a *fejlesztette a gyámhatóságok hatáskörét oly terjedelművé*, hogy a jövőben a házassági váló-, illetve bontóperek bíróságának hatásköre e kérdésekben csak *kivételes* lesz. Hozzájárul mindezekhez az is, hogy a H. T. 97. §-a értelmében a *gyámhatóság hivatott a bírói felbontó ítélet után* is a bírói határozattól eltérőleg intézkedni, ellentétben más jogok (svájci, francia) *szabályozásával*, amelyek ilyenkor is az eredetileg eljáró bíróság hatáskörét tartják épségben. Mármost a *gyámhatóságnak* ily ügyekben való *kizárólagos hatásköre* nemesak azért a legcélszerűbb, mivel eljárása formátlan és gyors, de azért is, mivel a törvény szerint nem kell figyelemmel lennie sem a szülők megegyezésére, sem azok vétkességére, hanem *egyes-egyedül a gyermekek érdekeire*, mert továbbá a gyámhatóság *lévén* a kiskorú egyéb személyi és anyagi ügyeiben *eljárásra* hivatott felügyeleti és ellenőrző *hatóság* is, nincs szükség az államügyész külön képviselati és védő tevékenységére, mert végül a gyámhatóság *hatáskörébe tartozván* az atyai hatalom és gyámi tiszt megszüntetésének joga, a *tényleg különélő szülők* gyermekeinek védelme érdekében is a leggyorsabb és leghatékonyabb tevékenység kifejtésére képes.

Bizonyos *korrekciókra* azonban itt is szükség lenne. *Így* első sorban meg kellene szüntetni azt a bifurkációt, amely a gyermekbíráskodás terén ma fennáll és az egyszerűség, a gyorsaság, a természetes összetartozás és a gazdaságosság érdekében ezt a hatáskört is teljesen a gyámhatóságra ruházni. *Azután* a gyámhatóság tökéletlen eljárási, bizonyítási és végrehajtási szabályait kellene a kor kívánalmainak megfelelően kiépíteni, valamint személyzetét a vizsgálat és ellenőrzés alkalmas közegeivel kiegészíteni. *E mellett szükség volna* arra is, hogy a gyámhatóság ne csak a gyermekekkel bíró házastársnak *megindult* váló-, illetve bontóperéről nyerjen a perbíróság részéről értesítést, hanem hogy alkalmas módon a gyermekkel bíró szülők *tényleges különéléséről* is értesülést szerezzen. *Természetes*, hogy ilyen irányú bejelentési kötelezettséget nehéz volna inaugúrálni. Azonban alkalmas *szerv* volna erre a társadalmi egyesületeknek az az alakulata, amely például Hollandiában éppen az ilyen gyermekek védelmét tűzte ki feladatául.

Meg kell itt még emlékeznem röviden arról is, hogy *magánjogi törvénykönyvünk javaslata* szintén fog olyan *anyagi-jogi újításokat* hozni, amelyek a felbomlott házasságból származott gyermekek védelmét szolgálják. Így a 273. § kimondja, hogy ha a szülők közt a házassági életközösség megszakadt vagy a szülők házassága megszűnt, a *gyámhatóság* az anya kérelmére a *szülői hatalom gyakorlását*

az anya gondviselése alatt álló gyermekekre nézve az *atyától elvonhatja* és az anyára bízhatja. A javaslat 289. §-a viszont lehetővé teszi, hogy a *gyámhatóság* a szülő *gondviselési jogát* a szükséghez képest *korlátozza* a szülői hatalom egyidejű megszüntetése nélkül is.

Sajnos, hogy a javaslat *változatlanul* átveszi házassági törvényünknek azon rendelkezéseit, amelyek a házasság megszűnése esetére a gyermekek elhelyezése tekintetében útmutatást adnak, amennyiben egyrészt továbbra is *elismeri* a szülők *megegyezési jogát*, másrészt *tekintettel lesz a vétkesség* kérdésére is. E vonatkozásban a javaslat álláspontjának továbbfejlesztése és szövegének átdolgozása kívánatos lenne.* *Igen fontos* tényezője a felbomlott házasságból született gyermekek védelmének a *tartásukra szükséges* anyagi eszközök (tartásdíjak) előteremtéséről való *kellő gondoskodás*. Ebben az irányban is számos hiányosság észlelhető nem egy országban, nevezetesen nálunk is. Kívánatos volna ezért a tartásdíjak *megállapítására* irányuló eljárás *gyorsítása* és a megítélt tartásdíjak *behajtásának megkönnyítése* nemzetközi viszonylatban is, ha pl. a tartásra kötelezett külföldre menekül. *Hasonlóképpen nagy szükség van számos nyugati országban* (Német-, Franciaország, Ausztria, Dánia stb.) már meghozott *azokra a törvényekre*, amelyek kihágásként, illetve vétségként büntetik a *törvényes tartási kötelezettség* szándékos megsértését, illetve annak kijátszása végett a *kereseti alkalom* szándékos felhagyását és elkerülését. Egy ilyen *megtorló törvény* hiányát Magyarországon különösen érezzük.

A *felbomlott házasságból származott* gyermekek védelmének *leghatékonyabb eszköze* végül a *megelőzés* lenne, vagyis az arravaló törekvés, hogy a gyermekkel bíró szülők elválása és különválása számbelileg minél jobban csökkentessék.

Támogatni kell ezért *általában* minden olyan tevékenységet, amely emeli az erkölcsséget, erősíti a szülői szeretetet és kötelességtudást, azt a kötelességtudást, amely a szülőtől áldozatot, sőt sokszor önfeláldozást követel és előmozdítani *különösen az olyan társadalmi egyesületek* megalakulását, amelyek az ilyen irányzatú mozgalmak élesztésére és vitelére alkalmasak. Úgy vélem, hogy a nálunk létező és a legkülönbözőbb feladatok elvégzésére alakult igen számos karitatív egyesület mellett kialakulhatna végtére egy olyan is, amely azoknak a sokezerre menő szerencsétlen gyermekeknek lenne védője és szószólója, akik a felbomlott házasságoknak lesznek boldogtalan áldozataivá. Dr. Csorna Kálmán.

Németország igazságszolgáltatása és igazságügyi költségvetése.**

Már a háború előtt volt oly irányzat Németországban, amely elégedetlen volt az igazságszolgáltatás német — legtalálhatóbban bürokratikusnak nevezhető — formájával. Már 1904-ben követelték a Reichstagban a peres eljárás egyszerűbbé és gyorsabbá *való* tételét.⁹

Adickes fellépése és művei felkavarták a német jogásztársadalomnak a jogászai dogmatizmusba már-már belefulladó életét és ha — az ügy szerencsétlenségére — Adickes nem állítja Németország elé példakép Angliát és nem hívja ki ezzel a német érzékenységet, akkor bizonyára akciója több sikerrel jár. A háború után bekövetkezett átalakulás meghozta a reformeszmék egynemelyikének érvényesülését. A laikus elemekkel szervezett munkaügyi bíráskodás, a kötelező békéltetés már ennek az új szellemnek hatásai; ezek a reformok meg is hozták gyümölcsüket, mindez azonban csak tapogatódzó kísérlet azokhoz a nehéz feladatokhoz képest, amelyeket a béke-Németország a gazdasági terhek alatt roskadozó, a politikai ellentétektől szétszaggatott háború utáni Németországnak hátrahagyott.

Ezek részletes megismertetése nem lehet cikkünk feladata. Utalok Eugen Schiffer könyvére, amelyet mindenkinek el kellene *gondosan* olvasni, aki Magyarországon igazságügyi politikai kérdésekkel foglalkozik.¹⁰ Részletesen kifejti Schiffer, miként idegenedett el a német nép a *római* jog recepciója és a hazai jogok eldobása

* A német ptkv. nem engedi meg a szülőknek elválás esetére szóló megegyezését a gyermekek tartása és elhelyezése tekintetében. Lásd: Endemann: Lehrbuch des bürg. Rechts. II. Band. 13. old. 34. j-gyz.

** Bf. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 28. számban.

⁹ Stein—Gaupp—Jonas i. m. XXV. old.

¹⁰ Lásd dr. Teller Miksa alapos ismertetését a Jogt. Közl. 1928. évf. 18. számában.

következtében az igazságszolgáltatástól (70—78. old.) ; mint vesztette el a nép az igazságszolgáltatásban bizalmát ; mint alakult ki egy a német nép szellemétől idegen jogász nyelv és gondolkodás ; mint fejlődött ki a pandektajog hatása alatt egy dialektikai és törvényalkotási készség, amely törvényalkotási lázat eredményezett (80. old.). Mint harapódzott el a perlekedési ösztön és a fellebbezési mánia és hogy mint emelkedett mindezen okok következményeképpen az elsőfokú perek száma 1883-tól 1913-ig több mint kétszeresére ; mint emelkedtek ugyanily mérvben az igazságügyi kiadások is: 1913-ban 233·2 millió volt az igazságügyi kiadások bruttó összege, amelyből 124·2 millió megtérült az igazságügyi bevételekből, úgyhogy csak 108·9 millió maradt fedezetlen ; már 1927-ben 337·9 millió volt a kiadások összege, amiből 145·8 millió maradt fedezetlen. Közben a büntető fellebbezési ötös tanácsok helyett hármas tanácsokat szerveztek, a polgári fellebbezési bíróságoknál is behozták a hármastanácsi rendszert, a bírói teendők egy részét átruházták a segédhivatalokra, de mindez nem segített (96. old.). Hiába emelték a bírói létszámot oly magasra, hogy a bírák számát Schiffer egyenesen «megdöbbentőnek és megrázónak» mondja, mindez nem segített. Végonklúziója, hogy az ú. n. kleine Justizreform során alkalmazott kicsinyes eszközökkel nem lehet az igazságszolgáltatás nagy bajait orvosolni (316. old.).

Eugen Schiffer, a volt német birodalmi igazságügyminiszter megállapításait megerősíti a *működő* porosz igazságügyminiszter 1931. évi hivatalos jelentése.¹¹

A költségvetés bevezetésében szemléltetően bemutatja a békeviszonyok és a jelenlegi viszonyok összehasonlítását.

	1913-ban	1931-ben
Összes bevételek ..	124·2 millió M	210·1 millió M
Összes kiadások ..	233·2 „ „	446·9 „ „
Szükséglet	108·9 „ „	236·8 „ „

Az az összeg, amelyet az igazságszolgáltatás *elvon* a gazdasági élettől, 1913-tól 1931-ig kétszeresére emelkedett. Ebben az emelkedésben nem kis része van a tisztviselői fizetéseknek, amelyek 1913-ban 140 milliót, míg 1931-ben 261 milliót tettek ki.

A jelentés a terhek emelkedésének okai gyanánt az állandóan emelkedő munkaterhet jelöli meg, amely egyes jogterületeken az *áttekinthetőség* hiányára, a büntető eljárásban a vádlott védelmére szolgáló garanciák kiszélesítésére, a politikai perek elszaporodására stb. vezethető vissza (4. old.). Kiemeli, hogy a területében csökkent Poroszországnak nemcsak több, hanem sokkal *nehezebb* ügyekben kellett bíraskodnia, mint a béke-Poroszországnak.

A kiadások csökkentésére a minisztérium javasolja: 1. a *kötelező* békéltetés bevezetését a magánindítványi ügyekben; 2. a perorvoslatok korlátozását a polgári és a munkaügyi bíróságok előtt; 3. a fizetési meghagyásos eljárás kiterjesztését; 4. a gyorsított büntetőeljárás és bagatelügyekre gyorsított polgári eljárás bevezetését; 5. a bírói tanácsok létszámának *további* csökkentését; 6. a bírói munka áthárítását alacsonyabb fizetésű és képzettségű hivatalnokokra; 7. az irodai szolgálat; 8. az altiszti szolgálat reformját; 9. az igazságügyi intézmények jobb ellátását technikai segédeszközökkel.

Poroszország lakosainak száma az 1925-i népszámlálás szerint 38·9 millió volt; miután Franciaország lakosságának száma 42 millió, a két állam között népesség tekintetében nagyobb eltérés nincs. Ezzel szemben ha a két állam igazságügyi kiadásait állítjuk egymással szembe, oly eredményekre jutunk, amelyek egyenesen megdöbbentőek. Franciaország összes igazságügyi kiadásai polgári és büntető ügyekben együtt a legutolsó (1930. évi) budget szerint 307·7 millió frankot tettek ki. Ezzel szemben, mint már fentebb közöltük, Poroszország összes igazságügyi kiadásai 446·9 millió márkát; az igazságügyi tárca bevételeivel nem fedezett rész pedig 236·8 millió márkát tett ki. Miután a márka a költségvetések szerkesztésének idején kb. hatszor ért többet, mint a frank, eredményként azt kell megállapítani, hogy Poroszország maga több mint nyolcszor annyit költ igazságszolgáltatására, mint Franciaország; ha pedig nem a bruttó budget adatait hasonlítjuk össze, hanem az igazságügyi tárca bevételeivel nem fedezett 230·8 millió márkát állítjuk szembe a francia teljes igazságügyi költségvetés 307·7 millió frankos összegével, úgy azt látjuk, hogy maga Poroszország több mint négyszer annyit költ igazságszolgáltatásra, mint Franciaország.

Hogy ezt a porosz igazságszolgáltatás munkaterhének lényegesen nagyobb volta indokolja, az természetes; ennek számokkal való igazolása nem ütköznék nehézségekbe, de térszűke miatt erre nem vállalkozhatunk. Csak néhány adatot mutatunk be. Franciaország összes törvényszékei, békebíróságai és munkaügyi bíróságai előtt egy évben kb. 1·1 millió pert, békéltetési kérelmet tesznek folyamatba. Poroszországban csak a járásbíróságok előtt folyamatba tett rendes perek és békéltetési kérelmek száma 2·5 millió, ehhez járul még 300,000 okirati (váltó) per; nem is beszélve a 6·1 millióra rúgó fizetési meghagyások megdöbbentő számáról.

A francia és német igazságügyi berendezkedés közötti különbséget és ennek hatását az állami pénzügyekre szemléltetően adja Elzász-Lotharingia helyzete, amelyet a versaillesi békediktátum szakított el Németországtól. 1925-ig Elzász-Lotharingia, mint a francia államnak különálló része, a francia költségvetésben is külön szerepelt a pénzügyminisztérium költségvetésének függeléke gyanánt.¹²

Ekkor a polgári igazságszolgáltatás költségei e tartományban 10,000,000 frankot, ugyanakkor Franciaország hasonló költségei¹³ 100 millió frankot tettek ki; a büntető igazságszolgáltatás költségei a tartományokban 5·5 milliót, Franciaországban 56·2 milliót tettek ki. Mikor 1925-ben Elzász-Lotharingia budgetjogi különkezelését megszüntették és áttették az általános budgetbe, az előző évben még csak 96·7 millió frankot kitevő polgári igazságszolgáltatási budget egyszerre 109 millióra emelkedett.¹⁴

Látjuk tehát, hogy bár a Franciaországhoz csatolt Elzász-Lotharingia lakossága az összlakosság számának még $\frac{1}{20}$ részét sem teszi, az igazságügyi költségvetésben e tartományok az összköltségeknek — a szóbanforgó évben — $\frac{1}{8}$ részét vették igénybe.¹⁵

Ugyanezeket az arányokat látjuk, ha nem a költségvetés, hanem az igazságügyi statisztika adatai alapján vizsgáljuk a *colmari* fellebbezési bíróság alatt csoportosított ezen tartományok bíróságainak működését. Míg egész Franciaországban egy évben 261,392 polgári per került a békebíróságok elé, addig a colmári fellebbezési bíróság területén magán 30,915, vagyis az összes ügyek $\frac{1}{8}$ része; az elintézetlen maradt ügyek összes száma 22,999 volt egész Franciaországban, a colmári kerületben 8576, vagyis az összes ügyek több mint $\frac{1}{3}$ része; és hogy még egy jellemző adatot mutassunk be: a colmari kerületben működő békebíróságok által hozott *megfellebbezhető* ítéletről minden hatodik ítéletet, ezzel szemben az egész Franciaország megfellebbezhető ilyenmű ítéleteiből minden 12-et fellebbeztek csak meg.

Németország maga is kezd tudatára ébredni annak a tartathatatlan helyzetnek, amelybe nemcsak a háború és a gazdasági összeomlás, hanem igazságügyi politikájának irányítói juttatták. Még virágzó gazdasági viszonyok közt élő állam sem költhet igazságszolgáltatására évenként 700 millió márkát, A munkaügyi bíráskodás bevezetése, a fizetési meghagyásos eljárás széles körben való alkalmazása, a kötelező békéltetési eljárás¹⁶ kezdőlépések és — a magyar jogász közvéleményben elterjedt felfogás ellenére — sikerre vezető lépések után Németország kénytelen lesz a megkezdett úton tovább haladni.

Dr. Móra Zoltán.

A Pp. 647. §-ban foglalt végrehajthatóság vitájához.

A Jogtudományi Közlöny 1931. január 1-én megjelent számában felvettem a kérdést, vajjon a bontóper megelőző ideiglenes nőtartásdíj leszállítás tárgyában a bontóper bírása által hozott végzés azonnal végrehajtható-e vagy sem?

Megindult a vita. Ez év április 1-i számban dr. Tóth György kir. kúriai bíró úr, május 15-i számában dr. Kartal Ignác kir. járásbíró úr és június 1-i számban dr. Hojtás Ödön ügyvéd úr

¹² Annexe au Budget des Finances, service D'Alsace-Lorraine Nr. 4220.

¹³ Projet de loi du Budget general de l'exercice 1923—24.

¹⁴ Projet de loi du Budget general de l'exercice 1925.

¹⁵ Tény, hogy a francia rendszer mellett a törvénykezési illetékek egy része nem folyik be az állampénztárba, hanem a magánjogi alapon szervezett bírósági irodák (greffe) és a huissier-k törvényes jövedelmét képezi, de viszont ezek fenntartása az államnak úgyszólván semmibe sem kerül.

¹⁶ Poroszországban 1930-ban 5·3 millió fizetési meghagyásra 1·3 millió ellenmondás esett; 617,000 békéltetési tárgyaláson *egyeséggel* 251,000 ügyet fejeztek be. (Hauptübersicht 1930; 234. old.)

¹¹ Haushalt der Justizverwaltung für das Rechnungsjahr 1931.

szólt hozzá a kérdéshez. Engedtessek meg nekem, a vita megindítójának, hogy a hozzászólásokra megjegyzéseimet megtegyem.

Dr. Tóth György a tőle megszokott alapossággal és szakértelemmel szedte szét az összes kontroverz kérdéseket és arra a konklúzióra jutott, hogy a Pp. 674. § 5. és 6. bekezdéséből, összevetve azt az utolsó bekezdéssel, kétséget kizáróan megállapítható, hogy a bontóper bírójának nem jogerős ideiglenes nőtartásdíjat leszállító végzése azonnal végrehajtható, illetve végrehajtandó, miért is egy adott végrehajtás megszüntetési, illetve korlátozás iránti perben a végrehajtásmegszüntetési per bírója helytelenül utasította el keresetével a férjet azért, mert az még nem jogerős.

Dr. Tóth György cikke tehát teljesen osztja azt az álláspontot, hogy a bontóper bírójának a Pp. 674. § utolsó bekezdése alapján az ideiglenes tartásdíjat leszállító nem jogerős végzése végrehajtható, illetve ha a bíró azt végrehajthatónak mondja ki, fellebbvitelre való tekintet nélkül végrehajtandó.

Kartal álláspontja szerint a Pp. 674. § utolsó bekezdése, egybevetve ezt az 5. és 6. bekezdésben foglaltakkal, csupán a tartásra jogosított tartásdíj felemelését tárgyazó kérelmére alkalmazható. De még abban az esetben is, ha a válóper bírójának tartásdíjat leszállító határozata végrehajtandó volna is, akkor is a végrehajtásmegszüntetési pernek bírójának annak érvényt nem szerezhet, mert köve van a végrehajtási törvény (1912. évi LIV. 38., 39. §-ai) rendelkezéseire, amely szerint megszüntetésnek vagy korlátozásnak csak akkor van helye, ha a végrehajtás alapját képező bírói határozat jogerős bírói ítélettel meg lett változtatva vagy utóbb oly ténykörülmeny merült fel, melyet a végrehajtást szenvedő a megelőző peres eljárásban nem érvényesíthetett.

Kartal szerint tehát, miután sem jogerős bírói határozat nincsen, sem a bontóper bírójának nem jogerős határozatát nem lehet olyan ténykörülmenynek tekinteni, mely végrehajtást korlátozó vagy megszüntető ténynek tekintendő, a végrehajtásmegszüntetési per bírójának helyesen utasította el a férj végrehajtás korlátozása iránti keresetét, mert mást nem tehetett.

Dr. Hojtás a kérdés elbírálásánál nagy fontosságot tulajdonít **dr. Tóth György** cikkében, nyilván elnézésből szereplő «végrehajtandó» szónak. Állítván, hogy ha a törvény szövegében tényleg a «végrehajtandó» szó állana és nem a «végrehajtható», akkor **dr. Tóth** álláspontjának, mely szerint a bontóper bírójának nem jogerős tartásdíjat leszállító végzése azonnal végrehajtható, sokkal nagyobb valószínűsége lenne. Végeredményben arra a konklúzióra jut, hogy a bontóper bírójának tartásdíjat megszüntető vagy korlátozó határozata, ha az fellebbvitelre való tekintet nélkül végrehajthatónak is van kimondva, csak akkor végrehajtható, ha az jogerőssé válik.

Két része van a vitának. Az egyik rész vonatkozik arra, hogy a bontóper bírójának tartásdíjat leszállító vagy megszüntető határozata azonnal végrehajtható-e? dacára annak, hogy azt megelőzőleg az ideiglenes nőtartás kérdésében jogerős határozat van.

A másik része, hogy amennyiben az azonnal végrehajtható, mi módon eszközölhető annak végrehajtása.

A Pp. 674. § 6. bekezdése azt mondja: az ideiglenes nőtartásdíj kérdésében «hozott határozat a körülményekhez képest módosítható».

Ez világosan azt jelenti, hogy a bontóper bírójának a körülményekhez képest az ő saját végzésével megállapított nőtartást a bontóper folyamán felemelheti, de le is szállíthatja, sőt meg is szüntetheti.

A 6. bekezdés tehát arra a nőtartási összegre vonatkozik, amit a bontóper bírójának megállapított meg a per folyamán.

Felmerülhet azonban az az eset is, hogy a bontóper megindulása előtt a járásbíróóság döntött, illetve megállapított meg ideiglenes nőtartást. Erre az esetre a törvény utolsó bekezdése azt mondja: «Ez a § akkor is alkalmazható, ha az ideiglenes nőtartás kérdésében a bontóper megindulása előtt a bíróság már határozott.»

Tehát nyilvánvaló, hogy a 674. § összes rendelkezései alkalmazhatók akkor is, ha a bíróság a bontóper megindulása előtt már döntött.

Ebből viszont az következik, hogy ennek a §-nak az a rendelkezése, hogy a «hozott határozat a körülményekhez képest módosítható», tehát felemelhető, leszállítható, sőt megszüntethető, valamint az is, hogy a «bíróság végzéssel határoz, amely azonnal végrehajtható», alkalmazható arra az esetre is, ha az ideiglenes nőtartás kérdésében a bontóper megindulása előtt a bíróság már határozott.

Ha pedig a törvény feljogosítja a bontóper bíróját, hogy határozatát azonnal végrehajthatónak mondja ki, akkor az a törvény alapján azonnal végrehajtható.

A törvény szövege nem tesz különbséget a bontóper bírójának a tartásdíjat felemelő vagy leszállító határozata között. Abból a kitételből pedig, amely szerint a «hozott határozat a körülményekhez képest módosítható», egyenesen következik, hogy a törvény a tartásdíj leszállítását indokoltá tevő körülményre is gondolt.

Nem áll tehát az, hogy a törvényben megnyilvánuló favor az azonnali végrehajthatóságot csupán a tartásra jogosítottnak biztosította. Mert ez a favor a törvényben megnyilvánul a tartás fizetésére kötelezettel szemben is. Kell is, hogy megnyilvánuljon, mert a tartásra kötelezett teherviselő képessége bír olyan fontossággal, amely azonnali beavatkozást igényel.

Miután szerintem a törvény szövegéből kétségtelenül megállapítható, hogy a bontóper bírójának fellebbvitelre tekintet nélkül azonnal végrehajthatónak mondhatja ki tartásdíjat leszállító határozatát, az a kérdés már most, miképpen lehet a bíró ezen határozatának érvényt szerezni. Végrehajtható egyáltalában egy olyan nem jogerős bírói határozat, amely fellebbvitelre való tekintet nélkül egy másik bíróság jogerős határozatát megváltoztatja, valamely szolgáltatás korlátozását vagy megszüntetését rendeli el?

Kartal szerint a törvénynek egy hiányával állunk szemben. Szerinte, ha a törvényhozó a válóper bírójának a járásbíróóság tartásdíját korlátozó határozatát azonnal végrehajthatónak akarta volna tekinteni, gondoskodni kellett volna a végrehajtási törvény megfelelő módosításáról. **Kartalnak** ebben formailag igazat kell adni.

A Pp.-t életbeléptető törvény 38. §-a, amely jogerős bírói határozat alapján az alaphatározat szerint elrendelt végrehajtás felfüggesztését vagy kisebb terjedelembre való szorítását rendeli el, ugyanilyen értelemben rendelkezhetett volna arra az esetre is, ha az alaphatározatot megváltoztató bírói határozat még nem jogerős, de azonnal végrehajtható.

Abból azonban, hogy ezt nem tette, nem lehet feltételezni, hogy a törvényhozó a törvény alapján azonnal végrehajtható határozatnak nem kívánt érvényt tulajdonítani.

Keresni kell tehát a módját, hogyan lehet a törvény keretén belül érvényt szerezni a törvény rendelkezésének.

Szerintem erre módot nyújt az 1912: LIV. tc. 39. §-ának a) pontja.

Igaz ugyan, hogy a törvényhozó ezen szakasz megkonstruálásánál nem gondolt a jelen esetre, mert a végrehajtásmegszüntetési per alapjául oly ténykörülmenyt jelöl meg, amelyet a megelőző peres eljárásban végrehajtást szenvedőnek érvényesíteni nem lehetett; de miért nem lehetne a bontóper bírójának módosító határozatát oly ténykörülmenynek tekinteni, amely a végrehajtásmegszüntetési per bíróját feljogosítja arra, hogy az alaphatározat alapján elrendelt végrehajtást korlátozza, sőt meg is szüntetheti?

Ezen szakasz szerint a végrehajtásmegszüntetési pernek alapfeltétele az, hogy az alaphatározat meghozatala óta megváltoztak legyen a végrehajtató és végrehajtást szenvedő közötti körülmények oly módon, hogy a végrehajtási jog egészben vagy részben elenyészett legyen.

Nem kétséges, hogy a bontóper bírójának tartásdíjat korlátozó vagy megszüntető határozata, miután azonnal végrehajtható, az előző bírói határozatban megállapított jogot elenyésztí.

Nem kell tehát nagyobb injuriát elkövetnünk, minthogy annak a bírói határozatnak a tartalmát, amely a végrehajtási jog elenyésztét tartalmazza, olyan ténykörülmenynek tekinteni, amely ezen szakasz rendelkezésének megfelel.

Nem állítom, hogy jogászai szempontból ez a megoldás szépséghibában nem szenved, de mikor arról van szó, hogy egy a törvény alapján álló bírói határozatnak érvényt szerezzünk, ettől a szépséghibától el kell tekintenünk.

Dr. Sztéhlo Dezső.

Jogirodalom.

Dr. Ujlaki Miklós: A magyar magánjog módosulási Csehszlovákiában.

A magyar magánjog sorsának szemmelkövetése az elszakított részekben ránkénázva mindenesetre elsőrendű fontosságú jogász feladat. Fontos gyakorlati szempontból, sűrű szomszédi kapcsolatainknál fogva. De fontos a hazai jogfejlődés szempontjából is, hogy megítélhessük, jogrendszerünk mely pontjait tekintik odaát reformra szorulóknak, minő elhajlásokat tüntet fel az ottani bírói gyakorlat a mienkétől és hogy törvényhozásunknak milyen irányt kell követnie, ha nem akarja megbontani a jogrendszeri közösséget a magyar magánjognak idegenbe szakadt területeivel.

Nagy örömmre szolgált, hogy kedves munkatársam, dr. Ujlaki Miklós, aki nevét a magyar magánjog bibliográfiájának kitűnő feldolgozásával tette irodalmilag ismertté, vállalkozott ennek a nehéz ellenőrző munkának az elvégzésére, egyelőre az elszakadt felsőmagyarországi részek tekintetében. Munkájának javarészét a boroszlói Osteuropa-Institutban dolgozta ki, ahol a közép- és keleteurópai jogrendszerek bő anyaggyűjteménye állott rendelkezésére. Miután a Lengyelországhoz csatolt árva- és szepesmegyei területek jogváltozásairól külön szabatos tanulmányban számolt be e lap hasábjain (1931. évi 5. szám, 45. l.), a nyáron, 258 lap terjedelemben, rendszeres feldolgozásban tette közzé a csehszlovák területre vonatkozó munkája eredményeit.

Mindjárt bevezetőben megállapíthatjuk, hogy a munka kitűnően sikerült. Ujlaki könyve lelkiismeretesen dolgozza fel, a magánjog szokásos rendszerében, az immár tizenharmadik éve bőven buzogó csehszlovákiai törvény- és rendeletanyagot, azonkívül a bírói gyakorlatot, amennyire az hozzáférhető volt. E bőséges anyag alapján a legapróbb részletekre kitérjedő hű képét adja mindannak, ami a magyar magánjogból az ottani területen 1918 óta megváltozott. Adatainak pontossága és feltétlen megbízhatósága a könyvet elsősorban a gyakorlat számára teszi nélkülözhetetlenné; így fogják fel ezt odaát is, ahol ilyen teljes és szabatos beszámoló a joganyag változásairól eddig még nem állott rendelkezésre.

Am e közvetlen hasznosságon túl a könyv számos érdekes tudományos és jogpolitikai tanulságot is nyújt. Így mindenképp előtt a kodifikációs mozgalom tekintetében. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a számtalan részletmódosítás ellenére is az általános magánjog intézményi közössége a két jogterületen ma is még túlnyomó. Hogy az 1919. évi házassági törvény novellárisan mélyrehatóan módosította az 1894: XXXI. tcikket, fakultatívvá téve a polgári házasságot; hogy 1928-ban új törvény szabályozta az örökbefogadást; hogy a gyámhatósági hatáskör a folyó év novemberétől kezdve a bíróságokra megy át; hogy megszűntek a hitbizományok; hogy 1926-ban új szerzői jogi törvény lépett életbe (miként nálunk már 1921-ben): mindezek olyan részletek, amelyek a magánjog alapkarakterét nem érintik. A brünni legfelsőbb bíróság elismeréseméltó lelkiismeretességgel olyan kérdésekre nézve is az 1918 előtti magyar bírói gyakorlatot tartja fenn, amelyekben nincsen írott törvény, s amelyekben könnyű lett volna az átcuszás az osztrák jog alkalmazására. Ennek feltűnő példája, hogy a legfelsőbb bíróság még a jogcímvédelem kérdésében sem az osztrák polgári törvénykönyvet követi, hanem a Kúriának a kétszeri eladásra vonatkozólag kifejlesztett gyakorlatát, annak Grosschmidtől formulázott alakjában (Ujlaki 107. l.). Ugyancsak figyelemreméltó, hogy a legfelsőbb bíróság a nemességet eltörölő törvény ellenére is fennállónak tekintti azokat a rendi különbségeket, amelyeket a magyar magánjog a házassági vagyoni jog és az öröklési jog terén ismer, így nevezetesen a nemesek közti közszerzemény kizárása, valamint az özvegyi öröklés tekintetében is (Ujlaki 59—62., 238. l.). A házassági vagyoni jogi és az öröklési jogi judikatúra általában a régi magyar jogintézmények teljes átértéséről és hű követéséről tanuskodik (Ujlaki 62—65., 238—250. l.). Azoknak, akik az intézményi rokonságot a magyar magánjogi törvénykönyvtől féltik, teljes megnyugvására szolgálhat a legfelsőbb bíróságnak következő jelentős megállapítása: «A magyar polgári törvénykönyv tervezete ugyan nem lett és nem lesz Szlovákiában törvény, azonban, mint más esetekben, most sincs annak akadálya, hogy a tervezet elvei figyelemre méltassanak, mert, miként az köztudomású, ezen tervezet tulajdonképpen azoknak a jogszabályoknak

a kompilációja és írásbafoglalása, melyek az állandó bírói gyakorlat által fejlesztettek ki» (Ujlaki, 3. l.). Ez természetesen egyúttal értékes irányító a kodifikáció további munkájára is. A jogi rokonságot tehát nem magánjogi törvénykönyvünk javaslata, hanem egészen más veszedelem fenyegeti, nevezetesen a küszöbön álló csehszlovák egységes magánjogi kodifikáció, melynek előrehaladásáról Ujlaki élénk képet ad (8. l.). Ez a kodifikáció úgyszólván teljesen az osztrák polgári törvénykönyv jegyében áll, és pedig, amint Ujlaki, Sedlacek professzor tájékoztalan és rosszindulatú ferdítésével szemben komoly méltósággal megállapítja (10. l.), nem azért, mintha a magyar jog rendi maradványai akadályoznák e jogrendszer figyelembevételét, hanem mert természetszerű kényelmi szempontok indítják az osztrák joghoz szokott régi osztrák-cseh jogászokat az előttük jobban ismert törvénykönyv követésére.

Az időközben egyes törvényalkotások között is sok figyelemreméltó szempontot találhat a magyar jogász: ilyen például a teljeskorúság korhatárának 21 évre leszállítása és az ezzel kapcsolatos jogrendszeri módosulások (Ujlaki 15—19. l.); a szerzői jogi törvény körében a képzőművészeti mű szerzőjének részesedése a későbbi értékelkedésben [droit de suite] (Ujlaki 166. l.) stb.

A könyv céljánál fogva inkább ismertető jellegű; egyes fejezetei azonban megkívánták a korábbi jogszabályokkal való tüzetes egybevetést; ezt az elemzést Ujlaki különösen a házassági jog (24—58. l.) és az örökbefogadás (66—77. l.) új szabályozására nézve nagyon szabatosan és behatóan hajtotta végre. Különösen sikerült annak a jogi zűrzavarnak az ábrázolása, amely abból keletkezett, hogy az 1921-i törvény a házasságot megszüntette nyilvánító külön holtak nyilvánítás osztrák intézményét újból reaktíválta és ezzel az idegen ojtással csaknem kibonyolíthatatlan nehézségeket teremtett a házassági törvény alkalmazásában (Ujlaki 42—50. l.).

Nagyon érdekesek azok az adatok is, amelyek megvilágítják, miként birkózott meg a csehszlovák joggyakorlat a háborút követő rendkívüli gazdasági viszonyokkal; hogy nevezetesen valorizáció és gazdasági lehetetlenülés, szűkebb körben ugyan, de a viszonyok kényszerítő hatása alatt odaát is ismeretese (Ujlaki 187—192.); vagy hogy a legfelsőbb bíróság a kötelestől kielégítése körében az aránytalanságok megszüntetése végett a természetbeli osztályt és a betudandó értékeknek későbbi időpont szerinti értékelését alkalmazta kisegítő eszközül (Ujlaki 247—249. l.).

Ujlaki könyve a mondottak szerint nélkülözhetetlen forrásmunka lesz mindazok számára, akik a felvidéki jogviszonyok iránt akár gyakorlati, akár tudományos, akár törvényhozási szempontból érdeklődnek. Ez a munka éppúgy, mint annak idején a bibliográfia is, nagy türelmet, kitartást, lelkiismeretes szabotosságot és önfeláldozást követelt. A szerzőt mindezt kárpótolhatja az a tudat, hogy nemzeti szempontból is szükséges és hasznos munkát végzett. Rendkívül kíváncsi lenne, ha a szerzőnek módja nyílnék arra, hogy ugyanezt a felderítő munkát a magyar magánjognak Ausztriához, Romániához és Jugoszláviához csatolt területeire nézve is végrehajthassa. Ezt a vállalkozást közérdekből is támogatni kellene. Meg vagyok győződve, hogy az illetékes tényezők az eddigi feldolgozás sikerét méltányolva, a munka folytatását mindenképpen biztosítani fogják.

Dr. Szladits Károly.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Perújítás kellékei.** A Pp. 569. § 2. bekezdése értelmében a perújítási keresetben a szóbeli tárgyalás előkészítése céljából előadandók ugyan a kereset megalapítására szolgáló tények és bizonyítékok, minthogy azonban a Pp. 571. § 1. bekezdésében, amelyben a perújítási keresetnek tárgyalás kitűzése nélkül hivatalból való visszautasításának eseteit megjelöli, az előbb említett hiányok fennforgása ellenére is a fellebbezési bíróság nem sértett jogszabályt akkor, amikor a perújítási kereset folytán tárgyalást tűzött ki, s minthogy a szóbeli tárgyaláson a perújító keresetét a Pp. 188. § 1. pontja értelmében az említett hiányokat jogosított pótolni s ezt a perújító alperes a fennforgó esetben az első szóbeli tárgyaláson szabatosan pótolta is, a fellebbezési bíróság a Pp. 571. § 2. bekez-

désében foglalt jogszabályt sem sértette meg azzal, hogy a perújító keresetet a tárgyaláson nem utasította vissza. (Ítéltábla P. XI. 11,788/1930. sz.)

— **Ideiglenes nőtartási kereset fóruma.** A Pp. 674. §-a szerint ugyanis a házasság érvénytelenségét tárgyzó semmisségi vagy bontókereset megindítása után az ideiglenes nőtartás kérdésében a házassági per bírósága határoz; míg a kir. járásbíróságok eme kérdésben csak megelőzés esetében dönthetnek. (Ítéltábla P. XI. 13,169/1920. sz.)

— **Utólagos érdemtelenség a nőtartásra.** Még ha a különválás a férj jogellenes magatartása folytán következett is be, a nő utólag elvesztí férjével szemben nőtartási igényét akkor, ha az életközösség megszűntetése után a férj olyan tények tudomására jut, amelyek miatt a házassági életközösség megszakítására maga részéről is jogosult lett volna, továbbá abban az esetben, hogy ha a nő a különélés alatt a házastársához nem illő, a házastársi köteleiséget szándékosan és súlyosan sértő olyan magatartást tanusít, amely őt a tartásra érdemtelenné teszi. (Ítéltábla P. XI. 5779/1931. sz.)

— **Halál esetére szóló rendelkezés elhatárolása.** Az átruházási szerződésben a felek kikötötték, hogy a vevők, ha leszármazó örökösök nélkül halnának el, kötelezik magukat, hogy részüket átengedik eladók fiának. A szerződésnek ez a rendelkezése nem halál esetére szóló rendelkezés, hanem az eladók részéről a vevőkkel szemben a szerződésen kívül álló harmadik személy javára kikötött ellenszolgáltatás. A kötelezetteknek leszármazók nélküli elhalálása csupán felfüggesztő feltétel, amelytől függetlenül a jogügylet élők között a szerződés megkötésével létrejött. (Kúria P. V. 6030/1929. sz.)

— **Tulajdonközösség megszűntetése peren kívül.** Igaz ugyan, hogy a felperes elsősorban az alpereseknek a vázrajz aláírására való kötelezését kérte, ámde az ingatlanra vonatkozó tulajdonközösség természetben való megosztás útján leendő megszűntetése peren kívül csak az összes felek által aláírt vázrajz alapján lévén lehetséges, kétségtelen, hogy a vázrajz aláírásának megtagadása folytán a tulajdonközösség természetben immár per nélkül nem szüntethető meg, hanem annak megszűntetése csak perrel szorgalmazható. (Kúria P. V. 6923/1929. sz.)

Kötelezettségvállalás konkludens tény? Kifejezett kötelezettségvállalás nélkül az alperes sem az eredeti szerződés, sem az arra rávezetett pótlólagos nyilatkozat alapján nem volt tekinthető az ingatlan vevőjének, avagy oly kötelezettnek, aki a felpereseknek a vételárhátralék teljesítésével az adás-vételi ügylet alapján *tartoznék*. Pusztán az a körülmény, hogy a felperesek illetékmegtakarítás vagy az átírás egyszerűsítése céljából a vevők érdekében beleegyeztek abba, hogy a tulajdonjog átírásával egyidejűleg az alperes haszonélvezeti joga a vevő tulajdonára bekebeleztesse, az alperest nem tette a felperesekkel szemben oly pénzadóssá, aki a vételár hátralékos részletének és e hátralék átértékelt összegének megfizetésére a vevővel egyetemleg marasztható. (Kúria P. VI. 3568/1930. sz.)

— **Kamatfizetés kezdő időpontja özvegyi érdemtelenség esetén.** A fellebbezési bíróság az alperes özvegyi jogát a felperesek keresete folytán a keresetet megelőzően beállott érdemtelensége miatt jogerősen megszüntette s ennél fogva az alperest az ági érték kiadására az özvegyi jogra való tekintet nélkül kötelezte, nem ítélte meg azonban késedelmi kamatot a kiadandó ági érték után abból az indokból, hogy az alperest az ági érték haszonélvezete megilleti mindaddig, míg az özvegyi jog megszüntetését megállapító ítélet jogerőre nem emelkedett. Az utóbbi kérdésben a fellebbezési bíróság álláspontja téves, mert az özvegyi jogon alapuló birtoklás jóhiszeműsége és jogszerűsége érdemtelenség esetében az érdemtelenség alapjául szolgáló cselekmény elkövetésétől kezdve hiányzik és ennek jogkövetkezményeként az özvegyi jogra érdemtelenségnek nyilvánított özvegy az említett időpont után beszédett hasznokat kiadni tartozik. (Kúria P. I. 8169/1929. sz.)

A házastárs hálátlanságának megbocsátása. A házastársak javára együttesen tett ajándékozás egységességénél fogva (488. elv. hat.) az egyik megajándékozott házastárs durva hálátlanságának megbocsátása rendszerint a másik házastárs javára is kihat, ha csak a *megbocsátás után* ez utóbbi vétke magatartása *önmagában* a hatálytalanításra alapul szolgáló durva hálátlanságot *külön* meg nem valósítja. (Kúria P. III. 6690/1930. sz.)

Szemle.

A büntetőtörvények inflációja éppoly alkalmas az ország erkölcsi hitelének veszélyeztetésére, mint a bankjegyinfláció a gazdasági hitel megrontására. Nem először panaszkodunk, hogy már a háború véres árnyát előre vetítő törvényhozás óta, de még inkább a háború után a politikai gazdasági idegesség saját tehetetlenségét szinte állandóan exorbitáns büntetőtörvényekben reagálja le. Sohasem volt aktuálisabb Bindingnek kritikája a törvényhozóról, aki hangulatszerűen fölcsúsz az út széléről a túrheteren társadalmi jelenségeket és büntett-tényálladékokká bélyegzi. Aki este nyugodtan álmra hajtja fejét, sohas tudhatja, hogy másnap nem mint gonosztevő ébred-e föl. Még a *sunt certi denique fines-t* se respektálja a pönalizáló ügybűzgóság. Ebben a, büntetőszankciókkal lejtett boszorkánytáncban veszendőbe megy az erkölcsi értékelés minden arányossága, megszűnik minden kapcsolat a büntetőkódex átgondolt rendszere s annak novellái vagy kiegészítő melléktörvényei között. Nem akarunk ezúttal a *hitelsértésről* szóló törvényjavaslattal, amelyet az igazságügyminiszter múlt héten nyújtott be, érdemben foglalkozni. Még azzal a kérdéssel sem, hogy időszerű-e a javaslat tárgyalása, amely három év előtt, az akkor elhangzott hírlapoktól kivégzetten került a törvényelőkészítés hűtőházába, ahonnan most fölmelegítették. Jogrendszerünk, mint túlnyomóan adós nemzeté, hagyományosan kedvezett az adósoknak. Tehát legalább is problematikus, vajjon helyes-e, hogy a büntetőtörvény ma, amikor adósabbak vagyunk, mint valaha, merész lendülettel az ellenkező végletbe csapjon át? Bizonytalán hézagpótló a Btk. 386. §-ával szemben, ha a javaslat bünteti az adóst, aki vagyonának jogtalan csökkentésével a hitelezők kielégítését szándékosan megghiúsítja vagy csorbítja, de ha a német Btk. javaslat 354. §-a ugyane cselekményt két évig terjedő fogházzal vagy pénzbüntetéssel sújtja, a magyar javaslatnak öt évig terjedő börtöne, amely a hitelezők nagyobb körének megkárosítása esetében tíz évig terjedő fegyházzá súlyosodik, mégis megdöbbenést vált ki. Tíz évig terjedő fegyház a kódex szerint az erős felindulásban elkövetett emberölésnek, a halált okozó súlyos testi sértésnek és az erőszakos nemi közöszlenség büntetése, a Bn. 49. §-a szerint a legsúlyosabban minősülő lopásé. Ily kiáltó aránytalanság mással, mint az elrettentési elméletnek gyakorlati hitével, alig magyarázható. De ez a magyarázat legkevesebbé szolgálhat mentségül, mert a kodifikátoroktól éppúgy, mint a bíróságtól, megkívánhatjuk annak az elemi igazságnak ismeretét, hogy az elrettentő hatás a büntetésben kifejezett erkölcsi értékelés arányosságától függ. Eltekintve a hitelsértési és az uzsorajavaslatoknak tervbe vett rendelkezéseitől, a közelmúlt hónapokban egész sereg törvénypótló rendelet szaporította meg a büntető rendelkezéseket, szinte fölösleges bizonyosságul, hogy a *plurimae leges*-nek valóban *pessima respublica* felel meg. Maholnap ember legyen a talpán, aki magát a büntető határozmányok dsungeljében kiismeri. Legalább is a tisztességes emberek közt; mert a gazdasági életnek paragrafustáncosai mindig módját ejtik a terep gondos kiismerésének. Időszerűnek látszik tehát a kérdés, vajjon nem volna-e indokolt a kodifikációban is *Stillhalte*-bizottságot szervezni, nehogy annak *túlzott* kötelezettség teljesítése a büntetőjog megrendült hitelét veszélyeztesse.

A Munkásbiztosítási Felsőbíróság november 28-i ünnepi teljesülésén *Vályi Sándor* elnök a felsőbíróság tízéves működéséről a következőket mondotta: «Az elmúlt évtized erősen előrehaladt a *szociális biztosítás eszmekörének gyakorlati megvalósításában*. Több kódex, sok rendelet és ismételt módosított intézeti alapszabályok légióinak életbeléptetése kaleidoszkopszerűen változó jogi helyzeteket vetett felszínre. Pénzünk értékének devalvációjával, majd valutánk későbbi stabilizálódásával párhuzamban rövid időközönként követték egymást a *biztosítási bérhatárt, napibérosztályokat, a beszámítható javadalmazást, a betegségi kész-*

pénzsegélyeket, a járadékokat és pótlékokat módosító és átszámításukat elrendelő jogszabályok, amelyek időbeli hatályának esetenkénti vizsgálata és a sokszor igen komplikált számítási műveletek igen felelősségteljes és időtrábló feladatokat hárítottak reánk. Eljárási jogunk, kiindulva abból a humánus elgondolásból, hogy a legkisebb összegű alimentációs igény is a segélyreszorult félre nézve életbevágó jelentőségű lehet, minden ügyben korlátozás nélkül kétfokú bírói jogorvoslatot biztosított. Ez a túlméltányos jogorvoslati rendszer a gazdasági válság és a vele járó fokozódó munkanélküliség bekövetkeztével nagymértékben vált okozójává annak a peráradatnak, amelynek lebonyolítása az Orvosi Tanács retortáján is keresztül ma oly súlyos gondot okozó probléma. És hozzátehetjük: a helyes orvoslás módjának megtalálása nem is könnyű feladat, figyelemmel arra, hogy a társadalombiztosítási készpénzbeli követelések jogalapjuk és esedékességük szempontjából nagyon különböznek a magánjogi fixkövetelésektől és ezért a perérték szerinti korlátozás helyes kulcsát nehéz megtalálni.

Ítélezésünk tárgya túlnyomórésztben magánjogi természetű, mégis az alkalmazandó anyagi és alaki jogszabályok az általános magánjogi és perjogi elvektől sok tekintetben eltérők. Ez magyarázza meg, hogy a magánjogi alapelvek régi eszmekörébe beidegződött közvélemény — néha még a hivatásos jogászközönség is — nehezen tudott a társadalombiztosítási jog némely elvével megbarátkozni és ezért egyes kérdésekben idegenkedéssel fogadta a magánjogot erősebben korlátozó jogszabályok speciális intencióit követő törvénymagyarázatunkat. Így különösen a munkaadói érdekeltség visszatetszésével találkozott azoknak a kétségtelenül igen szigorú, de reánk kötelező törvényrendeleteknek alkalmazása, melyek az előírt bejelentési és járulékfizetési kötelezettségek elmulasztásának magánjogi következményeit és az üzletátruházási jogelvektől eltérő üzemutódlási szavatosságot a magánjogi jogelveknél súlyosabban határozták meg. E tekintetben a legméltányosabb törvénymagyarázatunk sem vezetett teljes megnyugvásra.

Viszont másfelől a keresetképtelenség és a munkaképességvesztés értékelésében bírói gyakorlatunk túlzott méltányosságára történt hivatkozás, holott felsőbb bíróságunknak következetes törekvése: a bizonyítékok szabad mérlegelése elvének esetenként minden ügyben a felek egyenlő jogállásának tekintetbevételével érvényre emelése volt.

— **Címek.** Most, hogy a létszámleszállítás következtében a kinevezések csökkentek s a takarékosági rendelkezések következtében egyelőre egészen szünetelnek, ismét előtérbe lépett, nagyobb jelentőségű lett a címek kérdése. Dr. Mészáros Lajos kir. ítélőtáblai bíró, a vegyes döntőbíróságok kormány megbízottja «A tízéves státustörvény»-ről írt, e Közlönyben már említett (182. o.) tanulmányában ezt a kérdést is tárgyalja. Helyes okfejtése szerint a címeket értékeli a társadalom és az ily cím gyakran egyetlen jutalma lehet nagyon megbecsülésreméltó munkának és törekvésnek. Ennek ellenére, csodálatos módon, a címadományozás kérdését eddig kielégítően megoldani nem sikerült, holott ez a megoldás, bármilyen legyen, pénzbe sem kerülhet. A most gyakorolt megoldás, a fizetési csoportok jellegének adományozása, a lehető legrosszabb. Ebben egyetértenek az adományozók és az adományozottak. Mészáros megoldási indítványa az volna, hogy a magasabb állás címe adományoztassék. Régebben történtek ily adományozások és utóbb csak azért maradtak abban, mert úgy látszott, hogy túlságosan elszaporodnak a magasabb bírói állások címeinek viselői, akiket az ily állásoknak valóságos betöltőitől megkülönböztetni sem lehetett. Mészáros indítványának elfogadására inkább lehetne számítani, ha ez a megkülönböztetés biztosíthatnák, ami csak úgy történhetné meg, ha a cím használatánál a címzetesség mindenkor feltűnnék. A címzetes kúriai bíró nem nevezhetné magát kúriai bírónak, mint az állásnak valóságos betöltője, hanem csak címzetesnek, így: címzetes kir. kúriai bíró vagy c. kir. kúriai bíró és így a többi állások címzetesei is. A katolikus egyházi címek használatánál ez következetesen így történik. Más, talán egyszerűbb megoldás volna valamely oly cím kreálása, amely csak bírának adományoztatnék és amely a mai «jelleg»-et pótolná. Ilyen lehetne talán a régi, de kihalt «ítélőmester»-i cím. Esetleg kombinálni is lehetne a két rend-

szert. A járásbírák és törvényszéki bírák a magasabb állás címét kaphatnák, így: c. járásbíróági alelnök, c. törvényszéki tanácselnök (amely állások különben helyesebben volnának a főjárásbírói, törvényszéki főbírói címmel megjelölhetők), az ítélőtáblai bírák, törvényszéki tanácselnökök (főbírák) és járásbíróági alelnökök (főjárásbírák), ellenben (a «méltóságos» megszólítással járó) ítélőmesteri címet. A VI. fizetési csoport jellegét pótolhatná ez esetben a «nagyméltóságú» megszólítással járó főítélőmesteri cím.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér.**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Eladó: Zsögöd: «Fejezetek kötelmi jogunk köréből» — I. és II. kötet 1898—1899. Meszlény «Mutatóval» — kitűnő karban.
Cím a kiadóhivatalban.

Kényszeregyességek sokszorosítása leggyorsabban, legjobban, legolcsóbban «Tempónál», Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. Fordítások, diktálások.

434

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Legközelebb megjelenik!

A HITES KÖNYVVIZSGÁLÓK JOGVISZONYAI

A korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930: V. törvénycikk végrehajtása tárgyában 45,000/1931. I. M. szám alatt kibocsátott rendelet s az adójavaslat.

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Polner Ödön egyet. tanár: A politikai államtitkár felelőssége. — Dr. Sándorfalvi Pap István kir. kúriai tanácselnök: Az ági öröklés. — Dr. Mendelényi László kir. kúriai bíró: A kiadási jog. — Dr. Löw Tibor kir. ítéltáblai tanácselnök: Részvénytársaság átalakulása korlátolt felelősségű társasággá. — Jogirodalom. Dr. Léderer Aladár: Dr. Moór Gyula: Reine Rechtslehre, Naturrecht und Rechtspositivismus. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 14. sz. — Perjogi Döntvénytár 9. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XXIII. 5.

A politikai államtitkár felelőssége.

A népjóléti minisztérium volt politikai államtitkárának felelőssége kérdésében felmerült az a nézet, hogy a politikai államtitkár nem tartozik a tisztviselői fegyelmi feleltetvonalas lehetősége alá, hanem hogy őt — hasonlóan, mint a minisztereket — csak a parlament vonhatja felelősségre.

Részemről e kérdésben már 33 év előtt állást foglaltam (a Magyar Jogi Lexikon «Államtitkár» cikkében), s felfogásom ma is az, hogy a fenti nézet tarthatatlan, amelynek törvényeinkben semmi alapja nincs.

Tisztázni kell a kérdést, hogy milyen jogi állása van az ú. n. politikai államtitkárnak. Úgynevezett «politikai államtitkár» mondok, mert törvényeink az államtitkárok «politikai» elnevezését nem ismerik, s ez csak a gyakorlatban fejlődött ki.

A felelős minisztérium felállításáról szóló 1848 : III. tc., miután meghatározta, hogy a végrehajtó hatalmat a király, s az ő távollétében a királyi helytartó, a minisztérium által gyakorolja (3. §), s miután megállapította, hogy a minisztérium áll egy elnökből, s ha az maga tárcát nem vállal, még nyolc miniszterből (10. §), 14. §-ában kimondja, hogy a minisztériumnak a király személye körüli miniszteren kívül hét *osztálya* lesz, ú. m. belügy, pénzügy stb., 15. §-ában pedig úgy rendelkezik, hogy «mindegyik *osztálynak*, valamint az ahhoz tartozó, s az illető osztályfőnökök vezérlete alatt álló hivatalos személyzetnek élén külön miniszter áll». A törvényben az osztályoknak nevezett egyes kormányzati ágakhoz, vagy másképp tárcákhoz tartozó hivatalos személyzet összességét, melyeknek élén egy-egy miniszter áll, a gyakorlat később az egyes kormányzati ágak vagy tárcák szerinti «minisztériumoknak», p. o. belügy-minisztérium, pénzügyminisztérium nevezte el.

Ez «osztályok», illetve minisztériumok belső szervezetét a törvény — eltekintve attól, hogy a hivatkozott 15. § az osztályokhoz tartozó hivatalos személyzetet az illető «osztályfőnökök» vezérlete alatt állónak jelzi — nem határozta meg, hanem magára a minisztériumra, vagyis későbbi megnevezés szerint az «összminisztériumra» bízta, kimondván a 16. §-ban, hogy «a kebelébeni ügykezelés módját a minisztérium maga határozandja meg».

E meghatározás azután köztudomásúlag olyképpen történt, hogy az egyes miniszterek alá államtitkári, miniszteri tanácsosi, osztálytanácsosi, miniszteri titkári stb. állások rendszeresítették, és ezeknek az összessége képezte az illető osztályfőnökök vezérlete alatt álló azt a hivatalos személyzetet, vagyis «minisztériumokat», melyeknek élén a 48-as törvény 15. §-a értelmében egy-egy miniszter áll.

Az lehet kérdéses, hogy a 48-as törvény a 15. §-ában említett «osztályfőnökök» alatt nem éppen a későbbi államtitkárokat kell-e érteni, de az kétségtelen, hogy mindenik osztályhoz tartozó hiva-

talos személyzet, beleértve az osztályfőnököket, az élén álló minisztertől olymódon van megkülönböztetve, amelyből kitűnik, hogy a személyzet összes tagjainak, tehát az osztályfőnököknek is, jogi állása egészen más, mint a miniszteré, és hogy a miniszterek felelősségének a 48. évi törvény 32—35. §-ában megállapított módja, amely kizárólag és kifejezetten a miniszterekre vonatkozik, azon hivatalos személyzetnek, amely a miniszterektől olymódon van megkülönböztetve, egyik tagjára sem terjeszthető ki.

E hivatalos személyzet rendeltetése, hogy a minisztert, mint aki által a király — jelenleg a kormányzó — a végrehajtó hatalmat gyakorolja, hivatalos tevékenységében segítse és bizonyos korlátok között helyettesítse. E helyettesítés annyiban korlátolt, hogy azon két tényezővel szemben, amelyek iránt a miniszter felelősséggel tartozik, nevezetesen a királlyal — jelenleg a kormányzóval — és az országgyűléssel szemben csak a miniszter léphet fel és járhat el, más szervekkel és magánosokkal szemben a jelzett hivatalos személyzet tagjai is intézkedhetnek a miniszter megbízásából, avagy rendeletére és az ő nevében, de mivel ez az intézkedés is úgy tekintendő, mintha maga a miniszter tette volna, az ezekért való felelősség is a minisztert terheli, mind a két irányban, amelyben felelősséggel tartozik.

De éppen ezért szükséges, hogy a jelzett hivatalos személyzet minden tagja minden intézkedéseért a miniszternek felelősséggel tartozzék. Ez a felelősség pedig lehet fokozottabb, mint a rendes hivatali felelősség, mert a miniszter és miniszteriális személyzet közötti bizalmi viszony is fokozottabb, de természeténél fogva hivatali felelősség, és különbözik a minisztereknek alkotmányjogi felelősségétől.

A miniszteriális hivatalos személyzet felelősségrevonása azután gyakorolható az illető miniszter helyett a miniszter részéről megbízottak által, s ez szabályzatilag is meg lehet állapítva; gyakorolható esetleg a miniszter akadályoztatása esetén miniszterháza vagy annak megbízottai által; gyakorolható esetleg más olyan módon, mely az alárendeltségi hivatali viszonyban állókra el van fogadva, csak olymódon nem gyakorolható, amely azt a miniszterek felelősségrevonásának módjával egyenlősítene.

Az nincs kizárva a törvényhozásnak jelenlegi állása szerint, hogy a parlament vagy valamely parlamenti bizottság valamely miniszternek vagy az alá rendelt hivatalos személyzetnek, ill. a vezetése alatt álló minisztériumnak hivataloskodását és ügykezelését megvizsgálja, de a vizsgálat eredményeként a parlament csak vagy a minisztert vonhatja felelősségre vagy pedig megfelelően intézkedhetik aziránt, hogy az illető miniszteri tisztviselők szabályszerű úton felelősségre vonassanak, ha ez már máskülönbben nem történt volna meg, mit a parlamenti vizsgálat nem akadályozhat meg, de maga felettük nem bíraskodhatik. Erre törvényes alap nincs.

Az 1848 : III. tc. 25. §-ánál fogva minden tisztviselő, aki az előbb jelzett segédi és helyettesi teendőit végzi, tagja ama minisztériumi «osztályhoz» tartozó hivatalos személyzetnek, tehát tagjai az államtitkárok is, és ennél fogva az államtitkárok is ugyanolyan hivatali felelősség alá esnek, mint a többi miniszteri tisztviselők.

Az államtitkároknak ezen a helyzetén semmit sem változtat, hogy vannak ú. n. «politikai» államtitkárok.

Az államtitkárok politikai minősége azáltal fejlődött ki, hogy az államtitkári állásokba olyan politikusokat neveztek ki, akik az illető miniszter vagy kormány pártívei közé tartoztak, kik

aztán többnyire képviselők is voltak és akiknek állását ennél fogva különösen olyannak tekintették, mint amely a miniszter, illetve kormány bizalmától függ s politikai változás esetén szintén változás alá esik. Ez lehetséges volt, mert hiszen a közigazgatási tisztviselők elmozdíthatatlansága törvényben biztosítva nincs, sőt az 1848: XXIX. tc. éppen az elmozdíthatóságuk elvét nyilvánította ki.

Ezt azután a törvényhozás annyiban vette figyelembe, amennyiben képviselői összeférhetetlenségről szóló első törvény, az 1875. évi I. tc. megállapítván a képviselőségnek a köztisztviselői állással való összeférhetetlenségét, kivételképp megengedte, hogy minden szakminisztériumban egy államtitkár lehet egyúttal képviselő is.

Ugyanezt a szabályt — némi módosítással — az 1901. évi összeférhetetlenségi törvény is fenntartotta.

E rendelkezések óta nevezik a közéletben azokat az államtitkárokat, akik egyúttal képviselők, politikai államtitkároknak; akik pedig nem képviselők, adminisztratív államtitkároknak.

E körülmény maga után vonta, hogy az államtitkárokat nyugdíjazás tekintetében a nyugdíjtörvények (1885: XI., 1912: LXV. tc.) a miniszterekkel egyforma elbánás alá helyezték, máskülönben ez a körülmény a politikai államtitkárok tisztviselői állásán és annak jogi természetén semmit sem változtat; nem veszi ki őket ama hivatalos személyzet sorából, mely az 1848: III. tc. 15. §-ának rendelkezése alá esik. Nem változtat a helyzeten az a körülmény sem, hogy olyan egyén nevezeték ki államtitkárrá, aki előbb nem volt tisztviselő, hanem csak képviselő s aki az állását az összeférhetetlenségi szabályok értelmében (az 1925: XXVI. tc. szerint most már új választás nélkül) ezután is megtarthatja. Az ilyen egyén az államtitkári kinevezéssel és az államtitkári eskü letételével — mely eskü lényegileg azonos az általános tisztviselői esküvel — köztisztviselő lesz, tagjává válik az 1848: III. tc. 15. §-ában jelzett, a miniszter alatt álló hivatalos személyzetnek, akire nézve ugyanazok a hivatali köteleességek és ugyanaz a hivatali felelősség áll fenn, mint a többi ilyen hivatalos személyzetre nézve.

A politikai államtitkároknak a viszonya a nem politikaitól a már jelzettekén kívül még annyiban különbözik, hogy hivatása az is, hogy a miniszternek politikai segédje és támogatója legyen a parlamentben. Ebből folyólag egyrészt a miniszter által politikailag bármikor felelősségre vonható és elbocsátható, másrészt a miniszter politikai felelősségében annyiban osztozik, amennyiben a miniszter politikai bukása rá is kiterjed, de ez az ú. n. politikai felelősség, melyet az illető politikai szempontból megítélendő magatartása miatt visel, és ettől meg kell különböztetni a jogi felelősséget, amely minden közhivatalnokot terhel, még a minisztereket is cselekményeiknek jogszerűsége és kötelességteljesítésük szempontjából, amikor nem a magatartás helyességének, célszerűségének, politikai elvhűségének kérdései bírálandók el, hanem a jogszerűségének, kötelességszerűségének a kérdései.

A miniszterek jogi felelősségrevonásának a módját az 1848. évi III. tc. 32—35. §-ai szabályozzák, melyek értelmében ez a minisztereknek a képviselőház által vád alá helyezhetőségében s a felsőházi bíróság által elítéltetésben áll; az összes többi köztisztviselők eme jogi felelőssége részben fegyelmi úton, részben büntető úton érvényesíthető és így az ú. n. politikai államtitkároké is.

Hogy mennyire nem helyezhető még a politikai államtitkár jogi állása sem a miniszterével egy színvonalra és mennyire nem egyenlősíthető felelőssége amazéval, mutatja az, hogy habár a politikai államtitkár a minisztériumban a miniszter után a legmagasabb tisztviselő, aki intézkedéseiben a fentjelzett korlátok között esetleg helyettesítheti a minisztert, de a minisztériumot mégsem vezetheti olyan felelősség alatt, mint a miniszter. Ha ugyanis valamely miniszteri állás nincs betöltve vagy valamely miniszter hivataloskodásában tartósan akadályozva van, az illető minisztérium vezetése nem bizható politikai államtitkárra, hanem csak egy másik miniszterre, mert a politikai államtitkár felelőssége nem helyezhető a miniszteri felelősség helyébe és ilyenkor is szükséges, hogy a speciális miniszteri felelősség szempontjából miniszter vezesse azt a minisztériumot és ő legyen ennek ténykedéseit felelős, habár talán annak a minisztériumnak összes ténykedéseit ily esetben tényleg a politikai államtitkár irányítja.

Dr. Polner Ödön.

Az ági öröklés.

Az özvegyi jog éppen olyan speciális területe a magyar örökösödési jognak, mint az ági öröklés.

Kétségtelen, hogy öröklési rendszerünkben mind a kettő olyan intézmény, amely örökösödési jogunkban némi bizonytalanságot, nehézséget, komplikációt, sőt sokszor igazságtalanságot is okoz nemcsak a házastárssal szemben, de az egyik ágnak a másik ággal való viszonyában is.

Kétségtelen az is, hogy az ági öröklés sok vitára és perre ad alkalmat. Az ági rokonok, akik az örökhagyóval igen gyakran távoli rokonságban állanak, jelentkeznek az ő valódi vagy képzelte igénnyel. Ez már a hagyatéki eljárásban is nehéz helyzetet szül, az igényjogosultaknak gyakran egész tömegét kell idézni, s az anyakönyvi kivonatoknak egész halmaza duzzasztja a hagyatéki eljárás iratait. Erre következik a per a maga hatalmas bizonyítási anyagával, gyakran semmi vagy igen kevés eredménnyel. A hosszú évekig húzódó per tartama alatt elvész a vagyon, mert a per idején függőben van a helyzet, ami a gazdálkodást is bénítja; s mindezt végeredményében a közgazdaság sínyleti meg. A család körében pedig az addig jó viszonyban élt atyafiak peres atyafiakká válnak, igyekeznek egymást túlszárnyalni abban, hogy «azért se hagyom a jussomat»; egymást minden képzelhető módon zaklatják, ok nélkül költséget okoznak egymásnak, hagyatéki zárlatot kérnek, a perreutasítás kérdésében vitákat folytatnak, felfolyamodásokkal élnek, a családot pártoskodásukkal kettéosztják, egyszóval minden módon nehezítik és elkeserítik a helyzetet. Ugyanígy a helyzet az özvegyi jog tekintetében is, annak megszüntetése végett az özvegy érdemtelensége címén vagy korlátozása iránt elkeseredett pereket folytatnak.

Az örökösödési pereknek igen nagy része az ági öröklésre és az özvegyi jogra vonatkozó perekből telik ki. Részletekről nem kívánok beszélni, hiszen eléggé ismeretesek azok az indokok, amelyeket az ági öröklés és az özvegyi jog *ellenzői* felhozhatnak és alaposan is hozhatnak fel ez ellen az öröklési rend ellen. Hacsak ezeket az indokokat vesszük figyelembe, könnyen szavazhatunk az ági öröklés teljes eltörlésére és az özvegyi jognak a maitól eltérő rendezésére.

És mégis az ági öröklés fenntartását kell kívánnunk. Ezt mondom én, az erdélyi ember, aki az ági öröklési rendszert és az özvegyi jogot addig, amíg Erdélyben működtem, csak könyvből ismertem, helyesebben mondva, csak könyvből tudtam valamit, s így mikor a Kúriára és éppen az örökösödési tanácsba kerültem, mondhatom, hogy «a legsötétebb Afrikába» jutottam. Amint azonban a sötétség oszladozott előlem és tapogatózni, majd tájékozódni kezdtem, egyre jobban megvilágosodtak előttem a magyar örökösödési jog kontúrjai, és amint világosan láttam már ennek az épületnek a belsejét, egyre jobban kialakult bennem az a meggyőződés, hogy a magyar öröklési jog olyan eredeti, önálló, nemzeties, szép alkotás, amelyet meg kell becsülnünk és amelytől nem szabad egyszerűen elfordulnunk. A magyar öröklési jogot maga az élet alkotta meg, a magyar öröklési jog a fejlődés természetes útján alakult ki.

És ennek a szép épületnek, a magyar öröklési jognak éppen a legszebb dísz, a legjellemzőbb, a legeredetibb alkotása, amely az egészre a nemzeti vonás bélyegét üti, az ági öröklés rendszere. Nemzeti talajból fakadt ez, az ősiség talajából. Mikor az ősiség eltörlése és az abszolutizmus megszűnte után a magyar törvények visszaállításáról volt szó, az Országbírói értekezlet bölcsesége, «a kor igényeinek és az átalakult viszonyok szükségégeinek is» megfelelően az ági öröklés rendjét alkotta meg.

Azóta, 70 esztendő alatt, az élet, a bírói gyakorlat, különösen a Kúria gyakorlata ezt a rendszert, amelyről az Országbírói értekezlet csak néhány szakaszt alkotott, részleteiben kiterjesztette, és el lehet mondani, hogy ez a rendszer megállta az élet próbáját, a gyakorlati jogéletben bevált.

A magyar emberben él a magyar földnek szeretete, az ősi rög-höz való ragaszkodás. Amint az angolnak a my house is my castle, — az én házam az én váram — úgy a magyar embernek is az ő földje az ő világa. Ragaszkodik az apai, a családi vagyonhoz; aki ehhez ragaszkodik, a haza földjéhez, a hazához ragaszkodik. Ezen alapszik az ági öröklés; a családi vagyonban való részesedésen, a családi vagyon közösségén. Így az ági öröklés a családi vagyon konzerválását, egyben tehát a család konzerválását, a család fenntartását is szolgálja; a családi érzést, az együvértartozás érzését ápolja.

A család pedig az állam, a haza alapja. Az ági öröklést ezért a vonásáért, ezért a hatásaért fenntartandónak vélem; mert ha ezt a rendszert nem visszük túlzásba, akkor igazságos is.

Említettem, hogy az ági öröklésnek legfőbb hátránya a komplikáltsága.

Erdélyben alig van örökösödési per; a végrendelet érvényesége, értelmezése vagy kötelesrész kérdésében lehet vita. Egyéb-
ről alig is van vita. Nincs vita, nincs per abban a kérdésben, hogy a vagyon honnan származott (ági-e, vagy szerzeményi); nincs per az özvegyi jog kérdésében. Ha gyermek maradt, a túlélő házastársat egy gyermekrészt, legfeljebb azonban a vagyon $\frac{1}{4}$ -ére haszonélvezet illeti, ha gyermek nem maradt, a hátramaradt házastársat a vagyon $\frac{1}{4}$ része tulajdonként illeti. Erdélyben nem ismeretes az özvegyi jog korlátozása és nem ismeretes az özvegyi jogra való érdemtelenség sem.

Erdélyben már 80 esztendő óta van hatályban az osztrák polgári törvénykönyv. Hogy az eltérő öröklési rendet az első évtizedekben hogyan fogadták, azt nem tudom; amikor én működni kezdtem Erdélyben, akkor már ez az öröklési rend átment a köztudatba. Nem tudok arról, hogy ez ellen az öröklési rend ellen panaszkodtak volna. De hallottam, hogy egyes feltűnőbb esetekben visszásnak találták, hogy a vagyon idegenekre szállott. A népben is megnyilvánul azonban, sokszor felcsillan a gondolat, hogy az apai vagyon az apai rokonokat illesse; a nép ezt tartja igazságosnak.

A magyar jog területén a nép tudomásom szerint ragaszkodik az ágisághoz. Hogy mennyiben ment ez át a nép vérebe és hogy más öröklési rendszer mennyiben érintené a nép jogérzetét, azt nem tudom; de ha figyelembe vesszük, hogy a magyar nép általában ragaszkodik régi szokásaihoz, hagyományaihoz, ami jó is, arra kell következtetnem, hogy új öröklési rendszert idegenkedéssel fogadna. A földművelő nép, a kisgazda társadalmi osztály jól ismeri az ő örökösödési jogát és ragaszkodik is ehhez. Példa erre a *jász-kun különjog*, amely ezen a jogterületen a népnek a vérebe ment át.

Nem tartom ennél fogva opportunus dolognak az ágisággal való teljes szakítást. Hazánk megcsönkítetttségében nem is szabad magánjogunkon olyan *gyökeres változtatást* tenni, amely a tőlünk elszakított területekkel fennálló kapcsolatokat lazíthatná.

Kétségtelen, hogy ha az ágiságot, bár megszorítottan is, fenntartjuk, ennek a rendszernek a komplikált volta megmarad. Ezt a komplikáltságot azonban teljesen elkerülni nem is lehet. Ha az ágiságot teljesen elejtjük is, ebben az esetben is komplikáltság marad a közszerzeményben; márpedig a közszerzeménnyel szakítani talán nem akarunk, sőt azt inkább kiterjeszteni kívánjuk.

A Kúriának hét évtized alatt folytatott gyakorlata az ági örökösödés hátrányait, túlzásait, igazságtalanságait és merevségeit fokozatosan nyesegette, javította, enyhítette, figyelemmel mindig az élet követelményeire, az élet fejlődő viszonyaira.

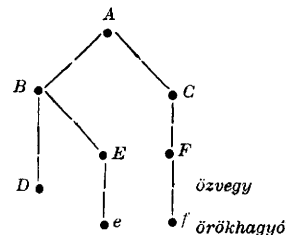
Korábban az volt a helyzet, hogy amely vagyon ági volt, az minden körülmények között az is maradt. Például: az *elpusztult* ági vagyontárgyat is pótolni kellett; ma már nem. Ha a férj az ági eredetű házát végrendelettel a feleségének hagyta, a végrendelet pedig egyébről nem szólt, a ház értékét a szerzeményből meg kellett téríteni. Még visszásabb volt a helyzet, ha az örökhagyó idegenre hagyta ági eredetű házát és a feleség a ház értékét a szerzeményből tartozott pótolni. Mikor a Kúriára kerültem, ez a gyakorlat még nagyon határozottan tartotta magát. Hosszú időbe és nagy küzdelembe került, míg a Kúria végre arra az álláspontra helyezkedett, hogy amely ági vagyontárgyról az örökhagyó *végrendelettel* intézkedett, annak értékét nem kell pótolni, mert az megvan a hagyatékban, csak a végrendelező arról másképp rendelkezett.

A következő lépés az volt, hogy az *elajándékozott* tárgy értékét sem kell pótolni, mert az ajándékozás ebben a vonatkozásban egy tekintet alá esik a végrendeleti juttatással.

Ezután következett az az enyhítés, hogy az *eltékozott* ági vagyont sem kell megtéríteni a szerzeményből.

Ha az örökhagyó végrendelettel vagy ajándékozással nem annak juttatja vagyonát, aki a törvény szerint örököse, hanem más családbelinek, ez utóbbi után vagy ennek örököse után már nem érvényesülhet az ági öröklés.

A-ról szállott a vagyon D-re, aki végrendeletében nem E-re (testvére), aki törvényes örökös, hanem F-re (unokatestvére) hagyta a vagyont, F után fia, f gyermek nélkül hal meg, de e nem követelhet ági öröklést f özvegyével szemben, mert D végrendelezésével megszűnt az a *háramlási kapocs*, amely az ági öröklés alapja, mivel F-re nem a közös törzsről hárult, mert a közös törzsről E-re kellett volna hárulnia a vagyonnak, s így D végrendelezése úgy tekintendő, mintha idegen javára végrendelezett volna.

Az *eladott ági vagyon* helyébe csak a vételár lép; a vételárért vett tárgyra ellenben ági öröklésnek nincs helye. Az ági pénzen vett tárgy nem ági vagyon tárgya. Csak az ági vagyontárgy helyébe *csere* útján lépő vagyontárgy tekintendő áginak. Ha a szülő ingatlan vesz gyermekének, az ingatlan nem ági, csak a szülő által az ingatlan vásárlására adott pénz ági; a szülő is csak ezt örökli. Ha az ági vagyontárgyat az örökhagyó eladja és azután ismét visszaszerzi, ez a vagyontárgy már nem ági.

A Kúria által követett *főszabály* az, hogy a vélelem a vagyon szerzeményi minősége mellett van; az ági öröklést általában szigorúan értelmezi, korlátok közé szorítja.

A Kúria a most ismertetett módon enyhített az ági öröklés túlzásain, annak igazságtalanságain, figyelembevétel az a körülményt, hogy az ági örökös rendszerint nem várt örökséget kap, mert legtöbbször a véletlen műve, hogy az örökhagyó nem végrendelezett.

Dr. Sándorfalvi Pap István.

A kiadatási jog.

— Részletek dr. Mendelényi László kir. kúriai bírónak most megjelent művéből. —
(A Bp. XXI—XXVIII. fejezeteinek kommentárja.)

I. Általában. (Bevezetés a XXIV. fejezethez.)

A kiadatási jognak leglényegesebb alapelve — amint erre dr. Szondy Viktor (Jogállam, XXVI. évfolyam) helyesen rámutat — a megkereső állam büntető felségjogának korlátozottsága a kiadást engedélyező állam felségjoga által, s éppen azért, mert a kiadatásnál a (legalább) két állam felségjogát érintő kérdésekről van szó, a kiadatás nem annyira jogi, mint inkább politikai aktus.

Amíg azonban régebben jogi szempontok alig érvényesültek a kiadások körül, hanem ezek az egyes államoknak egymás irányában s a viszonyosság reményében tanúsított barátságos cselekedeteiként jelentkeztek, s a kiadatás, mint a menedékjog megtagadása, ellenszenves intézmény volt — a kultúr államok nemzetközi érintkezésének megélénkülése folytán kifejlődött jogközösség gondolata a kiadatási kötelességnek elismeréséhez s a kiadatási jog intézményének kifejlesztéséhez vezetett.

Ennek felismerése vezetett egyes államokat ahhoz, hogy a kiadatási jogot — nemcsak eljárási törvényeik néhány szakaszában, hanem — külön törvényben részletesen szabályozzák.

Belgium, Luxemburg, Hollandia, Nagybritannia és Írország, részben az Egyesült Államok, Svájc, Japán, Svédország, Norvégia és Finnország után Franciaország 1927-ben és Németország 1929-ben alkotott ilyen törvényeket, amelyek nemcsak a kiadatás feltételeit és a kiadatási eljárást, hanem ezzel kapcsolatban bizonyos tárgyak kiadását, s ezenfelül a más államok részére nyújtandó jogsegélynek egyéb formáit is szabályozzák.

Ennek a szabályozásnak célja az volt, hogy a jogállam gondolatát vigyék bele a kiadatási intézménybe. Döntő szerepe volt e szabályozás elfogadásánál az Institut de droit internationalnak Oxfordban 1880-ban tartott ülésén elfogadott határozatoknak, melyek egyike (a 4. számú) akként szólt, hogy «kívánatos, hogy minden államban törvény szabályozza a kiadatási eljárást s azokat a feltételeket, amelyek alatt a bűnösök oly állam kormányának is kiadhatók, amellyel kiadatási szerződés nincs».

A jogállam gondolatának a szabályozásba vitele azonban maga után vonta az ú. n. igazgatási jelleg megszűnését s az el-

döntendő kérdéseknek, mégpedig nemcsak a letartóztatás, hanem a kiadatás elrendelésének bírói hatáskörbe utalását. Ennek eredménye lett az, hogy azok az államok, amelyeknek kiadatási joga — mint erre a 476. § magyarázatánál részletesen kitérünk — az ú. n. adminisztratív rendszer szerint volt szabályozva, mint Németország, Franciaország — lassanként áttértek a bírói eljárást előtérbe állító brit-amerikai rendszerre.

E rendszer szerint alkotmányos államban nem engedhető meg, hogy a kiadatási letartóztatás és maga a kiadatás kérdésében — amelyek az egyén szabadságát sokkal érzékenyebben érintik, mint a hazai rendes eljárás — közigazgatási hatóságok (kormány, rendőrhatalóság stb.) bírói döntéstől függetlenül határozzanak.

Sőt kétségtelen külpolitikai előnyei is vannak még a kormányra kötelező bírói döntésnek is azért, mert a kormánytól független bíróság döntése semmiképp sem tekinthető az illető kormány barátságtalan cselekedetének.

A kiadatási jognak önálló törvényben való szabályozása természetesen maga után vonja annak a kérdésnek felvetését, hogy az ilyen törvény milyen viszonyban lesz a kiadatási szerződésekkel, illetve ezek azzal.

Minthogy a kiadatás irányelveit részletesen szabályozó törvény kétségtelenül keretűl és alapjául kell hogy szolgáljon az illető állam által kötött kiadatási szerződéseknek, kétségtelen, hogy ez utóbbiak törvényhozási kezelése is egyszerűbb lesz, sőt egyáltalában kérdéses, hogy ha minden államnak lesz ilyen önálló kiadatási törvénye, lesz-e ezután szükség a kiadatási szerződéseknek a parlamentek elé terjesztésére, miután e törvényben a törvényhozó már egyszersmindenkorra kinyilvánította abbeli akaratát, hogy miként kell megkötni a kiadatási szerződéseket.

A nyugati államoknak ilyirányú jogfejlődését látva, kétségtelen, hogy nekünk is mielőbb rá kell térni erre az útra, vagyis kiadatási jogunkat önálló részletes törvényben kell szabályozni, s kétségtelen az is, hogy ebben a szabályozásban érvényesülniök kell a bírói eljárás összes garanciáinak.

II. A kiadatási jog vezérelvei (a Bp. 474. § magyarázatából).

Amint fentebb említettük, egyes államok már önálló törvényekben szabályozták kiadatási jogukat. Ezekből a törvényekből, valamint az újabb időkben kötött egyezményekből és viszonyossági gyakorlatból a kiadatási jognak bizonyos általános és közös vezérlő elvei szűrhetők le, melyeknek ismertetését az alábbiakban kísérel meg:

a) Kiadatásnak általában csak büntettek és vétségek miatt van helye, de kihágás miatt kiadatás nem engedélyezhető.

A magyar Btk. 7—16. és a Kbt. 14. §-ából ez a szabály kifejezetten kitűnik. Ugyanúgy az új német törvény 2. §-a, mely szerint még ezenfelül nincs helye kiadatásnak oly cselekmény miatt, mely csak a katonai büntetőtörvény szerint vagy csak — szabadságvesztésre át nem változtatható — vagyoni büntetéssel büntetettik. Az 1927-es francia törvény is csak a peines criminel és correctionnelles-lel sújtott bűncselekmények esetében enged kiadatást. Az 1925-ben Romániával kötött államszerződésünk szerint csak oly bűncselekmények esetében, amelyek mind a megkereső, mind a megkeresett fél törvényei szerint egyévi szabadságvesztésbüntetést vagy ennél súlyosabb büntetést vonhat maga után. Lényegileg ez van kimondva az 1928. február 22-én kötött magyar-jugoszláv Egyezmény 2. cikkében és az 1929. május 4-én kelt magyar-lett Egyezmény 2. cikkében. A svéd és finn kiadatási törvények szerint általában fogházzal, a norvég kiadatási törvény szerint pedig egy évnél rövidebb tartamú fogházzal büntetett cselekmények esetében nincs helye kiadatásnak.

Ezen általános szabályon belül is az egyes szerződésekben (de nem az általános törvényekben) ta atíve fel vannak sorolva azok a bűncselekmények, amelyek miatt kiadatásnak helye van. Itt említendő meg, hogy a leánykereskedelem elnyomása végett 1910. május 4-én Párizsban létrejött és az 1912: LXII. tc-ben iktatott kollektív nemzetközi egyezmény 5. cikke megállapítja, hogy az egyezmény 1. és 2. cikkében említett bűncselekményeket (csábítás, kerítés stb.) kiadatási bűncselekményeknek *kell* tekinteni (l. még az 1925: XIX. cikkbe iktatott nemzetközi egyezmény 4. cikkét).

b) Általában nincs helye kiadatásnak politikai természetű bűncselekmények miatt.

A magyar Btk. 9. §-ában ez burkoltan ki van mondva. Az új német kiadatási törvény 3. §-a értelmében nincs helye kiadatásnak politikai cselekmény, valamint az oly cselekmény miatt, amely valamely politikai tett előkészítésére, biztosítására, fedezésére vagy elhárítására irányul.

Politikai cselekményeknek tekinti a német törvény az állam léte vagy biztonsága, az államfő vagy a kormány valamely tagja, mint ilyen, valamely alkotmányos testület, a választójog gyakorlása és a külfölddel való jó viszony ellen intézett büntetendő támadásokat.

Amennyiben azonban az ilyen támadás — a nyílt harc esetét kivéve — az élet ellen irányuló szándékos bűntett, van helye kiadatásnak (Attentats Klausel).

Az új francia törvény szerint nincs helye kiadatásnak politikai természetű bűncselekmény miatt, vagy akkor, ha a körülményekből nyilvánvaló, hogy a kiadatást politikai célból kéri. A magyar-román és magyar-jugoszláv államszerződések — eltérőleg a német törvény idézett rendelkezésétől — nem tekintik politikai bűncselekményeknek az államfő személye vagy családjának tagjai ellen elkövetett merényleteket, ha ezek az emberölésnek, gyilkosságnak vagy mérgezésnek (avagy ezek kísérletének vagy a részességnek) tényálladékát foglalják magukban. A magyar-lett egyezmény szerint engedélyezni kell a kiadatást, habár a gyanúsított politikai célra vagy indokra hivatkoznék is, akkor, ha a cselekmény főképpen közönséges bűncselekmény. Az abszolút és relatív politikai bűncselekmények megkülönböztetésének szempontja érvényesül a svájci (1892), svéd (1913) és finn (1922) kiadatási törvényekben. Ugyanezen, valamint a belga (1833, 1856) és norvég (1908) törvényekben érdekesen van szabályozva a politikai menedékjog s érdekesek a merényletzáradoékok (Attentats Klausel). A legradikálisabb a finn törvény, mely szerint (5. §) gyilkosság és gyilkosság kísérlete politikai bűncselekménynek sohasem tekinthető.

c) Az állam, amely részére a kiadatást engedélyezték, a kiadott egyént csak a kiadatás előtt elkövetett olyan cselekményért büntetheti meg, amely miatt a kiadatást engedélyezték (a kiadatás specialitásának elve), kivéve, ha a kiadást utólag és pótlólag kiterjesztették egy más cselekményre is. Itt aztán szóba jön az a kérdés, amelyről dr. Szondy Viktor ír részletesebben a Jogállam 1927. évfolyamában a 27—35. oldalakon, hogy t. i. van-e szükség a terhelt beleegyezése esetében is a kiadatási engedélynek pótlólagos kiterjesztésére. Helyes Szondynak az a megállapítása, hogy azzal, t. i. a terhelt beleegyezésével oly államokkal szemben, amelyekkel való viszonylatban a kiadatási szerződés ilyen irányban nem rendelkezik, operálni nem lehet.

Az osztrák népköztársasággal fennálló viszonyossági gyakorlat a terhelt hozzájárulását nem ruhazza fel olyan joghatállyal, hogy az a kiadatási engedélyből folyó korlátozásokat megszüntetné s így e gyakorlat szerint a kiadó állam utólagos hozzájárulásának esetén kívül csak akkor lehet a kiadott egyén ellen a kiadatás előtt elkövetett oly bűncselekmény miatt is, amelyre a kiadatás nem engedélyeztetett, eljárni, ha a terhelt a kiadatás tárgyát képező bűncselekmények miatt indított eljárás jogerős befejezése, esetleg büntetésének kitöltése, vagy az eljárásnak bármilyen okból való jogerősen történt megszüntetése után, az e részben fennálló gyakorlat szerint engedélyezett — rendszerint egyhavi — határidő után az ország területéről el nem távozik (ú. n. maradási klauszula), vagy ha — bár e határidőn belül is — eltávozik ugyan, de ide utóbb önként visszatér. Ilyen értelemben hozott a kir. Kúria ítéletet a B. I. 5469/1920. számú ügyben (BD. XXIII. évf. 51. l.), amelyben a Bp. 384. § 4. pontjában foglalt semmisségi okból (tehát hatáskör hiánya címén) semmisítette meg az alsóbíróság ítéletét. Zehery Lajosnak azt a véleményét, hogy helyesebb lett volna a Bp. 326. § 3. pontja alapján fölmentő ítéletet hozni, magamévá teszem.

Hasonló — a terhelt beleegyezését figyelmen kívül hagyó — rendelkezés van az idézett új német kiadatási törvényben (6. §), s az új francia törvény 21. §-ában, valamint a magyar-jugoszláv és magyar-lett államegyezményekben.

Ellenben a magyar-román államszerződés 4. cikke értelmében a kiadó állam utólagos beleegyezése ahhoz, hogy a kiadott egyén a kiadatási kérelem alapjául nem szolgált cselekmény miatt is bünvádi eljárás alá vonassék, akkor sem szükséges, ha a terhelt önként kéri, hogy jeletle ítéltessenek (vagy hogy büntetését kitölthesse).

A svéd, norvég és finn kiadatási törvények is megengedik a kiadott egyénnek más cselekmény miatt is elítélését akkor, ha a kiadott egyén bíróság előtt vagy egyébként nyilvánosan, szabadon abba beleegyezik.

Erre a kérdésre vonatkozik a kir. Kúriának B. I. 1246/1930. számú jogegységi határozata, mely szerint «annak a körülménynek, hogy a vádlott a magyar bírósághoz történt kísértetése után a neki kézbesített vádirat ellen kifogásokkal nem élt és kérte a fő tárgyalás megtartását (oly cselekmény miatt is, amely miatt nem adatott ki), s hogy a marasztaló ítéletben megnyugodott, a (Belgiummal kötött) kiadatási szerződés X. cikkének utolsó mondata szempontjából, — amely mondat a kiadatás alapját nem képező bűncselekmény miatt is megengedi a bünvádi eljárás lefolytatását akkor, ha a vádlott maga önként kívánta, hogy fölötte ítélet hozassék vagy büntetését kitölthesse» — azért nincs jelentősége, mert ez a rendelkezés csupán a X. cikk második bekezdésében említett arra az esetre vonatkozik, ha a szóbanforgó bűncselekmény a kiadatási szerződésben felelősen van, amely eset pedig ez ügyben nem forog fenn».

Részvénytársaság átalakulása korlátolt felelősségű társasaggá.

A korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény javaslatának miniszteri indoklása szerint e társasági formának előnyeihez tartozik, hogy «lényegesen fokozza a vállalkozó kedvet». Legalább is kétséges, hogy az életbeléptetés idejének adott gazdasági viszonyai-ban az új társasági formának ez az előnye érvényesülni fog-e. Az említett indoklás szerint az új társasági formának előnye azonban az is, hogy «lecsapolja a törpe részvénytársaságoknak» «egészségtelen mocsarát», amely átalakulás, az indoklás szerint, főoka volt az új forma meghonosításának. Ez az előny már sokkal inkább érvényesülhet rossz gazdasági viszonyokban.

A törvénynek ebből az indoklás szerint maga elé tűzött céljából következik, hogy a részvénytársaságnak korlátolt felelősségű társasaggá átalakulását megkönnyíteni kívánja, amely törekvés a legszenbetűnőbben nyilvánul meg abban a szabályában (104.),

hogy: «részvénytársaságnak korlátolt felelősségű társasággá átalakulása alapján, különösen a részvénytársaság vagyonának a korlátolt felelősségű társaságra átruházása címén, sem adó, sem illeték követelésének helye nincsen».

Ebből az adó- és illetékszabályból nem szabad arra következtetni, hogy az átalakulásnál vagyonátruházás egyáltalában nem történik, hanem szervezetének módosulásával ugyanaz a vagyoni jogi személyiség marad fenn, amint az a francia jog szerint elvileg lehetséges (Feine, 681. Wieland, II. 371.). A magyar jog szerint az átalakuló részvénytársaság ebből a célból feloszlik (103.) s a feloszló részvénytársaság vagyonát az új korlátolt felelősségű társaság egészében átveszi. Az új társaság ekkép a réginek általános jogutódja.

A törvény végrehajtásáról szóló rendelet 27. §-a szerint azonban a: «részvénytársaság korlátolt felelősségű társasággá csak abban az esetben alakulhat át, ha alaptőkéje teljesen be van fizetve». A törvényben erről nincs szó, sőt a 103. § 1. pontjából, amelyre a rendelet zárójelben hivatkozik, éppen az ellenkező következik. E pont első mondatában annak a szabályát adja ugyanis a törvény, hogy az új korlátolt felelősségű társaság törzstőkéje a «feloszlott részvénytársaság befizetett alaptőkéjénél kisebb» mikor lehet, második mondatában pedig arról az esetről szól, amelyben «az új társaság törzstőkéje nagyobb, mint az átalakulás részvénytársaság befizetett alaptőkéje», amely szabályokban benne van az, hogy a teljesen be nem fizetett alaptőkéjű részvénytársaság is átalakulhat és hogy az átalakulásnál csak a befizetett alaptőke irányadó. Minthogy a rendelet 1. §-ában említett törvényszakaszokban, különösen a 124. §-ban sincs olyan felhatalmazás, amely kifejezetten a törvény megmásítására jogosítana, legalább is kérdéses, vajon a 124. §-nak az a rendelkezése, hogy «már fennálló részvénytársaságoknak korlátolt felelősségű társasággá» alakulása rendelettel szabályozható, elég alapot nyújt-e a rendeletnek a törvénnyel ellentétes 27. §-ának a kibocsátására, különösen a még fenn sem álló részvénytársaságokra vonatkozóan is. De a legalitás kérdésétől eltekintve, ez az intézkedés nem is célirányos. Azok a «törpe részvénytársaságok», amelyeknek «nyomasztó terhétől» a gazdasági életet, az indokolás szerint, megszabadítani kell, gyakran éppen azért nem fizették be az egész alaptőkét, mert arra gazdaságilag szükségük nem volt, viszont kisebb alaptőkével a 7000/1925. P. M. sz. rendelet szabályára tekintettel meg nem alakulhattak. A cégbiztos, átlátván ezen a könnyen átlátható célzaton, meg is kísérelte a maga hatáskörében a joggyakorlatnak olyan irányítását, amely szerint a részvénytársaság alapszabályaiiban záros határidő meghatározására köteleztessék, amelyen belül a teljes alaptőke befizetése kötelező. Ilyen bírói gyakorlat azonban nem fejlődött ki s a budapesti kir. ítélőtábla határozataiban nemcsak arra támaszkodott, hogy a K. T.-nek ilyen intézkedése nincs, hanem arra is, hogy ilyen jogfejlesztés még az alaptőkeminimumra vonatkozó jogszabály kijátszhatásának figyelembevételével sem lehet helyénvaló az 1930 : V. tc. életbeléptéig, amikor az ily kisebb tőkeerejű társulások is megkapják a maguk társulati formáját. Most ezek az apró részvénytársaságok, amelyek éppen azzal a cézzel alakultak, hogy, amint lehet, korlátolt felelősségű társasággá átalakuljanak, minden komolyabb indok nélkül bentszorulnának a részvénytársasági formában, hacsak alaptőkéjüket a 158,325/1930. P. M. sz. rendelet jogszabályértelmezésének felhasználásával le nem szállították a befizetett összegre. Való, hogy az ily átalakulással a részvénytársaság hitelezői elvesztik azt a biztosítékot, amelyet a részvénytársaság fennmaradásának esetében a K. T. 153. és 171. §-ai nyújtanak. Ennek a biztosítéknak a pótlásáról a törvényhozónak kellett volna gondoskodni, vagy gondoskodhatik a joggyakorlat a 104. § megfelelő alkalmazásával, de a törvény e hiánya nem elegendő ok a rendelet idézett tilalmára.

Rendszerint — ez már a törvény szabálya (103.) — az új társaság törzstőkéje nem lehet kisebb, mint az átalakuló részvénytársaság alaptőkéje volt. A már említett kivételt a törvény arra az esetre engedi, ha a részvénytársaság tiszta vagyona alaptőkéjénél kisebb. Ez esetben a társaság ennek a tiszta vagyonnak megfelelő törzstőkével is megalakulhat, de ilyenkor a részvénytársaság hitelezőit a törvény 92. §-ának megfelelően fel kell hívni követeléseiknek bejelentésére, és ha az átalakuláshoz nem járulnak hozzá, kiélegetni vagy biztosítani. (104.)

Ennek a törzstőkének azonban, legyen akár a részvénytársaság alaptőkéjének, akár tiszta vagyonának megfelelő, a törvényes tőkeminimumot, 10,000 P-t mindenesetre el kell érni (103., 1. 3. m.,

Vht. rend. 29.). Ha az alaptőke, vagyonérték 10,000 P-nél kisebb volna, a törzstőkét 10,000 P-re ki kell egészíteni. A Vht. rend. 20. §-a szerint ez a kiegészítés úgy történik, hogy a különbözetet a részvényesek részvényeiknek arányában befizetik, de ez csak a kiegészítés legegyszerűbb módjának tekintendő, mert a törvény szerint nincs akadálya annak, hogy a törzstőke hiányzó részével más lépjen be tagul. Hiszen ha az új társaság törzstőkéje nagyobb, mint «az átalakuló részvénytársaság befizetett alaptőkéje», akkor is a részvényeseket csak elsőbbség illeti meg «a különbözetet fedező törzsbetétre», de ha ezt a jogukat egészben vagy részben nem gyakorolják, más tagnak a belépése sem kizárt.

Nagyobb törzstőkével, mint amilyen a részvénytársaság alaptőkéje vagy annál kisebb tiszta vagyona volna, a korlátolt felelősségű társaság kétségtelenül megalakulhat a részvényesek előbb említett elsőbbségi jogának megóvásával (103. 1. p. 3. m.). És helyes, mert a teljes vagyon átszállásának elvéből következik a Vht. rend. 29. §-ának az a törvényértelmező szabálya, amely szerint a részvénytársaságnak az alaptőkének netán nagyobb tiszta vagyona lesz az új társaság törzstőkéje.

A törzsbetét a részvénytársaságból alakuló korlátolt felelősségű társaságnál sem lehet kisebb 1000 P-nél s nem lehet olyan összegű, amely százzal maradék nélkül nem osztható. A Vht. rend. 30. §-ának a törvény 124. §-ában kapott meghatalmazásra támaszkodó rendelkezése szerint a részvényes, ha a törzstőke megfelelő növelésével a ráeső vagyonrészt 1000 P-re ki nem egészíti, hányadüzletrészes tag lesz. Azt az átalakulást elhatározó közgyűlés állapítja meg, hogy mely részvényesek kapnak «egy legalább 100 pengős törzsbetétről szóló üzletrészt».

A részvénytársaság átalakulását korlátolt felelősségű társasággá a részvénytársaság közgyűlésének kell elhatározni oly módon, hogy a részvénytársaságnak ebből a célból bekövetkező feloszlását alapszabályszerű határozattal kimondja.

Az új társaság megalakulásához szükséges az is, hogy a törvény szabályainak megfelelő társasági szerződés létrejöjjön, ami úgy történik meg, hogy a részvényesek a részvénytársaság vagyonából rájuk eső vagyonrésszel, mint törzsbetéttel, a társaságba tagnak belépnek.

A részvényekre eső azt a vagyonrészt is, amelyből a részvényes törzsbetéte alakulhat, a részvénytársaság közgyűlése állapítja meg, és pedig oly mérleg alapján, amely erre a célra készült, amelyet hites könyvvizsgáló felülvizsgált és a részvénytársaság közgyűlése jóváhagyott. Ez a jóváhagyó határozat csak akkor érvényes, ha a közgyűlésen megjelent részvényesek az alaptőkének legalább a felét képviselték és a határozatot az érvényes szavazatok kétharmad-részevel hozták. A határozatot harminc napon belül bármelyik részvényes megtámadhatja azon az alapon, hogy a részvények értékét túlalacsonyán állapították meg (103. 3. p.).

A feloszlásnak kimondása és részvényekre eső vagyonrésznek megállapítása után a részvényeseket alapszabályszerű hirdetmény-nel vagy ajánlott levélben fel kell hívni, hogy a részvénytársaság vagyonából őket illető vagyonrésszel, mint törzsbetéttel lépjenek be tagnak az új társaságba (103. 2. p.).

Ha a belépő, vagyis a társasági szerződéshez járuló tagok «törzsbetétte alakított részvényei» elérik a feloszlott részvénytársaság alaptőkéjének legalább háromnegyed részét, akkor a korlátolt felelősségű társaság megalakulhat. Ez esetben ugyanis a többi nemjelentkező részvényest is az új korlátolt felelősségű társaságba beléptetnek kell tekinteni (103. 2. p.) s így az új társaság a részvénytársaság egész vagyonával alakul meg. Ha ellenben az alaptőke háromnegyed részét képviselő részvényesek sem csatlakoznak, az átalakulás meghiúsult. A német jog is megkívánja az átalakuláshoz az alaptőke háromnegyedét képviselő részvényeseknek az új társaságba belépését, de ily kellő tőkeerejű részvényesek jelentkezése esetében a többi részvényesre kényszerít nem gyakorol, hanem megengedi a társaság megalakulását nélkülök. A kinaradóknak az új társaság megalakulása után igényt ad a rájuk juttatott vagyonrészre. Ezt a lehetőséget kizárja a magyar törvénynek az a már ismertetett álláspontja, hogy a részvénytársaság egész vagyonának át kell szállni az új társaságra, amiért is valamennyi részvényesnek társasági taggá kell lenni. Ezért, ha legalább a háromnegyedrészes alaptőkét képviselő részvényes nem jelentkezik és ezzel a többi részvényest az új társaságba bele nem kényszeríti, a társaságnak a törvénynek megfelelő módon megalakulása nem lehetséges.

A magyar jognak a teljes vagyon beolvadására vonatkozó

álláspontja összefügg azzal, hogy a részvénytársaság hitelezőinek a hozzájárulása az átalakuláshoz, a már említett eset kivételével, amidőn a törzstőke kisebb lesz a felosztó részvénytársaság alapítókéjénél, nem szükséges s ez eset kivételével, ellentétben a német joggal, az átalakulás kapcsán a hitelezők hozzájárulása, kielégítése vagy biztosítása sem kerül szóba. Ez az álláspont feleslegessé is teszi a hitelezők különös védelmét. Az átalakulásnak az előzőekben ismertetett módja egészében biztosítja azt, hogy a hitelezők fedezete az új társaság létrejöttével nem csökken. Abban az egy említett kivételes esetben, amelyben megrövidítésük netalán elképzelhető, a törvény megkérdésüket, kifizetésüket, biztosításukat elrendeli. Nem kell kiemelni, hogy a részvénytársaságnak nemcsak vagyona száll át a korlátolt felelősségű társaságra hanem, amint a törvény (104.) kifejezetten is kimondja, minden tartozása is.

Ha a részvénytársaság az előzőekben leírt módon alakul át korlátolt felelősségű társasággá, felszámolása is elmarad (103.) s e nélkül áll be a már említett általános jogutódlás.

Az új társaságot a részvénytársaság felosztását kimondó közgyűlési határozat napjától számított egy hónapon belül a cégbíróságnál bejegyzés végett be kell jelenteni. A cégbíróság a bejegyzéssel egyidejűleg a felosztott részvénytársaság cégét is törölni köteles (103.).

Befejezésül megemlíthető még az, hogy ugyanezeket a szabályokat kell megfelelően alkalmazni abban az esetben, ha korlátolt felelősségű szövetkezet oszlik fel abból a célból, hogy korlátolt felelősségű társasággá alakuljon (105.).

Dr. Löw Tibor.

Jogirodalom.

Dr. Moór Gyula: Reine Rechtslehre, Naturrecht und Rechtspositivismus.

(Verlag J. Springer, Wien. Sonderabdruck aus «Gesellschaft, Staat u. Recht», Festschrift gewidmet Hans Kelsen zum 50. Geburtstag.)

Kétségtelen, hogy Kelsen tudományos felfogásában «Allgemeine Staatslehre» című munkája fordulópontot jelent. Erre a lényegbevágó fordulatra Moór Gyula már annakidején vázlatosan reámutatott, amikor Kelsen legújabb nagy művét a magyar olvasók részére hozzáférhetővé tette. Szerzőnk előttünk fekvő munkája pedig ennek az irányváltozásnak okaira, fundamentális jelentőségére világít rá. Megállapítja, hogy Kelsen új álláspontjával bizonyos fokig ellentétbe jut eredeti tiszta normaelméletével, amely a normatív szemlélet világából mindennemű pszicho-fizikai elemet száműzött.

A tiszta jogtan két főtrendenciája: a rigorózus szembefordulás a természetjogi és szociológiai szemlélettel bizonyos mértékben logikai ellentmondást tartalmaz, mert a tiszta normatív szemlélet, amint azt szerző bebizonyítja, szükségszerűen a természetjogi felfogáshoz vezet. Viszont a pozitív jognak a természetjogtól való izolálása szociológiai tények figyelembevételét teszi szükségessé, ami által a normatív szemlélet tisztasága megveszendőbe. Ha Kelsen konzekvensen kitart tiszta normatív álláspontja mellett, akkor minduntalan ki lett volna téve annak a veszélynek, hogy a természetjog vagy a kauzális világ szférájába téved. Az értekezés legélvezetesebb oldalai éppen azok, amelyek a normatív jurisprudencia e megoldhatatlan nehézségeire mutatnak rá. Pontról-pontra több szemléltető példát sorakoztatva fel, mutatja ki ennek a célkitűzésnek a keresztülvihetetlenségét, mely a jog pozitivitása által adott valóságfaktumokat normatartalomnak igyekszik beállítani és ezen az úton a jogfogalom kauzális alkat-elemeit normatív elemekké változtatni át.

Hogy a normatív jogtudomány szempontjából a jog pozitívásának ezt a szinte megoldhatatlan problémáját hogyan gondolta Kelsen megoldani, mily mértékben adta fel eredeti álláspontját és ezzel mily mértékben közeledett szerző álláspontjához, erre itt részletesebben nem térhetünk ki. Moór ezen utóbbi körülmény felett át is siklik a tudós szerénységével, de mulasztást követnénk el, ha ugyanakkor, amidőn szerző Kelsen azon tényében, mellyel a tiszta normatív szemlélet álláspontját a jog pozitívításának kérdésében és védelmében feladja — Kelsen egyik legnagyobb érdemét látja, nem emelnék ki, hogy Kelsen ezen tényével Moór felfogásához mily szoros közelségbe jutott.

A természetjoggal szemben érvényesülő tendencia azonban csak a későbbi idők folyamán alakult ki teljes határozottsággal, és annál feltűnőbbben élesedik ki, minél inkább kényszerül kap-

csolatba hozni a normatív módszert a kauzális kiindulási ponttal. A döntő lépést ebben az irányban akkor tette meg, amidőn A. Merkl-től átvette a dinamikus jogszemléletet, és az ezzel összefüggő *Lépcsőelmélet* (*Lehre v. Stufenbau*). A jogalkotás emberi cselekmény folytán pszicho-fizikai emberi aktusokkal bonyolódik le. A jogi normarendszer felépítése a lépcsőelmélet szerint tehát szociológiai momentumoktól függ. Minden fokon a norma a legszorosabb kapcsolatban jelenik meg a jogalkotó vagy jogalkalmazó emberi cselekményekkel. A tiszta normatív szemléletnek ez a feladása jelenti a jog pozitívítása problémájának Kelsen-féle megoldását.

A legújabb jogfilozófiai vizsgálódások sűrűn foglalkoznak Kelsen normatív elméletével. (A. Gysin: *Rechtsphilosophie und Jurisprudenz*. — W. Jöckel: *H. Kelsen rechtsteoretische Methode*. Tübingen, 1931.) Mindezen tanulmányok, melyek beszédes tanúságtételek a mellett, hogy a modern jogfilozófiát egy fiatal és erősen lüktető életáram hatja át, csak érintik a probléma lényegét, de egyik sem hatol a kérdés gyökeréig és semmi esetre sem ér oly mélységekbe, mint Moór Gyula előttünk fekvő műve, mely szerintünk nemcsak a normatív szemlélet helyét, hanem egyúttal Kelsen pozícióját és jelentőségét is a mélyen szántó elméleti tudás tökéletes disciplinájával véglegesen kijelölte a jogfilozófia világában.

Dr. Léderer Aladár.

Szemle.

— **A Megváltó születésének évenként visszatérő ünnepe** szimbolikus jelentőségét az eredendő bűn hitében találja. Karácsony estéje csak arra emlékeztet, hogy Jézus mártírhála ettől a bűntől, ennek a bűnnek földöntúli következményeitől váltotta meg az emberiséget. Mint az emberiségnek legtöbb megváltója, Jézus is alacsony sorsból született, bizonyoságul, hogy nem a származás és a rang, hanem a jellem és a szellem az emberiség jóltevőinek ismertető jele. Karácsony visszatérő ünnepe azonban azt is kifejezi, hogy a földi bűnöknek és hibáknak, amelyek az emberrel született gyarlóságból erednek, csak maga az ember lehet a megváltója: nem az emberré lett Isten, hanem a szellemiségre törekvő ember. Mindenki a maga emberi körében, amely a tökéletesedésnek szinte határtalan lehetőségeit nyújtja. Ritkán volt kor, amely oly nagy szükségét s oly nagy hiányát érezte volna a megváltó emberi nagyságoknak, mint ezek a válságos évek, amelyekben a tehetségtelenség az emberi rövidlátás és elfogultság vétkeit és tévedéseit a kifürkészhetetlen végzet terhére igyekszik áthárítani.

Mint a társadalom gazdasági, erkölcsi és politikai rendjének függvénye, az igazságszolgáltatás is súlyosan szenved a megváltó gondolatok fogyatékoságát. Nem állítjuk ugyan, hogy «akinek Isten hivatalát ad, annak — elveszi az esztét», de viszont a bizantinizmusnak nagyobb foka nélkül az se állítható, hogy Justitiának, aki ma sebeinek számában Szent Sebestyénnel vetekszik, különösen tehetséges és előrelátó háziorvosai volnának. Ami sebeinek orvoslására történt, azt kuruzslásnak csak azért nem nevezhetjük, mert a diplomás orvos fogalmilag nem lehet kuruzsló. Gazdasági helyzetünk kétségtelenül olcsóbb és egyszerűbb igazságszolgáltatást igényel, a gazdasági helyzetből fakadó nyomorúság érzékenysége pedig jobb és tökéletesebb igazságszolgáltatást. Az a patent-kenőcs: a Te., amelyet mint csodaszert a tudós professzorok egy évvel ezelőtt, a gyakorlóorvosok ellenvéleményének mellőzésével, rendeltek, a jogszolgáltatást nem tette se jobbá, se olcsóbbá, sem egyszerűbbé. Csak nemrég panaszkolta a Központi Járásbíróság kitűnő másodelnöke, hogy a perfelvételi tárgyalások száma alig tíz százalékkal csökkent, a kir. ügyészség munkája nem apadt, a büntetőtörvényszék ma néha hathónapos terminusokat tűz ki, s ha a kir. tábla főtárgyalás helyett tanácsülési tömegnapokat rendez is, ezek aligha alkalmasak, hogy a bírói döntésbe vetett bizalmat fokozzák. Nemcsak külföldi adósságaink indokolják a transzfer-moratóriumot, de, úgy látszik, csődbejutott az a reform is,

amelytől az igazságszolgáltatás hitelezői követelései kielégítését várták. Ez a kudarc mégsem azt jelenti, mintha az igazságszolgáltatás technikai túlterheltsége, formalizmusának bonyolultsága nem volna enyhíthető. De a javaslatoknak nem a miniszteriális márványpalota magaslatairól, hanem a gyakorlat szürke napszámosaitól: a bíraktól és ügyvédektől kell kiindulnia. Hisszük, hogy felhívásunk, amellyel az igazságszolgáltatás munkásait kérjük, hogy egyszerűsítési indítványait velünk közöljék, hogy a perjogi garanciák sérelme nélkül jelöljék meg az igazságszolgáltatás terhes sallangjainak lefaragását célzó javaslatokat, nem marad eredménytelen. Mert a megváltó gondolatok, a Megváltóhoz hasonlóan, nem bíborban, hanem szerény pástorkunyhókban szoktak születni, rangosztályba csak hivatalnokokat, nem pedig eszméket lehet sorozni, és az Úr kegyelme nemcsak kegyelmes urakat ihlet meg. Meg vagyunk ugyanis irva Jób könyvében (32, 9.), hogy «nem az emberek nagyjai bölcselkednek és nem a vének értik az ítéletet».

— **Az igazságügyminiszter becsületszava.** 1928-ban, midőn az OFB-nek három évre szóló prolongálását tárgyalta a képviselőház, a következőket írta a Jogtudományi Közlöny: «Az OFB, amely életével nem sok örömet okozott, legalább halála reményével — certus an, incertus quando — nyugtatta meg az érdekelteket és a jogászközönséget. Ennek a diestelen kimúlásnak tudvalevőleg már be kellett volna következni s ha most az OFB-javaslat ennek ellenére további három évre szóló injekcióval hosszabbítja meg a hybridalkotás létét, joggal merülhetett fel a gyanú, hogy a prolongáció a három év elteltével sem jelent biztos halált. E kétség eloszlatását célozta az igazságügyminiszternek a felsőházban tette, s a maga nemében bizonyára klasszikus nyilatkozata, amely ekkép szól: «Szavamra kijelentem, hogy minden körülmények közt végrehajtjuk a javaslatnak azt az intézkedését, amely az OFB megszűnésére vonatkozik.» Rossz világ járhat mostanában a törvényekre, ha hatályukat miniszteri becsületszóval kell alátámasztani. Eddig úgy tudtuk, hogy a két jogforrás: a miniszteri ígéret és a törvény közül mégis csak az utóbbi a nagyobb erejű s bár csak kishitű gáncsoskodók kételkedhetnek abban, hogy Pesthy Pál dr. három, sőt harminc év múlva is helyén lesz és úri becsületszavának helyt fog állni, mégis csak a törvény devalvációjának látszatát kelti, ha erre a becsületszóra szükség van.» Pesthy Pált igazán nem érheti semmi gáncs azért, mert becsületszavát beváltani nem áll módjában, mert nem rajta múlt, hogy ezidőszent nem ő ül az igazságügyminiszteri székekben. De íme, az 1928-i jóslás bevált: a törvény erősebbnek bizonyult a miniszteri becsület-szónál. Ezt akarjuk leszögezni az OFB életének újabb meghosszabbítása alkalmából.

— **A cégjog körében az ítékezés az utolsó években sokat foglalkozott az igazgatóság és a felügyelőbizottság helyzetével, ezért a német részvényrendeletnek az igazgatóságra s a felügyelőbizottságra vonatkozó intézkedései különösen érdekesek.** Arról már előzően (207. o.) volt szó, hogy az üzleti jelentésben közölni kell az igazgatóság és felügyelőbizottság minden tagjának mindenemű illetményét. A mérlegben pedig a forgótőke rovatában külön tételben kell feltüntetni azokat a követeléseket, amelyek az igazgatóság tagjaival, feleségükkel, kiskorú gyermekeikkel vagy olyan személlyel szemben állanak fenn, akiknek kötelezettségvállalása a felsoroltaknak számlájára történt. Ugyanez a szabály áll a részvénytársaságtól függő és oly vállalatok törvényes képviselőiről, feleségükről stb., amely vállalatok a részvénytársaság függő. Ezek a személyek hitelt a részvénytársaságtól csak a felügyelőbizottság kifejezett hozzájárulásával kaphatnak, amely hozzájárulás előre meghatározott hitelügyletekre vagy az ily ügyleteknek bizonyos fájára, három hónapnál hosszabb időre nem adható. Kölcsönnek adása esetében, aminek számít minden felvett előleg is, a felügyelőbizottság meghatározza a kamatozási és visszafizetési feltételeket is. Az e szabályok ellenére történt hitelezésért az igazgatóság tagjait és, ha tudomásukkal s közbelépésük nélkül történt, a felügyelőbizottság tagjait kártérítési felelősség terheli, amely kárkövetelést a törvény (HG.) 241. §-a 4. és 5. bekezdésének korlátai közt a részvénytársaság hitelezői is érvényesíthetik. Ugyanilyen az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagoknak a felelőssége abban az esetben, ha az igazgatók a rendeletnek a saját részvények meg-

szerezésére vonatkozó már ismertetett (220. o.) szabályai ellen vétnek és a felügyelőbizottsági tagok, erről tudva, közbe nem lépnek.

Az igazgatóságnak jelentéstételi kötelezettsége a felügyelőbizottsággal szemben annyiban változik, hogy míg eddig az igazgatóság csak a bizottság felhívására tett jelentést az ügyek menetéről (HG. 246. §), ezentúl ilyen felhívás nélkül is köteles egyenlő időközökben, legalább negyedévenként és ezenkívül is minden fontosabb esetben (bei wichtigem Anlass) az üzletmenetről s a vállalat helyzetéről szóval vagy írásban jelentést tenni. A felügyelőbizottság kívánhatja, hogy a jelentés kiterjedjen a társaságnak függő társaságokhoz vagy valamely konserntársasághoz fennálló viszonyára. Az igazgatóságot jelentéstételre a felügyelőbizottságnak minden egyes tagja felhívhatja és még egy tagnak, 20 vagy többtagú bizottság létében pedig még két tagnak a csatlakozása a felhíváshoz csak akkor szükséges, ha az igazgatóság a jelentéstételt megtagadta. Az évenként a közgyűlésnek teendő üzleti jelentésre vonatkozó új szabályoknak ismertetését már az első a német rendelettel foglalkozó szemle (207. o.) tartalmazza.

A felügyelőbizottságra vonatkozó törvényi szabályokat a rendelet kiegészíti azzal, hogy minden bizottsági tag kívánhatja a cél és az okok megjelölésével a bizottságnak haladéktalan összehívását, amely esetben az ülés a meghívást követően legkésőbb két héttel megtartandó. Ha a bizottság elnöke két tag egyértelmű kívánságának nem tenne eleget, ez a két tag maga összehívhatja a történetek közlésével a bizottságot. Ha a bizottság összehívásának ez a ki-
eszközlése nyilván joggal való visszaélésnek minősül, a költségek az összehívó tagokat terhelik, de ez az igény csak a bizottsági tagok háromnegyedrésznének hozzájárulásával támasztható.

A rendelet ezenkívül úgy intézkedik, hogy valamennyi részvénytársaság alapszabályainak a felügyelőbizottság összetételére, megválasztására és díjazására vonatkozó része a rendelet életbelépésekor folyó üzleti évre vonatkozóan megtartott közgyűlés befejeztével hatályát veszti és ugyanekkor lejár a választott bizottsági tagoknak megbízása is. Ezen a közgyűlésen a részvénytársaságok egyszerű szótöbbséggel szabályozhatják újból a felügyelőbizottság összetételét, választását és díjazását. Az újonnan választott bizottsági tagok száma 30-nál több nem lehet, s olyan a bizottság tagjává nem választható, aki már 20 részvénytársasági felügyelőbizottságnak tagja.

A mérleg és az üzletvitel megvizsgálásának szabályozásáról s az igazgatóságnak kapcsolatos kötelezettségeiről lehetőleg külön szemlében lesz még szó s ezzel összefüggésben az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagok általános felelősségének érvényesítéséről is. Ez ismertetés befejezéséül csak még annak a kiemelése látszik szükségesnek, hogy a német részvénytársasági igazgatóság (Vorstand) és a magyar, valamint a német felügyelőbizottság (Aufsichtsrat) és a magyar, működésükben nem egészen egyjelentőségű szervei a részvénytársaságnak. A német törvény nem tartalmazza a magyarnak azt a tilalmát (K. T. 195. § 4. bek.), hogy a felügyelőbizottságra a törvényben körülírt ellenőrzésén kívül más teendők nem bízhatók. Ennek az a következtetése, hogy a felügyelőbizottságok, alapszabályszerűen, igen gyakran nagymértékben résztvesznek a részvénytársaságok igazgatásában és ez esetben viszonyuk az igazgatósághoz ahhoz hasonló, amelyben a francia és angol rendszer szerint az igazgatótanácsok (Verwaltungsrat, conseil d'administration, board of directors) állanak az igazgatósággal.

Az az előadói tervezet, amelyet a kir. igazságügyminiszter most bocsátott véleményezésre, a magyar felügyelőbizottságnak is oly új szabályozását tartalmazza, amely érvényesülésének esetében a némettel egyjelentőségűvé teheti. Megszűnik mindenekelőtt a tilalom, hogy a felügyelőbizottságra más teendők nem bízhatók, mint a törvényben előírtak. És maga a tervezet is, az ellenőrzési lehetőség fokozásán kívül, amihez az igazgatósági ülésen megjelenhet és számítható, bíz rá igazgatási (üzletviteli) teendőket, mint a szolgálati szerződésekhez «hozzájárulást», a társaság képviselete az igazgatóság tagjaival kötött jogügyleteknél, az igazgatósági tagoknak, társasági alkalmazottaknak és meghatalmazottaknak saját nevükben és képviselőben a társasággal kötött ügyleteknek jóváhagyása és ugyane személyeknek a társasággal létesített hitelügyleteinek a megengedése.

A St. 40. §-ában említettek egymásközötti viszonyához. R. V-t a budapesti kir. büntetőtörvényszék sajtódeliktum miatt 100 P fő- és 20 P mellékbüntetésre ítélte. Kimondotta azt is, hogy a pénzbüntetésért elsősorban az S. időszaki lap biztosítéka, másod-

sorban az elítelt, harmadsorban a kiadó teljes vagyonával, negyedsorban pedig a nyomdával felelős. Behajthatatlanság esetére megállapította azt is, hogy a pénzbüntetés milyen tartamú szabadságvesztésbüntetésre változtatandó át. A fentemlített pénzbüntetést végül is a nyomdával fizette ki, mert előzőin a behajtási eljárás hajótörést szenvedett. A nyomdával most polgári perben az elítelt ellen fordul azzal az indokolással, hogy a pénzbüntetést helyette fizette ki, kéri őt ennek összegében marasztalni. A védekezés során érdekes gondolat merült fel. Nem tartozik az elítelt a nyomdának a pénzbüntetés összegét megtéríteni, mert a St. 40. §-ában megállapított sorrend egészen önálló *sui generis* felelősség, aminek az egyetemlegességgel rokonsága nincs. A hátrább álló, ha teljesít, csak önmagáért fizet, s ha a sor reákerül, fizetéséért senkitől megtérítést nem követelhet. A védekezés csak érdekes, de nem helytálló. A St. 40. §-a igenis egyetemlegességet létesít, bár az egyetemlegességet szelidített formában hozza, mert sorrendet, subsidiarius felelősséget is ad. Hiszen igaz, hogy egyetemlegesség folytán annyi a tartozás, ahány adós van, s így ha bármelyik is fizet, saját tartozását egyenlítette ki, a lényeg azonban ott van, hogy az egyetemlegességnél a szolgáltatás csak egy. Ez azonban csak a hitelező szemszögéből vizsgálódva fontos. Az adósok egymásközi viszonyára ez a megállapítás egyáltalán nem hat ki. A St. 40. §-a talaja az az elgondolás, hogy a pénzbüntetésnek és egyéb költségeknek a lehetőség szerint be kell folyni; s olyan helyzetet kell teremteni, mely ennek a célnak az elérésére a legmegfelelőbbnek mutatkozik. E cél elérésére létesült a St. 40. §-ban írt sorrend. Kincstári érdek megóvására, a kir. kincstárral szemben létesít e § adósokat. A kincstárral szemben fennálló felelősség s annak sorrendje azonban nem változtat azon a tényen; bűncselekményt az ítélet megállapítása szerint csak egy *fizikai* személy követte el, s a pénzbüntetés *büntetés* jellege csak ezzel a személlyel szemben hatályos. Az elítélten kívül más kötelezett teljesítése tehát végeredményben mégis az elítelt helyett s az elítelt érdekében eszközölt fizetesként jelentkezik. Végeredményben ugyanis, ha az elítelt s az elítélten kívüli kötelezettek a pénzbüntetést ki nem fizetik, a pénzbüntetésnek szabadságvesztésbüntetésre változtatása kerül sorra, ez pedig már kizárólag az elíteltet sújtja. Joga van tehát a fentírt sorban szereplő, az elítélten kívüli személyek bármelyikének fizetés esetén az elíteltől megtérítést követelni. Ezt csak a szereplők közötti magánjogi vonatkozású szerződéses megállapodás zárhatja ki.

Dr. Tóth László.

— A fővárosi könyvtár értesítőjének tizedik kötetéből most jelent meg az 1—4. szám, amely a könyvtárnak 1930. évi tevékenységéről és új szerzeményeiről ad számot. Elég, ha arra utalunk, hogy a könyvtár állománya a csökkentett javadalmazás ellenére 38,468 kötetrel gyarapodott, hogy az összforgalom, amely 1922-ben 237.000 volt, 1930-ban 1 millió fölé emelkedett, amiből a kölesönzött könyvek 940,000 kötetre rúgnak. Pusztán a jogi és közigazgatási művek egyévi szaporulatának felsorolása az értesítőben 27 oldalra terjed, s megállapítható, hogy nincs a bel- vagy külföldi jogirodalomnak jelentősebb új terméke, amely a könyvtár figyelmét elkerülte volna. Mondanunk sem kell, hogy még gazdagabb, a jogászt ugyancsak érdeklő társadalomtudományi és közgazdasági szak kibővülése. Aki a Fővárosi Könyvtárt ismeri, tudatában van, hogy az valóságos kultúroázis a magyar sivatagban, ami első sorban az igazgató páratlan szaktudásának és a tisztikar lelkes buzgalmának tulajdonítható, s ha egyszer a kultúrfőlény jelszóból valósággá sűrűsödik, a Fővárosi Könyvtár ennek tényezői közt joggal követelheti az első helyet.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukra szólóknak 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Ügyvéd Uraknak kellemes újesztendőt kíván «Tempo» fordító, sokszorosító iroda: V., Koháry-u. 4. Tel: 13-2-12.

435

HIRDETÉSEK.

Ne kockáztassa
az eredeti okmány
elkallódását!

foliopia
V., VADÁSZ-UTCA 28.
Tel. 235-30.

Gyorsan és
olcsón tökéletes
másolatot ad

424

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke.

Megjelent!

A HITES KÖNYVVIZSGÁLÓK JOGVISZONYAI

A korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930: V. törvénycikk végrehajtása tárgyában 45,000/1931. I. M. szám alatt kibocsátott rendelet s az adójavaslat.

Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta

Dr. Sándorfy Kamill

egyetemi magántanár,

a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott kir. kúriai bíró.

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Mindennemű

természettani, természettajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Arajánlattal készséggel szolgálunk.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel.: 35-6-17.)

Felelős kiadó: **Vallas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)